DE RESTITVTIONE IN INTEGRVM

Tractatus

D. SFORTIAE ODDI

I. V. C. PERVSINI ACVTISSIMI
ATQVE PRAECLARISSIMI,

CVM DVPLICI INDICE QVAESTIONVM,
& Materiarum omnium locupletiſſimo,

Inſertis quoque in hac poſtrema editione Additionibus aliquot ex Tomo
Auctoris manuſcriptis deſumptis.

Pars Secunda:

CVM PRIVILEGIIS.

VENETIIS MDCVI.

Apud Hæredem Hieronymi Scoti.

Digitized by Google

Digitized by Google

INDEX QVAESTIONVM ET ARTICVLORVM

Huius ſecundæ partis.

QVAESTIO LI.

Incipit de reſtitutione in integrum aduerſus male geſta a maioribus, vel minoribus.

Et in primis de reſtitutione in integrum, aduerſus obligationes ex contractibus deſcendentes. Specialiter vero de reſtitutione in integrum aduerſus mutuum. Habet Articulos 7.

1 Primo, an quilibet tam minor, quam maior reſtituatur in integrum aduerſus male geſta per eos.
2 Secundo, an minor reſtituatur aduerſus quamlibet obligationem etiam naturalem.
3 Tertio, an minor reſtituatur aduerſus mutuum a ſe alteri datum.
4 Quarto, an minor reſtituatur aduerſus mutuum a ſe receptum. Regula cum limitationibus.
5 Quinto, Et quid ſi minor factus eſt locupletior ex hoc mutuo? Et quis probet hoc.
6 Sexto, & quid ſi minor contraxit mutuum iuſſu patris ſui.
7 Septimo, Et quid in ciuitate quæ mutuo recepit, an reſtituatur aduerſus illud.

QVAESTIO LII.

De reſtitutione in integrum aduerſus indebitum ſolutum, vel etiam generalius aduerſus ſolutionem. Habet Articulos 13.

1 Primo, an minor reſtituatur in integrum aduerſus ſolutionem ſibi factam? Regula cum ampliationibus & limitationibus.
2 Secundo, Quid ſi ſolutio fuit facta non ipſi minori, ſed tutori, vel curatori illius.
3 Tertio, Quid ſi ſolutio fuit facta iuſſu iudicis.
4 Quarto, An maiori ſuccurratur ope reſtitutionis in integ. aduerſus ſolutionem a ſe indebite factă, quando eſt deſtitutus omni remedio condictionis indebiti.
5 Quinto, an minori ſuccurrarur in caſibus, in quibus ipſi maiori ſoluenti non daretur repetitio.
Et primo, quid in caſu, quo ſcienter, & non per errorem ſolueret.
6 Sexto, Et quid quando iuſſu iudicis ſoluiſſet.
7 Septimo, Et quid quando ſoluiſſet ex cauſa pia.
8 Octauo, Et quid ſi ſoluiſſet ex cauſa quę per inficiationem creſcit.
9 Nono, Et quid ſi ſoluiſſet ei cui vere debetur illud quod ſolutum eſt, non ab ipſo minore qui ſoluit.
10 Decimo, Et quid ſi minor ſoluiſſet alicui pupillo, furioſo, prodigo, &c.
11 Vndecimo, Et quid ſi id quòd ſoluiſſet, fuiſſet debitum omni iure, ſed indebitum ope exceptionis dilatoriæ.
12 Duodecimo, Et quid ſi fuiſſet indebitum ope exceptionis peremptoriæ tantum.
13 Decimotertio, Et quid ſi fuiſſet indebitum ſecundum ſubtilitatem iuris ciuilis, debitum vero ſecŭdum æquitatem iuris naturalis.

QVAESTIO LIII.

De reſtitutione in integrum aduerſus depoſitum, commodatum, vel pignus. Habet Artic. 6.

1 Primo, an reſtituatur minor aduerſus depoſitum, vel commodatum.
2 Secundò, an aduerſus conſtitutionem pignoris, vel hypothecæ.
3 Tertio, an aduerſus pignoris diſtractionem.
4 Quarto, Quid quando pignus fuit contractum ab ipſo minore, & eſt pignus iudiciale, vel prætorium.
5 Quinto an aduerſus pignus conuentionale.
6 Sexto, Quid ſi hęc pignora fuerunt contracta non ab ipſo minore, ſed a prædeceſſore illius.

QVAESTIO LIV.

De reſtitutione in integrum aduerſus contractus qui verbis celebrantur, videlicet, literarum obligationem, fideiuſſionem, nouationem, & quamlibet aliam ſtipulationē, liberationem. &c. Habet Artic. 12.

1 Primo, an minor reſtituatur aduerſus fideiuſsionē ſibi datam.
2 Secundo, An minor reſtituatur aduerſus fideiuſſionem a ſe pro aliis factam? regula affirmatiua.
3 Tertio, Quid ſi non aliter leſio a minore probetur, & reſtitui velit, ex eo tantum quia fideiuſsit.
5 Quinto, Quid ſi principalis debitor eſt ſoluendo an minor reſtituatur.
6 Sexto, Quid ſi minor ſucceſſerit ipſi principali.
7 Septimo, Quid ſi minor fideiuſsit in rem ſuam.
8 Octauo, Quid ſi iuramento firmata ſit fideiuſsio a minore facta.
9 Nono, an minor reſtituatur aduerſus nouationem, vel delegationem.

10 Decimo, An reſtituatur aduerſus acceptilationē, vel liberationem debitoris.
11 Vndecimo, An reſtituatur aduerſus quamlibet aliam ſtipulationem.
12 Duodecimo, an reſtituatur aduerſus literarum obligationem.

QVAESTIO LV.

De reſtitutione in integrum aduerſus contractus qui conſenſu celebrantur.
Et in primis aduerſus adoptionem, emancipationem, et manumiſſionem. Habet Artic. 4.

1 Primo, an minor reſtituatur in integrum aduerſus adoptionem, vel arrogationem.
2 Secundo, an minor reſtituatur in integrum aduerſus emancipationem.
3 Tertio, an minor reſtituatur in integ. aduerſus manumiſsionem, ſeu libertatem a ſe datam.
4 Quarto, Quid ſi magna cauſa ſubeſt, vt libertas reuocetur, & quæ ſit iſta magna cauſa.

QVAESTIO LVI.

De reſtitutione in integrum aduerſus mandatum, ſocietatem, locationem, et conductionem, emphyteuſim, & permutationem. Habet Articulos ſex.

1 Primo, An minor reſtituatur in integrum aduerſus mandatum quando aduerſarius quoque minor eſt.
2 Secundo, Quid quando mandans eſt maior, mandatarius vero minor.
3 Tertio, Quid quando mandans eſt minor mandatarius vero maior.
4 Quarto, An reſtituatur minor aduerſus ſocietatem a ſe contractam.
5 Quinto an aduerſus permutationem.
6 Sexto, an aduerſus locationem, conductionē, emphyteuſim, & cæteros contractus huius generis.

QVAESTIO LVII.

De reſtitutione in integrum aduerſus emptionem, & venditionem. Habet Artic. 6.

1 Primo, an minor reſtituatur aduerſus emptionem a ſe factam.
2 Secundo, An aduerſus uenditionem a ſe factam.
3 Tertio, an reſtituatur aduerſus uenditionem, quādo læſio non adfuit tempore contractus celebrati, ſed ex poſtfacto ſuperuenit.
4 Quarto, An reſtituatur ſi læſio non conſiſtit in eo, quod uendidit, ſed in precio tantum? & ad quid reſtituatur.
5 Quinto, An reſtituatur minor aduerſus uenditionem ſui ipſius, ad precium participandum a ſe factam.
6 Sexto, an reſtituatur aduerſus euictionis obligationem, uel in diem adiectionem, uel alia acceſſoria.

QVAESTIO LVIII.

De reſtitutione in integrum aduerſus donationem. Habet Artic. 8.

1 Primo, An regulariter minor reſtituatur aduerſus donationem a ſe factam.
2 Secundo, an reſtituatur quando donauit medio iuramento.
3 Tertio, an quando donauit pię cauſæ.
4 Quarto, an quando donauit ex cauſa remunerationis.
5 Quinto, an quando donauit propter nuptias.
6 Sexto, an quando donauit adminiſtrator minoris, & ipſe minor eſt perſona nobilis, uel eſt res, quæ ſeruanda ſeruari non poteſt.
7 Septimo, an quando donauit cauſa mortis, reſtituatur.
8 Octauo, An reſtituatur aduerſus teſtamentum, uel quamlibet aliam ultimam uoluntatem.

QVAESTIO LIX.

De reſtitutione in integrum aduerſus dotem, donationem propter nuptias, ſponſalitias largitates, & cætera id genus. Habet Artic. 7.

1 Primo, an quilibet maior reſtituatur in conuentionibus dotalibus, quando læſus eſt in præiuditiū dotis ſaltem fauore dotis.
2 Secundo, An minor reſtituatur aduerſus dotem ſibi datam ab uxore ſua, puta ex cauſa modicitatis, uel in mala forma, & exactione.
3 Tertio, an minor puella reſtituatur aduerſus dotē datam a ſe marito ſuo, in exceſsiua quantitate.
4 Quarto, An puella reſtituatur aduerſus nimis modicam dotem ſibi a fratribus conſtitutam.
5 Quinto, an minor reſtituatur aduerſus nimis exceſsiuam dotem a ſe datam ſorori ſuæ.
6 Sexto, an id quod dicitur in dotibus, procedat in donationibus propter nuptias, uel ſponſalitijs largitatibus &c.
7 Septimo, an quod dicitur in ipſis puellis habeat locum in heredibus illarum ſoluto matrimonio.

QVAESTIO LX.

De reſtitutione in integrum aduerſus matrimonium carnale vel ſpirituale? Hoc eſt ingreſſum religionis. Et huius occaſione de reſtitutione aduerſus ſpiritualia. Habet Articulos 7.

1 Primo, an minor reſtituatur in integrum aduerſus matrimonium carnale a ſe contractum.
2 Secundo, An ſaltem reſtituatur, quando matrimonium non fuit per copulam carnalem conſumatum, ſed tantum ad ſponſalia deuentum.
3 Tertio; An ſi non reſtituatur aduerſus hæc, ſaltem aduerſus ſententiam ſuper matrimonio latam.

4 Quarto

4 Quarto, an minor reſtituatur aduerſus ingreſſum religionis.
5 Quinto, an ſi minor fuit dolo inductus ad habitum aſſumendum.
6 Sexto: an aduerſus votum minor reſtituatur.
7 Septimo: an reſtituatur aduerſus ſpritualia qualibet in genere.

QVAESTIO LXI.

De reſtitutione in integrum aduerſus quaſi contractus, videlicet, conſenſum contractibus aliorum preſtitum, negotia geſta pro alijs, tutelas ſuſceptas, fideicommiſſa legata, vel alia onerosa accepta, & huiuſmodi quæ in nomen quaſi contractus cadunt. Habet Artic. 7.

1 Primo, an minor reſtituatur aduerſus conſenſum in contractibus aliorum pręſtitum.
2 Secundo, an minor reſtituatur aduerſus negocia pro alijs geſta, & obligationem in quam propterea incidit.
3 Tertio, an minor regulariter reſtituatur aduerſus tutelæ acceptationem, & obligationem, in quem propterea incidit.
4 Quarto: an reſtituatur aduerſus legati, vel fideicõmiſsi onerosi acceptationem.
5 Quinto, an reſtituatur aduerſus quamlibet aliam acceptationem onerosam, vel officij, vel dignitatis &c.
6 Sexto, an generaliter reſtituatur aduerſus quẽlibet actum, propter quem quaſi contraxiſſe dici poteſt.

QVAESTIO LXII.

De reſtitutione in integrum aduerſus aditam hęreditatem. Habet Artic. 14.

1 Primo, an reſtituatur aduerſus ea quæ facta geſtave fuerant a curatore bonorum hæreditate iacente.
2 Secundo an reſtituatur regulariter minor aduerſus incõſulto aditam hæreditatem, Regula affirmatiua cum ampliationibus, & limitationibus.
3 Tertio an reſtituatur quilibet hæres eius.
4 Quarto, an minor reſtituatur, ſi maior factus aliquid exegit a debitoribus hæreditarijs.
5 Quinto, Quæ practica ſeruanda ſit in danda hac reſtitutione ipſi minori.
6 Sexto: an reſtituto minore aduerſus aditam hęreditatem in primis ipſe reſtituat, quæ conſumpſit.
7 Septimo, an eo reſtituto ſubſtitutiones locum habeant, & in primis an pupillaris, vel exemplaris.
8 Octauo, an vulgaris ſubſtitutio reconualeſcat reſtituto minore aduerſus aditionem. Et poſito quod ſic.
9 Nono, An Iure ciuili, vel prætorio.
10 Decimo, an fideicommiſſa, vel legata reliqua vel tutorum dationes ſuſtineantur facta hac reſtitutione.
11 Vndecimo: an habeat locum ius accreſcendi ad fauorem cohæredis reſtituto minore aduerſus aditam.
12 Duodecimo, an ſi hęreditas minori ab inteſtato delata fuit, eo reſtituto, vadat ad ſequentes in gradu, vel habeat locum ſucceſſorium edictum.
13 Decimotertio, an reſtituto minore aduerſus aditam hæreditatem, Inuentarium ab eo factum proſit ſubſtituto, vel cohæredi.
14 Decimoquarto, an quandoque etiam maior ex iuſta cauſa reſtituatur aduerſus aditionem hæreditatis.

QVAESTIO LXIII.

De reſtitutione in integrum aduerſus repudiatam, vel omiſſam hęreditatem, vel bonorum poſſeſſionem. Habet Articulos 10.

1 Primo, an minor reſtituatur regulariter aduerſus omiſſam, vel repudiatam hæreditatem, vel bonorum poſſeſſionem. Regula affirmatiua.
2 Secundo, an hoc procedat re non integra, id eſt acceptata hęreditate à cohæredibus, vel ſubſtitutis, vel gradu proximis diſtractiſque pędijs hęreditarijs.
3 Tertio, an procedat ſi minor omiſit hęreditatem, ob ſpretum pręceptum teſtatoris.
4 Quarto: an procedat, ſi minor amiſit hęreditatem, quia contra tabulauit, vel aliter teſtamentum impugnauit, propter quod lucrum ex illo teſtamento amiſit.
5 Quinto, an maiores aliquo caſu reſtituantur aduerſus non aditam hęreditatem, vel non agnitam in tempore bonorum poſſeſsionem.
6 Sexto, an hęres maioris ex perſona defuncti vel propria ex clauſula generali, uel ſaltem ex diſpoſitione l. Pantonius. ff. de acquir. hęred.
7 Septimo, an filiofamil. non adeunte, paterq. ob abſentiam, vel aliud impedimentum adire non poſſit, reſtituatur pater aduerſus amiſſam bonorum poſſeſsionem.
8 Octauo, an ſecuta reſtitutione in Integrum ad adeũdum ſubſtitutiones firmę maneant.
9 Nono, an legata, & fideicommiſſa ſuſtineantur.
10 Decimo, an ſit locus collationi bonorum.

QVAESTIO LXIIII.

De reſtitutione in integrum aduerſus iudicialia. Et in primis de reſtitutione aduerſus ea, quæ geſta fuerunt, vel fieri omiſſa ſunt ante litis conteſtationem. Habet Articulos 7.

1 Primo, an minor reſtituatur aduerſus ceſsionem actionis.
2 Secundo, an aduerſus iudicialia in genere? & an tam ſi ipſemet pro ſeipſo, quam ſi pro alio interueniit.
3 Tertio, An minor, uel maior reſtituantur aduerſus electionem vnius actionis & omiſsionem alterius, quando actiones ſunt huiuſmodi, quod electione vnius altera perimitur.
4 Quarto, an reſtituatur aduerſus libellum male conceptum, ad hoc vt mutare liceat, quando alias non liceret.

Digitized by Google

5 Quinto: An minor reus conuentus reſtituatur aduerſus declinatorias exceptiones omiſſas.
6 Sextò, An reſtituatur aduerſus interlocutoriam illam qua iudex pronũciauit ſe iudicem ſuſpectũ, tempeſtiue, ita vt amplius allegare non liceat.
7 Septimo, An reſtituatur aduerſus non allegatum iudicem competentem, & adulteriora procedendũ. Et aduerſus exceptiones dilatorias non oppoſitas.

QVAESTIO LXV.

De reſtitutione in integrum aduerſus ea quę fiunt a litis conteſtatione, vſque ad concluſionem in cauſa. Et habet Articulos 13.

1 Primo, An minor reſtituatur aduerſus omiſſam litis conteſtationem.
2 Secundo, An reſtituatur aduerſus male poſitas, vel conceptas poſitiones, & articulos in ſui præiudicium.
3 Tertio, An aduerſus reſponſionem male factam articulis in ciuilibus, vel interrogationibus in criminalibus.
4 Quarto, An aduerſus non data interrogatoria.
5 Quinto, An aduerſus rogationem ſuam in iudicio perperam factam.
6 Sexto, An aduerſus confeſsionem in ſui præiudicium a ſe factam, minor vel maior ipſo iure tuti ſint errore detecto.
7 Septimo, An vbi ipſo iure tuti non ſunt, ſuccurrãtur eiſdem ſaltem ope reſtitutionis in integrum.
8 Octauo, An quando ope reſtitutionis ſuccurrendum eſt, ſuccurratur abſque alia probatione læſionis.
9 Nono, Et quid in criminalibus.
10 Decimo, An reſtitutio detur aduerſus peremptorias exceptiones omiſſas.
11 Vndecimo, An aduerſus publicationem proceſſus ad hoc vt liceat nouos teſtes inducere, & examinare poſt didicita teſtificata.
12 Duodecimo, An aduerſus concluſionem in cauſa ad hoc vt liceat probare, quę prius probanda erãt. Et in primis an aduerſus omiſſas probationes in genere.
13 Decimotertio, An aduerſus omiſſas exceptiones contra teſtes, & ſic an detur reſtitutio ad teſtium repulſas.

QVAESTIO LXVI.

De reſtitutione in integrum aduerſus ea quę fiunt in iudicio poſt concluſionem in cauſa, antequam tamen deueniatur ad ſententiam, & in ſpecie aduerſus iuriſiurandi delationem, vel tranſactionem? Habet Artic. 5.

1 Primo, An minor reſtituatur aduerſus iuſiurandũ a ſe delatum parti.
2 Secundo, An reſtituatur abſque alia probatione læſionis.
3 Tertio, An reſtituatur aduerſus iuſiurandum a ſe ſuſceptum.
4 Quarto, An reſtituatur aduerſus tranſactionem à ſe factam.
5 Quinto, An aduerſus tranſactionem a ſe fieri omiſſam.

QVAESTIO LXVII.

De reſtitutione in integrum aduerſus Eremocidium, ſeu lapſum inſtantię, ſeu litis deſertionem in prima inſtantia. Habet Art. 6.

1 Primo, Quid ſit eremocidium, & quotuplex ſit inſtantia, tam iure veteri, quam nouo, & tam ciuili, quam canonico, & tam communi quam municipali.
2 Secundo, an regulariter detur reſtitutio aduerſus eremocidium, ſeu lapſum primæ inſtantiæ.
3 Tertio, an maiori detur hæc reſtitutio, quando hoc impedimentum, propter quod non potuit cauſa expediri proceſsit culpa rei.
4 Quarto, An quando facto, & culpa alicuius tertij.
5 Quinto, an detur quando proceſsit culpa iudicis.
6 Sexto, Quid quando non conſtat vtrius culpa impedimentum proceſſerit? quid præſumatur in dubio.

QVAESTIO LXVIII.

De reſtitutione in integrum aduerſus ſententias interlocutorias, & alias, quę vim potius interlocutoriarum, quam diffinitiuarum habent, & in ſpecie etiam an aduerſus ſententias in poſſeſſorio latas? Habet Artic. 6.

1 Primo, an regulariter detur reſtitutio in integrum minori, vel maiori aduerſus interlocutorias in genere.
2 Secundo, in ſpecie, an reſtituatur aduerſus primũ decretum.
3 Tertio, An maior quoque aduerſus illud reſtituatur.
4 Quarto, An minor reſtituatur aduerſus ſecundum decretum.
5 Quinto, An maior reſtituatur aduerſus illud.
6 Sexto, An minor, vel maior reſtituantur aduerſus ſententiam in poſſeſſorio latam?

QVAESTIO LXIX.

De reſtitutione in integrum aduerſus ſententiam diffinitiuam, & rem iudicatam.

Et in primis de reſtitutione in integrum aduerſus omiſſam appellationem ſeu lapſum temporis ad appellandum. Habet Articulos 9.

1 Primò, de quibuſdam præmiſsis neceſſarijs pro intelligentia dicendorum.
2 Secundo, an hæc reſtitutio regulariter detur minori.
3 Tertio, an regulariter detur maiori, late diſtinguitur, & in primis, quid quando victus ignorauit ſententiam, & non per procuratorem, ſed per ſeipſum litigauit?
4 Quarto, Quid quãdo per procuratorem litigauit?
5 Quinto, an reſtituatur maior quando ſciuit, ſed impeditus fuit, ex cauſa abſentiæ, vel alia per totũ decendium.

Digitized by Google

6 Sexto, Quid ſi impeditus fuit, ſed non per totum decendium.
7 Septimo, coram quo iudice hæc reſtitutio petenda ſit.
8 Octauo, Ad quid, ſeu ad quantum tempus detur hæc reſtitutio.
9 Nono; an reſtituatur minor, vel maior aduerſus lapſum temporis petendi, recipiendi, vel præſentandi Apoſtolos.

QVAESTIO LXX.

De reſtitutione in integrum aduerſus non proſecutam appellationem, & lapſum fatalium. Et in primis, an & quando aduerſus lapſum primi fatalis? Habet Artic. 10.

1 Primo, Præmittenda ſunt quædam pro intelligentia dicendorum.
2 Secundo, an regulariter ſuccurratur minoribus aduerſus lapſum primi, vel ſecundi fatalis.
3 Tertio, agendo de maioribus, an elapſo primo anno fatali, ſit neceſſarium ſemper deuenire ad conceſsionem ſecundi, Regula affirmatiua.
4 Quarto, Quid ſi interim cauſa compromittatur.
5 Quinto, an ad ſecundi anni conceſsionem deueniatur abſque eo, quod appellator in primo anno fuerit impeditus appellationem proſequi.
6 Sexto, an quando conceditur ſecundus annus ipſi impedito concedatur ipſo iure abſque ope reſtitutionis; an vero ipſa reſtitutio neceſſaria ſit.
7 Septimo, Et quid ſi ſecundus annus non ex iuſta cauſa, ſed ex miſeratione concederetur.
8 Octauo, an ſecundus annus concedatur integer, etiam ſi impedimentum quod contingit in primo anno, fuerit breue, & paucorum dierum.
9 Nono, an ſecundus iſte annus concedatur, quando potuit in primo anno cauſa expediri, ſed ex negligentia fuit omiſſum. Et in primis, quid quando negligentia adfuit ab initio, & impedimentum ſuper uenit in fine.
10 Decimo; Et quid quando ab initio adfuit impedimentum, ſed poſtea in fine ceſſauit, adeo quod cauſa potuit commode expediri, ſed ex negligentia omiſſum fuit.

QVAESTIO LXXI.

De reſtitutione in integrum aduerſus lapſum ſecundi fatalis. Habet Articulos 7.

1 Primo, an ſecundus annus fatalis ſemper currat, ita quod neceſſe ſit deuenire ad conceſsionem tertij anni.
2 Secundo, an tertius fatalis detur, quando adeſt iuſta cauſa dandi illum.
3 Tertio, quæ ſit iuſta cauſa, quæ ſufficiat.
4 Quarto, an totus integer annus fatalis reſtitui debet, an vero tantundem temporis, quantum læſio abſtulit.
5 Quinto, an totus integer annus reſtitui debeat ipſo iure, vel ope reſtitutionis, quando impedimentum proceſsit ab actore, vel reo, vel aliquo tertio.
6 Sexto, Et quid ſi proceſsit a iudice.
7 Septimo, an & qualis ſententia ferri debeat ſuper hac reſtitutione aduerſus lapſum fatalium.

QVAESTIO LXXII.

De reſtitutione in integrum aduerſus ipſammet ſententiam diffinitiuam, & rem iudicatam ex capite ætatis? Habet Articulos ſex.

1 Primo, an regulariter minor reſtituatur contra ſententiam definitiuam, in ſui præiudicium latam? regula affirmatiua cum ampl. & limit. plurib.
2 Secundo, An quę dicuntur in ſententia iudicis habeant locum in laudo ipſius arbitri.
3 Tertio, an procedat in ſententia principis.
4 Quarto, an procedat in tribus ſententijs conformibus.
5 Quinto, An procedat, quando ſententia fuit lata contra minorem iam factum maiorem.
6 Sexto, an ſit neceſſaria reſtitutio quādo minor fuit indefenſus.

QVAESTIO LXXIII.

De reſtitutione in integrum aduerſus ſententiam, & rē iudicatam ex clauſula generali. Et in primis de ea, quæ datur ex cauſa inſtrumentorum nouiter repertorum. Habet Artic. 9.

1 Primo; An propter inſtrumēta de nouo reperta, regulariter retractetur ſententia; & res iudicata ipſo iure abſque auxilio reſtitutionis.
2 Secundo, an ſi non ipſo iure, ſaltem ope reſtitutionis in integrum, ex clauſula generali; Regula cum limitationibus.
3 Tertio, An in ſpecie detur hæc reſtitutio, quando ipſe victus ignorauit illa inſtrumenta.
4 Quarto, an quando hoc inſtrumentum eſt teſtamētum.
5 Quinto, an quando ſententia lata fuerat per ſordes, & gratiam.
6 Sexto, an ex hoc ipſo retractetur ſententia, quia apparet manifeſte poſtquam in iudicatum tranſiuit, quod lata eſt contra ius litigatoris.
7 Septimo, an detur hęc reſtitutio, quando ſententia fuerit lata ex probationibus priuilegiatis? remiſſiue ad q. 74.
8 Octauo, an detur quando ſententia fuit lata contra perſonas priuilegiatas. ad queſt. 75.
9 Nono; Quæ dicantur inſtrumenta nouiter reperta, & quomodo probetur ea fuiſſe nouiter reperta, & an idem in teſtibus, quod in inſtrumentis nouiter repertis? & ad quæſt. 76.

QVAESTIO LXXIV.

De reſtitutione in integrum propter inſtrumenta nouiter reperta in caſibus, in quibus ſententia fuit lata ſuper probationibus priuilegiatis, & in ſpecie ſuper iuramento ſuppletorio, de quo in l. admonendi. ff. de iureiurand. Habet Articulos 5.

1 Primo, An regulariter retractetur ſententia, quæ fuit lata ſuper probatione, de qua in d. l. admonēdi, vi-

di, videlicet, quando fuit à iudice delatum iuramentum ſuppletorium.

2 Secundo, an hæc retractatio fiat, quando iuramentum fuit voluntariè præſtitum.

3 Tertio, an hæc retractatio fiat, quando fuit lata ſuper alijs probationibus priuilegiatis, regula quod ſic, cum exemplis.

4 Quarto, an vt hæc retractatio fiat, neceſſe ſit, quòd iudex has probationes priuilegiatas ſecutus fuerit?

5 Quinto, an hęc retractatio fiat ope reſtitutionis in integrum, vel ipſo iure?

QVAESTIO LXXV.

De reſtitutione in integrum aduerſus rem iudicatam propter inſtrumenta nouiter reperta, quando fuit lata contra fiſcum, Rempublicam, vel alias perſonas priuilegiatas. Et habet Artic. 6.

1 Primo, An detur reſtitutio aduerſus rem iudicatã, ipſi fiſco, vel reipublicæ, propter inſtrumenta nouiter reperta.

2 Secundo, an eadẽ reſtitutio concedatur Eccleſiæ.

3 Tertio, an pupillo, vel minori.

4 Quarto, an furioſis, prodigis, vel alijs huiuſmodi qui per alios reguntur.

5 Quinto, Quid ſi iſtæ perſonæ in inſtrumentis reperiendis negligentiam adhibuerint.

6 Sexto, Intra quantum tẽpus prædictis perſonis ſuccurratur.

QVAESTIO LXXVI.

De inſtrumentis nouiter repertis quædam generalia pro declaratione eorum, quæ dicta ſunt in tribus quæſtionibus præcedentibus. Et habet Artic. 6.

1 Primo, Quę dicantur inſtrumenta nouiter reperta & quæ non.

2 Secundo, an quæ dicta ſunt de inſtrumentis nouiter repertis, procedant in inſtrumentis nouiter fabricatis poſt rem iudicatam.

3 Tertio, an quæ dicta ſunt de inſtrumentis, procedant in teſtibus nouiter repertis.

4 Quarto, an vna cum inſtrumentis, vel teſtibus nouiter repertis poſſit vti quis etiam alijs non nouiter repertis.

5 Quinto, Quomodo probetur inſtrumenta fuiſſe nouiter reperta.

6 Sexto, Quanto tempore duret hęc reſt. in integ. quę datur prętextu inſtrumentorum nouiter repertorum.

QVAESTIO LXXVII.

De reſciſſione ſententiæ, eo prætextu, quod lata fuerit ex falſis probationibus.

Et in primis agitur de alijs remedijs, quibus reſcindi poteſt in hoc caſu, præter remedium reſtitutionis in integrum. Et habet Artic. 10.

1 Primo, Quæ alia remedia competant aduerſus hãc ſententiam præter remedium reſtitutionis in integrum.

2 Secundo, An accuſatio falſi criminalis?

3 Tertio, an actio, vel exceptio falſi ciuilis ad intereſſe.

4 Quarto, an iſtud remedium exceptionis falſi poſſit intentari non prohibita prius reſtitutione in integrum.

5 Quinto, an remedium nullitatis regulariter competat? Regula quod non.

6 Sexto, & quid in ſententia lata contra minorem.

7 Septimo, Quid in ſententia lata contra abſentem.

8 Octauo, Quid in ſententia lata contra aduerſarium.

9 Nono; Quid in decreto.

10 Decimo, Quid in actibus iudiciarijs, & tranſactione.

QVAESTIO LXXVIII.

De reſtitutionis in integrum remedio aduerſus prædictam ſententiam, ex falſis probationibus latam. Habet Artic. 12.

1 Primo, an regulariter reſtitutio in integrum detur aduerſus rem iudicatam propter falſas probationes.

2 Secundo, an (poſito quod ſic) regula iſta procedat in omni ſpecie probationis.

3 Tertio, an procedat in tranſactione inita timore falſorum teſtium.

4 Quarto, An procedat, ſi victus ſciuit falſitatem teſtium, & potuit appellare, & non appellauit.

5 Quinto, An procedat ſi teſtes non corrupti, ſed ſpõte propria falſum dixerint.

6 Sexto, Et quid ſi victus in cauſa reſtitutionis narrauit teſtes fuiſſe pecunia corruptos.

7 Septimo, Et quid ſi pecunia, vel precibus corrupti fuerint? falſum tamen non dixerint.

8 Octauo, Et an procedat, ſi victor nil conſcius fuit de hac falſitate.

9 Nono, Et an procedat ſi iudex non illas falſas probationes, ſed alias veras ſecutus fuiſſet.

10 Decimo, an procedat ſi victus vellet poſt dictã teſtificata falſitatem illorum teſtium per alios teſtes probare.

11 Vndecimo, Et quid ſi victor vellet probationibus veris iuſtificare ſententiam.

12 Duodecimo, Et quid ſi victor propoſuit falſitatẽ, & niſus fuit eam probare, ſed non probauit.

QVAESTIO LXXIX.

De reſtitutione in integrum aduerſus rem iudicatam ex eo, quia fuit lata ex falſa cauſa vel contra ius litigatoris. Habet Art. 2.

1 Primo, an detur reſtitutio ex clauſula generali aduerſus ſententiam latam ex falſa cauſa.

2 Secundo, an detur reſtitutio hæc aduerſus ſententiam, quæ lata fuit contra ius litigatoris.

QVAE.

Digitized by Google

QVAESTIO LXXX.

Incipit de reſtitutione in integrum aduerſus delicta.
Et in primis de ea aduerſus delicta in genere. Habet Artic. 10.

1 Primo, Quæ dicantur delicta leuia, quæ grauiora, & quæ grauiſsima.
2 Secundo, an detur minoribus reſtitutio aduerſus delictum, quod in omittendo conſiſtit, & videtur quòd ſic.
3 Tertio, An procedat ſi dolo fuit commiſſum.
4 Quarto, Et quando ſuccurratur, an ipſo iure, vel ope reſtitutionis ſuccurratur.
5 Quinto, An ſuccurratur quando delictum conſiſtit in committendo, & non adeſt dolus, ſed leuis culpa.
6 Sexto, Et quid ſi adeſt culpa lata.
7 Septimo, An quando dolo fuit commiſſum, ſuccurratur ſaltem quo ad minorationem pœnæ.
8 Octauo, Et quid ſi delicta non ſunt punibilia de iure gentium, ſed tantum de iure ciuili.
9 Nono, Quomodo hæc pęnę minoratio a iudice fieri debeat, & quo caſu, arduus articulus.
10 Decimo, An quod dictum eſt in minore habeat locũ in ſene, vel muliere, vel ruſtico, vel eccleſia.

QVAESTIO LXXXI.

De reſtitutione in integrum aduerſus quædam delicta in ſpecie.
Et in primis de quibuſdam, quę in committendo conſiſtunt. Habet Articulos 7.

1 Primo, An aduerſus adulterium, ſtuprum, vel alios coitus damnatos reſtituatur minor.
2 Secundo, An aduerſus furtum, damnum datum, iniuriam factam, eidem ſuccurratur.
3 Tertio, an aduerſus percuſsiones, vulnera, & homicidium ab eo perpetratum.
4 Quarto, An aduerſus diuortium.
5 Quinto, an aduerſus ſpretam noui operis nunciationem.
6 Sexto, An aduerſus inuaſionem alienarum rerum, & pœnam l. ſi quis in tantam. C. vnde vi.
7 Septimo, An aduerſus accuſationem factam & deſtitutam, & pęnam Turpilliani Senatuſconſulti.

QVAESTIO LXXXII.

De reſtitutione in integrum aduerſus quędam delicta in ſpecie, quę in omittendo conſiſtunt. Habet Artic. 10.

1 Primo, an minor reſtituatur aduerſus non redemptum patrem ab hoſtibus.
2 Secundo; An aduerſus non petitum tutorem filio, vel curatorem ventri.
3 Tertio, Quid ſi mater eſt facta maior.
4 Quarto, An aduerſus non ſolutam gabellam, & commiſſum vectigal.
5 Quinto, An aduerſus non vindicatam mortem defuncti, & pœnam Senatuſconſulti Syllaniani.
6 Sexto, An aduerſus non impletum, vel ſpretum præceptum teſtatoris, & pœnam propterea incurſam.
7 Septimo, an aduerſus contumaciam.
8 Octauo, an aduerſus bannum, & annotationem bonorum.
9 Nono, An aduerſus moram.
10 Decimo; an aduerſus pœnam quamlibet conuentionalem, propter non ſeruatum pactum.

QVAESTIO LXXXIII.

De reſtitutione in integrum aduerſus dolum proprium. Habet Articulos 5.

1 Primo loco præmiſſum, Quid ſint, & in quo differant dolus verus, & præſumptus.
2 Secundo, An minor reſtituatur aduerſus dolos veros.
3 Tertio, Quid ſi in omittendo dolus iſte conſiſtat.
4 Quarto, an minor reſtituatur aduerſus dolum pręſumptum de præterito.
5 Quinto, an aduerſus dolum pręſumptum de futuro.

QVAESTIO LXXXIV.

De reſtitutione in integrum aduerſus diſtractus.
Et in primis; Aduerſus non implementum ex parte ſua, & commiſſam propterea ſtipulationem, pœnamve incurſam. Habet Art. 6.

1 Primo, an ſuccurratur minori aduerſus non ſeruatum pactum, & conuentionem, & an etiam maiori.
2 Secundo, an aduerſus non impletam conditionem.
3 Tertio, an aduerſus non expletum, & perfectum opus ex parte ſua.
4 Quarto, an aduerſus non comparitionem ad pugnandum præſtituta die.
5 Quinto, an reſtitutio detur in his & ſimilib. caſib. non ſolum, vt id quod non eſt factum fiat pro obligatione & contractu ſuſtinendo, ſed etiam vt pœna commiſſa euitetur.
6 Sexto, Vt pignoris diſtractio effugiatur.

QVAESTIO LXXXV.

De reſtitutione in integrum aduerſus renunciationes iuris proprij. Habet Articulos 7.

1 Primò, An minor reſtituatur aduerſus pronunciationem iuris ſibi competentis; Regula in genere.
2 Secundo in ſpecie: An reſtituatur aduerſus liberationem factam tutori, vel curatori.
3 Tertio, An aduerſus repudiationem hæreditatis, vel legati.
4 Quarto, An aduerſus renunciationem fideicommiſsi ſimplicis, vel reciproci.
5 Quinto, an aduerſus renunciationem querelę inofficioſi teſtamenti.
6 Sexto, An aduerſus renunciationem litis.
7 Septimo, an aduerſus renunciationem iniuriæ, & pacem a ſe factam.

QVAE.

QVAESTIO LXXXVI.

De reſtitutione in integrum aduerſus renunciationes tacitas, quę in omiſſione ſuorum iurium conſiſtunt quas pręſcriptiones dicimus.

Et in primis de reſtitutione in integrum aduerſus pręſcriptiones conuentionales. Habet Art. 4.

1 Primo, An regulariter detur reſtitutio ex capite minoris ætatis aduerſus præſcriptiones conuentionales.
2 Secundo, an detur quando cum minore nihil geſtum contractumve fuit, ſed cum defuncto.
3 Tertio, an ſi nō ſuccurratur ei ex edicto minorum, ſuccurratur ex clauſula generali, ex capite ignorantię, vel alio iuſto impedimento.
4 Quarto, an regulariter cuilibet maiori ex hoc capite, & ex iuſta cauſa ſuccurratur.

QVAESTIO LXXXVII.

De reſtitutione in integrum aduerſus præſcriptiones mixtas inter conuentionales, & legales.
Et aduerſus non completam pręſcriptionem contra alium. Habet Artic. 3.

1 Primo, an detur reſtitutio ex aliquo edicto aduerſus lapſum temporis ad redimendum iure ſanguinis, vel iure congrui.
2 Secundo, an aduerſus lapſum temporis ad obijciēdum exceptionem non numeratę dotis, vel pecuniæ.
3 Tertio, an aduerſus non completam præſcriptionem contra alium.

QVAESTIO LXXXVIII.

De reſtitutione in integrum aduerſus pręſcriptiones legales.

Et in primis aduerſus pręſcriptiones temporales in genere, & de variatione iuris ciuilis circa eas. habet Artic. 5.

1 Primo, præmiſsis aliquibus de varijs ſpeciebus pręſcriptionum temporalium & ſpecialiter in ijs, in quibus iura ſpecialem determinationem habent, rem expediam.
2 Secundo, an regulariter in cęteris ius nouum ab antiquo diſcrepet, quoad propoſitum reſtitutionis in integrum, vt ſcilicet qui prius reſtituebantur, hodie ſint tuti ipſo iure.
3 Tertio, Et an in ſpecie in præſcriptionibus iudicialibus.
4 Quarto, Et quid in ijs quæ cęperunt currere contra ipſos defunctos.
5 Quinto, Et quid in præſcriptionibus ſtatutarijs, & conſuetudinarijs.

QVAESTIO LXXXIX.

De reſtitutione in integrum aduerſus varias præſcriptiones temporales, hic in indiuiduo annotatas. Habet Articulos 10.

1 Primo, an detur reſtitutio regulariter aduerſus omiſſa & neglecta, & lapſum temporis ad aliquid agendum aſsignatur? Regula cum illationibus.
2 Secundo an reſtituatur aduerſus non petitas vſuras.
3 Tertio, an aduerſus non proſecutam, vel non propoſitam intra tempora, accuſationem, Iniuriam, vel aliud odioſum.
4 Quarto, an aduerſus non intentatam intra quinquennium quærelam inofficioſi teſtamenti.
5 Quinto, an aduerſus non petitam tempeſtiue caſſationem teſtamenti non inſinuati vel inſinuationem eius.
6 Sexto: an aduerſus non petitam inueſtituram, vel eius renouationem infra annum.
7 Septimo: an aduerſus non confectionem inuentarij intra tempora, a iure diffinita.
8 Octauo, an aduerſus præſcriptionem quadriennij, de qua in l. omnes, & l. bene a Zenone. C. de quad. præſcrip.
9 Nono, An aduerſus non ſolutum canonem tempeſtiue.
10 Decimo, an aduerſus lapſum temporis dati ad faciendum aliquid, vel ex pręcepto teſtatoris, vel partium conuentione.

QVAESTIO XC.

De reſtitutione in integrum aduerſus pręſcriptiones longi, vel longiſsimi temporis, etiam viginti, vel triginta, vel quadraginta, vel centum annorum quas perpetuas vocāt. Habet Artic. 7.

1 Primo, An in iſtis præſcriptionibus aliquid iure nouo mutatū ſit, in hac materia, & an minor aduerſus illas reſtituatur.
2 Secundo, Et an præſcriptiones hæ currant in ætate pupillari.
3 Tertio, an currant eccleſijs, & an illis detur reſtitutio.
4 Quarto: an maior reſtituatur aduerſus illas ex capite iuſtæ ignorantiæ uel alterius impedimenti, & primum aduerſus præſcriptionem uiginti, uel triginta annorum.
5 Quinto, & an aduerſus præſcriptionem quadraginta annorum.
6 Sexto, & an aduerſus præſcriptionem etiam centum annorum.
7 Septimo, an vbi non ſuccurritur maioribus aduerſus has præſcriptiones, ſuccurratur eccleſijs, ciuitatibus &c.

QVAESTIO XCI.

Incipit de reſtitutione in integrum gratioſa, ideſt quę ex mera, & ſola principis gratia, bannitis, & rebellibus indulgeri ſolet.

Et in primis hic agetur de euidentialibus illius. Habet Artic. 3.

1 Primo; Quid ſit hæc reſtitutio, & de eius diffinitione.
2 Secundo, Quo iure introducta dicatur.
3 Tertio: Quotuplex ſit.

Google

QVAESTIO XCII.

De perſonis, a quibus concedi poteſt hæc reſtitutio gratioſa. Habet Articulos 10.

1 Primo, Qui petant hanc in integ. reſt. & per quos, & quomodo.
2 Secundo, an quilibet princeps poſsit illam concedere, ſaltem, quo ad recuperationem patriæ, & bonorum.
3 Tertio, an quilibet etiam alius index inferior.
4 Quarto, An in ſpecie ad famam poſsit quilibet reſtituere? & in primis an Papa, vel collegium Cardinalium.
5 Quinto an epiſcopus poſsit ad famam reſtituere.
6 Sexto, an Inquiſitor hæreticæ prauitatis.
7 Septimo, an Imperator.
8 Octauo, an Senatus Romanus, vel prætor hoc poſſet olim, vel hodie.
9 Nono, an principes cæteri in ſuis regnis, & prouincijs ad famam reſtituere poſsint.
10 Decimo, an populus Quilibet alicuius ciuitatis.

QVAESTIO XCIII.

De verbis, & clauſulis, quibus intelligitur conceſſa plenæ reſtitutio gratioſa, & quibus ſimplex indulgentia. Habet Artic. 5.

1 Primo, Quid conceſſum intelligatur per hæc verba reſtituimus abſque hoc verbo, in integrum.
2 Secundo, Quid per hæc verba indulgemus, & per hæc gratiam facimus.
3 Tertio, Quid per hæc ſimul iūcta reſtituimus, & indulgemus, ſiue ex indulgentia reſtituimus, & ſimilia.
4 Quarto, quid per hæc cancellamus bannum, ſiue rebannimus, ſiue exilium remittimus &c.
5 Quinto, Quid per mandatum de excarcerando in caſu alicuius improuiſæ lætitiæ, quando carceres aperiuntur.

QVAESTIO XCIV.

De effectibus reſtitutionis gratioſæ. Et in primis (à debilioribus exordiendo) de effectibus indulgentiæ ſimplicis. Habet Art. 5.

1 Primo, Quid operetur indulgentia ſimplex quando princeps ſpecialiter expreſsit, q̄d indulgeret.
2 Secundo: Quid quando nihil expreſsit: & in primis, an pœnæ cuiuslibet remiſsionem, & patriæ recuperationem.
3 Tertio: an operetur recuperationem patriæ poteſtatis.
4 Quarto: An ad famæ reſtitutionem ſe extendat.

QVAESTIO CXV.

De effectibus veræ reſtitutionis gratioſæ.
Et in primis, quo ad conualidationem eorum, quæ interim inualide geſta fuerit, & econtra. Habet Articulos 5.

1 Primo; Quid operetur, quando princeps expreſsit ad quid reſtitueret.
2 Secundo; an operetur vt teſtamentum factum tempore banni reconualeſcat.
3 Tertio; an contra operetur, quod teſtamentum factum à filio deportati deportatione durante & ſic valido, corruat ipſo patre in integrum reſtituto.
4 Quarto an ſi hæres inſtitutus tempore conditi teſtamenti erat capax, poſtea per bannum ſemper incapax, fuit mortuo teſtatore reſtituatur in integrum, an inſtitutio de eo facta reconualidetur.
5 Quinto; an ſi teſtis infamis tempore infamię iurauit, deinde poſtquam fuit reſtitutus in integrum depoſuit, an eius dictum reconualeſcat. & quædam alia.

QVAESTIO XCVI.

De effectibus reſtitutionis gratioſæ quo ad recuperationem bonorum, graduum, & prærogatiuarum, Habet Articulos 5.

1 Primo; an regulariter reſtitutio in integrum ad famæ recuperationem ſe extendat.
2 Secundo; an ad dignitates, ordines, & prærogatiuas priſtinas, tam præteritas quam futuras.
3 Tertio; an ad patriæ poteſtatis, vel iuris patronatus recuperationem.
4 Quarto, an ad locum priſtinum in collegio recuperandum.
5 Quinto; Miſcellanea quorundam ſingularium dubiorum.

QVAESTIO XCVII.

De effectibus huius reſtitutionis quo ad recuperationem ſuarum actionum, aliarumue rerum incorporalium. Habet Articulos 5.

1 Primo; an per hanc reſtitutionem recuperentur iura actiua, id eſt quibus ipſe reſtitutus alios conuenire poſsit.
2 Secundo; An recuperentur iura paſsiua; hoc eſt quibus ipſe reſtitutus ab alijs conueniri poſsit.
3 Tertio; An hoc procedat, quando fiſcus voluit ſatis facere, & fecit proclama per hoc, & nemo comparuit.
4 Quarto; an recuperetur beneficium ceſsionis bonorum.
5 Quinto; an iura ſpiritualia, & in ſpecie vxor, quæ eſt de bonis Matrimonij.

QVAESTIO XCVIII.

De effectu huius reſtitutionis, quo ad recuperationem bonorum corporalium.
Et in primis à nobilioribus exordiendo, An extendatur ad recuperationē feudorum, emphyteuſium, canonicatuum, præbendarum, officiorum, & reliquorum non allodialium.

1 Primo; an recuperentur per hanc reſtitutionem bona feudalia, vel emphyteutica, vel ipſi Vaſalli.
2 Secundo, an feudum ſic recuperatum dicatur nouum,

Digitized by Google

uum, vel remaneat antiquum?
3 Tertio: an recuperentur beneficia, vel penſiones ſuper illis.
4 Quarto: an recuperentur officia, iuriſdictiones & beneficia illis connexa.
5 Quinto: Quorundam aliorum dubiorum ſingularium miſcellanea.

QVAESTIO XCIX.

De effectu huius reſtitutionis, quo ad recupeartionem bonorum allodialium; & præſertim quando alienata fuerunt. Habet Articulos 15.

1 Primo: An reſtitutus ex gratia recuperet ea, quæ numquam habuit ante deportationem, ſed interim delata fuerunt.
2 Secundo: an pater reſtitutus recuperet hæreditatem aui, quæ de functo auo, durante eius banno ad nepotem ſpectare cepit.
3 Tertio: an rei poſſeſsio per hanc reſtitutionem recuperetur.
4 Quarto: an recuperentur bona fiſco incorporata.
5 Quinto, an recuperentur bona à fiſco alienata; & in primis, an pretium de manibus fiſci.
6 Sexto, an poſſeſsio bonorum de manu poſſeſſorum: concluſio negatiua, cum limitationibus.
7 Septimo; an procedat ſi rurſus bona illa ad manus fiſci peruenerunt, antequam reſtitutio à principe obtineretur.
8 Octauo; an procedat, quando publica vtilitas eſt in contrario.
9 Nono; an quando princeps expreſsit contrarium.
10 Decimo; an quando bona iſta ad manus poſſeſſorum tranſiuerunt immediate, non autem per manus fiſci.
11 Vndecimo, Et in ſpecie, quod quando ex diſpoſitione ſtatuti fuerunt applicata hæredibus occiſi.
12 Duodecimo; an quando in forma reſtitutionis adſunt clauſulæ prægnantes, & quæ requirantur.
13 Decimotertio; an quando reſtitutio ex iuſta cauſa data eſt.
14 Decimoquarto; an hæc reſtitutio extēdatur etiam ad recuperationem fructuum à poſſeſſoribus interim perceptorum.
15 Decimoquinto; Quorundam ſingularium quęſitorum Miſcellanea.

QVAESTIO C.

De alijs ſingularibus effectibus huius reſtitutionis, quæſtio Miſcellanea. Habet Articulos 3.

1 Primo; an hæc reſtitutio impediat interim dum pendet executionem ſententiæ.
2 Secundo; an ſit tranſitoria ad hæredes.
3 Tertio; Miſcellanea quorundam ſingularium dubiorum in hac materia, quæ vagabantur.

Indicis Quæſtionum finis.

Digitized by Google

TRACTATVS DE RESTITVTIONE IN INTEGRVM SFORTIAE ODDI V. I. C. PERVSINI

Pars Secunda.

Præfatio. In qua huius Secundæ partis ordo continetur.

ET quamuis humanæ actiones, & negotia ita incerta, confuſaque, & oculis, & intellectui noſtro appareant, vt vix diſcerni poſſit, nedum quid in ſumma humanum genus ſibi velit, neque etiam quis ſit vniuſcuiuſque quotidie laborantis, & nuſquam quieſcentis finis; Et ſecunda hæc pars actura ſit de infinitis pene indiuiduis Reſtitutionis in integrum, aduerſus infinitos humanos actus, & non actus, nullus profecto ordo ſeruari poſſe videtur, vbi non niſi negociorum infinitus numerus vndique exoritur. Verum, & in hoc quoque vaſto mari modum nauigationis noſtræ ſub certa methodo, & ordine, quantum fieri poterit, redigemus, & non infeliciter hanc quoque infinitarum penè nauium claſſem, variis ex huius legalis orbis partibus, cum pretioſis & vtilibus mercibus in tuto portu collocabimus.

Ex quo magis fieri poteſt ordinem Imperatoris noſtri ſimul & legiſlatoris imitando.

In primis agam de Reſtitutione in integrum aduerſus omnes pene quaſi Contractus, qui inter homines vſitantur.

Secundo agam, de Reſtitutione in integrum aduerſus omnes pene quaſi Contractus, & pleniſſime aduerſus Iudicialia, & ſententias, resve iudicatas quæ inde ſequuntur. &c.

Tertio agam de Reſtitutione in integrum aduerſus delicta, & quaſi delicta omnia, tam in genere, quam in ſpecie.

Quarto agam de Reſtitutione in integrum aduerſus diſtractus omnes, videlicet Renunciationes, ceſſiones, omiſsiones iurium; & denique præſcriptiones omnes.

Quinto agam de Reſtitutione in integrum gratioſa Bannitorum, & Rebellium, ideſt, quæ ex mera Principis gratia conceditur.

Prima particula decem queſtionibus. Secunda viginti. Tertia quatuor. Quarta ſex. Quinta decem abſoluitur.

SVMMARIVM.

1 *An quilibet minor vel maior reſtituatur aduerſus malè geſta per eos. & nu. 2. quid in minore?*
3 *An idem in Eccleſia, quod in minore.*
4 *Et quid in maiore? & nu. 12. & 13.*
5 *Soluens ſuaſu, & dolo aduerſarij, etiam maior repetit ope reſtitutionis, ſi ſit homo ſimplex.*
7 *Doli actio non datur, vbi reſtitutio competit.*
8 *Tyranni metu coactus ſi ſoluat repetit. & nu. 15.*
9 *Metus alienus non debet in alterius præiudicium reuerti.*
10 *Actio quod metus cauſa, in rem eſſe ſcripta eſt.*
11 *Declaratio l. quæ à patre. C. de reſtit. milit.*
12 *Simpliciter ex parte læſi, & verſutia aduerſarij faciũt reſtitui etiam maiores.*
16 *Abſentis bona ſi diſtracta fuerint à creditoribus, reſtituitur.*
18 *Et quid ſi à procuratore ſuo damnum hoc paſſus ſit?*
19 *Et quid ſi à iudice?*
20 *Et quid ſi in contractu alieno hoc damnum paſſus eſt?*
21 *Emphyteuta vendens rem emphyteuticam ſine conſenſu domini ignoranter reſtituitur.*
22 *Soluenti per ignorantiam cenſum longo tempore ſuccurritur.*
23 *Fidei commiſſo per ignorantiam renuncianti ſuccurritur.*
24 *Minor an reſtituatur aduerſus quamlibet obligationem etiam naturalem.*
25 *Et an aduerſus ea, quæ ſunt iuris naturalis.*
27 *Minor vendens prædium, vt redimat patrem ab hoſtibus, non reſtituitur.*
28 *Ius naturale eſt conſtitutio diuina ratione in nobis ordinata.*
29 *Minori an ſit neceſſaria reſtitutio aduerſus obligationem naturalem ſolam.*
30 *Obligationis naturalis effectus.*
Minor reſtituitur aduerſus compoſitionem ſibi propoſitam.
31 *Minor an reſtituatur aduerſus mutuum à ſe alteri datum, & nu. 32. & 33. queſtiones ad idem.*
34 *Minor ſi mutuet filiofam. reſtituitur.*
35 *Minor an reſtituatur aduerſus mutuum à ſe receptum & 36.*
37 *Et quid in eccleſia.*
38 *Et quid ſi minor eſſet tutus ipſo iure, & exemplum & nu.*

num.ſeq.

40 *Minori denegatur reſtitutio vel ob nimiam contractus firmitatem, vel infirmitatem.*

41 *Et quid ſi ſtudiorum cauſa mutuo recepit.*

42 *Et quid ſi poteſt fieri reſtitutio ſine damno creditoris, & 43. exemplum.*

44 *Minor an reſtituatur aduerſus mutuum, ex quo locupletior factus eſt, & quis probet hanc locupletationem, & exempla, nume. 45. 46. 47. & ſeq. per totum diſcurſum diſtinguitur.*

48 *Contra vſurarios ſemper eſt præſumptio, & ratio. numer. 49.*

54 *Et quid ſi mutuum fuit acceptum ad determinatũ finẽ.*

55 *Et quid ſi ad ludendum factum fuit.*

56 *Minor probare debet ſe imprudenter pecuniam mutuatam non autem caſu illam amiſiſſe, quia hoc non ſufficeret.*

59 *Minor an reſtituatur, quando contraxit mutuum iuſſu patris.*

60 *Minor regulariter alias reſtituitur, quando contrahit iuſſu patris, & quare hic non reſtituatur.*

61 *Ciuitas an reſtituatur aduerſus mutuum a ſe per ſuos adminiſtratores receptum.*

62 *In ciuitatis vtilitatem quando probetur verſam eſſe pecuniam & a quo &c.*

QVAESTIO LI.

Incipit de reſtitutione in integrum aduerſus male geſta à maioribus, vel minoribus. Et in primis de reſtitutione in integrum aduerſus obligationes ex contractibus deſcendentes. Specialiter vero de Reſtit. in Integrum aduerſus mutuum.

PRoſequendo Ordinem ſupra proxime propoſitum in procemio huius ſecundæ partis; in primis ad Reſtitutiones in integrum, quæ dantur aduerſus aliquid male geſtum a maioribus, vel minoribus accedendum eſt. Et quoniam inter cætera acta, geſta, vel facta hominum, contractus, & obligationes inde extricatas frequẽtiores ſunt, ab illis initium faciemus, & ante omnia paucis de ipſis obligationibus prælibatis, ad contractus qui re celebrantur deueniemus, & iuxta ordinem Imperatoris in principio inſt. quib. mod. re contr. obl. de Reſtitutione in integrum aduerſus mutuũ in hac quæſtione agemus. Quæ quidem paucis hiſce 7. articulis abſolui poterunt.

Primo, An quilibet tam minor quam maior reſtituatur in integrum aduerſus male geſta per eos.

Secundo, An minor reſtituatur aduerſus quamlibet obligationem etiam naturalem.

Tertio, An minor reſtituatur aduerſus mutuum a ſe alteri datum.

Quarto, An minor reſtituatur aduerſus mutuum a ſe receptum, regula cum limitat.

Quinto, Et quid ſi minor factus eſt locupletior ex hoc mutuo, & quis probet hoc.

Sexto, Quid ſi minor contraxit mutuum iuſſu patris ſui.

Septimo, Quid in ciuitate, quæ mutuo recepit an reſtituatur aduerſus illud.

Articulus. I.

1 AD Primum. An ſcilicet quilibet † tam minor quam
maior reſtituatur in integrum aduerſus male ge-
ſta per eos.
Et quidem in minore clara eſt concluſio, & regula,
quòd ſic, adeo quod ſit facta regula permiſsiua, vt ſcili-
2 cet † minor aduerſus quemlibet actum ſibi præiudicia-
lem reſtituatur, niſi contrarium a iure diſpoſitum ſpe-
cialiter reperiatur. Ita per not. in l. auxiliũ. ff. de minor.
& in §. pupillus. Auth. de hær. & ſal. Affl. dec. 370. num.
2. Calcan. conſ. 75. num. 47. poſt Bal. in tit. quo tẽp. mi-
les. Corn. conſ. 136. nu. 5. lib. 2. Iaſ. conſ. 78. in fi. lib. 1. cũ
concord. Rim. conſ. 427. nu. 47. Gomeſ. var. reſol. tom.
2. c. 23. nu. 5. verſ. duodecimo &c.
3 Ampliaturq. vt idem ſit dicendum in eccleſia, † quæ
per omnia fungitur iure minorum, c. 1. & ibi omnes ex-
tra, de reſt. in int. & in terminis in eccleſia ita ponit re-
gulam Specul. in tit. de reſt. in int. §. 1. n. 25. & Rodoan.
in tractat. de reb. eccl. non alien. in q. de reſt. in int. §. 2.
n. 2. & vtiq. hæc non habent difficultatem.
4 In maiore autem maior adeſt dubitatio. † Videtur e-
nim quòd ipſi quoque maiores regulariter reſtituantur
aduerſus male geſta per eos, ſi grauiter læſi ſunt, niſi ſpe-
cialiter contrarium iure caueatur.
Primo per l. in contractibus. C. ex quib. cau. maio. vbi
videtur caſus pro hoc.
Secundo per id, quod voluit Bal. in l. 1. nu. 1. C. ne fil.
5 pro patre &c. quod ſimplices † homines ſoluentes ſua-
ſionibus aduerſarii repetunt auxilio reſtitutionis in in-
tegrum, vbi alias non repeterent.
Tertio per regulam Bar. in l. non ſolum. §. morte, nu.
36. ff. de oper. noui nunciat. in l. 1. §. dolum. ff. de eo per
quem factum erit &c. videlicet, quod quando quis cre-
6 dit † alicui fallaci viro aliquid, quod quidem in ſe veri-
ſimile ſit, ſi ex facto inde ſecuto in damnum credentis
aliquid reſultat, datur reſtitutio.
Quarto generalius, per l. 1. §. pen. incip. idem Pompo
nius. ff. de dolo, iuncta l. pen. ff. de reſt. in int. Nam vtiq.
quot contractus celebrantur, in quib. licet dolus nõ det
cauſam contractui, tamen ita pars malitioſe ſe gerat, vt
alter contrahens nõ malitioſe ſe gerens damnum enor-
me patiatur, vnicuique manifeſtum eſt. Modo ſi reſtitu-
7 tio dari poſsit, † actio doli non datur, d. l. 1. §. pen. ſed re-
ſtitutio dari poteſt, & debet, vt d. l. pen. ergo &c.
8 Quinto, quia ſi quis metu † Tyranni coactus ſoluere
pecuniam, quam non habens, ſit coactus vendere ali-
quid intempeſtiue, & multo minus iuſto pretio, & qui
nullatenus illud vendidiſſet, non eſt dubium, quod is
qui rem emit, reſtituere rem tenetur venditori recepto
precio, etiã ſi metum ipſe nõ intulit, vt eſt expreſſum in
l. ſi cum exceptione. §. Pædius. ff. quod met. cauſa, vbi ele
gans ratio in fina. verbis, videlicet, quod non debet in al
9 terius † premium verti alienus metus. l. metum. §. cum
eſſet. ff. eodem, Atqui venditor non poteſt hoc cõſequi
10 actione quod metus cauſa, nam illa in rem † ſcripta eſt,
d. l. metum. §. cum eſſet, & qui vendidit dominiũ in em-
ptorem tranſtulit ſi eam tradidit, ergo neceſſe eſt, quod
ope reſtitutionis in integrum hoc fiat, & facit pro hoc,
quia qui vendit hoc modo metu coactus, ſi contra infe-
rentem metum non habet aliquod remediũ, vt in caſu
de quo agimus, neque etiam contra titulo poſsidẽtem,
merito confugiendum eſt ad remedium reſtitutionis, vt
l. fin. in fine primi requiſiti. ff. de eo per quem fact. erit.
&c. quem text. allegat etiam gloſſ. in d. §. Pædius, & hoc
idem ſentit.
Sexto, quia hoc voluit Fulg. in l. ſi creditor. n. 3. per il-
lum tex. ff. de diſtr. pign. & in l. ſi cum militaribus. C. de
reſtit.

Digitized by Google

reſtit.milit.
In contrarium videtur communis Doctorum ſeuten
tia Bar.Ang.Fulg.Bal.& Pau.de Caſt. in l. quæ a patre.
C.de reſtit.mil.Bal.in l.2.C.eo.Bar.Ang & Bal.Pau.de
Caſtr.Fulg.& alii in l.ſi cum militaribus.C. de reſtitut.
mil.& in l.in contractibus.C.ex quib.cau.maio. & Dec.
in l.abſentia.ff.de reg.iur.num.2.

Pro qua communi, adducitur primo , quia reſtitutio
aduerſus contractus non datur niſi ex capite ætatis, &
iuuenilis imprudentiæ , ergo &c.

Secundò adducitur d. l. quæ a patre. ſed ad primum
11 reſpon.quod de hoc ipſo diſputamus. ad ſecundum, †
quòd in d.l.quæ à patre, nil aliud fit, niſi quod amplia-
tur diſpoſitio l. Aemilius.ff.de minor.Nam in d.l.Aemi
lius.diſponitur,quòd non poſsit ex priuilegio ætatis ve-
nire contra contractum factum ab eius auctore defun-
cto,& in d.l.ea quæ. diſponitur,vt hoc non liceat etiam
ratione prærogatiuæ militaris,& hoc innuunt illa verba
ibi, pro diſciplina militari,quæ alias in d.l.nihil opera-
rentur, & pro hoc facit etiam gloſſ. ibi. in verbo filijs,
quæ ſenſit, quòd ratio, quæ allegabatur a filiis ea erat,
quia ipſi quoque erant milites.

Tertio etiam facit fortiter l.3.§. ſed verum. ff.de.mi-
nor.ibi,prætor enim minoribus auxilium promiſit non
maioribus, ſed poteſt dici quòd loquitur de edicto mi-
norum, quod concedit reſtiturionem prætextu inuti-
lis imprudentiæ , quæ maioribus communis non eſt.
Quid dicendum?

12 Ego puto ſic diſtingendum eſſe.Aut quærimus.† An
maiores xxv.annis regulariter reſtituantur in integrum
aduerſus male geſta per eos , ex eo tantum , quia graui-
ter læſi ſunt in contractu , & imprudenter ſe obligaue-
runt, & dico,quod non datur eis reſtitutio , & ita pro-
cedit concluſio communis doctorum , de qua proxime
verſic.in contrarium. & ita procedunt adducta pro ea ,
ad contraria adducta pro prima opinione reſp. quòd
loquuntur ſecundum terminos ſequentis membri.

13 Aut vero quærimus † an reſtituantur ex eo quòd gra
uiter læſi ſunt,vel dolo aduerſarii, vel ob ignorantiam,
vel iuſtum errorem , vel abſentiam , vel aliud impedi-
mentum , propter quod non bene,& prudenter potue-
runt ſupereſſe rebus, & negotijs eorum peragendis, &
dico quod regulariter ipſi quoq. his de cauſis reſtituun
tur,non ſolum aduerſus omiſſa , & non facta, quod eſt
regulare, vt per totum.ff.ex quib. cau.maio. Sed etiam
aduerſus male geſta per eos, ita procedit prima opinio,
& argumenta pro ea adducta, vt ex illationibus ſequen
tibus apparebit.

Infertur igitur primo ex hoc ſecundo membro con-
14 cluſionis,quòd vbi ex parte ipſius maioris † læſi cócur-
rit ſimplicitas nimia,cum veriſimilitudine,& cum dolo
aduerſarii,& læſionis enormitas , licet illa non excedat
dimidiam iuſti precii; danda eſt reſtitutio, & ſic intelli-
go procedere primum,ſecundum, & tertium argumen-
tum primæ opinionis,& d.l.in contractibus,licet Gloſ.
& alij communiter intelligant illam in remedio l. 2.C.
de reſcinden.vendit.qui intellectus non conuenit titu-
lo ſub quo poſita eſt d.l.in contractibus , vt aduertunt
Barto.Ful.& alij,licet in ſe verus ſit & procedere poſsit,
quia eo caſu non competit reſtitutio ſed remedium or-
dinarium d.l.2.

15 Infertur ſecundò,quod qñ † maior xxv.annis indebite
& ſine culpa propria graue damnum paſſus eſt, vt acci-
dit in caſibus quarti & quinti argumenti pro prima ſen
tentia videlicet,quando ob metum Tyrannni &c.adeo
quod neque etiam culpa aduerſaril læſus fuerit, & ideo
non detur ei recurſus pro ſua indemnitate,neque aduer
ſus ipſum Tyrannum , neque ipſum aduerſarium, tunc
ſuccurri ei debeat in ſubſidium per reſtitutionis auxiliũ,
quæ erit mere ſubſidiaria,iuxta d.l.fin. §.1.in fine.ff.de
eo per quem fact.erit.

16 Infertur tertio, quod quando maior † xxv. annis paſ-
ſus eſt graue damnum ex aliquo contractu ab eo inito ,
non culpa alicuius tertii , vel aduerſarii , ſed ob iuſtum
& probabile impedimentum , tunc detur ei reſtitutio
ex clauſula generali, & exemplis ſequentibus compro
batur.

17 Primò , quod ſi abſente aliquo Reipubl. cauſa † cre-
ditores eius diſtraxerunt poſſeſsiones ſuas , & ſic facta
eſt venditio eius nomine , cum eius dãno , reſtituitur in
integrum ad rem recuperandam oblato ante vel refuſo
precio emptoribus & c.vt Alex.in l.ſi cum militaribus,
& ibi omnes notant , C.de reſtit.milit.

Secundo quòd ſi idem paſſus quis ſit a Procuratore
18 † ſuo,dum ipſe abeſſet,vel aliter impeditus eſſet,reſtitui
tur,l.2.C.de vxor.milit.Bartol.in d.l.in contractibus.&
ibi Bald..& alii communiter.

19 Tertio generaliter , quòd ſi idem quis paſſus † ſit a
Iudice,qui ad venditionem proceſſerit, abſente vel im-
pedito ipſo debitore ; dabitur ipſi impedito reſtitutio
aduerſus hanc venditionem, ita arg.l.1.& 2.& l.ignora
re.C.de reſt.mil.tradunt Bar.& alij in d.l. in contracti-
bus.C.ex quib.ca.maio.

Quarto generaliter,quòd ſi quis paſſus ſit hoc dam-
20 num in contractu alieno , † reſtituitur eadem de cauſa
iuſti impedimenti,ita dicit Ruin.in conſ.26.nu. 20. lib.
3.quòd doctores communiter tenent in d.l.in contracti
bus.& probat ſecundum vnum intellectum l.2. C.de re
ſtit.mil.

21 Quinto , quòd ſi emphyteuta † vendit rem emphy-
teuticam ſine conſenſu Domini ignoranter, reſtituitur
aduerſus damnum in quod propterea incidit. Riminal.
conſ.93.nu.40.&dixi etiam infra ſuo loco.

22 Sexto,quòd ſi quis ſoluerit † per ignorantiam cenſum,
vel penſionem tanto tempore alicui , quòd illi ius quæ-
ſitum fuerit,ſuccurritur ei reſtitutionis auxilio aduerſus
obligationem illam in quam incidit. Rimin.conſ.95. n.
36.& 37.lib.1.per vulgariter tradita in l.cum filius.§.in
hac.ff.de verb.oblig.

23 Septimò,† quod ſi quis ignoranter renunciauerit fi-
deicommiſſo, vel hæreditati ignorans teſtamentum cu
ius vigore illam conſequi poterat , reſtituitur aduerſus
hanc renunciationem. Rebuff.in tit.de reſt.in int. gl. 1.
num. 25. dicens eſſe communem & pro communi alle-
gans Alexan. conſil.119.perſpectis.col.1.lib.5.ſed ego
non reperio.

Articulus II.

24 AD ſecundum, An ſ. Minor † reſtituatur aduerſus
quamlibet obligationem etiam naturalem? Poteſt
duobus modis intelligi.

25 Primo modo an Minor reſtituatur aduerſus † ea quæ
ſunt iuris naturalis.

26 Secundo modo, † an minor indigeat reſtitutione,
quando eſt obligatus naturaliter tantum, puta per pa-
ctum nudum &c.

Quo ad primum, reperio ſolum tangentem , Io.Lo-
pes in c.per veſtras.§.26.nu. 7. de don.inter vir. & vxo.
& dicentem quod non, & exẽplificat in eo qui vendidit
27 prædium † vt redimeret patem ab hoſtibus , dicit enim
quod hoc prætextu non reſtituitur , cum ad redemptio-
nem iſtam iure naturæ obligetur.

Sed aduertendum eſt,quia ſi cauſa læſionis non aliũ-
de prætenditur, quàm ex hoc quia pro patre redimen-
do venditum eſt prædium , & bene loquitur Io.Lopes,

Digitized by Google

quia vtique prudenter geſsit ſe minor non impruden-
ter ſic ſaciendo,& dixi alias ſupra pluries,& dicam etiã
infra in ſeq. quæſt. Si vero cauſa læſionis ex eo præten-
ditur, quia poterant vendi mobilia & res minoris pre-
cii, & ſufficiebant pro redemptione iſta facienda, abſq.
eo, quòd diſtraheretur prædium hoc, & puto quod de-
tur reſtitutio, non eo prætextu, quòd precium in vſum
malum, vel minus bonum opus cõuerſum ſit, ſed ex eo
quia non inter fuit vendere prędium illud.& ita puto di
ſtinguendum quoad exemplum prædictum.

Quo vero ad concluſionem principalẽ, illam ſimpli-
citer veram puto. Quia ex eo ſolum iuſtificatur ipſe a-
ctus minoris hoc caſu, quòd iure naturali dictante ſe
28 obligauit, eſt enim ius naturale non ſolum neceſſarius †
inſtinctus nobis, ſed diuina quadam lege ſubordinata
conſtitutio, quam tranſgredi peccatum eſt, vt per Diu.
Thom.... q. ... art.... & ideo infero, quod ſi minor
propter ſeruitiam præcedens receptum obligauit ſe ad
Antidora, aduerſus talem obligationem dummodo pro-
portionata ſit ad ſeruitium receptum, reſtitui non poſ-
ſit, quia obligando ſe prudentiſsime & ſecundum hu-
manam naturam geſsit, non iuueniliter, vel impru-
denter.

29 Quoad ſecundum,† dubitabilis eſt articulus.

Videtur enim, quod non detur reſtitutio, vt ſuper-
flua,ita tenent gloſ.in §.præterea.Inſtitut.quibus mod.
tollitur.obliga. & gloſſ.in leg. puberes.ff.de verborum
obligation. gloſſ. in leg.minor.in verbo ſuccurritur, in
princip.ff.de procuratoribus. Aretin.in dict.§.præterea,
dicit ita tenere doctores communiter ea ratione, quia
quoties minor eſt tutus remedio ordinario, non deueni-
tur ad reſciſsionem actus per auxilium hoc extraordi-
narium reſtitutionis in integrum. leg.in cauſæ.ff.de mi-
nor. & dixi plenè ſupra. quæſt.17. articul.2. & ſequen.
Sed quando eſt obligatus naturaliter tantum, eſt tutus,
quia creditor non habet actionem, §.igitur.nuda leg iu-
riſgentium ff.de pact. ergo &c. In contrarium eſt alia
opinio Gloſſarum, quòd ſcilicet detur reſtitutio, ita
gloſſ.in leg.naturaliter ff.de fideiuſſ.gloſſ. in dict.leg.3.
§.alterius,in verbo patitur ff.de negot.geſtis. Iacob.de
Aretin.in leg.interdum, & in leg.naturaliter ff.de con-
dit.indeb.& videntur etiã indiſtinctè inclinare Bald. &
Alb.in l.minor.num.2. ff.de procur.& idem tenent Pe-
tr.& Fulg. in leg.1.in fin.C.de reput.& dicit Fulg.quod
idem tenet quoque gloſſ.ibi, licet Petrus eam in contra
rium ponderauit. Idem quoque latè concludit Angel.
in leg.Marcellus, num.2.& 3.ff de fideiuſſ.& Fulgoſ.in
l.interdum. num. 5.ff.de cond.ind.adeo quod doctores
ita magis communiter tenent,quicquid dicat Aret.in d.
§.præterea.

Per leg.2.C.ſi adu.ſol. Sed aduertendum eſt,quòd ibi
non contra nudam conuentionem reſtituitur minor,
ſed contaa indebitum ſolutum, ad quod tantum natu-
raliter tenebatur,quod de iure ciuili repetere nõ poteſt.

Pro concordia igitur Bartol.in citatis locis eſt in
tertia opinione, & dicit ſic. Aut talis obligatio non po-
teſt lædere minorem, & non datur reſtitutio contra
eam, & ita loquitur prima opinio, aut poteſt illum læ-
dere, & datur reſtitutio. Ita Bartol.in dict.leg.minor.
numer.4. & in dict.leg.interdum.num.4. & ibi Bald.&
Salyc.num.6. & in dict.l.3.§.alterius. num.1.ff.de neg.
geſt. Paul.de Caſt.in l.ait prætor.num.9. & ibi Fulgoſ.
num.1.ff.eod.idem quoque clare vult Bart.in l.Marcel-
lus.in 3.opp.numer.2.ff.de fideiuſ.& ibi Paul. de Caſtr.
num.2.& Tiraq. in repet.l.ſi vnquam.in verbo reuerta-
tur.num.439. vbi allegat etiam Cyn.ita tenẽtem in leg.
in debito. C.ſi adu.ſol.ex quibus conſtat, quòd hæc di-
ſtinctio communiter recipitur. Et ego quoque illam
veram puto in ſe.

Sed aduerte.quod magis cogito,quod primum mem-
brum diſtinctionis vix poſsibile eſt, quòd verificetur,
30 nam † obligatio naturalis tot effectus parit ad fauorem
creditoris,non ſolum iure canonico,& in foro mercato-
rum,ſed etiam in ſtricto rigore iuris ciuilis,vt impoſsibi
le ſit,quòd talis obligatio aliquo modo non lędat mino
rem. Vel ex eo ſaltem, quòd exceptionem parit con-
tra minorem,& compenſari poteſt.leg.etiam.ff.de com
penſ.cum ſimil.& alia operatur,de quibus per Iaſon. in
leg.ex hoc iure. ff.de iuſtit.& iur.per Doct.in d.§.igitur
nuda,& per can.in c.3.de pact.

Vnde teneas vel hanc diſtinctionem, vel ſecundam
opinionem communem indiſtincte, bene facies, & ad
contrarium pro prima adductum, reſpon. quod obli-
gatio naturalis ſemper aliquo modo lædit minorem.

Ex qua infertur,quod reſtituetur minor aduerſus cõ-
penſationem ſibi oppoſitam per viam exceptionis præ
textu obligationis naturalis, vt ſing.dixit Petr.de Bella-
pert.in l.2.C.ſi adu.ſol.& ibi gloſſ.ſentit.

Articulus III.

31 AD tertium, An ſcilicet minor † reſtituatur aduerſus
mutuum a ſe alteri datum?

Fac regulam,quòd quoties minor mutuãdo lęſus eſt,
reſtituitur in integrum, vt mutuum recuperare poſsit,
etiam vbi condictione certi vel alia repetere non poſ-
ſet, & damnum huiuſmodi dationis mutuo non ſeruiat.
Quæ ſatis probatur per regulam generalem, quòd mi-
nor vbicunque ſui facilitate grauiter læditur, reſtitui-
tur,vt dixi ſupra ead.q.art.1.& in ſpecie etiam probabi
tur per illationes ſequentes.

Infertur igitur primò ex hac concluſione, quòd ſi
32 † minor mutuauit pecuniam ad diem certam, vt ſcili-
cet reſtitueretur infra annũ,poterit reſtitui in integrum,
vt repetere liceat quandocunque, quia continuo eſt in
damno dum pecuniam non habet, & præſertim ſi pe-
riculum eſt quod debitor fiat non ſoluendo. & pro hoc
facit l.patri.§.ſi pecuniam.ff.de minor.in verſic.quod ſi
egenti &c.

33 Infertur ſecundò, quod ſi minor mutuauit † frumen-
tum, vel oleum optimum, adeo quod non poſsit ſpera-
ri reſtitutio in eadem bonitate, ſuccurretur ei, vt frumẽ-
tum, vel oleum, vel vinum idem reſtituatur antequam
conſumetur, licet ad conſumandum datum ſit, quod
nota, cum ſimilibus caſibus, ad quos ex hoc inferre
potes.

Infertur tertio etiã notabilius, quod ſi minor mutua-
34 uit filiofamil. † ſuccurritur ei auxilio reſtitutionis in in-
tegrum vt non dicatur incidiſſe in pęnam ſenatuſconſul
ti Macedon.text.eſt in l.3.§.proinde. ff.ad ſenatuſconſ.
Maced.& in leg.regula. §.hac ratione. ff.de iur.& fact.
ignor.& in leg.verum. §.fin.ff.de minor.& ibi gloſſ.&
Doct.& alibi per hæc iura, Riminal.in conſil.427. ſub
numer.50. libr.3.& dicit gloſſ.in dict.leg.verum. §.fin.
quod per viam replicationis hoc fiet, nam minor petet
mutuum reſtitui, & ſi opponetur de ſenatuſconſulto,
replicabitur de ætate & reſtitutione in integrum,& ob-
tinebit minor, quia potior eſt ratio ætatis, quam ſena-
tuſconſulti.

Articulus IIII.

AD quartum, An ſcilicet minor reſtituatur regulari
35 ter aduerſus † mutuum a ſe receptum.

Videtur quod non. Quia non poteſt adeſſe læſio, ſi
non niſi ad tantundem ſe obligauit,& vbi non adeſt læ
ſio non datur reſtitutio,vt millies ſupra dixi.

Contra eſt veritas, vt eſt expreſſum in leg.3.§.ſed
verum.

vtrum.ff.de minor.& l.patri.§.ſi pecuniam.ff.eo.col.1.
& 2.C.ſi aduer.creditorem, & ibi omnes Doct. eſt etiã
text.in l.ait prætor.in princ.ff.de minor.
Ratio autem ea eſt, quia læditur minor multipliciter
accipiendo mutuo, licet læſio non conſiſtat quo ad ip-
ſam obligationem reſtituendi, quid enim ſi ſub fœnore
36 † mutuo recepit? Quid ſi pecuniam illam diſſipauit ſta-
tim? Quinimmo quid ſi vt luderet, vel luxuriando
conſumeret,mutuo recepit, vt plerumque iuuenes face-
re ſolent.Ex quo patet reſponſio ad contrarium,& me-
lius hæc omnia probabuntur infra artic.ſequenti.
Ampliatur hæc concluſio vt procedat etiam in ec-
37 cleſia,† & in ciuitate, vt per Alexand.in leg.ciuitas.ff.ſi
cert.petat. Sed quoniam dubia eſt ampliatio, & qui-
dam pro limitatione ponunt, ponam ſeparatum infra
artic.7.
Limitatur autem pluribus modis. Et primo vt non
procedat,quando minor eſſet tutus ipſo iure,tunc enim
reſtitutio, vt ſuperflua non datur, & pro vno exemplo
affertur, ſi minor mutuo recepit in ipſo actu ludendi.
38 † Aretin.in conſil.81.num.2. per l.ſi vero non remune-
rand.§.adoleſcens.ff.mand.Et idem dicas, ſi vt cum me
retrice rem habere poſſet,mutuo recepit, per illum eun
dem text.& ibi ſcribentes.
Limitatur ſecundo, & eſt pene eadem limitatio, vt
39 non procedat,quando ille minor eſſet filius familias,† &
ſic ſi contra ſenatuſconſultum mutuo datum ſit, nam
tunc non datur ei reſtitutio. l.2.C.de fil.fam.min. & idẽ
Doct.communiter notant.
Et ratio eſt ſecundum omnes, quia ſuperflua eſt reſti
tutio,cum competat ei remedium ordinarium exceptio
nis Macedoniani. Et propterea dicebat ibi Bald. no-
40 tab.quod † minori denegatur reſtitutio tam ob nimiam
infirmitatem contractus, quam ob nimiam firmita-
tem.
Sed ego puto eatenus procedere hanc limitationem,
quatenus exceptio Macedoniani eſſet plenius, vel ſal-
tem æque plenum remedium cum ipſa reſtitutione in
integrum, ſecus vero ſi reſtitutio eſſet plenius remediũ
vel regulariter, vel vt plurimum, præſertim propter o-
dium huius exceptionis, & per ea quæ dixi ſupra quæ-
ſtio.17.artic.2. & ſequen.quæ videas pro eo quod dixi.
41 Limitatur tertio, vt non procedat, quando minor †
ſtudiorum cauſa mutuo recepit, tunc enim non reſtitui
tur, cũ prudenter non iuueniliter ſe geſſerit, niſi tamen
pecuniam illam in alium vſum, quam in librorum em-
ptionem conuertiſſet. ita Petr.de Bellapert. in l.fi.§.ſed
quero.C.de fil.fam.minore.
Limitatur quarto, vt hæc reſtitutio non detur mino-
42 ri, † niſi cum minori damno quod poſsibile ſit ipſius
creditoris, qui eius fidem ſecutus eſt, adeo quod ſi cre-
ditori poteſt eſſe ſalua pecunia credita vel aliqua pars
illius abſque damno minoris, hoc omnino fieri debeat.
text. eſt cum exemplo in leg.patri.§.ſi pecuniam. ff.de
minor.
43 Circa quod quæro. † Quid ſi pecunia quam maior
diſsipauit poſt obtentam ab eo reſtitutionem, & diſſo-
lutam obligationem ad eius manus rediit, an illam reſti
tuere debeat creditori, attenta prædicta limitatione.
Ponit Bart.in l.ſi minor filioſam. ff.de minor. & Mau-
ric.in ſuo tract.cap.282.& dicunt quod ſic,& æquius pu
to.& dixi etiam ſupra q.18.art.6.
Limitatur quinto niſi minor in vſu patris mutuo rece
perit, l.2.C.de fil.minor. & quæ ſit ratio dicam plenius
ſup.artic.6.
Limitatur ſextò, niſi minor ex hac pecunia locuple-
tior factus ſit, ſed dicam ſtatim artic.ſeq.plene, & quis
probet minorem eſſe locupletatum &c.

Articulus V.

AD quintum, An minor reſtituatur aduerſus mutuũ,
44 quando factus eſt † locupletior ex eo, & quis pro-
bet hanc locupletationem.
Quantum ad primum caput cõcluſio indubitata eſt,
quòd non datur reſtitutio minori quando ex mutuo lo-
cupletior factus eſt, text.eſt expreſſus in leg.prima, & ſe
cunda, C.ſi aduer.creditorem, & facit a contrario ſenſu
d.l.patri.§.ſi pecuniam, in prin.ff.de minor. & dubium
non habet.
45 Exempla autem locupletationis † huius erunt, puta
ſi minor ex ea pecunia prędium iuſto precio emit,quod
quidem ſit ſibi commodum, & fructuoſum, ſi pecu-
niam illam honeſto lucro expoſuit, ſi redemit prædia
maiorum ſuorum ab eis cum pacto diſtracta, vel con
tra iura retractus municipalis, vel pro libris emendis,
vel pro neceſſario victu ſuo, ſuæque familiæ, & quid
ſimile.
Quantum vero ad ſecundum caput, de probatione
46 huius locupletationis † magna adeſt difficultas, cui in-
cumbat onus probandi illam, pro cuius diſſolutione di-
ſtinguo duos caſus principales.
47 Primus caſus eſt, quando † mutuum fuit ſibi factum
ſub fœnore,& vſuris,& hoc caſu concludunt omnes do
ctores communiter, quòd creditori eius incumbit hoc
onus probandi minorem fuiſſe locupletatum. Azo,
Gloſſ.Bart.Bald.Angel.Alber.& omnes vno ore in leg.
prima. C.ſi adu.cred.& Aretin.ibi,& Paul.& Fulgoſ.&
Iacob.de Sanct.Georg.nume.2. & 7.& idem Aretin.in
conſilio 81.num.2. & Gomeſ.var.reſol.tom.3.cap.13.
num.2.verſic.quinto infertur,vbi de communi teſtatur,
& in hoc certe nemo diſcrepat, & eſt expreſſum in l.1.
& 2. C.ſi adue.cred. Ratio autem quæ ſit, aduerte, di-
cunt enim prælegati, quòd hoc ita conſtitutũ eſt odio
vſurariorum, & pro eis facit, quia contra vſurarios ſem-
48 per eſt præſumptio, † c.illo vos,de pignor.& hoc ideo,
49 quia vſurarii, & lucri cupidi, a iuſtitia & veritate † faci-
lius quam alii deuiare ſolent.cap.1.47.diſt. & Alber.in
d.l.1.in princ.
Alia ratio, & forte melior erit, quia ſi ſub vſuris mi-
nor recepit,& ſi alias bene expenderit pecuniam, tamẽ
quia vſuræ ſunt illi nimis graues, vt omnibus regulari-
ter eſſe ſolent, læſio hoc ipſo probata dicetur.
50 Secundus caſus eſt, quando † mutuum fuit merè gra-
tuitum,& ſubdiſtingue duos alios caſus.
51 Primus eſt,quando minor erat diligens,† & induſtrio
ſus paterfamilias, & ſolitus bene expendere pecuniam
ſuam,& tunc doctores ſine ſcrupulo concludere viden-
tur, quòd in dubio minor præſumatur factus locuple-
tior, & quod ſi contrarium intendit, probare debeat,
ita in ſpecie Azo in rubr. C.qui & aduer. quos, & ibi
Alberic.in leg.1.in fine, Bartol.numer.2.& 3.Iacob.de
Sanct.Georg. num.7.Gabriel Saray.in add.ad Matheſ.
ſingul.58.numer.3. in fine, & alij, quos retuli ſupra in
prima parte,in ea quęſt.an & quando quis teneatur pro
bare læſionem,& pro hac concluſione facit l.fin. C.de
pignor.Ampliantque vt procedat hæc concluſio, etiam
52 in mutuo fœneratitio,† dum loquuntur de limitanda d.
l.1.C.ſi adu.cred.in caſu iſto.
Sed breuiter videtur dubitabilis ampliatio per text.
in l.3.§.pen.in fine.ff.de in rem verſo,vbi bonam con-
ſuetudinem ſerui, vertendi ſcilicet pecunias in vtilita-
tem domini, non alterat, vt propterea grauetur domi-
nus,vt ibi.
Retinet tamen eam ampliationem, quando iſte mi-
nor eſſet mercator,& ſolitus huiuſmodi pecunias expo-

Digitized by Google

nere ſtatim ad maius lucrum mercium &c. pro vt ſolẽt facere plerumque mercatores.

53 Secundus eſt, quando † ſumus extra hanc extraordinariam diligentiam,& prudentiam minoris,& ſic in caſu regulari,& tunc maior dubitatio eſt.

Videtur enim,quod creditor probare debeat minorem eſſe locupletatum ex hoc mutuo,alias detur minori reſtitutio in integrum, tanquam probata læſione ipſo iure.

Primo quia in mutuo regulariter euenit,quòd aliquid abeſt a minore,& nihil ei adeſt,quãdo pecuniam expendit, donec cõtrarium non probatur.

Secundo, quia etiam ſi minor non probet ſe pauperiorem ex eo mutuo factum,non propterea tamen probatum eſt illum eſſe locupletiorem ex eo factum, vt eſt text.notab.pro hoc in l.ſi ſpõſus.§.conceſſa,verſic.porrò.ff.de don.inter virum,& vxor.

Tertio,quia ita tenent plures,Fulg.in leg.1.C.ſi adu.cred.& videtur ſentire Mathæſ.ſing.58.& ibi Gab. Saray.in add.plene,& idem Salyc.in d.l.1.vt refert ibi Iacob.de S.Georg.num.5. Affiict.ſuper conſtitu. Regni, lib.2.Rebuff.38.num.22. Card.conſil.140.num.14.Pedem.deciſ.169.num.9. & Rebuff.in tit.de reſtit. in int. art.1.gl.3.num.21.dicens idem eſſe in eccleſia.

In contrarium eſt magis communis ſententia. Quam in primis tenent omnes docto.præal. ſupra in caſu principali in dict.leg.prima. C.ſi aduer.cred.qui dicunt, eſſe ſpeciale in mutuo ſeneratitio,quòd onus probandi hoc incumbat creditori, & in ſpecie hanc firmant Aretin. ibi, & Iacob.de Sanct.Georg.ibi numer.5. Alexand.in leg.ciuitas, num.11.in fine.ff.ſi cert.pet.Gomeſ.variarum reſol.tomo 2.ca.13.numer.2.verſic.5.infertur,vbi de communi, & idem firmat, & loquitur tam in Eccleſia, quam Minore Rodoan. de rebus eccleſ. non alienand. in ea quæſt. an in mut.obligat.eccleſ.§.1.num.9.10.& 11.vbi de communi.& idem Rodoan.in quæſt. de reſtitut.in integ.§.6.num.8.poſt Imol.in capit.1.de depoſ.col.8.

Per regulam vulgarem in hac materia, l.nam & poſtea.§.ſi minor.ff.de iureiur.& l.minoribus.C.de reſtit. in integr. Sed aduerte,quia in dictis iuribus non præſuponitur, quòd conſtet quod aliquid abſit a minore, & quòd non conſtet, quòd aliquid adſit, prout hic, & ita aduertebat Fulg.præall.in d.l.1.

Ego puto veriorem omnino hanc poſteriorem, & communem ſententiam. Nam licet minor poſsit dici pauperior poſt contractum mutuum, quia ſatis oſtendere poteſt ſe eſſe obligatum ad reſtitutionem illius pecuniæ, quæ obligatio importat vtique diminutionem ſui patrimonij, ſed tamen ex hac ipſa allegatione reſultat contraria præſumptio, videlicet quod minor locupletatus fuerit per receptionem tantundem & æquiualentis pecuniæ, donec non oſtendit, quod perperam illam expenderit,quia interim continuatio dominij præſumitur.leg.ſiue poſsidetis,vbi gloſſ.C.de probat.& certe nimis graue eſſet ipſi reditori inueſtigare,vbi minor illam pecuniam repoſuerit,vel vtiliter expenderit,vt de ſe patet, & facillimum ſit minori probare,quomodo illam inutiliter diſsipauerit. & ita teneo, & ex hoc patet reſponſio ad contraria.

54 Quo retento, Amplia vt procedat † ſiue mutuum receptum fuerit ad determinatum finem ſiue non, Rodoan.in dict.tract.de rebus eccleſ.non alien.in quæſt.de reſtitut.in integr.§.6.num.8.poſt Imol.in cap.1.de depoſ.colum.8.

Limita verò econtra, vt non procedat quando mu-
55 tuata fuit † pecunia ad ludum, nam quomodocunq. hac de cauſa mutuata fuerit vel de præterito vel de præſenti,vel de futuro, abſque alia probatione læſionis minor reſtituendus erit, niſi creditor euidenter probet, quod minnr in alium vſum quam ludi expenderit, &c. ita præclare Aretin.in conſil.81.numer.2.& ſequen.vbi late, & Rebuff.titul.de reſtit. in integr. attic.1.gloſſ.3. numero 30.

In caſibus igitur in quibus onus probandi incumbit minori,videlicet, ſe male expendiſſe d.pecuniam, facilis erit theorica, quia ſi verum erit, facile hoc probabitur, res enim geſta erit cum alijs, puta luſoribus,meretricibus, ſcortis,epulonibus.& ſimilibus. Ad vnum tan-
56 tum aduertendo, quòd minor debet probare † ſe imprudenter expendiſſe dictam pecuniam, quia ſi caſu tãtum probabit ſe perdidiſſe,non ſufficiet,Petr.de Bellaper.in d.l.2.in fin.C.aduer.cre.

In caſibus vero, in quibus onus hoc incumbet credi-
57 tori, tunc diligentius aduertendum erit. † Circa quod habemus vnam theoricam ex Ripa in leg.ſi ventri.§.eadem ratio.num.11.ff.de priuil.cred.& allegatis, & deductis per eum. Quæ in ſumma importat hoc, quòd ſcilicet debeat probari, quod minor indigebat illa pecunia,oſtendendo debita illius, vel egeſtatem,vel nuditatem ante mutuum,& quomodo poſt mutuum debita exoluit & nuditatem egeſtatemque reparauit, ex his enim ſatis colliguntur quidam actus minus cogniti, videlicet quòd ex illa pecunia emit pannos, vel frumentum &c.per illud ſimile de quo per Bald.in authen.hoc ius porrectum.col.fin.C.de ſacroſanct.eccleſ.vbi dicit, quòd ſi probetur monachos proprios fuiſſe nudos, deinde poſt mutuum receptum ab eccleſia illos viſos eſſe veſtitos, probatum erit verſam eſſe pecuniam in vtilitatem eccleſiæ. Aduertendo tamen quod hoc proce-
58 dit, niſi minor † probet ex aduerſo quòd ipſe habebat etiam aliam pecuniam, qua hæc omnia facere potuerit, ſecundum mentem Ripæ præall.d.num.14. ita intelligentis l.ſi prædium.C.de præd.minor.

Articulus VI.

59 AD Sextum. An ſcilicet reſtituatur † minor, quando contraxit mutuum iuſſu Patris?

Videtur quod ſic. Quia regula eſt, quod quando mi-
60 nor contrahit iuſſu patris † ſemper reſtituitur, ſi ei præiudicare poteſt talis obligatio, vt l.cum mandato, verſic. ſed ſi euentu,ff.eod.de minor.ſed non dubium eſt,quòd poteſt præiudicari filiofamilias multis modis per hoc mutuum, vel quod pater efficiatur non ſoluendo,vel filius efficiatur ſui iuris, quibus caſibus teneretur filius,vt per Azo.in rub.C.quod cum eo.

Sed contra eſt veritas, text.in l.3.§.ſed vtrum.verſic. ſi igitur filius. ff.de min.vbi gloſſ.Bart.& omnes, & in l.2.C.ſi adu.cred.

Et ratio eſt ſecundum gloſſam in dict.verſic.ſi igitur, quia adeo lex abhnrret, vt mutuo detur pecunia filijsfam.ſine licentia, & ſcientia parentum, vt illis, qui hoc faciunt iuſſu patris, & eius præhabita licentia omnem fauorem adhibeat, & talem contractum ab omni impugnatione defendat, argumento eius, quod habetur in Euangelio, Gaudet enim Deus magis ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, quam ſuper nonagintanouem iuſtis &c. & hanc ſequuntur Bar.Bald.Paul.Alber. & omnes poſteriores in præcitatis locis, dicentes hanc eſſe rationem differentiæ inter hunc contractum, & cæteros cum minoribus iuſſu parentum celebratos, in quibus ſi filiusfamil.minor læditur, reſtituitur, ſi verò pater tantum læditur, neutri ſuccurritur, vt dict.§.ſed vtrum, verſicul.ſi igitur, & leg.patri, & leg.cum mandato.ff. eod. de minor. & ita dicunt omnes gloſſæ paſſim, &

ſim,& Rom.ſing.639.dicit, ꝙ fuit interrogatus de hac ratione differentiæ quidam ſcholaris in priuato examine,& etiam doctor ibi aſsidens,& quod neuter ſciuit reſpondere, Dei gratia.

Poteſt etiam eſſe alia ratio, quia non præſumitur læſus filiusſamilias minor propter prudens conſilium patris,quo iubente,vel conſentiente recepit mutuo, item & alia, quia filiusfam.erit tutus actione ordioaria,videlicet exceptione Macedoniani, vt l.1.C.de filiofam.mino.& dixi ſupra ead.qu.art.4.num.39. & ſi replicabitur de iuſſu patris,duplicabitur de recurſu creditoris cootra patrem, vnde ceſſabit reſtitutio l.in cauſæ, la 2.in prin. ff.de minor.

Articulus VII.

61 AD ſeptimum, An ſcilicet ciuitas † reſtituatur in integrum aduerſus mutuum a ſe per ſuos adminiſtratores receptum?

Videtur, quod non, prout dicunt quidam Moderni in additionibus ad Dec. in l. ciuitas.ſub num. 7.in fine, dicentes,quod nullibi hoc reperitur, quod ciuitas reſtituatur aduerſus mutuum,& ꝙ l.1.C. ſi aduerſ. cred. loquitur de minore, & non eſt extendenda ad ciuitatem. Ad idem allegatur Ang.in d.l.ciuitas, ea ratione, quia cum minor non reſtituatur aduerſus mutuum, quando ipſe eſt perſona diligens, & induſtria, vt ſupra dictum eſt,artic. 5.ſub nu. 51.& ſemper in ciuitate adſit aliqua perſona induſtria,nunquam dabitur caſus, quòd reſtitui poſsit.

In contrarium firmat conclusionem Fulgoſ.in d. l.ciuitas,& refert eum,& ſequitur Alexan.ibi,nu.13.verſic. contrarium tamen, & idem ſimpliciter tenet Dec.ibi, ſub num.7.in fine,& idem vult Alciat.ibi, num.9.excepto caſu ſuo,de quo ibi, ideſt læſionis fortuito contingentis,& ratio clara adducitur,quia ciuitas,ſeu reſpublica,& minor æquiparantur,vt dixi plene ſupra in hac materia reſtitutionis in prima parte,qu.3.artic.9. num.61. & ſequen.

Ego puto ſic dicendum: Aut quærimus, an probata læſione ciuitatis in mutuo ab ea contracto detur ei reſtitutio ſic vt datur minori,& conclude, ꝙ ſic, & qui aliter dicunt in addit.ad Decium, dicunt contra communes traditiones,de quibus ſupra dict.queſt.3.artic. 9.Neque mouet in hoc caſu authoritas Angeli, quia ipſe præſupponit,quod non poſsit probari, quòd ciuitas ſit læſa niſi caſu,quia ſemper adeſt in ea aliquis ciuis induſtrius, & ſapiens, quòd non tangit dubitationem articuli noſtri principalem,quæ præſupponit probatam eſſe læſionem ciuitatis,vt ſtatim dixi, neq. enim ipſe minor reſtituitur niſi probata læſione,vt ſupra millies dixi.

Aut quærimus, an probetur læſio in ciuitate eodem modo, & facilitate, qua probatur in minore, & tunc dico, quod non,& ita procedit ſententia Angeli, & bene, quia facilius probatur verſam eſſe pecuniam in vtilitatem ciuitatis, quam minoris, & facilius etiam præſumitur quam in minore, quia regulariter a viris probis regitur & adminiſtratur ciuitas, & vix eſt, vt inter adminiſtratores non adſit aliquis induſtrius, & diligens, vt dicebat Angelus,qui ita intelligendus eſt, non autem de aliis ciuibus ciuitatis in magiſtratu,vel adminiſtratione non exiſtentibus, quive conſilio ſuper mutuo contrahendo facto non aſtiterint, induſtria enim eorum nil prodeſſe poteſt vtilitati ciuitatis in hoc,vt de ſe patet.

Quomodo autem probetur verſam eſſe pecuniam
62 in ciuitatis† vtilitatem,& quando præſumatur hoc, & quando non,plene tractant Pau.& ſcribentes in d. l.ciuitas,vbi videas,ſi occurrat quod difficultas reſtitutionis in hoc caſu redigatur ad hoc, an pecunia verſa ſit in vtilitatem ciuitatis,vel ne.Nunc de hac quæſtione ſatis dictum ſit.

S V M M A R I V M.

1 *Minor an reſtituatur aduerſus ſolutionem ſibi factam.*
2 *Et quid in Eccleſia?*
3 *Et an minor, vel eccleſia teneantur refundere pecuniā receptam,& male perditam?*
4 *Et an procedat,ſi conuincerentur pecuniam illam habuiſſe,& habere.*
6 *Et an,ſi iſta reſtitutio veniret facienda in pœnam eius qui ſoluit.*
7 *Minor,eccleſia,vel ciuitas recipientes centum poſt incurſam caducitatem ab emphyteutica, an reſtituantur.*
8 *Minor,ſi perdit pecuniam ſibi ſolutam, poſtquam eſt iam maior factus,an reſtituatur.*
9 *Et quid ſi illam bene expendiſſet.*
10 *Et quid ſi caſu fortuito, non ſui fragilitate illam amiſit.*
11 *Et quid ſi minor non probat pecuniam non fuiſſe verſam in eius vtilitatem.*
12 *Minori ſi fideicommiſſum ſoluatur cum authoritate tutoris,& illud male perdat,non reſtituitur.*
13 *Reſtitutionem petens aduerſus ſolutionem ſibi factam, quando libellum concipere debeat, & nu. 14.*
15 *Minor an reſtituatur aduerſus ſolutionem factam tutori,vel curatori ſuo.*
16 *Declaratio l.ait prætor. §.permittitur.ff. de mino.*
17 *Quid in ſolutionibus cenſuum annuorum, vel penſionum &c.*
18 *Quid in ſolutione vſurarum.*
19 *Minor an reſtituatur aduerſus ſolutionem ſibi factam iuſſu & præcepto iudicis.*
21 *Declaratio l.ſi quidem. C.de præd.minor. & nu.22.& 23.*
24 *Cautela pro debitoribus minorum,vt ſecure illis ſoluere poſſint.*
26 *Declaratio l.ſancimus, C.de adm.tut.la prima.*
27 *Maior an reſtituetur aduerſus ſolutionem a ſe indebite factam,quando eſt deſtitutus omni remedio condictionis indebiti.*
28 *Minor an reſtituatur,quādo ceſſat condictio indebiti, & num.ſeq.*
29 *Minor nunquam reſtituitur,quando facit id,quod quilibet diligens paterfam.faceret.*
30 *Minor ſi ſoluit, quod ſoluere de iure debebat, non reſtituitur.*
31 *Remedium ordinarium quando minor habet,non reſtituitur.*
32 *Condictio incerti poteſt concurrere cum reſtitutione in integrum.*
33 *Indebitorum variæ ſpecies.*
35 *Soluens ſcienter indebitum,non repetit,& nu.36.*
37 *Minor hoc faciens an reſtituatur.*
38 *Minor licet donare poſſit,ſi tamen ex tali donatione læditur,reſtituitur.*
39 *Maior condicens indebitum ſolutum quid in libello cōcludat,& quid minor per reſtitutionis auxilium repetens.*

40 *Minor ſoluens indebitum iuſſu iudicis an reſtituatur, et num. 44.*
41 *Maior hoc caſu non repetit, ſimiliter ſi vigore tranſa-ctionis ſoluat. n. 42.*
43 *Idem ſi vigore iuramenti.*
45 *Maioribus etiam ſuccurritur in caſibus prædictis ope reſtitutionis ex cauſa.*
46 *Practica pro minoribus in his caſibus.*
47 *Minor an reſtituatur, quando ſoluit indebitum ex cau-ſa pia.*
48 *Minor hoc caſu non repetit, & num. 52. & 54. & ſe-quen. plene.*
49 *Maior ſoluens legatum de rigore iuris indebitum, ad hoc vt ſatisfaciat voluntati teſtatoris, nō reſtituitur. & num. 85.*
50 *Minor aduerſus fideiuſſionem pro patre factam non re-ſtituitur.*
51 *Pium opus, vt proficiat operanti, quid requirat.*
53 *Solutio quandoque eſt pia, & cauſa non pia, quandoq. econtra, quandoq. vtraq. pietatem continet, diſtingui-tur, & concluditur 54.*
59 *Dotis cauſa ſoluere, eſt ſoluere ex pia cauſa.*
62 *Minor an reſtituatur aduerſus ſolutionem indebite fa-ctam ex cauſa, quæ per inficiationem creſcit.*
63 *Maior hoc caſu non repetit, & quæ ratio numero 64. & 65.*
66 *Minor an reſtituatur, quando ſoluit ei, cui vere illud de-bebatur, ſed non ab ipſo minore.*
67 *Maior hoc caſu non repetit, & quare, n. 68. & 69.*
70 *Et quid ſi minor, vel eccleſia ſoluerit verum debitum, ſed indebitum ei, cui ſolutum fuit.*
71 *Minor an reſtituatur aduerſus ſolutionē indebiti quan-do ſoluit Furioſis, Prodigis, Pupillis &c.*
72 *Maior hoc caſu non repetit.*
75 *Minor non reſtituitur contra minorem, vbi ille agit de damno vitando, quia pecuniam ſolutam diſſipauit.*
77 *Minor an reſtituatur aduerſus ſolutionem indebiti, quā-do erat quidem omni iure debitum, ſed indebitum ope exceptionis dilatoriæ.*
78 *Maior hoc caſu non repetit.*
79 *Minor an reſtituatur, quando ſoluit indebitum ope ex-ceptionis peremptoriæ tantum.*
80 *Maior non repetit hoc caſu, ſi exceptio erat odioſa.*
81 *Declaratio l. ſed ſi paterfam. §. fi. ad l. ſeq. ff. mand.*
82 *Minor an reſtituatur aduerſus ſolutionem indebiti, quando erat indebitum iure ciuili, ſed debitum iure naturali.*
83 *Maior hoc caſu non repetit.*
85 *Minor ſoluens legatum indebitum de rigore iuris, ſed ex voluntate teſtatoris debitum, non repetit.*
87 *Pupillus hoc caſu reſtitutione non indiget, quia ipſo iu-re datur ei repetitio.*
88 *Et idem in furioſis, & prodigis.*
91 *Sed an iſtæ perſonæ quæ reſtitutione non indigent, de-beant condicere indebitum intra quadriennium.*
92 *Et quid ſi ex certa ſcientia ſoluerent.*
93 *Practica libellandi pro minoribus, in hac materia reſti-tutionis aduerſus indebitum ſolutum.*

QVAESTIO LII.

De reſtitutione in integrum aduerſus inde-bitum ſolutum, vel etiam generaliter, aduerſus ſolutionem.

DVm interpretes §. 1. Inſtitut. quibus modis re con trah. oblig. reddunt rationem, quare imper. ſub illo titulo tractauerit materiam indebiti ſoluti, & tituli ff. & C. de cōd. indeb. & quare ſtatim poſt materiā mutui, dicunt, quia ſolutio indebiti facta non legitimo creditori eſt quædam ſpecies mutui ſibi facti. Quo fit, vt nobis quoque viſum fuerit ſtatim poſt reſtitutionem in integrum aduerſus mutuum, agere de reſtitutione aduerſus indebitum ſolutum, & generaliter, ſumpta hinc occaſione. De reſtitutione aduerſus ſolutionem factam ipſi minori, vel ab ipſo minore, vel maiore alteri. Et cum ex hoc ipſo pateat, quòd quæſtio habet duo capita principalia, vnum de ſolutione facta ipſi minori, alterum de ſolutione facta ab ipſo aliis, ordinate primum de primo capite per tres articulos, deinde ſecūdum per decem articulos latius pertractabimus. Qui ſunt iſti, videlicet.

Primo, An minor reſtituatur in integrum aduerſus ſolutionem ſibi factam. Regula cum Ampl. & Limit.

Secundo, Quid ſi ſolutio fuit facta non ipſi minori, ſed tutori, vel curatori illius.

Tertio, Quid ſi ſolutio fuit facta iuſſu iudicis.

Quarto, An maiori ſuccurratur ope reſtitutionis in integrum aduerſus ſolutionem a ſe indebite factā, quando eſt deſtitutus omni remedio condictionis indebiti.

Quinto, An minori ſuccurratur in caſibus, in quibus ipſi maiori ſoluenti non datetur repetitio, & primo, quid in caſu quo ſcienter, & non per errorem ſolueret.

Sexto, & quid quando iuſſu iudicis ſoluiſſet.

Septimo, & quid quando ſoluiſſet ex cauſa pia.

Octauo, & quid ſi ſoluiſſet ex cauſa quæ per inficiationem creſcit.

Nono, & quid ſi ſoluiſſet ei, cui vere debetur illud, quod ſolutum eſt, licet non ab ipſo minore, qui ſoluit.

Decimo, Et quid ſi minor ſoluiſſet alicui pupillo, furioſo, prodigo &c.

Vndecimo, Et quid ſi id quod ſoluiſſet, fuiſſet debitum omni iure, ſed indebitum ope exceptionis dilatoriæ.

Duodecimo, Et quid ſi fuiſſet indebitum ope exceptionis peremptoriæ tantum.

Decimotertio, Et quid ſi fuiſſet indebitū ſecundum ſubtilitatem iuris ciuilis, debitum vero ſecundum æquitatem iuris naturalis.

Articulus I.

1 AD primum, An ſcilicet minor † reſtituatur in integrum aduerſus ſolutionem ſibi factam.

Regula breuiter ea eſt, quod ſi ex hac ſolutione læſus eſt, quia pecuniam perperam diſsipauit, reſtituitur, tex. eſt expreſſus in l. ait prætor, in princ. ff. de minor. Et etiam clariſsimus in l. 1. C. ſi aduerſ. ſol. vbi gloſſ. Petr. Cyn. Bartol. Bald. Angel. & cæteri omnes communiter notant. gloſſ. & Curt. in l. contra iuris, in fin. ff. de pact. Mantua ſing. 631. & omnes proxime allegandi. Et ratio eſſe poteſt, quia imputari debet debitori, quare ſciens aliquem eſſe minorem illi ſoluit, cum veriſimile ſit, quòd pecuniam illam conſumpturus ſit, & eo maxime, quia ipſi debitori recuſanti ſoluere fauet hoc caſu, & ita colligitur ex Paul. de Caſtr. in l. 1. & 2. C. ſi aduer. ſolut.

2 Ampliatur hæc concluſio, † vt procedat etiam in eccleſia, quæ reſtituitur aduerſus ſolutionem ſibi factam, ſi precium illud & pecuniam male conſumpſit, nec de ea bona ſtabilia emit, Bero. conſ. 33. num. 11. lib. 1.

3 Amplia ſecundo, vt non teneantur † minor, vel eccleſia reddere aliquid de ea pecunia ipſis ſoluta, & male perdita

Digitized by Google

perdita. Rebuff. de reſt. in integ. gl. 3. num. 30. allegans Aret. conſil. 81. & Alex. in l. ſi quis cum dotem. §. 1. ff. ſol. matr. & l. 1. C. de reput. & alia iura. Sed idem, quod in regula.

4 Ampliatur tertio, vt procedat, † etiam ſi minor vel eccleſia conuincerentur, quod viſi ſunt aliquo tempore illam pecuniam habere, quia ſi poſtea male perdiderint, nihilominus reſtituuntur. Alber. in l. 1. in fi. C. ſi adu. ſol. & Oct. Simoncell. in tract. de decret. lib. 3. titul. 7. nume. 15. allegans etiam Bart. & Saly. in l. ſi quidem. C. de præd. minorum.

Ex eo quia ſatis eſt, quod hodie veritas eſt, quod minor læſus eſt ex tali ſolutione.

Sed contrarium tenuiſſe Vber. refert Alb. d. l. 1. per generalitatem. d. §. permittitur.

Tu concorda ſic; Aut ab initio minor non indigebat illa pecunia, & recipere eam periculoſum ei erat propter perditionem, & tunc reſtituetur, quia malefecit recipiendo; aut ab initio indigebat pecunia illa, & ea intentione recepit, vt in neceſſarios, vel vtiles vſus expenderet, & tunc aut poſtea caſu amiſſa eſt, & tunc reſtitutio, non dabitur, quia nihil imputari poteſt ſoluenti, cum idem accidiſſet ſi maiori, & prudenti illam ſoluiſſet, vt dicam infra in vlti. limi. huius art. Aut non caſu, ſed negligentia amiſſa eſt, & æquior mihi videtur prima opinio Alberici, quia nõ debebat debitor ei ſoluere niſi coactus à iudice, vel niſi paratam vidiſſet de ea pecunia emptionem aliquam prædiorum.

5 Ampliatur † quarto, vt dicam art. ſequen. etiam ſi ſolutio ſit facta tutori, vel curatori minoris, & quomodo videtur durum, hoc dicam plenius, art. ſeq.

Limitatur modo e contra concluſio aliquot modis.

6 Et primo, † niſi iſta reſtitutio veniret facienda in pœnam eius qui ſoluit, per regulam l. auxilium. ff. de minor. & l. ſciendum. ff. ex quibus cauſ. maio.

7 Et exemplum notab. eſt, quando poſt incurſam † caducitatem minor, eccleſia, vel ciuitas reciperent à debitore emphyteuta cenſum pro annis futuris, ſeu ſequentibus poſt caducitatem, nam tunc intelligitur remiſſa caducitas, ſecundum magis communem ſententiam, de qua per Clar. in §. emphyteuſis. q. . . verſic. . . & hoc caſu non reſtituerentur minor, vel eccleſia aduerſus hanc ſolutionem receptam, & remiſſam caducitatem, ratione de qua ſupra, & dicam infra in q. illa an aduerſus remiſſionem iniuriæ.

8 Limitatur ſecundò, niſi minor † perdidiſſet illam pecuniam iam maior factus, nam etiam ſi receperit, quando erat minor, & diſſipauerit intra tempora reſtitutionis petendæ, dum tamen maior factus profuderit, non reſtituitur. Alb. in d. l. 1. C. ſi adu. ſol. & verum puto; & ratio fundamentalis eſt, quia actus diſſipationis non eſt actus dependens neceſſario ab actu receptionis, vnde non poteſt dici, quod imprudentia cauſata à minori ætate in recipiendo pecuniam, & non expendendo illam vtiliter in cauſa fuerit, quòd poſtea eam maior factus diſſipauerit.

9 Limitatur tertiò, † niſi minor bene illam expendiſſet, vt inquit Mauric. c. 176. per d. l. j. ibi cauſa cognita. Sed ſuperflua eſt hæc limitatio, nam tunc non diceretur læſus minor ex receptione huius ſolutionis, & conſequenter nec reſtituendus, ſicut nec quando pecuniam mutuo receptam bene collocauit, reſtituitur, vt dixi ſupra q. præced. ar. 5.

Limitatur quartò, vt non procedat, quando mi-
10 nor non ſui fragilitate, † ſed caſu fortuito pecuniam amiſit, Soci. Sen. in reg. 263. poſt glo. & Bart. in l. verum. §. ſciendum. ff. de minor. & Pau. de Caſt. in d. l. 1. C. ſi adue. ſol. Cur. iun. in l. contra iuris, in fine, ff. de pactis, Iacobin. de S. Georgio d. l. j. num. 2. Mantua ſingu. 631. facium in terminis, quæ dixi ſupra in prima parte, q. 4. articu. 5.

11 Limitatur quintò, vt † nõ procedat niſi minor probet pecuniam illam non fuiſſe verſam in vtilitatem ſuam. Pau. de Caſt. in conſi. 294. nu. 3. lib. 1. & loquitur in eccleſia, & idem Pau. de Caſt. in conſi. 248. in fine, lib. 2. Sed quia videtur nimis durum hoc, vt minor, vel eccleſia regulariter hanc negatiuam probare teneantur, ideo dic, vt dixi ſupra quæſt. præced. artic. 5. nu. 46. & ſeq.

12 Limitatur ſextò, † vt non procedat in caſu l. pe. C. ad treb. vbi ſi reſtituatur fidei commiſſum minori cum authoritate tutoris, non reſtituitur minor ſi male illud perdat, & ibi Doct. communiter ſequuntur, vt teſtatur Iacob. de S. Georgio in d. l. j. C. ſi aduer. ſol. nu. 6. & Cor. in d. l. pen. col. 1. ver. nota caſum. C. ad treb.

Contrarium tenet Fulg. in d. l. j. C. ſi adu. ſolu. per regulam d. l. j. & ad d. l. pen. reſpondet, quòd licet liberatio ſequatur, tamen reſtitutio datur, poteſt enim bene eſſe, quòd quis ſit liberatus ipſo iure, & tamen contra eum reſtitutionis remedium competat, vt dictum eſt ſupra in prima parte, q. . . artic. . . Quinimò addi poteſt, quòd ſi liberatio hæredis grauati ibi non ſequeretur, reſtitutio non daretur minori contra eum, quia competeret remedium ordinarium, vnde & c. l. in cauſæ, la 2. ff. de min. & pleniſſime diximus ſupra queſt. 17. artic. 5. Per quam rationem mihi quandoque viſa eſt verior & hæc opinio Fulgoſij contra communem.

13 Circa prædicta tamen, pro eorum declaratione † aduertendum eſt, quòd is, qui petit reſtitutionem aduerſus ſolutionem ſibi factam, debet in libello petere ſe reſtitui aduerſus læſionem in quam incidit propter ſolutionem precij ſibi male factam, non autem aduerſus ipſam obligationem propter quam facta eſt dicta ſolutio,
14 v.g. † ſi ipſe vendidiſſet, & præcium ſibi promiſſum poſtea recepiſſet, & inconſulto perdidiſſet, non debet petere ſe reſtitui aduerſus venditionem, quia ſi non in ea, ſed in ſolutione tantum conſiſteret læſio, ſuccumberet in eo iudicio. Ita ſing. declarat. Pau. de Caſt. conſ. 248. co. fi. lib. 2. verſ. vlterius quæro, quod nota.

Articulus. II.

15 AD Secundum, An ſcilicet reſtituatur † minor aduerſus ſolutionem factam tutori, vel curatori ſuo?

Videtur, quod non.

Primò, quia nulli magis apte ſolui poteſt à debitore, quàm ei qui ad hoc ipſum à lege conſtitutus eſt, & ſi ei ſecure non ſoluitur, neque prudentia debitoris, neque authoritas tutorum, vel curatorum aliquid operabitur.

Secundò, quia aliàs fruſtratorium eſſet conſilium iuriſconſulti in l. ait prætor. §. permittitur. ff. de minor. vt conſiderat etiam Mauric. cap. 176.

Sed contra eſt veritas. Textus eſt in l. 1. C. ſi adu. ſolut. in his proprijs terminis ponit caſum imperator, & in hoc caſu notant ibi omnes, & alibi Paul. de Caſt. in l. filius, num. 2. ff. de ſolut.

Ad contrarium reſpond. ſic. Ad primum quod non datur tutor, vel curator minori, vt ipſi nocumentum afferat, & in hoc authoritas eius non debet aliquid operari ſaltem quoad beneficium reſtitutionis in integrũ, vnde eſt, quod interuentus, & præſentia tutorum, vel curatorum contractibus à minore celebratis non impedit, quin detur reſtitutio minoribus ſi læſi ſunt, vt dixi ſupra in prima parte, quæſt. 22. artic. primo. Neque mouet illud de prudentia debitoris, quia imo imputare ſibimet debet, quare non cum iuſſu Iudicis ſolutionem hanc fecit, quo caſu pleniſſimam ſecuritatem conſecutus fuiſſet, quod ſentit Iacob. d. l. j. num. 2.

Ad ſecundum reſp. quod conſilium iuriſconſulti in d. §. per-

Digitized by Google

16 d.§.permittitur. † datur minori ad hoc vt poſsit eſſe in iudicio cum ſuo curatore,& ibi ſi ita iudici videatur, ſolui poſsit minori authoritate eius curatoris, & cum iudicis decreto, quod ab eo petitur,& quòd non poſsit aliter intelligi ille text. colligitur ex hoc, quia minor non poteſt cogi accipere curatorem, niſi ad hoc vt poſsit eſſe in iudicio. §.inuiti.Inſtit.de cur. quod ſentiens gloſſa in d.§.permittitur, inquit,& ibi erat lis, & ſic tex. retorquetur,& miror, quod Mauric. non viderit hanc ſolutioné, dum ſe torquet in d.c.176.pro alia reperienda.

Limitatur tamen hæc concluſio in tribus caſibus ſecundum gl.in d.l.1.C.ſi adu.ſolu.

17 Primus eſt in l.ſancimus, † la 5. C.de adm.tut. ſcilicet in ſolutionibus penſionum reddituumque annuorum, quæ ſi ſoluantur a debitoribus ipſis curatoribus etiam ſine decreto iudicis, ceſſat reſtitutio in integrum, quia text. inquit cócedimus pleniſsimam liberationem.

18 Secundus eſt in l.conſtitutionem, † C.eod. vbi idem conſtituitur in vſuris, quod dictum eſt in penſionibus, &c.dummodo non excedant metas bienij, & ſummam centum ſolidorum, vt ibi.

Ex quo habes rationem horum ſpecialium quia ſcilicet huiuſmodi ſolutiones ſunt modicæ, & pro modico damno non datur reſtitutio, ſecundum magis communem ſententiam, de qua dixi ſupra q.4.art...

Tertius eſt l.pen.in princ. ff.ad Trebel. de quo dixi ſupra eo.num.12.

Articulus III.

AD tertium, An ſcilicet reſtituatur minor aduerſus ſolutionem ſibi vel curatori eius factam, quando
19 facta fuit iuſſu iudicis. †

Videtur quod ſic.

Quia ſolum decretum iudicis, & interpoſitio eius non impedit regulariter beneficium reſtitutionis in integrum.l.ſi quidem, & ibi omnes.C.de præd.min.& ratio, quæ in propoſito facit eſt, quia decretum, & iuſ-
20 ſus iudicis† bene poſſunt operari ualiditatem actus, quia inualiditas eius in tali caſu fuit mera ciuilis introductio, & poteſt noua forma conſtitutionis ciuilis ſuppleri, ſed nó ita poſſunt facere, quod minor, qui vere ex tali ſolutione læſus eſt, læſus non cenſeatur,& ſic qui reſtituendus eſſet, non amplius reſtituetur, vt dixi ſupra queſt.... articul...

Sed contra eſt veritas. Text.eſt in d.§.permittitur, in fine,& ibi gl.& omnes notant, & hunc text.pro ſing. ad hoc notat Paul.de Caſtr. vt habetur in eius ſing.13. ſolutis, & Guid.Papæ ſing.95. & Gomeſ. Var.reſolut. tom.2.capit.13.num. 4.vbi de communi. Et eſt etiam text.in d.l.ſancimus.C.de adm.tut.& ita ſimpliciter admittunt omnes vbique,& in ſpecie in d.l.1.C.ſi adu.ſol. & alibi gloſſ.in §.fin.inſtit.quibus alien.licet vel non, & Pau.de Caſt.in l.filius.num.2.ff.de ſolut.

Et ratio eſt, quia iuſſus iudicis excuſat debitorem, ſicut alias in multis caſibus, ut per gloſſ.in d.§.permittitur, in verbo imputandum &c.

Ad contrarium reſpondet gloſſa in dict.leg.5.dupliciter.

21 Dicit enim, quod in d.l.ſi quidem † non eſſet conſultum neque prouiſum emptori ſecure per decretum iudicis, quia ille actus emptionis ab eo celebratus fuit voluntarius, ſed actus ſolutionis neceſſario expeditus fuit, & ideo facilius reſtituitur ibi minor, quam in d.§.permittitur. per ſimilem text. qui hanc differentiá actus voluntarii,& neceſſarii conſiderat in l.quod ſi minor.§.reſtitutio.ff.de minor.

Præterea alia ſolutio ex ea gloſſa colligitur, quod ſci-
22 licet in d.l.ſi quidem. iudex non taxauerat † illud pretiú, ſed tantum iudicauerat vtilem eſſe minori prædii illius diſtractionem, adeo quod mirum non eſt, ſi cum vendidiſſet poſtea minor illud vili precio, detur reſtitutio, quod hic non accidit, & in hoc ſequuntur gloſſam illá ſimpliciter Bart.& alii in dict.l.1.& in dict.l.ait prætor, numer.2.

Tertiò etiam ſolui poteſt, vltra gloſſam, quòd in dict. l.ſi quidem adeſt ſimplex authorizatio iudicis, in d.auté §.permittitur. adeſt iuſſus,& exactio eius, & ratio diffe-
23 rentiæ eſſe poteſt, quia authorizatio † per viam decreti interpoſita non amplius poteſt operari, quàm præſumptionem illam, quòd minoris interſit vendere. Vnde ſi poſtea conſtet, quod minoris non interfuit vendere, nó mirum ſi datur reſtitutio, quia veritas præſumptioni præfertur, ſed iuſſus,& coactio iudicum, licet reſpectu minoris cui facienda eſt ſolutio, non amplius, quam præſumptionem prædictam operari poſsit, tamen reſpectu debitoris operatur plenam ſecuritatem, vt ſcilicet, qui coactus fuit ſemel a iudice, vt ſolueret, non amplius cogi poſsit propter euidétem iniuſtitiam, quæ alias ei fieret a cui nihil imputari poteſt qui ſoluere nolebat, ſed a iudice coactus fuit,& hanc ſol. ſentit Ruy.conſil.159.num. 8.lib.5.ex qua vlt.ſolut.habes vnam limitationem ad d. §.permittitur. vt ſcilicet procedat, quando iudex omnino iuſsit ipſi debitori, ut ſolueret, qui ſoluere recuſabat, ſecus vero ſi ſimpliciter authoritatem, & decretú ſuum huic ſolutioni interponit, vt vult Ruy.præall.

24 Et ideo datur forma,& † cautela ipſi debitori ad hoc vt ſecure ſoluat minori, nam debet expectare, quod requiratur a minore vt ſoluat,& ipſe requiſitus debet opponere de minori ætate illius, & quod non vult ſoluere, quia ei ſecure ſolui non poteſt,& tunc ſi minor adeat iudicem, & iudex non obſtante dicta oppoſitione, & exceptione ætatis iubeat ipſi debitori, vt ſoluat, debitor erit plene ſecurus, alias ſecus, & ita dicunt Bart.in dict. l.ait prætor, num.2.ff.de minor. Paulus de Caſt. in d.l.5. C.ſi adul.ſol.num.3.dicens, quod hæc cautela eſt ſummopere notanda,& idem ſequitur Gomeſ.præall.num. 4.vbi de communi, & Illuſt.Car.Albanus in Rub.ff.de min.num.57.

Et ita ego teneo, & conſultus alias hanc formam, & cautelam dedi. Quicquid dicat Mauric.d.cap.178. quòd hæc contradictio,& proteſtatio non eſt neceſſaria, cum ille tex. non loquatur niſi de iuſſu iudicis. Quinimo tex.
25 ille † requirit, quod allegetur minor ætas creditoris, & opponatur de ea, vnde neceſſaria eſt dicta proteſtatio, & contradictio, coram iudice facienda.

26 Secundo etiam limitari † poſſe videtur ex ſententia Corn.in conſil.72.num.9.verſic.dato autem, lib.3.vt non procedat hodie ex noua diſpoſitione. l.ſancimus, la 1.C.de adm.tut.

Sed pace eius, illa lex loquitur de ſolutionibus modicatum quantitatum, videlicet penſionum, reddituú annuorum,&c.de quib.dixi art.præced.nu.17. & 18.& rationem ibi dedi, vnde velle ſimpliciter ex illa conſtitutione corrigere d.§.permittitur. in quacunque ſpecie ſolutionis non magnæ quantitatis, mihi non videtur neq. ſecurum, neque iuri conſentaneum.

Articulus IIII.

27 AD quartum, An ſcilicet † minor reſtituatur in integrum aduerſus ſolutionem a ſe indebite factam. Quando eſt deſtitutus omni remedio condictionis indebiti.

Breuiter, quia a doctoribus nihil cótrouertitur circa ipſum maioré, dicito ſic, aut nulla adeſt cauſa reſtituendi eum, & illi non ſuccuritur, quia maioribus in iis, quæ perperam contrahendo gerunt, non ſuccuritur regulariter

Digitized by Google

ſiter.l.in contractibus.C.ex quib.cauſ.maio. & ſupra di
xi ſuo loco.
Aut adeſt aliqua cauſa, videlicet erroris, vel ignoran-
tiæ, & reperio, quod ſuccurritur eis ex clauſa generali, vt
poſſint ſolutum repetere, ita Salve.io l. ſi quis alicui. §. in
omnibus, numer. 5. ff. mand. poſt glo. ibi, & poſt Specu.
& alios, vbi ibi tradit Alex. conſil. 7. num. 4. ver. pro hac
opinione, lib. 1. & conſil. 69. libr. 3. & conſil. 169. nume.
12. lib. 2. & pro hac concluſione faciunt, quæ plene dixi
mus ſupra in 1. parte, q.... artic....

Articulus. V.

28 AD quintum, An ſcilicet minor † reſtituatur in in-
tegrum aduerſus ſolutionem à ſe factam in ijs caſi
bus, in quibus ceſſat condictio indebiti: & primo, quid
in caſu quo ſcienter ſoluitur.
Pro intelligentia, & ſubordinatione huius articuli, &
ſequentium præmitto tria.
29 Et in primis, quod quando minor † vtitur iure com-
muni, ideſt quod facit id, quod faceret quilibet diligens
paterfamilias, non reſtituitur. l. fin. C. de reſt. in int. cũ
concord. de quibus dixi ſupra in 1. par. q...: art....
30 Vnde quando minor ſoluit, † id quod debet ſoluere,
& prudenter ſoluit, non debet reſtitui, quia non læditur,
ſoluendo enim debitum, vt in prouerbio eſt, facit capi-
tale, & in hoc concordant omnes in l. 2. C. ſi ad. ſol.
31 Secundo præmitto, † quod quando minor habet re-
media ordinaria ad reſcindendum id quod geſſit, non
datur ei reſtitutio, quia ea non indiget. l. in cauſæ, la ſe-
cunda, ff. de min. cum late adductis ſupra in prima par-
te, quæſtione decima ſeptima, articulo quinto, & ita in
hoc quoque omnes concordant in d. l. 2. C. ſi adue. ſo-
32 lut. ſolum circa hoc notandum eſt, † quod conditio in-
certi poteſt concurrere cum reſtitutionis beneficio, vt
poſt Bartol. concludit Fulg. in l. in cauſæ, la 2. §. Pom-
pon ius. ff. de cond. indeb. ex eo quia condictio incerti
eſt actio generalis, quia ad diuerſa competit, vt ipſe in-
quit, & hoc obiter dictum ſit. Quando igitur minori
competit condictio indebiti ſicut cuilibet maiori, non
eſt neceſſaria ei reſtitutio in integrum, quia habet reme
dium ordinarium, pro vt omnes admittunt in d. l. 2. limi
tando ſecundum ea, quæ plene dixi in d. q. 17. artic. 5. &
ſequentibus. Præmitto igitur tertio, quod maiori com-
petit condictio indebiti, quando ſoluit indebitum, quan
doque ſic, quandoque non, & pro clariori diſtinctione
33 eſt prænotandum, quòd prima ſpecies † indebiti eſt,
quando nullo iure debetur.
Secunda ſpecies eſt, quando iure quidem ciuili debe
tur, iure autem naturali ſecus, quale eſt, quod debetur
ex chirografo ſiue ex mutuo confeſſato, antequam rece-
ptum ſit, ſpe futuræ numerationis, & ſimilia.
Tertia ſpecies eſt, quando econtra iure naturali de-
betur, iure vero ciuili ſecus, quale eſt, quod debetur ex
pacto nudo, vel ab eo, qui à iudice abſolutus fuit. l. Iulia
nus. ff. de condictione inde.
Quarta ſpecies eſt, quando vtroque quidem iure de-
betur, ſed ope exceptionis eſt indebitum: & hoc dupli-
citer ſe habet, nam aliud eſt indebitum ope exceptionis
dilatoriæ, aliud ope exceptionis peremptoriæ: & hoc
rurſus duplex eſt, aliud ope peremptoriæ odioſæ, aliud
ope peremptoriæ fauorabilis. Exemplum dilatoriæ eſt
debitoris in diem, quia quod debet, ante diem eſt inde-
bitum; exemplum peremptoriæ odioſæ, eſt debitoris fi-
lijfam. qui eſt obligatus vtroque iure, ſed iuuatur ope ex
ceptionis Macedoniani, quæ potius odio mutuãtis, quã
fauore recipientis, introducta eſt. Exemplum perempto
riæ fauorabilis eſt debitoris dolo, vel metu, vel vi coacti
ad promittendum &c.

In iſtis igitur caſibus: quia aliquando maior repetit
id quod indebite ſoluit, aliquando non, videamus, quan
do maiori non detur repetitio, & in illo eodem caſu ſe
parato videamus, an minori detur reſtitutio in integrũ
ad repetẽdũ id qđ p̃ condictionem indebiti, vt quilibet
maior repetere non põt. Dicit .n. text. in l. illud. ff. de mi
34 nor. quod ſuccurritur † minoribus in caſibus, in quibus
maioribus non datur repetitio. ſed quia iſta propoſitio
non ſemper vera eſt, de quolibet caſu videamus.
35 Et primo concluſio in maiore eſt, quòd † quodcun-
que indebitum ſoluat, ſi non per errorem, ſed ſcienter
ſoluit, repetere non poteſt, ita omnes in l. j. ff. de cond.
ind. & in l. cum quis. C. de iur. & facti ignor. ex eo, quia
36 † qui ſcit ſe non debere, & ſoluit, donare cenſetur. l. do-
nari, & l. cuius. ff. de reg. iur. cum ſimil.
37 Quæro igitur, quid in minore. † Et conclude ſine
ſcrupulo, quod ipſe ope reſtitutionis repetit. Ang. in di
cta l. ſecunda, C. ſi adu. ſolu. & ibi Paul. de Caſtro nume-
ro ſecundo, Cyn. in l. prima, C. ad l. falc. Bartol. in l. inter
dictum, numer. decimo, ff. de cond. indeb. Iacob. de San
cto Georgio in l. ſecunda, C. ſi adu. ſol. Mauric. de reſt.
in int. cap. 180.
Et ratio eſt ſecundum eos, quia minor non habet po
teſtatem donandi.
Sed hæc ratio nõ tenet, quia imo minor in pluribus
caſibus donat, & donatio valet, vt dicam infra in quęſt.
an aduer. donat. detur reſtitutio.
38 Dic ergo, quod ratio eſt, quia licet minor donare †
poſſit, tamen ſi ex tali donatione læditur, reſtituitur, vt
dicam ibi, ſatis autem læditur, quando id quod non de-
bet, ſoluit vt debitum, nam licet fictione iuris cenſeatur
donare, tamen non eſt donatio explicite, neque actus
virtutis ita, vt obliget donatarium ad antidora, & prop-
terea dicetur minor hoc caſu potius profundere ſuum
inconſulte, quàm prudenter, & liberaliter ſe gerere do-
nando.
39 Et hinc infertur in practica, † quòd licet maior quan
do indebitum repetit, debeat concludere in libello,
quòd ignoranter ſoluit indebitum, minor tamen debet
dicere, & concludere, quòd imprudenter ſoluit, & ideo
repetit, vt docet Aret. inſtit. quib. alien. licet, vel non. §. fi
nali, numero ſeptimo, & dicit quòd notandum eſt in
prax.

Articulus. VI.

AD Sextum, An ſcilicet reſtituatur † minor, quan-
40 do ſoluit indebitum iuſſu iudicis.
41 In maiore habemus, quod hoc caſu non repetit. †
gloſ. in §. is quoque, in verbo accepiſſet, inſtit. quibus mo
dis re contr. oblig. Bartol. in l. prima, numer. 26. ff. de
condic. indeb. per l. primam, C. eodem, & per l. ſi fideiuſ
42 ſo. §. in omnibus. ff. mand. & idem eſt, † quando maior
ſoluit vigore tranſactionis ſecundum præallegat. per l.
ſecundam, C. de condic. indeb. & l. in ſumma. ff. eodem.
43 & idem † eſt ſi ſoluat vigore iuramenti, ideſt quando
aduerſarius eius iurauit ſibi deberi, nam ſi ſoluet, non re
petit, l. ſecunda, ff. de iureiuran. iuncto dicto §. in omni-
bus, & tradunt doctores præalleg. communiter.
44 Quid igitur in minore, an ope † reſtitutionis repetet?
Videtur quod non, quia maior hoc caſu ſoluens dici-
tur eſſe in eodem ſtatu, ac ſi ſoluiſſet debitum omni iu
re, vt dicunt Bartol. in dicta l. interdum, numero deci-
mo, & Cyn. in dicta l. ſecunda, verſiculo tertio caſu, &
Fulgol. ibi in fine. Sed minor quando ſoluit, id quod om
ni iure debet, non repetit, quia facit id quod quilibet
diligens paterfam. faceret, vt dixi in præced. artic. num.
30. ergo &c.
Et confirmatur per fortem text. in dicta l. ſi pupillor.
§. per-

§.permittitur.in final.verbis.ff.de minor.
In contrarium videntur ſentire Bartol. & Paulus de
Caſtro in dicta l.interdum,in fine,dum volunt,quòd id
quod licet perſonis enumeratis ibi, ipſo iure liceat mi-
noribus ope reſtitutionis in integrum. Sed ipſimet vo-
lunt,quod quando perſonæ ibi enumeratæ ſoluunt inde
bitum in caſu de quo agitur, repetant per condictionem
indebiti,ergo & minores repetent ope reſtitutionis in in
tegrum.& idem clare tenet, & de communi teſtatur Ia
cobin de Sancto Georgio in dicta l. ſecunda, numero
ſecundo,in fine,C.ſi aduer.ſolut.dicens communem in-
tellectum illius text.eſſe,quod ibi cum authoritate iudi-
cis facta fuerat ſolutio illa.
Ego pro confirmatione huius concluſionis commu-
nis, quam teneo, aduertendum puto, quod quando-
45 que etiam ipſis † maioribus ſic indebitum ſoluentibus
ſuccurritur ope reſtitutionis in integrum,reſciſſa per re-
ſtitutionem in integrum ſententia,iureiurando,vel tran
ſactione,propter inſtrumenta nouiter reperta, vel fal-
ſitatem teſtium detectam &c. vt l.diuus,& l.Imperato-
res,ff.de re iud.& l.admonendi.ff.de iureiuran.& dicam
plene infra in q.an aduer.rem iud.
Hoc igitur caſu non ſolum ſuccurreretur ipſis mino-
ribus ope reſtitutionis in integrum, vt minoribus ex ca-
pite ætatis,ſecundum ea quæ ſtatim dicemus, ſed ſuccur
reretur etiam eiſdem,vt quibuslibet maioribus,probato
errore ſententiæ,vel tranſactionis,vt dixi, & hoc in ter-
minis tenet Alexand.conſi. 21. nume.4. vetſic.pro hac
opinione.libro primo.vbi concord.& cõſil.69.lib. 3. &
conſil. 199.numero 12.libro ſecundo.
Quandoque vero non competit maioribus hoc reme
dium, & tunc licet dubitari poſſit, tamen veritas vide-
tur, quòd minori ſuccurratur aduerſus hanc indebitam
ſolutionem ope reſtitutionis,hac clara ratione. Poteſt
enim minor reſtitui ex capite ætatis aduerſus rem iudi-
catam,tranſactionem, vel iuſiurandum, vt dicam infra
ſuis locis,ſi igitur hoc obſtaculum remouere poteſt, illo
remoto, poteſt abſque dubio repetere ſolutum, quod
tantum vigore rei iudicatæ, vel tranſactionis ſuſtineba-
tur, vt præſupponimus, & pro hoc videtur mihi text.
clarus in l.ſi ex cauſa,ff.de minoribus. Et hoc ſtante ad-
46 uertendum erit, † quod poterit minor practicare ſic,re-
ſcindere ſententiam, vel tranſactionem iudicio reſcin-
dente,ideſt ope reſtitutionis, deinde iudicio reſciſſorio,
ideſt condictione indebiti, quæ reſciſſoria dici poterit,
repetere poterit, id quod ſoluit, prout voluit clare Al-
ber.in l.ſi prætor.§.Marcellus,in fine. ff.de iudic.
Ex quibus patet etiam ſolutio ad contraria.

Articulus VII.

AD ſeptimum, An ſcilicet reſtituatur minor quan-
47 do ſoluit indebitum ex cauſa pia. †
48 In maiore habemus, quòd hoc caſu nõ repetit. † glo.
ord.§.is quoque,& ibi Bellon. num.23.& eſt text.elegã-
tiſſimus in l.cum is.§.ſi in ea opinione.ff.de cõd.indeb.
Quid igitur in minore? An ope reſtitutionis repetet?
Videtur quod non.
49 Primò quia habemus, quod quando minor ſoluit †
legatum indebitum de rigore iuris, ad hoc vt ſatisfaciat
voluntati teſtatoris, & conſcientiæ propriæ,non repetit
ope alicuius reſtitutionis, quia opus pietatis agit, vt di-
cunt Cyn.& Bartol.in l. prima, C.ad l.ſalcid.ergo idem
generaliter in caſu noſtro eadem ratione, quæ genera-
lis eſt.
50 Sedundò,quia habemus, quod minor † non reſtitui-
tur aduerſus fideiuſſionem factam pro patre,licet quan
do fideiuſſit pro eo, crediderit ſe teneri de iure ad fide-
iubendum pro eo, & hoc quoque, quia opus charitatis,
& pietatis egit,ſecundum Aretin. in l. 1. in fine,C.de fi-
lio fam.mino.
51 In contrarium facit fortis ratio, quia, vt opus † pium
dicatur, & ſit proficuum ipſi facienti, & ſortiatur priui-
legia operum piorum, neceſſe eſt quod ea intentione
fiat,quia ita pium eſt agere,nõ autem per errorem,quia
ita exiſtimet de iure agendum eſſe, ſecundum Bartol.in
l.1.nu. 42. C.de ſacroſan. eccleſ. Sed non præſupponi-
mus,quòd repetitio aliàs daretur,tanquam de ſolutione
per errorrem facta,niſi obſtaret pietas actionis, ergo ip
ſa pietas actionis obſtare non debet,quia intentio agen
tis non adeſt, quæ priuilegium hoc pij operis cauſare
poſſit.
Ego in hac pulchra difficultate aliter conſiderán-
dum,& diſtinguendum eſſe puto.
Aduertendo in primis, quod non in omni caſu ma-
52 ioribus denegatur repetitio,† quando ſoluerunt per er-
rorem indebitum, licet ex cauſa pia ſoluerint,vt l. ſi do-
naturus.§.ſi quis indebitam.ff.de cond.cauſa data &c.&
l.qui ſe debere.ff.co.& l. qui exceptionem. §. fin. ff. de
cond.indeb.& alibi,
53 Quandoque igitur cauſa ſolutionis † eſt pia, ſolutio
vero ipſa non eſt vere pia. Quandoque è contra ſolutio
ipſa eſt vere pia, ſed cauſa & intentio ipſa non eſt pia,
ideſt non in pietate fundata. Quandoque vero tam ipſa
intentio,quam effectus ſolutionis pietatem continent.
54 Primò caſu † cuilibet maiori dator repetitio iure cõ-
muni,text.eſt cum exemplo in l.qui exceptionem. §.ſi.
ff. de cond. indeb. etenim ibi libertus cui per pactum
fuerunt remiſſæ operę,ſi illas iam indebitas patrono ſol
uit,repetit, quia de operibus ſabilibus ſuit illud pactũ,
vt ibi notatur, quæ operæ ſabiles ſi præſtentur, non eſt
opus pium, ſicut eſſent operæ obſequiales, quæ ex pie
tate,& animi gratitudine exhibentur. Minori igitur hoc
caſu non erit neceſſaria reſtitutio in integrum, quia ipſi
quoque competet iure communi condictio indebiti,
quando ſcilicet effectus ſuæ ſolutionis non continet pie
tatem,licet intentio pia fuerit.
55 Secundò caſu,† pariter cuilibet maiori datur repeti-
tio iure communi.text.eſt cum exemplo in l.qui ſe debe
re,& in l.ſi donaturus.§.ſi quis indebitum. ff. de condi-
ctio. cauſa data &c. & eſt ratio clara, & generalis,quia
quando erratur in cauſa ſolutionis, ideſt quia exiſtima-
tur pia,& non eſt,neceſſarium eſt quod erretur in facto
ipſo,vt bene intuenti patet, aliquid enim eſſe pium,vel
non pium,non conſiſtit in ſubtilitate iuris,ſed facti, er-
go non mirum ſi datur condictio indebiti,ad not.com-
muniter,in l.prima.ff.de condictio. indebi.
Et hoc quoque caſu minori ſuccorretur iure commu
ni abſque auxilio alicuius reſtitutionis.
56 Tertiò caſu,rurſus diſtinguendum eſt, † quandoque
enim cauſa ſolutionis pendet de præterito, vel de præ-
ſenti,quandoque de futuro. De præterito,vel de præſen
ti,quando creditum fuit a ſoluente aliquid fuiſſe vel eſ-
ſe,quo mouetur ad ſoluendum,de futuro, quando credi
tum fuit, aliquid futurum eſſe. Quando igitur pendet
57 de futuro,† ſi illud quod creditum & ſperatum fuit,non
eueniat, cuilibet maiori datur repetitio iure communi,
text.eſt elegans in l.patrem.C. de nupt. & facit clara ra-
tio,quia ceſſante cauſa finali ceſſat diſpoſitio, & volun-
tas diſponentis,per titul. in propoſito. ff. de cond. cauſa
data.cauſa non ſecuta. Et hoc quoque caſu minor abſ-
que aliqua reſtitutionis ope iure communi repetet.
58 Quando vero cauſa † ſolutionis pendet de præteri-
to,vel de præſenti,tunc maior non poteſt repetere, etiã
ſi illa cauſa ſoluendi non fuerit efficax ad cogendum il-
lum ad ſolutionem.& ita loquitur tex.in l.cum is.§.ſi in
ea opinione.ff.de cond. indeb.
Et hoc caſu dubitari poteſt,an minor reſtituatur ad-
uerſus

uerſus ſolutionem hanc piam factam ab eo pia intentio
ne,ſed per errorem hunc,quia credebat ſe poſſe cogi ad
huiuſmodi ſolutionem.
Sed breuiter ego tenerem,quod non reſtituatur.
Primò, quia facit id quod quilibet prudens faceret,
exercere, ſcilicet opus pium,licet ex voluntate non ne-
ceſſitate.
59 Secundò,quia ſoluere ex cauſa † dotis, eſt ſoluere ex
cauſa pia, ſecundum Tiraquel. plene in prælud. de pri-
60 uil.piæ cauſæ,ſed minor † ſoluens ex cauſa dotis non re
ſtituitur,etiam vbi aliàs reſtitueretur.l.1.iuncta l.2.C. ſi
adu.don.ergo &c.
Tertiò quia non alia de cauſa non reſtituitur minor
61 aduerſus ingreſſum religionis,† niſi quia piũ opus egit,
& ſic læſus non eſt,vt dicam infra quæſt....artic....
Quartò per exempla adducta ſupra in princ. articuli
de legato indebito, & de fideiuſſione pro patre, quæ
exempla, & concluſiones hoc modo bene procedunt.
Et ad contrarium reſp.quod procedit ſecundum ter-
minos huius diſtinctionis in ſecundo caſu num. 55.

Articulus VIII.

AD octauum,An ſcilicet minor reſtituatur aduerſus
62 ſolutionem indebiti † ex cauſa, quæ per inficiatio-
nem creſcit.
63 In maiore habemus, ꝙ hoc caſu non repetit. † Gloſ.
& doct.communiter in §. penult. inſtit.de obligat. quæ
ex quaſ.contra. naſc. Bell. in dicto §. is quoque in fine
gloſæ, verbi accepiſſet.
Quid igitur in minore.
An ope reſtitutionis repetet,ego non reperio factum
ab aliquo. Sed breuiter, & ſecure teneo, quod minor
ope reſtitutionis repetet.
64 Primò,quia ſi teneamus rationem † doctorum in ma
iore ſoluente ex hac cauſa, illa non militat in minore.
Nam dicunt ipſi, quod maior ex eo non repetit indebi
tum ſolutum ex hac cauſa, quæ per inficiationē creſcit;
quia videtur ſoluiſſe timore dupli, ad quod obligatus
fuiſſet,ſi inficiando conuinctus fuiſſet,& ſic videtur quo
dammodo ſoluendo tranſegiſſe,& ſolutum ex cauſa trã
ſactionis vtique non repetitur,vt dixi ſupra artic.6.poſt
princip.Iſta autem ratio non militat in minore,quia mi
nor reſtituitur hoc caſu, vt dixi ſupra eodem articulo
ſexto,nume.44.verſic.in contrarium &c.ergo &c.
65 Secundo, quia ſi teneamus rationem quã † ego affer-
re ſoleo in dicto §. is quoque. videlicet, quod quando
quis ſoluit æſtimationem damni à ſe dati,ſed non culpa
ſua,putans ſe nihilominus teneri,ex eo non repetit,quia
errat in iure ciuili tantum, non autem in iure naturali,
quia æquitas naturalis ſuadet, vt damnum,quod à per-
ſona ſua proceſſit,ab ipſo emendetur. Hæc ratio non
militat in minore, quia minor reſtituitur aduerſus ſolu-
tionem indebiti ciuiliter.licet naturaliter debitum eſſet,
vt dicam infra artic.14. Ergo hoc caſu non impedietur
minor repetere ope reſtitutionis in integrum, licet ma-
ior impediatur repetere communi remedio condictio-
nis indebiti.

Articulus IX.

AD nonum, An ſcilicet minor reſtituatur aduerſus
ſolutionem indebiti, quando ſoluit ei cui vere de-
66 bebatur,† ſed non ab ipſo minore.
67 In maiore habemus, quod hoc caſu non repetit. †
Gloſ.in dicto §.penul.inſtit. de oblig. quæ ex qua. con-
tr.& doctores communiter tranſeunt in dicta l. prima,
ff.de cond.indeb.& ratio eſt ſecundum eos,quia ille qui
recipit, recipit quod ſibi vere debetur, vnde repetitio
ceſſat,l.repetitio,ff.de cond.indeb.
Quid igitur in minore? An ope reſtitutionis repetet?
Ego non reperio neque etiam hoc tactum à doctori-
bus,ſed breuiter concludo, quòd minor reſtituatur hoc
caſu,idque ex tribus.
68 Primò,quia ratio † quare maior repetere non poteſt,
ea eſt,quia qui recipit,quod ſuum eſt recipit.
Quæ ratio non militat indiſtincte in minore, quia &
creditor naturalis tantum recipit quod ſibi debetur, &
tamen contra ſolutionem illi factam reſtituitur minor,
vt dicam infra articul.13.
69 Secundo, quia in maiore † ex eo ceſſat repetitio,quia
poterit agere contra eũ, qui erat verus debitor illius quã
titatis,vt dicunt gloſſ.& Doct.prælleg.aliàs enim locu
pletaretur ille cum aliena iactura, & tale inconueniens
eſt illud, quod facit concedi condictionem indebiti l.
nam hoc natura.ff.de cond.ind.
Quæ ratio non procedit in minore,nam eius intereſt
litibus non vexari,& prætextu huius ſolius intereſſe re-
ſtitui poteſt.l.minoribus.ff. de minor. & dixi ſupra q.4.
art.10.
Tertiò, ſatis hoc videtur, quod diligens pater fam.
hoc non feciſſet, ſoluere ſcilicet pro alio fine eius man-
dato, vt ab eo poſtea repetatur, vt manifeſtum eſt, er-
go &c.
70 Limita hanc † concluſionem in caſu quo ipſe minor
vel eccleſia,quæ ſoluit,ſoluerit id quod vere debet, ſed
non ei cum quo contraxit, ſed alteri mandato ipſius cre
ditoris,vt in terminis in eccleſia,quæ ſic ſoluit creditori
venditoris decidit Socin.iun.inter conſilia Syluan.con-
ſilio 38. colum. 17. verſicul. non obſtat, vſque ad fi-
nem.lib. 1.

Articulus X.

AD Decimum, An minor reſtituatur aduerſus ſolu-
tionem indebiti,quando ſoluit alicui pupillo, fu-
71 rioſo,† vel prodigo?
In maiore habemus,quòd hic eam non repetit, ſi ab
72 illis pecunia conſumpta ſit. † gloſſ.& doct.in d.§.is quo
que,& per Bart.& alios in d.l.1. ff.de cond. ind.
73 Quid igitur in minore? † An ope reſtitutionis repe-
tet?
Et quamuis neque etiam hoc tactum reperiam; Bre-
uiter tamen,& intrepide concludo,quòd minor non re-
74 ſtituatur hoc caſu. Hac ratione,† quia ſi in minore con-
ſumente hoc eſt expreſſum, vt ſcilicet minor non repe-
75 tat à minore id quod ille mutuauit, & † ab eo conſum-
ptum eſt, l. minor filiofam.ff. de minor.ſolum ex eo,
quia qui recipit minor eſt, aliàs enim potior eſſet cauſa
ætatis quàm Macedoniani,l.verum.§.fina. ff.de minor.
Ergo multo magis in pupillo, furioſo,vel infante idem
dicendum eſt,arg.l.interdum.ff.de cond. indeb.
Neque moueat, quod illud accedit ſpecialiter in mu-
tuo, quia reſp. quòd indebitum ſolutum & mutuum,
quo ad obligandum recipientem, ſunt ſimiles & pares
contractus,vt per Bellon.in d. §. is quoque,numer.5. &
34.in gloſſ.fina.
76 Subintellige tamen prædicta, quòd ſi iſtæ † perſonæ
reſtituant ipſi minori id quod ipſe non poterat ab eis re
petere, non poſſunt poſtea ipſi ab eo illud repetere,
quia ſunt illi naturaliter obligati, vt colligitur ex com-
muni intentione Doctorum in d.l. 1.ff.de condic. ind.
& in dict.§.is quoque.

Articulus XI.

77 AD Vndecimum, An ſcilicet † minor reſtituatur
aduerſus ſolutionem indebiti, quando erat omni
quidem

Digitized by Google

quidem iure debitum, ſed indebitum ope dilatoriæ exceptionis tantum.

78 In maiore habemus, quod hoc caſu non repetit, † vt eſt expreſſum in l.in diem debitor.ff. de cond.indeb.

Quid igitur in minore, an ope reſtitutionis repetet?

Neque etiam hoc tactum reperio: Tamē puto quod ſic. Ea ratione, quia minor læditur, cum non faciat id quod diligens paterfam.feciſſet; Nec mouet, quod creditor recepit id quod ſibi debetur, quia hoc in minore non habet locum, licet habeat in maiore, vt dixi, & dicam proxime. Vnde intelligo totum hoc dummodo clare conſtet, quòd propter hanc immaturam ſolutionem minor minus læſus ſit, puta, quia pluribus annis ante diei aduentum ſoluerit, & interim potuiſſet de illa pecunia emere ſtabilia, & quod aliàs ante diei aduentum eandem pecuniam præ manibus habebit &c. ſecus, ſi forte modico tempore ante diei aduentum ſoluerit, vel periculum eſſet, ne illam pecuniam diſſiparet, & ſimilia: Qua in re plurimum iudicis arbitrium operabitur.

Articulus. XII.

AD duodecimum, An ſcilicet minor reſtituatur a-
79 duerſus ſolutionem indebiti, † quando erat indebitum ope exceptionis peremptoriæ tantum.

80 In maiore habemus, † quod ſi exceptio erat odioſa, non datur ei repetitio. Iaſ. in d.§.is quoque, in addit.ad Port.& Bart.in d.l.1.nume.30.ff. de condic.indeb.

Per l.qui exceptionem.ff.eod. & eſt text. in l. ſed & ſi paterſamil.§.fi.ff.mand.

Quid igitur in minore? an ope reſtitutionis repetat?

Videtur quod ſic, quia ex eo inquit lex maiorem non repetere, quia naturalis obligatio manet &c. quia naturaliter tenebatur is qui ſoluit, vt d.§.fin.iuncta l.ſeq.Sed minor etiam ſi ſoluit id ad quod naturaliter tantum tenebatur, repetit ope reſtitutionis, vt dicā infra art.ſequ. ergo &c.l.2.C.ſi adu.ſol.

In contrarium facit, quia hoc caſu minor eſt obligatus omni iure, vt concludūt Docto.communiter in prin. Inſtit.de oblig.vbi quandoque dixi. Sed tantum eſt tutus exceptione Macedoniani, quam odio ipſius creditoris ipſi concedit lex, non quod non ſit vere obligatus, vt d.§.fi. cum ergo minor hoc caſu ſoluit non decipitur, neque læditur, quia facit id ad quod tenetur efficaciter iure gentium: Vnde contra bonos mores faceret, ſi vellet locupletari cum expreſſa iactura creditoris, & hæc opinio videtur mihi æquior, & ita teneo.

81 Et ad contrarium reſpondeo, † quod in d.§.fin.cum l. ſeq. verbum, naturalis, exponitur id eſt realis, & cum effectuali numeratione pecuniæ, vt l.nec ſeruus. ff. de pecul.& l.pen.ff. de ſolut.

Articulus XIII.

82 AD decimumtertium, An † ſcilicet minor reſtituatur aduerſus ſolutionem indebiti, quando erat quidem indebitum iure ciuili, ſed erat debitum iure naturali.

83 In maiore habemus.† expreſſum, quòd hoc caſu non repetit.l.Iulianus ff. de condic. ind. & Doct. communiter in d.l.1.ff. eod.

Quid igitur in minore? An ope reſtitutionis repetet?

Duplex difficultas adeſt circa hoc; Prima eſt quo ad veritatem ipſius concluſionis: ſecunda, quo ad exempla illius.

84 Quo ad primam, videtur quod non, † vt tenet gloſſ. in l.1.C.ad l.Falcid.& ibi Cyn. ſequitur, vt refert ibi in princ. Corn. & forte ratione firmatur. Nam ſi minor reſtituatur hoc caſu, aduerſarius quoque reſtituendus erit, l.1.C.de repud.& dixi ſupra q. . . . art.

Quod ſi & ipſe, ergo naturalem obligationem recuperabit, cuius vigore poterit obijcere compenſationem ipſi minori, & ſic minor non repetet etiam ope reſtitutionis.

Sed contra eſt communis reſolutio. Ita firmant Azo, gloſſ. Bartol. Bald. Ang. Iacob. de S.Georgio, Fulgoſ. Alber.& Paul. de Caſt. & rationes in d.l.2.C.ſi ad. ſol. Idem Iacob. de Arena in l.naturaliter. numer. 10.ff. de cond.indebit.& in l.indebitum, num.3.C.ſi adu.del. Bartol. in l. interdum. ff de condic.indeb.gloſſ. & Docto.in l.3.§.alterius. ff.de nego. geſt.gloſſ. & Doct.in l. ſi eius.in princ.ff.ad trebell.Cyn.Bald.& alij in l.1.C.ad l.Falcid. & ibi Corn. in princ. de communi teſtatur, & Ioan. Fabr. colum.2.C.ſi aduer.ſol.& in hoc eſt effectu eſt communis omnium concluſio.

Mouenturque per l. 2. C. ſi aduer. ſol. quæ ſecundū communem intellectum loquitur in indebito ciuiliter tantum, naturaliter vero debito, & ita teneas.

Et ad contrarium de compenſatione, reſp. primo quod illud habet locum in petente non in repetente, ita Doct.communiter, vel ſecundo ſubtilius ſecundum Bal. quod quando ſolutum eſt, ſublata eſt obligatio naturalis, ergo dum poſtea repetitur, non poteſt amplius illam creditor obijcere, ita Bald.& Paul.de Caſt. in d.l.2. in fi.& in l.interdum.num.6.ff.de cond.ind.vbi multum terminaliter declarat.

Poteſt & tertio reſpon, vt per Petr. de Bellaper. in d. l, 2. C. ſi adu. ſol. quod ſcilicet contrarium procedat, quando minor peteret ſe reſtitui ad condicendam illam pecuniam, ſecus vero ſi petat ſe reponi in eo ſtatu in quo erat ánte læſionem & ſic ante ſolutionem, quia tunc debet in primis ei pecunia reſtitui, qua reſtituta, cum ipſe amplius non ſit petiturus illam, non obſtabit ei compenſatio aliqua, quod nota pro una declaratione in practica ad dictam communem ſententiam, quod tangam etiam proxime in limitationibus.

85 Quo ad ſecundam dubitationem, † de exemplo ſcilicet prædictę concluſionis, doctores diſcordant in vno, quòd cum ſit magnæ vtilitatis, ſeparatim referre volui.

Exemplificant enim in legato minus ſollenniter relicto vel vltra dodrantem à teſtatore, dicunt enim, quòd ſi minor illud ſoluat, poterit repetere ope reſtitutionis in integrum, licet naturaliter illud deberetur, ſecundum omnes fere Gall. communiter, quod innuit quoque Iacob.de S.Georgio in d.l.2.num.5.

Sed contrarium in hoc voluerunt Pet. & Iacob. præall. Quia in hac ſolutione minor cum ſatisfaciat voluntati defuncti, dicitur opus pium & laudabile gerere, ideo &c. vt dixi ſupra eod.artic.7.

Breuiter pro concordia ex intentione etiam doctorum, ego dico ſic, quod ſi minor fecit hoc inconſulte, & errore ignorantiave iuris ductus, ſuccurri ei debeat, & ſic procedat communis concluſio circa hoc exemplum,
86 † ſi vero faciat ductus conſcientia, & hac pia intentione, vt ſatisfaciat in hoc voluntati ipſius defuncti, etiam quòd ſciat ſe non teneri, dico quòd vera eſt ſententia Iacob. & Petr. & quòd in hoc exemplo non procedet communis concluſio ſupra firmata, & hanc diſtinctionem comprobant ea, quæ dixi ſup.d.art.7. circa ſolutionem indebiti ex cauſa pia. & in terminis hoc voluit Corn.in d.l.1.verſic.aut ex facto conſcientiæ, col. 2. C. ad l.facild. dicens hoc procedere ſaltem ad pias cauſas. in l.in teſtamentis.ff.de fideic.lib.

Retenta igitur communi ſentēria, ſupra facta, & etiā hoc exemplo in caſu prædicto. Limita quæ diximus in
37 pupillo, † qui quidem hoc caſu reſtitutione in integrum

non

non indiget, ſed ipſo iure repetit hoc indebitum ſolutum, Bart. & omnes citramontani communiter in leg. interdum. ff. de condit. ind. per illum text. & de communi teſtatur, & ſequitur Iaſ. in l. impuberibus. ff. de acquir. hær. in fine, & re vera ita tenuit ibi Petr. gloſſa. Bart. nu. 9. & 10. Ang. nu. 1. Paul. num. 7. Iaſ. num. 6. & Paul. nu. 7. verſic. breuiter, vbi rationes.

Et ita teneas, quicquid vltramontani contra ſenſerint, l. ſi eius. §. & ſi eius. ff. ad trebell. quia abunde reſp. Iaſ. in d. l. interdum, num. 6. per totum.

88 Et amplia in furioſis, & prodigis, † qui ſine aliqua reſtitutione in integrum repetunt ipſo iure. Bart. poſt glo. in d. l. interdum, num. 10.

89 Item amplia in minoribus habentibus † curatorem, & ſine eo ſoluentibus, Paul. de Caſtr. ibi, ad finem.

90 Prædictas omnes ampliationes † extendit Bartol. ibi numer. 11. etiam ad caſus alios, in quibus minor repetit indebitum ab eo ſolutum ope reſtitutionis, vult enim quòd pupilli, prodigi, furioſi &c. non indigeant illa, & licet Iaſ. contrarium velit ibi num. 1. in fin.

Tamen eadem ratio procedit in alijs caſibus, quæ in hoc, ſi bene ponderetur.

91 Limita tamen è contra, vt licet iſtæ perſonæ † reſtitutione non indigeant, tamen intra quadriennium quod datur ad reſtitutionem petendam, debent condicere id quod indebite ſoluerunt, & hoc quia a prætore mortuo reſtituti intelliguntur ipſo iure, ſi tamen ſolutum repetant, ita Bart. in d. l. interdum, num. 11. ſic intelligens l. ſi eius. §. 1. ff. ad Trebell. licet Paul. de Caſtr. in d. l. interdũ. num. 8. illam aliter intelligere videatur.

92 Limita ſecundò, niſi pupillus, † vel prodigus, ex certa ſcientia ſoluerent indebitum hoc, tunc enim reſtitutione indigerent. Bald. in d. l. interdum, ita concilians opinionem vltramontanorum.

Pro corollario autem omnium prædictorum nota in
93 practica, † quod ſufficit in libello exponere, quod minor eſt, & indebitum ſoluit, nec neceſſe eſt dicere, quod fecit per errorem facti, vel iuris, ita Bart. in dict. l. interdũ. num. 9. & Ang. in d. §. fin. Inſtit. quib. alien. licet. Et ita ſecure teneas, quicquid dicat Mauric. ca. 181. per ea quæ dixi ſupra art. 5. num. 35. & ſequen.

Nota etiam in practica, id quod dixi ſupra eod. art. num. 84. ad finem, verſic. poteſt & tertio reſp. quia illi tai iſtam concluſionem & materiam in modo libellandi, & multum vtiliter, videat, & aduertet diligens aduocatus, quia authoritas Petri poſſet facere ſibi honorem.

SVMMARIVM.

1 *Minor an reſtituatur aduerſus depoſitum. 2. 3.*
Et an aduerſus commodatum.
2 *Quid in depoſito facto a minore apud alium.*
3 *Quid in depoſito facto ab alio apud ipſum minorem, & minor non poteſt reſtituere, quia perdidit &c.*
4 *Quid ſi culpa lata fecit quominus reſtituere poſſet.*
5 *Quid ſi dolo.*
6 *Quid ſi locupletior ex illa pecunia depoſita apud eum factus eſt.*
7 *Minor aduerſus commodatum quo caſu reſtitutione in integrum indigeat, & concedatur.*
8 *Minor an reſtituatur in integrum aduerſus conſtitutionem pignoris.*
9 *Quid, quando ipſe rem in pignus, vel hypothecam recipit.*
10 *Quid quando ipſe minor in pignus rem ſuam alteri dedit, vel hypothecauit.*
11 *Minor an reſtituatur aduerſus ſui pignoris diſtractionem, ſeu venditionem.*
12 *Pignus quotuplex ſit.*
13 *Pignus legale quartæ ſpeciei, & quæ ſecundum authorem.*
14 *Minorum res non poſſunt alienari abſque decreto iudicis.*
15 *Pignora tamen minorum poſſunt diſtrahi etiam abſque decreto iudicis, poſtquam contracta ſunt.*
19 *Quid ſi minor velit reſtitui aduerſus creditorem ob diſtractum pignus ex negligentia ipſius minoris.*
Quid ſi aduerſus ipſammet diſtractionem.
Maior an hoc caſu reſtituatur ex iuſta cauſa impedimenti. Remiſſiue ad q. 84. art. 6.
17 *Minor an reſtituatur contra emptorem ſui pignoris, quando pignus fuit contractum ab ipſo met minore, et eſt pignus iudiciale, vel prætorium.*
18 *Minor quare hoc caſu non reſtituatur niſi ob graue damnum, & quæ ſit ratio ſpecialitatis.*
20 *Et quid ſi in diſtractione pignoris interueniſſet fraus, vel dolus diſtrahentis.*
21 *Minor an reſtituatur in caſu prædicto, num. 17. quando pignus erat conuentionale.*
22 *Pignus gratia vtriuſque ſcilicet tam creditoris, quam debitoris contrahitur.*
23 *Creditor vendens pignus alieni tertio non tenetur de euictione, ſi minor aduerſus poſſeſſorem illum reſtituatur.*
24 *Declaratio l. ſi creditor. §. illud. ff. de diſtra. pignor.*
25 *Minor an reſtituatur ſi hæc pignora fuerunt diſtracta non ab ipſo minore, ſed a prædeceſſore illius.*
26 *Minor reſtituitur quoties aliquid cum eo geſtum eſt, licet præſcriptio cœperit ex pacto, & conuentione ſui prædeceſſoris.*
27 *Et præſertim, quando minor fuit interpellatus ab eius creditore.*
28 *Et in indiuiduo, quando denunciationibus fuit minor monitus, vt redimeret.*
29 *Minor reſtituitur in integrum aduerſus præſcriptionē conuentionalem ſui prædeceſſoris, vel fuerit ipſo interpellatus, vel interpellari debuerit.*
30 *Minor reſtituitur aduerſus diſtractionem pignoris conuentionalis ſui prædeceſſoris, ſi adeſt enorme eius damnum, vel dolus ex parte aduerſarij.*
31 *Et ſi reſtitui non poteſt ex capite ætatis, ex capite iuſtæ ignorantiæ reſtituetur.*
32 *Minor dum reſtituitur aduerſus diſtractionem ſui pignoris debent citari emptores illius pignoris.*
33 *Minor reſtituitur aduerſus ſubhaſtationem rei ſuæ, & venditionem inde ſecutam.*

QVAESTIO LIII.

De reſtitutione in integrum aduerſus depoſitum, commodatum, vel pignus.

CAETERI Contractus qui re celebrantur, videlicet depoſitum, commodatum, & pignus, ſe ſe offerunt abſoluendi, & vna cum eis precarium, ſed profecto excepto pignore, in reliquis nulla prorſus adeſt difficultas, vnde omiſſo precario penitus, & abſolutis depoſito, & commodato per vnicum articulum, ad pignus illico me conferam, & totum hoc ſex articulis abſoluam.

Primò, An reſtituatur minor aduerſus depoſitum, vel commodatum.

Secundò

Secundò, An aduerſus conſtitutionem pignoris, vel
hypothecæ.
Tertiò, An aduerſus pignoris diſtractionem.
Quartò, Quid quando pignus fuit contractum ab ip-
ſo minore, & eſt pignus iudiciale, vel prætorium.
Quintò, quid ſi eſt pignus conuentionale.
Sextò, Quid ſi hęc pignora fuerunt contracta non ab
ipſo minore, ſed a prædeceſſore illius.

Articulus I.

1 AD Primum, An ſcilicet reſtituatur † minor aduer-
ſus depoſitum, vel commodatum.
Quantum attinet ad depoſitum, aut intelligimus quæ
2 ſtionem de depoſito facto a minore, † an ſcilicet illud
repetere poſsit ope reſtitutionis in integrum, & vtique
hoc non eſt diſceptandum, quia datur ei ad hoc actio
depoſiti ordinaria, vnde ſuperflua eſt quælibet reſtitu-
tio, niſi forte aliqua ſe conditione, vel obligatione ob-
ſtrinxiſſet, propter quam non poſſet depoſitum repete-
re, & in hoc imprudenter ſe geſsiſſet, hoc enim caſu dā-
da eſſet reſtitutio ex neceſsitate, ſi ex lege contractus
actioni ordinariæ obſtaret exceptio aliqua. Dico autem
ex lege contractus, non ex natura contractus depoſiti,
quia tunc aduerſus talem exceptionem non daretur re-
ſtitutio in integrum, quoniam etiam quilibet diligens
paterfamilias ita depoſuiſſet.
3 Aut intelligimus quæſtionem de depoſito † facto a-
pud minorem ab alio, & tunc dicito, quod vel læſio
iam inde ſecuta fuerit ipſi minori, vel immineat futu-
ro, danda ſit ei reſtitutio, hoc modo videlicet, vt ſi mi-
nor ex pacto appoſito in contractu depoſiti, ipſe non
poſsit reſtituere depoſitum ad libitum ſuum, & immi-
net periculum ne ipſe pecuniam illam perdat, reſtitui
in integrum debet, ad hoc vt depoſitum reddere poſsit
ad libitum ſuum, ſi vero iam pecuniam, vel rem depo-
ſitam male perdidiſſet, & reſtituere non poteſt, tunc re-
ſtituetur in integrum ad hoc vt non teneatur tantūdem
reddere, vt in terminis hoc dicit Rodoan. de reb. eccle-
ſiæ non alien. q. 4. an & quomodo ex mutuo obligatur
eccleſ. qui ponit hoc in eccleſia, extendens etiam ſi cul-
4 pa † lata ipſa eccleſia rem depoſitam perdiderit, & ſu-
5 blimitans niſi dolo perdiderit, † vel locupletior ex ea pe
6 cunia, vel re depoſita facta fuerit † arg. c. 1. de reſt. in in-
teg. & ſatis rationabile videtur.
7 Quantum vero attinet ad † commodatum, licet non
reperiam a doctor. tactum, poſſumus tamen idem di-
cere de eo, quod de depoſito diximus, per ea, quæ ſcri-
bit idem Rodoan. d. q. 4. §. & deinde. numer. 12. verſic.
in contract. & ideo, vel diſsipauerit, maleve perdiderit,
vel deteriorauerit minor rem commodatam, tantum in
integrum reſtituetur, ne reddere teneatur, vel deteriora-
tionem reficere, dummodo abſit dolus, & locupletatio,
vt dixi in depoſito, vel ipſemet commodauerit rem
ſuam alteri ad certum vſum adeo, vt repetere ad libitū
nequeat, & periculum adſit, ne ille rem amittat, vel mi-
noris interſit rem habere apud ſe pro ſuo vſu reſtitue-
tur in integrum ad repetendam illam, antequam com-
modatarius ea vtatur.

Articulus II.

8 AD ſecundum. An ſcilicet Minor † reſtituatur aduer
ſus conſtitutionem pignoris.
9 Duobus modis poteſt intelligi. Primò † an quando
ipſe recepit rem in pignus, vel hypothecam.
Et dic quod ſi per huiuſmodi pignus ipſe læſus eſt,
in quod nō eſt bene aſſecuratus pro ſuo credito, vel quia
pignus vel hypotheca non accedant ad valorem ſiue
ſummam ſui crediti, vel quia licet accedant, vel tranſcen
dant, tamē imminet periculum, ne minor illas male per
dat &c. reſtituetur in integrum ad hoc vt rem illam in
pignus vel hypothecam acceptam reddere poſsit, & a-
liam vtiliorem, vel ſecuriorem accipere, vel etiam ip-
ſum creditum ſuum repetere, ita negocij natura patie-
tur, ideſt, quod fieri poſsit, & minori aliter cautum eſſe
nequeat, & ita puto veriſsimum per regulā l. ait prætor.
in verbo contractum. ff. eodem. de minorib. & l. nō om
nia. ff. eod. licet neminem viderim hoc tangentem.
10 Secundo modo poteſt intelligi, an quando † ipſe mi-
nor in pignus rem ſuam aliquam dedit, vel hypotheca-
uit, reſtituatur in integrum, & ad quid.
Et dico, quod eadem ratione de qua in præcedenti
membro, ſi læſus erit per huiuſmodi pignus, vel hypo-
thecam, ideſt, quod dedit rem nimij valoris, vel vtilita-
tis reſpectu crediti quod alteri debet, vel reſpectu aliarū
rerum quas pignorare potuiſſet, & creditorem aſſecura-
re ſine damno proprio, vel cum minori dāno valuiſſet,
reſtituetur in integrum, ad hoc vt poſsit rem illam pi-
gnoratam ſeu hypothecatam recuperare, & aliam cum
minori ſuo incommodo pignorare, vel hypothecare.
Vel etiam, ſi negotium ita patiatur, ideſt, quod credi
tor ſecurus eſſe poſsit ſine pignore, vt penitus ab obli-
gatione pignoris diſcedatur, nullumue aliud pignus vel
hypothecam dare minor teneatur, per regulam d. l. non
omnia, & d. l. ait prætor.

Articulus III.

AD tertium, An ſcilicet reſtituatur minor aduerſus
11 pignoris † ſui diſtractionem, ſeu venditionem?
Neceſſe eſt pro intelligentia eorum quæ ſequuntur
præmittere quædam quæ erunt materia huius articuli.
12 Præmitto in primis quòd triplex eſt pignus † conuen
tionale, prætorium, & iudiciale, ſecundum Paul. de Ca-
ſtr. in rubr. C. ſi adu. vend. pignor. & ibi in l. 1. & 2. per
doct. omnes, & quæ ſint, habes per Paul. ibi.
13 Ego ſoleo addere quartam ſpeciem, † quod ſcilicet
aliud legale dicatur, quod contrahitur ex diſpoſitione le
gis inter locatores, & conductores, dominos, & inquili-
nos, de quo habes in §. item ſeruiana. inſtit. de act. & in
l. item quia. ff. de pact. de qua tamen quarta ſpecie nihil
agetur in propoſito, quia non erit neceſſe.
Secundò præmitto, quod licet res minorum pigno-
14 rari non poſsint abſq. decreto iudicis † C. de præd. mino.
plene per D. Octau. Simonc. in tract. de decret. lib. 2. tit.
15 5. num. 23. tamen † diſtrahi poſſunt pignora minorum
a creditoribus eorum abſque alio decreto iudicis. Bart.
Bald. Salycet. & alii in l. 2. C. de præd. min. & de commu
ni plene præall. Oct. Simonc. d. tit. 5. num. 38. cum con-
cor. per eum.
Tertiò præmitto, quod circa iſtam difficultatem re-
periuntur inter alias ſeptem leges, quæ cum videantur
diſſonare inter ſe, traxerunt Doctores in varias ſenten-
tias, ſunt autem l. 1. & 2. C. ſi adu. vend. l. 2. C. de præd.
minorum. l. ſi ex cauſa. ff. de minor. & l. Aemilius, ff. eod.
l. pen. ff. eo. & l. ſi creditor. §. illud. ff. de diſtr. pign.
Vt igitur appareat in quibus terminis dictæ leges lo-
quantur, & inde opinionum concordia reſultet, diſtin-
guendæ ſunt inſpectiones, & caſus.
16 Prima igitur inſpectio eſt. An minor † poſsit reſti-
tui contra creditorem ſuum ob diſtractum pignus ex
negligentia ipſius minoris.
Et non eſt dubium, quod reſtitui poteſt. Si enim mi-
nor velit reſtitui contra pignoris conſtitutionem, ſequi
tur inde receſsio quoque diſtractionis, vt eſt expreſſum
in d. l. ſi ex cauſa. ff. de minor.
Si vero reſtituit minor contra ipſammet diſtractio-
nem,

Google

ſtem, tanquam factam propter eius contumaciam & negligentiam, eſt idem, vt colligitur ex gloſſ. in d.l. Aemilius, in verbo reſtitui. in fin. ff. de min. & ea Paul. de Caſt. in d.l.2. C.ſi aduer. vend.

Secunda inſpectio eſt. An minor reſtitui poſsit contra emptorem ſui pignoris? Et quia in hoc eſt difficultas, & res ſubdiſtinctione indiget, facti ſunt articuli ſequentes, & dic vt ibi.

Nunquid autem maior reſtituatur hoc caſu aduerſus venditionem ſui pignoris. vide plene infra. quæſt.84. art.6. vbi dixi.

Articulus IIII.

7 AD quartum, An ſcilicet minor † reſtituatur contra emptorem ſui pignoris, quando pignus fuit contractum ab ipſomet minore, & eſt pignus iudiciale, vel prætorium.

Communis omnium concluſio eſt, quòd ſi damnum minoris ſit nimis graue, & enorme, detur ei reſtitutio in integrum etiam contra dictum emptorem, ſin autē modicum ſit, ſecus. gloſſ. Cyn. Iacob. Butrig. Petr. Bulg. Io. & omnes antiqui, & poſt eos Bartol. Bald. Ang. Alberic. Fulgoſ. Salyc. & Paul. de Caſt. in d.l.1. & 2. C.ſi adu. vend. pign. & nemo ibi diſcrepat. Azo in Rubr. C. de reſtit. in integ. num. 12. & in rubr. C.ſi adu pig. & ibi Iacob. de Sancto Georgio in l.1. num.1. & gloſſæ, in omnibus legibus adductis ſupra artic. præced. num.13. verſic.3. præmitto.

Et probatur per text. expreſſum in d.l.1. C.ſi aduer. vend. ibi, ſe magno detrimēto, & ibi enorme damnum.

Et idem probat tex. ad verbum in l.pen. ff. de minor. intelligendo eum in hoc caſu.

8 Ratio autem eſt ſecūdum præall. † propter authoritatem iudicis, quæ ne ſit ludibrio, impedit ſecundū eos, ne ob quodlibet etiā modicum damnum detur reſtitutio hoc caſu, & facit per hoc leg. ait prætor. §. permittitur. ff. de minor.

Sed hæc ratio videtur fragilis, nam hoc ſtante minor non reſtitueretur aduerſus rem iudicatam niſi ob enorme damnum, quod tamen falſum eſt. vt toto titul. C.ſi adu. rem iud. & dicam intra q. . . . & q. . . per totum.

Alia ratio affertur a Mauric. de reſt. in integr. c.205. videlicet, quod cum non poſsit diſtrahi pignus niſi ſolemniter pluribus monitionibus præcedentibus, non poteſt præſumi læſio minoris, quia res in abſcondito facta dici non poteſt.

Sed neque hæc videtur ſufficiens, quia neque propter enorme damnum daretur reſtitutio, & licet enorme dānum non præſumatur niſi probetur, tamen neq. etiam mediocre damnum reſtitutionem cauſat, niſi probetur, læſio enim a minore omnino probari debet, aliàs non reſtituitur, vt dixi ſupra in prima parte q. 36. art.2.

Ego igitur puto rationem eam eſſe, quia agitur, vt præſupponimus, de reſtitutione concedenda non aduerſus ipſum creditorem, ſed ipſum emptorē pignoris, quo caſu parcius concedi debet, & non ob quamlibet etiam mediocrem læſionem, vt in ſimili accedit ad propoſitum in l.in cauſæ, la prima. §. interdum. ff. de minor. Vbi
19 non ſine diſtinctione reſtituitur minor aduerſus † tertium poſſeſſorem rei ſuæ, qui idem minor indiſtincte reſtitueretur aduerſus principalem, cum quo contraxit, & hoc puto verius.

Limitatur hæc concluſio, vt non procedat, quando
20 in diſtractione pignoris interueniſſet fraus, † vel dolus creditoris diſtrahentis, nam tunc debetur reſtitutio minori, etiam ſi enormiter læſus non ſit. gloſ. in d.leg.1. in verbo detrimento. C. eod. & ibi Bald. num.1. Ang. nu.1. Paul. num.1. Cyn. in l.2. C. eod. in fine. & ibi Alb. num. 2. & Iac. de S. Georgio num.1.

Per l.2. C. de pręd. min. vbi eſt expreſſum. Et facit ratio præcedens a me adducta, ponderando text. in d. §. interdum, dum de ſcientiā emptoris tangit.

Articulus V.

21 AD quintum, An ſcilicet † reſtituatur minor in caſu prædicto, quando pignus erat conuentionale.

Videtur quod non reſtituatur, niſi damnum enorme paſſus fuerit, prout in præcedenti caſu.

Primo per d.l.1. C.ſi aduer. vend pignor. quæ generaliter loquitur, ergo generaliter etiam in caſu illo intelligenda eſt.

Secundò, quia ita tenuerunt Vltramontani, quos ſequitur Cyn. in d.l.2. & in d.l.1. C. eod. & Fulgoſ. ibi dicit, quod diſputando eſt verior opinio, & Paul. de Caſtr. in d.l.1. num.2. & in dict. l.2. num.3. & Iacob. de S. Georgio in d.l.1. num.2. & ibi Petr. de Bellapert. col.2. in fin. & Mauric. cap. 205.

In contrarium eſt magis communis ſententia. gloſſ. in l.1. in verbo a creditoribus. C. eod. & in l.2. in gl. magna, in fine, & gl. in l.ſi ex cauſa, in princ. ff. de minor. & gloſſas ſequuntur cæteri cōiter, Bulg. Iac. Butrig. & alij antiqui in d.l.1. vt refert Cyn. ibi, & poſtmodum Bart. in d.l.2. & ibi Bal. & in l.1. C. eod dicit eſſe verā opinionem, & idem Ang. ibi num.1. Alber. in d.l.2. in princ. & numer.1. & Bart. & Alberic. in d.leg. ſi ex cauſa. & breuiter hanc eſſe communem opinionem teſtatur Paul. de Caſtr. & Fulg. in d.l.2. dicens quòd eſſet durum contra eam ſicut contra ſtimulum calcitrare, & idem teſtatur de communi Aret. in d.l.2.

Sed aduertendum eſt ad ea quibus mouentur, nam dubia admodum redduntur.

Adducunt enim regulam generalē l.ſcio. ff. de reſtit. in integ. & l.1. C. de præd. min. cum ſimil. dicentes eandem rationem eſſe in hoc contractu, quæ in alijs, vnde &c.

Qui contrarium tenent, varie nituntur oſtendere rationem differentiæ inter hunc contractum, & alios.

Et in primis dicunt Vltram. Quod ſi ita facile reſtituerentur minores propter quodlibet etiam mediocre damnum aduerſus pignus contractum, non de facili inuenirent creditores, qui inſeruirent eiſdem de pecunijs, vnde magis damnoſa quam vtilis eſſet minoribus hæc reſtitutio, quo caſu denegatur potius quam detur reſtitutio, vt eſt expreſſum in l.quod ſi minor. §.1. ff. de min. & in hoc faciunt maximum fundamentum qui tenent contra communem.

Sed tu aduerte, quia hoc procederet, quando pignus
22 † gratia minoris tantum contraheretur, ſed clarum iure eſt quod gratia vtriuſque contrahitur, §. fin. Inſtit. quib. mod. re contr. obl. Et ſi dicas, quod principaliter commodum eſt debitoris, dico quod non quia, creditor in primis creditum ſuum ſaluum habet, deinde commodum acceſsionum pignoris, quibus vti poteſt vt bonus paterfamilias, l.ſi fundus. ff. de pignor. denique non luente pignus debitore poteſt vendere illud, & rurſus intra biennij metam ſi tacuerit debitor, poteſt facere ſuum illud quod ſupereſt de precio æſtimationis. l.final. C. de iur. dom. impetr.

Præterea, ſi aduertas, hic fauor minoris non eſt damnum ipſi creditori, ſed emptori illius rei a quo poteſt minor illam auocare, reſtituto illi ſuo precio per venditorem, & ſic ſaluum erit ſemper ipſi creditori creditū & pignus ſuum. Quia minore reſtituto, nō reſtituetur, vt creditor adhuc teneatur retinere pignus illud, & pecuniam ſuam recuperare nequeat, ſed vt rem ſuam ipſe, non emptor extraneus habeat. & ſic creditor quaſi in medio cōſiſtens nullum ſentiet incommodum ex hoc.

Digitized by Google

Et ſi inſtes, propter euictionem qua tenebitur empto
23 ri illius rei, dico quod non tenebitur, † quia non vendidit
rem alienam, vel non viꝰ eſt non iure ſuo, ſed iure cre-
ditoris, quod ſuum ius eſt, & quod notum fuit emptori,
& ſic emit a venditore eo iure quo vendebat, vnde reſti
tutio a prætore conceſſa non cauſat pœnam euictionis. l.
minor, in princip. ff. de euict. & ibi gl.

Secundo reſpon. Mauric. d. cap. 205. quod ratio ſpe-
cialitatis, in diſtractione pignoris eſt, propter ſolemnita
tes, cum quibus pignora diſtrahuntur. ex quibus colligi-
tur vehemens præſumptio, quòd minor læſus non ſit.

Sed ad hoc replicari ſupra ait præced. num. 18. verſic.
alia ratio.

Ego igitur puto tenendam communem ſententiam,
tum propter rationem pro ea allegatam, cui non eſt cō-
modè reſponſum.

Tum per l. ſi creditor. §. illud. ff. de diſtr. pig. inducen-
24 do † aliter, quàm Doctores faciant, adeo quòd non po-
terit diſtingui per d. l. 1. C. ſi aduer. vend. pign. ideſt vt lo
quitur dummodo magnum detrimentum interueniat, vt
dicebant Vltram. Dico enim, quòd ſi ibi ab illa regula q
pignus venditum non poſsit a debitore recuperari, exci-
piuntur eodē contextu, & pariformi determinatione tā
minor quā abſens Reip. cauſa, ſed certū eſt quod in reſti
tutione ex cauſa abſentiæ hoc magnū detrimentum nō
diſtinguitur, ſed datur reſtitutio ſimpliciter ad reuocan
dam alienationem factam in abſentia, quia is, qui reuer-
ſus eſt, prætendit intereſſe ſua rem ſuam recuperare ſo-
luto precio emptori. Ergo idem in minore dicendum
eſt. argum. l. quamuis. C. de impub. & l. iam hoc iure. ff.
de vulgar. & pupillar. cum ſimilibus.

Et ſic tenendo communem, ad contrarium reſpon. ex
prædictis, quòd ſcilicet diſtinguī debeat dict. l. prima.
& dict. §. illud, ſic, vt aliud in pignore conuentionali,
aliud in iudiciali iuris ſit.

Articulus VI.

AD ſextum, An ſcilicet reſtituatur minor, ſi hæc pi-
25 gnora fuerunt contracta † non ab ipſo minore, ſed
a prædeceſſoribus illius?

Videtur quòd reſtituatur, per hanc fortem rationem.
Nam etſi ab authore minoris fuerit contracta obligatio
pignoris, & ab eo cœperit, tamen ius vendendi pignoris
competit poſtea ipſi creditori non ex pacto authoris,
ſed ab ipſa lege, in caſu quo debitor negligat luere, vn-
de cauſa diſtractionis non eſt cōuētio facta ab authore
minoris, ſed negligentia ipſiuſmet minoris, & diſpoſitio
legis in hoc caſu & ſic ſumus extra diſpoſitionē. l. Aemi
lius. ff. de min. in quo fundatur illa regula, quòd minor
non reſtituatur aduerſus præſcriptionem conuentiona
lem, quando ab eius authore incepit, quia hic nō incepit
iſta præſcriptio iuris luēdi pignus ex pacto authoris, ſed
à lege ipſa cōſtituta eſt negligēte debitore luere pignus.
26 Præterea quādo aliquid geſtum † fuit cum ipſo mino
re, licet huiuſmodi præſcriptio cœperit ab authore eius
ex pacto, & conuentione, tamen reſtituitur minor ad-
uerſus illam, tex. eſt in l. ait prætor, in princ. ff. de minor.
27 Et in ſpecie quādo fuit interpellatus † minor ab em
ptore, vel creditore prædicto, Bartol. in l. fin. C. in quib.
cauſ. & ibi Alb. num. 7. & Fulgoſ. num. 2. & Ang. num. 2.
in fi. eſt gloſſ. in d. l. Aemilius, & ego dicam plene infra
quæſt. 86. artic. 2. Et in indiuiduo, quando denunciatio-
28 nibus † fuit monitus minor, vt redimeret, vt d. l. Aemi-
lius, ibi denunciationibus. &c.

Sed clarū eſt, q ex noua diſpoſitione Iuſtiniani l. fin.
C. de iure dom. imp. qn creditor vult diſtrahere pignus
tenet denūciare debitori, vt ibi expreſsè legitur, & nota
tur, paulo poſt princ. ergo occaſione huiuſmodi neceſſa
riæ denunciationis & interpellationis faciendæ, veniet
ſemper reſtituendus minor, etiam ſi pignus à ſuo autho
re contractum fuerit.

Sed contra eſt communis omnium ſententia vbi-
que, & in ſpecie in l. 2. C. ſi adu. ven. pign. vt ibi per Pet.
de Bellaper. & Fulgoſ. in d. l. Aemilius. num. 4.

Per tex. quē dicūt expſsū ī d. l. Aemiliꝰ, ī verſic. dicebā.

Et in terminis proprijs in l. 2. C. ſi aduer. vend. pign.
vbi ad literam.

Et ratio eſt, ſecundum eos, quia nihil cum minore ge
ſtum eſt. Ergo. &c. vt eleganter in ꝓpoſito probat tex.
in l. apud Iulianū. in prin. ff. ex quib. cauſ. in poſſ. eatur.

Ego puto veritatem eſſe iſtam, diſtinguēdo ſic. Aut
ab authore minoris fuit appoſitum pactum in ipſa obli
gatione pignoris, vt ſcilicet liceret ipſi creditori poſt tā-
tum tempus vendere illud pignus, ſi non lueretur, & hoc
caſu puto bene procedere communem ſententiam, &
d. l. 2. & d. l. Aemilius, & rationem proxime adductam,
quia vere nihil geſtum erat cum minore, cum licuerit ip
ſi creditori vendere pignus abſque alia interpellatione
minoris propter diem appoſitam in contractu, quæ in-
terpellabit pro homine in caſu iſto, ll. vulg.

Aut ab authore minoris non fuit appoſitum hoc pa-
ctum & venditio fuit facta ex diſpoſitione legali, iuxta
d. l. fi. C. de iure dom. imp. & hoc caſu cum interpellatio
minoris neceſſaria fuerit (aliàs enim venditio eſſet ipſo
iure nulla, vt d. l. fin.) occaſione huiuſmodi interpellatio
nis dicetur aliquid geſtum cū minore, & conſequenter
reſtitutio illi denegari nō poterit. d. l. ait prætor, in prin.
ff. de minor. cum concord. adductis ſupra in prima opi-
nione, verſic. præterea. quæ ibi adducta in hoc caſu be-
ne procedere poſſunt, & procedūt. & ita percurrendo re
peri poſtea, quod vere hęc eſt cōis diſtinctio doctorum.
Ita enim voluit gloſſ. in l. ſi cum militaribus, in verbo di
ſtraxerunt. C. de reſtit. milit. quam ad hoc primò ponde
rauit Bart. in d. l. 2. & ibi Cyn. in ſecūda oppoſ. refert, &
nō reꝓbat. & ita Bald. dicit ita ſenuiſſe quoq. Iacob. Bu
trig. & Angel. in l. 1. nu. 1. & Ful. d. l. 1. & 2. nu. 2. Paul. de
Caſt. in d. l. 1. in fi. & d. l. 2. in princ. & nu. 3. & idem Bar.
in d. l. Aemilius. nu. 5. & Iacob. de Sancto Georgio dict.
29 l. 1. num. 3. Et † in ſumma, quando præſupponitur quòd
minor interpellatus fuit, vel interpellari debuit, dabitur
ei reſtitutio aduerſus diſtractionem ſui pignoris, & in
hoc omnes conueniunt nemine diſcrepante.

Quod quidem hodie erit regulare, excepto ſolo caſu,
quo author minoris dedit expreſſam licentiam in con-
tractu pignoris, vt liceret ei vendere pignus, niſi intra
tantum tempus redimeretur, vt dictum eſt.
30 Limitant tamen quidam, niſi adſit dolus † ex parte di
ſtrahentis vel enorme damnum ex parte minoris, nam
tunc volunt quod detur reſtitutio abſque aliqua diſtin-
ctione, gloſſ. in dict. l. 2. in verbo non habet, & Alber. ibi
nu. 1. poſt Bulg. & Iacob. Butrig.

Sed Ioan. gloſſator voluit, quod vtrumq. copulatiue
requireretur, ad hoc vt ſine diſt. detur reſtitutio. Et ego
in hoc caſu verum puto, ſcilicet quātū ad hoc, vt enor-
me damnum non ſufficiat, quando obligatio pignoris à
minoris authore incæpit, niſi cū diſtinctione præcedēti.

Limitāt ēt & ſecūdo, vt licet nō reſtituatur minor ex
31 cauſa ætatis, ſi ex capite ignorātiæ † ex clauſula genera-
li reſtituēdus ſit. Bart. in l. 2. in fine. C. ſi adu. vend. pig. &
dicit ita ſētire gloſā in l. cum filius. §. in hac. ff. de verbor.
obligat. & ſequitur Ange. in d. l. 5. nu. 1. & Ful. in d. l. 2. n.
2. C. eod. & Pau. nu. 3. & Iacob. de S. Georgio. d. l. 1. nu.
3. & Bart. in d. l. Aemilius, num. 5. ff. de minor. & ego ple
niſsime dicā infra q. 86. ar. 4. vbi plene tetigi illū artic. an
aduerſus præſcriptionem conuentionalem detur reſtitu
tio minori ex capite ignorantiæ. Dic vt ibi dixi.

Prædicta omnia in quibus concluſum eſt, minorem
32 reſtitui aduerſus diſtractionem ſui pignoris, † intelli-
ge dummodo fecerit citari emptorem .d. pignoris
aliàs

Digitized by Google

aliàs neceſſe haberet poſtea cum eo iudicium de nouo inſtituere ſecundum Fulg. in l. ſi ex cauſa, in princ. ff. de minor. dicens, quod ita intelligit illum text. Quod tamen eſt intelligendum, quando minor iudicium reſtitutionis intentaſſet contra ipſum creditorem, iuxta caſum poſitum ſupra articulo 3. numero 14.

Quæri etiam poteſt, an minor reſtitui poſſit aduerſus
33 ſubhaſtationem rei ſuæ, † & venditionem inde ſecutam, ponit Maurie. de reſt. in int. capit. 375. ego dico per omnia, vt dixi circa diſtractionem ſui pignoris.

SVMMARIVM.

1 Minor an reſtituatur aduerſus fideiuſſionem ſibi datam ab eius debitore.
2 Et quid ſi confideiuſſores plures dati fuiſſent, ſed diuiſiſſent inter ſe obligationem.
3 Minor an reſtituatur aduerſus fideiuſſionem à ſe pro alijs factam.
4 Fideiuſſio eſt actus virtutis, & charitatis, & nume. 13. adeoque.
Iuramentum de non fideiubendo pro aliquo in aliquo caſu, tanquàm temerarium, & contra charitatem non attenditur, & num. 6.
5 Minoris magis intereſt non ſoluere, quàm ſolutum repetere.
6 Iuramentum de non de fideiubendo quando ſuſtineatur.
7 Minor an reſtituatur aduerſus fideiuſſionem a ſe factam abſque alia probatione læſionis.
8 Minor fideiubens eo ipſo litibus implicatur.
9 Fideiuſſio non eſt ſine iactura.
10 Marito nimium fideiubēte, vxor poteſt dotem exigere.
11 Declaratio l. ait prætor. §. non ſolum. ff. de minor. ibi ſi minor ſit, & ſe circumuentum doceat 32.
12 Fideiubens in iudicio in præſentia iudicis, & eum decreto eius, minus imprudenter agere dicitur.
13 Fideiuſſio quando ſit actus charitatis.
14 Minor an reſtituatur aduerſus fideiuſſionem, quando ex ipſamet fideiuſſione conſtaret, quod ipſe non eſt læſus.
15 Minor an reſtituatur, quando pro patre fideiuſſit.
16 Filius non fideiubens pro patre in caſu neceſſitatis exhæredari poſſet, & quando hoc ſit verum. num. 17.
18 Minor etiam ſi reſtituatur aduerſus fideiuſſionem pro patre factum, non tamen abſque probatione læſionis, authoris declaratio.
19 Et quid ſi minor fideiuſſit pro patre exiſtente in carceribus, an aliquo modo reſtituatur.
20 Et quid ſit erat captiuus apud hoſtes.
21 Et quid ſi filius familias minor ſit defenſor patris in iudicio, an reſtituatur.
22 Minor an reſtituatur aduerſus fideiuſſionem, quando principalis debitor eſt ſoluendo.
Declaratio ad l. 1. C. de filiofam. minore.
23 Minor an reſtituatur aduerſus fideiuſſionem, quando ipſe ſucceſſit principali debitori.
24 Fideiuſſor pro ſe ipſo ad ſeipſum nemo eſſe poteſt.
25 Et quid ſi minor obligaſſet ſe vt principalis perſona.
26 Et an procedat pro ea parte tantum, pro qua minor fuit hæres, non etiam pro alia.
27 Et an procedat ſi minor adiuit hæreditatem cum beneficio legis, & inuentarij.
29 Et quid ſi minor in modico ſucceſſiſſet.
30 Minor an reſtituatur aduerſus fideiuſſionem, quando ipſe fideiuſſit in rem ſuam.
31 Minor dicitur idoneus fideiuſſor, quando reſtitui non poteſt, aliàs non.
32 Minor an reſtituatur aduerſus fideiuſſionem a ſe factā, quando illam iuramento firmauit.
33 Fideiuſſio quomodo dicatur contractus correſpectiuus, & reciprocus, oſtenditur, & nu. 34.
35 Minor an reſtituatur aduerſus nouationem, ſeu delegationem debiti.
36 Quid quando fuit facta nouatio perſonæ.
37 Quid quando fuit facta nouatio oblationis, regula quòd ſic.
38 Et an procedat, quando prima obligatio adhuc ſuſtinetur, & ſecunda ſimulata, & futilis eſt.
39 Et an, ſi ſecunda obligatio non eſt minus vtilis minori quàm prima.
40 Quid ſi prima vſuras contineat, ſecunda non.
41 Quid ſi prima maiores vſuras contineat, quàm ſecunda.
42 Quid ſi prima habeat executionem paratam, ſecunda non.
43 Minor læſus in nouatione obligationis dicitur enormiter læſus, quando prima habet executionem paratam, ſecunda non.
44 Et quid ſi vtraque haberet executionem paratam.
46 Minor an reſtituatur aduerſus acceptilationem, ſeu liberationem à ſe factam, regula quòd ſic.
47 Et an reſtituatur non ſolum aduerſus principalem, ſed etiam aduerſus fideiuſſores, & pignora priſtina, quæ fuerunt extincta.
48 In actione quod metus cauſa, idem ſeruatur.
49 Et an reſtituatur ſi ex duobus reis vnum liberauit, alterum non, vt ſcilicet in utrumque recuperet actionem priſtinam.
50 Et an reſtituatur, ſi non per aceptilationem, ſed per pactum ſimplex de non petendo debitorem ſuum liberaſſet.
51 Et quid ſi dolo fuiſſet minor inductus ad liberandum, an ſcilicet ceſſet actio doli, & detur reſtitutio.
52 Et quid ſi pro hac acceptilatione minor aliquid accepiſſet.
53 Et quid ſi liberauit debitorem ſub conditione, quæ veriſimiliter accidere non poterat, cum exemplo, remiſſiue.
54 Et quid ſi iuramentum interueniſſet.
56 Et in ſpecie quid de quietationibus, liberationibus & refutationibus iuratis.
58 In acceptilationibus, & refutationibus huiuſmodi facilius dolus præſumitur, quàm in alijs contractibus.
59 Minor an reſtituatur aduerſus quamlibet aliam ſtipulationem.
60 Stipulationum quædam diuiſio.
62 Minor an ſit tutus exceptione doli, ſi cōtra eum agetur ex ſtipulatione ſine cauſa.
63 Minor reſtituitur, quando promiſit reſtituere dotem pro alio, & iurauit.
64 Minor an reſtituatur aduerſus literarum obligationem, diſtinguitur an ante biennium, vel poſt.

QVESTIO LIIII.

De reſtitutione in integrum aduerſus contractus qui verbis celebrantur: videlicet literarum obligationem, fideiuſsionem, nouationem, acceptilationem, & quamlibet aliam ſtipulationem, liberationem &c.

OBligationibus Quæ re contrahuntur abſolutis, accedamus ad eas, quæ verbis, vel literis celebrantur, & conſentiet cum ordine Imperatoris in libr. 3. inſti. & in primis de reſtitutione aduerſus contractus verbis celebratos agendo, videamus, quomodo minores reſtituãtur in integrum aduerſus fideiuſsiones, nouationes, acceptilationes, liberationes, & cæteras ſtipulationes quaſlibet, deinde de reſtitutione aduerſus literarum obligationem tractemus.

Quæ omnia duodecim his articulis abſolui poſſunt.

Primò, An minor reſtituatur aduerſus fideiuſsionem ſibi datam.

Secundò, An minor reſtituatur aduerſus fideiuſsionem à ſe pro alijs factam, & regula, quòd ſic.

Tertiò, Quid ſi non aliter læſio à minore probetur, & reſtitui velit ex eo tantum, quia fideiuſsit.

Quartò, Quid ſi pro patre fideiuſsit.

Quintò, Quid ſi principalis debitor eſt ſoluendo.

Sextò, Quid ſi minor ſucceſſerit ipſi Principali.

Septimò, Quid ſi minor fideiuſsit in rem ſuam.

Octauò, Quid ſi iuramento firmata ſit fideiuſsio.

Nonò, An minor reſtituatur aduerſus nouationem, vel delegationem.

Decimò, An reſtituatur aduerſus acceptilationem, vel liberationem debitoris.

Vndecimò, An reſtituatur aduerſus quamlibet aliam ſtipulationem.

Duodecimò, An minor reſtituatur aduerſus literarum obligationem.

Articulus I.

1 AD primum, An ſcilicet † reſtituatur minor aduerſus fideiuſsionem ſibi datam.

Doctores non tangunt, quos viderim. Sed breuiter ego puto, quod quando minori datus eſt fideiuſſor minus idoneus adeo quod ſibi minus idonee prouiſum eſt, reſtitui poteſt contra talem fideiuſsionem, vt ſcilicet ſibi de alio fideiuſſore magis idoneo prouideatur à debitore, ita probat mihi tex. not. in l. de die. §. ſi ſeruus. ff. qui ſatiſ. cog. cum glo. ibi, & alius text. in l. ſi apud. ff. de minor. & ibi Bart. & facit etiam l. amiſsi. §. 1. ff. de fideiuſſ.

2 Ex quo text. ampliari poteſt concluſio, † vt procedat etiam, quando confideiuſſores plures dati ipſi minori diuiſiſſent inter ſe obligationem, vel in alterum eorum totam tranſtuliſſent conſentiente minore, vel etiam ipſe minor amodo ex pluribus conueniendum elegiſſet, qui quidem electus, & conuentus fieret non ſoluendo, nam reſtituetur minor, vt obligatio priſtina in cæteros confideiuſſores ſibi ex integro reſtituatur, vt d. §. 1.

Ex quo ad ſimiles caſus in propoſito, inferre potes.

Articulus II.

3 AD ſecundum, An ſcilicet † reſtituatur minor aduerſus fideiuſsionem à ſe pro alijs factam?

Videtur quod non.

Primò, quia non videtur lædi cum habeat regreſſum contra ipſum debitorem principalem, ergo &c.

4 Secundò, quia in fideiuſsione adeſt actus † virtutis, & charitatis, adeo vt iuramentũ de nõ fideiubendo pro aliquo non obliget tanquam contra charitatem, & ſic temerarium, vt per Abbat. plene in c. ſi vere, ſub numer. 5. & ibi in add. etiam extra de iureiu. Sed non reſtituitur minor aduerſus actum charitatis, vt dixi ſupra q. 52. art. 7. & dicam etiam infra, an aduerſus ingreſſum religionis, vel pacem factam reſtituatur &c. ergo &c.

Sed contra eſt veritas. Et regula eſt in iure clariſsima, quòd minor contra fideiuſsionem à ſe factam reſtituitur, pro qua eſt text. apertus in l. 1. C. de filiofam. min. & in l. ait prætor. §. 1. ff. de minor. & in l. Titius & Seia. ff. de fideiuſ. & Docto. vbique tradont, quos ex ſequentibus articulis colliges, vbi de ampliat. & limitationibus huius regulæ tractatur.

5 Ad contraria reſp. ſic. Ad primum, quod magis intereſt minoris † non ſoluere, quàm ſolutum repetere. l. etiam ff. de compenſ. vbi docto. & ita reſpondent in terminis Pet. de Bellaperti. & Iacob. de Sancto Georgio in l. 1. nu. 3. C. de filiofam. min. & ratione intereſſe iſtius id eſt vexationis litium reſtituitur minor. l. minoribus. ff. de minor.

6 Ad ſecundum reſp. quòd procedit, † quando iuramentum eſt generale de non fideiubendo vnquam pro aliquo, nam cum poſsit accidere, quod aliquis indigeat fideiuſſore, ſicut pane, in tali caſu efficitur indiſcretum hoc iuramentum, quia obuiat præcepto charitatis etiam in caſu neceſsitatis, vt per Abb. in præall. loco. Sed in caſu noſtro præſupponitur, quod fideiuſsio non ſit facta ex neceſsitate, & præcepto charitatis, ſed ſimpliciter, & indifferenter, & hoc modo facta eſt regula, quod conſtat ex quarto articulo ſequenti, vbi de fideiuſsione facta pro patre agitur, & ſic de caſu charitatis in ſpecie.

Ampliatur autem & limitatur hæc regula pluribus modis, ſed quoniam difficultatem fere omnes patiuntur, dicam de quolibet ſeparatim in ſeqq. articulis.

Articulus III.

7 AD Tertium, An ſcilicet minor † reſtituatur aduerſus fideiuſsionem à ſe factam abſque eo, quod probet ſe eſſe læſum ex tali fideiuſsione.

Videtur, quod læſio omnino ab eo probari debeat etiam hoc caſu.

Primo per tex. in l. ait prætor §. non ſolum. ff. de minor. ibi, ſi minor ſit, & ſe circumuentum doceat.

Secundò per hanc rationẽ, quia multoties, imo vt plurimum fideiuſsio continet opus charitatis, vt dixi ſupra in præced. art. & conſequenter, vt plurimum læſionem non continet.

In contrarium eſt communis ſententia, quam tenent Bartol. in l. ſancimus, numer. 9. & Ful. in auth. ſi omnes, num. fin. C. ſi min. ab hær. ſe abſtin. Alexan. in l. nam & poſtea. §. ſi minor, numer. 10. circa finem. ff. de iureiur. Bellam. in c. audiuis. ſub nu. 8. verſic. tertiũ ponit, de reſt. in integ. Beto. in cap. 1. num. 6. eod. titu. & in ſuis quæſtionibus, q. 115. num. 1. Iacobin. de S. Georgio in l. 1. num. 2. C. de filiofam. min. & Soc. iunior in conſi. 42. numer. 8. libr. 4.

8 Ex eo quia minor eo ipſo quòd fideiubet, † litibus ſe implicat, ergo læditur, & eo ipſo reſtituitur. l. minorib. ff. de minor. & facit illud Chilonis vnius ex ſapientibus

9 Græcis, † qui dicebat, quod fideiuſsio non eſt ſine

10 iactura. Et hinc eſt, † quod marito nimium fideiubente, vxor poteſt exigere dotem, ſicut marito alienante, & dilapidante bona ſua, vt per Ang. in l. ſi conſtante, nu. 1. ff. ſolu. matrimon. & ibi Bald. nouell. nume. 48.

Ego

Ego puto dicendum, vt dixi ſupra in prima parte, quæſt. 36. artic. 1. numer. 30. videlicet, quod præſumatur quidem pro minore, quod ipſe læſus fuerit in dubio, ſed quòd ſi aduerſarius vult probare contrarium, audiri debet, & de facili poterit iſtam præſumptionem tollere, & hanc puto meram veritatem, qua ſtante.

Ad contrarium reſp. Ad primum dupliciter. Primo
11 vt per gloſſam ibi, quod ſcilicet aduerſarius † ibi contrarium probauerat, vnde minori incũbebat onus probandi ſe eſſe vere læſum ex ſua fideiuſsione.

12 Vel ſecũdo dici poteſt, quod ibi ſumus † in fideiuſsione iudiciali in qua minor propter decretum & præſentiam iudicis minus excuſatur, conſtat autem quod de huiuſmodi fideiuſsione loquitur ex illis verbis, arbiter ad fideiuſſores probandos conſtitutus probauerit, an aduerſarius.

Ad ſecundum reſp. quod licet ſæpenumero actus
13 fideiuſsionis ſit actus charitatis, † quia tamen debet eſſe ēt factus hac intentione, aliàs non impedit reſtitutionem dari vt dixi ſupra q. 52. art. 7. non eſt iniquũ quod ſi aduerſarius minoris prætendit hoc animo etiam factam fideiuſsionem probare debeat, interim vero ſatis probatam habet minor intẽtionem, quòd fideiubendo litibus ſe implicauit, & iacturæ ſe exponit manifeſtæ.

Retenta igitur concluſione vt ſupra, limit. primo niſi minor fideiuſsiſſet in rem ſuam, quia tunc in dubio non præſumitur læſus, vt dicam infra proxi. art. 7.

14 Limita ſecundò niſi ex ipſamet † fideiuſsione conſtaret, quod minor non eſt læſus, vel ſaltem vehementer hoc opinari liceret, puta, ſi pro minima aliqua ſumma fideiuſsit, & ipſe diues eſt, vel pro homine diuite fideiuſsit, vel pro ſuo principe, vel patria vel patre &c. in his enim caſibus, cum non pręſumatur lęſus, neceſſe habebit probare euidenter læſionem ſuam, alias non reſtituetur.

Articulus IIII.

15 AD quartum, An ſcilicet † minor reſtituatur, quando pro patre fideiuſsit.

Videtur quod non.

Hac ratione. Quia minor non reſtituitur, quando facit id quod quilibet vir bonus, & prudens faceret, tunc iure communi vti dicitur, & non circunſcribi, l. fin. C. de reſt. in int. l. inter eos. §. cum inter. ff. de fidei. Sed minor
16 fideiubendo pro patre † prudenter, & pie agit, quinimo alias poſſet exhæredari tamquã ingratus filius. §. cauſas, authen. vt cum de app. cognoſc. ergo &c.

Sed contra eſt text. & ibi omnes notant in l. 1. C. de filiofam. min. vbi Iacob. de S. Georgio late ſuper hoc, & eſt communis omnium ſententia, ibi, & alibi, & quia text. clare hoc dicit, & contra ſtimulum communis opinionis calcitrari non poteſt, ita tenendum eſt, & ad contrarium ſupereſt reſpondere. Hanc difficultatem ſenſit originaliter gloſſa in l. exigendi, in verbo condemnatione. C. de procur. & Cyn. Petr. & Alber. in d. l. 1. C. de fil. min. illam ponunt, licet gloſſam prædictam non viderint. Pro ſolutione autem dicunt, quòd non eſt perpe
17 tuum hoc quòd filius † poſsit exhæredari a patre ex eo quia pro eo noluerit fideiubere, ſed tantum quãdo pro eo carcerato fideiubere noluit, vt d. §. cauſas, vnde argumentum illo tantum caſu procedere poſſet.

Sed aduertendum eſt, quia non ſola hæc ratio timoris exhæredationis videtur actum minoris hoc caſu iuſtificare, & laudabilem reddere, ſed etiam altera ratio pietatis, vnde ceſſante vna, non ceſſat diſpoſitio §. affinitatis, inſt. de nupt. cum ſimil.

Ego igitur puto ſic ſatisfieri poſſe, quod ſcilicet iſta
18 præſumptio pietatis operetur hoc † quòd præſumptio læſionis, & rei male geſtæ tollatur, ſed non propterea reſtitutio in integrum, volente ſcilicet minore probare ſe eſſe læſum grauiter ex hac fideiuſsione. Adeo quod licet alias reſtituatur minor aduerſus fideiuſsionẽ abſq. eo quod probet ſe eſſe læſum, quia in dubio præſumitur læſus eo ipſo quòd fideiuſsit, vt dixi ſupra articul. præcedenti, hoc tamen caſu reſtituatur quidem, ſed non aliter niſi prius euidenter probata læſione, quia præſumptio pietatis tollet præſumptionem læſionis, & hanc puto veritatem, & eſt ſublatum contrarium.

Retenta tamen ſimpliciter communi.

19 Limita primò, vt non procedat, † quando minor fideiuſsiſſet pro patre exiſtente in carceribus, quia tunc vtique non reſtituitur, quia conſtat, quòd nedum male fecit fideiubendo, ſed male feciſſet non fideiubendo. Aret. in d. l. 1. C. de fil. fam. minore, & Affl. ſuper conſt. regni, lib. 2. rub. 38. nu. 18. & facit auth. ſi captiui. C. de epiſ. & cler.

20 Extenditur limitatio ad caſus ſimiles, † videlicet ſi pater erat captiuus apud hoſtes, vel ad triremes damnatus, vel fame ægeſtateque laborans, nam ſi ad hoc vt reperiret qui eum redimeret propria pecunia, fideiuſsit pro eo filiusfamil. minor, non reſtituitur, ratione prædicta.

21 Limitatur ſecundò, vt non procedat † ſi filiusfam. patrem defendat, nam tunc non reſtituitur, ſecundum gl. Iaſ. & alios in l exigendi. C. de procur. per illum text. & ratio differentiæ eſt ſecundum prædictos, quia defendẽdo patrem dicitur filius vti iure communi, quia naturaliter ad hoc tenetur.

Limitatur tertiò, niſi filius ſucceſsiſſet patri, ſed de hoc dicam infra art. ſexto.

Articulus V.

AD Quintum, An ſcilicet reſtituatur minor aduerſus fideiuſsionem, quando principalis debitor eſt
22 ſoluendo. †

Videtur quod non.

Prout tenuit Placent. antiquus, per l. cum mandato. ff. de minor.

Sed contra eſt communis ſententia. Quam tenuit Io. alius antiquus gloſſator, & ſequitur gloſſ. in d. leg. 1. C. de filiofam. mio. & ibi Bald. Bart. & omnes communiter nemine alio diſcrepante.

Primò per regulam. l. ideo. ff. de compenſ. & l. ſi ſtipulatus in princip. ff. de fideiuſ. quæ habet, quod magis intereſt non ſoluere, quàm ſolutum repetere.

Secundo, quia quandoque locuples fit non ſoluens. l. diuortio. §. 2. ff. de neg. geſt. & per Alber. in d. l. 1.

Tertio, quia vtile eſt non conueniri, damnum vero conueniri poſſe, l. ſi cui. §. ſi Titio. ff. de leg. 1.

Quarto, quia intereſt minorum litibus non vexari, & prætextu huius intereſſe reſtitutio eis danda eſt. leg. minoribus. ff. de minor. & hac ratione potiſsimum ita tenendum eſt.

Ad contrarium reſp. vna cum doct. in d. l. 1. C. de fi
23 liofam. quòd ibi ponuntur † duo caſus, in ſecundo contraxit quidam non minor, vnde non eſt in propoſito. In primo autem contraxit quidem minor, ſed obligauit alium non ſe, vnde non mirum ſi non reſtituitur aduerſus illã obligationem niſi quatenus talis obligatio poſſet ſibi in detrimentum reuerti, quia alias reſtitutio illa reuerteretur in vtilitatem maioris non minoris, quod non debet fieri, vt dicta l. cum mandato, hic vero [illegible] cipaliter in vtilitatem ipſius minoris reuertitur [illegible]

eximitur ab obligatione, qua ſe aſtrinxit, non alium, ergo &c.

Et ita teneas.

Articulus VI.

AD Sextum, An ſcilicet reſtituatur minor aduerſus fideiuſſionem, quando
23 † ipſe ſucceſſit principali debitori

Concluſio indubitata eſt quod non, text. eſt in d.l.1. C.de filio fa. min. per quem ita omnes communiter ibi concludunt.

Ratio autem duplex eſt, ſecundum eos.

Prima, quia extincta eſt obligatio, cum nemo pro ſe
24 ipſo, † apud ſeipsũ fideiuſſor eſſe poſſit.l. ſi quis pro eo. §.1.ff.de fideiuſſ.vnde non pōt adeſſe læſio, vbi minor non poteſt dici aſtrictus aliqua obligatione.l. non omnia.ff.de minori.

Secunda eſt, quòd non poteſt dici amplius læſus minor. cum ipſemet conſequatur bona ipſius principalis.l. Stichum.§.aliquando.ff.de ſolut.

Sed aduerte, quia ex alio obligatio eius fiet irretractabilis, quia conuenitur hoc caſu non tanquam principalis, qui principalis non poterat reſtitui, vnde neque minor, quia quando minor ſuccedit maiori, non reſtituitur ex perſona maioris.l.interdum, cum ibi notatis. ff.de minor.& dixi ſupra in pri.parte.

25 Limitatur autem hæc concluſio quadrupliciter. † Primo, vt non procedat, quando minor ſe obligaſſet vt principalis, ſecundum gloſ. Cyn. & alios qui ſequuntur gloſam in d.l.1.C.de fil.min.

Sed aduerte diligentius, quia illa gloſa, & qui eam ſequuntur, non dicunt quod minor hoc caſu reſtitui poſſit, quia inquiunt qđ minor hoc caſu non dicitur læſus, quamuis remaneat obligatus, ſed faciunt tantum differentiam inter hunc caſum, & præcedentem, quia ibi duabus rationibus tollebatur reſtitutio, hic vna tantum, quia adhuc remanet obligatus, ſed hæc obligatio non eſt cum læſione, propter lucrum hæreditatis, ergo.

26 Limitatur ſecundo, vt procedat † concluſiò pro ea parte tantum pro qua fuit hæres non pro alia, ſecundum glo.in d.l.1. vbi Cyn.per illum text. & Odofr.ibi. & Iacob. de S. Georgio in fine. Intellige tamen recte, vt ſcilicet pro ea parte, & rata reſtituatur, pro qua non eſt hæres inſtitutus, vt per Alex. d.l.1. Hæres enim pro parte non repræſentat defunctum niſi pro ea parte, nec ad obligationem eius reſtringitur, niſi pro ea parte, vt per eum.

27 Limitatur tertiò, vt † non procedat ſi minor adiuit hæreditatem cum beneficio legis, & inuentarij, & hæreditas non eſſet ſoluendo, ſecundum Alexan. in d.l.1.nu. 3.& Iacob.de S.Georgio ibi ſub numer.6.allegans Bartolum ita in terminis declarantem in l.generaliter.ff.de fideiuſſ. vbi notabil. concludit, quod fideiuſſor qui ſucceſſit principali, non poteſt conueniri vt principalis niſi pro viribus hæreditarijs, quando adiuit hæreditatem cum beneficio legis, & inuentarij, ſi vero conueniatur vt fideiuſſor, poterit aſtringi etiam vltra vires hæreditarias, quia non eſt confuſa actio in præiudicium creditoris, ex beneficio inuentarij. In propoſito igitur cum ipſe minor non poſſit aſtringi efficaciter vt fideiuſſor, quia aduerſus fideiuſsionem reſtitueretur, neque vt principalis vltra vires hæreditarias, quia beneficio legis, & inuentarij iuuatur, ſequitur quod limitatio ſatis bona & vera ſit.

28 Cui addn, quod ſi minor omiſiſſet adire † cum beneficio legis, poterit reſtitui aduerſus hanc aditionem, ſi reperiat hæreditatem damnoſam, licet contra fideiuſſionem reſtitui non poſſit, niſi quatenus conueniatur vt fideiuſſor, vt dicam infra in ea q.an aduerſus aditionem hæreditatis &c.

29 Limitabat etiam quartò Placent. niſi minor † in modico ſucceſſiſſet, & in multum eſſet fideiuſſio eius.

Sed gloſ.& doct.communiter in d.l.1. contrarium tenent, vt ibi per Petr.de Bellaper.in fin.

Ego dico, quod in ſumma tenebitur minor pro eo quod in hæreditate reperitur, & ad maius eius in ſolidũ peruenit, aliàs ſecus, quod ſi confuſe illam ſine inuentario adiuit, reſtituatur, vt cum inuentario adire poſſit, & ſic ſatisfacere vt principalis de omni eo quod ſibi de bonis ipſius principalis obuenit, & non vltra, vt in præced. limitationibus dictum eſt.

Articulus VII.

30 AD Septimum, An ſcilicet reſtituatur † minor aduerſus fideiuſſionem, quando ipſe fideiuſſit in rem ſuam.

Videtur quod ſic, & propterea ſi pro ſuo procuratore fideiuſſit, non reſtituatur, vt tenet Mauric. capit.235. per regulam generalem, quòd vbi minor læditur, reſtituitur, ergo &c.

Contrarium tenent doctores communiter. Specu.de defenſ.nume.3.Ang.& alij in l.de die. §.1. ff.qui ſatiſd. cog.vbi Alex.nu.2.& Iacob.de S. Georg.nu.a.Cum.in l.pupillus.nume.3.ff. de autho.tut. Bellam.in c.auditis, nu.8.de reſt.in int.Pet.Rauen.ſing.a83.Rebuff.de reſt. in inte.art.2.glo.4.num.26.

Per §.1.l. de die.Reſp. Mauric.d.capit.a35. quòd ibi non dicitur, quòd minor non reſtituatur, ſed quod eſt idoneus fideiuſſor, licet aliàs ſecus.

Ego breuiter teneo communem. Primò per d.l. de die §. 1. iuncta gloſ. ibi, & text.in l.ſi Titius. & Seia. ff. de fideiuſſ. ibi, ob incertum ætatis, & reſtitutionis &c.

Neque mouet reſponſio Mauritij, quia in propoſita
31 materia minor dicitur idoneus fideiuſſor, † quãdo reſtitui non poteſt, nec iuuari beneficio ætatis, non idoneus vero, quando iuuari poteſt ætate, ſecundum gl.ibi, & eſt expreſſum in l.minor.ff.de procur.

Secundò, quia non reſtituitur minor, quando vtiliter & prudenter negocia facit, prout hic accidit, fideiubendo in rem ſuam, ideſt in vtilitatem propriam. Ex quo patet.

Ad contrarium reſponſio; quia nulla læſio adeſt, ſi rem ſuam geſſit.

Articulus VIII.

32 AD Octauum, An ſcilicet † reſtituatur minor aduerſus fideiuſsionem a ſe factam, quando illam iuramento firmauit.

Videtur quòd non.

Primò, quia iuramentum tollit beneficium reſtitutionis in integrum, non ſolum in contractibus reciprocis, ſed etiam in non reciprocis, qualis videtur eſſe fideiuſſio, vt accidit in donatione, quæ ſecundum communem iuramento firmatur, ita vt reſtitutio aduerſus illam non detur, de qua communi teſtantur Albe. in d.authen. ſacramenta puberum.numer.14.C.ſi adu.vend.& Iaſ.ibi. nu.71.Corn.num.24. & Cur.num.41.

Secundo quia ita in ſpecie in fideiuſſione minorum tenent doct. communiter, vt refert Cyn. d.auth. ſacramenta.num. 14.

In contrarium tenent Cyn. in d. auth. ſacramenta. num.14.& Alber.ibi nu.15.& dicit, quòd ita ibi de conſuetudine ſeruatur, & in terminis Soc.iun. conſi.47.numero 10.libro 4. & ego conſultus in cauſa Domini

Iulij

Digitized by Google

Iulij de nobilibus de Ramazano ita cõſului, & obtinui,
& reperi poſtea, ꝙ pro hoc eſt deciſio in terminis Petr.
de Ancha.conſil. 83. ſub nu.3.verb.idem eſt ſi dicamus.
Pro clara reſolutione ſic dicendum eſt, & aduerte,
33 quod fideiuſſio licet † videatur contractus ſimplex, &
non correſpectiuus, vere tamen correſpectiuus, & reciprocus
eſt, quia qui fideiubet, non intelligitur velle donare
id quod ſoluere promittit, ſed velle repetere, vnde
conſeruatio indemnitatis ſuboritur, cuius reſpectu & intuitu
quis fideiubere dicitur.
Modo dico, quod ſi minor qui fideiuſſit eſt in totali
34 † damno, puta quia non poteſt conſeruari indemnis in
aliqua parte ab ipſo debitore principali, vel ſi non in
totali ſaltem in maxima quantitate, adeo quod enormiter
ſiue enormiſſime læſus dicatur, debet reſtitui, etiam
ſi iurauerit non contrauenire, quia iuramentum non tollit
beneficium reſtitutionis, vbi adeſt enormis læſio,
quia dolus præſumptus adeſſe creditur, qui eneruat vires
iuramenti, vt pleniſſime dixi poſt infinitos in d.
authen.ſacramenta, & in tractatu iuramenti, qui poſt
iſtum imprimetur Deo fauente, vbi de communi, &
magis communi apparebit in hoc puncto, ita famoſo,
& dubio, & hoc modo læſus erat D. Iulius de quo ſupra,
pro quo ego conſului, & obtinui, & hoc modo procedet
ſecunda opinio.
Si vero minor eſt in mediocri damno, tunc puto reſtitutionem
non dari propter vim iuramenti, & diſpoſitionem
d.authen.ſacramenta, quæ in hoc caſu vna cum
prima opinione optime procedet, ex quibus ſunt concordatæ
opiniones, & contraria.

Articulus IX.

35 AD Nonum, An ſcilicet minor reſtituatur † aduerſus
nouationem, ſeu delegationem debiti.
Fac duo membra.
36 Primum eſt, quando fuit facta nouatio perſonæ, † &
fac regulam, quòd ſic. text. eſt expreſſus in l. parti. §. pen.
ff. de minor. Dummodo tamen perſona nouiter ſubrogata
ſit minus idonea ad ſoluendum, quàm prima, vt
per Azo. in rub. C. de reſt. in int. num. 12.
37 Secundum eſt, quando fuit facta nouatio † obligationis,
& hoc quoque caſu fac regulam, quòd ſic. text. eſt
in l. minor cui per fideicommiſſum. ff. de minor. & Cantiunc.
per illum text. in conſi. 18. num. 8. & 9.
Limitaturq. vt procedat in caſu quo prima obligatio
38 ſublata † eſt naturaliter vel ciuiliter, ſecus vero ſi prima
adhuc ſuſtinetur, & ſecunda futilis, & ſimulata eſt, vt
habes exemplum in l. ſi non ſinguli, & in l. expreſſi. C.
ſi cert. pet. vel latiùs deducit gl. in d. l. ſi minor cui per fideicom.
in verbo reſtitui, & ratio eſt, quia tunc minor
eſt tutus iure communi.
39 Limitatur ſecundò, † vt procedat ità demum, ſi ſecunda
obligatio ſit minus vtilis ipſi minori, quàm prima,
aliàs ſecus, glo. notab. & magiſtra in d. l. minor. in verbo
reſtitui, ex qua habes etiam exempla:
40 Exemplum primum eſt, ſi prima obligatio vſuras †
etiam contineat, ſecunda vero non, vel ſi minor ipſe ſit
debitor, prima non contineat vſuras, ſecunda vero ſic,
ita glo. in dicta l. ſi minor.
41 Exemplum ſecundum eſt, ſi prima contineat uſuras †
maiores, vel minores, quàm ſecunda, vt per eandem gloſam.
42 Exemplum tertium eſt, & notabilius, ſi prima † obligatio
habeat executionem paratam ad fauorem minoris,
ſecunda vero non, vel ſi minor ipſe debitor ſit, prima
non habet executionem paratam, ſecunda vero ſic. glo.
Bar. & Bal. in d. l. ſi minor. per illum tex. & per l. 4. §. ſi
ex condemnatione. ff. de re judic. ex quibus habes exempla
in indiuiduo.
43 Ampliaque vltra eam, † vt tale damnum dicatur enorme,
Bald. in dict. l. minor. Quod eſt notandum, propter
iuramentum, quod quidem non tollit beneficium reſtitutionis,
quando damnum eſt enorme, vt dicam in
tract. iuramenti.
Sublimita econtra, niſi ſecunda quoque obligatio ha-
44 beret executionem paratam, † quia cæteris quoque paribus
non daretur reſtõ. Alex. in l. ſi cum dotem. §. eo autem
tempore, nu. 6. ff. ſol. matrimo. vbi inter cætera exẽpla
adducit, quãdo ex forma ſtatuti iſta ſecunda obligatio
haberet executionem paratam, vel eſſemus in depoſito,
in quo ita eſt etiam de iure communi, l. ſi quis, vbi
Bart. in verbo illico. C. depoſ.
45 Subintellige niſi depoſitum ſit fictitium, † vt depoſitum
confeſſionatum, nam tunc non habet executionem
paratam, vt in add. ad Alexan. in d. §. eo autem tempore,
num. 6.

Articulus X.

46 AD Decimum, An ſcilicet † reſtituatur minor aduerſus
acceptilationem, ſeu liberationem a ſe factam.
Breuiter regula eſt quod ſic. Text. eſt expreſſus in l.
patri. §. pen. in princ. ff. de minor. notant gloſa, & doctores
in l. qui proprio. §. item quæritur, in gloſa magna, in
princ. ff. de procur. Azo in rub. C. eod. numer. 12. Specu.
eod. titu. de reſt. in int. §. 1. num. 2. Ampliatur quam multipliciter.
47 Primò, vt reſtituatur minor non ſolum aduerſus debitorem
principalem, ſed etiam aduerſus fideiuſſores, &
pignora priſtina, quæ fuerunt extincta, vel reddita vigore
acceptilationis, iuxta l. & per iuſiurandum. §. & ſi fideiuſſori.
ff. de acceptil. ita ampliat text. expreſſus in d. l.
patri. §. pen. & ibi Fulgoſ. notat.
48 Ratio eſſe poteſt, † quia idem quoq. in actione, quod
metus cauſa. l. illud. ff. quod met. cauſa. Ratio autem rationis
eſt, quia aliàs minor non diceretur repoſitus penitus
in priſtino ſtatu, prout eſſe debet, vt dixi ſupra millies.
49 Ampliatur ſecundo, † etiam ſi ex duobus reis vnum
liberauit, alterum vero non, nam in vtrumque reſtituitur
actio priſtina, tex. eſt in d. §. pen. ver. etſi &c. & eadem
ratione probatur.
Ampliatur tertiò etiam ſi non per acceptilationem,
50 ſed per pactum ſimplex de non petendo † debitorem
ſuum liberaſſet. tex. eſt in l. 3. §. ſi quid minori, vbi doct.
ff. de minor.
51 Ampliatur quartò † etiam ſi dolo fuiſſet inductus minor
ad debitorem liberandum, quia dabitur reſtitutio
ceſſante actione doli. tex. eſt in l. quidam. ff. de dolo.
52 Ampliatur quintò † etiam ſi pro hac acceptilatione,
ſeu liberatione minor aliquid accepiſſet. Quod probatur
à maiori, quia ſi minor reſtituitur, quando liberat
debitorem ſoluentem totum, ſi tamen ſolutio
ſibi damnoſa fuit, multo magis ſi partem ſoluit, & reſiduum
accepto fert, reſtituetur, quia læſio certa erit propter
acceptilationem, & ſic perditionem partis, vt l. ait
prætor. §. ſed hodie. ff. de minor.
53 Limitatur autem econtra, † niſi liberaſſet debitorem
qui ſub tali conditione erat obligatus, quæ veriſimiliter
accidere non poterat, vt ponit pulchrum exemplum Alberic.
in l. 3. §. quid ſi minori, verſi. quæ ſit Gul. ff. eod. de
minor. Et ratio eſſe poteſt, quia ſi læſio poſtea contingit,
quia ſcilicet conditio illa inſperata eueniat, dicetur
læſionem caſu fortuito contigiſſe, & quam nemo vir prudens,
& diligens expectaſſet, vnde reſtitutio non datur
præſertim ex hoc capite ætatis. l. verum. §. ſciendum, ante
finem. ff. eod.
Bene verum eſt, quod ſi minor hanc liberationem fe-

54 cit abſque aliqua cauſa,† reſtitutionem ex hoc ipſo me-
retur, quia non potuit ſibi aliquo modo eſſe vtilis ipſa
acceptilatio, damnoſa autem ſic, & conſequenter impru
denter facta fuit acceptilatio, procedit igitur limitatio
quando minor aliquo recepto, licet nõ æquiualẽte ipſi
ſummæ debitæ, totum, & integrum debitum, ſub inſpe-
rata conditione conſiſtens, libere remittat, aliàs ſi ſine
aliqua cauſa reciprocæ vtilitatis hoc fecit, reſtitutio da-
bitur, & hoc æquius puto.

55 Limitatur ſecundo, niſi iuramentum † interueniſſet
ſecundum Iaſ. in auth. ſacramenta. C. ſi adu. vend. num.
72. per multas rationes, quibus probat, quòd diſpoſitio
illius authenticæ habet locum etiam in diſtractibus, &
re vera iſta eſt cõmunis opinio, vt teſtantur Aluaro. in
§. item ſacramenta, nume. 7. in tit. de pac. iur. firm. & A-
lex. in l. Pomponius. §. præterea, num. 5. 6. & 7. ff. de ac-
quir. poſſ. dixi in tract. iuramentum cum pluribus con-
cord.

Et in ſpecie in ipſis quietationibus, liberationibus, &
56 refutationibus † iuratis tradit Affl. d. §. item ſacramen-
ta, in 6. notab. numer. 20. Pariſ. conſil. 96. num. 81. lib. 1.
& Cur. iun. in §. pactus ne peteret, numer. 81. ff. de pact.
vbi de communi.

Ego autem intelligo hæc omnia procedere, dummo-
57 do in tali acceptilatione, † ſeu liberatione, ſeu refutatio-
ne non adſit enormis læſio ipſius minoris, vt verbatim
dixi ſupra de fideiuſſione, artic. 8.

Præſertim, cum in acceptilationibus huiuſmodi faci-
58 cilius dolus præſumatur, † quàm alijs in contractibus, vt
eſt elegans text. in l. cum Aquiliana. ff. de tranſact. &
conſequenter iuramentum nil operabitur in tali caſu
d. auth.

Articulus XI.

AD Vndecimum, An ſcilicet minor, reſtituatur ad-
59 uerſus quamlibet aliam † ſtipulationem, eſt aduer
60 tendum, quod ſtipulationum, † quædam tranſeunt in
aliud nomen contractus, cui accedunt ad illius corrobo
rationem, & firmamentum, aliquæ vero continent pro-
miſſiones ſine aliqua cauſa, quæ tranſeat in nomen con-
tractus nominati, vel innominati, ſed ſunt ſimplices
promiſſiones ſtipulatione tantum vallatæ.

Quantum igitur ad illas ſpectat, quæ nil aliud ſunt,
quàm contractus ſtipulati, ſuperfluum eſt hic aliquid
dicere, quia de quolibet dictum eſt ſupra, vel dicetur in-
fra iuxta ordinem ſupra poſitum in princ. huius ſecun-
dæ partis.

Quantum autem ad ſtipulationes, ideſt promiſſio-
nes ſimplices, & nulla alia cauſa firmatas, & veſtitas,
61 quàm verbis, & ſolemnitate ſtipulationis, † Conclude,
quod minor reſtituetur aduerſus huiuſmodi promiſſio-
nes, quia quo magis ſolemnitate verborum firmatæ
ſunt, eo magis obligant minorem, & conſequenter eo
magis reſtitutione indigent, iuxta l. non omnia. ff. de mi
nor. & l. 3. §. ſed vtrum. ff. eod.

Et hoc intelligo, quando ipſemet vellet ab huiuſmo
di obligatione liberari, ſi enim contra eum ageretur,
62 poſſet dubitari ne ſuperflua † ei eſſet reſtitutio, quia ha
beret exceptionem doli, propter defectum cauſæ in
ſtipulatione deficientis, iuxta l. 2. §. circa. ff. de excep. do
li. Sed dic, vt dixi ſupra in prima parte, quæſt. 17. artic.
11. vbi declaraui, an & quando propter concurſum re-
medij exceptionis ceſſet reſtitutionis beneficium.

Et ex prædictis poteſt inferri ad id quod dicit Anch.
63 conſil. 83. numer. 3. videlicet, quod reſtituitur † Minor
quando promiſit reſtituere dotem pro alio, vt per
eum, qui loquitur etiam in caſu quo minor iurauit.

Articulus XII.

64 AD duodecimum, An ſcilicet minor reſtituatur ad-
uerſus † literarum obligationem.

Diſtingue, aut ſumus ante biennium tranſactum, &
tunc reſtitutio non erit neceſſaria, quia erit tutus minor
exceptione non numeratæ pecuniæ, declarando tamen
vt dixi ſupra in prima parte. q. 17. artic. 11. de concurſu
exceptionis, & reſtitutionis in integrum.

Aut ſumus poſt tranſactum biennium, & tunc, aut
quærimus an audiatur minor ſi vult à tota obligatione
diſcedere, & dic vt dixi ſupra quæſt. 51. circa reſtitutio-
nem aduerſus mutuum, aut quærimus, an audiatur mi-
nor ſi vult poſſe adhuc opponere exceptionem non nu-
meratæ pecuniæ, & dico quod audietur abſque ope re-
ſtitutionis, quia huiuſmodi præſcriptio biennij non cur
rit ipſo iure minoribus, vt eſt expreſſum in l. fin. C. in qui
bus cau. reſtit. non eſt neceſ. in prin. dummodo poſt ma-
iorem ætatem completam non currat aliud biennium,
quia tunc neque ipſo iure audietur, quia maioribus ipſo
iure currit, neque ope reſtitutionis ſuccurretur, quia in
maiori ætate integrum hoc tempus cucurriſſe dicetur.
Videnda tamen ſunt ad propoſitum etiam ea quæ di-
cam infra circa reſtitutionem in integrum aduerſus præ
ſcriptiones temporales.

S V M M A R I V M.

1 *Minor an reſtituatur aduerſus adoptionem, vel arroga tionem de ſe factam.*
2 *Reſtitutio in integrum non datur contra ſtatus mutationem.*
3 *Reſtitutio contra patrem non datur.*
4 *Minor in hoc caſu videtur tutus actione in factum.*
5 *Reſtitutio in integrum non datur, vbi mutatio ſtatus ſit in totum, aliàs ſecus.*
6 *Mortuus reſtitui in integrum non poteſt.*
7 *Reſtitutio datur etiam contra patrem, quando ſumus in cauſa ſtatus.*
8 *Vel quando non contra ipſum directe, ſed contra factum eius petitur.*
9 *Minor adoptatus, vel arrogatus, dicitur læſus, ſi pater ſit dilapidator, vel honeſtæ vitæ.*
10 *Adoptati tranſibant olim in poteſtatem adoptantis, hodie arrogati tantum.*
12 *Minoris læſio in quo conſiſtat in propoſito caſu.*
13 *Minor an reſtituatur aduerſus emancipationem.*
14 *Quid ſi emancipatio fuit facta ab ipſo minore de filio ſuo.*
15 *Emancipatio quoque dicitur manumiſſio.*
16 *Minor an reſtituatur aduerſus emancipationem de ſe factam.*
17 *Minor regulariter reſtituitur, vbi ſpecialiter non reperitur cautum contrarium.*
18 *Emancipatio eſt vtilis, & honorabilis ipſis filijs.*
19 *Minor an reſtituatur aduerſus manumiſſionem, ſiue libertatem a ſe datam ſeruis ſuis.*
20 *Minor annis 17. non poteſt manumittere abſque cauſæ cognitione.*
21 *Minor manumittendo ſeruũ ipſo iure lædi uidetur, quia alienat, & nil lucratur æquiualens.*
22 *Libertas eſt res ineſtimabilis, immo.*
23 *Libertas neceſſitati æquiparatur. & ideo*
24 *Manumiſſio non conceditur minoribus paſſim abſque cauſæ cognitione.*

Liber.

Digitized by Google

Libertatis datio quare per reſtitutionem in integrum non retractatur &c.

25 *Libertas ſemel data ex falſa cauſa non retractatur.*

26 *Libertatis fauor an fauori ætatis præferatur.*

27 *Libertas eſt iuris naturalis.*
Libertatem ſeruo concedere eſt ſecundum æquitatem iuris naturalis facere.

28 *Minor non reſtituitur contra æquitatem naturalem.*

29 *Libertas a principe retractari poteſt.*

30 *Libertas eſt cauſa pia, & minor contra opus pietatis non reſtituitur.* 31.

32 *Pium opus qui facit, licet de ſuo eroget, tamen locupletari dicitur ex eo facto.*

34 *Et an detur reſtitutio aduerſus manumiſſionem, ſi indirecte petatur, exemplum, quia.*

35 *Minor ſeruum a ſe venditum ope reſtitutionis recuperare non poteſt, ſi emptor illum manumiſit.*

36 *Minor ſi reſtituatur aduerſus hæreditatis aditionem, libertates a ſe præſtitæ iuſſu teſtatoris non retractantur.*

37 *Minor ſi reſtituatur aduerſus hæreditatis omiſſionem, & interim bona fuerunt adiecta ſeruo cauſa libertatum conſeruandarum, huiuſmodi libertas conſeruata non retractatur.*

38 *An procedat prædicta in libertate concedenda, ſicut in iam conceſſa.*

39 *Sententia ſuper libertate concedenda ſpe reſtitutionis reſcindi poteſt.*

40 *Minor ſi vendidit ſeruum hac lege, vt manumittatur, poteſt reſtitui minor, ſi manumiſſio ſecuta non ſit, ſi vero ſit ſecuta, ſecus.*

41 *Libertas licet non poſſit retractari ope reſtitutionis, a ſententia tamen ſuper libertate lata appellari poteſt.*

42 *Minor ſi acceptauerit legatum cũ onere manumittendi ſeruum, poteſt reſtitui aduerſus huiuſmodi acceptationem legati, licet libertatis datio veniat impedienda.*

43 *Eccleſia reſtituitur aduerſus libertatem a ſe conceſſam.*

44 *Minor licet non reſtituatur aduerſus libertatis dationem, precium tamen ſerui manumiſſi recuperat, & quando hoc fiat, num. 45. & 46.*

47 *Minor an reſtituatur aduerſus libertatem a ſe conceſſam, quando ita principi videatur ex magna cauſa, et quæ ſit iſta magna cauſa ex pluribus colligitur.*

48 *Quid ſi minor coactus fuiſſet vi vel metu ad manumittendum.*

49 *Manumiſſio hoc caſu tenere non videtur.*

50 *Quid ſi minor inſtitutus fuiſſet ſub hac conditione ſi ſeruum non manumiſerit, ita vt manumittendo illum priuetur & illo, & hæreditate, an reſtituatur, ſi illum manumiſerit, ne ſentiat graue damnum amiſſionis hæreditatis.*

51 *Quid ſi propter hanc manumiſſionem tota domus minoris ſubuerteretur.*

52 *Quid ſi principi videatur, vt a tali ſententia appellare liceat, quia tunc ſi non poterit reſtitui, appellare tamen poterit.*

53 *Quid ſi ſeruus eſſet talis induſtriæ, vt non poſſet minor carere hoc ſeruo, ſine euidenti periculo egeſtatis.*

54 *Reſtitutio in huiuſmodi caſibus ex magna cauſa, an ab inferiore a principe concedi poſſit.*

QVAESTIO. LV.

De reſtitutione in integrum aduerſus contractus qui conſenſu celebrantur. Et in primis aduerſus adoptionem, vel rogationem, emancipationem, & manumiſſionem.

NVnc offerunt ſe contractus qui conſenſu celebrantur, quales ſunt emptio, venditio, locatio, cõductio, mandatum, ſocietas, permutatio, adoptio, emancipatio, & cæteri ſimiles, qui omnes vnica quæſtione cõmode includi non poſſunt. Et ideo tribus breuiorib. quæſtionib. facilius abſoluentur. Et primum de reſtitutione in integrum aduerſus adoptionem vel arrogationem, emancipationem, & manumiſſionẽ dicemus. Quæ quatuor articulis abſolui poſſunt, videlicet.

Primo, An minor reſtituatur in integrum aduerſus adoptionem, vel arrogationem.

Secundo, An minor reſtituatur in integrum aduerſus emancipationem.

Tertio, An minor reſtituatur in integrum aduerſus manumiſſionem ſeu libertatem a ſe datam.

Quarto, Quid ſi magna cauſa ſubeſt, vt libertas reuocetur.

Articulus I.

1 AD primum, An ſcilicet reſtituatur † minor aduerſus adoptionem, vel arrogatinnem de ſe factam. Videtur quod non.

Primo per l. ſi ex cauſa. §. Pomponius. ff. de mino. vbi
2 expreſſe dicitur, quod contra mutationem ſtatus † non datur reſtitutio.

3 Secundo, quia non datur reſtitutio † contra patrem, l. 1. C. qui & adu. quos.

Tertio, quia cum hodie bona arrogati quandoq. nõ tranſeant in poteſtatẽ arrogãtis potius emolumentum, quam læſionem ſentiet minor ex tali arrogatione, & conſequenter reſtitutio ceſſabit. l. nam & poſtea. §. ſi minor. ff. de iureiur. cum ſimil.

Quarto, quia videtur eſſe tutus alio remedio ordina-
4 rio ipſe minor, videlicet actione in factum, † vt vult Eman. Coſta in repet. §. & quid ſi tantum, n. 128.

Sed contra eſt veritas, tex. eſt expreſſus in l. 3. §. ſi minor. ff. de minor. & ita tenent Azo in rubr. C. de reſtit. in integ. n. 12. Ioan. de Deo lib. 7. c. 3. num. 7. & Fulgoſ. l. fi. in fin. ff. de his qui ſunt ſui &c.

Et facit ratio de qua in l. 2. ff. de reſt. in int. quod ſcilicet reſtituitur minor vbicunque propter ſtatus mutationem læſus eſt.

Ad contraria reſp. ſic. Ad primum, primo ſecundum
5 doctores, quòd ibi fuit facta mutatio † in totum ipſius ſtatus, quia ille qui ſe vendidit ad precium participandum, vt ibi, in iure ciuili fingitur mortuus, vnde cum reſtitutio non poſſit ſe fundare ſuper aliquo, quia qui
6 mortuus eſt, non poteſt reſtitui vt viuat, † quia a priuatione ad habitum &c. merito &c. & ita dicebant gl. Bar. Alber. & melius Bal. in d. §. Pomponius.

Vel ſecundo dic, vt dicam infra in q. an aduerſ. vendit. artic. . . .

Ad ſecundum reſp. quòd reſtitutio in integrum da-
7 tur etiam contra patrem, quando ſumus † in cauſa ſtatus, vt l. 2. C. ſi adu. rem iudic. vbi Iacob. de S. Georg. &

Azo

Digitized by Google

Azo C.qui & aduer.quos, nu. 3.& Ang. Paul. de Caſt.
Petr.& Alber.dict.l.2.
8 Item datur contra patrem, quando non contra † ip-
ſum directe ſed contra factum ab eo datur, vt hic, prout
declarant communiter Bart. Bald. Ang. Fulg. & alii in l.
fin.C.qui & adu.quos.
Ad tertium reſpon. 1.gloſſ.in d.§.ſi minor, quod ſal-
9 tem quo ad hoc dicitur læſus, † quia pater ſit dilapida-
tor, vel inhoneſtæ vitæ.
Sed (vt aduertit Mauric.ca.227.) hoc caſu prouiſum
erit ipſi arrogato alio remedio ordinario, vt l.Imperato-
res.ff.ad Trebell.& l.fin.C.de bon.quæ lib.
Vnde ſecundo reſpon.Mauric.quod illa lex loquitur
ſecundum tempora digeſtorum, quibus adoptati tranſi-
10 bant † in poteſtatem adoptantis, & hæc ſol.fuit Azo.vt
ex Accur.colligitur in d.§.ſi minor.
Sed huic etiam obſtat, quia text.loquitur in arroga-
11 tione, & hodie etiam tranſeunt in poteſtatē † arrogan-
tis ipſi arrogati.§.ſed hodie.
Dic igitur quod oppoſ.poteſt procedere quantum ad
eos qui adoptantur ab extraneo, & non tranſeunt in po
teſtatem eius, & tunc ſol.erit, quod intereſt minoris aliis
12 de cauſis, † puta ob turpitudinem vitæ, & morum eman
cipari ab hoc patre, ſeu reſtitui aduerſus actum adoptio
nis, & reponi in eo ſtatu quo erat ante adoptionem.

Articulus II.

13 AD Secundum, An ſcilicet minor † reſtituatur aduer
ſus emancipationem.
Duobus modis poteſt intelligi quæſtio.
14 Primò de emancipatione facta ab ipſo minore. † Et
hoc Doct.non tangunt, poteſt tamen dici, quod non re
ſtituatur exemplo manumiſsionis, aduerſus quam non
15 reſtituitur minor, & emancipatio quoque dicitur † ma-
numiſsio, vt l.Pantonius.ff.ſi quis a pat.man.fuer.& tra
ditur per Caſtr. poſt gloſſ.in l.ſcire leges.ff.de legibus.
cū ſimil. Et de manumiſsione dicam tit.ſequenti plene.
Secundò modo intelligi poteſt. An minor reſtitua-
16 tur aduerſus emancipationem de ſe factam? Et
Videtur quod ſic, quia non reperitur prohibitum, &
17 regula eſt, quod vbicunque minor † non reperitur pro-
hibitus reſtitui, ſi læſus ſit, reſtituitur, vt dixi ſupra quæ
ſtio.5 1.art.... Et quamuis emancipatio ſit honor ipſi fi
lio, tamen læſio quandoque contineri poteſt quæ præ-
ponderet honori, data ergo læſione quid prohibet re-
ſtitutionem?
Contrarium tamen determinant Cyn.& Bald.in leg.
non omnia. ff.de minor.& idem Cyn. & Bald. in leg.
cum oportet. §.cum autem. C.de bon.quæ liber.& pro
ſingul.tradit Petr.Rauennas ſing.173.
Primò, quia mutat ſtatum, ergo &c. l. ſi ex cauſa.
§.Pomponius.ff.de minor.
Sed reſp.poteſt, quod ibi alia ratio eſt, quare non re-
ſtituatur minor, de qua dixi ſupra art.præced.nu.5.& 6.
Et ibi concluſum eſt, quòd reſtituitur minor etiam ad-
uerſus mutationem ſtatus.
Secundo quia minor non poteſt eſſe læſus per huiuſ-
modi emancipationem, quia eſt vtilis & honorabilis ip
18 ſis filijs, † vnde erat quòd iure veteri in præmium eman
cipationis aliquid patri præſtabatur.
Sed tamen reſpon. poteſt, quod patria poteſtas quo-
que multas affert vtilitates ipſi filiofa.vt per Mod.Ame
rinen.in tract.de patr.poteſt.
Ego igitur puto, quòd ſi minor voluerit probare ſe
eſſe læſum ex huiuſmodi emancipatione, audiri debeat,
ſicut euenit in pluribus alijs caſibus, in quib. Doct.dicunt
eſſe denegandam reſtitutionem ex defectu læſionis, de
quibus dixi ſupra centies.

Articulus. III.

AD tertium, An ſcilicet reſtituatur minor aduerſus
19 † manumiſsionem, ſeu libertatem a ſe præſtitam.
Ne quæſtio ſuperflua videatur, præmitte, quòd mi-
nor decem & ſeptem annis non poteſt manumittere
20 ſeruum ſuum ſine cauſæ cognitione, † & ſi aliter fiat nō
tenet manumiſsio, §.eadem lege ęlia ſentia.Inſtit.quib.
ex cauſ.man.non lic. Vnde intelligenda erit quæſtio in
caſu, quo minor 25.annis fuerit maior 17 annis quando
manumiſit ſeruum ſuum, vel ſi fuerit minor 13.decretū
iudicis interuenerit. Hoc præmiſſo.
Videtur dicendum quod ſic.
Quia minor vbicunque læditur, neque tempora la-
pſa ſunt, reſtitutio negari non debet.l.cum minorem.
C.eod.cum concord.
Sed negari non poteſt, quin manumittēdo ſeruū, mi
21 nor lędatur, † imo ipſo iure læſus dici poteſt. Ergo &c.
22 Stringiturque hoc quia libertas † eſt res inæſtimabilis.
l.libertas. ff.de regulis iuris. imo æquiparatur neceſsi-
23 tati, † l.non eſt.§.infinita. ff.eo. & ideo propter grande
24 damnum manumiſsionis † manumiſsio non paſsim
conceditur ſine cauſa, vt d.§.eadem lege.
Sed contra eſt veritas, vt eſt expreſſum in l.1.2.& 3.
& fi.C.ſi aduer.lib.& in l.ſi ex cauſa. §.fin.ff.de minor.
& ad literam in l.& eleganter. in princ. ff.de dolo, ibi,
nam aduerſus manumiſsionem minor non reſtituitur,
& in l.minor ſe. §.1.ff.de minor.& in l.ſi illud.ff.de ap-
pellat.
Ratio autem eſt ſecundum quoſdā, quia poſtquam
25 libertas ſemel conceſſa eſt non retractatur. † §.ſemel,
inſtit.quib.ex cauſ.maior. vnde cum ſpeciale ſit in ea,
quod ſententia ex falſa allegatione lata nō retractatur,
ita neque reſtitutio detur aduerſus illam, ſed hæc pa-
rum ſubtilis eſt. Concluſio igitur ſit, quod minor non
reſtituitur aduerſus manumiſsionem, ſeu libertatem a
ſe datam, & probatur in d.ll.præalleg.
Et ratio eſt primò, vt dixi ſupra, ſed quia debilis eſt,
ſecunda ratio affertur ex Paul.de Caſtr.in l.3. C.ſi adu.
liber.quòd ſcilicet ſpeciale ſit fauore libertatis, & quòd
hic fauor debeat præferri fauori ætatis. Sed hæc quoq.
peccat eadem debilitate.
Tertia igitur elegantior elicitur ex Bald.in l.niſi.ff.de
minor.& clarius illam aſsignat in l.& eleganter, num.4.
ff.de dolo, videlicet, quòd ex eo fiat, quia libertas eſt iu-
26 ris naturalis, † & concedere libertatem ſeruo ſit repone-
re eum in ſuo priſtino ſtatu naturali, vnde vult dicere
forte Bald. vnde cum æquiſsimum ſit ſeruum illum iā
factum liberum in ea libertate remanere, minor contra
27 hanc † æquitatem reſtitui non debet, ex his quæ late tra
dit Aymo.Crau.conſ.217.num.7.
Sed contra hanc quoque rationem facit, quia ſi liber
tas eſſet ita naturalis, re a principe retractari nō poſſet,
28 † cum iura naturalia incommutabilia ſint, §.ſed ea.in-
ſtit.de iur.natur.& tamen a principe retractari poteſt,
29 † ſi illi videatur. l.niſi.ff.de minor. quod ſentiens forte
30 Bald.dixit in d.locis, quod princeps poteſt derogare †
iuri naturali, quod tamen ipſe non probat, & puto fal-
ſum, tum ex d.§.ſed ea, tum ex his quæ tradit D.Tho.
in 1.2.quæſt.95.
Quarta igitur ratio eſſe poteſt, quia libertas eſt cau-
31 ſa pia, † vt plene per Tiraq.in tract.de priuileg.piæ cau-
ſæ in princ.ſed minor contra opus pietatis non reſtitui-
tur, vt dixi ſupra circa quæſtionem ſolutionis indebiti
poſt Bald.& Cy.in l.1.C.ad l.fal.ergo &c.
Ex qua ratione patet quoque reſponſio ad contra-
rium, qualiter minor lædatur etiam grauiter; tamen ſi læ
ſio cōſiſtit circa res, & opus eſt pium, & cōtinēs emolu-
mentum

Digitized by Google

32 mentum ſalutis animæ, † non poteſt dicici ſacta hac cõ
feſsione aliquo modo læſus, imo locupletatus. l. iube-
mus.C.de ſacroſ.eccleſ.
Præterea & ſi læſus dici poſſet, tamen cum pruden-
33 ter ſe geſſerit,ita agendo,non debet † reſtitui, l.verũ.§.
ſciendum.ff.de minor.cum ſim.de quibus ſupra q.4.ar.
7.num.5.
Præterea damno minoris plerunq. occurritur,vt de-
clarabo infra in vlt.limita.huius concluſionis.
Ampliatur hæc concluſio, vt procedat non ſolũ ſiue
34 per viam directam ſiue ſimpliciter † petatur reſtitutio
contra dationem libertatis, ſed etiam ſi per viam indire
ctam,ſiue in conſequentiam reſcindi poſtuletur.
Exemplum eſt in l.minor ſe in id. ff. de min.vbi mi-
35 nor non poteſt † ſeruum a ſe venditum, & ab emptore
manumiſſum reſtitutionis in integrum remedio recupe
rare, petendo ſcilicet reſtitui ſe contra talem vendi-
tionem.
Exemplum aliud eſt in l.libertas. C.de man.teſt. vbi
vult tex.& Bal.pro notab.ſignat, quod ſi minor reſtitua
36 tur † contra aditam a ſe hæreditatem, non tamen talis
reſtitutio porrigitur ad libertates a minore iuſſu teſtato
ris datas,quod eſt ſing.
Exemplum aliud eſt in §.ſi is qui inſtit.de eo cui lib.
cauſ.bona adiic. quando ſcilicet reſtituitur minor ad-
37 uerſus † omiſsionem hæreditatis, & interim antequam
reſtituatur fuerunt bona adiecta ſeruo cauſa libertatum
conſeruandarum,& ſic libertates fuerunt præſtitæ.
Limitatur econtra pluribus modis, & primo vt pro-
38 cedat in libertate iam conceſſa,† ſecus autem in conce-
denda Bart.in l.1.C.ſi adu.vend.vbi notant Paul.& cæ-
teri communiter.Azo in rub.C.ſi aduer. libert. Aret.in
l.5.in princ.C.eod.Ioan.And.in c.fin.col.fi.verſ.7.quæ
ritur.in fine,de reſtit.in integ.
39 Et vnum exemplum affertur in d.l. 1.vbi † ſi pronũ
ciatum ſit a iudice libertatem dandam, ab huiuſmodi
ſententia reſtitutio peti poteſt,ſi vero libertas iam data
ſit a domino,reſtitutio peti nequit.de hoc Card.in cap.
fi.quæſtione ſeptima,in fi.de reſtit.in integ.
Alterum exemplum elegantius eſt in l.verum. §.qđ
40 ſi minor.ff.de minor. vbi ſi minor † vendiderit ſeruum
hac lege, vt manumittatur,poteſt reſtitui minor ſi ma-
numiſsio ſecuta non ſit, ſi vero ſit ſecuta, ſecus, Azo
preal. tertium exemplum infra,limita.tertia.
Limitatur ſecundo, vt quamuis reſcindi non poſsit
41 ſententia ſuper libertate lata † per viam reſtitutionis,poſ
ſit tamen appellari,tex.eſt,vbi omnes notant in l.fin.C.
ſi adu.lib.
Ratio diuerſitatis quæritur a Bart.in l.prima, C.ſi ad
uer.ſolut.& ibi eam affert,ſed Mauric.ca.250.illam im-
pugnat, poſtea ſuſtinet, ego dicam in q. An aduerſus
ſententiam reſtitutio detur &c.
Limita tertio,vt non procedat in hoc caſu, ſi ſcilicet
42 minor acceptauerit † legatum relictum ſibi cum onere
manumittendi ſeruum,nam licet acceptauerit legatum
reſtituetur aduerſus huiuſmodi acceptationem, ne co-
gatur ſeruum manumittere, ſi ex hoc damnum paſſu-
rus ſit.Fulg.in l.ſi minor xxv.annis,per illum textum.ff.
de minor.& hæc limitatio eſt potius exemplum pro cõ
firmatione limitationis primæ de qua ſupra, vbi appli-
canda eſt.
43 Limitatur quarto in eccleſia, nam illa reſtituitur con-
tra libertatem a ſe conceſſam, ita dicit Alber. C.ſi adu.
lib.& Zanettin.in tractat. differen. iuris ciuil.& canon.
num.51.vbi dicit hoc eſſe verum de iure canonico, ſe-
cus de iure ciuili.
Et pro hoc adducit can.& ſi illi.12.q.2.& ibi glo.ex-
preſſe notat.
Sed aduerte,quia non ex eo,ꝙ eccleſia reſtituatur cõ
tra illam libertatem,vt gloſ.præſupponit,ſed reuocat li
bertatem conceſſam, quaſi nulliter conceſſam, cum ab
iis qui dare illam non poterant,data fuiſſet,quod, vt di
ximus in præmiſsis huius articuli,nos non præſupponi-
mus.
Limitatur quinto,vt procedat quantum ad hoc, vt li
bertas data non reuocetur,neq. retractetur.
44 Sed tamen minor non dēt propterea † in damno æſti
mationis ſerui remanere.Nam debet ei ſuccurri aliquo
modo,vt damnum æſtimationis ei reficiatur.Et hoc,vel
45 † cogendo manumiſſum vt ei ſatisfaciat de precio, vt
probat expreſſe d.l.minor ſi.§.1.ff.de minor.licet gl.in-
telligat hoc verum, quando dolo fuit inductus minor
ab ipſo manumiſſo,vt eum manumitteret, nam Docto
res tex.ſimpliciter & generaliter intelligunt, vt per Ia-
cob.Butrig.& Iacob.de Arena ibi,& Alber. refert & ſe
quitur in l.verum.in princ.& in d.l.minor ſi.§.1.ff.de mi
nor.& Ioan.And.in c.fin.de reb.eccl.non alien.nu.6.&
Fulg.in l.eleganter.n.8.ff.quod metus cauſa.
46 Vel contra † tutorem,vel curatorem ſuum minor ha
bebit regreſſum pro hoc precio,vt per Pet.de Bellaper.
in dict.l.1.& pen.C.ſi aduer.liber.
Limitatur ſexto, vt non procedat ſi magna cauſa ad-
ſit reſcindendi d.libertatem, vt dicam art.ſeq.

Articulus IIII.

47 AD quartum, An ſcilicet † minor reſtituatur aduer-
ſus manumiſsionem,quando ex magna cauſa prin
cipi ita uideatur?
Videtur quòd non. Quia libertas eſt iuris naturalis,
contra quod diſpenſare princeps non poteſt,vt conſide
rabatur ſupra num.57.& ſeq.ex mente Bald.
Sed breuiter.Contra eſt veritas,tex.eſt ad literam in
l.niſi.ff.de minor.Azo in rub.C.ſi aduer.lib.gl.in l. ele-
ganter,in verbo,reſtitutionem.ff.de dolo.Rebuff.de re
ſtit.in integ.art.1.gl.2.nu.59.
Exempla autem huius magnæ cauſæ inquirẽda ſunt.
Quorum quidem plura ponit gloſſ. in d.l.niſi.
48 Primum exemplum eſt,ſi minor coactus fuiſſet † ad
manumittendum vi vel metu.Ita gloſſ. præall.per l.me
tum. ff.quod met. cauſa.
Sed aduerte,quia hoc caſu videtur ſuperflua reſtitu-
49 tio,cum manumiſsio non teneat, † l.3. C.ſi aduer.liber.
ibi,culpa vel dolo,iuncto princ.inſt. de except.dum ibi
æquiparantur dolus,& metus,& error contrahentis.
50 Secundum exemplum eſt, ſi minor inſtitutus fuiſſet
ſub hac conditione † ſi ſeruum non manumiſerit, ita vt
manumittendo illum veniat priuandus non ſolum illo,
ſed etiam hæreditate, nam propter hoc graue damnũ
principis decreto poterit retractari huiuſmodi damno-
ſa manumiſsio.ita gloſ.præall.& facit, quia forte dolus
eorum ad quos alias ſpectat hæreditas,præſumitur hoc
caſu.Facit etiam exemplum ſequens.
51 Tertium exemplum eſt,ſi propter hanc † manumiſ-
ſionem tota domus minoris ſubuerteretur. gloſſ. in d.
l.niſi. Azo in rub.C.ſi.aduer.liber.& ibi Petr.de Bellap.
Ang.in l.fin. ff.de off.præſid.& in l.ſcripto. ff.de relig.
Quartum exemplum eſt,ſi principi videbitur ſaltem
52 appellandum eſſe a tali ſententia, † quia tunc ſi non re
ſtitutio, ſaltem appellatio concedetur,ita gloſſ.& Mau-
ric.præalleg.ca.249.per l.ſciendum ff. de appell. recip.
Sed videtur ſuperfluum hoc,quia hoc permittitur mi
nori iure communi ſine aliquo beneficio principis, vt
eſt expreſſum in l.fin.C.ſi aduer.liber.& dixi ſupra art.
præced.num.45.& ad l.ſciendum. reſp. quod ibi loqui-
tur,quando appellari alias non poteſt.
53 Quintum exemplum eſt, ſi ſeruus † eſſet talis indu-
ſtriæ,vt non poſſet minor carere hoc ſeruo ſine euiden
ti peri-

Digitized by Google

ti periculo egeſtatis, ita Mauric.cap.249.& placet, per d.l.fin.per ea quæ dixi ſupra in tertio exemplo.

54 Hæc omnia intellige, dummodo à principe † concedatur hoc caſu reſtitutio, cauſa hac magna cognita, aliàs enim ab inferiore a principe concedi non poſſet. Affliꝺ.in titul.quę ſint regal.num.180.

SVMMARIVM.

1 *Minor an reſtituatur aduerſus mandatum, quãdo vterque tam mandans, quam mandatarius eſt minor. numer. 2.*

3 *Cui detur, & contra quem hac reſtitutio. & n. 5.*

4 *Minor contra minorem agentem de damno vitando non reſtituitur.*

6 *Minor an reſtituatur contra mandatum, quando is qui mandauit eſt maior, ipſe vero mãdatarius eſt minor.*

7 *Minor mandatarius poſtquam acceptauit mandatum poſſe reſtitui, vt illud implere non teneatur.*

8 *Minor mandatarius an poſſit reſtitui, vt quod male geſſit circa ſuſceptum mandatum ſibi non noceat, vel domino.*

9 *Minori qui negotia ſua mandat ſibi imputet. &c.*

10 *Declaratio l. 3. §. ſed vtrum. ff. de minor.*

11 *Minor contra ſuam non alienam obligationem reſtituitur.*

12 *Minor an reſtituatur hoc caſu, ſi ipſe ex hoc quod geſſit damnum alias ſentiret.*

13 *Minor reſtituitur ſi in iudicio pro alio interuenit, ſi ſua interſit.*

14 *Minor defenſor maioris ſi non produxit teſtes antequã in cauſa concluderetur, vel publicaretur proceſſus, reſtituitur.*

15 *Minor ſi exequendo mandato expendit de ſuo, & mandans non eſt ſoluendo, reſtituitur.*

16 *Minor ſi conueniatur a mandante actione directa, poteſt petere ſe reſtitui aduerſus id quod pro eo geſſit perperam.*

17 *Minor reſtituitur hoc caſu propter intereſſe ſuum etiã extrinſecum.*

18 *Minor an reſtituatur aduerſus mandatum, quando ipſe mandans eſt minor, mandatarius vero maior, diſtinguitur.*

19 *Quid ſi mandatarius rem bene geſsit, ſed minor mandans ex ipſomet mandato læſus eſt, quia rem ſibi dãnaſam mandauit.*

20 *Quid econtra, & in primis quid ſi maior eſt ſoluendo 21.*

22 *Quid ſi mandatarius non eſt ſoluendo, an detur reſtitutio aduerſus emptorem.*

23 *Procurator, ſeu mandatarius in cauſis inæſtimabilib. vt libertatis, nunquam dicitur ſoluendo.*

25 *Quid ſi pinguius prouidetur minori per reſtitutionem quam per actionem mandati.*

26 *Minor an reſtituatur aduerſus ſocietatem a ſe contractam.*

27 *Et quid ſi adeſt iuramentum, tamẽ enormis læſio adſit.*

28 *Et quid ſi dolo inita ſit ſocietas.*

29 *Reſtitutio hæc non ſeruit ad ſocietatem diuidendã, quia ex natura actus diuidi poteſt, ſed ad liberandum ab iniquis pactis.*

30 *Minor an reſtituatur aduerſus permutationem.*

31 *In emptione & venditione quæ dicuntur in hac materia, procedunt in permutatione.*

33 *Minor an reſtituatur aduerſus locationem, & conductionem, cum exemplis. num. 35.*

36 *Minor reſtituitur aduerſus non factam præſtationem conductoribus, ſic & eccleſia.*

37 *An procedant prædicta in locatione ad modicum tempus.*

38 *Minor an reſtituatur aduerſus emphyteuſim, vel eccleſiam, & quomodo hoc intelligatur, & attendatur & conſideretur læſio, & num. 39. 40.*

41 *De emphyteuſi quæ dicuntur in hoc propoſito, dic in renouationibus illarum.*

42 *Minor an reſtituatur aduerſus contractum cenſualem.*

43 *Minor an reſtituatur in contractibus hodiernis cenſuũ, late diſtinguitur vſque ad n. 51.*

47 *Aduerſus fructus cenſus decurſos an minor reſtituatur.*

48 *An idem ſi minor vel eccleſia pecuniam ſuam ita ad cenſum dederint, id eſt quod huiuſmodi cenſum a domino impoſitum ſuo prædio perpetuo emerint.*

50 *Minor an reſtituatur aduerſus contractum modernum, qui dicitur ad ſocietatem officiorum, late diſtinguuntur capita ſuper quibus cadit dubitatio vſque ad n. 53.*

53 *Minor an reſtituatur aduerſus contractum precariũ, qui alias dicitur ad renouandum de nouennio in nouennium &c.*

Et an aduerſus non petitam renouationem, &c. remiſſiue.

QVAESTIO LVI.

De reſtitutione in integrum aduerſus mandatum, ſocietatem, locationem, & conductionem, emphyteuſim, & permutationem.

ALij quoque contractus ſunt, qui conſenſu celebrantur, & frequentiores quàm præcedentes, videlicet mãdatum, ſocietas, permutatio, locatio, conductio, emphyteuſis &c.

De quibus agã in hac quæſtione, & quomodo reſtitutio in integrum danda ſit minoribus aduerſus hos cõtractus, hiſce ſex articulis ſequentibus abſoluetur.

Primò, An minor reſtituatur aduerſus mandatum, quando aduerſarius quoque minor eſt.

Secundò, Quid, quando mandans eſt maior, mandatarius vero minor.

Tertio, Quid quando mandans eſt minor, mandatarius vero maior.

Quarto, An reſtituatur minor aduerſus ſocietatem a ſe contractam.

Quinto, An reſtituatur minor aduerſus permutationem.

Sexto, An minor reſtituatur aduerſus locationẽ, conductionem, emphyteuſim, & cæteros contractus huius generis.

Articulus I.

1 AD primum, An ſcilicet minor † reſtituatur in integrum aduerſus mandatum, quando vterque tam mandans, quàm mandatarius eſt minor.

2 Quemadmodum dubium non eſt, quod quando † vterque maior eſt, reſtitutio aduerſus mandatum non datur.

Ita quoque dubium non eſt, quod quando vterque
3 minor eſt, datur. Sed dubium eſt, cui detur, † & contra quem. Et quo ad primum, concedi debet illi, qui ex tali

mandato

mandato læſus eſt principaliter , & ante ominia , v. g.
minor mandauit minori, vt venderet rem ſuam, quæ va
lebat 20.& mandatarius vendidit.15.tantum , non du-
bium eſt, quin vterque reſtitutionem habent: mandans,
quia læſus eſt, & mandatarius, quia tenetur actione mã
dati ipſi mandanti propter rem male à ſe geſtam, & cũ
minor excuſari debet, & reſtitui , ſed quia læſus eſt prin
cipaliter ipſe mandans, quia in primis ipſe dãnum ſen
ſit, & ſi ageret contra ipſum mandatarium minorem ni
hil ageret, quia ipſe quoque minor eſt, & de damno vi
4 tando ageret, † iuxta ea quæ habentur in l. ſi minor fi-
liosfam.ff.de mino.& dixi ſupra q.48.art.5. dicendũ eſt
igitur quòd ipſi mandanti debet dari reſtitutio , vt cir-
cuitus euitetur.
5 Quoad ſecundum autem dic, quod contra † tertium
poſſeſſorem qui cum minore contraxit, dabitur reſtitu-
tio, ipſi enim imputari debet, qui cum huiuſmodi perſo
nis contraxit.

Articulus II.

6 AD ſecundum An ſcilicet † reſtituatur minor aduer
ſus mandatum, quando is qui mandauit eſt maior,
ipſe vero mandatarius eſt minor.
7 Duæ inſpectiones faciendæ ſunt . Prima eſt an † iſte
mandatarius poſtquam acceptauit mandatum poſsit re
ſtitui, vt illud implere non teneatur.

Et quamuis non reperiam deciſum , crederem quod
ſic, ſaltem generali ratione , quia immiſcendo ſe nego-
ciis alienis hoc ipſo lædi videtur minor , quia ſe litibus
implicat.l.minoribus.ff.de minorib.
8 Secunda eſt, an iſte † mãdatarius ſi male geſsit , quod
in mandatis gerendum ſuſcepit reſtituatur , & hæc eſt
ſubtilior.

Videtur autem, quod ſi per l.3.§.vtrum.ff.de minor.
vbi filius qui iuſſu patris contrahit reſtituitur,

Præterea ſi minor iſte male gerat , tenebitur domino
actione mandati & ſic obligatus ei remanebit, ex geſtis
a te imprudenter, ergo reſtitui debebit , per §.ſed vtrũ ,
ibi, ex omnibus cauſis minor reſtituitur , ex quibus ob-
ligatur.

In contrarium eſt veritas, text.eſt expreſſus in l. cum
mandato.ff.de minor.& tradit Bellam.in c.non iniuſte.
num.2.de procurat.

Et ratio eſt quia potius conſuleretur maiori, cuius dã
no ſit res ceſſura, quam minori, vt dicit d.l.cum manda-
to, neque mouet quod videatur iniquum , quia ipſi im-
9 putari debet, qui negocia † ſua minori gerenda commi
ſit, vt dicit ad literam d.l.cum mãdato, ad finem, & tex.
conſimilis in l.3.§.fi.ff.eo.de minor.

Ad contraria reſp.ſic.Ad primum, quod d.§. ſed vtrũ,
10 loquitur, † quando minor ſe obligauit, vnde non mirum
ſi reſtituitur, per regulam d.tex.ibi ex quib.cauſis obli-
gatur, reſtituitur, nos autẽ loquimur quando minor ob-
ligauit ſuum principalem alicui tertio, cum quo nomi-
ne ſui principalis contraxit, vnde ſi reſtitueretur minor,
non contra ſuam obligationem, ſed alienã reſtitueretur,
11 quod eſt † abſurdũ , vt prędixi, & ita voluit Bar.in d.§.
ſed verum, quamuis Mauric. cap. 243.late ponat hanc
ſol.pro ſua.

Ad ſecundum, de præiudicio minoris, qui ſi non reſti
tuatur, tenebitur domino de male geſtis, reſponſionem
collige ex limit.ſeq.cum exemplis ibi poſitis . Conclu-
ſio igitur eſt, quod minor mandatarius non reſtituitur
aduerſus mandatum, & male geſtum negocium.d.l.cũ
mandato.
12 Limitatur q.dupliciter.Primo † vt non procedat, ſi mi
nori ſit neceſſaria reſtitutio, quia ipſe alias damnum ſen
tiret, vt d.l.cum mandato, in princ.verſ. ſed ſi.& notat
Didac.pract.q.c.14.num.3. cum exemplo de quo infra
proxime.
13 Et exẽpla plura afferuntur. Primum eſt † quod ſi mi-
nor in iudicio pro alio interuenit , reſtituatur ſi ſua in-
tereſt, etiam ſi eius principalis maior reſtitui non poſſet,
vt per Dida.d.n.3.& exemplũ in indiuiduo ponit in eo
minore qui defendens aliquem maiorem non produxit
14 teſtes, † antequam in cauſa concluderetur vel publicare
tur proceſſus, dicit enim quod poteſt & poſtea ope reſti
tutionis, ne ipſe damno afficiatur, dicens ita colligi ex
gloſ.in l.ſi parentes.C.de euict.in verbo, ex perſona, &
ibi Pet.de Bellapert.Anchar.in c.ea quæ.de reg.iur.in 6.
q.17.& Afflict.deciſ.15.& dicam infra in ea quæſt. an
aduerſus iudicialia &c.

Exemplum ſecundum colligitur ex d.l.cum manda-
to , quando ſcilicet iſte minor in exequendo mandato
15 expendiſſet de ſuo & mandans non eſſet † ſoluendo, &
hoc pro ſing.ponit Bella.in c.non iniuſte, nu. 2. de pro
cur.Ratio eſt quia minor non haberet hoc caſu contra-
riam mandati contra eum, & ſic in damno remaneret.
16 Exemplum tertium, quando minor † cõuenitur à do
mino actione mandati directa , vt in d.l. cum mandato,
verſ.ergo &c.& ratio eſt, quia imputari debet domino,
quare mandauit adoleſcenti negocia ſua gerenda , vt d.
ver.ergo, & d.l.3.§.fin.ff.de minor.
17 Limitatur ſecundo, niſi minor † vellet reſtitui pro-
pter intereſſe ſuum extrinſecum. l. propter moleſtiam
quam habere poſſet ex obligatione hac pro ſuo princi-
pali ſuſcepta, Bal.in d.l.cum mandato.

Articulus III.

18 AD tertium , An ſcilicet † reſtituatur minor aduer-
ſus mandatum quando ipſe mandans eſt minor ,
mandatarius vero maior.

Diſtinguendi & ſubdiſtinguendi ſunt diuerſi caſus .
19 Primus eſt , quando procurator † non exceſsit fines
mandati , ſed ipſe minor in mandando læſus eſt , quia
mandauit aliquid fieri , quod ſibi damnoſum erat. Ver-
bi gratia ſi minor mandauit maiori, vt venderet equum
eius pro 30.qui valebat 50.& mandatarius vendidit pro
30.& hoc caſu reſtituitur minor contra emptorẽ.glo.in
d.l.cum mandato, & ibi Alber.in verbo poſsit. Ratio
clara eſt, quia minor imprudẽter ſe geſsit ita mãdando.
20 Secundus caſus eſt, quando minor † vilem ſibi rem
mandauit , ſed mandatarius excedendo fines mandati
læſit ipſum minorem, verbi gratia mandauit minor uen
di equum ſuum, qui valebat 50.& non expreſsit preciũ,
dicens quod venderetur pro iuſto precio , & mandata-
rius vẽdidit pro 30.& tũc ſubdiſtingue duos alios caſus.
21 Primus , quando maior eſt ſoluendo , † vnde minor
poteſt agere contra eum directa mandati , & conclude
quod non reſtituitur minor.ita gloſ.Albet.& alij in d.l.
cum mandato.Ant.de Butr.c.2.nu.43.de reſt.in inreg.
Affl.ſuper conſtit. Regni, libr.2.tub.38.num.19.Grat.
conſ.119.num.252.Ratio eſt, quia minor eſt tutus ip-
ſo iure ordinario , abſque eo quod deueniatur ad reme-
dium extraordinarium, ergo &c.l.in cauſæ.ff.de min.
22 Secundus, quando procurator † non eſt ſoluendo, vn
de minor non poteſt agere contra eum actione ordina-
ria, & tunc reſtitui debet aduerſus emptorem, ita præal-
leg. & eſt text.in d.l.cum mandato, in verſ.ſi autem ip-
ſe dominus, ibi ſi nec a procuratore ſeruari res poſsit, &
hoc in terminis tenet Grat.conſ.119. num. 152. libr.1.
Hoſt.in c.2.col.5.ſuper verbo reſtituimus ; hanc eandẽ
affert diſtinctionem , & infert quod in cauſa inæſtima-
23 bili, vt eſt cauſa ſtatus, vel libertatis, † ſemper reſtituitur
minor , quia procurator nunquam dicetur ſoluendo. &
Bellam.in cap.querelam, num.3.ad finem.ff. de procur.

Amplia

Digitized by Google

24 Amplia prædicta in primo caſu proximo,† vt proce
dant etiam,ſi in iudicio procurator minoris rem eius ma
le geſsiſſet, nam donec datur contra eum regreſſus,non
habet minor reſtitutionem, vt inquiũt Iacob.de Sanct.
Georgio in l.cum & minor.num.4.& 5. C.ſi aduer.rem
iud. Hoſt.in cap.ſuſcitata.poſt princ.de reſt.in integ. &
Iacob.Emilian.conſil.57.num.8.& 9.
25 Limita vero econtra,niſi pinguius † ſuccurreretur mi
nori per reſtitutionem in integrum , quàm per actionẽ
mandati contra procuratorem,prout in terminis per Ri
min.conſ.163.num.23. lib.1.vbi in indiuiduo ita limita.
d.l.cum mandato,& ibi exemplum, quando dicatur pin
guius ſuccurri per reſtitutionis remedium , quàm actio-
ne mandati , & dixi ſupra in prima parte , quæſt. 17.
articul.2.

Articulus. IIII.

26 AD quartum, An† ſcilicet minor reſtituatur † aduer-
ſus ſocietatem a ſe contractam.
Regula eſt quod ſic.text.eſt in l.ait prætor , in princ.
ff.de minor.
27 Ampliaturque etiam ſi iuramento † firmata ſit, dum
modo adſit enormis læſio, Bald.in conſil.213.libr.1.&
dicam in tract.iuramenti plenius.
28 Limitatur vero,niſi dolo † ſocietas inita ſit,quia tunc
ipſo iure nõ tenet, tex.eſt clarus in d.l.in cauſæ, in prin.
ver.item,relatum.ff.de min.
Limitatur ſeu declaratur ſecundo , vt non procedat
29 quoad ipſam ſocietatem † reſcindendam , quia illa de
ſui natura diuidi poteſt , & durat quouſque ipſis ſocijs
placet,& non vltra.§.manet autem.inſt.it.de ſociet.cum
ſimil.ſed intelligetur concluſio,quoad pacta ſocietatis a
minore perperam inita, quorum vigore ipſe in lucris di
uidedis , vel in damnis reparandis læſus ſit,poterit enim
reſtitui , non ad hoc vt ſocietas contracta non ſit , ſed
vt bona fide ſingula diuidantur,& ad æquitatem ratio-
nabilemque participationem tam lucri,quam damni re
digantur pacta cum ſocijs conuenta.

Articulus V.

30 AD quintum , An ſcilicet † minor reſtituatur aduer-
ſus permutationem .
Concluſio indubitata eſt quòd ſic . text.eſt expreſſus
in l.Titia.ff.de iur.dot. & Ioan.Fab.in leg.1. C.ſi aduer.
trãſact.& Mauric.per illum text.in tract.de reſtit.in in-
teg.cap.213.
Facit etiam ſecundùm Fab. notata in l.qui cum me-
tu.C.de tranſact.& l.magis.ff.de reb.eorum.
31 Facit etiam , quia permutatio eſt ſimilis † emptio-
ni, quinimo antequam eſſet in vſu pecunia, permutatio
loco venditionis vtitabatur.l.1.ff.de contr.empt.ex quo
32 poſſumus firmiter dicere,† quod ea omnia quæ dicentur
infra q.ſeq.circa reſtitutionem in integrum aduerſus em
ptionem , & venditionem procedant in permutatione,
& ſi caſus occurrat,ad ibi dicta recurras.

Articulus VI.

33 AD ſextum, An ſcilicet † minor reſtituatur aduerſus
locationem , & conductionem, emphyteuſim, vel
contractum cenſualem, vel precarias, vel cæteros con-
tractus id genus.
34 Quoad locationem & conductionẽ †non reperi legẽ
hoc in indiuiduo tractantẽ, ſed breuiter fac concluſionẽ
ꝙ ſic.ꝗ probat regula generalis,l.nõ omnia. ff.de min.
& cõcluſio magis generalis, quã faciũt doct.in ſimili in
cap.1.de reſtit.in integ. vel intelligas in emphyteuſi ſe-
cundum aliquos , vel ſecundum alios in contractu cen-
ſuali, quia iſti contractus ſunt ſimiles locationi , §.adeo
autem.inſtit.de locat.& conduct. exempla potes deſu-
35 mere, † puta ſi minor locauit rem ſuam pro vili penſio-
ne , vel locauit viro potenti , & duræ exactionis, a quo
difficulter penſio exigi ſuis temporibus poſsit , vel ipſe
conduxit rem pro nimis graui penſione,vel a viro ſedi-
tioſo,& potente, de quo dubitari poſsit ne quotãnis fru
ctus rei locatæ , vel ſuos facere , vel turbare ipſi minori
audeat, vel in ſumma inquietam poſſeſsionem condu-
ctoris reddere.& ſimiles quæ ſunt de mente docto.com
muniter in dict.cap.1.de reſtit.in integ.
36 In propoſito quoque notabis , quod † reſtituitur mi-
nor, vel eccleſia aduerſus non factam proteſtationẽ con
ductoribus , quod ipſi non intendebãt ſtare amplius in
dicta locatione, vt ſingul.ponit Alexand.conſil.17.nu-
mer.17.lib.4.
Limitantur autem prædicta multum ſing. vt nõ pro-
37 cedant in locatione ad modicum tempus,† quia modicũ
damnum minoris,vel eccleſiæ continere poteſt, & pro
pterea reſtitutio non datur. l.ſcio.ff.de reſt.in integ. ita
Bero.poſt Abb.in c.1.nu.50.de reſt.in integ.vbi poſtea
num.54. & ſequentibus latiſsime tractat,an,quando, &
quomodo ex locatione ad modicum tempus locator
poſsit dici grauiter læſus,& idem in locatione ad modi-
cum tempus videtur velle Mar.Soc.ſenior in cap. quere
lam.num 23.extra ne prælat.vices ſuas.
Ego breuiter puto limitationem non eſſe veram,ſed
illud eſſe meram veritatem,quod vel ad modicum tem-
pus , vel ad longum tempus ſit facta locatio, vel condu-
ctio,ſi læſio minoris vel eccleſiæ ſit grauis,detur eis reſti
tutio,ſi minima vel ſatis modica , iuxta ea quæ diximus
ſupra in prima par.q.4.art.... non detur reſtitutio,etiã
ſi ad lõgum tempus facta eſſet reſtitutio, quia quolibet
anno commenſurantur pẽſio & fructus,& quolibet an-
no minor exponit ſe lucro,& damno,quod ſi minimum
futurum ſit,reſtitutio non debet dari , ſi vero magnum,
debet dari, etiam ſi pro duobus tantum annis locatio fa
cta eſſet,& ita teneas.
38 Quoad emphyteuſim † quoque facias concluſionem ,
quod reſtituitur minor vel eccleſia,ſi læſa ſint in emphy
teuſi contrahenda, per text.in d.c.1.extra de reſt.in in-
teg.vbi doctores cõmuniter.limita ſeu declara hoc ſub-
39 ſtantialiter, vt † procedat concluſio quo ad hoc,an expe
dierit eccleſiæ,vel minori dare rem ſuam in emphyteu-
ſim,non autem ſimpliciter quo ad hoc,quia data res fue
rit in emphyteuſim , ſi enim attenderetur modicus ille
canon annuus qui ſoluitur loco pẽſionis , vtique ſemper
dicerentur grauiſsime læſi eccleſia,vel minor,ſed ille nõ
attenditur , vt in terminis dicit Bero.conſil.84 num.20.
verſic.quæro, lib.1.& conſil.83.num.29. lib. 1.attendi-
tur autẽ,an ſit data in emphyteuſim res,quæ danda non
erat , puta quia non erat ſterilis, ſed fructuoſa,vel etiam
ſi erat ſterilis, tamen erat talis negligentia prælatorum,
vel minoris, quòd poterat de facili redigi ad culturam,
& cum leui expenſa, prout ab emphyteuta redacta fuit,
& in his caſibus reſtitutio debetur, vt eccleſia poſsit rẽ
ſuam recuperare non aliter expectato fine generatio-
nis,& emphyteuta meliorationes ſuas recipere cogetur,
& rem dimittere.
40 Quomodo autem probetur læſio † eccleſiæ ſuper da-
tione rei in emphyteuſim cum caſus occurreret , vide
plenum conſilium Corn. conſ.181.num.53.& ſeqq.vſ-
que ad num.68.lib.2.vbi alia habebis, licet ad prædicta
per ſimilitudinem ſaltem redigantur.
41 Quæ de emphyteuſi diximus, dicas ẽt †de renouatio
nib.in emphyteuſim quę ab eccleſijs vel alijs fieri ſolẽt,
& præſertim in ijs læſio attendetur circa hoc, an eccle-
ſia reſirmauerit fundum vel prædium deuolutũ in caſu,
quo

Digitized by Google

quo refirmare non tenebatur,& ſi ex vrbanitate fecit,an ipſa indigeret fructib.eius rei pro menſa ſua,puto enim, quòd etiam aduerſus vrbanitatem huiuſmodi danda ſit ei reſtitutio,alias ipſa mendicare cogitur, ſin minus, inurbanum eſſet ſi ipſa contra actũ virtutis auderet,& tentetur,& rectius omnino facturos iudices puto ſi ab huiuſmodi reſtitutione hoc caſu abſtinuerint, iuxta §. ſi vxor.inſtit.de nup.

42 Quo ad contractum cenſualem,† concluſio eſt,quòd ſic.text.eſt vbi omnes notant ſecundum veriorem intellectum in cap.1.de reſt.in integ.

43 Sed poteſt vtiliter quæri, quid hodie† in contractib. quibuſdam nouis qui cenſuum vulgo dicuntur, quando ſcilicet dominus fundi ita ponit annuum cenſum ſuper fundo vel prædio ſuo, deinde vẽdit illum alicui, eo quia fructus illius ſunt incerti, rediget ex vſu & Pontificum permiſsione ad decem, vel octo, vel ſex &c.pro centenario,an aduerſus huiuſmodi cenſus reſtituetur minor, vel eccleſia,& licet apud doctores tactum non viderim.
44 Puto tamen breuiter ſic dicendum, Aut quærimus de † hoc,qñ ipſe minor,vel eccleſia imponũt cenſum prædio eorum,ſiue vt vulgo dicitur,accipiũt pecuniam ad cenſum,& tunc aduerte, quia ſi quidem ipſi volunt recedere ab hoc cenſu redimendo illum, non eſt neceſſaria reſtitutio, quia ex pacto in huiuſmodi contractib.apponi
45 ſolito hoc eis licet,ſi† vero volunt reſtitutionem aduerſus æſtimationem fructuum,puta quia acceperunt ad rationem decem pro centenario, quando pro octo habere potuerunt, & puto in hoc eſſe audiendos, & reſtitui debere aduerſus huiuſmodi grauiorem æſtimationem, vt ſcilicet ad vſitatam æſtimationem redigatur. Si de-
46 mum † reſtitui volunt ad hoc vt ſe eximere poſsint ab huiuſmodi venditione ideſt redimere cenſum venditũ, abſque refuſione,& reſtitutione precij,& tunc dubitari poteſt, ſed tamen vera concluſio eſt iſta, quod aut habent precium præ manibus quod reſtituere poſsint, vel ſi expenderunt, ex eo locupletiores facti ſunt,& tunc reſtituere tenentur. Aut vero diſsipauerunt illud, prout ſæpe ipſis minoribus accidit, & tunc reſtitui debẽt abſque refuſione precij,vt eſt communis opinio,de qua per Gloſ.Bart.& Alber.in l.quod ſi minor.§.reſtitutio.ff.de minor. & Franc.Marc.deciſ.481.nu.2.per l.ſi ſine.§.interpoſito . ff.de adm.tut.& plene dixi ſupra in 1. part.q. 47.artic.4.num.20.& cuius ſit onus probandi minorem eſſe locupletatũ ex illa pecunia,vel ne,ibi dixi pleniſsime art.ſeq.num.22.& ſeq.

47 Aduerſus autem fructus† decurſos,an reſtitui debeat, puto ſic dicendum. Aut ſoluit illos iam emptori, & non repetet, exemplo emptoris fundi quando iam percepit, & contempſit illos, non tenetur refundere illos minori, recuperanti rem ſuam per reſtitutionem in integrum, vt dixi ſupra,q.45.art.2.

48 Aut illos non ſoluit emptori,† & tunc aut minor ex illa pecunia locupletatus eſt etiã quoad fructus, quia ex poſuit honeſto lucro, & ipſe quoq; lucratus eſt cum ea, & non poterit audiri ne ſoluat,ratio eſt, quia in aliquo læſus non eſt, nec remanet in damno aliquo ſoluendo illos,imo non ſoluendo, remaneret in lucro cum damno tertij quod eſt contra ea quæ dixi ſupra in prima parte, quæſt.7.art.1.text.eſt in l.videlicet.ff.ex quib.cauſ.maior. Aut locupletatus non eſt, quia pecuniam vel male perdidit,vel mortuã detinuit,& ope reſtitutionis audiẽdus erit ne ſoluat,& hoc a maioritate rationis,arguendo a ſorte principali ad fructus ipſos,quod ſcilicet ſi non tenetur hoc caſu reſtituere ſortem,neq; etiam fructus ſoluere tenebitur.

49 Aut vero quærimus de hoc,An ſcilicet† ipſe minor & Eccleſia ſi ipſi emerint cenſum hunc annuum, reſtituantur in integrum aduerſus emptionem iſtam,& dico ſic; Aut quærimus an reſtituatur aduerſus ipſammet emptionem, quia non interfuit emere; & dico quod ſic, exemplo cæterarum emptionum, de quibus dicam infra quæſt.ſequen.artic. primo. Intereſſe autem hoc ſeu læſio probari poterit, vel quia ipſe venditor cenſus non ſit ſoluendo, vel duræ exactionis ſit quo ad annuam fructuum ſolutionem, vel fundus ſuper quo cẽſus fuit fundatus ſit prius obligatus alteri, & in ſumma adſit periculum futuræ litis, vel litium, quibus vexari minorum non intereſt, & propter hoc intereſſe datur minoribus reſtitutio . l.minoribus . ff. de minor. & dixi ſupra pluries, & præſertim quæſtio.4.articulo 10. & omnino ad prædicta conferunt, quæ dicam infra quæſt.ſequen.per totum . Vel quòd emerit carius,quam ſolitum ſit,& pro viliore prouentu annuo, vt dixi infra quæſt.ſequent.artic.1.verſic.& ex hoc infertur, num.3.& hæc mihi videntur nouiter dici poſſe circa hunc nouum contractũ cenſus,vt vulgo nuncupatur,ſubmittens hæc omnia correctioni cuiuslibet melius ſentientis.

50 Quo ad contractum vero † qui vulgo dicitur ad Societatem uſhoj, Dico ſic, quod ſi eques qui contrahit ſocietatem accipiendo pecuniam ſuper eius officio,læditur ex hoc, & eſt minor, reſtituendus erit,& in ſpecie ſi lædatur ipſemet accipiendo pecuniam pro ſe,& illam diſsipando,reſtituetur eiſdem rationibus, de quibus dixi prox.circa contractum cenſus. Vel ſi non ipſemet pecuniã accipiat,ſed pro alio,vel minore, vel maiore, prout ſæpiſsime vſitatum eſt, & ille tertius non ſoluat fructus, vel diſſoluta ſocietate per renunciationem non reſtituat ſortẽ, reſtituetur eques contra ipſum ſocium,ne ipſe teneatur de ſuo,qui ipſi principaliter obligatus eſt, illo tertio non ſoluente ſortem vel fructus,& hoc in ſubſidium concedendum eſt,ne minor ex propria culpa, & imprudentia damnum patiatur,reſtituta tamen ſeu ceſſa actione ipſi ſocio creditori, contra illum tertium,cuius contemplatione ſocietas fuit contracta, & qui verè pecuniam habuit, vt contra eum principalis agere poſſit, vt videtur text.pene in terminis in l.patri.§.ſi pecuniam.ff.de minor.

51 Si vero non ipſe eques † minor ſit, ſed ille qui pecuniam accepit,ideſt cuius contemplatione fuit contracta ab equite ipſa ſocietas, minor ſit, & ſit læſus ex hac ſocietate,puta,quia pecuniã diſsipauerit,& ſic ex ea locupletior factus non ſit,reſtituetur aduerſus equitẽ vel ſocium agentes cõtra eum, ne reſtituere teneatur, ſicut accedit in mutuo ei facto, vt eſt expreſſum in dict.leg.patri, §.ſi pecuniam. ff.de minor. Et idem dico quo ad fructus, vt plenius declaraui proxime circa contractum cenſuum.

52 Si autem non ipſe eques † vel ille qui pecuniam accepit minor ſit, ſed ille qui pecuniam dedit læſus ſit, puta quia mortuus ſit non facta renunciatione ſocietatis,quã diſdictam vocant, quindecim diebus ante mortem eius naturalem, an hæres eius ex perſona illius reſtitue- in integrum, ad hoc vt pecunia illa non intelligatur perdita iuxta pactum in ſocietate appoſitum? & licet videatur prima facie quòd ſic, quia vtique non niſi negligentia omiſit facere præfatam diſdictam in tempore, & in caſibus in quibus propria negligentia minor læditur,reſtituitur.l.non omnia,cum ſimil.ff.de minor. Tamen verius puto contrarium, quia non ex negligentia ſuã ſola ſed ex accidenti ipſius mortis ſubſequentis læſus eſt, adeo quòd tempore mortis eius non competebat ipſi reſtitutio,quia non adhuc erat completa læſio,vnde ad hæredem illam tranſmittere non potuit, & conſequenter hæres ex perſona minoris defuncti reſtitui non poterit,leg.interdum.ff.de minor. neque obſtat l.Pantonius. ff.de acquir.hæred.cum notatis per gloſſ. & doctor.ibi, quia reſtitutio de qua ibi competit ex

clauſula

ex clauſala generali, ex capite iuſti impedimenti, non autem ex edicto minorum,& ſic ex capite ætatis, vt eſt communis ſententia, de qua dixi ſupra in prima parte, q.50.artic.fin.num.83.Neque dicas, qu òd hic quoque reſtitui debeat minor ex clauſula generali, propter caſum mortis,quia hoc eſt contra terminos legum in hac materia, cum non reſtituantur minor ex caſu fortuito,vt l.verum. §.ſi locupeti.ff.de mino.& dixi ſupra in prima parte,q.4.art. . . . Præterea,non eſt æquum in propoſita ſpecie,quod reſtituatur ex caſu fortuito, quia redderetur iſte contractus ſocietatis officij illicitus cum minoribus volentibus exponere pecunias ſuas lucro ſocietatis & officio illius, ſi capitale eorum eſſet ſecurum etiã a caſu mortis cuiuslibet etiam nõ facta diſdicta, & propterea reſtitutio deneganda eſt, cum ſimili & honeſto lucro pecuniam ſuam expoſuerint,& ſic bene rem ſuam geſſerint,quo caſu etiam ſi poſtea male ſuccedat, reſtitutio non datur,d.l.verum.§.ſi locupleti.ff.de minor.cum ſimil.

Quo vero ad contractum pecuniarum, vel eius qui alias dicitur ad renouandum de nouennio in nouenniũ, vel de 29.annis,in 29.annos,dic vt dixi ſupra circa contractum locationis,vel emphyteuſis, & ſi læſio cõtinget circa non petitam renouationem in tempore, dic vt dicam infra in ea quæſtione, an aduerſus non petitam in ueſt ituram &c.

SVMMARIVM.

1 *Minor, vel eccleſia an reſtituantur aduerſus emptionẽ a ſe factam.*

2 *Et quid ſi læſio minoris, vel eccleſia conſiſtit tantum in lucro omiſſo,id eſt quia non emit id quod vberiores fructus reddid ſſet.*

3 *Et an idem in emptionibus cenſuum, & ſocietatibus officiorum emptis &c.*

4 *Et an detur hac reſtitutio propter ſimplex intereſſe ipſius minoris,non omiſſo &cæt.et exempla de pradiis exiſtentibus prope Tyberim in agro Peruſino, vel circa alia flumina capida &c.*

5 *Minor vel eccleſia quando decepti ſunt tantum circa valorem ipſius rei,reſtitutio datur, ad repetendum precium exceſſiuum, non autem, vt a tota emptione diſcedatur.*

6 *Intereſſe minoris vel eccleſia in propoſito dicetur probatum,ſi minor indigeat ea pecunia, quam expendit.*

7 *Et an minor vel eccleſia reſtituantur aduerſus emptionem quando emerunt rem ſibi neceſſariam.*

8 *Minor, vel eccleſia an reſtituantur aduerſus venditionem a ſe factam.*

9 *Et quid ſi damnum eſſet modicum,licet non minimum.*

10 *Et quid ſi læſio conſiſteret in hoc,quòd minor habuiſſet fidem de precio.*

11 *Et quid ſi læſio conſiſtit non in modicitate precij, ſed quia non interfuit vendere.*

13 *An procedat ſi minor probet rem pertinere ad ſe iure dominij,alias ſecus.*

14 *Et quid ſi minor ex neceſſitate vendidit.*

15 *Et quid ſi venditio fuit facta per ſubhaſtationem.*

16 *Et quid ſi læſio eſſet vltra dimidiam iuſti precij, an tũc neceſſaria ſit reſtitutio.*

17 *Et quid ſi læſio non adfuit tempore celebrata venditionis,ſed ex poſt facto contigit.*

18 *Læſio regulariter attenditur ſecundum tempus contractus, & non ſecundum tempus ſuperuenient.*

19 *Minor non reſtituitur, vbi damnum caſu ſuperuenit, ſed vbi ab ipſo in contractu ex imprudentia cauſatur. & 20.*

21 *Vendi qualibet rei tribus modis ſolet, ſecundum vſitatum hominum commercium.*

22 *Minor poteſt lædi ex poſt facto,ſed cauſa læſionis procedere poteſt ex male geſtis in ipſo contractu.*

23 *Quid igitur ſi læſio ſuperuenit propter negligentiam adhibitam in contractu.& 24.*

25 *Et quid ſi mere caſu contigit læſio,& non ex negligentia,vel imprudentia præcedenti.*

26 *Minor an reſtituatur aduerſus venditionem ipſam,quãdo læſus eſt non in hoc quia vendidit, ſed in modicitate precij.*

27 *Reſtitutio non debet plus reſtituere,quam læſio abſtulerit &c.*

28 *Minorũ non intereſt,quòd conuentiones, & cõtractus ab ipſis facti,ex qualibet etiam leui læſione reſcindantur,quia alias nemo cum eis contraheret,& commercium hominum perderent.*

29 *Declaratio.l.ſi quidem.C.de præd.minorum.*

30 *Declaratio c.1.de reſt.in integ.*

32 *Minore reſtituto aduerſus venditionem, ex eo quia minus iuſto precio vendita res fuit,non autẽ ex eo quia non expedierit vendere, eſt in electione emptoris an velit precium ſupplere, vel ab emptione diſcedere in totum.*

33 *Practica concludendi in libello huius reſtitutionis, videlicet,vel precium iuſtum ſuppleri, vel a tota emptione diſcedi.*

34 *Et quid ſi læſio eſt vltra dimidiam.*

35 *Authoris opinio,quod libellus poſſit alternatiue concipi,videlicet peti remedium.l.2.C.de reſcind.vend.et quatenus non vltra dimidiam, ſed citra læſio probaretur,peti reſtitutionem in integrum,& concludi vt ſupra nu.31.*

36 *Practica concludendi in libello, quando læſio conſiſtit in eo ipſo,quia venditum eſt.*

47 *Minor an hoc caſu poſſit allegare pro cauſa læſionis,quia precium rei venditæ amiſit.*

38 *Minor an reſtituatur aduerſus venditionem ſui ipſius ad precium participandum.*

39 *Reſtitutio ceſſat, vbi res incidat in totum ſtatum ſuum.*

40 *Declaratio l.4.ff.de lib.cauſa, & l.3. §.ſi quis minor. ff.de minor.*

41 *Minorem hunc an in libertatem vindicare poſſint parentes eius, vel alij, quorum pudorem tangit venditio iſta.*

42 *Declaratio l.tutelas.§.libertate.ff.de cap.dimin. ſecundum Aldobr.*

43 *Declaratio,& inductio l.non ſolum, verſ. proinde. ff. de reſt.in integr.*

44 *Minor 25.annis ſi vendat ſe ad precium participandum,venditio ipſo iure non tenet.*

45 *Secus tamen,ſi precium venditionis receperit, poſtquã fuit factus maior 20.annis.*

46 *Minor an reſtituatur aduerſus euictionis obligationẽ, cui vendendo ſe ſubiecit.*

47 *An ſecus ſit a pœna euictionis, & ſtipulatione dupla eo tantum,quia reſtitutus fuit aduerſus principalem obligationem venditionis.*

48 *Fideiuſſores eius an hoc caſu teneantur de euictione.*

49 *Euictionis actio non detur tertio poſſeſſori, cui vendidit emptor minoris, & a quo minor rem euicit per reſtitu-*

reſtitutionem in integrum, & 50.

51 *Et an procedant hæc in reſtitutione maioris ex cauſa abſentiæ, vel alterius legitimi impedimenti.*

52 *Minor an reſtituatur aduerſus pactum addictionis in diem, quia, puta, modicum tempus addicit.*

53 *Minor an reſtituatur circa ſubhaſtationes, ſeu licitationes, circa quas imprudenter ſe geſſit, & ex hoc eius læſio ſequuta ſit.*

QVAESTIO LVII.

De reſtitutione in integrum aduerſus emptionem, & venditionem.

INter alios vero contractus qui conſenſu celebrantur frequentiſsime accidit vt in contractu emptionis, & venditionis minores vel eccleſiæ decipiantur, & reſtitutione indigeant, de hoc igitur ſolo in hac quæſtione videamus, quomodo, & quando reſtituatur minor aduerſus emptionem, vel venditionem. Idque ſex articulis ad ſummum expediamus.

Primò, An minor reſtituatur aduerſus emptionem a ſe factam.

Secundò, An minor reſtituatur aduerſus vēditionem a ſe factam.

Tertiò, An reſtituatur aduerſus venditionem, quando læſio non adfuit tempore cōtractus celebrati, ſed ex poſt facto ſuperuenit.

Quartò, An reſtituatur ſi læſio non conſiſtit in eo quod vendidit, ſed in precio tantum, & ad quid tunc reſtituatur.

Quintò, An reſtituatur minor aduerſus venditionē ſui ad precium participandum.

Sextò, An reſtituatur aduerſus euictionis obligationem, vel in diem addictionem, vel alia acceſſoria.

Articulus I.

1 AD primum, An ſcilicet minor vel eccleſia reſtituantur aduerſus † emptionem a ſe factam, regula eſt quod ſic, vel læſus fuerit circa valorem rei, quia carius emit, vt eſt tex. in l. patri. §. ſi pecuniam, verſic. prædium. ff. de minor. Vel quod emerit aliquid, quod emere non interfuit minoris, vel interfuit non emere. text. in l. verum. §. ſi locupleti. ff. eo.

Ex quibus infertur ad illud de vtilitate precij, quod ſi minor emerit fœnus aliquod & deceptus fuerit in emendo pluri quàm valeret, & quia potuiſſet vberiores prouentus vel vſuras, loquendo de permiſsis hodie, pro illo
2 precio habere, reſtitui debebit aduerſus † hoc lucrum omiſſum, vt ſing. tenet Gaſpar Cabal. in tract. de vſur. num. 167. vbi ita peregrine quærit, & ſoluit. Sed limitanda eſt concluſio, vt procedat ſic, quod venditor non teneatur redimere, ſed ſupplere, ita vt redigatur ad ſolitum lucrum & prouentum, per ea quæ dicam infra articul. 4.

Et ex hoc infertur etiam ad id quod diximus ſupra
3 de contractibus † cenſuum, & ſocietatibus officiorum, vt ſcilicet ſi minor dedit pecuniam ad cenſum pro minori prouentu quàm in eo loco vſitatum ſit, videlicet ad rationem ſex pro centenario hic Peruſiæ, vbi dantur ad octo, vel ad ſocietatem officij ad rationem octo pro centenario, quando paſſim reperiuntur dandæ ad decē, reſtituetur, vt vel recedatur a pacto, vel ſupleatur ſibi ſolitum, & conſuetum lucrum pecuniæ, quæ adde his, quæ dixi ſupra q. præced. art. fi.

4 Infertur ſecundo ad id quod dixi de † Intereſſe minoris non emiſſe rem, quòd minor deceptus ſit in tota emptione ideſt quia expediat ei non emiſſe, reſtituatur aduerſus totam obligationem, & pecunia tota ei reſtituenda ſit. Quod ſi minor emit fundum prope Tyberim, vel molendinum in ipſomet flumine tyberis, quod flumen in agro hoc peruſino eſt rapax, alueique inſtabilis, periculoſumque admodum habentibus circumuicina prædia, vel molendina ſuper eo, eo ipſo reſtituetur quod huiuſmodi emptionem fecit, vt ſcilicet ab ea ſibi recedere liceat, Et a Petr. Rauen. ſing. num. 277. minor &c.

Limitatur prædicta vt procedant ſic, quod ſi minor
5 deceptus ſit circa † valorem rei, reſtituatur ei tantum illa quantitas precij, quam plus iuſto valore expendit, ſi vero deceptus ſit circa ipſammet emptionem, quia ſcilicet interſit eius non emiſſe, reſtituetur, vt ei à toto cōtractu emptionis recedere liceat, ad notata per Bartol. Salyc. Bald. & alios in l. ſi quidem. C. de præd. min. de quo dicam latius infra eo. art. 4.

6 Intereſſe autem multipliciter conſiderari poteſt, vt ibi dicam. In ſpecie vero dicetur probatum hoc intereſſe, ſi minor indigeat ea pecunia pro ſuis neceſsitatibus arduis, & prædium quod emit, vendi nequeat &c. & neceſsitas hæc vel adfuerit tempore emptionis, vel veriſimiliter præuideri potuerit, vt per Gaſp. Cabal. in tract. de vſuris, num. 169.

Limitantur ſecundo, vt non procedant ſi minor emit
7 † rem ſibi neceſſariam, nam contra talem emptionem non reſtituetur, vt dicebat Cyn. in l. fin. C. de reſt. in int.

Sed tu intellige vt procedat hoc, quando minor diceret quod interſit eius non emiſſe, nam ex hoc non audiretur, quia neceſsitas emendi conuinceret eum de mendacio, ſecus vero ſi diceret quod emit cariori precio, quia tunc etiam ſi millies coactus fuiſſet ad emendum, tamē in hoc ipſo deceptus eſt, quod carius emit.

Niſi conſtaret, quòd venditor requiſitus vendiderit, & vt occurreret neceſsitati, & deſiderio ipſius minoris, & quod nolebat vendere niſi pro tanto, & in ſumma qđ nemo alius etiam maior potuiſſet habere rem illā a venditore niſi pro illo precio. ad not. in l. fi. C. de reſt. in int.

Articulus II.

8 AD ſecundum, An ſ. Minor, vel Eccleſia, vel Ciuitas &c. reſtituatur aduerſus † venditionē ab eis factā? Regula & concluſio indubitata eſt, quòd ſic. Tex. eſt in l. 1. & fin. C. ſi adu. vend. & in l. ait prætor. in princ. ff. de minor. & de iure canonico ſecundum intellectum gloſ. in cap. 1. de reſt. in integ.

Ampliatur primo vt procedat, etiam ſi mediocri dāno affectus fuerit minor, dummodo non ſit minimum, Nat. conſ. 631. num. 22.

9 Sed ego puto uerum hoc, quando læſio † conſtaret circa precii quantitatem, & tunc intelligerem ſi hoc damnum mediocre licet paruum, non tamen minimum, ut ſi ſcilicet minor læſus ſit circa latitudinem iuſti precii tantum, uidelicet quia res illa cōmuniter uendi poterat 15. 16. uel 18. & ipſe non uendidit niſi 15. non debeat reſtitui, tanquam læſus in minimo, ſi uero ſit læſus ultra latitudinē iuſti pretii, in quo ſi maior decipiatur ei ſuccurritur, quia non excedat ultra dimidiam, & tunc ſi ſit læſus ultra tertiam partem non eſt dubium quod reſtituetur, quia diceretur enormiter læſus, ut dictum fuit ſupra in 1. parte. q. 4. art. . . . ſi uero intra 3. partem, & tūc puto quod loquatur, & procedat limitatio Nattæ, & qđ ſuccuratur minori, etiam ſi mediocriter non autem enormiter læſus fuerit.

10 Ampliatur ſecundò ut procedat, ēt ſi læſio † in hoc tātum conſiſteret, quia minor habuiſſet fidem de precio, ut l. ſi procurator. in gloſ. fin. & ibi in add. ff. de iure fiſci.

Digitized by Google

Ampliatur tertio, vt procedat non ſolum ſi minor fuit
11 læſus in ipſa quantitate precij, ſed etiam in eo ipſo † quia
non expediebat ei vendere, & damnum ei fuit rem illã
alienaſſe. Text.eſt, vbi notat Bart.in l.ſi ſine.§.interpoſi
to.ff.de adm.tut. Eſt tamen aduertendũ, quod & ſi vtra-
que de cauſa detur reſtitutio, tamen datur ad diuerſa, &
diuerſimode concipietur libellus, vt dicam infra art.4.

Ampliatur quartò ſecundum quoſdam, vt procedat,
12 etiam ſi non adfuerit læſio tempore † venditionis, ſed
poſtea ſuperuenerit, ſed de hoc dicam plenius infra art.
ſeq. quia non ſine magna dubitatione eſt.

Limitatur autem è contra concluſio multipliciter, &
13 primò, vt procedat, † ſi minor probet rem ad ſe perti-
nuiſſe iure dominij, vel poſſeſsionis, vel quaſi tempore
quo illam vendidit, alias ſecus. Paul.de Caſt.in l.1.num.
3.C.de reſt.mil. & dixi ſup.q.39.art.2. Quod nota pro-
pter modum articulandi, & probandi incumbentia in
hoc iudicio Reſtitutionis in integrum.

14 Limitatur ſecundò, niſi minor vendidit † ex neceſsi-
tate, nam tunc non reſtituitur, ſecundum Com.conſil.
50.art. .. lib.3.

Intellige tamen, qñ minor vellet reſtitui, ex eo capite,
quia non interfuit vendere, ſecus vero ſi ex capite non iu
ſti precii, vt dixi ſup.art.præced.in ſecũda limitatione.

Limitatur tertiò, vt non procedat quando fuit facta
15 venditio † per ſubhaſtationem, tunc enim cum non vi-
deatur adeſſe læſio, quia venditur res plus offerenti, nõ
videtur danda reſtitutio, vt dicit Mantua conſ.82.num.
21.ver.verum tamen, & ſeq. & facit, quia res tantum va-
let, quantum vendi poteſt &c.

Circa quod ad vnum aduerte. Quia ſi fuit venditum
a fiſco, vel creditore alio minoris iure creditoris, materia
hæc alio modo diſtingui, & concludi debet, vt dixi & di
ſtinxi ſup.in 1.parte.q.28.art.12.& etiam hac 2.parte, q.
53.aduerſus detractionem pignoris, ſi vero ab ipſomet
minore vendita fuit, dico quod ſi minor prætendit po-
ſtea ſe fuiſſe læſum circa precium rei, & vult reſtitui hoc
prætextu, audiri non debet, quia ſi data eſt res plus offe
renti, bene dicit Mantua, quod vẽdita fuit iuſto precio,
quia res tanti valet, quanti vendi poteſt, & ita procedit
limitatio; ſi autẽ prætendit ſe fuiſſe læſum in hoc quod
non debuerit vendere rem illam, & interſit illius non
vendidiſſe eam, reſtituetur nihilominus, quia ſolemni-
tas ſubhaſtationis poteſt bene tollere læſionem quanti-
tatis precij, ſed non læſionem commiſſam in vendendo
magis vnam rem quam aliam, magis vel minus minori
damnoſam, & hoc verius puto.

16 Limitatur quintò, vt non procedat quando læſio †
eſſet vltra dimidiam iuſti precij, nam tunc competeret
remedium l.2. C.de reſcind.vend.& tanquam remediũ
ordinarium faceret ceſſare remedium extraordinarium
reſtitutionis in integrum. Ita in terminis Aymo.Crauet.
conſil.7.num.2.lib.1.& conſil.151.num.8.

Sed ego dixi plene de hoc in prima parte, q.17.num.
14.vbi de magis communi, & de veritate.

Limitatur ſextò, vt non a toto contractu recedi ſem-
per poſsit, quando ſic læſio eſt circa quantitatem precij,
vt dicam infra eodem num.4.

Articulus III.

AD tertium, An ſcilicet reſtituatur minor aduerſus
venditionem, quando læſio non adfuit tempore ce-
17 lebratæ venditionis, † ſed ex poſt facto ſuperuenit.

Videtur quod ſic, per tex.qui uidetur expreſſus in l.&
ſi ſine.§.quæſitum. ff.de minor.

In contrarium tenent Iacob.de Rauen. & Alber.in
dict.§.quæſitum, idem vult Gaſpar Caball. in tract.de
vſur.num.169.

18 Et pro hac opinione facit fortis ratio, quia † læſio re-
gulariter attenditur ſecundum tempus contractus, &
non ſecundum tempus ſuperueniens, adeo quod ſi ex
poſt facto valor rei maior vel minor eſt, tamquam ex ca
ſu contingens non cauſat læſionem reſtitutionis aliquã.
Iacob. de Sanct.Georgio in l.1.num.4. C.de pact. Alc.
conſil.110.numer.4.& conſil.520.numer.3. Bero.con-
ſil.83.num.27.libr.1.conſil.90. num.20. lib.11.& conſ.
176.numer.66.lib.1. Iaſ.54.numer.4.lib.1.& hanc eſ-
ſe communem canoniſtarum in rebus eccleſiæ dicit Ro
don.de rebus eccleſ.non alien.in quæſt.de reſt.in integ.
§.fin.num.fin.

Facit & ſecundo in terminis, quod alibi dicunt doct.
19 communiter, videlicet, quòd in reſtitutione † in integrũ
minoris non attenditur damnum, quod non adfuit tem
pore cõtractus ab eo celebrati, licet poſtea ſuperuenerit,
vt dicit Ioan. de Deo in illo ſuo libello Cauilla. libr.5.
cap.3.num.4. Alber.in d.§.quæſitum. Afflict.dec.340.
Paul.de Caſt.conſ.101.ad primum in fine, lib.2. Aymo.
conſ.12.num.17.lib.1.vbi pleniſsime cum concord.idẽ
Aymo.conſil.151.nu.7.& conſil.188.num.4. & loqui-
tur in eccleſia. & Menoch.de arbit.iud.lib.2. caſu 149.
num.19.& dixi ſupra in 1.parte, q.4.art. . .

Tertio facit l.verum. §.ſciendum.& ibi notant om-
nes, ff.de minor. quod minor non reſtituitur prætextu
20 † caſus & læſionis fortuito poſtea contingentis.

Hæ rationes ſunt vrgentes nimium, & ſi non eſſet in
contrarium dict.leg. & ſi ſine. §.quæſitum. ff.eod. iſta
concluſio nullam haberet difficultatem. Quid igitur
dicendum?

Ego pro clara reſolutione conſiderandum, & præ-
mittendum puto in primis, quod quælibet res iuxta fre
21 quentiorem vſum tripliciter † vendi ſolet, & poteſt. Pri-
mo ſimpliciter. Secundo cum pacto addictionis in diẽ,
hoc eſt, niſi intra tot dies melior conditio allata fuerit,
res tibi empta ſit. toto tit.ff.de add.in diem. Tertio per
ſubhaſtationem, vt ſcilicet plus offerenti detur. Præmit
22 to vlterius, ꝙ † minor poteſt lædi ex poſt facto propter
negligentiam tamen adhibitã in ipſo facto, exemplũ in
prima ſpecie venditionis ſi minor vendiderit illam rem
extra tempus, videlicet, quòd illo tempore quo vẽdidit,
non valebat quidem plus, ſed ſi expectabat minor ali-
quibus diebus, res valuiſſet plus ex vſu & conſuetudine
illius rei, & mercis, exemplum in ſecunda ſpecie, ſi mi-
nor non adiecit tempus ſufficiẽs, videlicet ſi intra duos
dies melior conditio non offeretur, & non dixit ſi intra
duos menſes &c. quo tempore facilius peruenire po-
tuiſſet ad aures mercatorum, vel eorum qui emere po-
tuiſſent, & quorum concurſus meliorem feciſſet condi-
tionem minoris, exemplum in tertia ſpecie, quòd ſub-
haſtatio non fuerit facta diligenter, nec tempore con-
gruo, vt licitatores tempore congruo accedere potue-
rint, propter ipſius minoris nimiam vendendi, & pecu-
niam accipiendi feſtinationem.

His præmiſsis, diſtingue duos caſus.

23 Primus eſt, † quando minor læſus eſt ex poſt facto,
ex negligentia tamen adhibita in ipſo facto, quæ negli-
gentia quomodo adhibeatur ſtatim dixi, & cõclude hoc
caſu quod minor reſtitui debet, ita concludit gloſſ.in d.
§.quæſitum.in verbo liceatur, dum affert ibi exemplũ,
quod minor modicum tempus ſibi præfixerit, & poſt il
lud tempus elapſum acceſſerit, qui plus obtulerit, & mi-
hi placet, per tex.in d.§.quæſitũ, quæ lex ita poteſt pro-
cedere ſine aliqua cauillatione, & facit etiam ratio, quia
24 minor fragilitate ſua † occaſionẽ dedit amiſsionis iſtius
lucri, & in ſumma non fecit id quod quilibet diligẽs pa-
terfamilias feciſſet, & ideo non fuit damnũ penitus for-
tuitum, ſed ea ſui principis culpa minoris cauſatum.

25 Secundus caſus eſt, quando non adfuit † in venditione
negligen-

negligentia predicta & tunc ſecus, & ita procedit communis ſententia Iacob.de Rauen.& Alber.in prælleg. locis,& aliorum de quibus ſupra.

Et pro hac ſententia ita declarata bene facit l.fina.C. de locat.præd.ciuil.libr.11. vbi notabiliter hoc probabitur,arguendo à fiſco ad minorem, prout poteſt,& à locationis precio ad venditionis precium,vt ſit per doctores in d.c.1.de reſt.in int.

Et ita procedat d.l.verum.§.ſciendum.ff.de min.cum ſimil.

Articulus IV.

AD quartam, An ſcilicet, Minor reſtituatur aduer-
26 ſus venditionem, quando læſus eſt † in quantitate precij tantum,non autem ex eo quia rem vendidit.

Videtur quod ſic.

Primò,per l.ſi quidem.C.de præd.minorum, ibi, ſcilicet ſi tamen res decreto iudicis vili precio vẽdita eſt &c.

Secundò, per c.1.de reſt.in int. & per l. patri. §. item ex diuerſo.ff.de minor.

Tertiò,quia ita tenent plures Doctores,Petr.& Cyn. in d.l.ſi quidem,vt refert Paul.de Caſt. in l.non intereſti.nume. 4. C.de eo quod met.cauſa,& Pinel. in l.2.nu. 21.C.de reſcind.venditio.Natt.in conſil.548.nu.32. & alij quidam,quos vide relatos per D.Octau. Simoncell. in tract. de Decret.lib.3.tit.7.num.13.

In contrarium eſt magis communis opinio.

Quam firmant Gloſſ.Bartol. Salyc. & Bald. in d.l. ſi quidem,& Gloſa in l.patre.§.ſi pecuniam, verſ.prædiſi. ff.de minor.& ibi Alber.Bartol.in l.ſi res.§.mulier.ff.de iur. dot.& ibi Iacob.de S.Georg.ar. 1.Spec. in 4.lib.tit. de reſtit. in int.§.1.n.2.ver.ſpecia. in minore, vbi ponit formam libelli in vtroque caſu.Bald.in l.ex cauſa.nume. 2.ff. de minor. Roffr.in tracta.de libell. parte 5. tit. de off.iud.quo datur reſt.min.nume.8.Bertrand.conſ.105. nu.5.lib.1.& conſ.293.n.25.lib.3.Com.conſ.73.ſub.n. 9.verſ.dico ẽt,& ver.ſi aũt.lib.3.Gozad.conſ.44.nu.22. & ſequ. per totum, vbi de communi omnium teſtatur pluries contra eos qui contrarium tenuerunt,& Roder. Saurez plene alleg.21. nu. 5. & 6.cum concor. Gomeſ. variarum reſolut. tom. 2.capit.13.colum.3.verſ.ex quo primo deducitur,Gaſp.Caball.de vſur.numer.167. ver. hinc infero.Abb. clare in cap. conſtitutus. numer.20.de reſt. in int. & plene etiam quod detur electio emptori, vel precium ſupplere,vel rem reſtituere, tenent alij,quos infert D.Octau. Sim.libr.3.titu.7.numer. 13.& Borgn. idem ſequitur in tract.de tut.& cur.art.144.verſ.tamen, vbi inquit non eſſe recedendum ab hac ſententia. & hanc ſententiam ego quoque veriorem puto, vt ſcilicet ſit electio emptoris,an velit precium ſuplere,vel rẽ reſtituere.Pro qua adduco text.expreſſum in l.ſi res æſtimata.§.ſi mulier.ff.de iur. dot.

27 Et p rationem claram,quia reſtitutio † nõ debet plus reſtituere quàm læſio abſtulerit, vt ſupra dixi q.44.art. 2.Sed læſio non abſtulit ipſam rem minori,quia præſuponimus quòd expedierit ipſi minori rem vendere, ſed tantum abſtulit partem aliquam iuſti precij , ergo illud tantum reſtitui debet,non etiam ipſa res.

Quod comprobatur , quia alias nemo contraheret cum minore , ſi ex qualibet minoritate precij poſſet re-
28 ſcindi venditio,vt de ſe patet;† hoc autem minori noceret.l.quod ſi minor.in princ.ff.de minor. ergo reſtituendus non eſt in caſu iſto.Et ſic tenendo.

29 Ad primum reſp. † quòd d.l. ſi quidem. non dicit ad quid ſit facienda reſtitutio, an ad ipſum precij ſupplementum duntaxat,an vero etiam ad rei recuperationẽ, ſed ſimpliciter dicit reſtitutionem dandam cauſa cognita,debebit igitur intelligi,& diſtingui,ſecundum diſtinctionem d.l.ſi res.§.ſi mulier.ff. de iur.dot. cum vulgar.

Ad ſecundum reſp.Abb.in d. cap. conſtitutus. in fine,de reſt.in integ. multum notab. duobus modis: Pri-
30 mo,vt dixi ad d.l.ſi quidem,† ſecundo quod ibi Eccleſia erat læſa,non ſolum in quantitate precij , ſed etiam in hoc ipſo, quia ei non expediebat rem illam vendidiſſe.

Ad tertium reſp. quod magis communis opinio eſt contra eos, vel quod eorum opinio procedit, quando emptor nollet quoque ipſum præcium reſtituere, vt dicam ſtatim.

Concluſio igitur ſit, quòd quando Minor vẽdendo læſus eſt non ex eo quia vendidit, ſed in quantitate precij tantum , datur quidem ei reſtitutio in integrum, ſed
31 ad hoc , vt emptor † vel ſuppleat ei iuſtum precium in quo læſus eſt , vel quòd à tota emptione diſcedatur, & rem ipſam reſtituat,& ſic dabitur electio emptori. Quo fiet, vt ſi emptor precium ſupplere noluerit, ad rei re-
32 ſtitutionem cogi poſsit , † vt poſt multos congeſtos per eum tradit Emanuel Coſta in repet.§. & quid ſi tãtum. nume.72.& 73.ff.de lib. & poſth.vbi conſtat hanc eſſe communem.

Ex qua concluſione infertur in practica ad duo.

33 Primo , quòd quando minor † læſus eſt tantum in quãtitate precij, tunc facta narratione quod res illa multo pluris communiter valuiſſet, quam ipſe vendidit,concludat,ſe reſtitutionem in integrum petere ad hoc, vt emptor vel iuſtum precium ſuppleat,vel ſi nolit,ab emptione diſcedatur, & rem ipſam reſtituat.

34 Quo caſu aduertendum erit,quòd ſi læſio † in precio erit citra dimidiam iuſti precij , bene procedet petitio iſta ope reſtitutionis in integrum , ſi vero vltra dimidiã, tunc debebit intentari ab eo remediũ.l.2. C. de reſ.vẽd. quod eſt ordinarium , non autem remedium reſtitutionis in integrũ,quod eſt extraordinariũ,iuxta l. in cauſæ . la 2.§.1.ff.de minor.& l.in prouinciali,& quæ ibi notãt Bart.& alij ff.de oper.nou.nũc. Nam in terminis tradit Crauett.in conſ.7.num.2.lib.1. Quod tamen intellige, vt dixi in 1.par.q.17.art.14.nu.112.& 113.vbi late dixi quid ſentiam circa hoc.Addendo tamen.

35 Bene puto ad cautelam ſic alternatiue † concludi libellum hunc à minore,videlicet,quod cum ipſe læſus ſit vltra dimidiam intentat remedium d.l.2. & quatenus læſus eſſet tantum circa dimidiam, ope reſtitutionis in integrum iuſtum precium ſibi ſuppleri petit.Et valebit libellus iſte,quia poteſt alternatiue intentari remedium extraordinarium cum ordinario;vt dixi ſupra in 1. par. q.17.artic.16.

36 Infertur ſecundò, quòd quando † minor læſus eſt in ipſa venditione , quia non expedit ei rem illam vendidiſſe,tunc facta narratione qualiter in damnum eius rei incidit,concludere debet,ſe debere reſtitui aduerſus huiuſmodi venditionem,& rem ſuam ſibi reſtitui debere, refuſo precio ipſi emptori.

37 Quo caſu aduertendum erit,quòd ſi minor † precium amiſit,vel perdidit &c.non debet allegare pro cauſa petitæ reſtitutionis,quia precium amiſit,ſed quòd non expedit ei vendidiſſe,& poſtea quando agitur de precio refundendo ipſi emptori , tunc debebit petere reſtitutionem in integrum aduerſus ſolutionem illius precij ſibi male factam, & allegare pro cauſa,quia illud inconſulto diſsipauit, & perdidit,& audietur,iuxta ea quæ dixi ſupra in q.an adu.ſolut. factam. & ita in terminis docet Bart.in l.ſi fine.§.interpoſito.ff.de adminiſt. tut. & clarius in d.l.ſi quidem.C.de præd.mi.dicens,quòd ita millies practicaui, & hoc videtur ſecurius , omiſſa practica Baldi in d.l.ſi quidem.Non enim poſſet ſequi ſententia conformis libello, ſi aliter peteretur,quàm vt ſupra dictum eſt.

Articulus V.

AD quintum, An ſcilicet Minor reſtituatur aduerſus
38 venditionem †ſui ipſius ad precium participandũ.
Videtur quod ſic.

Primò per l.4. ff.de libe.cauſa, & l.3.§.ſi quis minor.
de minor.

In contrarium eſt text.in l.ſi ex cauſa.§.Pomponius.
ff.de minor.& ibi notant Glo.& alij. & idem tenet Gl.
in d.§.ſerui autem.Io.de Deo in lib.de doctr.aduoc.lib.
7.cap.3.num.7.Azo in Rubr. C.de reſt.in integ.nu.12.
Io.Bapt.Ferrett.conſil.139.num.2.Aldobr.in d.§.ſerui
autem.num.19.

Et ratio eſt ſecundum eos, quia hoc caſu res mutat
39 † penitus ſtatum ſuum, ergo reſtitui non poteſt,cum ni-
hil ſit quod reintegrari poſsit, ſecundum Bald.Alb. &
alios in dict.§.Pomponius,& in l.3.§.ſi quis minor.ff.de
min.& voluit text.in d.§.Pomponius, in fine. & ita te-
nendum eſt.

40 Ad contraria reſp.ſic.Ad primum,† quod d.l.4.loqui
tur quando ignorante patrono libertus ſe vendidit &c.
vt dicam proxime in ampliat. & quod §.ſi quis minor,
loquitur in arrogatione, in qua arrogatus licet ſtatum
mutet, tamen remanet liber homo, & ſic non penitus
perimitur ſtatus eius, ſed minuitur tantum,ſic Gloſſ.&
Aldobr.præall.

41 Ampliatur vt procedat,etiam quo ad parentes, † vel
patronos, vel alios quorum pudorem tangit venditio
iſta, nam iſti non poſſunt hunc minorem in libertatem
vendicare,vt firmat Gloſ.in d.§.ſerui autem. Quã gloſ-
ſam communiter recipi atteſtãtur ibi Iaſ.in add.ad Por
tium,Ang.& Aldobr.num.2.

Et pro hac ſententia adducitur l.tutelas. §.libertates.
ff.de cap.diminut.

42 Sed huic text. reſpondet dupliciter, & eleganter †
Syl.Aldobr. in d.§.ſerui autem.numer.22.Primo, quod
ibi non quæritur, an ille ſeruus reſtituatur in integrum
aduerſus ſeruitutem in quam inciderat, ſed an reſtituan
tur actiones illi, qui habebat eas contra ſeruum dũ erat
liber,& deciditur,quod non,quia dicitur ibi, cum ſeruo
nulla poteſt eſſe obligatio, vt cum eo actio ſit,ſed cõtra
dominum vtilis actio ex prætoria ſtipulatione cõpetit,
& ſi ab eo non defendetur, mittetur creditor in poſſeſ-
ſionem omnium bonorum quæ habebat ſeruus, ante-
quam ſeruus fieret.

Secundo reſp.quod ibi text. loqui non poteſt in eo,
qui vendidit ſe ipſum ad precium participandum, vt
gloſſ.ibi exponit ſecundum vnum intellectum, in ver-
bo adempta, nam ibi dicitur libertate adempta, ergo il-
lis verbis non cõuenit,quod ſe ipſum vendiderit,ſed po
tius q̃ a domino,ſeu patrono ſuo in ſeruitutẽ reuocatus
fuerit, vt exponebat ibi Gloſſ.ſm vnum intellectum.

Contrarium igitur magis placuit Ang. Iaſ.& Syl.Al-
dobr.in d.§.ſerui autem.per regulam l.4.ff.de lib.cauſa,
quæ clara pro hoc videtur.

Et mihi quoque placet per d.l.4. Quicquid Gloſſ.in
d.§.ſerui autem,dicat, quod in d.l.4.ille libertus deſtina
uerat tantum ſe vendere non autem ſe vendiderat, quia
hæc interpretatio eſt directo contra verba illius text.ibi
venire ſe paſſus eſt.

Et vltra illum text.ego allego in terminis in materia
43 reſtitutionis in integrum, † l.non ſolum. verſ.proinde.
ff.de reſt.in int. & miror quod Syl. & alij præall.non vi
derint.& quãuis Maur.in ſuo tract. de reſt.in int. c.242.
aduerterit ad illam & dicat,quod intelligitur quantũ ad
hoc vt domino reſtituãtur bona quæ fuerunt illius ſerui,
tu dic quòd quantum ad ea non daretur reſtitutio, quia
non adeſſet læſio, ſed in hoc ipſo, quod ſe ipſum vendi-
derat,& cum generaliter loquatur, reſtringi non debet,
niſi alia lex eam reſtringat.Quod non ſolum nõ officit,
quinimo confirmatur per d.l.4. & per rationem l.1.2.&
3.ff.eod.de lib.cauſa. iuncta regula quod honoris & do
loris ratio cunctis rebus pręferri debet,per quod tollitur
conſideratio Mauritij.

44 Limitatur autem concluſio principalis, niſi iſte † ſit
minor xx.annis,quia tunc ei non nocet hæc venditio ip
ſo iure,nec tenet. Text.eſt in l.liberis. §.ſi quis minor.
ff.de lib. cauſa. ſublimitando niſi vendidiſſet ſe dũ erat
45 minor,†& precium ſuſceperit,poſtquam eſſet factus ma
ior,vt dicitur in d.§.ſi quis minor.§.ſed ſi ante.

Articulus VI.

AD ſextum, An ſcilicet Minor reſtituatur aduerſus
46 † euictionis obligationem, in diem adiectionem,
vel ſubhaſtationem, vel alia acceſſoria venditionis.

47 Quo ad euictionis obligationem,† habemus tex.ex-
preſſum quod ſic.in l.1.C.de fideiuſ.min.& notat ibi gl.
in verſ.non cogeris,& cæteri ſimpliciter tranſeunt.

Sed mihi de tribus dubitari poſſe videtur.

48 Primum eſt,an dicatur minor ſecurus † a pœna eui-
ctionis,vt ſtipulatione duplæ, ex eo tantum,quod reſti-
tutus ſuit aduerſus principalem obligationem venditio-
nis, an vero alia ei reſtitutio ad hunc effectum neceſſa-
ria ſit?

Et breuiter quantum ad hoc puto ei ſufficere vni-
cam reſtitutionem aduerſus venditionem principalem,
& hoc per text. in d.l.1.ibi, euictionis periculum præ-
ſtare non cogeris, quæ verba clare ſonant, quòd minor
a periculo euictionis, ſeu pœnæ eius ſit ſecurus ipſo
iure.

49 Secundum eſt, An fideiuſſores † eius teneantur de
euictione? Ego tractaui hanc materiam ſupra in 1.par
te q. . . . vbi plene fuit diſcuſſum,an & quando benefi-
cium reſtitutionis ipſius minoris prodeſſet quoque fide-
iuſſoribus eius. Ad quæ ibi dicta pro reſolutione huius
dubij me remitto.

50 Tertium eſt, an tertio poſſeſſori a quo † minor rem
venditam euincit per reſtitutionem in integrum, detur
actio euictionis aduerſus ſecundum vendentem, qui a
minore emit,& licet videatur quòd non,quia non vide-
tur promiſſum hoc factum,cum non iure communi res
euicta ſit, quaſi non fuerit venditoris, ſed iure ſpeciali,
quod non videtur attendi hoc caſu, l.3.ff.de rat.hab. Ta
men in contrarium eſt text.in l.minor exer.anni. ff.de
euict.vbi eſt caſus, & dicitur, quòd tertio poſſeſſori de-
tur vtilis actio pro euictione aduerſus ſecundum vendi-
torem a quo ipſe emit,& ratio ibi redditur, quia benefi-
cium prætoris qui conceſsit reſtitutionem in integrum
minori,nõ debet eſſe alicui captioſum, vel damnoſum,
& per hoc tollitur ratio dubitandi.licet Gloſ.ibi titubet
circa illam.

Ampliaturque hæc concluſio, vt procedat etiam in
51 reſtitutione maioris † ex cauſa legitimæ abſentiæ,vt eſt
expreſſum in l.ſi cũ venditor.§.is qui reipub.ff.de euict.

52 Quoad ſecundum de addictione † in diem, reperio
tex.hoc dicẽtem in l.ſi fine,in princ.1.reſp.ff.de minor.
iuncta ſua Gl.ibi,in ver.liceatur. quæ ponit exemplum
ſi minor modicum tempus adiecerit, & poſt illud mo-
dicum tempus accedat, qui plus offerat.reſpondet enim
Gloſſa ex illo text. quod reſtituetur minor, vt ei ab illa
venditione, vel precio recedere liceat ope reſtitutionis
aduerſus huiuſmodi addictionem diei obtentæ,& ſequi
tur Afflict.in tit.de feud. dato inuic. leg.commiſſ.nu.9.
& Iodoc.de ſubhaſt. cap.5.num.12. Et ego tetigi cum
ratione fundamentali ſupra hac eadem quæſtione, art.3.
verſ.ergo pro clara.

53 Quoad tertium, de † ſubhaſtatione, ſeu licitatione,
& hu-

& huiuſmodi quæ accidũt circa ipſas emptiones, & venditiones, breuiter fac regulam, quòd reſtituitur minor, ſi imprudẽter ſe geſsit circa illas, vnde eius læſio ex hoc ſecuta fuerit, quod probat text.in d.l.ſi ſine, in princ.& in 1.& 2.reſp.& tradit Bart.ſolitarie in l.ſi tempora.nu. 7.C.de ſide inſtr.lib. 10.& pone exempla per te, ex his quæ dixi diſtinguendo ſupra ead.quæſt.artic.3. ad finẽ. & hoc modo intelligo cũ grano ſalis ea, quæ dicit Mãt. conſil.82.nu.21. verſ.veruntamen &c.& Fab.de Monte,de empt.& vend.q.5.princ.num.90.

S V M M A R I V M.

1 *Minor an reſtituatur regulariter aduerſus donationem a ſe factam.*

2 *Minor donare non poteſt, & cum præſentia curatoris, & authoritate iudicis regulariter, exceptis tamen quibuſdam caſibus.*

3 *Si donet, quæ ſeruando ſeruare non poteſt.*

4 *Si donet medio iuramento.*

5 *Si donet propter nuptias.*

6 *Si donet adminiſtrator minoris, & ipſe eſt perſona nobilis.*

7 *Si donet piæ cauſa.*

8 *Si donet cauſa remunerationis.*

9 *Si donet præceptoribus ſuis, & pro modo facultatum ſuarum.*

10 *Si donet alimenta parentibus, vel agnatis ſuis.*

12 *Minor donando non videtur lædi, quia in donatione nulla læſio conſiderari poſſe videtur. & num. 11.*

13 *Obligatio ad Antidora non eſt ita efficax, vt cogere poſſit &c.*

14 *In donatione læſio quomodo cadere, & conſiderari poſſit, & quomodo intelligendi doctores, qui dicunt in donatione non incidere læſionem, & num. 15. 16. & 17.*

18 *Minor qui donauit medio iuramento an reſtituatur.*

19 *Læſio enormiſſima dicitur, quando quis in totum læditur.*

20 *Auth.ſacramenta.C.ſi adu.vend.habet locum etiam in donatione.*

21 *Opinio authoris, & diſtinctio an adſit læſio exceſſiua, vel ne.num.22.23.& 24.*

25 *Minor an reſtituatur aduerſus donationem factam piæ cauſæ.*

26 *Minoris actus laudabiles lex non impugnat etiam ſi damnum ſequatur.*

27 *Minor an reſtituatur aduerſus donationem ex cauſa remunerationis factam?*

28 *Minor in donando ex cauſa remunerationis poteſt modum excedere.*

29 *Minor ſi donauit aliquid in redemptionem captiuorũ, non reſtituitur.*

30 *Minor ſi donauit pro funere pro aliquo faciendo non reſtituitur.*

31 *Iudicis arbitrio relinquendum an minor in remunerando exceſſerit, vel ne.*

32 *Minor an reſtituatur aduerſus donationem propter nuptias.*

33 *Et an procedat in ſponſalitia largitate.*

34 *Reſtitutio aduerſus dotem an detur ratione exceſſus, ſi maritus ſit indignus.*

35 *Minor an aduer. donationem reſtituatur, quando adminiſtrator eius legitimus donauit, & ipſe eſt perſona nobilis.*

36 *Minor donando res quæ ſeruari non poſſunt, non reſtituitur.*

37 *Minor an reſtituatur aduerſus donationem cauſa mortis.*

38 *Et an ſi non ei ſaltem hæredi eius detur reſtitutio. & 45.*

39 *Minor an reſtituatur aduer.teſtamentum, vel quamlibet aliam vltimam voluntatem.*

40 *Et quid quando teſtamentum ex aliqua cauſa eſſet irreuocabile, puta propter iuramentum.*

41 *An ſaltem hæres minoris reſtituetur aduerſus teſtamẽtum imprudenter, & inconſulto ab eo factum.*

42 *Hæres minoris poteſt alienare id, quod minor defunctus mandauit alienandum, licet ipſe viuens alienare non potuiſſet.*

43 *Et quid ſi minor fuiſſet blanditijs, & aſtutia inductus ad ſic teſtandum? & inſtituendum extraneum excluſis fratre, vel patruo &c. & 44.*

46 *Opinio authoris cum diſtinctione, & nu.ſeq.*

47 *Quid ſi ſit hæres ab inteſtato, qui velit reſtitui. & 49.*

51 *Quid ſi hæres ex teſtamento.*

52 *Quid ſi dolo inductus fuit minor ad ſic teſtandum.*

53 *Minori impedito reſtitui ex cauſa, quæ ceſſat in hærede, an hæres eius ſit impeditus, declaratur nouiter.*

55 *An detur reſtitutio aduerſus teſtamentum, hoc ſaltem ex æquitate.l.Pautonius.ff.de acq.hæred.*

QVESTIO LVIII.

De reſtitutione in integrum aduerſus donationem.

ET cum iſte quoque contractus conſenſu celebretur, de eo ſucceſsiue agendum eſt. Et breuiter, in quibus caſibus minor reſtituatur aduerſus donationem a ſe factam, hiſce articulis abſolui poteſt.

Primò, An regulariter minor reſtituatur aduerſus donationem a ſe factam?

Secundò, An reſtituatur, quando donauit medio iuramento.

Tertiò, An, quando donauit piæ cauſæ.

Quartò, An quando donauit ex cauſa remunerationis.

Quinto, An quando donauit propter nuptias.

Sextò, An quando donauit adminiſtrator minoris, & ipſe minor eſt perſona nobilis, vel eſt res que ſeruando ſeruari non poteſt.

Septimò, An reſtituatur aduerſus donationem cauſa mortis.

Octauo, An reſtituatur aduerſus teſtamentum, vel quamlibet aliam vltimam voluntatem.

Articulus I.

AD primum, An ſcilicet minor regulariter reſtitua-
1 tur aduerſus † donationem a ſe factam.

Pro clara reſolutione præmittendum eſt, quod mi-
2 nor non poteſt donare † etiam cum authoritate iudicis, & præſentia curatoris.l.fin.§.cum autẽ.C.ſi minor fact. rat.hab.col.1.§.ſi non mortis. ff.de tut.& ratio.diſtr.cũ concor.per D.Octau.Simonc.in tract.de decret.lib.1.& 2.in princ. Et propterea ſuperfluum videbatur tractare de reſtitut.in integrum, ſi donatio ipſo iure non tenet, quando a minore fit, l.ſi quidem.C.de præd.min.l.2.in 1.reſp.C.ſi adu.don.l.2.C.ſi adu.cred.cum ſim. Verum, quia prædicta concluſio limitatur in aliquibus caſibus,

ideo breuiter illos referam, deinde inueſtigabimus, an
in aliquo illorum minori ſuccurratur ope reſtitutionis in
integrum.
3 Primus igitur caſus eſt,† quando minor donat ea quę
ſeruando ſeruari non poſſunt, ſecundum Gloſ. in d.l.2.
C.ſi adu.cred.
4 Secundus caſus eſt, quando minor † donat medio iu-
ramento. Gloſ. in ver. ſacramentum, quam communiter
approbari dicunt doctores ibi, & Dec. conſ. 180. &
conſ. 181.
5 Tertius caſus eſt,† quando minor donat propter nup
tias. l. 1. C. ſi adu. don.
6 Quartus caſus eſt, quando donauit † legitimus admi-
niſtrator ipſius minoris, & minor eſt perſona nobilis, vt
per Alex. & Iac. in l. pactum curatoris. C. de pact. cum
concord. per D. Octau. præall. num. 10.
7 Quintus caſus eſt, quando minor † donat piæ cauſæ,
vt per eundem ibi.
8 Sextus eſt, quando donat† cauſa remũerationis, & erat
adeo efficax cauſa, vt poſſet agi contra eum ex illa obli-
gatione ad antidora. Pinell. in l. 1. in 3. parte, nume. 85. C.
de bon. matern.
Et hos caſus plenius congerit, & deducit D. Octau.
præall. lib. 1. tit. 2. per totum.
9 Quibus poteſt addi & ſeptimus,† Quando ſcilicet do
nat minor præceptoribus ſuis pro modo facultatum ſua
10 rum. Azo. C. ſi adu. donat. Item & octauus † in ſimili, ſi
donat alimenta parentibus ſuis, vel agnatis, vel etiam
extraneis ex pietate tamen, vt per Azon. præall. Qui ta-
men poſſunt coniungi cum quinto, & ſexto caſu ſupra
dictis.
His præmiſſis, querendum modo eſt in primis, an re-
gulariter in iſtis caſibus poſſit dari reſtitutio in integrũ,
& ſic, an quando donatio à minore facta tenet, regula-
riter reſtituatur minor contra eam, & videtur quòd nõ.
Primò quia donando minor obligat donatarium ad
11 antidora,† ergo non læditur, ergo reſtituitur.
12 Secundo fortius, quia in donatione † nulla læſio con
ſiderari poteſt, ſecundum Bart. conſil. 90. verſ. ſuper 2.
Bertrand. conſ. 248. nu. 18. lib. 1. Ripa in ſuis reſponſis
in tit. ad Trebell. de donat. reſp. 4. nu. 4. & 14. Dec. 180.
numer. 4. conſil. 181. numer. 4. Curt. iun. conſ. 141. num.
2. Corn. conſil. 35. numer. 5. lib. 1. Aym. conſil. 142. An-
char. in ſuis quæſtion. quæſt. 4. nume. 2. Ergo nulla reſti-
tutio dari poteſt: & hac ratione diſputantem, & vten-
tem audiui ſemel ſcholaris exiſtens, ecellentiſſimum, &
admodum R. Patrem, nunc Rotæ auditorem digniſſi-
mum, D. Franc. Cantutium.
In contrarium eſt text. apertus in l. 1. & 2. cum ſua
Rubr. C. ſi adu. donat. vbi doct. ſine ſcrupulo admittunt,
& ita tenendum, & conſulendum eſt regulariter, ex eo
præſertim quia, vt mox oſtendam, minor grauiter in do
nando lædi poteſt, ergo reſtitui debet, l. 1. l. non omnia,
& toto titulo. ff. de min.
Ad contraria igitur reſpondendum eſt.
Ad primum autem reſp. quod etiam ſi donatarius mi
noris obligaretur ad antidora, quod tamen raro accidit,
13 tamen iſta obligatio † non eſt ita efficax, vt dicatur mi-
nor etiam in pari lucro reſpectu eius quod donauit, &
ita certo, ſicut donatarius, & propterea cũ iſta reciproca
obligatio reſpectu minoris non ſit æque ei vtilis ſicuti
donatario, ex hoc ipſo reſultat læſio, & reſtitutio prop-
terea dari debet, & hoc eſt de mente Iacob. de S. Geor
gio in d. l. 1. C. ſi adu. donat. & ſic retorquetur.
Ad ſecundum aduertendum eſt, quæ præall. conſulen
14 tes loquuntur † in pretio. dubitabatur enim apud eos,
an minor, qui donauit medio iuramento poſſit venire
ad reſcindendam donationem, per remedium l. 2. C. de
reſcind. vendit. quod datur etiam nõ obſtante iuramen
to, & reſpondent ipſi quod non poteſt, quia in donatio
ne non poteſt dici læſus quis citra, vel vltra dimidiam
iuſti præcij, cum nullum precium in ea interueniat, &
hinc eſt ſecundum eos quod quando venditor donat
emptori illud plus quod res valeret, non datur remediũ
dictæ l. 2. Sed non propterea ex hac concluſione veriſſi
ma in terminis ſuis, dicendum eſt non dari reſtitutio-
nem aduerſus donationem, cum clarum ſit, quod minor
15 † reſtituitur etiam ex alia læſione quàm ea quæ conſi-
ſtit circa quantitatem iuſti precij, videlicet vel quia non
expediat ei vendere, vel vendere rem quam vendit, vel
tempore quo vendit &c. vt ſupra dictum fuit in 1. par.
16 in ea q. de læſione minoris per totũ, & utique † in dona
tione, licet non poſſit conſiderari læſio circa quantitatẽ
precij, quia non eſt contractus reſpectiuus, tamen bene
conſiderari poteſt læſio multis alijs de cauſis, circa ip-
17 ſum actum donandi conſiſtentibus. Quando † ſcilicet
non exercet actum illum donandi prudenter & liberali-
ter, vel reſpectu perſonæ ſuæ qui donat, quia donare
non poteſt, vel reſpectu rei quam donat, quæ donanda
non eſt, vel quantitatis, in qua donandum non eſt etiam
à liberalibus viris, vel perſonæ cui donat, quia ei donan-
dum non ſit, vel quia ingratus, vel turpis, vel cauſæ ex
qua donatur, quia illicita, vel in honeſta ſit, & ſic de ſin-
gulis. Vnde bene dicebat Azo. C. ſi ad. donat. quod reſti
tuitur minor, ſi donet immoderate etiam in caſibus, in
quibus ei donare licet, ex quibus patet ſolutio ad con-
traria. Et ideo ſtat concluſio vera, quod regulariter mi-
nor reſtituitur aduerſus donationem ab eo valide qui-
dem de iure, ſed cum eius damno celebratam.
Sed quoniam donat quandoque in aliquo caſuum prę
dictorum, in quo non videtur ei concedenda reſtitutio,
ex eo quia pie & prudenter ſe gerere videtur, poteſt
commode dubitari pene in quolibet illorum caſuum an
minor reſtituatur, & ideo ſubijciuntur ſequẽtes articuli.

Articulus II.

AD ſecundum, An ſcilicet reſtituatur minor, quan-
18 do donauit † medio iuramento.
Videtur quòd ſic, hac ſubtili ratione. Nam clarum
eſt, quod iuramentum non impedit beneficium reſtitu-
tionis in integrum, quando minor enormiſſime lædi-
tur, vt dicunt doctores in auth. ſacramenta puberum,
& ego dicam plenius in tract. iuramenti.
Item clarum eſt, quod enormiſſime dicitur lædi mi-
19 nor, quando læditur totaliter † ideſt in tota quantitate &
precio rei, de qua contrahitur inter ipſum & alium, vt
per omnes in d. auth. ſacramenta, & dicam in d. tract. &
quæſt. Modo ſic, aut minor prudenter ſe gerit in donan
do, & de reſtitutione in integrum agi non poteſt, quia
non poteſt dici læſus, vt ſup. dixi. Aut imprudenter ſe
geſſit, & tunc, cum in donatione non poſſit conſidera-
ri imprudẽtia circa quantitatem precij, quia, vt dixi, con
tractus iſte non eſt correſpectiuus, ſed tantum circa ip-
ſum actum eſt donandi, neceſſe eſt quòd læſio conſiſtat
in ipſo totali actu donandi, & ſic in totũ, & ſic enormiſſi
me, & conſequenter quod detur reſtitutio non obſtante
iuramento.
In contrarium eſt communis opinio doctorum in d.
auth. ſacramenta, & de communi teſtatur Dec. conſil.
180. & 181. nume. 4. & Curt. conſil. 141. numer. 4. Ber-
trand. conſil. 175. nume. 1. libro 1. Rip. in conſil. 4. nu. 1.
titu. de donatio. & alij quos congeram copioſius in d.
tract. iuramenti. q. . . . artic. . . . Qui dicunt quòd d. auth.
20 ſacramenta, † quæ diſponit quod iuramentum aufert be
neficium reſtitutionis in integrum, habet locum etiam
in donatione. & idem communiter ſequuntur om-
nes Doct. in d. auth. ſacramenta, Bartol. Alb. Angel.
Pau. Iaſ. Corn. & alij quos præcitato loco recenſebo.
& pro

Digitized by Google

& pro hac ſetentia videtur mihi text.clarus in c.in præſentia.de probat.

21 Ego autem puto ſic dicendum, † quod ſi læſio minoris eſt talis quæ reſtitutionem præbeat regulariter non obſtante iuramento, videlicet ſi eſt enormiſsima, tunc detur reſtitutio aduerſus illam donationem etiam iuramēto vallatam, ſicut datur aduerſus alios contractus & iuramento firmatos in tali caſu, & hoc ſine difficultate procedet. Quia ſi præſupponitur, quod adſit adeo magna læſio, neceſſario præſupponitur, quod adſit quoque dolus præſumptus ipſius donatarij, qui induxerit minorem ad donandum, potius quam virtus liberalitatis ex parte minoris, quo caſu nullus præſupponitur actus dānoſus minoris, imo liberalis, honorificus, & vtilis. Quo dolo præſumpto ſtante, iuramentum non impedit beneficium reſtitutionis, vt ex communi dicam in dict.tract. iuramenti.

22 Si vero læſio non ſit adeo exceſsiua, tunc puto † quod iuramentū auferat beneficium reſtitutionis etiā in hoc caſu ſicut in alijs, ex diſpoſitione dict.authenticæ. & ita procedat communis opinio de qua ſupra.

Neque obſtat tunc, quod in donatione non poſsit
23 conſiderari niſi læſio exceſsiua, † quia imo, habito reſpectu ad quantitatem ſui patrimonij, & donationis a ſe factæ, vel ad qualitatem donatarij, & quantitatem donationis, læſio dicetur modica, licet minor in toto eo quod donauit, dicetur damnum, & diſpendium ſentire, vt dixi art.præced.& etiam ſup.q.4.art.fin.

Stat ergo concluſio, quod regulariter minor non reſtituitur aduerſus donationem iuramento firmatam.

24 Niſi donatio ſit exceſsiua, & immenſa nimis, † prout tenet in terminis etiam Curt.iun.conſ.141.num.5.poſt multos quos ibi habes, & facit quod dicam infra ead. q.art.5.in limit.

Articulus III.

AD tertium, An ſcilicet Minor reſtituatur aduerſus
25 † donationem factam piæ cauſæ.

Videtur, quòd ſic, quia ſi iam reſtitutionem petere deſiderat, opus pium a ſe factum reuocare cupit, quo caſu actus illius quo ad ſalutem animæ ſuæ non erit amplius meritorius, ſi iam pænitet eum ſic feciſſe. Quo vero ad res & bona, ceſſante reſpectu animæ remanebit læſio grauis, quia neque Deo accepta erit donatio eius neque hominibus, & conſequenter imprudenter ſe geſsiſſe dicetur minor in donando, & ſic reſtituendus, per ea quæ dicta ſunt ſupra art.1.

In contrarium puto eſſe veritatem, eā forti ratione, quia aliàs non reſtituitur minor, quando ſoluit indebitū ratione piæ cauſæ, vt dixi ſupra q.52.art...neq. etiā aduerſus pacem a ſe factam, præſertim vbi intuito animæ hoc fecit, vt dicam infra q.85.art.7.& tamen in illis caſibus conſtat, quod eum pœnituit de bono opere quod
26 patrauerat. Ratio autem eſſe poteſt, quia † lex non impugnat actum minoris ab eo laudabiliter geſtum, licet poſtea minorem pæniteat de actu laudabili, quia dum illum actū explicauit, prudēter & nō iuueniliter ſe geſsit, dum vero reſtitui vult, imprudēter & vitioſe ſe gerit, ex quo patet ſolutio ad contrarium.

27 Et hinc infertur, quod ſi minor aliquid donauit, † vel promiſit cauſa redemptionis captiuorum non reſtituitur aduerſus talem alienationem. Bald.nouell. in tract. de dote, parte 6.priuil.63.num.2.

28 Item infertur, † quod ſi minor mandauit fieri funus pro aliquo, pro quo non tenebatur, non reſtituitur, quia opus pium egit. Rebuff.in tit.de reſtit.in integ. artic. 1. gloſ.2.num.6.per l.at ſi quis. §.ſi autem pupillus. ff.de religio.& ſumpt.fun.

Articulus IIII.

AD quartum, An ſcilicet minor reſtituatur aduerſus
29 donationem ex cauſa † remunerationis a ſe factā.

Videtur quod non, quia videtur quaſi debitum ſoluere, vel grati animi ſignum præſtitiſſe, vnde vel iuſtitiæ, vel magnificentiæ, vel liberalitatis actum explicaſſe dicetur, & ſic vt qui prudenter ſe geſsit, reſtituendus non videtur.

In contrarium facit, quia & ſi bene fecerit remunerādo, poteſt tamen in quantitate, vel modo, vel tempore remunerationis male feciſſe, vnde &c.

Ego igitur ſic puto dicendum.

30 Aut in remunerando imprudenter † ſe geſsit, quia modū exceſsit, vt puta, pro equo ſibi donato lucroſum & pretioſum prædium donatori donauit, vt prodigi donatores faciunt, & tunc reſtituendus erit, & ita procedet ſecunda opinio, quā in his terminis ſentit Paul.de Caſt. in l.2.C.ſi aduer.donat. dum ponit ibi rationem dubitādi ad illum text. & dicit in eo conſiſtere, quòd minor donando intuitu patris, non videbatur debere reſtitui, quia pater ei donauerat, & clare tenet Iacob.de S.Georgio ibi num.4.

Aut in remunerando prudenter ſe geſsit, & tunc reſtitutio ei denegabitur, & procedet prima opinio, ratione de qua ibi, & reperio, quod in terminis iſtis ita tenet Gomeſ.in tract.var.reſol.tom.2.c.13. col.2. ver.2.infertur.

31 Totum igitur arbitrium iudicis † in hoc verſabitur, an minor donauerit ex vera cauſa remunerationis, & res æquales, vel paulo pretioſiores, non autem modum exceſſerit in remunerando aliquo reſpectu vel rerum, vel perſonarum, vel temporis &c.

Articulus V.

32 AD quintum, An ſcilicet † Minor reſtituatur, aduerſus donationem propter nuptias a ſe factam.

Quia veritas pendet pene per omnia a prædictis, diſtinguo breuiter, & dico ſic.

Aut donatio iſta eſt congruens doti, & conueniens conditioni ipſius minoris, & vxoris eius, & non dabitur ei reſtitutio, quia dicetur ſe prudenter geſsiſſe, & in his terminis eſt text.in l.1. C.ſi adu.donat.qui ita procedit, & tenent ibi Iacob.de S.Georgio num.6.verſ.alius. Roder.Suarez in libello qui dicitur forus. l.1.num.66.qui dicit hunc text. eſſe ſingularem ad hoc, & Gomeſ.var. reſol.cap.13.col.2.verſ.2.infertur.lib.2.

Aut donatio iſta prædictis reſpectibus perſonarum, vel patrimonij eſt immodica & exceſsiua, & tunc dabitur ei reſtitotio, prout in terminis iſtis limitant dict.l.1. Paul.ibi, & Iacob.de S.Georgio nu.6.& Mauric.in ſuo tract.reſtit.in integ.cap.207. & 208. Moti per eundem text.ibi congruenti moderamine.

Addo ego & alium tex.ſing.pro hoc in l.ſi filius tuus. C.de inoff.teſtam.& ibi Gloſ.notat.

Sed dubitatur iuxta prædicta; An procedant in dona
33 tione propter nuptias, an vero in ſponſalitia † largitate proprie.

Et quidem Paul.de Caſt.in d.l.1.declarando illū tex. reſtringit, vt loquatur in ſponſalitia largitate tantum, ea ratione, quia donatio propter nuptias, & dos æquiparantur, & datur donatio iſta in recōpenſationem dotis, vnde non datur reſtitutio, niſi quatenus aduerſus dotem
34 datur, ſed aduerſus † dotem non datur ratione exceſſus, niſi maritus ſit indignus, vt dicam infra proxima q.ſeq. Ergo neque aduerſus donationem propter nuptias.

Contrariū in hoc tenet Mauric.d.ſuo tract.c.208. dicēs multo magis debere reſtitui minorem ſi lædatur in donatione propter nuptias, quàm ſi lædatur in ſponſalitia

tia largitate, quia magis læditur in donatione hac, quàm in largitate illa, vt colligitur ex authen. permiſſa. C. de donat. ante nupt. Et inquit pro hac ſententia eſſe tex. clarum in d. l. 1. C. ſi. adu. donat. qui loquitur expreſſe in donatione ante nuptias, quæ hodie dicitur propter nuptias, vt inſtit. de donat. §. eſt & aliud. Inſtit. de donat.

Ego puto ita poſſe concordari, quòd Mauric. loquatur in caſu quo etiam aduerſus dotem datur reſtitutio ratione indignitatis ipſius mariti, vt ſcilicet ſimiliter detur marito minori reſtitutio aduerſus donationem propter nuptias ratione indignitatis ipſius vxoris, vel quando nimis excederet vires patrimonij ipſius dantis. Paul. vero loquatur, quando non adeſt iſta indignitas, vel exceſſus, & ſic bene vterque in ſuis terminis loquutus fuerit, prout & nos ſup. prox. diſtinguendo diximus.

Vnum tamen aduertendum eſt; quod caſu frequentius hodie continget in ſponſalitia largitate, de qua loquitur Pau. de Caſt. quia donatio propter nuptias non eſt amplius in vſu, vt inquit Gl. in auth. æqualitas. C. de pact. conuent. & Bald. in authen. dos data. C. de donat. ante nupt. & Iaſ. in add. ad Por. inſtit. de donat. §. eſt & aliud, in princ. nu. 4.

Articulus VI.

35 AD ſextum, An ſcilicet reſtituatur minor aduerſus † donationem, quando adminiſtrator eius donauit, & minor eſt perſona nobilis, vel donauit ipſemet minor, reſtitutio non dabitur, quia huiuſmodi donationes non exceſſiuæ permittentur ipſi minori ex prærogatiua ſua nobilitatis, præſertim accedente voluntate, & iudicio ſui adminiſtratoris pro quo præſumitur, vt plene per præfatum D. Octau. Simoncellum in tract. de decret. tit. 2. lib. 1. poſt Alexan. & Iaſ. in l. pactum curatoris. C. de pactis.

Similiter, quando donauit ipſe met minor res, quæ ſer-
36 uari † non poſſunt, non datur ei reſtitutio, quia prudenter, & vtiliter poteſt dici negocium ſuum geſsiſſe, dum tamen, neque ratione quantitatis, neque ratione perſonarum dici poſſit minor exceſsiſſe modum, & terminum liberalitatis quod pariter arbitrio iudicantis relinquendum erit, regulando ſecundum ea quæ diximus in præcedentibus articulis.

Articulus VII.

AD ſeptimum, An ſcilicet minor reſtituatur aduer-
37 ſus donationem † cauſa mortis, quam fecit.

Quia multum pendet à reſolutione ſequentis articuli, quinimo, vt primum doctores citati loquuntur indifferenter in vtroque, ſcilicet tam in donatione cauſa mortis, quàm in teſtamento, ideo breuiter quędam particularia donationis cauſa mortis reſolutiuę tangam, & reliqua communia vtriuſque, in ſequenti articulo reſeruans abſoluenda.

Aut igitur quærimus, an ipſimet donatori detur reſti-
38 tutio in integrum, † an vero hæredi eius.

Primò caſu ſubdiſtingue, Aut donatio cauſa mortis eſt reuocabilis, & tunc ſine ſcrupulo conclude, quòd reſtitutio non eſt danda, quia ſuperflua eſt, cum ad libitum ſuum minor illam reuocare poſsit, ita eſt communis omnium infra allegandorum tam in hoc, quam in ſeq. articulo. vt per Pedem. deciſ. 120. artic. 13. Aut vero aliqua de cauſa minor illam reuocare non poteſt, puta quia patre cōſentiente fuit facta, & eodem cōſentiente reuocanda ſit, iuxta legem ſenatus. §. mortis cauſa. in fine, §. ſi aliorum fine, & no. in l. non videtur, & in l. vbi autem. ff. de don. cauſa mortis, vel quia iuramento vallata fuerit, quo caſu ſecundum communem opinionem reuocari ad libitum non poteſt, de qua teſtatur Præpoſ. in c. 1. §. item ſacramenta. nu. 6. tit. de pac. iur. fir. in vſi. feud. & tunc ego puto verius, quòd minori ſuccurratur ope reſtitutionis aduerſus donationem huiuſmodi, & reperio in terminis ita tenentem ſolum Claud. Canticulam in conſil. 37. articul. 10. & 11. & Roder. Suarez alleg. 20. ſub nu. 8. verſ. ſed pone, & num. 11. verſ. cōcludo.

Et mihi probatur clara ratione, quare non liceat minori vti auxilio reſtitutionis aduerſus huiuſmodi læſionem, à qua non poteſt ſe aliter liberare, ſicut licet quando inter viuos donauit. Neque mouent citata communiter in l. Aureli. §. Caius. ff. de lib. leg. & in l. 1. §. fuit quæſitum. ff. ad Trebell. quia reſp. quod loquuntur in reſtitutione aduerſus teſtamentum, & ſic aduerſus actum de ſui natura reuocabilem, vt dicam infra art. ſeq.

Articulus. VIII.

AD octauum, An ſcilicet reſtituatur minor aduer-
39 ſus † teſtamentum, vel quamlibet aliam vltimam voluntatem.

Et diſtinguendo, vt ſup. prox. in præced. art. ſic, aut quærimus an reſtituatur ipſemet minor adhuc viuens, an vero reſtituatur hæres eius ex perſona ipſius tanquā perperam, & iuueniliter teſtatus fuerit.

Quo ad primum, bene concluſio indubitata eſt, quod non. Quam doct. paſsim admittunt, poſt Gloſſ. in d. l. Aurelius. §. Caius. ff. de li. leg. Bart. in l. verba contraxerunt. ff. de verb. ſignif. poſt Iac. de Arena ibi, Bart. in l. 1. §. fuit quæſitum. nu. 6. ff. ad Trebel. & ibi Alexan. nu. 5. in fi. Iac. nu. 43. Rip. n. 31. Alc. in d. l. verb. nu. 1. Corn. in l. ſi fratres. C. qui teſtam. fac. poſſ. & ibi Alex. & Iaſ. nu. 2. Cępoll. cautel. 39. Ant. de Butr. conſil. 79. Mandel. conſ. 109. nu. 7. Mauric. cap. 279. Tiraq. in repet. l. ſi unquam. in ver. largitus, q. 13. num. 12. & idem in tract. de leg. conub. gloſ. 5. nu. 73. & in hoc nemo eſt qui diſcrep. quinimo multi alij allegandi in caſibus ſequentibus, in quibus diſcrepant, in hoc primo ſine ſcrupulo concordant, quòd nullatenus reſtitutio competat. Ergo, & ratio eſt ſecundum Bart. quia minor reſtituitur aduerſus ea quæ perperam contraxit, l. 1. ff. de min. ſed verbum contraxit ad ius teſtandi non pertinet, vt d. l. verba contraxerunt, Sed aduerte, quia iſta ratio non eſt bona, nam minor reſtituitur etiam aduerſus alios actus, & contractus, vel quaſi, vt dicam infra quæſtionibus ſequentibus latiſsime, ſequeretur igitur conſequentia Bartoli, quando d. lex taxatiue diceret, quod minor tantum aduerſus contractus reſtituitur, quod tamen non eſt verum, vt prædixi. & eſt text. in l. non omnia. ff. de minor.

Alia igitur melior ratio eſt ſecundū Rip. in d. §. fuit quæſitum. ff. ad Trebell. nu. 31. Quia cū teſtamentū ad libitum reuocare poſsit, ſuperflua eſt quælibet reſtitutio. Et hac ratione attenta, quæ communis, & verior eſt.

Limita hanc concluſionem in caſibus in quibus mi-
40 nor aliqua † de cauſa teſtamentum à ſe factum reuocare non poſſet, & in ſpecie, quando iuramento vallatum eſſet, quo caſu licet teſtamentum poſsit nihilominus reuocari regulariter, tamen in aliquibus caſibus limitatur, quos notaui in d. trac. iuramenti, & in illis neceſſaria eſſet minori reſtitutio. Limita 2. vt per Alex. in l. prima §. fuit quæſitum, ſub nu. 4. ff. ad trebell.

Quoad ſecundū, An ſcilicet reſtituatur hæres ipſius
14 minoris aduerſus teſtamentum à minore † perperam factum. Et hoc caſu tā in teſtamento, quam in donatione cauſa mortis, quam in qualibet alia vltima voluntate, quā ipſe met minor poterat reuocare ad libitū abſq. aliqua reſtitutione. poteſt probabiliter dubitari. Videtur n. quòd reſtitutio danda ſit hæredi, ſi enim minor læſus

fuit

fuit ita inconſulte diſponendo de ſua hæreditate, non vi
detur denegandum hæredi auxilium reſtitutionis quod
ei neceſſarium eſt, quod ipſum ipſi minori denegandũ
non fuiſſet, etſi neceſſarium fuiſſet, per ſimile l. Panto-
nius,& diſpoſitionis, quæ ibi ex æquitate fit. ff. de acqui
ren. hæred.

In contrarium facit, quia nõ attenditur quid ordina-
uerit, vel diſpoſuerit minor per vltimam voluntatem,
quantum ad hoc vt hæres poſsit ex perſona ipſius mi-
noris actum illum, vt perperam factum infringere, text.
eſt in d. l. Aurelius. §. Caius. ff. de lib. leg.& ibi notatur.
Facit etiam l. Lucius. §. Sempronia. ff. de leg. 2. & l. 1. §.
fi. ff. ſi quis aliq. teſt. prohib. Facit & c. 1. de priuil. in cle-
men.& alia iura, vt per Docto. allegandos, & adductos
ſup. in 1. concluſ.

Quibus adde fortem tex. in §. fi. Inſtit. quib. ex cauſ.
manum. non licet. Et propterea dicebat Alexan. in cõſ.
42 215. lib. 6. col. 1. q. † ſi teſtator minor 25. annis manda-
uerit hæredi, vt aliquid alienet, quod quidem ipſe mi-
nor per actum inter viuos alienare non potuiſſet, po-
teſt hæres alienare, quia diſpoſitio teſtatoris etiam mi-
noris tenet

Et propter huiuſmodi rationes, reperio quod quam
tum attinet ad teſtamẽtum communiter omnes docto-
res tenent, quod non detur reſtitutio hęredi, niſi minor
43 fuiſſet blanditijs † & dolo inductus ad ita diſponendũ,
quia tunc hæredibus ab inteſtato daretur actio doli ad-
uerſus hæredem ſcriptum per l. Lucius. §. Sempronia. ff.
de leg. 2.& ita dicunt Alex.& Iaſ. in d. l. 1. §. fuit quęſitũ,
& ſequitur ibi Rip. n. 32.& dicit eſſe communem ſentẽ
tiam doctorum ibi,& in l. ſi pater. C. qui teſtamen. fac.
44 poſſunt,& exemplum eſt, ſi minor excluſo fratre, † vel
patruo, ſine aliqua cauſa hæredem extraneum inſtituit,
vt exemplificat Cremenſ. qui ita confirmat per d. §.
caſus. in ſuis ſingul. 118. hæres minoris; quod eſt notan-
dum.

45 In donatione † vero cauſa mortis dubitabilius ſecun
dum eum videtur; Nam Bald. in c. 1. §. rem ſacramẽta.
de pac. iur. firm. tenet q̃ detur hęredi reſtitutiõ ex perſo
na minoris. Sed idem Bald. contrarium tenet in l. ſi cu-
ratorem. C. de reſt. in integ. in 4. colum.& ſequitur Glo.
ſuper conſtit. Marchiæ. lib. 6. cap. 10. nu. 6.& idem Cre-
menſ. hanc poſteriorem ſententiam approbat in d. ſin-
gul. 118. Ea ratione ſola, quia donatio cauſa mortis ma
gis accedit vltimæ voluntati, quam contractui ſaltem
quoad eius confirmationem, & effectum vt per Docto.
in l. 2. ff. de leg. 1. Quid dicendum.

Ego habeo punctum pro ſubtili,& conſideratione di
gno,& cuius veritas pendeat a quibuſdam conſideratio
nibus, quæ paulo altius repetendæ ſint.

46 Dico igitur, quòd lex ſuccurrit minori, ſine damnum
patiatur in rebus ſuis, vel lapſu ætatis, & imbecillitate
conſilii, vel dolo aduerſarij. l. 1. ff. de min. cum toto illo
tit.& hoc beneficium non ſolum ipſis minoribus præ-
ſtat, ſed etiam hæredibus eorum, dum tamen ipſis mi-
noribus tempore mortis eorum competeret. l. non ſo-
lum. ff. de reſt. in integ. l. minor autem magiſtratus. §. fi.
cum l. ſequen. ff. de mino. quia non plus conceditur hoc
caſu ipſi hæredi ex perſona minoris defuncti, quam cõ
ceſſum fuiſſet ipſi minori tempore mortis ſuæ, vt ibi di
citur, bene tamen ſubditur, quòd ſi hæres ſit dignus ipſe
quoque reſtitutione ex perſona propria, tunc reſtituitur
abſque eo quod huiuſmodi beneficium ipſi minori de-
functo vlterius competeret. Quibus ſtantibus, in præ-
ſenti dubio diſtinguo duos caſus.

47 Primus eſt, quando hæres ab inteſtato † vult petere
hanc reſtitutionem aduerſus teſtamentum factum a mi
nore defuncto, ex eo quia male conſultus, & impru-
denter inſtituit alias extraneos hæredes, prout ponunt
Doct. præall. in d. l. 1. §. fuit quæſitum. ff. ad Trebell. Se-
48 cundus caſus eſt, quando hæres ex teſtamento † mino-
ris vult hoc facere eo prætextu, quod diſpoſita in teſta-
mento à minore facto, ſint imprudenter, & inconſulto
vel a dolo inducto diſpoſita.

49 Primo caſu † videtur mihi, quod communis ſenten-
tia Doct. ſine dubio procedat, quia impoſsibile videtur,
quòd huic conſanguineo qui non eſt hæres, exiſtente
ſcripto in teſtamento valido poſsit dari hoc beneficiũ
reſtitutionis; Pattem enim vt ipſe fieret hæres, & ſic vt
hæres peteret reſtitutionem in integrum, ex qua vellet
fieri hæres, quod abſurdum de ſubtilitate iuris mihi pe
nitus videtur, quemadmodũ abſurdum eſt dicere, quod
liceat ei petere reſtitutionem in integrum ad hoc, vt re-
præſentare poſsit defunctum,& antequam illum repræ
ſentet, velit ex perſona defuncti tantum hanc reſtitutio
nem petere; In his igitur terminis in quibus ponũt hũc
caſum doctores, ego puto eorum ſententiam de iure ve
riſsimam, Intelligendo, prout ipſi intelligunt, quod ſi
50 dolo hæredis ſcripti fuit minor † inductus ad ita teſtan-
dum,& inſtituendum hæredem extraneũ, detur hæredi
ab inteſtato actio de dolo ad intereſſe contra ipſum hæ
redem extraneum, vt d. l. Lucius. §. Sempronia. ff. de le.
2. qui tex. certe eſt ſing. ad hoc.

51 Secundo vero caſu, † dubitabilior videtur articulus,
ceſſat enim abſurdum, quod aderat in præcedẽti caſu.
Sed obſtat hæredi nihilominus alia ratio, quod ſcilicet
hæc reſtitutio non competebat ipſi minori, cum poſſet
ad libitum reuocare diſpoſita in teſtamento ſuo, & per
peram ordinata,& ipſe non poteſt venire ex alia perſo
na, quam ſui authoris.

Quicquid tamen ſit, æquiorem ſentẽtiam ſequendo,
52 Ego diſtinguo ſic; Aut minor fuit dolo inductus † ad
ita diſponendum, ſcilicet legandum, fideicommitẽdum,
& donandum cauſa mortis, imprudenter & inconſulto
perſonis vilibus,& immeritis,& tūc puto quòd reſtituẽ-
dus ſit iſte hæres aduerſus huiuſmodi vltimas volunta-
tes, nam ſi certum eſt, quod hoc caſu datur actio de do-
lo aduerſus huiuſmodi perſonas, quæ minorem ad ita
diſponendum induxerunt, vt d. § Sempronia;& certum
quoque eſt, quod actio de dolo non datur, quando po-
teſt ſuccurri ope reſtitutionis in integrum, quia eſt ſub-
ſidiaria & famoſa. l. fi. ff. de reſt. in integ. vbi expreſſum,
æquius videtur dare hæredi hanc reſtitutionem in inte-
grum, quam actionem de dolo famoſam. Neq; mouet,
quòd hæc reſtitutio non competebat minori defuncto,
ergo neque hæredi; quia minor non excludebatur ab
hac reſtitutione tanquam ab indebita,& iniqua, ſed tan
quam à ſuperflua, cum poſſet ad libitum reuocare diſpo
ſita illa,& perperam relicta ac donata, quę reuocatio hę
redi non permittitur,& ſic in eo ceſſat ratio, quæ exclu
53 debat minorem a reſtitutione. Neque obſtat, quòd † q̃
cauſa, quæ impediebat minorem reſtituendum, ceſſat in
hærede, nihilominus hæres non reſtituetur, vt per glo.
in d. l. non ſolum. ff. de reſt. in int.& dixi ſup. q. 50. art 5.

Quia procedit, quando hæres in repræſentando de-
functum non poteſt repræſentare niſi cum illa qualita-
te,& in petitione reſtitutionis, idem inconueniens ſequi
tur ſi petet illã hæres nomine minoris, ſicut ſi minor ip
ſe petiiſſet, vt in exẽplis gl. in d. l. nõ ſolũ. Quod ſecus ac
cidit in caſu noſtro, qa hęres petẽdo nomine minoris pe
tit nomine eius q̃ non põt amplius illã vltimã voluntatẽ
reuocare,& ſic non adeſt inconueniens illud de concur
54 ſu remedii ordinarij. Præterea actio † de dolo de qua in
d. §. Sẽpronia, non competebat ipſi defuncto, quia reuo-
care ibi quoque poterat voluntatẽ illam, & tamen da-
tur hæredi, Neq. dicatur quod competat hæredi ex per-
ſona propria, quaſi cõtra eum dolus commiſſus ſit, quia
hoc non eſt verum, cum tempore doli commiſsi. eius in
tereſſe

Digitized by Google

tereſſe non eſſet firmatum neque re, neque ſpe, quia teſtamentum non erat adhuc morte confirmatum.

Et licet prædicta de ſubtilitate iuris poſſent dubitationem recipere, quo ad reſtitutionem in integrum, ex capite ætatis ipſius minoris, tamen ex æquitate quoad
55 reſtitutionem † ex clauſula generali, ex diſpoſitione l. Pantonius. ff. de acquirend. hæred. omnino veram, & tenēdam puto hanc ſententiam quam firmaui, quia & ſi minori non competebat adhuc reſtitutio in integrum, quoniam læſio eius completa non erat, cum poſſet adhuc teſtamentum reuocare, vel diſpoſita perperā in eo, tamen morte ſuperueniente in minori ætate, & antequam melius ſaperet, & intelligeret, dicitur completa læſio eius in vltimo mortis articulo, in quo diſpoſitiones ab eo factæ ſunt irreuocabiles, prout accidit in d. l. Pantonius. vbi datur reſtitutio hæredi licet defuncto nō competeret, niſi adiungendo tempora prædicta ad læſionem complendam, vt prædixi.

56 Aut minor non fuit dolo inductus, † ſed ex mera eius imprudentia, & lapſu ætatis, & tunc idem puto, & ſi nō rationibus prædictis, tamen ex diſpoſitione, & æquitate d. l. Pantonius, inducendo, vt dixi ſtatim, & ita pererrā ſeu in hac difficultate, inhærendo æquitati, non rigori iuris, & cum hæc æquitas ſcripta ſit in iure ſaltem in ſimili, præferri debet rigori, ad not. in l. placuit. C. de iud. cum ſimil. & ita intelligo etiam & declaro, quæ dixi ſupra q. 50. art. 5. nu. 50. & ita concordo diſcrepantiam opinionum Baldi in hoc articulo, circa donationem cauſa mortis, in qua hæc quæ dixi tanto magis procedunt, quo magis illa accedit contractui, quam aliæ diſpoſitiones teſtamentariæ.

S V M M A R I V M.

1. *Dotalibus in conuentionibus, an quilibet etiam maior reſtituatur in integrum propter grauem læſionem, ſpeciali fauore dotis.*
2. *Minor an reſtituatur aduerſus dotem ſibi ab vxore, vel ſocero, vel alijs datam, prætextu modicitatis.*
3. *Declaratio Gl. in c. ex parte, in gl. magna, ibi, dico quòd non, quia error dimittarum & c. de reſt. ſpoliat.*
4. *Aduerſus matrimonium non datur reſtitutio.*
5. *Læſio in hoc propoſito an probetur ex hoc, quod minor accepit pro dote nomen debitoris inopis.*
6. *Et an in maiore decepto ignoranter circa nomen debitoris idem dicendum ſit.*
7. *Et quid ſi læſio minoris conſiſteret ſolum in difficultate exigendi ipſam dotem.*
8. *Et quid ſi ex pactis appoſitis circa dotem, vel ſolutionem eius læſus eſſet minor, licet dos in ſe ipſa eſſet congrua.*
9. *Læſio qualibet reſultans ex pactis appoſitis circa lucrum dotis, vel alijs pactis ſufficit minori ad reſtitutionem obtinendam aduerſus dotem. & 10.*
11. *Quid ſi ipſa vxor nec haberet, nec habere poſſet maiorem dotem.*
12. *Reſtitutio hæc aduerſus modicam dotem datur ad hoc, vt dos augeatur, non vt matrimonium diſſoluatur.*
13. *Puella minor an reſtituatur aduerſus exceſſiuam dotē marito ſuo datam.*
14. *Dotis conſtitutio ſuper omnibus, ſiue de omnibus bonis ſuis a muliere facta ipſo iure valet, licet alias immobilia alienare non poſſit.*
15. *Fæminæ, & vxores ſplendent diuitijs, & radijs maritorum.*
16. *Dos ſequitur naturam matrimonij.*
18. *Mulier nobilis ſi dederit viro ignobili, & indigno omnia ſua bona in dotem, an ex hoc ipſo reſtituatur.*
19. *Mariti ignobilitas reſpectu vxoris probari poteſt ex qualitate conſanguineorum vtriuſque partis.*
20. *Et quid ſi maritus ſit quidem illa dote dignus, ſed mulier non poſſit præſtare totam illam dotem, quam promiſit.*
21. *Et quid ſi mulier quæ ex primo viro habet plures filios, dat omnia bona ſua in dotem, an ex hoc ipſo dicatur læſa.*
22. *Mulier maiori 25. annis ſi vltra dimidiam congruæ dotis læſa ſit, ſuccurritur ex clauſula generali.*
23. *Et an procedat in hærede ipſius mulieris.*
24. *Puella minor an reſtituatur in integrum aduerſus dotem nimis modicam datam, vel conſtitutam ſibi a fratribus, vel patruo, & a ſe acceptatam.*
25. *Minor an reſtituatur in integrum aduerſus exceſſiuam dotem datam a ſe ſorori ſuæ pro illa maritanda.*
26. *Dotem dare eſt opus pietatis, etiam ſi detur alicui, vel pro aliqua extranea. & 28. declaratur.*
27. *Dotis exceſſus in pluribus conſiſtere poteſt, vel quod dotanti non remaneat vnde viuere poſſit, vel habeat alias ſorores, vel habeat iam nuptas, ſed cum minori dote, vnde inuidiam, vel querelam inter eas cauſare poſſit.*
28. *Dotem dare eſt opus pietatis, quando pro muliere paupere, & intuitu Dei pro eleemoſina datur.*
29. *Et quid ſi in huiuſmodi cōſtitutione dotis iuramentum interueniſſet.*
30. *In dotibus quæ dicta ſunt in hac materia reſtitutionis in integrum, an habeat locum in donationibus propter nuptias.*
31. *Et an habeant locum in hæredibus ipſarum mulierum ea, quæ dicta ſunt de reſtitutione ipſarum mulierum.*
32. *Reſtitutio aduer. dotem videtur ſuperflua, vbi ad ipſum dotātem iure ipſo ſoluto matrimonio reuertitur.*
33. *Statutum vbi cauſat læſionem, ibi non datur reſtitutio in integrum, ſed ibi declaratur hoc.*
34. *Maritus ſi ad inopiam vergat, & vxor agat pro exactione ſua dotis, non poteſt maritus etiam minor petere reſtitutionem in integrum aduerſus receptionem, & malam collocationem huius dotis.*

QVAESTIO LIX.

De reſtitutione in integrum aduerſus dotem, donationem propter nuptias, ſponſalitias largitates, & cætera id genus.

CVmque donationes, & dotes ſimilitudinē quandā habeant, viſo de reſtitutione in integrum aduerſus donationes a minore factas, videndum eſt de reſtitutione aduerſus dotes a minoribus vel maioribus datas vel receptas, & ſimul aduerſus donationes propter nuptias, ſponſalitias largitates, & cætera ſimilia, quæ omnia hiſce articulis commode expediri poſſunt.

Primo, An quilibet etiam minor reſtituatur in conuentionibus dotalibus, quando læſus eſt in præiudiciū dotis, & hoc fauore dotis.

Secundo, An minor reſtituatur aduerſus dotem ſibi datam ab vxore ſuā, puta ex cauſa modicitatis, vel in mala forma & exactione.

Tertio, An minor puella reſtituatur aduerſus dotem datam a ſe marito ſuo in exceſſiua quantitate.

Quarto

Quarto, An puella reſtituatur aduerſus nimis modicam dotem ſibi a fratribus conſtitutam.

Quinto, An minor reſtituatur aduerſus nimis exceſsiuam dotem a ſe datam ſorori ſuæ pro ea maritanda.

Sexto, An id quod dicetur in dotib. in propoſito procedat etiam in donationibus propter nuptias, vel ſponſalitijs largitatibus &c.

Septimo, An id quod dictum erit in ipſis puellis, habeat locum in hæredibus illarum ſoluto matrimonio.

Articulus I.

1 AD primum, An ſcilicet quilibet etiam maior † in conuentionibus dotalibus grauiter læſus reſtituatur in integrum ſpeciali fauore dotis.

Quoniam hoc venit tractandum ſupra in prima parte inter cauſas generales, ex quibus reſtitutio cōcedenda venit, dixi plene quæſt. 14. art. 7. Vbi in ſumma feci regulam quod non, limitando illā niſi læſio eſſet nimis grauis, quo caſu viſum mihi fuit æquius etiam dandam reſtitutionē ex clauſula generali, per l. iure. ad fin. ff. de iu. dot. & idem latius deduxi ibi: vnde hic non repeto.

Stante ergo hac concluſione negatiua in maioribus, de quibus re vera non loquitur tit. C. ſi aduer. dotem, videamus, an & quando minores læſi in huiuſmodi conuentionibus dotalibus reſtituantur in integrum abſque aliquo ſpeciali fauore dotis, ſed ex fauore ætatis tantū, quinimo contra ipſum fauorem dotium ſæpenumero, idque pluribus ſeparatis articulis expediamus.

Articulus II.

2 AD ſecūdum, An ſcilicet † minor reſtituatur aduerſus dotem ſibi ab vxore ſua vel ſorore datam, prætextu læſionis ex modicitate dotis, vel exactionis eius difficultate, vel alia cauſa ſimili.

Videtur quod non.

Per notata per glo. in c. ex parte. in gl. magna, ibi, dico quòd non, quia error diuitiarum &c. de reſtit. ſpoliat. & per hanc glo. ita ſimpliciter tenet Ang. in l. 1. C. ſi adu. dotem, in fine, vbi quærit an ſi minor recepit minorem dotem, quam conditio eius mereatur, propeterea debeat reſtitui, & dicit quòd non, per d. gl.

In contrarium determinat Bal. Nouell. in tractat. de dote, ſiue in repet. l. 1. ff. ſol. matrim. ſub nu. 325. priuil, 61. Et pro hoc adducit text. in l. ſi ex cauſa. §. ſi dotis. ff. de minor. vbi mulieri circumuentæ in conſtitutione dotis, ſuccurritur, ergo idem in minore, & ita ipſe arguit.

Ego puto hanc poſteriorē ſententiam veram eſſe, tū per d. §. ſi dotis, qui vere loquitur in muliere minore, & declarat dari hanc reſtitutionem ex capite ætatis, non ex priuilegio dotis, gloſſa ibi, & cæteri poſt eam. Tum etiam, quia nō video rationem ſpecialitatis, quare ſi minor lædatur in hac dote, ei non ſuccurratur, cum in alijs omnibus læſionibus, datis terminis habilibus ei ſubueniatur. l. ad omnium. ff. de minor. Præſertim cum nullū fiat præiudicium fauori dotis, quinimo ille ampliatur, quia tractatur de illa augenda, non autem minuenda, ergo multo magis debet dari reſtitutio, cum fauor quoq. dotis concurrat. l. iure. ff. de iur. dot.

3 Ad contrarium aūt reſp. quod † glo. in d. c. ex parte. non tractat de reſtitutione in integrum aduerſus dotē, an ſcilicet prætextu modicitatis illius debeat minor reſtitui ad maiorem dotem conſequendam, ſed tractat de
4 reſtitutione aduerſus † ipſum matrimonium, an ſcilicet prætextu modicitatis dotis debeat matrimonium iam contractum infringi, & determinat quod non, reddens rationem illam, quia error diuitiarum non impedit matrimonium. 29. q. 1. §. 1. ergo nec ſponſalia, inquit gloſſ. & ſic vult quod non detur reſtitutio in præiudicium matrimonij, non autem aliquid dicit de reſtitutione aduerſus dotem, cauſa augendi illam, hoc enim eſſet abſurdū & iniquum, & ſi Ang. in d. l. 1. C. ſi adu. dotem, ita intellexit illam gloſſam, vt ſcilicet de reſciſsione matrimonij loquatur, benedixit, ſin autem quod nō detur minori reſtitutio cauſa augendi dotem ſuam prætextu modicitatis, pace eius, puto quod erret, ſic perfunctorie & oſcitāter allegando illam gloſſam, & per eam hanc quæſtionem determinando, prout fecit.

Concluſio igitur vera ſit, quod minor reſtituitur eo prætextu, quod ſibi nimis modica dos data fuerit, attenta eius nobilitate, vel diuitijs. Quod nota ad fauorem eorum adoleſcentum, qui amore nimio compulſi deſpōſant puellas ignobiles, vel etiam nobiles pro modica admodum dote.

Ampliaque hanc concluſionem, vt procedat etiam, quando læſio conſiſteret in hoc, quia minor ſtipulatus quidem eſſet dotem ſibi congruentem, ſed accepiſſet
5 pro ea nomen debitoris pauperis, † vel vergētis ad inopiam, vel ceſsionem bonorum, ſing. tradit præall. Bald. Nouel. in d. tract. de dote, par. 12. num. 35. Qui licet lo-
6 quatur † in maiore decepto ignoranter circa nomen debitoris, tamen idem dicendum eſt minore lapſo circa illud ex imbecillitate ætatis. per glo. & doct. in l. nec non. ff. ex quib. cau. maio. & dixi ſupra q. 14. art. 7.

Amplia ſecundo in ſimili ſi læſio minoris cōſiſteret,
7 vel in difficultate † exigendi dotem, vel quia prædia erant penitus infructuoſa, vel ſubiecta periculo euictionum ex cauſa fideicommiſſorum, vel alia, vel quòd periculo fluminum vel incurſionibus hoſtium, vel aeris peſtilentis incommodo &c.

Amplia tertio, vt procedat quomodocunque ex pa-
8 cto aliquo † appoſito circa dotem, ipſa quæ alias ſit lucroſa & conueniens, reddatur modica, & incongrua, per text. in l. minor ſi in id. §. 1. ff. de minor. vbi eſt expreſſum, & habes ex eo regulam generalem, quòd minor læ-
9 ſus † vel læſa ex pacto circa dotem appoſito reſtituitur, quod nota etiam pro ſequent. articulis, & concluſionibus.

Et hinc etiam inferas, quod ſi ſit læſus vel læſa in pa-
10 cto † lucri dotis reſtituetur, vt illud pactum tollatur, vt ſing. dicit Gomeſ. var. reſol. tom. 3. c. 53. n. 3. poſt doct. in d. l. vnica. C. ſi adu. dotem.

Limitarem tamen econtra prædicta, vt non proce-
11 dant, quando ipſa vxor † non haberet, neq. habere poſſet maiorem dotem a patre vel fratribus, vel alijs eius cōſanguineis, nam tunc maritus etiam minor, ea contentus eſſe debet, neque propterea matrimonium vel ſponſalia retractari debent, niſi in caſu ſcandali ex diſpenſatione Papæ, vt dicam in ſeq. quæſtione.

Et extende hanc limitationem, vt non ſolum procedat quantum ad hoc, vt ſcilicet nō propterea matrimonium infringi, vel retractari debeat, ſed neque etiā quan-
12 tum ad hoc, vt dos augeri debeat † cum nimio damno & præiudicio, & in necem quodammodo aliorum, vt puta, ſi eſſent plures fratres, vel ſorores, & collocata vna in matrimonium iuueni nobiliori vel ditiori ipſis cum modica dote, cum tanta tamen quæ facultatibus mulieris & fratrum conueniret, & quæ augeri non poſſet ſine nimio diſpendio aliarum ſororum, vel fratrum, qui alias cogerentur mēdicare, illæve innuptæ, vel indotatæ remanere, tunc enim non daretur reſtitutio ipſi minori ad dotem ſuam augendam cum nece, vel ſoceri, vel ſocrus, vel cognatorum, cognatarumque, & ita æquum puto per regulam ſaltem. l. ſciendum. ff. ex quibus cau. maio.

Articulus III.

13 AD tertium, An ſcilicet † puella minor 25. annis reſtituatur in integrum aduerſus exceſsiuam quantitatem dotis marito ſuo datam.

14 Præmitte prius an videatur † ſuperflua hæc queſtio, nam videtur ex eo, quod non poteſt puella & cum decreto iudicis, vel ſine alienare prædia, niſi ob æs alienũ, l.ob æs. C.de præd. min. ergo cum nulla ſit conſtitutio dotis, videtur ſuperflua reſtitutio aduerſus illam, l.ſi quidem.C.de præd.min.cum ſimil.& ibi not. Sed contra veritas, vt concludunt omnes in d.l.1.C. ſi adu. dotem, & eſt tex.in d.l.1.& in l.Tertia.ff.de iur.dotium.

Ad contrarium reſp.quod illa lex, ob æs, debet intelligi non ſolum ob æs alienum, ſed etiam propter omnem aliam cauſam ſimilem, & ibi exponit gloſa, & in ſpecie ob cauſam dotis, vt ibi, & in l.lex quæ.C. de adm. tut.& in d.l.1.C.ſi adu.dotem, vbi Cyn.Bart.& alij communiter, & clare probatur in d.l.ea quæ, & in l.nulla.C.de iur. dot.

Hoc igitur ſuppoſito, & ſtante, circa ipſum articulum principalem, an ſcilicet huic mulieri quæ ipſo iure tuta non eſt, ſuccurratur ope reſtitutionis.

Videtur quod non.

Primò, quia, vt dixi, mulier poteſt dare omnia bona ſua in dotem, & dando in dotem videtur conſulere honori & dignitati ipſius viri ſui, & cum ipſa ab honore vi
15 ri honorata dicatur, † cum ſplendeat fœminæ radijs maritorum, Auth.de conſul.§.hoc itaque.verſi.decet enim. & l.fœminæ. ff. de ſenator. non dicetur læſa hoc caſu; quia ita faciendo prudenter feciſſe cenſebitur.

16 Secundo, quia dos ſequitur naturam matrimonij, tca. prudentiam, de donat.inter vir. & vxor. & not.in clem. diſpendioſam, de iudic. Et hinc eſt, quod in cauſa dotis debet procedi ſine ſtrepitu & figura iudicij, ſicut in cauſa matrimonij, Ang in l.1.ff.de ſolut.matrim. Sed aduer
17 ſus † matrimonium non reſtituitur minor, ergo nec aduerſus dotem, vt ſup.q.ſeq.art....

In contrarium eſt communis omium concluſio. ita firmant gloſ. Cyn.Bartol. & cæteri communiter in d.l.1.C. ſi adu. dotem, & omnes in l.ſi ex cauſa.§.in dotis. ff.de minor. Iacobin. de S. Georgio in l.ſiue generalis. numer.4.ff.de iur. dot. & in d.l.1.numer.1. Gozadin. conſ.33 col.pen.Campeg.in tract.de dote.Rol.de lucr. dotis, quæſtio.46.in fine vbi de communi Gomeſ.var. reſol.tom.2.cap.13.numer. 2.qui etiam de communi & ita tenendum eſt.

Text.eſt in d.l.1.& in d.l.ex cauſa. §. 1.ff. de min.& ratio clara eſt, quia ſi læditur ex hoc, ergo reſtituitur; quod autem lædatur plures caſus dari poſſunt, vt ſtatim eos ſubijciam, & hæc ratio tantò magis procedit quo ipſe minor reſtituitur, quando nimis modicam dotem accepit, vnde vt æqualitas ſeruetur, debet reſtitui ipſa quoque quando dedit ei dotem nimis exceſsiuam, attenta qualitate ſua, & mariti ſui, vt ex infraſcriptis exemplis clarius apparebit.

18 Primum exemplum eſt, ſi mulier † nobilis, egregia, & diues dederit omnia bona vel maiorem partem bonorum ſuorum marito ignobili, vel pauperi, adeo quod nimis excedat merita ipſius mariti, & quomodo, vel cuius parem de facili reperire potuiſſet abſque multo minori quantitate dotis, & hoc exẽplum ſequitur glo. Pet. de Bellaper.Cyn.Pau.de Caſt. & alij in d.l.1. & glo.in d.l. ſi ex cauſa.§.1.Et dicit Pau. præalleg. ꝙ iſta indignitas
19 † mariti poterit facile probari, attenta nobilitate contrahentium, & conſuetudine loci.

Sed cõtra hoc exemplum inſtat Manric.in ſuo tract. de reſt.in integ.cap.209.quia, inquit debere imputari ipſi mulieri quæ talem virum elegit.

Sed hoc leue eſt, nam imo ex hoc ipſo, quia prudentiæ ipſius mulieris imputari hoc poteſt, non autem fato, & euentui, reſtitutio ex hoc capite ætatis digna eſt, l.verum.§.ſciendum ff. de minor.

Præterea hæc ratio, ſibi enim imputari debet, maioribus, non minoribus obijcitur.l. cum mandata. ff.de minor. Tene ergo exemplum communiter à doct.allatum. & per illud poteſt commode reſp. ad primum contrarium ſupra adductum.

20 Secundum exemplum eſt, ſi mulier † dediſſet quidem hanc exceſsiuam dotem marito digno illa dote, vel etiã maiori, ſed tamen promiſit maiorem dotem quàm ſoluere & præſtare poſſet, attentis viribus patrimonij ſui.

Vt dicebant quidam ſimpliciter.

Sed quoniam obſtant non pauca, communis reſolutio, & diſtinctio doctorum iſta eſt.

Aut promiſit mulier hæc dotem iſtam exceſsiuam abſque authoritate tutoris, vel curatoris, quem habet, & non valet ipſo iure, neque reſtitutione opus eſt.

Aut promiſit ſolenniter, & valide, & tunc, aut promiſit vltra patrimonium, puta quia non habebat in bonis niſi mille, & promiſit mille & quingenta, & non valet promiſsio ipſo iure, & hoc quoque caſu non eſt opus reſtitutione, l.ſiue generalis.ff.de iur.dot.vbi eſt expreſsũ.

Aut promiſit iuxta valorem patrimonij, ſed vltra vires quia aderat plurimum æris alieni, & tunc dicunt doctores, aut curator ſciebat hoc, & ipſe curator tenetur, mulier autem ipſo iure tuta eſt, nec reſtitutione indiget.

Quia creditur curator vel animo fraudandi maritum, vel donandi illi feciſſe. Aut vero curator ignorabat, & tunc dicunt mulierem eſſe in integrum reſtituendam, ita glo.in d.l.1. in fine & ibi Bartol. Bald. Alb. Paul.de Caſt.Ful.& alij, C.ſi adu.dot.dicentes ita communiter teneri.& gloſ.in d.l.ſiue generalis.ff.de iur.dot. & ita eſt tenendum vt ſecurius, & æquius; quicquid in contrarium ſentiant Petr.& Cyn. in d.l.1.circa illud, an ſit exceſſus vltra patrimonium, vel vltra vires patrimonij, & Bal.Nouel in rep.d.l.1.numer.314.ff.ſolut.matri. variauerit in hoc ab eo quod dicit poſtea ibi ſub n.316.

Tertium exemplum affert Mauric.d.ſuo tract.c 209. inquiens, quod ſi mulier, quæ ex primo viro haberet
21 plures filios † omnia bona ſua in dotem dedit ſecundo marito, vel tantam partem vt filijs primi matrimonij non ſuperſit vnde viuere poſsint, reſtituetur.

Sed hoc ego ſuperfluum puto, propter diſpoſitionẽ l.hac edictali.C.de ſecund.nupt.quæ ſecundũm doct.ibi procedit etiam in matre alienante ex cauſa dotis.

Et ideo hoc exemplum melius pone, vt dixi ſupra in ſecundo artic.in fine.ver.& extende &c.

Concluſio igitur prædicta, ſatis firmata eſt exemplis prædictis, & ideo intrepide tenẽda eſt, & eam tenendo.

Ad contraria reſp.ſic.

Ad primum, vt dixi infra proximo verſ. primum exemplum, & ſeq.

Ad ſecundum reſp. quod diuerſa eſt ratio, quare non reſtituatur minor aduerſus matrimonium, non enim error diuitiarum impedit matrimonium. 29. q. 1.§. 1. & per glo.& in d.c.ex parte, in gl.mag.de reſti.ſpolia quod non procedit in dote, quia etiam ſi reſtitutio detur aduerſus dotem exceſsiuam, non tamen impedietur matrimonium, vt ſupra dixi.

Amplia hanc concluſionem, vt procedat etiam in mu
22 liere maiore annis 25.† Quia ſi læſa fuerit enormiter, i. vltra dimidiam congruæ dotis, non habebit quoq.reſtitutionem aduerſus hunc exceſſum, ita ſing. Bal. Nouellus in d.trac.de dote, par.6.priuil.42.

Sublimitando tamen vt per eum ibi fine, & in ſeq. priuileg. vt ſcilicet non procedat alternatiue remediũ

d.l.2.

Digitized by Google

d.l.2.C.de reſcind.vend.ſed tamen peti poteſt quod redigatur dos ad congruam quantitatem, vel quòd nullatenus data ſit, hoc enim peti per hanc reſtitutionem nõ poteſt.

Amplia ſecundo, vt procedat etiam in hærede ipſius
23 † mulieris, vt eſt tex.in l.1.C.ſi adu.dotẽ.Sed de hoc plenius dicetur infra ead.q.artic.fin.

Articulus IIII.

24 AD quartum, An ſcilicet † puella reſtituatur in integrum aduerſus nimis modicam dotem ſibi a fratribus, vel patruo conſtitutam, & ab eo acceptatam.

Videtur quod non, quia puella ſic agendo prudenter agere dicitur, nam ſi contentam ſe dicit modica dote, & hoc ex eo, vt domus & agnatio ſua nobilius cum diuitijs conſeruetur, pro vt regulariter faciunt, quando eiſdem fratribus renunciant ſcilicet agnationis fauore, nõ poteſt dici læſa ex imprudentia, ſed ex virtuoſa eius liberalitate, vnde ex hoc reſtitui non poteſt durãte vita fratrum, vel filiorum maſculorum ex eis, quod ſi deficiant ſine maſculis deſcendẽtibus, & ſic agnatio deficiat, cuius contemplatione puella contenta fuit modica hac dote, tunc non poteſt dici puella læſa ex conſilij defectu, & imprudentia ſed fato & fortuna, vt manifeſtum eſt, quo caſu non datur ei reſtitutio.l.verum.§.ſciẽdum. ff.de minor.& ita tenet Cannet.in extrauagãt.ſi aliquem.§.ſed ſi fuerit minor.car.323.per totum late defendẽs hoc fundamentum, vt nouiter aduerti poſtquam hic liber in lucem prodijt.

In contrarium facit, quia vt patet, ęquitas non patitur, vt bona fides & liberalitas huius puellæ deluſa remaneat, & bona ſuorum in extraneos tranſeant:& reperi poſtea ſecundam hanc opinonenem determinãtem poſt multa hinc inde adducta Andr.de Iſer.in tit.de natur.ſucceſſ.feudi.num.26.& 27.per totum, dum inquit, quod ſi filij fratribus nati non ſint, & ſic agnatio ex hac parte extincta ſit, puella hæc debet reſtitui, tanquam læſa, & agere ad maiorem, & congruentem dotem. Et mihi placet. Quicquid Cannet.contra clamet.

Neque obſtat contrarium, quia non poteſt dici læſa ſimpliciter caſu, & accidenti, prout quibuſdam videbatur per l.de fideicommiſſo.C.de tranſact. Nam & ſi veriſimile fuiſſet, patrem, vel fratres filios maſculos habiturum, & ſic, quantum ad hoc fecerit id, quod quilibet diligens paterfamilias feciſſet pro cõtinuatione ſuæ agnationis, quia tamẽ apponere poterat conditionem illam, ſi filios maſculos haberẽt, & non appoſuerit, imprudenter quoad hoc ſe geſſit, & ideo reſtitui debet, quæ nota diligenter, quia per hanc reſp.tolluntur omnes rationes Cannetj.

Articulus V.

25 AD quintum, An ſcilicet † minor reſtituatur aduerſus exceſſiuam dotem a ſe ſorori ſuæ pro illa maritanda.

Videtur, quòd non, quia dare dotem etiam cuilibet
26 extraneæ eſt opus pietatis. † l.cum is. §. ſi in ea opinione.ff.de condict.indeb.& plene per Tiraq. in tracta.de priuil.piæ cauſæ, in procem.ſed opus pietatis exercere in abundantia, non ſolum non eſt imprudenter agere, ſed abundando in opere bono prudẽtius agere, igitur ſi nõ reſtituitur minor aduerſus opus pietatis modicum, vt ſupra dixi pluries, multo minus reſtituetur, quando opus pietatis eſt magnum.

In contrarium eſt communis opinio omnium doctorum, qui hoc tetigerunt: Natta conſil.658.col.1.per totum, vbi late lib.4.poſt Abb.in conſ.12.vt clare, in fine lib.1.& Bal.in conſ.108.quæritur vtrum adulta.lib.1.& Syluan.clare in conſ.13.per totum, lib. 1.

Et ratio eſſe poteſt, quia ſupponendo quod dos ſit
27 exceſsiua, iſte exceſſus conſiſtere poteſt † in pluribus, quæ omnia læſionem, & imprudentiam arguerent, videlicet, quòd ipſi remaneãt ſine patrimonio ſufficienti ex quo viuere poſsint ſecundum eorum conditionem, & nobilitatem, vel quod habeant alias ſorores, quas non poſsint poſtea æqualiter tractare, & ex quo inuidia merito inter eas, & primam nuptam induceretur, vel quòd, ſi iam aliæ dotatę ſint, poſsint quandoque hac de cauſa, vel ſupplementũ congruæ dotis, vel legitimæ petere, & in ſumma quòd propterea iſti fratres in graue damnum incidant.

Quo ſtante, non obſtat ratio dubitandi, quia dotis cõſtitutio eſt opus pietatis in caſu quo pauperes dotantur,
28 † quæ alias nubere nõ poſſunt, alias potius liberalitatis, quam pietatis opus eſt, vt voluit Bal.in l.illud.col.1.C.de ſacroſ.Eccleſ.& alij innumeri quos pro hac declaratione congerit Tiraq.in d.tract.de priuil.piæ cauſæ, in procem.ver.item cum dos &c.ſed certe quando in actu exercendæ liberalitatis modus exceditur, nõ eſt amplius actus virtutis, ſed vitii, vt manifeſtũ, ideo male & imprudenter agi dicitur, dum etiam in dotando modus exceditur, & ſic reſtitutio concedenda venit.

Vera igitur eſt concluſio prælegatorum, quod hoc caſu iſtis minoribus detur reſtitutio.

29 Ampliaturque ſecundum aliquos, etiam ſi † iuramẽtum in huiuſmodi conſtitutione dotis interueniſſet, dũ modo iſte exceſſus ſit nimis grauis, & enormis, quia dabitur nihilominus reſtitutio: Natt.d.conſ.658.num.10.& Syluan.d.conſ.13.per totum libr.1.& idem præſupponit etiam Abb.in d.conſ.12.libr.1.col.pen.in vlt.dubio, & exemplum iſtius enormis læſionis hoc caſu afferunt, ſi vltra dimidium congruæ dotis fuit data dos, vel vltra dimidiũ eius, quod eorum facultates patiebantur.

Quod nota.

Articulus VI.

AD ſextum, An ſcilicet quæ dicta ſunt in dotibus & reſtitutione in integrum aduerſus illas habeat
30 locum in donationibus † propter nuptias, & in ſponſalitiis largitaubus &c.

Et breuiter conclude quod ſic.

Quia adeſt eadem ratio, & de donatione propter nuptias dixi ſupra q.præced.art.... & ibidem de ſponſalitia largitate, poſt Paulum de Caſt.in d.l.1.C.ſi adu.dotem; & Mauric.vbi ſupra ibi. Igitur ſi grauiter minor vel puella lædantur in huiuſmodi actibus, reſtituentur, ſicut in dotibus.

Articulus. VII.

AD ſeptimum, An ſcilicet quæ dicta ſunt in reſtitutione mulierum aduerſus dotes in caſibus prędi-
31 ctis habeant locum etiam in † hæredibus earum.

Videtur quod non.

32 Nam ſuperflua † videtur reſtitutio illis, ad quos dos reuertitur ſoluto matrimonio.l.dos a patre.C.ſol.mat.

Sed contra eſt tex.in l.1. C.ſi adu. dotem. & iſta eſt veritas, & probatur per regulam l.non ſolum. ff.de reſtitut. in integ.

Ad contrarium reſp.doctores pluribus modis, & primo quod poteſt eſſe vtilis reſtitutio in integrum hęredi propter pactum factum a muliere de lucro dotis, ita gl. in d.l.1.ex Azon.C.ſi adu.dotem, in fine.

Et ego pro hac reſponſione adduco text. expreſſum in l.minor ſe in id.§.1.ff.de minor. & dixi etiam ſupra ead.q.artic.2.ver.amplia 3.

Secundo

Digitized by Google

Secundo etiam reſpondent, quod erit vtilis reſtitutio hæc hæredi propter fructus, quos maritus percepit interea de ea parte dotis, quæ cum læſione, & damno mulieris data fuit ad hoc, vt reſtituantur, ita gl. Bar. & alii in d. l. 1. num. a. C. ſi aduer. dot. & ibi Petr. de Bellapert. in prin. per l. quæſitum. ff. de vſufr. cum ſimil.

Tertio etiam reſpondent, quod erit vtilis hæc reſtitutio hæredi propter ſtatuta, & conſuetudines locorum, quibus vt plurimum diſponitur, vt mariti per mortem vxorum lucrentur tertiam, vel quartam partem, vel dimidium dotis, ita Bar. in d. l. 1.

Sed contra facit, quia minores non poſſunt reſtitui,
quando faciunt id quod ſtatutum iubet, non enim lædū
33 tur ex imprudentia, ſed ex diſpoſitione ſtatuti, ergo nō
datur reſtitutio. l. fin. C. de reſt. in integ. & per Alber. in
tract. ſtatut. par. 1. q. 4. & dixi ſupra q. 15.

Suſtinendo tamen Bartol. poſſumus dicere ex intentio. Bald. ibi, quod hoc caſu non reſtituitur minor neq. hæres eius aduerſus ſtatutum, ſed aduerſus effectus ſtatuti, nam cum cognoſceret minor puella, quod ex diſpoſitione ſtatuti maritus eius lucratus erat dimidiam dotis, vel tertiam partem per mortem eius, non debebat ei dare tantam dotem, vel in caſu mortis ſtipulari ſibi vel hæredibus eius totam reſtitui, & ſic rem ſuam melius agere cum dotem dabat.

Quarto etiam reſp. Azo quod poteſt concurrere remedium reſtitutionis cum alia actione ordinaria. per l. in cauſæ. §. Pomponius. ff. de minor. tenendo opinionem Msrtini.

Sed quoniam hæc eſt contra communem, & veram Bulg. ſentētiam, vt dixi ſup. q. 17. art. 5. Ideo mitto hāc ſententiam, & reſponſionem, & cum alijs pertranſeo.

Notandum eſt etiā vnum ſing. in hac materia, quod
34 ſi maritus † vergat ad inopism, & vxor eius agat pro e-
xactione ſuæ dotis, non poteſt minor maritus petere re-
ſtitutionem in intregrum aduerſus receptionem & ma
lam collocationem huius dotis ſibi datæ, licet alias reſti
tuatur minor aduerſus ſolutionem pecuniæ ſibi factam.
Ita per multas authoritates & exēpla. pbat Io. Lopes in
repet. cap. per veſtrss. §. 26. ſub num. 4. & ſeq. & ſub nu.
fin. ita concludit. Quod eſt ſing. & notandum, & non
ex alio quam fanore dotis accidere fatendum eſt, ex
quo etiam colligitur, quod fauor dotis præponderat fa-
uori ætatis.

SVMMARIVM.

1 *Minor an reſtituatur aduerſus matrimonium a ſe contractum.*
2 *Argumentum a matrimonio ciuili ad naturale, & num. 8.*
3 *Liberorum ciuilium procreatione ad naturalium procreationem.*
4 *Quid ſi adoleſcent plcber & egregius acciperet vetulam edentatam.*
5 *Error circa qualitatem perſona vel conditionem non impedit matrimonium.*
6 *Matrimonium opus bonum maius eſt, quam commodum qualitatis vxoris.*
7 *Deus quos coniunxit homo non ſeparet.*
9 *Et an reſtituatur minor ſi in matrimonio læſus eſt enormiter.*
10 *Et an procedat in matrimonio non conſummato, remiſſiue nu. 12.*
11 *Et an procedat quo ad pœnam in contractu matrimonij appoſitam.*
12 *Aduerſus ſponſalia an reſtituatur minor.*
13 *Conſenſus mutuus perficit matrimonium.*
14 *Papa ſponſalia dirimere poteſt ex cauſa; inferior autē a Papa non poteſt.*
15 *Etiam ſi ſponſalia per verba de præſenti contracta ſint.*
16 *Papa ex quibus cauſis dirimat matrimonium per ſpōſalia contractum regula.*
17 *Papa diſpenſare poteſt ſuper iure etiam diuino ex cauſa publica vtilitatis.*
18 *Minor an reſtituatur aduerſus ſententiam ſuper matrimonio latam.*
19 *Minor in cauſa Matrimoniali reſtituitur aduerſus probationes omiſſas poſt publicationem proceſſus.*
20 *In ſpiritualibus etiam datur reſtitutio, quando ſumus in iudicialibus.*
21 *Minor quando per errorem iuuenilem in iudicio confeſſus fuit ſe contraxiſſe matrimonium cum aliqua reſtituitur aduerſus confeſſionem hanc.*
23 *Minor an reſtituatur aduerſus ingreſſum religionis.*
24 *Minor in ſpiritualibus cenſetur maior.*
25 *Minor vbicunque pro maiori reputatur, non ſemper reſtitutionis auxilio priuatur.*
26 *Eccleſia habetur loco parentis.*
27 *Minor religionem ingrediendo facit meliorem conditionem ſuam.*
28 *Poſſidentis melior eſt conditio in pari cauſa in hac materia reſtitutionis.*
29 *Declaratio c. ſignificatum, de regular.*
30 *Pupillus ſi contrahat ſponſalia, non tenent ipſo iure.*
31 *Minor an reſtituatur aduerſus ingreſſum religionis, quando fuit dolo & blanditijs inductus ad ingrediendum.*
32 *Profeſſio facta in magno calore iracundia quaſi a furioſo facta non tenet, quia conſenſus deficit.*
33 *Chriſtus vult milites ſuos voluntarios, non coactos, vel deceptos.*
34 *Minor an reſtituatur aduerſus votum.*
35 *Votum regulariter ſolet eſſe ſuper erogatio boni.*
36 *Et quid ſi votum in ſui executione ab extra contineret vtilitatem vel honorem alicuius hominis mortalis.*
37 *Minor an generaliter reſtituatur aduerſus ſpiritualia.*
38 *Minor non reſtituitur in his quæ concernunt articulos fidei.*
39 *Aduerſus ſpiritualia licet non detur reſtitutio, tamen aduerſus iudicium inſtitutum ſuper illis, & actus in eo factos datur.*

QVAESTIO LX.

De reſtitutione in integrum aduerſus matrimonium carnale, vel ſpirituale hoc eſt ingreſſum religionis. Et huius occaſione de reſtitutione aduerſus ſpiritualia.

POſt dotis, & reſtitutionis aduerſus illam tractatum, conſentaneum eſt ad reſtitutionem aduerſus matrimonium deſcendere, & quoniam de matrimonio quoque ſpirituali quæri ſolet, hoc eſt de ingreſſu religionis, an per reſtitutionem in integrum reſcindi poſſit, de hoc quoque congrue in hac quæſtione agi poteſt, & generaliter etiam, & ſuccincte de reſtitutione in integrum aduerſus alios actus ſpirituales, quæ omnia paucis hiſce articulis concludi poſſunt.

Primo, An minor, reſtituatur in integrum aduerſus matri-

matrimonum carnale a ſe contractum.

Secundo, An ſaltem reſtituatur, quando matrimoniũ
non fuit per copulam carnalem conſumatum, ſed tan-
tum ad ſponſalia deuentum.

Tertio, An ſi non reſtituitur aduerſus hæc, ſaltem ad
uerſus ſententiam ſuper matrimonio latam reſtituatur.

Quartò, An minor reſtituatur aduerſus ingreſſum re-
ligionis.

Quartò, An ſi minor fuit dolo inductus ad habitum
aſſumendum.

Sextò, Ad aduerſus votum reſtituatur minor.

Septimò, An reſtituatur aduerſus ſpiritualia queli-
bet in genere.

Articulus I.

AD primum, An ſcilicet minor reſtituatur aduerſus
1 † matrimonium à ſe contractum.

Videtur quod ſic.

Primò quia valere debet argumentum à matrimonio
2 † ciuili ad naturale, quia valet à procreatione liberorum
3 ciuili † ad naturalem. §. nam adoptio, inſtit. de adopt.
ſed minor reſtituitur aduerſus matrimonium ciuile, hoc
eſt adoptionem. l. 3. §. ſi quit minor. ff. de minor. & dixi
ſupra in hac ſecunda parte q. . . . artic. . . . Ergo & aduer
ſus matrimonium naturale.

Secundò quia ita videtur velle Abb. in c. ex parte, de
reſt. ſpol. col. 4. at eum vbiq. ſequi omnes teſtatur Barto-
lom. Beneuent. inter conſilia Zabarell. in quodam con-
ſi. matrimoniali concluſ. 6. in prin.

Sed contraria eſt veritas, & communis omnium ſen-
tentia, ita tenet originaliter glo. in cap. ex parte, in gloſa
magna poſt princ. verſi. ſed nunquid minor, & in fine,
de reſt. ſpoliat. & ibi Abb. num. 12. ita firmiter tenet, &
ceteri ſequũtur, & alibi Specu. in tit. de reſt. in inte. §. qua
liter, nu. 5. Alber. in l. quid ergo. §. item ſi alterius. ff. de
his qui not. infam. & in l. 1. in fi. C. ſi adu. dot. Bal. in d.
l. 1. num. 1. & 3. & Iaſ. in l. ſi conſtante. num. 215. ff. ſolu.
mat. Mauric. in ſuo tract. de reſt. in int. cap. 245. Bal. in
rub. de iudic. numer. 7. in 1. lect. & ſequitur Euerard. in
ſua centuria in loco à matrim. carnal. ad ſpiritual. verſi.
hinc etiam eſt. Gomeſ. variar. reſol. tom. 2. cap. 13. num.
2. Alex. conſ. 80. nume. 1. & 2. libr. 7. Dec. conſil. 112. in
prin. Soc. iun. conſil. 55. numer. 5. libr. 3. Io. Bapt. Ferret.
conſil. 139. per totum, & iudicando. Boer. deciſ. 350. nu.
5. in fine, verſ. quicquid ſit. Exẽplificantem poſt Specul.
4 Quando minor acciperet † vxorem vetulam edenta-
tam &c.

Et probatur per text. in cap. 1. 29. q. 1. dum ibi colligi
tur poſt longam & elegantem diſtinctionem, quod er-
5 ror † circa fortunam, & qualitatem perſonæ non dirimit
matrimonium ſicut dirimere ſolet error circa perſonam
& conditionem eius, vt ibi, atque ſuppone, quod error
operatur in reſtitutione maiorum, operatur ætas in mi-
norũ reſtitutione. l. 1. & ſeq. ff. de reſt. in integ. ergo &c.

Secũdò probatur, quia minor contrahendo matrimo
nium facit quod quilibet prudens faceret. Iaſ. d. numer.
215. & quamuis circa qualitatem perſonæ impruden-
ter ſe gerat, tamen quia non poteſt reſtitui aduerſus ip-
ſum matrimonium in ſe, debet pati damnum & incom-
6 modum huius qualitatis vxoris. Maius eſt † enim opus
bonum opus matrimonij & ſacramenti, quàm incom-
modum qualitatis vxoris.

Tertiò, quia hanc reſtitutionem nemo concedere po
7 teſt niſi iudex, ſed quos Deus † coniunxit homo ſepara
re non poteſt, vt in Euang. ergo &c.

Quartò quia ſpiritualia inhærent oſſibus, vnde non
poſſunt per diſpoſitionem ciuilem, qualis eſt reſtitutio
in integrum inde aboleri.

Et ita tenendo.

Ad contraria reſp. ſic. Ad primum, quod non eſt bo-
8 na ratio à matrimonio † ciuili ad carnale, eſt naturale q̃a
in coniunctione ciuili Deus non interuenit, ſicut in con
iunctione matrimonij veri & naturalis, vnde per regu-
lam eius eſt ſoluere, cuius fuit ligare, non poteſt homo
in hoc ſecundo ſe intromittere, & dirimere.

Sit ergo concluſio, quòd minor non reſtituitur aduer
ſus matrimonium.

Ampliatur hæc concluſio vt procedat etiam ſi minor
9 enormiter † læſus fuiſſet ex cõtractu huius matrimonij,
puta quod vidua aliqua amore capta alicuius egregij a-
doleſcẽtis aſſeruerit ſe habere amplum patrimonium,
ad hoc vt alliceret eum ad contrahendum ſecum, & cõ
traxerit minor adolenſcens hac ſpe, nam licet reperia-
tur poſtea hæc vidua habere puſillum patrimonij & mo
dicam dotem, non propterea reſtituitur minor. Quia er-
ror diuitiarum non impedit matrimonium, d. c. 1. 29. q.
1. & per gl. in d. c. ex parte. de reſt. ſpoliat.

Limitatur e contra primo vt procedat in matrimo-
10 nio conſummato † per carnalem copulam non autem
in ſponſalibus tantum, vt quidam dicunt, ſed quia du-
bium eſt, dixi plene infra art. ſeq. limitatur 2. & vt dixi
inf. eo. artic. 3.

Limittatur tertiò, vt non procedat quo ad pœnam in
quam incurriſſet minor propter matrimonium a ſe con
tractum nam aduerſus illam reſtitueretur. ita ſing. Ri-
minal. conſ. 427. num. 50. lib. 3.

Articulus II.

AD ſecundum, An ſcilicet minor reſtituatur ſaltem
aduerſus matrimonium adhuc copula carnali non
11 conſumatum, † & ſic an aduerſus ſponſalia per verba de
præſenti.

Videtur quod ſic, Quia non videntur adhuc vere, &
naturaliter cõiuncti, & ita tenere videtur, vel ſentire ſal
tẽ Soc. Iun. conſ. 55. nu. 5. li. 3. dum dicit aduerſus matri
moniũ conſumatum non dari reſtitutionem, & ſic vide-
tur velle, quòd aduerſus non conſumatum detur reſtitu
tio, & idem clare ſequitur Ancha. cõſil. 239. per totum.

Contrarium tenet Euerar. in d. loco a matr. carn. ad
ſpiritua. verſi. hinc eſt etiam. & Zilet. conſil. 150. nu. 14.
inter conſilia eius criminalia: quod conſilium eſt domi-
norum aduocatorum Marchiæ.

Et facit pro hoc fortis ratio, nam conſenſus eſt ille,
qui perficit matrimonium. l. nuptias. ff. de regul. iu. & ad
ſubſtantiam matrimonij ſufficit coniunctio, quam facit
12 mutuus conſenſus contrahentium per verba de preſen-
te, ego te accipio &c. & verba ſacerdotis, ego vos coniũ
go in nomine patris &c. vnde Deus per manus ſacerdo
tis dicitur coniunxiſſe abſque alia copula carnali.

Pro concordia ego puto veram diſtinctionem Dec.
in conſil 112. col. 1. & ſeq. vſq. ad fi. Cuius doctrinã bre
uiter colligendo, poſſumus dicere quod veritas ſit iſta, vi
delicet.

Aut quærimus, an poſsit pretor ſiue quilibet alius iu-
13 dex, vel princeps † inferior a Papa reſtituere in integrum
hunc minorem, dic quod non, quia quod Deus coniun-
xit &c.

14 Aut quærimus, an poſsit Papa † hoc facere media diſ
penſatione. & Dec. concludit, quòd poſsit & idem An-
ch. d. conſ. 239. qui reuera loquitur in ſolo Papa. & mo-
uentur principaliter per glo. communiter approbatam
in c. ex publico, in gl. fi. de conuerſ. coniug. quæ vult,
quod Papa poſsit ex cauſa dirimere matrimonium etiã
15 per verba de † præſenti iam contractum, non tamen ad
huc per carnalem copulam conſumatum, & hanc eſſe
communem ſententiam dicit Præp. in c. fi. de ſponſa
duorum, & Dec. d. conſil. 112. col. 2.

Quæ

Quæ autem ſint cauſæ,quæ debeant mouere Pontifi-
cem,dicunt præallegati,quod ſunt illæ ex quibus minor
poſſet reſtitui , ſi eſſemus in cauſa profana , videlicet
in dote,& congruentia eius, & in ſpecie pro exemplo,ſi
minor nobiliſsimus contraxiſſet cum ignobili muliere,
vel iuuennis cum vetula edentata , vt dicebat Spe. Ex
quibus ego confirmo ſententiam Decij hoc argu. certũ
eſt,quòd Papa poteſt diſpenſare in iure diuino, quando
17 intereſt propter publicam vtilitatẽ, † vt conſtat in ma-
trimonijs magnorum principum, quin etiam perſonarũ
priuatarum,quando vertitur bonum pacis, quod eſt bo-
num publicum, ſed vtrq; Reipublicæ intereſt non eſſe
matrimonia ita diſparia , vt eorum occaſione ſanguis
nobilis,&generoſæ progenies obſcurentur & adultera-
tæ remaneant , vel quod filij huiuſmodi nobilium ob
modicam dotem cogantur mendicare, vel ex tali matri
monio non naſcantur filij aliqui , quod etiam publice
intereſt.l.prima.ff.ſolut.matrim.Ergo &c.Et ſic contra
ria remanent concordata.

Articulus III.

AD tertium , An ſcilicet reſtituatur Minor ſaltem
18 aduerſus ſententiam ſuper matrimonio † latam ?
Videtur quod non.
Quia in cauſa matrimoniali non reſtituitur minor ad
19 uerſus probationes † omiſſas poſt publicationem proceſ
ſus,vt per Ferret.conſ.139.per totum,& ex eo quia age-
retur de inualidando matrimonio,vt per eum ibi , ergo
neque etiã in iudicialibus reſtituitur minor,quando ex
hoc veniret dirimendum matrimonium.
Sed contra videtur tex.in c.2.de reſt.in int.& per illũ
tex.ita firmant Alexand.in conſ.80.per totum libr. 7.&
Mauric.in ſuo tractat.reſt.in integ.cap.327.& plene ẽt
D.Bartholom.Beneuen.in d.ſuo conſilio matrimoniali
inter conſilia Zabarel. in ſexta cõcluſ.circa principium.
Exemplum,pone ſi aliquis dicat ſe contraxiſſe cum
Titio adoleſcente,& ille neget,& in hoc iudicio matri-
moniali Titius,vel in aliqua parte vel in totum lædatur
eius leuitate,vel demum ſententiam contrariam repor-
tet ex eius imprudentia,nam volunt præall.quod reſti-
tuatur aduerſus hæc omnia iudicialia,& etiam aduerſus
hanc ſententiam,licet fauore matrimonij lata ſit.Et ra-
tio eſt ſecundum præall.quia etiam in ſpiritualibus re-
20 ſtituitur minor,quando † ſumus in iudicialibus,quia nõ
reſtituitur contra ipſum actum ſpiritualem,& ſubſtan-
tiam eius,ſed aduerſus actitata , & iudicata in illa cauſa
ſuper illo actu ſpirituali introducta, & peracta,vt clare
vult Abb.in d.c.ex parte.col.4.quem in hoc omnes vbi
que communiter ſequuntur,vt teſtatur Beneuen.præal.
concluſ.6. Qui quidem exponit caſum quando minor
per errorem iuuenilem in iudicio confeſſus fuit ſe con-
21 traxiſſe matrimonium cum aliqua,† nam dicit,quòd ad
uerſus huiuſmodi confeſsionem reſtituitur,& ita tenen
dum eſt.
Ad contrarium autem reſp.quod quicquid dicat Fer-
ret.præall.& etiam alibi Lapus alleg.53.verior, & com
munior eſt hæc ſententia, quòd etiã in cauſa ſpirituali
22 reſtituatur minor aduerſus † male acta in iudicio,ad ſen
tentiam deſuper latam, vel confeſsionem propriam in
eo factam.per d.c.2.de reſt.in integ. & rationem ſupra
adductam , quia per hanc reſtitutionem non quæritur
quomodo matrimonium ſit ſeparandum, ſed quod ma
trimonium contractum non ſit.& in hoc aduertendum
eſt,& ceſſat omnis difficultas.

Articulus IIII.

23 AD quartum,An ſcilicet † minor reſtituatur aduer
ſus † ingreſſum religionis.
Videtur quod ſic.
Primo per c.ſignificaſti, de regularibus.
Secundo, quia vbi propter dolum , vel metum quis
habet actionẽ doli vel metus , ibi propter fragilitatem
ætatis habet reſtitutionem in integrum.l. 1.& ſequẽ.ff.
de reſtitut.in integ.& l.fi. ff. eod.Sed minor metu,vel
dolo inductus ad religionem poteſt reſtitui , vt dicam
infra in 1.lim.ergo regulariter,& propter lapſum æta-
tis,deceptus in habitu aſſumendo,reſtitui poteſt .
Sed contra eſt communis omnium ſententia.
Et ita originaliter voluit glo.in ca.pen.in fine. de his
qui met.cau.& glo.in c.illud.in fine glo.magnæ. 20.q.1.
Specul.in tit.de reſt.in integ.§.qualiter. numer.5.Cyn.
in auth. ingreſsi.numer.7.& Bart.ibi num.18.in repet.
C.de ſacroſ.eccleſ.Alb.in rub.C.de reſt.in int.& in l.ex
cauſa.nu.10.ff.de minor.Roſel.ab Aretio in d.authen.
ingreſsi.num.17. qui dicit ita tenere doctores . Bald.in
rub.ff.de iud.in 1.lect.Inn.in c.cum dilectus,extra de eo
quod met.cau.Abb.in c.ex parte.num.19.de reſt. ſpol.
& ibi Fel.num.10.& idem Fely.in c.in præſentia. num.
50.de prob.Ant.de Butr.in c.cum virum.num.11.& ibi
Anch.num.8.de reg.& Euerar. in loco a matr. carn.ad
ſpiritua. & in ſumma non eſt qui diſcrepet, quem vide-
rim.Et ita tenendum eſt regulariter.
Adducitur autem a doct.præcipue hæc ratio,quia mi
24 nor in ſpiritualibus † cenſetur maior,& ideo non debet
reſtitui,& hoc per gl.in l.ait prætor.in prin.ff.de minor.
Specu.in tit de ſtat.monac.num.36.& in titu.de reſt.in
int.§.qualiter.num.4.gloſ.in d.c.pen.in fine, de his quę
met.cau. fiunt &c.Alb.in d.l.ſi ex cauſa.no. 5.ff.de mi-
no.& in d.l.ait prætor.num.2.ff.eodem. Abb.in d. cap.
ex parte.Fel.in d.c.in præſentia.num. 10. Dec.ibi num.
36.& Soc.iun.conſ.41.num. 13. lib.3.per text.in d.cap.
ex parte.de reſtit.ſpoliat.
Sed aduertendum eſt , quod quantum attinet ad hãc
25 rationem non videtur concludens,non enim † vbicun-
que minor in aliquo actu habetur pro maiori,ibi dene-
gatur eidem reſtitutio,vt in cauſa momentaneæ poſſeſ-
ſionis,ſecundum glo.in l.vnica.C.ſi de mom. poſſeſſ.&
in l.fin.C.de reſt.milit.& dixi plene ſup.in 1.part.q....
art....
Secundo elegantius & melius probatur,quia eccleſia
26 habetur loco parentis , † auth.vt determ.ſit numer.cler.
§.1.ſed contra parentes quis non reſtituitur,l.fin. C.qui
& aduer.quos,Ergo &c.
Tertio,quia non datur reſtitutio vbi non adeſt læſio,
vt ſupra millies dictum eſt,ſed minor ingrediendo reli-
27 gionem facit meliorem conditionem † ſuam , Authen.
de monac.in prin.cum ſeruiat Deo,vt per Anch.in d.c.
cum virum.nu.8.de reg.Ergo &c.
28 Quarto,quia in pari cauſa melior eſt conditio † poſ-
ſidentis in materia reſtitutionis in integrum inter duos
minores.l.ſi minor filiofam.ff.de mino.ſed eccleſia,quę
iure minoris fungitur,c.1.de reſt.in integ.eſt in poſſeſ-
ſione huius ingreſsi,ergo &c.
Quinto,quia diuitiæ,vel qualibet alia iuſta cauſa cõ-
modi , vel incommodi non ſunt iuſta cauſa dirimendi
matrimonium carnale,vt 29.quæſt.prima. & dixi ſupra
eod.artic... Ergo nec ſpirituale.
Et ſic ſtat prima communis concluſio,qua ſtante.
29 Ad contraria reſp.ſic.Ad primum,quod tex.in d.c.ſi
gnificatum.de regul.loquitur in pupillo,de quo non eſt
mirum,ſi ingreſſus exire poteſt . Quia ipſius actus tan-
quam a non intelligente facti,ſunt nulli ipſo iure.l. Mar
cellus.ff.de fideiuſ.cũ ibi not.§.præterea.Inſt. de inutil.
ſtipul.& hinc eſt,quod licet minor contrahendo ſpon-
ſalia tantum per verba tamen de præſenti non reſtitua-
30 tur abſque diſpenſatione Papæ,vt ſupra dixi, ſi † tamen
contrahat ea pupillus , non tenent ipſo iure, vt toto tit.
de

de deſponſ.impub. Niſi malitia ſuperet ætatem, vt in c.de illis.eo.tit.&c.

Articulus V.

31 AD quintum, An ſcilicet reſtituatur minor aduerſus ingreſſum religionis, † quando dolo, vel metu fuit inductus ad ingrediendum.

Vt habes exemplum per Cy.in d. authen. ingreſsi.n. 7.quòd videtur, quod ſic.vt tenet Bart.in d. authen. ingreſsi.n.19.per rationes, vt per eum.

Sed contrarium tenent Canoniſtæ communiter, vt dicit Cy.quo inquit, quod in hoc ſtandum eſt cum eis, vt per eum in d.auth.ingreſsi.n.7.

Breuiter ego puto ſic dicendum, aut fuit quidam dolus ſimplex,& modicus, videlicet blanda verba, & puto veram opinionem canoniſtarum.

Aut fuit dolus malus conſiſtens in mendacijs,& promiſsionibus falſis,& mendacio mixtus, quæ quando poſtea in practica monachali fallũt ingreſſos, eos in deſperationem trahunt,& ſecus puto, iſtoque caſu veriorem ſententiam Bartoli cenſeo,& eorum qui eum ſequũtur. Et hæc diſtinctio probatur primo authoritate Fel. qui ſing.videtur concludere in d.c.in præſentia.num. 10.de prob.& dicit ita quoque tenere Inn.in d.c.cum dilectus, de his quæ met.cau.fiunt.

32 Secundo facit in ſimili, quia profeſsio facta † in magno calore iracundiæ quaſi a furioſo facta non tenet, quia conſenſus deficit, ſecundum D.Ant.de Butr.in ca. ex literis num.... de iureiurã. ergò idem vbi maximus metus, vel dolus lumen intellectus obumbraret, vt vel non putaret minor ſe facere quod facit, vel nollet interius hoc facere. Ita Fel.

33 Tertio, quia Chriſtus vult milites † voluntarios, non coactos, c.præſens.3.q.3.& gl.in c.1.22.q.2.& Fel.præall.& pro his etiam facit D.Th.in 2.2.queſt.188.art.9. dum inquit, quòd blanda verba non obſtant, ſed verba doloſa ſic.

Articulus VI.

34 AD ſextum, An ſcilicet † minor reſtituatur aduerſus dotem.

Mouet hoc,& reſoluit breuiter Ant.de But. in c.ſcripturæ.n.4.ext.de vot.dicens, quòd non.

Et mihi intantum verum videtur, vt quæſtione non
35 indigeat: Quia † regulariter votum ſolet eſſe ſupererogatio boni, vnde minor non dicetur læſus.

Et quatenus votum in ſe contineret malum aliquod, ipſo iure non teneret, neque reſtitutione opus eſſet, vt manifeſtum eſt. Item quatenus contineret aliquid impoſsibile, vel nimis arduum, vel periculum in executione eius, ex diſpenſatione Papæ commutatio obtinetur, vel redemptio eius, vt toto tit.extra de voto.

Demum, quatenus contineret effuſionem patrimonij ipſius minoris, ſi quidem opus pium eſt, prout in voto ſupponendum eſt, reſtitutio non datur, quia aduerſus opus pietatis minor nõ reſtituitur, vt ſupra dixi millies, & quod magis eſt, etiam ſi aliquo caſu ex prædictis reſtituendus veniret, reſtitutio tamen ei ex hac maxime cauſa deneganda eſſet, quia veniret concedendum aduerſus Deum Optim. Max. in cuius honorem omnia vota emittuntur, & quia obligatio voti cum Deo contrahitur: Quo fit, vt ſi aduerſus patriam, vel parentes carnales propter reuerentiam quam eis debemus, reſtitutio non conceditur minori, etiam vbi alias ei concedenda eſſet, multo minus aduerſus patrem cęleſtem, cui domino omnino reuerẽtiam, vitam, fortunas,& bona debemus, & per quem mouemur & ſumus, concedenda erit. Et facit arguendo ab ordine literæ text.in l.veluti. ff. de iuſtit.& iur.

36 Et hæc omnia procedunt, † etiam ſi votum in ſui executione ab extra contineret honorem, vel vtilitatem alicuius hominis, intuitu tamen Dei maximi factum eſſet, prout votum eſſe debet, alias nõ eſt proprie votum, ſcriptum eſt enim vouete,& reddite Domino Deo veſtro, & non dicit hominibus.

Articulus VII.

37 AD Septimum, An ſcilicet minor reſtituatur generaliter aduerſus † ſpiritualia.

Breuiter ex prædictis apparet faciendam eſſe concluſionem negatiuam, & dicendum quòd non, ita ſimpliciter glo. Abb. Anchar.& alii in d. cap. ex parte.de reſt. ſpo.& gl.in l.1.C.qui leg.per.haſtand.in iud.Lap.alleg. & addit.ſuis,& addit.ad Abb.in d.cap.ex parte, allegãt etiam no.in cau.pen.30.quæſt.fin.

Poteſt eſſe duplex ratio. Prima, quia deficit læſio vt plurimum, quando huiuſmodi obligationes minorum concernunt ſalutem animæ eius, vnde ſi reſtitutio daretur, fieret deterior cõditio eius,& dum ita ſe obligauit, prudenter ſe geſsit, ergo &c.l fin.C.de reſt.in int.

Alia, quia reſtitutio daretur regulariter aduerſus Deũ Optimum Maximum, cum quo cõtracta eſt obligatio ſi de illa reſcindenda ageretur, vt dixi artic. præced. vnde &c.l.1.C.qui & adu.quos.

Ex hac concluſione infertur, quod minor in his quæ
38 ſpectant ad articulos † fidei, & ſalutem animæ nõ excuſatur. Marian.Soc.Senior in cap.ex literarum, de apoſta. num.8.per can.qui ea quæ Dei ſunt.38.diſt. & arg. l.2. C.de in ius voc.& 16.q.1 ſi turpis. & ideo inquit Io.de Turr.cremat.quòd maiores tenentur ſcire omnia credibilia explicite, minores vero ſaltem implicite, vt per eũ in can.ſymbolum, de conſec.diſt.4. vnde cum minor regulariter excuſetur ab ignorantia iuris ciuilis. l. regula. ff.de iur.& fact.ignorã.apparet, non ita agendum cum eo in ſpiritualibus, ſicut in temporalibus.

Limitatur autem hæc concluſio, vt procedat quo ad
39 ipſam ſubſtãtiam actus, vt ſcilicet non debeat † reſcindi ope reſtitutionis in integrum, quando cauſa eſt ſpiritualis, ſed ſecus quo ad iudicium inſtitutum ſuper hoc, quia ſi in eo iudicio minor aliquo modo vel in proceſſu vel in ſententia ipſa lædatur reſtituitur, vt tenet Abb.in d.c. ex parte, col.4.& cum eo communiter tranſeunt doctores, vt teſtatur Bartolom. Beneuent.in ſuo conſilio matrimoniali in ſexta concluſ. impreſſo poſt conſilia Zabarellæ.& verum puto.

Tum per c.2.de reſt.in integ.ſecundum intellectum veriorem & magis communem.

Tum per ea quæ dixi ſuprra artic. 3. quia in ſumma hoc caſu non tractatur de reſcindenda ipſa obligatione ſpirituali, ſed agitur de reperienda veritate, an illa contracta fuerit, vnde nihil obſtat, quin minor reſtitui debeat, ſi in hoc iudicio ſuper hac veritate reperienda inſtituto lęſus fuit, vel in proceſſu eius, vel in ſententia ſuper eo lata, vel in confeſsione ab eo in hoc iudicio facta.

SVMMARIVM.

1 *Minor an reſtituatur aduerſus conſenſum contractibus aliorum praſtitum.*

2 *Vendere aliud eſt, aliud vendenti conſentire.*

3 *Lex exorbitans ſpecialia inducens, & pacta infringẽs, extendi ad ſimilia non debet.*

4 *Minor reſtituitur aduerſus conſenſum pręſtitum patri ſtipulanti ſibi ſoli dotem reddi.*

5 *Minor reſtituitur aduerſus conſenſum præſtitum patri repudianti legatum poſt mortem eius ad ipſum minorem peruenturum.*

6 *Minor generaliter reſtituitur aduerſus conſenſum præſtitum contrahenti in ſui præiudicium.*

7 *Statuto prohibente alienationem minori, vel mulieri, intelligitur prohibere quoque conſenſum alienationi præſtandum ab his.*

8 *Minor an reſtituatur aduerſus negocia pro alijs geſta.*

9 *Minor ne damnum patiatur ſine ſua culpa, quandoque facit vt maior reſtituatur.*

10 *Minor non poteſt reſtitui in utilitatem maioris, quando poteſt imputari maiori, quare ipſi minori ſua negocia commiſerit.*

11 *Minor in hoc caſu cogi poteſt reſtitutionem petere, ne maior quorum ipſe negocia geſſit, damnum indebite patiatur.*

12 *Minor an reſtituatur aduerſus legati, vel fideicommiſſi acceptationem.*

13 *Vltra quantitatem relicti ſeu legati nemo tenetur.*

14 *Voluntatem teſtatoris qui implere promittit, piū opus gerere dicitur.*

15 *Maioribus quod præſtat res integra, minorib. præſtat in integrum reſtitutio.*

Minor reſtituitur hoc caſu etiam ſi onus legato impoſitum ſoluerit.

16 *Et an procedat in caſu præſtita libertatis, vel præſtanda.*

17 *Declaratio ad l. ſi res, la prima. §. ſi mulier. ff. de iure dotium.*

18 *Minor an reſtituatur aduerſus tutelæ acceptationem & obligationem, in quam propterea incidit.*

19 *Et an reſtituatur aduerſus damnum in quod incidit propter male geſta in hoc tutelę negocio.*

20 *Minor an reſtituatur aduerſus officij vel dignitatis acceptationem.*

21 *A Barbaro geſta, & ſi ab inhabili, non reſcindūtur propter publicam vtilitatem.*

22 *Quid ſi minor vult reſtitui hoc caſu ad hoc, vt liceat ei huiuſmodi dignitati, vel officio renunciare.*

Quid ſi vult reſtitui ad hoc vt male geſta per eum in officio ſibi non noceant.

23 *Minor an reſtituatur aduerſus quemlibet actum in quo dici poteſt quaſi contraxiſſe.*

Et propterea reſtituatur aduerſus aditam hæreditatem, remiſſiue ad q. ſeq.

24 *Et an aduerſus qualibet iudicialia male actitata, remiſſiue ad quæſt. 63. 64. 65. &c. vſque ad quæſt. 73.*

25 *Eccleſia an reſtituatur aduerſus electionem non factā a ſuis Canonicis de eo, qui ab eis eligi debebat.*

26 *Eligendi facultas ſolet reputari maioris momenti propter eius honorificentiam.*

QVESTIO LXI.

De reſtitutione in integrum aduerſus quaſi contractus, videlicet conſenſum contractibus aliorum præſtitum, negocia geſta pro alijs, tutelas ſuſceptas, fideicommiſſa, legata, vel alia oneroſa acceptata, & huiuſmodi, quæ in nomen quaſi contractus cadunt.

QVemadmodū Imperator in tertio Inſtitutionum libro poſt obligationes quæ ex contractu deſcendunt, tractat de obligationibus quæ ex quaſi contractu oriuntur; ita & nos poſt reſtitutiones minorum aduerſus contractus tractabimus de ijs quæ aduerſus quaſi cōtractus eiſdem competunt. Et in hac quæſtione prima agemus de omnibus alijs quaſi contractibus: exceptis ſpecialiter propter materiæ amplitudinem, aditione hæreditatis, & iudicijs, de qua aditione dicā infra q. ſeq. & de quibus iudicijs dicam poſtea diffuſiſsime quæſtionibus ſequentibus poſt eā. Interim vero quæ in hac quæſtione tractanda veniunt, hiſce paucis articulis expediri poſſunt.

Primo, An minor reſtituatur aduerſus conſenſum in contractibus aliorum preſtitum.

Secundo, An minor reſtituatur aduerſus negocia pro alijs geſta, & obligationem in quam propterea incidit.

Tertio, An minor reſtituatur aduerſus tutelæ acceptationem, & obligationem in quam hac de cauſa incidit.

Quarto, An minor reſtituatur aduerſus fideicommiſſi, vel legati oneroſi acceptationem.

Quinto, An minor reſtituatur aduerſus quamlibet aliam acceptationem oneroſam, vel officij, vel dignitatis &c.

Sexto, An minor reſtituatur generaliter aduerſus quēlibet actum, propter quem quaſi contraxiſſe dici poſsit.

Articulus I.

AD primum, An ſcilicet minor reſtituatur aduerſus
1 † conſenſum contractibus aliorum præſtitum, ex quo ipſe ius ſuum aliquod amiſerit, vel læſerit.

Videtur quod non.

2 Primo per regulam, quod aliud eſt vendere, † aliud vendenti conſentire, cum ibi not. in gloſſ. ff. de regul. iur.

Secundo, quia lex infringens pacta & conuentiones,
3 & ſic exorbitans† & ſpecialia priuilegia inducens, non debet trahi ad ſimilia. l. quod nō ratione. ff. de leg. cum mille ſimilibus, & per hoc ita diſputando voluit Iac. de Beluiſio in apoſtil. ad l. fin. C. ſi aduerſ. don. & refert ibi Bal. & Barbat. in rub. extra de reb. eccleſ. non alien. numer. 206.

In contrarium eſt veritas, per tex. ſing. quem ad hoc ponderat ibi Bal. & Pau. de Caſt. in l. 2. C. ſi adu. donat. & ita quoque firmat Mauric. in ſuo tracta. de reſtitu. in integ. cap. 233. & Azo in rub. C. de filiofam. min. exemplificans dupliciter.

4 Primo ſi conſenſerit patri † ſtipulanti ſibi ſoli dotem reddi, quia reſtituitur minor aduerſus hunc cōtractum,
5 & ſecundo, ſi patri repudianti legatum † ad filium poſt mortem patris peruenturum conſenſiſſet, nam & aduerſus hoc quoque eum reſtituendum ait.

Et ego vltra prædicta, quæ nota erant, comprobo in primis per text. qui expreſſus mihi videtur in c. conſtitutus. de reſt. in integ.

Secundo per id quod dicit Bal. in lib. ſtatutorū in ver
6 bo alienare, in fine, videlicet † quod minor reſtituitur aduerſus conſenſum præſtitum contrahenti, ſi ſibi præiudicialis eſt in aliquo contractus iſte.

Tertio per id quod determinat Bolognin. poſt Moder. in l. fin. num. 86. C. de pactis, videlicet, quod ſtante
7 ſtatuto, † quòd minor non poſsit vendere, vel alienare, intelligitur etiam prohibitus conſentire alienationi, & hoc non propter verba legis propter regulam d. l. aliud. ff. de reg. iur. ſed propter mentem ſtatuti, & idem fuit quod voluit prius Bal. in l. 2. C. ſi aduer. donat. & refert & ſequitur Barbat. in dict. repet. rubr. extra de reb. eccle. non alien. num. 206.

Google

Ex quibus patet etiam reſponſio ad contraria.

Articulus II.

A D ſecundum, An ſcilicet minor reſtituatur aduer-
8 ſus † negocia ab eo pro alijs geſta.

Videtur quando non.

Quia hoc reſultaret in vtilitatem ipſius maioris, quod admitti non debet, l. cum mandatur. ff. de minor.

Sed cõtra eſt veritas. text. eſt expreſſus in l. quod ſi minor. in princ. ff. de minor. & tradit Ioan. de Deo. lib. 5. c. 3. nume. 4.

Et ratio duplex eſt, ſcilicet tam reſpectu ipſius, quàm etiam reſpectu ipſius maioris, minoris quidem quia ſi non reſtitueretur, remaneret obligatus ipſi cuius negocia geſsit, & actione negotiorum geſtorum ab eo conueniri poſſet, & ſic quantum attinet ad dãnum quod ipſi ab eo cuius negocia geſsit pateretur, reſtituendus omninò eſt, per regulam generalem l. 1. ff. eo. de min.

Maioris autem, quia ſi non reſtitueretur minor aduer-
9 ſus eos, cum quibus negocia domini geſsit, † ipſe maior pateretur damnum ſine culpa ſua, quod non patitur. l. id quod noſtrum. ff. de reg. iur. cum ſimil. Et hoc proprie, & clarè vult dicere tex. in dicta l. quod ſi minor. ff. de minor. in princip.

10 Ad contrarium reſpondetur, † quod tunc non poteſt reſtitui minor in vtilitatem maioris, quando poteſt imputari ipſi maiori, quare ipſi minori negocia ſua commiſerit, feceritue eum ſuum procuratorem, vt dicit d. l. cum mandatum, in fin. Quando vero ipſi maiori hoc imputari non poteſt, ceſſat ratio d. l. cum mandatum, & ſubintrat ratio d. l. quod ſi minor, in princ.

Ampliatur hęc concluſio, vt non ſolum minor reſtitui poſsit aduerſus illos cum quibus pro domino abſente
11 contraxit, ſed etiã † ſi nolit reſtitui, cogi poſsit, ne dominus damnum patiatur abſque culpa propria, & ideo ſi non vult ipſe petere reſtitutionem in integrum, debet & tenetur cedere actiones ſuas ipſi domino, vt eſt expreſſum in d. l. quod ſi minor, in princ. & tradit Azo in rubr. C. de reſt. in int. numer. 6.

Articulus III.

12 A D tertium, An ſcilicet † minor reſtituatur aduerſus fideicommiſsi, vel legati oneroſi acceptationem.

Videtur quod non.

Primò, quia videtur ſuperflua hoc caſu reſtitutio, cum
13 non teneatur quis vltra quantitatem relicti. † l. generaliter. ff. de fideic. lib. l. Imperator. ff. de leg. 2. cum ſim.

Secundò, quia ſi minor obligauit ſe ad ſoluendum illud onus, etiam ſi excederet vires legati, vel fideicommiſsi non dicitur læſus, quia ad opus pium ſe obligauit,
14 ideſt ad implendam voluntatem † defuncti. l. 2. C. de fideicom. & ſic dicitur facere prudenter non inconſulte, ita Cyn. & Bal. in l. 1. C. ad l. Falcid.

Sed contra eſt tex. expreſſus in l. ſi minor annis ſeruũ ſuum. ff. de minor. & ita firmant Bal. in l. ait prætor. §. ſi. ff. de minor. & Soc. iun. conſ. 173. nu. 3. & 4. lib. 2.

15 Ratio autem eſt, quia quod maioribus † præſtat res integra, id præſtat minoribus reſtitutio in integrum, ideſt quod reponatur in eo ſtatu, in quo eſſet, ſi res eſſet integra. d. l. ſi minor annis. & ita teneas.

Ad cõtrariũ reſponde, vt dixi ſupra in reſtitutione aduerſus ſolutionem indebiti, de qua ſupra in hac 2. parte. q. 52. art. 13.

Ampliatur hęc concluſio, vt procedat etiam ſi minor hoc onus ſoluerit per ea quæ dixi in præcitato loco.

16 Sed dubitatur circa hoc, an in ſpeciali caſu † libertatis hoc procedat, hoc, eſt an minor reſtituatur ſi eam præſtitit ratione oneris iniuncti legato, vel fideicommiſſo, & ſi non poteſt quantum ad ipſum qui conſecutus fuit libertatem, vt toto tit. C. ſi adu. libert. & dixi ſup. circa reſtitutionem aduerſus dationem libertatis. quæſt. 55. art. 3. & 4. vide etiam quæſt. ſimilem in hoc propoſito in l. inter. in fine. ff. de liberta. legata.

Habeat ſaltem auxilium aliquod minoris ætatis aduerſus ipſum hæredem pro ea quantitate, in qua læſus eſt, dando libertatem ſeruo ſuo.

Et quidem Gloſa in d. l. ſi minor annis, videtur velle, quod ſic per l. ſi res. la 1. §. ſi mulier. ff. de iur. dotium.

Contrarium tamen determinat Gloſ. in l. minor ſi in id. ff. de minor. & ſequuntur Ricard. Iacob. de Aren. Iacob. Butrig. & Alber. ibi.

17 Et ad §. ſi mulier. reſpondent, † quod imputatur marito illi quòd illam deceperat, & hanc ſententiam veriorem puto, quia ipſe hæres ex hac libertate à minore præſtita nullam conſequitur vtilitatẽ, quinimo perdit legatum, quod ad eum reuerteretur, ſi minor nollet d. libertatem pręſtare, vel eam non præſtitiſſet, & ita teneas.

Articulus IIII.

18 A D quartum, An ſcilicet minor † reſtituatur aduerſus tutelæ acceptationem, & obligationem in quã propterea incidit.

Breuiter conclude quod non, quia non ſolum habet excuſationem ad illam renunciandam, ſed imo non poteſt illam retinere, etiam ſi vellet, quia, vt notum eſt, minor xxv. annis non poteſt eſſe tutor etiam ſi vellet, & ita per hanc rationem concludit Ruyn. conſ. 97. circa finem. vol. 5. refert ſimpliciterque ſequitur Borgnin. de tuto. & curat. in princ. numer. 6. & hoc non habet difficultatem.

Sed dubitari poteſt, an reſtituatur minor aduerſus
19 obligationem, in quam incidit, † ideſt quia perperam adminiſtrauit per imperitiam, & ſubiecit ſe obligationi redditionis rationum ipſi pupillo, & reſtitutionis reliquorum, in quo articulo ego diſtinguerem ſic.

Aut minor fuit in dolo, quia ſciebat ſe eſſe minorem, & tamen voluit affectate in tutelæ adminiſtratione perſiſtere, gerendo ſe pro maiori, & puto non eſſe reſtituendum, per ea quæ habentur in l. 3. C. ſi min. ſe maior. dixer. Aut non fuit in dolo aliquo, quia putauit ſemper ſe eſſe maiorem. Et tunc aut adeſt regreſſus ipſi pupillo contra illos, cum quibus minor negocia pupilli geſsit, & hoc caſu, aut cogetur minor reſtitui contra illos, aut cedere actiones ſuas pupillo, ne pupillus damnum ſentiat, aut ſi malit pupillus, reſtitutionem petet ipſe contra eos, per ea quæ habentur in dicta l. quod ſi minor, in princ. & dixi artic. præced.

Aut non adeſt iſti regreſſus, quia minor diſsipauit bona pupilli, mobilia puta, vel pecunias, nec reperitur qui eas habuerit, & tunc æquius puto non eſſe ſuccurrendum minori in damnum, & necem pupilli, cuius cauſa profectò fauorabilior eſt, tum ob etatem, tum quia agit de damno vitando, vnde ſubintrat regula l. ſi minor 25. annis filioſam. ff. de minor. & dixi plene ſupra in prima parte, in ea quæſtione, an reſtituatur minor contra minorem, q. 18. arti. 5. & ita pertranſirem in hoc, quod doct. non tangunt.

Articulus V.

A D quintum, An ſcilicet Minor reſtituatur in inte-
20 grum aduerſus quamlibet officii, † vel dignitatis acceptationem oneroſam.

Videtur quod non, quia vtilitas publica præfertur

priuatæ &c.& facit, quia ſi propter publicam vtilitatem
21 non reſcinduntur† geſta ab inhabili, vt l.Barbarius cum ſua materia.ff.de off. prætor.multo minus reſcindentur geſta a minore, ne priuata vtilitas minoris præferatur publicæ.

In contrarium reperio determinantem Bald. in l. ait prætor.§.ſed etſi.ff.de minor.& ſequitur Gomes. lib.2. variarum reſol.cap.13.nu.4 ver.8.infertur. Et facit pro hoc l.ſi minor annis ſeruum tuum.ff.de minor.

22 Ego puto ſic dicendum,† aut minor vult reſtitui aduerſus acceptationem dignitatis, vel officij, ad hoc vt poſsit renunciare obligationi factæ per eum ciuitati de ſubeundo illo munere, & exercendo, quia oſtendit ſe imparem huic negocio, & læſus eſt accipiendo illud; & tunc, ſi quidem ex ineptitudine, & inſufficientia proficiſcitur læſio eius, dico non ſolum audiendum, ſed intereſt reip. ipſum remouere.

Si vero proficiſcitur ex hoc, non quod non ſit vtilis minor illi officio, ſed quod officium eſt ipſi minori damnoſum, & tunc ſecus, quia priuata vtilitas minoris debet poſtponi publicæ vtilitati ſuę ciuitatis, vel principis.

Aut vult reſtitui minor aduerſus geſta per eum in illo officio, quatenus illi damnoſa ſint, & ex eis patrimonium eius damnum ſenſit, & tunc ſi quidem aliquo modo læditur ex hoc intereſſe publicum, & non reſtituetur minor, d.l.Barbarius, cum ibi not. Si vero ſola aderit læſio minoris reſtauranda abſq. damno, vel pudore ciuitatis, ita vt ſi qui cum minore aliquid in hoc officio geſſerunt, nihil ciuitati imputare queunt, ſed ſibi ipſis, nec ab ea fraudatos ſe dicere poſsint qui cum eius officiali contraxerunt, ſed de eorum imprudentia, & dolo tantum, cum quo minorem circumuenerunt conqueri valeant, dandam eſſe reſtitutionem puto; Et in iſtis duobus caſibus, ſcilicet etiam in primo, & in hoc vltimo Baldi & Gomes. ſententiam ſequor, alias contrarium æquius puto vt prædixi.

Articulus VI.

23 AD ſextum,† An ſcilicet minor generaliter reſtituatur aduerſus quemlibet actum, in quo cum ſui damno quaſi contraxiſſe dici poteſt.

Breuiter concluſio ſit, quod ſic, per ea quæ dicta ſunt.

Inferturq. ex hoc primo, quod minor reſtituitur aduerſus aditam a ſe hæreditatem l.1.& auth.ſi omnes.C. ſi min. ab hæred. ſe abſtin.vt plene dicam in ſeq. quæſtione.

24 Infertur ſecundo, quod minor† reſtituitur aduerſus omnes actus ab eo in iudicio factos, in quo quaſi contrahi dicitur, l.ait prætor.§.non ſolum.ff. de minor. & dicam pleniſsime infra quæſtio. 63. & ſequen. vſque ad quæſt.73.

25 Infertur etiam tertio, quod Eccleſia† reſtituitur aduerſus electionem a ſuis canonicis nõ factam de aliquo, qui ab eis eligendus erat, vt quidam putarunt.

Sed contrarium in hoc firmat Io.de Silua in tract.de beneficio.q.1.part.2.n.41. Ex eo quia inquit, hoc damnum eſt modici præiudicij ipſi Eccleſiæ, cum ipſi canonici ſe ipſos eligere nequeant.

Sed mihi breuiter placet prima ſententia, quia agitur de intereſſe illius Eccleſiæ vniuerſæ, non autem ipſorum canonicorum ſingulorũ; quod quidem inter-
26 eſſe facultatis† eligendi ſolet reputari propter honorificentiam ſaltem, & prerogatiuam illam maximi momẽti; vt ex toto tit.extra de elect.conſtat, & in ſpecie in c. venerabilem.cum ſua materia eodem titulo, & hoc verius, & æquius puto.

Cætera, ad quæ ex prædictis inferri poteſt in propoſito, innumera ſunt, quæ per te ipſum cum occurrent, aptare noris.

S V M M A R I V M.

1 *Minor an reſtituatur aduerſus geſta à curatore bonorum hæreditate iacente.*
2 *Et quid in furioſis, infirmis &c.*
3 *Declaratio l.in integrum.ff.de minor.& n.11.& 12.*
5 *Speciali iure quæ conceduntur non ſunt in conſideratione, quomodo procedat.*
7 *Et an minores in caſu propoſito ex edicto minorum reſtituuntur.*
9 *Hæreditatis iacentis damnum debet reſarciri ab hærede poſtea adeunte.*
12 *Ratum haberi debet, ergo ope reſtitutionis non poteſt reſcindi, non ſequitur.*
13 *Minor an regulariter reſtituatur aduerſus aditam hæreditatem inconſulto.*
15 *Prætor non poteſt facere quem deſinere eſſe hæredem. & num.17.*
18 *Hæredes duo etiam inſolidum eſſe poſſunt effectu inſpecto.& nu.109.*
19 *Concluſio quòd minor aduerſus aditam reſtituitur, an procedat etiam ſi læſio non probetur.*
20 *Et an ſi tutor ſolus hanc reſtitutionem peteret.*
21 *Et an ſi adiuiſſet cum beneficio legis, & inuentarij.*
22 *Et an procedat quo ad ſeparationem bonorum.*
23 *Reſtitutus aduerſus aditam poteſt reſtitui, vt adeat, & e contra.*
24 *Et an procedat quo ad liberandum minorem ab omnibus oneribus hæreditatis.*
25 *Et an in perſona minoris reſtitui poſſit conditio dandi impleri.*
26 *Et quid ſi eſſet fideicommiſſum vniuerſale.*
27 *Et quid ſi eſſet legatum libertatis.*
28 *Et quid quo ad pupillarem ſubſtitutionem.*
29 *Et an concluſio principalis procedat etiam quoad lucrum captandum.*
30 *Exemplum in matre donante ipſi filio &c.et 31.quod vide.*
32 *Et an procedat in reſtitutione quæ potius dicitur gratia, videlicet venia.& quæ ſit iſta reſtitutio quæ dicitur venia.nu.33.*
34 *Reſtitutio hæc non reponit omnia in priſtinum, ſed tantum facit bona vacantia.*
35 *Reſtitutio quæ venia dicitur conceditur, quando ſato hæreditas facta eſt non ſoluendo.*
36 *Et an procedat concluſio ſi minor prius fuit reſtitutus ad adeundum.*
37 *Et an ſi læſio non probetur.*
38 *Et an ſi adſit ex poſt facto, non autem quando hæreditas aditur.& 39.*
40 *Et an in reſtitutione ex capite ignorantiæ.*
41 *Et an in pupillo procedat, qui non videtur reſtitutione indigere.*
42 *Et an quoad renunciationem eorum, quę geſta fuerunt, vel geri potuerunt a minore.*
43 *Et an ſi minor ſit hæres neceſſarius.*
44 *Et an procedat in aditione iuris, & de iure.*
45 *Et an procedat ſi minor ſe non immiſcuit.*

46 Et

46 Et an quando minor fecit inuentarium.
47 Minoris hæres an reſtituatur ſicut ipſe minor aduerſus aditam hæreditatem.
48 Quid in hærede ab inteſtato, vel ex teſtamento.
49 Quid in hærede ſubſtituto.
50 Minor ſi ratificat actum tempore habili, reconciliat quod incepit tempore inhabili.
51 Quid ſi maior factus exegit aliquid a creditoribus hæreditatis.
52 Actus ſequens quando eſt executio primi actus an inducat ratificationem illius.
53 Actus principij quando fauorabilior quam finis, an illa attendatur.
54 Exactio debitorum hæreditariorum, non dicitur actus ſic perfectus vt aditio.
55 Scriptura poteſt pro parte acceptari, & pro parte non.
56 Exigere aliquid à debitoribus hæreditarijs, an poſſit fieri citra ius, & nomen hæredis, & opinio authoris circa quæſtionem ſub nu. 51.
59 Et quid ſi aditio fuit facta perfectæ in minori ætate.
60 Declaratio l. 3. §. ſcio. ff. de minor. per totum. num. 52. 53. 54. 55. & ſeq.
61 Practica huius reſtitutionis aduerſus aditam hæreditatem.
62 Reſtitutione ſecuta aduerſus aditam, an primo refundi debeant conſumpta.
63 Quid quando minor impleuit ea quæ teſtator iuſſit implenda, & primo quid in libertatis datione.
64 Quid ſi non ſunt legata libertatum, & nu. 66. & 67.
65 Quid in legatis pijs.
66 Legata intelliguntur a ſubſtituto quoque vulgar. ſubſtituto.
70 Et quid ſi minor, vel tutor eius mala fide diſtraxiſſet bona.
71 Et quæ ſit iſta mala fides. & nu. 72.
73 Quid quando minor non ex iuſſu teſtatoris, ſed voluntate propria diſtinxit.
74 Et an poſteriori hæredi detur recurſus contra poſſidentem bona diſtracta.
75 Minore aduerſus aditam reſtituto, an ſubſtitutiones firmæ maneant.
76 An pupillaris, vel exemplaris.
77 Pupillaris, vel exemplaris ſubſtitutio adita hæreditate locum habent.
78 Reſtitutio in integrum firmat tabulas pupillares.
79 Cauſam vnam & eandem eodem tempore producere contrarios effectus impoſſibile eſt.
80 Declaratio l. ex pluribus. §. fin. ff. de vulg.
81 Prætor non facit, vt ſemel hæres deſinat eſſe hæres in ijs quæ commodum minoris continent.
84 Adire hæreditatem compulſus in tantum remanet hæres, vt vulgarem tollat.
85 Prætoris mortui beneficium quo ad abſtenſionem, & prætoris viui quo ad reſtitutionem in integrum a pari procedunt.
86 Abſtinendi beneficium concernit tantum commodum filij.
87 Auiſhar's opinio, & diſtinctio ſuper articulo, de quo num. 76.
90 Reſtitutus in integrum aduerſus aditam hæreditatem, quoad quid remaneat hæres, vna conſideratio.
91 Declaratio regulæ l. 1. C. de reputat.
94 Vulgaris & pupillaris ſubſtitutus quomodo admittatur vterque ad bona filij.
95 Reſtituto minore aduerſus aditam hæreditatem ſubſtitutio vulgaris an conualeſcat.
96 Reſtitutionis ſpes eſt conſiderabilis.
97 Declaratio l. ſi ſine. §. ſed quod Papinianus. ff. de mino. & nu. 98. & 100. & nu. 109.
98 Declaratio l. ex contractu. ff. de re iud.
103 Vulgaris ſubſtitutio eſt potentior quam ius accreſcendi.
104 Ius accreſcendi dicitur tacita ſubſtitutio.
105 Subſtitutus vulgaris an admittatur hoc caſu de iure ciuili, vel prætorio.
107 Hæres de iure ciuili quoque habet actiones vtiles.
108 Subſtitutio vulgaris non fit ſub conditione momentanea, ſed habente tractum ſucceſſiuum.
110 Hæres de iure ciuili vſque ad 30. annos, prætorio vero vſque ad 100. dies admittitur.
111 Reſtituto minore, an legata, tutela, & cætera diſpoſita ſuſtineantur.
112 Fideicommiſſa vniuerſalia per ſui hæredis exiſtentiã confirmantur.
115 Legata pia ſuſtinentur, & quare, noua conſideratio.
116 Legata libertatum quoque ſuſtinebuntur minore reſtituto.
118 Tutela ſuſtinentur, reſtituto in integrum minore, &
119 Authoris opinio cum plena diſtinctione vſque ad nu. 123. ſuper art. ſupra nu. 111.
124 Reſtituto minore aduerſus aditam, iuri accreſcendi an locus ſit.
125 Et an ſit cohæres admittendus, & ſi non, quare, numero 126.
127 Reſtituto minore aduerſus aditam ab inteſtato, ad quẽ vadat hæreditas.
128 Declaratio l. fi. ff. de ſucc. ed.
129 Inuentarium factum ab eo qui poſtea reſtitutus eſt, an proſit ſubſtitutis, vel cohæredibus.
132 Maior an reſtituatur aduerſus aditam hæreditatem aliquo caſu.
133 Quid ſi iuſto errore, vel ignorantia lapſus eſt.
134 Quid in milite.
135 Quid in ruſticis, & mulieribus.

QVAESTIO. LXII.

De reſtitutione in integrum aduerſus aditam hæreditatem.

CVmque is qui adit hæreditatem quaſi contrahere dicatur. §. hæres quoque, inſt. de oblig. quæ ex quaſi contr. & frequentiſsime ipſi minores, & quandoque etiã maiores in aditionibus hæreditatum maximis ſe ſupponant periculis & obligationibus, & ideo reſtitutio in integrum & neceſſaria & frequens ſit, in propoſito ſubijciẽda fuit hæc ſpecialis quæſtio, de materia quæſtionis præcedentis, prout ſpecialiter quoque tractatur ab Imperatore in tit. C. ſi mino. ab hæred. ſe abſt. Quæ quidẽ quæſtio hiſce articulis breuiter explicari poteſt.

Primo, An reſtituatur minor, vel maior aduerſus ea quæ facta geſtave fuerunt a curatore bonorum hæreditate iacente.

Secundo, An reſtituatur regulariter minor aduerſus incon-

incunſulto aditam hæreditatem; regula quod ſic, cum multis ampliationibus, & limitationibus.

Tertiò, An reſtituatur quilibet hæres eius.

Quartò, An detur hæc reſtitutio ſi minor maior factus exegit aliquid a debitoribus hæreditarijs.

Quintò, quæ practica ſeruanda ſit in danda hac reſtitutione ipſi minori.

Sextò, An reſtituto minore aduerſus aditam hæreditatem in primis ipſe reſtituat quæ interim conſumpſit. Videtur hic deficere alius articulus, an ſcilicet reſtituto minore, vel maiore in primis actiones confuſę reſtituantur.

Et quòd ſic, text. eſt ad litteram in l. cum bonis. §. 1. ff. de acq. hæred.

Septimò, An eo reſtituto, ſubſtitutiones locum habeant, & in primis an pupillaris, vel exemplaris.

Octauò, An vulgaris ſubſtitutio reconualeſcat reſtituto minore aduerſus aditam hæreditatem, & ſi reconualeſcit.

Nonò, An iure ciuili, vel prætorio.

Decimò, An fideicommiſſa, & legata reliqua particularia, & tutelæ ſuſtineantur, conceſſa hac reſtitutione.

Vndecimò, An habeat locum ius accreſcendi ad fauorem cohæredis reſtituto minore aduerſus aditam.

Duodecimò, An ſi hæreditas ab inteſtato minori delata fuit, eo reſtituto vadat ad ſequentes in gradu, vel habeat locum ſucceſſorium edictum &c.

Decimotertiò, An reſtituto minore, inuentarium ab eo factum proſit ſubſtituto vel cohæredi.

Decimoquartò, An quandoque etiam maior reſtituatur in integrum aduerſus aditam a ſe hæreditatem.

Articulus I.

AD primum, An ſcilicet minor vel maior reſtituatur
1 aduerſus ea quæ curator † bonorum geſsit hæreditate iacente.

Quantum attinet ad maiores, omnes infra allegandi ſtatim admittere videntur quòd ſic, & in ſpecie quoad
2 abſentes, furioſos, † infirmos & alios propter quorum impedimentum iuſtum, fuit datus curator hæreditati illis delatæ, gloſ. in leg. ſi quis inſtituatur. §. item ſi ſub conditione. ff. de hære. inſtit. ita in terminis tenet, & ſequũtur ibi Petr. Iacob. Bald. in fine, & Ang. & ſimpliciter idẽ ſupponit ibi Alber. ſub num. 4. & Paulus de Caſtro ſub num. 3. & 4.

Per d. §. item ſub conditione, cum §. ſeq.

Contrarium tenet Bart. ibi, motus per l. in integrum. ff. de minor. vbi reſtituto minore aduerſus repudiatam ab eo hæreditatem, ea quæ interim a curatore bonorũ geſta fuerunt non reſcinduntur.

3 Sed tenendo communem, ad hunc † text. reſp. Paul. de Caſtr. quòd ibi iure ſpeciali reſtituitur minor, & ea quæ iure ſpeciali facienda veniunt, interim non ſunt in conſideratione, neque re neque ſpe, quia de eo quod po-
4 teſt fieri † iure ſpeciali tantum, non dicitur eſſe ſpes probabilis, argum. l. Iulianus, infra qui & a quibus. Innocen. in c. paſtoralis, de cauſ. poſſ. & prop. in prin. & ſic cũ interim illa bona non eſſent minorum neq. re, neque ſpe, imo ab eo repudiata fuiſſent, non mirum ſi non retrotrahitur reſtitutio in integrum ad reſcindenda ea, quæ interim geſta a curatore fuerunt, ſecus autem in caſu noſtro reſtitutionis ex capite iuſti impedimenti, quia illa iure communi conceditur, cum interim legitima de cauſa impeditus fuerit abſens, vel infirmus adire hæreditatem. Sed aduertendum eſt. Quia non magis iure com-
5 muni conceditur reſtitutio † ex edicto maiorum, quam reſtitutio ex edicto minorum, vt dixi ſupra in 1. part. q. . . . artic. . . & illud quod dicitur quod quæ iure ſpe-
6 ciali † concedenda veniunt, non ſunt in conſideratione aliqua, neque etiam quo ad ſpeciem, procedit, quando pendet a mera gratia principis, ſecus vero ſi iure ciuili ſcripto, licet ius ciuile ſcriptum in eo caſu fauore ſpeciali certarum perſonarum conſtitutum ſit. vt conſtat ex his, quæ plene dixi, in ea quæſtione, an reſtitutio in integrũ aliquid operetur antequam petatur, de qua ſupra in 1. parte quæſt. 41. ar. 1. & ſequen.

Videtur igitur ſtare adhuc argumen. Bartoli. Quid igitur?

Ego teneo communem cum gloſſa, & doctoribus, & qua ratione mouear, & quomodo ad dict. leg. in integrum. reſpondeam, dicam infra in ſequen inſpectione ſtatim.

7 Quantum igitur attinet ad minores, † an reſtituantur aduerſus ea, quæ geſſerunt curatores bonorum hæreditariorum, iacente hæreditate ex hoc capite, & edicto minorum, Dubitabilius eſt.

Videtur enim quod non reſtituantur,

Primo quia ita videtur expreſſum in d. l. in integrum. ff. de minor. Vbi ſi minor repudiauit hæreditatem, & fuit datus propterea curator bonis, & poſtea minor reſtituatur in integrum, non reſtituitur aduerſus ea, quæ geſta fuerunt interim ab hoc curatore.

Secundò facit clara ratio, quia quando nihil eſt geſtum cum ipſo minore, non reſtituitur ipſe ex hoc edicto l. Emilius. ff. de minor. vbi expreſſum, ſed hic nihil cum eo geſtum fuit, neque cum tutore eius, ſed cum curatore hæreditatis, quæ ad minorem eo tempore neque re, neque ſpe pertinebat, ergo &c.

Tertiò, quia ita in terminis firmat gloſſ. in d. l. ſi quis inſtituatur, in §. & ideo. ff. de hær. inſt. & Bart. ibi poſt eam, & Alb. cum ea pertranſit, & idem etiam vult Paul. de Caſtr. ibi, dum de reſtitutione maiorum diſputans defendit gloſam a Bartolo, & de hac nihil dicitur, & cum gloſſa pertranſit.

Contrarium tenent Petr. Iacob. de Aret. Bald. Ang. & Cum. in d. §. & ideo.

Moti, quia ius æquitas patitur ne minor graue damnum ex hoc patiatur.

Ad rationes gloſſ. & Bartoli dicunt, quòd in d. l. in integrum. minor repudiauerat hæreditatem, vnde ſpeciale in eo caſu. Et illud quod dicitur nihil cum minore geſtum eſſe, dicunt non procedere hic, quia tempus reſtitutionis fingitur retro ad tempus hæreditatis iacentis, & ſic fingitur hæreditas ſemper fuiſſe eius, qui poſtea eã accipit. l. hæres quandoque. ff. de acq. hæred.

Quid dicendum?

8 Ego puto, † ſic diſtinguendum, & concludendum eſſe.

Aut minor nunquam hæreditatem habuit, vel repudiauit, ſed negligenter omiſit adire, & ſic illa ſemper huc uſq. a die mortis defuncti iacuit, & aliqua de cauſa fuit datus curator bonis illis, puta quia pupillus iſte hæres futurus non adhuc habebat tutorem, & de tutela eius diſceptabatur, & hoc caſu abſque ſcrupulo puto veriorem, & æquiorem ſententiam Petri, Iacob. Bald. & Angel. & Cumani, contra gloſ. Bartolum & ſequaces. Tum ex eo quod neque d. l. in integrum, neque diſpoſitio d. l. Emilius, procedant in hoc caſu, Tum quia habemus
9 regulam, quòd damnum quod † ſentit hæreditas iacẽs, debet reſarciri ab hærede poſtea adeunte, & ad fauorem eius per reſtitutionem in integrum, vt ſing. dicit Alexand. in conſil. 45. num. 8. lib. 5. poſt not. per Dyn. Bart. & alios in l. ad diem. ff. de verbor. oblig. & Ang. & alios

Digitized by Google

alios in l.nam & ſub conditione.§.ſi ſeruus.ff.de hęred.
inſtitut.Aut minor adiuit ſemel & reſtitutus eſt poſtea
contra aditionem a ſe factam, vel ab initio expreſſe re-
pudiauit hæreditatem, & interim fuit datus curator
bonis illis,donec de hærede futuro conſtaret, & tunc ſi
idem minor vult rurſus ope reſtitutionis reuerti ad hæ-
reditatem iſtam adeundam,dubitari poteſt, an interim
male geſta a curatore minor ope reſtitutionis retracta-
re poſsit.

Et quidem doct.præall. omnes videntur conſentire
in hoc,quod non reſtituatur minor aduerſus ea,quæ in-
terim curator bonorum male geſsit,dum admittunt ſim
pliciter doctor.d.l.in integrũ.ff.de minor. ita ſpecialiter
hoc decidentem.

10 Sed ego puto † æquius, & verius contrarium: Nam
vtique negari non poteſt,quin facta reſtitutione mino-
ris,& ſic adita per eum hæreditate,ipſe dicatur fuiſſe hę
res defuncti a die mortis illius,d.l hæres quandoque. ff.
de acquir.hæred. Quo ſtante,ſi interim damnificata eſt
hæreditas,ipſe quoque minor damnificatus dicetur, &
ſi a tutore,vel curatore eius læſus fuiſſet in eadem hære-
ditate poſt aditam,non eſt dubium quod reſtitueretur,
C.etiam ſi tut.vel cur.per totũ. Non igitur video, quare
hoc caſu reſtitui non debeat.

11 Neque obſtat d.l.in integrum. † in qua ſit totum fun
damentum ex aduerſo Quia reſp.quod non dicit tex.re
ſtitutionem huic minori denegandam eſſe, ſed dicit q̃
ea,quæ a curatore bonorum interim geſta fuerunt, rata
12 eſſe debent, atq.non ſequitur,† quòd ſi rata eſſe debẽt,
ergo reſcindi auxilio reſtitutionis nõ poſſunt, vt eſt ex-
preſſum in l.3.ff.rẽ rat.haberi.Referũtur igitur illa ver-
ba,rata eſſe debent,quoad validitatem actus, quia erant
diſtracta bona hæreditaria ab illo curatore, quod cum
poſtea minoris facta fuiſſent,videbatur ipſo iure non te
nere alienatio.Sed tamen dicitur rata eſſe habẽda, quia
decreto prætoris diſtracta fuerunt, vt ibi dicitur ad lite
ram.Et ita teneo,& verius,& æquius puto,probato ſci-
licet quòd minor ex huiuſmodi geſtis a curatore bono-
rum graue damnum patiatur.

Articulus II.

13 AD ſecundum,An ſcilicet regulariter reſtituatur mi
nor aduerſus inconſulto aditam † hæreditatem.
Videtur quod non.

Primo, quia reſtitutio ex hoc edicto minorum, eſt
14 beneficium † prætoris,l.1.ff.de min.Sed prætor non po-
15 teſt facere quem deſinere † eſſe hæredem . l. ſed ſi ſine.
§.ſed quòd Papinianus. ff.de minor.& duo hæredes in
ſolidum eſſe non poſſunt.l.quod contra. ff.de regul.iur.
Ergo &c.

Secundo,quia aut minor fecit Inuentarium,& hære-
ditatem adiuit cum beneficio legis, & inuentarij,& vti-
que non poteſt lædi ex tali aditione,quia vltra vires hæ-
reditarias non tenebitur: Aut ſine inuentario adiuit, &
tunc cum non poſsit probari valor verus hæreditatis,
læſio probari non poteſt, & ſic neque ad reſtitutionem
deueniri.

Sed contra eſt veritas: & oẽs vbiq. admittunt,tex.eſt
ſolennis in §.extraneis.Inſtit.de hær.qual.& diff.& in l.
1.& in auth.ſi omnes.C.ſi min. ab hær. ſe abſtin. & ibi
gl.Cyn.Bart.Bal.Alb.Paulus,Fulg.& cæteri omnes no-
tant,& in l.quod ſi minor. §.Scæuola.ff.de minor. in l.
& ſi ſine.§.ſed quod Papinianus.ff.eod.& in l.non ſolũ,
in fi.ff.de reſtit.in integrum.l.ex contractu. ff. de re iud.
& in l.neceſſarijs.ff.de acquiren.hæred, & in l.3.§.pri-
mo.verſ.ſcio.ff.de minor.& in l.ait prætor.§.1.in fin.ff.
eod.& alibi,vt per Gomes,lib.2.variar.reſolut.cap.13.
num.4.verſ.8.infertur.

Ratio autem clara eſt, quia minor reſtituitur vbicun-
que læditur. l.non omnia, ſed implicando ſe oneribus
hæreditarijs vtique lędi cum neceſſe eſt,ergo reſtituen-
dus eſt.

16 Præterea intereſt minorum litibus † non vexari. l.mi
noribus.ff.de minor. ſed impoſsibile eſt quod ſi in hære
ditate probantur aliqua adeſſe debita, & negocia, lites
quoque non adſint; Ergo &c. Quod eſt notandum pro
reſp.ad contrarium.

Ad contraria reſp.ſic. Ad primum, quod non poteſt
17 quidem prætor † facere deſinere minorem eſſe hæredẽ
nomine,ſed effectu vtique ſic,vt eſt text.in l.cum quaſi.
§.ſed et ſi. ff.de fidei.liber. vbi gl.notat, & in l.2. §.ſed
18 ſi ſunt ſui.ff.ad Tert.† Quo reſpectu,duos quoq. hære-
des inſolidum eodem tempore eſſe poſſe,id eſt impoſ-
ſibile, & apparet in reſtitutione fideicommiſi vniuerſa-
lis, quo caſu, qui reſtituit, remanet nihilominus hæres
nomine,& is, cui reſtituitur,eſt hæres effectu.l.ſi filius.
§.primo.ff.quod cum eo.&c.

Ad ſecundum reſp.quòd ſi minor fecit inuentarium,
& ex eo cõſtat quod multũ eſt implicita debitis,& litib.
hæreditas, ex hoc ipſo apparebit minor reſtituendus,
quia intereſt ſua litibus non vexari,l.minoribus. Si vero
non fecit inuentarium,ex hoc ipſo læſus dicitur, quia po
teſt conueniri etiam vltra hæreditarias, & quidem læſio
ſatis probata dicetur,quando oſtendet minor,quòd ad-
ſunt plura debita, & negocia implicita, & poſtea aſſe-
ret,quòd in hæreditate non adſunt bona niſi hęc & illa,
& qui contrarium dicere voluerit probare tenebitur, vt
dixi ſupra circa practicam probandi læſionẽ in hoc ca-
ſu,q ... art... Stat ergo firma regula, quòd minor reſti
tuitur aduerſus aditam hæreditatem.

Ampliaturque multipliciter. Et primò, vt procedat
19 abſque alia probatione † læſionis, vt quidam putaue-
runt; Sed quia contrarium tenent alij plures & in ſpecie
Alex.conſ.61.num.6.lib.primo.& in l.neceſſarij.nu.12.
per totum.ff.de acquir.hæred.& Pariſ.conſil.169.num.
7.Ego diſputaui latius ſupra in prima parte. quæſt.36.
art.3. dum de probatione læſionis tractaui, & an, &
quando neceſſaria eſſet. Vbi vide.

20 Ampliatur ſecundò,vt etiam tutor ſolus † hanc reſti-
tutionem petere poſsit.Iacob.de S.Georgio in l.potuit.
C.de iure delib.nu.21.per d.l.ex contractu. ff.de re iud.

Ampliatur tertio, vt procedat,etiam ſi minor adiuiſ-
21 ſet hæreditatem cum beneficio legis † & inuentarij.Ita
Bald.ſing.in l.1.in fi.C.ſi min.ab hæred.ſe abſt.Eadem
ratione qua ſupra, quia magis apparebit ex facie inuen
tarij, quanta onera, & pericula adſint in ea hæreditate,
& ſic quantum læſus ſit minor illam adeundo.

22 Ampliatur quarto, vt procedat etiam quo ad ſepa-
rationem bonorum, ideſt vt ope reſtitutionis in inte-
grum liceat ipſi minori ſeparare hodie hæreditatem
paternam ab auita, & vnam amplecti,alteram vero re-
pudiare,prout ſibi magis expedit.l.ſi cum aui.& ibi Iac.
de S.Georg.C.ſi min.ab hæred.ſe abſt.& ibi Pet.de Bel
la Pertica verſ.dicerem ſic. & Azo in rubr.C.eod.nu.5.
& in rubr.C.de reſtit.in integ.num.11.

Ampliatur quinto, vt quemadmodum reſtitutus vt
23 ſe abſtineat,poteſt iterum reſtitui vt adeat,† ita è contra.
l.ſi ſine.§.reſtitutus.ff.de minor.& Bero.in c.Rainutius.
num.360.de teſtam. & dicam infra in reſtitutione ad-
uerſus reſtitutionem &c.

24 Ampliatur ſextò,vt procedat † quo ad liberandũ pe-
nitus ipſum minorem ab onerib. hæreditarijs, licet nõ
quo ad liberandum a nomine hæredis,tex.eſt vbi notãt
Bart.Alex. & alii in l 2.§.fi. ff.de cond.indeb.& Bart.in
l.ſi filius quòd patri, num.3. ff de vulg.& pup.& ratio
colligitur ſupra ex reſponſionibus ad contraria.

25 Ampliatur hæc ampliatio, † vt intantum dicatur

liberatus minor per hanc reſtitutionem quoad onera,&
ſic quoad effectum,licet non quo ad nomen , vt in per-
ſona eius non poſsit conditio dandi impleri , vt decidit
Imo.in l.qui hæredi.§.cum hæreditas.ff.de cond.& de-
monſtr.licet Bart.ibi moueat hoc dubium , & non re-
ſoluat.Idem tamen firmat ibi Soc,ſen.in fine,& reſpon
det ad l.ſi filius qui patri.ff.de vulg.& pupil. quæ ſacie-
bat rationem dubitandi,vt per eum.

Sublimitatur autem e contra tripliciter:Et primo ni-
ſi eſſet fideicommiſſum vniuerſale , quod quidem con-
26 firmaretur per exiſtentiam ſui hæredis. l. ita tamen. §.ſi
pater.ff.ad Treb.& per Bart.in d.§.fin. & late per Ang.
in repet.l.in ſuis.ff.de liber. & poſthum. & dicam infra
eadem quæſt.art.9.

27 Sublimitatur ſecundo,vt non procedat † quoad lega-
tum libertatis, quia a ſolutione illius non liberatur mi-
nor ope huius reſtitutionis.l.ſciendum.ff.de manum.te-
ſtam.& l.cum quaſi.§.ſed ſi quis.ff.de fideicomm.liber.
Bartol.Alexand.& alij per eum allegati in d.l.2.§.fina.
ff.de cond.indebit. dicā etiā de hoc inſ.eadem q.ar.10.

Sublimitatur tertio,vt non procedat quo ad pupilla-
28 rem ſubſtitutionem, † quæ confirmata per aditionem
non infringitur per hanc reſtitutionem , vt l.2.§.inter-
dum.ff.de vulg.& pupill.& l. ex duob. ff. eod. & notat
Alexan.in l.ſi filius, nu. 11.vel l.Imo.vero.ff.de vulg.&
pupil.& dicam infra art.7.

Ampliatur ſeptimo principaliter concluſio, vt proce
cedat non ſolum quoad damnum euitandum,ſed etiam
30 quoad † lucrum captandum,propter aditionem ſcilicet
amiſſum;Vtputa ſi mater † donaſſet irreuocabiliter bo
na omnia ipſi filio minori,& poſtea perperam illam do
nationem reuocaſſet donando alteri,& teſtamento ſuo
poſtea inſtitueret hæredem filium prædictum,& ille a-
diret ſimpliciter hæreditatem per quam aditionem di-
citur approbaſſe teſtamentum matris,& factum eius,&
ſic non poſſet petere bona donata:Itaque vt poſsit recu
perare bona illa donata,poſſet minor petere reſtitutio
nem in integrum aduerſus huiuſmodi aditionē: Ita po-
nit hunc caſum Pariſ.conſi.69.num.159.lib. 3.& tu po
31 tes inſerre ad ſimilia , puta ſi mater in teſtamento ſuo †
plura legata,& donationes feciſſet,adeo quod multo ma
gis intereſſet minoris habere ex donatione bona mater
na,quam ex teſtamento.

Ampliatur octauo . Vt non ſolum procedat quo ad
iſtam ſpeciem reſtitutionis, quæ ex edicto minorum Iu-
re communi datur, quæ iuſtitiæ dicitur , ſed etiam quo
32 ad aliam ſpeciem mediam,quæ potius † gratiæ dicitur,
quā iuſtitię, & ſuo proprio nomine dicitur venia,& eſt
33 illa quæ ab initio cepit concedi militibus † qui hæredita
tes adiuerant,& poſtea eiſdem grande æs alienū ſuper-
ueniebat,vt in §.ſciendum. Inſtitut. de exhær. lib. alias
de hæred.qualit.& differ.& tradit latius Ang.de Perigl.
in repet.l.in ſuis.num.85.ff.de libe.& poſthum.Dicens
quod iſta reſtitutio non reponit minorem per omnia
in priſtinū ſtatū,ſed tm̄ facit bona vacantia †& fiſco ap
plicātur.& ita intelligit l.fi.ff. de ſucceſſ. edict.ſu p qua
multū laborāt doct.vt p gl.ibi, & Alc.li.4.parerg.c.15.
35 Vnde ex hac noua doctrina Angeli colligitur,† quod
ſi minor,vel maior non inconſulte,ſed fato , & fortuna
inciderint in graue damnum ex poſt facto propter adi-
tam ab ipſis hæreditatem quæ tamen ab initio lucroſa
erat,& q̃ quilibet diligens prudēſve adiuiſſet,& poſtea
reddita eſt damnoſa propter grande æs alienum dete-
ctum,vel aliud infortunium,ex quo maxime deteriora-
ta fuerit,reſtituendi erunt aduerſus aditionem ab eis fa
ctam,& hac reſtitutione extraordinaria,quæ venia dici
tur,quod eſt notandum,& faciunt pro prędictis notata
per Iaſ.in addit.ad Por.in §.extraneis.Inſtitu. de hęred.
qualit.& differ.

Ampliatur nono . Vt etiam hæredibus minoris
hæc reſtitutio in integrum detur hoc caſu, vt dicam ple
nius infra art.ſeq.

36 Ampliatur decimò , † vt reſtituo minore ſubſtitu-
tus ei vulgariter admittatur , etiam ſi minor non poteſt
deſinere eſſe hęres.l.prima.§.ſi quis adita.ff.ad S.C.Ter
tull.Azo C.ſi minor ab hæred.ſe abſtin.nume.6.dicam
plenius infra art.8.

Ampliatur vndecimo , vt etiam ſi minor reſtitutus
fuerit ad adeundum, tamen adhuc reſtitui poſsit ad re-
pudiandum,gl.in l.fi.ff.de ſucceſ.ed.& in l.ſi fine.§.ſed
quod Papinianus . ff.de minor. & eſt text. in l.ſi iudex.
ff.eod. & ego dicam plene infra circa reſtitutionem ad-
uerſus reſtitutionem. Nunc ad limitationes tranſeamus.

Limitatur igitur è contra concluſio ſuprafacta mul-
37 tipliciter;Et primò,† vt non procedat niſi quatenus mi
nor ex hac aditione læſus fuerit.Alex.conſil.21.num.6.
lib.1.Burſat.conſil.2.num.47.cum concord.pluribus vt
per eum.ego dixi ſupra in 1.par.q.4.art.1. circa proba-
tionem læſionis.

38 Limitatur ſecundò , vt non procedat,† niſi quatenus
ſit damnoſa hæreditas tunc temporis,quando minor il
lam adit, vel veriſimile tunc ſit,quod talis futura ſit &c.
39 Si vero tūc ſit locuples & lucroſa,& damnū† eius aliqđ
non immineat,poſtea vero fato & fortuna fiat dānoſa ,
minor non reſtituitur,ex hoc ſaltem edicto minorum ,
vt l.verum.§.ſciendum.ff.de min.vbi expreſſum .

Sublimitando tamen dupliciter,primò ex his quæ di
xi ſupra in 1.part.quæſt.4.artic.5.

Secundò ex his,quæ dixi proxime in octaua amplia-
tione .

Per quæ ibi dicta potes ſaluare doctiſsimum virum
Tiraq.dum in tract.de retract. gentilitio , ad finē,eſt n.
54.tenet contrarium per iura ſupra alleg.non aduerten.
ad text.expreſſum in d.§.ſi locupleti. ff. de minor. intel
ligi enim poteſt ipſe, vt loquatur de hac reſtitutione ex
traordinaria,quæ dicitur venia,

40 Limitatur tertiò , vt non procedat † ex capite igno-
rātiæ,vt dicit Soc.ſen.in l. filiusſam.§.in hac.ff.de verb.
oblig. in fin.poſt Ang.in l.fi.C.ſi quis teſtar.proh. quē
non reperio.

Et ideo æquius puto dicendum , vt dixi ſup.eo.art. in
8.ampliatione.

41 Limitatur quartò , vt non procedat in pupillo , † qui
reſtitutione non indiget,etiam ſi cum authoritate tuto-
ris hæreditatem adierit , nam ipſe iure tutus eſt, & di-
cunt gl.Iaſ.& alij in l.impuberibus.ff.de acquir.hær.per
illum text.ſecundum vnam lect.Placentini , vt per eos .

42 Limitatur quintò, vt non procedat † quo ad reuoca-
tionem eorum, quæ geſta fuerunt, vel geri potuerunt a
minore.text.eſt in l.ex contractu. ff.de re iud. & l.in in-
tegrum,& l.ſi mulier.ff.de minor.

43 Limitatur ſextò , vt non procedat , quando minor †
eſt hæres neceſſarius, puta ſeruus inſtitutus, nam ipſe re
ſtitui non poteſt,Fulg.ſing.in l.& ſi ſine.§.ſed quod Pa
pinianus. n.5. ff. de minor. per l. quod attinet. ff.de re-
gul.iur.

Et hoc eſt illud,quod dicunt Bald. & Alex.in leg.ne-
ceſſarijs.ff.de acq.hær.ſcilicet quod minor non reſtitui-
44 tur aduerſus † aditionem iuris,& de iure,per d.l.neceſſa-
riis , & per l.ſi qua pœna.ff.de verbor.ſignificatio.& vti
que expreſſum eſt in dict.l.neceſſarijs .

45 Limitatur ſeptimò , vt non procedat,niſi quatenus †
minor ſe immiſcuerit,aliàs ſecus. Quando autem ſe im-
miſcere dicatur text. eſt, ibique doct.omnes not. in l. 1.
C.ſi min.ab hæred.ſe abſt. qui loquitur in propria ma
teria noſtra .

Limitatur octauò , vt non procedat quando minor
46 † fecit inuentarium , quia tunc non tenetur vltra vires
hære-

Digitized by Google

hæreditarias,& ſic non læditur;ita viſum fuit Io.Fab. in
auth.ſi omnes.C.ſi mino.ab hæred.ſe abſtin.
Sed tu contrarium tene,vt dixi ſup.in concluſione re-
ſpondendo ad hanc rationem dubitandi & ſup.etiam in
3.ampliatione,per d.l.minorib.ff. de min.per quam le-
gem idem Io. Faber præall. videtur ſubſiſtere, & non
firmare dictum ſuum.
Limitatur quoque alijs modis, ſed quia dubij ſunt,
plene expediam inf.ea.q.articulis ſequentibus.

Articulus III.

AD tertium, An ſcilicet ſicut reſtituitur minor aduer
47 ſus aditã hæreditatem, † ita & quilibet hæres eius.
Quantum ad hæredem ab inteſtato, vel ex teſtamen
48 to † ipſius minoris res clara eſt, per l. notandum. ff. de
reſt.in integ.cum ſimil.vt plene dixi ſupra in fine primę
partis.
49 Sed dubitari poteſt quoad hæredem ſubſtitutum. †
In quo diſtingue ſic, Aut loquimur de hærede ſubſtitu-
to qui dicitur ſuccedere teſtatori, non autem ipſi mino-
ri,qualis eſt ſubſtiturus vulgaris, & fideicommiſſarius,
& directo militaris,& dic quod iure minori defuncti vti
non poſſunt,quia non ſunt hæredes illius, ſed primi te-
ſtatoris.
Aut loquimur de ſubſtituto,qui dicitur ſuccedere ipſi
mioori,videlicet pupillari,vel exemplari,& tunc dubita-
ri poteſt.
Videtur enim quòd nõ reſtituãtur iſti hæredes ſubſti
tuti,per l.ſi plures.§.filio. ff.de vul. & pup. vbi ſubſtitu-
tus tenetur vtranque hæreditatem accipere, vel vtran-
que repudiare, nec poteſt bona pupillaria a paternis ſe-
parare,licet pupillus eius author facere poſſet.
Contrarium tenet Bar.in d.§. ſi ex aſſe, num.1. & ibi
etiam illuſtriſsimus,& doctiſsimus Card.Albanus.
Per regulam l.non ſolum.ff.de reſt.in int.& per l. pa
terfam.ff. de priu. cred.
Et hoc puto verius,& æquius: Neque obſtat contra-
rium,quia intelligitur ſic vt non liceat ſubſtituto hoc
facere ipſo iure,abſque beneficio reſtitutionis, ſed ope-
reſtitutionis ſecus,vt dicit Bar. & bene.
Neque mouet,quòd infirmata aditione per reſtitutio
nem,tabulæ pupillares infirmari dicuntur,& ſic non poſ
ſit eſſe locus ſubſtitutioni,quia imo ſuſtinentur tab. pu-
pillares,vt dicam infra ead.q.art.9.

Articulus IV.

AD quartum,An ſcilicet reſtituatur minor aduerſus
50 aditam hæreditatem, † ſi maior factus exigit ali-
quid a creditoribus hæreditarijs.
Videtur quod non,per hanc regulam, quæ multis iu-
51 ribus comprobatur, videlicet quod quando minor † ex-
plicat actum ratificationis tempore habili,reconciliat a-
ctum principalem factum ab eo tempore inhabili,illum-
que valere facit.& l.3.§.1.ff. de min.l. ſi filius.ff.eod.l.li
beris.§.ſi quis minor.ff. de lib. cauſa.l.pen.ff.de leg.co-
miſſ.l.2. C. quod met.cauſ.& l.ſi mulier.C. ad S. Conſ.
velleian.
In contrarium eſt text. expreſſus in l.3.§.ſcio. ff. de
mino.quem text.non eſſe alibi inquit Ang.in l.dam.inf.
§.Sabini. nu. 1. ff.de dam.infe.& Ro.in l. pupillus.ff.de
ac.hæ.vt refert Pet.Rauen.in ſing.281.& profecto deci
ſio text.eſt clara,& per eam ita tenendum eſt, ſolum ſu-
pereſt reſpon.ad contraria.
Ad contraria igitur, & regulam ex ijs ſupra colle-
ctam,nituntur varijs modis gl.& doct.reſpondere, & cõ
ciliare cum illa d.diſpoſitionem.§.ſcio nos breuiter ſin-
gula examinemus.

Et quidem primo gloſa in d.§. ſcio. dupliciter vide-
tur reſpondere.Prout tamen ibi docto.ſentiunt, in ſum-
52 ma vult dicere hoc, † quod quando actus ſequens eſt
quædam executio primi actus, tunc non dicitur venire
ad ratificationem illius. Et pro hoc facit ratio ſatis bo-
na,quia tunc ille ſecũdus actus executiuus primi non fit
53 ex noua voluntate, † ſed vel quandoque ex neceſsitate,
quandoque ex conſequentia primi,hoc eſt,quia primus
fuit factus, vt ille ſecundus fieret. At ita eſt in d. §. ſcio.
nam exequi ſiue exigere aliquid a debitoribus paternis,
non eſt nouiter aditionem confirmare,ſed effectum adi
tionis incipere adimplere,ſiue exequi ipſam aditionem,
ergo &c.& hanc ſequitur etiam Barbat.in c.literis.num.
16.de reſcr.& Tiraqu.in l.ſi vnquam.in verbo, reuerta-
tur.num.556.C.de reuoca.donatio.
Sed aduertendum eſt,quod in dictis iuribus adductis
ſupra in contrariũ,quoq. videtur actus ille ſecundus eſ-
ſe quædam executio primi actus, & tamen venit ad ra-
tificationem illius. Nam in d.l. 3. §. 1. ſententia venit
ex conſequentia proceſſus,vt manifeſtum eſt, in l.filius.
ff.eo.de mino.petitio legati venit in conſequentiam ad
non petitam bonorum poſſeſsionem contra tabulas in
conſequentiam ſcilicet approbati teſtamenti paterni,
quando non ex alio approbatur,niſi vt quæ in eo diſpo
ſita ſunt,executioni mandentur,& tamen ratificationem
inducit.in d.l.liberis.§.ſi quis maior.ff.de lib. cau.precij
participatio venit in neceſſariam conſequentiam ad vẽ
ditionem de ſe factam ab illo minore, quia non ad aliũ
finem ſeipſum vendidit, niſi vt precium illud participa-
ret.In d.l.pen. ff.de leg. comm. precij receptio ſimiliter
venit in conſequentiam, & executiue ex venditione
præbabita,& tamen ratificationem inducit. In.d.l.2.C.
quod met.cau.ſolutio pecuniæ promiſſæ venit ex con-
ſequentia promiſsionis, & ſoluitur quia promiſſum eſt,
& forte idem timor ad ſoluendum impulit illum Ale-
xandrum de quo ibi, qui eum impulerat ad promitten-
dum,& tamen ratificationem inducit.
In d.l.ſi mulier.C. ad Vel.iterum interceſsit mulier,
hic vero minor maior factus non adiuit iterum.
Præterea aduertendum eſt, quod in d.§.ſcio.non vi-
detur neceſſarius ille actus ſubſequens, prout doctores
poſt gloſam præſupponunt, nemo enim cogebat illum
minorem maiorem factum exigere credita hæreditaria.
Hoc enim manifeſte voluntarium eſt, vt conſiderant
Mod.Finizan.in tract.de tut.& cur.ſub nu.75.verſic.ſe-
cundo caſu.
Secundò reſpondet Dyn. & refert Alber.in d.§. ſcio,
quando actus principij eſt fauorabilior quàm finis, vt
hic,attenditur principium, aliàs ſecus, vt in contraria l.
adductis.
Sed aduerte,quia in d.l.ſi filius. expreſſe patet contra
rium,& idem in d.l.2.in dict. l.ſi mulier,& in d.§.ſi quis
minor,& pene in omnibus illis ll.contrarijs
Tertio reſpondent quidam alij, quos tacito nomine
refert Alb.præalle.quod in d.§.ſcio, exactio illius debi-
54 ti, non eſt actus † ita perfectus ſicut ipſa aditio hæredi-
tatis, ſed potius quædam qualitas ipſius aditionis, ideo
aditio tantum attenditur,non autem illa qualitas.
Sed aduertendum eſt,quod pariter in d. §. ſi quis mi-
nor,& in d.l.2.& in d.l.pen.& in d.l.ſi filius.idem eſt, &
tamen contrarium ibi deciditur.
Quartò reſpondet Borg. in d.tract.de tu.& cur.ſub
n.75.qđ cũ actus cõtinẽs plura poſsit ꝓ parte ratificari,
55 & pro parte nõ,vt accidit in ſcriptura†q̃ pôt in parte &
partibus pro ſe faciẽtibus acceptari,& in alijs reprobari,
poterit quoque minor maior factus approbare aditionẽ
a ſe factam quo ad aliqua, puta quo ad ea, quæ exigen-
da ſunt hæreditario nomine, non autem quo ad ſoluen-
da,& ſic vult quòd in d.§. ſcio. licet minor poſsit reſti-
tui

Digitized by Google

tui aduerſus aditonem a ſe factam, tamen non poteſt re
ſtitui aduerſus ſolutiones ſibi factas in maiori ætate, vt
hæredi. Quia poteſt bene dici, quòd approbauerit ſuam
aditionem quo ad ea quæ ſibi fauorabilia erant, videli-
cet, quo ad facultatem exigendi a debitoribus, non autẽ
quo ad ſibi præiudicialia, hoc eſt quo ab obligationem
ſoluendi creditoribus hæreditarijs, & iſtum intellectum
dicit iſte doctor quod ſomniauit, & quòd aliàs ſemper
viſus fuit ſibi diabolicus ſenſus iſtius. §. ſcio. Quid dicen
dum.
56 Ego putaui ſemper, † & adhuc puto, quod aduerten-
dum ſit, an id quod iſte minor maior factus facit, fieri
poſsit citta ius, & nomen hæredis. Nam ſi ſit aliquid
quod fieri poſsit etiam a non hærede, & propter quod,
non propterea dicatur quis immiſcere ſe hæreditati,
propter hoc factum non dicatur, niſi minor factus ap-
probaret aditionem a ſe factam in minori ætate, ſecus
vero ſi quid faciet, quod non niſi hæreditario nomine
explicari poſsit, neceſſe enim eſt eo caſu, quod faciet vt
hæres, & ſic in virtute aditionis ſemel ab eo factæ, vel
quia de nouo ſe immiſcendo hæreditati, illam adire
velit.
Modo dico, quòd in d. §. ſcio, nihil aliud dicitur, niſi
quòd iſte minor maior factus exegit aliquid a debitori-
57 bus paternis, exigere † autem aliquid a debitoribus pa-
ternis, non eſt immiſcere ſe hæreditati, neque adire hæ-
reditatem, quia poteſt fieri citra ius, & nomen hæredis,
niſi coram iudice ſciente hoc fiat, vt per Bal. in rub. C.
qui adm. nu. 31. ad fi. & ibi in add. Barb. allegans etiam
gl. ſing. pro hoc in l. ſi tutor. ff eo.
Ex quibus concludo in primis, quòd quãtum attinet
ad d. §. ſcio, & articulum ſupra poſitum concluſio vera
eſt, quæ ſupra facta eſt, & ratio d. §. ſcio, eſt illa, quia ille
actus factus a maiore non inducit neceſſario aditionis ra
tificationem, quia poteſt fieri citta ius, & nomen hære-
dis, & hanc puto meram veritatem.
Ex qua declaratione habes vnam limitationem ad
ſupraſcriptam concluſionem, vt ſcilicet non procedat,
58 quando exactio facta † a debitoribus hæreditarijs, de
qua in d. §. ſcio, non potuiſſet fieri citra ius, & nomen
hæredis.
Secundam limitationem habes ex his, quæ tradunt
Mod. in d. tract. de tut. & cur. Vt ſcilicet quando aditio
59 fuit perfecte facta † in minori ætate, tunc procedat di-
ſpoſitio d. §. ſcio, & concluſio ſupra firmata: Quia tunc
illi actus dicuntur facti in neceſſariam conſequentiam
aditionis factæ in minori ætate, & ſic initium inſpici-
mus. Quando vero minus ſolenniter, & imperfecte fa-
cta fuiſſet aditio, adeo quod actus nullus fuerit, tunc ſe-
cus, nam illi actus dicuntur voluntarie facti in maiori
ætate, & conſequenter dicitur rurſus aditio facta, ſi non
potuerunt fieri citra ius, & nomen hæredis. Ita refert ex
pluribus concor. iuneri Borg. præall. in tract. de tut. &
cur. num. 75. in prin. & verſi. ſecundo caſu, dicens ita ſe-
qui Cuiacium in d. §. ſcio. Roder. Suarez allegat. 25. nu.
5. in cauſa iſta, & Tiraquel. in l. ſi vnquam, in varbo re-
uertatur, numer. 416. & Menoch. de recup. poſſ. remed.
15. q. 15. num. 126. & idem Borgn. ſub nu. 76. in fi. idem
repetit cum concor. per eum, & num. 77. & Menoch. d.
num. 126. late declarat.
Sed tu non recedas ab his, quæ dixi, nam ſi actus fa-
cti in maiori ætate qui non potuerunt fieri citra ius, &
nomen hæredis, fient voluntarie, mere, non autem ex
60 neceſsitate aditionis præcedentis, dico † quod vel perfe-
cta fuerit aditio ab initio, vel imperfecta, ratificatio dice
tur facta & rurſus adita hæreditas, & propterea dico,
quod ſi exigere aliquid a debitoribus hæreditarijs, non
poteſt aliquo caſu fieri citra ius, & nomen hæredis, eo
caſu dicetur ratificari aditio, facta in minori ætate, quia
non cogitur quis exigere, C. vt nemo inuit. agat. & ſic
non ex neceſsitate præcedentis aditionis, ſed volunta-
rie dicetur explicari iſta exactio, ergo &c.
Retenta tamen regulariter communi concluſione d.
§. ſcio, extende illam vt procedat, etiam ſi diu minor ad-
miniſtraſſet, & in maiori ætate diu paterna debita exe-
giſſet, vt per Bal. in quodam conſilio inter conſilia Nat
tæ impreſſo, conſil. 472. per l. quoties. ff. de acq. her.

Articulus V.

AD quintum, Quæ ſcilicet ſit practica huius reſtitu
61 tioois † concedendæ aduerſus aditam hæredita-
tem?
Breuiter dico, quod ponitur ab Imp. in authen. ſi om
nes. C. ſi minor ab hære. ſe abſt. Et in ſumma tota conſi
ſtit in hoc, in modo citandi eos quorum intereſt mino-
rem non reſtitui, & quoniam plerumque ſunt incerti
creditores hæreditarij, traditur etiam forma ibi citandi
iſtos incertos, vel etiam abſentes, quã formã ego plene
poſuit ſupra in prima parte q. 34. ar. 8 & ſequen. vſq. ad
finem, & in ſpecie articu. 10. 11. & fi. Vide ibi plene, quia
ibi tractanda fuit materia citationis in hoc iudicio reſti-
tutionis in integrum, & conſequenter de forma, & pra-
ctica huius ſpecialis reſtitutionis aduerſus aditam hære
ditatem, quæ præcipue conſiſtit in citatione creditorũ
hæreditariorum.

Articulus VI.

AD ſextum, An conceſſa minori hac reſtitutione ad
62 uerſus aditam hæreditatem, † in primis ipſe refun-
dere debet, ſi quid ex hæreditate percepit, vel conſum-
plit &c. vel aliter diſtracta per eum retractanda ſint, vel
geſta, ſoluta, quietata &c. rata ſint.
Quantum attinet ad hunc articulum, quia reſolutio
clara eſt, ſi non confuſe procedatur, diſtingue tres caſus,
& in vnoquoque abſque ſcrupulo conclude.
63 Primus eſt, quando minor impleuit ea † quæ teſtator
implenda iuſsit: videlicet quia ſoluit legata, vel fideicom
miſſa &c. & tunc ſi ſunt legata libertatis, eſt text. apertus
quod illa non retractantur, text. eſt in l. ſi mulier. ff. de
mino. & ibi notant omnes, & ratio eſt fauore libertatis,
aduerſus quam etiam nulla datur reſtitutio, vt dixi ſu-
pra ſuo loco, q. 53. art. 3.
Quinimmo ampliatur hoc, vt procedat quantum ad
64 hoc pro libertatẽ † conſequendã, ſeu retinenda viginti
aureos ſoluere cogantur, vt dicitur in d. l. ſi mulier, licet
ſecus ſit, quando conſeruantur eis libertates fideicom-
miſſariæ reſciſſo teſtamento per querelam inofficioſi ex
gratia ſpeciali, & magna cauſa poſt quinqueniũ, vt l. Pa-
pinian. in fine col. ſeq. ff. de inoff. teſt. vbi ratio differẽtię p
gl. & p doct. in l. quoties. ff. de acquir. hær. & in d. l. ſi mu
lier, & in l. in integr. ff. de mino. Amplia hoc vt idẽ ſit di
65 cendum in legatis pijs, † quia ſi ſoluta ſint a minore non
repetitur ab hærede poſteriori, & hoc, quia quemadmo
dum exiſtentia ſui hæredis, quæ non confirmat cætera
legata, ſed tantum legata libertatum, ibi firmat quoque
legata ad pias cauſas, vt per Bal. in l. ſi filius qui patri, &
declarando vt per Soc. ibi numer. 10. ff. de vulg. & pup.
Si vero ſunt alia legata, tunc dic ita ſic.
66 Aut ſecuta reſtitutione cauſa teſtati reducitur ad cau
ſam inteſtati, quia hæres ab inteſtato accipit hæredita-
tem a minore ope reſtitutionis exploſam, & tunc hoc
modo ſoluta repetuntur, vel conditione indebiti, vel ſi-
ne cauſa, ab ipſiſmet legatarijs qui reſtituere tenentur
ſi quid acceperunt, vt tradunt communiter glo. Bartol.
Alber. & alij in dict. l. in integrum. ff. de minori. per l. ſe-
cundam

Digitized by Google

eandem & tertiam.ff.de condictio.indebi. & eſt expreſ-
ſum in terminis iſtis reſtitutionis in integrum, in l. nec
eſt nouum.ff.de cond.ind.& idem dicerem, ſi minor fuit
hæres ex teſtamento, & res reducitur ad cauſam inteſta
ti, quia bona accipiuntur a creditoribus diſtrahenda, per
glo.d.l.in integrum, quæ generaliter dicit, quòd ab alio
repetuntur, &c.
67 Aut vero non reducitur † res ad cauſam inteſtati, pu-
ta quia hæreditatem hanc accipit ſubſtitutus vulgaris,
quod quomodo accidat dicam infra eod.artic.8.& tunc
dic quod nõ retractantur, quæ minor ex diſpoſitione ip
ſa teſtatoris bona fide ſoluit, & diſtraxit. Quia cum lega
68 ta intelligantur a ſubſtituto quoque vulgari repetita, †
l.licet imperator.ff.de lega.i.& bene, quia ipſe ſubroga-
tus eſt in locum primi non exiſtentis hæredis, ergo cum
omnibus eius, merito, ratum habere debet id quod mi-
nor geſsit iuxta voluntatem defuncti, & hęc ſine dificul
tate procedunt.
69 Secundus caſus eſt, quando minor † impleuit ea, quæ
de iure, vt bonus paterfami. implere debebat, ſcilicet,
quia debita hæreditatis ſoluit, & aliquid etiam pro illis
ſoluendis diſtraxit, & hoc quoque caſu, dic quòd geſta
per eum non reſcinduntur, ſed rata haberi debent.text.
eſt expreſſus pro hoc in l.quoties.ff. de acquir.hæred.&
ibi Bart.Ang.Pau.& Alb.& omnes.& ratio eſt, quia mi-
70 nor prudenter fecit, limitatur hoc niſi minor † vel tutor
eius mala fide bona diſtraxiſſent, & ſolutiones illas feciſ
ſent, vt dicit tex.in d.l.quoties. a contrario ſentit, & glo
clare determinat, & doct. ibi ſequuntur abſque difficul-
tate.
71 Sed quæro, quæ ſit iſta mala fides. † Dic, quod nimis
gratificauerint ſoluendo vni, quàm alteri creditori, & ſic
in præiudicium anteriorum forte creditorum hæreditas
facta ſit non ſoluendo, vt l.pupillus. ff. quæ in frau.cred.
& l.tutores.ff.de cond.indeb.& l.nec eſt nouum ff. eod.
In quibus locis, & in gloſis eorum dicitur, quòd ſuccurri
tur cæteris creditoribus ait, reſciſis ijs, quæ malâ fide
72 ſic geſta ſunt, ius ſuum conſequantur. Similiter † retra-
ctaretur venditio prædiorum facta a minore, vel tutore
eius hac de cauſa, ſed mala fide, puta quia vel datum eſ-
ſet prædium in ſolutum alicui creditori amico, pro mino
ri precio, vel vbi poterat dari prædium cum minori dam
no hæreditatis, datum fuit, quod erat precioſius in hære
ditate, & hoc, quia minor his peractis intendebat hære-
ditatem hanc ope reſtitutionis dimittere, & interim a-
micis in hoc gratificare, & ſic de ſimilibus, ex quibus ma
lam hanc fidem iudex coniectari ſciet.
73 Tertius caſus eſt, quando minor † ex voluntate pro-
pria vendidit, & diſtraxit aliquid de hęreditate in ſui vti
litatem, & commodum, & tunc dicas ſic; Aut pro neceſ-
ſarijs expenſis, & cultura preditorum, vel aliorum corpo
rum hæreditariorum, ad litium, vel aliarum expenſarũ
neceſſariarum, & rata eſſent, quæ ipſe fecit, per ea quæ
dixi ſupra in 1.par.q.47.
Aut pro ſuis indigentijs, vel voluptatibus, vel lucro
minor hæc fecit, & tunc aut ex pecunijs & fructibus illis
factus eſt locupletior, & refundere debet iis ad quos hæ
reditas, vel iure ſucceſsionis ex teſtamento vel ab inte-
ſtato, vel iure creditoris deuenict, & hoc ratione cla-
ra, quia reſtitutio debet reponere minorem in priſtino
ſtatu, vt neque locupletior, neque pauperior hac de cau
ſa remaneat, quàm ante læſionem eſſet, vt dixi plene d.
q.47. Aut conſumpſit omnia prædicta, & tunc aut eſt
ſuus hæres, & non reſtituit, aut eſt extraneus, & reſtituit,
ſecundum Ioann. Fabr.in d.auth.ſi omnes.C.ſi minor ab
hæred.ſe abſt. poſt Iac.de Are.ibi, & hoc per l. 1. C. de
rep.hær. & l. extraneo.ff.de ventre inſpi.& l.filius.ff.de
acquir.hær.
Sed aduerte, quia hæc iura hoc non dicunt, & quan-
tum ad hoc vltimum dictum in ſe ego non puto verum,
vt plene dixi in dict.quæſt.47.artic.4.
Per quæ ibi dicta tene indiſtincte tam in ſuo, quàm
in extraneo, quod minor hæc quæ conſumpſit non tene
tur refundere, & per hoc etiam facit in ſui generalitate.
d.l.in integrum.ff.de mino. Cuius autem ſit onus proba
re hoc, an minor conſumpſerit, an vero ſit factus locu-
pletior, Dic vt dixi in d.q.47.art. 5.
74 Sed tunc dubitatur, an poſteriori hæredi † detur re-
curſus contra poſsidentem prædia a minore interim di-
ſtracta. Et quidem tex.in d.l.quoties.ff.de acq. hær.dicit
ſimpliciter ſuccurrendum eſſe ipſi emptori prædiorum,
ſi bona fide emit. Et hoc ſimpliciter verum puto, & equi
tati etiam congruũ, ac per circuitus ſuperfluos emptore
conuento, & regreſſum habente contra minorem ven-
ditorem, minor neceſſe habeat reſtitutionis auxilio
vti contra ſecundum hæredem, vel creditores hæredi-
tarios. & ita pertranſeo in hoc articulo tam variis dubi
tationibus pleno, & quem doct. vix aliquibus in locis
expædictis, & frigidiſsime tangunt.

Articulus VII.

75 AD ſeptimum, An ſcilicet reſtituto in integrum mi-
nore aduerſus aditam hæreditatem ſubſtitutiones
76 firmæ maneant, & in primis an pupillaris, † vel exem-
plaris.
Videtur quod non.
Primò per text.in l.nec eſt nouum.ff.de condictio.in
debi. Vbi videtur expreſſum, Quia ſi ibi ſubſtitutiones
remanerent firmę, legata non poſſent repeti, Quia a ſub
ſtitutis quoque deberentur, ergo diſpoſitiones teſtamen
ti firmæ remanerent.
Secundò, quia pupillaris, vel exemplaris non ſuſtinen
77 tur, nec habent locum niſi adita † hæreditate. l. 2.ff.de
vul.& pup.in verſ.adeo, ſi igitur minor, pupillus, vel fu-
rioſus reſtituuntur ab adita hæreditate, & illa non adita
remanent, ſubſtitutiones iſtæ expirant.
Tertiò, quia contrariorum eadem eſt diſciplina &c.
Sed quando ab initio minor repudiauit, ſi poſtea re-
78 ſtituatur ad adeundem, reſtitutio † firmat tab. pupilla-
res.l.2.§.interdum.ff. de vulga. Ergo quando reſtituitur
ad repudiandum, debet illas infirmare. & hæc fuit ratio
Bal.in l.filius qui patri.ff.eo.
Quartò, quia videtur impoſsibile quòd vna, & eadẽ
79 cauſa producat eodem tempore contrarios † effectus,
ſed reſtitutio in integrum aduerſus aditam hæreditatem
operatur reconualeſcentiam vulgaris ſubſtitutionis, vt di
cam infra in ſeq.articu. ergo videtur impoſsibile, quod
operetur confirmationem pupillaris, quæ eſt contraria
vulgari, cum illa in caſu aditæ hæreditatis locum habeat,
vulgaris vero in caſu non aditæ, & ſic quòd eodem tem
pore hoc beneficium reſtitutionis operetur quòd mi-
nor habeatur pro hærede, & pro non hærede, & iſtã
ſentit Ang.in d.l.ſi filius qui patri, ſub nu.3 adum defen
dens Bal.fratrem, & loquens de iſta reſtitutione in pro
poſito, inquit, & eadem aperit viam vulgari ſubſtitu-
tioni.
Quintò, quia reſtitutio in integrum reponit omnia
in integro ſtatu priſtino.l.quod ſi minor.§.reſtitutio.ff.
de minor. Sed ante aditam hæreditatem ſaltem in extra
neo pupillo, pupillaris ſuſtineri non potuiſſet, ergo ne-
que poſt aditam, ſecuta tamen poſtmodum reſtitutio-
ne in integrum.
Sextò, quia ita tenet Bald.in d.l.ſi filius qui patri, co-
lum.2.ver.ſed contra.& etiam Ang.idem firmat in ca-
ſu quo ſumus in filio extraneo.i.in quo exiſtentia ſui hæ
redis firmare non poſsit tabu. pupillares, &c.
In contrarium tenet Bart.in d.l.ſi filius qui patri, in
2.lec.col, . . . ſub n.3.colligens hoc ex 2.lec.gl.licet lectu
ram

Digitized by Google

ram in ſe ipſa non approbet, vt diuinariuam, & Bar.ſe-
quuntur ibi Raph.Cuman.Imo.Alexan.numer.12.So-
cin.Senior,licet ſub dubio,& clare Aret.ibi ſub num. 3.
verſi.tu autem dic audacter, Pau.de Caſt.num.6.in fi. &
Iaſo.nume.13.ante finem. qui de communi teſtatur, &
ante eum idem teſtatur Socin.Senior ſub num.13.

Pro qua adducuntur plura,ad quæ ſigillatim aduerten
80 dum eſt,an bene probent. † Et primo l. ex pluribus. §.
fin.ff.de vulg.vbi conſeruatur ſubſtitutio pupillaris, li-
cet ruptum ſit teſtamentum per contratab. Sed hoc pa-
rum facit, quia vel cum Aret.dicimus,quòd ibi non re-
ducitur res ad cauſam inteſtati, vt hic,ideo non mirum
ſi remanet firma pupillaris ſubſtitutio. Vel cum Socin.
ſeniore,quod ibi pupillus fuerat inſtitutus, & frater ex-
hæredatus,& quòd licet frater p contratab. ſubuerteret
teſtamentum, non tamen quo ad hoc,quia pupillus ſuã
portionem habet,& in ea remanet hæres, & ſic non im
merito pupillaris firma manet.

Secundò adducitur hæc ratio,quia prætor non poteſt
81 facere,quod is qui ſemel † heres extitit,deſinat eſſe hæ-
res in ijs,quæ commodum hæredis concernunt, & dimi
nutionem hæreditatis nõ inducunt, vt d.l.ſi filius qui pa-
tri,& §.ſed quod Papinianus.l.ſi fine.ff.de min.ſed pupil
82 laris ſubſtitutio eſt fauorabilis pupillo,quia facit eũ † de
cedere teſtatum, quia aliàs decederet inteſtatus, & non
inducit diminutionem hæreditatis, quinimmo coniun-
git duo patrimonia ſi.n.al.l.ſed ſi plures.§. ad ſubſtitu-
tos.ff.de vulg.Ergo &c.

83 Cui rationi non videtur obſtare, quod † hoc nomen
hæredis eſt adeo nudum nomen, vt nihil operari poſsit.
Quia imo etiam ſi hoc verum eſſet, tamen operatur
hoc,quod vbi nõ agitur de diminutione hęreditatis,hoc
nudum nomen attenditur,nam habemus, q compulſus
adire perdit omnia emolumenta, & commoda hæredi-
tatis,quæ haberet qui ſpõte adiret, & poſtea reſtitueret,
qui tamen dicitur habere nudum nomen hæredis facta
per eum reſtitutione.l in cauſa.§.qui compulſus. ff. ad
Treb.& tamen is admittitur ad emolumentũ dandi cau
ſa conditionis implendæ, quæ poteſt in fauorem perſo-
næ eius impleri.l.qui hæredi. §.1.ff. de cond. & dem. &
ſic deducebat Aret.in d.l.ſi filius qui patri.

Sed aduertendum eſt, quòd hoc nudum nomen de
quo in d.§.qui cõpulſus,eſt pinguius, quàm hoc de quo
84 agimus,vt per Bart.ibi Nam qui compulſus † adit, & re
ſtituit in tantum remanet hæres,vt vulgari ſubſtitutioni
non poſsit eſſe locus, is vero qui adit, & poſteà in inte-
grum reſtituitur,ſecus,vt per Bart.in l. 1. ff. de vulga.in
primo effectu,& dicam infra art. ſeq.

Tertiò adducitur, quia a pari procedunt beneficium
85 prætoris mortui † quo ad abſtentionem, & beneficium
prætoris viui quo ad reſtitutionem in integrum, vtrun-
que enim liberat filium ab incommodis hæreditatis ſi
nolit illis implicari,& probatur æquiparatio iſta per l.ſi
ex modica.§.ſi filius.ff. de bon.libert. cum concord.per
Iaſ.in dict.l.ſi filius qui patri.num.13.ad finem.ſed be-
neficium abſtinendi prætoris mortui non impedit con-
firmationem pupillaris ſubſtitutionis, ergo neque bene-
ficium reſtitutionis in integrum.

Quod corroboratur, quia durius agi ſolet cum lege,
quam cum homine. l. ſi libertus. ff. de iurepatro. cum
ſimil.

Sed ad hoc reſpondetur, quod imo diuerſa ſunt hæc
86 remedia præſentia quo ad id quod agimus.Nam † bene,
ficium abſtinendi conceditur tantum reſpectu eorum.
quæ concernunt commodum,& fauorem filiorum,vt d.
l.ſi filius qui patri,& ideo quo ad ea, quæ in odium filio
rum verterẽtur,ſi pro heredib.nõ haberentur, hoc bene
ficium nil operatur,vt ibi,vbi dicitur quod intentio prę
toris in hoc fuit duntaxat prouidere filijs, non autem
nocere, ſecus vero in beneficio reſtit. in integrum,quod
conceditur per omnia omnique reſpectu ad reponen-
dum minorem in priſtino ſtatu in quo erat ante læſio-
nem,etiam ſi in hac repetitione aliquo reſpectu minori
ſit odium reponi in eo.ſtatu priſtino, vt eſt expreſſum
in d.l.quod ſi minor.§.reſtitutio.ff.de mino. & plene di
xi ſupra q.47. per totum. & per hanc conſiderationem
quam colligi dicit ex dict.l. ſi filius qui patri. in verſicu.
eſt enim prætoris intentio,&c. Socin.Senior ibi pene re-
cedit a communi ſententia Bartoli,& aliorum.Quid di-
cendum in hoc ſubtili paſſu?

Ego puto aduertendum, quod quandoque exiſtentia
87 † ſui hæredis ab initio confirmat tab.pupillares, quan-
doque non,vt per doct.in d. l. ſi filius qui patri, vbi po-
nunt,& declarant caſus. Dico igitur,diſtinguendo.

88 Aut ab initio exiſtentia † ſui hæredis confirmauit tab.
pupillares,puta,quia iſte minor fuit omnino ſuus hæres
patri, & tunc omnium conſenſu, reſtituto in integrum
minore iſto, tab. pupillares firmæ remanebũt, & in
hoc caſu cum Bartolo, & cæteris conſentit etiã Angel.
& ſi bene ponderetur,eſt etiam de intentione Baldi ibi,
dum inquit, quòd ratio literæ fundetur in exiſtentia
ſui hæredis,non autem in aditione voluntaria, & vera,
& ſubdit,quòd aliàs idem eſſet in ſuo, quod in extraneo
&c. quæ verba oſtendunt, quod in hoc caſu Bald. non
recedit ab opinione Bartoli. Et profectò in caſu iſto vi-
ua ratione ſuſtinetur hæc ſententia, quia ſi ante aditio-
nem tab.pupillares erãt firmatæ per exiſtentiam ſui hæ
redis,& poſt aditionem minor reſtituitur, vt reponatur
in eo ſtatu in quo erat ante aditionem, vtique neceſſe
eſt ex propria natura reſtitutionis in integrũ,quod tab.
pupillares firmæ remaneant, quia ante aditionem quo-
que firmæ erant, & in hoc non adeſt aliquis ſcrupulus,
quem ego ſentiam.

89 Aut vero ab initio,exiſtentia † ſui hæredis non con-
firmauerat tabul.pupillares,vel per dationem coheredis
extranei,vel alia de cauſa,& tunc Ange. vere,& Bald.te
nent contra Bartolum, & communem,rationibus mul-
tum coloratis,& probabilibus, vt verum eſt. & attenta
natura reſtitutionis in integrum,de qua in d.§.reſtitutio
punctus eſt admodum dubitabilis.

Ego tamen æquiorem puto communem ſententiam,
90 & illam teneo, & confirmo hac ratione, † quæ eneruat
vires contrariarũ rationum. Certum eſt,quod ſemel hæ
res per reſtitutionem in integrum ex beneficio prætoris
non poteſt deſinere eſſe hæres.d.l.ſi.fine.§.ſed quod Pa
pinianus. ff.de minor.& quamuis hoc nomen hęredis ap
pelletur omnino nudum,quia reſtitutio in integrum re-
ponendo omnia in priſtino ſtatu inquantum ſe exten-
dit poteſtas, & voluntas prætoris hoc beneficium conce
dentis,videtur,quo ad effectũ, hoc nomẽ in nihilum re-
ducere,quia ante aditionem nihil erat. Tamen aduer-
tendum eſt,quod quando minor adeundo hæreditatem
quaſi contraxit cum creditoribus hęreditariis, ſi ex hoc
quaſi contractu lęſus eſt,bene verũ eſt,quòd ſi hoc præ-
textu reſtitutu reponitur in eo ſtatu ac ſi cũ illis nõ cõtra
xiſſet,ſed qñ adeũdo hæreditatẽ cõfirmauit ſubſtitionẽ
pupillarẽ ſibi factã,& in hoc lęſus eſſe nõ põt,quia nemo
negabit quin hæc prouiſio ſibi fauorabilis ſit,hoc ptex-
tu nõ põt dici reſtitutus in integrũ, quia hoc non reſpi-
cit æs alienum hæreditatis paternæ, a qua abſtinere per
reſtitutionẽ in inte. deſiderat,ſed diſpoſitionem ſuę hę-
reditatis,vt in ea hęredem habeat,ſi igitur hoc reſpectu
reſtitutus diceretur,reſtitutio operaretur plus, quã læſio
abſtuliſſet,vel(vt rectius loquar) reſtitutio læderet, vbi
aditio non læſiſſet,quod eſt contra omnem prætoris in-
tentionem. Neq. mouet,quod reſtitutio ſit repoſitio in
priſtino ſtatu hinc inde tam quo ad ea, quæ fauent, &
91 proſunt minori, † quàm quo ad ea, quæ nocent, vt l. 1.

c.de

Digitized by Google

C.de reputat.& dixi d.q.47. Quia hoc procedit,quo ad
id, aduerſus quod ſpecialiter petitur reſtitutio, vt ſcili-
cet ſi petatur aduerſus venditionem a minore factam,
quemadmodum prodeſt minori quo ad rei ſuæ recupe-
rationem, ita nocet quoad precij refuſionem,ſecus ve-
ro quoad alia,quæ non ſunt communia,ſeu connexa,vel
correlatiua illi actui aduerſus quem petitur reſtitutio,vti
eſt exemplum in l.quoties.ff.de acquir.hæred.& ibi Cu
92 man.notat dicens,quod reſtitutus † in integrum dicitur
repoſitus in priſtino ſtatu,quo ad eum actum qui prin-
cipaliter agitur,non quo ad alia. Aut quia in hac reſtitu
tione, de qua agimus, agitur de conſeruando indemne
ipſo minore a creditoribus,& incommodis hæreditarijs
& ſufficienter,& integraliter reponendo in priſtino ſta
tu,quo ad hoc,& non ſolum quo ad ea,quę ſibi proſunt,
vt ſcilicet non teneatur creditoribus, ſed etiam quo ad
ea, quæ ſibi nocent correſpectiue tamen, & correlatiue,
vt ſcilicet nõ remaneat in lucro hæreditatis paternæ cu
ius damnum ſentire non vult, & ideo ſi quid habet in
quo locupletior factus eſt,refundat, & alia credita hære
ditaria exigere non valeat. Non autem agitur de reſti-
tuendo eo,quo ad ea quæ adeundo fecit circa bona pro
pria, in quibus per aditionem non dicitur quaſi contra
xiſſe,neque ſe obligaſſe creditoribus, & in ſpecie quate-
nus ſibi quo ad ea hæredem confirmauit, videtur ini-
quum, vt hoc reſpectu reſtitutio a ſe petita aliquid ope
rari debeat, cum non ſit neque connexum, neque com-
mune cum hæreditate paterna, de cuius damno conque
ritur,& a quo releuari deſiderat.Ex quib. apparet quan
to æquior, & etiam verior ſit hæc communis opinio, &
patet etiam reſponſio ad contraria.

Ad primum enim reſp.quod in dict.l.nec eſt notum,
ideo non firmantur legata,quia exiſtentia ſui hæredis ni
hil operatur in his, in quibus diminuitur hæreditas pa-
terna,vt dicit Bart. & quo ad propoſitum ratio ex præ-
dictis patet,quia hæres adeundo dicitur quaſi contrahe-
re cum legatarijs, vnde ſi reſtituitur reſpectu huius obli
gationis,in quã ex hoc quaſi cõtractu incidit, reſtitutio
debet reponere in priſtino ſtatu etiam quo ad legata.

Ad ſecundum reſpon. quod imo ſemel adita hæredi-
tate pupillaris & exemplaris confirmatæ fuerunt, ad
quam confirmationem cum non ſe extendat reſtitutio
aduerſus aditam, debent firmæ remanere etiam poſt
aditam reſtitutionem ſecretam.

Ad tertium reſp.poteſt, quod adeſt diuerſa ratio in-
ter vtrunque caſum,nam quando reſtitutio fit ad adeun
dum,fit ad reſtituendum & effectum hæredis ipſi mino
ri, quando vero fit ad repudiandum, fit quo ad rele-
uandum minorem a damno aditionis, non autem quo-
ad nomen hæredis,quia illud remanet,ex quo ſuſtinetur
ſubſt.pupillaris.

Ad quartum, quod ſatis durum videtur prima facie,
& fuit meum motiuum,excogitatum ex verbis Angeli,
licet ſubobſcuris quantum ad hoc, reſpon.poteſt ex his
93 quæ dixi confirmando communem, quod ſcilicet † in
hac conceſsione reſtitutionis hæreditatis paternæ & pu
pillaris ſeparantur,& tunc non eſt impoſsibile, quòd ad
hæreditatem paternam admittatur ſubſtitutus vulgaris
quaſi adita non fuerit,& quo ad pupillaria bona admit-
tatur ſubſtitutus pupillaris quaſi adita fuerit, quia reſti-
tutio, vt prædixi, non petitur hac intentione, vt aditio
omni reſpectu reſcindatur, ſed vt actiones actiuę & paſ-
ſiuæ hæreditatis paternæ nõ recedant a minore & tran
ſeant in aliũ,ad quas poſtea admittitur ſubſtitutus,& ex
94 his habes mirabilem caſum,quòd ſcilicet ſi pupillo † in
caſu aditæ hæreditatis, ſcilicet hæres erit, ſit datus ſub-
ſtitutus Titius,& ſi hæres non erit Pomponius,admitte-
tur vterque ſubſtitutus tam vulgaris ad hæreditatem
patris,quam pupillaris ad bona filij.

Ad quintum reſp. ex his quæ dixi dum confirmaui
communem ſententiam.

Ad ſextum dic quòd contra eſt communis,& verior
opinio &c.

Articulus VIII.

AD octauum, An reſtituto minore aduerſus aditam
95 hæreditatem, vulgaris † ſubſtitutio quæ expirauer-
rat reconualeſcat.

Videtur quod non.

Primò, quia ſubſtitutio vulgaris expirat adita hære-
ditate.leg.poſt aditam. C.de impub. quia fuit facta ſub
hac conditione, ſi hæres non erit,ſi ergo fuit hæres ſe-
mel inſtitutus, ſtatim expirauit.

96 Neq. poteſt dici quòd in ſuſpenſo ſtet, † propter pro
babilem ſpem reſtitutionis in integrum, quia illa ſpes
non eſt in conſideratione in propoſito in fortioribus ter
minis, cum habeamus quòd repudiante minore ſtatim
admittitur ſubſtitutus vulgaris,etiam ſi adſit ſpes quòd
minor reſtitui poſsit ad adeundum, vt per Bart.& alios
communiter in l.1.num.1. ff.de vulg. & ego dixi ſupra
in prima parte,q.41.artic.4.nu.19.& ſeqq.Minus etiam
dici poteſt, quòd cum aditio iſta minoris non duret per
petuo, non videtur attendenda, cum voluntas teſtato-
ris ea videatur eſſe,vt ſubſtitutus admittatur in caſu quo
inſtitutus effectualiter non ſit hæres,cum magis dilexe-
rit ſubſtitutum quàm alios omnes excepto inſtituto.
Quia habemus in contrarium ſimile illud, quod grauà-
tus de reſtituendo ſi deceſſerit ſine filijs, ſi decedat cum
filijs,& illi ſtatim moriantur, & hæreditate illa frui non
poſsint,nihilominus ſubſtitutus ſemel excluſus remanet
perpetuo excluſus, licet voluntas teſtatoris videatur ea
fuiſſe, vt fauore filiorum naſciturorum excluderentur,
non aliorum, vt dixi plene in tract.meo compẽd.ſubſt.
par.6.q.2.art.2.verſ.3.caſus.car.189.

Secundo, quia cum is ſemel eſt hæres,non poſsit de-
ſinere perpetuo eſſe hęres,ſequitur quod ſubſtitutus vul
garis admitti nõ poſsit,per l.quamdiu. ff.de acq.hæred.
Quod tanto magis procedit,quia etiam hoc fictum no-
men hæredis, quod remanet poſt obtentam reſtitutio-
nem in integrum, quo ad ſubſtitutionem gradus idem
operatur, ac ſi reſtitutio obtenta non fuit, vt accidit in
pupillari, & dixi in præced.art. ergo impoſsibile vide-
tur, vt quo ad pupillarem hæredem habeatur pro adi-
ta,& quoad vlgarem pro non adita.

97 Tertiò,per l.ſi ſine.† §.ſed quod Papinianus.ff.de mi
nor.inducendo nouiter in ſecundo caſu illius, vbi enim
dicitur,qđ ſi minor ſit inſtitutus,& ei ſeruus neceſſarius
ſubſtitutus,& minor adierit, deinde reſtitutus fuerit ad-
uerſus aditionem, & repudiauerit, ita demum admitti-
tur ſubſtitutus, ſi hæreditas non ſit ſoluendo, ad hoc ne
defunctus iniuria afficiatur, ergo a ſpeciali arguendo,re
gulariter ſecus eſt, & ita arguit Ioſeph Gonzalez in ſuis
varijs quæſtion.cap.32. ſub num.7.& profecto eſt egre
gia conſideratio,ſi eius eſt.

Quartò,quia ita tenent plures doct.magnæ authori
tatis,Iac.de Rauen.& Alb.in d.§.ſed quod Papinianus,
Curt.iun.in l.poſt aditam, nu.4. C.de impub. Thom.
Calancbus in rep.l.1.num.83.ff.de vulg.& pup.& dicit
etiam præfatus Gonzalez, quod hæc opinio in puncto
iuris eſt ſuſtentabilior.

Sed in contrarium eſt magis communis ſententia.
Quam vbique fere gloſſæ & doctores ſequuntur. Ita
enim poſt diſputationem firmat gloſſ.in d.§.ſed quod
Papinianus,in gloſſa magna verſic.& idem dicunt qui-
dam, & ibi ſequuntur Bart. & Fulg.& Bald.ad finem.
Idem gloſſ.in l.poſt aditam.C.de impub. & ibi ſequun
tur Bald.& Fulg.Paul.de Caſtr.Salyc.Corn. Iaſ.Coraſ.

& gl.

Digitized by Google

& gloſſa in l.1.§.ſi quis addita. ff.ad Tertul.& ibi Bart.
gloſſ.in l.ex contractu. ff.de re iud.& ibi Bart. Cuman.
Paul.& Alex.Bart.in l.2.§.interdum,& ibi Iaſ.& Alex.
ff.de vulg.& idem Bart.in l.1.num. 49.ff.eod.& ibi Soc.
Iaſ.& Ripa. Vaſq.de ſucceſ. prog. in proœm. num.74.
Fumeus in tract.ſubſt.in tit.de vulg.num.30.Ang.de Pe
rigl.in tract.de ſuitate.in 3.effectu,num.31.& in ſumma
hæc eſt communis omnium ſententia, vt teſtantur Se-
baſt.Sapia in d.l.poſt aditam, & Curt.ibi, & prælleg.
Gunzalez, qui demum in iudicando & conſulendo in-
quit non eſſe recedendum ab hac opinione, vt per eum
dict.cap.32.num.9.verſic.verum prædictis non obſtan
tibus &c.

Pro qua communi concluſione adducuntur plura, ſed
ad ſingula aduertendum eſt, an bene probent.

98 Primo adducit d.§.ſi quod Papinianus.† Sed certe vt
Alber. & Mod.aduertunt, ille tex.probat potius contra-
rium, quia admittitur ille ſeruus ex ſua ſubſtitutione in
ſubſidium tantum hæreditate non exiſtente ſoluendo,
& hoc eſt luce clarius, quo ad illum text.& dum poſtea
gloſſ.quærit quid in alijs hæredibus ſubſtitutis non ne-
ceſſarijs, & concludit idem, non fundat ſe in eo text.ſed
in alijs. Quinimo ſi aduertatur, Papinianus ponebat re-
gulam contrariam, quòd ſcilicet ſeruus ille ſubſtitutus
non admitteretur reſtituto minore.

Neque obſtat, dicunt Mod, quòd ſpeciale eſt in ſeruo
quod ei non deferatur hæreditas quando eſt ſoluendo,
quia non dicunt qui eam accipient. Vnde cũ fuerit quo-
dammodo in ſubſidium ſubſtitutus, ne defunctus iniu-
ria afficiatur a creditoribus dilacerantibus hæreditatẽ,
ceſſante hoc periculo iniuriæ defuncti & repertis hære-
dibus voluntarijs, nõ mirum ſi repellitur ſubſtitutus ne-
ceſſarius. Quia reſpon.præfati Mod. Hiſp.d.ca.32. nu.
3.in fine, quòd imo ſi non ſuſtinetur ſubſtitutio ſerui ad
fauorem libertatum, multo minus debet ſuſtineri ſubſti
tutio extranei voluntarij.

Adducitur ſecundo d.lex ex contractu.ff.de re iudic.
99 Reſpon. tamen Moder. communiter,† quòd ibi loqui-
tur text.de pupillari ſubſtitutione ſaltem tacita, quæ con
tinetur in vulgari expreſſa, & quæ per additionem fuit
confirmata, licet reſtitutio ſubſecuta fuerit, per ea quæ
dixi art.præced. Hæc reſp.in ſe vera eſſe poteſt, vt dicã
inferius, ſed quo ad illum text.diuinat, quia nihil de pu-
pillari magis, quàm de vulgari, vt dicunt alij doct.

Reſpon.igitur ſecundo præll. Gonzalez poſt alios,
quòd ibi erat datus cohæres ipſi pupillæ, vnde ne teſta-
tor decedat pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus, vo
catur ſubſtitutus. Sed hæc reſp. mihi videtur erronea,
nam adita ſemel hæreditate, non poteſt dici amplius ꝙ
teſtator decedat inteſtatus pro aliqua parte, quia ſemel
hæres licet reſtituatur, remanet tamen hæres, dict.§.ſed
100 quod Papinianus.† Quinimo iſtud nudum nomen hæ-
redis ſufficit ad hoc vt non dicatur teſtator decedere
pro parte inteſtatus, vt eſt expreſſum in l.pen. ff.de ac-
quir.hæred. vbi non cogitur cohæres accipere partes eo
rum qui adiuerunt, deinde ope reſtitutionis abſtinue-
runt, quia ad quod tamen cogitur, quãdo cohæredes ab
initio repudiant.l.qui ex duabus.§.fin. ff.eo.& ſic ſtrin-
git adhuc iſte text. Niſi teneas præced.ſolutionem Mo-
dernorum.

Adducitur tertiò l.1.§.ſi quis adita, & l.2.§.ſi bono-
rum.ff.ad Tert.& l.ſi ex modica.§.ſed ſi per in integrũ.
ff.de bo.lib.

Sed in his locis admittuntur venientes ab inteſtato,
ad quos deuenire hæreditatem in præſenti non ambi-
gimus, & eſt text.in l.nec eſt nouum. ff.de cond.ind.
101 Adducitur quartò.l.2.§.interdum. ff.de vulga.† Sed
communiter intelligitur de reſtitutione ad adeundum,
& ſic de ſuſtinenda pupillari ſubſtitutione, vt per Curt.
in d.l.poſt aditam.num.4.

Quid dicendum in hoc ſubtili puncto?
102 Ego puto veriorem, & æquiorem † communem ſen-
tentiam, & etiam iuribus, & rationibus probabiliorem,
ex infraſcriptis.

Primò per d.l.ex contractu, cui non video ſufficien-
ter reſponſum aptari poſſe.

Secundò, quia ita magis conſonat voluntati ipſius de
functi, qui quando dixit, ſi filius hæres non erit, non in-
tellexit de nudo nomine hæredis ſed effectuali hærede,
notum enim eſt, quòd vulgaris ſubſtitutio fit a teſtato-
ribus, vt cum hærede ſcripto decedant, & voluntates eo
rum non fiant caducæ.l.vnica, in princ.C.de cad.tollen.
ſed ſatisfactum voluntati defuncti per hoc nudum no-
men hæredis poſt reſtitutionem aduerſus aditionem di
ci non poteſt, quia voluntas eorum fit caduca, cum lega
ta a venientibus ab inteſtato non præſtentur. l.nec eſt
nouum. ff.de cond.indeb.& tradunt gloſſ.Bart. Alb.&
alij communiter in l.in integrum. ff.de minor.quæ præ-
ſtarentur ſi hæreditas ad ſubſtitutũ vulgarem deueniat.
l.licet. ff.de legat.primo.& dixi ſupra eadem quæſt.art.
6.Et hæc ratio apud me eſt ſatis concludens.

Tertiò moueor, quia ſubſtituto poſſet alias fieri fraus
ab inſtituto, nam ſi inſtitutus aliquo reſpectu nollet hæ-
reditatem propter amicitiam cum venientibus ab inte-
ſtato, vel pecuniam ab eis ob hoc receptam, poſſet adi-
re, & ſic hæreditas deueniret ad uenientes ab inteſtato
contra voluntatem defuncti, ſimilique modo fraudaren
tur legatarij quoque; vt de ſe patet.

Quartò, & vltimo, quia ſubſtitutio vulgaris eſt potẽ-
103 tior, † quàm ius accreſcendi.l.2.§.ſi duo. ff.de bon.poſſ.
ſecun.tab.& in l.2.§.pro primo, & §.pro ſecundo. C.de
cad.tollen.& in auth.hoc amplius.C.de fideicom.Ang.
& alij poſteriores in leg.prima.in 6.effect. ff.de vulg.&
pupil.
104 Sed ius † accreſcendi reconualeſcit poſtquam cohæ-
res adiuit, deinde reſtitutus fuit, vt eſt expreſſum in leg.
pen.ff.de acquir.hæred.Ergo multo magis vulgaris ſub
ſtitutio. Quod ſtringitur ex eo, quod ius accreſcendi di-
citur tacita ſubſtitutio vulgaris. l.quia tacita. ff.de hær.
inſtitu. & per Iaſ.in l.prima.num.21.C.quand.non pet.
partes &c.

Ex quibus ſatis firmata videtur communis opinio. Et
ad contraria patet reſponſio.

Ad primum enim reſp. ex his quæ dixi in ſecunda ra
tione a me adducta pro communi, de voluntate ſcilicet
teſtatoris.

Ad ſecundum reſp. quod iſta impoſſibilitas concur-
ſus vulgaris & pupillaris ſubſtitutionis ſimul non adeſt,
per ea quæ dixi in præced.ar.in vlt.col.verſ.ad quartum.

Ad tertium reſpon.quod in ſeruo hærede neceſſario
ſubſtituto ita cõſtitutũ eſt reſtituto minore, vt ipſe regu
lariter non admittatur niſi hæreditate exiſtente non ſol
uendo, vt d.§.ſi quod Papinianus, quia ipſe non fuit ſub
ſtitutus niſi hoc timore a teſtatore, ne bona eius cũ eius
ignominia diſtraherentur, quod ceſſat hæreditate exi-
ſtente lucroſa, & repertis legitimis hæredibus, qui eam
accipere velint, & hæc eſt vera ſpecialitas illius tex.quic
quid dicant Mod.Hiſpani d.c.32.

Ad quartum reſp.quod in contrarium eſt communis
omnium aliorum, & gloſſatum & Bart. præſertim vbi-
que ſententia. Quæ omnino vt dixi tenenda eſt.

Qua retenta, Ampliant doctores, vt iſte ſubſtitutus
105 admittatur de iure ciuili, † ita determinat Bart.in dict.
l.1.in vltim.quæſt.princ.in quarto dubio, & idem alibi
paſſim.

Sed quoniam contrarium tenent plerique alij reuo-
co in dubium, & dicam plene art.ſeq.

Articulus IX.

AD nonum, An ſcilicet ſubſtitutus vulgaris in ſupra
106 dicto caſu admitratur † de iure ciuili vel prætorio.

Vtilitatem quæſtionis ponam in fine art.

Videtur autem quòd iure prætorio.

Primò, quia beneficio prætoris reconualeſcit ſucceſſio quæ euanuerat, ergo non niſi iure prætorio admitti poteſt.

Secundo, quia inſtitutus remanet hæres ipſe de iure ciuili, quia prætor neminem hæredem facit. §. quos autem, inſt. de bon. poſſ. ergo ne duo hæredes eodem tépore de iure ciuili inſolidum reperiantur, dicendum eſt quod de iure prætorio.

Tertiò per l. 2. §. interdum, ibi prætor &c. ff. de vulg. & pupil.

Quartò, per d. l. ſi fine. §. ſed quod Papinianus. ff. de minor. vbi dicitur, quòd vtiles actio datur illi qui ope reſtitutionis in integrum reuocatur ad commodum hæreditatis, ſed his cui dantur vtiles actiones hæreditariç nó eſt hæres de iure ciuili. d. §. quos autem. ergo &c.

Neque videtur obſtare, quod dicunt Bart. & & alij vi
107 delicet quod hæres de iure † ciuili quoque habet actiones vtiles tantũ, vt accidit in fideicómiſſario cui reſtituta fuit hæreditas ex trebelliano, §. reſtituta. inſt. de fideicó. hæred. Nam reſp. præall. Ioſeph. Gonzalez in cap. 32. num. 13. verſic. nec oberit, quod fideicommiſſarius non dicitur eſſe hæres, & hoc ex intentione Fulg. vel ſecundum eum, quòd illud accidit quia ita reperitur a lege diſpoſitum, ſed in caſu noſtro hoc nó repeitur, ergo &c.

Quinto, quia ita tenẽt Vltramõtani, & Cyn. in l. qui ſe patris. C. vnd. lib. & Iaſ. & Paul. de Caſtr. in d. §. iuterdũ.

Sed in cõtrarium eſt magis communis opinio, quam tenet Bart. in d. l. 1. in vlt. q. princ. in quarto dubio, & ſequuntur ibi Soc. & Ripa, qui de communi, & idẽ Bar. in l. 2. §. interdum, & ibi Alex. de magis communi, Bart. in l. 1. §. ſi quis adita. ff. ad Tertul. & in l. ex contractu. ff. de re iud. & in l. ſi ſine, §. ſed quod Papinianus. ff. de min. & Sebaſt. Sapia in l. poſt aditam, num. 8. vbi de communi, & vt æquiorem & magis communem firmat etiam præall. Gonzalez d. cap. 32. in fine.

Et ego breuiter hanc eandem teneo, & moueor tum per dic. l. 1. §. ſi quis adita. ff. ad Tertul. & l. 2. §. bonorũ. ff. eo. vbi clare probatur, quicquid Pau. de Caſt. & Mod. Paplen. dicant de illo text. nam Rip. d. l. 1. num. 205. replicat ſigillatim omnibus dictis eorum.

Tum etiam per d. l. ex contractu, vbi ſimpliciter dicitur ꝙ actiones tranſeunt in ſubſtitutum, vel cohæredẽ, & non dicitur de vtilibus, vel pretorijs.

Demum ea ratione, quia cum ex teſtamento deferatur hæc ſucceſsio, prætor non ſe intromittit niſi adiuuandi iuris ciuilis gratia, non autem ſupplendi, vel corrigendi, ergo de iure ciuili quoque adiri poterit hæreditas, princ. eſt §. 1. inſt. de bono. poſſ. Nec mouet, qood inſtitutio de qua in teſtamento per aditionem expirauerit. d. l. poſt aditam, quia reſp. quod attento effectu, & volũtare teſtatoris, hæreditas vere adita non fuit, quæ poſtea fuit repudiata, nam ſubſtitutio vulgaris, vt dixi ſupra in præced. art. ver. ego puto, non ſit ſub conditione caſuali,
108 † & momentanea, quæ talis eſt, quòd accidat ad diſpoſitionem purificandam, videlicet ſi Titius conſul factus fuerit, hæres eſto; ſed ſit ſub conditione habente tractũ ſucceſsiuum, & cum myſterio, vt teſtator non remaneat ſine hærede ſcripto in caſu, quo primus hæres hæreditatem repudiet, vnde non ſatis eſt primum adire niſi hęreditatem perpetuo detineat, ad hoc vt voluntati & deſiderio defuncti ſatisfiat, qui primo non exiſtente hærede, ad ſubſtitutum, non ad uenientes ab inteſtato ille deuenire voluit.

Et ſic tenendo.

Ad contraria reſp. ſic. Ad primum, quòd imo adhuc ſubſtitutio ſuſtinebitur de iure ciuili, attenta voluntate defuncti, & diſpoſitione eius, ex qua ſubſtitutus adhuc vocatur, vt ſtatim dixi.

Ad ſecundum quòd non eſt abſurdum reperiri duos
109 hæredes in ſolidum de iure ciuili eodem tempore, † alterum quidẽ directũ, alterum vero vtilem vt accidit in hærede grauato, & fideicommiſſario vniuerſali, cui non obſtat quod hoc non reperiatur iure cautum, ſicut in fideicommiſſario, qui ſatis eſt ad oſtendendum, quod in iure ciuili hoc non eſt abſurdum dare caſum, in quo ita ius ciuile admittat.

Ad tertium reſp. quod ibi agitur de reſtitutione aduerſus omiſſam hæreditatem, & de reconualidanda pupillari ſubſtitutione per hanc aditionem beneficio prætoris reſtitutam, vnde non mirum, ſi pupillaris ſubſtitutus tantum vtiles actiones a prætore conſequitur, hic ſumus in caſu conuerſo, & ratio diuerſitatis colligitur ex dictis ſupra eod. ver. demum.

Ad quartum reſp. vt ad præcedens, nam loquitur tex. quando reſtituitur pupillus aduerſus abſtẽſionem; nam remanente adhuc de iure ciuili alio qui adiuit, interim ipſe non poteſt a prætore conſequi niſi vtiles actiones, ergo & pupillaris ſubſtitutus qui pupilo ſuccedit, non poteſt niſi eodem iure cenſeri, quo pupillus cui ſuccedit, in vulgari autem ſubſtituto non ita eſt, vt patet, quia teſtatori ſuccedit deficiente inſtituto, ergo &c.

Ad quintum dic, quòd magis communis & æquior ſententia eſt in contrarium, ideo &c.

Et ſic concluſio ſit, quòd ſubſtitutus vulgaris hoc caſu admittitur de iure ciuili, ſi voluerit.

110 Vtilitas autem conſiſtit in hoc, † quia hoc ſtante admitti poterit vſque ad 30. annoſs, l. licet. C. de iure delib. alias autem de iure prætorio habuiſſet tantum annale tempus, aut centum dies, l. 1. & l. emancipata. C. qui admit. cum ſimil.

Articulus X.

AD decimum, An ſcilicet reſtituto in integrum mi-
111 nore aduerſus aditam hęreditatem, † fideicommiſſa, legata, & donationes cauſa mortis, & tutelę, dationes, & cætera diſpoſita in teſtamento ſuſtineantur.

Videtur quod ſic.

Primò, quia in legatis eſt text. in l. libertas, & ibi Bal. C. de manum. teſtam. & per Bald. in l. quoties &c. C. de fideicommiſſ.

Secundo, quia in fideicommiſsis vniuerſalibus vide-
112 mus, quod per exiſtentiam ſui hæredis † tantum confirmantur, vt l. ita tamen, §. ſi pater, & ibi per Bart. & alios ff. ad Trebel. & ſic per nudum nomen tantum hæredis ſcripti, & conſequenter per nudum nomen hæredis minoris ſecuta reſtitutione aduerſus aditam.

113 Tertio quia in tutelis † ita in terminis dicit Paul. de Caſt. in l. 2. §. ſi quid ex teſtamento, nu. 6. ff. de cond. ind. & per exiſtentiam ſui hæredis illas quoque confirmari, dicunt doct. communiter in d. l. ſi filius qui patri. ff. de vulg. & pup. ergo per nudum nomen hæredis minoris poteſt reſtitui, per tradita ibi per Bart. & alios circa vndecimum intellectum gloſſæ.

In contrarium eſt tex. expreſſus in legatis, in l. nec eſt nouum. ff. de condict. indeb. & ibi notant gl. Bart. Paul. de Caſt. Alex. Iaſ. & omnes vno ore.

114 Ego autem puto † ſic conſiderandum, & diſtinguendum eſſe. Eorum dominium quæ in teſtamentis diſponuntur. Quædã diſponuntur ad fauorẽ teſtatoris. Quædam ad fauorẽ hæredis inſtituti, vel ſubſtituti. Quædam ad fauorem legatariorum, vel aliarum perſonarum.

Modo

Digitized by Google

Modo ſic, Aut loquimur de his, quæ ad fauorem te-
ſtatorum diſponuntur,& illa ſuſtinentur etiam ſecuta re
ſtitutione aduerſus aditam hæreditatem, vt ex illationi-
bus ſequentibus comprobatur : Inferturque ex hoc pri-
mo, quod ſubſtitutiones vulgares ſuſtinentur, ne teſtator
faciat exitum inteſtati, vt dixi ſupra in octauo articulo.
115 Infertur ſecundò, quòd legata pia pro anima † teſta-
toris relicta, licet ad fauorem legatariorum videantur re
licta, quia tamen intentio teſtatoris fuit magis ſibi proui
dere, quàm ijs quibus reliquit, ſuſtinentur, ita mihi pro-
bant doctores communiter in d.l.ſi filius qui patri, dum
dicunt, quòd licet exiſtentia ſui hæredis non confirmet
legata regulariter filio abſtinente, tamen legata pia con
firmantur, vt poſt Ang. & Modernos refert, & ſequi-
tur Socin.ibi numer.10. & ſanius,& æquius puto,& hac
ratione dici poteſt quod ſuſtineantur quoque legata
116 libertatum † vt per Bartol. & omnes communiter in d.
l.nec eſt nouum,& d.l.libertas,& ibi Bald. C.de ma. te-
ſtam.& Bald. in l. quoties.C.de fideicommiſſ. Quia ſci-
licet iſta diſpoſitio eſt fauorabilis quoque ipſi teſtato-
ri, tum quia eſt pia in ſe, tum propter iuſpatronatus,
& cæt.

Aut loquimur de his, quæ ad fauorem hæredis ſcri-
pti diſpoſita ſunt,& illa quoque ſuſtinentur etiam ſi hæ
res ſcriptus minor reſtitutus fuerit aduerſus aditam hæ-
reditatem, & ratio colligitur ex his, quæ dixi ſupra art.
7.circa pupillarem ſubſtitutionem, verſicu.ego tamen,
& comprobator ſequentibus illationibus; Infertur enim
primo ex hoc, quòd ſubſtitutio pupillaris ſuſtinetur
117 etiam reſtituto † pupillo aduerſus aditam hæreditatem,
vt ex communi concluſum fuit ſupra d.art.7. & ibi ratio
in propoſito, in d.verſic.ego tamen.
118 Infertur ſecundò, quòd tutelæ relictæ † in teſtamen-
to ſuſtinentur, etiam poſt ſecutam reſtitutionem pupilli
aduerſus aditam, vt in terminis Pau.de Ca.d.l. ſecunda.
§.1.nu.6.ff.de condict. indeb.& ibi Ang.& Zaſ.in fine.
& idem voluit expreſſe Barto. in d. l. nec eſt nouum.ff.
eod.dum inquit, quod ſuſtinentur tabul. pupillares hoc
caſu,& allegat d.l.ſi filius qui patri, ſecundum ſuum in-
tellectum. in quæ.quid l. ſecundum prædictum intelle-
ctum, quem examinat ſub num. 2.& 3. dicit idem in tu-
telæ datione, quod in datione ſubſtituti pupillaris & om
nes poſtea ibi communiter ſequuntur per regulam Bar
tol.ibi, quæ deſeruit pro ratione hic, quia ſcilicet prædi-
cta ſunt diſpoſita ad fauorem filij abſtinentis, & non in
ducunt diminutionem patrimonij, vnde intentio præ-
toris reſtituentis non eſt reſcindere aditionem hæredi-
tatis paternæ quo ad hæc, quæ nil commune habent cũ
commodis, vel incommodis hæreditatis paternæ.
119 Aut loquimur de his † quæ ad fauorem legatariorum,
fideicommiſſariorum, vel donatariorum cauſa mortis,
vel aliorum diſponuntur, & quæ regulariter importane
grauamen hæredis ſcripti, & diminutionem hæredita-
tis,& tunc ſubdiſtingue.
120 Aut reſtituto minore hæreditas deuoluitur † ad ſub-
ſtitum à quo legata & fideicommiſſa & cætera prædi-
cta repetita ſunt,& pariter ſubſtinebuntur, & præſtabũ-
tur, vel præſtita non repetentur, vt dixi ſupra arti.6. ver.
aut vero.vbi etiam ratio.
121 Aut hæreditas vadit ad venientes ab inteſtato, † & ſic
deducitur res ad cauſã inteſtati,& tunc aut loquimur de
legatis, fideicommiſſis,& cæteris relictis particularibus,
& hæc non ſuſtinentur, nec debentur à venientibus ab
inteſtato, quinimo ſi minor antequam reſtitueretur ea
ſoluit, repetere poteſt hæres ab inteſtato condictione
indebiti, vt d.l.nec eſt nouum, vbi expreſſum, & ibi no-
tant omnes,& ratio eſt, quia cum hæc non intelligantur
repetita à venientibus ab inteſtato, & hæres ſcriptus
non ſit amplius hæres effectualiter, & nudum nomen
hæredis quod apud eum remanet, non ſit ſufficiens ad
ſuſtinenda ea, quæ in odio eius,& diminutionem hære
ditatis tendunt, vt ſunt prædicta ſecundum Bartol.&
alios communiter, in dict.l.filius qui patri, numero 6.
merito &c. limita in legato libertatis ratione, de qua
ſupra.
122 Aut loquimur de fideicommiſſis † vniuerſalibus, &
tunc doct.tenent, quòd ſuſtineantur, Bartol. in d.l.nec
eſt nouum,& ibi Ang. Iaſ.& alij. Per text.clarum in §.ſi
pater.l.ita tamen. ff.ad trebel. vbi exiſtentia ſui hæredis
confirmat teſtamentum paternum quoad fideicommiſ
ſum vniuerſale in eo relictum, etiam quòd filius abſti-
neat,& tenent doct. in dict.l.ſi filius qui patri, ergo vo-
lunt dicere præalleg. confirmato ſemel hoc fideicom-
miſſo per aditionem minoris, licet poſtea reſtituatur ad
uerſus aditam, tamen nudum nomen heredis quod à ſe
remouere non poteſt, dicetur eſſe ſufficiens quoad hoc,
vt dicatur adita,& vt adita reſtituenda.
123 Præterea confirmatur hoc, quia fideicommiſſarius †
vniuerſalis poteſt cogere minorem vt adeat, & minor
adeundo adibit periculo fideicommiſſarij, & conſequẽ
ter nullum damnum afferet hereditatis aditio ipſi mino
ri, ſed fideicommiſſario, quo ſtante reſtitutio vel conce
denda non erit, quia non aderit læſio, vel ſi conceſſa fue
rit, non hoc reſpectu dicetur prætor reſtituiſſe, quia hoc
reſpectu nulla læſio aderat &c.& hæc eſt eius ratio, vn
de ita tenendum eſt. Ex quibus ſic diſtinctis,& firmatis
patet reſponſio, vel conciliatio ad omnia contraria ſu-
pra adducta.

Articulus XI.

124 AD vndecimum, An reſtituto minore aduerſus † adi
tam hæreditatem, habeat amplius locum ius accre
ſcendi,& ſic admittatur cohæres.

Breuiter concluſio eſt quod ſic. Text. expreſſus in l.
penul.ff.de acquirend.hæred.& ibi glo.& alij notant,&
gloſſ.in l.ſi minor.ff.eod.& ibi doc.& alibi Cor.in conſ.
61.num.11.lib.4.

Ratio per omnia adduci poteſt, vt ſupra in vulgari
ſubſtitutione, art.8.præſertim ſub verſ. quarto moueor.
125 Declarando tamen, vt procedat dummodo cohęres †
velit admitti, aliàs inuitus ſuſcipere hanc portionem re-
ſtituti minoris non cogitur, vt eſt expreſſum in d.l.ſi mi
nor,& ibi glo.ff.de acquirend.hæred.vbi eſt expreſſum.
126 Sed quare ei etiam inuito non accreſcit, † vt l. qui ex
duabus.§.qui ſemel.ff.eo.Reſpon.quia in d.§.qui ſemel.
nunquam fuit adita portio cohæredis, hic vero ſic,& ra-
tio differentiæ eſt: quia quando nunquam fuit adita, ne-
ceſſe eſt vt accreſcat cohæredi etiam inuito, ne teſtator
decedat pro parte teſtatus &c. quando vero fuit ſemel
adita, licet reſtitutio in integrum ſubſequatur, non tamẽ
fit exitus ab inteſtato, quia nudum nomen hęredis ex te
ſtamento remanet in ipſo minore reſtituto.

Articulus XII.

AD duodecimum, An ſcilicet reſtituto minore ad-
uerſus aditam hæreditatem ſibi ab inteſtato dela-
127 tam, illa vadat ad veniẽtes † ab inteſtato, an ad fiſcum?

Videtur, quod ad fiſcum. Per tex.in l.fin.ff.de ſucceſſ.
edi.vbi hoc expreſſum eſt.& gl.d.l.ex contractu.

In contrarium eſt communis omnium ſententia, re-
probata gloſa d.l. ex contractu, ita reprobant in primis
Alex.& Bart. ibi.& Alber. & Imo.& alij communiter,
gl.Bar.& alij in d.l.ſi ſine.§.ſed quod Papinianus, Iaſ.in
l.qui ſe patris.nu.31. C. vnde liberi.

Et pro hoc adducunt d.l.1.§.ſi quis adita.ff. ad Ter-

tul.

mil.& l.2.§.bonorum.ff.eo.vbi videt expreſſum hoc.

Et ego confirmo manifeſta ratione. Nam quãdo minor qui adiuit hæreditatem legatis grauatam, vel in teſtaméto, vel in codicillis, reſtituitur aduerſus aditionem is ad quem ſpectat hæreditas iſta, non tenetur præſtare hæc legata, qnínimo repetit ea, quæ minor ſoluerat, iſte eſt text.expreſſus in l.nec eſt nouum. ff.de cond.indeb. & ibi omnes, & dixi ſupra art.10.Sed quando fiſcus admittitur ad bona vacantia, propter indignitaté hæredis tenetur ad omnia legata præſtanda, quæ ipſe hæres præſtare debuiſſet, vt eſt ad literam in l.quidam teſtaméto. §.quoties. ff.de leg.1.ergo in hoc caſu reſtitutionis ſecutæ, hæreditas non ad fiſcum, ſed ad venientes ab inteſtato ſpectat.

128 Ad contrarium reſpon.† dupliciter gloſſ.in d.§.ſed quod Papinianus, & ijſdem, & alijs modis in d.l.fi.ff.de ſucceſ.ed.ſed duo illi de quibus in d.§.ſed quod Pap.magis placent.Primo enim inquit gl.quòd in d.l.fin.ſumus in ſucceſsione cognatorum, quæ de iure prætorio tantum illo iure locũ habebat, & ideo prætor ne videretur id quod priori dederat, auferre, & dare poſteriori, & ſic eſſe ludibrio, diſponebat, vt potius bona hæc vacantia in fiſcum tranſirent, quam ad poſteriorem, & gradu ſequentem.

Sed ſtante voluntate primi volentis reſtitui, & dimittere hæreditatem, non video quomodo prætor poſsit cum ludibrio &c.

Secundò igitur gl.reſp.ꝙ ibi tam prior, quam poſterior cognatus fuerunt ab initio excluſi tempore, deinde prior cognatus exiſtens minor fuit reſtitutus ad petendam bonorum poſſeſsionem mox, fuit reſtitutus ad illam repudiandam, dicitur ibi quòd poſterior in gradu non poteſt reuerti ad hanc hæreditatem ſeu bonorum poſſeſsionem, quia ſemel negligentia propria fuerat excluſus, & hæc magis placet.

Concluſio ergò vera eſt, quòd reſtituto minore, hæreditas vadit ad venientes ab inteſtato, & ita tenendum eſt.

Articulus XIII.

129 AD decimumtertium, An ſcilicet † inuentarium factum a minore poſtea reſtituto, proſit ſubſtitutis, vel vt hæredibuse, vel venientibus ab inteſtato, ad quos peruenit hæreditas.

Videtur quòd ſic.

Quia ſi quid minor antequam reſtitueretur bona fi-

130 de geſsit, ratum habetur, † vt l.in integrum.ff.de mino. l.quoties.de acquir.hæredit.

Et ita per hæc iura tenet Bald. in l.ſcimus. §.ſin autem dubius. num.... C.de iur.deliber.& Anch.in c.Raynaldus.num.50.de teſt.

In contrarium facit regula, quod reſtitutio reponit omnia in priſtinum ſtatum. l.quod ſi minor. §.reſtitut. ff.de min.& ita per hanc regulam firmat Imol.in l.in ratione. §.quod vulgo.ff.ad l.Falcid.quicquid ibi Bart.dubitauerit & non reſoluit, & idem Cor.videtur admittere, in dict.leg.fin.colum. 8.verſic. ſed ſi minor. C.de Iur.deliber.

Quid dicendum?

131 Ego puto † ſic diſtingui poſſe, aut minor ex eo reſtitutus fuit, quia ex facie ipſiuſmet inuentarij conſtitit & probatum fuit hæreditatem eſſe damnoſam, & vera erit prima ſententia, quia iam inuentarij illius fidem ſecutus fuit iudex, quam approbationem non poſſunt impugnare creditores, quia ipſis citatis cõceſſa fuit reſtitutio, prout præſupponendum eſt, ſecundum formam auth.ſi omnes.C.ſi min.ab hæred.ſe abſt. Aut minor ex eo reſtitutus fuit, quia male inuentarium fecit, & vult propterea reponi in priſtino ſtatu, vt vel inuentarium ſibi facere liceat, ne teneatur creditoribus hæreditarijs vltra vires hæreditatis, vel omnino ab hæreditate abſtineat, quia damnoſam dicit, & aliter quam per inuentarii deſcriptioné probauit, & tunc verior erit ſecunda opinio, & ratio de ſe patet, & ita teneo.

Articulus. XIV.

132 AD decimumquartum, An ſcilicet † in aliquo caſu reſtituantur in integrum etiam maiores aduerſus aditionem hæreditatis.

Videtur quod non.

Quia maiores regulariter non reſtituuntur aduerſus ea quæ male geſſerunt contrahendo, vel quaſi cõtrahendo, vt l.quæ a patre.C.de reſt.militum.

Facit ſecundo quia, prætoris intẽtio eſt ſuccurrere minoribus læſis non maioribus. l.3.§.ſed vtrum.ff.de minor.vbi ſic legitur.

In contrarium facit l.in cõtractibus. C.ex quib.cauſ. maior.& multa alia ſingularia collecta, in quibus maioribus quoque ex æquitate ſuccuritur aduerſus ea, quæ perperam contrahendo geſſerunt, & hoc propter iuſtũ errorem, vel ignorantiam facti, quæ plene congeſsi ſupra q.51.art.1.col.3.& per totum.

133 Ex quibus ego concludo hic, quod ſi maior † iuſto errore vel ignorantia facti lapſus eſt, adeundo hæreditatem primo aſpectu lucroſam, & quam quilibet etiam oculatiſsimus paterfamilias talé iudicaſſet, & adiuiſſet, & quæ poſtea reperiatur plena ære alieno, litibus, & periculis audiendus ſit, ſi reſtitui deſiderat aduerſus aditionem, & malit hæreditaté hanc vel ſubſtitutis, vel ſequentib.gradu proximis, vel ipſiſdemum creditorib.relaxare, & ſi quid ex ea percepit lucri quod habeat, vel etiam quod conſumpſerit, refundere velit, & hanc cõcluſioné prudens aduocatus, & iudex cõfirmare & iuſtificare poterunt ex infinitis, quæ collegi ſupra d.q.51.art.1.col.4.

134 Et quidem in militibus, † & alijs quibus parcitur ob iuris ignorantiam, ſuccurri hoc caſu aduerſus aditam hæreditatem ob grande æs alienum eſt text. expreſſus in §.extraneis, inſt.de hær.qual.& diff.& ibi notant Port. Myſing.& Hotom.

135 Quod tu extendere † potes etiam ad ruſticos & mulieres, per ea, quæ plene dixi ſupra in prima parte, q.9. & quæſt.10.

SVMMARIVM.

1 *Minor an reſtituatur aduerſus omiſſam, vel repudiatam hæreditatem.*

Regula quòd ſic.

2 *An procedat etiam ſi minor fuiſſet reſtitutus aduerſus aditam hæreditatem.*

3 *An procedat etiam ſi minor medio iuramento repudiaſſet hæreditatem.*

4 *Et quid ſi repudians eſt filius teſtatoris.*

5 *Alimentis proprijs renunciare videtur, qui paternæ ſucceſſioni renunciat.*

Sed an hoc verum ſit.ibid.num.5.

6 *Et an procedat etiam ſi tutor ſolus petat reſtitutionem in integrum.& 7.*

8 *Et an procedat in filio ſuo, vt ſcilicet poſt quadriennium habeat etiam triennium ad hæreditatem omiſſam, vel repudiatam recuperandam.*

9 *Et an procedat abſque alia probatione læſionis, hoc eſt, an minor intelligatur ipſo iure læſus, quia repudiauit.*

10 *Et an procedat in hærede hæredis, in quẽ tranſmiſſum*

fuit ius deliberandi, & ipſe non adiuit.

11 *Et an procedat etiam re non integra, ideſt diſtracta iam hæreditate a ſubſtitutis, & infra nu. 23. & ſeq.*

12 *Sed quid ſi minor maſculus repudiaſſet, vt faceret locũ fœminis a ſtatuto excluſis, an aduerſus hanc repudiationem reſtituatur.*

Authoris opinio in hoc, in ver. ego puto.

13 *Minor an reſtituatur aduerſus omiſſam, vel repudiatã hæreditatem, quando res non eſt amplius integra, ideſt quia hæreditas diſtracta fuit a proximis in gradu, vel ſubſtitutis.*

14 *Declarationes plures ad l. quod ſi minor. §. Scæuola. ff. de minor. & in primis communis ſolutio diſputatur ſub nu. 14. 15. 16. & 17.*

15 *Subſtitutus quando adit hæreditatem repudiatam magno honore afficit teſtatorem.*

16 *Subſtitutus quando diſtrahit hæreditatem nomine ſuo facit, creditores vero nomine futuri hæredis.*

In Subſtituto quod dicitur, etiam in cohærede dicendum eſt, quoad d. §. Scæuola, & eſt vna extenſio ad d. §. Scæuola.

17 *Et an idem ſi hæreditas a minore repudiata adiretur ab aliquo alio ſuo nomine.*

18 *Declaratio alia ad d. §. Scæuola magis amica literæ, quod ſubſtitutus hæreditatem illam de damnoſa lucroſam proprijs laboribus, & induſtria reddiderit.*

19 *Minor non reſtituitur aduerſus repudiatam hæreditatem damnoſam, quando aliena induſtria reddita eſt lucroſa. & 21.*

20 *Reſtitutio in integrum ex edicto minorum trahitur etiam ad bona alienata, & diſtracta.*

21 *Reſtitutio in integrum eſt in rem ſcripta.*

22 *Minor ſi velit refundere ipſi ſubſtituto omnes labores & impẽſas quas fecit in meliorãda hæreditate, an reſtituatur contra d. §. Scæuola. & diſtingue, vt ibi.*

23 *Minor ſi amiſit hæreditatem ob ſpretum præceptum teſtatoris, an reſtituatur ad illam recuperandam remiſſiue.*

24 *Minor ſi contratabulauit, & propterea hæreditatem ex eo capite amiſit an reſtituatur, vt hæreditatem, vel legatum hac de cauſa amiſſum recuperare poſſit.*

25 *Exempla huius caſus duo ponuntur ſub nu. 24. & 25. & in ſpetie ſi minori præterito ſit relictum pingue legatum &c.*

26 *Vel ſi ſit præteritus, & fratri impuberi ſubſtitutus, & propter contratabulationem amiſerit ſpem pupillaris ſubſtitutionis.*

27 *Et quid ſi minor acceptauit iudicium patris accipiendo legatum &c.*

28 *Maior an in integrũ reſtituatur aduerſus nõ aditam hæreditatem, vel non agnitam bonorum poſſeſſionem intra tempora legitima, ob iuſtum impedimentum.*

29 *Et an procedat etiam in impedimento ignorantiæ.*

30 *Hæres cui delata fuit ex teſtamento, vel ab inteſtato hæreditas, vel bonorum poſſeſſio, ignorans ſibi delatã decedat infra annum datum ad deliberandum vel infra centum dies ad agnoſcendum, cum aliquid de iuris rigore non potuerit tranſmittere. l. ſi infanti. §. ſi vero. C. de iure delib. an tranſmittat ope reſtitutionis ex clauſula generali propter iuſtam ignorantiam.*

31 *Filiofamilias non agnoſcente bonorum poſſeſſ. an pater qui impeditus legitime fuit, quo minus iubere poſſit, reſtituatur aduerſus amiſſam propterea bonorum poſſeſſionem.*

32 *Filij negligentia nocet hodie patri, quia ſolus poteſt adire, & repudiare, ſub n. 35.*

33 *Authoris opinio in hoc cum diſtinctione. & nu. 36.*

34 *Declaratio ad l. fin. ff. quis ord. in bon. poſſ. ſeruetur. & ſub num. ſeq.*

35 *Pater hodie poteſt filio recuſante adire hæreditatem, vel agnoſcere bonorum poſſeſſionem.*

37 *Reſtitutione ſecuta aduerſus omiſſam vel repudiatam hæreditatem, vel bonorum poſſeſſionem, ſubſtitutiones, fideicommiſſa, legata, & cętera diſpoſita quæ expirauerant, reuiuiſcant.*

38 *Reſtitutio in integrum non extenditur ad acceſſoria, num. 38.*

39 *Declaratur hæc regula num. 39.*

40 *Vulgaris ſubſtitutio expirat ſecuta reſtitutione aduerſus repudiationem.*

41 *Reſtitutione conceſſa aduerſus omiſſam hæreditatem an ſit locus collationi bonorum.*

QVAESTIO LXIII.

De reſtitutione in integrum aduerſus repudiatam, vel omiſſam hæreditatem, vel bonorum poſſeſſionem.

ET ſi præſens quæſtio elegantiori forte ordine tractanda veniret inferius, quando de reſtitutionibus in integrum aduerſus diſtractus agetur; tamen quia de hæreditate eſt ſermo in præcedenti, & de reſtitutione aduerſus aditionem illius, germana hæc materia inuitat nos coniungere præſentem quæſtionem de reſtitutione aduerſus repudiationem illius, & conſecutiue quoque de reſtitutione aduerſus omiſsionem eius, licet caderet ſenſus hic inferius de reſtitutionibus aduerſus omiſſa, & neglecta, & hoc omne quia materiam iſtam reſtitutionis in integrum circa ipſas hæreditates aditas, vel repudiatas, diuidere non intendo; ſecutus ordinem Imperatoris in ſecundo Codicis, vbi poſt titulum, ſi minor ab hęred. ſe abſtin. ſubnectit ſtatim titulũ, ſi vt omiſſ. hæred. vel bonorum poſſ. vel quid aliud &c. Hæc autem quæſtio cum ſuis incidentibus dubijs commode infraſcriptis articulis abſolui poteſt.

Primo, An minor regulariter reſtituatur aduerſus omiſſam, vel repudiatam hæreditatem vel bonorum poſſeſsionem. Regula, quòd ſic cum ampliat. & limit.

Secundo, An hoc procedat re non integra, ideſt acceptą hæreditate a cohæredibus, vel ſubſtitutis, vel gradu proximis, diſtractiſque prædijs hæreditatis &c.

Tertio, An procedat, ſi minor. amiſit hæreditatem ob ſpretum præceptum teſtatoris.

Quarto, An procedat ſi minor amiſit hæreditatem ex eo, quia contratabulauit, vel aliter teſtamentum impugnauit, ob quod legatum amiſit.

Quinto, An maiores in aliquo caſu reſtituantur aduerſus non aditam hæreditatem &c. & qui, & quo caſu.

Sexto, An hæres maioris, ex perſona defuncti, vel propria ex clauſula generali, vel ſaltem ex diſpoſitione l. Pantonius. ff. de acquirend. hæredit.

Septimo, An filiofamilias non adeunte, paterq. ob abſentiam vel aliud impedimentum adire non poſsit, reſtituatur pater aduerſus amiſſam bonorum poſſeſsionem.

Octauò, An ſecuta reſtitutione in integrũ ad adeũdum ſubſtitutiones firmæ maneant.

Nono, An legata & fideicommiſſa ſuſtineantur.

Decimo, An ſit locus collationi bonorum conceſſa reſtitutione in integrum.

Arti-

Digitized by Google

Articulus I.

1 AD primum, An ſcilicet minor † regulariter reſtituatur aduerſus omiſſam, vel repudiatam hæreditatem, vel bonorum poſſeſsionem.

Regula eſt quod ſic, quæ dubitationem non habet.

Et probatur per leges expreſſas, in l. & ſi fine. §. ſed quod Papinianus, in princ. ff. de minor. & in l. ſi minor. §. Sceuola. ff. eo. & in l. ait prætor. §. fin. ff. eod. & in l. 1. & 2. C. ſi vt omiſſ. hæred. & de bonorum poſſeſsione eſt tex. in l. 1. §. 1. ff. de collat. bonorum.

Et ratio clara ſumitur ex l. pen. C. de reſt. in integrū ibi, omiſerit &c. & in hæreditate non petita infra annū tradit Grat. conſ. 156. in fine.

Ampliatur primo, vt procedat etiam ſi prius minor
2 † reſtitutus fuit aduerſus aditam hæreditatem, & ſic ex beneficio prætoris repudiaſſet, nam nihilominus ex beneficio eiuſdē pretoris reſtituendus erit, vt rurſus adeat, ſi hoc ei expediat; tex. eſt in l. ſi fine. §. reſtitutus. ff. de minor. Io. And. in c. fi. col. 2. de reſtit. in integrū. & dixi ſupra q. præced. art. 2. in amplia. & dicam generaliter in reſtitutione aduerſus reſtitutionē, infra q. . . . artic. . . .

Ampliatur ſecundo, vt procedat etiam ſi minor re-
3 pudiaſſet medio iuramento, † quia nihilominus reſtituitur, ita mirabiliter firmat Affl. in c. vnico. §. item ſacramenta, in ſexto notab. num. 8. de probib alie. feud. ſacta per Feder.

Motus qoia aliud eſt repodiare, aliud contrahere, ſecundum Bald. ibi. & alibi, vt per eum & d. §. ſacramenta. loquitur tantum in contractib.

Et multo magis ait hoc procedere, quando repudiās
4 eſt filius teſtatoris, † qoia videtur ſeciſſe contra bonos mores renunciando alimentis proprijs. per l. fi. & ibi docto. C. de pact. & l. qui ſuperſtitis. ff. de acquir. hæred.

5 Ego puto quod excepto caſu † alimentorum neceſſariorum, ideſt quod filius non habet vnde alias viuat, in aliis caſibus ampliatio non ſit tuta; quia auth. ſacramenta. C. ſi aduer. vend. ſecundum communem intellectum loquitur etiam in diſtractu, vt per gloſſ. in d. §. ſacramenta, in verbo contractibus, verſ. item quero, & ibi Alua. num. 7. communem dicit, & de communi quoque Alex. in l. Pomponius. §. præterea, nume. 5. 6. & 7. ff. de acquirend. poſſeſſ. & dicam in tract. de iuramento. q. . . . art. . . . In caſu autem alimentorum neceſſariorum puto veram ampliationem, quia renunciatio per quam quis cogitur mendicare & exponere ſe periculo vitæ non firmatur iuramento, vt dicam in d. tracta.

6 Ampliatur tertio, vt procedat etiam ſi tutor † ſolus petat reſtitutionem in integrum, nam licet tutor ſolus non poſsit repudiare hæreditatem, poteſt tamen ſolus petere reſtitutionem in integrum aduerſus omiſsionem vel repudiationem illius, ita Cuman. in l. ex contractu, num. 2. ff. de re iud.

7 Poteſt ſublimitari hoc, vt intelligatur † quo ad hoc, vt ſ. intelligatur legitime petita reſtitutione, tempus illius petendæ tranſeat; non autem, quod propterea dicatur adita hæreditas, ſed tantum remotum obſtaculum propter quod adiri amplius non poterat, per ea quæ dixi ſupra quæſtio. 33. art. 2. & ſeq.

8 Ampliatur quarto in filio ſuo, † vt poſt quadriēnium habeat etiam triennium ad hæreditatem repudiatam, vel omiſſam repetendam. Azo in rubri. ſi vt omiſſ. hæred. per l. fin. C. de repud. hæred. & hoc ſpeciali fauore filiorum.

9 Ampliatur quinto, vt procedat † abſque alia probatione læſionis, nam intelligitur minor ipſo iure læſus, repudiando, vel non omittendo hæreditatem. Paul. de Caſt. in l. ſi intra. num. 2. C. de reſtitut. in integr. Quod verum puto, & notandum; Niſi notorie hæreditas haberetur pro damnoſa, nam tunc deberet probari læſio, alias minor non audiretur dum cum damno ſuo alijs nocere vellet.

10 Ampliatur ſexto, vt procedat etiam in hærede † hæredis, qui ſi ex tranſmiſſio in eum iure deliberandi adire poſsit, & non adiuit, vel repudiauit, reſtituitur ſi eſt minor; vel ſi eſt maior ex capite iuſtæ ignorantiæ, ſecundum Goza. in terminis conſ. 56. nu. 9. & 10. & dicā etiā infra quo ad maiores.

11 Ampliatur, vt procedat etiam re non integra, † ideſt diſtracta iam hereditate a ſubſtitutis, vel gradu proximis. tex. eſt in l. fin. §. niſi forte. C. de repud. hære. Sed quia obſtat fortiter l. quod ſi minor. §. Scæuola. ff. de mino. dicam plene inf. prox. art. ſeq.

12 Limitatur contra notab. hæc concluſio, † vt nō procedat quando minor maſculus repudiaſſet, vt faceret locum fœminis a ſtatuto excluſis, quia tunc nō poſſet amplius reſtitui aduerſus huiuſmodi repudiationem; ita ex Bald. in l. non pro numero. ſub num. 3. in fin. C. ad S. C. Orfic. colligit, & ſing. & not. Ant. Rubeus in l. pater filiam. nu. 90. ff. de inoff. teſt. & reperio quod ad idem pōderat Bald. Brunus in tract. de ſtat. excl. fœmi. art. 2. n. 120. & idem Brunus repetit ar. 10. numer. 11. & vbique communem dicit, & allegat etiam Socin. conſil. 207. in fi. lib. 1. & idem dicit Caſſa. ſuper con. Burgun. rub. 7. §. 12. verſ adde tamen. ſub nu. 10. & hoc ex eo, quia æquitas ſuggerit, vt beneficium prætoris non excludat perſonam dilectam, cuius incluſio æquior eſt, quam æquitas reſtitutionis.

Sed aduerte, quia add. ad Bal. in præall. loco, videtur dicere, quod intellectus Bald. ibi communiter non admittitur, vt ſcilicet non detur reſtitutio hac de cauſa.

Ego puto ſatis rationabilem eſſe limitationē quoad partem, a qua fuit excluſa fœmina per ſtatutum, non autem quoad partem ſpectantem ad maſculum etiam iurē communi, nam quod maſculus nō poſsit reſtitui ad portionem ſibi de iure naturali, & ciuili tangentem ob fauorem fœminæ, eſſet certe valde abſurdum, & ideo reſtituetur minor hoc caſo, vt ſibi liceat adire portionem ad ſe de iure communi ſpectantem, & æquis portionibus diuidere hæreditatem cum ſororibus, non autem vt ſibi liceat rurſus excludere ſorores ab earum portione, quæ eis obuenit de iure communi, & ita poteſt ſaluari communis limitatio.

Licet apud me admodum dubia ſit etiam quoad portionem ipſarum ſororum, per ea quæ dicam infra circa reſtitutionem aduerſus omiſſa, & neglecta a minore, & in ſpecie aduerſus non dotationem ſororum, & non excluſionem illarum a virili portione, vt infr. q. 89. artic. 1. ibi igitur vide quid ſentiam in hoc, hæc enim quæ hic firmaui pro ſaluanda communi, in pūcto iuris aliter forte determinabo.

Limitatur ſecundo ſecundum aliquos, vt non procedat, re non integra per d. §. Scęuola, vt dicam ſtatim plene art. ſeq.

Articulus II.

13 AD ſecundum, An ſ. ſupradicta cōcluſio procedat, quando † res non eſt amplius integra, Quia ſ. hæreditas diſtracta fuerit a ſubſtitutis, vel gradu proximis, a quibus adita fuerat.

Videtur quod non. Per text. expreſſum in l. quod ſi minor. §. Scæuola. ff. de min. & per illum tex. ita videtur tenere gl. in l. 1. C. ſi vt omiſſ. hær.

In contrarium eſt tex. apertus in l. fi. C. de repu. hær. ver. niſi forte adhuc &c. & per hunc tex. ita regulariter tenendum ait Corn. conſ. 229. n. 13. verſ. nec obſtat.

Pro ſolutione, & cōcordia laborant doct. in d. §. Scęuola, vbi gl. affert ſex ſolutiones, ſed alijs omiſsis, quæ leues ſunt, penultima & vltima magis placent doctorib. & illas ſequuntur.

14 Prima ergo ſolutio, & concordia † a doctoribus approbata eſt, quod in d.§. Scæuola hæreditas fuerat adita a ſubſtituto, poſtquam minor repudiauerat, vel omiſerat, in d. autem l.fi. fuerat adita a creditoribus hæreditarijſmet, & ideo ſpeciala etiã dicunt in ſubſtituto, & iſta ſol. communiter approbatur, Bart. in d.§. Scęuola, vbi de communi, Bald. in d.l.fi.num.7. Sal.ibi & de communi Pau.de Caſt. Fulg. Albe. ibidem & Iaſ.in fi.& idem tenet Ang.in l.ſi pupillus.num.3.ff ad leg. facild.

Duplex autem ratio diffentiæ affertur.

15 Prima eſt, quia quando † per ſubſtitutum aditur hæreditas a minore repudiata, teſtator ab eo honoratur, cum non ſinat hæreditatem a creditoribus diſtrahi, & lacerari, ſed ipſemet vidit videnda, debita teſtatoris ſoluit, & amore teſtatoris huic periculo, & labori ſe ſubijcit, ſecus quando a creditoribus hæreditas accipitur, & diſtrahitur, quia tunc defunctus iniuria afficitur, & hanc rationem poſt Cy.in l.fi. Sal. Paul.de Caſt.in fi.Alb.in princ. Fulg in fin.& Iaſ.in fi.communiter ſequuntur.

Sed aduerte, quia tex.in d. l. fi.non fundat ſe in hoc, ſed in ætate minoris, vt in verſic.niſi forte.

16 Secunda igitur eſt, quia ſubſtitutus † nomine ſuo diſtraxit, vnde non poteſt ſine iniuria eius, & iuris iam ipſi quæſiti præiudicio à minore recuperari, creditores vero non ſuo nomine diſtraxerunt, ſed eius qui hæres fuiſſet, tanquã bonorũ cuſtodes nõ hæredes. Vnde nõ curãt ipſi, an min.reſtituatur dũmodo ipſis ſatisfiet, & ita multum fundate dicit Bart.in d.§ Scæuola.& magis placet.

Qua ratione ampliant ſpecialitatem d.§. Scæuola, vt idem quoq. dicatur ſi coniunctus minoris ſiue cohæres eius adiuit, eadem ratione.

Sed in eo quidem dubitabilius eſt, quia non ita voluntas teſtatoris aſsiſtit, ſicut in ſubſtituto, & ita conſiderat Ang.in d l.fi.

Sed ſuſtinendo rationem differentiæ Bartoli, defendi poteſt ampliatio, vt manifeſtum eſt.

17 Ampliari poteſt etiam d. §. Scæuola, † & ſpecialitas eius, ut procedat quoties hæreditas adiretur ab aliquo ſuo nomine, & vt hæres eſſet, vt non ſibi tantum ſatisfaceret, & ſic in venientibus quoque ab inteſtato procedet. Quo ſtante potius ſpecialitas eſſet in d.l. fin. quando ſcilicet à creditoribus diſtrahitur, quàm in dict. §. Scæuola.

18 Secunda ſolutio & cõcordia eſt, † quod in d.§. Scæuola. ſubſtitutus ille proprijs laboribus, & ſudore proprio de hæreditate à minore repudiata tanquam damnoſa & implicita litibus & ære alieno lucroſam reddiderit, redigendo corpora hæreditaria infructuoſa ad culturã, vel trãſigendo pecuniã ex ea collegit, & lucro expoſuit, vt in text.ibi expreſſe dicitur, quo fit, vt iniquum ſit reuocare minorem ad illam hæreditatem, quæ amplius non eſt huiuſmodi qualẽ ipſe repudiauit, quinimo ſi reſtitueretur plus reſtitueret reſtitutio, quã læſio abſtuliſſet, & non reponeretur in eo ſtatu in quo erat ante repudiationem, quia tunc hæreditas erat damnoſa, nunc vero aliena induſtria reddita eſt lucroſa, quinimo eo t pe inſpecto non poſſet dici læſus, ſi tũc erat dãnoſa, & ipſe reſtitui non poteſt, niſi inſpecto tempore quo ipſe actum fecit, an tũc læſus fuerit, vel conſecutiue ex eo actu læſio poſtea ſecuta fuerit, vt plene dixi ſupra q.4.art.5.& 6.& ita, licet non ita comprobent his rationibus, ſoluit glo. in d.§.Sæuola.in vlt.ſol. & ſequitur Fulgo. qui dicit hãc placere doctoribus, & Iaſ.in d.l.fi.in fine, C.de repud. hæred.Ang. in l.ſi quis ſuus.ff.de iure delibe.Didac Co uarru.late defendit in tract.variarum reſol. c.5.n.2.& in his terminis ſoluit Ang.in l.ſi pupillus, nu.3.ff.ad leg.falci.& mihi placet magis, quàm ſol.Abb. in d.c.ex parte. nu.21. de ſupp.prælat.negl.& poſt eum per Coſtam in §.& quid ſi tantum, in 2.parte.num.59.& ſeqq.de lib.& poſthum. Stat ergo concluſio regulariter, quod minor reſtituitur aduerſus aditam hæreditatem, etiam ſi illa diſtracta interim fuerit ab eo qui eam accepit, & confirmatur per rationem l. intra vtile.ff.de min. in §. vendentibus,

19 & per rationem illam, quod reſtitutio † ex hoc edicto trahitur etiam ad bona alienata, & diſtracta, vt per Didac.præalleg.num.7.vbi de communi, & ego dixi ſupra q.31.art.17.& dicam infra q.99.

20 Et per aliam etiam, quia reſtitutio † in integrum eſt in rem ſcripta.l.ſi ex cauſa, in princ. ff. de minor. & l.in cauſæ.§.interdum.ff.eod.ergo contra poſſeſſores datur. & d.§.interdum, & per Didac.d.num.7.

21 Limitaturque hæc cõcluſio in caſu, quo † a ſubſtituto, vel cohærede, vel gradu proximo hæreditas de damnoſa fuit ad lucroſam per diſtractionem prædiorum redacta, vt d.§.Scęuola, q ita ſine aliqua violẽtia, vel diuinatione procedit, vt dixi in ſecunda ſolut.& ibi rõem attuli.

22 Iuxta quam limitationem dubitari poteſt. † Quid ſi minor velit refundere has impenſas & labores, quas quoſve ſubſtitutus vel alius gradu proximus interim impendit pro hac hæreditate lucroſa reddenda.

Hoc dubium mouit Gul. de Cun. in d. §. Scæuola.& poſt eum Alber.ibi, & arguendo ad partes, inquit, quòd ille text.probat minorem nõ eſſe audiendum. In contrarium vero dicit facere regulam, q ceſſante cauſa dignioris &c.l.adigere.§.quamuis.ff.de iure patr.cum ſimil ſed hic minor propter labores ſubſtituti non auditur, ergo illos refundẽdo audiri debet. Pro ſol.Gul.dicit, quòd ſi iſte labor cõſiſtit tantũ in adminiſtratione hæreditatis, minor audiatur, ſi vero mixta quoq. fuit diligentia ſolẽnis, & induſtria ſingularis, & tantum ſciuit facere ſubſtitutus extricando hæreditatẽ, q de illa bonã pecuniæ ſũmam carpere & ſeparare nouit, & tunc ſecus. Idque ipſũ vult tex.in d.§.Scæuola, ibi, ad paratam pecuniam laboribus ſubſtituti &c. & pro hoc facit l.3.ff. ad l.falcid. & l.vẽditor ea hæreditate.ff.de hæred.vel act.vend.& hoc verum puto ex his, quæ dixi ſecunda ſolutione, ex quibus conſtat, quod in hoc caſu reſtitutio dari non poteſt, quia veniret danda contra regulas ipſiuſmet reſtitutionis in integrum.

Articulus III.

23 AD tertium, An ſcilicet ſi minor † amiſit hæreditatẽ, ob ſpretum præceptum teſtatoris, vel committendo, vel omittendo reſtituatur in integrum ita vt hæreditatem recuperet.

De hoc plene dixi ſeparatim in quæſtione illa, an minor reſtituatur contra non implementum alicuius vltimæ voluntatis, propter quod in damnum, & priuationẽ hæreditatis, vel legati incidit, vnde hic non repeto, habes infra quæſt.82.art. 6.

Articulus. IV.

24 AD quartum an ſcilicet ſi minor † contratabulauit, & propterea hæreditatem ex eo capite recuſauit, an reſtituatur vt hæreditatem recuperare poſsit, vel legatum hac de cauſa amiſſum.

Pone exemplum diuerſimode, prout diuerſi mode accidere poteſt.

Primò, quòd minor præteritus, & idem ſubſtitutus ſit fratri impuberi pupillariter, & petierit bonorum poſſeſſionem contratab.patris, & ſic ex ſubſtitutione pupillari ſuccedere hac de cauſa nõ poſſunt, ut eſt tex. in l.is q contratab.ff.de vulg.& pup.

25 Vel & ſecũdo, quod minori filio præterito ſit † relictum pingue legatum, & ipſe contratab. patris bonorũ poſſeſsionem petierit, & ſic amiſerit legatum, vel donationem cauſa mortis, uel in ſumma aliquid aliud ſibi iudicio eiuſdem teſtatoris relictum, vt leg. in ſeruitute.

§.ſi

§.ſi quis bonorum.ff.de bon.liber.

26 Dubitari igitur poteſt an reſtitui poſsit † iſte minor, vt ſit in eo ſtatu, ac ſi nunquam contratabulaſſet, & ſic conſequi poſsit hæreditatem, vel legatum ſecundum iudicium patris ſibi relictum.

Et licet videatur repellendus minor, quaſi indignus iudicio teſtatoris, quia illud impugnauit.

Tamen veritas eſt, quòd reſtituitur ad hæreditatem, vel legatum ex iudicio teſtatoris capiendum, & ad priſtinum ſtatum in quo erat antequam contratabularet, gloſ.eſt expreſſa in l.filium.verbo elegerit, ff. de legat. præſtand.quæ ita firmat. Et pro ea eſt text.ad literam in caſu oppoſito in l.ſi vero.§.ſi.ff.de bon. liber.

27 Ex quo text.amplia, † vt idem ſit econuerſo, ſi ſcilicet minor acceptauerit iudicium patris accipiendo legatum ſibi relictum, vel patronus iudicium liberti approbauerit eodem modo. Quia ſi minor ſit, poterit præuia reſtitutione in integrum aduerſus acceptationem legati petere bonorum poſſ.contratab.patris vel liberti.& ita eſt tenendum ſine ſcrupulo, per dicta iura & gloſſam expreſſam.

Articulus V.

28 AD quintum, An ſcilicet maiores † quoque in integrum reſtituantur aduerſus non aditam hæreditatem, vel bonorum poſſeſsionem infra tempus vtile nõ agnitam, quando iuſto impedimento non potuerunt adire, vel agnoſcere.

Videtur quod non.

Prout in impedimento ignorantię voluit Bal.in l. 1.n.24.C.qui adm.

Sed breuiter cõtra eſt veritas, tex.eſt in l. 1.C. de reſt.mil.& in l Pantonius.& ibi omnes.ff.de acqui.hæred.& in l.Iulianus, in princ.ff.ex quib.cauſ. maio.

Et dubium non habet; per regulam generalem.l. ſed & ſi per prætorem.§.fin.cum l.ſeq. ff. eod.

29 Ampliaturque, vt procedat etiam quo † ad impedimentum ignorantiæ, reſtituitur enim is qui ignorans ſibi delatam hæreditatem vel bonorum poſſeſsionẽ hac de cauſa adire vel agnoſcere non potuit; Fulg.& poſt eũ Alex.in l.quandiu, num.9. ff.de acq.hæred. Sebaſt. Sapia l.1.C.qui adm.& Bolog.ibi numer.44.& conſuluerunt firmiter Aret.conſ. 160.num.3.& Soc. iun.conſil.104.numer.17.libr.3.& Bero. q. 64. Et hoc vtique verius eſt quam quod volebat Bal præall. per ea quæ dixi ſupra q.50.art.... & generalius de impedimento ignorantiæ q.9.ar 9.& faciunt, quæ horum occaſione ſtatim ſubieci artic.ſeq.

Articulus VI.

30 AD ſextum, An ſcilicet hæres, † cui delata fuit ex teſtamento vel ab inteſtato hæreditas vel bonorum poſſeſsio ignorans ſibi delatam decedat infra annum datum ad deliberandum, vel infra centum dies datos ad agnoſcendum, cum aliquid de iuris rigore trãſmittere non potuerit in hæredem ſuum. l.ſi infanti, §.ſi vero.C.de iur.delib.an tranſmittat beneficio reſtitutionis in integrũ ex clauſula generali, prætextu iuſtę ignorantiæ. Subtilis punctus.

Videturque quod non.

Primo per d.l.ſi infanti.§.ſi vero, qui ſecundum Bal. ibi non poteſt cauillari.

Secundo, quia iſte eſt caſus fortitus, ergo non datur reſtitutio.

Tertio quia non fuit adhuc læſus, quia adhuc adire poterat, ergo tempore ſuæ mortis dicto hæredi non poterat adhuc competere beneficium reſtitutionis, quia læſio non aderat, neque poſſet hæredi ſuo, quia ipſe læſus in aliquo non eſt.

Quarto, quia ita tenet Bald.in l.1.n.24.C.qui adm.& idem in l.ſi infanti.nu.16.C.de iur.delib. Iac.de Beluiſ. in auth.de trien.& ſemiſ.Cum.in l.filiuſfa.§.in hac.ff.de verb.oblig. Allegantur etiam alij, ſed non reperio.

Sed contrarium tenent alij magis communiter Iac. de Are.& Barto.in l.qui duos.ff.de reb.dub.col.2. in fine, prout illud ponderat Sebaſt.Sapia in l.cum antiquioribus.n.12.C.de iur.delib.qui idem tenet ſi aduertatur. idem Ang.& Paul.de Caſtr.in l.ventre.ff.de acq.hæred. prout refert eos, licet ipſe non firmet, Ial.in d.l.cum antiquioribus, num.3. dicens hoc etiam tenere Alex. conſ. 169.lib.2.ſed clarius tenet hoc Alex.in conſ.71.libr.1.nu.4.& ſeqq.late. & quod plus eſt, communiter tenent doctores, quod diſpoſitio d.l.Pantonius.ff.de acq.hær.licet exorbitans a regulis iuris cõis, procedat etiã quo ad impedimentum ignorantiæ, vt dixi & retuli ſup. q.50. art.7.ver.cõtrarium, vbi de cõi conſtat. Et breuiter per ibi dicta hic quoq. idem teneo, vt ibi tenui, & defendi, & vltra d.l.Pantonius.& d.l.qui duos.ff.de reb.dub. quẽ text.Bal.nititur euitaſſe, ſed non ſatisfacit, probatur hęc concluſio euidenti ratione, quia imo ſi æquum eſt ſuccurri abſenti in caſu & themate ſupraſcripto, vt d.l.Pantonius, quam in hoc doct.communiter admittũt, multo magis ignoranti, quinimo ille tex.loquitur in eo qui deceſsit antequam ſe inſtitutum cognoſceret, vt dicit ibi te.ad literam, vt plenius deduxi d.q. 50.artic.7. vbi videas reliqua pro confirmatione huius ſententiæ, & pro reſponſione ad contraria, quia hic repetere ſuperfluum eſt &c.

Articulus. VII.

31 AD ſeptimum, An ſcilicet filioſa. † non agnoſcente bonorum poſſeſsionem. pater, qui interim abfuit, vel aliter impeditus fuit, quominus iuberet, vel ipſe agnoſceret, reſtituatur in integrum, aduerſus amiſſam bonorum poſſeſsionem.

Videtur quod non.

43 Primo, quia negligentia filij nocet † patri, quia filius hodie poteſt ſolus abſque patre adire, vel bonorum poſſeſſ.agnoſcere, vt l.fin.C.de bon.quæ liber. doct.in d.l.1.C.qui adm. volunt quòd negligentia filij hodie noceat patri; Vnde ſi pater quoque cenſetur negligens, reſtitutio ei non debetur licet impeditus fuerit.l.nõ enim. ff.ex quib.cau.maio.

Secundo quia per hanc rationem ita tenet Cuma. in d.l.cum quidam.ff.de acquir.hæred.

Sed contrarium tenent doctores alij cõmuniter Bal. Ang.& Pau.de Caſt.in d l.cum quidam, Are. ibi nu.... Alexan.& Rom.& alij, & de communi teſtatur pluries Zuccard.in d.l. 1.nu.53.C.qui adm. vbi idem firmat in caſu ignorantiæ ſub nu.54.

Et facit pro hoc æquitas d.l. cum quidam. Et ratio quia negligentia vnius alteri nocere non debet in hac materia reſtitutionis in integrum, in qua ſola negligentia propria nocet maioribus, d.l.non enim.ff. ex quibus cau.maio.

33 Ego puto ſic dicendum; Aut † loquimur de impedimento patris ex capite abſentię neceſſariæ & probabilis, & vtique dubium non eſt, quòd reſtitui debet pater, per l.1.ff.ex quib.cau.maio. vbi clare ponitur regula, quod abſentibus reip.cauſa.nõ debet nocere, ſi quid interim in ciuitate contra eos factum fuerit, & ſi quid de bonis eorum diminutum fuerit &c. & hoc ſaltem fauore reipublic. ſine ſcrupulo admitti debet, nedum quis publico commodo inſeruit, patiatur detrimentum a priuatis pro quibus abeſt, & laborat.

Aut loquimur de impedimentis neceſſarijs tantum, & in quibus non cadit iſte fauor reipub. quale eſt inter cætera impedimentum ignorantiç, & tunc licet dubitabile ſit, tamen æquiorem & veriorem puto communem ſententiam.

Quia non video quare ignorantia iuſta, & probabilis non debeat excuſare hoc caſu patrem, ſicut alias excuſat quemlibet alium ſaltem remedio reſtitutionis in integrum, iuxta ea, quæ plene dixi de hoc impedimento, & quomodo regulariter ſit iuſta cauſa reſtitutionis in integrũ ſupra in prima parte quæſt. 9. art.9. Neque mouet, quod ſcientia filij noceat hoc caſu patri, ſecundum doct. præall. in d.l.1.C.qui adm. quia ad hoc reſp. ſtatim.

34 Ad contrarium igitur reſp. † d.l.fin.ff.ſi quis ordo in bonor.poſſeſſ.ſeru.vbi probatur, quòd negligentia filij in certiorando patrem noceat patri, loqui, ideſt ipſo iure, non autem ope reſtitutionis; Quia ope reſtitutionis debet ſuccurri ei qui ex dolo, vel negligentia alterius patitur hoc damnum, vt non poſsit intra tempus cogere adire eum, & reſtituere, vt eſt text. ſing. & expreſſus in l.facta.§.ſi quis bonorum.ff.ad Treb. Et pro nunc non video ſubſtantialem differentiam, quare ſuccurratur fideicommiſſario, quando impeditus fuit adire iudicem, & eius auxilio cogere hæredem, vt adiret, & reſtitueret, & quare non debeat ſuccurri patri, quando impeditus fuit iubere filio vt agnoſceret, vel adiret, vel ipſemet adire, vel agnoſcere, prout hodie poteſt d.l.fi.C. de bon. quæ lib.

Vel ſecundo reſpon. Quod d.l.fin.ff.quis ordo in bono.poſſeſſ.ſeru.& tota illa materia loquitur ſecundum illa iura, & ſecundum quæ pater non poterat filio recuſante ipſemet agnoſcere, ſed neceſſe habebat per filiũ hæreditatem bonorum poſſ.acquirere; quo caſu bene de ſubtilitate iuris poterat dici fieri hoc præiudicium patri, filio negligente, vel nolente, bene enim fieri poterat hoc præiudicium patri ignoranti, ſi poterat ei intuito l.qui poteſt.ff.de regul.iur. Hodie vero ſecus eſſe debet, nam cum pater etiam filio recuſante poſsit ipſemet adire hæreditatem, vel bonorum poſſ.agnoſcere, & ſibimet omne commodum, & incommodum parare, vt d.l.fin.§.1.& 2.C.de bon.quæ libe.non poteſt filij negligentia patri magis nocere, quam noceat ei negligentia propria, nam pater non excluditur niſi ob propriam negligentiam, vel repudiationẽ, vt ibi, atqui ſi præſupponamus eum ingnorantem, vel legitime impeditũ, licet ipſo iure excludatur, tamẽ ope reſtitutionis auditur, volens ad hæreditatem, vel bon.poſſeſſ.reuerti. ſicut quilibet alius, qui excluditur tempore ab aliquo iure ex eo quia interim ignorauit ſibi illud tempus currere, vt dictum fuit ſupra mille in locis, & præſertim q.20.art.4.

Confirmanturque prædicta, per tex. in d.l.fi.§.ſinau
36 tem in ſecunda ætate.C.de bo.quæ lib. Vbi datur † reſtitutio ipſi filio ſi lapſus fuerit lubrico ætatis circa repudiationem, vel omiſsionem hæreditatis, vel aditionem eius in caſu ſupradicto, vt dicitur ibi in fine ad literã, ergo debet dari etiam patri, ex capite iuſti impedimenti, quia quod præſtat minoribus ætatis auxilium, præſtat maioribus iuſtum impedimentum, vt dixi ſup.q.5.art.1.

Ex quibus ſatis probata remanet ſupra dicta communis concluſio.

Articulus VIII. & IX.

AD octauum, An ſcilicet † cõceſſa reſtitutione in integrũ aduerſus repudiatã hæreditatẽ, vel omiſſam, & rurſus prætoris beneficio adeatur, & ſubſtitutiones quæ expirauerant, reuiuiſcant. Similiter an legata, fideicõmiſſa, & cætera in teſtamento diſpoſita conualeſcãt.

Videtur quod non.

Quia reſtitutio in integrum non extenditur ad acceſ-
38 ſoria, † l.fi.§.fi.ff.de cond.indebit. & ſupradictum fuit. Sed pupilaris ſubſtitutio eſt acceſſoria ad teſtamentum patris, quia ſine illa poteſt ſtare teſtamentum paternũ, ſimiliter & legata & fideicommiſſa &c. ergo &c.

Sed breuiter contra eſt veritas. Tex. eſt quo ad pupillarem ſubſtitutionem in l.2.§.interdum, in fine. ff.de vulg.& pup.& ibi glo.Bart.& alij in d.l.fin. ff.de cond. ind.& Paul.de Caſt.in l.2.§.1.num.6.ff.eo.& idem de legatis & fideicommiſsis dicendum eſt.

Et ratio clara eſt, quia reſtitutio reponit omnia in priſtinum ſtatum.l.quod ſi minor.§.reſtitutio.ff.de mino. ergo ac ſi nunquam fuiſſet repudiata hæreditas, ſuſtineri debent quæ in teſtamento diſpoſita ſunt.

39 Ad contrarium reſpon. quòd §.fin. loquitur † in mere acceſſorijs, quæ ſeparata ſunt ab ipſo principali, & ſine eo ſtare poſſunt, at pupillaris ſtare non poteſt ſine teſtamento paterno. l.2.§.prius.ff.de vulg. & pup. & hoc volunt Fulg.& Iaſ.præalleg.

40 Econtrario autem, an reſtitutione † in integrum cõceſſa aduerſus repudiationem, vulgaris quæ locum habuerat, expiret, clarum eſt, ꝙ ſic, vt probat d.§.Scæuola. l.quod ſi minor.ff.de min.a ſpeciali, & in l.ſi ſine.§.ſed quod Papinianus, primo reſponſo.ff.de mino. docto.in l.1.ff.de vulga.

Articulus X.

41 AD decimum, An † ſcilicet reſtitutione conceſſa aduerſus omiſſam hæreditatem ſit locus collationi bonorum.

Pone quod minor fuerit reſtitutus ad petendam bonor.poſſeſſ.contra tab. ex eo quia perperam approbauerat iudicium patris. Vel maior abſens illam intra tempus non petierat, vt per glo. quę vtroque modo ponit in l.1.§.1.ff.de bonor.poſſeſſ.contra tab.& licet videatur, ꝙ nón, quia non habet locum collatio, vbi diuerſo iure ſucceditur.l.ſi filius.ff.eo.

Tamen breuiter veritas eſt, ꝙ collationi locus eſt. Text.eſt expreſſus, & ibi glo.& omnes in l.1.§.1.ff.de col.bon.Iaco.de S.Georg.in l.1.n.3.C.ſi vt omiſſ.here.

Ratio eſt, quia omnia in priſtino ſtatu reponi debent &c.

Ad contrarium dic, quòd illud de rigore, ſecus de æquitate Scæuolæ, vt per gl.in d.l.ſi filium, at in reſtitutione æquitas eſt fundamentum, ergo &c.

SVMMARIVM.

1 *Minor an reſtituatur aduerſus ceſſiones iurium ſuorum a ſe factas.*
2 *Et quid ſi ceſſio fuit facta in potentiorem.*
3 *Alienatio, ſeu ceſſio in potentiorem videtur delictum, quia prohibita eſt, ne pauperes opprimantur.*
4 *Minoribus licet ius poſitiuum ignorare.*
5 *Minor in delictis quoque reſtituitur, quando venit mulctandus pœna pecuniaria.*
6 *Et quid ſi ceſſio non fuit facta in potentiorem, & nu.7.*
8 *Et quid ſtante iuramento.*
9 *Et quid ſi interuenit decretum iudicis.*
10 *Et quid ſi procuratorem ſuum virum potentiorem cõſtituit.*
11 *Minori neceſſaria eſt reſtitutio in integrum aduerſus conſtitutionem procuratoris aliquo caſu, &*
12 *Singulare eſt, quod reſtitutio neceſſaria ſit aduerſus actum de ſui natura reuocabilem.*
13 *Minori, vel maiori an detur reſtitutio aduerſus iudicialia in genere, & nu.14.*

15 Et

25 *Et quid ſi pro alijs in iudicio interuenit.*
16 *Minor ſi non produxit teſtes, quos producere debebat ante concluſionem in cauſa poterat producere poſt.*
17 *Et quid ſi minoris non intereſt reſtitui.*
18 *Et quid ſi interuenit in iudicio pro patre.*
19 *Patrem qui defendit, opus pium agit.*
20 *Et quid ſi ex hoc iudicio pro patre ſuſcepto damnum ſentiret minor.*
21 *Et quid ſi filio non daretur regreßus contra patrem. & num. 22.*
23 *Minor an reſtituatur aduerſus actionis vnius amiſſionem in caſu, quo electione vnius altera tollitur.*
24 *Et idem in maiore ex iuſta cauſa.*
25 *Et an ſuccurratur ipſo iure, vel ope reſtitutionis.*
26 *Et vtilitas dubij in quo conſiſtat.*
27 *Declaratio ad l. fi. C. de codicil. in verbo nuper.*
28 *Et quid ſi ante ſententiam velit docere de iure, & errare ſuo.*
29 *Minor an reſtituatur aduerſus libellum male conceptum.*
30 *Minor aduerſus non editionem vbi fieri debebat, an reſtituatur.*
31 *Et quid ſi minor dolo malo vſque ad finem litis procraſtinaſſet mutare libellum, ad hoc vt fatigaret expenſis aduerſarium.*
32 *Et an reſtituatur tutor, vel curator illius.*
33 *Et quid ſi minor eſſet reus, & male exceptiones conciperet.*
34 *Et an reſtituatur maior ex iuſta cauſa aduerſus idem.*
35 *Minor an reſtituatur aduerſus declinatorias exceptiones ante litis conteſtationem omißas.*
36 *Declinatoria exceptiones modici præiudicij dicuntur & 37.*
38 *Minor aduerſus omißam appellationem ab interlocutoria non reſtituitur.*
39 *Arbitrio iudicis eſt remittendum de modico vel magno præiudicio.*
40 *Minor an reſtituatur aduerſus non allegatum iudicem ſuſpectum tempeſtiue.*
41 *Minor non reſtituitur ad opponenda crimina, vel exceptiones contra electum, vel alios.*
42 *Iudice coram ſuſpecto litigare nimis durum eſt. Auctoris circa hoc dictum ſub n. 42. declaratio.*
43 *Minor ad cauſandum reſtituitur, quando non pœnam, ſed ſuum damnum proſequitur.*
44 *Et quid ſi iſta declinatoria haberent vim peremptoriarum.*
45 *Minor an reſtituatur aduerſus interlocutoriam, qua pronunciat ſe iudex competentem.*
46 *Minor an reſtituatur aduerſus dilatorias, & q. ſeq. num. 83.*
47 *Arbitrio iudicis an hoc remittendum ſit.*
48 *Iudex hoc caſu diſcutere debet, quantum damnum minor ex hac omiſſione ſentiat.*
49 *Minori an ſuccurratur ſi plus petijt, quam ſibi deberetur.*

QVAESTIO LXIIII.

De reſtitutione in integrum aduerſus iudicialia, & in primis de reſtitutione aduerſus ea, quæ geſta fuerunt, vel fieri omiſſa ſunt ante litis conteſtationem.

CVmque in iudicijs quoque quaſi cõtrahatur, & de reſtitutione in integrum aduerſus quaſi contractus in ſuperioribus actum ſit, ſupereſt de reſtitutione in integrum aduerſus iudicialia pertractare; Quæ quidẽ materia cum pleniſsima, & frequentiſsima ſit, ſed tamen propter varios actus qui in iudicijs incidunt, ſatis confuſa, & a nemine vel etiam modice alicubi declarata, in quæſtiones octo, vel decem, diuidenda eſt, vt ex infraſcriptis apparebit. In primis enim de reſtitutione in integrum aduerſus ea, quæ geſta fuerunt vel non fuerunt ante litis conteſtationem, dicemus. Deinde de ea, quæ datur aduerſus geſta, vel non geſta poſt litis conteſtationem, vel concluſionem in cauſa. Mox de ea quæ datur aduerſus geſta, vel non geſta, a concluſione in cauſa vſque ad ſententiam. Quarto loco de ea, quæ datur aduerſus interlocutorias ſententias, vel decreta, vel in poſſeſſorio &c. Quinto loco de ea, quæ datur aduerſus ſenteniam diffinitiuam: Sexto de ea, quæ datur aduerſus omiſſam appellationem, & ſic ad appellandum. Sexto de ea, quæ datur aduerſus non proſecutam appellationem, & aduerſus lapſum fatalium. Septimo de ea, quæ datur aduerſus ſententiam quæ penitus tranſiuit in rem iudicatam prætextu inſtrumentorum nouiter repertorum. Octauo de ea, quæ datur aduerſus rem iudicatam prætextu falſæ cauſæ in qua iudex ſe fundauerit, vel prætextu notoriæ Iniuſtitiæ &c. Et exordiendo iuxta præmiſſum ordinem ab ea, quæ datur aduerſus geſta, vel non geſta ante litis conteſtationem, & conſiderando primum ipſum minorem vt actorem, deinde vt reũ conuentum: Hiſce ſeptem articulis abſoluetur.

Primo, An minor reſtituatur aduerſus ceſſionem actionis.

Secundo, An aduerſus iudicialia in genere. Et, an tam ſi ipſemet pro ſeipſo, quam ſi pro alio interuenit.

Tertiò, An minor, vel maior reſtituatur aduerſus electionem vnius actionis, & omiſsionẽ alterius, quando tales actiones erant, quòd electione vnius altera perimeretur.

Quarto, An reſtituatur aduerſus libellũ male conceptum, ad hoc vt mutare liceat, quando alias non liceret.

Quinto, An minor reus conuentus reſtituatur aduerſus declinatorias exceptiones omiſſas.

Sexto, An reſtituatur aduerſus non allegatum iudicem ſuſpectum tempeſtiue, ita vt amplius allegare non liceat.

Septimo, An reſtituatur aduerſus pronunciam, qua declarauit ſe competentem iudex. Et an aduerſus exceptiones dilatorias non oppoſitas.

Articulus I.

1 AD primum, An ſcilicet minor reſtituatur in integrum aduerſus ceſsiones † iurium, & actionum ſuarum a ſe factas.

Aduertendum eſt, quod articulus intelligi debet, non de donatione iurium, vel actionum, quia ſatis de hoc dictum fuit ſupra quæſt. 59. artic. 1. & per totum. Similiter neque de remiſsione iurium, vel actionum facta ipſi aduerſario, quia de hoc dicetur congruentius infra ſuo loco, dum de reſtitutione in integrum aduerſus tranſactionem agemus, ſed de ceſsione actionum facta alicui, qui litigaturus ſit pro ipſo minore, qui vel non poteſt, vel non vult cum aduerſario ſuo in iudicium introire, & ita intelligendo, diſtingue duos caſus.

2 Primus eſt, quando † ceſsio fuit facta in potentiorem, & hoc caſu reperio Specul. in titul. de ceſſ. act. §. 1. num. 3. dicentem quod non reſtituitur. & mouetur quia

in delictis minor non reſtituitur,vt infra dicetur q. . . &
3 eſt text.in l.auxilium.ff.de mino.Sed† hoc videtur deli-
ctum,quia prohibentur huiuſmodi ceſsiones in poten-
tiores,ne pauperes opprimantur,vt C.ne lic.poten. per
totum.& ibi docto. & ideo mulctantur qui ita cedunt
actiones,& lites,vt l.fi.C.eo.& dicit Bald.in l.1.C.eo.q̃
ij qui huiuſmodi ceſsiones faciunt, ſunt grauiter punien
di arbitrio iudicis, & grauius, q̃ ſuſcipiũt illas. ergo &c.
In contrarium facit,quia huiuſmodi delictum eſt iu-
ris poſitiui,non naturalis,vt conſtat , quod quidem ius
4 poſitiuum licet minoribus ignorare, † quinimo præſu-
muntur illud ignorare,vt l.regula,in princip.ff.de iur.&
fact.igno.et dixi ſupra in 1.part.q.9.art. 1. ſed minores
reſtituuntur etiam in delictis,quæ tamen ſunt iuris poſi
tiui,& illud ignorauerunt,vt dicam plene infra quæſtio.
80.art.circa reſtitutiones in integrum aduerſus delictũ,
& eſt tex.in l.fin.C.ſi adu.delictum,vbi expreſſum. Er-
go minor hoc caſu regulariter reſtituetur.
Præterea,reſtituitur minor etiam in delictis, quando
5 venit mulctandus † pœna pecuniaria tantum, vt d.l.1.C.
ſi adu.del.& dicam infra in eo. art. an aduerſ. commiſ-
ſum vectigal.minor reſtituatur.Sed minor cedens poſte-
riori,iuris ſui iactura tantum mulctatur.l.fi. C.ne lic.pe
tent.ergo reſtituetur.
Ego puto ſic dicendum. Quod aut minor ſciuit hanc
6 iuris prohibitionẽ,puta quia monitus fuit† ne hoc face-
ret,quia in pœnã amiſsionis ſui iuris incideret,& tũc pro
cedat opinio Specul.Aut vero ignorauit , quod alias in
dubio præſumitur,& tunc ſecus , per ea quæ dixi proxi-
me,quæ clare hoc probant , & poſtea reperi ita diſt in-
guentem glo. ad hoc ſingu.in d.l.fi.in ver.actionem.C.
ne lic.petent.& ita concordantur contraria præall.
Intelligendo tamen prædicta omnia, non de reſtitu-
tione in integrum danda ipſi minori aduerſus illum po-
tentiorem,in quem facta eſt ceſsio,quia cum illa non te
neat,vt per Bal.Sal.& Alex.in d.l. fin.non eſt neceſſaria
reſtitutio,quoad hoc,ſed de reſtitutione danda minori
aduerſus aduerſarium ſuum principalem, & debitorem
ſuum,ad hoc ne poſsit ei obijcere hanc iurium amiſsio-
nem,& ſic vt reponatur quo ad eum in eo ſtatu , in quo
erat ante ceſsionem hanc factam & iura ſua amiſſa , &
ita intelligas ſupradicta.
7 Secundus caſus eſt, quando ceſsio fuit † facta in aliũ
non potentiorem,& concluſio eſt,quod datur regulari-
ter reſtitutio minori,ſi ex hac ceſsione læſus fuit. Iaco.
de Are.in tract.de ceſſ.actio.§.3.num.30.& Io.de Graſ
ſis in eo.tract.§.2.nu.5.& Soc.iun.in conſ.47. num.28.
lib.3.& ratio clara eſt,quia ita dicitur lædi minor male
cedendo iura ſua,ſicut male vendendo, vel male donan
do,vel male aliter alienando, vt manifeſtum eſt , ſed in
illis caſibus reſtituitur, vt C.ſi aduer.donat.& alibi paſ-
ſim,ergo &c.
8 Ampliatur,vt procedat etiam ſtante iuramento, † ſi
minor nimis grauiter læſus ſit,puta cedendo bonã par-
tem bonorum ſuorum,ita Soc.iun.d.conſ.47.n. 30.qui
communem dicit.
Sed Io.a Graſsis præal.dicit contrarium ſtante iura-
mento, per auth. ſacramenta puberum. C. ſi adu.vend.
Tu dic,quod d.auth.procedit in læſione ſimplici, ſed
in læſione enormiſsima,de qua per Soc.verior, & com-
munior eſt opinio Socini,vt dixi plene in tractatu iura-
menti.
Limitatur ècontra ſecundum Ioan. a Graſsis præall.
9 & Iaco.de Aret.d.numer.30.vt † non procedat,quando
interuenit decretum iudicis.
Sed tu dic contrarium, vt pleniſsime oſtendi ſupra q.
12.art.9.per totum.
Prædicta,quæ dixi ſupra de ceſsione actionis in potẽ
tiorem,extende ad caſus ſimiles, quando ſcilicet minor
10 cecidit a iure ſuo, quia procuratorem ſuum † virum po
tentiorem conſtituit,qui terrorem incuteret aduerſario,
prout habetur in d.l.1.C.ne liceat potent. &c. Quæ re-
ſtitutio proprie dici poſſet aduerſus coſtitutionem pro-
curatoris ſibi præiudicialem,quæ hoc caſu daretur,non
ad reuocandum procuratorem, namque vel conſtitutio
eius nulla erit d.l.1.& fi.C.eo. vel poteſt ad libitum re-
uocari,ſed aduerſus hoc ipſum quod fecit.i.quia ob ta-
lem conſtitutionem procuratoris incidit in hoc damnũ
amiſsionis iuriũ ſuorũ,reſtituatur in priſtinũ ſtatũ, i.vt
fingatur nunquam hunc procuratorem cõſtituiſſe. Qđ
11 nota,quia ſing.caſus eſt iſte, vt ſit † neceſſaria reſtitutio
in integrum minori aduerſus contentionem procurato-
ris antequam fiat dominus litis,& ſic aduerſus actum de
12 ſui †natura reuocabilem,eſt enim neceſſaria non ad hoc
vt actus reuocari poſsit,ſed ad hoc vt pro nunquam fa-
cto habeatur.

Articulus II.

AD ſecundum , An ſcilicet detur reſtitutio in inte-
13 grum aduerſus iudicialia † in genere . Et an tam ſi
ipſemet minor pro ſeipſo in iudicio interuenit, quam ſi
pro alio.
Quoad primum. Videtur quòd aduerſus iudicialia re
ſtitutio in integrum regulariter non detur. Quia autho-
ritas iudicis,quæ minorem ad agendum admittit, debet
omnino aſſecurare ipſum actorem cum minore agentẽ,
vel ipſum reum a minore conuentũ, vt nõ decipiatur au
thoritate publica, in caſu quo minor in fi. iudicij veniat
reſtituendus,& tot labores,& expenſæ fruſtra eius cau-
ſa factæ ſint. Et pro hac ratione facit l.ait prætor.§.1.in
fi.ſecundum gl.& doct.ibi,dum afferunt rationem ad il-
lum contextum,& dixi ſup.circa reſtitutionem minoris
aduerſus ſolutionem.q.52.
Præterea non videtur æquum , etiam, quòd aduerſa-
rius minoris non habeat in iudicio idoneum contradi-
ctorem,ne ab initio dicatur cum nemine egiſſe, & ideo
dici ſolet,quòd ante omnia debet conſtare de mandato,
ſed non dicitur idoneus contradictor qui reſtitui poteſt
in integrum, vt eſt expreſſum in l.minor. ff. de procur.
ergo &c.
Sed in contrarium eſt authoritas legis in l.ait prætor.
§.non ſolum,verſ.ſed & in iudicijs. ff.de min. Vel agat,
vel conueniatur,(inquit lex.)minor reſtituendus eſt,&
ibi docto.not.& ita concludendum eſt, quia ita lex ſcri-
pta eſt.
Ad contraria reſpon.quod ſi aduerſarius ipſe conue-
niat minorem non eſt quod alij,quam ſibi imputet,qua
re non expectat illum eſſe maiorem , ſi vero conuenia-
tur ab eo,quamuis videatur dignus excuſatione,quia nõ
voluntarie fecit,argumento textus elegantis in l.quod ſi
minor.§.reſtitutio.ff.de minor.tamen poteſt eſſe ratio,
quia minor non audietur niſi ſe læſum probet , quòd ſi
ſe læſum probet,ergo præſupponitur quod ab aduerſa-
rio damnificatus ſit,& conſequenter quod minor iuſti-
tiam foueat in eo,in quo reſtituitur, & non aduerſarius.
Concluſio ergo ſit,quod minor reſtituitur aduerſus
ea,quæ male egit in iudicio;Item aduerſus ea,quæ agẽ-
da erant pro victoria,& agere omiſit.
Et in hoc vltimo membro extende etiam ad maio-
14 res, † qui reſtituentur ſi ob legitimum impedimentum
non potuerunt aliquid in iudicio facere,quod facere de
bebant,vt ex infraſcriptis articulis apparebit.
Quo ad ſecundum. Concluſio eſt quod reſtituitur mi
15 nor aduerſus † iudicialia, etiam quando non pro ſe,ſed
pro alijs in iudicio interuenit qui ſint maiores, dum ta-
men ſua interſit reſtitui,puta quia læſio illa ſibi quòque
noceret.tex.in l.minor. ff.de procur. dum inquit , quòd
quia

quia minor reſtitui poteſt, non dicitur in iudicio legiti-
mus defenſor. & tradit Spec. de reſt. in integ. §. 1. num.
3. & allegandi proxime in limit. Idem quoque pro regu
la tradit Didac. pract. quæſt. capit. 14. num. 3. Vbi exem
16 plificat in caſu, quo minor † non produxit teſtes, quos
producere debebat antequam concluderetur in cauſa,
vel publicaretur proceſſus, dicit enim quod poterunt
etiam poſtea produci ab hoc minore, licet ab ipſo maio
ri principali nō poſſent. & dicit ita colligi ex gl. in l. ſi pa
rentes. C. de euict. & ibi Petr. de Bell. per. & Anch. in ca.
ea, quæ. de reg. iur. in 6. in 13. q. & Affl. dec. ...
17 Limita prædicta in primis, dummodo † minoris in-
tererit, vt dixi in concluſione, aliàs non reſtitueretur mi
nor, quia intentio prætoris fuit minoribus, non maiori-
bus ſuccurrere, vt eſt expreſſum in l. cum mandato. ff. de
min. & in l. 3. §. ſed vtrum. ff. eo.
Secundo limitant doct. vt non procedat, quando mi-
18 nor interueniſſet in iudicio pro patre † ſuo, nam tunc ſi
læditur non reſtituitur, ita firmat gloſſ. in l. exigendi.
C. de procur. in gloſſ. magna, verſ. ſed ſi condemnatur.
nunquid reſtituatur &c. & ſequitur ibi cōmuniter doct.
Bart. in fin. Iaſ. in fin. Curt. num. 102.
19 Et triplicem rationem afferunt, † prima, quia defen-
dendo patrem opus pietatis naturalis agit, & ſic non de-
bet reſtitui.
Secunda, quia iſta reſtitutio prodeſſet maiori, quod
non eſt de intentione prætoris, d. l. 3. §. ſed verum, &c.
Tertia quia cum minor hoc caſu admittatur a lege
ad defenſionem patris, & ſic habet legitimam perſo-
nam pro alio authoritate legis, non debet is qui cum
eo litigat, & quaſi contrahit decipi authoritate, & fi-
de legis, quam ſequitur. leg. 1. C. de his qui ven. ætat.
impetr. & ſic bene firmatur hæc limitatio, & ampliatur,
vt procedat etiam vbicunq. minor interueniens in iudi-
cio legitimaretur a lege, vel ſtatuto, vel principe; ita Bal.
in l. minor. ff. de procur. col. 1. & probatur per tertiam ra
tionem gl. in d. l. exigendi, de qua dixi proxime.
Ampliatur etiam ſecundò, ſecundum aliquos vt pro-
20 cedat etiam ſi minor damnum † ſentiret ex hoc iudicio
per eum agitato, quia nihilominus reſtitui non debet.
Ita Paul. de Caſtr. in d. l. exigendi. ante finem, ibi, & ſi
ipſe filius ſoluerit, & idem clarius firmat Curt. iunior ibi
num. fin.
Ratio Pauli eſt, quia poſſet filius a patre repetere, quod
pro eo ſoluitur, & idem Alex. ibi num. 24. in fine.
Sed hæc ratio bene procedit, quando pater eſt ſol-
21 uendo, alias ſi non daretur † regreſſus filio contra patrē,
quid agendum.
Hoc caſu Fulg. & Alex. in d. l. exigendi. in fin. dicunt
quod reſtituetur minor, quia ceſſant rationes de quibus
ſupra, ex l. 3. §. ſed vtrum. ff. de min. cum ſimil.
Sed Curt. præall. dicit eos male dicere, quia licet ceſ-
ſet vna ratio ex tribus prædictis, non tamen ceſſant
aliæ.
Quid dicendum?
22 Aduerte, aut † minor vult reſtitui contra patrem, &
tunc vel reſtitutio non eſt ei neceſſaria, quia dabitur a-
ctio negociorum geſtorum, vt dixi, vel ſi eſt neceſſaria
non poteſt dari, quia filius non reſtituitur contra patrē.
l. fin. C. qui & adu. quos. & dixi ſupra in 1. parte q. 18. ar.
1. & ſic nullo reſpectu dabitur. Aut vult reſtitui contra
aduerſarium cum quo litigauit, & tunc aut vult reſtitui
hoc prætextu, quod male & imprudenter fecerit ſuſci-
piendo litigium pro patre, & ſubijciendo ſe alienis ne-
gocijs & periculis, & dico quod non reſtituetur, quia qua-
tenus hoc fecit pro patre prudenter fecit, cum opus pie-
tatis exercuerit, & ſic procedit prima ratio ſupra addu-
cta ex gloſſ. dict. leg. exigendi. in qua ſe fundabat Curt.
Aut vult reſtitui hoc prætextu, quia damnum & læ-
ſio litis ipſum afficiat, non quia afficiat patrem ſuum, &
ſic ipſe velit reponi in priſtino ſtatu, non autem velit re
poni ipſum patrem, & tunc dubitari poteſt propter ra-
tionem vltimam, ſupra adductam ex d. gloſſ. l. exigendi,
ne ſcilicet aduerſarius fraudetur authoritate legis. l. 1.
C. de his qui ven. æt. imp.
Sed tamen veriorem, & æquiorem puto ſententiam
Alexand. d. num. 24. in fine, poſt Fulgoſ. ibi, quicquid di
cat Curt. quòd male dicunt. Nam hæc ratio, ne aduerſa-
rius decipiatur authoritate legis, procedit reſpectu pa-
tris, non autem filij, quod ex eo oſtenditur, quia vide-
mus, quòd licet dicat text. legitimet perſonam filij inter
uenientis in iudicio pro ſe ipſo, tamen illi non negat re
ſtitutionem in integrum, vt eſt gloſſ. in l. vnica. C. ſi de
mom. poſ. & dixi plene ſupra in 1. par. q. 15. art. 9. in ea
quæſtione, an reſtituatur minor quando lex habet eum
pro maiore, & concluditur ibi quòd ſic, etiam ſi aduer-
ſarius videat decipi authoritate legis, ergo in caſu iſto,
quando ſcilicet minor vult reſtitui quo ad damnum ſuū
proprium, non quo ad damnum patris, & conſequenter,
quatenus ipſemet in hoc iudicio interuenit, non quate-
nus interuenit pro patre, reſtitui debet, & hoc in termi-
nis voluerunt Bald. & Paul. de Caſtr. in d. l. exigendi, dū
opponunt de gloſſa d. l. vnicæ, & ſoluunt quod illa pro-
cedat, quando minor pro ſe ipſo in iudicio interuenit,
& gl. d. l. exigendi, quando interuenit pro patre.

Articulus III.

23 AD tertium, An ſcilicet reſtituatur † quis aduerſus
amiſsionem vnius actionis propter electionem al
terius, quando erant tales quod electione vnius altera
tolleretur.
Habemus concluſionem indubitabilem quantum ad
hoc, quòd ſuccurri debeat, quando adeſt iuſta cauſa er-
roris vel ignorantiæ, vt doct. omnes communiter admit
tunt in l. fi. C. de codicil. & alij proxime allegandi verſ.
24 ſed dubium. Adeo quod ſi minor † ætate lapſus, & ma-
ior iuſto errore deceptus in hac actionum electione fue
rit, ita vt electione vnius alteram amiſerit, ſuccurrēdum
ei ſit, ita vt rurſus aliam intentare queat. tex. eſt pro hac
concluſione in l. mater. ff. de inoffic. teſt. & in l. habebat.
ff. de inſtitor. & in l. ſi mater. ff. de excep. rei iud. & eſt
gl. in l. quod in hærede. §. eligere, in verbo futurum. ff. de
tribu. & ibi Bart. & omnes.
Sed dubium eſt, quo ad propoſitū nobis articulum,
25 An † ipſo iure ſuccuratur maiori, an vero ope reſtitutio
nis in integrum ſi per errorem vel ignorantiā lapſus ſit.
Vtilitas eſt multiplex, & in ſpecie propter hoc, quia
26 ſi ipſo iure ſuccurritur, † poterit ad aliam actionem re-
uerti perpetuo, ſiue vſque ad 30. annos, ſi vero reſtitutio
in integrum neceſſaria erit, tantum intra quadriennium
hoc fieri poterit, vt l. fi. C. de temp. in integ. reſt. & dixi
ſup. in 1. parte q. 19. & in terminis noſtris ita conſiderat
Iaſon in leg. fi. C. de codicil. colum. 2. verſicul. ſecundo
limita. &c.
Videtur autem, quod ipſo iure tutus ſit minor.
Primò per dicta iura, quæ ſimpliciter loquuntur, &
ſuccurrendum dicunt, neque in integrum reſtitutionem
requirunt.
Secundò, quia errans non dicitur conſentire, vnde
non poteſt dici, quòd renunciet iuri ſuo. l. iure, & l. nihil.
ff. de inoffic. teſt.
Tertiò, vt l. fi. C. de codicil. in verb. ſi vero nuper. vbi
27 dicitur quod errantibus in iure † quo ad electionē actio
nis vnius, præcluditur via ad aliam actionem, ſi de lu-
cro agitur, ſecus ſi de damno, ex quo colligitur, quod
errantibus in facto non eſt præcludendus aditus iſte,
etiam ſi de lucro agant, propter regulam l. error. & leg.
regula.

Digitized by Google

regula.ff.de tut.& fact.igno.

Quartò quia hanc opinionem tenent doct.quàm plures.Bal.in d.l.fi.C. de codicil. & ibi Iacob.Butr.& Ang. dum ſimpliciter dicunt,quod nullum ſit præiudicium erranti in facto circa electionem vnius actionis ,& omiſſionem alterius,& nihil dicit de auxilio reſtitutionis in integrum , & ita allegantur iſti doct.a Gabriel.concluſ. 3.nu. 14.tit.de act. a quo etiam allegatur Marian. in c. fin.de lib.oblat.col. 16.

Hanc autem opinionem quod reſtitutio non ſit neceſſaria,in indiuiduo tenent Fulg.in d.l.fi. C.de codicil. & Alex.ibid.n.5.ante fi.per d.l.fi. ponderando,vt ſupra deduxi.

Contrarium tenent gl.Bar.& alij magis communiter. gl.in d.l.habebat,in princ.ff.de inſtit.act. & ibi Bar.firmat.& idem clare voluit gl.in l.a.ff.de reſt. in integr. & Bar.in l.quod in hærede.§.eligere.ff. de trib.vbi querit de hoc,& ita firmat Pau.de Ca.idem ſequitur in d.l.fi.n. 5.C.de codicil.& Iaſ.ibi col.2.verſ.ſecundo limita.dicitur hanc eſſe ſecuriorem opinionem , pro qua etiam adducitur Rom.conſ.125.licet apud me hoc non clare exprimat.& Bal.clare d.§.eligere. & pro hoc adducit d. l.mater.ff.de inoſ.teſt.cum ſimi. adductis ſupra verſi.ad de quod,Sed ibi nihil de reſtitutione in integrum.

Secundò facit melius d.l.habebat, ibi, vtiles actiones. ff. de inſt. & d.l. ſi mater.in fi. ff. de exceptio.rei iud.& ibi glo.

Tertiò, optime facit l. 2. cum ſua gl.ibi. ff. de reſt.in int. Quid dicendum?

Ego autem dico,vt dixi ſup.quæſtio.8.artic.7.vbi de reſtitutione in integrum ex capite probabilis erroris,vbi tetigi & reſolui,an ipſo iure vel ope reſtitutionis ſuccurratur erranti,& concluſio fuit,quod ante ſententiam,& rem iudicatam ipſo iure reuocetur error , poſtea vero neceſſaria reſtitutio in integr.poſt Bart. & alios de quibus ibi.

28 Vnde in propoſito dico, quod ſi ante † ſententiam maior voluerit docere de errore ſuo in eligenda actione mala,& amittenda ea quæ bene competebat,audiendus erit ipſo iure,ſi vero poſt ſententiam, tunc ſi ei obſtaturi ſit exceptio rei iudicatæ, dico quòd neceſſaria erit reſtitutio in integrum , & ope illius & non aliter audiendus erit;per communem concl.quam feci d.artic.7.& ita puto conciliandas opiniones ſupradictas.

Articulus IIII.

29 AD quartum, An ſcilicet minor † reſtituatur aduerſus libellum male conceptum ad hoc vt mutare liceat,vbi aliàs non liceret, abſque refectione expenſarũ.

Diſtingue duo capita.

Primum eſt an reſtituatur ipſe minor,ſecundum eſt, an curator,vel tutor illius.

Quo ad primum videtur, quòd minor non reſtituatur niſi refectis expenſis.Quia reſtitutio hæc non debet dari cum damno tertij , & ideo minor réſtitutus debet reficere ipſi aduerſario omnes expenſas, meliorationeſ que ab eo ſactas interim,vt l.1. C.de repu.& dixi plene ſupra in 1.par.q.47.art.6.& habetur etiam in cap. 1. de reſtitu.in int.& in l.intra vtile.§.fi.ff. de minor.

Sed contra eſt veritas,vt concludunt omnes poſt gloſam in l.edita,in fi.C.de eden.quos citabo inf.in ſeq. dubio.& Natta plene in conſ.26.per totum. lib. 1.

Et pro hoc eſt tex.in ſimili clarus in l. 1. in fine. & ibi omnes notant.ff.de edendo . Vbi minori ſuccurritur,ſi
30 non edidit †id quod edere debebat,licet nõ edendo ſpreuerit præceptum teſtatoris.

Ad contrarium reſpon. quod illud procedit,quando ex damno tertij,ſeu aduerſarij minor remaneret locupletior,tunc enim tenetur illud refundere,ſecus vero ſi nullum ex hoc damno commodum ſentiat ipſe minor , vt plene declaraui ſupra d.q.47.art.4.per tex.in l.ſi ſine. §. interpoſito.ff.de adminiſtr.tuto.& alia de quibus ibi.

31 Limita hanc concluſionem, vt non procedat,† quando minor dolo malo procraſtinaſſet vſque ad finem litis, vel paulo minus , ad hoc vt aduerſarium maioribus fatigaret expenſis,nam tunc probato hoc dolo vero,præſumptus enim ſimpliciter non ſufficeret, minor non reſtituetur.Ita ſing.Nata d.conſil.16.numer. 7. & faciunt quæ dicam infra an minor reſtituatur aduerſus dolum verum,in.q.83.artic.2.

32 Quo ad ſecundum,dubitabilior † videtur articulus.

Videtur enim,quod ipſi etiã tutori,vel curatori ſuccurratur, vt non teneatur referre expenſas prædictas,prout ſub indiſtincta concluſione voluit glo.in l. edita.in fi.C. de edendo,& ibi Bald.Fulgoſ. Iaſ. & Rimin.in d.l.edita,vt per Nat.præal.

Et facit,quia quando factum tutoris, vel curatoris nõ nocet pupillo,non nocet etiam ipſi tutori, vel curatori, vt l. Polla.ff.de his quib.vt indig.

Sed contrarium in terminis determinauit Bartol.in l. ſed ita.in fine,& ſequũtur ibi Sal.& Ale.&.Alc.& Fran. Curt.& Purpur.ſub numer.251.& 252.& videtur admittere etiam Natta d. conſil.16. numer.9.dum inquit,iſta eſt vera opinio Bartoli quantum ad adminiſtratorem minoris.

Et hoc per text. clarum in l. non eſt ignotum. C. de adminiſt.tu.& iſta eſt verior opinio, quia curator,vel tutor non debent excuſari ſi temere,& imprudenter libellum conceperunt , & hoc reſpondetur ad contrarium. Nam hoc caſu condemnantur tutor,vel curator,non nomine pupilli vel minoris, ſed vt talis, & in eum ſit condemantio expenſarum , vt in temere litigantem,vt per Cuman.& Iaſ.in l.4.ff.de re iud.in tertio notab.

33 Qua retenta , limita † niſi minor eſſet reus , quia tunc excuſantur tam ipſe, quàm adminiſtrator eius, ſi male concipiendo exceptiones neceſſe habent poſtea mutare illas, & notas dare,& inſtrumenta producere,ita quod actor veniat fatigandus nouis expenſis, nam non propterea tenebuntur reficere has expenſas,vt per Nattam d. conſil.16.nu.7.

Vltra prædicta quoque in propſito notes,quòd ſi minor non doloſe, ſed per imprudentiam plus petijt in li-
34 bello,† ſuccurritur ei,vt talis exceſſus non noceat,tex.eſt in §.ſi quis agens.Inſtit.de act.& ibi Io.de Plat.

35 Ampliaturque hoc vt procedat etiam in maiore † ſi ex iuſta cauſa ignorantiæ per errorem plus petijt, vt per tex.præaleg.& Ioann.de Plate.ibi.

Articulus V.

AD quintum,An ſcilicet minor reſtituatur aduerſus
36 declinatorias † exceptiones omiſſas ante litis conteſtationem,ad hoc vt ſibi adhuc proponere liceat.

Videtur quod ſic.

Primò,quia reſtitutio in integrum datur ob non modicam læſionem.l.ſcio.ff.de reſtit.in integr.Sed non modicum præiudicium eſt minori non oppoſuiſſe declinatorias , quia multum intereſſe ſua poterit litigare corã iudice non ſuo,& nõ reuocaſſe domum,ut de ſe patet propterea multum lex inſiſtit circa fori competentiam, & vbi,& apud quẽ conueniri quis poſsit. Quinimmo in ipſomet iudicio reſtitutionis hoc late pertractatur , vt C.vbi & apud quem in integ.reſt.& dixi ſupra in prima parte q.32.art.2.& ſeq.ergo reſtitutio danda erit etiam hoc caſu.

Secundò,quia ita tenet ſimpliciter Specu.in tit.de reſtitut.in int.§.1.num. 35. & Rodoan. de reb.eccle. non

alien.

Digitized by Google

alien.in titul.de reſtitt.in integ.§.5.num.6.

Sed contra eſt communis omnium aliorum ſentẽtia, Bald.in l.peremptorias.num.18. C.ſenten.reſcind.non poſſe.Bald.in l.ſcio.ff.de reſtit.in integ.Ang.in authen. de hære.& fal.verſic.illud quoque.Alex.in add.ad Bartolum.in l.1.§.nunciatio. ff.de oper.noui nunc.Ang.in l.a.§.conuenire.num.4.ff.de iud.Card.in titul.de reſtit. in integ.clemen.1.q.15. Hoſtien.in c.coram.col.pen.in fin.de reſtit.in integ.& ibi Innoc.poſt gloſ.quæ incipit, iuſtum fuit.Car.in fine,& Bellaper.nu.9.plene,& numeris ſequen.& Ioan.Andr.in ſecunda colum.in verbo indulgendum, & Imo.in d.clemen.1.num.14.Felyn. in c. fraternitatis, col.5.num.6.verſic.fallit ſecundo,de teſtibus.Dec.in cap.paſtoralis.num.66.de except.Curt.iun. in l.nam & poſtea.num.2.ff.de iureiur. Annibal Troyſius ſuper rit.magnæ curiæ rit 71.num.5.Afflict.ſuper conſtit.reg.lib.2.rubr.29. num.41. & rubr.40.num.10. Iaſ.in conſil.63.col.fin.verſic.tertio facit,lib 3.cum concord.& Capyc.late dec.13.col.2.per totum. Moti quia huiuſmodi exceptionis omiſſio modici præiudicij eſt,
37 † cum diſputare de apicibus iuris etiam in limine iudicij non ſit congruum bonæ fidei.vt l.ſi fideiuſſores.§.quædam.ff.mand.& in his, quæ modici præiudicij ſunt,minor non reſtituitur.d.l.ſcio.ff.de reſt.in integ.

Et facit in ſimili, quod minor non reſtituitur aduer-
38 ſus omiſſam appellationem ab interlocutoria, † quia modicum afferr præiudicium, vt dicit Imo.in d.c.corã. de reſtit.in integ.& Capyc.dict.deciſ.13. & dicam infr. ſuo loco,q.69.art.2.

Sed iſtæ rationes non videntur bonæ,quia vt dixi,ad modum poteſt intereſſe minoris,non declinaſſe forum, vt patet.

39 Vnde ego iudicis arbitrio † remittendum puto, an huiuſmodi exceptiones ſint modici, vel magni momenti, & conſequenter an tale damnum ſit ipſi minori omiſiſſe illas, & litigare coram eo iudice quem declinare poterat vt reſtituendus ſit.

Et quod arbitrarium hoc ſit,eſt de mente Innoc.in d. cap.coram, vt dicit Capyc.d.deciſ.13.in fin. & reperio quòd Afflict.deciſ.390.numer.6.hoc in terminis tenet, & exemplificat in declinatorijs, quæ concernerent merita cauſę principalis,vel omiſſio quę obeſſet cauſa principali, & ita teneas. & eſt æquius, & ſecurius. Quia & idem clare vult Anchar. in dict.capit.coram.colum.fin. in fi.dum limitat concluſionem communem,de qua ſupra, in declinatorijs quæ haberent vim peremptoriarũ, & etiam D.Ant.de But.ibi num.11.per totum,dum inquit quòd iudex circunſtantijs diſcernere debebit,an omiſſio declinatoriæ afferat notabile præiudicium,& idẽ ſtudendo poſtea reperi tenentem Bald.in cap.fin. nu.6. de offic.iud.dum inquit, ꝙ quando declinatoriæ omiſſio nõ cauſam læderet,reſtitutio danda eſt,& idem Pau. de Caſtr.in l.ita demum.num.3. C.de procur. & veriſſime doctiſſimus Didacus in lib.pract.quæſt.cap.26.nu. 4.in fine verſic.vide tamen, hanc opinionem firmat, & receptiorem eſſe ait. Et ita tenendo patet reſponſio, & conciliatio ad contraria.

Articulus VI.

AD ſextum, An ſcilicet minor reſtituatur aduerſus
40 non allegatum iudicem † ſuſpectum tempeſtiue, ita vt amplius allegare non liceat.

Videtur quod non.

Primo, quia minor non reſtituitur ad accuſandum. l.auxilium.ff.de mino.Bart.in l.1.§.nunciatio.ff.de ope. nou.nun. & dicam infr.q.89.art.3.ſed recuſatio iudicis cõtinet in ſe accuſationem manifeſtam corrupti animi, & non integri ipſius iudicis,ergo &c.

41 Secundo, quia minor non reſtituitur † ad opponenda crimina,vel defectus contra aliquem,vt de electo eſt gloſſ.in clemen.2.in ver.grauiora.de procur.Spec.de in integ.reſtit.§.quid autem.§.ſed pone. Abb.in d.c.auditis, col.pen.& concord.per Dida.d.c.26.num.4. verſic. ſecundo. & de teſtibus dicam plene inſ.q.65.art.13.ergo neque ad opponendum exceptiones cõtra iudicem.

Sed contrarium firmat Mauric.213.& 233.& vſu receptum eſſe teſtatur Didac.d.cap.26. in almo prætorio Granatenſi, & ipſe etiam ſubdit,quòd in ſumma hæc opinio poſterior receptior eſt.

Et facit fortis ratio, quia nimis graue, & durum eſt
42 coram iudice ſuſpecto litigare,† l.apertiſſimi. C.de iud. ergo propter hoc graue damnum, & intereſſe non eſt deneganda reſtitutio in integrum.l.minoribus 25.ff.de minor. & certe hac ratione videtur mihi reddi ineuitabilis hæc ſententia.

Solum ad contraria ſupereſt reſpondere, quæ Excellentiſſimus D. Didac.præall. capit.26. mouet, ſed non reſoluit.

Ad primum igitur dic, quod minor regulariter non reſtituitur ad accuſandum,quando ad vindictã id quærit facere, ſi vero ad reſtaurationem damni hoc faceret, reſtituitur,glo.in d.l.auxilium,in princ.& clarius Alber. ibi,in verbo omiſſam,per leg.prima.§.accuſationem.in fin. ff.ad Tertul.& per l.primam. ff.ad l Iul.de ambitu.

Et hinc eſt,quod ſi minor vult reſtitui ad accuſandũ, ad hoc vt proſequatur pœnam conuentionalem, audiri debet, ſecundum gl.præall.& Bart.ibi num.3.& Alber. num.3.per l.ait prætor,in princ.& in §.hodie.ff.eo.Sed hic non ad vindictam ergo &c.

Ad ſecundum dic,quod minor regulariter non reſti-
43 tuitur ad opponendum crimina † contra teſtes, vel electum &c.vt dicit Didac.pręal.ſed hoc procedit,quando ratione vindictæ hoc fieret, ſecus vero ſi ad defendendam cauſam ſuam hoc faceret, quæ alias periret,& conſtaret quod a repulſione teſtium aduerſarij penderet victoria ipſius minoris, nam eo caſu minor omnino audiretur, vt ſing.dicit Boe. deciſ.246. num.7.dicens quòd ita conſueuit curia recipere petitiones minorum. Bene verum eſt,quod erit multum vtile ipſi minori proteſtari,quod hoc eo animo,& intentione facit,vt periculum læſionis effugiat, non vt iniuriã proſequatur,vel ad vindictam faciat,vt per Boer.præall.nu.7.in fine, vbi vide & nota.

Prædicta omnia de declinatoriis fori intellige ſic,
44 quod quando haberent vim † peremptoriarum,ſemper minor reſtituitur,ita Anch.in c.coram,col fin.de reſt.in integ.exemplificans in literis gratioſis obtentis ad impetrandum beneficium,vt per eum.

Articulus VII.

AD ſeptimum, An ſcilicet minor reſtituatur aduer-
45 ſus † interlocutoriam illam, qua iudices pronunciant ſe competentes.

Et regulariter, & generaliter an reſtituatur aduerſus
46 non oppoſitas dilatorias, † ſed & omiſſionem illarum.

Quo ad primum. Dic, vt dixi ſup.art.5.verſic.Vnde ego, quòd ſcilicet ſi nimis præiudicaret minori contenſiſſe in illum iudicem, & ab interlocutoria hac non appellaſſet, liceat ei ope reſtitutionis forum huius iudicis declinare vſque ad ſententiam, per ea quæ dixi ibi poſt Didac.præall.cap.26.num.4.in fin. Tangam etiam infra q.67.art.3.

Quoad ſecundum dubitari magis poteſt.

Videtur enim,quod minor omnino reſtituitur.

Primò, ea ratione clara, quia vbi minor læditur grauiter, reſtitui debet. l.vulg.ſed negari non poteſt, quin

minorum

Digitized by Google

minorum graue damnum ſit ſoluere, ex eo præſertim, quia plus petit, qui ante tempus petit. §.plus autem.inſt. de act.& ex eo fortius, quia minus ſoluit, qui tardius ſoluit, vt ibi dicitur, in verſic. qua ratione, vnde ſi minor poterat de iure tardius ſoluere, quia ſic conuenerat, & omiſit hanc exceptionem, præiudicauit in eo quod hac ratione plus ſoluere dicitur, & ſic vt læſus reſtitui debet.

Secundo quia ita doctores communiter tenent, gl.& Bart.in l.ſi minor omiſſam. ff.de min. Paul.de Caſtr.in l.ita demum, num.3. C.de procur.& in l.de die. §.ſi ſeruus, num. . . . ff.qui ſat.cogant. Spec.de reſtit.in integ. §.quis autem, verſic.illud quoque.in fin. Archid.in can. religioſam, in fin.82.diſt. Goff.in cap.ſuſcitata.de reſt. in integ. & inclinat Bellam.in c.coram.num.9.11.& 12. de reſtit.in integ.& ibi Ioan.Andr.col.fin.ad finem. Rodoan.de reb.eccl.nō alien.q.de reſtit.in integ.§.5.nu.6. & Claud.de Seyſel.in l.1.§.nunciatio.nu.61. dicit quod opinio gloſſæ præal.in d.l.ſi minor omiſſam, communiter approbatur.

In contrarium eſt alia communis ſententia, quam in primis tenent omnes illi qui idem tenent in declinatoria, quos citaui ſupra art.paucis exceptis, & in ſpecie vltra illos, ita tenent Innoc.in c.coram, ad finem de reſtit. in integ. Imol.in clemen.1.ſuper gloſſ.in verbo læſam, & ibi Cald. quæſt.16.de reſtit.in integ. Lap.alleg.4.col. vlt.& Vitalin.in d.clem.1.num.25.& numer.56. Ang.in l.quidam conſulebant, in fin.de iureiur, pro vt eos refert Felyn.in capit.exceptionem.num.26.de excep. Bellam. deciſ.746. num.8. Rebuff.de reſtit.in integ.art.1.gloſſ. 2.num.5.allegans etiam Ang.& Aret.in l.2.§.conuenire.ff.de iud.& Felyn.in cap.fraternitatis.de teſtibus.col. 4. Aufr.in add.ad Cap.Tholoſ.deciſ.54. Veſtr. libr. 8. cap.3.num.7. Didac.pract.quæſt.c.26.num.4.verſ.quinto. Aymon conſil.pro genero.num.242.

Et hæc videtur magis communis opinio, ſi iungantur illi qui idem tenent in declinatorijs, de quibus dixi ſupra ar.5. quia idem fere omnes tenēt in declinatorijs.

Moti ex eo ſolo, quia omiſsio harum exceptionum eſt modici præiudicij.

Ego breuiter puto dicendum, vt dixi d.art.5.

47 Quòd ſcilicet arbitrio iudicis remittendum ſit, † an omiſsio dilatoriæ nimis graue damnum afferat ipſi minori, an vero modicum, & ita minimum, vt potius damnoſa eſſet reſtitutio, quia retardaret expeditionem cauſæ circa peremptorias exceptiones, in quibus minor bonum ius foueret.

In hoc igitur verſabitur hoc arbitrium, quod regulari etiam poterit ab exemplis, quæ bonus iudex colliget ex infra allegādis proxime. Et quod hæc opinio non ſolum vera ſit, & æquior vt de ſe manifeſtum eſt, ſed etiā communiter doctores teneant, cōſtat in primis ex hoc, quia omnes qui contrarium tenent, de quibus ſup. in 2. opinione, fundant ſe in hoc, quia modici præiudicij eſt omiſsio dilatoriæ, vnde & c.l.ſcio.ff.de reſt.in integ. & ibi Bald. formaliter vtitur hac ratione in declinatoriis, vnde ceſſante hac ratione ideſt quod adſit graue damnum minoris in omiſsione, eius reſtitutio denegari non poterit.

48 Poſtremo conſtat, quia ita in terminis † limitant conclusionem ſecundam præcedentem infraſcripti omnes communiter. Hoſt.& Imol.in c.coram.in vlt.colum.de reſtit. in integ. Ant.de Butr.in cap.2.eod.tit.poſt Ioan. de Anan.prout eos refert, ſequitur Felyn.in dict.capit. exceptionem.numer.26.de except.& propterea, quod iudex debet inquirere damnum, quod minor ex hac omiſsione ſentit; Idem Card.in d.clem.1.num.22. de reſtit.in Integ. dicens non procedere ſecundam ſententiam, de qua ſupra, quando iudici videtur æquius ex circunſtantijs, & idem Card.in d.cap.coram.in 6.q.eo.tit. noſtro. vbi exemplificat in debito magno ſoluendo a minore poſt longum tempus. & deſumpſit ad verbum ex Hoſt.ibi in fin. & idem Io.Andr.ibi verſ.quid ergo. Seyſel.in d.l.1.§ nunciatio.num.63.ff.de nou.op.nunc. & Anch.in d.c.coram. in fin.& in ſumma hæc videtur verior, æquior, & etiam crebrius a canoniſtis recepta ſententia, & ita teneo, & remanent conciliata contraria, prout ſupra in 5.art.circa declinatoriarum omiſsionem.

49 Poteſt etiam quæri, an minori ſuccurratur, ſi plus petiit, quàm ſibi deberetur, ne incidat in pœnam. §.ſi quis agens. Inſt.de act.

Sed breuiter, quia reſolutio clara eſt dic, quòd ſic, ſi minor non dolo, ſed imprudentia hoc fecit, & maior iuſtiſsimo errore ductus in hanc conſtitutionem incidit. text.eſt & ibi omnes in d.§.ſi quis agens. Inſt.de act. & ibi Ioan.de Plat.nu.2.& 3.exemplificans vt per eum.

SVMMARIVM.

1 *Minor an reſtituatur aduerſus omiſſam litis conteſtationem.*
2 *Ad quid hoc caſu reſtitutio fiat.*
3 *Minor an reſtituatur aduerſus poſitiones a ſe in ſui dānum poſitas. declaratur num.4.*
5 *Minor vel maior an reſtituatur aduerſus reſponſionem male factam poſitionibus aduerſarij, a ſe vel procuratore eorum. declaratur num.6.*
7 *Minor an reſtituatur aduerſus non data interrogatoria.*
8 *Reſtitutio hæc ad quid detur.*
9 *Minor an reſtituatur aduerſus negationem in iudicio factam in ſui damnum.*
Minor ſi negauit debitū quod per inficiationem creſcit reſtituitur.
10 *Minor an ſit ipſo iure tutus aduerſus confeſſionem propriam.*
11 *Confeſſio erronea tenet, &*
12 *Quilibet maior hoc prætextu illam reuocat. & numer.30.*
13 *Authoris diſtinctio plena in hoc.*
24 *Reſtitutionis remedium vtilius eſt hoc caſu, quàm reuocatio ipſo iure, & quare.*
15 *Minor an reſtituatur aduerſus propriam confeſſionem.*
16 *Minor vbi ex actu damnum ſentire poteſt, vtilitatem vero nullam, reſtituitur.*
17 *Authoris diſtinctio in hoc.*
18 *Minor quare aduerſus delictum non reſtituatur.*
19 *Et an minor reſtituatur aduerſus confeſſionem ſuam iuratam.*
20 *Confeſſio, & ſententia æquiparantur.*
21 *Teſtis qui iurauit, non poteſt venire contra teſtimoniū ſuum.*
22 *Declaratio auth.ſacramenta, C.ſi adu.vend.*
23 *Minor confitens falſum dolo, non auditur.*
24 *Et quid ſi minor in tortura fateretur cum iuramento.*
25 *Et quid in confeſſione ficta.*
26 *Et quid in confeſſione approbata in maiori ætate.*
27 *Et quid ſi ſtatutum approbaret confeſſionem minoris.*
28 *Et quid ſi minor confeſſus eſt id, quod quilibet diligens feciſſet.*
29 *Et an minor in hac reſtitutione læſionem probare teneatur.*
31 *Et an ſi minor non læditur re ipſa.*
32 *Et an ſi minor confeſſus ſit aliquid intempeſtiue.*
33 *Et an ſi id nullo modo vere, vel præſumptiue contra eum*

Digitized by Google

eum probari poterat, arduus articulus.
34 *Quid ſi ſimus in ciuilibus.*
36 *Læſio hæc ſi hoc caſu probanda eſt, quando probari debeat.*
37 *Quid ſi ſimus in criminalibus, An ſcilicet minor aduerſus delicti confeſſionẽ reſtituetur, abſque læſionis probatione, ſi nullum indicium aderat contra eum.*
38 *Iudicis arbitrium in hoc in quo conſiſtat.*
39 *Et quid ſi minor pluries ſuam confeſsionem ratificaſſet.*
40 *Et quid in atrocioribus delictis.*
41 *Et in ſpecie in vitio ſodomitico.*
43 *Minor aduerſus exceptiones peremptorias omiſſas an reſtituatur.*
44 *Et quid in eccleſia.*
45 *Et quid in maiore impedito &c.*
46 *Minor reſtituitur aduerſus quartam dilationem non petitam.*
47 *Minor reſtituitur aduerſus præuaricationem aduerſarij.*
48 *Minor an reſtituatur aduerſus interrogatoria non data, vel exceptiones contra teſtes non datas.*
49 *Reſtitutio an detur aduerſus nouos teſtes poſt dicta teſtificata, & publicationem proceſſus producendos.*
50 *Minor an reſtituatur ad hoc ex capite ætatis.*
52 *Authoris opinio in hoc, & quod ſic. Regula.*
53 *Minor reſtituitur aduerſus dolum præſumptum de futuro, quando damnum imminet de præſenti.*
54 *Reſcriptum quod non permittitur per edictum prætoris promitti non debet, non ſequitur.*
56 *An regula ſub num. 52. procedat, etiam ſuper ijſdem vel directo contrarijs.*
57 *Et an procedat in eccleſia.*
58 *Et an in republica, & caſtris. nu. 52. & fiſco. num. 60.*
61 *Et quid ſi minor fecit omnem diligentiam vt haberet teſtes iſtos.*
62 *Et quid ſi de læſione notorie conſtaret.*
63 *Et quid ſi ſimus in dubio de diligentia minoris.*
64 *Et an in caſu huius diligẽtiæ reſtituatur minor ex clauſula generali.*
65 *Et quid ſi minor vellet producere teſtes ad probanda crimina oppoſita.*
66 *Et quid ſi vellet probare dilatoriam modici præiudicij.*
67 *Et an detur reſtitutio ipſi quoque aduerſario.*
68 *Et an detur ſi minor non doceat de læſione.*
69 *Læſio illa quomodo probetur.*
70 *Probatio ſemiplena in hoc an ſufficiat.*
71 *Fumus de bono iure minoris quomodo practicetur.*
72 *Teſtes iſti an repeti debeant in negocio principali, ſi plene depoſuerunt in iudicio hoc reſtitutionis danda ad nouos teſtes &c.*
73 *Reſtitutio hæc an cuilibet maiori detur, ex clauſula generali.*
74 *Quid ſi teſtes ab initio inhabiles poſtea fiant habiles.*
75 *Quid ſi teſtes ab initio fuerint dolo ſubtracti ab aduerſario.*
76 *Et an procedat etiam in impedimento ignorantiæ.*
77 *Et an idem fieri poſſit in ſecunda inſtantia.*
78 *Cautela, quòd læſus præſtet iuramentum, quòd non animo calumniandi fecit &c.*
79 *Mulieribus, & ruſticis an ſuccurratur in hoc.*
80 *Minor an ſuccurratur aduerſus concluſionem in cauſa.*
81 *Minor eo ipſo, quòd in cauſa concludit, & probationibus renunciat læditur.*
83 *Minor, vel maior an reſtituantur aduerſus omiſſam probationum.*
84 *Et an aduerſus tempus elapſum pendente termino dilationis.*
85 *Et an poſſit hæc reſtitutio pluries peti.*
86 *Et quid ſi fuerit deuentum ad citationem ad ſententiam diffinitiuam.*
87 *Et an poſt ſententiam latam debet peti aduerſus hoc, an vero aduerſus ſententiam.*
89 *An reſtitutio iſta detur abſque alia probatione læſionis, & num. 90.*
92 *Et quid in maioribus iuſta de cauſa impeditis.*
93 *Minor an reſtituatur aduerſus omiſſas exceptiones contra teſtes.*
94 *Et primo quòd, an idem in reſtitutione ex clauſula generali.*
95 *Et quid ſi reſtitutio petatur non ad vindictam, ſed ad damnum euitandum, quod ex illorum teſtimonio reſultat.*
96 *Minor bene faciet ſi proteſtabitur, quòd hoc animo fecit.*
97 *Et quid ſi ſtatuto aliter diſponeretur.*
98 *Reſtitutio hæc ad probandum non probata, ad quantũ tempus dari debet.*
99 *Tempus huius reſtitutionis non debet excedere tempus inſtantiæ principalis.*
100 *Reſtitutio in integrum an detur aduerſus omiſſas iuris allegationes.*

QVESTIO LXV.

De reſtitutione in integrum aduerſus ea, quæ fiunt poſt litis conteſtationem vſque ad concluſionem in cauſa.

A Litis conteſtatione vſque ad concluſionem in cauſa multa quoque accidunt, & fieri contingunt, aduerſus quæ neceſſaria eſt ſæpe ſæpius in integrum reſtitutio. Et ideo de hac reſtitutione ſpecialiter nunc agendum eſt, iuxta ordinem ſupra propoſitum, & ipſorum iudiciorum methodum. Ea autem circa quæ frequentius accidit, vt reſtitutione opus ſit, licet multa ſint ante concluſionem in cauſa, tamen redigendo ad capita principalia, hiſce articulis concludi poſſunt.

Primò, An minor reſtituatur aduerſus omiſſam litis conteſtationem.

Secundò, An reſtituatur aduerſus male poſitas, vel conceptas poſitiones, & articulos in ſui præiudicium.

Tertiò, An aduerſus reſponſionem articulis male facta in ciuilibus, vel interrogationibus in criminalibus.

Quartò, An aduerſus non data interrogatoria.

Quintò, An aduerſus negationem ſuam in iudicio perperam factam.

Sextò, An aduerſus confeſsionem ſuam in ſui præiudicium factam in iudicio quãdocũque, ſit tutus minor, vel maior ipſo iure.

Septimò, An vbi non eſt tutus ipſo iure ſuccurratur, & ſaltem ope reſtitutionis in integrum.

Octauò, An quando ei ſuccurrendum eſt ſuccuratur abſque alia probatione læſionis.

Nonò, Et quid in criminalibus.

Decimò, An reſtitutio detur aduerſus peremptorias exceptiones omiſſas.

Vndeci-

Vndecimò, An aduerſus publicationem proceſſus, ad hoc vt liceat nouos teſtes inducere, & examinarē poſt di dicita teſtificata.

Duodecimò, An aduerſus concluſionem in cauſa, ad hoc vt liceat probare, quæ probanda erant prius, & in primis an aduerſus omiſſas probationes in genere.

Decimotertiò, An aduerſus omiſſas exceptiones contra teſtes, & ſic an detur reſtitutio ad teſtium repulſam.

Articulus I.

1 AD primum, An ſcilicet minor reſtituatur aduerſus omiſſam litis † conteſtationem.

Breuiter reperio Mauric. ſolum hoc tangentem in ſuo tracta. reſtitu. in integr. capit. 51. & concludentem quòd ſic:

Ex eo quia minor ex hoc ledi poteſt, ergo &c.

Et hoc veriſsimum puto, quando litis conteſtatio in iudicio neceſſaria erat ita, vt aliàs iudictum eſſet nullū, quia nimis læderetur minor ſi nulliter egiſſet propter omiſsionem conteſtationis litis.

2 Ad quid autem facienda ſit hoc caſu reſtitutio? † Dic quòd ad hoc vt lis habeatur pro conteſtata, vbi fingi poteſt, quod reus fingatur negaſſe ea, quæ in libello continentur, ſecus vero vbi hoc fingi non poteſt, quia tunc omnia ex integro agenda erunt, ſine tamen refectione expenſarum, & in hoc vtilis erit minori reſtitutio, vt dixi ſupra circa malam conceptionem libelli.

Articulus II.

3 AD ſecundum, An ſcilicet † minor reſtituatur aduerſus poſitiones a ſeipſo in ſui præiudicium poſitas.

Non reperi aliquem explicantem hoc, ſed ſolum Speculat. tangentem in §. 1. nume. 1. de reſtit. in int. vbi hæc tantum verba dicit, minor etiam in poſitionibus reſtituitur. l. prima. & ſecunda. C. ſi aduerſ. tranſ. In quibus tamen legibus hoc non legitur.

4 Ego autem puto ſic dicendum, quod † aut minor reſtitueretur aduerſus illud qđ in ſuis articulis poſuit, ſi illud in iudicio confeſſus fuiſſet ad interrogationē aduerſarij, & reſtituatur quoque ſi a ſeipſo confeſſus eſt, ponendo in ſuis articulis pro vero, aut non reſtitueretur ſi ipſe cōfeſſus fuiſſet, & tunc ſi eadem cauſa adeſt non reſtituatur, ſin minus reſtituetur, & hoc eiſdem rationibus, & iuribus, quibus datur ei, vel negatur reſtitutio in illis caſibus. Quando autem aduerſus propriam confeſsionem in iudicio factam quis reſtituatur, dicam plene infra ea. q. art. 6. 7. 8. & 9.

Articulus III.

5 AD tertium, An ſcilicet † minor, vel maior reſtituatur aduerſus reſponſiones male factas ab ipſis, vel eorum procuratore poſitionibus aduerſarij.

Tangit Bart. l. 1. ff. de eo per quem facierit, & ſimpliciter dicit, quod ſi ego fui perſuaſus a te, vt reſponderem poſitioni tuæ confitendo, & ſim deceptus ex hac reſponſione, quod poſſum reſtitui.

6 Et ſic videtur loqui in maiore † dolo inducto duntaxat. Sed tamen idem dicendum erit in minore ex propria fragilitate lapſo, per l. fina. ff. de reſtitutione in integrum vbi equiparantur hæc, & expreſsè firmat Mauric. c. 302. in fi. & c. 291. & in terminis Alexand. conſil. 572. nu. 24. lib. 6.

Sed quoniam iſte lapſus, & læſio conſiſtit in hoc, quòd perperam quis confeſſus fuerit, ea quæ negare debebat, vel perperam negauerit, quæ fateri debebat, & de reſtitutione in integrum aduerſus negationem, vel confeſsionem propriam plene dicturus ſum articulis ſequentibus, ad ibi dicta te remitto.

Articulus IIII.

7 AD quartum, An ſcilicet † minor reſtituatur aduerſus non data interrogatoria.

Reperio hoc etiam ſimpliciter tactum, & reſolutum per DD. de Rota in decil. Putei 3. 23. & reſolutio eſt, quod non, præſertim non probata læſione.

Ego autem dico, quod non probata læſione nullatenus conceditur reſtitutio neque in hoc, neque in alijs caſibus. Sed probata læſione in hoc caſu, non video quare non debeat concedi reſtitutio, cum vbicunque minor læditur ibi reſtituatur, niſi contrarium ſpecialiter cautū reperiatur, vt plene dixi ſup. q. 51. art. 1. nu. 2. & hic non reperiatur cautum contrarium. Læſio autem facile probari poterit, ſi propter non data interrogatoria oſtendi poterit, quod teſtes falſum depoſuerunt, vel quod id quod audacter depoſuerunt, non ita depoſuiſſent.

Si vero minor prætenderet, quòd ſi interrogatoria dediſſet teſtes illi depoſuiſſent contrarium, & ſic ad fauorem ſuum, tunc poſſet dubitari, quia videretur ſuperflua reſtitutio, cum minor poſſet illos reducere pro ſe. Sed tamen verius puto reſtitutionem concedēdam, quia ſi rurſus inducti deponerēt contrarium attenderetur primum dictum, prout regulariter attenditur, propter præſumptam ſubornationem, vt per glo. & canon. in c. cum cauſam, de teſtibus.

8 Ad quid autem reſtitutio cōcedi debeat, † puto quod ad hoc vt teſtes habeantur pro non examinatis, niſi repetantur cum interrogatorijs ipſius minoris, quia hæc eſt natura reſtitutionis, vt reponat omnia in priſtino ſtatu & cæt.

Articulus V.

6 AD quintum, An ſcilicet † minor reſtituatur aduerſus negationem a ſe in iudicio perperam factam, & in ſui præiudicium.

Concluſio eſt quod ſic. Bart. in l. ſi ex cauſa. §. nunc videndum. ff. de minor. Matthеſ. ſing. 54. Idem Bal. in l. 1. nu. 2. C. ſi adu. del. Io. Ign. in authen. ſacramenta pub. nu. 60. C. ſi adu. vend. Iaco. de S. Georg. in l. 1. num. 7. in fi. C. ſi adu. del. Afflict. ſuper conſt. regni lib. 2. Rub. 40. num. 6. & dixit Azo in rub. C. de reſtit. in integ. numero 11. in fine.

Per text. in d. l. ſi ex cauſa. §. nunc vidēdum. ff. de min. Vbi exemplum, videlicet, quando minor negauit debitum quod per inficiationem creſcit. & in hoc ſpeciali exemplo idem concludit Natta conſ. 17. num. 5. lib. 1. & Matheſ. ſing. 164. in add. & fuit dictum antiquorum in d. l. 1. C. ſi adu. del. vbi Pet. de Bellaper. verſi. verbi gratia, & idem Ioan. de Anan. in cap. 1. colum. 5. in fine, de delict. puer.

Ampliaturque hæc concluſio, vt procedat etiam ſi negatio iuramento firmata ſit, vt dicam infra ea. q. ar. 7.

Articulus VI.

10 AD ſextum, An ſcilicet minor † ſit tutus ipſo iure aduerſus confeſsionem ſuam perperam in iudicio factam.

Videtur quod ſic.

Primò, quia erronea confeſsio ipſo iure non tenet

11 † l. cum teſtamentum. C. de iu. & fact. ign. l. nō fatetur. ff. de conf. & ita parcitur ætati ſicut errori. l. 2. ff. de reſtitutio.

12 Secundò, quia ſi quilibet maior prætextu † erroris poteſt

teſt confeſsionem ſuam ipſo iure reuocare. l. fi. de reſt. in int.in 6.ergo magis ipſe minor,d.l. 2.

In contrarium eſt text.in l.certum. §. pupilli. ff. de conſ.& in d.c.fin.in 6. & hoc vult ſimpliciter Specu. in tit.de reſt.in int.in §.1.numero primo. Io. de Tur.cr.in can.nos in quenquam, num.12.2.q.1.

13 Ego pro plena veritate, & concordia † puto ſic dicendum. Aut confeſsio emanauit per errorem, aut per imprudentiam,vel negligentiam.Primò caſu, aut ſumus in maiore 25.an.& dic vt dixi ſup.q.8.ar.7. vbi de reuocatione erroris ante vel poſt ſententiam. Aut ſumus in minore,& tunc aut ante ſententiam, vel concluſionem in cauſa, & ipſo iure reuocari poterit confeſsio,ſicut a maiore,aut poſt,& tunc dic vt in ſeq. diſt.

Secundò caſu quando confeſsio non per errorem facti vel iuris,ſed ſcienter, vel negligenter, & per imprudentiam emanauit. Aut ſumus in maiori 25. ann. & nõ ſuccurritur ei aliquo iure,vel communi, vel ſpeciali reſt. in integrum.l.non enim.ff.ex quibus cau. maio. Aut ſumus in minore 25. annis, & tunc aut eſt minor ſeptennio,& ſic infans, & tunc confeſsio eius ipſo iure non tenet,ita poſt Cy.& Bartol. vt ibi,concludit Abb.in ca.fi. numero 6.de confeſ. ea ratione, quia iudicium cum huiuſmodi perſonis nullum eſt, quatenus pendet ab eorũ affirmatione,vel negatione, cum fari nequeant.Si vero tutor pro eo fateatur, dic vt dicam proxime de maiore ſeptennio. Aut eſt maior ſeptennio,ſed minor 25.annis,& tunc aut habet tutorem, vel curatorem,& tunc aut ipſe tutor,vel curator confeſsi ſunt,& ſiquidem per modum voluntariæ iuriſdictionis confeſsi ſunt, eorum confeſsio ipſo iure non tenet, nec obeſt pupillo,vel adulto, ſi verò per modũ cõtẽtioſæ iuriſdictionis, tũc tenet confeſsio,ſed ope reſtitutionis ſuccurritur ipſis pupillis, vel adultis.Frã.Marc.dec.516.ſub nu.1.& 2.vbi plene. Aut vero ipſe pupillus,vel adultus confeſsi ſunt auctore tutore, vel curatore,tenet qdẽ cõfeſsio ipſo iure,ſed ope reſtitutionis eis ſuccurritur.l.apud.ff.de man.vind.glo.fin.§. penult.ff.de conſ.Petr.in l.vnica.nu.2. C. de conſ.Abb. in c.auditis.in fi.de reſt.in integrum & alij ſtatim allegãdi.Aut vero habet tutorem, vel curatorem,ſed ſine illorum authoritate confeſsi ſunt, & tunc confeſsio eſt nulla ipſo iure.l.4.& l.ſi minorem.C.de reſt.in integ. Azo C.de reſt.in integ.num.11. Menoch.de arb.iud.cent.3. caſu 268.num. 2. cum concord.Et ampliatur, vt hoc ius dicendi nullam confeſsionem a ſtatuto ſit limitatum intra aliqua tempora, cum currat ipſi minori hoc tempus ſecundum ... conſ.36.nume.4.lib.5. Quòd tamen hæc communis practica non ſeruetur Venetijs, & Mediolani in hoc teſtãtur Clar.lib.5.ſent.§.fin.quæſ.50.in prin. & quæſtio.55.ver.[v]ltimo.& Men. de arb.iu.caſu 267. num.2.

Aut demum minor non habens tutorem,vel curatorem confeſſus eſt, & tunc breuiter dic, quòd ſi non habet legitimam perſonam ſtandi in iudicio in illa cauſa ſine tutore, vel curatore, & confeſsio eſt nulla ipſo iure. l.momentaneæ.C.qui legit.perſo.ſtan.in iud.Aut habẽt legitimam perſonam ſtandi in eo iudicio ſine tutore, vel curatore,& tunc indiſtincte verius puto, quòd confeſsio teneat ipſo iure, & neceſſaria ſit minori reſtitutio in integrum,ſi audiri vult. Et ita videtur mihi diſtinguendum in hac materia, in qua ſatis late diſtinguunt Doctores diuerſis in locis, ſed in his quæ dixi, clarius quàm per eos omnes conuenire videntur. Vide etiam ſi placet Albe. late diſtinguentem in l. clarum. numer.2. per totum.C.de auth.præſt.& Abb.in cap.fi.num.8. & 9.de confeſ.

Aduertendo tamen,quod vtilius videbitur minori re-
14 medium reſtitutionis, † quàm remedium ordinarium, quando prætenderetur confeſsio erronea, quia difficilius probaretur error, quàm imprudentia, error enim plene probari deberet, læſio vero ſemiplene, quia ex hoc ipſo videtur læſus,quòd confeſſus eſt ea,quæ confiteri non tenebatur, vt dicam infra.

Articulus VII.

15 AD ſeptimũ, An ſcilicet minor reſtituatur aduerſus propriam † confeſsionem.

Videtur quod non,hac forti ratione.

Aut enim minor confeſſus eſt veritatem, & reſtitui non poteſt, quia non eſt læſus.l.fi.C.de reſt.in integrũ. cum enim fatetur veritatem, facit id quod quilibet vir probus facere tenetur, l.quoties.§.ſicut.ff.de adm.tut.& l.non eſt,& l.qui ſolidum.§.etiam.ff.de lega.2.& l.3.C. ſi adu.fiſc.cum ſimil. Aut confeſſus eſt id quod eſt falsũ, & tunc,aut per errorem,& quidem ante concluſionem in cauſa eſt tutus ipſo iure ſicut quilibet maior, & poſt concluſionem vel ſententiam ope reſtitutionis iure cõmuni maiorum reſtitui poteſt, vnde ætas nihil operatur, aut ſcienter, & tunc quia mendacium ex propoſito dixit,dicitur deliquiſſe.l.electio.§. ſi is.ff. de nox.l.fi. ff. de rei vend. cum ſim. & conſequenter reſtitui non debet,quia non reſtituitur minor aduerſus delictum. l.auxilium.ff.de mino. Quinimmo in indiuiduo minori non ſuccurritur aduerſus proprium mendacium, ſi non concurrat dolus aduerſarij.l. de tutela.cum ſua gl.C.de reſt. in integ. Et confirmatur,quia allegans mendacium tanquam allegans turpitudinem ſuam audiri non debet.l. tranſactione finita. C. de tranſactio. cum vulgar. Ergo videtur, quod nullo caſu minor ex eo capite ætatis, & lapſus iuuenilis reſtituatur aduerſus propriam confeſsionem.

In contrarium eſt communis regula, & concluſio doctorum.Cy.l.1.C.de conſ.cum concord.D.Ant.de But. in c.auditis.num. 20. & 21.& ibi Bellam.num.6.verſic. ſecundo oppono, de reſti.in integrum.& idem ibi Io. And.Card.Hoſt.& alii.Alex.cum cõcord.in conſ. 115. lib.3. Hipp.ſing.445.& in l.1.nu.12.ff.de quæſt.Iaſ. in pluribus locis, vt per Sarmient.lib.3.ſelect.interp.c.13. in prin.vbi cõcor.& per Menoch.de arb. iudi.li.3.cent. 3.caſu 268. num.2.& concor.innumeros habebis ex ampliationibus, & limitationibus huius concluſionis, qui hoc ſimpliciter admittunt,& etiam in criminalibus plures art.ſeq.

Et pro hoc adducitur tex.clarus in l.certum.§. ſi pupillus.ff.de con. vbi Bar. Ang.& alij notant,& text.in c.fi. vbi glo. & alij de conſ. in 6. & l. nam & poſtea.§.ſi minor,vbi Zaſ.num.9. ff.de iureiu.& ratio apertiſsima fa-
16 cit,quia vbi minor ex actu quem facit nullam omnino † vtilitatem conſequi poteſt, damnũ vero ſic, reſtituitur, etiam non aliter probata læſione, quia ex hoc ipſo probata eſt læſio, quia nulli lucro ſe expoſuit,damno vero ſic,vt dixi ſup.in 1.par.q....artic...ſed hic ita accidit, quia ſi probari poterat,nullam propterea vtilitatem ex hoc conſequitur,ſi probari non poterat, ſentit hoc damnum, quia condemnabitur ex propria confeſsione, vbi condemnari non potuiſſet.

Quid dicendum?

17 Ego puto ſic diſtinguendum eſſe. † Aut minor confeſſus eſt ueritatem, & tunc de reſtitutione tractari non poteſt,quia nulla poteſt adeſſe læſio,ut dixi ſup. in prin. & hoc non habet difficultatem.

Aut confeſſus eſt id quod falſum erat,& tunc aut per errorem,& ignoranter,& ſicut in maiore dixi ſup. q. 8. artic. 7.

Aut ſcienter ſed per iuuenilem imprudentiam,& tũc, aut motus fuit vano timore expenſarum vel onerum li-

tis

tis,vel tormentorum,vel dolo aduerſarij,vel metu ſibi a iudice,vel ab aduerſario illato, & omnino dico eum reſtituendum,& veram eſſe communem, quam hoc etiam caſu omnino admittit Sarmient.Sele.interpre.libr.3.ca. 13.numer.7. & eſt expreſſum in l.3. C.ſi mino.ſe maio. dix.& ego dixi plene ſupra q.24.artic. 5.

Aut motus fuit,vt deciperet aduerſarium & ſic doloſe,& malitioſe confeſſus eſt falſum,& tunc dubitari maxime poteſt, propter rationem ſupra in contrarium adductam , & quia hoc caſu in terminis contra communem concludit Sarmient.præal.cap.13.numer. 6.verſic. 2.ego autem ſic dicerem;Aut iſta doloſa confeſsio præiudicauit aduerſario,ita vt hodie non poſsit probare ea, quæ ab initio potuiſſet , ſi minoris confeſsionem, & fidem ſequutus non fuiſſet,& hoc caſu reſtitutionem minori non eſſe concedendam puto, quia ex delicto proprio,& malitioſa intentione lucrum reportaret, contra omnem iuris æquitatem. Aut nullum fit propterea præiudicium aduerſario , quia poteſt idem hodie probare , quod ab initio poterat , & non plus nec minus , & tunc æquius facturum iudicem puto,ſi minorem reſtituit in integrum,quicquid Sarmien.in contrarium putet . Neque obſtant tunc ſup.adducta in contrarium .

Ad illud anim quòd aduerſus delictum non reſtituatur.d.l.auxilium, reſpon.quod illud accidit,ne delicta re-
18 maneant impunita, ſed hic † ſi mendacium non reuocatur,innocens condemnabitur , minor enim amittet cauſam cõtra veritaẽ,& iuſtitiã,& plus operatur hoc bonũ vt veritas detegatur,& ſecundum illam iudicetur,quàm quòd mendacium illud impunitum remaneat.

Ad ſecundum de aſſertione minoris ſe eſſe maiorem, cui non ſuccurritur, ſi dolo a minore facta ſit ſine dolo aduerſarij.l.3.C. ſi mino.ſe ma.dix.l. de tutela.C.de reſtit.in integ.reſp.quòd eo caſu adeſt præiudium aduerſarij , qui ab initio ſecutus fuit fidem minoris , & ideo cum eo cõtraxit,& hodie non poteſt ſine eius præiudicio reponi minor in priſtino ſtatu , quod tamen nos in caſu iſto non præſupponimus.

Ad illud de allegante turpitudinem propriam dic vt dixi ad primum .

Concluſio igitur ſit, quòd hoc quoque caſu minor reſtituatur. Qua communi ſententia retenta .

Ampliatur vt procedat etiam ſi iſta confeſsio iura-
19 mento firmata fuerit.† Sed quoniã dubia eſt ampliatio, reaſſumendo per articulum,dico quòd.

Videtur confeſsionem iuratam ope reſtitutionis in integrum reuocari non poſſe .

Primò,per auth.ſacramenta puberum.C.ſi.adu.vẽd. quæ generaliter diſponit iuramentum etiam inuiolabiliter obſeruandum , & per illud auferre minori reſtitutionis beneficium,vt per doct.ibi communiter.

20 Secundò,quia confeſsio,& ſententia † æquiparantur. l.poſt rem.ff. de re iudic. Sed ſi iuretur ſtare ſententiæ , non poteſt veniri contra , niſi in caſu ſpeciali auth. decernimus.C.de arbit.ergo.&c.

21 Tertiò,quia teſtis † qui iurauit,non poteſt venire cõtra teſtimonium ſuum , ſed qui confitetur , dicitur teſtis in cauſa , & facto proprio.l. fi. C. de fideicommiſ.ergo non debet reſtitui.

Quartò,quia minor allegaret turpitudinem ſuam petendo reſtitutionem contra propriam confeſsionem iuratam,quia allegaret voluntarium periurium .

Quintò,quia minor aſſerit ſe maiorem medio iuramẽto,non reſtituitur.l.ſi alterius.C.ſi min.ſe maio.dix.

Sextò,quia ita ſimpliciter tenet Io. Fab. in l.clarum. C.de auth. præſtan. per d.auth. ſacramenta puberum. C.ſi adu. vend.

Sed contra eſt communis doctorum reſolutio.

Ita enim determinat Bald.in c.ex parte.n.11. de conſ. Bal.in l.vnica,num.15.C. eo.Matheſ.ſingul.164.Bertr. conſi.101.num.10.l....Cor.d.authen.ſacramẽta,nu.29. licet ſubobſcure.Pe.Gerar.ſing.66.in fi.Bero.q. 135. p totum,vbi plene.Io.Igneus d.auth.ſacramenta.n.60. & Rolan.a Valle conſ.51.nu.34.lib.1.& conſ.31.num.10. lib.eo.poſt Ang.etiam & Marſ. vt ibi. & alios etiam cõgeram in tract.iuram.

Pro qua concluſione ratio clara adducitur,quia hoc iuramentum quo magis ſeruatur, magis ſtatur in peccato periurij , & ſic ſeruari non poteſt niſi cum diſpendio ſalutis æternæ. Quo fit ut non ſolũ veniri poſsit contra, ſed etiã debeat.c.inter cætera,can.diffinitio,& can. fin. verſi.quiſquis.22.q.4.& can.ſi aliquid.ead.cauſa & quæſtio.vbi dicitur, quod non peccat qui tranſgreditur illicitum iuramentum, & ita tenendum eſt.

Ad contraria reſpondetur ſic.

22 Ad primum,quod dicta authen. loquitur † de iuramẽto promiſſorio,ſeu confirmatorio cõtractus, nos autem hic de aſſertorio,& ratio differentiæ eſt,quia iuramentũ promiſſorium eſt de futuro,aſſertoriũ vero de præſenti, vel præterito. Quo fit , ut promiſſorium poſsit verificari per obſeruantiam eius quod promiſſum eſt , ſed aſſertorium, ſi obſeruetur & falſum ſit,perſiſtẽtia in illa falſitate eſt aggrauatio peccati , & ſic reuocari debet vna cũ ipſa confeſsione falſa , ipſum quoque iuramentũ , ſiue periurium,ita Bart.conſil. 101. numer. 10.& Io.Ign. in dict.auth.ſacramenta.nume.60.Poteſt etiam dici, quòd d.authen.loquitur in iuramento ſponte præſtito , vt ibi in verbo ſponte , ſed in iudicijs non fit ſponte quod fit, quia illud redditur in inuitum , ergo &c. & hoc dicitur ex Corn.ibi nu.29. ſed mihi magis placet prima reſponſio fundamentalis,

Ad ſecundum reſp.quod illud quoq. iuramentum reſpicit futurum, & ſic habet locum reſponſio præcedens .

Ad tertium reſp.quod ideo teſtis non auditur volens venire contra ſuam confeſsionem iuratam, quia, ex hoc ipſo declararetur periurus , & depoſitio eius ab initio redderetur inualida tanquã a nõ idoneo teſte emiſſa.

23 Ad quartum reſp. quod quando minor malitioſe , † & ad hoc ut decipiat aduerſarium confiteretur falſum , tunc non audiretur,ut dixi ſup.quia turpitudinem ſuam allegaret, ſed quando imprudenter,& inconſulto,vano ſcilicet timore litis,uel aduerſarij,uel iudicis hoc faceret ſecus , quia imbellicitatem conſilij ſui non malignitatẽ allegaret,ſed imbecillitas ſeu imprudentia conſilij in rebus agendis nõ eſt turpis in minore , quia prius eſt naturalis defectus,quàm animi uitium,ideo, &c.

Ad quintum reſponde eodem modo,quia d.l. ſi alterius.loquitur, & procedit quando adfuit dolus in minore aſſerente ſe maiorem,aliàs ſecus , vt dixi plene ſupra q...art... Vnde retorquetur , &c.

Ad ſextum, quòd contra Fabrum eſt communis opinio omnium aliorum,ergo &c.

Concluſio igitur ſit,quod reſtituitur minor aduerſus confeſsionem , vel negationem ſuam etiam iuratam, & ſic ampliatio defenſata remanet.

24 Quam ampliationem extende,vt procedat † etiam ſi minor dixiſſet, ita cõfiteor Domine ne torqueas, neq.teneas me,& iuro non venire contra,nam nihilominus reſtituitur, non obſtante iuramento , gl.ſuper conſt.Marchiæ li.4.c.17.n.7.Paris de Put.in tract. de ſindic.in verbo officialis, qui dicit ſe ita feciſſe obſeruare in cauſa cuiuſdam minoris.

25 Amplia ſecũdo † cõcluſionẽ principalẽ, vt procedat & in cõfeſsione ficta, uidelicet qñ ſtatutum diſponit,ut cõtumax habeatur pro confeſſo,ut dicam inf. in q. an aduerſus contumaciam minor reſtituatur;

Limitatur è contra principalis concluſio pluribus modis.

26 modis. Et primo, † ſi minor maior factus tacitè approbaret dictam confeſsionem, illam ſcilicet non reuocando. Capyc. deciſ. 92. per totum. De quo tamen dic vt dixi ſup. q. 25. arti. 5.

27 Limitatur ſecundò, niſi ſtatutũ † approbaret cõfeſsionem minorum, vt dicit Boer. deciſ. 63. nu. 7. vbi allegat plures hoc dicentes.

Sed tu dic ſecurius, vt dixi ſup. q. 15. artic. 9. vbi declaraui plene, an, & quando auferatur minori beneficium reſtitutionis ex eo, quia lex in eo caſu habet eum pro maiori; vbi dixi regulariter non denegari reſtitutionem. Vide ibi, Et interim tene regulariter contra Butrium, vel eum ſalua, quod loquatur quantum ad hoc, vt confeſsio minoris non ſit nulla ipſo iure, & ſic bene loquetur.

Limitatur tertiò, vt non procedat, quando minor

28 confitendo fecit id quod quilibet diligẽs † paterfamilias feciſſet. Car. in c. auditis. q. de reſt. in int. poſt Hoſt. ibi col. 2. & ibi. Bellam. ſub. nu. 6. verſ. ſecundo oppono. exẽplificando, quando minor confeſſus eſt aliquid, quod debebat confiteri, & idem late in c. ex literis. in prin. eo. tit. poſt Io. An. in d. c. auditis. col. 2.

Hæc limitatio canoniſtarum eſt veriſsima in ſe, ſed non eſt neceſſaria, quia in concluſione quam ſup. fecimus, ſuppoſuimus minorem eſſe læſum ex tali confeſsione, quia vel intempeſtiue, vel quia verum non erat quod confeſſus fuit &c.

Limitatur quartò ſecundum quoſdam, vt non procedat niſi doceatur de læſione; Alij contra; Alij ſic in ciuilibus, ſecus in criminalibus: Vnde dic, vt plene dixi artic. ſeq. & art. 9.

Articulus VIII.

AD octauum, An ſcilicet in caſibus, quibus reſtituitur minor contra propriam confeſsionem † neceſſe

29 ſit ei probare, quòd læſus fuit ex illa confeſsione.

Duo capita diſtingue.

Primum eſt, an ſit ei neceſſe probare læſionem.

Secundum eſt quomodo illam probare debeat.

Quo ad primum videtur, quod non ſit neceſſe probare læſionem.

30 Primò, quia quilibet maior reſtituitur † probata erronea confeſsione, & ſic læſione, quæ in hoc proprie cõſiſtere videtur, quòd minor confeſſus fuerit, quòd confiteri non debebat. Ergo vt aliqua ſpecialitas ſit in minore, probatio huius erroris non videtur neceſſaria.

Secundo quia ita voluerunt gl. Dom. & Io. de Fant. in capit. 2. de reſtit. in integrum. Iaſ. in conſil. 133. numer. 1. libr. 1. & conſil. 188. numer. 1. lib. 2. Ruy. conſil. 135. num. 8. li. . . & conſi. 59. lib. 4. refert hos & plures, & ſequitur Menoch. de arb. iud. li. 2. cent. 3. caſu 168. nu. 4. & 5. vnde collige concordãs placet.

In contrarium eſt magis communis doctorum ſententia. Quam tenent Specul. in titul. de reſtit. in int. §. 1. verſi. ſed nunquid eccleſia, num. 36. loquens in eccleſia. Cyn. in l. 1. in fine. C. de confeſ. & ibi Bald. verſicu. ſed pone minor. & ibi Salyc. refert & ſequitur Alexan. in l. nam & poſtea. §. ſi minor. numer. 10. ff. de iureiur. & ibi Zaſ. num. 10. Curt. iun. numer. 3. Ioann. Fab. in l. clarum. C. de auth. præſt. Alex. in conſ. 172. numer. 24. libr. 6. & conſilio 55. num. 19. lib. 5. & ibi in add. plene & Natta conſ. 558. per totum, & ex canoniſtis Card. in clem. 1. nume. 19. de reſt. in integ. cũ concord. ibi in marg. lib. 6. & Abb. in d. capit. auditis, in fine extra eod. & iudicando Pedemon. deciſ. 87. numer. 10. Steph. Aufre. in add. ad Cap. Tholoſ. deciſ. 99. & eſt reuera magis communis opinio, & habetur per Sarmien. plene diſputãtem lib. 3. ſelectarum interpret. cap. 13. & plene etiam per Gabriel. tit. de minori. concluſ. 2. & Matthæſ. ſin. 161. & adde etiam Soc. d. §. ſi minor, numer. 5. & Iaſ. 8. & ita tenendum eſt.

Primò per l. ſi ex cauſa. §. nunc videndum. ff. de minor.

Secundo melius per d. l. nam & poſtea. §. ſi minor. nu. . . . . . ff. de iureiur. vt pulchre deducit Zaſ. ibi num. 10. & Iaſ. num. 8.

Tertiò, quia ratio clara hoc ſuadet, nam nunquam in hac materia reſtitutionis in integrum tractatur de remittendo onere probandi læſionem, niſi quando non poteſt eſſe aliter, niſi quod minor læſus ſit, vt dixi infra in prima parte quæſtione 36. artic. 3. ſed in caſu iſto poteſt eſſe quod pluriſariam minor læſus non ſit, vel quod veritatem confeſſus fuerit, vel quod eſſet actio, quæ per inficiationem contra eum creſceret, vel quod probatum eſſet plene contra eum &c. Ergo &c.

Quinimo cum non prẹſumatur quis confiteri aliquid in ſui præiudicium ſecundum Alc. de præſumpt. regula ſecunda, præſumpt. 42. hæc præſumptio facit, vt læſio non præſumatur hoc caſu niſi probetur.

Et ita tenendo. Ad contraria reſp. ſic. Ad primum, quod priuilegium minoris aderit ſaltem in duobus.

Primò, quia ipſe non plene, ſed ſemiplene probare poterit, vt dicam proxime in ſecundo membro.

Secundò, quia maiori non eſt neceſſarium probare errorem, ſed ſatis eſt probare quod etiam ſi ſcienter confeſſus eſt falſum, tamen imprudenter fecit, & vano timore ductus, & in hoc adeſt ſpecialitas ad fauorem minorum in hac reſtitutione aduerſus propriam confeſsionem.

Limitant aliqui hanc concluſionem, vt procedat, quan

31 do minor confitendo non læditur † re ipſa, nec ex ipſa confeſsione dicitur apparere de præiudicio. Secus vero ſi appareret, vt puta, ſi cõfeſſus fuiſſet ſe fideiuſsiſſet Ita Alex. in d. l. nam & poſtea. §. ſi minor. col. fi. nume. 11. de iur. Natta conſ. 558. num. 5. Ruy. conſil. 88. lib. 4. num. 4. & alibi, vt per Gabr. d. titu. de minor. concl. 3. Volunt ergo iſti, quòd quoties minor cõfitetur aliquid, quod etiã ſi verum ſit, tamen reſtitutio danda eſt aduerſus actum illum, tunc probatio læſionis neceſſaria non ſit, & profecto eſt limit. notab. Quando autem re ipſa dicatur lædi minor, dixi plene ſupra prima parte, q. 36. art. 3.

32 Limitatur ſecundò, niſi minor † confeſſus ſit aliquid intempeſtiue, nam tunc abſque aliqua probatione dicitur læſus hoc ipſo, quia tunc fateri nõ debebat in ſui præiudicium, non quoad fatendam veritatem, quia in hoc non læditur, ſed quoad damnum quod ſenſit fatendo illam incongruo tempore, vt per Inno. in c. ex literis, de reſtit. in integ.

33 Limitatur tertiò ſolenniter, † vt non procedat, quando minor confeſſus eſt aliquid, quod nullatenus contra eum vere vel præſumptiue probatum fuerat, vel veriſimiliter probari poterat, tunc enim dicitur ipſo iure læſus ſecundum plures doctores, nec probatione læſionis indiget.

Sed quia hoc dictum eſt in ſe nobiliſsimum & maxime dubium in aliquo caſu, ideo diſtingue duos caſus.

34 Primus eſt, quando iſta confeſsio fuit facta † in ciuilibus, & hoc caſu quidam tenent quòd non, propterea dicatur minor ipſo iure læſus, Natt. conſi. 558. per totum, & Fran. Marc. dec. 516. ſub num. 4. ver. & quod, & idem latiſsime defendit Hippol. Rim. iun. conſil. 12. à numer. 19. vſque ad finem, comprobans pluribus rationibus.

Sed contrarium tenẽt alij magis communiter. Bal. in terminis in l. vnica, nu. 28. C. de cõfeſ. Corn. conſ. 161. li. 3. nu. . . Alexan. conſil. 80. nu. 2. lib. 3. Gemin. in capit. 2. nu. 8. de reſt. in int. in 6. Rodoan. de reb. eccl. non alien.

q.de reſt.in integ.§.5.nu....Rebuff.de reſt.in integ.art.
1.gloſſ.1.num 31. Et hoc videtur verius per c.auditis.
de reſtit.in integ.licet Rimin.præall. nitatur dupliciter
euitare hunc text. & plenius colligetur veritas ex artic.
ſequen.

Secundus caſus eſt, quando iſta confeſsio fuit facta
35 in criminalibus, † quo caſu doctores frequentius ſuam
dicunt ſententiam, & plenius tractant, ideo ſeparatim
dicam de hoc in ſeq.art.

Quoad ſecundum autem, quomodo ſcilicet probari
36 † debeat læſio hæc a minore, quãdo neceſſe habet illam
probare, communis concluſio eſt, quod ſemiplena pro
batio ſufficiat, ita dicit Bald.d.l.vnica, numer.28.C.de
confe. & ideo ſubdit quod ſufficiet minori probare per
vnum teſtem, vel per famam, & ſequitur Iaſ.in d.l.nam
& poſtea.§.ſi minor.nu.20.ff.de iniur.& Ale.ibi nu.12.
Matthæſ.ſing.165. Natta conſ.558.nu.3. Pedem.deciſ.
87.num.10.cum concord.

Et bona ratio eſt, quia non ad aliud deſeruit iſta re-
ſtitutio, niſi ad reponendum minorem in priſtino ſtatu,
vt pro non confeſſo habeatur, illud autem quòd confeſ-
ſus fuit, plene poſtea probandum erit, an ita ſe habeat,
vel ſecus, & quidem clarum eſt, quòd quando reſtitutio
datur ad probandum, non eſt neceſſe quod læſio probe
tur plene, quia in probatione poſtea facienda ope reſti-
tutionis, id probandum erit, vt declaraui ſupra in prima
parte quæſt.36.art.10.

Articulus. IX.

AD nonum, An ſcilicet minor reſtituatur aduerſus
37 confeſsionem † delicti abſq.alia probatione læſio-
nis, quando nulla probatio aderat cõtra ipſum minorẽ.

Videtur quòd non.

Prout tenuerunt plures doctores; Cyn.in l.clarum.
C.de auth.præſt.poſt Nicol.de Matarel.& Cuma.in.l.1.
§.ſed an ipſos. in fi.ff.de cõfeſ. & plene Gomeſ.in tract.
de delict.c.1.num.66.verſic.ex quo videtur.& idem lib.
var.reſol.3.c.1.nu.66.verſic. ſed his non obſtantib.&c.
& dicit plus, quòd in iudicando, & conſulendo ſequere-
tur hanc opinionem.

Sed contra eſt communis omnium aliorum ſenten-
tia. Quam originaliter fundauit Ang.in l.certũ.§.ſi pu-
pillus.ff.de conf.cuius dictum vti egregium & ſingula-
re, ſequuti ſunt doct.communiter vbique.Alex.in leg.
nam & poſtea. §.ſi minor.num.11.Hipp.Marſil.in l.de
minore.in princ.num.23.ff.de quæſt. & in l.1. §.ſi quis
vltro. in fine.ff de quæſt. & in ſuis ſing.445. & Matheſ.
ſing.58. & ibi Gabr.Saray.in addit.Iaſ.in l.error.verſic.
quarto limita. C.de iur.& fact.ignor.vt in d.§.ſi minor.
num....& ibi Zaſ.num.10. verſic.ſed in cauſis.Alciat.de
præſump.in ſecunda regula, præſump.42.Trigon.ſing.
52.cum concord.Lanfr.de Orian.in cap.quoniam con-
tra.in verbo, confeſsiones probat.Boſſ.in tit. ſi aduerſus
rem iud.reſtit.poſt.num.23.Afflict.ſuper conſtit.regni
lib.2.rubr.38.num.12. & rubr.40.num.5.& 6.gloſſ.ſu-
per conſtit. marchiæ.lib.4.cap.25.num.41. Rebuff.de
reſt.in integrum. art.1.gloſſ.13.num.24. Carrer.in ſua
praxi crim.car.76.num.20. ſuper verbo teſtibus prædi-
ctis, & car.164.num.10. Duenn.reg.259.nu.5. Marian.
Soc.Sen.in ca.qualiter, & quando.num.997.de accuſa.
Addit.ad Alexand.dict.præſumpt.42. Dec.in leg.nihil.
§.1.numer. 4.cum concord.in marg. de regul.iur. Illu-
ſtriſsimus Cardinalis Albanus in rubr. ff.ſolut.matri-
mon.num.5.& idem in leg. prima.numer. 35. ff.de of-
fic.conſul.

Et conſulendo Bald.conſil.310. num.2.lib.1.& Ale.
conſil.115.num.6.lib.3. & conſil.80.nu.2.lib.7. Hipp.
Marſil.conſil.130.num.25. cum cõcord.Iaſ.conſil.133.
numer.1.libr.1.& conſil.188.numer.1.libr.2.Ioann.de
Amicis conſil.84.numer. 12.Hippol. Riminald.iunior
conſil.12.numer.18. iuncto num.43.libr.1. Iaſon inter
conſil.criminal. in ſecundo volum.conſil.52. numer.8.
& 9. multum extollens hanc doctrinam Angel.Rolan.
a Valle conſil.51.numer.38.libr.1. Natta conſil.558.&
iudicando ita votauit Curia Neapol. vt per Afflict.de-
ciſ.208.num.5.& communem ait Gomeſ.dict.titul.de
delict.cap.1.num.66.licet ipſe (vt dixi ſup.) contrarium
defendat.

Pro qua communi adducuntur cap.2.cum gl.de reſt.
in integrum.& l.ſi ex cauſa.§.nunc videndum, quam pa
riter ita intelligunt.ff.de minor.

Ego puto veriorem hanc poſteriorem communem
ſententiam, & ab ea non eſſe diſcedendum in conſulen-
do, & iudicando propter tantorum patrum authorita-
tem, ſolum hoc granum ſalis addendo, quòd arbitrio
38 † iudicis remitti debeat, an minor ſimplicitate metuque
tormentorum, vel iudicum, vel carceris, vel dolo, blan-
ditiis vel ipſorum iudicum, vel aliorũ curialium carceris
inductus fuiſſet ad ita confitendum, an vero conſcien-
tia ductus, vel Deo ita volente, vt veritas detegatur, cõ-
ſtito ſibi aliunde, quod iſte minor alias eſt malitioſus, et nõ
meticuloſus, & in ſpecie carcerum, & tormentorum &c.
& ſi ſimus in primo caſu, illum reſtituat abſque alia pro
batione læſionis, in ſecundo vero non, niſi docto de læ
ſione per minorem ſaltẽ ſemiplene; Quod ſi minor do-
cere noluerit, iudex po erit illum legitime torquere, ex
hoc ſolo indicio cõfeſsionis propriæ, alias ſtante primo
caſu, & communi, et veriori opinione, de qua ſupra ma
le facit iudex, ſi torquere voluerit minorem ex hoc ſolo
indicio, quia ipſemet confeſſus fuerit, nam allegante mi
nore errorem, & imprudentiam ſuã, & petente ſe reſti-
tui, ſi nullum aliud legitimum & ſufficiẽs indiciũ ad tor
turam aderit, debebit illum iudex abſque alia probatio
ne erroris reſtituere in integrum, non autem condemna
re, vel torquere, vt per Boſſ.tit.de confeſſ.num.....

Retenta igitur communi concluſione præſertim in
caſu de quo dixi.

39 Ampliatur † notab. vt procedat, etiam ſi minor plu-
ries ſuam confeſsionem ratificaſſet, quia tanto magis ca
pi, & lædi diceretur, & magis abſque alia probatione læ
ſionis reſtitueretur, ſecundum Bald.d.conſil.310.nu.2.
lib.1.Ego autem dixi ſupra alias, q...art...an geminatio,
& ratificatio actus excludat minorem a reſtitutionis be
neficio, an vero eo magis eum dignum faciat.vide ibi.

Limitatur vero econtra ſecundum quoſdam, vt non
40 procedat in atrocioribus † delictis, ita Hippol.in d.l.de
minore.in princ.colum.final.ff.de quæſt.refert & tacite
cum eo pertranſit Gabriel.tit.de minor.concluſ.3.in fi.
& re vera dixit hoc Marſil.d.l.de minore.num.35.

Et pro hoc facit clare, & in terminis quod dicit Bart.
in l.auxilium.num.6. ff.de minor.quem ſequitur ſimpli
citer Fran.Marc.deciſ.792.nu.3.& dec.122.num.16.vi-
delicet quod non ſuccurritur minori aduerſus ſuam con
feſsionem in atrocioribus.

Ego tamen ſemper tenui contrarium, & æquius mi-
hi viſum fuit.

Quia quo magis eſt atrox delictum maiorẽ meretur
pœnam, & conſequenter minor magis læderetur, & reſti-
tutione dignus eſt, ſi illud eroneè, per ſimplicitatem, vel
timorem faciat, & hoc abſque eo quod læſionẽ probat,
quia ſuppoſitis terminis habilibus, de quibus infra in
concluſione & in ſpecie in ver.ego puto, quo atrocius
eſt delictum, eo minus veriſimile eſt, quod minor illud
commiſerit, ſi contra eum nulla probatio vel indicium
extat, artic.l.merito. ff.pro ſoc.cum vulg. Neque obſtat
text.in d.l.auxilium, in quo ſe fundat Bartol.dum ibi di-
citur, quod ſi minor adulterium fateatur, nulla pœnæ
adulterij

adulterij deprecatio eſt. Quia non propterea text.exclu
dit minorem a reſtitutione aduerſus confeſsionem pro-
priam, ſed a reſtitutione aduerſus pœnam vt illam effu-
giat, quia ad hoc non datur, vt dicam infra in q.an ad-
uerſus delictum, & hāc opinionem meam reperi poſtea
tenentem in terminis Grammat.in conſ.16.per totum,
vbi in princ.appellat illud delictum nefandum. Et pro
41 hac opinione fuiſſe iudicatum in atrociſsimo vitio † ſo-
domitico refert Gomeſ.in cap.1.de delict.num.66.Ta-
men bene inquit ipſe, quòd Theologis hoc non placet.
& Clar.in §.fina.quæſt.60.in princ.inquit, quòd Medio
lani in atrociorib. non ſeruaretur hæc opinio. Sed quid-
quid ſit ego puto veriorem & æquiorem, vt dixi ſupra
præſuppoſitis terminis habilibus, & ijs quæ cum grano
ſalis dixi ſupra eodem art.verſic.ego puto.
42 Limitatur ſecundò vt non procedat, † quando a ſta-
tuto cōualidaretur actus minorum, & confeſsio eorum.
Soc.Sen.conſil.57. num.12.& 13.lib.3.poſt Ioan.And.
in add.ad Specul.tit.de reſt.in integ.§.quis autem, verſ.
ſaluo quod dicitur.
Sed quoad veritatem huius limitationis vide quæ di
xi ſupra in prima part.quæſt.15.num.9. & infra eadem
quæſt.art.7.verſic.limitatur &c.

Articulus X.

AD decimum, An ſcilicet minor reſtituatur aduerſus
43 exceptiones † peremptorias omiſſas.
Videtur quod non.
Per text.peregrinum in l.ſi cum tibi. C.de iudic.iun-
ctis notatis ibi per Zaſ.num.3. dum inquit quòd ibi fa-
uor litis finiendæ præponderat fauori ætatis.
Sed contra eſt veritas.
Text.in l.peremptorias. C.ſent.reſcind.non poſſe.&
ibi Bald.num.18. & text.in ſui generalitate in l.minor
25.annis omiſſam. ff.de minor.& ibi notant gl.Bart.&
alij. Rota deciſ.15. de excep.in antiquis, quæ loquitur
quando prælatus huiuſmodi exceptiones omiſit, & dici
tur ibi, quod datur reſtitutio eccleſiæ, & Zaſ.in d.l.ſi cū
tibi, & eſt veriſsimum.
Ratioq.clara eſt, quia omittendo exceptiones, defen
ſiones ſuas minor dicitur omittere, vnde lędi dicitur qua
ſi abiiciens ius ſuum, vnde &c.l.non omnia.ff.de minor.
& certe concluſio non habet difficultatem.
Ad contrarium enim reſpondetur ſecundum Zaſ.ibi
quòd ibi ille minor ſi petijſſet reſtitutionē, auditus fuiſ-
ſet per regulam d.l.ſi minor 25. ann.omiſſam.& ita te-
nendo.
44 Amplia primo in eccleſia, quando ſcilicet † prælatus
ſuus omittit exceptiones has opponere, vt dixit Rota d.
deciſ.15.in antiquis, de excep.
45 Amplia ſecundo, vt procedat † etiā in maiore 25.an-
nis, qui reſtituetur, ſi legitime impeditus fuit, quominus
ſuas exceptiones peremptorias proponeret, ad hoc, vt li
ceat ei adhuc illas proponere, vt dicit Felyn.in c.in no-
mine domini.num.19.de teſt.
In propoſito quoque adde quædam particularia, quæ
articulum ſeparatum propter eorum facilitatem nō me
rentur, videlicet, quod minor reſtituitur etiam aduerſus
46 quartam † dilationem non petitam, ſecundum Mauric,
capit.53.
Item reſtituitur contra præuaricationem factam ab
47 aduerſario.† Mauric.cap.205.
48 Item reſtituitur aduerſus interrogatoria † non data,
vel exceptiones contra teſtes non oppoſitas, vt per Ca
pel.Tholoſ.deciſ.53. & in addit.plene per totum. Sed
ego dixi ſupra de interrogatorijs hac eadē q.& de alio
dicam infra q.65.art.13.vbi plene.

Articulus XI.

AD vndecimum, An ſcilicet minor, vel maior reſti-
49 tuantur ad producendos nouos teſtes † poſt publi-
cationem proceſſus, & didicita teſtificata.
Quia articulus eſt maxime frequens, & ex aliqua par
te dubius, diligenter inſiſtendo, de duobus ſeparatim
quærendum eſt.
50 Primum eſt, an minor ex capite † minoris ætatis, &
iuuenilis imprudentiæ reſtituatur.
Secundum eſt, an maior ex capite iuſti impedimenti
ex clauſula generali reſtituatur.
Quo ad primum.
Videtur quod non.
Primò, quia ratio quare quilibet maior non legitime
impeditus non poteſt poſt didicita teſtificata ſuper eiſ-
51 dem nouos teſtes producere, † eſt timor ſubornationis,
auth.qui ſemel.C.de probat.& ibi Bald.& alij, & in cor
pore vnde ſumitur, & in c.fraternitatis, de teſtib. & ibi
doct.& conſequenter eſt ſuſpicio doli de futuro, ſed mi
nor aduerſus dolum de futuro non reſtituitur. l.auxiliū.
ff.de minor. & ibi Bart.numer.2.& in l.ex cauſa.§.nunc
videndum. ff.de minor. Paul.de Caſtr. in leg.1. §.edi-
tiones, num.10.ff.de edendo, cum concor.quos conge-
ram infra in q.an minor reſtituatur aduerſus dolum, q.
83.num.5.ergo &c.
Secundò, quia quod non poteſt facere princeps ſua
authoritate, neque prætor facere poteſt, vt de ſe patet,
ſed princepſmet nō poteſt dare licentiam patri, vt poſt
didicita teſtificata ꝓducere poſsit nouos teſtes. §.illud.
auth.de teſtibus & d.auth.qui ſemel, ergo.
Tertiò, quia ita tenuerunt Iacob. Butrig.in l.minor
omiſſam.ff.de minor. Dyn.in l.1.§.nunciatio.ff.de noui
oper.nunciat. Ioan. Bapt. Feret.in conſil.39.num.4.&
Card.clem.1.num.23.volens quod eccleſia hoc caſu nō
reſtituatur, niſi probet quòd culpa adminiſtratoris læ-
ſa ſit.
Sed contra, eſt communis omnium aliorum ſenten-
tia.
Quam tenuerunt & tenent omnes alij antiqui, & mo-
derni, & in ſpecie Ioan.de Deo lib.5.cap.8. Spec.in tit.
de reſt.in integ. §.fin.num.4, Bald.in auth.qui ſemel.nu-
mer.1.in 5.fall.C.de probat.& ibi Sal.col.1. Bart.in l.1.
§.nūciatio, nu.34.ff.de oper.nou.nūc.& ibi alij omnes.
Alex. num.32. Iaſ.col.fin.Alciat.num.73. Crot.nu.88.
ver.4.concluſio. Ruy.nu.220.Bald.in l.ſi minor 25.an.
omiſſam.ff.de minor.Ang.in l.vbi exigitur, num.2.ff.de
edend.& ibi Iacob.de Sanct.Georgio, & idem Iacob.in
l.1.nu.4.C.ſi adu.ſolut.& canon in c.auditis, de reſtit.in
integ.Inno.Io.And.Hoſt. Card.Bellam.Butr.& alij cir
ca finem. & Barbat.in clem.fi.de teſtib. nu.22.Soc.Sen.
plene in reg.262. & idem Marian. Soc.Senior.in tract.
de teſtib.nu.118.verſ.ſed contrarium. & Crot.nu.288.
eod.tract.Felyn.in c.fraternitatis, ſub nu.6.verſ.in quan-
tum doct.cum concord.Anch.in c.1.col.fin.de reſtit.in
integ.Affl.ſuper conſtit.Regni, lib.2.rubr.40.num.13.
Gomeſ.variarum reſolut.lib.2.c.13.num.1. Capel.To-
loſ.dec.249.& alij innumeri colligendi ex proxime do
cendis in hoc articulo. & in ſumma hanc eſſe commu-
nem teſtatur Alexand.in d.§.nunciatio. num.73.& ita
practicari ait Affl.& Gomeſ.prealleg.capit.13.num.1.
& de communi Seyſ.d.§.nunciatio.& prò hac ſententia
eſt text.in l.1.§.accuſationem. ff.ad turpill. & l.1.§.fin.
ff.de edendo, & text.in l.ſi quis in graui. §.ſi quis igno-
rans.ff.ad Syllan.
52 Ego autem ſic dicendum puto, † aut clare conſtat
quod nulla adeſt ſubornatio, vel futura ſit, & non habet
dubium hæc communis ſententia, quia ceſſat præcipuū
fundamentum in quo fundatur contraria,

Aut ex aduerſo clare conſtat de dolo & ſubornatio-
ne, & tūc ſecus, quia non debet ſuccurri in delictis, & do
lo, neque dari debet ei materia delinquendi contra l. con
uenire. ff. de pact. dotal. cum ſimil.

Aut de neutro conſtat, & ſic ſumus in dubio, & tunc
dico veriorem & æquiorem communem ſententiam ex
eo, quia in minore ceſſat præſumptio iſta doli & ſubor-
nationis, quando adeſt læſio de præſenti, creditur enim
quod potius ex imprudentia & fragilitate propria in
damnum inciderit, quàm malitioſè hoc fecerit, vt poſt di
dicita teſtificata teſtes rurſus producendos ſubornaret
circa id de quo deponere deberent, & hoc eſt quod vult
53 dicere Bartol. quòd minor † reſtituitur aduerſus dolum
præſumptum de futuro, quando damnum imminet
de præſenti, quem in hoc doc. communiter ſequuntur, vt
per Claud. de Seyſ. in dicto §. nunciatio, numer. 60. vt di
cam infra in q. an minor reſtitu. adu. dolum, quæſt. 85.
artic. 5. cuius dictum ſic intelligitur, videlicet, quod quan
do minor allegat cauſam, & illam probat, quod damnū
eſt ei hodie ſi non poteſt in futurum alios teſtes ſuper
ijſdem examinare ceſſat timor doli, quod illud quod
vult in futurum facere doloſe agere prætermiſerit, vt
per Zaſ. in dicto §. nunciatio, numero 15. ex quo patet
etiam reſponſio ad contraria, ſigillatim tamen ſatisfa-
ciendo.

Ad primum dico, quod data probatione læſionis quā
de neceſſitate in omni reſtitutione præſupponimus, tol-
litur ſuſpicio doli, ut dictum eſt.

Neque mouet dolus tutoris, vel curatoris, vel alterius
qui interueniſſe potuit. Quia in primis in eis non præ-
ſumitur, cum de eorum commodo non agatur. l. vi-
deamus. §. 1. de in lit. iur. per Bart. in d. §. nunciatio. Præ-
terea dolus illorum non debet nocere minori, vel pupil
lo. ff. quando ex fact. tut. vel curat. per totum.

Ad ſecundum dicit Soci. d. tract. de teſtibus. nu. 122.
quod non eſt bona conſequentia, non debet per reſcri-
54 ptum permitti, † ergo neque per edictum prætoris, quia
ecce princeps non permittit reſciſſiones contractuum,
& tamen per reſtitutionem in integrum ex prætoris e-
dicto reſcinduntur, vt ſupra pleniſſime viſum eſt, & ra-
55 tio rationis eſt, quia princeps viuus es honeſtate † & or
dinaria poteſtate, & abſque cauſa non vult vt leges prin
cipis mortui ludibrio ſint, ſed in ſuo robore perſiſtant, &
quæ potuit princeps mortuus vel habentes authorita-
tem ab eo, quales ſunt prætores, leges condendo vniuer-
ſales, non vult poſſe principes viuos abſque cauſa ex ſpe
ciali priuilegio, & perſonali prærogatiua, l. 1. ff. de con-
ſtit. princip. §. ſed quod principi. inſtit. de iur. natur. cum
ſimil.

Ad tertium dico, quod contra eſt cōmunis ſententia,
vt dixi ſupra, vel quod ſingularis opinio præallegatorū
poteſt procedere in cauſis ſequentium limitationum.

Concluſio igitur ſit, quod minor ex capite minoris æ-
tatis reſtitui poteſt ad nouos teſtes producendos ſuper
ijſdem &c. etiam poſt didicita teſtificata, & hæc eſt
communis regula.

56 Ampliaturque primo, vt poſſit minor † poſt didicita
teſtificata nouos articulos dare ſuper ijſdem vel dire-
cto contrarijs. Port. conclu. 39. lib. primo, limit. 12. Affl.
deciſio. 226. numero 2. & 3. cum concord. per eum. &
Pedemon. deciſio. 87. numero 3. & dubium non habet,
rationibus eiſdem de quibus ſupra in concluſione.

57 Ampliatur ſecundò, vt procedat etiam in eccleſia †
quæ hoc caſu fungitur, ſicut etiam aliàs regulariter,
iure minoris. Card. in cle. 1. numro 23. de reſt. in integ.
Ant. de But. in c. auditis, num. 28. de reſt. in int. Fely. in c.
fraternitatis. num. 2. & 3. de teſtib. & iuriſtæ paſſim. Bal.
in l. minor omiſſam. ff. de minor. Affl. ſuper conſt. regni,
lib. 2. rub. 40. nu. 13. Crot. in tract. de teſtib. nu. 268. Ale.
in d. §. nunciatio. l. 1. de ope. noui nunc. num. 74. in fine.
Bellam. deciſ. 38.

Sublimitant præalleg. vt Cor. procedat niſi culpa, &
negligentia prælati eccleſia læſa fuerit.

Tu dic, quod hoc intelligitur ſecundū terminos limi-
tationis primæ de qua infra, ideſt dummodo eccleſia læ
ſa fuerit ex negligentia, vel imprudentia prælati, non au
tem caſu & fortuna dicunt ibi.

58 Ampliatur tertiò, vt procedat idem in republica † ci
uitate &c. Port. d. concluſ. 39. in 12. limit. Pedem. deciſ.
87. num. 3.

59 Et ſimiliter dic in caſtris † & vniuerſitatibus alijs,
quibus datur reſtitutio iure minorum, de quibus dixi ple
ne ſupra in prima parte quæſtio. 3. artic. 10.

60 Ampliatur quartò in fiſco, † Aret. conſil. 20. & poſt
eum Alciat. d. §. nunciatio. nu. 75.

Tu dic, vt de ſubſtitutione fiſci dixi infra q. 3. arti. 13.

61 Limitatur autem econtra multipliciter. Primo, vt nō
procedat, quando minor fecit omnem diligentiam, vt
teſtes haberet, & examinaret ante publicationem pro-
ceſſus, & ſic fecit quod diligens paterfamil. in hoc feciſ-
ſet, & potius caſu & fortuna, quam ex imprudentia prop
terea læſus eſt, tūc ex hoc edicto minor non reſtituitur.
Innoc. in c. auditis, & in c. coram, in vlt. gl. de reſt. in int.
Specu. eod. titu. §. quod ea cauſa. Saly. in auth. qui ſemel.
C. de probat. col. 1. Alex. in d. §. nunciatio, num. 32. & ibi
Alex. numer. 74. Fely. in d. c. fraternitatis, numer. 6. de
teſtib. Crot. in §. nunciatio, num. 88. ver. 6. fallit, Barbat.
in clem. fin. num. 22. de teſtib. & plene Cephal. conſil. 7.
n. 6. & 7. libr. 1. qui loquitur etiam in eccleſia, & idem vo
luit Card. d. clem. 1. nu. 25. de reſtit. in integ. & eſt com-
munis limitatio omnium.

Et eſt tex. clarus in l. fin. C. de reſt. in int. & in l. verū.
§. ſi locupleti. ff. de minor.

62 Sublimita niſi de læſione notorie conſtaret, † quia
tunc conſtaret quoque de imprudentia minoris & non
de exacta diligentia. Ant. in c. auditis, num. 28. de reſt. in
int. & licet de reſtitutione ex clauſula generali loquatur,
tamē idē puto de reſtitutione ex capite ætatis, ſtante præ
ſumptione negligentiæ ex notoria læſione reſultante.

63 Et extende hoc notab. quòd in dubio † ſumus, an mi
nor negligenter, vel prudenter ſe geſſerit, ſi de læſione
cōſtet, dicetur minor imprudēter ſe geſiſſe, & ſic reſtitue
tur etiam ex hoc edicto minorum ex capite ætatis, ita
Marian. Soc. de teſtib. num. 119.

64 Sublimitāt ſecundò alij, vt licet non reſtituatur † hoc
caſu minor ex capite ætatis, tamē ex clauſula generali, vt
quilibet maior reſtitui poſſit, ſed quoniā aliqui contradi
cunt, & venit repetendum infra proxime in ver. quo ad
ſecundum, ibi uide.

65 Limitatur ſecundò principaliter, vt non procedat, †
quando vellet examinare teſtes ad probandam aliquam
dilatoriam modici præiudicij, quia tunc reſtituetur. Inn.
c. coram de reſtit. in integ. Alex. d. §. nunciatio, num. 32.
& ibi Crot. nu. 88. Soc. in reg. 262. lim. 1. Barbat. clemen.
fi. de teſtib. num. 22.

Ego dixi quid ſentiam ſupra q. 64. artic. 7. dum dixi
de reſtitutione minoris aduerſus omiſſā exceptionē dila
toriam, ibi uide, & quo caſu minorem reſtituendum ibi
dixi, hic quoque reſtituendum eſſe conclude.

66 Limitatur tertiò, vt non procedat, quādo † minor uel
let examinare teſtes ad probanda crimina aduerſario
oppoſita, quia ad hoc non reſtituetur, ita poſt glo. in cle.
non poteſt. in gloſſ. pen. de procurat. & Spec. de reſt. in
integ. §. quis autē. ver. ſed pone eccleſia, Bal. in l. auxiliū.
ff. de minor. Alexan. in d. §. nunciatio, num. 34. cum con
cor. & ibi Alciat. nu. 73. & Crot. in nume. 88. & Barbat. in
clem. fin. num. 22. de teſtib. Soc. regu. 262. limit. 2. Fely.
d. c. fraternitatis, nu. 6. de teſt.

Et

Et ego dixi plene inf.q.89.art.3.ſub illo dubio, an minor reſtituatur aduerſus omiſſam accuſationem, & ex dictis ibi reſolui hanc limitationem hic.

Limitatur quartò, vt non propterea detur reſtitutio
67 ipſi quoque aduerſario, Bart.§.nunciatio.in fi.Fel.in d.c. fraternitatis.nu.6. & ego dixi plene q.47.art.11.nu.30. ſup.in 1.parte.

68 Limitatur quintò, vt procedat † ita demum, ſi minor docuerit de læſione, aliàs ſecus. Ita omnes præal.communiter, & in ſpecie Capel.Tholo.deciſ.249.in add.& Soc. d.reg.262. limit.2.& in hoc omnes concordant, & merito, quia ſine probatione læſionis nulla læſio procedit, vt dixi ſupra millies.

69 Sola difficultas eſt, † quomodo iſta læſio probetur, & quæ ſit practica in hoc. & in hoc de duobus eſt videndum.

70 Primũ eſt, an ſufficiat † ſemiplena ꝓbatio, an vero plena requiratur.& videntur diuerſæ opiniones, dicit.n. Bellam.deciſ.38.per totũ, quod ad tollendum timorem ſubornationis hoc caſu requiritur plena cauſæ cognitio.

Sed Achil.deci.296. dicit, quòd ſufficit ſummarie docere quod ad ſunt nouæ probationes facientes pro læſo.& Io.de Deo li.5.c.8.inquit, quod in hac reſtitutione non debet eſſe nimis mollis, neque nimis durus.

Ego autem dico, quòd ſimpliciter ſufficit ſemiplena probatio, quia vbicunq. per reſt.in int.nõ deciditur cauſa principalis, ſed reſtituitur quis tantũ ad audientiam. idest vt appellare, vel probare aliquid poſsit, ſufficit tñ dare fumum iudici de bono iure petentis reſtitutionem quia in ipſo negotio principali plene cognoſcetur poſtea, an vere ius foueat vel ne. vt poſt Io.And. Iac.de S. Geor. Auei.& alios plures dixi pleniſsime ſup.q.36.art. 10.& in ſpecie lim.5. & 6.

71 Et practica dandi fumum iſtum, eſt, quod iſti teſtes noui potuerunt à principio produci, & omiſsi fuerunt per incuriam, & quòd poterant deponere ſuper eo, ſuper quo vel nihil probatum eſt, vel non ſufficienter probatum eſt, vel quòd digniores ſunt quàm primi, vnde licet non plus deponere poſsint quàm primi, tamen ſunt omni exceptione maiores, & primi forte non ſunt tales, & ſic tolletur præſumptio calumniæ vel doli, & ſatis erit in ſumma oſtendere quòd minori potuiſſent iſti teſtes prodeſſe, nocere vero nequa quam, & ita vult Soc.d.tracta.de teſtib.num.130.in fine, & dixi d.quæſtione 36.artic.8.9.& ſeqq.

72 Secundum eſt, an ſi pro obtinenda reſtitutione † ad producendos nouos teſtes iudex voluerit examinare iſtos teſtes cum iuramento, & plene depoſuerint etiam ſuper negotio principali, an rurſus repeti debeant in ipſo negocio principali.

Et Soc.d.tract.de teſtib.d.nume.130. ponit duas opiniones.

Prima eſt, quòd ſic, quia prima fuit cauſa incidens.

Secunda vero eſt cauſa principalis &c.

Altera eſt, quòd ſit electio partis contra quam producuntur, vt vel approbet eorum dictum prout fuit redditum in cauſa reſtitutionis, vel quòd iterum iurent & deponant, arg.c.præſentata, de teſtib.& l.fi. C. eod.

Ego dico, vt dixi ſupra in prima parte quæſtio.39.ar. fi.vbi vide plene.

Quo ad ſecundum caput principale huius articuli, an
73 ſcilicet quilibet † maior reſtituatur ad hoc ea capite iuſti impedimenti.

Videtur quòd non.

Quia fauorabilior eſt reſtitutio ex capite ætatis, quàm ex clauſula generali, vt per doct.in l.cum quidam. ff.de acquir.hære.ergo ſi illa denegatur ceſſante iuuenili imprudentia, iſta quoque ceſſare debet, & ita per hanc rationem nititur firmare Ruy.in d.§. nunciatio, nu.221. & ſeq.& idem ſimpliciter vult Cephal.conſi.7.nu.7.lib. 1.& loquitur in eccleſia.

Sed contra eſt communis & vera ſententia. Inno. in c.pen.de reſt.in integ.& in cap.auditis.ad finem eod.tit. Anchar.in cap.1.eod.titu. colum.fin.Boich in cap.cum veniſſent, num.4.de teſtibus.Card.clemen.1.num.23.de reſt.in integ.Felyn. in c.intimauit.numer.3. de teſtibus. & ibi Aret.doct.etiam omnes in cap.auditis.de reſtit. in int.Hoſt.ibi colum.fina.Io.And.colum.2. Card. q. 10. & 11.Bellamer.num.7.Boer.in ſuis ſing.in verbo teſtis. num.19.Soc.de teſtib.num.126.Alciat.d. §.nunciatio, numer.74.& Capel.Tholo.deciſ.422.vbi pulchre, & ita firmiter tenendum eſt, quicquid Ruyn.effundat abſque fundamentali ratione in dic.§.nunciatio, & hanc tenent etiam omnes adducti ab Ant.Gabriel.in titu.de teſt.concluſ.21.num.51.

Et ratio clara eſt, quia cuilibet minori & etiam maiori non ex negligentia propria ſed caſus neceſsitate impedito ſuccurritur, ſi de iure ſuo quicquam diminutum vel deterioratũ ſit, l.1.& l.nõ enim.ff.ex quib.cau.maio.

Et ad rationem Ruyni reſp.

Quòd in primis non eſt ſimpliciter fauorabilior reſtitutio ex edicto minorum, quàm maiorum, vt dixi ſupra q.5.art.1.Præterea non ſequitur hæc argumentatio, denegatur reſtitutio ex cauſa ætatis, ergo & alia denegari debet, vt late deduxi d. articu. 1. verſi. ego tamen, numer.6.

74 Qua communi retenta, infertur † notab. ad plura, primo quod ſi teſtes tempore primi examinis erant captiui vel excommunicati, vel alia de cauſa neceſſaria impediti quo minus examinari poſſent, & poſt publicationem proceſſus & didicita teſtificata fierent habiles & in promptu eſſent, reſtitutio ex hac clauſula danda eſſet, vt etiam poſt didicita examinari poſſent ſuper eiſdem &c. ita ex prædictis Hoſt.Ioan.And.Card. & Bellam.in d.cap.auditis & Card.d.clemen.1. & Capel. Tholoſ. deciſ. 322. & Boer.d.ſingu.19.

75 Secundo infertur, † quod ſi teſtes fuerint ab aduerſario dolo ſubtracti vel perſuaſi blanditijs, ne ſe examinarent, vel vt dicerent ipſi læſo, quod nihil ſciebant de ijs de quibus in articulis, & ideo ipſe maior omiſerit illos ante publicationem producere, audietur ea clauſula generali, vt illos etiam poſt didicita producere & examinare poſsit, Fely.d.c.intimauit, numer.2.de teſtib.Capell. Tholoſ.d.deciſ.422.in add.pulchre.

Ampliaturque concluſio prædicta, vt procedat etiam
76 ſi impedimentum proceſsit ex capite ignorantiæ, † quia ſcilicet læſus ignorauerit addeſſe illos teſtes, & ignorantia probabilis excuſabiliſque ſit.Fely. in d. c.intimauit. ſub nu.3.in fine. Boichin.c. cum veniſſent.de teſtib.nu. 4.Anch.in c.1.de reſt.in int.col.fin.Bellam. in c.auditis. num.7.Cur.Senior in l.admonendi, nu.40.ff.de iureiur. Ant.de But in c.fin.in fine de iureiur.et Iaſ.d.l. admonendi, in prima lectu.in fine, et in rep.nume.321.in fine.Sed plenius de hoc dixi Infra in 76.q. art.3. dum de reſtitutione aduerſus rem iudicatam ex capite inſtrumentorum, vel teſtium nouiter repertorum agitur.

77 Amplia ſecundo, vt idem ex hac † clauſula generali fieri poſsit in ſecunda inſtantia, Felyn.in d.ca.intimauit, numer. 3. de teſtib.poſt Abb. in cap.ſuborta, de re iud. & Innoc.in cap.vltra tertiam de teſtib.

Et ad cautelam et tollendũ omne dubium, fac vt læſus
78 præſtet † iuramẽtũ, quod nõ animo calumniãdi, ſed quia fuit legitime impeditus non prius eaxminauit illos teſtes, uel quia illos ignorauit, & tunc audiendus erit ſecundum Soc.in tract.de teſtib.num.116.poſt Specu. de reſt.in integ.§.fin.verſi.quod ſi in ea, et doct. in d.cap. pen.de reſtitu.in integ. et Felyn.d.c.intimauit, col.1.nu 2.de teſtib.

Quæritur etiam circa præſentem articulum . an mu-
79 lieribus,† vel ruſticis ſuccuratur in hoc ex capite ſimpli
citatis ruſticanæ, vel ſexus fragilitatis.

Et breuiter communis eſt quòd non. Bart. in d. §. nun
ciatio. ad finem . Iacob: de S. Georgio in l. vbi exigitur,
num. 7. ff. de edendo, poſt Ang. ibi, & de communi teſta
tur Soc. de teſtib. num. 124.

Sed Afflict. ſuper conſtit. regni, lib. 7. rub. 40. nu. 13.
dicit idē in muliere & fiſco, quod in minore & eccleſia.
Sed ego dixi plene de veritate ſupra q. 10. art. 6. vbi de
reſtitutione mulierum dixi, ibi vide.

Articulus. XII.

80 AD duodecimum, An ſcilicet † minor, vel maior re-
ſtituantur aduerſus cōcluſionem in cauſa & omiſ-
ſas probationes?

In primis quantum attinet generaliter ad ipſam con-
81 cluſionem in cauſa, ſeu † renunciationem probationū,
quæ idem ſunt, concluſio eſt, quòd minori regulariter
ſuccurritur, ſi aliqualiter docuerit, quod habet adhuc a-
lias probationes quas per imprudentiam omiſit, & quæ
conferunt illi ad victoriam . ita Signor. de Homode. in
l. nam & poſtea §. ſi minor. ff. de iureiuran. num. 9. An-
char. in cap. auditis. num. 7. de reſtit. in integ. gloſſ. & do
ctor. in l. fin. C. ſi ſæp. reſtit. poſtul.

Quinimo dicunt alij, quod eo ipſo quòd minor con-
cludit in cauſa, dicit ipſo iure læſus, ſecundum Affl. dec.
114. num. 3. & Marantā in 6. parte, tit. de concluſ. in cau
ſa num. tertio cum concord.

Sed hæc omnia videntur pendere ab inſpectione ſe-
quenti . Quia idem videtur per omnia reſtitui aduerſus
omiſſas probationes & renunciationem probationum
ſeu concluſionem in cauſa, ideo tam quoad regulam,
quam quo ad extenſionem prædictam, dic vt ſtatim
dicam.

Quo ad reſtitutionem igitur aduerſus omiſſas proba
tiones, de duobus videndum eſt.

Primum eſt, an hæc reſtitutio regulariter detur mi-
82 nori, vel maiori.

Secundum, an detur abſque alia probatione læſio-
nis.

Quoad primum, fac regulam, & dic quòd minor reſti
tuitur. text. eſt in l. minor omiſſam. ff. de minor. & ibi do
ctores, & tradunt omnes paſsim tam allegati ſupra art.
præced. circa teſtium productionem poſt didicita teſti-
ficata, quam allegandi infra in declarationibus huius cō
cluſionis, & in ſecundo membro huius inſpectionis.

83 Amplia, quòd eadem æquitate † reſtituitur aduerſus
dilatoriam quartam omiſſam, Bella. in c. ne vltra tertiā,
num. 13. de reſt. Mauric. c. 53.

84 Amplia ſecūdò, vt idem procedat aduerſus † lapſum
temporis elapſi pendente termino dilationis, Abb. in c.
ſuper eo. & ibi Dec. poſt eum num. 46. de appelat.

85 Amplia tertio, vt poſsit iſta reſtitutio † etiam bis pe-
ti, ita colligo ex. Ioan. de Amicis conſil. 126. num. 12. &
Affl. ſuper conſt. regni, lib. 2. rub. 40. num. 11. & ſeq. qui
dicunt, quòd mulieri hoc conceditur ex ritu magnæ cu
riæ Neapolitanæ, ſed vtique quod indulgetur circa reſti
tutiones ipſis mulieribus in Regno, indulgetur alibi
vbique minoribus de iure communi, vt dixi ſupra bis
ſuo loco, ergo idem in minoribus dicendum eſt.

86 Limita econtra primò, vt non procedat, † quando
poſt concluſionem in cauſa per relatorem cauſæ fuit fa
cta citatio ad dicendum, & allegandum, quæ habet vim
citationis ad diffinitiuam, tunc enim facta hac citatione
non poteſt amplius peti reſtitutio ad probandum, ita
Affl. ſuper conſtit. Regni, rubr. 40. lib. 2. num. 14. dicens
ita ſe vidiſſe ſeruari in Regno.

87 Limita ſecundò, vt non procedat in caſu † quo mi-
nor peteret reſtitutionem aduerſus omiſſas probationes
poſt ſententiam latam contra ſe propter non allegata
vel probata, tūc. n. debet petere reſtitutionem aduerſus
ſententiam, non autem aduerſus omiſſas probationes, vt
colligitur ex no. per Bart. in l. 1. C. ſi adu. rem iud. & in
l. diuus. ff. de reſtit. in integ. & d. l. minor omiſſam. ff. de
min. & poſt eos Ruy. conſ. 120. num. 10. lib. 5. Quod no
ta diligēter pro omnib. reſtitutionib. aduerſus iudicialia
ante ſententiā occurrentibus. Limita tertio in caſu ſing.
quem ponit Bellam. deciſ. 365. vbi inquit, quod ſi minor
88 qui in Curia Rom. cōſtitutus † aduerſus commiſsionem
auditoris, non excipit quod cauſa in partibus agitata vſ-
que ad concl. in cauſa, non poteſt audiri, quod ope reſti-
tutionis cauſa remittatur in partibus, ſi concluſio in cau
ſa iam facta eſt coram auditore.

Quoad ſecundum, an ſcilicet hęc reſtitutio detur abſ-
89 que alia † probatione læſionis, duæ ſunt opin.

Prima eſt, quòd nulla lęſionis probatio neceſſaria ſit,
quam tenent Spec. de reſt. in integ. §. 1. nu. 1. & nu. 33.
Aret. conſ. 66. num. 8. verſ. ſed tamen. vbi dicit hanc eſſe
cōem ſententiam, & ita ſeruari ait Auſr. q. 53. & Rebuſ.
de reſt. in int. art. 1. gl. 3. num. 18. & Affl. ſuper conſt. reg.
lib. 2. rub. 38. num. 22. Albanus d. §. ſi minor. num. 5.

Altera eſt, ꝙ imo probari debeat læſio etiam hoc ca
ſu, quam tenent Bart. Bald. Ang. & Sal. in l. nam & po-
ſtea. §. ſi minor. ff. de iureiur. Alc. conſ. 160. nu. 21. Rim.
Sen. conſ. 87. nu. 20. Celſ. Vgo conſ. 101. nu. 2. Rim. Iori.
conſ. 12. num. 23. & 24. lib. 1. vbi in fine de communi. Pe
dem. deciſ. 158. nu. 13. vbi pariter de veriori, & commu-
ni, vbi etiam cōcord. vt per eum, & Roba Valle conſ. 10.
num. 8. & ſeq. lib. 4. vbi cum concord. pluribus & de cō-
muni. & idem etiam teſtatur Card. Albanus præal. §. ſi
minor, num. 5. licet ipſe contrarium teneat.

Ea ratione quia poteſt etiam, quod probationes quas
minor omiſit non releuent, ergo &c.

Ego alias reſolui hunc articulum ſupra q. 36. artic. 8.
in fine, & idem dico hic, ſcilicet, quòd ſufficit quædam
90 ſemiplena † probatio ipſius læſi ad dandum fumū, quod
probationes quas ipſe omiſit multum releuant, & eum
iuuare poſſunt, & ſi de hoc ſumarie doceat abſque alia
pleniori probatione læſionis reſtitui debet, per ea quæ
plenius deduxi eadem q. 36. art. 10. verſ. ego vero, vbi al
legationes ad ſaturitatem. Quibus adde Hugon. præal-
leg. conſil. 101. num. 2.

Retenta ſecunda magis communi ſimpliciter, amplia
91 etiam vt ſi minor velit reſtitui, debet reficere expenſas,
quas ipſe tutor ſoluet, vt per Hugon. præall. num. 5. per
l. non eſt ignotum. C. de adm. tut.

Prædicta omnia quæ dixi de minoribus in hoc arti-
culo.

92 Amplia in maioribus † iuſta cauſa impeditis, per ea
quæ diſi in præced. articulo a ver. quo ad ſecundum, vſ-
que ad finem, quę omnia deſeruiunt etiam hic pro com
plemento huius articuli, ibi vide, & applica.

Articulus XIII.

AD decimumtertium, An ſcilicet minor reſtituatur
93 aduerſus omiſſas, † exceptiones contra teſtes.

Regula eſt quod non.

Lapus allegat. 52. num. 10. Rebuff. de reſtit. in integ.
art. 1. gl. 2. num. 15. Affl. ſuper conſtit. Regni, lib. 2. rub.
40. num. 9. verſic. 5. quæro, cum add. ibi Didac. pract. q.
cap. 26. num. 4. verſic. 3. Capyc. deciſ. 62. num. 4. Capel.
Toloſ. deciſ. 53. nu.... & idem canoniſtæ paſsim, Ant. de
Butr. in cap. auditis. num. 27. de reſtit. in integ. Card. in
clemen. 1. num. 22. eod. tit. Zabarell. in cap. quod ſicut.
§. fin. num. 9. quęſt. 19. de elect. & idem in d. cap. auditis.
quæſt. 8.

Digitized by Google

q.8.& ibi Bellam.nu.6.ver.ſed ſi prælatus.eod.& loquũ
tur in eccleſia etiam, Io.Lopez in repet.ca.per veſtras.
nu.12.§.26.de donat.inter vir.& vxor.Pereg.2.deciſio.
176. Nιſι omnes, quia reſtitutio non datur ad ea quæ
tendunt ad proſecutionem vindictæ, vel iniuriæ,l.auxi-
lio.ff.de minor.vt dicam infra q... artic....

Amplia, vt procedat etiam in reſtitutione ex clauſu-
94 la generali, & ſic ex edicto maiorum † Capyc.deciſ.62.
& ſequitur Syluan. conſ.19.nu.1.lib.1. ex eo quia vide-
tur odioſa hæc reſtitutio, vnde &c.l.ſciendum.ff.ex qui
bus cauſ.maio.

95 Limita econtra primo, vt non procedat, † quando mi
nor vel maior non hac intentione facerent vt iniuriam
vel vindictam cõtra teſtes proſequerentur, ſed vt indẽ-
nitati eorum conſulerent, puta quia a depoſitione teſtiũ
& reprobatione illorũ penderet victoria cauſæ, ita ſing.
dicit Boer.deciſ.246.nu.7. dicens quod ita conſueuit cu
ria recipere petitiones minorum ſuper hoc, & ita proce
det dictum Io.Andr. in c.auditis.col.fin.verſ.in gl.pen.

Declarando tamen, quod ſit multum vtile minori ad
96 hoc vt audiatur, † proteſtari quod hoc animo facit, vt di
ctum fuit.ita Boer.præall.ſub num.7.in fine.

97 Limita ſecundò vt non procedat, quando ſtatuto †
aliter diſponeretur. Sed cum hoc grano ſalis, quod non
debet concedi hæc reſtitutio etiam ex diſpoſitione ſta-
tuti, niſi illud quoque ſeruetur, quod a ſtatuto diſponi-
tur, & in ſpecie quod petatur infra viginti dies a die da-
tæ copiæ atteſtationum, Rimin.conſ.396.per totum.

Vltra prædicta circa propoſitam quæſtionem gene-
98 raliter quæritur quantum † tempus debeat concedi ipſi
læſo ope huius reſtitutionis ad probãdum quod ſcribe-
re omiſit. Reperio Affl.dec.124.nu.2.dicentem, quod
debet attendi qualitas loci, & rei quæ probari debet, &
ſic vult, quod ſit arbitratorum.

99 Sed tu intellige quod iſtud tẽpus † non excedit tem
pus inſtantiæ, vt per Dec.in cap.ſuper eo.num.46.de ap
pell.& declarat hoc quomodo intelligatur. Ego dixi de
hoc tempore ad quod, ſupra q.19.art.1.& 2.

Quæritur etiam generaliter, an reſtitutio detur aduer
100 ſus † allegationes iuris omiſſas?& quòd ſic, tenent gloſ.
& Bal.in l.ſi minor omiſſam.ff.de minor. Mar.Anguſ-
ſol.conſil. 266.num.9. & Menoch.de arbitr. libr.2.ca-
ſu 175. numer. 12. Quod intellige iuxta prædicta in
præcedentibus articulis, & limitationes de quibus in
eis.

SVMMARIVM.

1 *Minor an reſtituatur in integrum aduerſus iuramen-
tum præſtitum parti aduerſæ.*
Regula quod ſic.
2 *Et an procedat ita, ſi minor tutore vel curatore autho
ribus hoc fecerit, ſicut ſi abſque illorum authoritate
delatum fuerit.*
3 *Et an procedat etiam ſi minor extra iudicium hoc iu-
ramentum detulerit.*
4 *Et an procedat quando minor ab initio fecit omnem di
ligentiam, vt probaret intentionem ſuam, & quia nõ
potuit, periculo iuriſiurandi ſe ſuppoſuit.*
5 *Et an minor reſtituatur hoc caſu ſaltem ex clauſula ge-
nerali.*
6 *Et an minor reſtituatur hoc caſu etiam non probata læ
ſione, & poſito quòd non.*
7 *Minoris priuilegium aliquod in hoc caſu an conſiderari
poſſit, & quod ſic.*
8 *Minor an reſtituatur aduerſus iuſiurandum ſibi dela-
tum, & a ſe ſuſceptum.*
9 *Authoris diſtinctio per membra circa hoc.*
10 *Quid in caſu quo ei delatum eſt iuramentum neceſſa-
rium, hoc eſt a iudice.*
*Et quid quando fuit ei delatum iuramentum volunta
rium idest a parte.*
11 *Et an minor reſtituatur aduerſus hoc iuſiurandum, quã
do iam illud præſtitit, & iurauit.*
Regula quòd non.
12 *Et an procedat ſi minor habeat probationes in prõptu.*
13 *Et an ſaltem poſſit opponere de non delato iuramento,
vel de nulliter delato.*
14 *Et quid ſi iuramentum non ab ipſo minore ſed ab admi
niſtratore, vel tutore illius deferatur.*
15 *Reſtitutio in integrum facilius datur aduerſus iuſiuran
dum, quam ſententiam.*
16 *Minor an reſtituatur in integrum aduerſus tranſactio-
nem a ſe factam.*
*Tranſactio eſt finis litium, & ideo propter inſtrumenta
noniter reperta non reſcinditur.*
17 *Reſtitutio in integrum ceſſat ob dubium litis euentum.*
Declaratio l.de fideicommiſſo.C.de tranſact.
18 *Reſtitutio in integrum facilius datur aduerſus tranſa-
ctionem, quæ eſt ſtricti iuris, quã aduerſus alios actus
qui ſunt bonæ fidei.*
19 *Et an procedat etiam ſi ex tranſactione ſecuta ſit ſen-
tentia contra minorem.*
20 *Et an neceſſe ſit quòd minor probet ſe enormiter læ-
ſum, adeo quod modica læſio non ſufficiat, licet in alijs
reſtitutionibus ſatis eſſet.*
21 *Læſio hæc quanta eſſe debeat, vt ad hanc reſtitutionem
obtinendam ſufficiat, varia ſententia.*
22 *Authoris opinio, & diſtinctio.*
23 *Quid ſi non interfuit tranſigere, puta ſi res clara erat
pro minore, et poteſt hoc apparere ex facie proceſſus,
& iurium deductorum.*
24 *Quid ſi interfuit tranſigere, ſed non pro ſic modica
quantitate.*
25 *Iudicis arbitrio hoc negocium remittendum, & in quo
conſiſtat hoc arbitrium, & duo exempla afferuntur
tam in caſu quo minor eſt actor, quàm in eo in quo eſt
reus.*
26. *Minor an reſtituatur, aduerſus tranſactionem a ſe fieri
omiſſam.*
Concordiã qui omittit ſummũ bonum omittere dicitur.
27 *Practica pro minoribus, vt initio litis faciant tractari
cõcordiam, & trahant aduerſarium ad aliquam obla-
tionem, poſtea illa ſpreta litigent, quia ſi ſuccumbent,
ope reſtitutionis conſequentur illud, quod per concor
diam oblatum fuerat.*
28 *Iudicis arbitrio hoc quoque negocium remittendum
cenſet author, quia cautela nimiam verſutiam, & do
lum continet.*
29 *Reſtitutione ſecuta aduerſus tranſactionem, quando
fuit executa penitus actio, per Aquilianam ſtipula-
tionem, tunc actio reſciſſoria durat anno vtili tãtum,
alias perpetuo durat.*

QVESTIO LXVI.

*De reſtitutione in integrum aduerſus ea quæ fiunt
in iudicio, antequàm deueniatur ad ſentẽtiam,
pro concordia et expeditione cauſæ abſq; eo quod
deueniatur ad ſententiam, & in ſpecie, de iuriſ-
iurandi delatione, & tranſactione.*

SAEpe etiam accidit, quod partes, poſtquam concluſum eſt in cauſa, antequam deueniatur ad rigorē ſententiæ proprer dubium euentum litis, incipiunt tractare de concordia, vel alio fine litis, abſque eo, quòd expectetur vulnus ſententiæ iudicialis, & in ſpecie, vel ad iuriſiurandi delationem deuenitur, vel ad tranſactionem, & concordiam, ideo de reſtitutione in integrum aduerſus prædicta dicendum eſt, antequam vlterius progrediamur, hæc vero quinque ſolis hiſce articulis expediri poſſunt.

Primò, An minor reſtituatur aduerſus iuſiurandum a ſe delatum parti.

Secundò, An reſtituatur ad hoc abſque alia probatione læſionis.

Tertiò, An reſtituatur aduerſus iuſiurandum a ſe ſuſceptum.

Quartò, An reſtituatur aduerſus tranſactionem a ſe factam.

Quintò, An reſtituatur aduerſus tranſactionem a ſe fieri omiſſam.

Et an aduerſus diuiſionem.

Articulus I.

1 AD primum, An ſcilicet reſtituatur † minor aduerſus iuſiurandum a ſe delatum parti aduerſæ.

Breuiter concluſio eſt quod ſic.

Spec. de reſtit. in integ. §. 1. num. 1. Bart. in l. nam & poſtea. §. ſi minor. ff. de iureiur. Paul. de Caſtr. in l. iuſiurandum. §. pupillus. num. 4. ff. eod. & in d. §. ſi minor. nu. 1. & ibi Alber. num. 12. Alexand. num. 1. Iaſ. num. 2. & Socin. Senior. num. 3. Alexand. in l. tutor pupilli. ff. eod. Iaſ. in l. 1. num. 7. ff. eo. Signorol. de Homod. d. §. ſi minor. num. 2. 3. & ſequen. & Zaſ. ibi num. 3. Maur. de reſtit. in integ. capit. 302. Abb. poſt Innoc. in ca. 2. num. 2. de iureiuran. vbi de communi. Et profecto ſuperfluum eſt dubitare de hoc, cum de hoc text. ſit expreſſus in d. §. ſi minor.

Eſt ratio clara, quia ſatis imprudēter ſe gerit, & nimis læditur minor faciendo iudicem aduerſarium ſuum in ea cauſa, ſecundum Bald. in c. 1. §. item ſacramenta. de pac. iur. firm.

2 Ampliatur primò, † vt procedat vel tutore authore, vel ſine authoritate tutoris, vel curatoris hoc fecerit minor. Nā ſi ſine tutoris, vel curatoris authoritate detulit, delatio nulla eſt, nec reſtitutione indiget, Paul. de Caſtr. in d. l. iuſiurandum. §. pupillus. nu. 4. ff. de iur. qui de communi. Soc. in d. §. ſi minor. num. 2. Zaſ. ibi num. 13. Per illum text. Si vero cum tutoris, vel curatoris authoritate, nihilominus reſtitutio non denegatur, ſecundum Salyc. d. §. pupillus. nu. 4. & faciunt communes concluſiones iuris, & doctorum. C. etiā ſi tut. vel cur. l. 1. & dix ſup. q.... artic. ... & plene declarat, ad quem recurras Signor. de Homod. in d. §. ſi minor. num. 17. 18. & ſeq. inter repetitiones.

3 Ampliat ſecundò, vt procedat etiam ſi † extra iudiciū minor detulerit iuſiurandum, declarando tamen, & diſtinguendo, vt per Signorol. præal. num. 18. & ſeq.

4 Limitatur econtra primo, vt procedat † ſi minor ab initio mouerit litem abſque aliqua diſcuſsione iurium ſuorum, ſecus vero ſi ab initio, & etiam ex poſtfacto fecit minor omnem diligentiam, vt probaret intētionem ſuam, quod cum non potuerit, ex neceſſitate ſuppoſuit ſe periculo iuriſiurandi, quia tunc non reſtituitur cum potius fato, & fortuna læſus fuerit, quam iuuenili imprudentia, ſecundum Paul. de Caſt. & Alex. in d. l. tutor pupilli. ff. de iureiuran. Pro quibus eſt tex. in l. ſi ſine. §. ſi locupleti. ff. de minor.

5 Sublimita hoc, vt licet non reſtituatur minor † hoc caſu ex edicto minoris, & ex capite iuuenilis imprudentiæ, tamē data læſione, & ſumo de ea, hoc eſt, quòd aderant probationes pro eo occultæ, & hodie adſint, quæ tunc reperiri nō potuerunt, dabitur ei reſtitutio ex clauſula generali, vt dixi ſupra q. præced. art. pen. & fi. & habetur in l. admonendi. ff. de iureiur. & dicam pleniſsime infra circa reſtitutionem aduerſus rem iudicatam.

Limitatur ſecundò, vt non procedat niſi de læſione docuerit. minor. Alij contra. Ego igitur dicam plene art. ſeq.

Articulus II.

6 AD ſecundum, An ſcilicet † minor reſtituatur in caſu præcedenti etiam non aliter probata læſione ex eo quòd præſumatur læſus eo ipſo, quod iudicem aduerſarium fecit.

Videtur quod ſic.

Primò per rationem, de qua ſupra artic. præc. quia ſi fecit iudicem aduerſarium, certe deteriorauit conditionem ſuam, quia magis ſuſpectū ei eſſe neceſſe eſt, quàm iudicem ordinarium.

Secundò, quia aliàs nullum eſſet minoris priuilegium in hoc, cum & ipſi quoque maiores reſtituantur aduerſus delationem iuſiurandi, ſi doceant ſe læſos ex ea, reperto nouiter inſtrumento aliquo, vel teſtibus, quibus autem ſolis vſuri ſint, vt dicit text. in dict. l. admonendi. ff. de iureiuran.

Tertiò, quia videtur renunciaſſe alijs probationibus, ergo &c. Sed contra eſt veritas.

Text. eſt ad literā in dic. l. nam & poſtea. §. ſi minor. ff. de iureiuran. Vbi iureconſultus in hoc ipſo dicto corrigit Pomponium, qui putauerat minorem reſtituendū ex eo tātum, quia iuſiurandum detulerat; & ſubdit I.C. debet igitur iudex cognoſcere, an minor captus ſit, cum non ex eo, quod quiſpiam minor ſit, ſtatim & captum eſſe probatum ſit, & ita per hunc tex. tenet in indiuiduo Signor. ibi num. 9.

Et ita tenendo.

Ad contraria reſp. ſic.

Ad primum, quod non dicitur minor deteriorare ſtatum cauſæ, & probationum ſuarum deferendo iuramentum aduerſario, in primis enim cum minor non habeat illucuſque probationes ad intentionem ſuam comprobandam, non dicitur renunciare iuri alicui quæſito, vel quærendo, ſed ſpei tantum, atqui econtra etiam ſpem aliam conſequitur, vt ſcilicet aduerſarius timore cōſcientiæ, & ſimul ſalutis animæ, & infamiæ, ſi quandoq. contrarium detegeretur, non inducatur ad falſum iurandū, ſed ad verum ſatendum. Vnde cum dubius remaneat euentus huius delationis, & ita ſe habeat ad damnum ſicut ad lucrum, & è contra, minor hoc ipſo lædi non dicitur, niſi aliunde ſe læſum fuiſſe oſtendat, ideſt quòd poterat aliter probare intentionem ſuam, per text. in l. de fideicommiſſo. C. de tranſ.

7 Ad ſecundum reſpon. quod priuilegium minoris † in duobus conſiſtit. Primò, in hoc quia maior non reſtituitur, niſi doceat ſibi ſuperueniſſe probationes de nouo, vt d. l. admonendi, minor vero etiam ſi illas probationes prius haberet, ſed per imprudentiam illis neglectis ad iuſiurandi delationem confugerit; Secundò, quia maior illis vti poterit in cauſa reſtitutionis, minor vero etiam veteribus, vt dicam inſ. q. 76. art. 4. Item maior plene probare debebit iſta noua inſtrumenta ad notitiam perueniſſe, minor vero poterit etiam per famam, vel vnum teſtem &c. ſecundum Bald. in l. vnica. numer. 28. C. de conf. & dixi alibi ſup.

Ad tertium reſpon. ꝙ etiam aduerſus renunciationem probationum non reſtituitur minor niſi docto de

læſione

læſione,vt dixi ſup.q.præced.
Concluſio igitur ſit, ꝙ minor non reſtituitur etiam
hoc caſu niſi de læſione doceat.
Dico bene,quod ſemiplene docere de ea ſatiſfecerit,
per ea quæ dixi ſupra q.præced.art.pen.& fi.

Articulus III.

8 AD tertium, An ſcilicet † minor reſtituatur aduer-
ſus iuſiurandum ſibi delatum,& à ſe ſuſceptum.
Aduerte quia hoc dupliciter contingere poteſt; Pri-
mo,quòd vel à iudice deferatur, vel à parte. Secũdo,qđ
velit reſtitui aduerſus hanc receptationem antequam
iuret,& quòd velit reſtitui poſtquam iurauit in ſui præ
iudicium.
9 Quibus ſtantibus,† per diſtinctionem ſic proceden-
dum eſt.
Aut minor vult reſtitui aduerſus receptationem iu-
randi antequam iuret.
Aut poſtquam iurauit.
10 Primo caſu,† aut eſt delatum ei iuramentum neceſ-
ſarium, ideſt à iudice, puta quia minor ſemiplene pro-
bauerat,tamen minor erat reus &c. & tunc minor non
reſtituitur,quia vſus fuit iure communi.l.fi.C.de reſt.in
integ.& ibi doct.& dixi ſup.in 1.par.q.4.art.7.
Aut eſt delatum ei iuſiurandum voluntarium,ideſt à
parte fuit ei propoſita conditio an vellet iurare ipſe, vel
ſtare iuramento ipſius offerentis.
Et tunc videtur,quod non poſſit reſtitui minor.
Primo, quia turpiter agit, qui neutrum acceptat; vn-
de prudenter feciſſe videtur acceptando conditionem.
Secundo quia acceptauit conditionem meliorẽ pro
ſe. Nam ſi minor ſcit ſibi deberi,vel ſe non debere,& ſic
bonam cauſam ſe fouere, licet probare non poſſit,vtiq.
ſecurus iudex erit in cauſa illa pro ſe abſque periculo a-
nimæ, vel honoris: Si ſcit ſe non bonam cauſam foue-
re, faciet prudenter,ſi ipſemet ius ſuum aduerſario red
det.Si dubitat,in dubio excuſabitur ſi pro ſe iurabit.
Sed tamen ex cauſa reſtituendum puto, cauſam autẽ
rationabilem puto, hunc vltimum caſum, quia dicet ſe
acceptaſſe,quia putabat ſe ſcire veritatem, tamen me-
moria repetendo eam neſcit hodie quid agat, & non
vult vel ſibi præiudicare, vel aduerſario contra iuſti-
tiam,& ideo ſi petat reponi ſe in eo ſtatu,vt vel aduer-
ſarius iuret, vel neuter,prout hoc ſine turpitudine peti
poterit,iuxta cauſæ, vel perſonarum qualitatem, puto
audiendum eſſe minorem, & reſtituendum in priſtino
ſtatu,in quo erat ante oblationem factam.
11 Secundo caſu,† doctores communiter dicunt mino-
rem non reſtituendum.gl.in l.2.ff.de iureiur.Bar. Alex.
Socin.Paul.de Caſt.Alber.Iaſ. & alij communiter in d.
l.nam & poſtea.§.ſi minor.ff.de iureiuran. Bald. in d.c.
item ſacramenta.de pac.iur.fir.in vſib. feud. & Mauric.
c.280.& alij de quibus ſupra artic.1.huius quæſtionis.
Moti per l.ſi minor.C.ſi minor ſe maior.dix.Et quia
prætor non vult eſſe author periurij.
Et quia minor faciendo iudicem ſe ipſum, non po-
teſt eſſe læſus.
Et Addit Mauric.Quia ſi minor iurauit ſe ſibi debe
ri, vel ſe non debere aduerſario,põt via ordinaria ſibi
conſulere, vel remittendo actionem priſtinam, vel ex
ceptionem iuriſiurandi, & rei iudicatæ. Vnde reſtitutio
ne tanquam ſuperflua hoc caſu agi non poteſt: Si vero
iurauit ſibi non deberi, vel aduerſario deberi, Mauric.
non tangit.
Ego autẽ teneo, quod minor reſtitui debeat contra
falſam eius confeſsionem, vel negationem etiam iura-
mento firmatam,vt dixi ſupr.quæſt.præced.art.7.verſ.
ampliatur.

Retenta tamen communi.
12 Limita primo,niſi minor haberet † probationes claras
in promptu, per d.l.ſi alterius.C.ſi mino.ſe maio. dix.
Limita ſecundo, vt bene poſſit opponere † de non
13 delato iureiurando, vel nulliter delato,quia tunc audire
tur, vt per Iaſ.in d.l.nam & poſtea.§.ſi minor. num.6.
Quia iurare eſt alienare.l.iuſiurandum.§.pupillus.ff.de
iureiuran.
14 Limita tertio, vt procedat ſi à minore † iuramentum
præſtetur,ſecus ſi ab alio, puta ab adminiſtratore, vel
tutore illius,quia tunc poſſet reſtitui minor. Tho.Parpa-
lia in l.ſi quis maior.nu.87.C.de tranſact.poſt glo.in c.
primo.in verbo contractum.ff.de reſt. in integ. & Ale.
conſ.22.circa finem.lib.5.
Circa prædicta nota vnum; quod obiter no. Caſſan.
15 conſil.11.num.69. videlicet; quòd facilius † quis reſti-
tuitur aduerſus iuſiurandum, quam ſententiam; & alle-
gat not.in l.cauſas.C.de tranſ.& in l.fin. C.ſent.reſcind.
non poſſe,& in auth.ſacramenta.C.ſi adu. vend.

Articulus IIII.

16 AD quartum,An ſcilicet † minor reſtituatur aduer-
ſus tranſactionem a ſe factam.
Videtur quod non.
Primo, quia per tranſactiones finiuntur lites, & lites
finiri,illiſque non vexari multum intereſt minorum. l.
minoribus.ff.de minor.Ergo non poteſt conſiderari læ
ſio, vbi nedum damnum minorum non adeſt, ſed com
modum.
Secundo, quia ratione prædicta attenta, non ex alio
non reſcinditur tranſactio ob inſtrumenta nouiter re-
perta,quia cum aliquid per tranſactionem conſequatur
tranſigens,& liberetur a dubio litis euentu, & expenſis
illius, non dicetur eſſe læſus,ſed bene feciſſe concordan
do cum aduerſario, ſecundum Abb. in cap. 1.de tranſ.
& doct.in l.ſub prætextu.C.de tranſ.
17 Tertio fortius, quia dubius euentus litis † facit ceſſa-
re beneficium reſtitutionis in integrum.l. de fideicom-
miſſo.C.de tranſ. not. Curt.iun.in l.nam & poſtea.§.ſi
minor.ff.de iureiur.num 3.Sed tranſactio ſuper dubio
litis euentu fit,alias non eſt tranſactio, ergo &c.
Sed contra eſt veritas tex eſt in l.prima,& 2.C.ſi ad-
uer.tranſact.& facit l.ſi pro fundo.C.de tranſac.ibi,nec
eo tempore minor fuiſſe. & ita omnes vbique pro regu
la tradunt,& in ſpecie allegandi proxime in ampliat. &
limit.ſeq.
Ad contrarium autem reſp.ſic.
Ad primum quod licet minor a lite recedat tranſi
gendo, tamen eſſe poteſt, quòd in tantum lædatur in
tranſactione; quod melius fuiſſet ſibi vexari expenſis,
& faſtidio litis,quam ita tranſegiſſe cum ſuo nimis gra-
ui damno.
Et ſic dicatur ad ſecundum.
Ad tertium reſpon.quòd d.l. de fideicommiſſo cum
ſua materia loquuntur, quãdo ſpes,& periculum lucri,
vel damni de pari procedebant,vnde minor non dicitur
imprudenter ſe gerere,quando cum pari fortuna ſe ex-
poſuit dubio euentui,vt declaraui ſupra circa quæſtio-
nem. ....artic.... de remiſsione fideicommiſſ. Sed hic
præſupponimus,quòd in tantum ſit læſus in tranſactio-
ne, vt quilibet etiam prouidus vir potius ſe expoſuiſſet
periculo,& expenſis litis dubijs,quam damnum illud de
præſenti per tranſactionem ſentire voluiſſet. Quod no
ta pro dicendis in 9.lim.
Concluſio igitur eſt, quòd minor reſtituetur aduer-
ſus tranſactionem a ſe factam cum ſui præiudicio.
18 Amplia primo, vt potius † detur contra tranſactio-
nem,quæ eſt ſtricti iuris,quam contra alios actus, qui
ſunt

ſunt bonę fidei,vt inquit Alciat.conſ.197.nu.9.& 10.

19 Amplia ſecundo, vt procedat etiam † ſi ex ea tranſactione ſecuta eſſet ſententia contra minorem, vt inquit Rimihal.conſil.147.num.7.lib.2.

20 Limitatur autem e contra vt non procedat,† niſi minor probet ſe enormiter læſum fuiſſe, modica enim læſio hoc caſu non ſufficeret, licet in alijs reſtitutionibus ſatis eſſet. Ita Alexan.conſil.222.num.11.lib.2.Corne. conſil.160.numer... lib.4. Grat.in terminis conſ.4.nu. 80.lib.1.& Mauric.cap.211.& Alexan.conſil.42.num. 21.li.1.&Zaſ.conſ.18.a num.16.vſque ad 19.latiſſime, ex quibus concord.haberi poſſunt. Et quidem quantum ad hoc, quòd propter læſionem ordinariam, quæ aliàs ſufficeret pro reſtitutione aduerſus alios contractus, nõ detur reſtitutio aduerſus tranſactionem, expeditiſsimũ exſtat apud omnes præal.& alios vbique.

21 Sed dubium eſt, quæ læſio † neceſſaria ſit, & quanta ſufficiat.

In quo articulo doctores maxima in controuerſia reperiuntur.

Vna enim opinio eſt, quod requiratur læſio vltra dimidiam iuſti precij, & quòd illa ſufficiat. quam tenuit Bart.in l.ſi quis cum aliter. ff.de verb.obli. Ita tamen declarando, quod non res ipſa ſiue valor eius, ſed dubius euentus litis æſtimetur, & hanc opinionem ita declaratã ſequitur Pau. de Ca. in l.Lucius.§.ſi. ad Trebel.& Bart. in l.2.C.de reſcin. ven.& alij paſsim, & propterea communem,& æquam vocat illam Fa. de Monte in tract.de empt.& vend.in 8.q.& refert Zaſ. conſil.18.ſub nume. 16.lib.1.qui ſubdit, quod Corne. fidelis conſultor plus ſemel conſuluit pro hac opinione,& quod motiuis contrariæ ſententiæ reſpondet.& Imo.quoq.in c.cum cauſa. de emptio.& vend.dicit eſſe æquam ſententiam.

Contraria opinio eſt, quòd imo non ſufficiat læſio vltra dimidiam,vt poſt Petr.& Cyn.in d.l.2.C.de reſcinden.vendi. tenẽt alij innumeri doctores, quos congerit Alexan.ſolenniter in conſil.42.ſub nume.11.lib. primo. ex quibus inquit patere,quòd hæc eſt magis communis opinio,& vltra eum alios quoque congerit Zaſ.d.conſi. 18.ſub numer. 16. verſicu.centuriam,libro 1.& dicit finaliter,quod ab hac opinione eſſet infructuoſum recedere in conſulendo, & iudicando. Sed quod bene putat tria debere concurrere, ad hoc vt hæc ſecunda opinio locum habeat.

Primò, quod tranſactio ſit facta ſuper dubia re, non ſuper clara.

Secundò,quod ſit hinc inde datum,& receptum.

Tertiò, quòd abſit dolus omnino tam verus,quàm præſumptus,& quod tãtum adſit enormis læſio.Aliàs inquit veriorem primam ſententiam.

22 Ego puto ſic dicendum: Aut læſio conſiſtit in hoc quia non interfuit tanſigere; Aut in hoc quia bonum fuit tranſigere,ſed non pro ea quantitate.

23 Primo caſu erit exemplum,quando † res erat clara ad fauorem minoris, & hoc poterat, & poteſt apparere ex facie proceſſus,& iurium hinc inde deductorum,& hoc caſu puto reſtituendum minorem abſque eo,quòd conſideretur an læſio cõſiſtat citra,vel vltra dimidiam, quia etiam ſi citra dimidiam læſus ſit, dum tamen non in nimis modica quantitate debetur reſtitutio, & ratio eſt, quia exitus litis non erat dubius,vt præſupponimus,vnde ceſſant rationes doctorum de quibus ſupra,& ſubintrat primum illud requiſitum,quod dicebat Zaſ.d.conſi. 18.ſub nu.16. verſi.dimiſsis &c.

24 Secundo caſu, † quando ſcilicet bonum fuit tranſigere,quia res erat dubia,ſed præſupponit minor, quod nimis modicum recepit,ſi erat actor, vel quòd nimis magnam quantitatem dedit, ſi erat reus.

25 Et tunc puto, quod arbitrio iudicis † totum hoc remitti debeat,nam ſi minor tam modicum recepit reſpectu eius,quod conſequi potuiſſet,vt quilibet etiam prudentiſsimus vir expoſuiſſet illud modicum ſorti, & dubio euentui litis pro integra quantitate conſequenda, reſtitutio concedi debeat.

Puta ſi minor petebat mille, opponebatur de præſcriptione, & ipſe replicabat de ignorantia, & replicabatur de præſumpta ſciẽtia,& ſic res erat in maximo dubio ꝓpter arbitriũ iudicis, & ipſe tranſigendo contentus fuit recipere centum duntaxat,reſtitutio dãda erit,quia melius erat exponere ſe lucro ſcutorum mille, etiam cum periculo amiſsionis centum, quàm illa centum certitudinarie cõſequi,& ſic ex aduerſo,ſi minor erat reus,& conueniebatur pro mille, & ipſe timore ſuccũbẽtiæ ſoluit octingenta puta, non dabitur reſtitutio ratione prædicta, & in ſumma quoties iudici videbitur,quod quilibet diligens paterfamilias non ita feciſſet, ſed potius litis finem expectaſſet,& hoc ex eo quia poterat exponi per modicum illud lucro totius litis,debet concedere reſtitutionẽ, Conſiderando etiam qualitatem perſonarum,& timorẽ rixarum,& diſcordiarum criminalium,vel grauium inimicitiarum,magis enim intereſt illas effugere,quàm totam litem lucrari, ſi lis eſt modicæ quantitatis, & minor eſt perſona diues &c.iuxta ea quæ dixi ſupra quæſ.... artic.... & ſecundũ prædicta intelligo ego opinionem, & theoricam Bart. in l. Lucius.§.æque.num.3.ff.ad Treb. quam communem dicit Dec.conſ.203.num.2.cum concordant.per eum.

Congruit etiam huic articulo alius ſimilis,quem Imper.ſimul ponit d.Rubr.C.ſi aduer.tranſact. vel diuiſio. videlicet an Minor reſtituatur aduerſus diuiſionem à ſe

26 cum fratribus,† vel cohæredibus,vel ſocijs factam?& breuiter agendo ſac regulam quòd ſic. Dec.eſt in d.l.1.C.ſi aduer.tranſ.vel diui. & in l.ſi.ff.fa.erciſ.in ſi.

Ratio eſt, quia diuiſio eſt quædam quaſi tranſactio, propter diſcordias quas parit communio.l. cum pater. §.dulciſsimis.ff. de legat. 2. ſed aduerſus tranſactionem reſtituitur minor, d. l. 1. vt ſupra dixi hoc eodem artic. ergo &c.

Alia ratio eſt,quia diuiſio eſt ſimilis ꝑmutationi, imo eſt ſpecies permutationis, d.l. cum pater.§.euictis, ſed aduerſus permutationem reſtituitur minor.l.Titia.ff. de iure doti.& dixi ſupra q.56.art.5.Ergo &c.& ita tenent Doct.paſsim,Bal.in l.ait prætor.in fine.ff.de mino.& in conſ.282.li.2.Deci.conſ.349.col.1.& 2.per totum. Soc. iun.conſ.48.num.22.& per totum lib.1.Mauric.de reſt. in integ.cap.215. & cap.60.Glo. ſuper conſti.Marchiæ lib.6.c.13.nu.15.Rebuff. de reſtit.in integ.artic.1.glo. 3.num.24.

27 Ampliatur † ſecundum Soc.iun.d.conſil.48.etiam ſi iurata eſſet diuiſio, & facit quod dicit Pau.de Caſt. in l. maioribus.num.2.C. commu.vtr.iud. Tu intellige quando adeſſet læſio enormis, vt per Dec.in terminis conſil. 349.colum.3.& 4.per totum.

Limitatur econtra primò, niſi minor maior factus approbaſſet dictam diuiſionem, vel diu tacuiſſet, Bal. conſ.282.lib.2.facit Gloſſ.communiter approbata l.placet. C. de iudi. ego dixi plene in prima parte, quæſt.25. num.4.& ſeq.

Limitatur ſecundò, niſi diuiſio facta eſſet ſorte breuium,vel alio modo per ſortes,Bald. in l.ait prætor.§.ſi. ff.de mino. Maranta par. 6.§.& quandoque appellatur, nu.258.Bombin.conſil.39.nu.4. Tiraq.de iure primog. q.17.nu.6.Illuſt.Card.Alban. in Rubr.ff.de minor.n.1. & Natta in conſil.631.nu.23.lib. 3. & pro hoc eſt text. & regula eius in l.verum.§.ſciendum.ff.de minor.

Sublimitant doct.quando læſio enormis cõtingeret, nam tunc daretur reſtitutio aduerſus diuiſionem etiam ſorte factam,Bal.in l.maioribus. C. comm.vtri.iudi.per illum

illum tex.inncta l.1.C.quando & quib.quar.par.lib.10. & ſequitur Petr.in tract.de duobus fratr.par. 11.nu.19. & Card.Alban.præalleg.num.3.& Franc.in rub.de appell.num.5.

Sed hoc reſtringunt Bal.& Pet.præallega.niſi iudicis authoritas interueniret,nam non appellaret minor. adde, & limita 3.vt reſtitutio hæc concedatur in quantū læſio abſtulit, & non vlterius, ideſt, vt ſuppleatur minori id quod deficit in ſua portione, non autem quod à toto contractu diuiſionis recedatur; ita plene diſputat, & ſic reſoluit Gozad.conſil.44.nu.6.verſ. ſed difficultas eſt,& ſeqq.vſque ad finem.cum rationibus de quib. per eum.

Sublimita tamen niſi minor eſſet læſus in toto cōtractu, ideſt quòd tota diuiſio eſſet damnoſa minori, puta quia omnes peiores res eſſent ſibi aſsignatæ, & hoc per rationes eiuſdem Gozad.ſub.n. 10.& 11.iunctis ijs, quæ dixi ſupra de reſtit.aduerſ.emptionem, & vend. q. 67.artic.4.

Articulus V.

26 AD quintum, An ſcilicet † minor reſtituatur aduerſus trāſactionem a ſe fieri omiſſam?

Videtur quòd non.

Quia datur occaſio minori fraudandi & decipiendi ipſum aduerſarium mirum in modum; Nam poſſet minor ab initio litis tractare concordiam & tranſactionē, & inducere aduerſarium ad aliquam oblationem; puta ad offerendum trecenta de mille; Deinde omiſſo tractatu concordiæ, proſequi litem,& in caſu ſuccumbētiæ petere poſtea reſtitutionem aduerſus omiſſam reſtitutionem, & ſic timore huius fraudis ipſi aduerſarij minorum nunquam paterentur tractari ſecum concordias,& tranſactiones. Vnde &c. In contrarium eſt communis concluſio omnium.Gloſ.in l.ſi ex cauſa. §.nunc videndum.ff.de mino. & ibi Bart.num.1.Bal.in fine. Alber. num.5.Bal.in c.fin.num. 2.extra de probat. & ibi Fely. in fi.Guliel.de Bened.in c.Raynutius.in 2.parte, in verbo mortuo itaque teſtatore, num.235. Cremenſ.ſing. 29.obtinui. Roman.ſing.103.volo tibi.Afflic. ſuper edictis Regni lib.2.Rubr.38.num. 9. Boer. deciſ.63.nu.6. in fi.Neuiz.conſi.17.num.84.Rebuff.de reſtit.in integ. in 1.art.gl.3.num.20.& fuit dictum Petri in l.1.C.ſi aduer.ſolut.

Per l.ſi ex cauſa.§.nunc videndum.ff.de minor. verſ. ſed ſi cum poſſet &c.

Ratio autem eſt, quia omittendo concordiam, dicitur omiſiſſe ſummum bonum,vt latius per Gul. præall.

27 Et hinc inferunt præalle.in practica, & dant † cautelam. Quod ſcilicet actores, & curatores Minorum in ingreſſu litis tractent concordiam, & intelligant quo pacto & lege & quib. datis, vel receptis aduerſarius vellet tranſigere,poſtea hoc ex ore aduerſarij deprompto,aduocatus minoris dicens id non expedire minori,faciat illum proſequi litem;in qua,ſi minor vincet, bene quidē, ſi vero ſuccumbet,poterit ope reſtitutionis reduci victoria aduerſarij ad illam quantitatem,pro qua ab initio volebat trāſigere cum minore,hoc prætextu, quòd minor non acceptando tranſactionem, & concordiam fuit læſus, & læſio ipſa eſt probata.per ipſius rei exitum. ita Alb.& præalleg.communiter, & idem vltra prædictos pro notab.cautela tradunt Bartol.Cœpol.cautela 6. Io. de Anania in cap.1.colum. 5. verſic. dicit etiam Bartol. de delict.puerorum, & poſt Bald.Roma.& alios in præalle.locis.& alijs,plene Illuſtriſ.Card.Alban.in add.ad Bart.in l.ſi ex cauſa.§.nunc videndum.num.1.ff.de mino.& profecto in ſe eſt communis cautela, & admodū notabilis.

Sed in contrarium facit ratio dubitandi,de qua ſupra, ad quam non videtur commode reſponderi poſſe, præſertim quia non poteſt negari,quin non adſit dolus ipſius minoris verus, qui regulariter facit denegari reſtitutionem,& dicam infra ſuo loco.

28 Vnde concluderem, quod hoc quoque caſu debeat remitti † arbitrio iudicis, qui diligenter conſideret, an minor,quando non acceptauit concordiam ſibi oblatā, id fecerit doloſe an vero imprudenter.i.animo experiēdi fortunam iudicij,& ſententiæ, an vero ex eo quia arbitrabatur ſe melius facturum,ſi litigaret,quam ſi tranſigeret.Minorem igitur eo animo omittere tranſactionē, vt facta experiētia litis ad concordiam denique reuertatur in ſubſidium,quando in lite ſuccubuerit, tanquā doloſe ſe gerentem,& bonam aduerſarij fidem defraudātem,non reſtituerem in integrum ad priorem concordiam, ideſt, vt aduerſarius eius cogatur illam facere, quam ab initio facere voluit,poſtquam non eſt res amplius integra,& non per omnia poſſet reponi aduerſarius in priſtino ſtatu,ſicut minor, & prout iure cauetur. C.de repud.per totum,præſertim quia dolus & mala fides minoris interuenit.

Et ita ego facerem ſi eſſem iudex; per rationem dubitandi ſupra adductam.

29 Notandum eſt † circa prædicta,quod facta reſtitutione aduerſus tranſactionem, quando actio fuit penitus extincta per aquillianam ſtipulationem,tunc facta reſtitutione actio reſciſſoria durat anno vtili tantum,ſi vero non fuit extincta ipſo iure,actio directa perpetuo. durat,Iacob.de S.Georgio in l.1.C.ſi adu.tranſ. num.2.& dixi ſupra in 1.par.circa iudicium reſcindens, & reſciſſorium.q.33.

SVMMARIVM.

1 *Eremocidium quid ſit ſecundum Alexendrum ab Alexandro,hoc eſt ἀπὸ τῆς ἐρήμου, ſeu a ſolitudine, & deſertione.*

2 *Alij pro vadimonio, & quid.*

3 *Author opinatur etiam quācunque litis deſertionem quomodocunque, & quacunque de cauſa factam.*

4 *Inſtantiæ primæ tempora varia fuerunt omni iure, & quotidie mutantur.*

5 *Inſtantia prima intra quantum tempus curreret de iure digeſtorum.*

6 *Et quanto tempore iure Codicis, de quo in l. properandum.C.de iud.*

7 *Et quid additum ſit iure authenticorum diſpoſitioni d. l.properandum.*

8 *Et iure canonico an inſtantia prima ſit perpetua,& nūquam perimatur,ſicuti erat de iure digeſtorum.*

9 *Et an per ſtatuta terrarum abbreuientur partim tempora primæ inſtantię,& illa ſtatuta vti iuris poſitiui ſeruanda ſint in terris tam eccleſiæ, quam imperij.*

10 *Inſtantiæ primæ tempus a ſtatuto præfixum regulatur ſecundum naturā,& regulas iuris ciuilis in reliquis, excepto hoc quod prius terminetur.*

11 *Minori vel maiori an detur reſtitutio in integrum aduerſus peremptionem primæ inſtantiæ ſeu cauſæ deſertionem.*

Regula quod ſic in minore, & num.12.

13 *Declaratio ad l.properandum.§.fina.C.de iud. videlicet de culpa tutorum, vel curatorum, & regreſſu, contra eos.*

14 *An igitur procedat d.regula,quando minor læſus eſt in hoc culpa tutorum, vel curatorum, & habet regreſſum contra eos.*

15 *Et*

15 *Et quid ſi tutores vel curatores non ſunt ſoluendo, an tunc inſolidum detur reſtitutio ipſi minori.*

16 *Et an procedat hæc regula in lapſu ſecundæ inſtantiæ ſiue fatalium.*

Et quæ ratio differentia.

17 *Et an procedat niſi minor doceat, quod habebat probationes iuris, & facti, quibus intra illud reſiduum temporis poterat in cauſa obtinere.*

18 *Et ſi hoc verum eſt, an ſumus tantum huius boni iuris ſufficiat.*

19 *Maiori autem an aduerſus Eremocidium, ſiue deſertionem primæ inſtantiæ ex iuſta cauſa impedimenti detur hæc reſtitutio.*

Quòd ſic regula.

20 *Et an procedat ita ſi impedimentum proceſſerit ab alijs, ſicuti ſi ab eius abſentia &c. in ſequentib. articulis.*

21 *Maior an reſtituatur aduerſus deſertionem primæ inſtãtiæ, quando impedimentum proceſſit a reo.*

22 *Et an procedat in pœnalibus.*

23 *Declaratio ad l.arbitrio.§.ſi cuius dolo.ff. de dolo malo.*

24 *Maiori an detur hæc reſtitutio aduerſus deſertionem primæ inſtantiæ, quando impedimentum proceſſit culpa tertij.*

25 *Declaratio l.pen.ff.de reſt.in integ.*

26 *Et an debeant concurrere hæc duo ad impediendam reſtitutionem in integrum hoc caſu, videlicet, quod tertius doloſe impedimentum præſtiterit, & quod ſoluendo non ſit.*

27 *Argumentum a reſtitutione ſubſidiaria minorum, ad reſtitutionem ſubſidiariam maiorum, valet.*

28 *Maior an reſtituatur aduerſus deſertionem primæ inſtantiæ, quando impedimentum proceſſit a iudice. Diſtinguitur.*

29 *An reſtituatur, quando nullus regreſſus, & nulla actio contra iudicem competit, & ſic, quando in ſubſidium petitur reſtitutio.*

30 *Et an idem ſi iſte regreſſus non competit, quia iudex impeditus fuit ob multitudinem cauſarum expedire, vel quid ſimile, ſine culpa, vel dolo iudicis?*

31 *Reſtitutio in integrum quæ datur maioribus, vel detur in ſubſidium, vel ex edicto ex quib. cauſ.maio.parum refert.*

32 *An reſtituatur maior hoc caſu etiamſi contra iudicem competat ei regreſſus? communis, quod non.*

33 *Authoris opinio affirmatiua, cum ratione.*

Lites protelandi occaſio dari non debet, & hic non dari, dando reſtitutionem, author probat.

34 *Inſtantia ſecundæ lapſus maioris præiudicij, & periculi eſt, quàm lapſus primæ.*

36 *An communis procedat, quando manifeſte non conſtat de dolo iudicis?*

37 *Et an procedat quando per refectionem expenſarum factam a iudice non eſſet plene occurſum damno ipſius actoris.*

38 *Iudex in hoc propoſito dicitur fuiſſe negligens, & tenetur, quando poſt concluſionem in cauſa ſtetit per duos menſes quominus cauſam expediret.*

39 *Intellige tamen, dummodo pars pro expeditione inſtiterit, & illam petierit.*

40 *Deſertionis inſtantiæ ſiue Eremocidij cauſam in dubio quis præſtitiſſe præſumatur, an ſcilicet actor, an vero reus, vel iudex? variæ ſententię.*

41 *Rei ſemper fugiunt, & propterea ſæpe prò confeſſis habentur.*

42 *Authoris diſtinctio, & conſideratio pro reſolutione.*

43 *Impedimentum quod ab alio, quam actore procedit, vel iuſtum, vel non iuſtum ſit, non refert, nam nihilominus ſuccurritur.*

44 *Impedimentum quando proficiſcitur ab actore illum nõ releuat, niſi probet fuiſſe iuſtum.*

45 *Impedimentum culpa alicuius proceſſiſſe, vel facto eius differunt.*

47 *Impedimentum ab actore proceſſiſſe præſumitur regulariter, quia etiam ſi à reo, vel actore proceſſiſſet, ſi tamen actor non probet ſe omnem conatum adhibuiſſe, vt illud remoueret, non excuſatur actor. & num.49.*

48 *Impedimentum ab alijs quando dicitur in effectu & immediate ab ipſo actore procedens, ſi illud poteſt remouere, & non remouet.*

QVAESTIO. LXVII.

De reſtitutione in integrum aduerſus Eremocidium, ſeu lapſum inſtantiæ, ſeu litis deſertionem in prima inſtantia.

ILlud quoque ſæpe accidit, vt antequam iudex cauſam expediat, & ſententiam diffinitiuam proferat, inſtantia cauſæ pereat, & finiatur, adeo ꝙ non poſsit amplius expediri cauſa; idque maximo cum detrimento ipſius actoris, minoris, vel maioris; An igitur, & quando vel minori ex cauſa ætatis, vel maiori ex alia iuſta cauſa ſuccurri debeat, & poſsit ope reſtitutionis in integrum aduerſus damnum hoc, ex ordine propoſito hic tractandum eſt; Idque infraſcriptis ſex articulis abſoluendum.

Primò; Quid ſit Eremocidium, & quotuplex ſit inſtãtia tam iure veteri, quàm nouo, & tam ciuili, quàm canonico, & tam communi quam municipali.

Secundo, An regulariter detur reſtitutio in integrum aduerſus Eremocidium, ſeu lapſum inſtantiæ primæ.

Tertio; An maiori detur hęc reſtitutio, quando impedimentum propter quod non potuit cauſa expediri, proceſsit culpa rei.

Quarto: An eidem detur quando impedimentum hoc proceſsit culpa, & facto alicuius tertij.

Quinto, An detur quando impedimentum proceſsit a iudice.

Sexto, An in dubio, quando non conſtat cuius culpa proceſſerit impedimentum, præſumatur proceſsiſſe ab actore, vel reo, vel iudice.

Articulus I.

1 AD primum, Quid ſcilicet ſit Eremocidiũ † & quotuplex ſit inſtantia iudicij tam iure veteri, quam nouo, tam ciuili quam canonico, & tam communi, quã municipali.

2 Quoad primum: † Alexan.ab Alexandro libr. 4.genial.dierum.capit.15.putat eſſe quando abſente reo in diſquiſitionem aliquid venit, ſuperque iure controuerſo mota lite, ſolus actor, nullo ſe opponente exercuit, contraque reum indicta cauſa lis data fuit ἀπὸ τῆς ἐρημίας, hoc eſt a ſolitudine, hoc eſt quòd ſolus actor, nec vllibi reo comparente, obtinuit.

Alij pro vadimonio illud accipiunt, quando ſcilicet

pars

pars deferit cauſam, & concedit ſeu cedit illam quodãmodo aduerſario, vt notat in apoſtil. l. & ſi ſine. ff. de mino.

3 Ego breuiter puto poſſe accipi † pro quacumq. peremptione, vel deſertione primæ inſtantiæ, prout apud recentiores quoque vſurpatur, & quia quæſtio eſt de nomine, omiſſa diſputacione, & ſic ex vſu loquẽdi accipiẽdo; Videamus vtilius, quomodo reperiantur taxata vel abbreuiata tempora ipſius primæ inſtantiæ, & cognoſcemus, quando propter ipſum lapſum inſtantia dicatur perempta, & deſerta cauſa, & ſic factum Eremocidiũ.

Di co igitur, quod omni pene iure varia fuerunt tem-
4 pora primæ inſtantiæ, † In primis alia ſunt de iure canonico, & rurſus alia de iure ciuili digeſt. aliud Codicis, aliud authenticorum.

5 Etenim primum ius digeſtorum † diſponebat, quod inſtantia nullo tempore periret, ſed tantum inſtantia edicti. l. poſt editum. ff. de re iud.

6 Deinde ſuperuenit ius Codicis Iuſtiniani, † quo prima inſtantia curſu triennij expirat. l. properandum. in princ. ibi non vltra triennij metas, C. de iud. computando ſcilicet a die litis conteſtatæ, vt ibi, poſt litem conteſtatam &c.

7 Poſtmodum acceſsit ius † authenticorum, quo ſtatuitur vltra quædam alia pro declaratione dictæ l. properandum, vt tempus prædictum ſit vnius anni, & trium menſium ſecundũ vnam opinionem, vel ſecundũ aliã duorum annorum, & ſex mẽſium, vt in auth. qui ſemel. C. quomodo, & quando iudex, de qua diſpoſitione, & duplici eius intellectu eſt gloſ. in dicta l. properandum. §. 1. in verbo triennij, & in §. omnem. in authen. de litigioſ. licet aliqui velint nõ corrigi dictum tempus triẽnale per d. authen. qui ſemel, vt per Salyc. ibi col. pen. verſi cul. quæro vtrum hæc dicta.

8 Poſtremo aduenit † ius canonicũ, quod reducit quodammodo rem hanc ad ſtatum priſtinum, & diſponit, quod prima inſtantia nunquam pereat, ſecundum communem intellectum capit. penul. de iudic. de quia communi teſtantur Abb. & Felyn. ibi. & Alexan. conſil. 23. num. 3. lib. 3. poſt Barto. & alios dicta l. properandum. licet, iudicio meo, alij intellectus melius quadrent literæ, & in ſpecie tertia lectura, de qua per Abb. ibi num. 9. & non conſtituant differentiam inter ius ciuile, & canonicum.

Stante autem communi quam approbat etiam gloſ. in dicta l. properandum, in dicto verbo triennij, in fine, infert Marant. in ſuo ſpeculo, in quinta parte, nu. 14. qđ in terris Eccleſiæ nonnunquam perit inſtantia, ſiue ſitmus in ciuilibus, ſiue in criminalibus allegans Corn. in conſ. 210. lib 4. in fine & ratio habetur per Bald. in c. ſi. de dol. & contum.

9 Statuta vero † terrarum, vt plurimũ abbreuiãt hæc tẽpora, quæ quidem ſtatuta ſeruanda ſunt omnino quo ad hoc, tam in terris eccleſiæ, quam imperij, quia diſpoſitio dictæ l. properandum, & dicti capituli pen. ſunt meri iuris poſitiui, vt per Felin. & Abb. in dicto capit. pen. & Marant. in d. 5. parte. num. 17. poſt multos alios quos ad hoc allegat.

10 Circa quod nota diligenter hoc; † Quod tempus a ſtatutis locorum præfixum ipſi primæ inſtantiæ regulabitur in reliquis ſecundum regulas iuris ciuiles, tanquam ſubrogatum loco inſtantiæ iuris communis, & ideo de eo fit ea interpretatio in dubijs circa illud concurrentibus, quæ fit de inſtantia triẽnali ipſius iuris communis, Alexan. conſ. 42. nu. 13. lib. 3. poſt Spe. in tit. de appel. §. nunc reſtat, & alios de quibus per eum.

Et hæc ſint ſatis quo ad hunc articulum, pro facilio ri intelligentia præmiſſum.

Articulus II.

11 AD ſecundum, An ſcilicet † detur reſtitutio minori, vel maiori aduerſus lapſum & peremptionem primæ inſtantiæ, & ſic aduerſus cauſæ deſertionem?

12 Et incipiendo a minore. † Videtur quod non.

Vt in terminis tenet Zenzel. in clemen. 1. de reſtit. in integ. & ibi Do. Card. Florent. in 10. quæſtione, & poſt eos Alexan. conſ. 23. num. 3. lib. 3.

Per l. properandum. §. fin. C. de iudic. Et licet præall. canoniſtæ loquantur in eccleſia ſeu loco pio, tamen idẽ in minori dicendum eſt, per ca. 1. de reſt. in int. & in minore quoque loquitur Alex. d. nu. 3.

Sed in contrarium eſt cõmunis opinio, Bart. & Cyn. in l. 1. in fi. C. ſi aduerſ. lib. Iacob. de Sancto Georgio in l. ſi vero cauſæ. nu. 5. C. de iud. Soc. Senior conſ. 299. nu. 1. & 2. Rebuff. de reſti. in inte. glo prima, nu. 16. Mauri. cap. 283. & gloſſ. Bart. & alij in l. & ſi ſine. §. fina. ff. de minor.

Et hæc eſt veritas, per tex. in d. l. ſi ſine. §. fina. vbi expreſſum.

Et ratio euidens eſt, quia ſicut reſtituitur minor, vel eccleſia in alijs præſcriptionibus iudicialibus per quas remanſerint læſi, vt ſupra viſum eſt, & infra videbitur plenius in quæſt. de reſt. aduer. preſcrip. ita quoque reſtitui debet in hoc caſu, ſi imprudenter labi tempus illud paſſus fuit, & incidit in hoc damnum, quòd vel cauſa eius, & ius eius peremptum ſit, vel ſi ab initio reaſſumere vult inſtantiam nouam, teneatur refundere expenſas aduerſario, & tempus conſumptum, & pecuniam impenſam a ſe fruſtra cõſumptam & fruſtra impẽſam eſſe. Vnde æquum eſt ſuccurri illi, vt in eo ſtatu reponatur ac ſi inſtantiæ tempus elapſum non eſſet, & totum illud quod ſupererat pro expeditione cauſæ, & quod negligenter ab eo omiſſum eſt reſtituatur, & hoc ſine aliqua refectione expenſarum aduerſarij, vt per Iacob. de S. Geor. præall.

13 Ad contrarium reſp. † quod d. l. properandum. in §. fi. procedit quando inſtantię tempus lapſum eſt culpa, & negligentia tutorum, vel curatorum, & facultates eorũ ſufficiunt ad reſarciendum damnum minori; nam tunc omiſſa reſtitutione in integrum datur recurſus contra tutores, vel curatores, vt dicam proxim. in ſeq. limitatione. & intelligi debet opin. Zenzel. Car. & Alex. vt dicam ſtatim.

14 Limitatur igitur d. concluſio. † vt non procedat ſi culpa tutorum, vel curatorum inſtantia perijt, nam eo caſu ſi facultates tutorum, vel curatorum ſufficiant pro reficiendo hoc damno minoris, non deuenitur ad reſtitutionem, ſed damnum litis emendari debet ab ipſiſmet tutoribus minoris, ita gloſſ. in d. l. & ſi ſine. §. fin. Soc. ſenior in d. conſ. 269. nu. 2. lib. 2. Iacob. in l. ſi vero cauſæ. nu. 2. C. de iud. Car. cle. 1. num. 18. de reſt. in integ. Lanfr. de ciſ. 336. centur. 4. & ita procedit opinio Zenzel. Card. & Ale. præalle. ſupra pro prima ſententia & d. l. properandum, in fi. C. de iud. & hoc fauore iudiciorum.

15 Sublimita primo, quòd ſi tutores † vel curatores non ſint ſoluendo, tunc in ſubſidium ſuccurretur minori ope reſtitutionis. Card. d. clem. 1. num. 14. & eſt de mente omnium præalleg. & aliorum etiam alibi communiter, vt dixi plene ſup. in 1. par. q. 22.

16 Sublimita ſecundo, vt procedat in lapſu † huius primæ inſtantiæ, de qua agitur, non autem ſecundæ inſtantiæ, ſiue fatalium, quia ibi datur reſtitutio minori, etiã ſi ei detur recurſus efficax cõtra tutorem, vel curatorem. Socin. ſen. d. conſ. 299. nu. 2. & ratio eſt, quia ibi maius periculum adeſt, cum cauſa non poſſit amplius reſuſcitari, ſicut quando lapſa eſt prima inſtantia.

17 Limitatur ſecundo concluſio † *princip.* dummodo

minor

Digitized by Google

minor oſtendat, quod ipſe habebat probationes iuris idoneas,& etiam facti,quibus intra reſiduum illud temporis poterat cauſam ad ſuum fauorem expedire. ita ex Fulg.in l.non & poſtea.§.ſi minor.nu.4.ff. de iureiu.

Sed mihi non placet, non enim contendit minor in hoc caſu reſtitui ad probationes omiſſas faciendas, quo caſu debet aliqualiter dari fumus de bono iure ſuo,vt dixi ſup.pluries,præſertim q. . art.... Sed cõtendit vt reſtituatur inſtantia tanquã non perempta, ad hoc vt poſsit videre finem ſuæ cauſæ per ſententiam diffinitiuam & forſitan non niſi ex deductis illucuſq;, & hoc ſine refectione expenſarum,vt ſup.dixi, ad quod fruſtra quæritur iſta oſtenſio boni iuris ſui, quia ſatis conſtat de læſione eius, ſi omnia acta per eum vel agenda perierunt circa eum inſtantiã, & non poteſt ab initio reaſſumere cauſam niſi cum diſpendio temporis,& expenſarum.

18 Si tamen ſibi placet limitatio Fulg.† declara, vt non propterea neceſſaria ſit plena probatio, ſed ſemiplena ſufficiat.i.fumus boni iuris;vt ſæpe dixi ſupra.

19 Quo vero ad maiores. †

Concluſio indubitata videtur, quod eis quoque ſi iuſta cauſa impedimenti adfuit, debeat concedi reſtitutio, text.eſt in dicta l.ſi line.§.fin.ff.de mino. ibi conſtat autem omnis ætatis hominibus aduerſus Eremocidium ſuccurri,& tradit gl.ibi & Card.in ca.audiuis. 2.queſt.de reſtit.in integ.Rebuf.tit. de reſtit.in integ..gloſ.1.num. 36.in fi.vbi de conſuetudine quoque Franciæ teſtatur, Dyn.ſing.11.& Ioſeph Ludou.in deciſ.Peruſ.deciſ.36. nu.1.in 2.part. Ratio autem clara eſt,quę deſumitur ex l.1.ff.ex quib.cau.maio.

20 Et hæc concluſio bene procedit, † & ſine ſcrupulo, quando impedimentum actoris proceſsit a ſeipſo; puta ex neceſſaria vel probabili eius abſentia, vel infirmitate &c.& ita loquuntur præalleg. ſed non ſine dubio procedit,quando proceſsit culpa aliorũ, puta aduerſarij iudicis,vel alterius tertij,& ideo ſigillatim hoc caſu proſe quando dic,vt in ſequentibus articulis.

Articulus III.

21 AD Tertium, an ſcilicet † maior reſtituatur aduerſus deſertionem cauſæ, ſeu peremptionem primæ inſtantiæ quando impedimentum proceſsit a reo.

Videtur quod non detur reſtitutio ipſi actori, ſed eidem detur actio de dolo contra reum, cuius culpa inſtãtia perijt.

Primo per l.arbitrio,§.ſi cuius dolo.ff.de dolo.

Secundo,ne detur materia circumueniendi.d.l.properandum,in fin.ſi partes vellent colludere.

Tertio,quia ita tenent plures doct.Ant.de Butr.in c. venerabilis.de iud.allegãt Bar. in d.l.arbitrio. §.ſi cuius dolo.& glo.in §.hoc quoq; . in auth. vt ſponſ. larg. Idẽ tenet Io.de Amic.conſ.66.num.5.dicens, quod ſiue iudicis,ſiue partis facto inſtantiæ pereat non datur reſtitutio,per d.§.hoc quoque.& Rom.conſ.124.nu.6. qui in conſ.220.de communi.

Sed in contrarium eſt magis communis ſententia. Quem firmant Abb.in d.cap.venerabilis.num.9.& Peruſ.ibi.& Rom.melius diſcutiens, & ad partes diſputãs ita demũ concludit,in cõſ. 220. n.9.vbi ſub n.12.firmat concl.Alex.conſ.42.nu.12.& 13.lib.3. & ita firmiter cõcludit,& communem dicit Io.de Ami.ſibi contrarius in conſ.139.numer.5.6.& 7.& dicit hoc caueri lege regia regni ſub rub.de reſt. in integr. & loquitur,quando per ſubterfugia rei, vel negligentiam eius,& eſt vere magis communis. Et pro hoc adducitur gl. clare in d.§.ſi cuius dolo.quæ magnæ authoritatis eſt.

Et per eam,& per tex.in l.fin.in fi.C. de adulter. vbi hæc eadem reſtitutio conceditur etiam in pœnalibus,

22 videtur verior omnino hæc ſententia,† & ita teneo, & ita verius,& æquius ſaltem ita tenendum in conſulẽdo, & iudicando cenſeo. Quod confirmo ex clara ratione, Quia,aut volumus quod impedimentum hoc oriatur ab aduerſario,ſiue dolo eius, & cum actione de dolo contra eum experiri nequeat: hoc caſu æquum erit dari reſtitutionem in ſubſidium per d.§.ſi cuius dolo, & ſicut euenit quando facto tertij proceſsit impedimentum; Aut volumus,quod dolo eius pereat inſtantia,& abſurdum eſt quod aliquo modo præiudicetur iuri ipſius actoris in præmium ipſius, ideſt quod omnis diligentia actoris debeat perire ad fauorem rei cui ſolui expenſas litis ſufficiens non eſt.& intereſſe cauſæ, vel non eſt æquum contra ipſum reum ſicut ſi litem perdidiſſet, vel etiam eſt abſurdum ſi intereſſe cauſæ ſolui debet a reo, poſtmodum rurſus litem contra eum inchoari, ſi ſemel actori ſatisfactum eſt.

23 Ad contrarium reſp.ſic.† Ad primũ quod d.§.ſi cuius dolo.loquitur quando impedimentum proceſsit culpa tertii,& tunc quare non detur reſtitutio donec adeſt, & competit actio de dolo,dicam infra art.ſeq.

Ad ſecundum reſpon.quod non eſt veriſimile, quod ex colluſione hoc fiat,ſi culpa ipſius aduerſarij hoc contingit.

Ad tertium reſp.quod ſecunda opin.eſt magis communis,vel ſaltem magis æque,vt de ſe patet,& ſupra deduxi.Præterea Barto.qui pro ea adducitur hoc in libro meo non dicit.& gl.d.§.hoc quoq.loquitur,quando facto tertij proceſsit impedimentũ, vnde &c.& vltra hoc magna iniquitas reſultaret tenendo primam ſentẽtiam, vt ſupra dixi.

Articulus IIII.

24 AD Quartum. An ſcilicet † Maiori detur reſtitutio in integrum aduerſus peremptionem inſtantiæ, quando impedimentum proceſsit culpa & facto tertij.

Cõmunis diſtinctio in hoc caſu illa eſt, quod ſi dolo tertij factum eſt, detur actio de dolo contra eum,nec aliter deuenitur ad reſtitutionem in integrum, ſin minus daretur reſtitutio. Text.eſt in l.arbitrio.§. ſi cuius. ff.de dol.& ibi gl.Bart.& omnes alij alle gandi in ſeq.limitatione.

Neque obſtat, quod actio de dolo ceſſat, vbi poteſt dari reſtitutio.l.pen.ff.de reſt.in integ.

Quia reſpon.primo,quod ſpeciale eſt hic fauore iudiciorum,& ne circumueniatur.d.l.properandum.C.de

25 iud. ſecundum Gl.in d. §. ſi cuius. † Secundo etiam dici poteſt,quod d.l.pen.de reſt.in integr.procedit, quando reſtitutio in integrum competit ex edicto aliquo, & vt remedium regulare, non autem quando in ſubſidium deficientibus alijs auxilijs,vt hic,nam eo caſu licet actio quoque de dolo ſubſidiarie ſit,tamen quia reſtitutio eſt damnoſa ei qui dolum nullum admiſit debet ceſſare, ad hoc vt occurratur actoris indemnitati, abſque damno rei, qui nullam culpam ad dolum admiſit.

26 Limitatur illa concluſio, † vt procedat quando iſte tertius a quo impedimentum procedit,dolo ſe geſsit, & præſtitit impedimentum, & etiam ſoluendo eſt, adeo quod hæc duo concurrere debent,alias, ſi vel ſine dolo impedimentum præſtitit, vel etiam ſi dolo præſtitit, tñ contra eum dari non põt hæc actio, vel ob reuerentiã, vel quia ſoluendo nõ eſt, tunc in ſubſidiũ deuenitur ad remedium reſt.in int. gl.& Bar.in d.§.ſi cuius.gl.in d.§. hoc quoque, Auth.vt ſponſe.larg. in verbo, pręiudiciũ, in fi.& gl.in auth.item ſi appellatione. C. de temp.app. Abb.in d.c.venerabilis,num.9.& ibi Anto.Peruſ.& alij de iudicijs,& Ale.in d.l.properandum. ſin autem vtraq. nu.5.C.de iud.dum ſe remittit ad glo.d.§.ſi cuius, adeo

vt hæc

vt hęc ſit communis omnium limitatio.

Pro qua eſt tex. in l. fi. in prin. ff. de eo per quem fact. erit & c. & in l. properandum, in fi. C. de iud. arguẽdo a
27 reſtitutione ſubſidiaria † quæ datur minoribus hoc caſu, ad reſtitutionẽ ſubſidiariam maiorum, prout argui poteſt, quando non adeſt ratio differentiæ ſubſtantialis, prout hic non adeſt.

Articulus V.

AD quintum, An ſcilicet† maioribus detur hæc re-
28 ſtitutio, quando impedimentum eorum proceſsit a iudice.

Duæ inſpectiones faciendæ ſunt.

29 Prima eſt, an detur hæc reſtitutio ſaltem † in ſubſidiũ, quando contra iudicem nulla actio competit, & nullatenus aliter ſuccurri poteſt damno ipſius actoris.

Et in hoc primo dubio communis omnium concluſio eſt quod ſic. Ita oẽs allegandi infra in ſeq. inſpect. dum ſe fundant in d. l. properandum. in fin. arguentes a minoribus ad maiores, & dicentes ꝙ non debet eſſe melioris conditionis maior quam minor in hoc, prout facit Cy. in d. l. properandum. in §. ſinautem vtraq. & qui allegant eum & ſequuntur tanquam tenentem contrarium in ſeq. inſpect. videlicet Alex. ibi num. 2. & Albe. numer. 32. verſ. ſi etiam; nam vtique hoc modo erunt paris conditionis, prout eſſe debent, vt ſtatim dicam, in ſpecie vero hoc in indiuiduo firmat Are. in d. §. ſin autẽ vtraque, in fi. verſi. ſed dicas, dicens ita determinare etiam Iacob. Butr. & Roman. & Alexan. in ſeq. illatione allegandi.

Et probatur hæc concl. clare per d. l. properandum. in fin. arguendo a minorum auxilio ex priuilegio ętatis, ad auxilium, & beneficium maiorum ex cauſa iuſti impedimẽti, prout fieri poſſe, & argum. procedere in primis ſuadet communis opin. quod iſtæ duæ ſpecies reſtitutionis ſint paris ęquitatis, & fauoris, vt dixi ſup. q. 5. artic. 1. & in ſpecie ita arguendo procedit notab. gloſſ. in l. cum miles. §. fina. in verbo facienda erit. in princ. ff. de reſt. maior. & in ſpecie quæſtionis noſtræ gloſſ. in d. §. ſi cuius dolo.

Et confirmatur in caſu noſtro tanto magis, vbi non ſolum adeſt par, ſed maior ratio, videlicet, ne detur manifeſta occaſio reis per ſubterfugia, & iudicum cauillationes, & ſimulationes non poſſe procedere (quis enim cogat iudicem litem & cauſam expedire, vt in prin. d. l. properandum) deſtruendi ipſas cauſas integras actionibus, & conſequendi expenſas, ſi litem iam actor ipſorũ inchoare vult, quod nulla æquitas patitur.

30 Qua concluſione ſtante, infertur, † quod quomodocunq. denegetur actori recurſus, & remedium contra iudicem, videlicet, vel propter potentiam eius, vel abſentiam, vel quia non ſit ſoluendo, vel quia non dolo, vel negligentia fecerit, datur reſtitutio actori, in ſubſidium aduerſus peremptam inſtantiam, & pro vno exemplo affectus in ſpecie, ſi iudex fuiſſet impeditus expedire cauſam propter multitudinem cauſarum, vel infirmitatem, vel abſentiam, &c. ſecundum Roma. in l. ſi vero. §. de viro. 37. fallentia. ff. ſolut. matr. Et quamuis ipſe dicat hoc caſu dari reſtitutionem principaliter, & nõ in ſubſidiũ,
31 tamẽ modicum, vel nihil differrẽt, in effectu, † cũ ſimus in maioribus. & pro ſubſidiario remedio intelligit Ale. hoc dictum Rom. in d. §. de viro. Alex. inquam in d. l. properandum. §. ſinautem vtraq. C. de iud. nu. 3. verſ. limita tamen.

Neque dicas, quòd forte quando in ſubſidium datur, datur ad effugiendam expenſarum ſolutionem, nõ autem ad hoc, vt inſtantia perempta reuiuiſcat, & pro perempta non habeatur; Quia hoc tum iniquum eſſet, & actorib. nimis periculoſum per rationem quam adduxi proxime pro concluſione principali huius illationis, tum naturæ ipſius reſtitutionis repugnãs, cuius proprius effectus eſt reponere omnia in priſtino ſtatu, in quo erant ante læſionem, & quem effectum non operaretur, niſi daretur reſtitutio ad conſeruandam inſtantiam illæſam, & pro non perempta.

32 Secunda inſpectio eſt, † An ſuccurratur hoc caſu maiori, & reſtitutio detur non ſolum in ſubſidium, quando contra iudicem nullus recurſus datur; Sed etiam ſi detur recurſus contra eũ, & hoc caſu dubius eſt articulus.

Videtur enim quod ſic.

Primo per l. ſi ſine. §. fi. ff. de min. quæ lex indiſtincte loquitur.

Secundo per ſimile reſtitutionis, quæ datur maiori aduerſus lapſum ſecundæ inſtantiæ culpa iudicis, datur enim abſque alia diſtinctione, an detur recurſus contra ipſum iudicem, vel ne, vt dicam infra q.... att....

Tertio, quia ita tenent gloſ. & doct. communiter. gl. in d. l. properandum. §. ſinautem vtraque, & ſequuntur ibi Bal. Bar. & Roma. in l. 2. ff. de re iud. & in conſi. 220. vbi poſt longam diſputationem, ita demum concludit Alex. in conſ. 42. num. 13. lib. 3. Abb. in d. c. venerabilis. nu. 9. in fi. qui de communi teſtatur, & ſimiliter hanc eſſe communem, & ſecundum eam fuiſſe iudicatum teſtatur Io. de Ami. in conſil. 139. nu. 5. 6. & 7. & dicit ita caueri quoque per regiam pragma. in regno Neap. rub. de inſtan. non reſtitut.

In contrarium eſt alia magis communis opin.

Quam tenẽt Pet. Cy. Iaco. Butr. Sal. & Aret. in d. §. ſin autem vtraq. Inn. in c. ex tranſmiſſa. extra de reſcr. Specu. in tit. de appel. §. nunc breuiter, verſ. item fallit, vt refert Alb. in d. §. ſinautem vtraque. nu. 32. verſ. ſi etiam. & idem tenet gl. in auth. item ſi appellatione. C. de tẽp. appell. quam ſequuntur ibi Bart. num. 3. Bal. nu. 1. Ang. in fi. & alij communiter, vt inquit Alex. in d. §. ſinautem vtraq. nu. 11. idem gl. in d. §. hoc quoque. auth. vt ſponſ. larg. Pau. de Caſt. in auth. ſi tamen. nu. 2. C. de temp. appel. & ibi Sal. in ſecunda oppoſ. & dicit omnes ſequi, & Fel. in d. c. venerabilis, de iud. nu. 5. poſt Aret. ibi, Ioã. de Amic. conſ. 66. n. 5. Aym. conſil. 270. nu. 6. circa finem.

Primo, per d. l. properandum. §. fi. C. de iud. dicentes non debere eſſe melioris conditionis maiores, quam minores.

Sed ad hoc reſpon. poteſt, quod ibi proceſsit impedimentum facto tertij, quo caſu adeſt ſpecialis prouiſio legis, de qua in d. §. ſi cujus; In caſu autem noſtro in caſu ſimili potius oppoſitum reperitur, vt in lapſu ſecundæ inſtantiæ, vt in d. §. hoc quoque, auth. vt ſponſ. larg.

Secundo, quia dicunt, quod alias reperiretur via fraudandi legem properandum &c.

Sed hoc ſtante non daretur reſtitutio, neque etiam quando adeſt impedimentum ex facto aduerſarij, quod tamen falſum, & abſurdum eſſe ſupra oſtendimus att. 3.

Quid igitur dicendum.

33 Ego ſemper putaui † eſſe veriorem primam opinionem, vt ſcilicet detur reſtitutio abſque eo quod diſcutiatur, an adſit recurſus contra iudicem, vel ne: Quia cõſidero, quòd aut iudex dolo fecit non expediendo cauſam, & tunc cum impoſsibile ſit, quod non fecerit, vel contemplatione rei, vel quia pecunia corruptus fuerit, vel in ſummo odio, vel gratia, & profecto reſtitutio nõ eſt deneganda, ſicut non denegatur, quando ſententiã eodem modo ob ſordes, tulit, vt dicam infra q... art...

Aut ob negligentiam, & tunc cum ceſſet actio doli contra eum, ſimiliter & multo magis ſi ob impedimentum cauſam non expediuit, debet dari reſtitutio, ſecundum ea quę dicta ſunt ex omnium intentione in præced. inſpectio. poſt gloſ. & alios in d. §. ſi cuius.

Nec

Digitized by Google

Nec quicquam mouet, quod hoc modo daretur oc-
34 caſio protelandi lites, quia † imo mihi videntur magis
abbreuiari: Nam ſi reſtitutio non ueniat danda, neceſſe
erit ꝙ refectis actori expēſis ab eo qui damnum inſtan-
tiæ dedit, & ſic a iudice, ipſe actor tenebitur ab initio re-
aſſumere cauſam, & oīa ex integro agere, ad tradita per
doct.in d.l.properandum.in §.etſi quidē. C.de iud.ſi ve
ro detur reſtitutio, nō amplius temporis reſtituetur, quā
impedimento iudicis conſumptus fuerit, ideſt quo po-
tuiſſet cauſa expediri niſi per iudicem ſtetiſſet, & ſic cō-
ſtat, quod magis prolongantur lites tenendo ſecundam
ſententiam magis communem, quam primam æquiorē,
licet minus communem.

Retenta tamen ſecunda magis communi.

Ad contraria reſp.poteſt ſic.

Ad primum, quod communiter ille text.intelligitur,
quando impedimentum proceſsit a perſona actoris.

Ad ſm reſp. ꝙ in lapſu ſecundæ inſtantiæ maius præ
35 iudicium, & periculum adeſt, † nam ſi ſecunda inſtantia
non reſtauretur aliquo modo, res in iudicatum trāſiret,
& ſic damnum actoris eſſet irreparabile, quod non acci
dit in prima inſtantia, quæ poteſt ab initio repeti.

Hac retenta.

36 Limita, & mitiga eam, vt non procedat, † niſi qñ ma-
nifeſte conſtat de dolo iudicis, alias habebit locum con
cluſio facta ſup.in 1.inſpectione. & ſic in omnib.aliis ca
ſibus tenenda erit ſententia prima, quam ego teneo.

37 Limita ſecundò; † Niſi per iudicem refectis expenſis,
non tamen eſſet occurſum damno actoris plenarie, puta
quia interim fuiſſent mortui teſtes actoris, & ſic ius eius
irreparabiliter perijſſet, per ea quæ dicta ſunt in prima
inſpectione.

38 Circa prædicta nota vnum generale † ſed notab.mul
tum, ſcilicet, quòd in propoſito tunc dicitur iudex fuiſſe
negligens, quando poſt duos menſes a die concluſionis
in cauſa ſterit quo minus cauſam expediret. Io.de Ami-
cis.in conſil.139.num.7.

39 Quod tamen intellige, dummodo pars inſtanter † pé
tierit cauſam expediri; alias enim intelligeretur ſtetiſſe
per partem, nō per iudicē, ita loquitur Io.de Ami.præal.

Per quem autem ſtare regulariter dicatur, dic vt ſe-
quen.art.

Articulus. VI.

40 AD ſextum, An in dubio † impedimentum hoc præ
ſumatur proceſsiſſe ab actore, an vero ab ipſo reo,
vel iudice.

Videtur quod a reo.

41 Quia † rei ſemper fugiunt, & propterea ſæpe pro con
feſsis habentur.c.nullus, de præſump.& ita videtur ſen-
tire Alex.d.conſ.72.

Sed imo quod a iudice, tenet Alexand.clare in conſil.
42.num.13.lib.3. & Ioan.de Anan.conſil.93. viſo pro-
ceſſu, col.pen.in quinto dubio.

Et videtur probari in d.l.properandum, in fin.princ.
ibi, nullus tā audax inuenitur, &c.& ibi Iaſ.in 8.notab.

Quod autem ab actore; vult Bald.in l.petendæ. C.de
temp.in integ.reſt.& Neuiz.videtur latiſsime defende-
re hanc partem in conſ.42.num.5.& ſeq.per totum.

42 Ego vero † puto aduertendum eſſe diligenter ne con
43 fundatur quæſtio. Nam quando impedimentum † pro-
ficiſcitur a reo, vel a iudice, vel fuerit iuſtum, vel iniuſtū
non refert, nam nihilominus indiſtincte ſuccurritur ipſi
actori, vt dixi ſuo loco ſupra q.13.art.1.& ſeq.

44 Quando vero proficiſcitur † ab actore neceſſe eſt,
quòd ſit iuſtum impedimentum, vt ei competat reſtitu
tio in integrum.

Quærere ergo cuius culpa in dubio impedimentum
45 † proceſsiſſe præſumatur, non eſt aliquid ſolidum con-
cludere in perſona actoris, vt patet. Vnde etiam ſi ab a-
ctore proceſsiſſe præſumatur, quid tum? nihilominus da
bitur reſtitutio ſi iuſtum fuerit, vt l.ſi ſine.§.fi.ff.de min.
& videtur Neuiz.ſimpliciter cōcludere. Sed dico, quòd
aliud eſt quærere, cuius culpa proceſſerit impedimentū,
46 & aliud quærere, cuius facto, † ideſt per quem ſteterit.
Et in prima quæſtione dico, quod bene poteſt procede
47 re illa concluſio, quod culpa † actoris proceſsiſſe præſu-
matur, quia ſi non oſtenderit euidenter, ꝙ ſumma ope
niſſus fuit, vt cauſa expediretur, non auditur ſi inſtantia
perijt, vt l.fin.§.illud. C.de temp.appell.vbi loquitur in
fortioribus terminis, ſcilicet ſecundæ inſtantiæ. Vnde cu
iuſcunq. culpa proceſſerit impedimentum actori impu-
tatur, ſi ipſe non fuit niſſus ſumma ope illud impedimē-
tum remouere, & hoc ſi non probat, eius negligentiæ
aſcribitur. d.§.illud.& ita loquitur Neuiz.in d.conſ.42.

48 In ſecunda † vero quæſtione dico, quod in dubio cre
dendum erit per iudicem ſtetiſſe, vel per reum potius,
quam per actorem per allegata ſupra in ſecunda opinio
ne, & ſi conſtat per actorem ſtetiſſe, & dubitetur an eius
culpa, vel neceſsitate, dico, quod neceſsitatem impedi-
mēti probare debebit, vt dixi ſupra in prima par.q.38.
art.2.& quælibet opinio procedere poterit.

49 Et in ſumma concludo, quod † ſemper actori hoc fa
ciendum erit; Quod ſi quidem impedimentum a iudice,
vel reo proceſsiſſe prætendat, de eius diligentia adhibi-
ta ad illud remouendum oſtendere debebit.d.§.illud. Si
vero a ſeipſo proceſſerit, de iuſta cauſa impedimenti
probare opus illi erit, & ideo omni caſu caueat actor
propter prædicta.

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutio in integrum an detur regulariter aduer-
ſus ſententias interlocutorias.*
2 *Interlocutoria regulariter ſunt modici præiudicij.*
3 *Interlocutoriæ dicuntur grauamen.*
4 *Authoris opinio cum diſtinctione, an interlocutio
fuerit magni præiudicij, vel ne.*
5 *Interlocutoria quādo dicatur magni, vel modici præiu
dicij, ſecundum authoris ſententiam.*
6 *Interlocutoria, qua iudex ſe competentem pronunciet,
non reſcinditur per reſtitutionem.*
7 *Interlocutoria ſuper declinatorijs, vel dilatorijs exce-
ptionibus reſtitutione non infirmantur.*
8 *Interlocutoria, qua quis mittitur in poſſeſſionem ob
contumaciam patris, ſimpliciter firma remanet.*
9 *Et quid ſi iſta interlocutoria afferrent notabile præiu-
dicium.*
10 *Aduerſus interlocutoriam ſuper inſtrumento debiti da
tur reſtitutio.*
11 *Reſtitutio in integrum aduerſus interlocutoriam iuſti-
ficari poteſt ex nouis actis, licet appellari ab interlo-
cutoria non poſsit.*
12 *Minor an reſtituatur in integrum aduerſus primum de
cretum, quod ob ſuam contumaciam paſſus eſt.*
15 *Et an reſtituatur abſque alia probatione læſionis.*
*Et an reſtituatur refectis expenſis, vel abſque alia refe
ctione expenſarum.*
15 *Authoris plena diſtinctio in hoc.*
16 *Expenſas iſtas an effugiat minor ipſo iure, vel ope re-
ſtitutionis.*
17 *Declaratio l.contra pupillum.ff.de re iud.*
18 *Maior an reſtituatur aduerſus primum decretum.*
Reſtitutio an hoc caſu ſuperflua ſit, hoc eſt dubium

quia

Digitized by Google

quia quilibet refectis expenſis auditur.

19 *Romam qui iter arripuit, an miſſionem ex primo decreto pati debeat.*

20 *Minor an reſtituatur aduerſus ſecundum decretum.*

21 *Et quid in pupillo doli capace.*

22 *Et quid ſecundum ſtylum Romanæ ſignaturæ, quando quis comparet poſt duas, vel tres ſententias per contradictas latas.*

23 *Contumacia nimia licet mulctanda ſit, tamen nunquã efficere poteſt, vt res de qua agitur magis propterea ad ipſum actorem pertineat.*

34 *Maior an reſtituatur aduerſus ſecundum decretum. diſtinguitur.*

26 *Maioribus reuerſis an aliquod remedium competat aduerſus ſecundum decretum.*

27 *An hoc procedat etiam ſi quis fuerit abſens ex cauſa non neceſſaria, vel non priuilegiata.*

28 *An in ſpecie procedat in cauſa damni infecti.*

29 *An hoc procedat ipſo iure, an vero neceſſaria ſit ipſis reuerſis reſtitutio in integrum.*

31 *Declaratio ad l. ſi finita. §. ſi fortè. ff. de dam. inf.*

32 *Et an ipſo iure audiatur reus, quando obligatio deſcendit non ex contractu vel quaſi, vel delicto, vel quaſi, ſed ex natura rei, vt in cauſa damni infecti, noxali, vel ſimili. nu. 33.*

34 *Et quæ ſit ratio differentiæ huius ſpecialitatis.*

35 *Et quid in cauſa cenſus, vel gabellæ.*

36 *Et quid ſi iudex ſciuerit iuſtam huius rei abſentiam & tamen ad miſſionem ex ſecundo decreto deuenerit.*

37 *Et quid ſi fuit abſens otij, vel voluptatis cauſa, non tamen doloſe, & latitando.*

38 *Et quid ſi iudex ignorauit abſentiam huius debitoris.*

39 *Minor an reſtituatur aduerſus ſententiam in poſſeſſorio latam, communis quod ſic.*

40 *Appellationis remedium fortius eſt quam reſtitutionis in integrum. & vide nu. 44.*

41 *Minor vbi pro maiori habetur, non datur ei reſtitutio in integrum.*

42 *Minor, vbi reſtitui in integrum poteſt, non dicitur legitimus contradictor.*

43 *Minor in poſſeſſorio læditur propter fructus quos interim aduerſarius percipit, dũ de dominio diſceptatur.*

44 *Appellatio vbi prohibetur non ibidem ſemper prohibetur reſtitutio in integrum.*

45 *Ius commune tunc fortius eſt quam priuilegium, quando priuilegium conceditur ſine cauſa, ſecus ex cauſa à iure communi approbata.*

46 *Minor habet legitimam perſonam ſtandi in iudicio, ergo non reſtituitur, non tenet conſequentia.*

47 *Minor dicitur legitimus contradictor quoad hoc in iudicio, quia alias eſſet nullum iudicium ſi ipſe non cenſeretur maior.*

48 *An concluſio ſub nu. 39. procedat, quando ex negligẽtia eſt amiſſa poſſeſſio.*

49 *Et quid quando minor etiam ex iuſta cauſa abfuit.*

50 *Et an non procedat, ſi non fuit facta mentio in reſcripto de poſſeſſorio.*

51 *Et an non procedat in alijs, quam minore, vel eccleſia.*

52 *Et an, ſi lex vel ſtatutum dicerent, quod minor in iudicio poſſeſſorio indiſtinctè pro maiori habeatur.*

53 *Et an ſi victus allegat titulum infectum, & ſic conſtat de non bono iure eius.*

54 *Et an in poſſeſſorio extraordinario.*

55 *Et an ſi damnum eſſet modicum.*

56 *Et an procedat ſi peteretur reſtitutio non ex capite ætatis, ſed prætextu iniquitatis ſententiæ.*

QVAESTIO. LXVIII.

De reſtitutione in integrum aduerſus ſententias interlocutorias, & alias ſi quæ vim potius interlocutoriarum, quàm diffinitiuarum habent: & in ſpecie etiam an aduerſus ſententias in poſſeſſorijs latas.

POſt completum publicatumq; proceſſum, & concluſionem in cauſa facta, ſi adhuc durat inſtãtia prima iudicij, & perempta non eſt, notiſsimum eſt quod ad ſententiã deuenitur, in qua & a qua cũ læſio infinitis modis contineat, & reſultet, tã minorum quam maiorum; De reſtitutione aduerſus ſententias plenè diſcutiẽdum eſt; Quæ quidem materia adeo ampla eſt, vt multas paginas occupatura ſit.

Vt autem ordine claro omnis amplitudo materiæ, & difficultas inſimul explicentur, & faciliores reddantur, prius ab interlocutorijs initium faciemus, deinde ad diffinitiuas ſententias, & reſtitutiones aduerſus illas deueniemus.

Sub hac autem prima quæſtione de interlocutorijs, intelligemus de illis, quæ non habent vim diffinitiuæ, & non præiudicant penitus negotio principali, & meritis illius, & primam hanc partem interlocutoriarum hiſce ſex articulis expediemus.

Primo, an regulariter detur reſtitutio in integrum minori, vel maiori, aduerſus interlocutorias in genere.

Secundo, in ſpecie, an reſtituatur minor aduerſus primum decretum.

Tertio, An maior reſtituatur aduerſus illud.

Quarto, an maior reſtituatur aduerſus ſecundum decretum.

Quinto, an maior reſtituatur aduerſus illud.

Sexto, an minor vel maior reſtituantur aduerſus ſententiam in poſſeſſorio latam.

Articulus I.

AD primum, an ſcilicet regulariter detur reſtitutio
1 in integrum aduerſus interlocutorias † in genere. Videtur quod non.

2 Primo, quia regulariter interlocutoriæ † ſunt modici præiudicij, & reſtitutio in integrum non datur ob modicum damnum. l. ſcio. ff. de reſt. in integ. & dictum fuit ſupra plene quæſt. 4. artic....

Secundo, quia ita per hanc rationem tenuerunt ſimpliciter Imo. in c. coram. de reſtit. in integ. refert Capyc. dec. 13. n. 4. & latius Inn. in d. ca. coram, & Cardi. ibi in tertia quæſt. per totum.

Tertio facit, quia iudex poteſt illas contrario imperio reuocare. l. quod iuſsit. ff. de re iu. ergo ſuperflua eſt reſtitutio.

In contrarium eſt communis concluſio.

Bartol. in l. diuus. numero 6. ff. de reſtit. in integ. gloſ. in l. fina. in gloſa magna. C. ſi min. ſe maio. dix. & ibi doctores communiter ſequuntur, & Albe. in ſpecie in l. minor autem magiſtratus. numero quarto, ff. de minor. Aret. in l. 1. verſic. vnde. C. ſi minor ſe maio. dix. Bellam. in c. querelam. num. 3. de teſtibus. Paul. de Caſtr. in conſ. 37. nu. 2. lib. 2.

Facit pro hoc ſecundum Alber. l. penul. C. de aut ho. præſt. in ſui generalitate.

Digitized by Google

Et melius comprobatur ratione clara, quia non poteſt negari quin interlocutoriæ dicantur grauamen, ergo ſi grauamen continet, læſionem quoque contineat neceſſe eſt:& ſic reſtitutio denegari non debet.

4 Ego breuiter puto veritatē eſſe iſtam; Aut †interlocutoria eſt omnino modici præiudicij, & procedit prima opinio. Aut eſt non modici præiudicij,& procedit ſecūda, & percurrendo per allegata colligi.eſſe finaliter intentionem omnium,& præſertim ipſiuſmet Innocen.in dicto capitulo coram; vbi poſt longam diſputationem ipſe quoque fatetur, quod ſi iudici videatur quòd ab interlocutoria nimis grauetur eccleſia,non eſt ei deneganda reſtitutio;& hæc eſt mera veritas, quia ob leue damnum non datur reſtitutio, ſed vbi non modice quis læditur,quare non debeat reſtitui in caſu iſto,ſicut in alijs regulariter,non video rationem differentiæ.

5 Quando autem interlocutoria dicatur † eſſe magni, vel modici præiudicij,præallegati non declarant; ſed ex exemplis eorum,& in caſibus in quibus loquuntur, & quos infra proxime ſubijciam,colligitur.

Dicerem igitur,quod vbicunque grauamen, quod affert interlocutoria, non tangit aliquo modo merita cauſæ principalis,neque illis præiudicat, dicatur eſſe modici præiudicij;Prout accidit, quando verſatur circa competentiam fori,vel exceptiones dilatorias,vel excommunicationis, vel ſpoliationis, vel ſuggeſtionis falſi, & ſimilium,vt per Innoc.d.c.coram.in prin. Vbicunq; vero tangit, & oſtendit merita cauſæ principalis, vel non poteſt reparari hoc damnum per diſſinitiuam,tunc dicetur non modici præiudicij, & dabitur reſtitutio.

Ex quibus infertur ad ſequentia.

6 Et primo, † quod aduerſus interlocutoriam quia iudex pronunciat ſe iudicem competentem non datur reſtitutio, Ang.in l.quidam conſulebant.in fi.de re iud. vt refert Felin.in c.exceptionem.nu.26.de excep.

7 Item infertur, quod ab interlocutoria † ſuper declinatorijs,vel dilatorijs regulariter non datur reſtitutio, quia regulariter ſunt modici præiudicij, vt tradit Gem. in.c.1.nu.5.de reſti.in int.in 6.poſt Io.And.in d.ca.coram, in glo.magna, eo.tit.& in terminis Soc.in ca.2.nu.47.de crimin.falſi.

8 Item infertur,quod ab interlocutoria,† qua quis mittitur in poſſeſſionem ob contumaciam partis, nō datur contumaci reſtitutio,ita Inn. d.c. coram,& ibi Io.And. & Bell.nu.9.& Card.in 4. q. & ad verbum etiam Hoſt. ibi col.2.verſ.indulgentiam &c.

Sed quantum ad hoc eſt aduertendum, quòd præall. fundant ſe in l.verum. ff. de minor. Quia ſcilicet læſio proceſſit ex poſt facto per contumaciam ipſius partis, & ſic tanquam procedens ex caſu fortuito ſecundū eos non eſt iuſta cauſa reſtitutionis.

Ex quo ſequitur, quod & ſi reſtitutio non detur aduerſus interlocutoriam hanc,propter quam in poſſeſſionem mittitur aduerſarius, detur tamen aduerſus ipſam miſſionem in poſſeſſionem, vt dicam infra art.ſeq.

9 Limita prædictas illationes, † niſi huiuſmodi interlocutoriæ concernerent notabile præiudicium,per ea quæ dixi, & plene declaraui ſupra q.64.art.5. & ſeq.

11 Infertur etiā ex ſecundo capite diſtinctionis,† quod aduerſus interlocutoriam ſuper iuramento debiti datur reſtitutio,vt concludit Innocen.d.c.coram, & ibi Bellam. numer.13.de reſtit.in integ.

11 Prædictas omnes concluſiones, † in quibus concluſum eſt dari reſtitutionem extende, vt licet appellatio ab interlocutoria non poſſit iuſtificari ex nouis actis,tamen reſtitutio ab interlocutoria poteſt, ita ſing. Aret. in l.2.verſic.primum eſt.C.ſi min.ſe maio.dix.

Articulus. II.

12 AD ſecundum, An ſcilicet minor reſtituatur in integrum aduerſus † Primum decretum?

Non habet articulus difficultatem, ſed ponam plura capita, quorum ſubordinatione indiget.

De quatuor igitur quæritur.

13 Primum eſt,an minor reſtituatur aduerſus † primum decretum quod ob ſuam contumaciam paſſus eſt.

Et in hoc conclude quod ſic,prout omnes infra allegandi ſine ſcrupulo concedunt, & eſt tex. expreſſus pro hac communi in l.ſi finita. §.ſi forte. ff.de damn.infect. & in l.minor ēt.ff.de minor.ſm Bart.in d.§.ſi forte.

Ratio ſatis clara eſt, quia negligentia propria incidit in damnum poſſeſſionis rei ſuæ,ergo&c.

14 Secundum eſt, an † abſque alia probatione læſionis reſtituatur,& mihi ſemper viſum eſt quod ſic, ex eo qa impoſſibile eſt quod læſus non ſit minor,ſi paſſus ſit primum decretum ob contumaciam ſuam, vt de ſe patet, & præſetim ſtante cōmuni opinione & vera, quod non poſſet audiri niſi refectis expenſis, vnde refectio expenſarum ſatis probat læſionem, & poſtea reperi ita tenentem Petr.Antonium Anguſ. in conſ. 3.nu. 19. lib.4.& allegantem Bart.in d.§.ſi forte.

15 Tertium eſt,† an reſtituatur refectis expenſis,vel abſque alia refectione expenſarum.

In quo dubio variæ reperiuntur opiniones, ſed poſſunt vt confuſæ potiuſquam contrariæ ad concordiam per diſtinctionem redigi,dicendo ſic.

Aut miſſio fuit facta contra minorem indefenſum,& verior & magis communis ſententia eſt, quod reſtituatur,& non reficiat expenſas,per tex.in l.vltima,C.ſi aduer.rem iud.ibi,nullum vobis fiet præiudicium,& ibi doctores,& l.cum & minores, & ibi Petr.& alij C. eod.& l.acta.§.finali,ff.de re iudic.& in l. contra pupillum. C. qui leg.perſon.l.1.& l.in cauſę,la ſeconda, ff.de minor. Iacobus de Aren.& poſt eum Ioan.And.poſt Specu.ibi in tit.de primo & ſecūdo decreto. verſ.quid ſi non reperiantur &c.& Auſrer.plene in add.ad Capel.Toloſ. deciſ.330.& in hoc non videtur difficultas,licet Iacob.de Aren.aliter etiam diſtingui poſſe dixerit, vt refert eum Auſrer.præall.ſed vtique prædicta concluſio ſic ſimpliciter facta maiorem habet æquitatem & veritatem,quia imputare debet ſibi actor,quare nō petierit curatorem minori, vel amicos eius vel conſanguineos perquiſiuerit,quòd eum defenderent &c.

Aut miſſio fuit facta contra minorem defenſum, & tunc aut tutores,vel curatores minoris non ſunt ſoluendo,vel alia de cauſa non poteſt eſſe cautum minori per recurſum contra eos,& omnes admittunt magis communiter quod reſtituetur minor abſque refectione expenſarum, vt colligitur ex d. Auſrer. in add.d.deciſio. 330.verſic.deinde redeundo ad verba Iacobi &c. per l. cum mandato.ff.de minor. & l. ſumma cum ratione. §. ſi dolo.ff.de pecul.& l.ſi.ff.de adminiſ.tut.& l.1.§. hoc edicto.ff.ne uis fiat ei.

Aut tutores,vel curatores minoris ſunt ſoluendo, & tunc aliqui tenent quod reficiantur expenſæ minori ab ipſis tutoribus, vel curatoribus,nō autem quòd ope reſtitutionis poſſit euitare,quominus illas ipſe reficiat aduerſario.ita Iacob.de Aren.præall.& Specul.& Io.And. & Auſr.per l.qui ſolidum.§.etiam.ff.de leg. 2. & facit l. non eſt ignotum.C.de admin.tut.

Et facit etiam ſimilis concluſio facta ſupra in præced. quæſtione art.fi.& ita tenet firmiter Capel. Tholoſ.deciſ.330. Sed alij doctores ſimpliciter tenent reſtitutionem dari minori aduerſus primum decretum,Bar. in d. l.ſi.§.ſi forte.ff. de dam.inf.& ibi Alex.in §. Iulianus, n. 84.& idem Alex.in l.de die.§.tutores.num.6. ff.qui ſatiſd.cog.Hoſtien.& Card.in c.corā,de reſt.in int. Boer. deciſ.

deciſ.63.nume.5.Neuizan.conſilio 17.nu.14. cum concord.& clare aperit Natta conſilio 17.nu. 6.dicens hanc eſſe communem,& ego veriorẽ etiam puto,& ita teneo.

Et vltra d.§.ſi forte,qui indiſtinctè loquitur,& d.l.minor etiam,quæ pariter nihil dicit de refectione expenſarum,moueor clara ratione;nam abſque alia reſtitutione in integrum poteſt is, qui paſſus eſt miſſionem ex primo decreto,recuperare tenutam,ſi purgata contumacia, & refectis expenſis velit ſe defendere, & audiri, vt per omnes in d.l. ſi finita.§.Iulianus.ff.de dam.infect.& per Alex.d.§.ſi forte.Ad quid ergo lex daret reſtitutionem in integrum minori aduerſus primum decretum pro recuperatione tenutæ, ſi minor teneretur nihilominus reficere expenſas,cum quilibet maior illam recuperet ſi expenſas reficiat, & ſe defendere velit.

Præterea reſtitutio in integrum debet reponere minorum in priſtino ſtatu quo ad omnia,l.qđ ſi minor.§.reſtitutio.ff.de minor. ſed ſi non reſtitueret ei ſuam tenutam abſque refectione expenſarum , non reponeret eum in priſtino ſtatu,in quo erat ante miſsionem in poſſeſsionem ipſius aduerſarij,quia eo tempore ad aliquas expenſas non tenebatur,neque tenutam amiſerat,ergo &c.

Et ſic tenendo non obſtant contraria,nam ad d.l. qui ſolidum.§.etiam.reſp.quod ibi nil de reſtitutione,ſed ſoluendis vſuris, vel expenſis ipſo iure &c.& ad l.non eſt ignotum,reſp.quod ſimiliter ibi ipſo iure fit condemnatio expenſarum contra tutores,vel curatores temere litigantes,& nihil de reſtitutione in integrum, ſi facta fuiſſet condemnatio ab homine, vel a lege contra ipſum minorem, vel pupillum.

Ad authoritatem autem Capellæ Tholoſ. d. deciſ. 330.reſp.quod ſalua pace illorum patrum opinio illa eſt contra iura,& rationem ſupra adductam,& contra communem ſententiam vt oſtenſum eſt,neque authoritas in qua fundat ſe Capella Tholoſ.me mouet,quia Bartol.in d. §. ſi forte.hoc non dicit, ſed imo contrarium innuit, cum inquit quòd minor reſtituitur aduerſus primum decretum abſque alia probatione læſionis,cum inciderit in damnum expenſarum ad quas tenetur, quod diligens paterfamil.non feciſſet . Minus obſtat dictum Hoſtienſis in ſua ſumma de reſt.in int.§.fi.in fine,quia ibi loquitur quando poſt annum minor vellet recuperare tenutam,ad hoc,vt euitet vim rationis prædictæ. Sed hoc nihil eſt, quia poſt annum agitur de ſecundo decreto, vt per Hoſtienſ. met. in titu.de contumacia, ver. & quero quando &c. Quinimo ipſemet Hoſt.d.titu.de reſt.in int. §.pen.in fine,dicit quòd ſuccurritur minori ope reſtituti.ſi bona eius capta ſint ex cauſa iudicati, & grande dãnum ex hoc ſentiat, quia intereſt eius non ſolum de bonis eius non minui, ſed etiam litibus, & ſumptibus non vexari.l. minoribus.ff. de minor. ergo vult quod etiam pretextu damni expenſarum debeat concedi ei reſtitutio, quaſi dicat, quod in hoc ſolo conſiſtere læſionem ſufficit &c. & ſic tene, quòd reſtituatur minor aduerſus primum decretum abſque aliqua refectione expenſarũ.

16 Quartum dubium eſt,† an iſtas expenſas effugiat minor ope reſtitutionis an ipſo iure.

Præallegati omnes tenẽt quòd ope reſtitutionis, quia aliàs non poſſet audiri niſi refectis expenſis &c. & hæc eſt communis omnium nemine diſcrepante.

Solus contrarium tenet Lodou. Bologn.in repet. l. ſi finita.§.Iulianus.nu.143.ff. de dam. inſect.

Hac ratione,quam claram dicit.Nam ad expenſas reficiendas non tenetur hoc caſu,quia non eſt contumax, vt eſt expreſſum in ca.cum veniſſent, de eo qui mitt. in poſſ.cau.rei ſeru. ſed minor neque poteſt eſſe contumax hoc caſu,ergo probat minorem ſic, quia primum decretum & miſsio ex eo non conceditur niſi contra contumacem per vltimum peremptorium.l. conſentaneum. C.quomodo, & quando iudex, ſed hoc peremptorium interpoſitum contra pupillum , vel minorem nullius eſt momenti.leg.contra pupillum.ff. de re iud. ergo &c.

Tene communem.

Et ad hanc rationem breuiter reſpon.quòd d. l. con-
17 tra pupillum.loquitur in pupillo † vel minore indefenſis,tunc enim peremptorium contra eos emanatum nullum eſt ipſo iure,aliàs clarum eſt de iure,quòd tenet, & ipſi reſtitutione indigent, vt d.l.ſi finita. §. ſi forte. cum ſimilibus ſupra adductis, & per Bartol. in dict.l.contra pupillum.

Articulus III.

18 AD tertium, an ſcilicet † maior reſtituatur aduerſus primum decretum.

Videtur quod non.

Quia ita tenet Pau. de Caſt. in l. ſi quis inſtituatur.§. & ideo.num.7.ff.de hær.inſt.

Per hanc rationem.

Quia ſuperflua eſt hæc reſtitutio, cum quilibet reuertens audiri debeat ſi vult ſe defendere,non obſtante hac miſsione ex primo decreto.

Neque quo ad expenſas quicquam prodeſſe videtur reſtitutio,quia imo ipſo iure ab illarum refectione tutus eſt is qui impeditus fuit,ſecundum Imol. in d.l.ſi finita. §.Iulianus. ff. de dam. infect. quem videtur defendere Dec. in d.cap.conſultationibus.numer. 25. & ſequen.& Iacob.de Sancto Georg.in l.de die.§.tutor. nu. 5. ff.qui ſat. cog.

Sed contra eſt text.in l.ignorare,& ibi omnes. C. de reſtitutio.milit.vbi hoc ad literam dicitur.

Et ita tenendum eſt regulariter.

Ad contrariom reſpon.Abb.in cap.fina.numer. 8.& 9.de eo qui mittit.in poſſ.cauſa rei ſeruan.dum ſentiens hoc contrarium inquit, quod reuerſus recuperabit poſſeſsionem abſque aliqua refectione expenſarum , & ſic reponetur per omnia in priſtino ſtatu, in quo erat antequàm miſsio fieret,quòd non contingit alijs,quibus iure communi tantum datur recuperatio rei ſuę,nam reficiũt expenſas.& idem vult Dec.in cap.conſultationibus.nu. 25.de offi.deleg.& verum puto,per ea,quę dixi articulo præcedenti in tertio dubio.

Nec obſtat,quod ipſo iure ab iſtis expenſis tutus ſit is qui vult recuperare tenutam ſuam. Quia hoc eſt contra communem ſententiam de qua dixi art. proxime prece. d.3.dub.licet aliqui contrarium ſentiant.

Præterea etiam dici poteſt,quod opin.Imolæ, Decij,& ſequacium procedit, quando actor ſciebat reum abeſſe ex iuſta cauſa,& tamen voluit fatigari impenſis, vt mitteretur in poſſeſsionem ex primo decreto in bonis huius abſentis,quem ſciebat legitime condemnari non poſſe, vnde ſibi imputare debet &c. ſi vero ignorauit tunc ſit opus reſtitutione, ſicut dicimus aliàs de iudice, qui citauit ad ſententiam eum quem ſciebat eſſe abſentem & non poſſe venire, nam ſi ad ſententiam ſcienter ſic deueniat, nulla eſt ſententia eius, aliàs ſi ignorabat, tenet ſententia,ſed datur reſtitutio ipſi abſenti reuerſo, vt dixi ſupra aliàs.

Et licet hæc concordia diuinationem forte ſapiat quoad mentem Imolæ,tamen multo æquiorem & ſecuriorem illam puto, quàm eius periculoſam opinionem contra communem.

Retenta igitur concluſione.

Limita primò, vt ex proxima diſtinctione colligitur.

19 Limita ſecundò, † vt non procedat,quando quis arripuiſſet iter Romam ex aliqua iuſta cauſa, nam

cum contra eum non poſsit deueniri ad miſsionem aliquam etiã ex primo decreto, ſequitur quod ſi facta fuerit miſsio contra eum ſit nulla, & reſtitutione non indigeat, & quod non poſsit fieri miſsio aliqua contra hunc notat ſing. Abb.ex illo text.in cap.meminimus, num.4. de appellat.ſubdens in fine, quod ita limitari poteſt d. l. ignorare.C.de reſt.mil.

Articulus IIII.

29 AD quartum, An ſcilicet † minor reſtituatur aduerſus ſecundum decretum.

Videtur quòd non.

Quia minor non reſtituitur aduerſus veram contumaciam quæ eſt delictum, vt dicetur infra q. 82. artic.7. ſed ad ſecundum decretum non deuenitur, niſi exiſtente minore in vera contumacia, ergo &c.

In contrarium eſt veritas, & communis omnium cõcluſio, glo.in l.ſi minor.ff.de bon.auth.iud.poſsid. Paul. de Caſt.in d.l.ſi finita.§.poſteaquam.ff.de damn. inſ.& Alexan.ibi in §.Iulianus, num.84.& idem Alex.in l.cõtra pupillum, num.3.ff.de re iud. Zaſ.in d.l. ſi finita.§.ſi quis autem.verſ.9.&c.Boer.deciſ.63.nume.5.& Natta conſil.541.num.10.& 11.Illuſt.Card.Alban. in add.ad Bar.in d.l.ſi finita.§.ſed ſi forte.ff.de damn. inſ.

Tex.eſt expreſſus in d.§.ſed ſi forte, & in l.ſi minor.ff. de bon. auth. iud.poſsid.vt allegat etiam Natta præall.

Ratio autem eſt, quia maxime læditur minor, amittendo poſſeſsionem rerum ſuarum, præſertim quando iuſſum eſt per iudicem deueniri ad venditionem & ſubhaſtationem bonorum illorum.

Ad contrarium reſpondetur, quòd nos non præſupponimus minorẽ eſſe in dolo vero, quo caſu tantum nõ datur reſtitutio aduerſus contumaciam, vt dicam infra q.8.art.7.

Quod ſi in dolo vero eum eſſe præſuponamus, concluſio non procedet, quia minor non reſtituitur aduerſus dolum verum, vt dicam infra q.83.art.2.

21 Amplia communem concluſionem, † vt quæ dicta ſunt in minore procedant etiam in pupillo doli capace; quia ipſe quoque patitur miſsionem ex ſecundo decreto propter nimiam eius contumaciam, ſed reſtituitur. Brunus de ceſ.bonorum, in 3.q.4.prin.num.10.

22 Limita vero dupliciter, Primo, † vt dixi in reſponſione ad contrarium.

23 Secundo, vt non procedat de ſtylo † ſignaturæ Romanæ, quæ eſt, quod quando reus contumax poſt omnes, vel tres ſententias per contradictas latas comparet, petens reſtitutionem non detur reſtitutio ei niſi cum clauſula parito iudicato, & hoc propter nimiam partis contumaciam, ita Veſtr.lib.4.cap.4.nu.9.

Ampliat hoc Veral. idcſt deciſ.353.etiam in vna ſententia ſic lata.

Sed tu limita, vt procedant hæc quoad expenſas & fructus tantum, non autem quoad cauſam & rem principalem, nam & petita reſtitutione per comparentem quoad cauſam principalem impeditur executio, Chiſſan.deciſ.166.& æquiſsimum eſt.

24 Nam contumacia nimia bene † mulctanda eſt in ipſo contumace per refectionem expenſarum & amiſsionem etiam fructuum, ſi ita iudici videatur, ſed non propterea poteſt facere, quod res de qua agitur, magis pertineat ad actorem, quam pro vt iuris erit in diſceptatione dominij illius, ideo &c.

Articulus V.

25 AD quintum, An ſcilicet † maior reſtituatur aduerſus Secundum decretum?

De tribus contingit dubitare.

26 Primum eſt, † an aliquod remedium competat ipſis reuerſis aduerſus ſecundum decretum.

Et in hoc concluſio clara eſt, quod ſic, text. eſt apertus in l.ignorare.C.de reſt. mil.ibi, venditionem autem in id tempus differri &c. Item eſt tex.in l.Fulcinius. §.1. ff.ex quib.cauſis in poſſeſsio. eatur & in l. item ait prætor.§.1.ff.ex quibus cauſis maio.cum ſimil. de quibus in ſeq.dubijs, & habetur per docto. in cap. conſultationibus, de offi.deleg.vbi glo.Abb.& alij.Alban. in add. ad Bartol.in d.l.ſi finita.§.ſed ſi forte.ff.de dam. infect. Iacob.de S.Georgio in d.l.de die.§.tutor, numer. 5. ff.qui ſatiſd.cogantur, & quantum ad hoc primum, nihil remanet dubietatis.

Secundum eſt, † an hoc procedat etiam, ſi quis fuerit abſens ex cauſa non neceſſaria, vel non priuilegiata ſed mere voluntaria?

Videtur quod non.

Vt ſentit Innoc.in c.ſi aduerſus.de eo qui mitt.in poſ. cauſa rei ſeruandæ, & idem videtur dicere quod ſit verum, & communis opinio Felyn. in d. c.conſultationib. de off.deleg.vbi gl.Abbas, & alij & Alban.in d.§.ſi forte.ff.de dam.inſ.qui videntur ſic ſentire.

Sed contrarium clare tradit Bal.in d.l.ignorare, num. 1.& ego puto veriſsimum per text.apertum in l. Fulcinius.§.1.ff.ex quibus cau.in poſſ.eatur, ibi (non ſufficit eum latitare, vt ad venditionem bonorum deueniatur, ſed neceſſarium eſt, vt latitationis cauſa latitet.)

28 Sublimitari tamen debet in † cauſa damni infecti, in qua ſi abſentia non ſit priuilegiata non ſuccurritur, ita Paul.de Caſtr.in d.l.ignorare.in fine, quod eſt notabil. quia in his terminis poterit ſuſtineri opinio Fel. & Inn. vt non ſit penitus erronea, & contra d.l.Fulcinius.in §.1.

29 Tertium dubium eſt. † An hoc procedat ipſo iure, & abſque auxillio reſtitutionis in integrum, an vero reſtitutione opus ſit.

Videtur autem quod ope reſtitutionis in integrum.

Per tex.in l.ſi finita.§.ſi forte.ff. de dãno infect. Per quem text.ita tenuerunt gl.in d.l.ignorare, in verbo poſſidere, & glo.in l.contra pupillum, in verbo habet, circa fin.ff.de re iudi.Ad idem glo.in l.Fulcinius. in §. 1.ff.ex qb.cauſ.in poſſ.eatur. Alber.in d.l.ignorare, ver.ſed nec iſta diſtinctio.glo. in l.Imperatores.ff.de re iud.Fely.in d.c.conſultationibus, nu.24.& eſt de mente etiam Dec. poſt Abb.ibi.

In contrarium eſt alia glo.in d.l.Imperatores.in verſ. fin.& Fulg.in d.l.ignorare, nu.1.& ibi idem tenent Bar Paul.de Caſt.& Ang & dicit hanc eſſe veriorẽ, & communem ibi Bal.verſ.& non ſolum.

Et pro hoc eſt text.fortis in d.l.Fulcinius.§.1.ibi, nullius momenti eſſe.

Secundo probatur per d.l.ignorare, dum ibi dicitur non debere veniri ad venditionem bonorum, iuncta l. cum lex.ff.de fideiuſſ.

Tertio per d.l.Imperatores, dum ibi dicitur, fruſtra deſiderari reſciſsionem faciẽdam a Principe, cum a principio venditio non tenuerit.

30 Ego puto ſic dicendum, † Aut venditio ſeu ſecundũ decretum de vendendo ab initio non valuit, quia fuit factum contra non latitantem, ſed contra impeditum ex neceſſaria, vel probabili cauſa, & veriſsima eſt ſecunda opinio, quam communem dicunt per iura, quæ pro ea allegantur, quæ clara ſunt, vt patet ex eorum inſpectione, fallit vt infra in limit.

Aut ſecundum decretum ab initio tenuit, & ſi tenuit, quia contra vere latitantem emanauit, tunc dico reſtitutionem non dandam, quia prætor non ſuccurrit ijs qui doloſe leſionem patiuntur, vt alijs ſcilicet noceant, l.ſciẽdum.ff.ex quib.cau.maio.

Si tenuit, quia curator datus ſit bonis ipſius abſentis,

vel

Digitized by Google

vel ex iuſta cauſa, vel etiam ex voluntaria, dum tñ non animo fraudandi creditores, & tunc media via electa ſcilicet ne diligentia creditorum fruſtratoria ſit, & ſimul ne bona ſua amittat is qui doloſe non latitat, abſque facto ſuo, puto ipſo iure decretum & venditionem inde ſecutam valere, ſed ope reſtitutionis ſuccurendum ipſi reuerſo, vt bona ſua recuperet ſolutis creditoribus &c. & ſic procedat prima opinio.

Et ita tenendo, ad §. ſi forte, reſp. nonnulli, quod ſpeciale eſt ibi in cauſa damni infecti, quia celeritatem deſi
31 derat, alij dicunt † magis communiter, quia ibi obligatio non deſcendit ex contractu vel quaſi, vel delicto vel quaſi ipſius rei conuenti, ſed ex natura rei de qua agitur. ita poſt Bartol. in dicta l. ignorate, aiunt omnes alij allegandi ſtatim in ſeq. limitatione.

32 Limitatur primo concluſio † communis, quod ſcilicet ipſo iure reuocetur, & reſtitutione opus non ſit, dupliciter.

Primo, vt procedat quando oblatio procedit ex contractu, vel quaſi, vel delicto, vel quaſi ipſius rei conuen
33 ti, ſi vero ex natura rei ſecus, vt in cauſa damni † infecti vel in cauſa noxali, vel ſimili &c. ita tenent, & de communi aliorum conſenſu in hoc teſtantur Bartol. in d. l. ignorate, in prin. & Bal. ibi, numer. 1. & Paul. de Caſt. Ang. Fulgoſ. & omnes ibi, nemine diſcrepante, & ita ſimiliter & magiſtraliter diſtinxit Barto. in d. l. Fulcinius, §. 1. ff. ex quib. cau. in poſſ. eatur.

Per tex. in d. §. ſi forte, quem ita procedere aiunt præallega. omnes communiter, & etiam per text. in l. 2. ff. ſi ex noxali cauſa agatur, ſecundum Ang. & Fulg. præall.

Tertio eſt etiam text. in l. ab hoſtib. in princ. in verſ. ſi damni. ff. tit. noſtro, ibi & Bald. & Alber.

34 Ratio autem differentiæ quę ſit, † colligitur ex Albe. Fulg. & Paul. de Caſt. in d. l. ignorare. dum dicunt ex eo retractari immiſſionem ex ſecundo decreto, in caſu regulari concluſionis ipſo iure abſque reſtitutione, quia quando obligatio deſcendit ex facto ipſius rei conuēti, tunc ſi dolus & latitatio non concurrat, ex parte eius nō fit miſſio in eius bonis, & ſi fiat nulla eſt, quando vero obligatio deſcendit ex ipſius rei natura, tunc non attenditur qua de cauſa dominus rei abſit, quia bona vel mala fides domini rei non facit quo magis, vel quo minus dalictum vel dãnum ipſius rei tale ſit, propterea fit miſſio in ea, & rem potius vt rem cauſantem damnum actoris, quam vt rem illius domini à quo illud damnũ ex eius aliqua præcedēti obligatione proceſſerit, quia cum nulla eius præceſſerit obligatio, perſonæ eius nō habetur ratio, an ſcilicet abſit vel ne, vel latitet, vel non, quia ſatis eſt, quod nō defendit, neque cauet quominus res ſua dãnum det. Quoniam autem ex iuſta cauſa impeditis non debet quid de bonis eorum minui. l. 1. ff. ex quibus cau. maio. ideo lex indulgēt eis reſtitutionem in integrum.

35 Qua ratione ſtante, ampliatur † limitatio hæc, vt procedat etiam in caſibus ſimilibus, videlicet in cauſa cenſus, vel gabellæ, cum onus ſit reale, & re quodammodo debitum, idem iuris eſſe debet, ſecundum Bald. in d. l. ignorare.

36 Sublimitatur † tamen, niſi iudex ſcierit iuſtam abſentiam iſtius, & tamen ad amiſsionem ex ſecundo decreto deuenerit, nam tunc miſſio eſt nulla ipſo iure, nec reſtitutionis auxilio indiget ſecundum Paul. de Caſt. in d. l. ignorare, & ita concordat dictum gloſæ in l. quæſitum. ff. de re iud. cum alia gloſſa, & fuit opinio prius Petri & Cyni, vt refert Alb. in d. l. ignorare, licet Pau. non dicat.

Et pro eo facit communis concluſio doctorum, quæ eſt cum glo. d. l. quæſitum, de qua dixi alias ſupra pluries, & Bar. in l. cum non. C. quom. & quando iudex, vbi late cum concord. per eum in marg.

37 Sublimitatur ſecundo notab. † vt procedat, quando abſens fuiſſet abſens ex neceſſaria, vel probabili cauſa; & ita loquitur d. l. ſi finita. §. ſi forte, alias ſi ex cauſa ocij abſit, vel voluptatis, vel voluntarie non tamen doloſe latitando; tunc non ſolum nō poterit reuocari decretum, vel venditio ipſo iure, ſed neque etiam ope reſtitutionis, niſi ſaltem refectis omnibus expenſis ipſi aduerſario, & dimiſsis eiſdem oībus fructib. interim perceptis. & hoc dico ex mente eorum ex quibus collegi rationē limitationis principalis, quia in illis ſic abſentibus ex cauſa nō neceſſaria vel probabili non habet locum ratio, de qua in fine dictæ limitationis, ex l. 1. ff. ex quibus cauſis.

38 Limitatur ſecundo principaliter concluſio, † vt non procedat, quando iudex ignorauit abſentiam ipſius debitoris, quia tunc tenet miſſio, ſed datur reſtitutio ſecundum Paul. de Caſt. in l. ſi quis inſtituatur: §. & ideo, nu. 3. ff. de hære. inſt. & hoc eſt quidem notab. dum præſupponit Pau. quod iudici fuerit falſum ſuggeſtum, quod hic debitor latitaret, ego autem puto quod ſi neque etiam dolus creditoris interuenit, vera ſit limitatio, ſecus vero ſi interuenit, quia tunc pariter puto miſsionem nullam ipſo iure, ne dolus proprius actori patrocinetur &c.

Articulus. VI.

39 AD ſextum, An ſcilicet † minor reſtituatur aduerſus ſententiam in poſſeſſorio latam.

Videtur quod non.

Primo quia damnum poſſeſsionis videtur modicum, & momentaneum, vt in rub. & nigro. C. ſi de mom. poſ. ergo &c. l. ſcio. ff. de reſt. in integ.

40 Secundo, quia fortius eſt † remedium appellationis, quam reſtitutionis. l. fin. vbi notant omnes. C. ſi adu. libert. ſed appellatio non datur contra ſententiam in poſſeſſorio latam, ergo neque reſtitutio.

Tertio quia licet non eſſet fortius remedium appellationis quam reſtitutionis, illud tamen veriſsimum eſt, quod idem præſtat minoribus appellatio. l. prætor. ff. de minor. Sed appellatio non datur contra hanc ſententiã, ergo neque reſtitutio.

41 Quarto quia vbi minor pro maiore habetur † ibi nō reſtituitur. l. alterius. C. ſi min. ſe maio. dix. e l. 2. C. de his qui ven. ætat. imp. ſed in cauſa poſſeſsionis minor cenſetur maior, quia habet legitimam perſonam ſtandi in iudicio. l. fin. C. qui legit. perſon. & glo. in c. ex parte, in gl. magna, in prin. de reſt. ſpoliat.

Quinto, quia ſi reſtitui poſſet, ſequeretur, quod non
42 eſſet legitimus contradictor. † l. minor. ff. de procur. l. de die. §. qui mulierum, cum ibi not. ff. qui ſat. cog. ſed dicitur quòd minor in cauſa poſſeſſoria eſt legitimus contradictor, ergo &c.

Sexto etiam alijs rationibus, quas ponunt Gemin. in c. 1. de reſt. in integ. num. 6. in 6. & Menoch. in tit. de retinen. poſſ. remed. 3. nu. 8 14. & ſeq. vbi plene.

Sed contra eſt communis omnium ſententia.

Gloſ. in l. vnica, in gl. magna, C. ſi de mom. poſſ. &c. vbi ponit rationes prædictas, & demum ſic concludit, & ibi ſequuntur omnes, Cyn. in fine. Bart. in fine. Bal. num. 7. Alber. n. 3. Ang. in fin. Fulg. in fine, Salyc. verſ. quæro 3. cum gl. Bal. in l. fi. num. 6. C. qui legit. perſo. & ibi Pau. de Caſt. num. 1. & 2. Huber. Zuccard. in rep. l. fi. n. 450. C. de ed. diui Ad. toll. Alex. in l. ſciendum, num. 36. ff. de verb. oblig. & canoniſtæ ſimiliter omnes, Io. And. in c. 1. num. 1. de reſt. in integ. in 6. Io. And. & Card. in c. coram. in fi. eod. tit. & ita Gemin. in c. 1. nume. 6. eod. In 6. & Cur. in auth. ſacramenta, n. 126. C. ſi adu. vend. Paul. de Caſt. conſ. 27. n. 2. lib. 2. Pet. Ant. Anguſc. cōſ. 3. n. 19. lib. 4. Rebuff. de reſt. in integ. artic. 2. gloſſ. 1. in fine. Me

noch.de adip.poſſ.remed.4. numer.906.& plenius cum
cocord.& de cõmuni, de retinen.poſſ. 3. remed.n.851.
Capyc.deciſ.13.num.10.Achil.deciſ.295.Atag.dec.19.
& diſcrepantem non habet hæc concluſio.

Pro qua adducuntur plura.Primo quia generaliter da
tur reſtitutio contra ſententiam, præſertim quando ap-
pellari non poteſt.l.1.C.ſi adu. rem iud.& per totum il-
lum titulum.

Secundo quia vbicunque minor ſui fragilitate lædi-
tur ibi reſtituitur,l.non omnia.ff.de minor.l. ait prætor.
§.1.ff.eod.Sed hic læditur enormiter,primo propter fru
43 ctus,† quos interim dum diſceptatur cauſa dominij per-
cipiet aduerſarius eius, cum quibus litigare poterit. ſe-
cundo,quia in pari cauſa dominij minoris conditio dete
rior remaneret.§.commodum, inſtit.de interd.ergo &c.

Tertio facit bene c.1.de reſt. in int. ſecundum vnum
intellectum de quo ibi per Abb.num.6.

Quartò facit l.properandum, in princip. ibi ſiue ſu-
per poſſeſsione &c.iuncto §.fin.C. de iudic.

Quinto,per cap.2.de reſt.in int.ibi poſſeſsione ſubie-
ctionis vſus eſt, & proſequendo reſiduum thematis il-
lius textus.

Et ſic firmiter tenendo.

Ad contraria reſp.ſic.Ad primum,ex ſecunda ratione
pro concluſione adducta.

Ad ſecundum,& tertium,vnica reſpõſione dicit Bal.
44 in d.l.vnica,num.7.quod non tenet conſequentia, † ſed
non deducit. Dic igitur,quod ratio differentiæ eſt,quæ
colligitur ex gloſa in d.l.vnica,dũ reſpondet ad hoc con
trarium,allegatur l.præfecti.ff.de mino.vbi dicitur,quod
vbi appellatio prohibetur,non ſemper prohibetur reſti
tutio,& ſubdit tex.Hæc idcirco tam varie,quia appella-
tio iniquitatis ſententiæ querelam, reſtitutio vero erro-
ris proprij veniæ petitionem,vel aduerſarij circumentio
nem continet,ex qua ratione tollitur contrarium, nam
ex eo non appellatur in cauſa poſſeſsionis, ne propter
momentaneum præiudicium ſi quod eſſet detegeretur
iniquitas ſententiæ. quæ ratio non militat in reſtitutio-
ne,quæ nullã præſupponit iniquitatem ex parte iudicis,
ſed dũtaxat ipſius minoris errorem,ex qua ratione,ſi tu
intelligens aduertis oritur magna limitatio ad hanc con
cluſionem,de qua dicam infra in limitatione.

Neque obſtat illud, quod quaſi pro corroboratione
adducebatur, videlicet, quod fortius remedium eſt ap-
pellatio, quia iuris communis eſt, quàm reſtitutio, quæ
ſpecialis eſt, quia reſpondetur, quòd tunc eſt fortius ius
45 commune † quàm priuilegium, quando priuilegium eſt
ſine cauſa, ſecus vero ſi ex cauſa legitima conceſſum,
quia ſapit tunc naturam iuris communis propter ratio-
nem iuris cõmunis ex qua illud conceſſum eſt,ita elegã
ter declarat Alber. in d.l.vnica.et ita eſt in priuilegio re
ſtitutionis minorum,vt ſupra dictum eſt q.1. artic....er-
go &c.

46 Ad quartum reſp.quod non tenet conſequentia, † mi
nor habet legitimam perſonam ſtandi in iudicio,& ma
ior cenſetur aliquo caſu,ergo non reſtituitur.Nam vide-
mus quod interueniente curatore, minor eſt legitimus
contradictor, & tamen reſtituitur,item maior cenſetur
in cauſa matrimoniali,& tamen reſtituitur,vt cap.ex par
te,de reſt. ſpoliat.vbi gl. & per Alex. conſi. 80.libr.7.&
declarat latius Abb.in ca.ex parte,numer.16.& ſeqq.&
Didac.lib.Variar.reſol.primo ca.5.verſi. contrarium.&
ſeq.& dixi plenius cum ratione huius dicti ſupra q.60.ar
tic.3.

47 Ad quintum reſpon.quod minor eſt legitimus † con
tradictor quoad hoc,quod iudicium aliàs eſſet nullum,
ſi non cenſeretur maior,& non haberetur pro legitimo
contradictore,vnde quamuis reſtitui poſsit, tamen non
ceſſat propterea, quia ipſum haberi pro maiori non fa-
ciet eum haberi pro legitimo contradictore, reſpectu
nullitatis iudicij,quæ aliter committeretur.

Stat ergo concluſio,quòd minor reſtituitur aduerſus
ſententiam in poſſeſſorio latam.

48 Quam amplia,vt procedat etiam † quoad poſſeſionẽ
per negligentiam amiſſam, nam minor ſi culpa,& negli
gentia propria cecidit à poſſeſsione rei ſuę,reſtituitur vt
ſing.decidit Rimin. in conſil.428. num.28.& 29.lib.4.
allegans Hoſtien.& Ioan.And.in c. accedens,vt lit.non
conteſt.& Anton.& alios in capit.ſæpe, de reſtitut.ſpo-
liat.& idem late deducit,& declarat Menoch. de recup.
poſſ.remed.15.num.105.& ſeqq.numer.138. vbi in ter
minis concludit.

49 Amplia ſecundò,potius † extende ampliationem præ
cedentem, vt procedat etiam in maiore, qui iuſta cauſa
reſtituitur aduerſus amiſſam poſſeſsionem propter eius
abſentiam, vel aliud legitimum impedimentum,vt eſt
text.in l. ait prætor.§. 1.ff.ex quibus cauſ.maior. & facit
a fortiori l.1.§.item propter inundationem.ff.de itin.a-
ctuque priuat. & poſuit in terminis Alber. in l. ſed & ſi
per prætorem.§.fin.ff.eo.ex quibus cauſ.maio.de eo ſci-
licet, quod propter inundationem poſſeſsionem a-
miſit.

Limitatur econtra cõcluſio principalis multipliciter.

50 Et primo, † vt non procedat,quando in poſseſsione
non eſſet facta mentio de iudicio poſſeſſorio,ſed dunta-
xat quod minor reportauit ſententiam contrariam ex
cauſa ſuæ ætatis,nam tunc diceretur ſubreptitium,& vi-
tioſum reſcriptum,niſi tamen fuiſſet oppoſita ab initio
hæc exceptio,& non fuiſſet admiſſa,ita ex Gemin.ca.1.
num.6.de reſtitut.in integrum. in 6.

51 Limitatur ſecundò, vt non ſufficiat † ad obtinendam
reſtitutionem,quòd læſus doceat de læſione,ideſt de bo
no iure ſuo etiam in poſſeſſorio, ſed neceſſe eſt quod ſit
minor,vel eccleſia,qui leſionem prætendit,& reſtitutio-
nem,ita Put.in ſuis deciſ. 137.

52 Limitatur tertiò, vt non procedat, † quando lex vel
ſtatutum dicerent,quod minor in iudicio poſſeſſorio in-
differenter pro maiori habetur, quia propter verbum in
differenter,minor etiam quoad reſtitutionẽ diceretur fa
ctus maior, & ſic non reſtituetur, ita Ang. ſing.in d.l.
vnica,in ſi. C. ſi de moment.poſſeſſ.Sed ego puto dubiã
limitationem propter ea quæ dixi ex communi ſenten-
tia, ſupra in quæſtione de ſtatuto prohibente reſtitutio
nem in integrum,quæ eſt q.15. per totum.

53 Limitatur quartò, vt non procedat, † quando poſſeſ-
ſor allegat titulum infectum,& ſic conſtat plene de non
bono iure eius,& de non intereſſe illius, vt in eo qui al-
legat titulum penſionis, iſte enim ſi petat ſe reſtitui ad-
uerſus ſententiam quam in poſſeſſorio reportauit con-
trariam, allegans iuſtum impedimentum non auditur.
Bellam. deciſ.638. ad idem etiam Guid. Papæ ſing.
782.

54 Limitatur quinto, vt non procedat † in poſſeſſorio
extraordinario. Beninten.deci.79.per totũ, & in ſpecie
nu.8.in prin.vbi habes exemplum quod dicatur hoc poſ
ſeſſorium extraordinarium.

55 Limitatur ſexto, vt non procedat † ſi damnum eſſet
modicum,ita poſt Odofred. & Albe.in l.vltima,nume-
ro quarto, C.qui legit.perſ.ſtandi in iudic. Menoch.de
retinend.poſſeſ.remed.3.numero 862.& exemplum ha
betur per eum in ſentẽtia lata ſuper poſſeſſorio præpar-
torio alterius poſſeſſorij, videlicet,quando iudex inter-
loquitur interim ſuper poſſeſſorio, ne deueniatur ad ar-
ma,donec cauſa poſſeſſorij legitime finiatur,quo caſu re
ſtitutionem non dari aduerſus interlocutoriam hu-
iuſmodi cenſet Menoch. prææalleg. remed. vltimo, nu-
mero 54. vbi concord. plures, & in ſpecie Capyc. de-
ciſ. decimatertia, Didac.practicarum quæſtionum, ca-
pit.

pitu. 17. numero quarto; verſic. ad hęc, qui referunt ita fuiſſe iudicatum in auditorio Neapolitano, & Granatẽſ. Grata. in add. ad Veſtr. libro 5. capit. fina. num. 36. & Beninten. deciſ. 79.

56 Limitatur ſeptimo, vt procedat † quando peteretur reſtitutio ex capite erroris ætatis, ſecus vero ſi prætextu iniquitatis ſententię, nam cum hoc caſu videatur peti reſtitutio loco appellationis, quę denegatur in poſſeſſorio, videtur deneganda quoque reſtitutio, & ita mihi viſum fuit quandoque verum, & notabile, per l. prefecti. ff. de minor. & rationem de qua ſupra in concluſione ad tertium, ſed in pręſenti videtur mihi periculoſa limitatio, quia appellatio non ſolum tractat de reſcindẽda ſententia, ſed etiam de condemnando eum qui vicit, reſtitutio tractat tantum de reponendo minore in priſtino ſtatu in quo erat ante lationem ſententię, vt dicam infra queſtio. prima, articul. quarto. Quo ſtante ratio de qua ſupra in dicta reſpon. ad tertium videtur procedere etiã in hoc caſu, vnde non recederem a concluſione, & regula, etiam in caſu iſto, & ſecurius hoc hodie puto.

S V M M A R I V M.

1 *Appellationum tempora quæ hodie ſint, & qua ratio.*
2 *Appellari ſemper poteſt in grauam nibus quæ habent tractum ſucceſſiuum, vt incarceratione.*
3 *Reſtitutio in integrum aduerſus omiſſam appellationẽ quare non ſit ſuperflua, & num. 5.*
6 *Reſtitutio in integrum ad appellandum, in quo differat a reſtitutione aduerſus ipſam ſententiam diffinitiuam.*
7 *Reſtitutio ad appellandum habet vim interlocutorię. Sed appellatio ab ea in ſcriptis fieri debet.*
8 *Reſtitutione ad appellandum proceditur ſecundum naturam appellationis, vt ſcilicet deuoluat cauſam ad ſuperiorem iudicem, & non poſſit peti niſi poſt ſententiam.*
9 *Reſtitutio vero aduerſus ſententiam coram eodem iudice cognoſci poteſt, & ante & poſt ſententiam peti.*
Minor an reſtituatur aduerſus omiſſam appellationem a ſe, vel tutoribus ſuis.
10 *Tempus appellandi ipſo iure currit minoribus propter ſpecialem iudiciorum reuerentiam.*
11 *Declaratio l. prætor. C. quomod. & quando iudex.*
12 *Et an reſtituatur, ſi antequam ſententia ferretur renunciaſſet appellationi.*
13 *Et an procedat ſi prius ab hac ſententia reſtitutionem petiiſſet, & non obtinuiſſet.*
14 *Declaratio l. 1. C. ſi ſep. reſt. poſtul.*
15 *Et an non procedat niſi minor doceat de læſione, idest quod habet bonum ius in cauſa appellationis.*
16 *Et quid ſi eſſet ſententia a qua appellari non poſſet.*
17 *An maior reſtituatur aduerſus omiſſam appellationem quando ignorauit ſententiam, vel tenorem eius, & litigauit per ſeipſum, non per procuratorem.*
18 *Et quid quando per procuratorem litigauit, & procurator eius ſciuit tenorem ſententiæ.*
19 *Quid ſi procurator fuit iuſta de cauſa impeditus, quominus appellare poſſet.*
20 *Et quid ſi appellare noluit dolo malo.*
21 *Et an indiſtincte domino, an vero cum diſtinctione de qua in l. arbitrio. §. ſi cuius dolo. ff. de dolo.*
23 *Et quid ſi procurator appellare noluit ex mera negligentia.*
24 *A procuratoribus difficilius aliquid exigi poteſt, quã erui claua de manu Herculis.*
25 *Et quid ſi procurator appella. noluit ex bona fide, quia putauit non poſſe, vel non prodeſſe.*
26 *An maior reſtituatur aduerſus omiſſam appellationẽ quando ipſe ſciuit ſententiam, & tenorẽ eius, ſed fuit abſens per totam decendium, vel aliter impeditus.*
27 *Quid quando abſentia fuit neceſſaria, vel ſaltem probabilis.*
28 *Et quare reſtituatur minor hoc caſu ad appellandum, ſi poteſt ad totam cauſam reſtitui.*
29 *Quid quando abſentia fuit voluntaria, abſque contumacia tamen, opinio authorum, numero trigeſimo.*
31 *Quid quando procurator fuit impeditus alio impedimento quam abſentia, videlicet infirmitate & cætera.*
32 *Et quid ſi impedimentum proceſſit ex cauſa iudicis.*
33 *Et quid ſi propter paupertatem non potuit cauſam expedire.*
34 *Et an reſtituatur ſi non fuit abſens vel aliter impeditus per totum decendium, ſed in principio, vel in fine tantum.*
35 *Et quid ſi in principio tantum, in fine autem decendij appellare potuit.*
36 *Et quid ſi fuit impeditus in fine tantum.*
37 *Et hæc reſtitutio an intra decendium peti poſſit.*
38 *Cautela, quando dubium eſſet an decendium tranſiuerit, vel ne, videlicet, appello, & quatenus mihi tempus non ſupereſt, peto me ad appellandum reſtitui.*
39 *Reſtitutio quando ad appellandum denegetur, an denegetur ſi conſtat ex proceſſu de iniquitate ſententię.*
40 *Et an ſit neceſſe, quod ſententia ſit notorie iniuſta ex eiſdem actis.*
41 *Reſtitutio hęc ad appellandum coram quo iudice petenda ſit.*
42 *Reſtitutio hæc ad appellandum ad quantum tempus, & intra quantum detur reſtitutio.*
43 *Et quid ſi impedimentum non durauit per totum decendium.*
Et intra quantum tempus detur hæc reſtitutio.
44 *Reſtitutio an detur aduerſus elapſum tempus petendi recipiendi, vel præſentandi apoſtolos.*
45 *Tempus petendi apoſtolos quantum ſit de iure ciuili. Et quid ſi iudex aliud ſtatuerit.*
46 *Et quando incipit hoc tempus.*
47 *Et an poſſit hoc tempus ex conſenſu partium prorogari ſaltem per viam compromiſſi.*
49 *Et an ſuccurratur aduerſus lapſum huius temporis ipſo iure vel ope reſtitutionis.*
Authoris opinio diſtinguit.
51 *Quid ſi impedimentum propter quod elapſum fuit hoc tempus proceſſit a iudice.*
Et quid ſi non inſtanter, & inſtantiſſime bis & ter petiti fuerint a iudice.
52 *Declaratio cap. ab eo. §. illud autem. de appella. in 6. in verbis illis (vnde conſeta &c.)*
53 *Quid quando impedimentum prędictum proceſſit ab alio, quam a iudice.*
54 *Et an procedat cum diſtinctione l. arbitrio. §. ſi cuius. ff. de dolo, quando impedimentum a tertio proceſſit.*
55 *Reſtitutio in integrum ad petendum, recipiendum, vel præſentandum apoſtolos coram iudice, ad quem, peti poteſt.*

QVESTIO LXIX.

De reſtitutione in integrum aduerſus ſententiam diffinitiuam, & rem iudicatam. Et in primis de reſtitutione in integrum aduerſus omiſſam appellationem ſeu lapſum temporis ad appellandum.

Diffinitiua ſententia lata, poteſt ex ea prætendere ſe læſum is qui victus eſt, vel propter iudicis iniquitatem, vel propter proprium ſui ipſius errorẽ vel negligentiam, vel defectum in probationibus faciendis, & iure ſuo deducendo ad libitum, idque vel ex fragilitate ætatis, vel legitimum impedimentum cauſatum.

Primo quidem caſu indemnitati ſuæ, qui occurrere vult appellare ſolet, & debet.

Secundo caſu reſtitutionem petere neceſſe eſt.

Sed quoniam quandoque omittitur appellatio, & negligenter permittitur labi tempus appellandi, idque accidit, vel propter ætatis fragilitatem, vel propter legitimum impedimentum, de reſtitutione in integrum aduerſus lapſum temporis appellandi, primo loco videndum eſt. Idque his nouem articulis abſolui poteſt.

Primo, de quibuſdam præmiſſis neceſſarijs pro intelligentia dicendum.

Secundo, An hæc reſtitutio regulariter detur minori.

Tertio, An regulariter detur maiori, late diſtinguitur, & in primis, quid quando victus ignorauit ſententiam, & non per procuratorem, ſed per ſeipſum litigauit.

Quarto, Quid quando per procuratorem litigauit.

Quinto, An reſtituatur maior quando ſciuit, ſed impeditus fuit ex cauſa abſentiæ, vel alia per totum decendium.

Sexto, Quid ſi impeditus fuit alio impedimento neceſſario, ſed non per totum decendium.

Septimo, Coram quo iudice hæc reſtitutio petenda ſit.

Octauo ad quid; ſiue quantum tempus detur huic reſtitutio.

Nono, an reſtituantur minor, vel maior aduerſus lapſum tempus petendi, vel præſentandi apoſtolos.

Articulus I.

1 AD primum, de quibuſdam ſcilicet præmiſſis † neceſſarijs præmiſſis pro intelligentia dicendorum.

Præmittendum eſt primo, quod quicquid antiquitus

2 ſtatutum fuerit, circa tempus appellandi. † Hodie iure nouiſſimo decem dies currentes duntaxat conceduntur, quod decendium appellatur, authentica hodie. C. de appellationibus.

Et rõ elegans redditur ab Imp. in corpore. vnde ſumitur d. auth. quare ſcilicet non bidui tantum, vel tridui, vt prius fiebat, cõcedatur, quam notes, quia deſeruit etiam infra dicendis.

Et cum hoc iure ciuili nouiſſimo, concordat etiam ius canonicum, text. eſt in capit. concertationi de appel. in 6.

Et iſti decem dies non currunt niſi à die ſcientiæ latæ ſententiæ, & tenoris illius d. c. concertationi, & gloſ. in cap. ab eo, eod. tit. cum concord. per Marant. in 6. parte, num. 215.

3 Prædicta tamen non habent locum in † grauaminibus, quæ haberent tractum ſucceſsiuum vti eſſet carceratio, tunc enim poteſt ſemper appellari, quia ſemper, & qualibet die, & hora quis iterum grauatur. Bal. in l. 2. n. 7. C. de epiſcop. aud. Specul. in tit. de appellat. §. reſtat, verſ. quid dices, & ibi Io. And. in c. a dilectus, el ſecundo de reſcrip. cum concord. per Marant. in d. 6. parte num. 216. & in Marg. ad Baldum prædlleg. num. 7. vbi etiam habet pulchram limitationem, quem vide & nota per te ipſum, quia hæc loco præmiſſorum attingo tantum.

4 Præmittendum eſt ſecundo, quomodo † hæc queſtio non eſt ſuperflua, vel indubitabilis.

Cum enim certum ſit minorem poſſe reſtitui aduerſus ipſam ſententiam diffinitiuam, & rem iudicatam, & illa reſtitutio ſit plenior, & vtilior quam hæc reſtitutio ad appellandum tantum, videtur fruſtra quæri an detur reſtitutio aduerſus appellationem omiſſam, & ſic ad appellandum.

Sed breuiter veritas eſt, hanc reſtitutionem vtilem &

5 neceſſariam eſſe in ſuis caſibus; † nam multoties accidit, quod ſententia lædit minorem prætextu iniquitatis iudicis, non ex defectu ipſius minoris, vnde magis intereſt ipſius minoris vel etiam maioris læſi poſſe appellare, & per appellationem poſſe non ſolum ſuſpendere ſententiam, & eius effectum, prout operatur quoque ipſa reſtitutio aduerſus ſententiam ipſam, ſed in fine ſecundæ inſtantiæ reſcindere ſententiam ipſam, non ſolum ad reponendum minorem in priſtino ſtatu in quo erat ante ſententiam ac ſi illa lata non eſſet, ſed etiam ad condemnandum ei aduerſarium, prout fieri poteſt per viam appellationis, non autem poteſt per viam reſtitutionis in integrum, vt dicam infra q. 71. ar. 1. Quemadmodum igitur magis intereſt in aliquibus caſibus poſſe appellare, quam reſtitui in integrum aduerſus ipſam ſententiam, ita defendi poteſt euidenter, quod iſta reſtitutio ad appellandum & vtilis & neceſſaria eſt in caſibus, in quibus magis vtile eſt appellare, quam in integrum reſtitui.

6 Præmittendum eſt tertio, † quod hæc reſtitutio ad appellandum, quoad effectum eius differt multum a reſtitutione aduerſus ſententiam ipſam diffinitiuam. Nam in primis iſta reſtitutio ad appellandum habet vim in-

7 terlocutoriæ, † illa vero diffinitiua eſt, Bal. in add. Specul. in titul. de reſtit. in integ. in princip. Non tamen intellige tu quod procedat quãtum ad hoc, quod appellatio ab ea interpoſita in ſcriptis fieri debeat: quo vero ad materiam clem. appellanti. de appel. & alios effectus, habet vim diffinitiuæ, vt ſing. tradit Bellam. deciſ. 335. ſententia, quod dicit eſſe notabile.

8 Item in reſtitutione ad appellandum † proceditur ſecundum naturam appellationis, vt ſcilicet deuoluat cauſam ad ſuperiorem iudicem, & non poſsit peti niſi poſt ſententiam, ſed in reſtitutione in integrum aduerſus ſententiam proceditur ſecundum naturam reſtitutionis, vt ſcilicet poſsit coram eodem iudice cognoſci, & ante & poſt ſententiam aduerſus totam cauſam, vel omiſſas probationes peti poſsit, ſecundum Bartol. in l. diuus, ep lum. fin. verſ. quæro quid eſt hoc dictum. ff. eo. de reſtit. in integ. & Bald. in l. 1. in fine. C. ſi ſæp. reſt. poſtul. & dicam etiam infra artic. ſeq. in limit.

Articulus II.

9 AD ſecundum, An ſcilicet † minor reſtituatur ad appellandum poſt lapſum decendium ex negligentia ſua vel tutorum ſuorum &c.

Videtur quod non.

Quia ceſſat remedium extraordinarium reſtitutionis in integrum; vbi minor eſt tutus ipſo iure, vt ſupra plena dictum fuit. q... art.. Sed aduerſus præſcriptiones tẽporales minor eſt tutus ipſo iure. l. fina. C. in quib. cau. reſt. in int. non eſt neceſ. & dicam inf. q... art... ergo &c.

Sed

Sed contra eſt veritas.

Tex. eſt in l. ſi ſine. §. pe. ff. de mino. & in l. 1. C. ſi ſæp. reſt. poſtul. & ita omnes paſsim. Gloſa, Barto. & alij in dict. l. 1. & d. l. ſi ſine. §. pen. Azo C. ſi aduerſ. rem iud. num. 2. Alex. conſ. 80. numer. 4. lib. 7. Bertrand. conſi. 313. numer. 7. & 8. libr. 2. Dec. conſil. 436. late per totum. Soc. Iun. conſil. 132. numer. 22. lib. 3. Mauric. cap. 238. Rota deciſ. 228. contra in nouis, & deciſ. 90. non ſufficit, in nouis, quæ eſt deciſ. 5. de reſt. in integrum in nouis, ſed tamen non de hoc in ſpecie quicquam dicit, hoc tamen notat Caſſad. deciſ. 6. num. 5. titu. de appel. & non habet ſcrupulum.

Et ratio clara eſt, quia nimis grauiter læditur minor, ſi non poteſt appellare à ſententia iniqua ex eo ſolum, quia tranſiuit tempus appellandi, vnde &c.

Ad contrarium reſp. ſecundum quoſdam, quòd iura prædicta in quibus fundatur concluſio prædicta, ſunt correcta per d. l. ſin. C. in quib. caſib. reſt. non eſt neceſſ.

Sed hæc ſol. communior reprobatur, per Pau. de Caſt. Fulg. & alios in d. l. 1. C. ſi ſæp. reſt. poſtul. in fine. ex eo quia idem dicunt eſſe de iura nouiſsimo, vt in auth. de appell. & intra quæ tempora. §. 1.

Secundò igitur reſp. gloſa in d. l. 1. & glo. in l. ſi. in verbo conceſſerunt. C. in quib. cauſ. quod ſpeciale eſt in iſtis
10 temporibus appellandi, † & ratio ſpecialitatis eſt propter iudiciorum reuerentiam, & authoritatem, ad quam firmandam currunt hæc tempora minori, quæ aliàs non currerent. l. properandum. §. ſin. C. de iud. & §. pupillus, Auth. de hæred. & falcid. & in l. ſi fideiuſſores. §. in omnibus. ff. mandati. & hanc ſequitur Paul. de Caſt. in d. l. 1. C. ſi ſæp. reſtit. poſtul. & Azo idem voluit in rub. C. aduerſ. rem iud. in fine.

Sed adhuc obſtat l. prætor. C. quõm. & quãdo iudex,
11 vbi ipſo iure minor eſt tutus. † ſed reſp. Bart. & cæteri in d. l. ſin. C. ſi aduerſ. rem iud. quod ibi minor fuit inde læſus non enim habebat curatorem &c. quo caſu dicunt non currere tempus ipſi minori ad appellandum, quia ſententia illa nulla fuit, & reſciſsione per viam appellationis non indigebat.

Stat ergo concluſio, quod minor paſſus ex negligentia labi tempus appellandi, reſtituitur ad illud idem tempus, vt poſsit appellare.

12 Ampliaturque primo, vt procedat, † etiam ſi antequã ſententia ferretur, renunciaſſet appellationi. Mauric. de reſt. in int. cap. 55. & dixi ſupra. q. ... art. ...

13 Ampliatur † ſecundo etiam ſi contra ipſam ſententiam prius reſtitutionem petijſſet, & non obtinuiſſet, tamen nihilominus poteſt adhuc reſtitui ad appellandum ab illa ſententia aduerſus quam reſtitui non potuit, etiam ſi interim lapſum fuit tempus appellandi, ſecundum vnũ intellectum gloſæ in d. l. 1. C. ſi ſæp. reſt. poſtul.

Et licet communis intellectus ſit, quod ibi loquitur de omiſſa appellatione ab ipſa denegata reſtitutione in integrum, tamen mihi placet etiam intellectus ille, quia
14 certe ſing. eſt, † & optime procedere poteſt in caſu, quo minor voluit læſionem ſuã probare, ex eo quia non allegauit alleganda in proceſſu &c. & non probauit, quia ſe geſsit vti diligens paterfamilias in allegando omnia quę habuit, & potuit, vnde quantum ad cauſam ætatis ipſe non veniebat reſtituendus, ſed bene quantum ad iniquitatem ſententiæ audiendus erat, quia forte erat iniuſta, quo caſu appellatione veniebat reſcindenda, non reſtitutione, quod voluit Imperator ibi, dum inquit, appellare enim debuiſtis, ſi vobis ſententia diſplicebat &c. nõ nego tamen quin illa verba commodiſsime aptari poſſint ad communẽ intellectum, ſed cum adhuc poſsit cõuenire & huic, de quo dixi, reſpuenda non eſt ampliatio.

15 Limita econtra, vt non procedat, † niſi minor doceat de læſione, ideſt quod habet bonum ius in cauſa appellationis, ita Bar. in l. nam & poſtea. §. ſi minor. ff. de iureiur. & pleniſsime dixi ſupra in prima parte, q. 36. art. 5. verſic. in contrarium, & in indiuiduo noſtri articuli Bellam. deciſ. 38. verſic. ſicut cum petitur, & Mil. in ſuo repertorio in verbo reſtitutio, qui dicunt quòd debet doceri aliqualiter de iniuſtitia ſentẽtię, & ita debet intelligi Gratus conſ. 119. nu. 45. li. 1. dum inquit, quod minor petens ſe reſtitui ad appellandum, debet oſtendere quod ſi appellaſſet & appellationem proſecutus fuiſſet, prout nunc facere vult, obtinuiſſet in cauſa, nam non de plenaria probatione, ſed de aliquali ſumo boni iuris docere debet, & ſat ei eſt. Prout etiam plenius & clarius deduxi d. q. 36. ar. 5. quæ omnia hic commode aptari & repeti poſſunt, & preſertim q̃ dixi ibi in verb. ego puto ſic dicẽdũ.

16 Limita etiam ſecundò, niſi eſſet talis ſententia à qua appellari non poſſet, tunc enim fruſtra quæreretur de reſtitutione danda aduerſus omiſſam appellationem, ſeu ad appellandum, & reſtitutio fruſtratoria non conceditur. Lapus alleg. 53. in fine, refert & ſimpliciter ſequitur D. Rober. Lancellot. in tract. de atten. part. 2. capit. 14. numer. 34.

Articulus III.

17 AD Tertium, an ſcilicet † maior reſtituatur in integrum aduerſus omiſſam appellationem, quando ignorauit ſententiam, vel tenorem eius, & non per procuratorem, ſed per ſe ipſum litigauit.

Concluſio ex mente doctorũ hęc videtur eſſe. Quòd ſi quidem ignorauit ſententiam latam eſſe, non eſt opus ei reſtitutione aliqua, quia tempus ipſo iure non currit, vt d. c. cõcertationi. de appel. in 6. & hoc eſt veriſsimum, quicquid velit Bertrand. conſ. 312. nu. 3. li. 1. dum ſenſit, quod hoc caſu ſuccurratur læſo per reſtitionem in integrum ex capite ignorantiæ. Quia hoc eſt ſecundum tex. in d. c. concertationi, & communem omnium doctorum theoricam, quòd ſcilicet decendium quod ad appellandum datur, non currit niſi à die quo victus habuit notitiam ſententiæ.

Si vero ſciuit ſententiam latam eſſe, ſed ignorauit tenorem eius, & tunc ſi quidem per abſentiam ſuam, vel aliud iuſtum impedimentum ſcire non potuit, idem dicendum erit, & ideo cantela eſt, quod is pro quo ſententia lata fuit, eã cum toto tempore illius ad notitiam victi etiam abſentis peruenire faciat.

Si vero culpa eius qui docere poterat & debebat, puta quia oſtendere noluit, vel non potuit, & tunc reperio Mauric. cap. 412. tangentem hunc caſum, & decidentem quod ſuccurratur huic victo ope reſtitionis in integrum aduerſus lapſum decendij.

Sed hoc videtur mihi dubium ex duobus.

Primo enim non video nec percipio differentiam, quare non debet eſſe tutus ipſo iure etiam hoc caſu, ſtante regula d. cap. concertationi, & quod ignorantia iuſtiſsima ſit.

Secundo, quia ſi ei ſuccurrendum eſt non ipſo iure, ſed ope reſtitutionis, non videtur poſſe fieri hoc, niſi ita demum ſi ille notarius non ſit ſoluendo, vel abſuerit ab eo dolus, puta quia non potuit oſtendere, morte, vel alio neceſſario impedimento præuentus, & ſic neceſſarium eſſet, vel dare reſtitutionem ipſi læſo in ſubſidium, vel agere contra notarium actione de dolo ad intereſſe, vt eſt tex. in l. arbitrio. §. ſi cuius dolo. ff. de dolo, igitur verius puto ſecũdum regulam d. c. concertationi, etiam ipſo iure tutum ipſum victum, ne res in iudicatum tranſeat ob aſtutiã, uel colluſionẽ partis, in graue præiudiciũ ipſius.

Si demum negligentia propria ignorauit tenorẽ eius, tunc ego dico, quod ſi eſt notificata ei ſententia, & tenor eius, & ipſe neglexit videre, legere, & appellare, nullatenus

Digitized by Google

tenus ei ſuccurritur, quia per eum ſtetit. l. non enim. ff. ex quibus cauſis maior. Si vero ratificata non fuit, puto ſtã-dum adhuc ipſi regulæ, & quòd decendium ipſo iure non curret, nec opus ſit reſtitutione ad appellandum.

Et ſic ex prædictis patet, quòd iſte articulus non habet difficultatem, & concluſio in omni fere caſu ex prædictis ea erit, quod maiori qui ignorauit ſententiam, vel tenorem eius, non currit decendium, & ideo non eſt neceſſaria reſtitutio ad appellandum, quando ſcilicet per ſe & non per procuratorem litigauit.

Articulus IIII.

18 AD quartum, An ſcilicet † maior reſtituatur ad appellandum, quando ipſe quidem ignorauit ſententiam vel tenorem eius, ſed procurator eius ſciuit.

Diſtingue duo membra.

19 Primum eſt, quando procurator † fuit iuſta de cauſa impeditus quominus appellare poſſet, & hoc caſu indubitata ſit concluſio, quod ſuccurri debet ipſi domino ope reſtitutionis in integrũ, vt appellare poſsit, ita Mauric. c. 373. & rationes claræ ſunt, vt per eum, & habent locum pro hac concluſione quæ dicam art. ſeq.

20 Secundum membrum eſt, † quando procurator non fuit impeditus, ſed appellare noluit, & tunc ſubdiſtingue tres caſus, in quorum quolibet probabiliter dubitari poteſt.

Primus caſus eſt, quando dolo malo omiſit appellare.

Secundus, quando ex negligentia mera.

Tertius, quando bona fide, quia putabat non poſſe, vel non expedire.

21 Quoad primum † clara concluſio eſt, quod domino ſuccurri debet aliquo modo, ſed quomodo, hoc dubium eſt, & præcipue de duobus dubitari contingit.

22 Primum eſt, an † indiſtinctè ſuccurratur domino, an vero cum diſtinctione, de qua in l. arbitrio. §. ſi cuius dolo. ff. de dolo.

Et videtur quod cum diſtinctione d. §. ſi cuius dolo, ſuccurri debeat, hoc eſt, quod ſi procurator non eſt ſoluendo ſuccuratur quidem ipſi domino, ſin minus detur actio de dolo contra ipſum procuratorem ad intereſſe litis, & ſententia remaneat res iudicata, neque amplius appellari poſsit, & hoc quia ita eſt regula d. §. ſi cuius, & gloſſ. & doct. ibi communiter tradunt, & ego dixi plene ſupra in prima parte quæſt. 13. art. fin. circa impedimenta prouenientia ab aliquo tertio.

Sed videtur econtra, quod domino indiſtinctè ſuccurratur prout ſentiunt doct. in l. 1. § fin. ff. quando appell. ſit. & aliorum quos refert author in Repertorio Felyni in verbo procurator, col. 2. num. 2. & Afflict. ſuper conſtit. Regni, lib. 2. rubr. 40. num. 26. ſimpliciter dicit dari reſtitutionem ex clauſula generali, & ego puto verius, & æquius, vt tollatur omnis ſuſpicio & occaſio, ne aduerſarius victor colludat cum procuratore ipſius victi, ad hoc vt ſententia tranſeat in iudicatum, & offerat ſe ſoluturum intereſſe litis &c. vnde ne quis ex dolo ſuo &c. ideo &c. & ad d. §. ſi cuius dolo, reſp. poteſt, quod ipſemet quia non appellauit idest procurator, non fuit ab alio impeditus doloſe, ſed ipſemet doloſe appellare omiſit, & damnum domino litis dedit, ipſimet qui appellare debebat, vnde nõ ſumus in iiſdem penitus terminis, de quibus in d. §. ſi cuius dolo.

23 Quoad ſecundum, † Videtur quod negligentia procuratoris in nõ appellando noceat domino, & ideo nulla ei hoc nomine datur reſtitutio, quia imputare ſibi debet dominus quare procuratorem ſic negligentem elegit. l. cum mandato. ff. de minor.

Et per hanc rationem ita vult apertè Afflict. ſuper conſtit. regni lib. 2. rubr. 40. num. 26. & Paleot. deciſ. 86. Veral. 167. & ſimpliciter ſequitur Lancellot. de atten. part. 2. cap. 14. num. 2.

24 In contrarium, quod imo detur reſtitutio † ipſi domino, licet habeat recurſum contra procuratorem, Rebuf. de reſt. in integ. art. 1. gloſſ. 2. num. 23. per gloſſ. in leg. 1. qui reipublicæ. ff. ex quib. cauſ. maior. Quia inquit facilius poſſe erui clauam de manu Herculis, quàm quicquã a procuratoribus exigi.

Sed vera concluſio & communiter recepta eſt, quòd ſi procurator non eſt ſoluendo, vel alia de cauſa contra eum recurſus domino non detur, reſtituatur dominus in ſubſidium. gloſſ. ſing. in l. 1. in fin. ff. quando app. ſit, & ibi Bart. Bald. & alij & Bald. in marg. dicit illam gloſſ. ſing. ad hoc. Idem tenet gloſ. in auth. hodie. C. de appel. & ibi Salyc. verſic. quærit 3. gloſ. & idem plenius in l. ab eo, ver. reſtat. C. quomodo & quando iud. & Bald. in d. auth. hodie. idem ſequitur & de communi teſtatur, & Paul. de Caſtr. ibi, in ver. item oppone &c. Felyn. in cap. 1. num. 6. & 7. vt lit. non conteſt. vbi de communi ſchola doctorum ſic tenentium atteſtatur, Præpoſ. in c. exceptione, num. 17. de appel. Guid. Papæ conſil. 182. num. 2. Rim. conſil. 87. num. 22. lib. 1. & Rol. a Valle conſil. 10. num. 11. & 23. & ſeq. lib. 1.

Et pro hoc adducitur in arg. leg. properandum, in fi. C. de iud. vbi idem ſtatuitur in minore.

Ad contrarium reſp. quod imputari poſsit domino, quando ſciuiſſet ipſe ſententiam, & tenorem eius, & confiſus de diligentia procuratoris appellare omiſiſſet, ſed nos præſupponimus quòd Dominus neſciat ſententiã, vel tenorem eius, & quòd ſi ſciuiſſet, de procuratore confiſus forte, & vt veriſimile eſt, non fuiſſet, vnde ceſſat d. l. cum mandato. &c.

25 Quoad tertium, videtur † quod bona fides procuratoris in appellando noceat domino, prout Bald. in d. auth. hodie, num. 3. verſic. ſecundo caſu.

Sed contra eſt verior & communis ſententia, quam tenet Felyn. in cap. 1. num. 6. vt lit. non conteſt. licet demum dicat cogitandum, & clarius Rolan. conſil. 10. numer. 11. lib. 1. iuncto num. fin. & Villalob. pro communi amplectitur, in ſuis commun. opin. in verbo abſens, nu. 7. & ego puto verius, quia error & imprudentia procuratoris non debet magis nocere domino, quàm vera negligentia noceat, & ideo eſt tenendum, quòd ſi domino non datur recurſus contra procuratorem, ex eo quia ſoluendo non ſit vel alia de cauſa, reſtitutio in integrum in ſubſidium denegari non debeat, prout in præcedenti caſu non denegatur.

Et hoc eſt æquius, & ſecurius, & ſic poteſt intelligi id, quod vult Bald. in dicta authen. hodie. & propter quod dubitat Felyn. d. c. 1. nu. 6. vt ſcilicet non reſtituatur dominus, donec habet recurſum contra procuratorem, & hoc fauore iudiciorum.

Articulus V.

AD quintum, An ſcilicet reſtituatur maior ad appel-
26 landum, † quando ipſe ſciuit ſententiam, & tenorem eius, ſed fuit abſens, vel aliter impeditus per totum decendium.

Diſtingue tres caſus.

27 Primus eſt, quando abſentia † fuit neceſſaria, vel ſaltem probabilis, & in ſumma talis quæ regulariter dicatur iuſtum impedimentum, & iuſta cauſa reſtitutionis.

Et hoc caſu conclude ſine ſcrupulo, quod reſtitutio datur, ita vult gloſſ. expreſſa in d. authen. hodie, in fine, ibi, vel neceſſaria, vel probabili cauſa abfuerit, & Salyc. in d. l. ab eo, colum. fin. circa medium, dicens in hoc non eſſe dubium.

Et

Digitized by Google

Et ratio eſt ſecundum doctores, quia ſi reſtituitur hoc caſu ad totam cauſam ipſe victus ſi ei placeat, multò magis reſtitui debet ad appellandum ſi hoc malit, per ea quæ habentur per gloſſ. & Bart. & alios in l.fin. ff.de reſt.in integ.

28 Sed hoc ſtante, ſuboritur † dubium, nam ſi poteſt reſtitui ad totam cauſam, quare datur reſtitutio ad appellandum? Reſpon. quod licet plenius remedium videatur reſtitutio ad totam cauſam, tamē reſtitutio ad appellandum tendit ad coadiuuandum remedium ordinarium; vnde concurrunt, non autem inuicem tolluntur, vt dixi ſupra circa remedia ordinaria, & extraordinaria. q. 17.

Præterea quandoque non expedit reſtitui ad totam cauſam, ſicut expedit reſtitui ad appellandum, vt dixi ſupra eod. artic. …

29 Secundus caſus † eſt, quando abſentia fuit voluntaria duntaxat, abſque contumacia tamen.

Et ſic videtur, quod non detur reſtitutio ad appellandum, prout videtur ſentire gl. in d. l. ab eo, in verbo inde ſenſis, in princ. C. quom. & quando iudex.

Sed Alber. ibi col. fi. circa medium, ex ſententia eiuſdem gloſſę in fine, dicit non debere hoc caſu fieri differentia inter ſpecies abſentiarum, concludens quod ſi tempore latæ ſententiæ & ſciētiæ eius victus ſit abſens quocunque modo, & in ſpecie taliter, quòd eius abſentia nō eſſet iuſta cauſa reſtitutionis aduerſus ſentētiam illam, tamen reſtituitur ad appellandum ſi durante illa abſentia etiam non neceſſaria vel probabili decendium tranſactum fuerit. Motus per d. l. ab eo, vbi non diſtinguuntur cauſæ abſentiæ, ergo diſtingui non debent.

Sed certe regula iſta debilis eſt, quia procedit ſecundum identitatem vel diuerſitatem rationis &c.

Vnde conſiderandum eſt, an in qualibet ſpecie reſtitutionis ſit eadem ratio, & æquitas ſuccurrendi ipſi victo, & vbi negligentia, & vbi neceſsitas ſit.

30 Ego igitur dico ſic; Aut † victus qui habuit notitiam ſententiæ, & tenoris illius dum aberat, nō potuit tempeſtiuè redire, etiam ſi voluerit vel propter itineris longinquitatem, vel tempeſtatem, vel hoſtium, vel latronum iuſtum timorem, & tūc puto bene loqui Salyc. quia quacunque de cauſa cæperit abeſſe, non refert, dum ipſe reditus ad appellandum impeditur ex neceſsitate, & ratio qua mouetur, eſt, quia eadem eſt ratio ſuccurrendi, ac ſi abeſſet reip. cauſ. etenim non allegabit pro cauſa ſui impedimenti abſentiam qua aberat, antequam ſciret ſententiam latam, & tenorem eius, ſed quod a die qua voluit appellare & incæpit ei currere tempus decendij, nūquam potuit, quia neceſſaria abſentia, dum redire voluit, impeditus fuit.

Aut potuit tempeſtiuè redire ad appellandum ſi voluiſſet iter arripere, & hoc facere omiſit, & decendium interim lapſum eſt, & tunc firmiter teneo, quod eidem non ſuccurratur, nec ad appellandum reſtituatur. Tum per regulam l. non enim. ff. ex qui. cau. maior. Tum quia alias poſſet ad libitum partium fieri fraus d. auth. hodie, & depoſitioni illius, cui etiam conſenſu partium derogari non poteſt, ſecundum Maran. in 6. parte, numer. 216. vel circa.

31 Tertius caſus eſt, † quando fuit impeditus alio impedimento, quam abſentię, videlicet, vel infirmitate graui, vel carceratione, vel furore continuo, vel alia iuſta cauſa &c. & breuiter veriſsima concl. illa eſt, quod ſi quidem impedimentum remoueri potuit, ideſt quod eo non obſtante potuit appellare, reſtitutio non dabitur ad appellandum, quia qui poteſt remouere impedimentum, non dicitur legitime impeditus, & non reſtituitur, vt dixi ſupra quæſt. 27. ar. 8. & dixi etiam proxime, verſic. aut potuit &c.

Si vero non potuit remoueri impedimentum, tunc clarum eſt reſtitutionem dari. Per ea, quæ dixi ſupra q. 11. art. 6. circa impedimentum infirmitatis, & q. 7. art. 9. circa impedimentum carcerationis &c. & q. 15. art. 2. circa impedimentum furoris.

32 Hæc amplia, vt procedant † etiam, ſi impedimentum non ex perſona ipſius victi, ſed ex perſona iudicis proceſsit, puta quia adiri non potuit, vt in terminis noſtris tradit Bertrand. in conſil. 313. num. 7. 8. & 9. libr. 3. Vel quia ignorauit victus quem iudicem adiret, Mauric. cap. 384. & propterea forte appellauit ad non habentem iuriſdictionem, vt per eum ibi, & certe ſing. dictum eſt.

33 Idem erit, ſi propter paupertatem † non potuit ſoluere id quod ſoluendum erat, iuxta formam ſtatuti ab ipſo appellante, videlicet, vel gabellam, vel aliud, alio nomine nuncupatū, quod idem referat, vt poſt Bald. in l. 2. §. ſi quis iudicij. ff. ſi quis caut. not. pro ſing. Cremenſ. nota. 122. & Mattheſ. notab. vltimo, quę optime addi poſſunt infra ijs, quæ dixi de impedimento paupertatis, quæſt. 11. art. 9.

Articulus. VI.

34 AD ſextum, An reſtituatur, † ſi non fuit abſens, vel aliter impeditus per totum decendium, ſed in principio, vel fine tantum.

Diſtingue duos caſus.

35 Primus eſt, † quando fuit quidem abſens, vel aliter impeditus in principio decendij, ſed tamen in fine potuit appellare ſi voluiſſet, &

Videtur, quod non detur reſtitutio, quia negligentia ſubſequens tollit, & corrodit neceſsitatem impedimenti præcedentis, vt dicunt doct. in alio propoſito ſimul ſupra quæſt. 70. art. 9. & ex negligentia ſubſequenti apparet, quod etiam ſi ab initio impeditus no fuiſſet, nihilominus non appellaſſet, quo caſu nō excuſat impedimentum, quando de hac voluntate ita conſtat, vt dixi ſupra q. 27. art. 4. & 5.

In contrarium facit, quia quod impedimentū de tempore abſtulit, reſtitui debet, ſecundū doct. in auth. ei qui appellat. C. de temp. appel.

Ego puto quod reſtitutio dari debeat, per text. in auth. de appell. & intra quæ temp. in fine principij, dum dicitur ibi, quod hoc tempus appellandi ex eo fuit prolongatum, quia non poterant victi infra biduum, vel triduum mature deliberare, an eis expediret appellare, vel appellationem omittere, & liti cedere, & propterea fuit eis decendium conceſſum, vt plene interim deliberare poſſent, quid eis agendum eſſet, quo ſtāte ſi ex his dictis aliqui lapſi ſunt, dū victus in impedimento conſtitutus erat apparet quod ei ad deliberandum ſolum illi vltimi dies pauci ſuperſunt, & ſic ipſe nō habet integrum tempus ad deliberandum, & conſequenter reſtitui debet.

36 Secundus caſus eſt, † quando quidem ab initio non fuit impeditus, neque in medio, ſed tantum in vltimis diebus duobus, vel tribus, &c.

Et videtur quod reſtitui non debeat.

Primo per illud generale, quod dū potui nolui, dum volui adimplere nequiui, &c.

Secundò, per illud ſpeciale in hac materia, quod qui nimis ſe arctat, non reſtituitur, ſi impedimentum in fine ſuperuenit. l. 5. §. ſi quis iudicio, verſic. ſi quis tamen. ff. ſi quis caut. & ibi traditur per rationes, & ego dixi ſupra quæſt. 77. art. 6.

Sed contrarium puto verius; Per id quod proxime dixi in præcedenti caſu, ſi enim dicti decem dies iure nouiſsimo dantur ad deliberandum, non poteſt imputari ipſi victo, quare ab initio non appellauit, vt d. §. ſi quis tamen, qui text. iuncto d. auth. de appel. & intra quę tēp. in princ. probant hāc concluſionem. & ita tenet Fulgoſ.

in d.

Digitized by Google

in d.auth.ei qui,num.6.C.de tempo.appell.
Ex quibus etiam patet reſponſio ad contraria.
Prædicta omnia,in quibus concluſum eſt reſtitutionē
37 ad appellandum dari, Limita † & intellige,vt procedant
ita demum elapſo decendio,nam durante decendio non
daretur reſtitutio, cum ſuperſit adhuc remedium ordina
rium ad appellandum. Rota de appella. in nouis de-
ciſio. 54.
38 Et propterea daré cautelam,† quod appellans diceret
ſic, quando dubitaret an decendium, & ſic tempus ap-
pellandi competeret, vel ne, Appello, & quatenus mihi
tempus appellandi non ſuperſit, peto me ad appellan-
dum reſtitui,&c.
Econtra vero prædicta omnia, in quibus concluſum
eſt,reſtitutionem non dari.
39 Limita † vt non procedat, quando conſtaret de ma-
nifeſta iniquitate ſententiæ, eo enim caſu licet tempus
appellandi lapſum eſſet,& ex nullo capite reſtitutio cō-
peteret,ex hoc ipſo dari deberet, quia de iniquitate ſen-
tentiæ manifeſte appareret,ita mirabiliter dixit Pau. de
Caſt. in l.ſi ſeruo inuito.§.cum prætor. in fi.ff. ad Treb.
Et pro hoc adducit l.ſi fundus.§.ſi plures.ff.de pigno.
ibi,ſed humanius eſt,quem tex.etiam allegat gl. in d.§.
cum prætor, in fin. vnde & ipſa in hoc conſentire vide-
tur,& profecto eſt nota.dictum, & æquitati conſonum.
Eſt tamen aduertendum, quod hæc notoria iniuſtitia ſa
40 tis eſt,quod colligatur † ex proceſſu, non autem neceſſe
eſt quòd ſententia ſit notorie iniuſta ex eiſdem actis,
quia tunc redditur nulla, & abſque appellatione reſcin-
ditur,vt tradunt doct.vbique.
Limitant alii prædicta alijs modis, ſed ego dico ſepa-
ratim in ſequentibus articulis plenius & congruentius.

Articulus VII.

41 AD Septimum, Coram quo † ſcilicet iudice hęc reſti
tutio ad appellandum petenda ſit?
Breuiter concluſio eſt, quod coram iudice a quo, vt
tradunt Bart.Cyn.& Bald.in l.præſes.C.de appel. Ruy.
conſil.120.n.7.li.5.Aufre.in ad.ad capel. Tho.dec.393.
Fra.in c.ex ratione nume.57.de app.Mil.in ſuo reper.in
verbo iudex quis adeundus, Anchan c.ſi. in 6.q.de reſt.
in inte. Veſt.lib. 8.c.3.num.13.
Sed declara, vt poſsit peti hæc reſtitutio non ſolum
coram iudice a quo,ſed etiam coram principe ſuperiore,
caſus eſt in l.1.C.ſi ſæpe reſt.poſtul. & ibi notat Fulgoſ.
& facit Ruyn.d.conſil. 120. numer.17. & Aufr.in add.
ad cap.Tholo.deciſ.393.

Articulus VIII.

42 AD Octauum, Ad † quantum ſcilicet tempus,& in
tra quod tempus detur hæc reſtitutio?
Quantum ad primum; ad quantum ſcilicet tempus
detur,vera cōcluſio eſt,quod datur ad decendium tantū,
intra quod appellare poteſt is qui reſtitutus eſt, & non
vlterius, ſecundum Cardin.in clemen.1.in fine de reſtit.
in integ. Veſtr. lib. 8. cap.3.numer.181.poſt Rot. 446.
in nouis.
Et eſt ratio, quia reſtitutio non plus poſt reſtituere,
quàm læſio abſtulerit,id eſt reponere læſum,vt appella-
re poſsit, ergo &c.
Et hinc eſt,quod licet aliàs per reſtitutionē a ſenten-
tia caſſentur acta prius facta,per hanc tamen reſtitutio-
nem in integrum ad appellandum, ſecus Veſtr.d.lib.8.
cap.3.nume.4.
43 Sed limita,& declara † hanc concluſionem,vt proce-
dat quando totum decendium effluxit durante impedi-
mento,& ita debet intelligi dicta concluſio; & dictum
Guid.Papæ ſingul,358.verſi.ſi quis non poſsit, & idem
in conſilio 182. numero,1.& Put.deciſio.34.de appel.in
nouis.
Si vero non per totum decendium impedimentum
durauit,tantundem illius temporis duntaxat reſtitui de-
bet, quantum ab impedimento conſumptum eſt, &
non plus.
Prædicta ratione, quia non plus poteſt reſtituere re-
ſtitutio,quàm læſio abſtulerit, & ita in indiuiduo com-
munem opinionem etiam teſtatur Villalob. in ſuis com
mu.opi.in verbo abſens,numer.4.poſt.Bal.de præſcrip.
6.par.quæſtio.1.num.28.
Quod tempus reſtitutum incipiet currere a die reſti-
tutionis conceſſæ,& ſcientiæ illius, per ea quæ dicta ſūt
ſup.artic.1.
43 Quantum ad ſecundum,intra † quantum tempus ſci-
licet detur hæc reſtitutio, doctores hoc in indiuiduo nō
tangunt,quos viderim,& dubitatio oritur ex his,quæ di
xi latiſsime ſupra quæſt. 19.
Vide quæ ibi dixi.

Articulus IX.

44 AD Nonum, An minor, † vel maior reſtituatur ad-
uerſus tempus elapſum petendi, recipiendi, vel præ
ſentandi apoſtolos?
45 Præmitte,quòd iure communi tempus † petendi apo
ſtolos,& recipiendi eſt 30.dierum,de iure ciuili.in l.iudi
cibus.C.de appella.& de iure canonico in c.ab eo.de ap
pel. in 6. Niſi iudex ſtatuerit breuius tempus aliqua de
cauſa,cle.quamuis.eo.ti.vbi doct.
46 Quod tempus incipit curreret † a die notitiæ ipſius ſen
tentiæ ſecundum communem opinionem,de qua teſta-
tur Maran.in d.6.par.nu.220.poſt glo.in d.cap.ab eo,&
Bartol.in d.authen.hodie.
47 Neque poteſt hoc tempus etiam ex conſenſu † vtriuſ
que partis prorogari,nec etiam per viam compromiſsi,
ſecundum gl.in authen. offeratur.C.de lit.conteſt.Bald.
in d.authen.hodie.Fran.in d.ca. ex ratione.de appellat.
Bald.in d.auten.& qui.C.de tempo.appel. cum concor.
per Marant.d.ſexta parte,numer.241.Licet in hoc con-
trarium velit Præpoſit.in d.c.ex ratione,n. 16.eod. titu.
Hoc præmiſſo.
48 Quantum ad hoc, quod ſuccurratur † ei qui appella-
uit,ſi per eum non ſtetit, eſt text.in cano.poſt appella-
tionem.2.q.6.
49 Sed quo iure ſuccurri debeat,† de hoc dubitari poteſt,
an ſcilicet ipſo iure,an uero ope reſtitutionis in integrū.
Et quidem Cap.Thol.deciſ.393.ſimpliciter præſuppo-
nit,quod ope reſtitutionis in integrum.
Ego autem puto ſic dicendum.
50 Aut † impedimentum,propter quod quis non potuit
petere,vel recipere proceſsit a iudice, aut aliunde.
Primo caſu,concludo quod ipſo iure ſuccurretur,vide-
licet,quod ipſe poſsit proſequi appellationem ſuam abſ
que receptione apoſtolorum, & quod ſi iudex a quo in ne
gocio principali proceſſerit exequendo,proceſſus actus
nullus ſit. Iſte eſt text.in cap.ab eo, verſicu.illud autem,
de appella.in 6.& in clemen.quamuis.§.fina.in fi.eod.ti
tu.& gloſæ ibi,& in d.c.poſt appellationem.
Intelligendo tamen, dummodo ſeruata fuerit for-
ma,de qua in dictis iuribus, videlicet,quòd is qui appel-
lauit inſtanter,& ſæpius ſaltem vno contextu apoſtolos
petierit,& eum habere non poſsit, proteſtatus fuerit,vt
ibi dicitur.
51 Sed ego per illa † verba (ſaltem vno contextu) quod
ſemel de iure illos inſtanter petiiſſe ſufficiat,& non plu
ries, vt voluit Arc.in d.ca.ab eo,& in d.can.poſt appel-
lationem. Nam dicta verba ita exponi ſolent, vt l. cum
anti-

Digitized by Google

antiquitas. C.de teſt. Sed hoc non firmo, quia hæc non eſt materia noſtra.

52 Secundo caſu concludo,† quòd remedio reſtitutionis ei ſuccurratur, cum non habemus aliquid iure cautum in hoc, vnde recurrere debemus ad ſimile peremptionis inſtantiæ temporis appellandi, & temporis proſequendi appellationem.

53 Subintelligendo tamen, quod quando †a tertio proceſsit impedimetum, detur reſtitutio in ſubſidium ſecundum terminos. l. arbitrio. §. ſi cuius, & ibi gl. & doct. ff. de dolo. & l. fin. ff. de eo per quem fact. erit &c.

54 Sed Bart. de Capua ſingul. 97. pone. vult quod † per reſtitutionem in integrum ſuccuratur, vel culpa iudicis, vel notarij proceſſerit impedimentum, & ibi habetur pulcher caſus; quando dicatur culpa iudicis factum, etiam quod notarius diſtulerit dare proceſſum iubente iudice, quia ad iudicem ſpectat dare apoſtolos.

55 Hæc autem reſtitutio † coram iudice ad quem peti poteſt, vt in terminis tradit Cap. Thol. deciſ. 393. & ratio ibi in addit.

SVMMARIVM.

1 *Appellationis proſequendi tempus hodie eſt vnius anni, qui dicitur primus fatalis, & ſi primo anno cauſa expediri non potuit, datur alius annus, qui dicitur ſecundus fatalis.*

2 *Fatalia hæc poſſunt a ſtatutis abbreuiari, vel prolongari, vel etiam ex cauſa a iudice.*

3 *Et ſi in aliqua ciuitate alterata ſint, an ea quæ dicentur in fatalibus iuris communis, procedant in fatalibus ſtatutarijs.*

4 *Et quid in fatalibus a iudice aſſignatis.*

Exemplum ſi iudex dederit, & aſſignauerit alicui menſem ad comparendum, vel ſe præſentandum.

5 *Minor an reſtituatur aduerſus lapſum primi, vel ſecundi fatalis. & quòd ſuccurrendum ei ſit, clarum eſt.*

6 *Et an ipſo iure tutus ſit, an vero ope reſtitutionis ſuccurratur.*

7 *Et an idem in eccleſia.*

8 *Et an ſit neceſſe quod minor doceat, quod ſi appellationem proſecutus fuiſſet, obtinuiſſet.*

9 *Primo fatali lapſo an ſit neceſſe deuenire ad conceſſionem ſecundi, & ſic an cuilibet maiori primus iſte annus ipſo iure currat.*

Regula quòd ſic.

10 *Et quid ſi iudici aliter viſum fuerit.*

11 *Et quid ſi incidiſſet cauſa attentatorum.*

12 *Et quid in Conciſtorio principis, quando coram eo cauſa introducta eſt.*

13 *Et quid quando per principem non ſtetiſſet quominus cauſa expediretur.*

14 *Per principem quando ſtetiſſe dicatur hoc caſu.*

15 *Et quid quando ex conſenſu partium lis ſuſpenſa fuiſſet.*

16 *Fatalia an a partibus prorogari poſſint, remiſſiuè numero 20.*

17 *Et quid ſi appellator propter nimiam paupertatem non potuiſſet primo anno cauſam expedire.*

18 *Et quid ſi cauſa interim compromitteretur, an primus fatalis interea non currat. & poſito quòd non currat.*

19 *An hoc procedat in termino data ad recipiendos teſtes, nam dilatio huiuſmodi non venit tempore compromiſſi.*

21 *Et an idem procedat in prima inſtantia, ſi interim cauſa compromittatur.*

22 *Fatalium prorogatio dici non poteſt, ſed ſuſpenſia hæc quæ fit durante compromiſſo.*

23 *Et an procedat etiam in termino, & fatali ſtatutario & 28. & 29.*

24 *Et an procedat, antequam arbiter compromiſſum acceptauerit.*

25 *Et an procedat non tantum in compromiſſo effectuali, ſed in ipſa etiam conuentione, ſeu pronunciatione de compromittendo.*

26 *Et an procedat in fatalibus, quæ dantur vni parti tantum, vti eſt decendium ad appellandum.*

27 *Et an procedat in arbitratoribus ſicut in arbitris.*

30 *Et an procedat ſi conſenſus partium de ſuſpendendo fatali eſt tacitus non expreſſus.*

31 *Et an ipſo iure currat, quando impedimentum ab aduerſario proceſſit.*

32 *Secundus fatalis an concedatur, quando appellator non fuit impeditus cauſam proſequi.*

33 *Declaratio l. illud. §. fi. ibi. & ſententia cõtra eum &c. C. de temp. appell.*

35 *Secundus fatalis quando conceditur, an concedatur ope reſtitutionis, an vero ipſo iure.*

Regula quod ipſo iure.

36 *Quinimmo reſtitutio ſi petatur dicitur ineptè peti.*

37 *An autem procedat regula, quando impedimentum proceſſit ab aduerſario, vel alio tertio, numero 38. & 39.*

40 *Et an procedat, quando ſecundus fatalis concederetur, non ex iuſti impedimenti cauſa, ſed ex miſeratione tantum.*

42 *Secundus fatalis ſi ex miſeratione conceſſus eſt, & in ſecundo anno incidat impedimentum, an tertius fatalis detur ſaltem ope reſtitutionis.*

45 *Secundus fatalis an concedatur integer, ſi impedimentum, quod contingit in primo fatali fuerit breue, & paucorum dierum.*

Regula quod ſic, ſi ipſo iure, ſecus ſi per reſtitutionem.

46 *Et quid ſi impedimentum fuerit vnius diei tantum.*

47 *Et quid ſi vnius horæ duntaxat.*

48 *Et quid quando impedimentum proceſſiſſet ex cauſa compromiſſi interim facti.*

49 *Et quid ſi impedimentum ipſius diei, vel horæ abſorberet effectum totius primi anni, an detur annus integer etiam ope reſtitutionis.*

50 *Et quid velint doctores per illa verba, abſorbere effectum totius anni.*

51 *Iudicis arbitrium, quod in hoc requiritur ſecundũ eos, in quo conſiſtet.*

52 *Exemplum vnum ſecundum authorem.*

53 *Exemplum aliud, quando fuit data delatio vnius menſis ad teſtes examinandos, & vltima die qua haberi potuerunt, iudex non potuit examinare, & exinde teſtes non poſſunt haberi, niſi per alium menſem.*

54 *Decem dies qui ad appellandum dantur reſtituuntur, etiam ſi impeditus quis fuerit per vnam horam.*

56 *Et quid ſi appellator non inchoauerit debito tempore, & nimis ſe aſtrinxerit. & 58. & exemplum numer. 52. & 62.*

57 *Secundus fatalis an concedatur quando ab initio adfuit negligentia appellatoris, & in fine impedimentum.*

60 *Et an idem in fatali aſſignato ab homine, quod in alijs.*

62 *Et an procedat ſi ita ſe aſtrinxit, quòd quodlibet impedimentum*

Digitized by Google

dimentum veriſimiliter nocere poterat etiam breuiſſimum.

63 *Declaratio l.2.§.ſi quis iudicio.ff.ſi quis cau. verſic. ſi tamen.*

64 *Secundus fatalis an concedatur, quando ab initio ad fuit impedimentum, & in fine negligentia.*

65 *Declaratio Bartoli, & cuiuſdam ſua contrarietatis in authen.item ſi appellatione. numer.2.C.de temp.appellat.*

66 *Et quid ſi in primo anno fatali impedimenta fuerunt interuallata.*

Vel appellator nunquam in primo anno inſteterit pro expeditione.

QVESTIO LXX.

De reſtitutione in integrum aduerſus non proſecutam appellationem, & lapſum fatalium. Et in primis an, & quando aduerſus lapſum primi fatalis.

APpellatione interpoſita, ſępe ſępius contingit, vt appellator, vel ex negligentia iuueniliq; ſocordia, vel etiam ex neceſsitate impeditus non poſsit illam intra appellationum proſequendarum, & ſecundæ inſtãtiæ tempus expedire, & ideo ſententia in rem iudicatam tranſit per deſertionem irreparabilem cauſæ: Vnde in huiuſmodi caſibus admodum neceſſaria eſt reſtitutio in integrum, quando nullum aliud ſupereſt remedium ad reparandam reſtaurãdamque litem ſic amiſſam, & hinc eſt, quod cum latè pertractetur hæc materia a doctoribus varijs tamen diſperſiſque in locis, ego propter eius amplitudinem, & ordinem ſimul in duas quæſtiones diuidam, & primo dicam de reſtitutione in integrum aduerſus lapſum primi fatalis; Secundo ad reſtitutionem aduerſus lapſum ſecundi fatalis tranſitum faciã. Vt plurimum autem ſermo erit de reſtitutione maiorũ, quàm minorum, quia circa minores modica vel nulla incidit difficultas, & ideo doctores de eis nihil pene agũt.

Hæc autem prima quæſtio poterit hiſce decem articulis abſolui.

Primò, Præmittenda ſunt quædam pro intelligentia dicendorum.

Secundò quæritur, an minoribus regulariter ſuccurratur aduerſus lapſum primi, vel ſecundi ſatalis.

Tertiò agendo de maioribus, an elapſo primo anno fatali ſit ſemper neceſſarium deuenire ad conceſsionem ſecundi, regula quòd ſic, cum fallentijs.

Quartò, quid ſi cauſa interim compromitteretur.

Quintò; An ad ſecundi anni conceſsionem deueniatur abſque eo, quod appellator in primo anno fuerit impeditus appellationem proſequi.

Sextò, an quando conceditur ſecundus annus ipſi impedito, concedatur iure, abſque ope reſtitutionis, an verò ipſa reſtitutio neceſſaria ſit.

Septimò, & quid ſi ſecundus annus non ex iuſta cauſa, ſed ex miſeratione concederetur.

Octauò, An ſecundus annus concedatur integer, etiã ſi impedimentum quod contigit in primo anno fuerit breue, & paucorum dierum.

Nonò, an ſecundus iſte annus concedatur, quando potuit in primo anno cauſa expediri, ſed ex negligentia fuit omiſſum, & in primis, quid quando negligentia adfuit ab initio, & impedimentum ſuperuenit in fine.

Decimò, & quid quando ab initio adfuit impedimentum, ſed poſtea in fine ceſſauit, adeo quod cauſa potuit commodè expediri, & tamen ex negligentia omiſſum fuit.

Articulus I.

1 AD primum, ante omnia præmittenda † ſunt paucá quædam pro intelligentia horum fatalium, vt vulgo nuncupantur. Dic igitur, quod hodie exploſa omni antiquorum iurium varietate, tempus perſequendæ appellationis, & ſecũdæ inſtantiæ, eſt vnus annus integer, qui quidem annus dicitur primus annus fatalis; Quod ſi hoc primo anno is qui appellauit cauſam non potuit expedire, datur adhuc ei ſecundus annus, qui dicitur ſecundus fatalis, vt habetur in auth.ei qui.C.de temp.appel. vbi gloſſ.& doct. & concordat etiam diſpoſitio iuris canonici, vt in cap.cum ſit Romana, eod.tit.de appellat.

Quinimo ex æquitate maxima motum ius canonicũ diſponit, vt ſi appellator in ſecundo quoque anno fuerit impeditus cauſam expedire, habeat tertium quoque annum, vt legitur in c.ex ratione.eo.tit.vbi omnes not. & videtur etiam de mente iuris ciuilis, vt in §.1.authen. de his qui ingred.ad appell. & in hoc eſſe communem ſententiam tam in iudicijs, quam in ſcholis omni ſcrupuloſitate antiquorum iurium omiſſa firmat & teſtatur Cardin.in conſil.87.per totam primam, & ſecundam colum. vbi ſub num.2. teſtatur de communi opinione, & praxi.

2 Hæc, vt dixi procedunt hodie de iure † communi nouiſsimo tam ciuili, quam canonico, ſed quoniam quandoque a ſtatuto, quandoque etiam a iudicibus hæc tempora variantur, vel quia abbreuiantur, vel longiora conceduntur; Poteſt dubitari, an ea quæ dico infra de temporibus iuris communis procedant etiam in iſtis loco illorum ſubrogatis.

3 Et quidem quantum ad fatalia † ſtatutaria idem dicendum eſſe concludit Neuiz.conſil.42. in princ.cũ concord.& Roland.cum concord.in conſil.15.num.2.lib.2.& non habet difficultatem, quia ſubrogatum ſapit naturam eius &c.& quia idem accidit in præſumptionib. regulariter, vt pleniſsime dicam infr.quæſt.55. & hæc tempora quæ dantur ad appellationes perſequendas nihil aliud ſunt, quam quædam præſcriptiones, vt de ſe patet, & dicam prox.art.ſeq.

Quantum vero ad fatalia, quæ a iudice ad aliquid agendum dantur, & ſic quoad terminos alios fatales, vi-
4 delicet, ſi detur alicui menſis † ad ſe præſentandum, vel
quid ſimile, ſimiliter idem dicendum eſt, quod dicetur inf.de iſtis terminis, ſeu annis fatalibus, ſecundum doct. communiter in d.c.ex ratione, Ita ibi Abb.num.10.vbi de communi teſtatur & Card.quæſt.6. Francus qui etiã plene & de communi num.61.Præpoſ.qui idem dicit in iudicando ſequendum num.37.& Dec. num.49.50. & 51.per totum, quicquid diſputando contrarium attentauerint aliqui, vt per Anch.ibi nu.3. & idem dicendũ eſſe in iſtis terminis ab homine cõceſsis, quod dicitur in terminis a iure datis, tradit pulchre Bellam. deciſ.592. vnum &c.& ita puto regulariter tenendum, vti æquius, & ſecurius, quæ nota.

Articulus II.

5 AD ſecundum, An ſcilicet † minor reſtituatur regulariter aduerſus lapſum primi, vel ſecundi ſatalis, ſicut in maiore infra pleniſsime dicetur.

Et quidem, quòd minori ſuccuratur indubitabile eſt, quia ſi datur ei auxilium aduerſus Eremocidium, ſeu peremptionem inſtantiæ, vt leg.& ſi ſine.§.fin.ff.de min.& dixi ſup.quæſtio.62.articul.2. multo magis ſuccurren-

currendum eſt aduerſus lapſum fatalum; Nam perempta prima inſtantia poteſt refectis expenſis ex integro agi cauſa, ſed lapſis ſatalibus ſententia tranſit io iudicatum, & ſine ſpe reſtitutionis judicium finitur, & ideo multa conceduntur in caſu periculi lapſus primæ inſtantiæ, quia vbi maius periculum eſt, ibi cautius agendum eſt, vt dicemus inſ. ea.q.

6 Sed dubitari poteſt, an minori † ſuccurratur ope reſtitutionis, an vero ipſo iure tutus ſit.

Et licet videatur ipſo iure tutus, quia ſumus in præſcriptionibus temporalibus.l.fi. C. in quibus cau.reſtit. non eſt neceſſ.

Veritas tamen eſt, quod reſtitutione indiget, vt l.properandum.§.fin.C.de iud. & dixi ſup.q.præced.& ratio eſt ſecundum omnes, fauore iudiciorum. Vnde concl. firma fieri debet, & indubitabilis, quod minori aduerſus non proſecutam appellationem ope reſtitutionis ſuccurritur, & in ſpecie dicunt Maran. in ſuo Specu.par.6.§.& quandoque appellatur, numer 413.& Prep.in c.ex ratione.de appel.numer. 29.verſ.ſed operæprecium, & Ferra. Garzias.patrocinio, 62.numer.8.

7 Amplia, vt procedat † ſimiliter in eccleſia, quę hoc caſu iure minorum vtetur ſicut in alijs regulariter, vt per Præp.& Ferran.præall.

8 Limita econtra, vt non procedat, † niſi minor doceat, quòd ſi appellationem proſecutus fuiſſet in cauſa obtinoiſſet, ſecundum Gra.conſil.119.numer.45.li.1.Sed pace eius, hoc non eſt verum ſimpliciter, ſed, prout ſæpius ſup. declaraui, ſufficit minori ſemiplene oſtendere de bono iure ſuo, in ipſo autem iudicio principali hoc plene oſteodere debet, vt ſup.pluries præſertim q.36.

Articulus III.

9 AD tertium an ſcilicet † lapſo primo ſatali ſit ſemper neceſſarium concedere ſecundum ipſi maiori impedito, an vero primus ipſo iure non currat.

Regula ſit, quod primus regulariter ipſo iure currit, & illo lapſo propterea ad ſecundi conceſsionem deuenire neceſſarium eſt, text.eſt in d. authen.ei qui.C.de tempo.appellat.& in d.c.ex ratione, & in d.c. cum ſit Romana, eo titu.de appellat.

Hanc regulam limita multipliciter.

10 Et primo limita, niſi iudici aliter viſum fuerit. † text. eſt in d.c. cum ſit Romana. vt ibi doc. & Maran.in ſuo Spec.in 6.par.nu.235.

11 Limita ſecundò, niſi incidiſſet cauſa † attentatorum, & in diſp. ſuper attentatis tempus conſumptum fuiſſet, nam hæc tempora ſubducuntur de medio & cucurriſſe non dicuntur, vt per Abb.& An.in d.c.ex ratione, & ibi Fran.n.36.& 37.& Rota deciſ.10.in tit.de appel.in antiquis, & ego dicam plenius infra quæſtio. ſeq.arti.1.circa curſum ſecundi ſatalis. Vbi vide cõcordantes, & quomodo hæc limitatio ſublimitatur dupliciter, vt dixi &c.

12 Limitatur tertiò, vt non procedat † in Conciſtorio Principis: nam ſi coram eo cauſa intromiſſa fuerit, & per eũ ſteterit, quo minus appellator cauſam ſuam proſequi potuerit, ſeruatur appellator ipſo iure illæſus, nec interim primũ ſatale currit, adeo quod ſi mille annis (vt ita dixerim cum ſcrib.) duraret tale impedimentum, nũquam primum ſatale diceretur expiraſſe. Abb.in d.c.ex ratione, nu.6.verſi.ego euitando, & voluit prius gloſſ.expreſſa in §.1.in verbo occurrit, Auth.de his qui ingred. ad appel.Ber.io d.c. cum ſit Romana, nu.49.Card.io d.c.ex ratione.nu.1.& communem pluries repetit Dec.ibi nu.22.& ſeq.tex.eſt in d.auth.ſed & his, C.de temp.app. & in corpore vnde ſumitur. Et idem ad verbum de iure canonico io c.ex inſinuatione. de appel.

13 Sublimita not. vt procedat, † quando per principem ſtetiſſet, quominus cauſa expediretur, ſecus ſi per eum non ſteterit.§.1.auth. de appellat. & Mart. Laud.in tract.de principe, notab.222.& Afflict.deciſ.283.colum.2. verſic.nullitas.quæ loca ſic debent conciliari cum allegatis ſupra io limitatione.

14 Et pro exemplo frequenti, & nota.tolle hoc † quod dicatur ſtetiſſe per principem, donec ipſemet volens cognoſcere cauſam non commiſit illam ſuis auditoribus, & ita proprie loquitur d.auth. ſed lis.ibi, donec commiſerit cauſam proceribus dirimẽdam &c. & econtra non dicatur ſtetiſſe per eum, quando commiſit cauſam ſuis auditoribus. Ita ex communi deducit, & declarat Rolan. a Val.conſi.15. per totum, & in ſpecie ſub numer. 8.& ſequen.lib.1.Subdens, quod quando princeps commiſit cauſam ſuis auditoribus, & pars quæ appellauit, neglexerit illam expedire coram eis, imputatur eius negligentiæ, & tempora ſatalia currunt, per l.non enim.ff. ex quibus.cau.mai o.cum ſimi.

15 Limitatur quartò, niſi ex conſenſu † partium lis ſuſpenſa fuiſſet, nam tunc, quicquid ſit de illa ſententia, an partes poſsint expreſſe prorogare ſatalia, an vero ſuſpẽdere litem tantum, de qua plene per Maran.in d.6.parte.§.& quandoq.appellatur, nu.236.verſic.ſecundo limita.hoc quidem certiſsimi iuris eſt, interim fatalia non currere. Abb.in d.c.ex ratione.nu.7. Archid.in can.anteriorem 2.q.6.Aret.in c.pen. de iudi.cũ concord.per Marant.d.nu.236.vbi plene examinat, & demum ita firmat, & idem vltra eum concludunt Franc. io d.c. ex ratione. nu.17.& 18.Præpoſ.ibi.nu.15.Card.num. 1.& Bero. in d.cap.cum ſit Romana, nume.56.text.eſt clarus in clem. quandiu, & ibi gloſ.ſecunda.de appellat.

16 Limitatur quintò, niſi cauſa interim † compromitteretur, nam interim non currunt tempora primi ſatalis, authen.ſi tamen.C. de temp. appellat.

Sed quia hæc limitatio habet varias declarationes, & plures illarum dubias, ideo dicã plene de hoc inf.ar. ſeq.

Limitatur ſextò, vt non procedat, quando appellator non potuiſſet cauſam in primo anno expedire propter
17 nimiam paupertatem, nã tunc dicunt docto. quod primus ſatalis nunquam currit. Caſſad.deciſ.6.numer.2.de appell.Dec.in cap. 1.numer.46.de probat.Pariſ.conſil. 2.num.38.lib.4.Aldob.Inſt.de excuſa.tuto.§.ſed & propter, num.25. Ferrant. Gargia patroc. 57. numer. 1.vbi allegat etiam idẽ tenentes Innocent.in d.c.ex ratione, & Bald.in l.acceptam.C.de vſur.& io l.fin. C.de cond.inſt. & alios vt per eum.

Et pro hac limit.eſt tex.in d.c.ex ratione.de appel.in verbo impotentiam, & in verbo.nullum præiudicium, & iungendo c.cupientes.§.ſi vero diſcordia, in verbo, ſi facultatum impotentia, de elect.in 6.& §.hæc quoque.ver. nullum præiudicium, auth.vt ſponſa.larg.

Sed contrarium, quod ſcilicet currat primus fatalis in caſu iſto, & quòd ſit neceſſe recurrere ad conceſsionem ſecundi tenet Sylua. in conſil.69.nu.19.& ſequen.lib.2. & Deci.conſil. 436.numer.12.

Et hæc opinio mihi placet magis quàm prima, licet illa ſit magis communis.

Et moueor, quia ego non video differentiam quare magis debeat conſeruari illæſus quis, quando impeditus fuit ob impedimentum neceſſariũ, quàm quando fuit impeditus ob impedimentum neceſſarium, & probabile ſimul, videlicet ex cauſa abſentiæ pro republica, per ea quæ dicta ſunt ſupra in prima parte quæſt. ... artic. .. & tamen in caſu abſentiæ ex cauſa etiam reip. non reperitur, quòd ipſo iure ſeruetur illæſus appellator hoc primo anno, vt infra dicetur.

Et ad contrarium d.c.ex ratione, in verbo, impotentiam &c.& verbo nullũ præiudicium, reſpon.quod is qui tutus eſt ope reſtitutionis, vel ipſo etiam iure ad hoc, vt

habeat

Digitized by Google

habeat ſecũdum annum, poteſt dici, quòd nullum factũ
ſit ei præiudicium, quia nihilominus annum habebit.
l.nemo.ff.de reſt.in integ.
Limita ſeptimò, & octauò duobus alijs modis, quos
habet infra in.fin.art.ſeq. verſic.limita ſextò, & verſic.
limita ſeptimò. quæ limitationes hic reponendæ ſunt.

Articulus. IV.

18 AD quartum. Quid ſi cauſa interim † compromitteretur, an interça curràt primus fatalis?
Regula eſt, quod non currit, text.eſt ad literam in au
then.ſi tamen. C.de temp. appell. vbi omnes not. & in
clem.quamdiu,eo.
19 Ampliaturque hoc, vt procedat † etiam in termino
dato ad recipiendos teſtes, nam dilatio huiuſmodi non
currit durante tempore compromiſsi. Rot.de dilat.de-
ciſ.2.in noui.Inn.in d.c.de appellationibus, Frãc.in d.c.
ex ratione, num.26.& 36.& num.21.
Sed aduerte, quòd bene procedit hoc, ſtante ea opi-
nione, quòd prima inſtantia de iure canonico nunquam
20 currat, vt dixi ſup.q.68.ſed ſtante alia opinione, † quod
imò currat, præſertim in terris eccleſiæ, & quod conſen-
ſu partium tacitè vel expreſſe prorogari non poſsit, ne-
que etiam per compromiſsum, vt per Abbat.Felyn. &
alios in dict.cap.pen.de iud.& Marant.in d.ſexta parte,
numer.236. non video quomodo hæc ampliatio ſtare
poſsit.
Ampliatur ſecundo in ſpecie, vt procedat etiam in ip
21 ſa inſtantia prima, ſi de cauſa factum eſſet † cõpromiſ-
ſum, quia interim ſuſpendetur. Franc.d.c.ex ratione, nu.
21.verſic.quarto quæritur.& Præpo.ibi nu.16.poſt Bal.
in l.eos.§.apoſtolos.C.de temp.appel.
Sed vt dixi, procedet hoc vbi ſeruatur ea opinio, qđ
prima inſtantia nunquam currat.
Sed tamen neque etiam hoc ſtante procedere poteſt
hoc dictum, quia ſi inſtantia prima nunquam currit de
iure canonico, ſuperfluum eſt tractare, an ſuſpendatur
per compromiſſum, quod enim non currit ſuſpendi non
poteſt.
Vnde neceſſe eſt pro ſaluanda & hac, & præcedenti
ampliatione fateri, quod imò intelligantur iſtæ amplia-
tiones prẹſuppoſito, quòd prima inſtantia currat, vel de
iure communi extra terras Eccleſiæ, vel de iure munici-
pali etiam in illis, & quòd non ſit vera illa opinio, quod
prima inſtãtia non poſsit prorogari per viã cõpromiſsi.
22 Vel, quod verius puto, quod hẹc non ſit prorogatio,
ſed ſuſpenſio, hoc eſt quod partes non poſsint etiam ex
conſenſu eorum expreſſo conuenire, vt occaſione illius
compromiſsi inſtantia quæ de iure communi eſt triẽnij,
vel iure municipali eſt vnius anni, vel duorum &c. fiat
quadrienij &c. ſed bene poſſunt facere, quod illud trien
nium, vel biennium, vel annus non currat durante illo
compromiſſo, & hæc melius ſtare poteſt, & ſic teneo.
23 Ampliatur tertio, vt procedat † etiam in termino da-
to a ſtatuto ipſi cauſæ appellationis. Franc.d.c.ex ratio-
ne, num.24.poſt Aret.& Imol.ibi, quia inquit ſubroga-
tum hoc tempus intelligitur loco fatalium iuris commu
nis, & hoc eſt veriſsimum, vt dixi ſupra artic.1.vbi ad-
de hæc.
Sublimita tamen, niſi ex verbis ſtatuti colligeretur,
quod hæc inſtantia prorogari non poſſet, & poſt Anch.
conſ.277.dicit Franc.d.c.ex ratione, num.24.
Sed hoc non puto verum, niſi declarando eo modo,
quo dixi proxime circa ſecundam ampliationem, verſic.
vel quod verius &c.
24 Limitatur e contra concluſio † principalis pluribus
modis.
Et primo, vt procedat poſtquam arbiter acceptauit
compromiſſum, non autem prius, quia prius non diceretur compromiſſum, vt poſt Fulgoſ.conſil.68.lata, Dec.
in d.c.ex ratione, num.10.
25 Limitatur ſecundo, vt procedat † in compromiſſo ef-
fectuali, non autem in conuentione, ſeu pronunciatio-
ne de faciendo compromiſſum. Dec.dict.cap.ex ratio-
ne, num.31.
26 Limitatur tertio, vt procedat † in ijs temporibus, quæ
dantur vtrique parti, ſecus in ijs, quæ dãtur vni partis tã-
tum, vti eſt decendium ad appellandum, vel 30.dies ad
recipiendum apoſtolos, quia in his compromiſsio cau-
ſæ non retardat curſum dictorum temporum, Rot.in
tit.de dilat.deciſ.2. in nouiſs.
27 Limitatur quarto, vt procedat in † arbitris, ſecus in ar
bitratoribus, ita poſt Anch.conſil 286.col.2.verſ.item
in arbitratoribus, ſequitur ſimpliciter Dec.in d.c.ex ra-
tione, num.32.& Mar.num.242.
Sed de hac limitatione ego plurimum dubito; Primò
quia Anch.ponit illam ſub dubio. Præterea fundat ſe in
hoc præſuppoſito, quod partes non poſsint prorogare
hæc tempora fatalia ſecundæ inſtantiæ, quod tamen
communiter reprobatur, vt prædixi ſup.art.3.vel intel-
ligitur ſic, vt ſcilicet non poſsint ipſæ partes facere, vt
primũs fatalia ſit biennium, ſed bene poſſunt facere vt
ille annus non currat durante compromiſſo. & ita me-
cum tenet Præp.in d.c.ex ratione. num.16.de app. Vn-
de idem dic in arbitratoribus quod in arbitris diſponi-
tur in d.authen.ſi tamen. C.de temp.appel.& in regula
ſupra poſita.
28 Limitatur quintò, niſi † hæc tempora primi fatalis
fuiſſent a ſtatuto abbreuiata, vel ſpecialiter aliter, quàm
de iure communi conſtituta & ordinata, nam illa non
poſſent per compromiſſum a partibus prorogari, & in
effectu quod d.auth.ſi tamen, non procedat in inſtantia
appellationis ſtatutaria, ita ſing.Anchar.in conſil.286.
per totum.
Sed hẹc limitatio mihi nõ placet, quia contra eam eſt
communis concluſio, quod tempus præfixum a ſtatuto
ſpecialiter ipſi ſecundæ inſtantiæ regulatur in reliquis ſe
29 cundum tempus iuris communis. † vt poſt Alex.Io.And.
Imol. Felyn. Iaſ.& alios late deducit Neuiz.conſil. 42.
num.2. & Roland.a Valle etiam plene conſil.15. num.
2.libr.2.
Et licet quandoque ego ſaluarẽ deciſionem Ancha-
rani in caſu quo ſtatutum vellet reducere naturam ſecũ
dæ inſtantiæ, ad naturam primæ, prout in his terminis
allegatur illud conſilium Anchar. a Gigant.in addit.ad
Dec.in d.c.ex ratione, num.32.
Tamen, in præſenti nullatenus eam tenendam puto,
quia etiam in prima inſtantia hæc opinio verior vide-
tur, vt per compromiſſum ſuſpendi poſsit, licet nõ poſ-
ſit a partibus de eorum etiam conſenſu prorogari, vt di
xi prox.in 2.ampliat.& in præced.lim.
30 Limitatur ſexto, quando conſenſus † partium de ſu-
ſpendendo fatali eſt expreſſus, ſecus vero ſi tacitus; exẽ-
plum, ſi in primo fatali nullum incidit impedimentum,
& appellator proſecutus fuit dicto fatali elapſo, reo non
contradicente, nam hoc caſu non obſtante patientia ip
ſius appellati, appellationem deſertam eſſe, & pro deſer
ta habendam poſt longam diſputationem firmat Pode-
mi.dec.28.per totum, vbi vide rationes, & authoritates,
& redde hanc limitationem ſup.artic.3.in verſic.limita
quarto.vbi pro ſublimatione proprie cadit, & congruit.
31 Limitatur ſeptimo, etiam concluſio † principalis, de
qua ſup.ar.præc. quando impedimentum propter quod
appellator non potuit expedire cauſam in primo fatali
proceſsiſſet ab aduerſario, quia tunc ipſo iure conſerua-
tur illæſus, nec ei fatalia currunt, vt poſt Rotam tit. de
appel.dec.15.in nouis, & dec.75.in antiquis tradit Dec.
in d.

in d.c.ex ratione,nu.38.vbi concor.& ibi Franc.nu.36. & idem voluit Bald.in d.auth.ei qui, col.1.in fin. C.de temp.app.& hoc odio aduerſarij,& calliditatis ipſius. & facit plura ſimilia,quæ per Decium præall.

Sed contrarium in hoc tenet Abb. in d.c.ex ratione. in t.q.in quarto caſu.

Ego puto dicendum, quod ſi impedimentum ab aduerſario præſtitum fuit doloſe præſtitum, vera ſit opinio Decij,Franci,& aliorum.Si verò non fuit doloſum,tunc vera ſit opinio Abbatis,vt ſcilicet currat tempus,ſed detur ſecundus annus ſecundum inf.dicenda proxime.

Articulus V.

32 AD quintum, An ſcilicet quãdo † primus fatalis ipſo iure currit, & neceſſarium eſt deuenire ad conceſſionem ſecundi, deueniatur ad hoc abſque eo quòd appellator fuerit impeditus in primo anno cauſam proſequi.

Videtur quod ſic.

Per ea quæ not.Bar.in d.auth.ei qui.num.3.C.de tẽp. appell.& nu.6.& in l.1.in fi.ff.nil nouar.appel.pend. ad idéque citatur Bald.in l.cos.n.5.C.de app.videlicet, qđ poſt lapſum primi anni non confirmatur ſententia,nec in iudicatum tranſit, vel adſit, vel non adſit iuſta cauſa non proſequutæ appellationis.

Et dicit propterea Io.Bap. Ferret.conſil.56. num.8. quòd Rota concedit ſecundum annum abſque alia cauſa ex æquitate, dummodo in primo ſolum incæpta fuerit proſecutio appellationis.

Sed in contrariũ eſt veritas,text.eſt expreſſus,qui requirit, quod in primo anno impeditus fuerit iuſta cauſa impedimenti ipſe appellans, vt ei concedi debeat ſecundus.in l.fina. §.illud. C.de temp,appell.ibi niſi euidentiſsimis probationibus &c. & ibi per iudicem ſtetiſſe, vel aliam inexorabilem cauſam &c.& alius text.in dict. auth.ei qui. C.eo.tit.ibi iuſta cauſa, & in c.cum ſit Romana,extra eo.

Et in his terminis tradit Bart. in auth. de his qui ingre.ad appel.nu.14.Inn.in d.c.cum ſit Romana, Bar.in d.auth.ſed & lis.C.de temp.appel.Guid.Papæ conſ.40. num.5. Marius Anguſs.conſ.76.num.35.libr.1.& ideo Mar.Ant.Bardus in tract.de temp.vti.& cont.ca.6.ſub num.2 refert,quòd ſtylus Rom.curiæ eſt non concedere ſecundum annum,niſi doceatur,quòd in primo eſt factus aliquis actus pro expeditione ſuæ cauſæ appellationis.

Et ratio clara eſt, quia concedere vnum annum ad proſequendam appellationem,& poſtea concedere aliũ ſimpliciter abſque alia cauſa, videtur diſpoſitio iocoſa, & fruſtratoria, cum potuiſſet ab initio triennium integrum concedi.

Ad contrarium reſp.primo,quod Bart. opin. non eſt vera ita ſimpliciter intellecta, vt d.l.illud.§.fin.ibi,& ſententiam contra eum &c.C.de temp.appel.Sed debet in-
33 telligi,quòd non dicatur † in iudicatum ſententiam tranſiuiſſe ac ſi ab initio appellatum non fuiſſet, ex eo tantum quod primus annus lapſus ſit, neque etiam quia ſecundus lapſus ſit, vt ipſe inquit, & ratio eſt, quia potuit adeſſe cauſa impedimenti,vnde text.ſubdit,niſi euidentiſsimis probationibus &c.

Præterea Bart. idem inquit de lapſu ſecundi anni, & tamen non eſt dubium quod tertius non conceditur,niſi ex iuſtiſsima cauſa,vt inf.dicam.

Tene igitur concluſionem.

34 Limitando eam,vt ſcilicet quandoq. concedatur † ſecundus annus etiam abſq.iuſta cauſa impedimenti & ex miſeratione duntaxat,vt dicam ſeq.art.in 2.lim.

Articulus VI.& VII.

35 AD ſextum, An ſcilicet † quando conceditur ſecundus annus fatalis ipſi impedito,cõcedatur ipſo iure, an vero ſpe reſtitutionis in integrum.

Concluſio omnium communis ea eſt, quod regulariter ipſo iure,& abſq.auxilio reſtitutionis cõceditur.Old. conſ.60.verſic.quod ſi impeditus.gl.expreſſa in d.auth. ei qui,in verſ.indulgeatur.C.de temp.app. & ibi omnes ſuper ea gl.Franc.in d.c.ex ratione,num.54.& nu.63.& ſeq. Præp.ibi.num.13.Fel.nu.6.Anch.in c.ſignificante. num.5.de app.Paul. de Caſtr.conſ.335.viſa appellatione,num.8.lib.1.Io.Cald.in conſ.10.tit.de appell. qui dicit omnes ita tenere, Io.Bap.Ferre.in conſ.56.nu.2. vbi dicit,quod iſta eſt communis & ſic practicatur, & Rot. dec.60.de appel. in antiquis, & Dec.conſ.436.num.22. & non inueni diſcrepantem.

Et probatur claré per d.§.illud.l.fi.C.de temp.appel. ibi, tunc ei aliud annale tempus indulgemus, ergo non eſt opus reſtitutione iudicis viui,ſecundum ſing.dictum Bald.in l.1.ff.de eo quod fal.tut geſt.fue.

Et eodem modo deducendo, eſt text.in d.ca.cum ſit Romana. ibi indulgetur ſecũdus,& in dicta auth.ei qui. ibi indulgetur &c.& nunquam hæc iura dicunt indulgebimus, prout ſolent dicere iura, quando pollicentur auxilium reſtitutionis in integrum, ſecundum Bald. præalleg.leg.1.

36 Extenditurque hæc concluſio, † vt non ſolum neceſſaria non ſit hoc caſu reſtitutio,ſed vt ſuperflua propter concurſum remedij ordinarij ſecurioris non poſsit peti,ſecundum Neuiz. Qui hoc plenè deducit in conſ.41. num.19.& ſeq. vbi dicit ita eſſe de mente omniũ gloſſarum & doctorum.

Limitatur autem e contra dupliciter hæc concluſio.

37 Et primò,† vt non procedat, quando impedimentũ proceſsiſſet ab aduerſario, vel ab alio tertio, tunc.n.datur actio ad intereſſe contra eos, vel in ſubſidium reſtitutio in integrum, ita Ant.de But. in d.c.ex ratione.per ſæpe alleg.l.arbitrio.§.ſi cuius dolo.ff.de dolo.

38 Sed in hoc de culpa, vel dolo aduerſarij † reprobat hanc limitationem Abb.in d.c.ex ratione.num.8. in fi. Et non immerito iudicio meo; nam immo dicunt DD. de Ro.Dec. & alij quod hoc caſu conſeruatur illæſus ipſe appellans,& tempus non venit,vt dixi in præced.art.

39 Quinimo mihi non placet hæc limitatio, † etiam in caſu quo impedimentum proceſsiſſet non ab ipſo aduerſario,ſed ab alio tertio, quia non eſt bonum argumentũ a prima inſtantia,de qua loquitur d.§.ſi cuius, ad ſecundam, vt alias ſup.diximus, propter nimis maius periculum quod adeſt in lapſu ſecundæ inſtantiæ,quam in lapſu primæ.Et quia prima inſtantia non poteſt prorogari etiam ex conſenſu partiũ tergiuerſationibus,vel fraudibus, ne circumueniatur lex,vt conſiderat ibi Gl.quod in ſecunda inſtantia, non ſic reputetur cautum,vt ſupra dixi,vt per Marant.d.6.par.

40 Limitatur ſecundo pulchrius & verius,vt † procedat concluſio,quando ſecundus annus daretur ex iuſta cauſa,quia ſcilicet appellator fuiſſet iuſte impeditus in primo anno, ſecus verò ſi iſte ſecundus annus daretur ex miſeratione,vti fit quando in primo anno nulla adfuit iuſta cauſa impedimenti,tamen appellator ex moderatione petit ſibi concedi purgari moram primi anni, per diligentiam adhibendam in ſecundo anno; Quo caſu ſi ex moderatione hoc concedendum ſit, neceſſaria eſt reſtitutio in integr. Ita ſing. declarat Bart.in d.authen. ei qui.nu.3. & ſequitur Ang.in l.nemo.nu.1. C.eod.tit.de temp.app.licet de Bart.mentionem non faciat, & idem Ang.in d.authen.ei qui.nu.3.verſ.in gl.mag.& Ful.ibi, num.4.&5.& adducit d.l.nemo.dum ita eã intelligunt,

dum diſponit quod ſub aliquo prætextu audiri non debeat qui fatalia omnia labi permittit.

41 Sed circa hanc † limitationem occurrit duplex difficultas. Nam reſtitutio in integrum datur etiam ad quartum annum, quando in tertio non potuit expediri cauſa, ſi cauſa impedimenti eſt legitima, vt dicam in quæſt. ſeq.

Et iſta cauſa debet eſſe noua & diuerſa ab ea propter quam fuit conceſſa reſtitutio ad tertium actum, ad nota. in l. 1. C. ſi ſæp. reſtit. poſtul. Modo primum dubiũ quod
42 oritur eſt hoc, † an ſcilicet ſi ſecundus annus ex miſeratione conceſſus eſt, & in ſecundo anno incidat legitimũ impedimentum, an tertius dabitur ope reſtitutionis in integrum.

Et reperio Io de Amic. in conſi. 5. nu. 23. ſing. dicentem quod non, & allegantem doctr. Bald. in d. auth. ei qui, & ſubdit quod omnes illam ſequuntur, & quod non reperit contradictorem.

Sed pace eius, ego non reperio apud Bald. ibi hoc dictum, Neque verum puto, quia hoc modo poteſt accidere quod hæc miſeratio legis fruſtra concedatur, eueniente caſu impedimenti in ſecundo anno abſque culpa & negligentia ipſius appellatoris.

Præterea, ſi cauſa concernens reſtituti. ad ſecundum annum fuit miſeratio legis, cauſa reſtitutionis ad tertiũ erit iuſtum impedimentum, & ſic diuerſa, & noua cauſa, vnde per regulam d. l. 1. C. ſi ſæp. reſtit. de qua dicam in q. ſeq. danda erit reſtitutio ad tertium quoque annum.

Præterea dicunt doctores dari ſecundum annum ex miſeratione ad purgandum negligentiam adhibitam in primo anno, per diligentiam adhibendam in ſecundo anno, ſed quæ diligentia adhiberi poteſt ab eo qui impeditus eſt?

Igitur vt æquiorem ſententiam amplector hanc. Quod ſi ſecundus annus ex miſeratione conceſſus eſt, & in ſecundo impedimentum incidat, detur etiam tertius ope reſtitutionis in integrum, per prædictas rationes.

43 Secunda dubitatio, quæ exoritur, eſt. † Quia quando tertius annus ex capite reſtitutionis in integrum concedendus eſt, regula eſt, quòd ſecundus ipſo iure conceditur, Abb. in cap. ex ratione. num. 8. in fi. de appell. & apparebit ex his quæ dicam q. ſeq. Ergo videtur, quòd ipſo iure iſte ſecundus annus concedendus ſit etiam in hoc caſu.

44 Sed defendendo † communem theoricam, puto dici poſſe, quod ideo iſte ſecundus præter regulam prædictam non ipſo iure, ſed ope reſtitutionis conceditur, quia non debent eſſe paris conditionis negligens & legitime impeditus.

Vel, quod variantur termini negligentiæ, & diligentiæ, & caſus ſuper quibus facit regulam Abb. præalleg.

Articulus VIII.

45 AD Octauum, An ſcilicet ſecundus fatalis concedatur integer, etiam ſi impedimentum quod contigit in primo fatali, fuerit breue, & paucorum dierum.

Videtur quod ſolummodo tantundem temporis de ſecundo anno fatali concedi debeat, quantum abſtulit læſio de primo, & non plus, ad hoc, vt proportionata ſit reſtitutio ipſi damno, & læſioni. l. iunius. ff. de mi. & dicit Bald. in dict. auth. ei qui. 2. col. quod reſtauratio deperditi non debet plus continere, quàm deperditum fuerit.

Sed communis concluſio omnium illa eſt, quod ſi quidem ſecundus annus veniat concedendus ipſo iure, & abſque auxilio reſtitutionis in integrum, integer concedatur etiam ſi impedimentum quod accidit in primo, fuerit breuiſsimum. Si verò ope reſtitutionis concedendus ſit, tantundem temporis duntaxat reſtituendum eſt, quantum abſtulit de primo anno ipſum impedimentum. Ita Io. And. in d. c. ex ratione, de appel. & ibi Card. in 5. q. & Inn. in verſic. & videtur. col. 2. Dec. num. 60. in fi. Fel. nu. 6. Ang. in l. ſi ita ſtipulatus eſſem. num. 11. ff. de verb. obl. Bal. in d. auth. ei qui, in prin. & col. 2. & Ang. ibi num. 1. qui dicit, quòd ſecundum hanc opinionem Io. And. iudicauit curia Romana, & Old. conſi. 157. verſic. quantum ad curſum. Quibus adde alleganda ſtatim in ſeq. amplia. & lim. & in ſpecie Anch. d. c. ex ratione, nu. 8. & Guid. Pap. ſing. 332. & idem ſin. 607. & de communi Anch. præall. & Paul. de Caſt. conſi. 335. num. 8. li. 1. Ratio, vt per Bal d. auth. ei qui. colum. 1.

Ampliatur, quia ſcilicet mitius agitur cum lege, quàm cum homine, & ſic lex abundantius reſtituit, & indulget ſecundum annum, quam faciat homo miniſter eius, qui debet proportionaliter & iuxta regulas ipſius legis, de reſtitutione in integrum facere, vt per eum.

46 Ampliatur † primo, vt procedat etiam ſi impedimentum fuiſſet vnius diei tantum, vt per Ang. in d. auth. ei qui, & alij allegati ſup. in concl. & in ſpecie Pau. de Ca. d. nu. 8. Io. Calde. in tit. de appel. conſ. 11. Franc. in d. cap. ex ratione, nu. 7. de app. & ibi Præp. nu. 27. & Boich nu. 7. & fuit dictum Inno. ibi, vt omnes allegant, & illud eſſe tenendum propter practicam & ſtilum Ro. Curiæ atteſtatur Neuiz. conſil. 41. nume. 5. & ſeqq. cum concord. plenè.

47 Ampliatur ſecundo, † vt procedat etiam ſi impedimentum fuiſſet vnius horæ, vt per Ang. conſil. 314. Sed hæc intellige, vt dicam liſ. lim. 2.

48 Limitatur è contra dupliciter. † Primò, vt non procedat, quando impedimentum proceſsiſſet de conſenſu partium, videlicet propter compromiſſum interim factum, tunc enim deſerto compromiſſo tantum remaneret temporis fatalis, quantum ſupererat temporis, antequam compromitteretur, & non plus. Bald. in d. authen. ei qui, num. 6. verſic. pone. & Bart. in d. auth. de his qui ingre. ad appel. in fi. Ang. in d. auth. ſi tamen, in fin. C. de tempo. appel. Alb. ibi nu. 1. poſt Cy. & Paul. de Caſt. d. auth. ei qui, numer. 2. & Sal. ibi verſicul. quæro quinto & cæt.

Sed aduertendum eſt, quod licet dictum in ſe verum ſit, non tamen quadrat hic pro limitatione, nam illud ſic accidit, quia in caſu compromiſſi facti non currit primus fatalis, vnde non agitur de conceſsione ſecundi in totum, vel in partem, ſed de ſuſpenſione primi fatalis.

Præterea, ſi aduertatur dabitur quandoque plus quã ſecundus annus, vt puta ſi compromiſſum factum in curſu primi fatalis duraret duobus annis, vel pluribus, effectualiter enim eo caſu appellator haberet plus, quam duos annos, ſtante tamen limitatione prout iacet, ibi dicendum erit in omnibus alijs caſibus, in quibus primus fatalis non currit, quorum plures annotauimus ſupra eo art. 3.

49 Limitatur ſecundo, † vt procedat, ſi impedimentum iſtius modici temporis puta vnius diei, vel horæ &c. abſorberet effectum totius primi anni, ſin minus non indulgeretur niſi tantundem temporis quantum effluxiſſet ipſi impedito durãte impedimẽto. Ang. & doct. in l. ſi ita ſtipulatus eſſẽ. ff. de verb. obl. vbi Bar. in fi. Alb. in d. auth. ei qui, verſ. quidam dicunt. C. de temp. app. & ibi Ang. n. 1. Pau. de Ca. n. 2. & Saly. col. 1. per totum. Alb. in ru. C. eo. verſ. ſed quomodo. Iaſ. in §. rurſ. nu. 68. de actio. cum exemplo dilationis aſſignatæ ad probandum. Zaſ. ibi nu. 31. & Myſing. num. 31. Franc. in d. cap. ex ratione. nu. 63. ad finem. Dec. ibi num. 60. & Fely. num. 8. Guid. Papæ ſingul. 332. Oldrad. conſil. 70. verſicul. quid ſi impeditus, Bartol. Soc. conſil. 88. ad finem libro primo.

& dicit

& dicit Angel.præall. quod ſic eſt temperanda opinio Ioan. And. in d.ca.ratione, & ita fuiſſe determinatum in Rom.curia.

Et ego puto æquiſsimum.

50 Sed quæro, † quid ſibi volunt iſta, per illa verba, abſorbere, vel non abſorbere totum effectum primi fatalis.

Et quidem Angel.pręal.dicit, quod hoc remittitur arbitrio iudicis.

51 Sed tunc dubitari poteſt, in quo † conſiſtat hoc iudicis arbitrium.

Vnde Fel. in d.c.ex ratione. num.8. videtur intelligere ſic, quod tunc ſcilicet dicatur abſorbuiſſe effectus totius primi fatalis, quando propter illud impedimentum incidens non potuiſſet cauſa expediri, ſecus verò, ſi illo non obſtante potuiſſet expediri cauſa.

Sed neque hoc aliud eſt; nam iſta neceſsitas impedimenti ſemper præſupponenda eſt, & intantum quod ſi non adfuiſſet in illo modico tempore, non indulgeretur neque illud tantundem temporis, quantum lapſum fuit, videlicet cuius dixi, vel alterius modici ſpatij, ſecundum regulam dict. leg. illud. §.final. C.de tempor.appellatio.

Quamobrem Dec. in d.c.ex ratione, exemplificat, ſi in illa vltima die danda erit ſententia dari non poſsit, ex quo videtur perire effectus totius primi anni iam decurſi, cum ad hoc ipſum omne quod actitatum fuit interim tendat.

Sed aduertendum eſt, quod aut præſupponit Dec. quod inſtantia perierit per lapſum primi anni, ita quod in ſecundo anno a lege conceſſo debeat cauſa ab initio reaſſumi, & nouiter actitari, & hoc videtur abſurdum, & in damnum ipſiusmet læſi reſtitueret, quod omnia ex integro deberent fieri. Aut præſupponit, quod non perierint ea, quæ in hoc primo anno reſtituta ſunt, & tunc ſi ſententia ferri non potuit non dicitur hoc abſorbuiſſe effectum totius huius primi fatalis, ita vt alius annus ſit neceſſarius pro reſtauratione huius anni, cum eadem ſententia poſsit adhuc ferri vna alia die ad hoc reſtituta propter iuſtum impedimentum, quod vltimis diebus primi anni contigit.

Per hoc ergo præſuppoſitum Decij daretur occaſio proteſtandi nimirum lites abſque neceſſaria cauſa.

Ego igitur puto exemplificari poſſe hoc dictum in caſibus, in quibus id quod faciẽdum erat vltima illa die vel diebus, tale quid eſſe reperitur, quod ſi impedimentum non fuiſſet, tunc potuiſſet illa die vel paucis diebus abſolui, & hodie non poteſt niſi per multum temporis, & cuius certitudo haberi nequeat.

His enim caſibus rectè dabitur integer ſecundus annus pro primo ſic elapſo; Quia ſi tantum illi pauci dies concedantur, quibus durauit impedimentum, & in illis non poſsit amplius fieri id quod tunc potuiſſet, dicitur vere, & proprie illud impedimentum abſorbuiſſe effectum totius primi fatalis, quia idem eſt, ac ſi nihil in illo primo anno factum fuiſſet.

52 Et poteſt dari vnum exemplum, † puta ſi in illo modico tempore in quo incidit impedimentum, potuiſſent haberi teſtes, vel ſcripturæ, quæ nunc haberi nequeunt, & incertum eſt quando haberi poterũt, quia puta teſtes receſſerunt ab illo loco, & neſcitur vbi ſint, vel ſcripturę non amplius reperiuntur &c.

Et ad hoc tendit id, quod dicit Abb. in d.rubr. C.de temp.appellat. verſic. ſed quomodo, & poſtmodũ, dum hæc expolirẽ, reperi quod hoc exemplum pene ad verbum ponunt doct. in l.ſi ita ſtipulatus eſſem. ff.de verb.
53 oblig. vbi Bart. exemplificat, ſi † eſſet data dilatio vnius menſis ad examinandos teſtes, & vltima die per iudicẽ ſtetiſſet, & teſtes non poſſent exinde commode haberi, dicit enim quod debet dari alter integer menſis, & cum Bartol. tranſeunt doct. communiter, Bald. in 4.not. Ang. num. 2. Paul. de Caſtr. num. 4. Alexand. num. 4. & Iaſ. in l.fin. vbi dicit omnes tranſire cum Bart. per illum text. Et idem in amiſsione ſcripturæ exemplificat Miſinger. in d.§.rurſus. num. 31. & Iaſ. num. 68.

Idem etiam vult Bellam. deciſ. 596. virum, vbi inquit, quod vnum modicum impedimentum etiam vnius ho-
54 ræ † facit reſtitui illos decẽ dies qui dantur ad appellandum, quando ille qui voluit appellare non potuit congrua hora reperire dominum Pontium, qui ſignat commiſsiones, & non reperit congruo loco, per not. per Innoc. in d.c.ex ratione.

Et idem inquit procedere in termino aſsignato ab
55 homine.†

56 Limitatur tertiò ſupradicta cõcluſio, † vt procedat ſupponendo terminos habiles, videlicet quod appellator inchoauerit litem debito tempore, & non ſe obſtrinxerit, vt etiam ſi non accidiſſet illud breue impedimentũ, nihilominus illam expedire intra illud primi anni reſiduum non potuiſſet, quia tunc ei non concederetur nedum ſecundus annus integer, ſed neque etiam tantundẽ eius temporis, quod impedimentum abſtuliſſet, per ea quę dicam inf. art. ſeq. & tradit in terminis Io. And. in d. c.ex ratione, & poſt eum Anch. ibi num. 5.

Articulus IX.

57 AD nonum, An ſecundus iſte fatalis † concedatur, quando potuit cauſa expediri in primo fatali, ſed ex negligentia fuit omiſſum ab initio hoc facere, & poſtea circa finem anni ſuperuenit impedimentum.

Videtur quod non.

Primò quia dum potui nolui &c.

Secundò arg. tex. in l.2.§.ſi quis iudicio, verſic. ſi quis tamen. ff. ſi quis cautio.

Tertiò facit l.fi.§.illud. C.de temp.appel. ibi propter ineuitabilem cauſam &c.

Contrarium determinant doct. communiter Fulg. in d.auth. ei qui, num. 6. ante finem. Dec. in l.ſi pater, in primo notab. C.de inſt. & ſubſt. Abb. in cap.ex ratione, nu. 22. verſic. ſecundo caſu, Francus ibi num. 63. & ſeq. late Præpoſ. num. 27. verſic. quandoque & quidem, vbi de communi. Anch. num. 6. & 7. & Dec. num. 58. verſ. & patet ex eo, & num. 59. & in fi. d. num. 58. de communi.

Moti, quia ſufficit appellatori vltimo mẽſe litem inchoare, ſi in vltimo menſe illam expedire valeat ceſſantibus impedimentis, vt d.authen. item ſi appellatione. C.de temp.appell. & Oldr. dict. conſil. 60. verſic. quid ſi impeditus. ergo non potuit dici illucuſque negligens, quia negligentia non poteſt dici, vbi diligentia non requiritur.

Ego puto veram hanc cõmunem, cum temperamento tamen de quo infra proxime in prima limitatione.

Et ita tenendo.

Ad contraria reſpon. ſic.

Ad primum, quod procedit, quãdo dum quis potuit, tenebatur velle, & ſic debebat eſſe diligens, dum negligebat.

Ad ſecundum quod procedit, quando quis nimium ſe aſtrinxit, adeo quod etiam ſi impedimentum non fuiſſet, nihilominus opportune facere non potuiſſet, vt dicam inf in 2.lim.

Ad tertium, quod procedit, quando adeſt præceptũ legis, quod eo tempore agatur, & tolle exemplum præſumptionis, in qua ſi quis negligit agere per 29. ann. & vltimo anno quo volebat ius ſuum perſequi, non potuit, reſtituitur enim aduerſus præſumptionem, vt dicam infr. ſuo loco, & hoc quia lex non cogit illum age-

re aote vltimum annum.

58 Limitatur hæc concluſio dupliciter.† Primò, vt procedat niſi appellans nimis ſe arctaſſet, ita vt etiam ſi impedimantum non fuiſſet, nihilominus non potuiſſet cauſam expedire. Abb.in d.cap.ex ratione, numer. 12. verſi. ſecundo caſu. Franc.& Dec.ibi numer. 19. Zab.conſi.87. num. 1. verſic.ad ſecundum, Mar. Auguſt.conſi.76.num. 3.& ſeq.Ioan. Bap. Ferre.conſi. 202. per totum.

Et hæc quidem limitatio veriſsima eſt in ſe. Sed dubi
59 tari poteſt,† quid ſi cauſa eſt talis, quæ veriſimiliter non poterat expediri intra vnum tantum menſem, puta quia alias nouas probationes facere neceſſarium erat, & hoc præuideri debebat iuxta l. hanc. C. de appellat. & has probationes non poterat appellator habere niſi de longinquis partibus. Sed breuiter puto, quod dum permittente lege differt proſecutionem appellationis vſque ad vltimum menſem, quia interim forte deliberat an velit proſequi vel ne, & perquirit iura ſua, non autem otioſe degit, & ex propoſito vt litem immortalem reddat, excuſetur & concedi debeat ſecundus annus, licet cauſa non eſſet expedibilis ab eo tempore poſtea, quàm litem
60 inchoauit, iudicis igitur religio † & arbitrium in hoc plurimum operabitur.

61 Sublimitando etiam hanc limitationem nota, quòd procedent prædicta in hoc fatali à iure aſsignato; ſecus verò in termino aſsignato ab homine. Quia tunc ſufficit ſi intra illud tempus miſerit quis tantum ſupplicationem Romam ad inchoandum caſum appellationis, licet aliud poſtea nõ fecerit in illo termino; Ita Io.Ba. Ferret. conſ.202.n.4.ita quòd dicit procedere deciſ.Rotæ 488. in nouis, quam tamen ego non reperio.

62 Limitatur ſecundo concluſio,† vt procedat, dummodo appellans tantum temporis labi non ſinat, quod a quolibet etiam breuiſsimo impedimento cauſari poſsit, vt cauſa expediri nequeat, tunc enim ſibi imputandum ait Abb.in d.cap.ex ratione, prout ponderat eum Peruſ. & Dec.ibi, & ita etiam videtur procedere d. conſil. Ferreti 202.

Et ner hoc facit d.l. 2. §. ſi quis in iudicio, verſi. ſi tamen. ff. ſi quis caut.

Sed contrarium in terminis tenent alij doct. magis communiter. Franc.d.cap.ex ratione, numer. 63. vbi late defendit hanc ſententiam contra Abb. & idem ſequitur Dec.ibi & Præpo.num. 28. verſi.quandoque & 4.in fi. vbi de communi.

Et ego ſequor, tum ratione de qua per eos, tum quia ſi lex permittit appellanti expectare vſque ad vltimum menſem, non poteſt dici quod appellator interim negligat, cum negligentia culpa ſit, & culpa non cadat in eo, qui lege permittente aliquid facit.

63 Neque obſtat d.§. ſi quis iudicio, ff. in verſi. ſi tamen, quia reſpõ. vel prout ipſi dicunt, quod ibi ſumus in contumacia, & mulcta propter illam imponenda, hic verò in amiſsione cauſæ, vnde multo maius præiudicium hic verſatur & cæt.

Vel dic, quod ibi ille contumax otioſe degebat, vt præſupponitur in text. hic verò non præſupponimus hoc, quia hoc tempus conceditur appellatori à lege, vt interim mature deliberare poſsit quid ei agendum ſit; vt ſupra dictum eſt. argum.d. capit. ſeu.§. 1. auth.de appell. & intra quæ temp.

Nam hac eadẽ de cauſa ibi biduum, quod prius dabatur, fuit prolongatum ad decendium.

Articulus X.

64 AD Decimum, An ſcilicet debeat † dari ſecundus fatalis, quando ab initio per plures dies & menſes ad fuit, & durauit impedimentum, & in fine ceſſauit impedimentum per tantum tempus quod potuit cauſa expediri, ſed neglexit appellator illam proſequi.

Videtur quod detur ſecũdus fatalis ſecundum Alber. in rub.C.de tempo.appellatio. col. fina. verſicu. ſed pone ibi, ſed contra eſt, Dum inquit, ne legis beneficium coarctetur, quæ ſimpliciter dicit debere dari ſecundum annum, ſi impedimentum aliquod occurrit de primo, & per hoc faciunt etiam, quæ dixi ſupra in quæſtione aduerſus lapſum temporis ad appellandum.

Sed in contrarium eſt communis omnium aliorum ſententia. Sal.in authent.ei qui.in 1.colum. verſic. ſed bis non obſtantibus. C.de tempo.appel.& Cyn.ibi & Bald. numer.6. Fulgo. in d.authent.item ſi appellatione, num. 3.& doctores communiter in d.c.ex ratione, de app. Innoc.ibi in fi. Ioan.And.& D.Ant.& Abb.nu. 12. Dard. in 9. quæſti.poſt diſputationem, & Præpoſ.numero 27. & Deci.num.58. Oldr.conſil.60.prope finem. Bertran. conſi.83.num.4.li.7.& in indiuiduo hoc firmat. & Ang. in con.310.idem latè probat contra eos qui volebant, quod propter quodcunque impedimentum, occurrens in primo anno quandocunque deberet dari ſecundus annus. & de communi Dec.præal. & hæc communis concl.probatur per d.l.fi.§. illud.C.de temp. app. & in corpore vnde ſumitur, ibi (propter ineuitabilem cauſã) & per d.c.cum ſit Romana, de appell.

Et facit etiam regula illa, vltima mora nocet &c.

Et mihi videtur ſecurius hoc, vt dicit Azo in rub. C. de reſt.mil.licet contrarium forte æquius eſſet attentare, vt per eum.

Retenta tamen communi, aduertendum eſt ad id quod dicit Bart.in d.auth.item ſi appellatione, nume.2. quia videtur ſubuertere hanc concluſionem, dum ibi
65 quærit Bartol. † quantò tempore debet eſſe impeditus appellator in primo anno, ad hoc vt ei concedatur ſecundus annus, & reſp. ſecundum doct. quod tanto tempore debet eſſe impeditus, quod ſi litem illo tempore proſecutus fuiſſet illam expediuiſſet, ſecus ſi minori tempore, & cum lex præſumat poſſe vno menſe expediri, ſubdit Bart. quod ſufficit ſi appellator fuit per menſem duntaxat impeditus in primo anno. ergo etiam ſi ſupereſſent adhuc xi. menſes quibus agere poſsit, & negligat appellator, tamen ei debet dari ſecundus annus.

Hanc contrarietatem ego quandoque ponderaui, & pro aliquo tempore circa eam inuolutus fui. Poſtea reperi quod Fulg.in d.auth.ei qui, nu. 6. verſi. ſed antequã vlterius, idem conſiderat, & diſtinguit pro concordia, quod aut fuit dubium de impedimento, aut non.

Sed pace eius vel falſa eſt vel diuinatiua diſtinctio, vt per Saly.ibi.

Eandem contrarietatem ſimiliter ſenſit Abbas in d. cap.ex ratione.num. 12.& ſimpliciter reprehendit Bartolum in hoc.

Sed hoc nihil eſt.

Idem ſenſit Dec.ibi, num.58.& ſolutionem etiam affert quam ab initio huius dubij veram putauit, videlicet, quod Bart. ſic intellexit quæſtionem ſuam, an ſcilicet, quando ab initio adfuit negligentia, poſtea ſuperuenit impedimentum, debeat ſuccurri ipſi appellatori, & ſic quæſtio eſt ſecundum terminos præcedentis caſus, & ideo dicit Bart. & bene, quod neceſſe eſt quod ſaltem menſis integer ſuperſit appellanti, quando impedimentum ſuperuenit ad hoc vt detur ſecundus annus, nam ſi minus tempus ſupereſſet, non poſſet cauſam expedire, etiam ſi minus temporis ſupereſſet, ſecundum legis præſumptionem, & ita ſoluas.

66 Quid autem ſi hæc impedimenta † fuerunt interuallata intra primum annum.

Dicit Abb.in dicto capit.ex ratione, numero 12. in

fine

Digitized by Google

fine, quod ſi intra tempus negligentiæ potuiſſet cauſam expedire appellator, non excuſatur, & alias ſic.

Sed ego non recedo etiam in hoc caſu ab ijs quæ cōcluſa ſunt in præcedentibus duobus caſibus & concluſionibus, quia non poteſt cogi appellans proſequi appellationem, niſi in vltimo menſe, vt dixi art.9. cum limitatione tamen de qua ibi, & ita teneas.

67 Omnia tamen prædicta intellige, † vt procedant, dummodo appellator in aliqua parte primi anni fecerit inſtantiam cauſam committi & expediri, & hoc bis fecerit, alias non daretur ei ſecundus annus aliquo modo. Bald. & Salyc. in d. auth. item ſi appellatione. C. de tempor. appel. & Saly. in l. fi. §. illud. C. eo. & Bertrādus poſt eos in conſil. 111. num. 11. libro 6. & tetigi etiam ſupra hac eadem quæſtione.

S V M M A R I V M.

1 *Secundus annus fatalis an ſemper currat, adeo quod neceſſe ſit deuenire ad conceſſionem tertij fatalis quòd ſic.*

2 *Et quid ſi cauſa in conſiſtorio Principis intromitteretur.*

3 *Et quid ſi per principem ſtetiſſet, quominus cauſa expediretur.*

4 *Et quid ſi in curſu huius anni cauſa compromitteretur.*

5 *Et quid quando per iudicem ſtetit quominus cauſa expediretur.*

6 *Declaratio ad §. hæc quoque, auth. vt ſponſ. larg. ibi nullum præiudicium.*

7 *Et quid ſi fuiſſet tempus conſumptum in reuocandis attentatis.*

8 *Et quid ſi appellans in cauſa attentatorum ſuccubuerit.*

9 *Et quid ſi tempus illud conſumptum fuiſſet ſuper diſputatione ineptitudinis libelli, vel nullitatis ſententiæ, & 10.*

10 *Et generaliter, quid ſi tempus illud conſumptum fuerit in diſceptando ſuper aliquo incidenti, nam interim fatale non videtur currere.*

12 *Et quid ſi litigator non habuerit iuſtam cauſam litigandi ſuper huiuſmodi incidentibus.*

13 *Et quid ſi dilatio data ad examinandos teſtes in longinquo exiſtentes abſorberet totum annum fatalem.*

14 *Prædicta an procedant ſi huiuſmodi incidentia culpa appellatoris inciderint.*

15 *Tertius fatalis an detur, quando adeſt iuſta cauſa dandi illum.*

17 *Quæ ſit iſta iuſta cauſa, & quæ iuſtiſſima. num. 18.*

19 *Impedimentum quodlibet neceſſarium dicitur iuſtiſſima cauſa, tribus tamen concurrentibus.*

20 *Primum, quòd impedimentum ſit neceſſarium, & inevitabile.*

21 *Secundum, quod appellans fuerit vſus omni diligentia, vt illud remoueret.*

22 *Niſi tamen eſſet notorium.*

23 *Tertium quòd appellator probet, quod niſi impeditus fuiſſet, appellationem proſecutus eſſet.*

24 *Quartum etiam requiritur, quòd ſi a iudice proceſſerit impedimentum, appellator proteſtatus fuerit ſecundum formam c. em. quamuis. de appell.*

25 *Tertius iſte fatalis an totus integer reſtituatur, an vero tantundem temporis, quantum durauit impedimentum in ſecundo.*

26 *Quod quando ſecundus annus ipſo iure non currit, iuxta caſus de quibus ſupra a numero 1. vſque ad numer. 15.*

27 *Quid quando currit, prout regulariter accidit, ſed deuenitur ad conceſſionem tertij fatalis ipſo legis beneficio.*

28 *Quid quando iſte tertius fatalis venit concedendus beneficio reſtitutionis in integrum.*

29 *Tertius fatalis an concedatur ipſo iure, vel ope reſtitutionis in integrum.*

30 *Quid quando impedimentum proceſſit ab ipſomet appellatore, quia ſcilicet ipſe fuit impeditus cauſam proſequi.*

31 *Declaratio & ponderatio c. ex ratione, de app. contra communem, & num. 32.*

33 *Ponderatio eiuſdem text. pro defenſione communis opinionis.*

34 *Quid in impedimento paupertatis.*

35 *Quid quando impedimentum proceſſit ab aduerſa. qui in prima inſtantia vicit.*

36 *Quid quando impedimentum proceſſit ab aliquo tertio extraneo, & 37.*

38 *Et an idem quando impedimentum culpa procuratoris proceſſit.*

39 *Et an idem in tutore quando culpa eius euenit,*

40 *Et an idem quando culpa aduocati, vel notarij.*

41 *Quid quando impedimentum proceſſit a caſu, & fortuna.*

42 *Quid quando proceſſit a iudice, ardua quæſtio & cōmunis vtrinque.*

43 *Delaratio §. hoc quoque. Auth. vt ſponſal. larg.*

44 *Declaratio c. ex ratione, de appell. ibi nullum præiudicium, & num. 45.*

46 *Declaratio l. ſed ſi per prætorem. §. 1. & §. ait prætor. ff. ex quib. cau. maior.*

47 *Declaratio alia ad capit. ex ratione, in verbo noluimus.*

48 *Retento quòd ope reſtitutionis, etiam quando proceſſit a iudice, an hæc reſtitutio poſſit obtineri ab inferiore a principe.*

49 *Et an procedat opinio, quando cum impedimento iudicis mixtus fuiſſet dolus aduerſarij.*

50 *Et an quando ſtetit per iudicem ante finem ſecundi anni.*

51 *Et quando cum impedimento iudicis concurreret etiā impedimentum ab aduerſario præſtitum.*

52 *Retento autem quod ipſo iure concedatur iſte tertius fatalis quando impedimentum proceſſit a iudice, prout verius & magis communiter tenetur.*

53 *An procedat niſi victus proteſtetur non ſtari per ſe ſed per iudicem.*

54 *Et an vnica, vel plures proteſtationes neceſſariæ ſint.*

55 *Et quid in ſecundo fatali.*

56 *Et an victus teneatur etiam dare querelam iudici ſuperiori, de tarditate ſui iudicis, ſi vult quod ipſo iure annus tertius concedatur. 57.*

58 *Prædicta omnia de ſecundo, vel tertio fatali concedendo, an procedant in alijs terminis fatalibus ab ipſo iudice datis.*

59 *Et an in alijs a ſtatuto præfixis.*

60 *Et an procedant quoad lapſum tertij fatalis, & conceſſionem quarti vel vlterioris.*

61 *Prædictæ etiam concluſiones, quòd victo non ſuccurratur*

Digitized by Google

curratur neque ope reſtitutionis an procedant, quando tacite aduerſarius admitteret eum poſt deſertam appellationem, non contradicendo.

62 *Et quando procedent ſecundum ſtylum Rom. curiæ.*

63 *Clauſula parito iudicato, quid importet hoc caſu.*

64 *An ſententia, & quæ ferri debeat ſuper hoc lapſu fatalium, & conceſsione aliorum. & 65.*

66 *Quid ſi fuerit pronunciatum appellationem deſertam, quomodo ſuper petita reſtitutione in integrum aduerſus hanc deſertionem pronunciari debeat.*

67 *In hac ſententia an ſit neceſſarium exprimere ad quantum tempus fiat hæc reſtitutio.*

QVESTIO LXXI.

De reſtitutione in integrum aduerſus lapſum ſecundi fatalis.

LAbitur quandoque etiam ipſi appellatori ſecundus annus fatalis antequam cauſam appellationis expediat, quo caſu multo magis indiget auxilio reſtitutionis in integrum, nã non ita indulget lex tertiũ annum fatalem, ſicut indulget ſecundum, de quo in precedenti quæſtione diximus, diligenter igitur inſpiciendum, quo iure & quando ſuccurratur ipſi appellatori aduerſus lapſum ſecundi fatalis, & detur ei tertius vel quartus annus, prout neceſsitas, & caſus expoſtulant. Idque infraſcriptis 7. articulis expediri poterit.

Primò, An ſecundus annus fatalis ſemper currat, ita quod neceſſe ſit deuenire ad conceſsionem tertij anni.

Secundò, An tertius fatalis detur quando adeſt iuſta cauſa dandi illum.

Tertiò, quæ ſit iuſta cauſa, quæ ſufficiat.

Quartò, An totus integer annus fatalis reſtitui debet, an vero tantundem temporis quantum læſio abſtulit.

Quintò, An totus integer annus reſtitui debeat ipſo iure, vel ope reſtitutionis, quando impedimentum proceſsit a reo, vel actore, vel alio tertio.

Sextò, quid ſi impedimentum proceſsit a iudice, ardua quæſtio.

Septimò, An & qualis ſentẽtia ferri debeat ſuper hac reſtitutione in integrum aduerſus lapſum fatalium.

Articulus I.

1 AD primum, An ſcilicet ſecundus † annus fatalis ſemper currat, adeo quod neceſſe ſit deuenire ad conceſsionem tertij fatalis.

Regula eſt quod ſic.

Text. eſt clarus in c. ex ratione, de appellatio. vbi omnes, & tradunt vbique doctores, & in ſpecie allegandi infra in limit.

2 Limitatur primo iſta regula † vt non procedat, quando cauſa in conſiſtorio principis intromitteratur, quia tunc fatalia non currunt, gloſſ. in §. in verbo, occurrit, Auth. de his, qui ingred. ad appell. Bart. in auth. ad hæc, in princ. auth. de appell. & intra quæ temp. Abb. in cap. ex ratione, num. 6. vbi exprimit de ſecundo fatali. Affl. deciſ. 78. num. 2.

Text. eſt in auth. ſed & lis. C. de tempor. appell. & dixi etiam ſupra in præced. q.

3 Extende hanc limitationem, vt procedat † in tãtum, quòd ſi facto principis ſtetiſſet quominus cauſa expediretur, nunquam deſeritur appellatio etiam ſi tranſirent mille anni, vt dixit Præpoſ. dict. capit. ex ratione. numer. 22.

4 Limitatur ſecundo, niſi in curſu † huius ſecundi anni cauſa compromitteretur, nam interim non curreret hic ſecundus fatalis, ſecundum Abb. in dict. cap. ex ratione, numer. 9. & alij adducti ſupra in præced. quæſt. artic. 2.

Text. eſt clarus in clement. quamdiu. de appell. & in dict. authen. ſi tamen. C. de tempo. appell. quæ iura loquuntur indiſtincte non magis de primo, quam de ſecundo fatali.

Sublimita, vt dixi in d. q. præced. art. 2.

5 Limita tertio † ſecundum quoſdam, vt non procedat quando per iudicem ſtetiſſet, quo minus cauſa expediretur, nam durante impedimento in perſona iudicis fatalia non currere, vult text. expreſſus in hoc quoque Authen. vt ſponſalitia larg. ibi, nullum præiudicium, iunctis ponderationibus de quib. per Francum in d. c. ex ratione, Doct. ibi num. 26. & ſeq. & hoc tenent gl. in auth. ſed lis. C. de temp. appell. vel verius in corpore vnde ſumitur. §. ad hæc. verſic. quando lis.

Sed contrarium determinat Abb. in d. c. ex ratione, & ſequitur Dec. ibid. num. 27. verſic. ſed tamen prædictis non obſtantibus &c. & dicit Dec. ſub num. 35. quod iſta eſt communis & æqua opinio. poſt Bald. conſil. 367. quando, lib. 1. & ita tenendo.

6 Difficultas ſola eſt reſpõdere † ad d. §. hæc quoque, ſuper cuius text. intellectu late inſiſtunt prælleg. & Decius refert illorum dicta, ſub d. numer. 25. 26. & 27. & in ſumma Abbas & Dec. videntur conuenire in illam ſententiam, quod illa verba, nullum fiat præiudicium, intelligantur reſpectu ipſius reſtitutionis in integrum, quaſi hoc caſu etiam ſi currat, tamen conceditur tertius fatalis non ope reſtitutionis, ſecundum gloſſam ibi, ſed ſecundum alios, ipſo iure, de quo tamen dicam infra eod. art. cap. 6.

Sed hæc ſol. debilis eſt, nam intereſt multo magis ipſius appellantis, non currere ſecundum annum, quàm quod currat, & quòd poſt quam curreret, teneatur remedia quærere, argum. l. ſi. C. in quib. cauſ. reſt. in integ. nõ eſt neceſſ.

Mihi igitur placet, quod appellator impeditus facto iudicis etiam inferioris a principe proteſtetur, quòd per eum non ſtet, & propterea tempus & tempora non currere, prout faciunt practici cauſidici, quo caſu iudex nõ tollet impedimentum, fatalia non current, & ſine difficultate procedit d. §. hæc quoque. in verbo nullum præiudicium.

Pro quo eſt text. in ſimili in clem. quamuis, de appellation. vbi in poſtulatione apoſtolorum, ſtante impedimento ex parte iudicis, & proteſtatione ipſius appellantis, pro nullo habetur, quicquid interim fit.

7 Limitatur quarto, niſi tempus conſumptum fuiſſet in reuocandis attentatis, nam illud non computatur in fatali, & conſequenter interim fatalia non currunt, ſecũdum Ant. & Abb. in d. c. ex ratione, Rota de appel. dec. 13. in nouis, & in antiq. 73. prout refert & ſequitur Fel. ibi, num. 3. & Dec. num. 42. & Franc. nu. 36. & 37. & eſt deciſ. Rotæ in antiquis. de appellat. deciſ. 10.

8 Sublimitando tamen, & declarando ſic, † vt procedat, ſi appellans in cauſa attẽtatorum vicerit, vel ſaltem probabili ratione pro reuocandis attentatis motus fuerit, ſi autem ſuccubuerit, nec aliquam probabilem rationem agendi ſuper attẽtatis habuerit, ſecus, ita colligo ex Ant. Abb. Felyn. & Dec. in dict. c. ex ratione, & vide pro hoc Dec. ibi num. 42.

9 Limitatur quinto, † niſi tempus ſecundi fatalis conſumptum interim fuiſſet ſuper diſputatione inepti-
10 tudinis libelli, vel nullitatis ſententiæ, † nam interim

fatalia

fatalia non currere poſt Bald. in d.authent. e; qui.tradit
Felyn.in d.capit.ex ratione, numero 5.& eſt notab. di-
ctum, præſertim in eo de nullitate ſententiæ, nam fere
ſemper appellationes concipiuntur cumulatiue vtriuſ-
que defectus ſententiæ,videlicet nullitatis, & iniuſtitiæ,
& propterea practici caute dici dicunt de nullitate, &
conditionaliter ſubdunt, & ſi qua eſt appello, vnde vide
tur non incaute contendendum prius ſuper nullitate,&
dum de ea diſceptatur,fatalia quæ pro exercenda appel-
lationis cauſa, non autem nullitatis conceſſa ſunt, non
current,quod nota. Neque obſtar, quod ſcribit Oldra.
conſil.157.verſi.quantum ad damnum, vbi dicit, quod
ſi per contradictionem aduerſarij lapſus eſt annus,datur
alius &c. quia reſp. quòd intelligitur de contradictione
legitima in ipſa cauſa appellationis, aliàs enim neque
contradictio in ipſa cauſa appellationis ſi per ſubterfu-
gia, & calliditatem fieret, minuſque impedimentum
compromiſsi faceret fatalium curſum ceſſare, quod ta-
men falſum eſt, ſecundum doct. vt dixi ſupra quæſt.
præced.

11 Limitatur ſexto,† vt non procedat,quandocunque tē
pus hoc conſumptum fuit in diſceptando aliquo inci-
denti,nam interim fatale non currit,Franc.in dict.capit.
ex ratione,numer. 37. & 38. & ponunt pro notab.Præ-
poſ.ibi nu. 13. peregrinam doctrinam vocat Aemilian.
conſilio 62.num.1.

12 Sublimitando tamen,dummodo, † appellator habue
rit iuſtam cauſam litigandi ſuper huiuſmodi incidenti-
bus,vt per Fely.præalle.c.ex ratione. & Aemil. d.conſi.
62.nu.1.Præpoſ.num.14.

13 Limitatur ſeptimò,† vt non procedat, quando aduer
ſarius petijſſet tam longam dilationem ad examinãdos
teſtes in partibus, vel alibi in longinquo exiſtentes, vt
excederet biennium &c. Hoc enim caſu quanquam qui
dam Domini de Rota voluerint nihilominus currere fa
talia,quaſi imputetur parti quæ non fecit huiuſmodi di
lationem abbreuiari.Caſſa. tamen contrarium dicit eſſe
verius in titu. de appell. deciſio. 9. numer.5. & ſeq. per
totum.vbi latiſsime hoc cōprobat pluribus rationibus,
& ad contraria reſpondet,& demum concludit, vel non
currere fatalia, vel ſi currant,dari omnino reſtitutionem
aduerſus lapſus illorum.

14 Sublimita omnes † prædictas limitationes,niſi huiuſ-
modi incidentia attentatorum, ineptitudinis libelli,nul-
litatis ſententiæ, falſitatis mandati, vel ſimilium culpa
ipſius appellatoris inciderit etiam abſq. rationabili cau-
ſa,nam eo caſu tempus conſumptũ in illis nō retardaret
curſus ipſius fatalis, ita ſing. & plene Io.de Ami. conſ.
6.nu.15.& ſeq.latiſsime comprobans rationibus, idem
tenet Præpoſ.in d.c.ex tenore. numer.14.& 15.

Articulus II.

15 AD Secundum, An † tertius fatalis detur, quando
adeſt iuſta cauſa dandi illum?

Videtur quòd non.

Primò per l.nemo.C.de tempor.appell.vbi poſt om-
nium fatalium lapſum nullum ſupereſt remedium ap-
pellanti.

Secundò, quia ita euenit in lapſu primæ inſtantiæ, ſi
culpa iudicis perit.l.properandum. in fi.à ſpeciali,ſecun-
dum doctores communiter,vt dixi ſupra q...art...

Sed contra eſt text.expreſſus de iure canonico in d. c.
ex ratione.de appell.& tradit glo.in d. §.hæc quoque.in
verbo,dic,Auth.vt ſponſal.larg.& omnes in d.c.ex ratio
ne, qui citabuntur infra,& hoc,& ſeq.articulis qui om-
nes communiter ſemper hoc pro indubitabili præſup-
ponunt,prout tenendum, & ſupponendum eſt.

Ad contraria reſpon. ſic. Ad primum, vt dixi ſupra
art.præced.verſ.difficultas.

Ad ſecundum dic, quod minus præiudicialis eſt lap-
16 ſus primæ inſtantiæ,† quam ſecundæ, vt dixi ſupra dict.
q...artic...& tradunt Saly.in d.auth. ſi tamen. ver. ſed
dubitari.C.de tempor. appell.Abb. in cap. penul. col.6.
iudi.Maran.in 6. par.numer.238. & ratio clara eſt, quia
perempta prima inſtantia ſupereſt actori ius iterum a-
gendi,vt d.l. properandum.§.1. ſed perempta ſecunda,
perit tota cauſa. clem. ſi appellationem,de appell. Bart.
in l.petendæ.C.de temp.in integrum reſtit. & hinc eſt,
quod prima inſtantia non poteſt ex conſenſu partium
prorogari, ſecunda ſic, vt per Salyc. præalleg. & ſupra
aliàs ſæpe diximus.Et ideo dicit Aimo conſilio 270.nu
mero quarto ad propoſitum noſtrum, quod difficilius
ſuccurritur aduerſus lapſum primæ inſtantiæ, quàm ſe-
cundæ.

Articulus III.

17 AD Tertium,† Quæ ſcilicet ſit iſta iuſta cauſa conce-
dendi ipſi appellatori etiam tertium fatalem?

Et quidem tex.in d.c.ex ratione,inquit quod iuſtiſsi-
ma cauſa requiritur.

Et facit ratio à maiori, quia ſi requiritur iuſta cauſa,
vt concedatur ſecundus annus, multo magis requiritur,
vt concedatur tertius propter litium prolongationem
effugiendam,& hoc non habet dubium.

18 Quæ autem dicatur in propoſito iuſtiſsima cauſa, †
Breuiter dic,quod erit impedimentum quodlibet, pro-
pter quod non potuerit cauſa in ſecundo anno expe-
diri.

19 Impedimentum autem hoc quale eſſe debeat, † ſatis
colligitur ex bis quæ diximus ſupra in prima parte, q.
27.art.primo,& ſequen.In propoſito autem vt excuſet,
requiruntur tria.

20 Primò quod ſit neceſſarium,& †ineuitabile.Text.eſt
in d.l.illud.§.fi.C.de temp.app.ibi,vel aliam inexcrabi-
lem cauſam, & in d.§.1. Authen. de bis qui ingred.ad
appell.

21 Secundò,requiritur,quòd appellans † vſus fuerit om
ni eius diligentia,vt impedimentum remoueret, & q̄ re
mouere non potuerit,vt per Laur.Sylu.conſ.68.num.8.
lib.2.& Neuiz.conſ.42.num.5.& ſeq.per totum.

22 Ego tempero hanc rigoroſam determinationem, †
vt procedat, dummodo impedimentum per ſe notoriũ
non eſſet,quod humana diligentia ſuperari non poteſt,
qualis eſt infirmitas,hoſtium incurſus,peſtis,tempeſtas,
& alia huiuſmodi, quæ humana vi euitari nequeunt:
Quia in his caſibus ſatisdicatur probata legitima cauſa
impedimenti,ſi allegata fuerit, & negligentia ex aduer
ſo non fuerit probata,vt dixi ſupra aliàs pluries.

23 Tertiò requiritur,† quod appellator probet, quod ſi
impeditus non fuiſſet, appellationem proſecutus fuiſ-
ſet,vt per Deci.in ca.ex ratione.nu.61.62.& ſeq.de app.
& pendent ab bis quæ dixi ſupra in 1.lib.q...art...

24 Quartò etiam requiritur,† quod ſi impedimentũ pro
cedit à iudice appellator proteſtatus fuerit, ſecundum
formam cle.quamuis.de app.de qua dixi ſup.q...art...&
tradit in propoſito Neuiz.d.conſil.42.numer.5. & ſeq.
per totum.

Articulus IV.

25 AD Quartum, An ſcilicet totus † integer annus
tertius fatalis reſtitui debeat, an vero tantundem
temporis duntaxat, quantum læſio abſtulit de ſe-
cundo.

Diſtingue tres caſus.

26 Primus eſt, quando ſecundus, † annus ipſo iure non currit, quos caſus notaui ſupra eod.artic. 1.& conclude, quod tunc totus integer tertius annus conceditur, quinimo non poteſt dici proprie concedi tertius, quia ſecundus adhuc non incepit currere, ſed tamen quicquid ſit, integer venit dãdus tertius annus, ſi bene aduertas, quia licet ſubtilitate iuris fingatur non curriſſe ſecundus annus, naturaliter tamen hoc impoſsibile eſt, quia volat irreparabile tempus &c.

27 Secundus caſus eſt † quando currit ſecundus annus, prout regulariter currit, ſed tamen deuenitur ad conceſsionem tertij temporis fatalis ipſo iure beneficio legis, & non reſtitutione in integrum facienda per prætorem viuum, & tunc totus & integer tertius annus datur, ita omnes doctores allegandi in ſequenti caſu communiter concludunt, & alij adducti ſupra q. præced.artic....

28 Tertius caſus † eſt, quando iſte tertius fatalis venit concedendus beneficio reſtitutionis in integrum, & tũc omnes communiter concludunt, quod tantundem temporis duntaxat reſtituitur, quantum iuſtum impedimentum abſtulit. Bal.in d.auth.ei qui. in princip.C.de tempor.appell.& Alberic.numero primo, verſicul.quidam dicunt, Paul. de Caſtro numero ſecundo, & 7. Salyc. in princip.& verſic.quæro quinto, vbi de communi, & canon in capit. ex ratione.de appell.Innoc.ibi columna ſecunda, in fine, verſic.ſed ſecus eſt, Anchar.numero octauo vbi de communi.Cardin.in quinta quęſtione ſeptima. Hoſtienſ.columna tertia, Francus numero 64. poſt plures de quibus ibi Boich numer. ſeptimo, Præpoſit.Alexand.numer.primo, verſic.ſeptimo præmitte, & numer.25. & 31.vbi de communi.Felyn.numero ſexto, & Dec. numer. 48. Bero.in capit.cum ſit Romana, nu.41.de appel. Bar.etiam alibi auth.de his qui ingred. ad appel.numer.16. Guid.Papæ ſing.332.& ſing.607. & ſing.615.verſic.item quia, Ioan.Ferra.in tract.de appell.libr.2.cap.9.num.158. & ſequen. Maranta in dict. 6.parte ſui ſpeculi, numer.228.Oldr.conſil.235.numer. 8.lib.1.verſic.quid ſi impeditus &c. Paul.de Caſtr.conſ. 335.num.8.libr.1.Bertran.conſil.241.num.8.lib... vbi de communi pluries repetit. Pariſ.conſil.108. num.27. lib.4. Neuizan.conſil.41.col.1.per totum.cum concor. per eum, & Rota deciſ.60.dic quod appell. in antiquis. dicens quod ita tenet ſacrum palatium. Et ita ſine ſcrupulo tenendum eſt, vt dixi etiam ſupra quæſt.præced. articul....

Et ratio clara eſt, quia reſtitutio in integrum non plus reſtituere poteſt, quàm læſio abſtulerit, vt ſupra millies dixi.

Articulus V.

29 AD quintum, An ſcilicet † iſte tertius ann.fatalis concedatur ipſo iure, vel ope reſtitutionis in integrũ, quando impedimentum proceſsit ab actore, vel a reo, vel ab alio tertio non autem a iudice?

Diſtingue quatuor caſus.

30 Primus eſt, † quando impedimentum proceſsit ab ipſomet actore appellatore, quia ſcilicet ipſe fuit legitima de cauſa impeditus, quominus in ſecundo anno potuerit appellationem ſuam expedire. & hoc caſu communis concluſio eſt, quod ope reſtitutionis tertius iſte annus detur.gloſſ.in dict.authen.ei qui.C.de temp.appell. & ibi Bartol.ſimpliciter ſequitur, numer.3.quem intelligo loqui hoc caſu, nam ſi loqueretur in caſu artic.ſequentis, prout quidam putant, eſſet ſibi contrarius, vt ibi oſtendam, quod abſonum eſt, & idem ibi Cyn.in princ.& Bald.in indiuiduo firmat ibi numero 3. & Salyc.in auth.ſi appellatione, in fine.C.de temp.appellationis, in fin.Ad idem gloſ.in l.arbitrio.§.ſi cuius.ff.de dolo.Bartol.in authen.de his qui ingred. ad appella. numer.15.gloſſ.in d.cap.ex ratione, & ibi Abb.numer.9. de appell. & quod ita ibi doct.communiter velint, teſtatur Card.in clem.1.numero 16.de reſt.in integ. Alexand.conſil.72. libr.3. prout allegat & firmat Dec. in conſil.436.nu.12.vbi de communi, & loquitur in impedimento paupertatis. & idem loquens in eodem caſu paupertatis Pariſ.plene conſil.2.num.38. & 39. libr.4. & de communi pluries teſtatur, & idem Pariſ.conſilio 108.numer.28.libr.4.vbi etiam de communi, & in hoc caſu paupertatis, in terminis etiam D. Cornel.Beninc. affinis meus honorandus, & I.C.egregius, in tractat.de pauper.quæſt.7. in 3.ſpeciali, & idem voluit Oldr.conſilio 60.verſic.quid impeditus, & Syluan.conſil.69.numer.20. lib.2.vbi de cõmuni, & in hoc neminem diſcrepantem inueni.

31 Sed tamen ego contra hanc communem † omnium ſententiam pondero text.fortem in d.c.ex ratione, dum ibi dicitur, quod impedito propter impotentiam, præiudicium nullum fieri in eius iure, & iuſtitia debet.Ponde
32 rando igitur verbum impotẽtiam, † quæ proprie ad impedimentum ex perſona propria deſcendens refertur, cap.ſecundo, extra de frigid.& malefic.& pene per totum, & bonus text.in cap.quamuis, in verſic.niſi.de ſent. excommun. & ſentit clare Anchar.in dict. capit.ex ratione.numero 3.& quod in ſpecie ad paupertatem referri videtur, quando agitur de aliqua re agenda, in qua expenſæ requirũtur, prout eſt hic, eſt textus in capitulo cupientes.§.ſi vero diſcordia, ibi ſi facultatum impotentia, de elect.in 6. Vnde iungendo verba illa in dict.capit.ex ratione.nullum præiudicium, quæ excludere videntur beneficium reſtitutionis in integrum, cum illa præiudicium, & læſionem de neceſsitate præſupponat, & ſic per hunc text. videtur confundi communis opinio.

Sed quoniam durum eſt contra ſtimulum veritatis calcitrare, non diſcedas a communi.

Et ad d.c.ex ratione, ſic ponderatum reſponde altero ex his modis.

33 Primo, † quod verbum, nullum præiudicium, poteſt etiã an reſtitutionis beneficium referri. §.hoc quoque, authen. vt ſponſal.larg. iuncta gloſſa ibi in verbo præiudicium, & opinione eorum, qui ſequuntur, quæ communis eſt, vt dicam infra art.ſeq.

Secundo quia dicta opinio maxime dubia eſt, reſp. quod verbum impotentia, poteſt referri etiam ad alias ſignificationes quam ad impedimentum a propria perſona procedens, nam cum ſit coniugatum a verbo poſſe vel non poſſe, & verbum hoc referatur etiam ad impedimenta ab extra perſonam propriam occurrentia, vt l.non enim, in fine.ff.ex quib.cauſ.maior.& l.1.in verbo poteſtatem non faceret.& in l.ſed ſi per prætorem. §.ait prætor. verſic.ſecum ve agendi poteſtatem non faceret.ff.eod.

Vnde ſi ad quodlibet genus impedimenti, dictũ verbum impotentia, referri poteſt, licet magis proprie ad vnum quam ad aliud, tamen quin ad vtrunque referatur impoſsibile non erit, l.2.ff.de offic.proconſ.cum ſimil.ita vt verbum illud nullum præiudiciũ, poterit quoque referri ad remedium reſtitutionis licet improprie, vel verbum impotentia, ad impedimentum ex perſona iudicis, de quo dicam art.ſeq.

Vel & tertio ſi referas verbum impotentia ad paupertatem, iunge opinionẽ illam, quod propter impedimentum paupertatis fatalia ipſo iure non currant, vt dixi ſupra quæſt.præced.art....

Ex

34 Ex quo limitabis concluſionem præcedentem, † in caſu impedimenti paupertatis, ſed obſtabunt authoritates quàmplurimorũ in indiuiduo tenentium, in caſu quo que paupertatis ope reſtitutionis, & non ipſo iure ſuccurri, vt dixi ſupra in concluſione. Vnde cuiuis eſt communem indiſtinctè tenere.

35 Secundus caſus eſt, † quando impedimentum proceſſit ab aduerſario, qui in prima inſtantia vicit, & cuius maxime intereſt &c. inſtantiam perire, & ideo fatalia labi, vt ſententia eius in iudicatum irreparabiliter tranſeat, & tunc ſubdiſtingue.

Aut dolo fecit, ad hoc vt fatalia laberentur, & ſecunda inſtantia periret, & repetis quod Bald. in d. auth. ei qui, numer. C. de temp. appella. vult quod ipſo iure ſuccurratur appellatori, & firmat ibi Saly. verſi. quæro quinto. in fine illius quæſtionis, reſpondens contrarijs, & firmat etiam Bar. in d. auth. de his qui ingred. ad appell. numero 15. Francus in dict. cap. ex ratione, numer. 36. & æquum videtur, ad hoc vt non lucretur aliquid aduerſarius ex dolo ſuo, & dixi etiam de hoc ſupra q. præced. & etiam in alia q. 67. de peremptione inſtantiæ.

Aut non dolo fecit, ſed aliunde alia ve de cauſa ipſe impedimento fuit quo minus appellator cauſam expediret in ſecundo anno, & tunc ope reſtitutionis datur iſte tertius annus fatalis, vt dicunt omnes docto. allegati ſupra in præcedenti caſu, & in hoc communiter conueniunt.

36 Tertius caſus eſt, † quando impedimentum proceſsit ab aliquo tertio extraneo, & tunc dic, vt dicit text. & ibi glo. Bartol. & alij in l. arbitrio. §. ſi cuius dolo. ff. de dolo, de qua millies ſupra dixi, & præſertim in prima parte, q. 13. artic. 10. vbi plene, & in indiuiduo caſus noſtri, ita enim d. §. ſi cuius dolo, & ibi notata determinant, gloſa in d. c. ex ratione. in glo. magna de appella. & ibi Francus numer. 40. & idem ad verbum ibi Præpoſ. numero 24. & Anch. num. 3. & Bar. in d. auth. de his qui ingr. ad appell. num. 5.

Quæ deciſio in ſumma eſt.

37 Quod ſi ille † tertius fuit in dolo, vel culpa latiori, & eſt ſoluendo, adeo quod contra eum ita habet regreſſum appellator, vt eius indemnitati ſufficienter ſuccurri poſſe dicatur per actionem de dolo contra illum tertiũ intentandam, & tunc non datur tertius annus, neque ipſo iure neque ope reſtitutionis, aliàs dabitur reſtitutionis in integrum auxilium in ſubſidium, & iſta eſt mera veritas, ſupra pluries repetita, & plenius etiam declarata, preſertim d. quæſt. 14. artic. 10.

38 Et ex hoc inferendo idem dicas in procuratore, † quãdo impedimentum eius culpa vel facto proceſsit, vt tenet in ſpecie Io. Ferar. in tracta. de appell. lib. 2. capit. 9. num. 159. & Francus in d. c. ex ratione, numer. 41. & 42. eodem titu. Præpoſ. in d. c. ex ratione, numer. 17. eodem titu. de appel.

39 In tutore autem, quando impedimentum † facto eius proceſsit, erit in electione ipſius minoris an contra eum agere velit ad intereſſe, an tertiũ fatalem cõſequi, & cauſam deſertam reſtaurare, vt determinat & bene Præpoſ. in d. c. ex ratione, numer. 20. & facit titu. C. etiam ſi tuto. vel curat. & ea quæ dixi ſupra in prima parte, quæſt. 22. artic. 1.

Idem ſimiliter dices, quando impedimentum proceſ-
40 ſit ab aduocato, † vel notario &c. vt dixi in procuratore.

41 Quartus caſus eſt, quando impedimentum † proceſſit a caſu fortuito, & hoc caſu licet Dec. in d. cap. ex ratione, col. 20. in 2. q. princ. num. 46. diſputando nitatur probare, quod ipſo iure dabitur tertius annus, per d. §. hoc quoque ponderando, vt dixi ſupra eod. art. verſi. ſed tamen ego, tamen tenenda eſt vt ſecurior communis ſententia, quæ eſt, quòd ope reſtitutionis hoc etiam caſu detur tertius annus, ſicut regulariter datur in caſibus præcedentibus, prout de communi teſtatur Dec. præall. ſub generali concluſione, & tenet in ſpecie Præpoſ. ibi num. 25. & Signor. de Homod. in conſil. 264. in quæſtione vertente, col. 2. quem refert, & ſequitur, & de communi in hoc propoſito caſu teſtatur Purpura. inter conſilia feudalia, conſil. 7. num. 1. & ita teneas.

Et ad deciſ. Capellæ Tholoſ. 321. reſpõde, quod procedit de conceſsione ſecundi anni aduerſus lapſum primi, prout declarant Præpoſ. præall. nume. 15. & alii in d. c. ex ratione, & dixi ſupra q. præced.

Articulus VI.

AD ſextum, An ſcilicet iſte tertius annus concedatur ipſo iure, vel ope reſtitutionis, ſi impedimentum
42 proceſsit a † iudice?

Ardua quæſtio eſt.

Videtur enim omnino, quod ope reſtitutionis, non autem ipſo iure concedatur.

Primo, per l. ſed & ſi per prætorem, in princip. & in §. ait prætor. ff. tit. noſtro, ex quib. cau. maior.

Secundo, per l. fi. §. illud. C. de temp. appell. vbi dicitur quod poſt biennium ſententia omnino in iudicatum tranſit.

Tertio per d. c. ex ratione, de appel. ponderando verbum nolumus, quod ſecundum doctores tenentes hanc ſententiam eſt verbum inductiuum nouæ diſpoſitionis, non autem veteris declaratiuum, ergo &c. ſecundum Abb. ibi. num. 3.

Quartò, quia ita tenent innumeri fere doct. communiter glo. in d. §. hoc quoq. in verbo præiudicium, in authen. vt ſponſal. larg. glo. in d. auth. item ſi appellatione. C. de temp. appel. & ibi Bar. & Cyn. in d. auth. ei qui, & idem videtur ſentire Alber. ibi in fine, ad quod ſe remittit in d. auth. item ſi, in fine, & aperte idem tenet Fulgoſ. in d. auth. ei qui, numer. 2. vbi dicit eſſe frequentiorem ſententiam apud gloſas, & idem in d. auth. item ſi. dicens eſſe communem, & idem Fulgo. in l. fin. §. illud. numer. 3. C. eod. Innoc. in cap. ex ratione, verſi. quis appellat. & ibi Abb. col. 2. in prin. num. 7. in fine, & clarius col. 3. num. 9. in fi. & Fely. ibi. num. 7. idem præſupponit de tertio anno fatali, & ſine ſcrupulo communem eſſe præſupponit Dec. ibi numer. 46. & idem voluit ibi prius Hoſt. colum. fin. idem conſuluerunt Oldr. conſil. 60. verſi. quid ſi impeditus &c. Alex. cõſilio 72. num. 17. lib. 2. vbi dicit hanc eſſe magis communem, Syluan. conſil. 69. num. 7. libro 2. & ibi poſt Cur. Sen. conſi. 24. col. fi. teſtatur de communi & magis communi, & idem vult Caſſad. deciſ. 9. tit. de appel. in fine.

Sed contrarium tenent alii innumeri doctores, non ſolum æque communiter, ſed ut ex calculo patet magis communiter. glo. ſibi contraria in dict. l. ſed ſi per prætorem, in princip. ff. ex quibus cauſ. maio. & gloſa idem voluit in §. ad hęc, in verbo quando lis. authen. de appel. & intra quæ temp. Azo in rub. C. de tempor. appella. verſicu. vbi autem, numer. 4. Bartol. in d. §. hoc quoque. auth. vt ſponſa. larg. referens idẽ tenere Iacob. de Beluiſio ibi, glo. & Bartol. in d. §. ad hæc, numer. 2. authen. de appel. & intra quæ tempo. Bald. in dict. auth. ei qui. numer. 3. dicens contrariam opinionem procedere in aliis impedimentis, & idem Bald. in auth. item ſi appellatione, numer. 1. Ang. idem Bald. in auth. item ſi, quod voluit gloſſ. in d. §. ad hæc, ſcilicet quod idem ſit in quolibet iudice, quod in principe. Paul. de Caſt. in auth. ei qui, num. 7. & idem Paul. in auth. ſi tamen, num. 2. Saly. in dicta authen. ei qui, verſi. quæro quinto, & in authen. item ſi, in ſecunda oppoſ. Bartol. in dicta authen. de is qui ingr. ad ap-

Digitized by Google

ad appel.num.15. Alex.in l. properandum.§.ſin autem vtraq. n.4.verſ.idem ſentit, vbi magis communem eſſe ait.& canoniſtæ omnes in d.c.ex ratione,gl.ibi, & Car. in prima quæſt.vbi dicit hanc cõmuniter teneri, & poſt diſputationem firmat Francus nu.45.ver.ſed certe,& de communi,& Anch.ibi num.3.& Dec.n.46.& 47.Grat. conſ.145.n.6.lib.2.Bero.in c.cum ſit Romana, nu. 50. de magis communi,de appell.& Iaffred.deciſ. 478.centur.quinta.

Pro qua faciunt plura,ſecundum doct.ſed inter cætera fortiſsime ſtringit tex.in d.§.hoc quoq.auth.vt ſponſal.larg.ibi, nullum præiudicium partib. ex hoc fieri, & loquitur quando impedimentum proceſsit a iudice.

Nec dicas cum doctoribus tenentibus contrarium, quod non poteſt fieri præiudicium partibus ex hoc, ſi eiſdem datur auxilium reſtitutionis.

Quia reſp.primo,quod præiudicium fieret in expenſis litis ipſius iudicij reſtitutorij.

Secunda quia dubius eſt euentus litis ipſius reſtitutionis,vt dicit Alex.in d.§.ſin autem vtraque,n.4. verſ.iſta opinio &c.& de ſe patet.

Tertio, quia ſi reſtitutionis auxilio ei ſuccurrendum eſt,reſtituetur dumtaxat illud tempus, quod effluxit in ſecundo anno,ſi vero ipſo iure cõceditur tertius annus, integer indulgebitur vt ſupra ſecundum ſententiã omnium concluſum eſt,& ſic in hoc fieret præiudicium.

43 Et certe his ſtantibus text.eſt ineuitabilis, † niſi tum ingenioſæ diſputationis gratia diceres,quod verba illa, nullum præiudicium,ad reſtitutionem quoque referuntur,vt d.c.ex ratione.de appell.& dixi ſupra art. præced. verſ.ſed tamen ego,& ſeq.

44 Secundo confirmatur hæc opinio,† quam ego ſemper tenui per d.c.ex ratione,qui tex.in terris ſaltem eccleſię ſine ſcrupulo procedet.

Neque mouet,quod per eundem illum text.etiam in alijs impedimentis idem dicẽdum eſſet;quia primo hoc non eſſet inconueniens,ſi enim ius canonicum in hoc relaxaret ampliores habenas,quam ius ciuile,non mirum, quia in lapſu quoque primæ inſtantiæ hoc facit, vt in c. pen.de iud.& in l.properandum.C.eod.aperte conſtat.

45 Præterea in alijs impedimentis † ſi ſeruabitur incorrectum ius ciuile,non erit abſurdum,ꝙ verbum , nullũ præiudicium, proprie quoad hoc, & improprie quoad alia impedimenta appoſitum ſit,vt paulo ante dixi.

Prætera ex alio non erit inconueniens, quia ius ciuile in prima inſtantia remedium affert aduerſus lapſum eius propter impedimenta alia , & propter impedimentum a iudice procedens non concedit auxilium reſtitutionis ſeu reſtaurationis litis ipſo iure ſecũdum communem ſententiam de qua ſupra . Vnde ius canonicum in alijs impedimentis conſeruat illæſum & incorrectum ius ciuile & cum eo conſentit,& conuenit ad remedium reſtitutionis,in impedimẽto vero iudicis illud ſupplet, & ſupplendo imitatur in alio ciuile ius , quod aduerſus lapſum primi dat ſecundum fatalem ipſo iure abſq.auxilio reſtitutionis,& per hæc teneo hanc poſteriorem ſententiam abſque aliquo ſcrupulo,& eam tenendo.

Ad contraria reſpon.ſic.

Ad primum,quod text.in d. l. ſed ſi per prætorem.§.
46 ſ.† & in §.ait prætor,loquitur de lapſu temporis actionis,& ſic de reſtitutione aduerſus pręſcriptionem ,quo caſu non recipiuntur vlterius aliquid determinantia, ſicut in lapſu fatalium, vt d.§. hoc quoq.& d.c.ex ratione.

Ad ſecundum reſp. quod bene tranſit in iudicatum ſententia lapſis fatalibus,quando appellator ex mera negligentia permittit fatalia labi,& ſic loquitur d. §.illud. ſed nos loquimur,quando fuit impedimentum,quo caſu non obſtante illo tex.concedit ſecundum fatalem ipſo iure abſq. auxilio reſtitutionis in integrum , ſecundũ ſententiam omnium,de qua dixi ſupra quæſt. præcedẽ. artic. . . . & ſic text.retorquetur,& hoc ſentit,vt aduertit Dec.in d.c.ex ratione,n.47.

Ad tertium reſpon.dupliciter. Primo quod imo illud
57 verbum nolumus, † eſt confirmatiuum veteris diſpoſitionis,vt d.§.hoc quoque.

Secundo,quod etiam ſi ſit noua diſpoſitio, non propterea video vbi probetur hæc conſequentia , illud tertium fatale conceditur &c.iure canonico ex noua diſpoſitione,ergo ope reſtitutionis in integrum concedendũ venit,non ipſo iure.

Quinimo contra eſt,quia ille tex.loquitur per verbũ præſentis temporis,videlicet nolumus vllum præiudiciũ generari iuſtitiæ veſtræ &c.ergo ipſo iure & abſque ope reſtitutionis,vt docet Bal.in l.1.col.1.ff. quod falſ.tuto.geſtum eſt.

Item ex alio retorquetur ille text.ſi enim noua diſpoſitio iuris canonici eſt,aut iure ciuili non ſuccurrebatur aliquo modo ipſi appellanti aduerſus lapſum ſecũdi fatalis,etiam ſi per impotentiam cauſam expedire nõ potuiſſet,& hoc non eſt verum, per prouiſionem clauſulæ generalis.l.1.ff.ex quib.cauſ.maio.in fine, & ſi eſſet verum ſequeretur, quod extra terras eccleſiæ non daretur reſtauratio ſecundæ inſtantiæ poſt lapſum ſecundi fatalis,ex iuſtiſsima etiam cauſa,quod nemo autumat. Aut iure ciuili ſuccurrebatur appellanti in hoc caſu ope reſtitutionis ex clauſula generali,ſi qua mihi &c. & tunc dico quod ſi d.c.ex ratione,eſt noua diſpoſitio iuris canonici neceſſe eſt (ne ſuperflua ſit) quod intelligatur, vel de conſeruando illæſo ipſo appellante , & ſic quod fatalia non currant,quod tamen non recipitur a docto. vt ſupra dixi , vel de dando tertio anno abſque auxilio alicuius reſtitutionis in integrum. & ſic retorquetur fundamentum , & confirmatur poſterior ſententia quam teneo.

Retenta tamen prima opinione,pro ijs iudicib. qui-
48 bus illa magis placeret. Ampliat † illam Fulgoſ.vt non poſsit iſta reſtitutio ab alio quam a principe impetrari, vt per eum in d.l.ſi.§.illud.C.eod.nume.3. & clarius in d.auth.ei qui.num.3.& in d.auth. item ſi appellatione, n.2.motus per d.§.illud,ibi noſtro beneficio perpotiri.

Sed tene contrarium,cum nemo alius hoc velit, & d. §.illud, loquatur de ſecundo anno indulgendo, quæ reſtauratio fit ipſo iure, & a lege vt ſupra diximus, vnde neque principis neque inferioris etiam iudicis reſtitutio in integrum requiritur , & miror certe de Fulgoſio qui hoc attentauerit.

49 Limita tamen,& mitiga† dictam primam opinionẽ, vt non procedat,quando cum impedimento iudicis mixtus fuit etiam dolus aduerſarii,ſecundum Bal.in d.auth. ei qui,num.3.& Saly.ibi,verſ.quæro quinto.& mihi omnino placet,licet contrarium velit Innoc.in d.c.ex ratione,in prin.& in verbo,qui appellat, per ea quæ dixi ſupra art.præced.verſ.ant dolo fecit &c.

50 Limita ſecundo † ſing.vt procedat,quando ſtetit per iudicem ante finem ſecundi anni,nam ſi ſtetiſſet per iudicem in fine ſecundi fatalis,tempus illud ſine reſtitutione in integrum ipſo iure conſeruaretur intactum in integr.Guid.Papæ ſingul. 615. verſic. ſed quid erit ante finem.

51 Limita etiam tertio,niſi concurreret † cum impedimento præſtito a iudice impedimentum quoque ab aduerſario præſtitum,quia tunc verius putat ipſo iure ſuccurri.Caſſad.deciſ.9.nu.5.& in fine tit.de appel.

52 Retenta vero ſecunda opinione † quam ego, vt magis communem & magis veram teneo, declara, vt pro-
53 cedat,quando ipſe impeditus proteſtatus † eſt non ſtare per ſe,ſed per iudicem,ſi vero nõ fuiſſet proteſtatus, tunc quidam admittunt ſimpliciter primam opinionẽ,

ita

ita poſt Bald.ibi & alibi Francus in d. cap. ex ratione. num.45.

54 Ampliatque hanc † declarationem, vt procedat in tãtum, quod non vnica ſed plures proteſtationes neceſſariæ ſint, ita Francus in d.c.ex ratione.nu.46.per text.in d.§.illud, ibi ſumma ope &c.

55 Sublimitat hoc Præpoſ.† ibi num.9.quod poteſt procedere in ſecũdo anno, ſed in primo ſufficere inquit primam proteſtationem vnicam tantum.

56 Ampliat ſecundo, quòd imo † non excuſatur impediens, niſi querelam dederit ſuperiori illius iudicis de tarditate illius, ita plene Francus in d.c.ex ratione, n. 59. & 60.vbi concord.plures, adeo vt hæc dici poſsit communis ſententia.

57 Sublimitat hoc † quoque Præpoſ.præalleg. vt procedat quantum ad hoc, vt non dicatur lapſus annus ipſo iure, alias ſecus, ita ipſe poſt Ant.de Butr.d.c.ex ratione, num.25.

Ego plene de his proteſtationibus dixi ſup.in prima parte, q.28.ver.2.& ſeq.vbi vide.

58 Prædicta omnia tam in hoc, † quam in præcedentibus articulis, amplia generaliter, vt procedant etiam in alijs terminis fatalibus ab ipſo iudice partibus aſsignatis, vt dixi ſup.quæſt.præced.art.1.

59 Amplia ſecundo, vt procedant etiam † in terminis fatalib.a ſtatuto præfixis, vt dixi eodem art.1.

Amplia tertio, quæ dixi in hac quæſtione de lapſu ſecundi fatalis, & de conſuetudine tertij, procedant quo-
60 que quoad lapſum tertij, † & conceſsionem quarti, vel vlterioris ſtantibus ſcilicet iuſtis cauſis vlterius hoc agẽdi, vt determinat ſolus Dec.quem viderim in conſ.436. num.2.& ſeqq.per plures rationes, vt per eum.

61 Limita contra prædicta † generaliter, in quibus concluſum eſt non ſuccurri amplius ipſi appellanti neque ipſo iure, neque ope reſtitutionis, vt non procedant quando pars aduerſa expreſſe, vel tacite conſentiret admittendo appellantem, & eius actus etiam poſt deſertam appellationem. ita poſt multa in contrarium adducta cõcludit Neuizan.pleniſsime conſ.41.ſub nu.27. verſ.contrarium teneo, & ibi authoritates concord. & rationes, quas vide, cum caſus occurret.

62 Limita ſecundo, † vt non ſic ſimpliciter procedant in Romana curia, nam ſignatura commiſsionis petitæ reſtitutionis in integrum aduerſus lapſum fatalium nõ ſignat, niſi cum clauſula, parito prius iudicato, & conſtito de bono iure, & tunc committitur prout de iure, ita Ioan.Bapt.Ferret.conſ.42.nu.7.allegans Staphil. de lit. grat.& iuſt.fol.162.& fol.163.

63 Quid autem hoc caſu importet dict. clauſula † parito iudicato, declarat idem Ioan.Bapt.Ferret.d. nu. 7.videlicet, quod ille qui petit commiſsionem reſtitutionis, prius debeat dimittere poſſeſsionem ſi tenet, & reſtituere fructus, & ſoluere expenſas.

Sed tu aduerte diligenter, nam hæc deciſio non eſt intelligenda neque procedere poteſt, niſi prout loquitur Staphil.præallegã. videlicet quando ſumus in beneficialibus, in quibus reſtitutio in integrum ex gratia conceditur abſque alia cognitione plerumque, ſi vero cauſa de iure cognoſcenda committeretur, quando aliud ſpeciale contrarium non ſuaderet, regula eſt iuris notiſsima, & in curia Romana etiam vſu comprobata, quod pendente cauſa reſtitutionis in integrum ſuſpenditur interim executio, vt plene dixi ſupra in prima parte, quæſt. 43.artic.1.vbi ſub num.32.33.& 34.hoc indiuiduum dictum Staphil.de reſtitutione in beneficialibus cum clauſula parito iudicato, latius declaraui, quæſt.40.articul.7. num.24.

Articulus VII.

64 AD ſeptimum, † An ſcilicet, & quæ ſententia ferri debeat ſuper hoc lapſu fatalium, & conceſsione aliorum.

Et quod ſententia aliqua requiratur, hoc indubitatũ eſt, ſi reſtitutionis auxilio ſit concedendus ſecundus, vel tertius fatalis, nam clarum eſt quod ſententia ſuper petita reſtitutione ferri debet, iuxta ea quæ dixi ſupra in prima parte quæſt.40.art.1.& ſeqq.ſi vero ipſo iure cõcedendi ſint, tunc requiritur ſaltem ſententia declaratoria ipſius impedimenti, prout tenet quidam per ſimile confiſcationis bonorum, vt plene per Aufre. in additio. ad Capell. Tholoſ.deciſ.321.& in curia Archiepiſcopali eius loci hanc ſeruari inquit Aufre.præalleg.

Sed in hoc ſecundo alij dicunt non requiri ſententiã, ſed poſſe appellatorem qui fuit impeditus in primo anno proſequi appellationẽ in ſecũdo, & ſi opponatur de deſertione, poſſe replicare de impedimento, vt per Aufrer.præalleg.allegantem hoc tenere Innoc. & Imol.in d.c.ex ratione, & Lapum allegat.125.& hoc mihi videtur breuius, & æquius vt circuitus euitetur.

Quinimo etiam ſi ope reſtitutionis veniant concedẽdi ſecundus, vel tertius annus, poterit appellator proſequi cauſam appellationis, & ſi opponetur de deſertione, replicabitur de impedimento, & quatenus opus ſit petitur reſtitutio incidenter per viam replicationis aduerſus lapſum fatalium, quo caſu nõ habebit neceſſe iudex ſententiam diffinitiuam ferre ſuper petita reſtitutione, ſed per interlocutoriam mandare ad vlteriora procedendũ non obſtante exceptione deſertionis per ea quæ dixi ſupra d.quæſt.40.art.pen.in 2.limit.num.18.

65 Circa qualitatem vero † ſententiæ, & continentiam ſeu tenorem eius dixi generaliter d.q.40.art.2.& ſeq.

In ſpecia vero in propoſito de duobus dubitari contingit.

66 Primum eſt, an ſi fuerit †.pronunciatum appellationem deſertam, & appellator veniens petat reſtitutionẽ debeat ſimpliciter pronunciari ſuper legitimo impedimento, & reſtitutione, an etiam reuocari pronuncia ſuper deſertione cauſæ, & reperio quod Rota tit. de reſt. in integ.deciſ.1.in fine in antiquis, concludit quod ſufficit reſtitutio aduerſus lapſum fatalium, nec alia reuocatio requiritur, cum hæc ſentẽtia debeat potius eſſe prioris iuris declaratiua, quam motiui inductiua.

67 Secundum eſt, † an requiratur quod in hac ſententia exprimatur, ad quantum tempus fiet hæc reſtitutio.

Et videtur dictum quod non.

Nam reperio quod fuit dubitatum de hoc, quid ſi in ſententia non ſit dictum ad quantum tempus facienda ſit reſtitutio in integrum, ſed ſit dictum, illum reſtituimus ſi, & prout de iure.

Et fuit reſolutum a quibuſdam, quod ſi conſtat ex actis quantum tempus, ſiue quanti temporis fuerit impedimentum appellatis, ad tantundem dabitur reſtitutio, quia hoc erit de iure, ſin minus ſecundum quoſdam dabitur annus.

Sed verior ſententia eſt, quod exprimi debeat, ad quãtum tempus detur reſtitutio, alias ſententia eſſet nulla ratione ineptitudinis, & incertitudinis, vt determinat Bella.dec.216.& ita teneas, & eſt ſecurius.

Hæc ſatis ſunt quoad hanc confuſam materiam reſtitutionis in integrum aduerſus lapſum fatalium, a nemine alicubi ſic diffuſe, & ordinate tractatam, nunc ad reſtitutionem aduerſus ipſas ſententias, & res iudicatas accedendum eſt.

SVMMARIVM.

1 *Minor an regulariter reſtituatur aduerſus ſententiam diffinitiuam contra ſe latam.*
Regula quòd ſic.
2 *Sententia lata contra ius litigatoris minoris etiam non expreſſo errore in ſententia eſt ipſo iure nulla.*
3 *Læſio ex ſententia quomodo oriatur.*
4 Reſtitutio aduerſus ſententiam vbi appellatio non datur, neceſſaria eſt, vbi datur appellatio minus, quia tā expedire videtur appellare, quam reſtitui.
5 Prædicta regula an procedat etiam ſi minor poſſit appellare ab huiuſmodi diffinitiua.
6 Ratio fundamentalis huius ampliationis pro intelligē tia terminorum.
7 Reſtitutionis remedium quomodo plenius ſit quam appellationis etiam hoc caſu.
8 Reſtitutio aduerſus ſententiam diffinitiuam datur etiam ſi illa per imperitiam, vel iniquitatem iudicis lata ſit. & nu. 30.
9 *Et an procedat etiam ſi ſententia lata ſit ſuper executione inſtrumentorum.*
10 *Et an procedat etiam ſi minor ſit læſus niſi in aliquo capite ſententiæ.*
11 *Dummodo ſententia poſſit pro parte valere, & pro parte non.*
12 *Et an procedat etiam in ſententia criminali.*
13 *Et quomodo hoc caſu non reſtituatur minor aduerſus delictum.*
14 *Et an procedat, quando ſententia fuit lata ad fauorem minoris, ſed non in totum prout ipſe prætendebat.*
15 *Et an ſi læſio non ex alio probetur, quam ex hoc, quia cum minoris iactura aduerſarius locupletaretur.*
16 *Et an procedat etiam aduerſus cridam, vel proclama.*
17 *Et an ſi contra minorem lata ſint duæ conformes, & num. 18.*
19 *Et an procedat aduerſus præceptum guarentigiæ.*
20 *Et an ſi ſententia fuit lata contra tutores, vel curatores pupilli.*
21 *Agens dicitur id quod monet, non quod monetur.*
22 *Et an procedat etiam in ſentētia Papę vel alterius principis remiſſiue ad art. tertium.*
23 *Et in ſententia arbitri, ad art. 3. & in ſententijs tribus, remiſſiue ad art. 4.*
25 *Et an procedat in ſententia lata pro libertate.*
26 *Et quid ſi contineat libertatem dandam, non autem illam dat.*
27 *Et an procedat iure regio Gallorum.*
28 *Et an procedat in Aſtro.*
29 *Et an procedat in ſententia lata ab obſeruatione iudicij.*
31 *Et an procedat in ſententia lata contra procuratorem minoris cuius geſta rata habiturum minor iurauit.*
32 *Et an ſi minor maior factus taceat.*
33 *Dum tamen tranſeat quadriēnium a die ſcientiæ illius.*
34 *Quadriennium hoc an currat à die ſcientiæ & notificationis, an vero a die maioris ætatis.*
35 *Et an procedat in ſententia qua iudex pronunciauit ſe competentem.*
36 *Et an in ſententia ſuper liquidatione bonorum quando fuit facta reſtitutio.*
37 *Et an in ſententia contra fiſcum, quando ſcilicet minus obtinuit quam petijt.*
38 *Et an procedat ſi minor non docet de læſione.*
39 *Et an de læſione plene doceri debeat, an vero ſufficiat fumus boni iuris ipſius minoris.*
40 *Et an procedat in ſententia negatoria reſtitutionis in integrum.*
41 *Et quid ſi reſtitutio fuit denegata non ex defectu probationum, ſed ex defectu probationis ætatis.*
43 Reſtitutio in integrum an detur minori aduerſus laudum.
44 *Appellatio non datur a ſententia arbitri, & quare num. 46.*
45 *Et in eccleſia idem quod in minore. num. 48. & 49.*
47 *Appellari non poteſt a ſententia, ergo nec reſtitutio peti, non ſequitur.*
50 *An procedat etiam ſtante ſtatuto, quod a ſententia arbitri non poſſit appellari, vel aliquid aliud dici vel opponi.*
51 Reſtitutionem in integrum qui petit, non dicitur contrauenire.
52 *Authoris diſtinctio ſecundum verba ſtatuti.*
54 Reſtitutione aduerſus laudum melius eſt petere illam aduerſus obligationem pœnæ contractam, quam aduerſus ſententiam.
55 Reſtitutio non datur aduerſus ſententiam, quæ nomen ſententiæ non meretur.
56 Reſtitutio aduerſus pœnæ obligationem idem operatur quod aduerſus laudum, ſed declaratur per authorem.
57 Reſtitui qui ſe petit aduerſus ſententiam arbitri coram ordinario, non poteſt coram eodem petere, etiam ſibi ius ſuum adiudicari.
58 *Niſi in libello vtrunque cumulatum eſſet.*
59 *Et an detur reſtitutio aduerſus laudum iudiciale latū ſecundum formam ſtatuti noſtri Peruſini libr. 2. ſub rub. de comp.*
60 Et quid ſi victus enormiſſime læſus fuiſſet.
61 Reſtitutio in integrum an detur aduerſus ſententiam Principis iuuenis.
62 Et quid in ſententia Papæ.
63 *Et quid ſi reſtitutio petitur non prætextu incumbentiæ ſed erroris.*
64 *Et quid ſi ex magna cauſa concedenda eſſet.*
65 Reſtitutio an detur minori aduerſus tres conformes.
66 *Quid quando non aliud operatur niſi quod faciunt rem iudicatam.*
67 *Quid quando faciunt præſumptionem iuſtitiæ ex parte iudicum, propter idem ſæpius iudicatum.*
68 Reſtitutio aduerſus ſententiam non datur prætextu iniquitatis ſententiæ, ſed erroris ipſius minoris, quando ex hoc capite fuit petita.
69 Reſtitutio iſta aduerſus tres conformes an a principe peti debeat.
70 *Et an de noua cauſa doceri debeat, & prius de iniuſtitia iſtarum conformium conſtare neceſſe ſit, & quomodo. num. 74.*
73 *Declaratur l. minor autem, in primo reſponſo. ff. de minoribus.*
75 Reſtitutio aduerſus tres conformes quando datur quadriennium incipit currere a die vltima ſententiæ.
76 Reſtitutio aduerſus ſententiam an detur minori, quando fuit lata contra eum iam factum maiorem.
79 *Quid ſi dolo aduerſarij protractum fuit iudicium in hanc ætatem.*
80 Reſtitutio an detur aduerſus ſententiam, quando fuit indefenſus minor.

81 An

81 *An procedat quomodocunque minor fuerit indefenſus.*
82 *Et an idem in interlocutoria.*
83 *Interlocutoria duplex, & qua.*
84 *Et an ſententia iſta teneat ſaltem ad fauorem minoris.*
85 *Et an quod dicitur de minore indefenſo habeat locum in eccleſia.*
86 *Et an hæc de minore indefenſo procedant in criminalibus.*
87 *Reſtitutio hæc prius debet ſententia obſtaculum remouere, deinde cauſam ex integro agi petendum eſt.*
89 *Sententia ſuper hac reſtitutione non debet continere male iudicatum eſſe, ſed minorem in priſtino ſtatu reponendum, in quo erat ante ſententiam.*
90 *Minor an reſtituatur aduerſus executionem ſententiæ.*

QVAESTIO LXXII.

De reſtitutione in integrum aduerſus ipſammet ſententiam diffinitiuam ſeu rem iudicatam, ex capite ætatis.

CVm vero victus vult ſententiam reſcindere magis proprij erroris prætextu quàm iniquitatis ipſius iudicis, & conſequenter remedio ordinario appellationis, vel non poteſt vti, vel magis expedit beneficium extraordinariæ reſtitutionis in integrum proponere ad ſententiam reſcindendum, tunc agendum eſt de reſtitutione in integrum aduerſus ipſam diffinitiuam, & rem iudicatã, cumq. iuſta cauſa reſtitutionis proficiſci poſſit vel ab ætate ipſius victi, vel a iuſto eius impedimento, in primis in præſenti quæſtione videbimus de reſtitutione in integrum aduerſus ſententiam diffinitiuam ex capite minoris ætatis, deinde in ſeqq. quæſtionibus de reſtitutione aduerſus ſententiam ex clauſula generali latius pertractabitur.

Hæc autem quæſtio quinque his articulis explicari commode poteſt.

Primo, An regulariter minor reſtituatur aduerſus ſententiam diffinitiuam contra ſe latam; Regula cum ampliat. & limitationibus quam plurimis.

Secundo, An quæ dicuntur in ſententia iudicis, habeant locum in laudo ipſius arbitri.

Tertio, An procedat in ſententia principis.

Quarto, An procedat in tribus ſententijs conformib.

Quinto, An procedat, quando ſententia fuit lata contra minorem iam factum maiorem.

Sexto, An ſit neceſſaria reſtitutio, quando minor fuit indefenſus.

Articulus I.

1 AD primum, An ſcilicet † regulariter minor reſtituatur aduerſus ſententiam contra ſe latam.

Videtur quod non.

Primo quia aduerſarius eſſet alias deluſus authoritate iudicis, & nũquam cum minoribus litigari poſſet, quod reuerteretur in ipſorummet minorum damnum manifeſtum, quia nemo cum eiſdem negocium aliquod tractare vellet, vt dicit text. in l. quod ſi minor. §. non ſemper. ff. de minor.

Secundo, quia ſuperflua videtur reſtitutio excepto caſu l. præfecti. ff. de minor. cum extra illum caſum latis ſit appellare, igitur regulariter non videtur concedenda.

2 Tertio quia ſententia lata contra † ius litigatoris minoris etiam non expreſſo errore in ſententia, eſt ipſo iure nulla fauore minoris ætatis, vt eſt tex. in l. ſcire etiam oportet. §. conſequens. ff. de excuſ. tut. ibique notant gl. Nicol. de Neap. & Bart. num. 1. dicens quod ille text. eſt ſingul. ad hoc ſicut quilibet alius de mundo, ergo reſtitutio aduerſus ſententiam nõ eſt neceſſaria minori, quaſi ipſo iure tutus ſit.

Sed contra eſt veritas.

Tex. eſt in l. 1. & toto tit. C. ſi aduer. rẽ iud. & in l. 1. coſ. final. C. ſi adu. lib. & in l. præfecti, & l. ſeq. ff. de minor. & in c. 1. de reſt. in integ. in 6. & in c. ſuſcitata. extra eo. cum multis ſimilibus, & doctores in omnibus iſtis locis paſsim pro regula notant.

Regula igitur & cõcluſio eſt veriſsima, quod reſtituatur minor ex capite ætatis aduerſus ſententiam diffinitiuam.

Ad contraria reſp. ſic.

3 Ad primum † quod non præſupponitur a nobis dari reſtitutionem minori aduerſus ſententiam niſi læſus fuerit, læſio autem ex iniquitate iudicis, aut ex negligentia minoris, aut ex dolo ipſius aduerſarij contingere neceſſe eſt, quibus caſibus non eſt iniquum illum reſtitui, ne aduerſarius cum iactura eius locupletetur, nam non reſtituetur minor, niſi doceat quod læſus fuerit: læſio autẽ neceſſario præſupponit, quod iuſtitia adſit ex parte minoris, & conſequenter non poteſt cõqueri aduerſarius, quia non niſi iuſtitiam ſperare debuit, & ſi aliter ſperauit, quia male egit, ſi ſpe ſua deluſus ſit, imputet ſibimet.

4 Ad ſecundum reſp. & aduerte, quod in caſibus in quibus minor appellare non poteſt, † certe reſtitutio eſt neceſſaria, & de ſe patet, quando vero appellare põt, tamen reſtitui poteſt, quia puta magis ei expediat reſtitui, quam appellare, & remedium extraordinarium non ceſſat, etiam ſi concurrat cum ordinario, quando pinguius eſt extraordinarium, quam ordinarium, quomodo autẽ poſſit eſſe hoc quod vtilior ſit reſtitutio in integrum, quam appellatio, dicam proxime in prima ampliatione.

Ad tertium reſpon. quod ibi præſupponitur ſententiam latam fuiſſe prætextu falſæ cauſæ allegatæ, quo caſu bene verum eſt, quod ſi lata ſit contra minorem, eſt nulla ipſo iure, vt dicam infra quæſt. 77. artic. 6. Iſte autem eſt caſus ſpecialis, nos vero loquimur de conſtituẽda regula, quæ ſit.

Quod minor regulariter reſtituitur aduerſus ſententiam diffinitiuam.

5 Ampliatur iſta regula † multipliciter, & primo vt procedat etiã ſi minor poſsit appellare ab huiuſmodi diffinitiua, & adhuc nec in rem iudicatam non tranſiuerit.

Circa quam ampliationem pro faciliori intelligentia

6 præmitto, † quod minor quando vult reſtitui ex capite ætatis, quod eſt opus prætendat ſe læſum eſſe vel facilitate propria, vel dolo aduerſarij culpave eius, vt l. diuus. ff. de reſt. in int. & dixi ſupra in 1. par. q. 4. art. 1. & ſeq. facilitas autem minoris & error illius in propoſito de quo agimus neceſſe eſt, quod conſiſtat in hoc quod in probandis ijs quæ pro ſe faciebant, fuerit negligens, & ſic omiſerit probationes ſibi ad victoriam neceſſarias, quo caſu ſi adhuc ſententia lata non ſit, reſtitui poteſt minor aduerſus omiſſas probationes, ſi autem ſententia lata ſit & lata ſit contra ſe, tunc non poteſt amplius reſtitui aduerſus omiſſas probationes, vt melius probare poſſit, quæ probare neglexit, ſed reſtituitur aduerſus ſententiam ipſam, quæ in hoc lædit minorem, quia lata eſt antequam ipſe bene probauerit id quod probare debebat, & ideo reſtitutio in integrum aduerſus ſententiam hoc caſu datur minori ad hoc, vt ſublata de medio ſententia ac ſi lata non eſſet, ipſe reponatur in eo ſtatu in quo erat antequam ſententia ferretur, quo tempore probare adhuc poterat incumbentia, ad hoc vt melius probet illa, & hoc eſt quod inquit Ruy. conſ. 120. num. 10. lib. 5.

post

poſt Bart.In l.1.C.ſi aduer.rem iud. & in l.diuus.ff.de re
ſtit.in integ.& in l.minor omiſſam. ff.de minor. & dixi
ſupra quæſt.65.artic. 12. verſ. limita ſecundo, & clarius
tradit Natta conſ.521.num.52.libro 3.& conſi.524.nu.
12.qui ſic intelligi debet. Et ſic patet, quòd in hoc pri-
mo caſu illorum duorum principalium reſtitutio in inte
grum eſt neceſſaria, quia appellatio hoc prætextu ſolo
nihil operaretur, nam ex hoc ſolo iniquitas ſententiæ
non probaretur, neque iuſtificaretur, & ſic ſententia re-
ſcindi non poſſet.

Iniquitas autem iudicis ex dolo, vel imperitia eius cau
ſata, neceſſe eſt, quòd conſiſtat in hoc, quod attentis pro
bationibus ipſius minoris, ſententia debeat ferri pro mi
nore, & tamen iniuſte contra eum lata eſt, quo caſo po-
teſt quidem minor appellare, ſi vult, ad hoc vt alius iu-
dex ex eiſdem actis ſententiam ferat ad ſui fauorem,
prout iuſtitia paritur, & expetit. Sed poteſt etiam petere
ſe reſtitui in integrum aduerſus dictam ſententiam, ad-
hoc vt ex eiſdem actis iudicetur ſecundum iuſtitiam, ac
ſi prima ſententia nunquam lata fuiſſet; vt dicit Natta
in d.conſil. 525.oumer. 51. poſt.Bart.in d.l.1.C. ſi ado.
rem iud.

7 Ex quo habes † quomodo hoc caſu etiam reſtitutio-
nis remedium ſit plenius, quàm remedium appellatio-
nis, & conſequenter datur reſtitutio etiam ſi competat
appellatio, nam ſi pronuncietur ſuper appellatione be-
ne fuiſſe appellatum, & male iudicatum, nihilominus re
manet prima ſententia, ita vt quælibet pars dicatur habe
re vnam ſententiam pro ſe.

Si vero tollatur prima ſententia pee reſtitutionem in
integrum, & reponatur in priſtino ſtatu minor, ac ſi nũ
quam ſententia illa lata fuiſſet, ſi poſtea ſuper ijſdem
actis iudicetur ad fauorem minoris, minor ſolus habere
dicitur ſententiam pro ſe.

Quod autem reſtituatur minor aduerſus ſententiam
8 diffinitiuam, etiam ſi illa † per imperitiam, vel iniqui-
tatem iudicis lata ſit, & ſic etiam per appellationem re-
ſcindi poſsit, tradit Fulgo. in l. ſi deporatione.num.2.C.
ſi de mom.poſſ. Alber.in l.tertia.in princ.ff.de mino.&
Natta d.conſil.525.numero 51.poſt Bartol.Paul. & Sa-
lycet. in dicta leg. prima. C. ſi aduer. rem iudic. vt per
eum.

9 Ampliatur † ſecundò, etiam ſi ſententia lata ſit ſuper
executione alicuius inſtrumenti, ita colligitur ex Ruy.
conſi.347.nu.5.li.2.

Faciunt ea, quæ dicam inſ.art.4.

10 Ampliatur tertiò, vt procedat etiam † ſi ſententia non
lædat minorem niſi in aliquo capite, nam quemadmo-
dum poteſt appellari ab ea in parte & partibus, ſeu qua
tenus contra, ſic & reſtitutio aduerſus eam peti. Fulgoſ.
in l.etiam ſi parte.§. primo.ff.de minor & nota. Areti.in
l.prima.numer. 2. & ibi Iacob. de Sancto Georg. C. ſi
adu. rem iud. Rebuff. in tract. reſti.in integ. gloſſ.prima.
numer 21.

Et probatur ad literam in dicta l.1. & ibi alij notant,
& etiam in d.§.1. ſecundum Fulgoſ. præall.

11 Subintellige tamen dummodo ſententia † poſsit pro
parte valere, & pro parte non, puta ſi contineat diuerſa
capitula ſeparata, & non ad inuicem connexa, vt decla-
rant Pet.de Bellaper.in l.vnica, num.29.C.de confeſſ.&
alii communiter in d.l.1.& in d.§.1.de qua connexitate,
& ſeparatione capitulorum ponunt quædam exempla
præal.& aliud addit Mauric. io ſuo tract. reſtit. io integ.
cap. 105. vbi vide.

Ampliatur quartò, vt procedat etiam in ſententia cri
12 minali.† Bald. in l. prima.§.eum qui, num.4.ff.de poſtu.
& Ang.in l.1.§.an autem.ff. eod.

13 Intellige tamen, vt non dicatur reſtitui † minor con-
tra delictum propter quod fuit condemnatus, ſed con-
tra confeſsionem delicti, vel occaſionem datam iudici vt
condẽnaretur, vel contra proceſſum ipſum criminalem.
Bald.in dict.l. ſi operis, & verum eſt, per ea quæ dicam
infra 10 quæſt.de reſtitutione in integrum aduerſus de-
lictum.

14 Ampliatur quintò, † vt procedat non ſolum ſi minor
ipſe fuit condemnatus in totum, vel aduerſarius in totũ
abſolutus, ſed etiam ſi fuit condemnatus aduerſarius mi
noris ſed non in tantum, quantum petebat ipſe minor,
Fulgoſ.in d.l.prima, in princip. per illum tex. C.ſi aduer.
rem iud.

15 Ampliatur ſextò, vt procedat etiam, quando non ali-
ter appareret de læſione, quàm ex hoc, quod ſi ſenten-
tia contra minorem lata non reſcindatur, aduerſarius
eius cũ illius iactura locupletabitur, ita ſing. inquit Boſſ.
in tit.ſi adu.rem iud.nu. 23.

16 Ampliatur ſeptimò, vt procedat † etiam aduerſus crẽ
dam, vel proclama, ex quo minor ſui imprudentia læſus
remaneret, vt plene tradit cum concord. quos adducit
Boer.deciſ.141.per totum. licet quidam alij contrarium
teneant quos vide ſi placet.

17 Ampliatur octauo, vt procedat † etiam ſi contra mi-
norem latæ ſint duæ ſententiæ conformes, nam & con-
tra duas conformes datur reſtitutio in integrum ex hoc
capite, Bart.in l.minor autem.§.primo, verſicu.ſed pro.
ff.de minorib. & poſſunt adduci omnes alii qui allegan
tur ſupra art.4.ubi de tribus conformibus dicitur, & ca il
li qui allegantur ſup. in 1.part.q.43.art...

18 De duabus autem conformibus † text. eſt expreſſus
in d.l.minor autem.§.1. ibi cõtra res bis iudicatas.ff. de
minoribus, & tradit etiam Ioan.And. in ſpecie in c.fina.
colum.ſecunda de reſt.in inte.

Rationẽ colliges a maiori, ex his quæ dicã infra ar.4.

19 Ampliatur nono, † vt reſtituatur minor etiam aduer-
ſus præceptum guarentigiæ, ſecundum Bald. in add.ad
Specul. in ſecundis additionibus titu.de appellationib.
verſicu.minori 25.annis.col. 1.

20 Ampliatur decimò, † vt procedat etiam in ſententia
lata contra tutores, vel curatores ipſius minoris, nam &
aduerſus illas quoque minor reſtitui poteſt.tex.eſt ad li
teram in l.fi.C.ſi adu.rem iud.vbi notant glo.Bar. & cæ
teri communiter & Maur.c. 201.

Neque obſtat, quod non ſit geſtum cum minore ne-
gocium, vt videtur requiri in l.Emilius.ff.de mino. Quia
reſp.ex intẽtione Bart & Pau.de Caſt.in d. l.fin.in prin.
quod cum minore dicitur geſtum, quàmuis cum curato-
re geſtum ſit, quia ex neceſſitate non ex voluntate cum
curatore in iudicio geſtum, cum iudicium aliàs foret ipſo
iure nullum, ſicut homo dicitur percutere licet lapis ab
eo emiſſus percutiat, quia lapis de neceſsitate agit vt in-
ſtrumentum neceſſarium ſiue neceſſario agens, non vo
21 luntarie, & ille qui mouet † non id quod mouetur agere
dicitur. l. item Mela, in princ.& §.primo.ff.ad legem a
quiliam.

Non obſtat ſecundo l.ſi tutor.C.in quibus cauſ. reſti.
in integrum non eſt neceſſ. quia ibi actus ipſo iure non
tenebat, vt tex.aperte dicit.

Non obſtat tertiò l. ſi creditor. C. ſi tut.vel cur. Quia
ibi curator ſuo nomine geſsit, vt declarant Pau. & Bar.
præal.

22 Ampliatur vndecimò, vt procedat † etiam in ſenten-
tia Papæ, vel alterius principis. Sed de hoc plenius dic.
vt inf.art.3.

23 Ampliatur duodecimò, † vt procedat etiam in ſenten
tia arbitri, ſed quoniam hoc quoque aliquam difficulta-
tem habet, dic vt infra artic. ſequen.

24 Ampliatur decimotertiò, vt procedat † etiam aduer-
ſus tres conformes. Sed quoniam hoc quoque non ſic
de plano procedit, dic vt infra art.quarto.

Limi-

Digitized by Google

25 Limitatur econtra † ſupradicta concluſio pluribus modis.

Et primo, vt non procedat in ſententia lata pro libertate, nam contra eam non reſtituitur minor. text. eſt expreſſus in l. fina. C. ſi aduer. lib. & ibi notant omnes. & dixi ſupra quæſt. 55. art. 3.

26 Intellige hanc limitationem † in ſententia libertatem dante, non autem in ſententia de libertate danda. i. quę declarat libertatem etiam dandam, vt ibi dixi.

Et quare datur appellatio ab huiuſmodi ſententia lata pro libertate, & non detur reſtitutio, dixi ibi.

27 Limitatur ſecundo, vt non procedat iure regio Gallorum, nam aduerſus ſententiam iuſto & legitimo contradictore latam, non dari reſtitutionē illo iure, inquit Ioan. Longoual. in l. imperium, n. 132. ff. de iur. om. iud.

28 Limitatur † tertio in arreſto, aduerſus quod non datur regulariter reſtitutio, ſed tantum in aliquibus caſibus ſpecialibus, inquit Ioan. Longoual. præall. nu. 133. & Boer. deciſ. 247. num. 9. allegat que Guid. Papæ. quęſt. 50. num. 4.

Per l. in cauſæ. §. fin. ff. de minorib. Vbi licet expreſſe non probetur, tamen limitatio notab. eſt.

29 Limitatur quarto, † vt non procedat in ſententia lata contra minorem ab obſeruatione iudicii, Rimin. conſil. 124. num. 5. lib. 3.

Quia loquit non eſſe magni præiudicij, cum non tangat merita cauſæ principalis, & vocat illam interlocutoriam non diffinitiuam.

Ego puto, quod vel diffinitiua, vel interlocutoria ſit, ſi ſit præiudicialis minori, detur reſtitutio, ſicut dixi ſupra plene in q. de reſtitutione aduerſus ſententias interlocutorias.

30 Limitatur † quinto, ſecundum Fulg. in l. præfecti. ff. de mino. vt procedat quando ſententia fuit lata contra minorem ob dolum aduerſarij, vel propriam minoris facilitatem, ſecus autem ſi ob imperitiam iudicis, quia tunc appellare debet, vt ipſe inquit.

Sed hæc opinio non recipitur, vt dixi ſupra eo. in 1. limit.

Et dicit ipſemet Fulg. quod neque ab aduocatis, neque a iudicibus eius opinio vnquā fuit audita, licet multa dixiſſet pro ea.

31 Limitatur ſexto, vt non procedat † in ſententia lata contra procuratorem minoris, cuius facta, & geſta minor iurauit ſe habiturum rata, ita concludit Anchara. in conſil. 42. num. 3. vſque ad finem, dicens, quod fere omnes ſentiunt quod minori contra talem ſententiam non datur reſtitutio, ego dico plenius in tractat. de iurament.

32 Limitatur ſeptimo, † vt non procedat ſi minor maior factus taceret, nam tunc intelligitur acceptare, & cōfirmare ſententiam, ſecundum Natt. conſ. 503. num. 14. per l. fin. C. ſi maior fact. &c.

Hoc tamen intellige, vt debeat tranſire quadriennium

33 a die latæ ſententiæ, & † ſcientiæ illius, vt per Natt. conſ. 524. num. 8. Rota deciſ. 165. alias 2. de reſtitut. in integ. in nouis, vbi plane Aufrer. in addit. ad Capell. Tholoſ. deciſ. 54 num. 1.

34 An autem hoc quadriennium debeat † currere a die ſententię, & notificationis illius, an vero a die maioris ætatis, poſito caſu quod ſententia ſit lata in minori ætate, prædicti non declarant. Puto tamen quod a die maioris ætatis; & ita reperi etiam ſentientem Maori. in ſuo tractat. de reſtitut. in integr. capit. 268. poſt Tholoſ. deciſ. 54.

35 Limitatur † octauo, vt non procedat in ſententia qua iudex pronunciauit ſe competentem, Imo. in l. cum qui dam. num. 16. de re iud. prout allegatur.

Ego autem dico, vt dixi ſup. in q. an aduerſus interlocutorias &c. & circa declinatorias exceptiones.

36 Limitatur † nono, vt non procedat in ſententia lata ſuper liquidatione bonorum, quando fuit facta reſtitutio in cauſa principali. Afflict. deciſio. 35. & deciſ. 114. per totum.

Ea ratione, quia plures reſtitutiones concederentur in eadem cauſa, quod non eſt dicendum, ſecundum Bal. in l. 1. & 2. C. ſi ſęp. reſtit. poſtul.

37 Limitatur † decimo, vt non procedat in fiſco, qui aduerſus ſententiam latam in minori quantitate, quam ipſe petijt, non reſtituitur. Bald. in add. Specul. titul. de accuſat. verſ. quid ſi iudex, per tex. in l. auxilium, in princ. ff. de minor. & plene tradit Anton. Gab. lib. 7. tit. de crimin. concluſ. 13. vbi allegat pro & contra: ego dixi plene ſup. q. 3. art. 13.

38 Limitatur † vndecimo, vt non procedat, niſi minor doceat de læſione, Bero. conſ. 102. nu. 33. lib. 3. poſt docto. in l. fin. C. ſi adu. rem iud.

39 Et hoc dubium in ſe non habet. † Sed difficultas eſt, an debeat plene docere de læſione, an ſufficiat dare fumum de bono iure ſuo.

De quo dixi ſupra millies.

Nunc autem quo ad propoſitum attinet, dico, quod ſi peteretur reſtitutio aduerſus ſententiā ob omiſſas probationes, ſufficit dare fumum de bono iure minoris, quia ſententia reſtitutionis nō tanget merita cauſę principalis, ſed tantum reponet minorem in eo ſtatu in quo erat antequam ſententia lata eſſet, quando melius probare debebat ſuam intentionem quam fecerit.

Si vero petitur reſtitutio, vt rurſus iudicetur ex eiſdē actis, quaſi iudex primus inique ſe geſſerit, tunc ſi ſententia reſtitutionis continet hoc tantum, vt iterum iudicetur ex eiſdem, ſufficiet dare fumum de bono iure minoris, ſi vero continere debet etiam ipſius cauſæ principalis diffinitionem, tunc pleniſsime doceri debet de læſione minoris, ſed hoc perraro accidet, vt ſententia reſtitutionis in integrum decidat merita cauſæ principalis, quia operaretur vltra naturam reſtitutionis, quæ eſt reſtituere quantum læſio abſtulit, non amplius. & ſic ſemper fere ſufficiet, quod minor ſemiplene, & aliqualiter doceat de bono iure ſuo, ad hoc vt per reſtitutionem aduerſus ſententiam reponatur in eo ſtatu in quo erat ante ipſam ſententiam.

40 Limitatur duodecimo, † vt non procedat in ſententia qua denegata fuit reſtitutio in integrum.

Nam aduerſus illam non datur reſtitutio, ſed appellatio, & ſi lapſus fuerit terminus appellandi datur reſtitutio ad appellandum ab ea, gl. in l. 1. C. ſi ſæp. reſt. poſtu. & glo. in l. fin. in gl. magna. C. ſi min. ſe maior. dix. & ibi Alb. in fin. Fulgoſ. in fin. Paul. de Caſt. num. 2. qui dicit ita tenere doctores.

Text. eſt in l. 1. C. ſi ſæp. reſtit. poſtul. ſecundum communem intellectum gloſſarum & doctorum ibi.

Neque obſtat l. fina. C. ſi mino. ſe maio. dix. quia ſoluit ibi Bart. & ex eius ſolutione ibi colligitur hęc ſublimitatio, vt ſ. limitatio procedat † quando fuit denegata 41
reſtitutio propter defectum probationis læſionis; & ita loquitur d. l. 1. ſecus vero ſi ex defectu probationis ætatis, & ita loquitur d. l. fi. ſecundum Bar. & rationem differentiæ inquit Bartol. eſſe illam, quia in primo caſu ſi ſecus fieret, ferrentur duæ ſententiæ ſuper meritis cauſæ principalis: ſecundo vero caſu vna tantum, videlicet ſuper ætate. Hæc Bartol.

Alij vero communiter tenent, quod in d. l. fi. fuerit lata ſententia interlocutoria, vel quod ibi data fuerit reſtitutio tantum ad appellandum, non autem contra ſententiam.

Ego

Ego dixi plenius ſup.in 1.p.q.16.ar.1.& ſeq.ibi vide.

42 Limitatur decimotertio, † vt non procedat, quando minor fuit indefenſus in iudicio, nam tunc cum iudiciũ ſit nullum, ſententia quoque ipſoiure nulla eſt, neque reſtitutione in io egrum opus eſt.l.cum & minores, & ibi ſcrib.C.ſi adu.iem iud.

Sed quoniam oriuntur difficultates circa hanc limitationem dicam de ea plene inf.eod.art.fin.

Articulus II.

43 AD Secundum, An ſcilicet † quæ dicta fuerunt de ſententia diffininiua,& de reſtitutione in integ. aduerſus illam procedant in laudo arbitri.

Videtur quod non.

44 Primo quia a ſententia arbitri † non datur appellatio l.1.& ibi glo.C.de arb.ergo &c.l.preſes.ff. de mino.

Secundo per dictum Bald.in l.in cauſæ.la 1.in princ. ff.de minor.quod clare firmat Iaſ.in l.1.num. 10.de iurild.omn.iud.

Tertio quia ita tenuit Bald. in quodam conſil. quod refert,ſed numeratim non citat.Socin.Iun.in conſi. 48. nu.15.lib.1.Hoc autem tenuit Bal.in add.ad Specul. in tit.de arb.verſ.ſed quid ſi ſtatutum &c.

Sed contra eſt communis omnium aliorum ſententia.Spec.in tit.de reſtit.in integ.§.ſciendum.Imola in c. coram,de reſt.in int.Alex in l.nemo poteſt. num.22.ff. de leg 1.& ibi Ripa num.92.Bald.in l.prima in fin.C.ſi de mom.poſſ.appella.Car.in c.pen.quæſt.nona,de reſt. in integ.poſt Innocẽ. ibi.& Bellam.num.1.Rom. conſ. 45 539.& loquitur in eccleſia.† Marſil.ſing.161.Simon de Prætis conſi... numero ſexto. ſeq.Burſat.conſil.15.nu. 28.in fi.licet incidanter tangat.& Blanc. de comprom. quæſt.10.nu.9.& D Oct.Simonce.in tract.de decre.lib. 2.tit.6.num.80.

Facit pro hac ſentẽtia communi,quia arbitraria redacta ſunt per omnia ad inſtar iudiciorum,& ſi in iudicio in quo maior iudicis maieſtas & conſideratio poteſt, locum habet auxilium hoc minoris,multo magis in arbitrio habere debet.

Et ita tenendum eſt abſque ſcrupulo.

Ad contraria reſp.ſic.

46 Ad primum,quod † licet a ſententia arbitri non detur appellatio,hoc non accidit ex eo quia inexpugnabilis ſit ſententia eius,ſed quia non eſt proprie pronunciatum,& appellatio pronunciatum extinguit,vt dicit gloſa in dicta l.prima.C.de arbit.& ideo datur reductio ad arbitrium boni viri.

47 Præterea,non ſequitur † ab aliqua ſententia non datur appellatio,ergo aduerſus illam non datur reſtitutio, hoc enim eſt contra communes concluſiones de quibus ſupra pluries,& in ſpecie q.15.art.2.q.68.art. 6. videlicet in ſententia lata ſuper poſſeſſorio, & in caſu ſtatuti prohibentis appellationem.

Ad ſecundum,& tertium dic quod vel erronea opinio eſt,vt ex prædictis patet, vel quod vere loquuntur ſtante ſtatuto quod aduerſus laudum non poſſit appellari, ivel aliquod aliud opponi, prout proprie loquitur Bal. in addit.ad Spec.d.tit.de arb. & proxime dicſ.

Stat ergo concluſio, quod minor reſtitui poteſt aduerſus laudum,ſicut aduerſus ſententiam.

48 Amplia primo hanc concluſionem, † vt procedat etiam in eccleſia.Rom.conſ.359.& Roman.conſil.369. nu.22.& Fel.in c.1.nu.9.extra de præſcrip..

49 Amplia ſecundo,vt in eccleſia † procedat,& ſi iuratum fuiſſet compromiſſum, & homologatum, vt per Ro.& Felin.præal.

50 Amplia tertio, & hic aduerte, † etiam ſi ſtet ſtatutum, quod a ſentẽtia arbitri nil poſſit dici,appellari,reclamari &c.vel aliquo modo contrauenĩri, nam nihilominus reſtitutio in integrum peti poterit.Bal.in l.ſi minor.§.minores.ff de min.& in conſ.108.præmiſsis.libr. 1.& Roma.& Fulg.& poſt eos Soc.Iun.qui omnes iſtos allegat in conſ.48.nu.16.libr.1.vbi atteſtatur hanc eſſe communem ſententiam.

Ea ratione,quia hoc ſtatutum cenſetur excludere tãtum remedia iuris communis, nõ autem iuris ſpecialis.

Sed ad hoc dici poſſet,quod ſi ſtatutum dicit,ꝙ nihil aliud obijci poſſit,excluduntur quoq. remedia iuris ſpecialis;per id quod in ſimili notat Ang.in l.vnica,in fine. C.ſi de momen.poſſeſſ.

Secundo facit pro hac communi,quia qui reſtitutio- 51 nem in integrum petit,non dicitur contrauenire † l.cũ minor,& ibi gl.in verbo ſupplicationis.ff.rem rat. hab. & Maran.in ſuo Spec.car.347.num.107. Quinimo dicitur rem ratam habere,vt dict.l.cum minor,& hæc ratio melior eſt.

Sed profecto hæc quoque,ſtante generalitate ſtatuti, ſubuerti poſſet.

Præſertim quia licet quo ad commiſsionem ſtipulationis compromiſsi,& pęnæ de qua in eo, poſſet minori ſuccurri,vt non teneretur illam ſoluere,attẽto, quod qui reſtitutionem petit, non dicitur proprie contrauenire.dicta l.cum minor,tamen quoad ipſum laudum inexpugnabile remanere debet attenta clara mente ſtatuentium,qui voluerunt nihil omnino obijci poſſe.

Contrarium igitur in hoc tenuit in terminis Bald. in addit.ad Spec.in titu.de arb.colum. 10. ſecundum paruam impreſsionem,verſ.et forma ſtatuti.

Et faciunt ea quæ dixi ſtatim pro reſp. ad argumenta pro communi.

Ego puto ſic dicendum.

52 Aut † ſtatutum ſimpliciter prohibet appellationem, vel reductionem ad arbitrium boni viri, vel vtrumque ſimul,neque adſunt illa verba,nec quicquam aliud obijci poſſit, &c. Et puto veriſsimam communem ſententiam,& reperio quòd in iſtis terminis tenet eam Bald. in conſ.95. pupillus, in fin. lib. 5. & dixi ſup.quæſt. 18. art.2.& ſeqq.

Aut addit verba illa prægnantia,& generalia, videlicet nec aliquid aliud obijci,vel opponi,& tunc dubitabilius videtur;ſed tamen rurſus conſidero, quòd aut petitur reſtitutio prætextu omiſſarum probationum, non autem prætextu iniquitatis ipſius laudi, & tunc omnino veriſsimam puto communem ſententiã, quia nihil vere, & proprie obijcitur contra laudum vel iuſtitiam eius,actis enim,& probatis inſpectis iuſtum eſt,ſed tantum allegatur negligentia,& error minoris,propter quę petitur ipſum reponi in priſtino ſtatu, in quo erat ante laudum latum,vt declaraui ſupra eo.art.1.in 1. ampliat.

Aut vero petitur reſtitutio prætextu iniquitatis ſententiæ,& tunc dico poſſe dubitari probabiliter, tamen authoritate communis opinionis, puto ſecurius eſſe tenere cum ea.Præſertim per ea, quæ pleniſsime dixi ſup. in 1.p.q.15.art.6.vbi oſtenditur ex cõmuni innumero- 53 rum ſententia,hæc verba, vel ſimilia † ipſorum ſtatutorum etiam prægnantiſsima, non excludere ſpeciale beneficium reſtitutionis in integrum, niſi de eo ſpecialis mentio in ſtatuto facta ſit, vt ibi dixi latiſsime.

54 Limita e contra † ſupra dictam concl. & declara ſic, vt in libellando melius ſit petere reſt.in int. aduerſus obligationem pœnæ contractam, quam aduerſus ſententiam,vt docet poſt Inn.Card.in d.c.pen.in 9.qu. de reſtit.in in int.quia non dicitur proprie ſententia,& idem dixit ibi prius Hoſt.col.2.Ioan.And.col. ... in fi.& ſequuntur Anch.nu.6.& Bellam.num.1.

55 Et pro hoc facit,quia † reſtit.in int.aduerſus ſententiam, quæ non meretur habere nomen ſententiæ, non datur

ſtatur, vt Spec.in ti.de reſtitu. in integrum.in 4. par.§.1. col.2.verſic.hoc etiam ſcias, & ſequitur Bald.in l.1.C.ſi de mom.poſſ. fne. appel.cum concor. per Blan.de comprom.q.10.nu.8.

56 Intellige tamen, quòd nihilominus † iſta reſtitu. in integrum habeat effectum eundem, quem haberet ſi peteretur aduerſus ipſum laudum directè, ratio eſt, quia ipſi laudo non niſi timore pœnæ obtemperetur, vt per gl. & alios in l. 1. C.de arb.

Quod ſi adſit clauſula in compromiſſo, quòd ſoluta pœna nihilominus laudum remaneat firmum, & habeat executionem paratam; tunc certè iſta limitatio, nec declaratio eſſet periculoſa, & melius eſſet in libello petere reſtitutionem aduerſus ipſum laudum, & obligationem pœnæ in compromiſſo contractam, & vtrumque ſpecificare, & ita cautius agendum conſulo.

57 Limita ſecundo declarando, † quod qui petit ſe reſtitui contra ſententiam arbitri coram ordinario, non poteſt coram eo petere etiam ius ſuum ſibi adiudicari, ſicut ſi aduerſus ſententiam iudicis ordinarij reſtitutio petita eſſet. Inn. d.c.pen.de reſt. in int.

58 Sed hoc ſublimita, niſi in † libello vtrumque cumulatum eſſet, vt per Hoſt. & Card.ibi in fi.allegantes Inn. in d.c.cum ex literis, eo.tit. & Hoſtien.ibi verſ.de legati, & Bellam.ver.quinto ſequitur, Io.And.col.2.verſ.ſed quid ſi aliquis.& Aneh.nu 6.ad fi.

59 Limita tertio, † vt non procedat in laudo iudiciali lato ſecundum formam ſtatuti noſtri Peruſini, in 2.vol. ſtatutorum ſub rub. de compromiſsis, quia ſpecialiter cauetur ibi, quod ab huiuſmodi laudo non poſsit reſtitutio in integ.peti.

Et certe hoc non habet difficultatem, præſertim hic Peruſiæ vbi hoc ſtatutum eſt in ea maiori reuerentia, & obſeruantia, qua eſſe poteſt.

60 Sed bene dubitari poteſt, quid ſi victus fuiſſet † enormiſsime læſus, adeo quod a dolo non poſſet excuſari, neque laudum eius.

Ego dixi plenè de hoc ſup.in 1.part. quæſt.15. art.9. vbi vide.

Articulus III.

61 AD tertium, an ſcilicet † reſtitutio in integrum detur aduerſus ſententiam principis.

Videtur quod non.

Quia videtur abſurdum quod principis ſupremi iniquitatem Iniuſtitiam ve continere poſsit, & ideo ab ea non datur appellatio.

Sed contra eſt veritas, & communis opinio Anch. in cap.cum ex literis, num.7. de reſtitut, in integ. Card.in c. ſuſcitata, in 1.notab.eod.tit. Affli.deciſ.356.num.4.& 5. Boe.deciſ.55.num.2.Boſſ.in tit. ſi adu. rem iud.num.1. Franc. Marc.deciſ. 53.nu.6.Rebuſ. in tit. de reſt.in int. art.1.gloſſ.1.nu.42.

Text.eſt clarus in l. minor autem.§.1.ff.de minor.& ratio clara eſt, quia licet appellatio non detur a ſententia principis, hoc fit quia non præſumatur in principe iniuſtitia, neque ſordis, neque gratiæ, neque imperitiæ gratia, c.1.de conſt.in 6.hoc tamen ceſſat in reſtitutione in integrum quæ prætextu iniuſtitiæ non petitur regulariter ſed erroris, & iuuenilis imprudentiæ, & hoc dicitur in d.l.minor autem, ad literam.

Ex qua ratione tollitur ratio dubitandi, & colligitur vna ampliatio, & vna limitatio ad concluſionem iſtam.

62 Amplia igitur † eam, vt procedat etiam ſententia Papæ, aduerſus quam poteſt etiam reſtitutio peti, vt tradũt Cardin.& Anchara. præallegat.

Et eſt tex.expreſſus Inſt.iuris canon.in tit.de reſtit.in integ.in princ.ibi, etiam ſi ab apoſtolico, &c.& ibi redditur ratio.

63 Limita autem econtra, † vt procedat, quando petitur reſtitutio prętextu proprij erroris, & imprudentię ipſius minoris, ſecus verò ſi prætextu iniuſtitiæ ipſius ſententiæ, ad hoc vt ex eiſdem actis melius iudicetur, vel in melius reformetur, quia tunc non audiretur minor, tanquã is qui vellet redarguere principem de iniuſtitia, & hoc vult text.in dicta l.minor autem.§.primo, & doctor.qui dicunt contra talem ſententiam non dari reſtitutionem, ſi qui ſunt, & licet ego aliàs hanc limitationem ſine authoritate hic appoſuerim, reperi tamen poſtea, quod licet ſubobſcurius, ita tamen conſiderat gloſa in princ.in verbo ſiue magni.C.de appellati.& intra quæ tempora, & ita poteſt procedere opin. Fulgoſ.in dicta l.præfecti. §.ſin autem, numero 1. ff.de mino.

64 Limita etiam ſecundo, vt non procedat † niſi ex magna cauſa veniat concedenda reſtitutio. Menoch. conſ. 100.num.290.per dictã l.minor autem.§.primo.& Barto.ibi, & Roman.ſingul.113.

Ego breuiter intelligo hoc quando peteretur reſtitutio prætextu iniuſtitiæ, & magna cauſa tunc dici poſſet, quòd principi fuerit aliquid falſo ſuggeſtum, & per obreptionem obtenta ſententia, vt conſiderat tex.in dicto prin.Inſtit.de reſt.in integ.

Sed ſi peteretur reſtitutio prætextu erroris proprij ipſius minoris, ego non video, quare requiratur hæc maior cauſa quando petitur aduerſus ſententiam principis, quàm quando aduerſus ſententias aliorum, attento quòd magis etiam labi potuit ratione timoris, & reuerentiæ ipſe minor in probandis iuribus ſuis coram principe, quàm ſi litigaſſet coram minore iudice, & profecto cum nihil commune habeant error minoris, & principis maieſtas, vt conſiderat proprie text.in d.l.ſi minor. §.1.non video iſtam rationem differentiæ.

Articulus. IV.

65 AD quartum, An ſcilicet † minor reſtituatur aduerſus tres ſententias conformes.

Aduerte, quia circa hoc concurrit duplex dubitatio.

66 Prima eſt, † an reſtitutio detur aduerſus illas quæ iam rem iudicatam faciunt, & ſic quæſtio proprie eſt, & generalior, an reſtitutio detur aduerſus rem iudicatam.

Secunda eſt, an reſtitutio detur aduerſus illas, quæ iã præſumptionem faciunt contra minorem, cum ſemel, bis, & amplius contra eum iudicatum fuerit.

Quo ad primam, reſolutio breuis, & facilis erit, quia clarum eſt, quòd reſtitutio datur aduerſus ſententiam, etiam ſi in rem iudicatã tranſiuerit. C.ſi aduer. rem iud. l.1.& ſeqq. Quinimo ſuperius in primo articulo dubitatur, an reſtitutio daretur aduerſus ſententiam, donec appellari poterat, quia ſuperflua videbatur reſtitutio, dum competebat remedium ordinarium appellationis, & ſic tunc vere, & maxime operatur reſtitutio, quando ſententia iam tranſiuit in rem iudicatam.

67 Quoad ſecundam, † poteſt probabilius dubitari, nam ex eo tres ſentẽtiæ conformes faciunt rem iudicatam, & amplius appellari nõ poteſt. C.ne lic.tertio prouoc.quia præſumitur pro iudicibus, & ad fauorem eius pro quo tot iudices iudicauerunt, & præſumptio iſta tollit aliam, quòd ſcilicet minor læſus fuerit, & quòd bonã cauſam foueat.

Sed contra eſt communis omnium concluſio, Specu. in titu.de appella.§.quoties, numero quarto, Alber. poſt eum, C.ſi aduer.liber. Bald.in l.prima, numero decimo, & ſequent. C.ne li.in vna eademq; cauſa &c. Salyc.ibi. circa finem, Rip.in l.ait prætor.§.condemnatum, numero 31.ff.de re iudic, Abb.in capit.cum ex literis, numero

eodem titu.Bellam.in cap. ſuſcitata, numero 12.verſic. & ad primum.vbi dicit ſe ita pronunciaſſe tempore Gregorij XI.& fuiſſe confirmatam eius ſententiam a quibuſdam Cardinalibus literatiſsimis. Mil. in ſuo repert. in verbo reſtitutio,verſicu.vndecimo, Ioan.Ferrar.de appellat.lib.4.capit.7.numero 298. Ant.Gabri.lib. 2.titu. de execut.rei iud.concluſ. 1. numero 40. Rolan. a Valle conſi.33.nume.45.libro a.Thom.conſil.87. numero.a. & licet loquatur in duabus conformibus, tamen ibi vim trium habebant, & Rotæ vbique ita iudicauerunt, Rota Rom. deciſ.6.titu. de reſtitu.in integr.in antiquis, & deciſ.1.2.& 6.eod.titu.in nouiſ.Caſſad.eod.titu.deciſ.1. Delphyn.deciſ.54.nu.1.& ferè per totum.Capel.Tholoſ.deciſ.390 in addit.& deciſ.54. in princ.& dec. 45.vt refert Gab.prælleg.

Et in ſumma iſta eſt communis omnium ſententia; pro qua collige concord. ex his, quæ dixi ſupra quæſt. 43.nu...quos adde his.

Et ita teneas.

Pro qua adducitur d.l.præfecti.§.ſinautem. ff.de mino.licet Fulgo.dicat quod ibi loquitur de duabus tantum conformibus.

Adducitur ſecundo d. c. ſuſcitata, ſed ibi non conſtat de tribus conformibus.

Tu ergo dic, quod ratio illa eſt, quia vt ſupra dixi plu
68 ries reſtitutio in integrum regulariter † non datur prætextu iniquitatis ſententiæ, ſed erroris ipſius minoris, vnde conformitas ſententiarum quamuis millies induceret præſumptionem pro iudicibus, vt non niſi iuſtum iudicauerint, tamen non tollit quin minor, qui errauit, non debeat audiri, vt contra errorem ſuum reſtituatur, vt rurſus agere poſsit, ſemotis ſententijs conformibus quæ obſtant, ex qua ratione oritur magna limitatio ad hanc cõcluſionem, & tollitur contrarium adductum pro ratione dubitandi.

Concluſio ergo eſt, quod minor reſtituitur etiã aduerſus tres ſententias conformes.

69 Limitatur autem, vt procedat † quando petitur reſtitutio prætextu erroris, & iuuenilis imprudẽtiæ ipſius minoris, ſi verò pretextu iniquitatis ſententiarum iſtarum conformium, tunc licet reſtitutio concedatur, tamen diſficilius, & non niſi concurrentibus tribus requiſitis, quatenus ex doctoribus collegi.

70 Primum eſt, quod petatur iſta reſtitutio † à Principe. Azo in rub.C.ſi ſæp.reſt.poſtul.in fi.per d.l. minor autẽ.

71 Secundum eſt, quod debeat minor † de noua cauſa docere, Bellam.deciſ.409. per d. l. minor autem.in primo reſponſo, vbi videtur hoc clare probari.

Tertium eſt, quod minor faciat prius conſtare de iniuſtitia iſtarum trium conformium, vel alicuius illarum, aliàs non audiretur. Innocen.in cap.cum ex literis, de reſtitutione in integrum. Rot.deciſ.5.eod.titu.in antiquis, & deciſ.1.& a.in nouiſ.eod.Bella. deciſ.28.in fi.Rebuf. in tract.reſtit.in integ.glo.1.num.a2.Veſtr. lib.8.cap.3. num.8.Ioan.Ferra.de appell.lib.4.cap.8.num.311.Aufre.in add.ad c.Thol.deciſ. 390. & in addit. deciſ. 54. Rol.conſil.53.& 54.lib.a.

Ego verò quantum ad hæc requiſita aliter ſentio.

Nam quo ad primum, dico non probari iure quod hoc caſu debeat peti reſtitutio a principe, & aliàs contra eſt regula, vt dixi ſupra in prima par.q.3a.art.3.

Neque obſtat d.l.minor autem.§.1. Quia ibi loquitur de reſtitutione aduerſus ſententiam principis, & vbique clarum eſt, quod non poteſt inferior iudex reſtituere aduerſus ſententiam maioris iudicis.

72 Quo ad ſecundum, ſimiliter † dico non probari iure, & regulariter non eſt neceſſaria nouæ cauſæ probatio, niſi quando ſæpius reſtitutio peteretur in eadem cauſa, vt l.fina.C.ſi ſæp.reſtitu. poſtul.

Neque obſtat dicta l.minor autem, in primo reſpon. quia illa verba (dũ ea, quę pro cauſa sũt dicta nõ allegat)
73 nihil dicunt de noua cauſa, † ſed de probatione eorum quæ allegata ſunt pro iuſtificatione petitæ reſtitutionis, ſimiliter & verbum illud (incoloratè) præſupponit duntaxat, quod aliqua cauſa allegari debeat, vt dicam proxime, nil autem dicitur, quod noua eſſe debeat.

74 Quo ad tertium, hic aduerte † Quia verum puto requiſitum, per d.l.minor autem.§.1. ibi incoloratè reſtituit deſiderantem &c.

Sed dubium eſt, an debeat plenè docere minor de iniuſtitia iſtarum conformium, vel alicuius illarum, an verò tantum ſummarie hoc facere debeat, & aliqualiter dando fumum de bono iure ſuo, & de cauſa quæ mouet hodiè ad petendum reſtitutionem, & quæ non mouit ab initio poſt primã ſententiam latã contra minorẽ.

Et verius puto, vt ſupra pluries dixi poſt innumeras authoritates, quod ſufficiat ſummariè docere de hac iniuſtitia, & noua cauſa reſeruata pleniori diſcuſsione in ipſa reuiſione cauſæ principalis, & meritorũ illius, vt dixi ſupr.quæſtio.36. ar. tertio & decimo.& alibi ſæpius.

In ſpecie autem noſtra tradit Veſtr. in ſua prax. lib. 8.cap.3.num.8. & hoc multo magis procederet, quando executio illarum conformium cõtineret, & traheret ſecum præiudicium irretractabile, vt per Auf.in add.ad cap.Thol.deciſ.54.in fine.

75 Pro complemento huius articuli nota vnum, † quod cadit hic, videlicet, quod quando fuerunt latæ contra minorem tres ſententiæ conformes, quadriennium quod datur ad petendam reſtitutionem incipit currere a die latæ vltimæ ſententiæ, vt inquit Aufr. in additio. ad Capel.Tholoſ.deciſ.55.numero 4.verſic. quod dictum eſt.quod nota.

Articulus V.

76 AD quintum, An ſcilicet † minor reſtituatur aduerſus ſententiam, quando fuit lata contra eum iam factum maiorem.

Videtur quod ſic.

77 Primò, quia ſententia accipit † formam à proceſſu &c.vt dicit, & propter hoc ita vult Bald. in propoſito in l.prima.in fine. C. ſi aduer.rem indic.

Secũdò, per id quod dicit glo.in d.l. prima.& ibi Pet. de Bella per.latè deducit, dicens, quod quidam magnus doctor fuit confuſus ab eo argumẽto, videlicet, quòd in reuerſo ab hoſtibus illa vltima dies non attenditur, nec eius negligentiæ imputatur.

In contrarium eſt text.in l.3.§.1.verſi.illud. ff.de minor.

Ego tractaui aliàs generaliter hanc ac ſimiles queſtiones ſub q.25. per totum, vbi agitur materia tituli C. ſi minor maior fact. &c. & inde poteſt colligi ſatis bona theorica quo ad hoc.

Tamen in indiuiduo caſus de quo quæritur, videlicet proceſſus incæpti in minori ætate, & ſententiæ deſuper
78 latæ in maiori, † nunc puto ſic dicendum.

Aut minor maior factus petit reſtitutionem prætextu iniuſtitiæ ipſius ſententiæ, & tunc dico non eſſe dandam, & ita procedit vno modo d.l.3.§.1.

Ratio eſt, quia lata fuit contra eum iam maiorem factum, vnde non poteſt conqueri de imprudentia ſua quod iudicari permiſerit antequam iudex melius acta, & proceſſum inſpiceret, & ſe informaret.

Aut petit prætextu erroris proprij, quod ſcilicet non probauerit, quæ probare debebat in proceſſu, & tunc.

Aut fuit concluſum in cauſa poſtquam ipſe maior factus eſt, & ſic iam maior factus renunciauit probatio-

nibus,

Digitized by Google

ſibus, & idem ita Bart. Bald. & Alber. in dicta l. tertia. §. primo. ff. de minor. quæ hoc etiam modo procedere poteſt, & ratio de ſe patet, quia imputet ſibi, quod maior factus non cognouerit errorem proprium, illumque potius confirmauerit, quam emendare curauerit, & idē volunt allegandi ſtatim in ſeq. membro.

Aut concluſum fuit in cauſa adhuc ipſo exiſtente minore, & tunc gloſſ. in d. l. prima, in verbo iudicij. C. ſi aduer. rem iudic. idem dicendum cenſet, dum vult, quod non concedatur reſtitutio etiam ſi vſque ad vltimam diem minor fuiſſet, & prima die maioris ætatis lata fuerit ſententia.

Sed breuiter in caſu de quo agimus, tene cōtrarium, prout tenet Angel. in dicta l. prima in fi. & Aret. per illum text. ibi. in fin. & Iacobus de Sancto Georg. ibi numero decimo. & Fulg. in dicta l. 1. num. 1. ff. de min. & ſecundum hunc caſum procedent adducta pro prima opinione, ex quibus hæc vlt. concluſio comprobatur,

79 Prædicta omnia, in quibus concluſum eſt, non dari reſtitutionē minori maiori facto aduerſus ſnīam, limita vt non procedant, ſi dolo aduerſarij protractum fuit iudicium vſq. in maiorem ætatem minoris, vt eſt expreſſum in dicta l. tertia, §. primu. & dixi plene ſupra in prima part. dicta quæſtio. 25. articul. 6. verſic. ego breuiter &c.

Articulus VI.

80 AD Sextum, an ſcilicet † minor reſtituatur aduerſus ſententiam, quando ipſe fuit indefenſus.

Videtur quod ſic.

Vt voluit clare Dec. conſil. 421. in fine, dum inquit, quod ſententia lata contra minorem indefenſum eſt ipſo iure nulla, & quod competit ei etiam remedium reſtitutionis in integrum, poſt plures vt ibi.

Sed contra eſt text. in l. cum & minores. C. ſi adu. rē iud. vbi gl. Cyn. Bart. & cæteri omnes dicunt, quod non eſt neceſſaria reſtitutio, cum ſententia ipſo iure non teneat.

Ad idem eſt text. in l. apud acta. §. cōtra, & ibi Ang. ff. de re iud. & in l. ſi præſes, & ibi etiam Ange. C. quomodo, & quando iudex. & Fulg. in l. 1. numero 13. C. de conf. & in ſpecie in ſententia lata contra minorem cui non fuit datus curator, Bertr. conſi. 94. li. 3. & Menoch. de arbit. iud. lib. 1. q. 97. num. 4.

Et ita tene regulariter, cum iure expreſſum ſit.

Ad contrarium dic, quod Decij dictum debet intelligi ſecundum terminos habiles, ſic videlicet, vt ſit ſententia nulla, & quatenus aliqua eſſet, & non poſſit vitio nullitatis reijci, ope reſtitutionis in integrum ſuccurri debet minori, prout loquuntur ij quos allegat.

Circa autem prædictam concluſionem de tribus cōtingit dubitari.

81 Primum eſt, an ſimpliciter procedat quomodocunq. minor indefenſus fuerit, vel in toto ſcilicet, vel in aliqua parte iudicij. ponunt late gl. Bart. & alij in d. l. cum & minores.

Ex quorum intentione colligitur hæc diſtinctio, quæ communiter recipi videtur, inquiunt enim.

Aut minor fuit defenſus in toto iudicio a ſuo curatore, ſed in ferenda ſententia non adfuit, & tunc valebit ſententia; ſed minor habebit reſtitutionem in integrū contra illum, vel recurſum contra curatorem, prout ſibi magis placuerit, & hæc prima concluſio eſt communis, vt teſtatur Iacob. de Sancto Georg. in dicta l. cum & minores, numero 5. & 6. & idem tenet Boich in capitu. primo col. prima. de reſtit. in integ. intelligens hoc verum, in fine, ſiue in calculo ferendæ ſententiæ, ideſt poſt concluſionem in cauſa, alias enim nulla eſſet, vt dicam proxime, & ſequitur ad verbum Bellam. in capit. ſecundo num. 20. eod. titu. facitque ſecundum præall. l. ſi præſes. C. quomo. & quand. iud. & l. quamuis. C. de adul.

Aut minor non fuit defenſus in toto proceſſu vſque ad cōcluſionem in cauſa incluſiue, & tūc ſubdiſtingue.

Aut in aliqua parte fuit omnino indefenſus quia nō habuit curatorem, vel legitimum adminiſtratorem loco illius, & tunc non valet ſententia, & ſic non eſt neceſſaria reſtitutio, ſecundum præall. & ratio eſt ſecundum Bal. in d. l. cum & minores, n. 6. Quia deficit aliquid ſubſtantiale, vt per eum.

Aut minor fuit indefenſus quidem a curatore, ſed loco illius fuit defenſus a legitimo adminiſtratore, vt puta ſi cœperit iudicium cum curatore, & poſtea illo abſente, vel ceſſante minor adhibuerit legitimum adminiſtratorem, & tunc ſententia valet quidem ipſo iure, ſed reſtitutio conceditur minori, & ita concludunt gl. Bart. Bald. Pau. de Caſtr. & Fulgoſ. in d. l. aduerſus. & Bart. in d. l. præſes. C. quom. & quan. iu. & iſta eſt cōis diſtinctio.

82 Limitatur autem prædicta omnia, † vt non procedāt in interlocutoria, ſecundum gl. in d. l. aduerſus. C. ſi aduer. rem iud. in gl. magna. ver. item in iudicijs.

Per l. Apud Iulianum. §. fin. ff. ex quib. cauſ. in poſſeſ. eatur. & l. minor. ff. de bon. auth. iud. poſſ.

Sed Bald. in d. l. aduerſus, elegantius diſtinguit, & in
83 quit, quod duplex eſt interlocutoria, † alia quæ non poteſt ferri niſi contra indefenſos, vt bannum, primum, & ſecundum decretum, & tunc valet ſententia etiam contra minorem indefenſum, & neceſſarium eſt remedium reſtitutionis in integrum, ita loquitur, l. minō. ff. de bon. auth. iud. poſſ.

Alia eſt interlocutoria, quę poteſt ferri etiam contra defenſum, videlicet, quod appellatio ſit deſerta &c.

Et iſta ſi feratur contra indefenſum in totum, vel in aliqua parte iudicij non valet ipſo iure, & reſtitutione in integrum opus non eſt.

84 Secundo dubitatur, † an ſi proceſſus fuit factus cum minore indefenſo, teneat ſaltem ad fauorem minoris, & ſi ſententia venit ferenda pro eo, & feratur, an teneat.

Late diſſerit Bellam. in cap. conſtitutus, ſub num. 27. eo. ti. noſtro, ſed demum cōcludit, & recte iudicio meo, quod valeat ſententia fauore minoris.

85 Et ampliat, † quod ſi iudex huius inſtantiæ tulerit ſententiam contra minorem, quæ veniebat ferēda pro eo quatenus ex actis, & probatis patet, iudex appellationis non ſolum poteſt illā reuocare, ſed ex eiſdem actis, & proceſſu ferre ſententiam pro minore. Bellam. in d. c. conſtitutus, nu. 26. ad fin.

86 Tertio dubitatur, † an quod hic dicitur de minore indefenſo, habeat locum in eccleſia.

Et quod non niſi careat paſtore, dicit Cum. in l. contra pupillum, num. 3. ff. de re iud. & Matheſ. ſing. 44. & ibi plene in addit. ſub nu. 3. 4. & 5.

Sed quod imo idem per omnia ſit dicēdum in eccleſia quod diximus in minore, tradit in terminis Anchar. in capit. cum olim, de priuileg. num. 12. & hoc puto æquius, & ſecurius.

87 Quarto dubitatur, † an hæc diſtinctio de qua in concluſione prædicta, procedat in criminalib.

Et quod non, tradit Natta conſ. 541. num. 18. lib. 3. vbi plenius cum ratione.

Pro complemento autem omnium, quæ dixi in hac
88 queſtione notat duo in practica.

Primum eſt, vt prius petatur reſcindi ſententiā, deinde reſciſſo obſtaculo ſententiæ petatur cauſam ex integro agi, vt docet Alber. in l. 1. nu. 4. C. ſi aduer. rem iudica.

89 Secundum eſt, † quod non debet peti pronūciari male iudicatum, ſed peti reſtitui minorem & reponi in eo

ſtatu in quo erat ante læſionem, & ſententiam. Bartol. in l. Emilius. in fin. ff. de minor.

An autem minor reſtituatur aduerſus executionem

90 ſententiæ, † Ino. in c. fin. de reſt. in integ. tenet quòd ſic.

Hoſtien. in ca. primo, vt lit. non conteſta. tenet quod non.

Bellam. in capitu. fina. de reſtitutio. in integ. allegat hæc, & non determinat, ſed poſt Collect. inquit videnda eſſe notata in capit. auditis. eod. tit.

Ego non vidi in præallegatis locis, & nota. per Innócen. vel gloſam aliquid hoc determinans.

Sed puto dicendum ſic.

Aut quærimus, an reſtitutio contra ſententiam impediat interim executionem illius, & dic vt ſupra in prima parte quæſtio. 42. & 45. latiſsime.

Aut quærimus, an ab ipſa ſententia de exequendo poſsit peti reſtitutio in integrum, & dico quod ſic, quẽadmodum appellari poteſt de iure communi, vt notatur in l. ab executore C. quorum appella. non recipi.

Quinimo vbi ſtatuto cauetur, quod a ſententia de exequendo, ſiue executiua nõ detur appellatio, prout adeſt hic Peruſiæ in ſecundo volum. ſtat. rubr. ... puto poſſe reſtitutionem peti a minore, ſicut poteſt petere minor aduerſus rem iudicatam, & duas vel tres conformes, vt ſupra dixi.

Aut quærimus, An aduerſus ipſam executionem facti poſsit peti reſtitutio, & puto q̃ ab exceſſu peti poſsit, ſicut & appellari, vt legitur, & notatur in dicta l. ab executore, C. quorum appell. non recip. id enim preſtat minoribus reſtitutio in integrum, quod maiorib. appellatio &c.

SVMMARIVM.

1 *Sententia an regulariter retractetur propter inſtrumẽta nouiter reperta.*

Regula, quòd non.

2 *Quid ſi lata fuit contra perſonas priuilegiatas, videlicet fiſcum, rempublicam, & c. remiſſiue ad quaeſtionem 75.*

3 *Quid in teſtamentis nouiter repertis.*

5 *Sententia an retractetur propter inſtrumenta nouiter reperta, ſi non ipſo iudice ſaltem ope reſtitutionis.*

Regula quod non.

6 *An procedat in criminalibus, & quæ ratio num. 7.*

7 *Innocentem damnari lex abhorret.*

8 *Reſtitutio hoc caſu potiùs gratia, quàm iuſtitia innititur.*

9 *Et an procedat dicta regula in ſpiritualibus, vt in ſententia ſuper matrimonio.*

10 *Sententia ſuper matrimonio an faciat vnquam tranſitum in iudicatum, & num. 14. vbi ratio generalis.*

11 *An procedat generaliter in ſententijs, quæ nunquam tranſeunt in rem iudicatam.*

13 *Caſus in quibus ſententia nunquam tranſit in iudicatum remiſſiue.*

14 *Quid quando ſententia lata fuit in cauſa vſuraria.*

15 *Quid quando fertur ad conſilium ſapientis.*

16 *Non autem perpetuo durat tempus appellandi ab illis, licet perpetuò retractari poſſint.*

17 *An procedat regula, quando inſtrumentum nouiter repertum eſſet inſtrumentum alterius ſententia priuilata in ea cauſa.*

18 *Authoris opinio in hoc, & diſtinctio.*

19 *An procedat regula in ſententia interlocutoria.*

20 *Et an in decreto.*

21 *An procedat in arbitramento.*

22 *Arbitramentum poteſt reduci ad arbitrium boni viri.*

23 *Et quid ſi inſtrumentum hoc caſu non fuerit nouiter repertum.*

24 *Reſtitutio tamen iſta an peti debeat intra tempus reductionis ad arbitrium boni viri.*

25 *An idem dicendum ſit in laudo.*

26 *An procedat regula quando per inſtrumenta nouiter reperta reconuinceretur de falſo inſtrumentum, quo aduerſarius vicit.*

27 *An procedat, quando inſtrumentum dolo partis ſubtractum fuerat.*

28 *An procedat, ſi victus fuit de facto admiſſus ad inſtrumenta de nouo reperta producenda.*

29 *An procedat ſi victor confiteretur, quod ſententia pro ſe lata eſſet iniqua. & hoc*

31 *An procedat ſi non per confeſſionem partis, tamen per notorietatem iniuſtitiæ hoc conſtaret.*

32 *Et an per denunciationem Euangelicam hoc caſu retractari poſſit.*

33 *An procedat regula in cauſa feudali.*

34 *An procedat ſi petatur reſtitutio ex clauſula generali.*

35 *An procedat quando victor locupletaretur cum aliena iactura, niſi victus reſtitueretur.*

36 *An procedat, quando victus intentaret hoc caput, ne fiant illicitæ extorſiones.*

37 *Et hæc reſtitutio an poſsit impetrari ab alio, quam a principe.*

38 *An procedat quando vigore talis ſententiæ adhuc ſolutum non eſſet.*

39 *Qui ſoluit ſemel, ne iterum ſoluat, poteſt hoc remedio iuuari.*

41 *An procedat ſi ſententia fuit lata contra abſentem.*

42 *An procedat quando ſententia lata eſſet per probationes a iure improbatas.*

43 *An procedat quando cauſa ſententia per inſtrumenta reperta rediret ad non cauſam.*

44 *An procedat, quando per inſtrumenta de nouo reperta ſententia arguereſur de nullitate.*

45 *An procedat vbicunque dolus victoris in obtinenda ſententia interueniſſet.*

46 *An procedat, ſi ex culpa lata iudicis pronunciatum fuiſſet.*

47 *An procedat in inſtrumentis iuratis nouiter repertis.*

48 *An procedat, quando victus potuit inſtrumenta hæc etiam prius habere, & proponere, & voluit, ſed iudex errore affectato noluit.*

49 *An procedat in quibuſdam alijs caſibus dubijs, de quibus in articulis ſequentibus.*

53 *An ſententia retractetur per inſtrumenta de nouo reperta, quando victus illa ignorauit, quòd ſic.*

54 *Et quid in alijs impedimentis.*

55 *Et an etiam ſi non adſit dolus ex parte victoris.*

56 *Et quid in actore, opinio authoris cum diſtinctione. ſub num. 57.*

58 *Et quid ſi inſtrumenta nouiter reperta erãt in loco, vbi faciliter reperiri poterant.*

59 *Et quid ſi inſtrumenta erant in archiuio publico.*

60 *Et quid ſi inſtrumentum non erat de antiquiſsimis, vltra memoriam hominum.*

61 *Et quid ſi quis poſt ſententiam cõdemnatoriam ſoluit. Et diſtinctio authoris. num. 62.*

63 *Diſtinctio quarundam reprobatur.*

64 *Et quid ſi impedimentum hoc proceſſit ab aliquo, quã ſoluendo ſit.*

65 *Sen-*

67 *Sententia an retractetur propter inſtrumenta nouiter reperta, ex clauſula generali, quando eſt teſtamenti inſtrumentum.*
68 *An ope reſtitutionis, vel ipſo iure retractetur.*
69 *Declaratio l. 1. §. ratio. ff. quemadmod. teſtam. ape.*
70 *Probationes non ſunt de ſubſtantia ſententię.*
71 *Sententia lata per ambitionem, ſordes, vel gratiam an retractetur, per inſtrumenta nouiter reperta.*
72 *De ſententia lata ex cauſa gratificationis.*
73 *Et quid ſi victus tempore quo potuit appellare ſciuit ſententiam gratioſe latam.*
74 *Opinio authoris, cum diſtinctione, ſi is qui ſciuit adeſſe inſtrumenta ſuæ defenſionis, ſciuit ſe poſſe reperire, vel neſciuit hoc.*
74 *Et an in caſu quo non procedit reſtitutio, ſcientia præſumatur, niſi de ignorantia conſtet.*
76 *Sententiam latam eſſe per ſordes, vel gratiam, vel ambitionem, quomodo probari poſſit.*
77 *Quid quando iudex hoc dixit.*
78 *Quid quando victor enormiſſime læſus fuit, an ex hoc ipſo præſumatur.*
79 *Sententia an ex hoc ipſo retractetur ope reſtitutionis ex clauſula generali, quia apparet lata contra ius litigatoris.*
80 *Sententia quando fuit lata ex probationib. priuilegiatis, vel contra perſonas priuilegiatas an retractetur, q. 74. & 75.*
Inſtrumenta nouiter reperta quę dicantur &c. quæſtio. 76.

QVESTIO LXXIII.

De reſtitutione in integrum aduerſus ſententiam, & rem iudicatam ex clauſula generali. Et in primis de ea, quæ datur ex cauſa inſtrumentorum nouiter repertorum.

NOn ſolum autem minoribus ex cauſa ætatis ſuccurritur aduerſus ſententiam, & rem iudicatã, ſed & tam maioribus quam minoribus ex qualibet alia iuſta cauſa aduerſus res iudicatas auxiliũ datur, & in ſpecie reſtitutio in integrum ex clauſula generali; De qua in præſenti ſecundum ordinem ſupra propoſitum tractandum eſt.

Sed quoniam ex diuerſis cauſis cõceditur hæc reſtitutio, potiſsime vero, & frequentiſsime ex cauſa inſtrumẽtorum nouiter repertorum, ideo ab ea exordiar, & quia ampliſsima eſt materia, per hanc & tres alias quæſtiones ſequentes illam explicabo, in hac prima ipſa generalia, in alijs ſequentib. ipſa ſpecialia proſequendo.

Pro abſolutione autẽ huius primæ quæſtionis in hac materia ſubijciam infraſcriptos articulos videlicet.

Primo, an propter inſtrumenta de nouo reperta regulariter retractetur ſententia, & res iudicata ipſo iure abſque auxilio reſtitutionis.

Secundo, an ſi non ipſo iure, ſaltem ope reſtitutionis in integrum, ex clauſula generali.

Regula cum limitationibus.

Tertio, An in ſpecie detur hæc reſtitutio, quando ipſe victus ignorauit ipſa inſtrumenta.

Quarto, An quando hoc inſtrumentum eſt teſtamẽtum, & ſic an ex teſtamento nouiter reperto retractetur ſententia.

Quinto, An quando ſententia lata fuerat per ſordes, & gratiam.

Sexto, An ex hoc ipſo retractetur ſententia, quia apparet manifeſte poſtquam in iudicatum trãſiuit, quod lata eſt contra ius litigatoris.

Septimo, An detur hæc reſtitutio, quando ſententia fuerat lata ex probationibus priuilegiatis remiſsiue ad q. 74.

Octauo, An detur, quando ſententia lata fuit contra perſonas priuilegiatas, remiſsiue ad q. 75.

Nono, Quæ dicantur inſtrumenta nouiter reperta.

Et quomodo probetur ea fuiſſe nouiter reperta, & an idem in teſtibus dicendum ſit, quod in inſtrumentis remiſsiue, ad quæſt. 76.

Articulus I.

1 AD Primum, † an ſcilicet regulariter propter inſtrumenta nouiter reperta retractetur ſententia ipſo iure abſque auxilio reſtitutionis.

Breuiter quia iura clara ſunt, fac regulam, quòd non.

Text. eſt clarus in l. ſub ſpecie, & ibi omnes notant. C. de ſentent. & re iud. & in l. imperatores. ff. eo. & in l. ſub prætextu. C. de tranſact. iuncta l. 2. ff. de iureiuran. & in c. ſuborta, extra de re iudica.

Ratio ſecundum Iaſ. in d. l. imperatores. ea eſt, quia poſt concluſionem in cauſa dicitur impoſitus finis probationibus, & illis dicitur renunciatum; Vnde imputet ſibi, qui concludi in cauſa feſtinauit; vel permiſit, cum ſciret ſe ex hoc renũciare probationibus, & qui iuri ſuo renunciat, non poteſt amplius ad illud redire. ll. vulgar.

2 Fallit hæc regula † primo, vt non procedat, quando ſententia fuit lata contra perſonas priuilegiatas, videlicet fiſcum, eccleſiam, pupillum &c. nam tunc eſt retractabilis ſententia ipſo iure ante triennium, vt l. prima. C. de ſenten. adu. fiſ. latis, & Bald. per illum text. in d. l. ſub ſpecie, num. 2.

Sed hoc dubium eſt, vt dicam inf. q. 75.

3 Fallit ſecundo in teſtamentis † nouiter repertis, nam propter teſtamentum nouiter repertum retractatur ipſo iure ſententia, ſecundum gl. in l. 5. 1. ratio. ff. quẽadmodum teſtam. ap. Roma. ſingu. 198. & Iaſ. in l. 3. §. 1. in fi. ff. de tranſactio.

Exemplo tranſactionis l. de his. ff. de tranſactio.

Sed contrarium magis communiter tenetur, vt dicã inf. eod. art. 3. vel 4. Vbi reddam rationem differentiæ inter tranſactionem & ſententiam.

4 Tene ergo firmiter regulam, † quod ſententia nunquam reſcinditur ipſo iure propter nouiter reperta inſtrumenta, vel teſtes.

Et videamus an ope reſtitutionis retractari poſsit.

Articulus. II.

5 AD ſecundum, An ſcilicet † regulariter propter inſtrumenta nouiter reperta retractetur ſententia ſi non ipſo iure, ſaltem ope reſtitutionis in integrum.

Videtur quod ſic.

Nam dicendo, & præſupponendo inſtrumenta eſſe nouiter reperta, intelligimus, & præſupponimus ꝑ prius non fuiſſe cognita ipſi victo, ſed ab eo ignorata fuiſſe, hoc enim ſignificant illa verba nouiter reperta, vt de ſe patet.

Sed doctores communiter tradunt, quod quando inſtrumenta non poſſunt reperiri, quia ignorabantur, datur reſtitutio ex clauſula generali regulariter, & retractatur ſententia, vt dicam infra art. ſeq. vel quarto.

Ergo regulariter propter inſtrumenta nouiter reperta tractatur ſententia. Et per hoc quandoq. viſum fuit ponere regulam affirmatiuam.

Sed in contrarium cõſtituunt regulam ſcribentes in locis citatis ſupra art. præced. videlicet in dicta l. ſub ſpecie.

cie.C.de ſenten.& re iud.in d.l. imperatores. ff. eod. & in alijs locis ibi adductis. Vnde tu quoque fac regulam ſecuriorem negatiuam.

Per d.l.Imperatores,a ſpeciali inducẽdo, cum ex magña cauſa ſuccurri ipſi fiſco dicat, ergo non regulariter omnibus.

Et ad contrarium dic, quod licet inſtrumentum nouiter repertum dicatur, non tamen præſupponitur neceſſario, quod fecerit diligentiã reperiendi ipſe victus, potuit enim ſcire adeſſe inſtrumentum, & non perquirere, vnde non dabitur reſtitutio ex clauſula generali, ob negligentiam &c.l.nec enim.ff.ex quib.cau.maior.

Regula igitur ſit, quod ſententia non retractatur propter inſtrumenta nouiter reperta, neque prætextu inſtrumentorum nouiter repertorum datur reſtitutio ex clauſula generali regulariter aduerſus illam.

Limitatur autem hæc regula multipliciter.

6 Et primo, vt non procedat in criminalibus, nã † inſtrumentis, vel teſtibus poſt ſententiam nouiter repertis quibus probetur innocentia rei per ſpecialem gratiam Principis ſententia reſcinditur, Bartol.in l.diui fratres.ff.de pœnis.Iaſo.in l.Imperatores, numer. ſecundo. ff.de re iudic.& in l.ſub prætextu. C. de tranſactio.nu. tertio.Angel.in l.ſub ſpecie. C. de re iudic. cum exemplo, vt per eum.Curt.in dicta l.admonendi, num.quinto & 17.Socin.ſenior regula 361.num.6.Abb.in capit. conſanguinei.in fine de iudic.& in cap.ſuborta.de re iudic.num.10.in fine.Fel.ibi num.11.Boſſ.in tit.ſi aduer. rem iud.num.8.

Et alij concord.vt per D.Ant. Gabr. in tit. de reſtitut.in integr.concluſ.2.num.6.text.eſt in l. diui fratres. ff.de pœn.

7 Et ratio eſſe poteſt, propter pęnę aſperitatem, & periculum vitæ, vel ſalutis corporalis, propter quam leges abhorrent, vt innocentes condemnentur. l. abſentem. ff.de pœn.

Ampliaturque vt procedat etiam in ſententia priuatiua honoris, Abb.in dicto c.conſanguinei.in fine de re iud.Iaſo.dicta l.Imperatores, num.2.Boſſ.dicto tit.ſi aduer.rem iud.num.8.& facit quia honoris, & vitæ periculum pari paſſu ambulant.l.iſti quidem, ad finem. ff.de eo quod met.cau.

8 Limita econtra, vt hæc reſtitutio non iuſtitiæ † ſed gratiæ dicatur, vt dicit Boſſ.pręalleg.& bene per ea, quę dicam infra in fin.huius ſecundæ partis, & facit l. 1.ff. de quæſt.ibi edicti gratiam facere.

9 Limitatur ſecundo, † vt non procedat in ſpiritualib. vt in matrimonio.Pau.de Caſt.in d.l. Imperatores verſ. aliquando, & in d.l.ſub prætextu. Ang. in d. l. ſub ſpecie.& ibi Pau.num.2.C.de re iudic.Paul.de Caſt.in d.l. admonendi, num.11.& ibi Curt.in repet.nu. 20. Lanſ. de Orian.num.19.Soc.reg.361. nu. 5. Maranta in ſuo ſpeculo in 5.p.in 1.actu.num.128.

Per cap.lator, de re iud.& per capit. quia propter, & ibi notata per gl.& Inn.de elect. & in c. fraternitatis.in fi.de frig.& malefic.

10 Et ratio eſt, quia † ſententia matrimonialis nunquã facit tranſitum in rem iudicatam, vnde &c.vt dicam limit.ſeq.

11 Limitatur tertio, vt non procedat in † ſentẽtijs, quæ nunquam faciunt tranſitum in rem iudicatam.

Ita Ptol.in dicta l.admonendi, num.12. verſ. 14. Iaſ. ibi in 1.lect.num.45.Orian.num.19.& fuit dictum Innoc.in c.tua.de cohab.cle.& mulier. quod mirabile dicit Iaſ.in d.l.admonendi in rep.num.8.idem tradit Scala in tract.de ſenten.lata ad conſ.ſap.lib.4.c. 21. ad fin.

Et ad idem allegari poſſunt omnes qui citantur inf. quæſt.75.

12 Et ratio eſt, quia ſententia, quæ tranſiuit † in rem iudicatam pro veritate habetur, & facit (vt dicitur) de albo nigrum, & in tantum, vt plus credatur illi, quam inſtrumentis de nouo repertis, vnde quando ſententia nũquam tranſit in rem iudicatam, hæc ratio ceſſat.

13 Caſus vero in quibus ſententia † nunquam tranſit in rem iudicatam enumerãtur egregie & copioſe a Rom. in d.l.admonedi, num.25.& ſequen.& a Ptol. num.19. per totum, & ibi num. 18.nota caſum ſingularem, & ad hoc vide etiam Orian.ibi nu.25.per totum, ex quo colliges etiam alios caſus ſimiles.

14 Quibus omnibus adde tu, quando ſententia fertur † in cauſa vſuraria, ſecundum Alb.in rub. C. de vſur.col. fi.& Iaſ.in d.l.admonendi, in repet.nu.45. & ex eodem Alberico colliges idem eſſe generaliter, quotieſcunque adeſt periculum animæ, quod nota.

15 Similiter notabis idem eſſe, quoties † ſententia fertur ad conſilium ſapientis, quia nunquam tranſit in rem iudicatam, ſecundum doct.in d.l.admonendi, & communem dicunt.

Sed Scala in d.tract.de ſent. lata ad conſ.ſap. lib. 4.c. 21.tenet contrarium, non inſiſto, quia extra rem eſt, tu videris cum continget.

16 Circa prædicta autẽ in hac tertia † limitatione, adde hanc declarationem, vt non dicantur propterea ſententiæ huiuſmodi eſſe perpetuo reſciſſibiles remedio appellationis, nam nihilominus tempuſ appellandi non durat, niſi decem diebus, exinde vero poteſt per auxilium reſtitutionis in integrum retractari comperta veritate per inſtrumenta nouiter reperta. ita not. declarat Caccialup.in dicta l.admonendi, num.40.& Curt.ibi in prima lect.num.6.num.22.

Plenius etiam agam hæc vel his ſimilia, & germana inf.dum agam de materia dictæ l.admonendi q.75.

17 Limitatur quarto, † vt non procedat, quando eſſet inſtrumentum alterius ſententiæ prius latæ in eadem cauſa. Nam per tale inſtrumentum nouiter repertum retractatur ſententia ope reſtitutionis, Bal.in d.l.ſub ſpecie. in fine, & ibi Salyc.in fine.Catho Sachus in d. l.admonendi, nu.4.Ptol.nu. 12.verſ.quarto. & ibi Excellentiſ. D.meus M.Antonius Eugenius nu.23.& Socin. d.reg. 361.num.10.

Per l.1.C.quando prouoc.non eſt neceſ.

Et quia ex hoc ipſo arguitur prauitas ſententiæ.

18 Hoc tamen ſublimitatur, vt procedat † ſecundum infraſcriptam diſtinctionem. Aut enim prima ſententia fuit producta, & illa non obſtante iudex contrarium pronunciauit, & tunc non retractatur poſterior ſententia prætextu nouæ productionis illius.

Aut non fuit producta, & tunc aut iudex habuit notitiam illius, & tunc ſecundo retractatur, aut non habet notitiam & ſecus.

Ego autem in primo dicto huius diſtinctionis conſentio.Sed in duobus alijs contradico.

Et teneo quod imo ſi iudex ſciuit tenorem ſentẽtię, & illo non obſtante nihilominus tulit ſecundam ſententiam in contrarium, ſecunda ſententia reſcindi non poſſit, ſi inſtrumentum diſtin. primæ ſententiæ rurſus allegetur, & vt nouiter repertum producatur, & ex eo petatur ſecunda ſententia reſcindi, per ea quæ dicam infra art.ſeq.Si vero neſciuit, teneo quod ſecunda retractetur, vt in limitatione iſta concluſum eſt; Quia ſi iudex poſterior illam ſciuiſſet, forte aliter ſnĩam tuliſſet.

19 Limitatur † quinto, vt non procedat in ſententia interlocutoria, quia illa reſcinditur per inſtrumenta de nouo reperta, ſecũdum Iaſ.in d.l.imperatores.n.5.ver. 2.poſt Cy.in l.cõſentaneũ.C.de ep.& cler.in auth.offeratur.C.de lit.cont.& Raph.Cum.in d.l. imperatores. idẽ tenet Fely.in c.ſuborta.num.19.de re iud.in prin.& ſubdit quod neque Alex.neque Curt. hoc dicunt, prout allegan-

Digitized by Google

allegantur à Io. Bertach. in verbo ſententia retractatur,
ſed bene ſubdit quod opinio hæc eſt iuri conſona,& tan
dem ſequitur præalleg. D. meus Eugenius in d.l.admo-
nendi,num.24.
Quia dicunt, quod ſi poteſt retractari ſine nouis in-
ſtrumentis, vt l. quod iuſſit. ff. de re iudic. multò magis
cum illis.
20 Ampliatur hæc limitatio † vt procedat etiã in decre-
to, Iaſ.in d.l. Imperatores,num.5.in fine. Quinimo dedu
cit,quòd ſit ipſo iure nullum, ſi per inſtrumenta nouiter
reperta detegatur falſitas eius, Eugen.præal.num.vndeci
mo,per l. cum vero. §. ſubuentum. ff. de fideiu. liberta.
Ad quod faciunt, quæ dicam infra de decreto, retra-
ctando eo prætextu,quod falſa de cauſa emanauerit,de
quo infra quæſtione 77. articulo 9.
21 Limitatur ſextò, vt non procedat in † arbitramento,
Bal.in d.l.ſub prætextu,in princ.& ibi Alexan.num.2.C.
de tranſact.& Paul.de Caſtro ibi numer.4.dicit ſing.no-
tandum eſſe,& Iaſ.ibi num.2.dicens ita tenuiſſe Federic.
de Senis in conſi. incipien. Petrus rector &c.& idem te
net Cur.in d.l.ſub prætextu.
22 Ratio eſt ſecundum præalleg. quia † arbitramentum
poteſt reduci ad arbitrium boni viri, quod non accidit
in ſententia.l.ſi ſocietatem.§. arbitrorum. ff.pro ſocio,
iuncto,quod nulla maior læſio eſt,quàm quando in totũ
quis iniuſte condemnatus eſt.
Amplia hoc vt procedat,etiam ſi inſtrumenta de no
uo reperta non fuerint hoc caſu, Pau.de Caſt.d.l.ſub præ
23 textu,nume.4. † Exemplo appellationis,per l. per hanc.
C.de appell.& Iaſ.ibi num.2.d.l.ſub prætextu.
Sublimitatur ex intentione Paul. de Caſt. in d.l. ſub
24 prætextu,num.4.vt reſtitutio † debeat peti intra tempo
ra reductionis ad arbitrium boni viri,& generalius vult
ibi Alex.quòd reguletur hæc reſtitutio, vt reductio &c.
ſed ego dico,quod intra tempus reductionis ad arbitriũ
boni viri poterit retractari, etiam ſi inſtrumenta de no-
uo reperta non fuerint, poſtea vero tantum per nouiter
reperta,prout vult Iaſ.in d.l. ſub prætextu, num.2.& ita
mihi placet intelligere tam præſentem ſublimitationem
quàm præcedentem ampliationem.
25 An autem idem dicendum ſit in laudo,† ponũt doct.
communiter in d.l.admonẽdi.Cur.in repet.num 36.Ri-
pa num.41.Ioan.de Prat.num.27.Coraſ. numer.55.Iaſ.
numer.45.in prima lectu.& in repet.nu.36.Cur. in d.l.
ſub prætextu,numer.8.Fely.in d.cap.ſuborta, num.13.
de re iud.Soc.reg.361.num.7.& Federic.de Senis conſi
lio 237.
Ex quorum intentione iſta videtur communis diſtin
ctio.
Aut laudum ſapit tranſactionem, puta quia ſit prius
homologatum & acceptum, vt quemadmodum non re
tractatur tranſactio prætextu inſtrumenti nouiter reper
ti, ſic neque laudum.d.l. ſub prætextu &c.
Aut non ſapit tranſactionem, & tunc aut ſine pœna
fuit factum compromiſſum, vt regulariter fieri ſolet,
quando compromittitur in arbitrum vt iudicem, & præ
ſertim quando ex forma ſtatuti, & tunc idem,quia eſt
ſententia & in iudicatum tranſit,& nil amplius concedi
debet aduerſus illud,quàm aduerſus ſententiam.
Aut compromiſſum fuit factum cum pœna, & tunc
quia laudum non eſt proprie ſententia, ſed paretur ei ti
more pœnæ,& propterea non facit tranſitum in rem iu-
dicatã,retractabitur propter inſtrumenta de nouo reper
ta,& ita colligo ex communi ſententia præallegatorum.
Tu autem aduerte,quia regulariter ſolet apponi,quod
etiam ſoluta pœna,pactum ratum ſit,& ſic laudum rema
neat in ſuo robore,& ſententiæ vim obtinet, & præſer-
tim hic Peruſiæ, vbi habet vim duarum con formium,
ſi per ſententiam iudicis confirmatum ſit, & propterea
regulariter idem erit dicendum in laudo quod in ſenten
tia, quando laudum ſententiæ vim & effectum aut ex
forma compromiſſi,aut ex forma ſtatuti habebit. Quod
nota.
26 Limitatur † ſeptimo, vt non procedat,quando per in-
ſtrumenta de nouo reperta argueretur de falſo,& de mẽ
dacio reconuinceretur inſtrumentum aduerſarij, quo ip-
ſe vicit,ita ſing.dicit Bal.in dict.l.ſub prætextu, aliter in
l.ſub ſpecie.C.de re iud.numer.3.& Salyc.in fine.Bolo-
gnin.in d.l.admonendi,num.30.ſequitur præalleg. Do-
minus meus Eugen.ibi num.10.
Per regulam l.1.& toto tit.C.ſi ex falſ.cũ ſim.de qui-
bus dicam inf.q.76.
Limitatur octauò, vt non procedat, quando inſtrumẽ
27 tum dolo partis † ſubtractum,& abſconditum fuit. Bolo
gnin.in d.l.admonendi,numer.30.verſic.ſecunda eſt, &
Dominus meus præalleg.num.21.& Franc. Marc.deciſ.
312.nume.1.
Per d.l. ſub prætextu.§.1.& per l.2.§.diuus.ff.de iure
fiſci.
28 Limitatur nono,† vt non procedat ſi victus fuit de fa
cto admiſſus ad inſtrumenta de nouo reperta producen
da,nam licet non debeat admitti, ſi tamen iudici viſum
fuerit illum de facto admittere, & ex inſtrumentis noui
ter repertis per eum productis conſtet de iniuſtitia ſen-
tentiæ,debet reſcindi,ita poſt Innocen.in cap.cum Ber-
toldus.in gloſa, quæ incipit nota poſt diffinitionem, de
re iud. & ibi Ioan.Andr. & alij in cap. fraternitatis, de
frig.& malef.& Ioan.Andræ in c.1. vt lite non conteſt.
lib.6.Pau.de Caſt.in d.l.admonendi,numer.11. Cur.ibi
in repet.num.24.& communem dicit ibi, in verſ.magis
tamen.
Quicquid voluerint quidam,quid expreſſius cõtra ius
requiratur, vt per eum Io.de Pra.num. 19.in fine,& nu.
20.& Rom.numer.32.Iaſ.in repet.nu.45.
Et dominus meus præall. num.15. qui propterea dat
cautelam vt ſemper fiat omnis conatus, vt admittantur
noua inſtrumenta.
29 Limitatur decimò, vt non procedat ſi victor † confi-
teretur quod ſententia pro ſe lata eſſet iniqua, Pau. de
Caſt.in d.l.admonendi,nu.11. Alex.ibi nu.18. Ptolom.
num.12.verſi.decimoquinto,& communem dicit Curt.
ibi in prima lect.nu.17.in fine, & in repet.num.23.cum
concord.Ioan.de Prato num.21.& 22. Rom. nume. 31.
Iaſ.num.47.per totum.& num.48.Abb.in d.c. ſuborta,
nu.15.& præalleg.D.meus Eugen.nu. 27.
Quia quamuis ſententia & res iudicata habeatur pro
veritate, tamen hæc eſt tantum præſumptio iuris & de
iure,quæ tollitur per confeſſionem partis in contrarium,
auth. ſed iam neceſſe. C. de donat. ante nup. vbi nota-
tur.
Et facit etiam dictum Innoc. quod ad hoc allegatur
ab omnibus fere præall. in c. quia plerique, de immun.
eccl.
Facit etiam tex.in l. cum fideicommiſſum,& ibi Bar.
ff. de conf. & quia aliàs poſſet allegare victus turpitudi-
nem ſuam.
30 Sublimita,† vt procedat in ijs quæ faciunt pro ſe,aliàs
non, Cato Sachus in d. l. admonendi,numer.8.& Rom.
numer.31.per l.ſi ſeruus plurium.§. 1.ff.de leg.1.
31 Extende notab. hanc † limitationem, vt procedat,
etiam in caſu quo licet pars quæ vicit non confiteretur
iniuſtitiam ſententiæ, tamen de ea notorium eſſet, quia
per inſtrumenta de nouo reperta retractari debet ope
reſtitutionis, ita de communi teſtatur Villalob. in ſuis
commun.opin.in verbo ſententia,numer.37.poſt Alex.
vt ibi.
Et ſubdit poſſe etiam retractari hoc caſu per denun-
32 ciationem euangelicam, † ita poſt Cur. iun. conſil. 104.

num.4.de communi teſtatur Villalob. præall. dicens videndam eſſe ad hoc deciſ. Boer.306.

33 Limitatur vndecimò, † vt non procedat in cauſa feudali, quia per iſtrumenta de nouo reperta retractatur regulariter ſententia, Cato Sachus dicta l.admonendi, numero quarto.& dicit eſſe notabiliſsimum, & ſe conſulendo obtinuiſſe.

Per notata per doct.in l. non diſtinguemus. §.ſi de liberali.ff.de arb.vbi æquiparant cauſam feudalem cauſæ liberali, ſed in cauſa liberali retractantur ſententiæ deſuper latæ per inſtrumenta de nouo reperta, vt dicam infra quæſtio.74. ergo &c.

Sed aduerte diligenter, quia cum æquiparatio iſta per modum regulæ facta non ſit, periculoſa videtur mihi hæc limitatio, excepto caſu quo propter antiquitatem feudi & inueſtituræ inſtrumenta de hoc verſimiliter ignorari potuerint, & ideo tempeſtiue reperiri, & produci nequiuerint, in hoc igitur caſu limitationem vt æquã teneo, aliàs non videtur mihi a regula recedendum.

34 Limitatur duodecimò, † vt non procedat, ſi petatur reſtitutio ex clauſula generali, Bald.in l.1.C.de cond. indeb. Ptolem.in d.l.admonendi, numer.12. verſicu.5.& communem eſſe teſtatur in d.l. ſub prætextu, nu.13. C. de tranſac. Sed aduerte quia aut ſuperflua videtur hæc limitatio, ſi intelligamus eam in caſibus limitationum præcedentium, vel ſubſequentium, quia non niſi ex clauſula generali datur reſtitutio etiam in illis caſibus, aut falſa, ſi intelligamus eam ſimpliciter & regulariter, ideſt vt ſemper propter inſtrumenta nouiter reperta reſcindatur ſententia ope reſtitutionis ex clauſula generali, quaſi non debeat victor locupletari iniuſte ex aliena iactura, & ſic nunquàm habere locum regula.

Sed pro defenſione limitationis, intellige eam in terminis in quibus loquitur Bald. videlicet, quando adfuit iuſta cauſa ignorantiæ ipſorum inſtrumentorum, vt dicam infra art.ſeq. vel ſecundum ea quæ dicam infra art. 6.& tangam etiam in ſeqq. limitationibus.

35 Limitatur decimotertiò, † vt non procedat, quando victor qui obtinuit locupletaretur cum aliena iactura, niſi ipſi victo ſuccurreretur. Ptolom.d.l.admonendi, num. 13.ver.octauo, per ſimilia de quibus ibi. ſed ego dicam de hoc infra eo.art.6.

36 Limitatur decimoquartò, † vt non procedat, quando victus intentaret hoc caput, ne fiant illicitæ extorſiones. Bal.in dict.l.1.C.de cond.inde.poſt Gul. de Cu.& idem Ptolom.in d.l.admonendi, nume.12.verſic.9.fallit.Cur. ibi in repet.num.30.cum concord. Ioan. de Prat. idem vult licet per alia verba in d.l.admonendi, numer.25. & alibi Bal.in l.ſi ex cautione.q.9.in fine, C.de non nume. pecun.& in l.in contractibus, num.2. verſi.quod falſem. C.eod.& ibi Salyce.& in l.in contractibus, numer.2.verſic.quod falſẽ C.eod.& ibi Salyce.vbi volũt quod de æquitate canonica debet iudex impertiri officium ſuum ne fiant illicitæ extorſiones, & de communi notatur in add.ad Dyn.in c.locupletari.de reg.iur.in 6.per Boer.& Pariſ.de Synd.in §.iudex male iudicans, numero ſecundo in fine car.171.col.3.ſecundum paruam impreſsionem. Et mihi placet, habendo æquitatem præ oculis, nõ autem rigoroſi iuris regulas, & licet per hanc limitationem videatur deſtrui quodammodo regula, tamen aduertendum eſt, quod procedet limitatio, quando non poteſt imputari negligentia ipſi victo, quare inſtrumentum non produxerit tempeſtiue, & ſic in caſu ignorantiæ, & articuli ſequentis, & ſecundum ea etiam quæ dicam infr.art.6.

37 Retenta limitatione † ſublimitant quidam, vt non poſsit impetrari hæc reſtitutio niſi a Principe, ita Iacob. de S.Georgio in l.imperium.ff.de iur.omn.iud.

Ego vt ſupra dixi q.... art.... non puto verum, quia non penitus ex gratia, ſed de iuſtitia petitur, quia iuſtũ eſt quod non fiant extorſiones indebitæ, & vt non locupletetur quis indebite cum aliena iactura, tamẽ ſecurius ageret qui principem pro hoc adiret, & ab eo reſtitutionem impetraret.

38 Limitatur † decimoquintò, vt non procedat, quando vigore talis ſententiæ adhuc ſolutum non eſſet, quia tũc propter inſtrumenta de nouo reperta poſſet contra petentem executionem ſententiæ & iudicati, obijci compenſatio, ita poſt glo.in l.Iulianus.ff. de cond.indeb.Ptolom.in d.l. admonendi, num.12.Cur.in repet.num.19. in fine.& præalle.D.meus Eugen.ibi num.13.& eſt notab.limitatio.

39 Et ex ea infertur † notab. ad id quod tradit Alex. in conſi.169.numer.12. ver.ad prædictum, lib.2.vbi dicit, quod qui ſemel iam ſoluerat, ſi iterum moleſtetur & ſuccumbat, & iterum ſoluat, vel pro ſolutione obligetur, poteſt ex clauſula generali ei ſuccurri, vt vel non iterum ſoluat, vel ſi ſoluit, repetere poſsit, re iudicata reſciſſa, quod nota.

40 Sed hæc omnia intellige, † dũmodo non poſsit imputari ipſi victo, quare inſtrumentum prius non produxerit, nã aliàs ſciente eo negligẽtia ſua ei nocebit, & ſic iſta quoque limitatio redigitur ad æquitatem art. ſeq.

41 Limitatur † decimoſextò, vt non procedat, quando ſententia fuiſſet lata contra abſentem. Ang.in l.qui Romæ.§.duo fratres, num..... ff.de verb.obl.Rom. in d.l.admonendi, num.26.Cur.in repet.num.32.Ptolom.nume. 12.verſi.duodecimo fallit.

Per l.prætor.§ Marcellus.ff.de iud.ſecũdũ Bar. Ang. & aliorum contra intellectum.

Sed de hoc ego dicã infra quæſtio.76.ar.7.9. & alibi.

42 Limitatur † decimoſeptimò, vt non procedat, quando ſentẽtia lata eſſet per probationes improbatas à iure, Bal.in l.liberorum. C. de teſtam.Rom d.l.admonendi, numer.29.qui dicit quod imo talis ſententia non valet, & Ptolom.ibi numer.12.verſicu.13.fallit. Dicitur autem probatio improbata in ſpecie illa, quæ fit per monomachiam, vel per ſuperſtitionem & diuinationem, & reſponſum dæmonum &c. vt tradunt Fely. & alij in cap. quoniam contra.numero 28. de probat. text. eſt in c.2. de purgat.vulgar.

43 Limitatur † decimooctauò, vt non procedat, quando cauſa ſententiæ propter inſtrumenta de nouo reperta rediret ad non cauſam Cur.Senior in d.l.admonendi, nu. 21.poſt Bar & alios in l.1.C.de cond. ind.

Per l.ſi fullo.ff de condic.ſine cauſa, & ibi Bar. & in l.ſi ſine.ff.rem rat.hab.& ibi Bar.& in l.in commodato. §.ſi.& ibi Bar.ff.com.

44 Limitatur † decimononò, vt non procedat, quando per inſtrumenta de nouo reperta ſententia redargueretur de nullitate. Bald. in d.l.ſub ſpecie, in vlt.verbis. C. de re iud.& Cur.poſt eum in repet.d.l.admonendi, nu. 29.& Saylc.in d.l.ſub ſpecie, in fine.

45 Limitatur † vigeſimò, vt non procedat, vbicunque dolus victoris in obtinenda ſententia ibi interueniſſet. Iaſ. in l.Imperatores, num.7. verſi. quinto limita.Cur.in dicta l.admonendi, in repet.num.31.poſt.Bal.dict.l.1. C. de cond.indeb.per.l.ſi fideiuſſor.§.in omnibus.ff. mandati.

Sed aduerte, quia hoc caſu ſententia vt plurimum nulla eſt, neque reſtitutione in integrum opus eſt, vt dixi.

Amplia hoc, vt qui hoc facit etiam crimine ſtellionatus teneatur.Cur.in d.l.admonendi, nu.31.& præall. D.meus Eug.nu.18.

46 Limitatur † vigeſimoprimò, vt non procedat ſi ex culpa lata iudicis læſio ipſius victi contigiſſet, quia tunc per reſtitutionẽ in integrum reſcinditur.Cur.præall nu.32.

47 Limitatur † vigeſimoſecundo, vt non procedat in

inſtrumentis iuratis, quia illis repertis puto poſſe retractari ſentẽtiam ſaltem ope reſtitutionis,& moueor,quia quando ſententia continet periculum animæ ipſius aduerſarij,poteſt retractari per inſtrumenta nouiter reperta,vt vult Abb.in c.fin.nu.7.de iureiur.& Alber.in rub. C.de vſur.colum.fin.& voluit Rom.in d.l.admonendi. num.14.& Ptolom.num.18. Sed non dubium eſt,quod repertis inſtrumentis veritatis,victor qui iurauit illa adimplere, ſi non admittit illa poſſe produci a victo, vtique illa obſeruare non vult,argum.l.ſi quis maior. C.de tranſact.ergo &c.& nota diligenter, quia nemo tangit, & veriſsimum puto.

48 Limitatur † vigeſimotertiò,vt non procedat,quando victus potuit quidem ſuas probationes proponere, & voluit,ſed iudex noluit illas admittere errore affectato, tunc enim vel nulla eſt, vel datur reſtitutio, ſecundum Ant.de Butr.conſil.27.in fine.

49 Limitatur † vigeſimoquartò, vt non procedat,quando ipſe victus ignorauit inſtrumenta,vel ſi ſciuit fuit impeditus illa producere, vt dicam infra pleniſsime artic. ſequen.

50 Limitatur † vigeſimoquintò, vt non procedat in teſtamentis nouiter repertis,ſed de hoc dicam plenius infra art.4.

51 Limitatur † vigeſimoſextò,vt non procedat,quando ſententia fuit lata contra fiſcum, vel minorem,vel eccleſiam, ſed de hoc dicam infra pleniſsime.q.75.

52 Limitatur † vigeſimoſeptimò,vt non procedat,quando ſententia fuit lata ſuper probationibus priuilegiatis, & in ſpecie ſuper iuramento ſuppletorio,de quo in leg. admonendi.ff.de iu.

Sed de hoc quoque dicendum eſt ſeparatim pleniſsime infra q.ſeq.74.per totum.

Articulus III.

53 AD tertium, An ſcilicet † retractetur ſententia propter inſtrumẽta de nouo reperta ex clauſula generali, quando victus ignorauit illam,vel aliter impeditus fuit illa producere.

Videtur quod non.

Primo, quia alias deluderetur authoritas & maieſtas rerum iudicatarum,quod in propoſito abſurdum eſt, vt l.ſeruo inuito.§.cum prætor.ff.ad trebel.

Secundo, quia non debet reſtitui quis, ſi ex caſu fortuito tantum lædatur. l.verum. §.ſi locupleti.ff.de min.

Tertiò,quia in terminis tenet Cuman.in leg.Imperatores, in fi.ff.de re.iud.Fulg.in conſil.181. verſ.circa ſecundum, & in l.arbitrio.§.dolo.ff.de dolo,in fine.

Sed contra eſt communis omnium aliorum ſententia. Ioan.Andr.& Innoc.in c.vltra tertiam, in verbo nequiuit. de teſtibus, & ibi Bald.num.6.prope finem, Abb. num.4.Specul.in tit.de execut.ſententiæ. §.fin.nu.7.doctores in l.1.C.de cond.ind.vbi ita communiter tenent ſecundum Alexand.in l.ſub prætextu, num.5.C.de tranſact. vbi concord.& etiam Margar.& ibi Cum. num.6. Doctores etiam communiter in d.l.admonendi.ff.de iureiur.Paul.de Caſt.num.8.& 17.in fine & ſeqq.& num. 22. Cato Sacbus ibi num.4.Ptolom.num.12.verſic.tertio &c.Cur.in rep.num.19. & 66. Iaſ.in repet.num.10. verſ.ego teneo.& dicit quòd omnes cõcordant in hoc, Doctores etiam communiter in l. Imperatores. ff.de re iud.Ang.num.1.& Paul.de Caſtr. verſic.item & tertio, Alex.num.3. & Iaſ.num.6.dicunt ita tenere omnes doctor.in d.l.ſub pretextu.C.de tranſact.vbi Curt.num.6. & Alexand.num.5.de communi teſtantur Paul. de Caſtr.in l.ſeruo inuito.§.cum prætor, num.8.ff.ad Trebel. Abb.in cap.ſuborta, num.16.de re iud.& ibi Felyn.nu. 15.& de communi teſtatur Mauric.in ſuo tract. de reſt. in integ. cap.289. Anton. Gabriel.in tit.de reſtit. in integ.in vlt.concluſ.vbi concord. Afflict.ſuper conſtit.regni lib.2.Rub.40.numer.4.Iaffred.deciſ.439.cent.5. & conſulendo Paul. de Caſtr.in conſil.257.num.1.libr.2. Fulgoſ.conſil.64. in fine.Alexan.conſil.69.num.5.libr. 3.& conſil.169.num.15.verſic.non etiam videtur,lib.2. Socinus Senior conſil.86.num.14.libr.1.vbi de communi,& Soc.iun.conſil.128.nu.158.lib.1.Imol.in conſ.37. num.12.& 13.vbi de inſtrumẽtis ſolutionis prius ignoratis. Bertrand.conſil.179.ſub num.5.lib.4.Boer.deciſ. 307.col.1.in fine,& col.ſeq.in prin.cum concord. Frãc. Marc. deciſ.312.num.2. & ſeq. vſque ad finem.Iaffre. deciſ.439.centur.5.Marſil.ſing.229. de communi Villa lob.in verbo reſtitutio,num.46.& ita tenendum eſt.

Et pro hac communi omnium facit.

Primo l.ſi mater, in princ.ff.de excep.rei iudi.

Secundo facit,quia negligere non dicitur, qui inſtrumenta ignorat,vel habere non poteſt,Bald.in cap.ex ratione, nu.... de appell.ergo &c.l.non enim. ff.ex quibus cauſ.maior.

Tertio facit text.iudicio meo clarus in l.argentarius, in fin.ff.de edendo, iuncta l.fi.in princ.ff.de eo per quẽ fact.erit &c.

Ad contria reſpon.ſic.

Ad primum quod non propterea deluditur authoritas rei iudicatæ, quia ſatis eſt quod illa remanet in ſuo robore,& neceſſaria eſt reſtitutio in integrũ ad reſciſsionem illius, ex eo quod hodie incipit apparere de iniuſtitia eius non ex culpa iudicia qui iudicauit, ſed ex veritate facti,quæ detegitur.

Ad ſecundum reſpon.

Quod procedit in reſtitutione quæ venit danda ex capite ætatis,ſecus autem in alia quæ ex clauſula generali, vt apparet ex omnib.quæ dixi ſupra in prima p. q.4.verſic.5.& q.14.art.1.& ſeq.per totum.

Ad tertium reſpon.

Quod contra eos eſt cõmunis omnium aliorum ſententia, a qua eſſet temerarium recedere.& ideo bene dixit Fulg.met in d.l.arbitrio.§.dolo, ff.de dolo.quod ſecundum ſuam opinionem non fuit obtentum.

54 Amplia ſupradictam † concluſionem primo vt procedat, etiam vbicunque læſus non eſt in aliqua culpa, vel negligentia, quæ ſibi imputari poſsit,quare prius inſtrumenta non produxerit, quia tunc licet inſtrumenta de nouo reperta non fuerint,tamen quia per prius produci non potuerunt, dabitur reſtitutio ex clauſula generali aduerſus ſententiam,ita Paul.de Caſtr.in l.admonendi, num.20.ver.& ideo.vbi exemplum, & eſt veriſsimum, & extende tu ad quodlibet legitimum impedimentum propter quod impedimẽtum prius produci non potuit, iuxta communes traditiones, de quibus ſupra in prima parte quæſt....

55 Amplia ſecundò,† vt procedat,etiam ſi non adſit dolus ex parte victoris. Ioan.Andr.in addit.ad Spec.tit.de excep.ſent. §.fin.verſ.illud autem.in verbo poſſem,& referi, & ſequitur Gabr. in tit.de reſtit.in integ.concluſ. 2.numer.2.

56 Limitatur † econtra concluſio aliquibus modis, & primo vt procedat quidem indiſtincte in reo,qui excuſari merito debet ſi tempeſtiue ſua inſtrumenta vel teſtes reperire non potuit,quia rei vt plurimum ex improuiſo conueniuntur, ſed in actore dubitabilis videtur dicta concluſio ſecundum Paul.de Caſtr. In d.l.ſeruo inuito. §.cum prætor, numer.8.& quod hoc caſu actor non reſtituatur ſicut reus, neque ſit excuſatione dignus ſicut reus, voluit Bald. in l.1.num.7. C.de cond.ind. Paul. de Caſtr.in conſil.257. in cauſa quæ vertitur Parmæ,num. 2.verſic.quinto,lib.2.Curt.iun.in conſ.18.col.2.num.2. Bened.de Barzis in tract.guarentig.quæſt.pen.in princ.

qui

Digitized by Google

qui dicit hoc verum eſſe, ſicut deus eſt. Boer. dec. 307. col. 2. & alij plures concordantes addi poſſunt, quos adduxi ſupra in prima parte in ea q. an ignorantia facti ſit iuſta cauſa reſtitutionis in integrum. q. 8. art. 9.

Et ratio ea adducitur, quia actor non videtur excuſatione dignus, ſi litem mouit antequam inſtrumenta in promptu haberet, quod in reo non procedit, quia in eius poteſtate non eſt, quando conueniatur.

57 Sed ego circa hoc † quid ſentiam d. q. breuiter dicam ſalua pace iſtorum; aut enim iſtud inſtrumentum facile reperiri potuiſſet, ſi actor antequam litem inchoaret, feciſſet debitam diligentiam requirendi inſtrumenta, quæ pro ſe faciebant, & veriſimile erat illa adeſſe, & tunc puto quod ſit vera limitatio; & quòd actori vti negligenti, & improuido temareque lites inchoanti nulla detur reſtitutio, vel auxilium, per rationem a præal. adductam.

Aut non potuiſſet actor reperire etiam ſi feciſſet omnem debitam diligentiam, & multo maiorem, quam fecerit, puta quia fuerat ab ipſis mortuis abſconditum in loco aliquo, vbi nec quæri potuit, neque veriſimile eſt, quod adeſſet, & caſu fortuito penitus repertum fuit, & non puto veram limitationem, quia nihil eſt quod imputetur ipſi actori, vt de ſe patet, & ſi dicatur quare actor litem incepit, ſi illud reperire non poterat? Reſpon. quòd ſperauit forte obtinere etiam abſque illo inſtrumento, vel ſperauit, quòd reus illud ſciret, & conſcientia ductus, vel reuelaret; vel tranſigeret, & ſic in ſumma benedantur caſus, in quibus non dicitur actor temere ſed prudenter litem inchoaſſe, & ſic reſtituetur ſi poſtea caſu & fortuna inſtrumentum reperit quod diligentia humana vix reperiri poterat.

58 Limitatur ſecundò, † vt non procedat, quando inſtrumenta erant in loco vbi faciliter reperiri poterant, ſi ibi quæſita fuiſſent, & veriſimile erat illic adeſſe potuiſſe, & eſt exemplũ notab. quando victus habebat inſtrumenta in ſua capſa, vt dicit ſing. Bertrand. in conſil. 179. num. 5. libr. 4.

59 Sed quid ſi inſtrumenta erant † in archiuio publico? Et reperio Corn. in conſil. 156. per totum libr. 3. dicentem, quod ſi inſtrumentum eſt tam antiquum quod excedat memoriam hominum qui eo tempore viuebãt, & interfuerunt, excuſatur qui non quæſiuit in archiuio, & loquitur in ipſamet communitate, quę tranſegerat, & inſtrumentum tranſactionis erat iam antiquum, quod nemo poterat recordari eius qui interfuerunt de conſilio.

60 Ex quo infertur, quòd ſi eſſemus † extra caſum antiquitatis illius, ſecus eſſet, quia imputandum eſſet actori vel reo etiam, quare arbitrij iudicem non adiuit, & non inueſtigauit vbi inſtrumentum veriſimiliter adeſſe poterãt, prout a communiter accidentibus euenire ſolet.

61 Limitatur tertiò, † vt non procedat in caſu quo qui condemnatus fuit, poſt condemnationẽ ſoluit, nam tũc videtur expreſſe approbaſſe & acceptaſſe ſententiam ſoluendo, & ſic non videtur amplius reſtitutione dignus, & ita dicebat quidam ſimpliciter, quidam vero contrarium.

62 Ego autem diſtinguendo caſus dicam ſic, † aut victor fuit in dolo, quia ſciebat adeſſe inſtrumentum ſolutionis, vel alterius ſatisfactionis, & tamen auſus eſt petere, & ſolutionẽ bis recipere, & hoc caſu abſque ſcrupulo conclude quod victo ſuccurri debet ad hoc, vt reperto nouiter inſtrumento ſatisfactionis pecuniam ſolutam, vel ſolui promiſſam repetere poſſit, & in hoc omnes concludunt, & conſentiunt.

Aut victor non fuit in dolo, ſed ipſe quoque ignorauit adeſſe inſtrumentum prædictum, & tunc licet ſit magna altercatio inter doctores, tamen illa eſt magis communis reſolutio, quod ſuccurratur ipſi victo, vt indebitum repetere poſſit non obſtante rei iudicatæ authoritate, & hoc ope reſtitutionis ex clauſula generali. Alex. in l. Imperatores, num. 8. ff. de re iud. & ibi de communi; & idem in l. ſub prætextu, nu. 5. cum multis concord. per eum. Iacob. de Sancto Georgio in leg. argentarius. §. cum autem, numer. 6. ff. de edendo, & in d. l. ſub prætextu, num. 2. C. de tranſact. Lanfr. de Orian. in d. l. admonendi, num. 13. cum concord. per eum, & Zaſ. in d. l. Imperatores, num. 12. & idem voluit Cyn. in dict. l. 1. num. 4. C. de cond. indeb. & ibi Bart. & Bald. num. 3. & Fulg. num. 2. & ita tenere ſecurius, & æquius eſt.

Quicquid dicant Raph. Cum. & Paul. de Caſtr. in d. l. ſub prætextu. C. de tranſact. & Fulg. in d. l. ſub ſpecie, quod imo contrarium verius eſt, ſicut Deus eſt in cœlis, & quod aberrant qui contrarium dicunt, nam imo ego dico quod illorum dictum eſt contrarium, dum eorum opiniones, & ſubtilitates ęquiparant ipſi veritati primę, & præſertim contra meram æquitatem, vt prædixi.

63 Sublimitant etiã quidam primum in quo omnes concordant, quando ſcilicet victor fuit in dolo, vt procedat quando fuit in dolo vero bis petẽdi & recipiendi id quod ſemel ſibi ſolutum fuit, tunc enim tenetur etiam crimine ſtellionatus ſecundum Bald. in d. l. ſub ſpecie. C. de re iud. ſi vero fuerat puta pactum de nõ petendo, quod non elidit penitus actionem actoris, ſed exceptionem tantum reo tribuit; ſi victus poſt ſententiam ſoluat iterum, non poteſt repetere propter inſtrumentum pacti de non petendo nouiter reperti, ita Bald. præalleg. & ibi Salyc. in verſic. quæro ab extra, & ſequitur Socin. in cap. 2. num. 55. extra de crim. falſi.

64 Et rationem differentiæ † adducunt, quia in caſu pacti de non petendo non conuincitur reus de falſitate, cum iterum petere nihilominus poſſit vigore ſuæ actionis, & cum non fuerit adhuc ſibi ſolutum, non poteſt dici quòd bis idem recipere velit, ſicut quando fuit facta ſemel ſolutio vera.

Sed pace iſtorum, hæc quoque ſubtilitas mihi diſplicet, & non videtur mihi eſſe conſona ſimplicitati æquitatis legalis. Nam ſi quidem victor ſciuit d. pactum de non petendo a ſe factum, vtique perfidia eius ita detegitur in petendo quod non petere promiſit, ſicut ſi refutationem, & acceptilationem feciſſet, vel ſolutum ei fuiſſet.

Si vero ignorauit, quia fuit factum pactum puta ab eius authore, & tunc quare nõ debeat ſuccurri ipſi victo, ſi reperiatur inſtrumẽtum huius pacti; ſicut ſi apertum fuiſſet inſtrumentum ipſius ſolutionis, ego non video.

65 Limitatur † quarto vt non procedat, quando hoc impedimentum propter quod inſtrumentum tempeſtiue reperiri, & produci non potuit, proceſſit ab aliquo tertio, qui ſit ſoluendo, quia tunc abſque eo, quod reſcindatur ſententia, agetur contra ipſum tertium ad intereſſe, iuxta notata in gloſſa ordinaria l. arbitrio. §. ſi cuius dolo. ff. de dolo. & in his terminis tradit Bald. in l. argentarius. §. cum autem. num. 6. ff. de edendo. Caccial. in d. leg. admonendi. numer. 22. verſic. 3. & ibi Ptolom. numer. 2. verſic. 3. & Ant. Gabriel. de reſt. in integ. cõcluſ. 2. numer. 4.

Ego dixi millies ſupra de hoc, & in ſpecie in prima parte, q. 13. art. fin. vbi locus ſuus, ibi vide.

Articulus IIII.

66 AD quartum, An ſcilicet detur † reſtitutio aduerſus ſententiam ex clauſula generali propter teſtamentum nouiter repertum.

Iſte articulus duo habet capita.

67 Primum eſt, an † ſententia retractetur aliquo modo prætextu teſtamenti nouiter reperti.

Secundum eſt, ſi retractatur, an retractetur ipſo iure, vel

vel ope reſtitutionis.

Quoad primũ. Videtur quod ſententia nullo modo retractetur. Prout tenet gl. in l.3. §. ſi legatarius. in verbo euicerit. ff. ſi cui plus quàm per leg. Falc. quam ſequitur Alex. in l. ſub prætextu, colum. 2. C. de tranſact. & in l. Imperatores, num. 2. ff. de re iud. & Ang. in d. §. ſi legatarius, & Cur. in d. l. admonendi, num. 5. dicit quòd ita tenent docto. communiter licet ipſe contrarium teneat, vt prox. dicam.

Et mouentur ea ratione, quia iudex & teſtamentum æquiparantur. l. non eſt mirum. ff. de pign. act. ſed par in parem non habet imperium: ergo &c.

Sed contrarium tenent alij magis communiter, gloſ. in l.1. §. ratio. ff. quemadmod. teſta. aper. gl. in l. ſi mater. in prin. ff. de excep. rei iud. in verbo, ex cauſa. in fine, glo. in l.3. in verbo debere. §.1. ff. de tranſact. & glo. in l.2. ff. de excep. rei iud. & ſequuntur Bald. in d. l.3. §.1. in fine, & idem vult Bart. in d. l. ſub prætextu, in princip. & ibi Bal. dum vult quòd l. admonendi, loquatur etiam in tranſactione, & Fulgoſ. ibi. nu. 4. dicit valere argumentũ pro & contra, idem tenet Fulgo. in l. error. C. de iur. & fact. ignor. & in l. ſub. ſpecie, num. 2. C. de re iud. Iaſ. in d. l. Imperatores, nu. 4. & in d. l.3. §. fin. in fine. Cur. in d. l. admonendi, num. 5. & Soc. ſen. in regul. 361. in vlt. fallent. Roman. ſingu. 198. cum concord. ad eum ibi, Fely. in cap. ſuborta, nu. 12. de re iud. & Dominus meus Marcus Antonius Eugen. in d. l. admonendi, nu. 22. & conſuluit Fulg. conſil. 64. in fine, & iſta eſt re vera magis communis opinio, & ego veriſsimam puto, & illam ſequor.

Pro qua facit primo d. l.1. §. ratio. ff. quemadmo. teſt. aper. Secundo facit æquiparatio ſentẽtiæ tranſactionis. l.2. ff. de iureiur. iunct. l. de his. ff. de tranſact. & hæc ratio eſt realis, & fortis, quicquid fruſtra nitatur Iaſ. illam ſubuertere conſtituendo differentiam inter tranſactionem & ſententiam in hoc caſu, quæ differentia non eſt ſubſtantialis, ad conſtituendum diuerſum ius.

Et ſic tenendo.

Ad contrarium reſp. ſic.

Quod imo quando venit reſcindenda ſententia ope reſtitutionis, vt hic, par in parem habet imperium. l. nã & ſi minor, & l. præfecti. ff. de minor.

Secundo reſpon. quod non tenet dicta conſequentia, nam omnes admittunt, quòd ſententia reſcinditur propter inſtrumenta de nouo reperta ex capite ignorantiæ, vt dixi ſupra articu. præceden. & tamen non magis præualet imperio inſtrumentum ipſi iudici quam ipſum teſtamentum, vt manifeſtum eſt.

Stat ergo concluſio, quod propter teſtamentum de nouo repertum reſcinditur regulariter ſententia.

68 Quoad ſecundum, an ſcilicet † reſcindatur ope reſtitutionis in integrum, an vero ipſo iure veniat retractanda.

Videtur quod ipſo iure.

Primo per l.1. §. ratio. ff. quemad. teſtamen. aper.

Secundo per d. l. de his. ff. de tranſact. æquiparando tranſactionem, & ſententiam.

Tertio quia ita tenet gloſſ. in d. l.1. §. ratio. Roman. ſing. 198. & Iaſ. in l.3. §.1. in fine. ff. de tranſact.

In contrariũ tenent alij magnis communiter, glo. in l.2. ff. de excep. rei iud. gloſ. in l.3. §.1. ff. de tranſact. & ibi Bal. illam notat & tenet, & puto quòd idem voluit Ang. in d. §. ſi legatarius, num. 1. ff. ſi cui plus quàm per l. falc. & alij qui tenent cõtra communem in caſu præced. quia videntur loqui ſecundum terminos primæ inſpectionis, & l. ſub prætextu. C. de tranſa. quæ tractat de reſciſsione tranſactionis ipſo iure prætextu inſtrumenti nouiter reperti. & ego puto ſecurius, tum per dictam l.2. ff. de except. rei iud. quamuis Iaſ. nitatur in d. l.3. §. in fine euitare hunc text. tum per l. ſi mater. §.1. in fine. ff. eod. tum demum per id quod dixi ſupra in reſp. ad contrarium in præced. membro, & quod dicam proxime in reſp. ad ſecundum. Et ſic tenendo.

Ad contrarium reſp. ſic.

69 Ad primum, quòd in d. §. ratio. dicitur tantum † quod veritas rei non poteſt a iudice diſquiri abſque inſpectione teſtamenti, ſed hoc non facit quod retractari debeat ſi ſecus fiat, quia ſine inſtrumentis alijs quoque hoc fieri non poteſt, & tamen prætextu illorum, quando retractatur non ipſo iure, ſed ope reſtitutionis retractatur.

Ad ſecundum reſp. quòd diuerſa ratio eſt inter eas,
70 quia probationes non ita ſunt de ſubſtantia † ſententiæ, ſicut eſt conſenſus de ſubſtantia tranſactionis, & vtique defectus teſtamenti poſtea nouiter reperti eſt defectus probationũ, vnde ipſo iure tenet ſententia ſi cætera ſubſtantialia concurrant, ſed defectus teſtamenti poſtea reperti in tranſactione poteſt dici defectus ſubſtantialis, quia deficit tranſigentis conſenſus, quia numquam tranſigeret ſi putaret adeſſe teſtamentum, vel poteſt dici, quod tranſactio ipſo iure reſcindatur, quia odio occultantium illa ita conſtitutum eſt, vnde non mirum ſi durius cum iis agitur. §. ſic itaque. inſt. de act. cum ſimil.

Articulus V.

71 AD quintum, † An ſcilicet detur reſtitutio ex clauſula generali, aduerſus ſentẽtiam latam per gratiam, ambitionem, vel ſordes?

Concluſio omnium eſt, quod etiam ab huiuſmodi ſẽtentia non fuerit appellatum, & ſic in rem iudicatam trãſiuerit, tamen per inſtrumenta nouiter reperta reſcindi poſsit ope reſtitutionis in integrũ. Bart. in l. ſed etſi per prætorem. §. ait prætor. ff. eod. titu. noſtro, & idem Bart. in l.1. numer. 6. C. de ſent. aduerſus fiſcum latis. lib. 10. idem Bart. in l. ſi is ad quem. ff. de acq. hære. in fi. dum ſe remittit ad Glo. in l. ſeruo inuito. §. Marcellus. ff. ad Trebell. & ibi Glo. hoc tenet, & ſequit Bart. idẽ ibi in §. cum prætor. num. 1. & Ang. ibi. num. 1. in fi. & Alber. nu. 4. in fi. & Paul. de Caſt. nu. 1. 2. & dicit quòd illa Glo. ibi ad hoc communiter allegatur. ſubdens, quod per hoc multæ ſententiæ reſcindentur; Idem tenet Bald. in l.1. num. 4. C. de condi. inſer. in l.1. C. quo. & quan. iud. dicens d. gloſſam eſſe ſin. & non reperiri alibi.

Et facit pro hoc d. l. ſeruo inuito, & ita tenere æquius eſt ad compeſcendam iudicum turpitudinem, & auaritiam, vel nimiam gratificandi licentiam, per quam ſæpe ſæpius rem dubiam facerent de re clara, vt liceat eis amico gratificari.

Preterea dubium non eſt, quod ſi ſit lata ſententia cau-
71 ſa gratificationis, † aut lata eſt in claris contra ius, & nõ debet indulgeri ipſi iudici tanta iniquitas, aut in dubijs, & tunc ſapit naturam eius quæ fertur ſuper priuilegiatis probationibus, vbi aliàs ferri legitime non poteſt cum ex priuilegio concedatur iudici, & in dubijs habet licentiam gratificandi, ideo ſi inſtrumenta veritatis reperiantur, ſententia retractari debet p ea quæ dicam inf. q. 75.

73 Limitatur prædicta concluſio, † vt in priuilegiatis perſonis puta republica, fiſco, eccleſia &c. indiſtincte procedat, ſed in priuatis perſonis non ſic ſimpliciter, nam in caſu quo victus tempore quo poterat appellare ſciuit ſententiam gratioſe latam, & inſtrumenta ſe poſſe reperire, & non appellauit, ſibi imputatur, & amplius neque remedio ordinario appellationis neque extraordinario reſtitutionis in integrum dignus eſt, ſecundum Bart. in dicta l.1. nume. 6. lib. 10. C. de ſent. adu. fiſcum latis, Bar. in d. l. ſeruo inuito. §. Marcellus. numer. 1. ff. ad trebel. & ſimpliciter videtur ſequi Ange. ibi. cum refert, & non contradicat.

Et

Et ratio eſt ſecundum Bart.quia victus eſt in lata culpa, & negligentia, ergo &c.l.non enim.ff.ex quib.cauſ. maior.ſed in contrarium tenet Bald.in l.1.num.4. C.de cond.ind.& dicit quod idem tenent Cyn.& Gul.de Cuneo.in l. pen.ff.de reſt.in integ.

74 Ego autem puto ſic dicendum,† aut qui ſcit adeſſe inſtrumenta ſuæ defenſionis, ſcit quoque ſe poſſe reperire,& puto Bart.bene loqui,quia negligentiæ eius imputari poteſt ſi ex negligentia ius ſuum ordinarium amiſit,vt d.l.nec enim.Aut neſcit ſe poſſe reperire, quia neſcit vbi ſint,neque quis habeat, & excuſari poteſt ſi non appellauit,quia non habuit animum fruſtra temere litigandi,non ſecurus de probationibus ſuis,& ita loquuntus Bald.Cyn.& Gul.

Retenta autem limitatione ſimpliciter, vel in caſu
75 quo ego ſequor,amplia †vt eo caſu ſcientia præſumatur, niſi de ignorantia conſtet.Bart.in d.§.Marcellus, & nota quia magni momenti eſt.

Sed iuxta prædicta quæritur quomodo probari poſ-
76 ſit,† quod iudex ſententiam tulerit per ſordes,ambitionem, vel gratiam.Et quidem Paul.de Caſtr.in d.§.cum
77 prætor.num.4. ponit duos modos. Primus eſt † quando iudex hoc dixit, alias potius præſumitur error quàm ambitio.

78 Secundus † quando victus enormiſsime læſus fuit, vt per Paul.prælleg.num.7. per notata in l.ſi ſocietatem. §.arbitrorum. ff.pro ſoc.& Bald.in l.1.C.quomod.& quando iudex.

Articulus VI.

79 AD ſextum,An ſcilicet ex hoc †ipſo retractetur ſententia ope reſtitutionis ex clauſula generali, quia apparet quod lata eſt contra ius litigatoris.

Quia hoc eſt de materia hac reſtitutionis aduerſus rem iudicatam, ſed non ex hoc capite propter inſtrumenta nouiter reperta,dicam infra q.79.

Articulus VII.VIII.& IX.

80 AD ſeptimum, † octauum & nonum, dic ut dicam infra proxime quæſt.74.75.& 76.ſunt enim diffuſe tractati,& quilibet articulorum iſtorum requirit particularem quæſtionem.

S V M M A R I V M.

1 Sententia an retractetur per inſtrumenta nouiter reperta,quando fuit delatum a iudice iuramentum ſuppletorium, & ſic quando fuit lata ſuper probatione. l.admonendi.ff.de iureiur.Regula quod ſic.

2 Rationes huius regulæ plures, duæ tamen ab authore approbantur,& ſub num.3.

4 An regula prædicta procedat non ſolum quando reus iurauit,ſed & quando actor.

5 An procedat etiam in tranſactione inhibita timore & prætextu iuramenti neceſſarij.

6 An procedat, quando iuramentum fuit delatum,vbi nulla probatio facta erat, plena vel ſemiplena.

7 An procedat in iuramento purgationis.

8 An procedat etiam ſi ab eo qui reperit noua inſtrumenta non fuerit prius adhibita diligentia, vt illa reperiret.

9 Petrantis dolus præualet culpæ & negligentiæ alterius.

10 An procedat per viam accuſationis de falſo.

11 An procedat ita ſi doloſe iuratum fuerit, ſicut ſi ſine dolo.

12 Falſum dici, vel iurari poteſt ſine dolo.

13 An procedat etiam ſi probationes partim eſſent communes & regulares, partim priuilegiatæ.

14 An procedat in omnibus ſententijs latis ſuper probationibus huiuſmodi priuilegiatis.

15 An procedat ſi iſtud iuramentum fuiſſet delatum in odium delinquentis.

16 An procedat quando inſtrumenta reperirentur intra tempus appellandi.

17 Et quid ſi ante ſententiam potuiſſet victus habere alia inſtrumenta quibus viciſſet.

18 An procedat in iuramento voluntario ſicut in neceſſario.19.& num.ſeq.vbi plene.

20 Quid ſi iuramentum fuit omnino voluntarium, idest quando partes vnanimiter conſenſerunt,quod altera illarum iuraret.

22 Iuramentum mere voluntarium eſt ſpecies tranſactionis.

24 Quid ſi iuramentum non fuit abſolute uoluntarium,ſed per relationem præſtitum.

25 Authoris diſtinctio circa hoc.

26 Quid ſi inſtrumenta de nouo reperta non fuerunt producta, quia non potuerunt produci propter iuſtum impedimentum.

27 Quid ſi iudex differret illud ex beneplacita partium.

28 Sententia alia lata ſuper probationibus priuilegiatis ſiue ſubſidiarijs,an retractentur per inſtrumenta reperta nouiter.

29 Sententia huiuſmodi non faciunt tranſitum in iudicatum.

30 Appellare non poſſe, & ſententiam tranſire in iudicatum diuerſa ſunt.

31 Quid in ſententia lata ex præſumptionib.an poſſit alijs probationibus veris iuſtificari.

32 Quid in ſententia lata ſuper ætate ex aſpectu minoris, iuxta l.ſi minor.ff.de minor.

33 Quid in ſententia prætextu probationis facta per teſtes deponentes de credulitate, veluti ſunt periti in arte aliqua.

34 Et an ſententia huiuſmodi poſſit retractari per alios teſtes peritiores.

35 Quid in ſententia lata ſuper cauſa matrimoniali.

36 Declaratio c.ex literis,de reſt.in integ.

37 Quid in ſententia lata ad conſilium ſapientis ex forma ſtatuti.

38 Sententia hæc nunquam facit tranſitum in rem iudicatam.

39 Conſilium ſapientis non habetur loco probationis in iudicio & ſententia deſuper lata, ſed loco deciſionis.

40 Quid ſi ſtaret ſtatutum, quòd ex fama quis condemnari poſſit, & ſententia ſuper ea lata fuiſſet.

41 Quid ſtante ſtatuto, vel conſtitutione principis, quod contumax habeatur pro confeſſo, & ſententia ſuper hac contumacia lata ſit.

42 Sententia hæc nunquam tranſit in iudicatum de iure communi.

43 Sententia lata ex probationibus priuilegiatis ut ex hoc capite retractari poſſit,an neceſſe ſit quod iudex illas ſolas probationes ſecutus ſit.

44 Et quid eſt contra,cum exemplo.

45 Sententia huius retractatio an fiat ipſo iure vel ope reſtitutionis.

46 Au-

46 *Authoris diſtinctio circa hoc pleniſſima vſq; ad finem.*
51 *Sententia qua non patitur defectum ſubſtantialem, non eſt ipſo iure nulla.*
52 *Querela inofficioſi teſtamenti iure ciuili introducta eſt.*
53 *An procedat concluſio de qua num. 35. quando ſententia eßet lata contra abſentem.*
54 *Et an quando in ſententia fuit expreſſa eius cauſa, id eſt iuramento.*
55 *Et an quando reus vult non agere, ſed agentem per exceptionem repellere.*
56 *Cautela ſuper conficiendo libello in hoc, vt cumuletur conditionaliter vtrunque remedium, vt ibi exemplũ.*

QVAESTIO LXXIV.

De reſtitutione in integrum aduerſus rem iudicatam propter inſtrumenta noniter reperta, in caſibus lata, in quibus ſententia fuit lata ſuper probationibus priuilegiatis, & in ſpecie ſuper iuramento ſuppletorio, & de materia l. admonendi. ff. de iureiur.

QVod fuit ſupra pro regula conſtitutum in q. præcedenti, videlicet, quod ſententia ſeu res iudicata non retractatur regulariter propter inſtrumenta de nouo reperta, inter alias limitationes ſolemnes non procedit, quando ſententia lata fuit ſuper probationibus priuilegiatis, & in ſpecie ſuper iuramento ſuppletorio, de quo in l. admonendi. ff. de iureiur. ſed quoniam hæc limitatio ampliſsima eſt, & in ea tractatur vnũ dictũ principale d. l. admonendi, & famoſa materia illius, placuit ſeparatim de hoc quæſtionem iſtam ſubijcere. Quæ infraſcriptis hiſce articuls abſoluetur.

Primò, An regulariter propter inſtrumenta de nouo reperta retractetur ſententia, quæ fuit lata ſuper probatione l. admonendi. ff. de iureiur. ſcilicet quandò fuit delatum a iudice iuramentum ſuppletorium, regula quod ſic, cum ampl. & limit.

Secundo, An hæc retractatio fiet, quando fuit lata ſuper alijs probationibus priuilegiatis, reg. quòd ſic, cum exemplis.

Tertiò, An hæc retractatio fiat, quando iuramentum fuit voluntarie præſtitum.

Quartò, An vt hæc retractatio fiat, neceſſe ſit quod iudex has probationes priuilegiatas ſolas ſecutus ſit.

Quintò, An hæc retractatio fiat ipſo iure vel ope reſtitutionis in integrum.

Articulus I.

1 AD primum, An ſcilicet regulariter † propter inſtrumenta nouiter reperta retractetur ſententia, quæ fuit lata ſuper probatione l. admonendi. ff. de iur. hoc eſt quando fuit delatum a iudice iuramentum ſuppletiuum.

Regula eſt quod ſic.

Text. eſt expreſſus in d. l. admonendi. ff. de iure iur. ſecundum communem omnium intellectum, & notant doct. paſsim ibi & alibi quos colliges ex ampliationibus, & limitationibus, & articulis ſequentibus.

2 Rationes huius regulæ multæ afferuntur, † ſed quàm plures illarum reijciuntur, vt friuolæ, plures in dubium reuocantur, quædam vero communiter recipiuntur, vt videri poteſt per doct. in d. l. admonẽdi, & in ſpecie per Car. Sachum num. 13. 14. 15. 16. Orian. num. 8. & Rom. nu. 11. & ſeqq. & elegantius quàm per cæteros per Cur. Iun. ibi in repet. num. 63. vſque ad 66.

In ſumma autem quæ minus dubiæ ſunt, & mihi placent, duæ ſunt.

3 Prima eſt, † quia cum ſententia lata propter iuramentum quæ alias ita lata nõ fuiſſet, in effectu ſit lata ex cauſa iuramenti, quod iudex ſecutus eſt, & quod ſi falſum putaſſet ſecutus non fuiſſet, illo falſo detecto detegitur eſſe lata ex falſa cauſa, & ſententia lata ex falſa cauſa, ſi falſitas detegatur, retractatur. l. diuus. ff. de re iud. & dicã pleniſsime ſupra q. 37. ergo &c.

Secunda eſt, quia ex eo prohibetur reſciſsio ſententiæ regulariter, quia poſt ſententiam non admittuntur probationes, ex eo quod ſatis iudici conſtiterit, & probatum fuerit, vt per Bal. in l. ſub prætextu. C. de trãſact. Iaſ. in l. Imperatores, in princ. ff. de re iud. quod ceſſat in caſu noſtro, cum ſententia in defectum probationũ lata fuerit, vt per Bart. in l. ſub ſpecie. C. de re iu. ergo &c. & iſtarum quoque prima magis placet.

4 Ampliatur † hæc regula ita firmata multipliciter, & primo, vt procedat non ſolum quando reus iurauit, ſed etiam quando actor. Gul. de Cun. Bart. Ang. Saly. & alij in d. l. admonendi, vt refert Alexan. ibi, num. 19. & idem ibi num. 25. verſic. certe. Curt. ibi in repet. nu. 51. verſ. 6. nota. 10. de Prato num. 13. in fine, qui dicit ita tenere doctores Iaſ. num. 49. verſic. 2. principalis.

Moti ab identitate rationis.

Sed contrarium tenet Paul. de Caſtr. conſilio 257. numer. 3. verſic. ſed reſpondeo. libr. 2. quia, inquit, imputet ſibi actor quare non perquiſiuit diligenter ab initio ſua inſtrumenta & probationes.

Ego dico quod hoc pendet ab ijs quæ diximus ſupra q. præced. art. 3. in 1. limitat.

5 Ampliatur † ſecundo, vt procedat etiam in tranſactione, quam reſcindi per inſtrumenta de nouo reperta in caſu quo fuit inita & celebrata timore & prætextu iuramenti neceſſarij, tenent Alexand. in d. l. admonendi, num. 6. gloſſ. in l. ſi ex falſis, in verbo præcipimus. C. de tranſact. & de communi teſtatur Corn. num. 53. Iaſ. in 1. lect. num. 44. & in repet. num. 35. vbi de communi. & alibi gloſſ. in d. l. diuus. ff. de re iud. in fine. Curt. in dict. l. ſub prætextu, num. 7. & Alber. in d. l. ſi ex falſis, num. 2. C. de tranſact.

Et pro hoc facit ratio æquiparationis, quæ fieri ſolet inter tranſactionem & ſententiam. l. 2. ff. de iureiurand.

In contrarium tamen facit ratio gloſſæ in d. l. admonendi, quæ in ea cõmuniter approbatur, iuncto fine illius text. dum loquitur in iuramento voluntario, vel iudiciali, quod Curt. in repet. num. 60. mouet, & cogitandum reliquit.

Ego pro nunc dicerem, quod ampliatio debet intelligi, quando iuramentum fuit delatum a iudice inuito aduerſario, & ſi quando fuit proprie iuramentum neceſſarium, & poſt iuramentum præſtitum receſſum eſt a lite, & deuentum eſt ad tranſactionem, vnde ſecus eſſet, ſi iuramentum ex conſenſu delatum fuiſſet, & poſtea ad tranſactionem deuentum, & ſic loquitur præalleg. ratio gloſſæ, ex quo habes ſublimitationem huius ampliationis.

6 Ampliatur † tertiò, vt procedat non ſolum quando iuramentum fuit delatum in defectum plenæ probationis, puta quia ſemiplene tantum probatum fuerat, ſed et ſi nihil omnino probatũ fuerat, & ſic in defectum oĩmodæ probationis, vti eſt, quando ſumus in probanda ignorantia, vel ſcientia, vel ſuper impedimento, vel alijs, quæ non poſſunt probari niſi per iuramentum ipſius partis, in cuius corde latet. Ptolæm. in d. l. admonẽdi, num. 10. in fine, quod not.

7 Ampliatur † quartò vt procedat etiam in iuramento purgationis, ita ſing. limitat D. meus Eugen. in d. l. admonendi,

monendi,

monendi, nu. 29. verſic. amplia primo, per illum text. ita peregrine intelligendo illum, & eſt notabile.

8 Ampliatur † quinto vt procedat etiam ſi ab eo qui reperit noua inſtrumenta, non fuerat prius adhibita debita diligentia, vt illa repetiret. Cur. in d. l. admonendi. in repert. nu. 66. & Rip. nu. 21. & ſentit ibi Iaſ. in repet. numer. 49. verſicu. ex hac motus, quia aliàs nulla adeſſet ſpecialitas in d. l. admonendi, & in caſu iuramenti neceſſarij, cum aliàs detur reſtitutio ex clauſula generali regulariter, quando facta debita diligentia inſtrumenta non potuerunt opportune reperiri, vt dicemus infra in 1. limit.

9 Præterea, dolus peierantis præualet † culpæ & negligentiæ alterius, l. item ſi obſtetrix, in fine. ff. ad l. Aquiliā. & mihi quoque placet ſine ſcrupulo in caſu quo dolus iurantis adſit, ſed vbi error, iſta ratio non ſubſiſtit, vnde tene ampliationem per primam rationem.

Ampliatur, vt procedat † etiā non repertis nouiter inſtrumentis hoc modo indirecte, videlicet, vt victus petat victorem condemnari de falſo, & periurio, quo probato & cōdēnatione ſecuta, poteſt ſententiæ retractatio poſtulari, ita ſing. Io. de Prato in d. l. admonendi, nu. 25.

10 Et pro hoc facit, quia tunc peterur retractatio, tanquam contra ſententiam latam ex falſis teſtibus vel probationibus, vt toto titu. C. ſi ex falſ. & dicam infra. quæſtio. 77.

11 Ampliatur † ſeptimo, vt procedat non ſolum ſi iuratū fuit doloſe, ſed etiā ſi ſine dolo, dummodo falſum iuratum ſit, ita voluit Iaſ. in d. l. admonendi, nu. 35. in fine, & communiter ita teneri inquit Ripa ibi nume. 7.

12 Neque tibi dubium faciat, † quod videatur poſſe iurari falſum ſine dolo propter tradita per doct. in l. nec exēplo. C. de falſis, quia imo poteſt, vt eſt elegans tex. in ca. homines. 22. q. 2. & pulchre diſtinguit Bald. in l. vnica, nume. 25. C. de confeſſ. docena quomodo mendacium dici poſsit re & conſilio, uel conſilio & non re, vel etiam re, & non conſilio.

13 Ampliatur † octauò, vt procedat etiam ſi probationes partim eſſent cōmunes & regulares, partim priuilegiatæ, ita ex mēte Innoc. inquit præal. D. meus Eugen. in d. l. admonendi. nu. 29. ver. amplia. 2.

Sed intellige hoc cum diſtinctione quam ponam infra in limita. huius concluſionis, de qua infra art. 4. & latius dicam infra q. 78. art. 9. & ſequentibus.

14 Ampliatur † nono & vltimo, vt procedat in omnibus ſententijs quæ latæ fuerunt ſuper probationibus priuilegiatis, ſiue ſubſidiarijs, ita extendunt hanc concluſionē doctores communiter, & varia exēpla afferunt, ſed quoniam ampla eſt & in pluribus dubitabilis hæc materia, ideo plene & ſeparatim dicam de ea infra eodem articu. 3.

15 Limitatur † modo econtra d. concluſio pluribus modis, & primo, vt non procedat, quando iſtud iuramentum eſſet delatum in odium delinquētis, vti accidit quādo defertur iuramentum in litem, iuxta formam l. ſi quando. C. vnde vi. ita poſt Bart. in d. l. admonendi. in 3. col. & Alex. & Ang. ibi & Anto. in cap. ſi. de iureiur. & alios concord. per eum tradit Iaſ. in d. l. admonendi. nu. 47. & Phannu. in tract. de iureiur. part. 3. membro 4. numer. 2. vbi pro communi late. & ſequitur præall. D. Eugen. pag 6. in princip. & dicunt eſſe caſum in dicta l. ſi quando. C. vnde vi.

Sed certe in illo text. nil dicitur de retractatione illius taxationis propter inſtrumenta nouiter reperta.

Contrarium igitur tenent alij quos refert Phanuc. præalleg. ſed tene communem limitationem, quia ceſſat in hoc caſu ratio concluſionis de qua ſupra, cum non ita propter defectum probationum fuit lata ſententia hæc ſuper æſtimatione damni ſecundum taxationem & iuramentum damnum paſsi, ſicut in odium ipſius damnum dedit, vt dicit gloſa in d. l. ſi quando, vnde reperta falſa taxatione aliquo modo per nouiter repertas probationes, non retractatur: quia non ex eo quod ita putauerit iudex eſſe veram taxationem, illam ſecutus eſt, ſed in odium damnum dantis, & ſic repertio nouarum probationum non facit ceſſare rationem qua motus fuit iudex, prout accidit ſupra in concluſione regulariter.

26 Limitatur † ſecundo, vt non procedat, quando inſtrumenta reperirentur intra tempus appellandi, tunc enim non retractaretur ope reſtitutionis, cum potuiſſet appellari, Io. de Prato in d. l. admonendi. nu. 26.

Et mihi placet, quia imputare ſibi debet victus, quare non appellauit, in negligentia enim exinde eſſe cepit.

17 Ampliaturque † hoc etiam in caſu quo reperiſſet inſtrumenta poſt rem iudicatam, tamen antea habuiſſet alia inſtrumenta, quibus vti potuiſſet in prima vel ſecunda inſtantia, vt per Ioan. de Prat. præallegat. numero 26. qui dicit quod eſt noua declaratio, ſed ego tetigi plenius infra q. 76.

18 Limitatur † tertio vt non procedat, quando iudex nō fuit motus ad ita diiucandum ex ſolo iuramento ſuppletorio, ſed etiam ex alijs probationibus non priuilegiatis, tunc enim non retractatur &c. vt per Roman. dicta l. admonend. num. 37. ſed ego dico ſeparatim de hoc infra art. 4.

19 Limitatur † quarto, vt procedat in iuramento neceſſario, ſecus in voluntario, ſecundum gl. & doct. communiter in d. l. admonendi.

Sed ego dicam plene infra art. ſeq.

Articulus II.

20 AD Secundum, † An ſcilicet ſupradicta concluſio, & diſpoſitio dictæ l. admonendi. ff. de iur. procedant, quando iuramentum fuit voluntario, non neceſſario præſtitum.

Diſtinguendi ſunt duo caſus.

21 Primus eſt, quando † iuramentum fuit mere voluntarie præſtitum, ideſt, quādo partes vnanimiter conſenſerunt, quod altera illarum iuraret, & hoc caſu omnes ſine ſcrupulo concludunt, quod non retractatur ſententia propter inſtrumenta nouiter reperta, & quòd d. l. admonendi. non procedit, ita omnes poſt gloſſ. ibi, & poſt Alber. ibi colum. 1. in fine, & hanc eſſe communem & magis communem omium teſtatur pluries Iaſ. ibi in prima lect. numer. 3. dicens iſtum eſſe communem omnium intellectum ad illam legem, vt ibi in repet. numero 5. & præalleg. Dominus meus Eugenius ibi pag. 5. in fine.

22 Ratio eſt, quia iuramentum † mere voluntarium eſt ſpecies tranſactionis. l. 2. ff. de iureiur. ergo retractari nō poteſt ſententia lata ſuper eo. l. ſub prætextu. C. de tranſ. & dixi in præced. quæſtione, & rationem ſentit gloſa in d. l. admonendi. in 1. gloſ. magna in princip. & clarius Paul. de Caſt. ibi numero quinto.

23 Quam concluſionem ampliat † præalleg. D. Eugen. in d. l. admonendi, car. 6. in princ. poſt eos quos ibi congerit, vt procedat etiam ſi iuramentum non ſit ſui natura voluntarium ab initio, ſed partes illi conſenſerint.

Et certe ſi vera eſt concluſio hæc, ampliatio minorem habet dubitationem.

24 Secundus caſus eſt, † quando iuramentum fuit per relationem præſtitum, verbi gratia, ſi iudex detulit illud reo, non autem coegit illum vt iuraret, vnde ipſe retulit

actori

actori, & actor iurauit &c.
Videtur quod in hac ſpecie iuramenti procedat dict.
l.admonendi, & concluſio facta art.præcedenti, prout te
net Rom.in d.l.admonendi.num.36. vt refert Alexan.
num.25.& idem videtur velle demum Cato Sachus nu.
26. Quia inquit quod hæc neceſsitas iurandi conſidera-
tur etiam hoc caſu licet adſit conſenſus, ſed contrarium
tenent alii magis communiter.Gul.de Cun.Bald.& An
gel.in d.l.admonendi, & Alex.ibi num.26.Io.de Prat.
num.18.Coraſ.num.37. idem vult Iaſ.in ſua repet.nu.
43 in fine.Ripa num.39.
Et pro hoc faciunt notata per gloſſ.in l.generaliter.
§.ſinautem,in verbo volente.C.de iureiur.
25 Ego puto dicendum ſic, † aut loquimur in caſu quo
ille cui eſt delatum a iudice iuramentum non aſtringi-
tur a iudice, vt vel iuret, vel actorem iurare permittat,
ſed ille cui eſt delatum ſponte ſua refert, prout videntur
præſupponere præalleg.Gul.& alij, & tunc vera ſit cō-
munis concluſio præalleg.nec bene loquatur Rom.
Aut loquimur in caſu, quo ille cui eſt delatum aſtrin
gitur a iudice, vt vel iuret, vel referat iuramentum aduer
ſario, & puto quod Rom.bene loquatur.nam ſi iſte cui
eſt delatum iuramētum, nequeat iurare quia dubitet de
veritate, & ideo nolit ipſe iurare, ſi referat dicitur coa-
ctus hoc facere.
Neque obſtat quod non cogatur preciſe, quia neque
etiam actor dicitur præciſe conſentire, quando reo iu-
ramentum neceſſarium defertur, & tamen dicitur coa-
ctus recipere, & retractare poteſt ſententiam, ſi inſtru-
menta veritatis reperiat.
Et ita tenerem, licet Caccialup.videatur ſentire, quod
hoc caſu quoque verior ſit cōmunis opinio contra Ro-
manum Qua retenta.
26 Limita † vt non procedat ſi inſtrumenta de nouo re-
perta non fuerunt producta, quia non potuerunt ex iu-
ſto impedimento produci, nam ſicut hoc caſu reſcindi-
tur etiam tranſactio, vt per doct.in dicta l.ſub prætextu,
& dixi ſupra q.præceden.artic.4.reſcindetur etiam ſen-
tentia iſta, quæ quia videbatur vim tranſactionis ſorti-
ri, inexpugnabilis videbatur etiam prætextu inſtrumen
torum nouiter repertorum, vt notab.vult Iaſ.in d.l.ad-
monendi, num.10.verſic.ego teneo, num.49.verſic.ex
hac difficultate &c.
27 Intellige etiam prædicta † de iuramento voluntario,
vt procedat, etiam ſi iudex nollet vti illis probationib.
priuilegiatis ſed partium placito condeſcendens ita de-
mum iuramentum deferret, nam diceretur voluntarium
iuramentum, & non procederet d.l.admonendi, vt per
Rip.ibi num.13.in fine poſt alios vt per eum.

Articulus III.

AD tertium, An ſcilicet prædicta procedant etiam
28 in alijs ſententijs latis † ſuper probationibus priui
legiatis ſeu ſubſidiarijs.
Regula eſt quod ſic.Innocen.in c.tua nos,de cohab.
cler. & mul.Ang.in l.1.C.ſent.reſc.non poſſe. Alex.in
d.l.admonendi. num. . . . & ibi Cato Sachus numer. 6.
Ptolom.num.2.Caccialup.num.29. Curt.in prima lect.
num.19.& ſeqq.& idem in repet. num.26. Iaſ.in repet.
num. 38.cum multis concord.& numer.41.dicens hanc
eſſe mirabilem extenſionem ad d.l.admonendi. & etiā
communem omnium Soc.ſenior reg. 361.num. 8.cum
concord. & demum D.meus præalleg.in d.l.admonen-
di, qui de communi, & alios concord.colliges ex infra-
ſcriptis exemplis.
Ratio eſt ſecundum Innoc. & alios præall. quia talis
29 ſententia nunquam tranſit † in rem iudicatam, quo caſu
pōt ſemper retractari per inſtrumenta nouiter reperta.
Neque moueat, quod ab huiuſmodi ſententiis non li
30 ceat appellare, quia aduertendum eſt, † aliud eſſe non
poſſe appellare, & ſententiam tranſire in rem iudicatā
nam bene poteſt eſſe quod a ſententia non liceat appel-
lare, & quod non propterea tranſiuerit in rem iudica-
tam, vt dixit Anton.de Butr.in cap.ſuſcita. num.11.de
reſtitut.in integrum.& apparebit ex infraſcriptis exem-
plis.
Primum autem exemplum eſt, quando ſententia fuit
31 lata ex præſumptionib.† nam pōt poſtea ex aliis proba-
tionibus validioribus, & fortioribus retractari, gloſſ.&
Bal.in l.antepen. C.de adult. & doct.communiter in di
cta l.admonendi, Alex.num.11.Paul.de Caſtr.num.11.
Rom.num.13.& 33. Cato Sachus num. 16. Curt.in re-
pet.num.23. Ioan.de Prato num.21.Iaſ.in rep. per dict.
l.antepen.C.de adult.
Secundum exemplum eſt in ſententia lata ſuper æta
32 te ex aſpectu † minoris, iuxta l.ſi minor adito.ff.de mi-
nor.nam retractabitur repertis poſtea inſtrumentis, vel
teſtibus ex quibus conſtet de natiuitate, & ſic de ætate
illius vere, & non præſumptiue.Ant.de Butr.in c.frater-
nitatis, de frig.& malef.Alexand.in d.l. admonendi.nu.
17.Iaſ.ibi num.46.Rom.num.25.Coraſ.num.6. Cur.in
prima lect.num.20.Cato Sachus num.25.in princ. cum
concord.per eum, Iacobin.de S.Georgio in leg. cum de
ætate, numer.10. ff.de probat.& in l.ſi minorem, num.
5.C.de reſt.in integ.
Pro quo faciunt d.cap.fraternitatis. de frig.& malef.
& l.minor adito.ff.de minor.& c.ſignificaſti.de purgat.
vulg.& ratio quæ ſumitur ex præcedenti exemplo.
Tertium exēplum eſt in ſententia lata prætextu pro-
bationis factæ per teſtes deponentes de credulitate, ve-
33 luti ſunt periti † in arte aliqua, qui deponunt de eorum
peritia, videlicet medici, & obſtetrices, & huiuſmodi,
nam huiuſmodi ſententia retractatur per inſtrumenta
veritatis nouiter reperta. Ant.de Butr. in c.propoſuiſti,
de probat.Rom.in d.l.admonendi, num.30.poſt Ioan.
Andr.& Spec.vt ibi. Iaſ.num.46. in repet.num.38.vbi
concord. quam plurimos habebis, exempla notabilia.
Cato Sachus num.25. verſic.reperit.&c. Curt.num.33.
Ptolom.num. 17. Caccialup num.30. Iacob.de S.Geor
gio in l.ſi minorem, num.5.C.de reſt.in integ.& nemo
diſcrepat quem viderim.
Et ampliatur hoc dictum, vt ſententia huiuſmodi
34 poſsit retractari etiam per alios teſtes peritiores † in ea
dem arte nouiter repertos, etiam ſi illi quoque credulita
tatis teſtes ſint, ſecundum Caccialup.notab.in d.l.admo
nendi, num.30.
Quartum exemplum aſſertur, ſi ſententia lata ſit in
35 cauſa matrimoniali † iuxta cap. ex literis.vbi omnes de
reſt.in int.
36 Circa cuius tex.† intellectum multum variant docto-
res ibi, nam Hoſtien.ibi colum.fina.& Card.in ſeptima
oppoſ.dicunt quòd huiuſmodi ſententia tranſit in rem
iudicatam quoad aliquid, licet quoad aliquid non tran-
ſeat, & eſt quoad hoc, quia poteſt retractari, & ille qui
vult retractare ſine ope reſtitutionis de reo ſit actor, &
ab initio cauſam reficere debet, aliàs ſi ope reſtitutionis
faciat, non ſic.Card.præall.
Hoſt.autem inquit, quod non tranſit quoad hoc, quia
nunquam facit veritatem, ſed quoad hoc tranſit, quia
non poteſt audiri victus niſi ope reſtitutionis in integ.
& hoc mihi magis placet, ſi.e. Bellam. aliter diſtinguat
& latius, & in ſumma velit quod tranſeat in rem iudica
tam, quando ſententia lata fuiſſet pro matrimonio, ſed
ſecus contra matrimonium.
Hoc autem non admitut gloſſ.ibi in verbo reſtitui-
mus,

mus, & bene, quia vt paulo ante dixi, poteſt bene eſſe, quod quis audiri amplius non poſsit, & neceſſarium ſit eum ad audientiam reſtituere, licet ſententia non tranſiuerit in rem iudicatam, vt dixit Butr.in d.c.ſuſcitata, num.11.de reſt.in integ.

Quintum exẽplum eſt, ſi ſententia lata ſit ad conſiliũ
37 ſapientis † ex forma ſtatuti, ſecundum mod. in d.l.admonendi. quos tacito nomine ſequitur Caccialup. Cur. ibi in repet. numer. 8. licet non firmet, ſed remittat ſe ad Roman. conſilio 228. pro plena in fine, vbi Rom. bene firmat, & allegat Anton. de Butr.in capit.propoſuiſti, de probat.fundante ſe in ſingul.dicto Ioan. Andr.in addit. ad Specul.in titul.de homicid. §.1.verſicul. ſed pone A. vulnerauit B.&c. & ſequitur etiam Coraſ. in d.l.admonendi, num.6. Iaſ.in prima lectura, num.47. cum concord.

38 Moti, quia huiuſmodi † ſententia nunquam facit tranſitum in rem iudicatam, vt per Bartol.in leg.1.ante finem. §.quæſitum, & in l.ex conſenſu. ff.de appellat. & ſimpliciter videtur admittere Coraſ.in dict. l.admonendi, & Caſſan.ſuper conſuetud. Burgund.rubr.4.§.7. verſic.adde & quando.poſt Rom.conſil.228.ſupra plene, in fine, ergo &c.

Contrarium tamen tenet idem Curt. in dict.l.admonendi.in prima lect.nu.20. quia inquit hoc caſu ſapientem locum iudicis obtinere.

39 Et ego puto verius, quia ſapientis † conſilium non habetur loco probationis hoc caſu, ſed loco deciſionis & legis, decidentis quæſtionem illam pro iuſtitia, vnde ſi erronea eſt ſententia prætextu huius conſilij ſapientis in quo fundata eſt, non erit propter defectum probationum, ſed propterea quod erit contra rationem iuris, vnde hoc ipſum, quod inſtrumenta poſtmodum nouiter reperta ſint, nõ eſt in cauſa quod ſententia ſit retractabilis hoc prætextu, quod conſilium ſapiẽtis ſit erroneum, hæc enim nihil commune habent, niſi error conſilij procederet ab eo quod conſulens ſecutus fuiſſet probationes falſas, & priuilegiatas, quo caſu non propter hoc quia ad conſilium ſapientis lata ſit ſententia, retractabitur, ſed propter a quod probationes quas iudex vel is qui loco iudicis habetur, ſecutus fuit, priuilegiatæ erant, & nunc reperiuntur falſæ.

Retenta tamen priori opinione magis communi.

Ampliatur notab. vt poſsit reſcindi res iudicata per conſilium peritioris doctoris in contrarium, ſecundum Iaſon.in dict.leg.admonendi, numer.47. cum concord. per eum.

Quintum exemplum notabile eſt, ſi ſtatutum diſpo-
40 neret quòd ex fama † quis condemnari poſſet, quia retractari poſſet ſententia reperta veritate. Caccialup.præalleg.& Cur.dict.leg.admonendi, numer.21.& in repetit.numer.47. & ita tenendum eſt, per leg.diui fratres. ff.de pœn.

Et reperi poſtea Tiraquell. ita ſingul. tenentem in tractat. de nobilit. capit.37. numero 96. & allegantem pro hoc Angel.in leg.1. C.ſentent. reſcin. non poſſeſſ. & in leg.diuus. ff.eodem. verſicul.adde quòd vbicunque, & Curt. Seniorem in dicta lege admonendi, colum.4.

Sextum exemplum notabilius eſt, ſi ſtatutum diſpo-
41 neret, quod in criminalibus contumax † pro confeſſo habeatur, vt fere vbique adeſt, nam condemnatus ex hac confeſsione ficta, retractari poterit ſententia ope reſtitutionis in integrum, repertis nouiter teſtibus innocentiæ ſuæ, Curt.præalleg.num.21.

Et ita tenendum ait, tam ante ſententiam, quàm poſtea, quicquid dixerit Aret.in conſil.147.viſa conſultatione &c.& mihi placet per d.l.diui fratres, & per leg.1. §.ſi quis vltro.ff.de quæſtion.a maioritate rationis, & reperi poſtea idem tenentem Boſſ.in tit. de remed.contra
42 bannum, nu.4.qui dicit quod hæc ſententia † nunquam tranſit in rem iudicatam.

Articulus IIII.

43 AD quartum, An ſcilicet † neceſſe ſit ꝙ iudex has ſolas probationes priuilegiatas ſecutus fuerit, & nõ aliunde motus fuerit.

Communis omnium doctor.concluſio eſt, quod ſic. Ita vt ſi iudex aliunde aliquo modo motus fuiſſet, ſententia hoc prætextu non retractaretur. Rom.in d.l.admonendi, numer.37.& ibi Cato Sachus numer.23.allegans Innoc.in capit.in præſentia, de renunciat. Idem firmant Ptolom.in dict.leg.admonendi, numer.8.in fine, & Caccialup.numer.7. late comprobans hoc poſt Soc. in d.c.fi.extra de iureiu.Cur.in 1.lect.num.12. & Io.de Prato num.21.verſic.quarta limitatio.&c.neque diſcrepantem inueni.

Et videtur ſuaderi hæc concluſio optima ratione, nã ſi iudex abſque his priuilegiatis probationibus eodem modo ſententiã tuliſſet, puta quia ex alijs legitimis probationibus eodem modo ferri poterat, & debebat, non debet hoc argumentum aliarum probationum, ex eo ꝙ priuilegiatæ ſunt, diminuere vigorem ſententiæ, vt quæ ſine eis irreſciſsibilis erat, per eas retractabilis reddatur, contra l.1.C.de rei vx.act.cum alijs ſimil.

44 Amplia hanc concluſionem † vt procedat etiam ecõuerſo quodammodo, verbi gratia ſi actor nihil probauit, & iudex qui deberet reum abſoluere, tamen voluit ad maiorem cautelam, & ex abundanti deferre iuramentum reo, & poſtea abſoluit, nam non retractabitur hæc ſententia ex beneficio d.l.admonendi, ſecundũ Caccialup.ibi num.7.verſic.adde etiam, poſt Paul.de Caſt.ibi.

Sed idem Caccialup. ſub eodem num. in eius diſtinctione videtur reſidere in quadam reſtrictione, & ſub num.28.clare contrarium tenere, & idem tenet D.meus Eugen.in ſuo compend.d.l.admonendi, num 29.verſic. amplia primo &c.

Ego puto dicendum quod ſi conſtat iudicem nunquam abſoluturum fuiſſe ipſum reum niſi iuraſſet, etiã ſi actor nihil probaſſet, puta propter actoris prærogatiuam, quia non peteret niſi ſibi deberetur, & qui diceret ſe nõ poſſe iuſtificare petitionem ſuam propter amiſſa inſtrumenta, & ideo iudex cogeret reum ad iurandum, hoc caſu bene loqueretur D.meus, & Caccialup. ſub d. num.28. Alias autem puto veriorem ampliationem, per rationem ſupra adductam in concluſione.

Articulus V.

45 AD quintum, An ſcilicet † hæc retractatio fiat ipſo iure, vel ope reſtitutionis in integrum.

Videtur quod ipſo iure.

Primo, quia hæc retractatio fuit permiſſa ex conſtitutionib.principũ, & ſic iure ciuili, vnde perpetuo &c.

Secundo, quia aliàs nulla adeſſet ſpecialitas in caſu dict.leg.admonendi, quoniam extra caſum illius legis ſuccurritur ex generali clauſula, vt videbimus in ſequẽ. quæſt.

Tertiò, per tex.d.l.admonendi, vbi verba diriguntur ad partem, ergo &c.

Quartò, quia ita tenent doctor.communiter. Gul.& Raph.in d.l.admonendi. Socin.in cap.final. de iureiur. Roman.dict.l.admonendi, num.... Caccialup.num.7. Coraſ.numero 37.in fine, Rip.num.15.in fine, & Iaſ. num.10.vbi in fine idem firmat, & tenet poſt longam

diſputa-

longam diſputationem quam habet ibi de hoc plenius, quàm cæteri, & ſequitur demum Excellentiſ. D. meus Eugen.ibi cart.5.verſic.tertius caſus.

In contrarium eſt magis communis opinio aliorum, & hanc tenent in primis alij magis communiter in d. l. admonendi, Bart. Bal. Alex. & alij & de communi atteſtantur omnes iſti, Alber.ibi, Paul.& Ptolom.colum.1. Caccialup.num.3.Curt.numer. 8. & in repet.nume.35. in fine, vbi pluries hoc teſtatur Orian. nu.12.Iaſo.plenè cum concordan.numer.6.& in repet.num. 10.vbi de cõmuni omnium.Zaſi.in l.diuus,nume.4.de re iud.& eandem magis communém ait Mantua in ſuo ſing. 370.

Primo per d.l admonendi.ibi, ex integro cauſam agere, iuncta diffinitione reſtitutionis in integrum.

Secundo, per l.ſeruo inuito. §. cum prætor, & ibi gl. ff.ad Treb.

Tertio per l.diui fratres.ff.de poen.arguendo a fortiori, cum ibi ſimus in criminalibus.

Quarto per l.diuus. ff. de re iud. arguendo pariter a fortiori.

Sed aduertendum eſt circa omnia iura iſta, quod probationes de quibus ibi, fuerunt legitimæ, & regulares nõ autem priuilegiatæ.

Pro concordia igitur dicebant quidam, quòd neq. ope reſtitutionis, neque ipſo iure fiat iſta retractatio, ſed ex remedio d.l.admonendi, & ita dicebant quidam Mod. Peruſ.vt refert ibi Ptolom.numero. 3. qui ſuper hoc cogitandum relinquit, & vt refert ibi Caccialu.num.4.dominus quoque ſuus idem tenet, & refert idem voluiſſe Fulgoſ.

Et hoc per d.l.admonendi, in verbo permittitur, qđ verbum ad partem dirigitur, & ideo ſubintrant not. per gloſſ.in l.de pupillo.§. ſi is, in gl.fin.ff.de op. noui nunciat.& Bart.in l.1.ff.de cond.ex leg.

Sed hoc confundi poteſt per l.2.C.ſi ex falſ.inſtr. iuncta l.diuus.ff.de re iud.

46 Ego igitur plenius † reaſſumendo, diſtinguendum, & concludendũ etiam ita arbitror, cõſiderando tres caſus.

47 Primus caſus eſt, † quando certum eſt, quod ille qui iurauit per errorem, & ignorãtiam facti peierauit, & tũc omnes conſentiunt, quod ope reſtitutionis in integrum hæc retractatio fiat, vt ego aduerti, & in ſpecie ex iis qui tenent primam opinionem, Caccialu.num.7.poſt Odofre.Gul.Paul.de Caſtr.& Bald.in d.l.admonendi.

48 Secundus caſus, † quando certum eſt, quòd ille qui iurauit, ſciẽter, & ꝑ dolũ iurauit falſũ, puta, quia ſciebat, ꝙ aderant inſtrumenta ad fauorem aduerſarii, & hoc caſu omnes conueniunt in hoc, quòd ipſo iure fiat retractatio, nec aliqua reſtitutione opus ſit, vt originaliter tenuit Iacob. Butrig.& ſequuntur doct.in d.l.admonendi.Pau. de Caſt.num.6.qui communem dicit. Cato Sacchus ibi in repet.num.35.verſi.magis enim.Iaſ.num.10.verſi.limita, & dicit Ioann. Coraſ.ibi, quod hoc caſu omnes fatentur hanc ſententiam in hoc caſu veram eſſe, vt per eum numer.34.& ita dicunt procedere text.in dict. leg. cum ante.

Ampliariq; poteſt, vt hoc caſu retractari poſsit etiam per actionem de dolo, Mant.ſing.361. in fine, cum ſine eo non poſsit falſum ſciẽter committi, & idẽ vult Gabr. de reſt.in int.concl.2.nu.7. qui de communi.

49 Limitatur ecõuerſo, vt non procedat, quando † reus iurauit, nam tũc ope reſtitutionis &c. Ita Ioann.de Prato ibi num.9.in fine. Sed ego hoc non puto verum, quia adeſt eadem ratio in hoc caſu, quæ adeſt in eo quando iurauit actor.

50 Tertius caſus eſt, † quando dubium eſt, an ſcienter & doloſe, an vero per errorem iuratum fuerit.

Et hoc caſu poteſt procedere dubitatio, & controuerſia opinionum de qua ſupra. In qua difficultate ego puto veriorem, & tenendam poſteriorem ſententiam, quæ eſt etiam magis communis.

51 Ea ratione, quia † ſententia quæ non continet in ſe defectũ ſubſtantialem, nõ eſt nulla ipſo iure, neq. ipſo iure retractabilis, neq. de hoc datur caſus ab his, qui cõtrariũ tenent, & vtique certũ eſt, quod defectus probationis in proceſſu, non eſt defectus ſubſtantialis, qui poſsit cauſare nullitatem ſententiæ; ſed tantum iniquitatem, & iniuſtitiam illius, quos quidem non ipſo iure, ſed ope appellationis, vbi illa locũ habere poteſt, vel ope reſtitutionis, vbi difficilius appellandi, vt hic, retractare poteſt.

Præterea ſententiæ, quæ feruntur ſuper probationibus priuilegiatis, licet non dicantur facere vnquam tranſitum in rem iudicatam, vt prædixi artic.præc. tamen nõ reperitur, quod ipſo iure reſcindantur, ſed reſcindantur ope appellationis, vel reſtitutionis, vt in caſibus quos ibi congeſsi, videri poteſt.

Et ita tenendo, ſecundam opinionem communem.

Ad contraria reſpon.ſic.

Ad primum, quod conſtitutiones principum non inducunt aliquid de nouo in caſu iſto, ſed æquitatem prætoris ſequuntur, & per hoc facit l.prima.in fine, iuncta l. 2.ff.ex quibus cauſis maior.

52 Præterea dici poteſt, quod † querela etiam inofficioſi teſtamenti iure ciuili introducta eſt, & tamen non durat perpetuo, nec ipſo iure, ſed officio iudicis competit, quod quinquennio tantum durat.

Ad ſecundum reſpõ. quod ſuccurritur extra caſum d. l.admonendi, quando adeſt iuſta cauſa, propter quã quis fuit impeditus producere inſtrumenta illa, ſed in caſu d. l.admonendi ſuccurritur, etiam ſi nulla adſit cauſa impedimenti, ſed tantum, quia aduerſarius peierauit, & ſic præualet periurium aduerſarij volũtati ipſius nõ producentis. Poteſt etiam reſpon.vt per Cur. ibi num.8.

Ad tertium reſpond. quod non propterea ſequitur, quod retractatio ipſo iure fiat, ex eo quia verba dirigũtur ad partem, vt apparet d. l. ſecunda.C.ſi ex falſ. inſtr. iuncta l.diuus.ff. de re iud.

Ad Quartum, dic quod alia opinio eſt magis communis, vt ex prædictis conſtat.

Vel quod opinio prima procedere poteſt in ſecundo caſu ſupra deducto, in verſi. ſecundus caſus eſt &c.

Concluſio igitur ſit, quod regulariter ſententia lata ſuper probationibus priuilegiatis, & in ſpecie ſuper iuramento ſuppletorio, retractatur per inſtrumenta nouiter reperta, non quidem ipſo iure, ſed ope reſtitutionis in integrum.

Quam limita primo, niſi is, qui iurauit doloſe, & ſcienter peierauerit, vt dixi ſupra d. verſi. ſecundus caſus eſt.

53 Limita ſecũdo, niſi lata eſſet † ſentẽtia cõtra abſentẽ, tunc enim ipſo iure retractatur. Ioan.de Prato in d.l.admonendi, numer.9. De hoc tamen plenius dicam infra quæſtio 77.art.7.

54 Limita tertio † vt non procedat, ſi in ſententia ſit expreſſa cauſa eius, ſcilicet iuramentum, tunc enim ipſo iure retractatur, ita ſing. Rip.in d.l.admonendi.numer.16. poſt Bald.ibi quod nota diligenter.

55 Limita quarto, vt procedat † quando reus vult agere, ſecus ſi agentẽ vult per exceptionẽ repellere, tunc enim non eſſe neceſſariam reſtitutionem in integrũ vult Rip. ibi num.ſexto.per l.qui agnitis ff. de except. Sed ego dixi quid ſentiam ſupra proxime verſicul. ſecundus caſus, in fine.

56 Limita quinto in modo practicandi, † Quia poteſt ad cautelam libellari ſic, peto ſententiam declarari nullam, & ſi qua fuit, retractari ope reſtitutionis in integrũ, & non poterit reijci ille libellus tanquam generalis, vt notat Mantua ſing.360. num. 2.

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata contra fiſcum, vel rempublicam an retractetur ope reſtitutionis in integrum, prætextu inſtrumentorum nouiter repertorum.*
2 *In fiſco quid.*
3 *Specialitatis ratio, quia fiſcus per alios regitur, & quia contra eum ſolent teſtamenta occultari.*
4 *In republica autem quid.*
5 *An idem in alijs vniuerſitatibus, communitatibus, & cæt.*
6 *An idem ſi velit reſtitui in integrum contra aliam cõmunitatem, vel rempublicam.*
7 *Reſtitutio in integrum an competat eccleſiæ in hoc caſu prætextu inſtrumentorum nouiter repertorum, ex eo tantum quia eccleſia eſt.*
8 *Declaratur c.ſuborta.in fin.de re iud.*
9 *Authoris opinio, vt hoc caſu eccleſia reſtituatur non iure fiſci, ſed iure minoris, ſi adminiſtratores eius fuerunt negligentes in inſtrumentis reperiendis, ſi verò diligentiam fecerunt, tunc ex clauſula generali, vt quilibet maior.*
10 *Sententia an retractetur per inſtrumenta nouiter reperta, quando fuit lata contra minorem, vel pupillum.*
Authoris diſtinctio.
Quid de reſtitutione ex clauſula generali.
Quid de ea, quæ competit ex prærogatiua ætatis.
11 *Quid in pupillo.*
12 *Quid in minore, articulus dubius.*
13 *Authoris diſtinctio, aut negligenter ſe geſſit in inſtrumentis requirendis, & ſuccurritur ex edicto iſto minorum. Aut fecit diligentiam, & tunc ex clauſula generali, ſi iuſto impedimento non potuit.*
14 *Reſtitutio in integrum ex edicto minorum, & ex clauſula generali quoad effectum differunt.*
15 *Sententia an retractetur ope reſtitutionis in integrum propter inſtrumenta nouiter reperta, quando fuit lata contra furioſos, prodigos, & huiuſmodi qui per alios reguntur.*
16 *Quid in furioſis, & prodigis.*
17 *Quid in alijs perſonis, quæ per alios reguntur.*
18 *Quid in vniuerſitate.*
19 *Quid in liberali cauſa.*
20 *Et quid ſi huiuſmodi perſonis daretur regreſſus contra eorum adminiſtratores.*
21 *Et an hæc reſtitutio poſſit impetrari ab alijs, quàm a ſupremo principe.*
22 *Et hoc an procedat, quando reſtitutio hæc propter inſtrumenta nouiter reperta peteretur ex ſola prærogatiua perſonarum prædictarum. ſecus verò ſi ex clauſula generali ob iuſtum impedimentum.*
23 *Et an procedant prædicta, ſi perſonę prædictæ negligentiam adhibuerint in reperiendis huiuſmodi inſtrumentis, & 24.*
25 *Et quid ſi caſu & fortuna reperire non potuerunt, diſtingue ſecundum authoris opinionem, an petatur reſtitutio vt a quolibet maiore, vel vt a fiſco, republica &c.*
26 *Reſtitutio iſta intra quantum tempus perſonis prædictis detur.*
27 *Et an verior opinio ſit quod regulariter quadriennium non triennium detur. & num. 28.*
29 *Authoris comprobatio ex triplici diſtinctionis capite deſumpta.*
30 *Perſonis prædictis an ſuccurratur in caſu, de quo agitur, ipſo iure, vel ope reſtitutionis in integrum.*
31 *Quid quando ſententia fuit lata dolo partis, vel ex prævaricatione aduocati, vel ambitione, & ſordibus ipſius iudicis.*
32 *Et an his caſibus detur etiam actio in factum contra aduerſarium propter dolum commiſſum, quæ actio perpetua eſt.*
33 *Et quid quando non interuenerunt dolus, prævaricatio, ambitio, vel ſordes prædicta.*
34 *Sententia non poteſt dici nulla ex defectu probationum.*
35 *Perſonæ iſtæ priuilegiatæ reſtituuntur propter inſtrumenta nouiter reperta abſq. eo quod probent legitime impeditos ſe fuiſſe.*
Quod in alijs priuatis non contingit, & in hoc dicũtur priuilegiati fiſcus.
36 *Republica, vniuerſitas, caſtrum &c.*
Minor.
Pupillus.
Furioſus, prodigus, & huiuſmodi.

QVAESTIO LXXV.

De reſtitutione in integrum aduerſus rem iudicatam, propter inſtrumenta nouiter reperta, quando fuit lata contra fiſcum, Rempublicam, vel alias perſonas priuilegiatas.

RVrſus concluſio illa de qua ſupra, quòd ſcilicet aduerſus rem iudicatam non datur reſtitutio in integrum prætextu inſtrumentorum nouiter repertorum, recipit aliam ſolennem limitationem, de qua intendo plenè agere in præſenti quæſtione. Illa autem eſt, an d. concluſio procedat, quando ſententia fuit lata contra fiſcum, rempublicam, vel aliam perſonam ſimilem priuilegiatam. Quę quidẽ dubitatio cum alias recipiat dubitationes, hiſce quinq. articulis ſubdiuidi & expediri põt.

Primò, An detur reſtitutio aduerſus rem iudicatam ipſi fiſco, vel reipublicæ propter inſtrumenta nouiter reperta.

Secundo, An eadem reſtitutio concedatur eccleſiæ.

Tertio, An pupillo, vel minori.

Quarto, An furioſis, prodigis, vel alijs huiuſmodi, qui per alios reguntur.

Quinto, Quid ſi iſtæ perſonæ in inſtrumẽtis reperiendis negligentiam adhibuerint.

Sexto, Intra quantum tempus prædictis perſonis ſuccurratur.

Articulus I.

1 AD primum, An ſcilicet detur † reſtitutio aduerſus rem iudicatam ipſi fiſco, vel reipublicæ prætextu inſtrumentorum nouiter repertorum.

2 In fiſco † quidem tex. eſt apertus, quòd ſic, in l. 1. C. de ſent. adu. fiſcum latis, & hoc dicunt doct. eſſe ſpeciale fauore fiſci.

3 Quæ autem ſit ratio ſpecialitatis, poteſt dici, quia † cũ fiſcus per perſonas aliorum regatur, videtur ei ſuccurrẽdum, ſi per illorum incuriam, & negligẽtiam inſtrumenta non fuerunt ab initio tempeſtiue reperta.

Vel quia contra fiſcum ſolent occultari inſtrumenta pro eo facientia, & ideo odio occultantium illa hoc conſtitutum fuit, vt in ſimili in l. de his. ff. de tranſ.

4 In republica autem † idem ex omnium intentione concludendum eſt.

Primò,

Primò, quia ſic conſtitutum eſſe in cauſa publica, dicit text. in l. imperatores. ff. de re iudic. & ibi omnes tradunt, & gl. Bart. Ang. & alij in d. l. prima. C. de ſent. adu. fiſc. latis. gl. in l. ſub ſpecie, in gl. fin. C. de re iud. gloſſ. in l. admonendi, in 1. gloſſ. magna, & ibi Paul. numer. 11. & Curt. num. 18. ff. de iureiur. Iaſ. in d. l. imperatores, num. 8. & ibi Alber. num. 1. qui pulchre etiam diſtinguit, an & quando hæc ſententia lata contra rempublicam ſit ipſo iure nulla, & reſtitutione opus non ſit. Felin. in cap. ſuborta, num. 16. de re iudic. & in terminis ipſius reipublicæ Mar. Anguſciola conſil. 15. num. 2.

5 Amplia, vt idem dicendum ſit † in qualibet communitate, per ea quæ dixi ſup. in prima par. q. . . . art. . . .

6 Amplia ſecundò, vt procedat † etiam ſi velit reſtitui contra aliam communitatem, rempublicam, &c. Maur. cap. 420. exemplo pupillorum.

Sed tu intellige hoc ſecũdum diſtinctionem l. minor filiofam. ff. de minor. videlicet, an vterque, vel alter tantum tractet de damno euitando vel lucro captando &c.

Articulus II.

7 AD ſecundum, An ſcilicet hæc reſtitutio † competat eccleſiæ.

Videtur quod non.

Per text. fortiter ſtringentem pro hoc in capit. ſuborta, in fi. de re iud. & dicit Iaſ. in d. l. imperatores, nu. 8. hunc text. multum ſtringere pro hac ſententia.

Sed contra eſt communis omnium doctorum ſententia.

Et ita tenent gloſ. in d. l. imperatores, in verbo publico, & in d. l. 1. in fin. gloſſæ primę. C. de ſenten. adu. fiſc. latis. & gloſ. in d. l. ſub ſpecie. C. de re iud. in gloſſ. fin. & gloſſ. in l. ſub prætextu, in princip. ff. de tranſact. & ibi Alexand. numero quarto dicens ita ſentire gloſſam, & doctores in cap. inter monaſterium, de re iud. & Bart. in d. l. imperatores, num. . . . & Iaſon. ibi num. 8. in princ. Paul. de Caſtr. in d. l. admonendi, numero 11. Gemin. in cap. 1. in fine de reſtit. in integ. in 6. D. Ant. in cap. cum olim. numer. 45. & num. 58. de priuil. per illum text. & Mar. Anguſc. conſil. 15. num. 2.

Primo arg. l. fin. C. de ſacroſanct. eccl.

Secundo, quia iura eccleſiæ dicuntur publica, can. ius publicum 1. diſtinct. & Angel. in §. ſi minor. Auth. de non alien.

Tertio etiam facit d. c. cum olim, de priuil. præſupponendo, quòd ibi Abb. S. Petri, de quo in tex. fuiſſet ſemel excluſus a petitione renouationis priuilegij illius, propter contradict. epiſc. Eugub.

Et ita ego tenendum puto, ratione de qua ſup. in fiſco, art. præced.

8 Ad contrarium difficilis videtur † reſponſio. Nam primo loco pro ſol. inquit Iaſ. d. num. 8. quod loquitur in priuilegio, quod a iudicibus reuocari potuiſſet etiam ſi fuiſſet exibitum, ſubdens rationem rationis, quia odioſum eſt priuilegium &c.

Sed non placet, quod iudex ſine cauſa hoc facere potuiſſet.

Præterea datur reſtitutio, ſi falſi teſtes, vel inſtrumenta nouiter detegantur, licet ſi prius cognitum fuiſſet de falſitate hac, potuiſſet per iudices hæc exceptio non attendi, vt l. prima. C. ſi ex falſis inſtr. in fine, & l. fin. C. de fid. inſtrum. & Bart. Paul. de Caſtr. Alexan. Iaſ. & alij in l. diuus. ff. de re iud. & alij communiter alibi, vt per Boe. deciſ. 2. poſt princ. & dicam inſ. q. ſeq. art. 2.

Secũdo reſp. Goff. quod ille tex. intelligitur quo ad retractandam ſententiam ipſo iure prætextu priuilegij nouiter reperti, non aũt quicquam dicit quin poſſit ope reſtitutionis in integrum, vt not. in eo tex. in add. in marg.

Sed certè videtur diuinatiua ſolut. quia text. ſimpliciter abnegat retractari poſſe ſententiam.

Tertio igitur Abb. pro ſolu. inquit, quòd eccleſia nõ poterit reſtitui iure maioris ex clauſula generali, ſicut poſſet hoc caſu fiſcus vel reſpublica, & hoc negat ille text. ſed bene poterit reſtitui iure minoris, cui eccleſia penitus æquiparatur. cap. 1. de reſt. in integ.

Sed aduerte, quia hæc ſol. nil aliud eſt niſi fateri contrarium, certum enim eſt, quod ſi eccleſia, vel eius adminiſtratores per negligentiam omiſiſſent priuilegium exhibere, daretur reſtitutio iure minorum.

Ego, vt prædixi, veram puto concluſionem docto-
9 rum, ſed intelligenda ſit, vt ſcilicet eccleſia † reſtituatur iure minorum non fiſci, ſi quidem adminiſtratores eius per negligentiam omiſerunt inſtrumenta producere, ſi vero fecerunt omnem diligentiam, & reperire non potuerunt, tunc detur reſtitutio, non ex priuilegio ſpeciali ipſius ſicut datur fiſco, vel reipublicæ, ſed ex clauſula generali propter iuſtum impedimentum, vel ignoratiam inſtrumenti, de qua reſtitutione dixi ſup. q. 73. art. . . & in ſumma per omnia dico idem in eccleſia, quod dicam in minore inf. ar. ſeq. in ſecundo membro, & poterit ſtare ſol. Abb. & remanebit declarata concluſio communis doctorum, quemadmodum procedere debeat.

Quid autem reſultet reſtitui iure minorum, vel fiſci vel ex clauſula generali, vt quilibet maior, dicam infr. art. ſeq. in fin.

Articulus III.

10 AD tertium, † An ſcilicet hæc reſtitutio in integrum propter inſtrumenta nouiter reperta concedatur pupillo, vel minori.

Breuiter dicito ſic.

Aut quærimus, an detur eis ex eadem æquitate ex qua conceditur quandoque maioribus, & vtique dubium non eſt, quod eis quandoque dabitur, ea ſaltem ratione, ne in pari caſu æquitatis ſint peioris conditionis ipſi minores, quam maiores.

Caſus autem iſtos colliges ſupra ex duabus præcedentibus quæſtionibus.

Aut quærimus an detur eis ex prærogatiua ætatis, ſicut datur reipublicæ, vel eccleſiæ ex prærogatiua illarũ.

Et tunc diſtingue.

11 Aut loquimur de pupillo, † & in eo omnes cõcordãt, quòd dabitur reſtitutio, gloſſæ communiter in l. ſub ſpecie. C. de re iud. in l. ſub prætextu. C. de tranſ. in l. imperatores. ff. de re iudic. & ibi Bart. & Iaſ. num. 8. Paul. de Caſtr. in d. l. admonendi, nu. 11. & Bàrt. in l. vnica. C. de ſent. adu. fiſc. latis. num. 7. Mar. Anguſc. conſil. 15. nu. 2.

Et poteſt eſſe ratio clara, quia reſpublica, & pupillus æquiparantur. l. reſpublica. C. ex quib. cauſ. maior.

12 Aut loquimur de minore, & dubitari † poteſt.

Videtur enim, quod ei nõ detur hæc reſtitutio ex priuilegio ſuæ ætatis, vt voluit Bald. in d. l. 1. C. de ſent. adu. fiſ. latis. & add. ad Bart. in d. l. imperatores. ff. de re iud.

In contrarium ſentiunt, & inclinant alij magis communiter, Bart. in d. l. imperatores, ita ſimpliciter loquẽs, licet addentes in marg. intelligant eum loqui in pupillo non autem in adulto, idem vult gl. in l. 1. C. de iure reip. lib. 11. dum æquiparat rempublicam, minorem & pupillum quoad reſtitutionem aduerſus ſententiam.

Idem quoque videtur tenere Alex. in dict. l. imperatores. nume. 4. dum allegat gl. in l. 2. C. de vſuſ. Idem ſentit Iaſ. ibi num. 8. in princip. dum allegat l. rempublicã. C. ex quib. cauſ. maior. Fulgoſ. in d. l. ſub ſpecie, num. 1. idem vult expreſſe Curt. in repetit. d. l. admonendi, nu. 8. vt ex ratione eius colligitur, & idem Iaſ. ibi clare tenet in repet. num. 45. & Soc. Sen. reg. 361. num. 2. dicens de

hoc eſſe gloſſas in d.l.ſub ſpecie, & in d.l.imperatores. Facitque pro hoc l.minor adito.ff.de minor.inducendo prout clare induci poteſt.

Pro concordia dicebat Alex.in d.l.ſub prætextu, nu. quarto, quòd minor nõ poterit reſtitui vt minor ex clauſula generali, ſed bene ex capite minoris ætatis, & idem vult Curt. in d.l.ſub prætextu, numero 13. & Abba.in d.c.ſuborta, num.5.de re iud. & ita tenet Cæſal. conſil. 7.col.1.per totum lib.1. & Paul.de Caſtr.conſil.101.in fin.lib.2.idem vult in eccleſia.

Ex quo infertur, quòd ſi minor fecit quicquid diligẽs paterfam. feciſſet pro ſuis probationibus reperiendis, ceſſabit in eo reſtitutio ex capite ætatis.

Hæc declaratio habet in ſe veritatem, ſed non plene diſſoluit difficultates.

13 Ego igitur dico ſic. Aut minor negligenter ſe geſsit in inſtrumentis alijsve probationibus reperiendis, & tũc detur ei reſtitutio ex capite ętatis, ex edicto minorũ.

Aut fecit eam diligentiam quam quilibet maior feciſſet pro illis reperiendis, & tunc non dabitur ei reſtitutio ex edicto minorũ, ſed bene ſuccurretur ei ex clauſula generali, vti ſuccuritur cuilibet maiori, quando ex iuſta ignorantia vel alio impedimento inſtrumenta reperire tempeſtiue non potuit, de quo dixi ſupra q.73.artic.... & ſic intelligo quod dicebat Alexand.præall.quòd non detur ei reſtitutio ex clauſula generali vt minori, quia non reperitur in hoc quòd æquiparetur reipublicæ, ſed bene vt cuilibet minori.

14 Quid autem referat reſtitui ex clauſula † generali ex ſpeciali prærogatiua perſonæ, an vero ex cauſa iuſti, & legitimi impedimenti, ego dixi ſupra in 1.vol.q.3.art.1. verſ.ego puto &c.vſque ad fi.vbi vide omnino.

Articulus IV.

15 AD quartum, An ſcilicet † hæc reſtitutio in integrũ propter inſtrumenta nouiter reperta concedatur furioſis, prodigis, & cæteris huiuſmodi qui per alios reguntur.

Concluſio eſt quòd ſic, prout omnes proxime allegãdi concludunt.

16 Et quidem in furioſis, & prodigis † ita in ſpecie concludunt Bart.in d.l.imperatores, num.1.Iaſ.nu.9.& ibi Alex.oſtendit eſſe communem Curt.in d.l.admonendi, in repet.num.18.Soc.Senior regula 361.nu.3. Vant.de nullit.§.ex defectus proceſſus, nu.132.& Cremenſ.ſing. 119.in add.& Euerar.in loco a min.ad fur.Per regulam gl.in l.2.C.de cur.fur. quæ dicit huiuſmodi perſonas æquiparari pupillis.l.Fulcin.§.adeo.ff.ex quib.cau.in poſſeſſ.eatur.& facit etiam l.debitor.§.fin.cum ll.ſequ.ff.de priuileg.cred.

17 Item in omnibus alijs perſonis, † quæ per alios reguntur idem tenet Felyn.in cap.ſuborta, num.17.de iud.per eandem gloſſam.

18 Item in vniuerſitate † Pet.Foll. in addit.ad Marantã. §.& quandoque appellatur, num.98.poſt Rom.conſil. 423.& Mauric.cap.420.

19 Item liberali cauſa. † Bart.in d.l.imperatores. in fine & Iaſ.num.9.Cato Sacchus in d.l.admonendi, num.3. Socin.ſenior reg.361.num.4.

Per regulam l.2.ſi liber.ing. eſſe dicatur &c.in fine.

29 Amplia prædicta omnia † vt procedat, etiam ſi huiuſmodi perſonis quæ per alios regũtur, daretur regreſſus, & recurſus contra eorum adminiſtratores, puta ꝙ eſſent ſoluendo &c.

Alber.in l.imperatores, ante finẽ. ff.de re iud. & Iaſ. numer.11.& ratio colligitur ex his, quæ dixi ſup.1.q.3. art.in fin.

Limita vero econtra, vt hæc reſtitutio non poſsit impetrari niſi a principe ſupremo ita in fiſco ſing. dixit Boſſ.in tit.ſi aduer.rem iud.num.9.per totum, vbi poſt diſputationem ita demum concludit.

Ex eo quia inquit hanc reſtitutionem dari potius ex gratia, quam ex iuſtitia, vnde &c.& ita intelligit d.l.diui. fratres.ff.de pœn.

22 Sed ſubintellige hoc, † vt procedat, quando peteretur hæc reſtitutio propter inſtrumenta de nouo reperta ex ſola prærogatiua perſonarum iſtarum, ſecus vero, ſi vel propter negligentiam earundem, vel propter iuſtũ impedimentũ &c.tunc enim reſtitutio competeret de iuſtitia, ſicut cuilibet minori, vel maiori, ex edictis ordinarijs, de minor.& ex quib.cauſ.mai. & ita idẽmet Bart. declarat, & bene, in præall.tit.ſi aduer.rem iud.num.9.

Articulus V.

23 AD quintum, An † prædicta procedant, ſi perſonæ prædictæ negligentiam adhibuerint in reperiendis inſtumentis.

Aduertendum eſt, quod iſte articulus modicum tangitur a doctoribus, ſed tamen explicatione indiget propter intelligentiam terminorum.

Et licet ſolutio eius pendeat ab his, quæ dixi aliàs ſupra quæſtione tertia artic.1. in fin.tamen hic paucis recolligenda ſunt, quæ pro extricatione huius difficultatis neceſſaria ſunt.

Diſtingue igitur duos caſus.

24 Primus eſt, † quando perſonæ huiuſmodi negligentiam adhibuerũt in reperiendis huiuſmodi inſtrumentis, vel teſtibus &c.

Et hoc caſu conclude, quòd reſtitutio quidem eis dabitur, vt dicunt Paul.de Caſtr.conſil.257.num...lib.2. & Boer.deciſ.307.col.2.ad finem.

Sed ego dico, ꝙ erit reſtitutio propria iuſtitiæ, quæ ex edicto minorum deſcendit, & quæ propterea a quolibet Inferiori a principe dari poterit, & in hoc & propter hoc diligenter eſt aduertendum.

25 Secundus eſt, † quando perſonæ huiuſmodi non adhibuerunt negligentiam aliquam, ſed caſu & fortuna reperire non potuerunt, & tunc ego dico, quòd aut volũt reſtitui, vt quilibet maior, qui propter probabilem ignorantiam, vel aliud iuſtum impedimentum inſtrumenta reperire non potuit, & vtique probato impedimento dabitur reſtitutio eis, vt cuilibet maiori non priuilegiato.

Aut volunt reſtitui, vt fiſcus, vel reſpublica, vel eccleſia, vel pupillus, vel alia perſona eiuſmodi priuilegiata, etiam non docto de legitimo impedimento, & dico, ꝙ dabitur eis reſtitutio, ſed ex gratia a principe tantum ex prærogatiua ſpeciali perſonæ, vt dicebat Boſsius in tit. ſi aduerſ.rem iud. num.9. qui ita debet intelligi, & declarari, & remanent declarati iſti termini reſtitutionum, non ita paſsim ab omnibus cogniti.

Articulus VI.

26 AD ſextum † Intra quantum ſcilicet tempus perſonis prædictis ſuccurratur; & an ipſo iure, vel ope reſtitutionis.

Huius dubitationis occaſionem dedit l.1.C.de ſent. aduer.fiſc.latis, lib.10.vb fit mentio triennij, & l.fi.C.de tẽp.in int.reſt.vbi de quadriennio generaliter ſtatuitur.

Quid ergo hæc ita varie? Doctores in locis ordinarijs non aperte hanc difficultatem explicant, & ideo.

Fac duas inſpectiones.

27 Prima eſt, † intra quantum tempus ſuccurratur perſonis prædictis.

Secunda eſt, an ſuccurratur ipſo iure, an verò ſit neceſſaria ſemper reſtitutio in integrum.

Circa

Digitized by Google

Circa primam variæ ſunt ſententiæ.

Prima opinio eſt, quod auxilium iſtud ſit perpetuum, ſicut cæteræ actiones, vt voluit Fulgoſ. in d.l. admonendi. ff. de iureiuran. & in l. ſi ex falſis, nume. 5. C. de tranſ. & alij quàm plures de quibus q. præc. art. fi.

Sed hæc ſententia quomodo reprobetur, collige ex his, quæ dixi d. art. fi.

Secunda opinio eſt, quod immo hoc remedium detur intra triennium duntaxat, & prout eſt expreſſum in d.l. 1. C. de ſent. aduer. fiſc. latis. lib. 10.

Et quod d.l. 1. non ſit correcta hodie. prout tenet Sal in d.l. ſub ſpecie.

Quia inquit, quod d.l. 1. fuit facta poſt l. fi. C. de temp. in int. reſt.

Sed hoc eſt manifeſte falſum, prout ex ſerie imperatorum qui has duas leges condiderunt, conſtat.

Præterea inquit, non poteſt fieri comparatio inter priuilegiatos prædictos, & priuatum; quia priuatus, neque olim, neque hodie reſtituitur ex hac cauſa probationis nouiter repertæ.

Sed reſpond. quod hoc non eſt factum ratione alicuius comparationis, ſed conſtitutum eſt, vt in prædictis perſonis hoc ipſum, ſcilicet inſtrumenta non fuiſſe tempeſtiue reperta, ſit iuſta cauſa reſtitutionis in integrũ, ſicut in alijs perſonis abſentia, infirmitas &c.

Et ideo videtur non eſſe parcius ſubueniendum huiuſmodi priuilegiatis in ſuo caſu, quàm priuatis in ſuo.

Tertia igitur opinio eſt, quod quando prædicti reſtituuntur nõ ſpeciali priuilegio, ſed aliqua iuſta de cauſa, puta ex cauſa iuſtæ & probabilis ignorantiæ, tunc detur quadriẽniũ, ſicut alijs priuatis, ne ſint deterioris conditionis quã illi, ſi vero reſtituantur ex priuilegio ſpeciali, id eſt tanquam negligentes, tunc triennium tantum dari debeat, ita dixit Paul. de Caſtr. in dicta l. ſub ſpecie. & dicit eſſe ipſam veritatem, & ita debere intelligi Salycet. præalleg.

Sed aduerte, quia reſpublica, fiſcus, minor, & cæteri, de quibus ſupra, prius etiam reſtituebantur ex capite priuilegij perſonalis, quia eccleſia, pupillus, fiſcus &c. & ſic d.l. fi. C. de tempo. in int. reſtit. quando quadriennium introduxit, etiam quoad pręfatas perſonas introduxit, & ſi dicas quod nos non loquimur de reſtitutione ordinaria, quæ prædictis datur, tanquam minori, vel eccleſiæ, vel reipublicæ regulariter ex titu. de minor. ſed de alia quæ competit etiã vbi non adfuit negligẽtia, vt dicebat Alex. in d.l. ſub prætextu, num. 4. dico quod hoc caſu non culpabili Paulus de Caſt. vult dari quadriennium.

Quamobrem doctores magis communiter ſteterunt
28 in ea opinione, & concluſione generali, † quod hoc caſu
quoque quadriennium detur, & ita tenent Bart. in dict. l.
1. C. de ſenten. aduer. fiſc. latis, libro 10. numero 3. Paul.
de Caſtro in d.l. Imperatores. poſt princip. Bald. in d. l.
ſub ſpecie, C. de re iudic. & de communi teſtatur Alex.
in d.l. Imperatores. numero ſexto, & Franc. Lucan. in tractat. de priuil. fiſci. numero 55.

Moti, quia non debent eſſe deterioris conditionis iſti priuilegiati, quàm quilibet priuatus.

Sed certe iſta ſola ratio non ſufficit, quia iſti priuilegiati releuantur in alio, quia reſtituuntur etiam abſque eo quod legitime impediti fuerint.

Quid igitur?

Ego puto veram hanc vltimam communem ſenten-
29 tiam conſiderando ſic. † Aut enim prædictæ perſonæ
priuilegiatæ volunt reſtitui, quia legitimo impedimento fuerunt impediti, & tũc quare eis nõn debeat dari quadrienniũ ſicut debet dari cæteris maioribus, nulla ſuadet ratio, & hoc ipſum fatentur præfati pene omnes.

Aut volunt reſtitui ex capite negligentiæ, & edicto minorum, & tunc pariter ſi eis competit reſtitutio ſicut minoribus ex illo edicto, prout competit eccleſiæ, reipublicæ, pupillo, vniuerſitati, & ſecundum plurimorũ ſententiam etiam fiſco, & conſequenter omnibus penè prędictis perſonis priuiligiatis, nulla adeſt ratio quare eiſdem non debeat dari eadem reſtitutio quæ datur minoribus.

Aut volunt reſtitui ex priuilegio ſpeciali perſonæ, licet in cæteris eis non daretur reſtitutio ex edicto minorum, & tunc, quia hæc reſtitutio datur ex eadem æquitate & ratione, qua datur minoribus, & conſequẽter debet eſſe einſdem naturæ, & effectus cuius eſt reſtitutio ex edicto minorum, vt dixi ſupra q. 3. artic. primo, in fine, ſequitur quod debet durare quadriẽnio, neque plus, neq; minus, ſicut & illa durat, vt d.l. fi. C. de temp. in int. reſt. & hæc in ſumma vt patet ex prædictis, eſt ſecurior, communior, & æquior opinio.

30 Circa ſecundum † duos caſus diſtingue.

31 Primus caſus eſt, † quando ſententia lata fuit dolo partis, vel ex præuaricatione aduocati, vel ambitione, & ſordibus ipſius iudicis, & tunc doctores videntur concordare in hoc, quòd prædictis perſonis priuilegiatis ipſo iure ſuccurratur.

Ea eo quia ſi in hoc caſu alijs omnibus etiam priuatis ope reſtitutionis ſuccurritur, vt dixi ſupra quæſtio. ſecunda articu. . . præſatis debet ipſo iure ſuccurri ad hoc vt in aliquo priuilegiati ſint. Ita gloſ. in d.l. imperatores. ff. de re iud. & ibid. Paul. & Alex. qui de communi teſtatur, & qui in hoc caſu intelligendus eſt, idem gl. in l. 1. C. de ſent. adu. fiſ. latis, lib. 10. & glo. in d.l. admonendi.

Et adducitur etiam pro hoc dicta l. 1. in verbo retractari.

32 Et extenditur, † vt hoc caſu detur etiam actio in factũ
contra aduerſarium, propter dolum commiſſum, quæ actio eſt perpetua. l. ſi hominem. ff. mand.

33 Secũdus caſus eſt, † quãdo nõ interuenit dolus vel ſor
des, vel gratia, vel præuaricatio &c. & tunc dubitari poteſt.

Videtur enim, quòd non ſit opus reſtitutione in integrum etiam hoc caſu, prout tenuit Bald. in d.l. ſub ſpecie, num. 2. C. de re iudi. & idem in terminis voluit Euerar. in ſua centu. in loco a furioſ. ad mente captos, verſi. item & tertio.

Et facit, quia hoc quoque caſu nullum aderit priuilegium præallegatorum, ſi reſtitutione indigebunt, cum quilibet priuatus reſtituatur ex legitimo impedimento, vt ſupra dixi, vel ex edicto minorum, ſi ſit minor vel eccleſia, vel reſpublica, vel alius mino. in hoc æquiparatis.

Sed in contrarium eſt communis ſententia, quam tenuit gloſa in d.l. prima. C. de ſentent. aduer. fiſc. latis, & cum ea tranſeunt omnes præalleg. communiter. prout de communi teſtatur Marius Anguſc. conſil. 15. numero 1. poſt docto. in §. rurſus. inſtitut. de action. & in dict. l. ſi ex falſo.

Et facit d.l. 1. in verbo, retractari, quia ſi ſententia eſſet ipſo iure nulla, non eſſet opus retractione.

34 Præterea, & melius probatur, † quia ex defectu probationum non poteſt dici nulla, ſententia, neque hoc reperitur alicubi, vt dixi ſup. q. præc. art. . . vbi latius deduxi, & per hanc rationem ita teneo cum communi.

35 Ad contrarium reſp. quod priuilegium † pręfatorum ſatis conſiſtet in hoc, quod cum cæteri priuati regulariter non reſtituantur in integrum prætextu inſtrumentorum nouiter repertorum, vt dixi ſupra q. 73. ar. 1. niſi probent legitimum impedimentum, vel niſi probent ſe eſſe minores, & facilitate propria eſſe lapſos, iſti in hoc caſu ſi voluerint vti beneficio huius reſtitutionis, quæ datur fiſco ex priuilegio ſpeciali, & ipſis ad ſimilitudinem eius ſatis erit, quod allegent ſe eſſe de ijs, qui hoc priuilegio continentur &c.

SVMMARIVM.

1 *Inſtrumenta nouiter reperta quæ dicantur.*
2 *Per inſtrumenta nouiter reperta regulariter non retractatur ſententia.*
3 *Inſtrumenta quæ ignorata fuerunt, vel haberi non potuerunt ante ſententiam dicuntur nouiter reperta.*
4 *De inſtrumentis nouiter repertis, quæ dicta ſunt, an procedant in inſtrumentis nouiter fabricatis poſt rem iudicatam.*
5 *Authoris diſtinctio, an fuerint fabricata ab ipſo victo tantum, an de conſenſu ambarum partium.*
6 *De inſtrumentis, quæ dicta ſunt, procedunt in teſtibus nouiter repertis.*
7 *Quid in reſtitutio. ex Edicto minorum.*
8 *Regula circa timorem ſubornationis teſtium, de qua in cap. fraternitatis, de teſtibus. habet locum non ſolum in terris Eccleſiæ, ſed etiam Imperij.*
9 *Teſtes poſt publicationem proceſſus, & didicita teſtificata ope reſtitutionis produci poſſunt, & examinari.*
10 *Et multo magis ſi eſſent teſtes magis fide digni quàm alij primo examinati.*
11 *Teſtes iſti an ipſo iure admittantur, an vero ope reſtitutionis.*
12 *An concluſio de qua ſub numero ſexto non procedat niſi concurrentibus duobus; primo, quòd iſti teſtes non.*
13 *Potuerint haberi niſi hodie. Secundo, quod ſciant aliquid quod maxime conferat ad retractationem rei iudicatæ.*
14 *Et an procedat, quando peteretur hæc reſtitutio ad reprobandos teſtes alias in cauſa examinatos.*
15 *Et an quando fuit examinatus magnus numerus teſtium.*
16 *Authoris diſtinctio in hoc, an iudex refrenauerit magnum numerum teſtium, vel non.*
17 *Et an procedat, quando victus potuit didiciſſe teſtificata.*
18 *Cautela authoris circa hoc prima quod curet videre teſtificata is, qui ſperat ſe poſſe habere teſtes.*
19 *Cautela alia, quod is, qui reſtitutionem petit, præſtet iuramentum, quod non animo calumniandi facit.*
20 *Reſtitutus aduerſus ſententiam propter inſtrumenta nouiter reperta, an poſſit vti in hoc iudicio etiam alijs inſtrumentis non nouiter repertis.*
21 *Authoris diſtinctio in hoc articulo.*
22 *Et quid ſi inſtrumentum prius cognitum eſſet principale, & nouiter repertum eſſet acceſſorium illius.*
23 *Et quid in teſtibus.*
24 *Inſtrumenta nouiter reperta fuiſſe, quomodo probetur.*
25 *Quis probet hoc, ſiue cui incumbat hoc onus probandi.*
26 *Declaratio ad l. admonendi, ibi, ſe reperiſſe dicat. ff. de iureiur.*
27 *An plenè, vel ſemiplenè probari debeat, ſicut quodlibet impedimentum regulariter probari ſolet.*
28 *Quid in impedimentis alijs, quæ non pendent à conſcientia impediti.*
29 *Quid in impedimentis pendentibus à conſcientia impediti veluti ignorantia.*
30 *Et quid ſi iſte, qui petit hanc reſtitutionem ſemel peierauſſet in hoc.*
31 *Periurus excluditur à multis priuilegijs, quæ alias quo ad fidem ei adhibendam competerent.*
32 *Et quid ſi periurus iſte pœnitentiam egiſſet de periurio primo.*
33 *Authoris opinio in hoc.*
34 *Et quid ſi iſte petens reſtitutionem ſemel, & bis ad ita iuramentum admiſſus fuiſſet.*
35 *Et quid ſi è contra probaretur inſtrumentū de quo agitur fuiſſe publicum, & notorium, & manifeſtum.*
36 *Et quid ſi iurans non eſſet omni exceptione maior videlicet ſi non eſſet integræ opinionis, & famæ.*
37 *Reſtitutio hæc, quæ datur ob inſtrumēta nouiter reperta duret quadriennio, an perpetuo.*
38 *Differentia horum temporum quo ad vtilitatem.*
39 *Reſtitutionis in integrum remedium ex conſtitutionibus principum deſcendit confirmatione, non inuentione.*
40 *An concluſio, de qua numer. 37. procedat etiam ſi poſt quadriennium conſtaret de bono iure ipſius victi per probationes nouiter repertas.*
41 *Et an ſi ageretur non ex clauſula generali, ſed ex conſtitutionibus principum.*
42 *Conſtitutiones principum, quatenus concedunt reſtitutionem ex clauſula generali aliquo caſu, concedunt procedēdo extenſiuè, ſeu deliberatiuè circa clauſulam generalem prætoris; ſi qua mihi iuſta cauſa &c.*

QVÆSTIO LXXVI.

De inſtrumentis nouiter repertis quædam generalia, neceſſaria pro declaratione eorum, quæ dicta ſunt in tribus quæſtionibus præcedentibus.

QVæ ſuperius dicta ſunt in tribus præcedentib. quæſtionibus de reſtitutione in integrum aduerſus rē iudicatam propter inſtrumenta nouiter reperta neceſſario indigent quibuſdam declarationibus generalibus, circa hos terminos, inſtrumenta nouiter reperta. Quæ ſcilicet intelligantur inſtrumenta nouiter reperta, & an idem in teſtibus nouiter repertis dicendum ſit, & ſimilia, quæ proxime ſubijciam: ideo neceſſe duxi ſubijcere immediate quæſtionem hanc ſeparatam, & illam ſex hiſce Articulis expedire.

Primò, quæ dicantur inſtrumenta nouiter reperta, & quę non.

Secundò, An quæ dicta ſunt de inſtrumentis nouiter repertis procedant in inſtrumentis nouiter fabricatis poſt rem iudicatam.

Tertiò, An quæ dicta ſunt de inſtrumentis, procedāt in teſtibus nouiter repertis.

Quartò, An vnà cum inſtrumentis, vel teſtibus nouiter repertis, poſsit vti quis etiam alijs non nouiter repertis.

Quintò, Quomodo probetur inſtrumenta fuiſſe nouiter reperta.

Sextò, Quanto tempore duret hæc reſtitutio in integrum, quæ datur prætextu inſtrumentorum nouiter repertorum.

Articulus I.

1 AD primum, Quæ ſcilicet dicantur inſtrumēta † nouiter reperta.

Dicunt doct. communiter, quod inſtrumenta nouiter reperta dicuntur illa, quæ quis ante ſniam & rem iudicatam ignorauit, vel, quæ etiam ſi ſciuit, tamen habere non

non potuit propter aliquod ineuitabile impedimẽtum. Ita Paul. de Caſtr. in d. l. admonendi, num. 8. ff. de iureiu. & Ptolom. ibi num. 11. allegans etiam not. in c. vt circa, de elect. idem Curt. in d. repet. nu. 59. in fin. & Rip. num. 19. & neminem reperi diſcrepantem.

Sed aduertendum eſt, quod licet hæc concluſio in ſe vera, & rationabilis ſit, & quod qui contrarium attentaret contra æquitatem ſentiret; tamen per eam confundi tur penitus regula communis iuris & doctorum, quod
2 ſ. per inſtrumenta nouiter reperta † regulariter non retractatur ſentẽtia ope reſt. in integ. de qua dixi ſupra q. 73. art. 2. nam clarum eſt, quod ſi inſtrumenta nõ potuerunt haberi, vel ignorata fuerunt ante ſententiam, competit reſtitutio, vt dixi ea. q. 73. art. 3. ergo vel inſtrumenta non dicentur nouiter reperta, vel propter illa dabitur reſtit. regulariter.

3 Ego igitur † dicerem, ꝙ negari non poteſt quin inſtrumenta, quæ ignorata fuerunt, vel haberi non potuerunt ante ſñiam dicantur nouiter poſtea reperta, & in hoc eſt vera cõis concluſio prædicta, ſed addi debet, qđ generaliter dici poteſt inſtrumẽta nouiter reperta, quoties in eo iudicio in quo quis victus eſt, ea non produxit, & hodie tanquam noua vult producere: tunc enim diſceptabitur an ex negligentiæ, vel impedimenti legitimi cauſa producere omiſerit, & hoc puto ſecurius.

Articulus II.

4 AD ſecundum, An † ſcilicet quæ dicta ſunt de inſtrumentis nouiter repertis procedant in inſtrumentis nouiter fabricatis poſt rem iudicatam.

Videtur quod non.

Quia non adeſt eadem ratio vt manifeſtum eſt; & propterea ita tenuit Bart. in d. l. admonendi, & ibi Angel. num. 3.

Sed contra eſt communis aliorum ſententia. Paul. de Caſt. in d. l. admonendi, num. 12. & ibi Roman. num. 7. Alexand. num. 15. Cato Sachus num. 8. & ſeq. Ptolom. num. 10. Caccialup. num. 20. Curt. num. 17. & in repet. nu. 49. Oria. num. 8. & Io. de Prat. num. 28. Rip. nu. 36. in fine, & de communi teſtatur Iaſ. præalleg. num. 35. dicens, quòd cum Bart. tenet ſolus Ang. & quod communiter reprobatur in hoc.

Et facit pro hac ſententia lex ſecunda. C. commun. vtr. iud. &c.

5 Ego † pro concordia ſic diſtinguendum puto, Aut hæc inſtrumenta fuerunt nouiter fabricata ab ipſo victo tantum, & procedit prima opinio Bartol. non potuit enim in præiudicium partis abſq; facto eius aliquid noui ſtatuere.

Aut inſtrumenta nouiter fabricata fuerunt de conſenſu ambarum partium, & tunc, Aut fuerunt fabricata ad hoc vt a ſententia recederetur, & procedit ſecunda opinio communis. Aut ad hoc, vt fieret quaſi noua tranſactio, & quaſi noua ſententia ferretur, & cum hoc partiũ conſenſu fieri non poſsit poſt tranſitum in iudicatum. l. ſi diuerſa, & ibi omnes. C. de tranſa. habebit adhuc locum prima opinio Bar. & ita eſt de intentione clara omnium pene allegatorum in ſecunda opinione, vt per Cato. in d. l. admonendi, num. 9. & per Coraſ. ibi num. 17. & Alex. num. 17. & ita pertranſirem in hoc articulo.

Articulus III.

6 AD tertium, † An ſcilicet quæ dicta ſunt de inſtrumentis procedant in teſtibus nouiter repertis.

Diſtingue duo capita.

7 Primum eſt, † quid in reſtitutione quæ petitur ex edicto minorum.

Secundum eſt, quid in ea quæ petitur ex edicto maiorum, &

Quoad primum, dic vt dixi ſupra q. 65. art. 12.

Quoad ſecundum dubitari poteſt.

Videtur enim quod non.

Propter timorem ſubornationis, & regulam propterea conſtitutam, de qua in c. fraternitatis, de teſtib. quã
8 non ſolum in terris eccleſiæ, ſed etiam imperij † procedere ex magis communi ait Bello. in conſil. 15. num. 8. & præalleg. D. meus Eugen. in d. l. admonendi, dicens, quod qui aliter de communi teſtantur, errant.

Præterea non videtur, quod debeat eſſe melioris conditionis quis poſt ſententiam, quàm ante &c.

Tertiò, quia tenere videtur Bald. in d. l. admonendi, col. 3. verſic. 3. quæro &c.

In contrarium tenent alij doctor. communiter. Innocent. in cap. cum veniſſent, verſic. credimus autem, de teſt. Idem vult gl. Bar. Bald. & Salicet. in l. fin. C. de reb. dub. Alber. in d. l. imperatores, numero ſecundo, verſic. ſed quia Iaſ. in d. l. imperatores. num. 10. & ita tenere ait Canon. in cap. fin de iureiuran. & doct. in d. l. admonendi, in fine ff. de iureiuran. Bart. ibi in fine, Paul. de Caſtr. numer. 13. Ptolom. numer. 5. Caccialup. num. 11. Curt. numero 38. Ioan. Prat. num. 11. Coraſ. numer. 43. Iaſon in fine in repet. numero 321. in fine, Boſſ. in tit. ſi aduer. rem iud. Mauric. cap. 390. in fine, & firmat præallegat. D. meus Eugen. in dict. l. admonendi, numer. 29. verſic. amplia ſexto. Villabol. commun. opinio. in verſ. reſtitutio, num. 47. vbi de communi teſtatur, & de communi quoque Iaſ. d. num. 10.

Et ita tenendum puto.

Pro quo facit in primis, quia vt inquiunt præalleg. hæc diſpoſitio eſt fauorabilis, ergo amplianda.

Præterea aliàs æquiparantur inſtrumenta, & teſtes. l. in exercendis. C. de fid. inſtr.

Quinimo teſtes dicuntur inſtrumenta, l. notionem. §. inſtrumentum. ff. de verbor. ſignific.

Et facit ultra prædicta in limit, quia datur reſtitutio ad examinandos teſtes poſt dictata teſtificata ſuper
9 eiſdem, vel directo contrarijs ex clauſula generali, propter iuſtam cauſam ignorantiæ, vel aliud legitimum impedimentum, vt per Innoc. in cap. vltra tertium, in gloſ. in verbo, nequibit, Bart. in authen. qui ſemel. ſub num. 12. verſic. ſed ſi illos. C. de probat. cum concordan. per Ant. Gabr. in tit. de teſtib. concluſ. 21. num. 51. & dixi ſupra, quæſt. 63. art. 12.

Quam tamen concluſionem intellige, vt dicam ſtatim in limit.

Ad contrarium reſpon. quòd vbi adeſt cauſa propter quam ab initio iſti teſtes non fuerunt examinati, ideſt vel ignorantia, vel aliud iuſtum impedimentũ, facit ceſſare timorẽ, & præſumptionẽ ſubornationis, ſicut alias in minore idem operatur imprudentia, & lapſus iuuenilis, vt dixi d. q. 45. artic. 11. verſic. ego autem, & dicam etiam prox. in limit.

Concluſio igitur ſit, quod ea quę dicta ſunt, de inſtrumentis nouiter repertis procedant etiam in teſtibus.

10 Ampliaturque † vt multo magis procedat, quando iſti teſtes nouiter reperti eſſent magis fide digni, quam alij primo examinati, ita ſing. vult Caccialup. in d. l. admonendi, num. 30. & Iaſ. ibi num. 41.

11 Limitatur è contra † aliquibus modis per doctores, & primo, vt non ipſo iure admittātur iſti teſtes, ſed ope reſtitutionis, & iſta eſt communis, ne quis te deciperet, de qua teſtatur ex omnium conſenſu Syluan. in conſil. 15. num. 5. lib. 1.

12 Limitatur † ſecundo, vt procedat ita demum ſi hæc duo concurrant, & probentur, aliàs non. Primum eſt, qđ nõ niſi hodie potuerint reperiri iſti noui teſtes, vel ſi re-

perti fuerunt,tamen haberi non potuerunt,puta quia de longinquo erant euocādi,& interim cauſa expedita fuit, & lata ſententia.

13 Alterum eſt, † quòd iſti teſtes nouiter reperti ſciant aliquid,quod maxime, & principaliter conſerat ad retractationem rei iudicatæ,& quo ſtante illa debeat omnino reuocari.Bal.in l.nam & poſtea.§. ſi minor. ff. de iur. & ibi Bar.& Paul.de Caſtr. & poſt eos Syluan.d.conſil.19. num.4.lib. 1.

14 Limitatur tertio, † vt non procedat, quando peteretur hęc reſtitutio ad reprobandos teſtes aliàs in cauſa ex aduerſo examinatos,Capyc.deciſ.62. in cauſa, & ſequitur idem Syluan.conſil.19.num.1.lib. 1.

Et ratio eſt,quia odioſa videtur hæc petitio,& reſtitutio ex clauſula generali non conceditur in odium alterius,arg.l.ſciendum.ff.ex quibus cauſ.maio.

15 Limitatur † quarto, vt non procedat quando eſſet examinatus magnus numerus teſtium,nam tunc prætextu aliorum teſtium nouiter repertorum, non dari hanc reſtitutionem dicit idem Syluan.d.conſi. 19.nu.4.

Et allegat dictum Inn.in c. auditis, extra de reſtitut. in integ.

Sed pace Syluani ego non puto veram hanc limitatio
16 nem ita ſimpliciter;† Sed ſic ſublimitandum puto.

Aut enim petens reſtitutionem petit hoc prætextu, quòd iudex reſtenauerit productionem teſtium,vel dilationes abbreuiauerit, & propterea non potuerit iſtos teſtes examinare,& tunc poteſt procedere eius dictum, & quod tradit Innoc.in d.c.auditis,ad finem.

Aut vero petit reſtitutionem ipſo prętextu;videlicet, quia non potuit habere prius ipſos teſtes, vel ignorauit eos:& tunc ſecus, quia non ſequitur examinauit multos teſtes, & ſuccubuit,ergo ſi nouos teſtes reperit,non debet admitti ad illos examinandos, quia nihilominus ſuccumberet,nam bene poteſt eſſe, quod illi noui teſtes ſciant,id quod neſciuerunt priores teſtes, licet tot in numero fuerint, & quod iſti noui ſufficiant ad victoriā, & Inno.nihil dicit contra hoc: Quinimo.remittit hoc arbitrio iudicis,qui(vt dixi ſupra limit. ſecunda)debebit cognoſcere,an iſti teſtes ſciant aliquid releuans,& ſufficiēs ad victoriam,& rettactationem rei iudicatæ.

17 Limitatur † quinto, vt procedat, quando victus non potuit didiciſſe teſtificata,aliàs ſecus quia quando illa vidit, & didicit,non ceſſat timor ſubornationis,& diſpoſitio cap.fraternitatis, de teſtib. & ità per hanc rationem tenet Iac.Butrig. in d.l. admonendi, in fine,& poſt eum Bart.ibi,& Caccialup.numer. 11.in fine,& demum firmat Curt.ibi in prima lect.in fine,& veriorem ait Ant. Gab.in tit.de teſtib.concluſ.11.numero 13 1.& dicit eſſe de mente Abba. in d.c.fraternitatis, & communem ait præal.D.meus Eugen.in d.l.admonendi,in 29.limit. in vlt.ampliat. illius. Sed in contrarium eſt illa cōmunis concluſio,quod quemadmodum minor poteſt nouos teſtes producere poſt didicita teſtificata, etiam ſuper iiſdem,vel directo contrarijs,vt deduxi plenè ſupra quæſt. 65.art.11.nu... Ita pariter & maior ex clauſula generali prætextu iuſti impedimenti, prout communem eſſe deduxi d. quæſt.65. & d.art.11. in ſecundo dubio nu... cum rationibus, & ampliationibus de quibus ibi, & idemmet Ant. Gabriel. hanc concluſionem ponit ſine controuerſia d.concl.11.nu.51. & propterea contra opinionem & limitationem ſupradictam tenent Felyn. in d.c.intimauit,nume. 3. verſic.4.aduerte,de teſt.& Curt. ſenior in d.l.admonendi, numero 40.vbi pulchre allegans Alber.ibi in fine. & Butr.in cap. fin de iure. Idem quoque tenet Coraſ.ibi num.43.& Iacob.ibi in fine primæ lect.& in repe.num.321.in fine allegans etiam alios contra Bart. quinimo dicit quod Bart. met contrarium vult in d.auth.qui ſemel,num.12.C.de probat.

Et mihi videtur verior & æquior ſententia, & bene fundata in d.communi concluſione,ad quam miror non aduertiſſe doctores qui hanc limitationem poſuerunt, quia neceſſe eſt vel illam communem concluſionem deſtruere,vel hanc limitationem non tenere,prout ego nō teneo propter quam illam concluſionem communem tenui,d.quęſt.65.articul.11.in ſecundo dubio,& per ea, quæ ibi dixi,idem firmo hic.

18 Ad cautelam † tamen ſuaderem alterum ex duobus, vt is,qui dum litigat,timet de hoc, quia non poteſt reperire teſtes, vel habere eos de quibus habet ſumum, quod ſcite poſſunt veritatem,non videat teſtificata,prout fieri ſolet Romæ à prædictis curialibus.

19 Vel vt is qui petit † hanc reſtitutionem,præſtet iuramentum quod non animo columniandi petit, ſed quia reuera fuit legitime impeditus iſtos teſtes nouos in prima inſtantia producere,vel quia ignorauit,ſecundū Soc. in tractat.de teſtibus,nume.126. poſt Specula.in titu.de reſtit.in integ.§.fin.& Felyn. d.cap.inſinuauit, nu.2. de teſt.vt dixi d.artic.11.& l.fi.verſic.& ad cautelam.

Articulus IV.

20 AD quartum,An ſcilicet is qui reſtitutus fuit † aduerſus rem iudicatā prætextu inſtrumētorū, vel teſtiū nouiter repertorum, poſsit in hoc iudicio reſtitutionis vti etiam alijs inſtrumentis non nouiter repertis.

Videtur quòd poſsit.

Quia veriſimile eſt, quòd vſus non fuerit alijs inſtrumentis prius repertis, & cognitis,quia abſq. illis poſtea repertis non proderant, nec ſufficiebant ad victoriam, vnde illis vna cum iſtis producere,& vti poterit,quia illis ſine iſtis dicetur vti non potuiſſe, ſi illa ſine iſtis non opitulabantur,argumen.l.argentarius.§.ſed an hoc procedat,ff.de edendo, & faciunt notata in c.ſeries,de teſt. & in l.certi.§.quoniam.ff.ſi cert.pet.

Sed contra eſt tex.in d.l.admonendi,ibi, quibus ſolis nunc vſurus ſit. ff. de iureiur.& per iſtum text. doctores vbique communiter,& in ſpecie Paul.de Caſtr.ibi num. 4.& Buer.dec.307. in fi. & Curt.Iun.conſil. 18. colu. 2. verſi. 3.& alij quos colliges ex limitatione ſeq. vel ex cōcluſione mea.

Per d. verbum, ſolis, & per hanc rationem,quia ſi in alijs fuit negligens non debet ei ſubueniri. l. non enim. ff.ex quib.cauſ.maio.

21 Ego pro reſolutione dico ſic. † Aut inſtrumēta nouiter reperta nil commune habent cum alijs prius cognitis,neque indigent adinuicem mutuis auxilijs ad victoriam, & clarum eſt quod ſolis nouiter repertis vti poterit,& ſic procedit vno modo regulariter communis concluſio,& d.l.admonendi, in ver.ſolis.

Aut inſtrumenta nouiter reperta non ſufficiunt ad victoriam abſque auxilio aliorū prius cognitorum,& tūc, Aut alia prius cognita fuerunt quidem producta,& quo ad ea non fuit adhibita negligētia, ſed non iurarunt, & tunc dico quòd ſi hodie propter repertionem nouorum inſtrumentorum vnà cum illis conferunt ad victoriam, is qui reſtitutus eſt, poterit vnà cum nouis etiam veteribus vti.& ita in hoc caſu tenēt expreſsè Caccialup.in d. l.admonendi,nu.14. & 15.Rip.n.22 & Coraſ.nu.76.& idem ſub nu.75.dicit,quòd etiam alij ita tenēt hoc caſu, & ſequitur etiam præall.D.meus in d.l. admonendi, nu. 29.verſicu.amplia tertio.poſt Angel.ibi, per d.l.argentarius.§.ſed an hoc.ff.de edendo.cū ſimilibus,ſupra adductis ꝓ prima opinione,q̄ in hoc caſu optime ꝓcedet.

Et ita ego tenendum puto,quicquid voluerint quidā antiqui,de quibus per Iaſ.& Caccialup.præal.per d.l.admonendi,in verbo ſolis,quia ſatis commode reſpondet, & ſatisfacit Coraſ.d.num.75.

Aut

Aut inſtrumenta prius cognita non fuerunt aliquo modo producta, & tunc aut hoc fuit factum ex mera negligentia, & procedit communis concluſio, & ratio illa quæ pro ea adducitur, ſcilicet quòd negligentia non meretur reſtitutionis auxilium d. l. non enim. ff. ex quibus cauſis maio.

Aut non fuit factum ex negligentia, ſed quia manifeſte conſtabat ex inſpectione eorundem, quod de iure non opitulabantur ad victoriam abſque illis, quæ poſtea reperta fuerunt, & tunc tene primam opinionem, quòd ſcilicet reſtitutus ad audientiam vtriſque vti poterit, prout ſingula dixit Rip. in dict. l. admonendi, n. 24.

22 Qui ampliat, † vt procedat etiam ſi inſtrumentum prius cognitum eſſet principale, & illud poſtea nouiter repertum eſſet acceſſorium illius.

Et mihi placet tam deciſio, quam ampliatio, quia eadem adeſt ratio, de qua ſupra, nam impedimentũ quod adfuit circa inſtrumenta nouiter reperta, propter quod produci non potuerunt, abſorbet ſecum, & corrodit negligẽtiam ſi quæ dici poteſt talis in non producendo inſtrumento veteri, quia ſcilicet ſine iſtis ſufficiebat ad victoriam: vnde cognitio illius, nil releuabat, ſi cum illo ſolo vincere non poterat: quinimo temere expenſam illant producendi feciſſet, ſi ſine iſtis nouiter repertis produxiſſet, vnde excuſari vt impeditus, non accuſari vt negligens poteſt.

Et hoc eſt æquius.

23 Prædicta in quibus † concluſum eſt reſtitutum poſſe vti etiam inſtrumentis veteribus vna cum nouis, reſtringunt quidam, vt non procedant in teſtibus propter timorem ſubornationis; ita Curt. in d. l. admonendi, num. 15. dicens ita communiter tenere Angel. Roman. & alios ibi.

Sed ego non conſentio cum præfatis in hoc.

Quia iſte timor ſubornationis non attenditur in hac reſtitutione, vt dixi ſupra artic. præceden. ſecundum cõmunem opinionẽ, vnde iſte timor, cũ non maior ineſſe poſsit in caſu iſto, quam regulariter inſit in huiuſmodi reſtitutionis conceſsione, non debet inducere iſtam iniquitatem in vtendis nouis teſtibus, quam oſtendimus non eſſe inducendam in vtendis nouis inſtrumentis.

Articulus V.

24 AD quintum, Quomodo † ſcilicet probetur inſtrumenta fuiſſe nouiter reperta.

Diſtingue duo capita.

Primum eſt, quis probet hoc, ſecundum quomodo probari debeat, ideſt in qua ſpecie probationis.

25 Circa primum † videtur, quod ſtetur aſſertioni illius qui dicit ſe nouiter reperiſſe, adeo quod onus probandi contrarium incumbat aduerſarijs, in primis per text. in d. l. admonẽdi, ibi, ſe reperiſſe dicat, ff. de iureiur. præſertim addendo & iungendo. l. ſi minorem. C. de reſt. in int. & quia ita tenet Ripa in d. l. admonendi, numer 28.

Sed contra eſt veritas, prout tenent omnes allegandi infra in ſeq. capite, & ita teneas, quia regulariter is qui impedimentum allegat, quare prius non potuerit iura ſua producere, debet illud probare per ea quæ dixi ſupra q. 38. art. primo, circa regulam & modum probandi impedimenta.

26 Ad contrarium reſp. quod debet intelligi † ille text. ſupplendo ſcilicet & probet, quia qui aliquid dicit probare debet. l. eum qui, cum alijs ſimil. ff. de proba. & ſic ſuppletio iſta de iure eſt.

Et ad dictum Ripæ reſp.

Quod intelligitur, aſſertioni ideſt iuratæ, quia regulariter impedimentum præſertim ignorantiæ iuramento probare ſufficit, vt dicam proxime ſeq. capite.

27 Circa ſecundum videtur, quod † plene probari debeat, ſicut quodlibet impedimentum regulariter probari ſolet, vt dixi d. q. 38. art. 3. & in hanc partem inclinat Curt. in prima lect. d. l. admonendi, num. 14. & Ioan. de Prato veteri num. 12. in fine.

In contrarium videtur communis ſententia, vt de ea teſtatur Coraſ. in d. l. admonendi, numero 61. & ab ea non eſſe diſcedẽdum fateri demum videtur Caccialup. ibi, & etiam alij, quòd ſcilicet iuramentum impediti ſufficiat. Moti ex eo, quia non eſt veriſimile quod qui non produxit inſtrumentum pro ſua cauſa faciens, id ex alio fecerit, quam quia ignorauerit illud, alias enim ſi non potuiſſet alio impedimento detentus proteſtatus fuiſſet in primo iudicio, & iudex expectaſſet, vel in præſenti vigore proteſtationis aliqua probatio non eſſet neceſſaria, atqui ignorantia regulariter probatur iuramento, cũ pendeat a conſcientia eius qui eam allegat, gloſ. in cap. vt circa. de electio. in ſexto. & dixi dicta quæſtio. 38. articul. 6.

28 Pro concordia, & veriori † ſententia ex intẽtione doctorum, ego dicerẽ ſic. Aut ſumus in impedimẽtis alijs quæ non pendent a conſcientia impediti, & in ijs ego puto verius quod plene probari debeat impedimẽtum, prout tenent in terminis iſtis Soc. in cap. ſi. de iureiurã. Caccialup. in d. l. admonendi, num. 13. & Ripa nu. 54. & moueor, quia regulariter iſta impedimenta plene probari debent, non autem ſufficit probatio per iuramentum, vt dixi ex communiori, & veriori opinione in d. q. 38. art. 3. vel ſaltem hoc caſu dicerem eſſe remittendũ arbitrio iudicis, prout eſſe ſecuriorem, & æquiorem ſententiam dixi ex communi d. art. 3. & idem vult Menoc. de arbit. iud. lib. 2. caſu 241. nu. 5. vbi ſentit hanc ſententiam Soc. Rip. & aliorum, & idem dicto lib. 2. caſu 118. num. 3. plene corroborat hanc de arbitrio iudicis, vnde non recedas ab altera prædictarum, & a ſecunda quæ eſt ſecurior.

29 Aut ſumus in impedimento † ignorantis, quod pendet a ſecreto cordis & conſcientiæ, & tunc intrepide teneo quod ſufficit probatio eius per iuramentum, prout doct. magis communiter in hoc concordant, Bald. in dicta l. admonendi, col. 2. verſ. 4. quæro, Angel. ibi num. 3. Pau. de Caſt. num. 8. Cato Sachus num. 19. Ptolom. n. 4. Caccialup. nume. 12. qui teſtatur de communi legiſtarum, Curt. ibi in prima lect. num. 14. qui pariter de communi. Roma. num. 17. Coraſ. num. 57. Rip. nume. 55. & de communi & D. meus ibi car. 4. in fine, & alibi Guid. Papę quæſt. 244. nu. 3. & Menoc. de arb. iud. libr. 2. cen. 3. caſu 241. num. 4. & vltra hoc idem generaliter tenent omnes illi quos congeſsi d. quæſt. 38. art. 6. in princ. vbi communem eſſe oſtendi, quòd impedimentum ignorãtiæ regulariter iuramento probari ſufficit.

Et ratio eſt ibi ex tex. & gloſ. ibi in d. c. vt circa, de elect. in 6. cum ſimil.

Et facit in propoſito pulcher tex. in c. paſtoralis. de except. intelligendo eum, quod non ſolum in dilatorijs, ſed etiam in peremptorijs loquatur, prout intelligunt Abb. Fel. & alii ibi.

Facit etiam l. non omnes. §. a barbaris. ff. de re mil.

Et hac concluſione retenta, quæ omnium conſenſu recepta & de iure veriſsima eſt.

30 Limita eam quadrupliciter, & primo, vt non procedat, quando iſte ſemel peieraſſet in hoc. Roman. in d. l. admonendi, num. 19. Cato ibi numero. 19. Caccialup. num. 12. Curt. iun. repet. num. 16. Coraſ. nu. 62. Menoc. d. lib. 2. caſu 138. num. 4. & Marſ. de fideiuſ. num. 168. & ſeqq.

Per can. paruuli 22. q. 5. & auth. ei qui iurat. C. de bo. auth. iud. poſsid.

Sed contrarium in hoc ſenſit Rip. in d. l. admonendi, num. 56.

Arg.

Digitized by Google

Arg.l.in arenam.C.de inof.teſtam.& ibi glo.& in l. viro.ff.ſol.matr.

Ego breuiter dico veram limitationem, tum per d. can.paruuli.22.q.5.

51 Tum quia † periurus excluditur a multis alijs priui legijs,quæ alias ei competerent quoad fidem ei adhibē dam,vt latiſsime & plene proſequitur Marſ.præal.d.n. 168.& ſeqq.& corrobora per ea quæ dicam in 4. limit.

32 Sublimitant tamen, † & modificant hanc limitationem, niſi iſte periurus pœnitentiam egiſſet de periurio primo,vt poſt Abb.in cap.per tuas de ſimo. tradit pro ſing.Mant.ſing.415.per c.teſtimonium de teſtib.

Sed mihi videtur probare contrarium ille text.ibi dū excipiendo caſum noſtrum,inquit preterquam pro reatu periurij,& gloſſ.ad literam hoc notat, contra præallegatos.

33 Vnde dicerem ſic,quod † iſte periurus allegat ſolum pro ſe quòd de primo periurio pœnitentiam egit,& minime admittendus eſt,per d.c.teſtimonium, & gloſſam ibi,vbi expreſſum, ſi vero allegat etiam quod reſtitutus fuit ab omni infamia & nota periurij,tunc dicut dicam infra circa reſtitutionem gratioſam,q 96.artic.1.& ſeq.

34 Limitatur † ſecūdo niſi ſemel & bis quis ad hoc iuramētum admiſſus fuiſſet,& vellet iterū admitti, quia nō audiretur,Roma.in d.l.admonendi,n.17. Cato Sachus num.19.Ptolom.nu.4.Caccialup.num.12.Cur.in repe. num.15.cum concord.Coraſ.nume.63. verſic.rurſus.& dicit ipſe quod hæc habilitas non niſi ſemel concedi debet.

Per text.ſingul.in l.fin.in fin.ff.de bon. author. iud. poſsid.

Sed aduertendum eſt,quod in primis quatenus allegatur quòd non niſi ſemel admittatur, non probat,quia illud quando non adeſt cauſa concedendi ſecundam exemplationem diſponitur,ſecus vero ſi ſubſit cauſa,& iuretur quod nō calumniandi &cæt. prout hic nos quoq. præſupponimus. Quatenus vero deinde adducitur ille tex.quod non amplius quam bis admittatur quis ad hoc beneficium,bene probat in ſuis terminis ille text.ſed videtur mihi, quod diuerſa ſit ratio terminorum de quibus ibi a terminis noſtris, nam non agimus hic de concedenda hac reſtitutione ſemel, vel pluries, hoc enim eſt diſcuſſum,& determinatum alibi per nos ſupra q.16.articul.1.& ſeq.ſed de modo probandi cauſam reſtitutionis in caſu quo veniat reſtitutio concedēda,vnde ſi caſus & æquitas poſtularet, vt reſtitutio hoc prætextu inſtrumentorum nouiter repertorum pluries concedenda veniret,non video, quare qualibet vice nō deberet admitti ipſe impeditus ad probandum eius impedimentum ignorantiæ iuramento proprio, præſertim cum ſi prima vice non conſtat quod peierauerit,iniquum videatur eum non admittere ad iurandum etiam alijs vicibus in eodem caſu.

35 Limitatur † tertio vt non procedat,ſi contra probaretur inſtrumentum de quo agitur fuiſſe notorium, publicum,& manifeſtum,& in ſumma pars aduerſa vellet probare ſcientiam ipſius petentis reſtitutionem in integrum:nam audiri deberet, & iuramentum huiuſmodi non concederetur,ita poſt Oldr.conſi.3.Fely.in d.c. paſtoralis. nu.6.verſ.hoc autem,de except. cum concord. Coraſ.in d.l.admonendi.n.25. cum exemplis in ſimili. & idem vult Rip.ibi,numer. 55. dum inquit quod hoc de iuramento non procedit, quando petens reſtitutionem haberet præſumptiones contra ſe, & ita tenet etiā D.meus Eugen.ibi limit.3.car.5.in prin. & veriſsimum puto.

36 Limitatur † quarto vt non procedat, quando iurans non eſſet omni exceptione maior,videlicet ſi non eſſet bonæ opinionis,& famæ.gl. in c.ſignificaſti,verſ.ſi ita eſt, de homicid.Bal.in l.falſus,col.3.C.de fur. Dec.cōſ. 37.colum.4.numer... verſic.3.prin.Aym.de antiq.tēp. in 1.ſectione,num.33.Eugen.vt præall.cart.5. & pulchre per plura ſimilia Marſ.de fide inſt.num. 69. & ſeqq. & comprobatur hæc limitatio a limitatione prima de qua ſupra,& illa per generalitatem iſtius confirmatur.

Articulus VI.

37 AD ſextum,† An ſcilicet hæc reſtitutio in integrum, quæ datur propter inſtrumenta nouiter reperta, duret perpetuo,an quadriennio tantum.

38 Vtilitas conſiſtit in hoc,† quia ſi perpetuo durat,non præſumitur ei niſi ſpatio 30.annorum,ſed incepit currere ſtatim a die læſionis hoc tempus, ſi vero durat quadriennio tantum, præſcribitur quidem ſpatio quatuor annorum,ſed non incipit currere hoc tempus niſi a die ſcientiæ,ſecundum Rip.in dicta l.admonendi,num.17. ff.de iureiur.& dixi plene ſup.q.20.art.4.

Videtur autem quod ſit perpetuum hoc remedium.

Primo,quia ex conſtitutionibus princip. deſcendit, vt dic.l.Imperatores.ff.de re iud.ergo.&c.inſt. de perp. & temp.act.in princ.

Secundo per c.cum venerabilis.ff. de excep.

Tertio quia ita tenent Fulgo. in d. l.admonendi,nu. 8.& in l.ſi ex fallis,num.5.C.de tranſact. & Aret.nu.... in fine.Idem Fulgo.l.fi.in fine, C. ſi ex falſ. inſtrum. & in l.querelam.C.de falſis,verſ.mihi ergo,& in l.1.num. 4.ff.de reſt.in integ.

Sed contra eſt magis communis ſententia. Bar. in l. qui agnitis.ff.de excep.Cyn.in d.l.ſi ex falſis,vt ibi Alexan. num.7.in fine,Cur.num.24.qui de communi teſtatur.Pau.de Caſt.in l.1.num.4.C.ſi ex falſis, & ibi nu.7. in fine.& idem in l.admonendi,num.7. & ibi Alex. nu. 5.Cur.in prima lect.numer.9.qui de communi, Iaſo.in repet.nume.10 in fine, qui de magis communi & Rip. num.17.qui communem & tenendam ait, & ibi præal. D.meus car.5.verſ.tertium,Abb.hoc idem vult in c.ex literis,nu.11.de reſtit.in integ.Hipp.de Marſ.conſ.82. num.3.lib.1.& hanc regulariter tenendam eſſe,vult Socin.in capit.2.num.81.de crim.falſi,vbi de communi & ita tenendum eſt,pro qua facit d.l.diuus.ff.de re iud.iūcta gloſſa ibi in fine,quam communiter aprobari ait Alexan.dicta l.admonendi. num.5.

Secundo facit l.fi.C.de temp.in int.reſtit. iuncta l.legatus.ff.ex quib. cau. maio.

Et ratio clara eſt,quia ſi non redditur diuerſa ratio, quare diuerſum ius in hac conſtitui debeat,quare nō debet eſſe quadriennium,ſicut in reſtitutione ex edicto minorum,& in cæteris ex edicto maiorum?

Ad contraria reſp.ſic.

Ad primum,quod ex conſtitutionibus principum de-
39 ſcendit confirmatione non autem inuentione, † vnde
&c.& pro hoc facit l.2.ff.ex quib.cau.maio. iungendo. l.legatus,& l.ſed & ſi per prætorem.§.quoties,ver.vnde quoties &c.

Ad ſecundum,quod ibi agitur de accuſatione falſi, quæ non mirum ſi perpetua eſt,cum remedium ordinarium ſit &c.

Concluſio igitur ſit,quod hæc quoque reſtitutio regulariter quadriennio tantum durat,non perpetuo.

40 Ampliaturque † vt procedat,etiam ſi poſt quadriennium conſtaret de iure ipſius læſi per probationes nouiter repertas,Reug.2.232.ergo dixi ſupra quæſt. 29. art. 11.num.89.

42 Limitatur † ſecundo, vt procedat,quando ageretur ex clauſula generali,ſed ſecus ex conſtitutionibus principum,ita Luc.in cap.2.nu.85.de crim.falſi,ſic concordans opinionem Fulgoſ.cum communi.

Sed

Digitized by Google

42 Sed ego dico, quod cum hæ conſtitutiones † principum ſpecialiter concedentes reſtitutionem in aliquo caſu, æquitate, qua concedit regulariter prætor, & generaliter in omnibus caſibus vbicunque æquitas ſuggerit ex clauſula generali, nil aliud ſit quam ſpecialis confirmatio iuris prætorij in eo caſu, quia viſum eſt principibus in eo caſu adeſſe iuſtam cauſam reſtituendi, & clauſulã generalem prætoris complecti poſſe caſum illum, ſequitur, quod ſicut aliæ reſtitutiones quæ ex clauſula generali conceduntur, quia non reperitur in eo caſu ſpecialis confirmatio principis quadriennio tantum durant, ita quoque & iſtę, modus enim agendi iſte non differt in alio a clauſula generali, niſi in quo differt ſpecialis a generali, & ideo ſi generaliter hoc remedium quadriennio finitur, vbi ex iuſta cauſa in genere impeditur, quare non debet quadriennio finiri, quãdo ex iuſta cauſa ſpecialiter conſtituta poſtulatur? Tene ergo ſimpliciter communem concluſionem, abſque hac reſtrictione quoad modum agendi.

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata ex falſis probationibus, quib. remedijs retractetur vltra ipſum remedium reſtitutionis in integrum, & num. 2.*

3 *Quid quando ipſe victus vult vt tam victor quam teſtes ab eo inducti puniantur de falſitate.*

4 *Quid quando vult intereſſe ſuum tantum proſequi, & diſtingue vſque ad nu. 8.*

8 *Accuſationis falſi remedium an contra huiuſmodi ſententiam detur, &*

9 *Quanto tempore duret hoc remedium in ſpiritualibus.*

10 *Et quid in profanis.*

11 *Sententia lata ex falſis probationibus an retractetur. Actione ciuili in factum ad intereſſe, vel exceptione falſi, & num. 12.*

13 *Aut vt exceptio iſta proponi poſſit.*

14 *Et quid ſi ad retardandum executionem obijceretur.*

15 *Exceptio falſi an contra huiuſmodi ſententiam opponi poſſit, antequam obtineatur reſtitutio in integrum.*

16 *Quis effectus oriatur ex hac reſolutione, vnde quaritur.*

17 *An exceptio iſta ſit perpetua, an vero quadriennio finiatur.*

18 *Authoris opinio & diſtinctio, in hoc, vſque ad n. 22.*

21 *Et an prædicta procedant quoad repetitionem indebiti ſoluti.*

22 *Exceptio iſta an ſit perpetua quando dolo victoris falſitas commiſſa eſſet.*

23 *Doli exceptio & actio, quando concurrant cum remedio reſtitutionis in integrum.*

24 *Exceptio falſi, & doli non ſunt idem, licet dolus in eo præſupponatur contra quem excipit.*

25 *Sententia hac vbi non poteſt perpetuo reſcindi per viã exceptionis falſi, poterit tamen per viam denunciationis Euangelicæ.*

26 *Exceptio iſta an vltra quadriennium duret, quando incidenter proponeretur vna cum reſtitutione.*

27 *Et an quando per ſententiam ſeu rem iudicatam non fuit extinctum ius partis.*

28 *Sententia lata ex falſis probationibus an poſſit etiam reſcindi remedio nullitatis, quod non.*

29 *Sententia nunquam eſt ipſo iure nulla, vbi non deficiunt ſubſtantialia iudicij, etiam ſi probationes deficiant.*

30 *Concluſio de qua ſupra num. 28. an procedat in pluribus caſibus num. 31. 32. 33. & 34. remiſſiue ad ſequentes articulos.*

35 *Sententia lata ex falſis probationibus an ſit ipſo iure nulla, quando lata fuit contra minorem.*

36 *Et an idem ſit in ſententia lata contra eccleſiam.*

37 *Et an idem in ſententia lata contra rempublicam, ciuitatem &c.*

38 *Et an idem ſi ſententia non propter falſas probationes ſed per ſordes vel gratiam lata fuit.*

39 *Sententia lata contra abſentem ex falſis probationib. an ſit ipſo iure nulla.*

Diſtinguuntur caſus.

40 *Quid quando non interuenit dolus aduerſarij.*

41 *Quid quando interuenit dolus aduerſarij.*

42 *Authoris opinio in hoc.*

43 *Sententia lata ex falſis probationibus dolo aduerſarij an ſit ipſo iure nulla, an vero auxilio reſtitutionis reſcindatur.*

45 *Dolus victoris quomodo in hoc caſu probet.*

46 *Decretum interpoſitum ex falſis probationibus an ſit ipſo iure nullum an ope reſtitutionis reſcindatur.*

47 *Quid ſi in decreto non fuit expreſſa falſa cauſa.*

48 *Quid ſi partim vera partim falſa ex cauſa fuerit interpoſitum.*

49 *Quid in reſcripto ex falſa cauſa petito.*

50 *Quid in interlocutoria, ſeu decreto modici præiudicij.*

51 *Sententia lata ex falſis probationibus, an ſit ipſo iure nulla, quando falſitas fuit commiſſa circa ſubſtantialia iudicij, quòd ſic.*

53 *Et quid ſi per ſordes, vel gratiam ſententia lata ſit.*

54 *Et quid ſi falſitas conſiſteret circa facta iudicij, & hoc ad inſtantiam partis factum eſſet.*

55 *In tranſactione, an idem quod in ſententia hoc caſu dicendum ſit.*

56 *In tranſactione magis bona fides requiri videtur, quã in iudicij s.*

QVAESTIO. LXXVII.

De reſciſſione rei iudicatæ, eo prætextu, quod lata fuerit ex falſis probationibus. Et in primis agitur in hac quæſtione de alijs remedijs quibus reſcindi poteſt in hoc caſu præter remediũ reſtitutionis in integrum.

QVando ſententia fuit lata ex falſis teſtibus, vel inſtrumentis, vel alijs probationibus, iuris æquitas multifariam multiſque modis ſuccurrit ipſi victo, tam ex eo, quod ipſe non debet indebite damnum pati, quã ex eo, quod aduerſarius victor non debet indebite ex ſua malitia, & dolo præmium conſequi, ideoque factus fuit propterea de hoc integer titulus. C. ſi ex falſis &c. & etiam alibi legiſlatores auxilium pollicentur ipſis læſis, vt in l. diuus. ff. de re iud. & in l. eum qui agnitis. ff. de except. & in l. ſi ex falſis C. de tranſact. & alibi, multaq. inde colliguntur remedia ad fauorem eorum, contra quos hoc modo ſnīæ latæ fuerũt, vltra ipſum notiſsimũ remediũ reſtitutionis in integrum. Et propterea mihi viſum fuit antequam ad remedium reſtitutionis aduerſus huiuſmodi ſententias condeſcendam, alia remedia ordinaria quæ competunt aduerſus eas explanare, quã obrem in hac quæſtione de hiſce remedijs ordinariis in primis agam infraſcriptis decem articulis.

Primo, Quæ alia remedia competant aduerſus hanc ſentẽtiam præter remedium reſtitutionis in integrum.

Secun-

Secundo, An accuſatio falſi criminalis.

Tertio, An actio ciuilis, vel exceptio falſi ciuilis ad intereſſe.

Quarto, An iſtud remedium exceptionis falſi poſſet intentari, non præhabita prius reſtitutione in integrũ.

Quinto, An remedium nullitatis regulariter competat, ideſt quod ſententia ſit ipſo iure nulla, nec alia reſciſsione indigeat. Regula, quod non.

Sexto, Et quid in ſententia lata contra minorem.

Septimo, Quid in ſententia lata contra abſentem.

Octauo, Quid in ſententia lata dolo aduerſarij.

Nono, Quid in decreto.

Decimo, Quid in actibus iudiciarijs, & tranſactione.

Articulus I.

1 AD primum, Quæ † ſcilicet alia remedia competãt contra ſententiam ex falſis probationibus, præter ipſum remedium reſtitutionis in integrum.

2 Quidam dicunt ſic diſtinguendo, † aut ſententia eſt ipſo iure nulla, & tunc aut nihil eſt promiſſum, vel ſolutum vigore rei iudicatæ, & tunc ipſi victo dabitur duplex remedium, ſcilicet vel exceptio contra victorem agentem, vel actio, ideſt dictio nullitatis ad huiuſmodi ſententiam tollendam de medio.

Aut aliquid eſt promiſſum, & tunc ſi per tranſactionem, ope reſtitutionis in integrum ſuccurretur, ſi aliter, per condictionem indebiti.

Aut aliquid eſt effectualiter ſolutum, & tunc ſi ignoranter, condictione indebiti, ſi autem habita notitia de hac falſitate probationum, tunc nullum remedium dabitur, quia donare cenſetur, ita ex Soc. ſen. in ca. 2. num. 58. & ſeqq. de crim. falſ.

Et hæc quidem per eum in caſu quo agatur ciuiliter, ſi vero criminaliter, dicit quod competat accuſatio falſi, quæ durabit 20. annis, vt l. querelam. C. de falſ.

Sed quoniam hæc omnia pleniorem & magis diſtinctam tractationem requirunt, ideo ego dicam vnà cũ magiſtrali diſtinctione gloſæ in d. l. querelam. C. de falſ. illam tamen elegantius ſubordinando ſic.

3 Quandoque † reus hoc modo oppreſſus, vult vt tam teſtes falſi, quam etiam illos doloſe producens, de eorũ delicto puniantur, & tunc debet inſtituere accuſationẽ falſi, quæ eſt criminalis, & de hoc remedio dicam artic. ſequen.

4 Quandoque reus † vult intereſſe ſuum proſequi, & indẽnitati propriæ occurrere, & tunc aut vult proſequi ius ſuum contra ipſos teſtes, & hoc agere debet actione in factum ad intereſſe, & de hoc remedio dicam infra art. 3. in prin. paucis verbis.

5 Aut vero vult proſequi † ius ſuum, & ſibi prouidere eundo contra ipſum victorem, qui vigore falſorum teſtium, vel inſtrumentorum eum condemnari fecit, & tunc, aut vult facere agendo, aut contra ipſum victorem agentem excipiendo.

6 Primo caſu † aut victor fuit in dolo, quia ſcilicet ſciẽter falſis teſtibus, vel inſtrumentis vſus fuit, & tunc vltra remedia quæ habet in ſequenti caſu, habebit etiam actionem ad intereſſe contra ipſum victorem, de quo remedio dicam eod. art. 3. in princ. † aut non fuit in dolo, & tunc habet duplex remedium, ſcilicet nullitatis in caſibus in quibus ſententia eſt nulla, & de hoc dicam infra eod. & remedium reſtitutionis in integrum in caſibus, in quibus ſententia tenet, & de hoc dicam inf. quæſtio. ſeq.

7

Secundo caſu habet remedium exceptionis falſi, de qua dicam infra art. 3. & 4.

Articulus II.

8 AD ſecundum, † An remedium accuſationis falſi detur contra hanc ſententiam, & quo tempore duret.

Et quidem quod hoc remedium competat ipſi victo contra falſarios huiuſmodi, omnes vnanimiter concludunt, Bar. in l. diuus, num. 8 ff. de excep. & ibi Alber. nu. 4. Ang. num. 4. Alex. num. 17. Iaſ. num. 30. poſt Specul. in tit. de ſent. §. quoniam, num. 9. Alber. in d. l. ſi ex falſis, num. 3. C. de tranſact. & omnes communiter in d. l. quærela, & in cap. licet cauſam, de probat. & ibi gloſſ. in verbo, opponi, & Abbas num. 26.

Text. eſt expreſſus in d. l. querelam, & in d. c. cum venerabilis de excep.

9 Quanto autem tempore duret hoc † remedium, dicas quod aut ſumus in ſpiritualibus, & tunc ſecundum canones durat centum annis, vt per Specul. dict. §. quoniam, num. 8. Ang. in dicta l. diuus, num. 4. & Alexand. num. 17. plene Fel. in c. licet cauſam, num. 38. de probat. per can. quia ego, & ſeq 39. quæſ. 9. & can. quod deo. 32. quæſt. 5.

10 Aut ſumus in † profanis, & tunc Bartol. & alij præallega. in d. l. diuus. dicunt, quod durat 30. annis, per d. l. querelam, ſecundum vnum intellectum gl.

Sed certe illa lex dicit expreſſe, quod non durat niſi 20. annis.

Vnde Soc. in cap. 2. de crim. falſi, num. 97. tenet clare quod duret tantum 20. annis, per d. l. querelam, & ibi gloſſa approbat hanc ſñiam, & ſequũtur ibi ſimpliciter Ang. & alij, & Salyc. col. fin. verſic. quæro quanto. dicit quod doct. hanc communiter ſequũtur, & ita tenẽdum eſt per d. tex. cui non poteſt dari commodum reſponſum, niſi violando literam.

Neque obſtat quod Bar. dicat de 30. annis in d. l. diuus, num. 8. quia credo corruptum eſſe text. Bart. & aliorum qui dicunt 30. & debere ſtare de 20. cum expreſſe hoc dicatur in dicta l. qoerelam.

Articulus III.

11 AD tertium, An ſcilicet † remedium actionis ciuilis in factum ad intereſſe, vel exceptiouis falſi detur contra huiuſmodi ſententiam.

Et quantum attinet ad actionem in factum contra ipſos teſtes, vel contra ipſum victorem quando fuit in dolo, clarum eſt quod hoc remedium competit, quæ actio durat 30. annis, vt per Bar. d. l. diuus, numer. 8. Alber. ibi num. 3. Specul. d. §. quoniam, n. 9. & 10. in fine, & Alex. & alij præall. nemine diſcrepante, & Saly. in d. l. querelam. in princ. & fuit doctrina gloſſæ ibi, in verbo, querelam.

12 Quantum autem attinet † ad exceptionem falſi, de duobus ſeparatim agendum eſt.

13 Primum eſt, an † ad hoc vt exceptio iſta proponi poſſit, neceſſaria ſit reſtitutio in integrum.

Et in hoc concludendum videtur, quod ſic, auditur enim qui contra rem iudicatam falſitatem teſtium vel inſtrumentorum ad effectum ſuſpendendi, vel reſcindendi illam allegat. Dec. cum concord. in d. c. licet cauſam, n. 162. de probat. & de communi Vant. de nullitat. tit. de def. proceſſ. nu. 134. & concordant omnes allegãdi in ſeq. art.

Limita hanc concluſionem quatenus continet, ꝙ ex-

14 ceptio falſi ſuſpendit † executionẽ rei iudicatę, vt nõ procedat, qñ obijceretur cauſa retardandæ executionis tãtum, vt expreſſum eſt in l. ſatis. C. ad l. Corn. de falſ. iuncta glo. & doct. ibi.

Arti-

Articulus. IV.

AD quartum, An ſcilicet iſta exceptio falſi opponi poſsit antequam obtineatur reſtitutio in integrum
15 aduerſus huiuſmodi † ſententiam.

Effectus huiuſmodi difficultatis & reſolutionis magnus eſt, quòd ſi poteſt opponi abſque remedio reſtitutionis in integrum, erit remedium perpetuum, & dura-
16 bit 30. annis. ſi vero † non niſi obtenta prius reſtitutione, & tunc non durabit niſi quadriennio.

Vnde ex hoc notab. & præcipuo effectu doctores infra allegandi inferunt ad articulum alium ex hoc reſultā-
17 tem, & cum præcedenti ſimul examinant. † An ſcilicet hęc exceptio ſit perpetua, an vero quadriennio finiatur. Ad vtrunque igitur ſimul & ſemel ſic proceditur. Videtur quòd hoc remedio abſque præambulo remedio reſtitutionis in integrum proponi poſsit, & ſic quòd ſit perpetuum.

Primò per l. 1. 2. & alias. C. ſi ex falſis.

Secundò per l. qui agnitis. ff. de except.

Tertiò per regulam l. pure. §. fin. ff. de dol. except.

Quartò per c. venerabilis, & ibi gl. de except.

Quintò, quia ſi actio in factum hoc caſo datur, & illa eſt perpetua, vt ſupra proxime dictum eſt, ergo multo magis exceptio talis eſſe debet, leg. creditori. C. de pact. cum ſimil.

Sextò, quia ita tenuerunt Gloſ. Bartol. & alij communiter. Gloſſ. in d. l. querelam, C. ad l. Corn. de falſ. & ibi ſimpliciter ſequitur Bart. & Salyc. plene examinat, & ſic concludit. Idem tenet Bart. in d. l. diuus. numer. 8. & ibi Alber. numer. 4. Cum. numer. 4. & 5. Alex num. 18. in fine & ibi numer. 13. quam communem dicit Ange. ibi numer. 4. Iaſ. numer. 30. Zaſ. num. 7. late hanc defendēs vſque ad finem. Idem firmat Bart. in dict. l. qui agnitis. numer. 1. ff. de except. & ibi Soc. nume. 15. per totum latiſsime, & vterque eorum dicit, quod ita tenent Canoniſtæ communiter. & idem ibi Bened. de Plumb. num. 20. & tenuit Specul. in d. titu. de ſent. §. quoniam. nume. 10. & Abb. in d. c. cum venerabilis. num. 42. & Fely. in d. ca. licet. num. 39. de probat. & ibi etiam Abb. numer. 27. & ambo de communi teſtantur. Io. de Anan. in cap. ſuper eo. in fine, de crim. falſ. Soc. in ca. 2. nu. 83. eod. tit. & ambo de communi.

Sed in contrarium eſt alia communis, & forte magis communis ſententia. Hanc tenuerunt in primis Iacob. de Aren. & Petr. vt teſtantur omnes in dicta l. querelā, & ſequuntur ibi Bald. in fine. Ang. in verſ. in gloſſ. 1. & Cyn. Raph. & Rayn. ibi vt ipſi referunt. Paul. de Caſt. in d. l. diuus, nu.... in fine, & in prin. eiuſdē legis inquit hunc eſſe communem intellectum, & idem Imol. ibi. nu.... & idem ibi de communi, & de magis communi teſtatur Soc. nume. 30. circa finem, vbi habes etiam concord. qui nimo plus dicit Iac. ibi. numer. 6. quod hæc opinio non habet contradictorem. Eādem tenet Bal. in l. ſi ex falſis, numer. 11. C. de tranſact. verſ. vel melius. & Pau. de Ca. ibi. numer. 6. & 7. per totum, & ibi quoque communem ait Iaſ. & etiam ſequitur. & Curt. ibi late num. 32. & 35. communem etiam ſæpius repetit. Idem tenent Cyn. in l. 1. C. ſi ex falſ. & Alb. ibi in rub. in fine, Fulg. ibi in l. fina. numer. 14. Paul. in l. 1. & 2. & ex canoniſtis idem ſentit Gloſſ. in d. c. licet cauſam. de proba. & ibi Bald. num. 24. & ita demum firmat & communem dicit Boſſ. in tit. ſi ex falſ. inſtru. nu. 8. Vant. de null. tit. ex deſ. proceſſ. nu. 134. vbi de communi, & idem teſtatur Villa. commun. opin. verſ. reſtitutio, numer. 49. poſt Iaſ. dict. leg. diuus. numer. 20.

Primò per l. & poſtea. §. ſi minor. ff. de inreiur. ſed reſp. poteſt vt pulchre per Felyn. in d. cap. licet. num. 39. de probat.

Secundò per l. Papinianus. §. ſi filius. ff. de inoff. teſtā. & per l. ſi prætorio. ff. de contrata.

Tertiò per l. diuus, inducendo vt per Alexan. in d. l. ſi ex falſis. num. 7. & facit etiam alio modo iuncta gl. in d. l. qui agnitis.

Quid dicendum?

18 Ego puto ſic dicendum, † & puto quòd ſit ex intentione omnium fere præall. & ſit mera veritas.

Aut ille qui contra agentem actione iudicati obijcit hanc exceptionem falſi, nil aliud intendit vel petit niſi ſuſpendere, & euitare executionem rei iudicatæ, & intrepide concludendum eſt, quod abſque auxilio reſtitutionis in integrum opponi poteſt, & conſequenter quod perpetuo durat, & ita procedit opinio prima, & rationes allegatæ pro ea, & præſertim illa quod abſurdum videtur, vt ipſi victo detur actio in factum perpetua hoc caſu, & non detur exceptio. Item & illa, quia aliàs eſſet in poteſtate actoris deludere ipſum victum, non agendo ſcilicet actione iudicati contrà eum intra quadrienniū. Neque dicatur quòd imputari debet ipſi victo, quare ipſe non propoſuerit remedium reſtitutionis in integrum aduerſus hanc rem iudicatam, poſtquam ſciuit ex falſis probationibus illam latam fuiſſe, quia reſp. quod cum potuerit intereſſe ſua non agere principaliter ad reſciſſionem ſententiæ illius, per viam reſtitutionis, & forte etiam non confidit ſe poſſe probare falſitatē & propterea vt actor non poterat cogi officium hoc iudicis proponere inuite, & intempeſtiue, debet excuſari ſi reſtitutionem non petijt.

Præterea vis eſt in hoc, quia quo ad effectum iſtum impediendi executionem rei iudicatæ iſta exceptio falſi non indiget reſtitutione in integrum, quia per illam exceptionem non intendit victus reſcindere & tollere de medio ſententiam, & reponi in priſtino ſtatu, ac ſi lata non eſſet, ſed ſolum euitare executionem illius, eo prætextu quia falſa de cauſa condemnatus fuit, & iniquum eſt, quod propter aliorum malitiam ipſe damnum pati debeat.

Aut is qui hanc exceptionem obiecit, intendit ipſam ſententiam reſcindere, & ſic occaſionaliter & incidenter illam de medio tollere, & reponi in priſtino ſtatu, ac ſi lata non eſſet, & tunc puto verius & ſecurius, quod reſtitutio in integrum præambula neceſſaria ſit, ſi ſententia in ſe tenet, neque aliqua de cauſa eſt ipſo iure nulla, tunc enim aliqua reſtitutione non eſt opus, vt dicam art. ſeq. & ratio huius concluſionis eſt authoritas & reſpectus rei iudicatæ, quæ etiam in hoc caſu falſitatis tenet, & executioni mandatur, & licet executio eius ſuſpendi poſsit abſque ope reſtitutionis, vt dixi, tamen ipſa reſcindi, & reponi in priſtino ſtatu non poteſt abſque auxilio prætoris & ope reſtitutionis in integrum, & ſic procedit ſecunda opinio & rationes allegatæ pro ea. Et ſecundū Bar. effectus notabilis eſt huius diſtinctionis, quia quādo
19 opponitur exceptio † ad impediendam executionem tantum, tunc poteſt actor iuſtificare ſententiam iterum agendo, & probare debitum per veras probationes, ſi vero petita reſtitutione in integrū eſſet abſolutus reus, non amplius hoc poſſet facere actor, quia obſtaret ei exceptio rei iudicatæ. ita Bart. in dict. l. diuus, numer. 8. in fi.

20 Sed ad hoc vltimum aduertendum eſt, † quia bene proceder, quando iudex reſtitutionis in integrum voluit cognoſcere ſimul etiam ſuper meritis cauſæ principalis, prout ſæpe ſępius fit, præſertim ex conſuetudine tribunalium, vbi circuitus euitantur & ſpecialiter almæ Rotę romanæ vbi conſtito plene de bono iure petentis reſtitutionem præuia reſtitutione in integrum, pronunciant DD. ſuper meritis cauſæ principalis, vt dixi ſupra pluribus in locis. Secus vero, ſi iudex reſtitutionis in integrū

tantum

tantum reſcinderet ſententiam ex falſis probationibus latam,& reponeret ipſum victum in priſtino ſtatu, tunc enim licet vtrique ex integro cauſam agere, & veris probationib.vti,vnde ſe patet,quia nõ plus debet reſtituere
25 reſtitutio in integrũ,quã læſio abſtulerit,vt dixi ſupra q. 44.articu.2.& debent omnia in priſtinum reponi etiam quo ad ipſum actorem, contra quem fuit obtenta ipſa in integrum reſtitutio. l.1.C.de reput. & dixi ſupra ſuo loco,quæſt.47.artic. 1. & in propoſito facit ex parte d.l. diuus,ibi in integrum cauſam reſtituendam , ff.de re iudic. & ad idem l.cum à te. ff. de dolo. Et ita concludendum puto pro regula;videlicet,quod,quando reus exceptionem falſi obijcit,duntaxat ad impediendam executionem huius rei iudicatæ,illa non indiget aliqua præuia
26 reſtitutione & perpetuo opponi poſsit; ſi vero obijcit illam etiam ad reſcindendam ipſam ſententiã totaliter,& reponendam cauſam in priſtino ſtatu,& tunc ſecus.

21 Qua concluſione ſic retenta,Amplia † vt procedat in vtroque membro, quoad repetitionem indebiti ſoluti, Bal.in d.l.3.num.3.C.ſi ex falſ.

22 Limitatur vero hæc concluſio † in 2. membro diſtinctionis,& conſequenter ſecunda opinio magis communis, de qua ſupra, pluribus modis, ſecundum ipſoſmet doct. Et primo, vt non procedat,quando dolo victoris falſitas commiſſa eſſet,quia tunc perpetuo poterit opponi exceptio falſitatis,Ita voluit Cy.in d.l.querelam.C.de falſi.& Alb.ibi,& Bal.in d.ca.licet cauſam. numer.19. & Cuman. in l.exceptiones,num.5.ff.de except.

Per l.cum à te, ff.de dolo. Sed reſp.Alex. in d.l.diuus, numer.19.quod debet intelligi præuia reſtitutione;Item per d.cap.cum venerabilis. Sed ibi non dicitur, an accuſatione falſi, an ope exceptionis,quinimo videtur loqui ſpecialiter de accuſatione falſi,cum de viginti annorum ſpatio loquatur,prout & d.l.querelam.C. de falſ.

Contrarium igitur viſum fuit verius Alexan.& Imol.
27 in dict.l.diuus, ad finem.& videtur etiam de intentione Fulgoſ.& Saly.in d.l.querelam. dũ fundant ſe in ea ratione,quod reſtitutio in integrum vbi datur,ibi excluditur actio de dolo,vt l. diuus,ad finem,ff.de reſt.in inte.cum ſim. Ego vero teneo limitationem per rationem fortiſſimam, de qua ſupra deſumpta ex communi opinione Gloſæ, & doctorum in d.l.querelam. quòd ſcilicet ipſi victo competit etiam remedium actionis in factum, ad intereſſe, hoc autem non competit ei contra ipſum victorem, niſi quando falſitas fuit commiſſa dolo ipſius victoris,vt ſupra dixi hoc art. in princ. atque abſurdum eſſet,ſi huic victo datur actio,quæ eſt perpetua,non detur exceptio perpetua. dict. leg. creditori, C. de pact.
28 cum ſim.

Neque mouet argumentum ex d.l.diuus.de reſtit. in integ.cum ſim. Quia illud procedit,quando actio de dolo concurreret cum reſtitutione in integrum ad idem.ſecus ſi ad diuerſa,per l.de pupillo,§.meminiſſe.de op.noui nuncia.& per ea,quæ dixi plene ſupra q. 17.ar. 2.verſ. 2. limitatur.

Præterea illud procedit quãdo cõcurrerent actio doli,
23 & reſtitutio in integrum ex edicto minorum,† vel aliqua alia reſtitutio ex ſpeciali cauſa promiſſa, ſecus ſi concurreret cũ reſtitutione ex clauſula generali,quę & ipſa quoque eſt remedium ſubſidiarium, quia tunc non ceſſat actio doli,vt dixit Bat.notab.in l.1.§.idem Pomponius.ff. de dolo.

Præterea hic non agimus de actione doli, ſed de ex-
24 ceptione falſi,quæ licet dolum agentis † præſupponat, & ad hoc vt perpetuo competat ad reſcindendam ſententiam,debet præſupponere dolum prædictũ,& in illo eſſe fundata,tamen non impeditur per concurſum reſtitutionis in integrum, quia exceptio doli non impeditur per concurſum reſtitutionis, vt ſing.dixit Cuman.in l. exceptione, numer.4. & 5.ff. de except. & ego ſequor ſupra quæſtio.17.art.2.numero 7. & faciunt nuta.quæ dixi ſupra quæſt.35.art.7.numer.45. Tenendo tamen opinionem Fulg. Alex.Imolæ, & ſequacium, illam ſublimita,
25 † vt licet non poſſet per viam exceptionis perpetuo reſcindi ſententia, bene poſsit hoc caſu perpetuo reſcindi per viam denunciationis euangelicæ, propter peccatum in quo moratur victor,ſic detinens res alterius doloſe & per fraudem,prout ſingul. collig.ex Abb.in d.capit.licet. numero 25.de probat.dicente quod ita in ſimili vult Innocent.in cap.ad aures,de præſcript.& in cap.quia plerique,de immunit.eccleſiaſt. & facit pro hoc Gloſ. in can. admonere,trigeſimatertia quęſt.ſecunda, quod eſt notandum.

26 Limitatur † ſecundo a doctoribus, vt non procedat, quando exceptio incidenter proponeretur vnà cum reſtitutione,quia tunc etiam poſt quadriennium fieri poſſet, vt dixit Bald.in d.l.ſi ex falſis, numer.11.ver.vel melius. Paul.de Caſt.nu.7.& Alex.num.7.

Per l.deſendente.ff.de auth. tut.

Sed contra hanc limitationem facit,quia ſi iſta exceptio præſumitur ad effectum reſcindendi ſententiam, vt præſupponimus,tunc, quia non niſi ope reſtitutionis fieri poteſt, etiam ſi incidenter fiat,non poteſt fieri niſi infra quadriennium, vt eſt communis opinio omnium doctorum quam deduxi ſupra quæſt.35.art.7.ver.41.

Et ideo ego dico, quod excepto caſu quo exceptio iſta proponeretur ad ſuſpendendum effectum rei iudicatæ duntaxat,vel in quo fuiſſet dolus aduerſarii, idem iuris eſt,vel principaliter vel incidenter proponatur quoad effectum reſcindendi rem iudicatam, & propterea poſt quadriennium ad hunc finem proponi non poſsit per rationem prædictam cui non poteſt reſponderi.

Dixi autem excepto caſu doli, per ea quæ in proprijs terminis dixi d.q.35.art.7.nu.45.

27 Limitatur tertio,vt non procedat, † quando ius partis non eſſet extinctum per ſententiam & rem iudicatam, & ſic haberet victus adhuc actionem primæuam, tunc enim non eſſet ei neceſſaria reſtitutio, & conſequenter exceptio abſque eius auxilio perpetuo proponi poſſet. Aret.in d.l.ſi ex falſis,num. 1.in fine. C.de tranſac.ita intelligens opinionem Bartoli, & non habet dubium, vt per Bal. d.l. querelam,in fi.confirmaturque notabiliter hęc limitatio vna cum exemplo per id quod dixi d.q.35. art.7.quæ adde hic verbatim.

Articulus V.

28 AD quintum, An ſcilicet† ſententia lata ex falſis probationibus regulariter ſit ipſo iure nulla, an vero ope reſtitutionis reſcindi debeat, & conſequenter,an contra huiuſmodi ſententiam regulariter competat etiam remedium nullitatis.

Videtur quod ſic.

Primò quia dicunt doctores hóc tenentes,non reperitur alicubi iure cautum, quod neceſſaria ſit reſtitutio regulariter, & ſi in d.l.diuus. ff.de re iud. requiritur reſtitutio, & illud eſt ſpeciale,quia de falſitate ibi non conſtabat niſi præſumptiue.

Secundò, quia pluribus in locis reperitur quod hæc ſẽtentia eſt ipſo iure nulla, vt in dicta l.qui agnitis.ff.de except.& in l. 1.& ſeq.C.ſi ex falſ.inſtru.

Tertio per cap.2.extra de falſis

Quarto,quia hoc caſu adſunt regulariter remedia ordinaria,videlicet exceptio falſitatis vel replicatio, vel actio in factum &c. vt dixi ſupra, ergo ceſſat reſtitutio, quæ eſt extraordinaria.

Sexto, quia idem eſt quando iudex corrumpitur, vt

Digitized by Google

vt l.venales.C.quando prouoc. non eſt neceſſ.

Septimo, quia falſus tutor non eſt tutor, & falſum inſtrumentum non eſt teſtamentum, vt l.Paulus.ff.de verbor.ſign.

Octauo, quia tenent plures doct. glo.in cap. cum venerabilis.ad finem, in verbo retractari, de except. & ibi Hoſtien.& Raph.Cum.in d.l.diuus.in 3.col.& Zaſ.ibi num.7.& ſeqq.vſque ad finem, cum concord. per eum. & nouiſsime plene defendit Aldobr. inſtit. de excuſat. tut.§.ſi quis autem, numer.13.& idem Zal.lib.1.ſing.intel.cap.13.

In contrarium eſt magis communis omnium aliorũ ſententia.glo.in l.qui agnitis, in verbo præſumptionẽ. ff.de excep.quam ita ponderant Alex. Imo. & alij in l. diuus.ff.de re iudic.& Bal.in d.l.querelam.Glo.in l.2.C.ſi ex falſ.inſtr.Abb.in c.cum venerabilis.num.11.num.41.de excep.Io.Fab.in l.ſi ex falſi.poſt prin. C.de tranſact.Boich in c.1.num.3.de purg.can.Io.de Anan. in c. ſuper eo.col.pen. de crim.fal.Ant.in c.cum ex literis.n.13.de reſtit.in integ.Soc.ſen.in l.qui agnitis. nume.9.ff. de excep.qui communem & æquiorem dicit.Grat.in cõſil.42.num.28.lib.1.Iaſ.in d.l.diuus.num.8.qui de communi teſtatur, & Zaſ.met in d.l qui agnitis.numer.6.de communi inquit, & ait hanc opnionem non habere cõtradictorem, & ſimiliter Aldob.licet contrariũ teneat, vt proxime dixi, teſtatur tamen hanc eſſe communem, & hanc tenendam puto.

Pro qua eſt tex.in l.diuus.ff.de re iudic.non cauillando illum, prout ex aduerſo faciunt Aldobr.alijque, nam ibi dicitur, ſi probata fuerit falſitas, cauſam in integrum reſtituendam, non eſt ergo diuinandum de probatione præſumptiua, prout ipſi faciunt, cum text. ſimpliciter dicit, ſi probaueris, probatio enim proprie dicitur de plena & legitima probatione, ſimpliciter loquendo, vt per Bar.in l.admonendi.ff de iureiur.

Eſt ratio etiam clara, per quam tolluntur contraria;
29 † Nam quoties non deficiunt ſubſtantialia iudicij, vel ſententiæ, ſententia nunquam eſt ipſo iure nulla, etiam ſi probationes deficiunt, ſine quibus ſententia tenet, & licet poſsit argui de iniquitate, non tamen de nullitate poteſt, vt per Bellam.concl.73.ſententia.& pleniſsime per Vant.de nullit.in tit.ex deſe.proceſſ.num.38.& dixi ego ſupra circa reſtitutionem aduerſus rem iudicatam propter inſtrumenta nouiter reperta.q.73.num.1. Atqui ex falſis probationibus latam eſſe ſententiam, nil aliud eſt, quam abſque probationibus, ſiue ex probationibus defectiuis latam eſſe, per d.l.Paulus. ff. de verbo. ſignãſ.ergo non propterea debet eſſe nulla. Præſertim, quia licet probationes reperiantur falſæ, tamen eſſe poteſt, quod iudex motus fuerit alijs probationibus non falſis, vt dicam infra q.ſeq.artic. 9. vbi plene de hoc.

30 Ad contraria reſp.ſic. Ad primum, † ꝙ imo reperitur cautum expreſſe in d.l diuus, non cauillando, vt prædixi, & in l.2.C.ſi ex falſis, ibi, ex integro cauſam agere, iũcta l.adſumendi.ibi ex integro cauſam agere. ff.de iur. & ijs, quæ dixi ſupra q.47.art.fin. verſ.in contrarium.

Ad ſecundum, quod in d.legibu.. .on dicitur ſententiam huiuſmodi nullam eſſe, vnde per alia iura declarari debent: Quinimo in vna illarum, ſcilicet in d.l.2. C.ſi ex fal.contrarium probatur, vt proxime dixi.

Ad tertium, quod ibi dicitur, quòd per exceptionem falſi ſuſpenditur executio ſententiæ; Hoc autem nõ eſt mirum, ſi abſque auxilio reſtitutionis fiat, per ea quę dixi ſupra art.præced.verſ.ego puto, quia ſcilicet tunc nõ agitur de reſciſsione ſententiæ; vnde non obſtat in propoſito noſtro.

Ad quartum, quòd illa remedia ordinaria tendunt ad diuerſa, videlicet vel ad pœnam criminalem, vel ad intereſſe ciuile conſequendum, vnde concurrere poſſunt, per ea quæ dixi ſupra q.17.art.2.num.20.

Ad ſextum quod eſt diuerſa ratio, quam deducit Iaſ. in d.l.diuus, num.13.vbi videas.

Ad ſeptimum, quod non dicitur falſa ſententia, ſed ex falſis probationib.lata, & vt prædixi, defectus probationum non facit ſentẽtiam propterea falſam, & nullam; falſa enim ſententia diceretur, quando aliquid falſum in eius prolatione, & ſcriptura cõmiſſum eſſet &c.

Ad octauum, quod magis communis opinio, & magis vera eſt in contrariom, vel quòd poteſt verificari in calib. limitationum, quas examinabo inſ.articulis ſeq.

Concluſio ergo eſt, quod remedium nullitatis non datur regulariter aduerſus hanc ſententiam, quia non eſt regulariter nulla ipſo iure.

31 Limitatur autem pluribus modis: † & primo, vt non procedat, quando falſitas conſiſteret circa ſubſtantialia iudicij, vel circa tranſactionem, vt dicam inſ. art.fin.

32 Limitatur ſecundo, quando ſententia † hæc lata fuiſſet contra minorem, vt dicam infra art.ſeq.

33 Limitatur tertio quando ſententia † hæc lata eſſet contra abſentem, vt dicam inf.art.7.

34 Limitatur quarto, quando lata eſſet † dolo Victoris; Sed plenius dicam de hoc inſ.art.8.

Articulus VI.

35 AD ſextum, An ſcilicet ſententia lata † contra minorem ex falſis probationibus ſit ipſo iure nulla. An vero auxilio reſtitutionis retractetur.

Videtur quod ope reſtitutionis.

Prout tenuerunt plures doctores, Imo.in l. ſi is ad quẽ, ff.de acquir.hæred.Angel.in l.qui Romę.§.duo fratres, ff.de verbo.obl.& in l.ſeruo inuito. §. cum prætor. ff. ad Treb.vti refert Alex.in d.l.ſi is ad quem, & inclinat ibi Iaſ.num.14.& 15.& Dec.in c.licet cauſam, nu.165.& 166.de probat.& dicit Felyn.ibi quod nec eſt ſuſtentabilis opinio, & idem voluit Salic. in l.1. C.ſi ex fal. & Fulgo.notat ſimpliciter ex illo text.in l. Senatuſconſ.ff. de iur.dotium.

Quia inquiunt quod hoc non probatur iure, & fauor minoris in hoc non reperitur expreſſus: & l.1. C. ſi tut.vel cur. fal.alleg.2. loquitur in decreto, vel eſt dubia in intellectu &c, Ergo &c.

Sed in contrarium eſt communis & firma doct. concluſio.gl.in l.2.C.ſi ex falſ.inſtrum.& Bart.Ang. & Salyc.ibi col.2, verſ.ſed quæro modo.glo.in d.l. diuus, in verbo reſtituas, ff.de re iud.& ibi alij communiter. Bar. num.1.Angel.num.5.Pau.de Caſt.num.2.Alex. num. 2.Iaſ.num.5.Bart.in d.l.ſi is ad quem.nu.2. & ibi Alex. num..6.& Aret.num.., de acq.hære. qui de communi, Bene.de Plumb.in d.l.qui agnitis, num. 26. verſ.9.opp. Doctores in l.1.C.ſi tut.falſ.alleg.Bart.Alber. Paul.Angel.& alii communiter in d.l.ſeruo inuito. §. cum prætor.ff.ad Trebell.& de communi prędictorum Iaſ.in d. l.ſi is ad quem.num. 14.Zaſ. in l.qui Romæ. §.duo fratres, num.34.ff.de verbor.obligation.Ioan. Fabri in l.ſi ex falſis.poſt princ.C.de tranſact.Ant.in c. cum ex literis, num.13.de reſtit.in integ.Abb.cap. licet cauſam. de probat, num.23.& ibi Fel.num.33.Boich in cap. 1.nu. 3.de purgat.canon.Maranta in 6.parte in 1.actu, num. 152.Vant.in titulo de nullit.titu.ex def.proc.num.131. vbi de communi.Soc.reg.364.num.2.& conſil.18.col. 8.libro 1.Menoch.de arb.iud.lib.2.cent.1.caſu 15.nu. 11.vbi de communi omnium.Ioan.de Deo libr.5.cap. 21.num.30.Ioan.de Anan.in cap.ſuper eo. de crim.falſi, col.pen.& ibi Socin.num.14.& vterque, & de communi & Villalob.commun.opin. in verbo reſtitutio. n. 33.per l.1.C.ſi tut.vel cur.falſ.alleg. & quãuis Rapha.

in d.

in d.l.ſi ad quem,& Iaſo. poſt eum in d. l.diuus,num.6. nitantur dupliciter reſpondere,quod ſcilicet ille tex. eſt ſpecialis in decreto lato contra minorem indefenſum. tamen defendi poteſt quod immo de definitiua agitur ibi,vt per Bene.de Plum.in d.l.qui agnitis,num.31.

Et ita teneas,& concludas cũ communi ſententia,ꝙ ſcilicet ſententia lata contra minorem ex falſis probationibus eſt ipſo iure nulla, neque opus eſt reſtitutione in integrum.

36 Amplia primo,vt procedat † etiam in Eccleſia, quia ſi contra eam fuit lata ſententia eodem modo, eſt ipſo iure nulla. Alexan.dict.l.diuus,num.2.& Iaſ.num.6. Bened.de Plum.d.l.qui agnitis,num.26.in fine.Zaſ.in d.§. duo fratres,num.35.cum concord.Soc.ſen.in cap.2.nu. 14.de crimin.falſi.& Auſr.in addit.ad Capell. Tholoſ. deciſio.283.

Per cap.1.de reſtitut.in integ. & æquiparationem de qua ibi.

37 Amplia 2.eadem ratione † in Republica, ciuitate, & alijs vniuerſitatibus quæ funguntur iure minorum, de quibus dixi ſupra q.3.art. . . . & ita ampliat Marian. ſenior d.c.2.num.15.de crim. falſi.

38 Amplia.3.vt procedat † etiam ſi non ex falſis probationibus,ſed per ſordes,vel gratiam lata fuiſſet ſententia,vt per Auſr.præall.deciſ.283.in fine.

Articulus VII.

39 AD ſeptimum, An ſcilicet † lata contra Abſentem ex falſis probationibus ſit ipſo iure nulla,an vero auxilio reſtitutionis retractetur.

Diſtinguendi ſunt duo caſus.

40 Primus eſt,quando non interuenit dolus † aduerſarij, & hoc caſu omnes ſtatim allegandi concludunt,quod ſententia ipſo iure teneat,& non quod non poſsit retractari niſi ope reſtitutionis in integrum.& in hoc ex proxime allegandis diſcrepat,& temerarium eſſet attentare contrarium in hoc primo caſu. & rationem habet Fulgoſ.in dicta l.2.C.ſi ex falſis.

41 Secundus caſus,& ille dubius eſt, quando interuenit dolus aduerſarij,& hoc caſu magna eſt controuerſia inter ſcribentes.Nam videtur prima facie quamplurimis, quòd nihilominus ſententia hæc teneat, neque poſsit retractari abſque auxilio reſtitutionis in integrum, & ita indiſtincte voluit gloſ.in l.ſeruo inuito.§.cum prætor.ff.ad Trebell.Fulg.hoc late defendens in l.1.numer. 3.C.de adu.diuer.iud.& in d.§.Marcellus.num. 3. & 4. & refert Socin.in dicta l.qui agnitis.numer.11. & idem Fulg.in l.rẽ mihi. nu.1.ff. de pigno.act. & in l.diuus.n. 7.de reſtitu. in integ.Bened.de Plumb. in dict. l. qui agnitis,& videtur velle defendere Decius in c. licet cauſam.num.164.de probat.& Soc.ſenior in d.cap.2.num. 33.& ſeq.de crimin.falſi. vbi pluribus rationibus hanc defendit.

Et potiſsimum ex eo quia non debet eſſe melioris cõditionis contumax quam obediens,&c.

Sed contrarium tenent alij doct. magis concord.Bar. Bald. Ang.Paul.de Caſtr.Alb.& alij in d.l. cum prætor. §.Marcellus.ff.de iud.vbi Bald.de communi, & Angel. inquit hunc eſſe verum intellectum illius text. & idem vult Bart.in d.l.diuus.num.1.& Angel.ibi num.5.Paul. num.2.& Alex.num.7.Iaſ.nu.4. Bart. in dicta l. ſi is ad quem.de acquit.hæred.& in l.2.C.ſi ex falſ. inſtrum. & ibi Bal.in l.fin.num.5.& Fulg.de hoc num. 2. & ſeq.& Saly.in fine.Paul.in l.1.2.& 4.C.eod. Ang.in l. ſeruo inuito.§.nam prætor.num.2.& 3.ff.ad Trebel. & ibi Pau. de Caſt.§.5.& 8.& idẽ Pau.de Caſt..in d.l. ſi is ad quẽ. num.8.& ibi Iaſ.num.16.qui de communi. Cum. in d.l. diuus ad fi.verſ.oppono. extra gloſam,& Soc.,ſenior in d.l.qui agnitis.num.1.& 12.ff.de except. vbi pluries de communi,& idem in Reg.364.num.55. & idem canoniſtæ communiter tenent,Bal.in c.cum Bertol. num.3. ff.de re iud.dicunt quod in parnaſo ſomniauerat quidã qui contrarium dixerat,nil Abb.nu.31. Io. de Anan.in c.ſuper eo.col.pen.de crim.falſi.Soc.in c.qualiter & quãdo,num.24.de accuſ.& in cap.2.num.16. & 21. de crimin.fal.vbi de communi,licet ibi ſub num. 32. & ſeqq. contrarium defendat.Ang.in conſil.89. & Bald.conſil. 282.num.1.lib.2.& loquitur in arbitro, qui per dolum vel latam culpam tulit ſententiam, Capell. Thol.& ibi Auſr.in add.deciſ.283.& Pariſ.de ſyndi. in §.iudex male iudicans. numer. 2.car.171.de communi pluries teſtatur Cum.præall.d.l.diuus,col. fi. & non dubium eſt, ꝙ iſta eſt communis & magis communis opinio.

Et fundatur in d.l.cum prætor. §. Marcellus, ff. de iud.& licet Iaſ.in d.l.diuus.num.4.nitatur pluribus modis reſpondere,tamen Dec.in d.c.licet cauſam.nu. 164. de probat.ponde rationes Iaſ.diffuſe tollit. Ego autem

42 pro concordia puto ſic dicendum. † Aut iſte abſens ex iuſta cauſa abeſt, & communis opinio omnino verior eſt,& confirmatur hoc caſu,quia imo alias etiam abſq. dolo partis,ſi tamen iudex ſcienter faciat, ſententia lata cõtra abſentem eſt ipſo iure nulla, ſi(vt dixi,)iudex ſcit legitimam etiam cauſam abſentiæ,vt per docto. d. cap. 2.num.35.de crim.falſi.& ego dixi ſupra ,pluries varijs in locis.

Aut iſte abſens ex voluntaria cauſa abeſt,& tunc puto veriorem primam opinionem, in puncto iuris ex eo ſaltẽ,vt aliqua differẽtia ſit inter legitimas & non legitimas abſẽtias, & reperio qđ hãc diſtinctionẽ aperte voluit Ang.in d.§.cũ prætor,n.3.& ſi bene aduertatur,idẽ tenet Bald.in d.c.cum venerabilis.num. 19.de except. & confirmat alia ratione ſatis clara, quia vbi quis ex nõ legitima cauſa abeſt,nullam meretur reſtitutionem, & dolus victoris per ſe non ad aliud ſufficiens eſt, quam ad beneficium reſtitutionis pariendum ad fauorem victi,non autem ad reddendam ſententiam ipſo iure nullam,vt dicam in ſeq.& hoc voluit,vt aduertit Fulg.in d. §.Marcellus.num.4.

43 Quomodo autem de dolo victoris † in propoſito cõſtare dicatur,dicam infra art.ſeq.

Articulus VIII.

44 AD octauum, † An ſcilicet ſententia lata ex falſis probationibus dolo aduerſarij ſit ipſo iure nulla, an vero auxilio reſtitutionis retractetur.

Videtur,quod ſit ipſo iure nulla.

Prout tenuerunt Ang. in d.l.diuus, num. 4.& Bal.in l.fin num.5.C.ſi ex falſis.Alber. dicta l. ſeruo inuito. §. cum prætor,num.5.ad Trebell. & idem clare vult Soc. reg.364.num.4.

Per notata in l.ſi quis obrepſerit. ff.de fal. & in ca.olim.de reſcrip.

Sed in contrarium eſt magis communis ſententia omnium aliorum præallegatorum ſtatim in præced. artic. qui volunt in ſumma,quod d.§. Marcellus. requirat vtrunq. ſcilicet abſentiam legitimam ipſius victi, & dolum aduerſarii,et voluit prius Bart.in d.l. ſi is ad quem. ff.de acquir.hæred.

Et mihi ſecurius videtur.

Et ad notata in d.l.ſi quis obrepſerit,reſp.ꝙ ibi falſitas fuerat admiſſa circa ſubſtantialia iudicij, vt ibi tam per acta,quam per libelli interpellationem, vnde etc. per ea quæ dicam inf.art. 10.

Præterea gloſa ibi dicit, quod ſententia illa reſcinditur,nec dicit,an ipſo iure vel ope reſtitutionis.

45 Et ſic tenendo,quæro tam pro † vtilitate, et practica

iſtius

ſtius articuli, quam præcedentis, quomodo probetur dolus victoris in hoc, & quia difficile videtur, cum ſit vnum ex ijs quæ ex animo pendent, eſt notatu dignum, quod ad propoſitum dicit Ang. in d. §. Marcellus. num. 3. dum inquit, quod non ſolum dicetur conſtare de dolo aduerſarij, quando ipſe aliquid falſum ſcienter adſeuerauit, ſed etiam quando ſcienter taceret veritatẽ eius, quòd pro ſuo aduerſario abſente faceret, quod eſt ſingul. & notandum.

Articulus IX.

AD nonum, An ſcilicet decretum latum ſeu inter-
46 poſitum ex falſis probationibus † ſit ipſo iure nullum, an vero ope reſtitutionis retractetur.

Breuiter communis omnium vbique concluſio eſt, quòd ſit nullum ipſo iure, nec reſtitutione opus ſit, Bar. in d. l. diuus, in princ. Ang. num. 5. Alex. num. 3. Iaſ. nu. 3. Pau. de Caſt. in d. l. qui agnitis, nu. 2. & ibi D. Bened. de Plumb. num. 27. & ſeqq. latiſsime, vbi etiam agit, an & quando decretum regulariter ſit ipſo iure nullum, vel reſciſsione indigeat, idem Bal. in l. fin. numer. 5. C. ſi ex falſ. Ang. in l. 1. & l. 2. in fi. C. eod. & Saly. ibi circa medium, Bar. in d. l. ſi is ad quem, num. 2. ff. de acq. hęred. & ibi Ang. in fine, Iaſ. nu. 16. cum concord. & de communi Cum. in l. Imperatores, num. 5. ff. de re iud. vbi de communi. Aldob. in §. ſi quis autem. n. 12. de excuſat. tutorū. Soc. regula 364. nu. 5. & canoniſtæ paſsim. Bal. in d. c. cū venerabilis, num. 19. de excep. & in cap. licet cauſam, num. 19. de probat. & ibi Felyn. num. 34. cum concord. & Dec. num. 166. qui de communi. & Marianus ſenior in c. 2. num. 13. de crim. falſi.

Moti per l. cum vero. §. ſubuentum. ff. de fid. lib. & p alia iura de quibus per Iaſ. in d. l. diuus, nu. 3. optime facit. l. 1. C. ſi tut. vel cur. falſis alleg.

47 Ampliaturque, vt procedat † hoc etiam ſi in decreto non ſit expreſſa cauſa falſa, Iaſo. in d. l. diuus, nu. 3.

48 Ampliatur ſecundo, † vt procedat etiam ſi partim vera, partim falſa de cauſa fuerit interpoſitum. Iaſo. d. l. ſi is ad quem, num. 17. per l. ſi tutor petitus. ff. de excu. tut.

49 Ampliatur † tertio, vt idem procedat in reſcripto ex falſa cauſa petito, & obtento, & eius vigore ſententia lata fuerit, & idem in ſententia lata vigore falſi mandati procuratoris, Ioan. de Anan. in cap. ſuper eo. col. pen. de crimin. falſ. & Marian. ibi, num. 10. 11. & 12. facit l. ſi quis obrepſerit. ff. ad l. Corn. de falſ. & c. olim. extra de reſcript.

50 Limitatur e contra in decreto † ſeu Interlocutoria modici præiudicij, Soc. præal. leg. c. 2. nu. 57.

Articulus X.

51 AD decimum, An ſcilicet ſentẽtia † lata ex falſis probationibus ſit nulla ipſo iure, quando falſitas commiſſa fuit circa ſubſtantialia iudicij, vel in tranſactione.

52 Et quidem quoad ſubſtantialia † iudicij, clarum eſt, quòd eſt nulla ipſo iure, prout voluit Bart. in d. l. ſi is ad quem, num. 2. ff. de acq. hæred. & Iaſ. ibi nu. 13. & Bald. in d. c. licet cauſam, num. 19.

Et hoc probatur clare in d. l. ſi quis obrepſerit. ff. de falſ.

53 Ampliat hoc † Fulg. in l. ergo, §. ait prætor. ff. ex quib. cau. maior. etiam ſi ſententia lata ſit per ſordes, vel pecuniam, licet Bart. aliter velit, quando per ſordes tantū lata eſt, vt ipſe refert.

Ego dixi alibi infra q. ſeq.

54 Amplia ſecundo, vt quādo † falſitas conſiſteret circa acta iudicij, & hoc ad inſtantiam partis factum eſſet, nō ſolum ſentẽtia eſt ipſo iure nulla, ſed pars caderet ab ipſa cauſa, vt plene per Fely. d. cap. licet cauſam, num. 34. verſ. fallit quarto. cum concord. per eum, quos vide cū occurret.

55 Quo vero ad tranſactionẽ; † doct. pariter tenent, quòd ſit ipſo iure nulla, ſi timore falſarum. probationum inita eſt. Ita Bar. in d. l. ſi ex falſis. num. 2. & ibi Ange. nu. 1. & Paul. de Caſt. nu. 8. per l. in ſumma. ff. de cond. ind.

56 Et ratio eſſe poteſt, quia magis † bona fides in ea videtur requiri, quam in iudiciis, & quia conſenſus videtur deficere detecta falſitate, nam nunquam tranſegiſſet reus, ſi putaſſet inſtrumenta quorum vigore, & timore tranſegit, falſa eſſe, & ſic deficit ſubſtãtiale ipſius tranſactionis. Sed plenius de hoc dicam infr. quæſt. ſeq. artic. 3.

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata ex falſis probationibus, an regulariter retractetur ope reſtitutionis in integrum.*
Quod ſic.
2 *Declaratio c. 2. de crimin. falſi.*
3 *Reſtitutio iſta non ex gratia ſed ex iuſtitia conceditur licet a principe concedatur.*
5 *Et an procedat regula ſub num. 1. quando nō ipſi teſtes ſed procurator vel aduocatus ipſius victi corrupti fuerunt.*
6 *Et an procedat non ſolum in ſententia, ſed etiam in confeſſione erronee facta.*
7 *Et an procedat etiam ſi victus conſenſiſſet ſententiæ ductus dolo aduerſarij.*
8 *Et an procedat ſi inſtrumentum fuit falſum in totum, ſed etiam ſi in parte tantum, & iudex propter illud ea pue falſam tulerit ſententiam.*
10 *Et an procedat ſi teſtes non quidem falſum depoſuerint, ſed tamẽ tales fuerunt, quibus credendū non erat.*
11 *Et an procedat non ſolum ſi teſtes corrupti fuerunt pecunia, ſed etiam precibus tantum.*
12 *Et an procedat quando fuit ſcognitum de falſitate ante ſententiam.*
14 *Et quid quando quis perſuaſus credidit inſtrumenta vera eſſe, & ideo illis acquieuit.*
15 *Et quid ſi ante ſententiam fuit oppoſitum ad alium finem quam nunc agatur.*
16 *Et an procedat in criminalibus.*
17 *An procedat in interlocutoria.*
18 *Sententia lata ſuper ætate, licet ſit interlocutoria, tamen habet vim diffinitiuæ.*
19 *Quinimo poteſt dici mere diffinitiua.*
20 *An procedat quando ſententia fuit lata ſuper cauſa libertatis, dolo procuratoris vel aduocati ipſius manumiſſi.*
21 *Et quid ſi ipſe procurator, vel aduocatus non eſſent ſoluendo.*
22 *An procedat quando ſententia lata eſſet ſuper l. fin. C. de ed. diu. Adr. toll.*
23 *Falſi cognitio habet altiorem indaginem.*
24 *An procedat quoad fideiuſſores ipſius victoris, nam cum ſemel fuerint abſoluti, non amplius ſententia retractatur.*
25 *An procedat in omni ſpecie probationis, & in allegationibus etiam iuris.*
26 *Quid in probationibus facti.*
27 *Quid in allegationibus iuris.*
28 *Authoris opinio in hoc cum diſtinctione plena.*
29 *An procedat in tranſactione, & ſic an tranſactio inita*

timore falſorum teſtium, vel probationum, retracte-tur ope reſtitutionis in integrum, vel ipſo iure.

30 *Et in primis an aliquo modo ſuccurratur, regula affirmatiua.*

31 *An procedat non ſolum in falſis inſtrumentis, ſed etiam in falſis teſtibus.*

32 *An procedat hoc tam in actore, quam in reo.*

33 *An procedat in omni ſpecie probationis.*

34 *An procedat etiam ſi tranſactio fuerit iuramento vallata.*

35 *Iuramentum ſemper intelligitur cum hac cõditione, niſi inſtrumenta reperiantur falſa, & ratio rationis.*

36 *Et quid ſi aduerſarius iactaſſet tãtum ſe habere inſtrumenta in promptu &c.*

37 *An autem ſuccurratur in prædictis caſibus ipſo iure, vel ope reſtitutionis.*

38 *Quid quando is qui huiuſmodi probationibus vſus eſt, nullum dolum adhibuit.*

39 *Declaratio l.ſi ex falſis.C.de tranſact.*

40 *Quid quãdo is qui huiuſmodi probationibus vſus fuit, dolum adhibuit.*

41 *Declaratio ad l.in ſumma.ff.de cond.indeb.*

42 *An ſententia hæc retractetur, quando victus ſciuit falſitatem teſtiũ, & potuit appellare, & non appellauit.*

43 *Authoris diſtinctio in hoc.*

44 *An ſententia hæc retractetur ſi teſtes non fuerunt corrupti, ſed ſponte propria falſum depoſuerunt.*

45 *Declaratio l.fin.C.ſi min.ſe maio. dix.*

46 *Et ſi dolus victoris adfuit, an ſententia ſit ipſo iure nulla.*

48 *Declaratio l.diuus.ff.de re iud.*

50 *Quid ſi victus aſtrinxit ſe ad probandum vtrunque, et tamen non niſi falſitatem probauit.*

51 *Falſitatem, & dolum qui allegat illud tantum probare debet quod ad victoriam ſufficit.*

52 *Declaratio c.licet cauſam.de probat.*

53 *Quid ſi de corruptela facta eſt mentio in libello, in poſitionibus autem nihil dictum eſt de ea.*

54 *Et quid ſi qualitas non ſit talis quæ poſſit alterare naturam cauſę.*

55 *Et quid ſi in principio vel fine poſitionum appoſita ſit clauſula, non ſe aſtringens &c.*

56 *Et quid ſi appoſita ſit illa alia clauſula, & opponit omnes alias exceptiones competentes, quas ſaluas fore proteſtatur &c.*

57 *An procedat in actore duntaxat, in reo autem ſecus.*

58 *An procedat, quando is qui petit reſtitutionem prætextu falſitatis, & corruptionis, proteſtatur, quod ipſe coniunctim, & diuiſim petit &c.*

59 *Et an procedat, quando non per modum qualitatis eſſet dictum de corruptela, ſed ſeparatim vel copulatiue.*

60 *Sententia an retractetur prætextu falſæ probationis, quando teſtes falſum quidem non dixerũt, tamen precibus, vel pecunia corrupti fuerunt.*

61 *Authoris declaratio in hoc dubio articulo.*

62 *Declaratio c.cum I.& A.de re iud. ibi, etiam ſi ſuper his aliquid depoſuerint.*

63 *Teſtis rogari poteſt vt in cauſa illa velit pro veritate deponere, nec propterea dicitur ſe ingerere. Abb.& Dec.in c.1.de teſt.&c.*

64 *Teſtis recipiendo pecuniam pro teſtimonio ferendo dicitur falſarius.*

65 *An concluſiones negatiuæ quod ſcilicet corruptio ſola non ſufficiat, procedant in cauſa matrimoniali.*

Et an ante ſententiam ſufficiat ſola probatio corruptionis ad eos repellendos.

66 *Teſtis non dicitur ſubornatus, vel corruptus, qui informatus fuit a parte de eo quod dicere debet, ſi pro veritate illud ſcit, & de eo ſuper quo interrogari debet.*

67 *Sententia an retractetur prætextu falſæ probationis, ſi victor nihil conſcius fuit de huiuſmodi falſitate. Quod ſic.*

68 *An procedat, quando teſtes, vel qui eos introduxit ſoluendo eſſent.*

69 *Sed quid ſi ſoluendo eſſent, ſed non eſſet facilis regreſſus contra eos.*

70 *Sententia lata ex falſis probationibus, an retractetur, quando iudex non illas falſas ſed alias veras ſecutus fuit.*

73 *Sententia lata ob teſtes infames non retractatur, ſi iudex illorum dictum ſecutus non fuit.*

74 *Cui incumbat hoc onus probationis. 75.& 76.*

77 *Et quid ſi ex præambulo quo vti ſolent iudices, videlicet viſis actis, libello, & exceptionibus, & probationibus &c. appareret hoc.*

78 *Reſtitutionem petens hoc caſu an ponere debet in libello quòd iudex illas probationes ſecutus eſt.*

79 *Et quid ſi victus vellet probare hanc falſitatem per alios teſtes de nouo.*

80 *Limita affirmatiuam pluribus modis ſub num. 80. 81. 82. 83. & 84.*

85 *Et quid econtra ſi victor vellet probationibus veris iuſtificare ſententiam.*

86 *Et quid ſi victor tentauit probare falſum, ſed non potuit.*

QVAESTIO. LXXVIII.

De reſtitutione in integrum aduerſus prædictam ſententiam latam ex falſis probationibus.

DE reſciſsione ſententiæ & rei iudicatæ latæ propter falſas probationes, per viam remediorum ordinariorum, videlicet accuſationis falſi, exceptionis, nullitatis &c. viſum eſt in præcedenti quæſtione, nunc deueniendum eſt ad hoc remedium extraordinarium reſtitutionis in integrum aduerſus eandem ſententiam, eodem prætextu falſorum teſtium vel inſtrumentorum, quæ quidẽ quæſtio hiſce duodecim articulis expediri poteſt.

Primo, An regulariter reſtitutio in integrum detur aduerſus rem iudicatam propter falſas probationes.

Secundo, An poſito quod ſic, regula iſta procedat in omni ſpecie probationis.

Tertio, An procedat in tranſactione inita timore falſorum teſtium.

Quarto, An procedat ſi victus ſciuit falſitatem teſtiũ, & potuit appellare, & non appellauit.

Quinto, An procedat ſi teſtes non corrupti ſed ſponte propria falſum dixerint.

Sexto, Et quid ſi victus in cauſa reſtitutionis dixit teſtes pecunia corruptos.

Septimo, Et quid ſi pecunia, vel precibus corrupti fuerint, falſum tamen non dixerint.

Octauo, Et an procedat ſi victor nil conſcius fuit de hac falſitate.

Nono, Et an procedat ſi iudex non illas falſas probationes, ſed alias veras ſecutus fuiſſet.

Decimo, An procedat, ſi victus vellet poſt dicta teſtificata falſitatẽ illorũ teſtium per alios teſtes probare.

Vnde-

Vndecimo, An procedat, ſi victor vellet probationibus veris iuſtificare ſententiam.

Duodecimo, An procedat, quando victor propoſuit quidem falſitatem, & niſſus fuit illam probare, ſed tamen non probauit.

Articulus I.

1 AD primum, An ſcilicet † regulariter detur reſtitutio in integrum aduerſus ſententiam & rem iudicatam ex falſis probationibus.

Videtur quod non.

Primo, quia hoc caſu victus eſt tutus ope exceptionis, falſitatis, vel actionis in factum ad intereſſe, vt dixi in præced. q. ergo non opus eſt regulariter ad extraordinarium hoc remedium reſtitutionis confugere. l. in cauſæ, la 2. ff. de minor.

Secundo, quia ſententia huiuſmodi regulariter eſt ipſo iure nulla, vel quia iudex ipſe quoq. corruptus ſit. l. venales. C. quan. prouoc. non eſt neceſſ.

Vel quia dolus partis interuenerit &c. Vel lata ſit ſententia contra minorem, vel abſentem, vt dictum fuit ſupra quæſ. præced. art. 6. 7. & 8. Vel quia lata ſit interlocutorie non diffinitiue &c.

Tertio, per cap. 2. extra de crimin. falſi. Vbi nulla eſt ipſo iure ſententia lata per falſas literas &c.

Sed contra eſt communis omnium opinio, vt conſta. ex Abb. in c. cum venerabilis, num. 41. de exceptio. & Fely. in c. licet cauſam, num. 51. de probat. & communem opinionem inquit Iaſ. in l. diuus, num. 8. ff. de re iudic. & ibi Zaſ. inquit hanc regulam non habere contra dictorem. & ita ſine ſcrupulo regulariter tenendum eſt, & ita concluſio in dubio firmanda eſt.

Quæ probatur clare per d. l. diuus. ff. de re iud. & clara ratione, de qua dixi ſup. q. præc. art. 5. verſ. & ratio etiã clara eſt, videlicet quia defectus probationum non eſt defectus ſubſtantialis iudicij, quia ſententia abſque vlla etiam probatione lata tenet, vt ibi.

Ad contraria facile reſp.

Ad primũ enim dico, quòd melius proponi videtur per remedium reſtitutionis in integrum, nam non poteſt opponi exceptio falſitatis contra huiuſmodi ſententiam abſq. auxilio præuiæ reſtitutionis in integrum, ad hoc vt ſententia reſcindatur, ſed tantum ad hoc, vt executio eius impediatur, vt declaraui ſupra quæſt. præced. articul 4.

Et ſic plenius remedium eſt auxilium reſtitutionis, quam exceptionis ſimplicis; vnde &c. per cõmunem cõcluſionem, quam poſui ſupra in 1. p. q. 17. art. 11.

Ad ſecundum reſp. quod illi ſunt caſus ſpeciales, quos poſui ſeparatim ſup. q. præc. art. 6. 7. & fin.

2 Ad tertium, quod ibi † ſententia erat nulla ex defectu iuriſdictionis, quia falſitas commiſſa fuerat circa literas, in quib. dabatur iuriſdictio iudici, & clarum eſt, quòd quando falſitas committitur circa ſubſtantialia iudicij, detecta falſitate ſentẽtia nulla remanet, vt dixi ſup. q. præc. art. fi. eſt tex. in l. ſi quis obrepſerit. ff. de fal.

3 Ampliatur hæc concluſio † & limitatur plurib. modis, ſed quoniam pro maiori parte ſunt dubiæ, explicabo hic eas, quæ ſine ſcrupulo procedunt, & alias ſingulatim diſcutiam in ſeqq. 11. articulis.

4 Ampliatur igitur primo, vt procedat ſic † quod iſta reſtitutio non dicatur ex mera gratia principis, vt quibuſdam videbatur, per d. l. diuus, vbi diuus Adrianus hanc reſtitutionem conceſsiſſe reperitur, ſed ex mera iuſtitia, & æquitate in iure ciuili ſcripta, ſecundum Boſ. in tit. ſi ex falſ. inſtrum. num. 9.

5 Ampliatur † ſecundo, vt procedat non ſolum, quando teſtes fuerunt pecunia corrupti, ſed etiã quãdo procurator, vel aduocatus ipſius victi corrupti fuerunt, Perr. & Cyn. in l. 1. C. ſi aduer. rem iud. Imo. in d. l. diuus, & ibi Iaſo. num. 4.

Et quamuis glo. in d. l. 1. teneat, quod hoc caſu ſentẽtia ſit ipſo iure nulla per l. venales. C. quando prouoca. non eſt nec.

Tamen ſecurior eſt ampliatio, quia d. l. venales loquitur de corruptione iudicis, & ſic de falſitate commiſſa circa ſubſtantialia iudicii, vt per Iaſ. d. l. diuus, nu. 13.

6 Ampliatur † tertio, vt procedat, non ſolum in ſentẽtia, ſed etiam in confeſsione erronea facta, & emanata prætextu, & timore falſorum teſtium, vel inſtrumentorum, quæ retractari põt per in int. reſtitutionẽ, vt tradit Bald. in l. fi. nu. 5. C. ſi ex falſ. in fine, & ſequitur ibi Alb. numer. 2. poſt Vber. de Bobio, & Salicet. in d. l. 2. in fin. C. eod.

Et facit egregiè dict. l. qui agnitis. ff. de exceptio.

Nec obſtat l. iuſiurandum. ff. de iureiur. quia reſp. vt per Alb. præal. nu. 2.

7 Ampliatur † quarto, vt procedat etiam ſi victus conſenſiſſet ſententiæ inductus dolo aduerſarij, quia nihilominus reſtituitur, ſecundum Ang. in d. l. diuus, num. 4. & Soc. in c. 2. num. 46. de crim. falſ.

8 Ampliatur † quinto, vt procedat non ſolum ſi inſtrumentum fuit falſum in totum, ſed etiam ſi in parte tantum, & iudex propter illud caput falſam tulerit ſententiam, vt ſing. concludit Soc. in d. c. 2. n. 56. de crim. falſ.

Sed in hoc diligenter aduertendum erit, an iudex caput illud particulare ſecutus fuerit, vel non, per ea quæ dicam inf. art. 9.

9 Ampliatur † ſexto, vt procedat, etiam ſi victor nihil falſi commiſiſſet agendo, ſed omittendo; quia ſcilicet celauit veritatem ipſi victo, & fuit in cauſa hoc quod ipſe victus fuit, ita ſing. poſt Bart. in l. 1. C. de ſatiſd. & Bald. in l. ſub ſpecie. C. de re iud. refert, & tradit Soc. in d. c. 2. nu. 38. de crim. falſi.

Ego veriſsimum puto non ſolum ex æquitate huius reſtitutionis, quæ fundatur in malitia ex parte victoris, ſed etiam ex æquitate illius reſtitutionis, quæ fundatur in impedimento neceſſario ipſius victi. i. quia ignorauit veritatem quæ pro ſe faciebat, de qua dixi plene ſup. de reſtitutione propter inſtrumenta nouiter reperta. q. 77. art. 3.

10 Ampliatur † ſeptimo, vt procedat etiam ſi teſtes nõ quidem falſum depoſuerint, ſed tamen fuerint tales quibus credendum non erat, videlicet infames, & tales in ſumma, quod ſi iudex eorum conditionem ſciuiſſet nunquam depoſitiones eorum ſecutus fuiſſet, hoc enim quoque caſu detecta eorum infamia, vel inhabilitate, ſentẽtia huiuſmodi ope reſtitutionis in integrũ reſcinderetur, vt ſing. dixit Innoc. per illum text. in c. ex parte, in gloſ. in verbo abſenti, extra de teſtib. & in ſe admodum rationabile eſt, & omnino tenendum.

11 Ampliatur † octauo, vt procedat non ſolum ſi teſtes corrupti fuerint pecunia, ſed etiam ſi precibus tantum, gl. in d. l. diuus, in verſ. corruptis in princ. ff. de re iud. & ibi Zaſ. col. 1. Cyn. in l. falſam. C. ſi ex falſ. inſtrum. & Salic. in l. 2. col. 2. C. eod.

Ampliatur 9. 10. 11. 12. & alijs modis, ſed quoniam ſunt ampliationes, quæ dubitationem recipiunt, dicam de eis infra eod. art. ſeq.

12 Limitatur autem † econtra pluribus modis.

Et primo, vt non procedat, quando de falſitate fuit cognitum ante ſententiam, Bart. in d. l. diuus. infr. Paul. de Caſt. num. 2. Alex. num. 4. & Iaſ. ibi num. 12. ff. de re iudic. & Alber. in d. l. qui agnitis, num. 3. glo. in l. 1. in verbo fin. in princ. & ibi doctores communiter. C. ſi ex fal.

inſtru.& ibi Bar.in prin.& Fulg.Pau.de Caſt.Salyce.& alij poſt eum.glo.in d.c.licet cauſam, in verbo, opponi in princ.de probat. & ibi quoque docto. communiter, Innoc.in princ.Bald.num.8.Abb.num.22.Felyn. num. 24.cum concord.& de communi Boer.deciſ.207. poſt princip.

Tex.eſt in l.1.C.ſi ex falſ.inſtr.in fi.

Et per l.fi.C.de fid.inſtru. quæ ita procedit ſecundū omnes.

14 Sublimita † tamen, quando quis perſuaſus credidit inſtrumenta vera eſſe,& ideo illis acquieuit, Bartol.in dict.l.diuus.num.1.poſt glo.in dict.l.qui agnitis. ff.de excep.

15 Sublimita † ſecundo,vt procedat,quando ante ſentētiam fuit oppoſitum ad hunc finem,ad quem nunc agitur,ſecus ſi ad alium. Bart.in l.1.C.ſi ex falſ.inſtrum. in fin.& Iaſo.in dict.l.diuus,num.11.& Fulgo.in dict.l.1. num. 2.

16 Limitatur ſecundo † in criminalibus, in quibus dicit Bald.forte ipſo iure ſententiam nullam eſſe,ita Bald.in addi.ad Specul.in tit.de execut.ſententiæ,verſ.in capitali ſententia,argumen.l.ſi quis obrepſerit.§. nihil agitur, ff.de falſ.

Sed in contrarium facit l.1.§.ſi quis vltro.ff.de quæſ. & dicit Alex.in d.l.diuus,num.3.quòd hoc eſt de mente gl.& Bar.ibi,& hoc ſecurius puto, vt dixi in præc.qu.

17 Limitatur † tertio, vt non procedat in interlocutoria.

Aut enim illa eſt magni præiudicii, & ſi eſt lata ex falſis probationibus eſt nulla ipſo iure, vt dixi in præce. q.art.pen.

Aut eſt modici præiudicii,& tunc reſtitutio eſt denegāda,quia pro modico nō datur, vt dixi ſupra placuiſſe præſertim q.... art... Et ita in ſpecie limitant Ale. in d.l.ſi is ad quem. nu. 9. ff. de acquiren. hæred. Bald. in d.l.ſi prætor.§.Marcellus.ff.de ind.& in ca.licet cauſam,de probat.numer. 19.Angel.in dict.§.cum prætor. num. 5.

Et facit c.coram felicis.in gloſſ.in verſic. interlocuti. per Inn.

Sed contrarium defendit Socin.in d.l.qui agnitis, nu. 12.in fin.

Per tex.& gl.ibi commoniter aprobatam in l.fin.C.ſi mino.ſe maio.dix.vbi gl.dicit,quòd ille text.loquitur in interlocutoria,& quod reſcinditur ope reſtitutionis, licet ex falſa probatione lata fuerit.

Sed ego non diſcedo a limitatione,quę probatur per communem opinionem, de qua ſupra quæſt. præced, art.pen.videlicet quòd decretum latum ex falſis probationibus eſt ipſo iure nullum.

Et ad d.l.fi.cum gl. ibi, reſp. quòd imo quando ſen-
18 tentia lata fuit ſuper ætate,licet ſit interlocutoria, † tamen habet vim diffinitiuæ, vt dicit Ripa in l. quod iuſſit,num.45.ff.de re indi,& dixi ſupra in prima parte, q. 37.nu.100.& 133.

Vel poteſt etiam attentari,quod dici debeat mere dif-
19 finitiua,† ſicut ſententia lata ſuper reſtitutione in integrum,quia non datur ibi reſtitutio ad effectum reſcindendi ſententiam ope reſtitutionis,ſed ad effectum appellandi,vt ibi gloſſa met dicit,& vtique hoc accidit proprie in ſententia lata ſuper petita reſtitutione in integrum,per quam denegata ſit reſtitutio, nam tunc non datur reſtitutio aduerſus huiuſmodi ſententiam, ſed tātum reſtituitur quis ad appellandum ab ea, vt l.1.C.ſi ſæp.reſtitu.in integ.poſt.

20 Limitatur † quarto, vt non procedat, quando ſententia lata fuit in cauſa libertatis, nam tunc ſi dolo procuratoris,vel dolo aduocati illius qui libertatem obtinuit lata ſit ſententia, non datur reſtitutio donec eſt recurſus contra ipſum procuratorem,vel aduocatum, ſecundum Alex.in d.l.diuus,num.6.poſt Ang.in d.l.ſeruo inuito.§.cum prætor.ff.ad Treb.Alexā.in d.l.ſi is ad quē. num.7.ff.de acq.hæred.poſt Rom.ibi.per l.dolo. C.de dolo.

Et facit etiam regula l.1.in fi.ff.de eo per quem fact. erit.

21 Sed quid † ſi procurator,vel aduocatus prædicti ſoluendo non eſſent.

Videtur quod nihilominus idem dicēdum ſit,vt colligitur ex Alex.d.nu.7.

Exemplo minoris,cui aduerſus ſententiam pro libertate latam non datur reſtitutio,vt dixi ſupra quæſt.55. art.3.& quæſt.72.art.1.n.21.& rationes ſpecialitatis per Bened.de Plumb.in repet.in d.l.qui agnitis.in 12.oppo. & ego dixi ſupra præall.art.3.

Vnde limitatio iſta erit in ſe veriſsima, ſed ſuperflua.

22 Limitatur † quinto, vt non procedat in ſententia lata ſupra edicto diui Adriani tollendo,ita Bald.ſing.in l. fin.num.2.C.ſi ex falſ.inſtrum.

13 Motus quia † cauſa falſi habet altiorem indaginem, vnde ſi rei deberet reponi in ſtatu,in quo erat ante ſententiam ſuper poſſeſſorio latam, non poſſet cauſa iſta ſummario iudicio expediri propter altiorem indaginē ſuper cognitione falſi.

Vnde ſublimitat Bald.niſi victus haberet probationes in promptu, de quibus plene dicas cum docto.in dict.l. fin.& per Menoch. in tractat.de adipiſcend. remed.4.

24 Limitatur † ſexto, vt non procedat quo ad fideiuſſores ipſius victoris, quia cum ſemel fuerint abſoluti, & ſententia in iudicatum tranſiuerit, reſtitutio iſta ipſis non nocebit,ita ſingul.Petr.Foller. inter conſilia criminalia diuerſorum,in ſecundo vol.conſ.75.nume.2. 3.& ſeq.allegatque l.fin.ff.de his,quæ in fraud.cred.in 2.reſpon. ibi contra ſi reo ſcienti, & per doctrinam Ange. in l.vbicunque.ff.de fideiuſſ.verſ.2.fallit.

Poteſt confirmari hæc limitatio vltra prædicta, quia quemadmodum non prodeſt fideiuſſoribus reſtitutio conceſſa eorum principali,vt dixi ſupra q.48.art.1.poſt gl.& doct.in tit.C.de fideiuſſ.mino. Ita nec nocere debet reſtitutio contra eorum principalem,vt hic,argum. l.1.in princ.ff.ex quib.cau.maio.

Limitatur ſeptimo,octauo,nono,& pluribus aliis modis,ſed quoniam dublæ limitationes ſunt,expediam per particulares articulos inf.eod.art.9.10.11.& 12.

Articulus II.

25 AD ſecundum, † An ſupradicta concluſio procedat in omni ſpecie probationis? & in allegationibus etiam iuris?

16 Et quidem quo ad probationes † facti, i. teſtes, vel inſtrumenta,vel ſcripturas,vel alias probationes quib. ſolent facta probari,concluſio indubitata ſit, quòd generaliter in omnibus procedit concluſio, adeoque fuerit per falſitatem probatum id quod non eſt in facto verum ipſi iudici, ſententia reſcindetur ope reſtitutionis in integrum ex hoc capite. & ita dicunt cōmuniter docto.Paul.de Caſt.in d.l.ſi ex falſis.num.1.Bal.in l.1.nu. 2.C.ſi ex falſ.& idem in l.1.in fin.C.eo.& Ang.in l.2.n. 2.C.eod.

Et clara ratione probatur, quia eadem omnino ratio militat in aliis ſcripturis,quę in inſtrumentis,vel teſtib. militat, videlicet ne victor cum aliena iactura ex ſuaq. malitia & delicto lucrum conſequatur.

27 Quo vero ad allegationes iuris † reperio quòd idē

tenent

tenent Alb.in d.l. ex falſis.num.2.in princ.C.de trãſact.
& ibi Curt.nu.27.& ſeq. In contrarium tenent Moder.
ibi,& inquit Curt.in d.repert.nu.28.

Moti,quia leges debent ab omnibus ſciri, & iuris i-
gnorantia neminem excuſat ll. vulg.

Breuiter pro veritate ego ſic dicendum puto.

28 Aut ſumus † in loco vel tempore tali, quo non poſsit
ipſe iudex,vel victus cognoſcere ex inſpectione librorũ
ſibi allegatorũ,an in eis ita dicatur, vt in allegationibus
præſupponitur,& victor aſſeueret,vel aduocatus eius af
firmet,ita ſe habere in tali lege,vel deciſ. vel cõſilio &c.
& vt dixi iudex,vel victus non poſsint de hoc ſe certio-
rare per inſpectionem librorum allegatorum, & tunc ſi
ne dubio vera erit prima opinio; quia ceſſant allegata
pro contraria parte de ignorantia iuris.

Et quamuis Alber. limitet illam in doctore,quia non
excuſatur ſi per errorem iuris deceptus eſt.

Tamen intelligendum eſt procedere,quando doctor
iſte potuiſſet ipſe quoque iuxta loci, vel temporis diſpu
tationem per inſpectionem librorum detegere falſitatẽ
allegationum, quia tunc poſſet imputari illi negligentia
ſua,aliàs ſecus.l.non enim.ff. ex quib. cauſ.maio.

Aut ſumus in loco vel ſpatio temporis tali, quòd po-
teſt haberi copia librorum,& tunc dico,quòd ſi iſta fal-
ſitas commiſſa fuit in committendo, ideſt quòd fuit ab
aduocato victoris falſificatus codex aliquis alicuius au-
thoris,qui difficulter præ manibus haberi poſsit,& tunc
excuſandum putarem victum, ſi falſitatem ab initio nõ
aduertit,& causã propterea perdidit. Quia non erit præ-
ſumendum tale factum,& non erat facilis inſpectio hu-
iuſmodi authoris; Aut vero fuit commiſſa ſuper aliquo
Codice,& authore qui communiter præ manibus habea-
tur,vt ſunt Bartolus,Baldus,Alexander & alij ſimiles au
thores infiniti,& tunc excuſandus non eſſet victus, quia
vel ipſe,vel aduocati eius debebant diligentius inſpice-
re in domo propria locum illum,& ponderare ſi ita vel
in illo caſu loqueretur &c. excipiendo caſum,quo in cal
culo aperiendæ ſententiæ diſputaretur cauſa coram iu-
dice;& pars quæ falſitatem commiſit, librum ſecum at-
tuliſſet, & illum corruptum oſtendiſſet, & ſtatim cauſa
illius doctrinæ,vel authoritatis fuiſſet lata ſententia. Nã
cum(vt dixi)in dubio non præſumatur huiuſmodi ma-
leficium, & temporis anguſtia non admiſerit diligentiã
perquirendi veritatem illius allegationis, excuſandus e-
rit,qui victus eſt.

Aut verò fuit commiſſa falſitas in omittendo, ideſt
quia fuit allegata lex, vel deciſio,vel conſilium, vel alia
authoritas falsò,& tunc erit imputandum ipſi iudici,vel
victo potius, quare locum in authore allegato non vi-
dit,& falſitatem non detegit.

Et ſic poteſt procedere ſecunda opinio Modernorũ
præallegatorum.

Articulus III.

29 AD Tertium,† An ſcilicet ſupradicta concluſio pro
cedat in tranſactione inita timore falſæ probatio-
nis?

Et quidem duplex dubitatio contingit circa hoc.

30 Prima eſt, an ſuccurratur † aliquo modo ipſi victo,
ideſt quod vel ipſo iure, vel ſaltem ope reſtitutionis tu-
tus ſit, & in hoc non eſt dubium quòd ei ſucurritur, ita
omnes in l.ſi ex falſis.C.de trãſactionib. & ibi eſt textus
expreſſus, & in hoc nulla prorſus adeſt controuerſia.
Quinimò.

31 Ampliatur † primo, vt procedat non ſolum in falſis
inſtrumentis,prout loquitur dicta l.ſi ex falſis,ſed etiam
in falſis teſtibus,Bartolus in dicta leg.ſi ex falſis, nume-
ro quinto,Cynus numero quarto. Baldus numero vnde
cimo. Paulus de Caſtro numero quinto, & Alexander
numero ſexto;& hoc quoque non habet dubium, prop
ter identitatem rationis,vt dixi ſupra articu.primo,& ar
ticul.præceden.in princip.

32 Ampliatur † ſecundo,vt procedat hoc tam in actore,
quàm in reo,vter enim illorum ad tranſigendum indu-
ctus fuerit timore falſorum teſtium,vel inſtrumentorũ;
ſuccurritur vtrique ſine diſtinctione,Bald.in d.l.ſi ex fal
ſis,col.1.& Albe.ibi num.1.

33 Ampliatur tertio,vt procedat † in omni ſpecie proba
tionum,Paul.de Caſtr.ibi num.primo Bald.in d.l.2. nu.
primo.C.ſi ex falſ.& dixi art.præced.

34 Ampliatur † quarto,vt procedat etiam, ſi tranſactio
fuerit iuramento vallata, nam iuramentum debet intelli
gi cum hac conditione, niſi inſtrumenta reperiantur fal
ſa,ita ſing.dixit Azo in rub. C.ſi adu.vend.nu 4.Coraſ.
in d.l.admonendi,num.ſi.ff.de iurein. tex. eſt expreſſus
in d.l.ſi ex falſa,ibi,quamuis iuſiurandum hic interpoſi-
tum fuerit.C.de tranſ.

Et ratio clara etiam eſt,quia ſemper iuramentum in-
35 telligitur† cum hac conditione, rebus ſic ſe habentibus,
glo.in c.quemadmodum,in ver.oculis, & ibi Inn.de iu-
reiur.& Abba. in c.cum contingat,num.a r.eodem titu.
verſi.quintus caſus.& idem in cap.tua nos,eodem tit.cũ
ſimilibus.

36 Limitatur econtra,† vt non procedat,quando aduer-
ſarius duntaxat iactaſſet ſe habere inſtrumenta in prom
ptu ad probandum intentionem ſuam,propter quorum
timorem induceretur altera pars ad tranſigendum,nam
hoc caſu non ſuccurreretur ei qui hoc timore duntaxat
motus,ad tranſigendum & ſua iura remittendum indu-
ctus eſſet,nam non debuit ſimpliciter credere eius aduer
ſario hoc aſſerenti,& iactanti.Alber.in d.l.ſi ex falſis, n.
a.Iaſ.ibi.num.1.Cur.num. 10.

Et eſt tex.in l.ſi maior tranſegiſti. C.de tranſactio.&
ratio clara eſt propter ſupinam negligentiam,& vanum
timorem eius qui ſic tranſegit.

37 Secunda dubitatio eſt,† an ei qui hoc timore indu-
ctus tranſigit, ſuccurratur ipſo iure, an vero ope reſtitu-
tionis.

Duo caſus diſtinguendi ſunt.

38 Primus eſt,† quando is qui vſus fuit huiuſmodi pro-
bationibus nullum dolum adhibuit, quia ipſe neſciebat
falſitatem probationum,& veras illas putabat,& hoc ca
ſu omnes vno ore concludunt,quod reſtitutionis in inte
grum ope ſuccurritur. Ita omnes allegandi in ſequent.
caſu.

Tex.eſt expreſſus in d.l. ſi ex falſis, ponderando ver-
bum,retractari,iungendo regulam, quod vbicunque lex
39 vtitur † verbo futuri temporis, nunquam inducitur di-
ſpoſitio ipſo iure.glo.& Bart.in l.iubemus.§. ſanè.C. de
ſacr. ecc.& in l.in criminali.C.de iur.om. iud.

Solum obſtat contra hanc concluſionem,id quod di-
xi ſup.q.præc.artic.ſi.in ſi.uidelicet,quòd cum in huiuſ-
modi tranſactione deficere videatur ſubſtantia ipſius a-
ctus.i.conſenſus,merito videtur nulla ipſo iure.

Sed defendendo communem cõcluſionem poſſumus
dicere quòd iſte non eſt diſſenſus qui vitiet naturam,trã
ſactionis,nam tranſactio metu inita non poteſt dici nul
la ex defectu conſenſus, quia voluntas etiam coacta vo-
luntas eſt.l.ſi mulier.§.pen.ff.qđ met.cauſ.;& quod ipſo
iure obliget & actionem pariat contractus etiam meti-
culoſus,probatur in §.1.Inſt.de excep.iſta igitur tranſa-
ctio metu falſorum inſtrumentorum inita valebit ipſo
iure, ſed retractabitur detecta falſitate, quæ reddit me-
tum iniuſtum ex parte inferentis illum.

40 Secundus caſus eſt,† quando is qui huiuſmodi proba
tionibus vſus fuit dolum adhibuit,quia ſciebat probatio
nes non eſſe ueras.& tunc dubitari magis poteſt.

Videtur enim quòd ſit nulla ipſo iure, per l.in ſum-

ma.ff.de cond.indeb.per quem tex.ita tenent Bart. in d. l.ſi ex falſis,n.2.& ibi Ang.num.1.& Paul.de Caſt.n.8.

In contrarium eſt magis cōmunis ſententia; quam tenuit gl.in d.l.ſi ex falſis,ibi in verbo pręcipimus,& ibi Cy.num.3.Bal.nu.11.& Alex.num.6.& coocor.per cũ & de communi reſtatur Curt.ſen.d.l.ſi ex falſis,n.35.

Per d.l. ſi ex falſis,quæ indiſtincte loquitur, & vtitur verb.retractari,quod ſignificat per tranſactionem ipſo iure quidem valere.

Et mihi videtur magis ſecura hæc ſententia per text. in d.l. ſi ex falſis,in verbo retractari, iuncta auth. ſacramenta puberum,in verbo non retractandis, & ijs quæ dicunt ibi doct.

Et quia ita eſt in minore aduerſus tranſactionem.

41 Ad d.l. in ſumma,† poteſt reſp.quod illa verba (euidens calumnia) intelliguntur, quando actor ſcit ſe non habere aliquam cauſam litigandi,vt conueniant præcedentibus,ſed hic,licet ſciat probationes quibus vti vult eſſe falſas,tamen poteſt eſſe quod putet nihilominus ſe bonam cauſam fouere,ſed non poſſe aliter probare ſuã intentionem,& ideo velit vti falſis probationibus, cum non poſsit reperire veras.

Et ita teneas,& intelligas, quod dixi ſup.q. præced. in fin.

Articulus IIII.

42 AD quartum, An ſcilicet ſupradicta † cōcluſio procedat,quãdo victus ſciuit falſitatem teſtium & potuit appellare,& non appellauit.

Videtur,quod non detur hæc reſtitutio in tali caſu.

Primo,quia hæc reſtitutio non datur niſi ex clauſula generali,ex iuſta cauſa impedimenti,ſed in tali caſu poteſt imputari ipſi victo negligentia propria,quia potuit appellare,& non appellauit,ergo &c.

Secundo,quia ita tenent plures.Bart.in d.l. ſeruo inuito.§.cum prætor.ff.ad Trebell.& in l.diuus.colum. 1. Par.de ſynd.§.iudex male iudicans.numer.2. cart. 171. col.3. quia allegat etiam Bart.& Bald.in l. 1.ff.de condict.indeb.

In contrarium tenent alij magis communiter Cyn.& Bald.in l.1.C.de condict.indeb.Bal.in l.1.C.quomodo & quando iudex. Guil. & Cynus in l.penult. C. de iur. Pau.de Caſtr.in dict.§.cum prætor. numer. 7.& clarius in l.diuus.num.2.& Socin.in cap.2.num.46.de crim.falſi.Moti,quia delictum aduerſarij debet præponderare negligentiæ ipſius victi;& pro hoc facit ſimile in præſumptionibus, nam quando currunt cum mala fide aduerſarij, negligentię ipſius domini præponderat mala fides poſſeſſoris,& nunquam præſcribetur, cap.fin. de præſcriptio.cum ſua materia.

43 Ego puto ſic dicendum,† Aut aduerſarius victi fuit ipſe quoque in dolo, quia ſciuit falſitatem teſtium vel inſtrumentorum,& tamen illis vti voluit,& tunc procedat ſecunda opinio,per rationem doctorum cōprobatam per ſimile præſcriptionis,& corroboratur alio ſimili,quia quando minor dolo proprio aſſerit ſe maiorem amittit beneficium reſtitutionis in integrum, l. ſi alterius.C. ſi minor ſe maior. dix. dixi plene ſupra quæſt. 24.art.6.& tamen ſi aduerſarius quoque dolum adhibeat,quia ſciat illum eſſe minorem & aſſerat maiorem, delictum aduerſarij præponderat delicto ipſius minoris,& non impeditur reſtitutio, vt magis communiter tenent doct.in d.l.ſi alterius,& ego dixi de cōmuni,plene d.q.24.art.7. & ſic in fortioribus terminis probatur hæc concluſio.

Aut vero aduerſarius non eſt in dolo, quia neſciebat probationum falſitatem,& tũc veriorem puto primam opinionem Bartoli,& ſequacium. Quia negligentia victi debet ſibimet nocere,non aduerſario qui nullam culpam,vel dolum adhibuit,& ſic diſtinguendo contrarijs ſatisfactum eſt.

Articulus V.

44 AD quintum,† An ſcilicet ſupradicta concluſio procedat,ſi teſtes non fuerunt corrupti,ſed ſponte propria falſum depoſuerunt?

Videtur,quod non detur reſtitutio.

Primo,per d.l.diuus,ibi,conſpiratione aduerſariorũ, & teſtibus pecunia corruptis,ff.de re iud. iungendo regulam,quod copula,& requirit concurſum vtriuſq. copulati,&c.

Secundo per c.licet cauſam,extra de proba.ver. idem quoque teſtes &c.

Tertio,quia ita tenet in puncto iuris Soc. in d. capit. ſecundo,nu.44.& ſequen.de crimi.falſ.vbi decem fundamentis defendit hanc ſententiam.

Sed breuiter contra eſt communis omnium aliorum ſententia,Gloſa.in dicta l.diuus.& ibi cæteri omnes cōmuniter,Bart.num.6.Cuma.nume. 2. Angel..in princ. vbi de communi. Salyc.in l.3.in 2.q.C.ſi ex falſ.qui etiã communem ait & Paul.in l.1.num.5.C.eod.in tit. de teſte.§.1.num.49.& Glo.in c.licet cauſam.in verſ. oppoſuerit.de probat.& ibi Bald.nu.19.& Fel.nume. 28.qui de communi teſtatur:& idem quoque aſſerit Villalob. communi. opin. in verſicul. reſtitutio.num.50. & Socinet in fi.cap.2.num.44.de crim.falſi.

Et ita teneo,quia ſine dubio eſt æquior, & rationabilior,ne ſententia quæ veritatem facere dicitur, ſit auctrix & fautrix falſitatis & periurij.

Et confirmatur,quia in tit.C.ſi ex falſ. inſtru. in nulla lege dicitur aliquid de corruptione teſtium, neque etiam in l.ſi ex falſis.C.de tranſactionibus.

Præterea idem eſt in teſtibus,& alijs probationibus, quod eſt in inſtrumentis,vt dixi ſupra artic. 2. in princ. Sed in inſtrumentis non requiritur corruptio teſtium, vel notarij,ſed quod appareat lege cautum,vt ex dd.legibus apparet,ergo nec in teſtibus.

Præterea,videtur pro hoc text.clarus, vbi corruptio
45 adeſſe non potuit,in l.fi.C.ſi min.ſe maior. dixerit;† vbi datur reſtitutio aduerſus ſententiam,ſeu ad appellandũ a ſententia lata ſuper ætate minoris ex falſa opinione iudicis,qui errauit circa numerum annorum, vel aſpectũ minoris, & ſic dolus aduerſarij non requiritur, immo ibi adeſſe non potuit, ſed tantum error iudicis in falſo opinando,& exiſtimando.

Præterea,& vltimo ex communi doctrina glo. & doctorum in l.2.C.ſi ex falſ.& in l.querelam.C.de falſ.datur hoc caſu plura remedia ipſi victo, & in ſpecie actio
46 ciuilis in factum ad intereſſe,† vt dixi ſupra quæſt. præced.art.1.& q̃ datur quando non adeſt recurſus contra ipſum principalem,contra ipſos teſtes,qui falſum depoſuerunt,& ſic datur intelligi quod non ſit ſemper neceſſarius dolus ipſius victoris,& ſic neque corruptio teſtiũ, quæ ſine dolo victoris committi non poteſt.

Quid plura? ſi plures doctores voluerunt, quod quan
47 do dolus victoris adfuit,ſententia † ſit ipſo iure nulla,vt per Bar.& Bal.in l.fin.nu.5.C.ſi ex falſ.Ang.in l. diuus. numer.4.ff.de re iudic.Alber.in dicto §.cum prætor.nume.5.ff.ad Trebell.& Socin.ſenior reg. 364. num.4.ergo ſi regulariter non eſt ipſo iure nulla ſententia,ſed reſtitutione in integrum retractatur, vt ſupra dixi, ſequitur,quòd illi voluerint regulariter dolum ipſius inducẽtis, & ſic corruptionem non eſſe neceſſariam; & ſic tenendo,prout verius & æquius eſt.

Ad contraria reſpon.ſic. Ad primum,quod in d.l.diuus. ipſe victus ad probandam corrupionem quoque

ſe aſtrin-

Digitized by Google

48 ſe aſtrinxerat, vt per Paul. ibi nu. 3. † Vel melius poſſumus dicere, quod ibi ſi requiritur probatio corruptionis teſtium non ſit ad effectu quod cauſa in integrum reſtituatur, quia ſufficit quod conſpiratione aduerſariorum falſum dixerint, vel etiam ſimpliciter, quod falſum dixerint, vt d. l. 2. C. ſi ex falſ. cum ſupra allegatis ſimil. Sed ad effectum quod ſeuere vindicta ſumatur de huiuſmodi, qui falſitatem hanc media pecunia, & corruptione fabricauerunt, dicit enim tex. ſi tibi probauerit, conſpiratione aduerſariorum, & teſtib. pecunia corruptis, ecce duo quæ probanda ſunt, & rem ſeuere vindica, & ſi quid a iudice ſic circumſcripto iudicatum eſt, in integrum reſtituas, ecce duos effectus probationis, ideſt pœna criminalis, & reſciſsio ſententiæ ciuilis; vnde neceſſario eſt ibi, quod & ſententiæ reſciſsio petita fuerit, & accuſatio falſi inſtituta, vel ex inquiſitione & officio crimen falſi quoq. inſtitutum ſit, vnde non obſtat.

Ad ſecundum reſp. quod in d. l. licet cauſam. ſyndicus ille ſe aſtrinxit ad probandum, quòd teſtes fuerunt pecunia corrupti, vnde &c. vt dicam in limit.

Ad tertium reſp. quod authoritas ſolius Soc. in d. c. 2. & rationes ab eo conſideratæ cedere debent communi omnium ſententiæ, & rationibus, & iuribus adductis pro communi.

Concluſio igitur eſt, quod non requiritur teſtes eſſe pecunia corruptos, ſed ſimpliciter, quod falſum dixerint.

49 Limitant † doct. niſi victus in petitione reſtitutionis in integrum ſe aſtrinxerit ad probandum vtrumque, ſcilicet & falſum, & corruptionem, ſed quoniam dubia limitatio eſt, dicam de ea plenius art. ſeq.

Articulus VI.

50 AD ſextum, † An ſcilicet id procedat, ſi victus aſtrinxit ſe ad probandum vtrumque, & tamen non niſi falſitatem probauerit.

Videtur quòd ſufficiat ſi tãtum falſitatem probauit.

Primò per regulam l. in delictis. §. ſi detracta ff. de noxal. & per id quod vult ipſemet Bart. in l. denunciaſſe, §. quod tamen, ff. de adult.

Secundo facit tex. fortis in l. ſi cui fundum, ff. de fund. inſtr. & ibi Bar. ad hoc ponderat, & latius inducit Iaſ. in d. l. diuus, num. 5.

Tertio, per d. l. diuus, conſiderando, vt ego ſupra feci, ſcilicet quod ibi imperator duplicem vult ſequi effectum, & punitionem teſtium, & reſciſsionem ſententiæ.

Quarto facit quod ſingu. vult Bald. in d. l. ſi ex falſis,
51 num. 4. in fine; videlicet quod qui allegat dolum & falſitatem, id tantum probare debet, quod ſibi ſufficit ad victoriam. & facit ad hoc etiam regula eiuſdem Bal. in l. 1. num. 11. C. de cond. ind.

Quinto, quia ita tenẽt plures doctores, communiter, Cyn. & Pet. in l. cum te, C. de probat. Bald. in l. 1. C. de cond. ind. num. 11. & ſequi videtur Pau. de Caſt. ibi in d. l. diuus, n. 3. & hanc tenet Alex. ibi nu. 12. & clare deducit, & æquiorem ſententiam dicit ibi Rapha. Cuma. & Zaſ. nu. 2. & videtur eſſe communis ſententia.

Sed in contrarium eſt magis communis opinio. Bar. in d. l. diuus, num. 40. Angel. num. 2. Alex. num. 9. & Iaſ. numer. 18. & 20. qui etiam de communi. & ibi idem teſtatur Zaſ. Idem firmat Bar. l. falſam, nu. 1. C. ſi ex falſ. & ibi Angel. in princ. Paul. in l. 1. num. 5. C. eod. & Bal. in d. c. licet cauſam, num. 19. de proba. & ibi Fel. nu. 28. vbi plene & de communi Villalob. comm. opin. in verſ. reſtitutio, num. 51. poſt Iaſ. prealleg.

Moti per d. c. licet cauſam, vbi videtur expreſſum, ſecundum Paul. præall. & alios.

52 Sed certe quantum attinet ad illum text. † aduertendum eſt, quod ibi ſyndicus ille ex eo non potuit obtinere, non quia non probauerit vtrumque quod probaturum ſe obtulerat, ſed quia non probauerat illud, quod erat neceſſarium, ſcilicet falſitatem, vt ibi text. explicat dum inquit, nã etſi de corruptione teſtes aliquid dicant, de falſitate tamen nihil dicunt, non enim ſufficit probare, qđ aduerſarius tentauerit probare falſum, ſed qđ per falſi probationẽ induxerit iudicem ad ſententiam pro ſe ferendam, vt dicam inf. art. 9. & art. fi.

Ego puto veriorem primam opinionem, & etiam ęquiorem; Quia quod ad maiorem cautelam, & forte ad pœnam falſariorum fuit adductum, ſi non probetur, nõ debet obeſſe quantum ad reſt. in integ. quę abſq. corruptela teſtium ex ſola falſitate detecta concedi debet, vt dixi in præc. art. Quę enim ad actum neceſſaria non ſunt, ſi adhibeantur, ſed inutiliter, & perperam, non vitiant actum, l. 1. C. de rei vx. act. cum ſimil. quæ dicũt, quod abundans cautela non nocet. Et bene probat hãc ſententiam tex. in l. ſi vti fund. ff. de fund. inſtr.

Sed communi retenta ſi tibi magis forte placet, mitigare tamen debes omnib. infraſcriptis modis.

53 Limita † primo, vt non procedat, quando de corruptela facta eſt mentio tantum in libello, in poſitionibus autem nihil penitus dictum eſt de ea, ſecundũ Bal. Imo. & alios, de quibus per Alex. in d. l. diuus, n. 14. & 15.

54 Limita ſecundo, † vt procedat ſi qualitas ſit talis, quæ naturam cauſæ poſsit alterare, ſin minus non ſit neceſſarium probare de corruptione, quomodocunque de ea mentio facta ſit, ſecundum Bal. in l. fi. nu. 6. C. ſi ex falſ. & ſequitur Salyc. d. l. 3. verſ. & attendit. C. eod.

Sed contrarium in hoc quoq. volunt alij plures, quos refert Paul. in d. l. diuus, num. 3. & Iaſ. ibi num. 23. Ego puto quod iſta opinio in hac limitatione ſit peior quam cõis opin. in concl. principali, nam ſaltem quando ſe aſtrinxit ipſe victus ad probandam corruptelam, poſſet forte ſibi imputari aliquid, ſed quando ſimpliciter de ea mentionem fecit, non video vbi fundari poſsit hæc rigoroſa ſententia. Tene igitur omnino limitationem, ſaltẽ propter ea quæ dicam infra limit. ſeq.

55 Limitatur † tertio, vt non procedat, ſi in fine poſitionum, vel libelli, vel vbi in ſumma de corruptela facta eſt mentio, appoſita eſt clauſula (nõ ſe aſtringens) &c. Quia tunc corruptio teſtium probanda non eſt. Bartol. in d. l. diuus, n. 6. Ang. nu. 2. Iaſ. n. 25. vbi multos cõcord. ad hoc allegat, & Zaſ. ibi n. 3. dantes propterea cautelã, quod d. clauſula omnino apponatur.

56 Et idem in ſimili dicitur, † ſi additur illa clauſula generaliter, videlicet, quod opponit omnes alias exceptiones competentes, quas ſaluas fore proteſtatur, vt per Iaſ. ibi nu. 3. & hæc diligenter nota ad prædicta, quia iſtę clauſulæ, & præſertim illa, non ſe aſtringens, &c. regulariter apponi ſolent vel in principio, vel in fine poſitionum; & ideo rigor communis opinionis nunquam fere locũ habebit; et multo minus rigor præcedentis opinionis, quam reprobaui in limit. ſecunda.

57 Limitatur † quarto, vt procedat in actore tantum, in reo autem ſecus; quia ipſe, etiam ſi ad vtrunq. ſe aſtrinxerit, tamen ſi vnum tãtum probet, de falſitate ſcilicet, & actor nil probet e contra, ſufficit ei ad victoriam. Iaſo. d. l. diuus, num. 26.

58 Limitatur † quinto, vt non procedat, quãdo is qui petit reſtitutionem prætextu falſitatis & corruptionis, proteſtatur, quando ipſe coniunctim, & diuiſim petit admitti ea, quæ ponit Iaſ. d. l. diuus, num. 3.

59 Limitatur † ſexto (& eſt magna declaratio et reſtrictio communis ſententiæ) vt procedat, quando per modum qualitatis eſſet dictum de corruptela: ſecus ſi ſeparatim vel copulatiuè, ſecundum Bar. in d. l. diuus, et Ange. ibi n. 2. idem ſentit, & communẽ eſſe teſtantur Alex. ibi num. 11. et Iaſ. nu. 22. ex quo habebis concord. qui-

bus adde Bal.in terminis in d.l. ſi ex falſis,nu.4.in fi.C. de tranſact.

Et hanc cæteraſque limitationes omnes tene, & diligenter ſigna, quæ redigunt ad æquitatem communem ſententiam, quæ quidem in ſe pro vt iacet, iniquitatem magnam continet, vt prædixi.

Articulus. VII.

60 AD Septimum, An ſcilicet † dicta concluſio de qua in primo art.procedat, etiam ſi teſtes falſum non dixerint, corrupti tamen fuerint præcibus, vel pecunia ad falſum deponendum?

Videtur quod non ſufficiat fuiſſe corruptos,ſi falſum re vera non dixerunt.

Primò,per d.c. licet cauſam;ibi(idem quoque teſtes) de probat.

Secundo per c.cum I. & A. de re iud. vbi videtur expreſſum in fine.

Tertiò per l.falſum, C.ſi ex falſ. inſtru. inducendo vt per Gl.in d.c.licet cauſam.

Quartò,quia ita tenent docto.communiter.Innoc.in d. ca.licet,in prima col.verſ.ſed nunquid fallit, & Ioan. And.ibi.& D.Ant.& Cardin.&Dec.ibi nu. 156.qui dicit hanc eſſe communem ſententiam. & idem videtur omnino concludere Fely. ibi.nu. 29.vt patet ex eius diſcurſu.& limitationibus, quas poſtea ſubiungit in verſi. ſunt tamen aliqui caſus &c. licet inaduertentar dicat,qđ tranſit cum opin.Gl.& Abb.qui contrarium tenent.

In contrarium tenent Bar.in d.l.diuus.nume.7. & ibi Paul.de Caſt.num.3.Alex.nu.9.Iaſ.nu.27.& idem Paul. de Caſt.in d.l.1.num.6.C.ſi ex falſ.& idem voluit prius Specul.in tit.de teſte,§.1.numer.49.& Gloſ.in d.c.licet cõm.in ver.aſtrinxit,& ibi D.Abb.demum ſequitur hãc ſententiam,& æquitati maxime conſonam eſſe ait,& ſic iſta quoque eſt æquè communis opinio.

Pro qua adducitur primo l. nec venales, C. quando prouoca.non eſt neceſſ.col.3.ff.de teſtib.ibi neque lucri gratia &c. cum ſim.

Secundò adducitur illud dictum gloſæ,quòd qui accipit pecuniam ob teſtimonium ferendum, ſtatim falſum committere dicitur,vt in l.1.§.1.in verſ.aduocationem. ff.ad l.Corn.de falſ.

Tertiò,fortius dicunt probari in c.ſicut. de teſtib. inducendo in ratione ſui in fine, quæ eſt generalis, non autem quod loquitur ſpecialiter in cauſa matrimoniali, vt per d.Abb.præall.

Ad hoc vltimum reſp.Dec.eleganter poſt Aret.in d. c.licet cauſam,nume. 156. Ego autem breuiter ad omnia hæc dico,quod benè poſſunt procedere in ſuis terminis, ſed hic vbi agitur de reſcindẽda ſẽtentia ope reſt.in integrum, hoc in primis neceſſario præſupponendum eſt,quòd læſio adſit,l.nam & poſtea,§.ſi minor, ff.de iureiur.læſio autem adeſſe non poteſt, ſi nõn probatur falſitas,ideſt quod teſtes actualiter falſum depoſuerint, & iudex illam teſtificationem ſecutus fuerit, d.l.falſam,C. ex falſ.vbi expreſſum.

61 Ego igitur pro clara reſolutione huius articuli,quòd male & confuſe explicatur à doctoribus,dico aduertendum eſſe ad vnum,in primis & ante omnia,ſcilicet quòd impoſsibile eſt poſſe retractari ſententiam illam ope reſtitutionis, donec non probatur læſio ipſius victi, læſio autem iſta non poteſt probari, niſi probetur vel vere vel præſumptiuè, quod teſtes iſti depoſuerunt falſum, & quod iudex atteſtationem eorum ſecutus fuerit,hoc igitur præſuppoſito, ſic diſcurrendo, & diſtinguendo caſus poterit reperiri veritas.

Aut conſtat aliunde,quod iſti teſtes depoſuerunt falſum,& tunc ſine dubio eſt vera ſecunda opinio, quia de læſione conſtat, ſed non erit concluſio ad propoſitum articulum, vbi præſupponitur, quòd victus non poſsit probare falſitatem eſſe dictam. Aut conſtat ex aduerſo, quod teſtes depoſuerunt verum, vel per alios teſtes,vel per inſtrumenta à victore producta, & tunc ſine dubio eſt vera prima opinio, quia ſi conſtat quod falſum non dixerunt teſtes,& hoc non ex eorum dicto,quibus parũ credendum eſt,vt proxime dicam propter eorum turpitudinem in recipiendo pecuniam, ſed aliunde ex legitimis probationibus, non poteſt dici quòd ipſi fuerint in cauſa alicuius læſionis, propter eorum atteſtationem, quia aliunde conſtat, quod victus non eſt læſus,quia ita veritas ſe habet,vt ipſi depoſuerunt, & pro hac ſenten-

62 tia in hoc caſu † dico eſſe text.in terminis in d. c.cum I. & A.de re iud.ibi,vel etiam ſi ſuper his aliquid depoſuerint,ea tamen fuerunt per aliorum dicta ſufficienter oſtenſa,& hoc caſu ita teneas ſine ſcrupulo,per d. c. cum I.& per d.l.falſam,& per rationem prædictam, quia nõ adeſt læſio.

Aut conſtat de aliquo prædictorum, & tunc quia læſio nõ poteſt probari niſi præſumptiue,ideſt quod falsũ depoſuerint, & quod iudex eorum dicta ſecutus fuerit, & quod ſi ſciuiſſet illos fuiſſe corruptos, nunquam eorũ dicta ſecutus fuiſſet,videamus quid dicendum;Subdiſtingue autem ſic.

Aut fuerunt corrupti teſtes, vt falſum teſtimoniũ dicerent,Aut vt verum dicerent, quia aliàs nolebant accedere ad teſtificandum.

Primo caſu † puto omnino veriorem ſecundam ſentẽtiã Bar.Abb.& ſequacium, duplici ratione; Primò,quia (vt ipſi dicunt) præſumitur dixiſſe falſum poſtquã pro illo dicendo pecuniam acceperunt, & facit quia ſi cum ea voluntate corrupta ad teſtificationem acceſſerunt, ſi non probatur contrarium ab ipſo victore,ideſt quod voluntatẽ mutauerint,ſtatur huic iuris præſumptioni,ideſt quod in ea perſeuerauerint,l.eum qui voluntatem,ff.de iur.& fac.igno.

Secunda ratio eſt,quia licet iſta præſumptio non adeſſet, tamen credendum eſt, quòd ſi iudex ſciuiſſet illos pecuniam recepiſſe vt falſum teſtimonium dicerent, & eo animo acceſsiſſe, nunquam eorum dicta ſecutus fuiſſet, neque ſententiam ſuper eorum probatione tuliſſet.

Secundo caſu, quando ſcilicet fuerunt pecunia, vel precibus inducti ad verum dicendum, & tunc Aut precibus tantum fuerunt inducti,& tunc,quia nulla corruptio adeſſe dici poteſt, ſi de hoc tantum rogati ſunt,ſcilicet vt verum dicerent, puto omnino veriorem primam opinionem, quam in hoc caſu ſequuntur quoque Bart. Alex.& alij citati in ſecunda opinione contraria,qui diſtinguunt inter pecuniam,& præces, eorum enim diſtinctio hoc mõ intellecta optimè ꝓcedit.& ratio clara eſt,

63 quia ſæpe numero teſtes, propter aliquem reſpectum † vel timorem partis aduerſæ nolunt in cauſa teſtificari, niſi multum & multum rogati, & quandoque etiam coacti pręcepto iudicis,& propterea põt rogari teſtis, vt veritatem deponat,nec propterea dicitur ſe ingerere.Abb. & Dec.in c.1.de teſtib.& in c. cũ tua,de ſponſal.& Rebuff.de teſtib.glo.7.n.45. facit tex.in ſimili,in l.quia poterat,ff.ad treb.& facit ẽt,quia nullũ delictũ,nullaue culpa adeſt ex parte inducẽtis,dũ rogat teſtes, ut ad veritatẽ dicendã accedãt, & ideò nulla præſũptio adeſſe poteſt,quòd ſi iudex ſciuiſſet huiuſmodi teſtes fuiſſe rogatos de hoc, non fuiſſet ſecutus eorum teſtimonia, quia immo nihilominus eandem fidem adhibuiſſet, & ideo nulla læſio adeſt.

Aut pecunia,& hoc caſu Bar. & ſequaces qui eius diſtinctionem ſequuntur inter præces,& pecuniã ſentiũt, quòd retractanda ſit ſentẽtia, dum indiſtincte allegant gloſ.in d.l.1.§.1.in verb.aduocationem,ff.de falſ.ibi,vel

Digitized by Google

etiam verum redderet per pecuniam.

Sed huic concluſioni in hoc caſu obſtat, quod ſi ve-
rum depoſuerunt, nulla læſio adeſt vere, neque etiam
præſumptiue adeſſe videtur, quia ſi iudex ſciuiſſet,
quod pecuniam pro veritate dicenda receperunt; licet
turpiter eos facere credidiſſet, quia veritas vendi non
debet, dict. leg. venales, C. quando prouo. non eſt nec. &
dict. leg. 3. verſic. neque lucri gratia. ff. de teſtib. tamen,
ſi de vero dicēdo venditio facta fuit, et veras eorum de-
poſitiones ſecutus fuit, & ſic læſio non adeſt.

Sed ſecurius & æquius eſt tenere in hoc etiam caſu ſe
cundum opin. Bar. & aliorum; Quia nō dubiū eſt, quòd
64 teſtis † recipiendo pecuniam pro teſtimonio ferendo,
dicitur falſarius, & conſequenter infamis, & inteſtabilis,
d. l. 1. §. 1. & ibi gloſſ. & d. l. 3. ibi, neque lucri gratia, ſed
teſtis infamis à teſtimonio intantū repellitur (licet alias
verum dixerit) vt ſi poſt rem iudicatam detegitur eius
infamia, ita reſcindatur ſententia, ſicut ſi falſitas detecta
eſſet, vt in terminis dixit Innoc. in c. ex parte, in gloſſ. in
verſic. abſenti, de teſtib. & ego retuli & ſecutus ſum ſup.
eo. ar. 1. in 7. ampliat. Et propterea omnino credendum
eſt, quòd ſi iudex ſciuiſſet huiuſmodi teſtes per pecu-
niam corruptos fuiſſe, vel inductos, nunquam eorum te-
ſtimonia ſecutus fuiſſet, &c. d. l. 3. §. neque lucri gratia.
ff. de teſtib.

Concluſiones autem quibus concluſum eſt non ſuffi-
cere ſolam corruptionem niſi probata falſitate, limita
dupliciter ex mente doctorum.

65 Primo limita, † vt procedant in cauſa matrimoniali
per d. c. ſicut, de teſtib. intelligendo illum text. ſpeciali-
ter in cauſa matrimonij, ſecundum Innoc. in d. c. licet, &
ſequitur D. Card. vt refert Abbas ibi num. 24. & Felyn.
in d. c. 4. num. 20. verſ. ſed illud.

65 Secundò limita, vt procedāt poſt rem † iudicatam, an
te ſententiam vero ſufficiat ſola probatio corruptionis,
ad teſtimonia huiuſmodi repellenda, vt per Inno. Ioan.
And. Card. Abb. Fel. & alios in d. c. licet cauſam, & hoc
non habet dubium, quando ex tali corruptione reddun
tur infames, per rationes ſupra adductas.

Et quoniam actum fuit in hoc articulo de corruptio-
66 ne teſtiū, & etiam tangetur inferius in alijs, nota vnū †
generale, quod non dicitur corruptus teſtis, neque etiā
ſubornatus qui informatus fuit a parte de eo, quod dice
re debet ſi ſcit, & de eo ſuper quo interrogari debet &c.
vt per Bal. in d. c. licet. num. 20. & Felyn. ibi. num. 30. in
fine, vbi dicit perpetuo notandum, & clarius & latius, quid
liceat facere ipſi inducenti in inſtruēdis teſtibus, & quo-
modo inſtructio illa licita ſit, vt non poſſit dici ſuborna
tio, tradit poſt plures, de quibus ibi Rebuff. de teſtib. in
Gloſſ. ſeptima. nu. 42. 43. 44. 45. & 46. Vbi vide in pra-
xi in contingentia facti.

Articulus VIII.

67 AD octauum, An ſcilicet † prædicta concluſio pro-
cedat etiam ſi teſtium inductor, & ſic ipſe victor
nihil conſcius fuerit de hac falſitate?

Videtur quod non.

Primo per l. ſi prætor, §. Marcellus, ff. de re iud. ibi ſci
licet per dolum ſciens.

Secundo per l. penult. C. ſi ex falſ. & in l. in ſumma,
§. 1. ff. de cond. ind.

Tertio, quia ita tenent Petr. & Cyn. in d. l. ſi ex falſis,
num. 4. in 4. quæſt. C. de tranſact. & idem Cyn. in l. teſta-
mento, C. de excuſ. tut. & in l. falſam, C. ſi ex falſis.

Sed contra eſt communis omnium aliorum ſenten-
tia. Ita enim tenent Bart. in d. l. falſam, C. ſi ex falſ. in-
ſtrumen. & ibi Bald. & ſequitur Alex. in d. l. diuus, num.
10. dicens ita tenere quoque Iacob. de Arēn. & Bald. in
d. l. ſi is ad quem, ff. de acquiren. hæredit. Iaſon. in d. leg.
diuus, numero 18. poſt doct. in d. l. ſi ex falſis, C. de tran
ſact. Bart. ibi numer. 3. Bald. num. 4. & 6. Paul. de Caſtr.
numer. 7. & 9. Alexand. numer. 9. cum concord. Iaſon
numer. 8. Bald. in l. 1. & 3. C. ſi ex falſ. inſtrumen. Salyc.
in l. 1. in fine. C. eodem. & Paul. de Caſtr. ibi num. 2. & in
ſumma hæc eſt communis ſententia, vt teſtatur Cum.
in d. l. diuus, in princip. per d. l. ſi ex falſis, iuncta gloſſ. ibi
in verb. præcipimus, verſic. nec diſtingue, & licet nō ali-
ter iure probent; Mihi tamen placet hæc communis cō-
cluſio, ex eo quia ita accidit in reſtitutione minorū, non
enim neceſſarium eſt, quod minor ſit læſus dolo aduer-
ſarij, vt l. minoribus, C. de reſtitutio. in integrum. & ple-
ne dixi ſupra in prima parte, quæſtio. 4. articulo ſecun-
do. Ergo idem in reſtitutione maiorum, quę datur quo-
ties æquum eſt aliquem non amittere ius ſuum abſque
culpa, & facto proprio. l. nec enim, iuncta l. præcedente,
in fine, ff. ex quibus cauſis maior. & argumentum ab edi
cto de minoribus, ad illud ex quibus cauſis maior, valet,
quoties non poteſt aſsignari diuerſa ratio, vt dixi ſupra
quæſt. 5. art. 1.

Ad contraria reſp. ſic.

Ad primum, quod dolus ibi requiritur ad hoc, vt ſen
tentia ſit ipſo iure nulla, vt dixi ſup. quæſt. preced. art. 7.

Ad ſecundum ſimiliter reſpond. quòd dict. l. in ſum-
ma. loquitur quo ad hoc vt ſententia ſit ipſo iure nulla,
vel quod detur indebiti ſoluti repetitio &c. vt dixi ſu-
pra eod. art. 3. in fin.

Ad tertium, quòd contra eos eſt communis concluſio
omnium; vel quòd poteſt procedere in caſu ſequen. li-
mitationis.

Concluſio ergo ſit, quòd ſententia lata ex falſis pro-
bationibus retractatur ope reſtitutionis etiam ſi victor
non fuerit conſcius huius falſitatis.

68 Limitatur † hæc concluſio a quibuſdam quaſi pro
concordia, vt procedat quando illi teſtes, vel qui eis per
ſuaſit vt falſum deponerent, non ſunt ſoluendo, ſi vero
ſoluendo eſſent, ceſſaret beneficium reſtitutionis, & re-
tractationis ſententiæ, donec adeſſet recurſus contra il-
los per actionem in factum ad intereſſe. Iacob. Butr. in
d. l. ſi ex falſis, & refert, & ſequitur Alexand. ibi num. 8.
& Iaſ. num. 11. & Curt. num. 10. verſic. 4. & ſing. ſecun-
dum Alexand. præalleg.

Per l. ſi. ff. de eo per quem fact. erit, & eſt Glo. ordina.
in l. arbitrio, §. ſi cuius, ff. de dolo.

69 Tenendo hanc limitationem † ſublimita, dummodo
ille recurſus ſit facilis, & dūmodo ipſe teſtis, vel tertius,
fuerint conſcij ipſi de falſitate, alias quia nihil eis impu-
tari poſſet, contra eos non poſſet dari regreſſus, vt dixi
ſup. in 1. par. q. 13. per totum.

70 Item ſublimita, † niſi per reſtitutionem in integrum,
& retractationem ſententiæ plenius & ſecurius occurre
retur damno ipſius victi, quàm per iſtam actionem in
factum, per ea quæ dixi ſupra q. 13.

Articulus IX.

AD nonum, An ſcilicet ſupradicta concluſio proce-
dat, quando de falſitate fuit cognitum ante ſen-
tentiam?

Quia non habet dubium probabile, conclude quod
non. ita enim communiter, & nemine diſcrepante con-
cludunt doctores vbique. Bart. in d. l. diuus. num. 1. ff. de
re iud. & ibi Paul. de Caſtr. num. 2. Alexand. num. 4. Iaſ.
num. 11. Alb. in d. l. qui agnitis, num. 3. doctores cōmu-
niter in d. l. 1. C. ſi ex falſ. inſtr. ibi in fin. Cyn. & Bart. in
prin. Fulg. Paul. de Caſt. Sal. & alij. Gl. in c. licet cauſam,
de prob. in ver. opponi, in prin. & ibi Inn. in prin. & Bal.
num. 18.

num.18.Abb.nu.22.Fel.nu.24.cum concor.& Boer.deciſ.207.poſt prin.vbi de communi.

Tex.eſt in l.1.C.ſi ex falſ. inſt.

Et alius tex.in l.ſi ex falſis,in fi.C.de tranſ.

Et in l. fi. C. de fi.inſtru. quæ ita procedit ſecundum omnes.

Sublimitatur hæc concluſio dupliciter,Primo,vt non procedat, quando quis credit eſſe vera inſtrumenta, & ideo illis acquieuit,Bart.in d.l.diuus,num.1. poſt Gloſſ. & in l.qui agnitis, ff.de excep.

Secundo limita quando ante ſententiam fuit oppoſitum de falſa cauſa ad eundem finem, ſecus ſi ad diuerſum ab eo,ad quem nunc agitur,Bart.in l.1. C.ſi ex falſ. inſtrumen.in fin.Iaſ.in d.l.diuus,num.11. & Fulgoſ.d.l. 1.nume.2.

Articulus IX.

71 AD Nonum,† An ſcilicet procedat, quando iudex non illas falſas probationes ſecutus eſt, ſed alias veras?

Triplex eſt neceſſaria inſpectio.

72 Prima eſt † ea, de qua quæritur in articulo, & in hac breuiter conclude quod non, nam ſi iudex non illas falſas,ſed alias probationes veras ſecutus fuit, non poteſt retractari ſententia ope reſtitutionis in integrum.ita Innoc.in c.cum I.& A.de re iudi. & idem in d.c. licet cauſam,in princ.de probat. & Bald.ibi nume.23.Abba.numero 22.Felyn.num.28.& Dec.num.155. Idem Alber. in d.l.ex falſis.nume.2.circa finem, Alex.ibi num.2.Iaſ. nu.1.Curt.Iun.num.7.Azo & Glo1.in d.l.2.C.ſi ex falſ. inſtrument.& ibi Saly.& Paul.de Caſt. & idem Paul.de Caſtr.in d.l.diuus,num. 2. verſi.interdum.Angel.in d.l. ſi prætor,§.Marcellus,num.2. Grat.conſi.42.numer.27 in fine lib. 1.

Tex.eſt in l.falſam,C.ſi ex falſ.inſtr.

Facit etiam dict. leg. ſi ex falſis, ponderando dictionem,ex.

Ratio eſt,quia ſi iudex non fuit motus ex illis probationibus, nulla læſio inde orta eſt contra ipſum victum, igitur nulla reſtitutio concedenda eſt d.l.nam & poſtea. §.ſi minor,ff. de iureiur.

Facit etiam aliud optimum ſimile in propoſito, nam licet retractetur ſententia quæ lata fuit per teſtes infames,tamen neque illa retractatur, † ſi iudex non eorum depoſitiones,ſed veras probationes ſecutus fuit,ſecundũ Innoc.in c.ex parte,in glo.abſenti, de teſtib.

73

74 Secunda inſpectio eſt,† Cui incumbat hoc onus probationis,An ſcilicet ipſi victori, quod iudex ſecutus fuit veras probationes, an verò ipſi victo, quòd immo fuit ſecutus falſas?

75 Quidam dicunt, quod victus † probare debet fuiſſe ſecutum falſas, quia iudex in dubio præſumitur ſecutus fuiſſe veras probationes.Paul.de Caſt.in d.l.diuus, nu.2. & Iaſ.ibi nu.11.& fuit expreſſe de mente Azo.in d.titu. C.ſi ex falſ.

Quidam alij dicunt, quod ex verbis illius animi motus illius cognoſcitur,Bald.in d.l.3.numer.2.C.ſi ex falſis, & ſenſit Felyn.in d.cap. licet cauſam,numero 28. de probat.

76 Sed breuiter ego puto ſic dicendum. † Aut probationes veræ,quæ ſunt in proceſſu,ſunt ſufficientes ad victoriam,aliæ verò falſæ non ſunt ſufficientes, & præſumitur iudex ſecutus veras probationes, & ſi victus alius prætendit,probare debet, & ita vno modo poteſt procedere ſententia Paul. & Iaſ.

Aut probationes veræ nõ sũt ſufficientes ad victoriã, probationes vero falſæ ſic, & tunc iudex præſumetur ſecutus falſas probationes.

Aut probationes ſunt pares, & tunc

Aut vtraque probatio per ſe ſufficiens erat ad victoriam, & adhuc præſumitur iudex vſus fuiſſe veris probationibus

Aut vtraque inſufficiens,ideſt quia probatio vera nõ erat plenaria probatio,iuncta vero probationi falſæ ſic, videlicet ſi vnus teſtis verus,& vnus falſus, & tunc in dubio præſumi pro iudice & pro ſententia,dicunt infraſcripti,Paul.de Caſtro d.l.1.num.2.& 5.Bald.in d.l.falſam, nume.2. & clarius in cap.licet.de probatio.numer.23.& Felyn.ibi numero vigeſimooctauo,in fine.& Salycet.in dict.l.falſam, quæſtione vltima.ex quorum intentione collegi iſtam diſtinctionem,adeo quod poteſt dici communis diſtinctio.

77 Limita tamen prædictas† concluſiones,niſi ex verbis ipſius ſententiæ,& illius preambuli quod fieri ſolet,videlicet uiſis actis,viſa petitione,exceptionibus &c.cõſtaret vnde motus fuerit iudex.Et ſi enim veris probationibus in dubio vſus fuiſſe dicatur,ſi tamen dixit,viſis teſtibus, & non erat niſi vnus teſtis verus, & unus falſus;Item uel ſimili alio modo oſtenderit,quod ſecutus fuit quoq. falſas probationes ſecus eſt.Ita Felyn.d.ca.licet cauſam,numero uigeſimo octauo.

Ego puto uerum hoc,ubi probatio uera non erat per ſe ſufficiens abſque falſa, ſi uero fuiſſet per ſe ſufficiens ipſa ſola,ideſt quod duo teſtes,& omni exceptione maiores intentionem uictoris probaſſent, uel inſtrumentũ omni exceptione carẽs adeſſet in proceſſu, & etiam duo teſtes corrupti,idem deponentes quod in inſtrumento, continetur.& iudex dixit uiſo inſtrumento,& talibus coram nobis productis,tunc æquius putarem, quod utile per inutile non vitietur,& ſentẽtia teneat,nec retractari poſsit.Præſertim ſtante ea communi ſententia, quòd victor poteſt iuſtificare ſententiam veris probationibus, ſi vult in hac ſecunda inſtantia, vt dicam inf.art. pen.

78 Tertio inſpectio eſt,† an victus petens reſtitutionem in integrum teneatur ponere in libello,quod iudex motus fuit ex illis falſis probationibus.

Quidam dicunt quod non.Bartol.in d.l.falſam,num. 1.Alij contra magis comuniter.Innoc.in d.c.licet cauſã, de probat. & Bal. in l.3. in prin.C.ſi ex falſis.& Ang.ibi in princ.& Fulgoſ.num.1.

Ego puto veriorem hanc poſteriorem ſententiam in caſibus, in quibus neceſſe habet probare hoc. Quia in hoc ipſo conſiſtit læſio, quod iudex ex illis falſis probationibus motus fuerit, & vtique quãdo victus debet probare læſionem,(quod eſt regulare)debet quoq. in libello reſtitutionis in integrum dicere ſe eſſe læſum, vt dixi ſupra in 1.par.q.35.artic.2. Vnde idem hic facere tenebitur.

Articulus X.

79 AD decimum, An ſcilicet† dicta concluſio procedat, quando victus vellet hanc falſitatem teſtium per alios teſtes nouos directo probare?

Videtur quod ſic.

Primò, quia in hac cauſa falſitatis multa ſpecialia conceduntur ad reprimendam hominum malitiam,quę aliàs non concederentur, vnde ille rigor quod propter timorem ſubornationis non debeat admitti hæc directa probatio falſitatis,debet ceſſare in tam æqua,& fauorabili cauſa.

Secundò,quia in caſibus in quibus reſtitutio conceditur, timor ſubornationis non attenditur,Innoc. & Bal. in c.vltra tertiam.de teſtib.hic autem tractatur de retractanda ſententia per reſtitutionem in integrum, ergo & cæt.

Tertio, quia ita tenent plures doctor.in primis ſentit

hanc

Digitized by Google

hanc opinionem Gloſ. in d.c.licet cauſam, dum ſimpliciter loquitur, eandem expreſſe tenet Specul. in tit. de teſte. §. ſatis vtiliter, col. 3. verſic. 13. caſus. Archid. in cap. ſi quis teſtibus. in fine. 4. quæſt. 3. & Dec. latè defendit illorum ſententiam in dicto cap. licet cauſam. num. 151. vſque ad num. 155.

Sed in contrarium eſt alia opinio magis communis. Bald. in d. cap. licet cauſam. num. 20. & 21. Abb. numer. 21. & Felyn. num. 24. cum concord. Paul. de Caſtr. in d. l. diuus. num. 2. verſic. idem intellige. Alexand. ibi nu. 4. 5. & ex eis habebis concord. & communem eſſe ait, & firmat Boſſ. in tit. ſi ex falſ. probat. num. 12.

Moti propter auth. qui ſemel. C. de probat. & per ca. fraternitatis, de teſtib. & clem. fin. eod. tit. vbi regula, & ſic propter timorem ſubornationis propter didicita teſtificata.

Ego puto veriorem, & æquiorem primam opinionẽ, tamen per ſecundam rationem ſupra allegatam pro ea, ad cuius confirmationem adduco ea quæ late dixi ſupra in pluribus locis, videlicet in ſecunda parte quæſt. 65. art. 11. Tum ex eo quia ceſſat timor ſubornationis propter iuſtum impedimentum ignorantiæ ipſius falſitatis.

80 Retenta tamen (ſi placet) ſecunda opinione, † limita illam notab. quaſi pro concordia ſic, vt procedat communis opinio ſecunda, quando victus vult probare falſitatem tantum, ideſt vult quod teſtes dixerũt falſum per alios teſtes plures dicentes contrarium, ſi verò vult probare corruptionem quoque, tunc ſecus, quia etiam poſt didicita teſtificata poteſt probari teſtes fuiſſe corruptos, ita Paul. de Caſtr. in d. l. diuus, dicens ita eſſe de mente Io. And. & aliorum in d. cap. licet cauſam, & Io. And. in clem. fin. in gloſſ. in verbo, directo, de teſtibus. & idem voluit clare Innoc. in d. c. licet. col. 1. & ibi Abb. num. 21. & Felyn. num. 27. dicens ita tenere quoque Aret. & Io. Andr. adeò quod apud Canoniſtas hæc eſt communia opinio, idem ſequitur Alexand. in d. l. diuus. num. 5. vbi concord. & Bar. in auth. qui ſemel. col. penult. C. de probat. & communem dicit Boſſ. in titul. ſi ex falſ. inſtrum. num. 12. & ſic multum reſtringitur rigor dictæ ſecundæ opinionis.

Et ratio elegans hæc eſt, quia hoc caſu non dicentur examinari ſuper iiſdem, ſed ſuper nouis articulis, vnde &c.

81 Limita ſecundò, † niſi in primo iudicio deuentum fuiſſet ad ſententiam abſque publicationa teſtium, quod fieri poteſt, ſecundum Gloſſ. in cap. fin. in verſic. & in dicijs. de hæret. in 6. & ita ſublimitat Felyn. in d. c. licet. num. 26. cum concord. & Imol. in d. l. diuus. & hæc non habet dubitationem, immo videtur ſuperflua limitatio.

82 Limita † tertio in cauſis ſpiritualibus, ita poſt Abb. Felyn. ibi dict. cap. licet cauſam. num. 27. de probation.

Ratio eſt propter imminentis peccati timorem, qui præualet timori ſubornationis, ſecundum præalleg.

83 Limita † quarto, niſi articulus fuiſſet adeo obſcurus, vt pars non potuiſſet inſtrui ad probandum cõtrarium directò. Fely. præalleg. num. 25. vbi late per eum.

84 Limita † quinto, niſi hæc probatio falſitatis indirectè fieret, videlicet probando per nouos teſtes, quod eſt impoſſibile, quod illi teſtes ſcire potuerint id quod depoſuerunt, videlicet, quia illa die, vel tempore non fuerunt in tali loco de quo teſtificantur &c. & ita intelliguntur omnes allegati ſupra in dicta ſecunda opinione. & iſtud eſt aduertendum diligenter.

Articulus XI.

85 AD vndecimum, † An ſcilicet dicta concluſio procedat, quando victor vellet probationibus veris iuſtificare ſententiam?

Videtur quòd nihilominus reſtitutio danda ſit, vt tenet Bald. in l. 1. num. 4. C. de cond. indeb.

Per Gl. ord. in d. l. ſi is ad quem. ff. de acquir. hæred.

Sed contra eſt communis, & vera ſententia aliorum, ita enim tenent docto. communiter in d. l. ſi is ad quem. ff. de acq. hær. & per Paul. de Caſt. ibi num. 7. Alex. num 16. Iaſ. num. 29.

Quidam pro concordia dicunt, ſic, Aut ſententia lata fuit ex falſa cauſa allegata a iudice, & bene loquitur ſecunda opinio, quia tunc bene poteſt reformari ſententia per veras probationes; Aut lata fuit ex falſa cauſa allegata a parte, & tunc loquitur prima opinio Baldi qui ſic intelligi debet, & rationem allegat Paul. de Caſtr. in d. l. ſi is ad quem.

Aut fuit lata ſententia ex falſis probationibus, & tũc aut in cauſa appellatum eſt a victo, & tunc bene poteſt victor in cauſa appellationis petere, quòd ſententiam ſuam verioribus probationibus iuſtificare poſsit: Aut nõ eſt appellatum, ſed eſt petita reſtitutio in integrum, & tunc eſt verior ſententia prima; & ſic in ſumma in caſu noſtro iſta diſtinctio reprobat communem opinionem.

Ego vero teneo illam pro veriori, & æquiori, quãdo non adfuit dolus ipſius victoris, quando vero adfuit æquius puto, quod non audiatur donec non eſt repoſita cauſa in priſtino ſtatu in quo erat ante ſententiam, & ſic ante læſionem; Nec delictum eius in aliquo ſibi proſit, & pro hac mea diſtinctione adduco duas communes concluſiones, quarum vnam poſui ſupra q. 47. art. 1. ver. ampliatur ſecundo, num. 5. & ead. q. art. 9. num. 44. verſ. limitatur tertio &c. Videlicet quòd licet reſtitutio aduerſus ſententiam reponat omnia in priſtinum ſtatũ etiam quo ad aduerſarium minoris, vt dicto num. 5. tamẽ hoc non procedit, quando aduerſarius minoris fuit in dolo quando minor læſus fuit, vt dixi d. num. 44.

Articulus XII.

86 AD duodecimum, † An dicta concluſio procedat, quando victor tentauit probare falſitatem, ſed tamen illam non probauit.

Videtur quòd non. Vt tenent Old. & Cyn. in d. l. ſi is ad quem. de acq. hæred.

In contrarium tenent Bart. & Imol. ibi, vt per Alexan. num. 6. verſic. item in poſterum. & num. 7. vbi late pertractat, & denique hanc ſequitur.

Moti, quia dolus aduerſarij non debet aliquo modo nocere ipſi victo.

Ego puto aduertendum, quod veritas iſtius quæſtionis pendeat ab his quæ dixi ſupra eo. artic. 7. & artic. 9. Nam non poteſt agi de reſtitutione concedenda, vbi læſio non adeſt, dicta l. nam & poſtea. §. ſi minor. ff. de iureiur. Si igitur hoc caſu nõ adeſt læſio victi, quia victor non probauit intentionem ſuam, non poteſt eſſe vera opinio Bart. & aliorum in d. l. ſi is ad quem. Si vero fuit in cauſa huiuſmodi attentatio falſitatis, quod iudex huiuſmodi ſententiam tulerit, tunc omnino veriſsima eſt ſententia Bartoli, & Alexandri, quia dolus victoris fuit cauſa huius læſionis.

87 Quomodo autem conſtet de hoc, an ſcilicet iudex † motus fuerit ex dicta attentione falſitatis, an ex alijs probationibus veris, dixi ſupra art. 7. & d. art. 9. & ex his plene eſt expedita quæſtio iſta de retractationẽ ſententiæ latæ ex falſis probationibus per has duas quæſtiones, nunc aliqua de ſententia lata ex falſa cauſa, vel notorie contra ius tertij ſubiiciamus.

S V M M A R I V M.

1 *Reſtitutio in integrum ex clauſula generali an detur etiam cuilibet maiori aduerſus ſententiam latam ex falſa cauſa.*

2 *Quid, quando iudex in ſententia non expreſſit falſitatem, ſed illam in corde retinuit?*

3 *Aut iudex corruptus fuit pecunia.*

4 *Aut precibus, & gratia tantum.*

5 *Quid quando iudex expreſſit in ſententia falſitatem ipſius cauſa.*

6 *Et quid ſi victus omiſit appellare cum poſſet, & propterea ſententia in iudicatum tranſiuit.*

8 *Authoris diſtinctio an victus omiſerit appellare ex mera negligentia, an vero quia ignorauit falſitatem cauſa?*

9 *Sententia an retractetur ope reſtitutionis in integrum ex clauſula generali, ex eo tantum quia notorie conſtat quod lata fuit contra ius litigatoris.*

10 *Sententiam non poſſe vnquam tranſire in iudicatum irreuocabiliter, abſurdum eſt.*

11 *Concluſio negatiua an procedat in reſtitutione in integrum qua peteretur a principe, nam ipſe poſſit hanc reſtitutionem dare.*

12 *Princeps poteſt iudicis authoritatem dare, & auferre ex cauſa, ſi ita ſibi videtur.*

13 *Et an procedat ſi non per viam iuſtitia, ſaltem per viã ſupplicationis ex gratia.*

14 *Et an ſi non poteſt aliquo moda per viam reſtitutionis in integrum, poſſit ſaltem per viam denunciationis euangelica.*

15 *Et an ſi ſententia hac mandaretur executioni, ſequerentur illicita extorſiones.*

16 *Reſtitutio ex clauſula generali datur, ne illicita extorſiones fiant.*

17 *Et an procedat in ſententia excommunicationis, quia ex clauſula generali videtur poſſe dari reſtitutionem aduerſus eam, etiam poſtquam in iudicatum tranſiuit.*

18 *Et an procedat in beneficialibus, & quomodo concedatur, docet practicam Staphil. ibi dicto num. 18.*

19 *Aut profitetur ſe laboraſſe multum circa reſtitutiones iſtas aduerſus ſententias, & res iudicatas, ex quocunque capite, & dicit hoc conſtare ex pradictis quaſtionibus.*

QVAESTIO LXXIX.

De reſtitutione in integrum aduerſus rem indicatam ex eo quia ex cauſa falſa lata fuit, vel contra ius litigatoris.

SVccedit ſimilis quæſtio præcedenti, ſcilicet de reſtit. in integrum aduerſus ſententiam & rem iudicatam, ex eo quia lata fuit ex falſa cauſa, & quia breuiter reſoluenda venit, annectam etiam pro complendo aliam breuem quæſtionem, videlicet de reſtitutione aduerſus ſententiam latam contra ius litigatoris, & ambæ duobus articulis expediri poſſunt.

Primò, An detur reſtitutio in integrũ ex clauſula generali aduerſus ſententiam latam ex falſa cauſa?

Secundo, An detur reſtitutio hæc aduerſus ſententiã quæ lata fuit contra ius litigatoris?

Articulus I.

1 AD primum, † An ſcilicet detur hæc reſtitutio ex clauſula generali aduerſus ſententiam latã ex falſa cauſa?

Diſtingue duos caſus.

2 Primus eſt, † quando falſa cauſa non eſt expreſſa in ſententia, ſed eam iudex ſecreto in corde retinuit.

3 Et hoc caſu ſic dicendum puto, † aut apparet poſtea, quòd iudex pecunia corruptus fuit & iſta fuit cauſa, quare ipſe motus fuerit ad pronunciandum ad fauorem ipſius victoris, & tunc ſententia eſt ipſo iure nulla, neque reſtitutione in integrum opus eſt, l. venales. C. quando prouoc. non eſt neceſſ.

4 Aut † quòd gratia, precibus, vel amicitia corruptus fuit, & iſta fuit cauſa quæ mouit eum ad ita pronunciandum, & tunc ope reſtitutionis in integrum ſuccurritur ipſi victo, vt eſt ex mente Bart. & aliorum in l. ſeruo inuito. §. cum prætor. ff. ad Trebell. & dixi alias ſupra. & reperio quod iſtam diſtinctionem clare ſentit Alber. in l. ſi is ad quem, num. 2. ff. de acq. hæred.

6 Secundus † caſus eſt, quando falſa cauſa fuit expreſſa in ipſa ſententia. & hoc caſu communis reſolutio doctorũ eſt iſta, quod ſi quidẽ error ſit in iure & facto ſimul, vel etiã in iure tantum, tunc ſn̄ia ſit ipſo iure nulla, nec opus ſit reſtitutione in integrum, exemplum eſt, ſcilicet quia teſtamentum hoc, (licet a pupillo factum ſit) tamẽ validum eſt, ideo hæredem in eo ſcriptum in poſſeſſionem bonorum immittendum eſſe dicimus &c. vel quid ſimile, quod notorie in iure falſum ſit. Si vero error ſit in facto tantum, tunc per appellationem reſcindi debeat ſententia, & ſic cum remedium reſtitutionis in integrum, qnando eſt ſubſidiarium prout hic, propter concurſum appellationis ceſſet, non dabitur reſtitutio, ita ex Bart. omnibuſque communiter in dicta l. ſi is ad quem. num. 3. quorum plures habes citatos infra limit. ſeq. Ex quibus etiam habebis ampliationes, & limitationes ad concluſionem præfatam, quæ quia extra materiã ſunt, miſſas facio, vnam tantum explicando, quæ ad propoſitum noſtrum facit.

6 Limitant igitur † quidam, vt non procedat, quando victus omiſſerit appellare, nam ſi ſententia propterea in iudicatum tranſiuit, reſtitutio in integrum neceſſaria eſt, & concedi debet ſi victus falſitatem cauſæ probare velit. Ita Dyn. & Bald. poſt eum in d. l. ſi is ad quem. & Paul. de Caſ. ibi num. 8. Alex. num. 16. & dicit, quòd iſta eſt de ſententia Bald. in l. 1. C. de cond. indeb.

Moti per Gloſ. in d. l. ſi is ad quem, quam ſingularem dicunt ad hoc.

Contrarium tamen tenet Bart. ibi. ex duobus.

Primò quia debet imputari ipſi victo, quare nõ appellauit cum poſſet, ergo &c. l. nõ enim. ff. ex quib. cau. ma.

7 Secundò quia daretur † ipſi victo occaſio doli, & conſequendi præmiũ ex negligentia ſua, nam ſi appellaſſet, poſſet victor iuſtificare ſententiam ex vera cauſa, ſi vero reſtitutionem petat, victor hoc facere non poterit, & ſic melior erit conditio victi negligentis, quàm diligentis.

8 Ego pro concordia † puto ſic dicendum. Quod ſi victus omiſit appellare ex mera negligentia, quia ſciebat cauſam eſſe falſam, & tamen appellare omiſit, & vera ſit opinio Bart. d. l. non enim. cum ſim.

Si vero omiſit appellare, quia ignorabat cauſam eſſe falſam, & cauſam iuſto errore ductus putabat veram, & ideo noluit appellare, & temere litem proſequi, & expẽſis affici, poſtea vero apparuit cauſam a iudice allegatã falſam fuiſſe, eo caſu puto veriorem omnino ſentẽtiam Baldi, & ſequacium, & ſic limitationem, & hoc mihi videtur omnino æquius. & faciunt omnia quæ adduxi ſupra in præced. q. art. 1. in princ.

Arti-

Articulus II.

9 AD ſecundum, An ſcilicet detur † hęc reſtitutio in integrum aduerſus ſententiam eo prætextu, quòd lata fuerit contra ius litigatoris?

Videtur quod non.

Prout tenēt doctores iuris ciuilis communiter, vt teſtatur Abb. in cap. 2. de purg. vulga. & Corſ. ſing. 8. verſ. ſententia, & Socin. In c. ſignificantibus, eod. titu. & in cap. ſecundo, de crimine falſ.

10 Et facit pro hoc; quia aliàs † nunquam ſententia tranſiret in iudicatum irretractabiliter, & cum effectu, ſi quādo iam appellationi amplius locus non eſt, eſſet locus reſtitutioni in integrum, eo ſolo prætextu, quia ſententia ſit iniqua; Quod quidem abſurdum eſt, vt de ſe patet, & per totum titulum ff. & C. de re iud. in l. ſub ſpecie. C. de iud. cum ſimil.

In contrarium eſt communis opinio Canoniſtarum. Hanc enim tenuit Hoſt. in cap. 2. de purg. vulg. & ibi alij communiter ſequuntur, vt per Abb. ibi, numer. 6. Felyn. In ſuo copioſo Repertorio, in verſi. ſententia, col. 18. verſic. ſententia notorie iniuſta, vbi de communi Canoniſtarum Alber. in procem. Digeſtorum, in prin. col. pen. & in prima conſtit. Cod. col. 5. Dec. in c. propoſuiſt. numer. 49. de probat. & Ioan. de Amic. conſilio 33. nu. 21.

Per ca. ex literis. de reſtitut. in integr. & arg. l. 1. ff. ex quibus cau. maior.

Sed certe probatur multum à remotis, & præſuppoſitis regulis nimis generalibus.

Ego puto veriorem in puncto iuris primam ſententiam Legiſtarum, quam pro authoritate quoque rei iudicatæ ſecuriorem, & æquiorem puto.

Limitando tamen eam aliquibus caſibus, quos ſtatim ſubijciam, quibus mitigari poteſt rigor huius ſententiæ, & ſententiæ Canoniſtarum, quaſi multipliciter concordando ſatisfieri.

11 Primò igitur limita † primam opinionem, vt procedat in reſtitutione concedenda a iudice ordinario, & inferiore à principe, ſi autem peteretur à Principe, ipſe ratione ſupremæ poteſtatis, & quia iudicijs auctoritatem

12 dare, & auferre ex cauſa poteſt, † ſi ita ſibi ęquum videretur, comperta iniquitate ſententiæ, concedere poſſet, ita Abb. in cap. 2. de purg. vulg. & Dec. in d. cap. propoſuiſti. num. 50

13 Secundo limita, † quòd licet non poſſet fieri per viā reſtitutionis ex iuſtitia, poſſet tamen per ſupplicationē ex gratia peti, ſecundum Hippol. de Marſil. ſin. 473. nu. 2. & idem vult Maran. in 6. par. in vltimo actu, num. 61. Sed certe hæc ſecunda reincidit cum prima, in idem, & ex hoc præcipue apparèt, quia pręallegati allegant Abb. in dicto c. 2. qui poſuit præcedentem limitationem.

14 Tertiò notabilius limita, † vt licet non poſsit per viā reſtitutionis in integrum peti remiſsio huiuſmodi ſententiæ, potuit tamen per viam denunciationis euangelicæ, ita ſing. tradit Corſett. in ſuis ſingul. ſententia, num. 8. per ea quæ habentur in capit. nouit. de iudic. & in can. peccauit. 2. q. 1.

15 Quarto etiam vltrà doctores limitare † potes in caſu, quo ſi huiuſmodi ſententia mandaretur executioni, di-

16 ceretur fieri extorſio manifeſta: nam ne illicitæ † extorſiones fiant, datur ex clauſula generali reſtitutio, vt dixit Bald. in l. 1. col. 2. C. de condict. indeb. & ego dixi ſupra quæſt. 75. artic. 1. limit. 14. cum multis concordan. quos ibi addixi.

17 Quinto etiam limita, vt non procedat in ſententia excommunicationis, quia ex † clauſula generali datur reſtitutio aduerſus eam, etiam poſtquam tranſiuit in rem iudicatam, vt ſingu. tradit Ioan. de Lignan. in tract. de conſ. eccle. §. 14. nume. 15.

Ea ratione, quia adeſt periculum animæ, vnde & c. a. ut c. ex literis. de reſtit. in integ.

18 Sexto etiam limita, † vt licet in profanis hæc ſentētia procedere poſsit, tamen in beneficialibus, etiam ex gratia concedi reſtitutionem aduerſus duas vel 3. conformes, & quomodo hoc fiat, & practicam docet Staphil. in tract. de grat. & expectatiuis, tit. ſuper commiſſ. lit. iuſ. §. dicendum eſt, nume. 41. & ſeq. vbi vide cū occurret.

Et hæc videntur ſatis de reſtitutionibus varijs, & diuerſis, quæ dantur ex diuerſis cauſis contra ſententiam & res iudicatas, tam ex capite minoris ætatis, quàm ex

19 clauſula generali, in quibus † vides quantum laboratum ſit ſtudioſorum gratia, & quàm locupletata ſit per me materia tit. C. ſi aduerſus rem iudic. cum legibus tractātibus hanc materiam reſtitutionis aduerſus rem iudicatam.

S V M M A R I V M.

1 *Delicta grauia, grauiora, vel grauiſsima quæ dicuntur ſecundum doctores, & quæ ſecundum authorem, nu. 3. 4. 5. 6. 7. & 8.*

9 *Minori an ſuccurratur aduerſus delictum, quod in omittendo conſiſtit? quod ſic.*

11 *Delictum omiſſionis leuius punitur, quàm delictum commiſsionis.*

12 *Authoris plena diſtinctio.*

13 *An concluſio prædicta procedat in eccleſia?*

14 *An in maiore, quando per ignorantiam, vel aliud impedimentum omiſit facere quod debebat.*

16 *An procedat in maiore 18. annis, licet ſit minor viginti quinque.*

18 *Declaratio ad auth. ſi captiui. C. de epiſc. & cler.*

19 *Minor etiam vbi pro maiori habetur, reſtituitur.*

21 *Minori an ſuccurratur aduerſus delictum omiſſionis.*

23 *Minor reſtituitur regulariter aduerſus dolum præſumptum.*

24 *Authoris opinio circa hoc.*

25 *Minoribus an in caſibus prædictis ſuccurratur ipſo iure, vel ope reſtitutionis.*

26 *Declaratio l. ſi. C. ſi adver. del.*

27 *Authoris diſtinctio, an ſimus in delictis meræ omiſſionis, vel non meræ omiſſionis, & quæ ſint. numer. 28. & 29.*

31 *Minoribus an ſuccurratur in delictis, quæ in committendo conſiſtunt.*

32 *An ſi non doloſe, & ex animo, ſed culpa tantum?*

33 *Et quid ſi non veniret imponenda niſi pœna pecuniaria.*

36 *An ſuccurratur illis quando culpa lata deliquerunt.*

37 *Culpa lata dolo æquiparatur.*

38 *Delictum non doloſum ſemper mitius punitur.*

39 *In culpa lata qui eſt, regulariter non eſt in dolo vero.*

40 *Delictum in minoribus etiam quo ad pœnam pecuniariam requirit dolum.*

41 *Declaratio l. ſi ex cauſ. §. ſi mulier, ff. de minor.*

42 *In delictis non atrocibus regulariter ſuccurritur minoribus, ſi dolus abſit.*

43 *Minoribus an ſuccurratur quando dolo deliquerunt, & ſi non quantum ad delicti remiſſionem, ſaltem quo ad pœnæ minorationem.*

44 *An quando delinquens eſt minor decem annis.*

45 *Quid ſi malitia eſſet ſuperabundans etiam a puero.*

46 *An quando delinquens eſt minor decem annis, ſed minor quatuordecim, regulariter quod non.*

48 *Et an aliqua alia pœna extraordinaria puniri debeat.*

50 *Declaratio c. 2. de del. puer.*

51 *Qua*

51 *Qua pœna puniri debeant, & num. 52.*
53 *Authoris opinio in hoc.*
54 *Brutorum delictum lex regulariter non punit.*
56 *An quando delinquens eſt maior quatuordecim annis, ſed minor 25. annis.*
57 *An ſuccurratur, vt nullatenus puniatur? quod non.*
58 *Delicta hac non puniri, quare, & quomodo æquitas patiatur.*
59 *Et an idem in eccleſia, muliere, ſene &c.*
62 *Et an procedat ſi contra minorem ciuiliter agatur, non criminaliter.*
63 *Et an procedat, quando delictum non eſt punibile de iure gentium, ſed tantum de iure ciuili?*
64 *Minor an excuſetur a diſpoſitione iuris ciuilis poſitiui?*
65 *Authoris opinio cum diſtinctione in hoc.*
66 *Delictum doloſum dupliciter conſideratur.*
67 *Minor ſi extrahat granum, bladum, vel graſciam, an puniatur.*
68 *Conſtitutio Marchiæ; quod pater teneatur pro filio in legitima, an comprehendat pupillum, & delictum eius.*
69 *Et an in caſu iſto ſuccurratur minoribus ipſo iure, vel neceſſaria ſit reſtitutio?*
70 *An ſuccurratur ſaltem minoribus ſi non quo ad delicti remiſſionem totalem, ſaltem quo ad pœnæ minorationem?*
71 *An pœna veniat minoranda regulariter.*
72 *Ponderatio l. auxilium. ff. de minoribus. in verbo, interdum:*
73 *Adoleſcentes inducuntur ad delinquendum potius impetu iuuentutis, quam ex malignitate animi.*
74 *Dolus in delicto vbi eſt minor, ibi pœna minor eſſe debet.*
75 *Declaratio d. l. auxilium, in verſ. interdum.*
76 *Homo habet in ſe duplicem legem naturalem, & quã.*
77 *Lex fomitis quæ dicatur.*
78 *Authoris declaratio pleniſſima ad oſtendendum quod minores debent mitius puniri regulariter, quam maiores, & num. ſeq. vſque ad finem articuli.*
80 *Brutis quomodo homo ſimilis factus ſit.*
84 *Delicta a prudentibus, & imprudentibus facta non æque punienda ſunt.*
88 *Bulla ſuper delictis minorum quomodo intelligenda.*
89 *Iudicis arbitrium quomodo regulari debeat in diſcernendis delictis minorum, quæ ſcilicet mitius punienda ſint, & quæ non, Authoris regula noua, & 91. & 92.*
93 *Iudex an vbi pœna minorari poteſt in delictis minorum, ibi eam minorare teneatur.*
94 *Pœnæ huius minoratio, & commutatio quomodo fieri debeat.*
95 *An iudicis arbitrio remittatur.*
96 *An ſit bona regula, quod vbi aliàs minor eſſet puniendus pœna mortis, non illa, ſed alia leniori puniatur.*
97 *Authoris opinio circa pœnam corporis afflictiuam hoc caſu.*
98 *Et an prædicta procedant, ſi minor delictum geminauerit.*
99 *Et quid ſi minor eſt factus maior.*
100 *An ipſo iure, vel ope reſtitutionis iſta minoratio fieri debeat.*
101 *Et quid in atrociſſimis.*
103 *Et quod in delictis ſpiritualibus.*
104 *Quid in eccleſia.*
105 *Quid in vniuerſitate.*
109 *Quid in ſene.*
110 *Senes repuéraſcere dicuntur.*
111 *Quid in mulieribus? an delicta earum mitius puniri debeant, ſicut minorum?*

QVESTIO LXXX.

Incipit de reſtitutione in integrum aduerſus delicta. Et in primis de ea aduerſus delicta in genere.

POſt abſolutam reſtitutionem in integrum aduerſus iudicialia omnia, & cõſequenter aduerſus quaſi contractus, ſequitur videre de reſtitutione in integrum aduerſus delicta. Quæ quidem materia cum ſatis ampla ſit in ſe, ſed nimis cõciſe tractata a I.C. in l. auxilium. ff. de minoribus & ab Imp. C. ſi aduer. delict. indiget pleniori tractatione, & dilucidiori ordine in eius explicatione. Diuidam igitur illam in tres quæſtiones. in hac prima dicam de reſtitutione in integrum aduerſus delicta in genere, in ſequẽti de ea aduerſus delicta in ſpecie, & incipiam ab ijs quæ conſiſtunt in committendo, in tertia de ijs, quæ conſiſtunt in omittendo.

Hæc autem prima hiſce decem articulis explicari poterit.

Primò, Quæ dicantur delicta leuia, quæ grauia, quæ grauiora, & quæ grauiſsima.

Secũdò, An detur reſtitutio aduerſus delictum, quod in omittendo conſiſtit.

Tertio, Quid ſi dolo fuit factum delictum.

Quartò, An ſuccurratur ipſo iure vel ope reſtitutionis.

Quintò, An ſuccurratur, quando delictum conſiſtit in committendo, & dolo commiſſum non fuit, ſed leui culpa.

Sextò, An quando culpa lata.

Septimò, An quando dolo, & ſuccurratur ſaltem quo ad minorationem pœnæ.

Octauò, An procedat quoad delicta, quæ non ſunt punibilia de iure gentium, ſed tantum de iure ciuili.

Nonò, Quomodo hæc pœnæ minoratio a iudice fieri debeat.

Decimò, An hoc quod dictum eſt in minore, habeat locum in ſene, vel muliere, vel ruſtico, vel eccleſia.

Articulus I.

1 AD primum, † Quæ ſcilicet dicantur delicta leuia, quæ grauia, quæ grauiora, & quæ grauiſsima, ſiue atrociſsima.

Et quamuis hoc totum remitti debere arbitrio iudicis, dixerit Alciat. in c. cum non ab homine. poſt nu. 28. extra de iud. vt refert Villalob. in ſuis commu. opin. literra D. num. 56. & alij dixerint debere inſpici qualitatem pœnæ delicto impoſitæ, vt per Bart. in leg. leuia. circa princ. ff. de accuſ. & communem ait Socin. in conſ. 157. num. 5. lib. 2. Tamen Abb. in cap. tuæ, colum. 2. extra de pœn. nititur, dare hanc theoricam, vt leuia dicantur, in quibus non ineſt dolus, ſed culpa tantum.

2 Grauia, † in quibus ineſt delictum & dolus, ſed ſunt delicta priuata, non publica.

3 Grauiora † in quibus ineſt dolus, & ſunt delicta publica, ſed non imponitur pro eiſdem pœna mortis.

4 Grauiſsima, † in quibus omnia prædicta concurrunt, & pro eis imponitur pœna mortis.

Sed Clar. in ſua pract. crim. in princ. in verſ. ſunt etiã delicta &c. inquit peoè ex intentione Bartoli præl. leg.

Atro-

5 Atrocia † delicta eſſe ea pro quibus imponitur pœ-
na mortis ſimpliciter, attociora vero, vel atrociſſima,
pro quibus imponitur pœna mortis qualificata, videli-
cet grauioris & atrocioris mortis, vt eſt illa, quando lex
iubet, quempiam igne comburi, vel in fruſta ſecari, vel
ad filios quoque rei pœnam tranſire, & huiuſmodi, ſed
quia contra hanc theoricam videtur obſtare l. auxilio.
6 ff.de min.vbi Adulterium vocatur † atrocius delictũ, &
tamen pro eo ſimpliciter pœna mortis iure ciuili impo-
nitur, poſſumus quaſi coniungendo opinionem Abb.&
Clari dicere ſic, quod omiſſo delicto in quo nõ ineſt do-
lus, quia regulariter proprius dici deberet quaſi delictũ,
7 quàm delictum, vt inſtit.de oblig. quæ ex quaſ.maleſ. †
leue delictum dicatur priuatum in quo ineſt dolus, Gra-
ue delictum, quod publicum eſt, ſed pro eo non imponi
tur pœna mortis.
8 Grauiſſimum, † quod punitur pœna mortis qualifi-
catæ.
Grauius, quod punitur pœna mortis ſimplicis.

Articulus II.

9 AD ſecundum, An † ſuccurratur minori aduerſus de-
lictum quod in omittendo conſiſtit.
Videtur quod non. prout tenet gloſſ. in l. ſi ex cauſa.
§.nunc videndum, in verbo ſubuenitur, ff.de minor.& fa
cit, quia aduerſus dolum qui ẽt in omittendo conſiſtit,
non ſuccurritur minori, vt dixit Paul.de Caſtr. in conſi.
259.omnis difficultas.& refert Aym. Crau. conſil. 193.
num.5.in fine.
Et facit l.fin. C. ſi aduer. del. inducendo vt per gloſſ.
præal.& fortius auth.ſi captiui.C.de ep.& cler.à ſpeciali.
Sed contra eſt communis omnium aliorum ſentẽtia.
Ita tenet in primis gloſſ. met. in l. auxilium.in verbo
ceſſabãt, ff.de minor.ſi bene ponderetur. Fulg.in l.ſi quis
in tantum.numer.11.C.vnde vi.Matthæſ.ſingul.164.v-
bi in add.concord.quam plures, Corſe.ſing.15. in verbo
pœna. Anchar.in c.auditis, numer.11.eod.titu. de reſt.in
integ. Alex.in conſ.103.num.12.libr.1.Corn.conſ.247.
quoniam multa, colum.5.num.5.libr.1. Gomeſ.in tract.
var.reſol.colum.3.ca.1. de delict. numer. 59. Hipp. de
Marſ.ſing.628.Tiraquell.in tract.de pœnis, cauſa 44.nu
mer.43.& 45.vbi habes innumeros concor.Clar.in §.fi.
quæſtio.60.in princ. vbi late de communi. & Menoch.
nouiſsime in conſilio 100.num.282.iuncto numer.304.
vbi etiam de communi.
Moti per d.l.fin.C.ſi adu.del. cum qua cõcordant plu
ra alia, in quibus ſuccurritur minoribus aduerſus quædã
delicta ſpecialia quæ in omittendo conſiſtunt, quæ col-
liges in q.82.per totum.
Facit etiam pro hac communi, quia facilius ſuccurri-
10 tur minori in eis quæ omiſit, † quam in ijs quæ cõmiſit,
ſeu perperam fecit, vt late deducit Natt.in conſilio 343.
num.3.& ſequen.lib.2.
Et confirmatur per illud generale, quod non ita puni
11 tur qui omittendo delinquit, † ſicut, & qui committen-
do, vt latiſſime per Tiraq.in d.cauſa 44. per totum, per
gloſſ.ord.in l.ſi mora, ff.ſolut. mat.
Sed ſi aduerſarius nihil horũ cõcludenter probat, ni-
ſi d.l.fi.C.ſi aduer.delict.quicquid enim Glo.in d.§. nũc
videndum, in verſic. ſubuertitur in contrarium, põderet.
illa lex expreſſe probat hoc, in delictis illis tamen loqui
tur, quæ ratione poſitiua iuris ciuilis punibilia ſunt, non
iure gentium, & ideo forte ſecus eſſet in alijs.
12 Ego igitur puto ſic dicendum, † Aut ſumus in caſu
quo minor ignoranter non fecit quod facere debebat, &
vtique ei ſuccurritur, quia etiam maiori in hoc caſu ſuc-
currendum puto, vt dicam infra in ampliat..
Aut ſumus in caſu, quo minor ſcienter omiſit facere
quod debebat, & tunc; Aut ex mera negligẽtia hoc fecit,
prout maior pars adoleſcentum facere ſolet, & ſic aut
ſunt delicta de iure ciuili tantum punibilia, & omnino
ſuccurrendum puto, vt eſt caſus in d.l. fi. & etiam in d.l.
1.C.eo.ſi aduer.delict.ibi, non ex animo.
Aut ſunt delicta etiam iure naturali, vel gentium pu-
nibilia, vt eſt in ſpecie non redimere patrem ab hoſti-
bus, vel illi fame pereunti non ſuccurrere, vel ſimilia, &
tunc etiam ſi negligentia tantũ id prætermiſſum fuerit,
non videtur tamen ſuccurrendũ niſi minorib. 18.annis,
vt eſt expreſſum in auth.ſi cap.de Epiſc. & cler.& ſic v-
no modo poterit procedere prima opin.Glo.in dicto §.
nunc videndum. Sed tamen in hoc quoque caſu minori-
bus ſuccurrendum puto, ſi nullus omnino dolus, vel mali
tia adfuit, ſed ſolum incuria & negligentia, puta quia mi
nor non animo ſæuiendi in patrem, vel deſiderio mor-
tis illius, vel auaritia detentus, ſed tantum quia non fuit
diligens in hoc actu pietatis exercendo, in quo iudicis
arbitrium multum verſari debebit, attenta ſcilicet qua-
litate ipſius minoris, an in alijs ſuis negotiis explicandis
diligens, vel negligens eſſe ſoleat, & ita temperarem ri-
gorem d.auth.ſi captiui. vel dicerem quod ipſo iure nõ
ſuccurritur eo caſu, ſed ſic ope reſtitutionis.
Aut non ex mera negligentia, ſed doloſe minor omi-
ſit facere quod debebat, & tunc dic, vt ſpecialiter dicam
in artic.ſeq.ex quibus patet reſp. ad contraria.
Retenta tamen ſimpliciter, & indiſtincte communi
opinione, quòd ſcilicet minori ſuccurratur, quãdo omit-
tendo deliquit. Amplia & limita eam aliquibus modis.
13 Amplia primo, vt procedat † etiam in eccleſia, cuius
delictum in omittendo conſiſtens, nocet quidem eccle-
ſiæ, ſed illa reſtituitur, vt dicit Ioan.And. in cap.auditis,
colum.1.eod.tit.de reſtit.in integ.
14 Amplia ſecundo, vt procedat etiam in maiore, † quã-
do per ignorantiam, vel aliud iuſtum impedimentum
omiſiſſet aliquid facere, quæ omiſſio delictum eſſet, vi-
delicet non redimere patrem, non petere tutorem filio,
non ſoluere gabellam &c.vt dicam plenius inf.in q. 82.
in omnibus illis delictis ſpecialiter enumeratis.
15 Limita † è contra dupliciter, niſi minor eſſet in dolo,
vt dicam tamen plenius infra art. ſequent.
16 Limita ſecundo, † vt procedat quidem in minore 18.
annis, ſecus in maiore 18. annis licet minori 25.ut voluit
Bart.in l.ſi quis in tantam. C.vnde vi, & in his terminis
ponit concluſionem ſupra dictam Clar.dicto §. fina. q.
60.in princ. Quinimmo videtur ſe reſtringere ad proxi-
mos pubertati.
17 Sed aduerte, quia quantum attinet ad maiores † 18.
annis limitatio videtur poſſe ſuſtineri per d.auth. ſi cap
tiui.C.de epi.& cler. vbi videtur expreſſũ; ſed quãtũ ad
pueros pubertati proximos tãtum, nullatenus eſt reſtrin
genda concluſio per dictã auth. ſi captiui, vbi expreſſe
à pœna illius delicti excipiuntur minores 18. annis.
Sed quicquid ſit, ego non puto recedendum regulari-
18 ter à communi, & quantum attinet † ad dictam authen.
ſi captiui, dico qđ ꝓcedit quo ad hoc, vt ſuccurratur mi
nori ipſo iure, nam minores 18. annis in pœnam dictæ
conſtitutionis ipſo iure non incidunt, maiores vero 18.
annis licet minores 25. annis incidunt quidem, & in
hoc pro maioribus habebuntur, & hoc dicit illa lex, non
tamen dicit quod ope reſtitutionis ei ſuccurri non de-
beat, ſi fragilitate & negligentia id omiſerint: Ne-
que hoc dicendum eſt, quia quemadmodum æquum
eſſet ſuccurri ibi hæredi ſcripto, ſi ignoraſſet patrem
eſſe captiuum, vel non potuiſſet illum redimere prop-
ter aliud iuſtum impedimentum, non aũt propter negli
gentiam, tot.titu.ff. ex quibus cau. maio. & dicam infra
quæſtio.42. articul.. . Ita quoque æquum eſt quòd mi-
noribus ſuccurratur in hoc, ſi ex negligentia tantum nõ
etiam

etiam dolo id facere prætermiſerint, arg.quo vtitur Gl.
in l.nec non,in verſic.prohibeant.ff.ex quib.cauſ.maio.
junctis his quæ dixi ſupra q.... art...

Neque mouêt illa verba ibi, qui tamen pro maiori-
bus vigintiquinq. annis accipiuntur, quia reſpond.quod
intelliguntur quo ad nullitatem actus alienandi prædia
abſque decreto in redemptionem patris captiui.

19 Præterea quando lex dicit † ſimpliciter, quòd in tali
caſu minor habeatur pro maiori, intelligitur repreſen-
tari maior quo ad hoc vt actus ipſo iure valeat, & ſic vt
in pęnam ipſo iure incidat, ſicut incideret ſi eſſet maior
vigintiquinq. annis, nõ autem repreſentat quoad hoc,
vt dicatur ablatum ei remedium,& auxilium reſtitutio-
nis in integrum, vt eſt communis opin.gloſſ.& doct.in
l.vnica.C.ſi de mom.poſſ.& dixi plene ſupra quæſt.15.
art.9.num.75.

20 Limita tertiò, niſi † minor doloſe hoc delictum com
miſerit,de quo tamen dic,vt art.ſequen.

Articulus III.

21 AD tertium,† An ſcilicet ſuccurratur minori aduer-
ſus delictum omiſsionis, ſi doloſe deliquerit.

Videtur quod ſic.

Primò,quia minor reſtituitur regulariter aduerſus do
22 lum prȩſumptum,† vt l.1.§.fin.ff.de edendo,& l.minor
etiam, ff.de minor.& dicam plene inf.q.83.art...Atqui
in omittendu regulariter potius negligentia quam do-
lus præſumetur,& ĝuis præſumeretur dolus, tamẽ fauo
re minoris potius interpretatur negligentia. Ergo. &c.

Secundò, quia minor reſtituitur etiam,vbi doloſe o-
23 miſit confiteri veritatem,† vt l.ſi ex cauſa,§.nunc viden
dum,ff.de minor.

In contrarium eſt tex.expreſſus in d.l.ſi ex cauſa, §.ſi
in commiſſum, ff.de minor.

24 Ego puto ſic dicendum,† Aut loquimur de dolo ve-
ro, & vtique non ſuccurretur minori,quia aduerſus do-
lum verum minori non ſuccurritur, d.§.ſi in cõmiſſum,
quæ ita procedit,& dicã inf.d.q.83.art.... vbi etiam de
clarabo quis dicatur dolus verus. Neque obſtabit dict.
§.nunc videndum,quia aliud eſt ſcienter negare verum,
aliud doloſe, vt dicam d.q.83.art.... vnde non ſemper
ſcientia eius, quod minor facere debet,arguit quod ipſe
malitioſe omiſerit illud facere: quinimo in dubio præſu
mitur,quòd ex negligentia,vt dixi.

Aut loquimur de dolo prȩſumpto;& tunc dico,quòd
ſuccurretur minori, & procedit prima opinio,& aduer-
tere debes, quod quando dicitur, minor reſtituitur ad-
uerſus dolum præſumptum, non intelligitur ideſt ſuc-
curritur minori non obſtante,quòd malitioſe errauerit,
quia hæc non eſt intentio prætoris, neque æquitati con
ſonum,l.auxilium, ff.de minorib. ſed intelligitur, quòd
minori ſuccurratur in caſibus,in quibus poteſt dubitari,
ne malitioſe errauerit, non obſtante quòd in maioribus
dolus & malitia adfuiſſe præſumeretur in tali caſu,nam
in minoribus potius præſumitur negligentia, & conſe-
quenter tanquam aduerſus delictum non dolo, ſed ne-
gligentia commiſſum eis ſuccurritur, ſi dolo non aliter
conuincitur minor,quàm ex ipſa natura actus,vt decla-
rabo forte plenius inf.d.q.83. quod nota diligenter, &
ita conciliabis hæc contraria.

Articulus IIII.

25 AD quartum, An † ſcilicet in caſibus prædictis ſuc-
curratur minoribus ipſo iure, vel ope reſtitutionis
in integrum?

Videtur quod ope reſtitutionis in integrum.

Primò,per l.ſi ex cauſa,§.penult.ff.de min.vbi aduer
ſus non ſolutam gabellam datur minori reſtitutio.

Secundò, per dictam l.ſi ex cauſa, §.nunc videndum.
vbi aduerſus negatam veritatem datur minori reſtitu-
tio,non autem ipſo iure ſuccurritur.

Tertiò, quia idem tenet Specul.in tit.de reſtit. in in-
tegrum, num.15.& Pedemont.deciſ.7.num.5.& idem
in Eccleſia,Ioan.Andr.in c.auditis,col.1.eod.tit.

In contrarium magis communiter tenent alij.

Gloſſ.in d.l.fi.in fine, C.ſi adu.del.& poſt eam Cyn.
Bald.Fulgoſ.Paul.de Caſtr. & alij ibi. & Bald.in l.1.nu.
2.C.de ſponſal.

26 Moti d.l.fin.vbi nihil de reſtitutione, † ſed ſimplici-
ter dicitur, ſucceſsionem matribus nõ denegari;& quod
magis ſtringit,redditur ratio ibi in fine,quia quod pro-
pter non petitũ tutorẽ filio denegetur matrib.ſucceſsio,
hoc in maioribus tantum conſtitutũ eſt, ergo minores
ipſo iure non comprehenduntur in conſtitutione illa.

Sed poſſet dici, quod cum ſit poſita illa lex ſub titul.
C.ſi adu.del.&c.in materia reſtitutionis in integrum de
beat intelligi de auxilio minorum ope reſtitutionis; Ne
que obſtat,quòd dicatur ſimpliciter,non denegari ma-
tribus ſucceſsionem, quia debet intelligi,ideſt ope reſti
tutionis,& hoc probatur euidenter in l.1.C.eod.tit.vbi
in fortioribus terminis dicit Imper. quod ſi minor det
damnum non ex animo, noxia non committitur, & ſi
omnino videbatur dicendum, quòd iure tutus eſſet, ſi
obligatio ex delicto non oritur,tamen ſubiungit tex. &
ideo minoribus in hac cauſa reſtitutionis in integrum
auxilium competit. Vnde dubius remanet articulus,cũ
per hanc l.fin.in qua doc.communiter ſe fundant,con-
cluſio communis nõ probetur, & vrget adhuc.d.§.pen.

27 Ego igitur puto ſic dicẽdum, † Aut ſumus in delictis
omiſsionis merȩ,quale eſt delictũ nõ petiti tutoris filio,
vel non vindicatæ mortis defuncti &c. vel ſimilium, in
quibus delinquitur nullo interueniente facto ipſius mi-
noris, & tunc procedit communis opinio,quod ſcilicet
minorib. ipſo iure ſuccurritur,nec neceſſarium eſt auxi-
lium reſtitutionis, vt probatur in d.l.fin. ſecundum do-
ctor.& melius vltra eos in l.minoribus, C.de his quibus
vt indig.ibi non obeſſe,iuncta l.1.C.in quib.cauſ.reſtit.
non eſt neceſſ. ibi non obeſſe, inducendo iuncta rubr.
ſub qua eſt d.l.1.videlicet in quibus cauſ.non eſt neceſ-
ſaria reſtitutio in integrum, & hoc eſt clarum per di-
cta iura.

28 Aut ſumus in delictis non meræ † omiſsionis, ſed o-
miſsionis mixtæ cum commiſsione, vt eſt, non fateri
damnum culpa datum, & ſic incidere in pœnam dupli,
vel aſportare merces per loca,& non ſoluere pedagium,
item ſpernere nunciationem noui operis, & proſequi
ædificium omiſſa reuocatione præcepti iudicis &c.& in
his caſibus procedit prima opinio, quod ſcilicet mino-
res tunc non ſunt ipſo iure tuti, ſed eis auxilio reſtitutio
nis ſuccurritur, & ita probatur expreſſe in dict.leg.ſi ex
cauſa,in §.nunc videndum,verſ.ſed ſi, & in §.pen.eiuſ-
dem legis, quæ adducebantur pro prima opinione, &
quæ ita procedunt.

29 Et ſi quæratur, quæ ſit ratio differentiæ,† dico quòd
eſt iſta, quia quando nihil penitus fit, & ex eo,quia ni-
hil fit,dicitur delinqui,potius iuris ignorantia eſt, quam
delictum,& talis iuris ignorantia eſt,ex qua minores nõ
læduntur, vt expreſſe dicitur in leg.regula, §.1.ver-
ſicul.& ideo, ff.de iur.& fact.ignor. Si non lȩduntur,
ergo reſtitutio non eſt neceſſaria,quia vbi non adeſt læ
ſio,ibi non competit reſtitutio,l.nam & poſtea, §.ſi mi
nor,ff.de iureiur.& plene dixi ſupra q.17.art.6. per to-
tum. Quando vero aliquid fit, ſed in facto illo aliquid
30 omittitur, cuius † omiſsio delictum eſt in illo facto, li-
cet iuris ignorantia omiſſum ſit,quia tamen delictũ iam
factum eſt, non poteſt reddi non factum propter iuris
igno-

Digitized by Google

ignorantiam,& ſic non poteſt dici potius iuris ignorantia, quam delictum, vt dicitur in caſu præcedenti, ſed potius delictum propter iuris ignorantiam commiſſum, quo caſu læſio adſit neceſſe eſt, ſed quia omiſsio huiuſmodi ex negligentia, vel iuris ignorantia potius præſumitur in minore, quàm ex dolo, ſubuenitur ei ope reſtitutionis.

Et ita conciliandas puto præfatas opiniones, & iura hinc inde adducta, & erit reſponſum ad contraria.

Articulus V.

31 AD quintum, An ſcilicet † minoribus ſuccurratur in delictis, quæ in committendo conſiſtunt. Et in primis, An ſuccurratur, quando non ex animo & ſic doloſe,
32 † ſed culpa tantum leuiori? Et pone exemplú in omni iuuenili imprudentia, vel cauſa ioci, vel inexperiētiæ, vel ſimplicitatis admiſſa, & breuiter hoc caſu omiſſo omni ſcrupulo conclude quod ſic. Ita Gl. in l. fi. in ver. conſtat, C. ſi adu. del. Gloſ. in l. ſi ex cauſa, in §. nunc videndum, in verſ. in delictis, ff. de minor. & ibi in ver. ſubuenietur. & gl. ibid. in §. ſi mulier, in verſ. culpa. Gloſ. Bart. Alber. & Bald. in l. 1. in fine princ. C. ſi adu. del. Anan. in c. 2. nu. 8. de del. puer. Roffr. in 5. parte de off. iud. quo dat. reſti. maio. num. 2. Rimin. conſ. 427. num. 52. lib. 3. Affl. ſuper conſtit. regni, lib. 2. rub. 38. num. 10. Ant. de Butr. in capit. 2. num. 3. Anch. in cap. 1. nu. 4. de del. puer. & in c. 1. num. 4. eodem tit. & Clar. in §. fin. quæſt. 60. poſt princ. & communem dicit Bald. præall.

Text. eſt expreſſus in l. 1. C. ſi adu. del. ibi non ex animo &c.

Secundo facit dict. l. ſi ex cauſa, §. pen. ff. de minor.

Tertio comprobatur, quia quando delictum committitur dolo, tunc non ſuccurritur minori, quia malitia ſuperat ætatem, l. 3. C. ſi min. ſe maior. dix. ergo quando ſine dolo accidit, ceſſat hæc ratio impedimenti ipſius reſtitutionis.

33 Amplia primo, † vt procedat etiam ſi minori non veniret imponenda niſi pęna pecuniaria, vt quando noxā ſoluere deberet, nam ad id quoque non tenetur, vt eſt expreſſum in d. l. 1. C. ſi adu. del. quod nota propter ea, quæ de quaſi delicto dicam.

34 Amplia ſecundo, † vt procedat etiam in muliere & ruſtico, ſecundum quoſdam, ſed de his dicam generalius inf. eod. art. 10.

35 Amplians † tertio doct. etiam ſi iſta culpa poſsit dici culpa lata; ſed quoniam hæc dubia eſt, dicam ſtatim plene art. ſequen.

Articulus VI.

36 AD ſextum, An ſcilicet † ſuccurratur minori, quando culpa lata & committendo deliquit?

Videtur quod non.

Primò, per generalitatem text. in dict. l. ſi ex cauſa, §. non videndum, ff. de min. & l. auxilium. ff. eod.

Secundò, quia culpa lata non excludit dolum. immo
37 dolo æquiparat, † l. qđ Nerua, ff. de poſ. l. 1. §. 2. ff. ſi quis teſtamen. lib. eſſe iuſſu. &c. cum ſimil. & hoc tam ſi tractetur de pœna corporali, quã ſi de pecuniaria, vt l. 1. ff. ſi menſ. falſ. mod. dix. & l. 1. §. ſi quis ideò. ff. ne vis fiat ei. Sed vbi doloſe minor delinquit, nunquam ei ſuccurritur, neque æquum eſt ſuccurri, quia dum prætor æquitatem vellet ſequi, iniquitatibus, & malitijs viam aperiret, ergo &c.

Tertiò per text. qui expreſſe hoc videtur decidere, non violãdo literã, vt facit gl. in l. ſi ex cauſa, §. ſi mulier, ff. de min. vbi mulier culpa diuertens nō reſtituitur, neq. exponi debet, culpa, ideſt dolo, vt dicit Glo. quia in hoc communiter reprehenditur ibi, cum ſit violare literam.

Quartò, quia ita tenent plures doct. communiter, ita antiquitus Iacob. de Rauen. & Guliel. vt refert Alber. in dicta l. ſi ex cauſa, §. nunc videndum. Cyn. ibi idem ſequitur, vt refert & ſequitur Bal. in rub. de reſt. in integ. extra, & Pet. de Bellap. in d. l. 1. ante finem, C. ſi adu. delictum, qui exemplificat in minore, qui ſagitabat in media via, vbi erant gentes, & putabat ſe neminē percuſſurum, cum neminem percutere vellet.

In contrarium eſt magis communis opin. Gl. in dicta l. ſi ex cauſa. §. nunc videndú. & §. ſi mulier. & ibi Alber. dicens etiam ita tenuiſſe Ruyn. ff. de minor. & Alb. in leg. 1. C. ſi adu. del. Cyn. in l. fin. C. eod. & ibi Gloſ. in verbo extra venit. Gloſ. & Bart. in l. vbi exigitur, nu. 2. ff. de edendo. Bart. in l. quod Nerua, num. 23. ff. depoſit. Alber. in l. 1. §. eos qui, ff. de edēdo. & in d. l. vbi exigitur, num. 3. Io. Fab. in l. 1. C. ſi adu. del. Anch. in cap. 1. nu. 4. de del. puer. Alb. de Gand. in tit. de pœnis, num. 30. Rodoan. da reb. eccleſ. non alien. in tit. an & quomodo ex mut. oblig. eccleſ. nu. 19. idem inquiens in eccleſia ex quibus patet, quod eſt hæc magis communis opinio.

Mouētur autem omnes per d. l. 1. quæ generaliter loquitur, C. ſi adu. del. ibi non ex animo. & per dict. l. ſi ex cauſa, §. pen. ibi ſi non dolus &c.

Sed ad hoc reſp. poteſt, quod culpa lata ſatis arguit dolum, & quod delictum ex animo factum fuerit, vt prædixi.

Mouetur etiam, quia dicunt, quòd alias nullum ſpeciale eſſet in minoribus, per l. cum lege cornelia, §. cum
38 quidam, ff. de ſicar. † vbi etiam cum maioribus mitius agitur, quando non doloſe, ſed per culpam, & imprudentiam deliquerunt, ſed reſp. dupliciter.

Primò, quod ſpeciale erit in hoc, quia magis mollienda veniet pœna cum minoribus, quam cum maioribus molliretur, ſed non ſequitur, ergo minor nullatenus puniri debet, ſicut accideret reſtituendo eum in integrum, quia deberet reponi in priſtino ſtatu; ac ſi non dolo perſtet.

Secundò, quòd §. cum quidam. loquitur de culpa leuiori, non de lata, vel melius non de culpa, & imprudentia aliqua, vel negligentia maiori, vel minori, ſed de procacitate animi, in ludendo, quæ naſcatur ab animo petulanti nimis, & incontinenti in faciendo quicquid lubet, dum luditur, & exponit Budœus ex ſententia Plinij & Demoſth. in add. ad d. §. cum quidam. Quo caſu clarū eſt, quod dolus ceſſat, quia nō fit eo animo vt noceatur, ſed quia natura ipſa quaſi cogit eum qui ludit, ad faciendum ludum periculoſum, & percutiendum prout libet, & voluntas male aſſueta dictat, licet ex tali ludo, & percuſsione mors, vel vulnera ſequi poſsint.

Quid dicendum.

Ego puto, quod ſtantib. terminis, qui pręſupponatur, videlicet dolus verus, & manifeſtus non adſit, verior & æquior ſit communis ſententia ſecunda, quod ſcilicet ſuccurratur minoribus hoc etiam caſu, ſaltem ope reſtitutionis in integrum. confirmando hac clara ratione. Nam, qui eſt in culpa lata regulariter, non eſt in dolo ve
39 ro † ſed in dolo præſumpto, vt Bart. & omnes admittūt in dicta leg. quod Nerua, ff. depo. & qui tenent primam opinionem hoc admittunt, ſed clarum eſt apud doct. qđ minor excuſator a dolo præſumpto de præterito, & ſuccurretur ei, licet contra eū adſit præſumptio doli (de præterito tamen non de futuro, vt hic) vt plene dixi ex communi ſententia omnium infra q. 83. art. 4. ergo &c.

Qua communi retenta; Ad cōtraria ſic reſpondetur.

Ad primum, quod illa iura debent diſtingui per alia iura, quæ diſtinguunt inter dolum verum, & culpam latam.

Ad ſecundum, quod licet culpa lata æquiparetur

dolo,tamen hoc non procedit in delictis, quando venit
imponenda pœna corporalis,vt l. 3. §. 1. ff. de ſicar.vel
etiam ſi veniat imponenda pœna pecuniaria, tamen li-
mus in caſu in quo lex,vel ſtatutum expreſſe requirit do
lum,uam tunc dolus verus requiritur,nec ſufficit pręſum
ptus,ideſt culpa lata: vt declarat Bartol.in dicta l. quod
Nerua,numero 20.ff.depoſ.& alij vbique ſequuntur,ſed
ita accidit hic, quia lex loquens de delicto minorum re
40 ſpectu † pœnæ pecuniariæ requirit dolum expreſſe, vt
dicta l.1.ibi,non ex animo, C. ſi adu.del.& dicta l. ſi ex
cauſa,§.pen.ibi,ſi nõ dolus,ff.de minor. ergo &c. & hoc
expreſſe vult Bart.præall.num. 23.

41 Ad tertium reſp.† quod ibi verbum culpa, non poni-
tur reſpectiue ad dolum, vel enim illud excluderet, &
hoc eſſet abſurdum, vel includeret etiam omnem cul-
pam,quod pariter abſurdum eſſet, vt d.l.1. C.ſi adu.del.
Sed ponitur pro cauſa,quaſi ſenſus ſit,ſi mulier ex cauſa
ſua diuerterit, ideſt ſi ipſa fuerit in cauſa,quod diuortiũ
ſecutum ſit,non eſt reſtituenda; Ratio eſt, (inquit tex.)
quia eſt delictũ nõ modicũ. Quod autem eſt hoc delictũ
non modicum,vult dicere text.illud, propter quod ma-
ritus diuertit ab vxore, vt conſtat ex l.conſenſu, §. vir-
quoque,C de repud.& quoniam inter præcipuas cauſas
inhoneſtas vxoris, & adulterium eius ſunt cauſæ diuor-
tij, & repudij,ſubdit text.quaſi pro ratione rationis, nam
& ſi adulterium minor commiſit,ei non ſubuenitur, &
ſic arguit ab vna cauſa repudij,in qua reſtitutio non da-
tur,vt d.§.in delictis,ad aliàs,de quibus ibi forte dubita-
batur;Et confirmantur hæc,quia li verbum culpam, ibi
comprehenderet lata culpam, accipiendo ibi in ſuo ſen-
ſu pro negligentia, comprehenderet quoque dolum a
maioritate rationis, & ſic ſequeretur quod quando mu-
lier doloſe diuertiſſet, non deberet aduerſus diuortium
reſtitui, ſed hoc eſt falſum, quia in tantum matrimo-
nium reconciliatur,quod immo non diſſoluitur eo caſu,
vt eſt expreſſum in l.dubium, C.de repud. ergo ibi ver-
bum culpa,non poteſt accipi reſpectiue ad dolum.& ſic
tollitur contrarium.

Concluſio igitur firma remanet, quod minoribus cul
pa lata delinquentibus, etiam committendo ſuccurri-
tur.

42 Sed ſi cui placeret contraria ſententia, † limita vt nõ
procedat, quando delictum non eſt atrox, tunc enim
etiam ijs, qui allegantur pro prima opinio.placet,quod
minori ſubueniatur, per dictam l. primam. vbi exem-
plum.C.ſi adu.del.

Articulus VII.

43 AD ſeptimum, An ſcilicet † ſuccurratur minoribus
quando dolo deliquerunt,in committendo,& ſi nõ
quo ad pœnæ remiſsionem,ſaltem quo ad eius minora-
tionem?

Quia articulus potius male explicatus, quàm diffici-
lis reperitur, diſtinguendo caſus claros à dubijs, ita di-
ſtingue totam materiam huius articuli.

44 Primus caſus ſit,† quando iſte qui deliquit eſt minor,
7.annis hoc eſt infans,vel infantiæ proximus, & hoc ca-
ſu cum delictum non ſit punibile in huiuſmodi pueris,
nulla opus erit reſtitutione. Text.eſt clariſsimus in l. in-
fans, ff.de ſicar.& in l.impuberem,ff.de furt.& ita in ter
minis iſtis tradit Io.de Anan.in c. 1.col.5.de del.puero-
rum,Gomeſ.in ſuis tractat.lib.3.cap. 1.in tit.de del. nu.
57.per totum,vbi de communi. Quicquid aliqui puta-
uerint debere remitti arbitrio iudicis.Idem Duenn.reg.
259.in 2. ampliat. vbi concord. & qui dicatur infantiæ
proximus, ibi per eum. & plene Menoch. de arbi.iud.
centur. 3. caſu ducenteſimo octuageſimo ſexto, nu-
mero decimonono. qui ponit exemplum in crimine ſo-
domiæ.& idem in 4.centur.caſu 316.num.31.vbi ponit
in crimine falſæ monetæ. & de hoc eſt etiam text.in l.1.
§.impuberes,C.de falſ.monet.

Et de hac concluſione non poteſt hæſitari, quia cla-
rum eſt,quod in huiuſmodi ætate nullus dolus vere con
ſiderari poteſt, & pene parum diſtant pueri huiuſmodi
à brutis animantibus quo ad animi iudicium, & mali-
tiam, ideſt vt cognoſcant quod id, quod faciunt, male
faciunt,& tamen velint ex animo facere. vt de ſe patet.

45 Limitando tamen, † niſi in aliquo puero in tantum
malitia ſuperaret ætatem, vt capax eſſet malitiæ & doli,
& intantum, vt caſtigatio operari in eo aliquid poſſet,
tunc enim putarem prudenter facturum iudicem, qui ſe
rula caſtigandum hunc puerum decerneret,ad hoc ſaltẽ
ne delinquere aſſueſceret propter liberam remiſsionem
primi delicti, & reperio quod ita limitat Duen. d.regu.
259.in fine,poſt Abbatem in cap. 1.de del.puer.& Cęp.
in auth.ſed nouo iure.C.de ſeru.fugit.per ca.fin.de ſent.
excommu. In hoc igitur verſabitur religio iudicis in di-
ſcernẽdo an ſcilicet huiuſmodi puer cognoſcere poſsit,
quare huiuſmodi caſtigationi ſubijciatur, ad hoc vt
exinde a delinquendo magis abſtineat.

46 Secundus caſus ſit, † quando iſte qui deliquit eſt ma-
ior decem annis, ſed minor 14. & ſic pubertati proxi-
mus,ſecundum opinionem Gloſ. in §.pupillus,in verbo
infantiæ,Inſtit.de inut. ſtipulat.quam communem opi-
nionem vocant doct.paſsim, de quibus per Duenn.reg.
259.in tertia limitat. licet alii putent remittendam rem
47 arbitrio iudicis † qui dicatur pubertati proximus, & qui
non;In ſumma quæritur,quid ſi maior decem annis, &
minor quatuordecim delinquat doloſe committendo
malum aliquod,an ei ſuccurratur,vt delicti per eum cõ-
miſsi pænam effugiat.

Et in hoc quoque omiſſo omni ſcrupulo, concluſio
ſit,quod regulariter ſuccurratur, vt pęna eius delicti non
puniatur huiuſmodi puer. Ita in primis tenent a fortio-
ri omnes,qui idem tenent in minore vigintiquinque an-
nis,quo ad minorationem pœnæ,& præter eos ita in ſpe
cie poſt multos quos in his terminis congerit Menoch.
de arbitr.iudic.libro ſecundo,centur.4.caſu 329.numer.
2.& ſeqq.vbi exempla, & concord. innumeri,quos con-
geres copioſe ex illationibus ſequentibus per eum
ibi factis ad hoc, quas non refero,quia ipſe plene ſatisfa
cit in hoc,& idem Maranta in quarta parte,numero 85.
in fine ibi intelligo tamen,& Dec. in l.fere,ff.de regulis
iuris.qui dicunt,quòd ſuccurretur puero huius ætatis ad
uerſus pęnam ipſius delicti. & pro hoc eſt text. qui ſic
procedere poteſt in l.fere in omnibus, ff.de regul. iuris.
dum ibi dicitur, quod fere in omnibus iudiciis pęnalib.
ætati,& imprudentiæ ſuccurritur.& in capitulo ſecũdo,
de delict.puer.vbi expreſſum.

48 Sed dubium in hoc caſu exoritur,an aliqua † alia pœ
na extraordinaria huiuſmodi pueri puniri poſsint,&
qua?

49 Et quidem quod aliqua alia pęna †caſtigari debeant,
omnes prædicti præſupponunt, & etiam proxime alle-
gandi,qui in hoc omnes concordãt. & clara ratione pro
batur hæc recepta concluſio, quia ſi penitus indulgere-
tur malitiis puerorum, & delicta illorum nullatenus pu
nirentur, quotidie magis in peiora laberentur,& incor-
rigibiles penitus euaderent, vt de ſe patet, & hoc non
habet dubiũ præſuppoſito,quod malitioſe deliquerint,
& quod,quare caſtigentur,intelligent.

Nec obſtat c.2.de del.puer. ibi inultum &c. Quia cõ
50 muniter † intelligitur in delicto caſuali, & non doloſo,
vel in puero non doli capace,vel in delicto non punibili
de iure gentium, ſed iure ciuili tantum. vt per Gloſſ. &
doctor.ibi,& dicam etiam infra articulo ſequenti.

51 Qua vero pœna† puniri debeat, dubitari poteſt,quia
quidam tenent, quod poſsint puniri pœna ordinaria
etiam

Digitized by Google

& mortis, vt colligitur ex Gl.in l.redhibere.§.excipiuntur,de ædil.edict.& ibi notat Cepoll.nu.7.& voluit Ber. conſil.192.in fin.lib.3.dum inquit,impuberes doli capaces debere puniri vt maiores,& hanc concluſionem indiſtincte firmat Gomeſ.in ſuis tract.vol.3.libr.primo, titulo de delict.numer.58.& idem vult Duen.reg.439. numer.3.

52 Alij tenent quod non, niſi ferula † cedi, & corripi poſſint,Bald.in tract.de quæſt.& torm.cap.1.num.4.& Albert.Gand.in ſua praxi crimin.in titul.de pœn.reorum nu.30.ad finem,per l.primam,ff.ad ſyll.& l.ſecundam,ff.de termin.mot.

53 Ego breuiter puto, q; vel nunquam, vel † raro iudex poſsit punire pupillum etiam doli capacem pœna ordinaria, vel mortis,vel alia; Quia licet huiuſmodi ætatis pueri ſint capaces delictorum, doli, & malitioſi vt dicitur in c.1.de del.puer.tamen hoc fit ratione & vi fomitis naturalis, quæ lex fomitis ineſt homini a natura, & quã primum diſpoſitio corporis eſt apta ad operationes huius legis,dicitur homo captiuari ab hac lege, quæ lex fomitis,i.ſenſualitatis ſi non reguletur, ſeu ſuperetur a ratione,non poteſt homo ſicut homo viuere,ſed vt brutũ iudicari debet,& quo magis homo eſt in ſtatu,vel ætate a ratione recedente, magis comparatur bruto, iuxta illud:Homo cum in honore eſſet,non intellexit,comparatus eſt iumentis inſipientibus,& ſimilis factus eſt illis, vt legitur in Pſalm.48.& habetur per Thom.in prima ſecundæ q.92.art.6.& propterea dicebat Apoſt.ad Ro. 7.ſentio aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ,& captiuantem me in lege peccati;Vnde quouſque pueri non ſunt rationis bene capaces,& ſic legis mentis eorum,licet ſint doli capaces,ideſt ſciant operari mala,& ad illa operãda ingenium aptare incipiant; ſicut & in brutis accidit, quæ malitioſe agunt vt plurimum,dum inſidiantur alijs animantibus,quia tamen faciunt ſine ratione legis quam nõ adhuc capiunt,nec intelligunt, ſicut nec ipſe bruta,ideo non poſſunt dici delicta eorum punibilia,vt eorum qui rationem legis intelligũt,ſicut nec delicta brutorum.Et propterea quemad-

54 modum numquam vel raro lex,vel iudex † punit delicta brutorum vltimo ſupplicio,niſi in quibuſdam atrociſsimis in exemplum,& ad tollendam memoriam criminis

55 etiam in illo bruto, ita delicta † puerorum vel raro, vel nunquã punienda erũt pena aliqua vltimi ſupplicij, vel mutilationis membrorum, niſi in caſu quo ita faciendũ eſſet ad tollendam memoriam criminis in eo puero,ſed regulariter ferula caſtigari publice debebũt ad emendationem, & exemplum aliorum puerorum, non autem quod pena legis in eis locum habere poſſit, quia rationẽ legis adhuc non intelligũt.& hoc verius puto,& æquius; præſertim propter ea quæ dicam infra artic.9.vbi agam de arbitrio iudicis circa moderationem pœnarum in minoribus.

56 Tertius caſus ſit, † quando iſte qui deliquit,eſt quidẽ maior quatuordecim annis,ſed minor 25.

Et hoc caſu duplex inſpectio cadit.

Prima eſt, an regulariter ſuccurratur minoribus 25. annis, maioribus vero 14.in delictis ab eis doloſe commiſsis.

Secunda eſt,an ſi non ſuccurritur,ſaltem pœna minorari poſsit,& debeat, & quomodo.

57 Quoad primam † breuiter regula iuris eſt, quod non, prout omnes vbique nemine diſcrepante illam ponunt. Et eſt expreſſum in l.auxilium,§.in delictis,ff.de min.& in l.ſi ex cauſa,§.nunc videndum.ff.eo.& in l.1.ibi,non ex animo,C.ſi adu.del.& in d.l.ſi ex cauſa, §.pen.ibi,ſi non dolus &c.& l.impunitas,C.de penis.& in omnibus iſtis locis doctores notant.

Ratio autem vna eſt, quia vbi malitia ætatem excedit,ibi ætatis ratio non habetur,l.3.in princ.C.ſi min.ſe maior.dixerit.

Alia ratio eſt,quia fruſtra auxilium legis poſtulat,qui ex animo & doloſe in legem peccat.d.l.auxilium,in fin. Alia ratio eſt, quia quando adeſt dolus minoris delinquentis,ibi æquitas non ſuggerit vt ei ſubueniatur,vt dicit Abb.in c.paſtoralis, num.6.de except.

Quare autem æquitas hoc non ſuadeat, ipſe non de-

58 ducit; Tu potes dicere, † quia æquitas communis boni eſt,vt delictorum occaſio non detur, & ideo qui malo animo delinquũt puniantur,ne alij delinquere aſueſcãt, minori vero ſuccurri, eſt æquitas boni priuati, ſeu non ita communis,vt patet,ſed ratio communis boni omnino præfertur rationi priuati, vel minus communis,vt notum eſt,merito &c.

59 Amplia hanc concluſionem, vt procedat † etiam in Eccleſia,vniuerſitate,muliere,ſene &c.Sed de his dicam inf.art.fin.

60 Limita è contra vt non procedant, † quando delictum eſſet punibile de iure ciuili tantum,non autem de iure gentium; Sed dicam de hoc plenius art.ſeq.

61 Limita † ſecundò vt non procedat, quo ad minorationem pœnæ, ſed de hoc plene dicam inf.art.9. vbi de ſecunda inſpectione ſupra propoſita.

Limitatur tertiò, vt procedat, quando ageretur con-

62 tra minorem criminaliter, ſecus ſi ciuiliter † ad pœnam parti applicandam, videlicet in ea, quæ per inficiationẽ creſcit, vel de qua tranſigi poteſt inter partes, ita ſing. Roffr.de libell.in 5.par.in tit.de off.iud.quo datur reſt. minor. num.2.& Alb. Gand.in tit.de de pœnis reorum numer.30.

Articulus VIII.

63 AD octauum, An ſcilicet † minori ſuccurratur ſaltẽ, quando delictum non eſt punibile de iure gentiũ, ſed tantum de iure ciuili.

Videtur quod non.

Primò, per rationem d.l.auxilium.in fin.quæ eſt generalis ad omnem ſpeciem delictorum.

Præterea, e diſpoſitione iuris ciuilis poſitiui excuſatur minor, quia præſumitur illam ignoraſſe, vt l.regula,

64 poſt prin.ff.de iu.& fact.ign. Sed nos † præſupponimus, quod dolo deliquerit minor hoc caſu, ergo ceſſat cauſa excuſationis, ideſt ignoratio ipſius iuris,quia vbi ignoratio adeſt legis inducentis delictum, ibi non poteſt eſſe delictũ,dicitur enim ad Rom.7.non cognouiſſem peccatum niſi per cognitionem legis, ſi igitur præſupponatur quod doloſe minor deliquerit, præſupponitur quod cognouerit eſſe delictum id quod facere volebat, ergo & quod ſciuerit quo iure eſſet prohibitum, vnde excuſandus non videtur.

Præterea id vult Bald.in l.1.in ſolut.primæ oppoſitionis, C.ſi aduer.del.vbi dicit,quod pena impoſita per ſtatutum alicui delicto debet præciſe & ad vnguem ſortiri effectum etiam cum minore,qui licet alias diſpenſaretur ab eo delicto non tamen diſpenſaretur quando pena per ſtatutum imponitur.

Ergo videtur hoc caſu minus ſuccurri minoribus, quàm alijs.

Sed contra eſt communis ſententia aliorum, Iacob. Bald.in cap.1.§.preterea.in tit.de prohib.feud.per Fed. & poſt eum Alcan l.1.§.nunciatio.num.50.ff.de opera.noui.nunc.& pro ſingul.Rom.ſing.816.num.a tu audiſti &c.& Afflict.ſuper conſtitut.regni libr.2.rubr.48. numer.10.

Et pro hoc adducuntur,quia lex, vel ſtatutum huiuſmodi non comprehendit minores,vt eſt tex.in ca.2.de del.puer.quem text.ſing.ad hoc vocat Rom.præalleg.

Sed aduertendum eſt, quod tex. ille loquitur in pueris minoribus quatuordecim annis. Quid igitur?

65 Ego puto ſic dicendum; † Quandoque minor dum facit id quod ſibi licitum communi iure gentium, & ſic quod non eſt de ſui natura, & ſecundum hominum vſum illicitum, facit quia putat ſibi omni iure licitum, & hoc caſu veriſsima eſt concluſio præallegatorum, quia excuſatur minor ab ignorantia iuris poſitiui, d. l. regula. in princip. in tantum vt non comprehendatur ſub ſtatuto hoc caſu.

Quandoq. vero facit, licet ſciat ſe facere cõtra ſtatutũ, & quòd iure ciuili poſitiuo illud factũ prohibetur, quo caſu dicitur proprie delinquere, doloſe & ex animo, & tunc. Aut de ſcientia iſtius prohibitionis, & legis conuincitur minor ex hoc tantum, quia doloſe illud factum explicauit, puta, quia abſcondite fecit, & non vt rem licitã, ſed prohibitam. & hoc caſu puto proprie procedere cõmunem materiam, quòd ſcilicet ſuccurratur minori, & hoc ex eo, quia cum ſit proprie in dolo præſumpto ideſt quod ſciuerit ſe male facere, merito ei ſuccurritur, quia aduerſus dolum præſumptum ſuccurritur minori, vt dixi ſupra, & dicam etiam infra quæſt. 83.

Aut de ſcientia iſtius prohibitionis conuincitur clare, puta ex eius confeſsione, vel quia notorijſsimum eſt ſtatutum, prohibitiuum illius facti, & tunc ego maxime dubito de communi ſententia, & in puncto iuris puto omnino veriorem contrariam opinionem, & hac lege, & ratione.

Lege, per text. in dicta l. ſi ex cauſa. §. penult. ff. de minor. vbi ſumus in delicto non ſolutæ gabellæ, vel extractionis frumenti, vel graſcię &c. & tamen ſi dolo minor idſecerit, punitur, vt ibi expreſſe dicitur, licet hæc delicta non ſint prohibita iure gentium, ſed ciuili & poſitiua ratione locorum.

Ratione vero, quia ex hoc ſolo videtur indignius minor auxilio, quia legem contemnit, vt dicitur in dict. l. auxilium. in fin.

Retenta tamen communi ſententia ſimpliciter, ad contraria ſic reſponderi poteſt.

Ad primum, quod intelligitur de legibus communibus, ſicut communis eſt lex indulgent reſtitutionem in integrum, nam non videtur ſequi hoc, quis oſtendit ſe indignum beneficio iuris communis, quia contemnit legem municipalem, ſed bene procedat, ſi cõtemnit ius commune.

66 Ad ſecundum dic, quod dupliciter † quis doloſe dicitur delinquere, vno modo quia ex animo facit id quod facit, & in hunc modum dicitur delictum ex propoſito, doloſum, & opponitur delicto caſuali, vel culpoſo tantum, vt diſtinguit I. C. in l. reſpiciendum. §. delinquunt, ibi, aut ex propoſito, aut impetu, aut caſu, & hoc modo præſupponimus dolum in minore in delictis, de quibus nunc agimus. Alio modo dicitur doloſe facere, & delinquere minor, quando ſcit ſe facere contra legem, & tamen vult facere, & hoc modo dicitur delictum ſcienter fieri, & opponitur delicto per ignorantiam iuris facto, vt d. l. regula. in princ. ibi potius eſt iuris ignorantia, quã delictum, & ſecundum hunc modum non præſupponimus dolum, ideſt ſcientiam in hoc delicto.

Ad tertium, quòd Bald. loquitur de minoratione pœnæ per ſtatutum impoſitum alicui delicto, non autem dicit, quòd delictum illud non ſit per ſe prohibitum iure gentium, ſeu de genere prohibitorum.

Concluſio igitur eſt ſecundum doct. quòd minori ſuccurritur, quando delictum eſt punibile iure ciuili tantũ, non autem de iure gentium.

67 Ex qua infertur ſecundum eos † primo, quòd ſi minor extrahat Bladum, vel Graſciam contra diſpoſitionem ſtatuti, non incidet in pœnam commiſſi; Ita Ro. d. ſing. 816. in fine, per d. l. ſi ex cauſa, § pen. ff. de min.

Sed tu limita niſi dolus interuenerit, ideſt ſciẽtia prohibitionis, per illum text. ibi, niſi dolus &c.

68 Infertur † ſecundò, quòd conſtitutio Marchiæ, quod pater teneatur pro filio in legitima, tanquam exorbitãs non comprehendit pupillum, & ideo pater non tenebitur pro delicto pupilli, licet delictum illius ſit per ſe alias punibile, ita Iac. in §. actiones, 11. col. Inſt. de act. per not. in c. 2. de del. puer. & ibi Anch. refert & ſequitur pro ſing. Hippoly. de Marſil. ſing. 362. num. 4.

69 Amplia concluſionem prædictã, † vt in tantum ſuccurratur ipſi minori in hoc caſu, quòd non ſit neceſſaria reſtitutio in integrum, ſed minor ipſo iure tutus ſit, quaſi non comprehenſus ſtatuto vt declarat Vaſq. de contr. Illuſtr. libro primo cap. 32. numer. 11. quod notandum eſt.

Articulus IX.

70 AD nonum, † An ſcilicet ſi non ſuccurritur minori in delictis doloſè commiſsis, ſaltem minoretur pœna, & quatenus minorari poſsit, & quod ſit arbitrium iudicis in hoc?

Triplex eſt neceſſaria inſpectio.

71 Prima eſt, † An pœna minoranda veniat regulariter?

Secunda eſt, An iudex velit eam minorare, an vero teneatur, etiam ſi nollet, minorare.

Tertia eſt, quomodo hæc minoratio pœnæ fieri debeat.

Circa primam, Videtur quod regulariter pœna minoranda non veniat.

Primò per text. in d. l. auxilium, §. in delictis, ibi niſi
72 interdum miſeratio † ætatis ad mediocrem pœnam iudicem perduxerit. Ponderando dictionem, interdum, quæ videtur conſtituere regulam in contrarium, l. ſi vt vno, §. interdum. ff. commod. & l. vero. §. interdum, ff. de ſolut. cum ſimil.

Secundò quia ita voluit Bald. in l. 1. C. ſi adu. del. vbi vult quod iudex non poſsit diſpenſare ſuper pœna delicti etiam cum minore, & ibi de communi.

Tertiò ſaltem in terris eccleſiæ res clara eſt, vbi per Bullam ſanctiſsimi D. noſtri Pij V. diſponitur quod minoribus xxv. annis non minoretur pœna delictorum, quando conſtat de dolo & malo animo eorum in delinquendo.

Quartò facit ratio, quia imò videntur grauius puniendi minores, quia citius incipiunt leges tranſgredi, pacem humanam turbare, & in humanum ſanguinem, vel alienas res ſæuire, & propterea ne in alia ſimilia delicta propter nimiam indulgentiã quotidie dilabantur, acrius quam alij puniendi videntur. iuxta illud, Principijs obſta, ſero medicina paratur.

Quintò experientia docuit, quod melius feciſſent aliquando Rectores prouinciarum noſtrarum & ipſemet ſupremus princeps, ſi adoleſcentibus humanum ſanguinem ſitientibus, a teneris annis, quando caſtigare potuerunt, non peperciſſent, vt hac tempeſtate manifeſtum experientia fecit, & omnib. notum eſt abſque eo, quod aliquis ſpecificetur.

In contrarium eſt communis omnium doctorum ſententia. Gl. in l. impunitas, C. de pœn. Doctores in d. l. auxilium, § in delictis, ff. de min. & l. 1. C. ſi aduer. del. & in c. 1. de ſent. excom. Bald. in l. & ſi minorem, nu. 4. C. ex quib. cauſ. inf. irrog. Azo in rub. C. ſi adu. del. Fulg. in cõſil. 157. col. 2. ſub num. 3. Cum. conſ. 95. ad finem. Dec. & Cagn. in l. ferè, ff. de reg. iur. Hippo. de Marſ. ſing. 628. Rimin. ſenior conſ. 24. nu. 37. & conſ. 30. & alibi, vt ibi per eum. & idem conſil. 117. nu. 38. lib. 2. Ang. Aret. de maleſ. in verb. ſcienter & doloſe, nu. 32. cũ concord. in add.

add.Caccialup.inter conſilia Ziletti criminalia,conſ.92.
num. 1.vſque ad 10.libro 1.& latè deducit hoc in practi
ca ſeruari,& quod malè faciunt iudices,qui vt ſeueros ſe
oſtendant, non mitigant pœnas minoribus. & inter ea-
dem conſilia Rimin.conſil.135.num.10.& ſeqq.latiſsi-
mè, & Ant.Galiat.inter eadem conſilia conſil.111.nu.
25.& ſeqq.lib.primo. & Gomeſ.var.reſol.tom.3.capit.
primo, num.60.& de communi teſtatur; Carrer.in ſua
practica crimin. cart.163.num.4. Boſſ.in tit.de homic.
num.79.Alexand.conſil.160.nu.8.lib.7. Mantua conſ.
14.num.39.& conſil.48.col.pen.in fine.Socin.Iun.con
ſil.7.num.5.libr.2. Ant.Colum.in tract.de nud.proc.in
crim.cart.174.num.174.Maranta in 4.parte num.84.&
85.Caſſan.ſuper conſuet. Burgun.rubr.1.§.5. verſ.item
car.45.Tiraq.de pœn.clauſula 7.per totū.vbiplenè.Rol.
a valle conſil.51.num.42.lib.1.conſil.77.per totū libr.
3.vbi 24.authoritatibus comprobat hanc eſſe commu-
nem ſententiam,& eorum dicta ſingulatim refert,& eſ-
ſe æquiorem, & tutiorem iudicibus pulchris rationibus
comprobat Grammat. deciſ.23.nu.12. vbi latius quàm
alij, & Pedem.deciſ.60.num.8.& de communi demum
Clar.in ſua praxi crim. §.fin.q.60. Menoch.de recuper.
poſſeſſ.remed.9.nu.49.& plenius de arb.iud.lib.2.cen-
tur.3.caſu 286.num.19.loquens in crimine ſodomiæ,&
caſu 329. vbi plenius & ex profeſſo nu.19.& caſu 316.
num.31.vbi aliquid.& alij quos colliges ex Tiraq.Rol.
& Menoch.præalleg.& etiam ex inſpectionibus ſequen
tibus dum hanc regulam præſupponunt pro conſtanti,
pro qua plura adducuntur, præcipue vero hæc.
Primò, quia adoleſcentes inducuntur ad delinquen-
73 dum potius impetu iuuentutis,& fomitis † naturalis,ira-
ſcibilis vel concupiſcibilis appetitus, quam ex malignita
te animi, & naturali ſæuitia, dum enim ſanguis ebullit,
& creſcit corpus, rationis operatio in eis imperfecta re-
peritur,vt ſup.dixi,ergo &c.
Secundò, per regulam l.fere in omnibus. ff.de regul.
iuris.
Tertiò,per d.l.auxilium.§.in delictis, ff.de minor.In-
telligendo quod regulariter ætas hæc ad miſerationem
iudicem inducere debeat, niſi aliud atrocitas criminis
ſuadeat.
74 Quartò,quia vbi eſt † minor dolus,ibi delinquens mi
nus puniri debet, quia dolus & intentio diſtinguunt &
aggrauant maleficia,titulo de homic.volunt.vel caſuali
in rubro & nig. ſed minor dolus ineſt in factis minorū,
quam maiorum regulariter, vt dicit Bald.in l.& ſi ſeue-
rior,C.de infam.& ibi Salyc.& Alex.conſ.160. num.8,
lib.7.& Dec.in c.de cauſis, n.5.de offic.deleg.ergo &c.
Quintò facit l.aut facta,§.in perſona, ff.de pœn.iūcto
princ.illius legis ibi,ætatis quoque ratio habetur.
Sexto,per c.fin.& ibi notata per Glo.& doct.de ſen-
ten.excommu.dum dicitur, quòd parcitur ætati non in
totum,ſed quo ad partem pœnæ. Quid dicendum?
Ego puto pro clara reſolutione in primis conſideran
75 dum eſſe ſic.† Nos habemus text.in dicto §.in delictis.
dicentem quod interdum miſeratio ætatis perducit iudi
cē ad mediocrem pœnam, vt igitur intelligamus an hoc
regulariter fieri debeat, an verò interdum; & in aliquo
caſu tantum, videndum eſt,an ætas minorum regulari-
ter ſit miſeratione digna ſi in ea fecit,quæ facienda non
76 ſunt. Dico igitur, † quòd homo habet in ſe, ſeu ſecum
natam duplicem legem naturalem, alteram quidē com-
munem etiam cæteris animalibus, alteram verò ſui pro
priam.
77 Prima dicitur lex fomitis, † alia dicitur lex rationis,
quæ ratio propria ſolius hominis eſt. Rurſus illa lex fo-
mitis, ideſt ſenſualitatis,nihil aliud eſt,quàm aſtringi &
ligari quodam inſtinctu & iure naturali, vt dicūt noſtri,
ad quærendum & appetendum id quod eſt bonum pri-
mum in natura, ideſt eſſe, & non ſolum eſſe ſui indiui-
dui,ſed etiam ſuæ ſpecij, & propterea ad fugiendum &
quicquid tendit ad deſtructionem iſtius communis bo
ni. Iſta autem lex initio diuerſimodè cœpit quo ad cæte-
ra animātia & quo ad ipſum hominem, nam in illis nul
la alia lege regulari debebat,nec debet quam ab ipſa na
tura rerum non errante,in homine vero,qui eſt poſitus
in manu cōſilij ſui, debebat & deberet regulari a libero
eius arbitrio, ducto tamen & inſtructo a ratione, quæ
cōſiſtit in vna cognitione eius quod verè in ſe bonū eſt,
non autem bonum apparens,quod quidem lumen ratio
78 nis & cognitionis veri boni a Deo † nobis ſignaculo quo
dam diuinæ rationis initio inditum fuit a natura,iuxta il
lud Proph. Sacrificate ſacrificium iuſtitiæ multi dicunt
quis oſtendit nobis bona? Subdit propheta: Signatum
eſt ſuper nos lumen vultus tui domine, prout in iſtis ter
minis declarat D.Thom.in 1.2.q.91.art.1.
Hęc autem regula & ordo quod lex fomitis in homi
ne regularetur infallibiliter a lege rationis,& illi ancilla
79 retur,& ſeruiret,& obtēperaret per omnia,† corrupta p
peccatum natura humana, ordo iſte inquam confuſus
fuit, & quodammodo deſtitutus fuit homo hoc infalli-
bili ordine quod lex fomitis obtemperaret legi rationis,
& poſitus omnino in manu ſui liberi arbitrij, & natura-
lis cognitus boni & mali quàm vt rebellis voluit a ſe ip-
ſo quodammodo recognoſcere nō a Deo, vnde legitur
in 3. Geneſ.ſic ironicè ſcriptum de homine poſt pecca-
tum,ecce Adam quaſi vnus ex nobis factus eſt ſciens bo
num & malum, quo factum eſt, vt lex fomitis, ſeu ſen-
ſualitatis prævaluerit quotidie magis in homine propter
debilitatem legis rationalis naturalis, ideſt quòd homo
operetur potius ſecundum bonum apparens,quam ve-
rū bonum,& hinc oriantur appetitus iraſcibiles,vel con
cupiſcibiles, & quia ſine ratione ducuntur,inde oriātur
adulteria,homicidia,furta,quæ cauſa & intentione boni
apparentis,ideſt quod placet ſenſibus, committi regula
riter ſolent, & propterea legitur in Pſal.48. illud quod
dixi ſupra art.7. Homo cum in honore eſſet,non intelle-
xit,comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis fa-
80 ctus eſt illis &c. A qua † ſimilitudine Brutorum in qua
quaſi naſcitur homo,eo magis recedit,quo magis acce-
dit rationi,& quo magis incipit reddi capax illius,expe-
rientia autē docuit & rationes phyſicæ & naturales ad
inuenerunt,quod homo vſque ad decimum quintum annū
nō eſt perfectè rationis capax, quia adhuc corpus & mē
bra ſunt in ſtatu incrementi,vt declaraui ſupra q.2.ar.3.
& illucuſq.non bene eſt capax ſcientiæ veri boni,& veri
mali, & ideo in ea ætate potius prævalet in eo lex fomi-
tis, ideſt ſenſualitas, quàm ratio, & propterea quicquid
81 perperam agit in hac ætate, potius eſt † erroneū,quàm
verè voluntarium, quia errant adoleſcentes in cognitio
ne finis propter quem aliquid agunt, neque ſciunt bene
diſcernere,an iure illud verè eis expediat,vel noceat, &
dum voluntas quæ errore ducitur, non poſſit dici per-
82 petua,quia cognito errore volūtas † ceſſabit,ſicut nō po
teſt dici vere iuſtus,qui iuſtitiā per errorem implet,quia
non habet voluntatem perpetuam,ideſt perpetua ratio
ne ductam ad ita faciendum, vt notatur in diffinitione
iuſtitiæ. Inſtit.de iuſt.& iure,in princ.ita non poterit di-
ci vere iniuſtus, qui iuſtitiam per errorē offendit;Ideo-
que vita adoleſcentis quæ futura ſit, ita incertum eſt, ſi-
cut incertum eſt quo venturus ſit qui in via aberrat.
83 Hinc factum eſt, quòd ſæpe ſæpius qui fuerunt † in
adoleſcentia turpes, & omni iudicio damnati, poſtmo-
dum tamen laudabiles extiterunt, vt dicit Lactā.Firmia
nus in lib.de ira Dei c.2x.Cicero in orat.pro Cælio,in-
quit.Multi et noſtra et patrū maiorumq. memoria, o iu
dices, ſummi homines,et ciues fuerunt clariſsimi, quo-
rum cum adoleſcētiæ cupiditates deferbuiſſent, eximię

virtutes firmata iam ætate extiterunt, & Augu. nonnul-
los inquit legimus,& vidimus,qui aut adoleſcentiæ vani
tate, ſeu ignorantiæ cæcitate decepti vario peccatorum
genere tenebātur obnoxij,deinde ocius ab errore con-
uerſi maiora adhuc opera feciſſe iuſtitiæ, quā antea pec-
cata admiſerant; Quam ſententiam comprobat multis
illuſtribus exemplis Valer.lib. 6. rerum memorabilium
c.9.ex quibus omnibus patet,quod ſi qua malitia reperi-
tur in adoleſcentibus,cum illa errore potius,quàm ratio
ne & vera cognitione finis ducatur, corrigibilis dici de-
beat,non obſtinata,& pertinax.& propterea minus pu-
nibilis,quàm malitia maiorum,quorum firmata iam æta
te deſperanda aſt correctio, quia etiam ſi cognoſcāt qđ
malum eſt in eo,tamen perſiſtere volunt, & hac ratione
fretus exclamabat Proph.in Pſal. 24. delicta iuuentutis
meæ,& ignorātias meas ne memineris, vbi vocat potius
ignorantias,quàm delicta, ſicut facit text.in l. regula.in
prin.ff.de iur.& fac.ignor.& Iob c.13.Cōſumere vis me
peccatis adoleſcentię meæ?& profecto iniuſta & inæqua
84 lis eſſet † lex, ſi æque puniret delicta & malitiā imprudē
tium,& prudentium. Quia æquè puniret corrigibiles &
85 incorrigibiles,nā corrigibiles, ideſt ij quorū † correctio
ſperari veriſimiliter poteſt corriger,& emendari, incorri
gibiles de mundo tolli debent, & ideo dicebat Lactan.
præalleg.quòd tot viri virtuoſi qui in adoleſcentia vitio
ſi fuerunt,non euaſiſſent tales, ſi omne peccatum pœna
ſequeretur,ideſt quod adoleſcentes pro omni delicto di
gno mortis,de mundo ſublati fuiſſent. Quid plura?Si iu-
dicia quoq.& leges diuinæ in hoc conueniunt?dicitur n.
in Euang. Lucæ 10. Veh tibi Corozain, & Bethſaida,
quia ſi in Tyrō & Sidone factæ fuiſſent virtutes,quæ fa-
ctæ ſunt in vobis,in cilicio & cinere pœniterent. Verun-
tamen Tyro & Sydoni remiſsiui agetur in iudicio, quā
vobis &c. puniuntur ergo mitius etiam in alio ſeculo,
86 qui minus † cognoſcere potuerunt veritatem & verum
bonum,& malum, quàm qui magis,& firmatur hoc per
id quod inquit D.Thom.in propoſito in 1.2.q.96.arti.
87 2.verſic.reſpondeo,videlicet, quòd ſicut † menſura de-
bet eſſe proportionata menſurato, ita lex qualitati &
conditioni hominum, vt per eum plenius, & ideo bene
firmata eſt communis concluſio de qua ſupra, quòd re-
gulariter mitius puniri debent delicta adoleſcentiū,quā
maiorum vigintiquinque annis, & hoc tam naturali ra-
tione,vt viſum eſt,quàm diuina, vnde iſta humana lex,
dicti §.in delictis non videtur poſſe tolli aliqua poſitiua
conſtitutione principum, quia ab æquitate naturali, &
gentium procedit,ſed bene poteſt declarari, & limitari
iuxta mores, & conditiones populorum, habita ratione
malitiæ naturalis hominum,in quibus ſcilicet creſcere &
firmari citius ſolita ſit, quàm in alijs,& ita poterit intelli
88 gi & ſuſtineri rigor bullæ † ſanctiſsimi Domini noſtri
quatenus velit minores puniri pœna eadem qua puniun
tur maiores vbi malitioſè,& ex propoſito deliquerunt.
Quia ita viſum eſt forte ipſi ſummo principi, quod ſcili
cet adoleſcentes ciuitatum ſuarum citius fiunt capaces ra
tionis,& cognitionis veri boni & mali,& ſic ſi deliquūt,
delicta eorum ſint punibilia pœna ordinaria, nō autem
ſimpliciter corrigibilia, quaſi illi ſtatim ac decimum
quartum annum excedunt, ſi delinquere incipiunt,de-
ſperandum ſit de ſalute eorum,& vitæ mutatione.

Veruntamen ego, attentis præmiſsis,& quantum atti
net ad ius commune omnium prouinciarum, ſic conclu
dendum puto.

89 Quod iudex † debeat diligenter conſiderare & per-
pendere qualitatem delicti,ideſt cauſam,ſeu finem, qui-
bus motus fuit ad delinquendum ipſe minor,& ſi repe-
riet quod motus fuerit ob aliquam uoluptatē implendā
in qua videtur adoleſcentibus conſiſtere ſummū bonū,
mitius punire eum debeat, tanquam eum qui ad ſimili-
tudinem bruti potius lege fomitis, ideſt complacendi ſe
ſibus,quàm rationis diſcurſu,ideſt quòd omnino ita per
petuo faciēdū ſit,motus fuit,& hoc modo dicetur miſere
ſcere ætati,ideſt, quia tale delictum erit potius delictum
ætatis,quàm abſolutæ & obſtinatæ volūtatis, & ideo cū
miſterio dicit tex.in dicto §.in delictis, miſeratio ętatis,
non autem dicit miſeratio eius &c. vel miſeratio delin-
quentis, vel delicti &c. ideſt quòd ſit tale delictum, de
quo culpari potius debeat ætas, quàm voluntas delin-
quentis.

90 Quomodo † autem cognoſcere debeat hanc finalem
intentionem minorum ipſe iudex, tali regula vti pote-
rit; Quod ſi finis delinquendi fuerit ob tale quid conſe-
quendum, quod ſoleat poſtea accedente matura ætate
vel contemni,vel ob quod nō ſoleāt exponere ſe pericu
lo delinquendi ipſi prudentes viri,ſed media iuſtitia ten
tare, & ſic in ſumma, ſi vel quo ad finem, vel quo ad
modum delinquendi potius ętatis impetus & impruden
tia,quàm obſtinata malitia & incorrigibilis voluntas ita
perpetuo faciēdi ſi occurreret, impulerit ipſum minorē,
punire debebit iudex mitius, quàm maiorem,aliàs pęnā
ordinariam irrogabit, & ita intelligo in d.§. in delictis,
illud verbum, Interdum: Ideſt ſi regulariter illud delictū
erit proprium adoleſcentiæ,regulariter mitius puniri de
bebit,ſi verò regulariter erit delictum quod cum ætate
non ſolum deponi non ſolet,ſed augeri, regulariter pœ
91 na ordinaria puniri debebit,† exēpla primæ ſpeciei erūt
blaſphemiæ,adulteria, percuſsiones,homicidia,& huiſ-
modi ob cauſam præcedentem huic ætati conuenientē,
videlicet voluptatis conſiſtentis circa concupiſcibilia,
vel irraſcibilia,quæ accedente poſtea maiori ætate ratio
92 ne refrænari ſolent,† exempla ſecundę ſpeciei erunt, aſ
ſaſsinia lucri cauſa, furta geminata,vſuræ, proditiones,
& huiuſmodi ob cauſam præcedentem maturæ ætati
conuenientem, videlicet viuendi ex rapto & ex alieno
lucri,& cupiditatis habendi gratia, proprium enim ado-
leſcentiæ eſt pro voluptatibus effundere patrimonia, vi
rilis verò ætatis, illa ſapienter congregare, vt in eadem
orat.pro Cęlio dixit Cicero dum inquit,poſtremò cum pa
ruerit voluptatibus,dederit aliquid tēporis ad ludū æta-
tis,atque inanes haſce adoleſcentiæ cupiditates, reuocet
ſe aliquando ad curam rei domeſticæ forenſis, & publi-
cæ,vt ea quæ ratione antea non perſpexerat, ſatietate a-
bieciſſe,experiendo contempſiſſe videatur.

Igitur ſi minor in adoleſcentia delinquet pro cupidita
te habendi,quia hęc cupiditas cum ętate creſcit, debebit
puniri pœna ordinaria,non enim correctione, ſed extre
ma punitione,mulctandus eſt is,de quo emendatio non
ſolum ſperari non poteſt, ſed vitiorum inceptorum au-
gumentum.

Hinc etiam erit,quod quędam delicta quæ abhorrēt
à natura humana, ideſt ſitire humanum ſanguinem, &
ſæuire ex delicto in innocentes homines abſque cauſa,
oriantur potius ex innata animi malignitate, quę cum æ
tate creſcit, quàm ex ſolita voluntate adoleſcentiæ quæ
cum illa deponitur, debebūt puniri atrocius in adoleſcē
tibus,quàm in alijs,quia minus ætate excuſantur, quibus
ipſamet ætas hæc delicta diſſuadet.

Quæ omnia ſupradicta ſi bene à iudicibus conſideren
tur, neque ſeueritatis affectatores dicentur, neque ob ni-
miam clementiam & indulgentiam damnoſi humano
cœtui,& ad contraria ſatis patet reſponſio, ex diſtinctio
ne & conſideratione prædicta.

Et concluſio communis regulariter vera erit,quæ re-
tenta in hac prima inſpectione.

93 Circa ſecundam, An ſcilicet † iudex in caſibus prædi
ctis teneatur minorare pœnam, an vero eius arbitrio re-
mittatur,& breuiter in hoc communis concluſio eſt qđ
teneatur, Pet. Foller. in ſua practica crimin, in ſecun-
da

da parte, verſic. omnibuſq; rectè penſatis, num. 19. Grãmat. ſuper conſtit. regni in tit. de reſtit. minor. numer. 7. per totum. cum concordan. plenè, & idem firmiter tenet Gomei. variarum reſolutio. tomo 3. cap. 1. nu. 65. verſic. ſed his non obſtantibus, & de communi teſtatur Grammat. præalleg.

Et licet in Regno Hiſpaniæ a decimoſeptimo anno ſupra remittatur arbitrio iudicis, vt dicit Gomeſ. præalleg. verſic. ſed hodie; ipſe tamen contrarium late defendit, vt per eum, & bene, rationibus prædictis.

94 Circa tertiam; Quomodo † ſcilicet minorari debeat pœna hæc, & in quam pœnam commutari debeat; videtur difficilis indagatio, & dicit Grammat. ſuper conſtitutio Regni, in tit. de reſtitutio. minor. numer. 9. quod hic pendent leges & prophetæ.

Quidam dicunt, quod debeat remitti arbitrio iudicis, ita Dec. in l. fere. num. 4. ff. de reg. iur. & dicit ita conſuluiſſe Cum. conſ. 95. Chriſtophorus, circa fin.

95 Quale autem eſſe debeat hoc arbitrium iudicis † non declarant; In hoc igitur aliæ ſunt theoricæ doctorum.

Prima eſt, quod debeat inſpici qualitas perſonæ, vel delicti, vel loci, vel temporis, ita ex Dec. præalleg.

Sed hæc eſt nimis generalis in omnibus delictis, vt l. reſpiciendum. ff. de pœn. & latiſsimè Tiraquell. in ſuo tract. de pœn.

Præterea non eſt data propria aliqua regula, a qua iudex non poſsit diſcedere.

Secunda eſt, quod in caſibus in quibus maior punia-
96 tur pœna mortis, † minor nunquam puniretur pœna mortis, ſed alia pœna leuiori. Hipp. de Marſil. conſil. 24. numer. 32. libro primo. & conſilio 30. num. 20. eod. lib. 1. & conſilio 47. numer. 14. & conſil. 98. fere per totum, ſed in ſpecie in fine. Grammat. deciſ. 23. Riminal. inter conſil. crimid. Zileti. conſilio 135. num. 22. libro primo. Caccialup. inter eadem conſilia Zileti, conſil. 92. numero 10. & ſequen. vſque ad fin. vbi de mutatione pœnæ mortis in pœnam triremium, & eſt plenum conſilium in materia hac Caſſa. ſuper conſuet. Burgun. §. 9. rub. 1. car. 45. verſ. item quia. Aim. in addit. Ang. Aret. in ſuo tract. de malefic. in verſ. ſcienter & doloſe, & alij allegandi in ſequenti verſiculo.

An autem iſta pœna debeat eſſe corporis afflictiua, puta mutilationis membrorum, fuſtigationis, vel triremium, an vero pecuniaria tantum, magis communis opinio eſt, quod quoties veniret imponenda corporis afflictiua, imponatur tantum pœna pecuniaria, Hippoly. de Marſil. d. conſ. 30. num. 20. & conſil. 39. nu. 59. Gramm. deciſ. 23. num. 12. ſuper conſtit. Regni. titul. de reſtitut. minor. num. 9. cum concordant. per eum, Socin. iun. conſil. 117. num. 38. libr. 3. Rolan. a Valle conſil. 51. numer. 41. libr. 1. & conſilio 77. numer. 9. verſic. 8. libr. 3. poſt Marſil. & Rimin. d. conſil. 135. & Bumbin. conſil. 17. num. 2. in fin.

Per regulam l. ſi adulterium. §. imperatores. ff. de adult. arguendo a iuſto dolore ad ætatis imbecillitatem.

Et per l. de minore. ff. de quæſtio. in prin. & l. 1. §. impuberes. ff. ad Syllania. & l. excipiuntur, eodem tit.

97 Ego puto, † quod iudex poſsit punire etiam pœna corporis afflictiua, puta carceris, vel triremium, ſi delictum tale ſit a quo minor in poſterũ facilius aterretur, ſi caſtigetur, & maceretur in carcere, vel apud triremes quàm ſi pecuniam ſoluat, vel tale ſit delictum, quod exilio minor congruentius caſtigari dicatur, quàm carceratione, vel ſolutione pecuniarũ, & moueor a ſimili in impoſitione pœnitentiæ, quæ debet eſſe conformis qualitati peccatorum, vt peccator facilius abſtineat, videlicet eleemoſina contra auaritiam, maceratio carnis contra luxuriam, & ſimilia, vt per Hoſtien. latiſsimè in ſumma. tit. de pœnit. §. quæ pœna ſit pro pecc. imponen. &c. Et hoc puto verius, & magis tutum in conſcientia iudicũ, qui vt plurimum conuertunt pœnam mortis in pecuniariam, non vt ætati veniam dent, ſed vt burſas loco capitis amputent, præ oculis igitur hoc vnum habere debent, vt pœna ſubrogata loco pœnæ ordinariæ ſit ordinata & apta ad correctionem illius adoleſcentis cui imponitur, vt in poſterum facilius abſtineat a delicto commiſſo.

Prædictas concluſiones ampliant & limitant doct. aliquot modis.

98 Ampliant primo, vt procedat, † etiam ſi minor delictum geminauerit, Carrer. in ſua pract. crim. car. 163. numer. 5. Sed ego intelligo ſecũdum diſtinctionem de qua ſupra, ideſt dummodo geminatio talis non ſit, quæ incorrectionem adoleſcentis ſignificet.

99 Ampliant † ſecundo, vt procedant, etiam ſi minor ſit factus maior, nam ea pœna puniri debet, qua puniuntur minores, ſi peccauit quando erat minor. Gloſ. in l. ſciũt. C. de legit. hæred. & Marſ. in l. infans. & in l. de minore. ff. de quæſt. Abb. in cap. fi. de ſent. excom. Carrer. d. car. 135. nu. 8. Duen. reg. 259. amplia. 8. & de cõmuni Marſ. præall. & Clar. in 5. ſent. §. fin. q. 60. verſ. ſed nunquid.

Sed ego intelligo hoc quoque ſecundum ea quæ dixi in mea declaratione, ideſt dummodo poſtquam minor factus eſt maior, ſigna aliqua non dederit, quod placeat adhuc, & approbet quod fecit in minori ætate, & ſic incorrigibilis appareat, & facit in arg. ſi min. ma. fa. C. in rubr. & nigro. lib. 2.

100 Ampliant † tertio, vt iſta pœna minoranda verſat ipſo iure, nec opus ſit reſtitutione in integrum, & quid ipſo iure, Alber. in l. auxilium. num. 4. ff. de minoribus. dicens quod ita vidit ſeruari.

Sed ego contra puto, per dictam l. auxilium. §. in delictis, ponderando dictionem interdum, quæ ponit exceptionem regulæ, & ideo neceſſe eſt, quòd exceptio ſit de regula, & facit C. ſi aduerſ. delic. & l. ſi ex cauſa. §. nũc videndum. §. & placet. verſ. ſed ſi quæ aduerſatiua aduerſatur in iure & in facto, & in §. pen. ff. de minor.

101 Limitant † è contra primo, vt non procedant in atrociſsimis. Mauric. cap. 113. num. 66. poſt Bart. in d. l. 1. C. ſi aduer. delict. & plene cum concord. per Grammat. ſuper conſtit. Regni. tit. de reſtit. min. nu. 3. & 4. & ibi refert duos caſus ibi deciſos, & ſequitur Duen. reg. 259. in ſecũda limit. & voluit Anch. in ca. 1. de del. puerorũ.

102 Et ego puto verum, quia regulariter † atrociſsima delicta non committuntur ex cauſa fomitis naturalis; qui dominatur in ætate adoleſcentiæ, ſed vt plurimum ex innata ſæuitia & feritate animi, & inclinatione ad ſitiendũ humanũ ſanguinẽ, quo caſu nulla eſt deprecatio veniæ, quia nulla correctio vitæ ſperari poteſt, vt ſupra dixi.

103 Limitant † ſecundo, vt non procedant in delictis ſpiritualibus & delictis quæ contra naturalẽ inclinationem etiam adoleſcentum fiunt. i. contra naturalem humanitatem hominum, vt peregrinè tradit D. Ant. in c. ex literarum. de apoſtat. nu. 11. & veriſsimum puto propter prædicta, præſertim in crimine hæreſis, vel ſimoniæ &c.

Articulus X.

104 AD decimum, † An ſcilicet quæ dicta ſunt de minoribus, quo ad ſuccurrendum illis in delictis præſertim quo ad minorationem pœnæ procedant in eccleſia, vniuerſitate, ſene, muliere &c.

Breuiter in ſingulis concludendo; Quod ad eccleſiã
105 † attinet, communis Canoniſtarum ſententia eſt, quod
ſi tota eccleſia doloſe deliquit, non detur ei reſtitutio,
vel auxilium aliquod, ſi vero prælatus ſolus, tunc aut
delictum eſt iure cõmuni prohibitum, & ipſo iure ſuc-

curritur eccleſiæ, aut iure poſitiuo, & tunc ope reſtitutionis, ita colligitur ex Canoniſtis in ca p.auditis.de reſt.in integ. vbi Hoſt.in 3.col.verſ.in delictis autem. Io.And. col.fin.Bellam.num.6.& Card.in 9.q. poſt Io.de Lign. ibi,& Rodoan.de reb.eccl.non alien.in tit.de reſt.in integ.§.fin.num.10.& 11.

106 Quo ad vniuerſitatem vero, † communis ſententia illa videtur, quod mitius puniatur delictum vniuerſitatis, quam paucorum,& hoc pluribus rationibus, & authoritatibus comprobat Tiraq.in tract. de pœn. cauſ.47.per totum vſque ad num.7.& eſt Gloſſ.& doct.in cap.ſane, de temp.ord.vbi illud vulgare, ob populum multũ crimen pertranſit inultũ,& tex.in c.latores.de cle.exc.& c. vlt.de tranſact.cum ſimil.per Tiraq.d.cauſ.47.in prin.

Limita hoc vt procedat quo ad ipſam multitudinẽ populi, ſed quo ad capita factionis ſecus, quia illi omnino puniri debent, vt per Tiraq. præall.num.8.9.& ſeq.

107 Et ratio, quæ probat vtrunque eſt,† quia populus & plebs potius ducitur impetu illo popullari a paucis quibuſdam,vel ob eorum auctoritatem,vel ob inſtigationẽ doloſam exorto, quam deliberata voluntate, & hoc de ſe manifeſtum eſt, vnde illis paucis ſeditionis authoribus nequaquam parcendum eſt, ſed grauius puniendi ſunt,vt exemplis etiam comprobat Tiraq. præalleg. Licet ipſe alia ratione moueatur,ideſt ne multitudinis ſtrages iaceat, ſed mihi placet magis rõ mea prædicta, quia magis impetu, quam deliberato animo delinquitur eo caſu a plebe, vel a populo; vnde ſubintrat diſtinctio I.C.in l.reſpiciendum.§.fi.ff.de pœn.

108 Limita ſecundo alijs modis,† vt per Tiraq.præalleg. Sed caſum refero,quia confert ad concluſionem præcedentem factam circa eccleſiam, videlicet,quod non procedit in delicto facto ab vniuerſitate monachorum, vel clericorum alicuius eccleſiæ, quia ratione multitudinis eis non parcitur,vt vult Tiraq.d.c.47.in fin.licet loquatur ſpecialiter in tranſgreſſione voti, vel obſeruantiæ regulæ eorum, circa quam eorum ſuperior non poteſt diſpenſare,ca.cum ad monaſterium,in fi.de ſtat.monach.

Ego autem puto quod ſi multitudo religioſorum magna ſit, & impetu quodam potius, vel imperio paucorũ in aliquod delictum prorumpant, vniuerſus cætus illius eccleſiæ, ſint vel excuſandi, vel mitius puniendi, ſicut accidit in delicto populari, eadem ratione, vnde prudentia præſidis ad hoc potiſſimum aduertere debebit.

109 Quo ad ſenem † verò communis pariter ſentẽtia eſt, quod idem in ſene dicendum ſit, quod ſupra in minore concluſum fuit.Gloſ.in d.l.auxilium.§.in delictis.in verbo,miſeratio. ff.de minor.Rom.in l.ſi vero. §.de viro. fallen.53. ff.ſolut.matrim. vbi ponit multa priuilegia ſimilis ætatis.Alber.d.l.auxilium.num.4.Boſſ.in tit.de homic.nu.79.Dec.& Cagn.in l.ferre.ff.de reg.iur.Pedem. deciſ.123.nu.3.cum concord.Caſſa.ſuper conſuet.Burgund.rub.1.§.5.verſ.itẽ quia.Gomeſ.lib.var.reſol.tom. 3.c.1.nu.68.& de communi Duen.reg.259.nu.6.Tiraq. de pœn.cau.8.per totum, vbi pulchre.Placa lib.1.delict. c.32.num.13.in fin.qui de communi,vt refert etiã Clar. d.§.fi.q.60.verſic.ſucceſſiue, licet aliter ſeruari Mediolani teſtetur in atrocibus delictis,Menoch.de arbit.iud. lib.2.caſu 329. num.20.cum concord.Turrecre. in can. fraternitatis.34.diſt.

Text.eſt clarus in c.tanta.86. di.& in l.ſi quis graui. §.ignoſcitur . ff.ad Syll.cum concor. iuribus per Tiraq. præall.cau.8.in princ.

110 Et ratio eſt, quia † ſenes repueraſcere dicuntur, & in ipſis ſenſus puerilis eſſe dicitur, vt illud vulgatum Catonis,nam quicunque ſenex ſenſus puerilis in illo eſt, & gloſſ.in l.ſenectus. C. de donat. & Bald.& in l.quid ergo. §.pœna grauior.in 2.lect.col.5.num.10. ff.de poſtulan.vbi ponit notab.exemplum Bulgari ſenis.

Intellige tamẽ prædicta de ſene iam ætate confecto, in quo diminutione ſanguinis ſenſus quoque diminuuntur,& qui, vt dicitur,iam repueraſcere incæpit, ſecus vero de ſene robuſto, & graui , & in cæteris perſpicaci & ſapienti , nam delictum eius eo grauius puniendum eſſet,quo minus ab eo fieri debebat , qui plus cognoſcit, & cuius correctio amplius expediri non poteſt,ſecundũ ea quæ dixi ſupra in præced.art.

111 Quo ad mulieres † demũ, eadem ſententia eſſe videtur, vt cum eis mitius agi debeat in pœnalibus,quã cum maſculis,cæteris paribus,vt per l.ſacrilegij pœnã. in prin. ff.de adu.cũ ſim. Tiraq.de pœn.cau.9. qui pleniſſime de hoc quoque agit d.cau.9.per totum.ego latius non inſiſto,quia nimis vagandum eſſet,cum de furioſis quoque, amentibus,dormientibus, ebrijs,iracundis,& alijs prodigis,ſimplicibuſque viris dicendum eſſet, qui minoribus in hoc poſſent æquiparari , & quibus cum mitius agit lex,vt per Tiraq. præalleg.cau.1.2.3.4. & ſeq.& alijs in locis illius tractatus.Sẽper aũt aduerte ea quæ dixi ſupra art.præced.in verſic.ego puto,ex quibus colliges,an iſtæ extenſiones ad alias perſonas præter minores 25.annis fieri debeant , ponderando rationem qua minores mitius puniuntur,de qua late ibi.

S V M M A R I V M.

1 *Minor an reſtituatur aduerſus adulterium , ſtuprum vel alios damnatos coitus.*

2 *Adulteria & alia delicta carnis propria ſunt ætatis adoleſcentium.*

4 *Adulteri pœna de iure digeſtorum non erat pœna mortis,ſed deportationis,& 5.*

6 *De iure autem ciuili pœna vltimi ſupplicij.*

7 *Hodie vero eſt pœna pecuniaria tantum , ex communi conſuetudine.*

8 *Sodomia autem , vel coitus cum beſtijs punitur etiam hodie vltimo ſupplicio.*

9 *Raptus quoque vltimo ſupplicio punitur.*

10 *In adulterij an minori ſuccurratur hodie,& quare non de iure Digeſto um.*

11 *Declaratio ſpecialitatis l.auxilium.ff.de min.ibi,nulla deprecatio.*

14 *In inceſtu vero an ſuccurratur,diſtinguitur.*

15 *Minor excuſatur ab ignorantia iuris poſitiui circa prohibitionem contrahendi in aliquo gradu.*

16 *Minori 18.annis, quare ſuccurratur aduerſus non redemptum patrem ab hoſtibus, licet ſit contra pietatẽ naturalem.*

19 *Minoribus licet non ſuccurratur in delictis coitus , an tamen pœna minoretur,& quòd ſic, &*

20 *Declaratio d.l.auxilium. in §.in delictis. & num.21.*

22 *An ſuccurratur in totum impuberi doli tamen capaci.*

23 *Niſi malitia ſuppleret ætatem.vel.*

24 *Niſi maiores facti perſeuerarent in eodem delicto.*

25 *Minores an reſtituantur aduerſus furtum,damnum datum,iniuriam factam,&c.*

26 *Et an ſi culpa tantum damnum dederit.*

28 *Et quid ſi pœna ſuccederet loco inæſtimabilis intereſſe , diſtingue ſecundum opinionem authoris.*

31 *Minor an reſtituatur aduerſus uulnera,percuſſiones,homicidia,& alia delicta ſanguinis, ab eo perpetrata?*

32 *Quid quo ad homicidiu.*

33 *Declaratio bullæ ſanctiſſimi Domini noſtri circa minorum delicta.*

34 *Lex non proportionata in pœnis imponendis , non dicitur iuſta,nec ſeruanda in foro conſcientiæ, & 35.*

37 Mi-

Google

37 *Minor an reſtituatur aduerſus diuortium, vel ſeparationem thori, vel pœnas indeſecutas.*
38 *Lege noua euangelica diuortium eſt ſublatum.*
40 *Diuortij cauſa ſine delicto dari non poteſt.*
41 *Quid in ſeparatione thori.*
42 *Minor an reſtituatur aduerſus noui operis nunciationem.*
43 *Interdictum hoc eſt poſſeſſorium, & probibitorium.*
44 *Interdictum hac propter publicam vtilitatem inductũ eſt, & quare.*
45 *Circa terminos, & regulas huius interdicti introductio.*
48 *Minor an reſtituatur, vt id quod ad ficauit deſtruere poſſit expenſis aduerſarij, & 49. & 50.*
51 *Minor an reſtituatur, vt quod ipſe ad ficauit non facta remiſſione denunciationis, non teneatur deſtruere.*
52 *Minor an reſtituatur aduerſus damnum, & quod incidit propter non præſtitam cautionem &c. quod damnum ibi declaratur.*
53 *Minor reſtituitur aduerſus ſpretum præceptum iudicis, quo ei iubebatur ne ædificaret.*
54 *Minor an reſtituatur aduerſus inuaſionem ſuarũ rerum quæ ab alijs poſſidentur: Opinio authoris n. 56. & ſeq.*
55 *Defenſio rerum ſuarum cuique licita eſt.*
62 *Quid in pupillo.*
63 *Minor ad quid reſtituatur in caſibus, in quibus reſtituitur aduerſus pœnam dict. leg. ſi quis in tantam, C. vnde vi.*
64 *Minor an reſtituatur aduerſus accuſationem à ſe factã & non probatam, & ſic aduerſus pœnam turpilliani.*
65 *Et quid ſi minor eſſet poſtea factus maior.*

QVAESTIO LXXXI.

De reſtitutione in integrum aduerſus delicta quadam in ſpecie. Et in primis de quibuſdam, quæ in committendo conſiſtunt.

ETſi quę dicta ſunt in præcedenti quæſtione in genere de reſtitutione in integrũ aduerſus delicta ſatis ſuperque videantur, præſertim recte intelligentibus, etiam quo ad reſtitutiones aduerſus delicta in ſpecie, quia ex ſupraſcriptis concluſionibus optime ad cuiuslibet delicti ſpeciem inferri poteſt, tamen vt per omnia ſatisfiat lectoribus, ſubijciam hanc & ſequentem quæſtionem de delictis quibuſdam in ſpecie, & in primis exordiar in hac quæſtione ab ijs, quæ in committendo conſiſtunt; Quę erunt hæc pauca infraſcripta, videlicet.

Primò, An aduerſus adulterium, ſtuprũ, vel alios coitus damnatos reſtituatur minor.

Secundò, An aduerſus furtum, damnum datum, iniuriam factam eidem ſuccurratur?

Tertiò, An aduerſus percuſsiones, vulnera, & homicidium ab eo perpetratum.

Quartò, An aduerſus diuortium.

Quintò, An aduerſus ſpretam noui operis nunciationem?

Sextò, An aduerſus inuaſionem alienarum rerum, & pœnam l. ſi quis in tantam, C. vnde vi.

Septimò, An aduerſus accuſationem factam, & deſtitutam, & pœnam Turpilliani S. C.

Articulus I.

1 AD Primum, An ſcilicet minor † reſtituatur aduerſus adulterium, ſtuprum, vel alios damnatos coitus?

Videtur quod ſic.

Primò, quia ſi aliqua delicta ſunt huius ętatis propria,
2 delicta carnis huiuſmodi ſunt, † vt oſtendit Cicero in orat. pro Cęlio, & dixi ſupra quæſtio. præceden. articulo 9. Ergo ſi ætati ignoſcendum eſt in aliquo delicto, in hoc ipſo ignoſcendum videtur per ea, quę ibi dixi latiſsimè.

Secundò, quia legitur apud Sueton. Tranqui. in Auguſto cap. 5. quod C. Lectorius patricij generis in deprecanda grauiori adulterij pęna, inter cætera ætatem ſena
3 tui allegauit, † refert Tiraquell. de pęn. remitt. cauſ. 7. numero 8.

Tertiò per text. in l. ſi adulterium cum inceſtu, §. fratres, ff. de adult.

Sed contra eſt text. expreſſus in l. auxilium, §. ſed vt, ff. de minor. vbi dicitur, quòd nulla deprecatio adulterij pœnæ eſt, ſi minor annis ſe adulterum fateatur.

4 Solutio. Ego ſic dicendum puto: † Aduertendo in pri
5 mis, quòd de iure veteri Digeſtorum † pro crimine adul
terij, vel inceſtus non erat impoſita pœna mortis, ſed de
portationis, vt notant Gloſſ. in l. qui cum vno, §. adulte-
rio, ff. de re mil. & Angel. Aretin. in §. item lex iulia, In-
ſtit. de publ. iud. & de communi teſtatur Cum. conſilio
154. numero ſecundo, & Clar. in §. adulterij, verſicul. ſed
6 quæro quæ ſit pœna. De iure autem Codicis † pęna vlti-
mi ſupplicij, l. quamuis la 2. C. de adul. & de communi
Imol. & c. tuæ, nume. 13. de procur. & Alexan. conſ. 13.
nume. 3. libr. 7. & Rol. conſi. 74. num. 8. & conſil. 35. nu.
3. libro ſecundo, licet in fœmina ſit correcta illa lex, vt
7 per auth. ſequentem ibidem inſertam. † De communi
vero conſuetudine hodie non imponitur pęna mortis,
vel mutilationis membrorum pro crimine adulterij, ſed
pecuniaria tantum, vt de communi obſeruantia Italiæ
atteſtatur Anan. in ca. fin. poſt num. 11. de colluſ. deteg.
& refert Tiraquell. de leg. connub. lege 13. nume. 23. &
Clar. d. verſ. ſed quæro, qui etiam idem refert de conſue-
8 tudine Franciæ. Pro crimine autem † ſodomiæ, vel be-
ſtiali impoſita eſt pœna vltimi ſupplicij, vt l. cum vir,
C. de adulter. §. 3. Inſtitut. de public. iudic. & ibi doctor.
& Clar. in §. ſodomia. cum concord. per eum.

9 Pro raptu quoque mulieris † pęna capitis ſimiliter
conſtituta eſt. l. ſi quis non dicam, C. de epiſc. & cler. &
l. raptores, C. eod. & l. vnica, C. de rapt. virg. & de com-
muni plene per Clar. præall. in ver. raptus. & in iſtis non
eſt immutatum per cõſuetudinem aliquid, & hodie etiã
ita ſeruatur. His præmiſsis.

Circa quemlibet coitum ex prædictis ſpecialiter con
cludendum eſt, & primo quantum attinet ad pęnam a-
10 dulterij, † dico, quòd illo iure digeſtorum nulla deprecatio
huius pęnę erat etiam propter ætatem, quia pęna illa nõ
erat vltimi ſupplicij, vel mutilationis membrorum, ſed
11 talis, † quæ propriè correctionem, & emendationem cõ
tinebat ipſorum adoleſcentum, & mulierum in hoc cri-
mine deprehenſorum, videlicet deportationem, & ſic
propter ſublatam eiſdem occaſionem amplius peccan-
di ſimul, proprie illa pęna ad correctionem potius, quàm
ad totalem caſtigationem inducta erat, & conſequenter
minui non debebat, niſi quando principi viſum fuiſſet
ipſum deportatũ ſublata occaſione amplius idem adul-
terium committendi, reſtituere in integrum, & ſic puto
iuxta regulam à me ſupra allatam in precæden. quæſtio.
artic. nono. ſaluari poſſe ſpecialem rigorem dict. l. auxi-
12 lium. & §. † ſed vt ad legis, & huius criminis adulterii.
Ex quo ſequitur, quòd ſecundum illa tempora, in qui-
bus imponebatur pęna mortis, non fuiſſet diſcedendum
a regula aliorum delictorum, & d. §. in delictis, dict. l. au
13 xilium, & ſimiliter hodie, † ſi pęna pecuniaria eſt, idem
dicendum ſit, de minoratione pęnæ, quia non eſt pęna
ad correctionẽ magis quam ad ordinariam punitionẽ.

Circa

14 Circa inceſtũ vero † dic, quòd ſi prohibitus ſit coitus
in eo gradu de iure naturali,vel gentium,agetur cum mi
nore,ſicut in crimine adulterij. Si vero ſit prohibitus de
iure ciuili tantum,tunc excuſabitur minor ab ingnoran-
tia iuris ciuilis. Text. eſt elegans in dict.l.ſi adulterium,
§.frater,ff.de adulter. quem ſupra adduxi in princip.ar-
ticuli, qui hoc modo procedit. & ſic intelligunt etiam
Cagnol.& Dec.in l.fere,ff.de regulis iuris,& Paul.Gril-
lan.de pœn.omniſ.coitus,numero 6. quæſtio.2. Et pro-
batur notab.per id,quod dicit Abba.in cap. fin.numero
15 6.qui matr.accuſ. poſs. videlicet, quod excuſatur † mi-
nor, ſi ignorauit prohibitionem iuris in aliquo gradu,
in quo conliſtens ſic imprudenter contraxit. Et ratio
eſt,quia minor vbi agit de damno vitando excuſatur ab
16 ignorantia iuris ciuilis. † l.ſecunda,C.de iuris,& facti i-
gnorant.& l.regula,verſic.hac ratione, ff.eodem titulo.

Limitatur autem hæc concluſio de inceſtu, vt proce-
17 dat quando ignorantia † eſſet mera iuris ciuilis poſitiui,
ſecus ſi etiam iure gentium huiuſmodi coniunctio repro
bata eſſet,vt per Gloſſ.& doctores in d.§.fratres,& facit
ſingul.dictum Alexand.in conſil.103.numero 12.libro
primo.

Sed videtur obſtate auth.ſi captiui, C.de epiſcop. &
18 clericis.vbi excuſatur minor 18. annis † aduerſus non re
demptum patrem ab hoſtibus, licet hoc ſit contra pieta
tem naturalem,l.veluti,ff.de iuſtit.& iu.& per Alber. in
l.ſi quis in tantam,nu.3.C. vnde vi.

Sed reſpond.quod ibi eſt delictum omiſsionis tantũ,
19 & ratio differentiæ eſſe poteſt,quia minor, † dum negli-
git ea facere,quæ natura ſuadet,excuſatur, quoniam ne-
gligentia eius oritur ab imprudentia ætatis, dum vero
committit ea,quæ natura diſſuadet, non excuſatur, quia
apparet eo caſu ætatem à malitia ſuperari.

Circa alia verò crimina,puto ſtandum regulæ d.l.au-
xilium,in dict.§.in delictis,& declarationi eius, quam fe-
ci ſupra in præceden.quæſtio.articulo nono. Et in ſpe-
cie circa raptum mulieris,a fauore libidinis cauſatum, vt
dicam in ſimili delicto inf.eod.art.6.

Prædicta in quibus concluſum eſt minorem punien-
dum,nec ei ſubueniendum in delictis huiuſmodi carna-
libus.

Limita primo,vt non procedat quod miſeratio ętatis
induceret iudicem ad pœnam minorandam. & ſic intel
ligo d.l.auxilium,in illis verbis, vtique nulla deprecatio
adulterij pœnæ eſt, quia neque etiam in alijs delictis, &
20 pœnis eorum deprecatio pœnæ eſt, † vt ibid. §.in deli-
ctis, ſed nihilominus in alijs quoque interdum ſi iudici
videtur commiſerendum eſt, quare igitur non in hoc? v-
bi pœna non ſit ad correctionem, ſed ad punitionem
etiam maioribus æqualem? Neque obſtet,quod tex.ſpe-
cialiter de crimine adulterij dicat nullam eſſe deprecatio
nem quoad penam eius, quia de illo crimine videba-
tur ſpecialiter dubitari poſſe, proptereà quòd eſt pro-
prium eius ætatis,vt dixi ſup.in prin.art.& ideo videba-
tur non cadere ſub regula d.§.in delictis;ſed hoc non ob-
ſtante ſpecialiter decidit ibi, quod in hoc quoque deli-
cto minoribus regulariter non ignoſcatur, cum limita-
tione tamen de qua in d. §. in delictis. ibi,niſi quatenus
21 interdum &c. Et hunc † puto veriſsimum ſenſum illius
legis,ideſt,vt pœna non remittatur regulariter etiam in
delictis carnalibus; niſi ex miſeratione ætatis quando-
que iudici minuenda videatur.

22 Limitatur † ſecundo,vt non procedat in impubere do
li capace, qui licet aliàs non excuſetur in delictis, vt ſu-
pra viſum eſt q. præced.tamen in his delictis carnalibus
excuſandus eſt,vt eſt expreſſum in l.ſi minor,ff de adul.
ibi quoniam hoc crimen poſt pubertatem incipit. & ibi
Glo.Iaſ.Ang.& alij tradunt.& facit etiam cap.1.de de-
lict.puerorum.

23 Sublimitant aliqui,† niſi in iſto impubere adeo mali
tia ſuperaret ætatem,vt iam aptus eſſet ad generationẽ,
& ſemen emitteret,ſicut quilibet pubes,nõ enim eo caſu
mitius agendum cum eo eſſet, quàm cum pubere ſecun-
dum Fulgoſ.in l.ſi ex cauſa,§.ſi mulier,ff.de min. Per di
ct.c.de illis,& c.a nobis,de deſpon.impu.

Sed contrarium in hoc firmat Gomeſ.in trac.var.re-
ſul.to.3.c.1.nume.60.verſ. ego teneo contrarium. Qui
reſpon.eleganter ad d.c.de illis.& cap.a nobis,videlicet
quòd ideò ſic ibi, ne decipiatur ea, quæ cum illo impu-
bere contraxit, qui conſenſit & matrimonium perficere
potuit.

Et propterea dicit ſe defendiſſe ſemel quendam pue
rum,qui habuerat acceſſum ad canem & ſemen emit-
tebat.

Ego puto veriorem hanc ſententiam,vt ſcilicet regu-
lariter iſti impuberes pœna ordinaria non puniantur;
ſed bene puto illos acriter caſtigandos,vt in melius emẽ
dentur, & ne cum ætate conſuetudo peccandi turpiter
creſcat,ita vt poſſea incorrigibiles fiant.

24 Prædicta vero in quibus † concluſum eſt,eſſe in his de
lictis minoribus ignoſcendam,vel minuendam pœnam,
limita niſi maiores facti in eodem perſeuerarent deli-
cto,nam tunc de delictis etiam adoleſcentiæ non excu-
ſarentur,vt dicit Petr. Grill.in tract.de pęn.omniſ.coi.q.
2.numero 6. per l. qui contra legem.C. de inceſt. napt.
mihi placet propter prædicta ſupra q.præced. arti.9.

Articulus II.

25 AD ſecundum, An ſcilicet † minor reſtituatur aduer
ſus furtum,damnum datum, iniuriam factam &c.

Breuiter regula eſt quod non. Text. eſt formalis in l.
ſi ex cauſa,§.nunc videndum, ff. de min.& in l.ſed etſi
quęcunque,§.ſed & ſi infans,ff.ad l.aquil.

26 Si non dolo,† ſed culpa tantum damnum dederit.

Videtur autem,quod non.

Primo,quia æquitas non patitur,vt imprudentia mi-
noris alij nocumento eſſe debat.

Secundo, quia culpa minoris illum non excuſat. l. ſi
ex cauſa,§.ſi mulier, ff.de minor.

Tertio,quia d.l.ſi ex cauſa,in §.nunc videndum,verſ.
in delictis,ff.eodem. non diſtinguit inter dolum, & cul-
pam,ſed ſimpliciter dicit, quod minor nõ reſtituatur ad
uerſus furtum,damnum iniuria datum &c.

In contrarium eſt concluſio illa communis quam fir-
maui ſupra quæſtio.præced.art.5. & 6.videlicet, quod
minor reſtituitur aduerſus delictum a ſe culpa tantum,
non etiam dolo commiſſum,per l.1.C.ſi adu.del.ibi nõ
ex animo.& dict.l.ex cauſa,§.penult.ibi,ſi non dolus, ff.
eodem.

27 Pro ſol.ſic dicendum puto,† Aut loquimur,an minor
teneatur ad pœnam delicti,videlicet ad duplum, triplũ,
vel quadruplum &c. & dic, quod non, vt eſt expreſſum
in d.§.nũc videndum,verſ.ſed ſi cum ex damno & cæt.
vbi à fortiori excuſatur minor,etiam ſi mendacium di-
xerit,ne ad pœnam delicti teneatur. Ex quo poteſt am-
pliari iſta prima concluſio, vt procedat etiam,quando
minor dolo deliquit in huiuſmodi delictis damni dati,
vel furti,vel iniuriarum &c.

28 Limitatur † autem contra,niſi iſta pæna ſuccederet lo
co inæſtimabilis intereſſe,quia tunc dic vt in ſequen.mẽ
bro,de ipſo damno quoad ſimplum. & hoc per ea, quæ
tradunt Felyn.& alii in cap.1. de conſtit.vbi dicit,quòd
licet quis non teneatur in foro conſcientiæ ad pœnã le-
gis ſoluendam, antequam condemnatus ſit ad ſolutio-
nem eius,tamẽ tenetur, quãdo pęna ſuccedit loco inæſt i
mabilis intereſſe,vt per Felyn.ibi num.4.verſ. limitatur
quarto.

Digitized by Google

quarto.Dec.ſub num.33.ad finem,& faciunt, quæ ſcri-
bit D.Thom.2.2.quæſt.62.art.3.

29 Aut loquimur,† an minor teneatur hoc caſu ad ipſius
damni refectionem,& tunc aut minor ex eo damno da
to,vel furto locupletior eſt effectus & non excuſatur,
ſed ad illud reficiendum tenetur, & ſic procedent alle-
gata pro prima ſententia,& confirmatur,quia per reſti-
tutionem in integrum minor non debet remanere in lu
cro,præſertim cum iniuria alterius,ſed tantum à damno
liberari,vt C.de reput.l.1.& dixi ſupra plene in prima
parte,q.... art...

Aut non eſt factus locupletior ex eo,& tūc aut loqui-
mur in foro fori,& verior eſt ſentētia communis, quod
minor ex culpa tantum non teneatur, vt dixi ſupra quæ
ſtio.præced.art.6.verſ.Ego puto.

30 Aut loquimur in foro conſcientiæ, † & tunc ſi quidē
non eſt culpa lata,quæ dolo ex propoſito æquiperetur,
ſed leuis,vel leuiſsima tantum nō teneatur, vt per Abb.
in d.capit.1.num.11.de conſtitut.& poſt eum Felyn. &
alij ibi.

Ex quibus remanent concordata contraria.

Articulus III.

31 AD tertium, An ſcilicet minor † reſtituatur aduer-
ſus percuſsiones, vulnera,& homicidia ab eo per-
petrata?

32 Et quidem quātum attinet ad homicidia, † habemus
conſtitutiones Marchiæ, quæ a viginti annis ſupra mi-
norē nullatenus excuſant. Deinde quod durius eſt.Con
ſtitutionem,& Bullam Papalem Pij quarti, quæ a qua-
tuordecim annis ſupra nullatenus excuſat minores, &
vult vt puniantur ſicut maiores. Vnde videtur ſuperflua
omnis diſceptatio in terris Eccleſiæ.

Ego autem putò,quod tam quo ad homicidiū, quā
quo ad alia crimina huiuſmodi percuſsionum, vulne-
rum &c.regulariter vbi ſeruatur ius commune, & non
eſt aliter prouiſum per ſtatuta,conſtitutiones, vel con-
ſuetudines locorum,ſeruari debeat regula d.l. auxiliū.
§.in delictis, ff.de minor.cum moderatione de qua ibi.
& quæ quomodo in practica a iudice ſeruari debeat di-
xi plene ſupra quæſt.præced.art.9.

Vbi vero aliter prouiſum eſt,& in ſpecie in terris ec-
cleſiæ per conſtitutiones,& bullam Sanctiſsimi Domi-
ni noſtri,tacendum videtur,& aliud dici non poteſt, ni
ſi quod cum ita ſcripta ſit lex quamuis dura, ſeruanda
tamen ſit,vt dicitur alias in l.proſpexit,ff. qui & a quib.

Arbitror tamen ſubmittendo me iudicio melius ſen-
tientium,quòd etiam quantum attinet ad homicidium
a minoribus perpetratum iudex ſequi debeat regulam,
quam tradidi ſupra dicto articulo nono, licet ſimus
in terris eccleſiæ,non obſtante quacunque conſtitutio-
33 ne in contrarium;Nam verius † puto mentem Sanctiſsi
mi Pontificis fuiſſe maiorem terrorem incutere adole-
ſcentibus voluiſſe ne tam nefarium,& inhumanum ſce-
lus perpetrare aſſueſcerent, ſpe mitioris pœnæ, quam
quod voluerit omnino ligare manus iudicibus, vt non
poſsint,quando ex miſeratione ætatis aliter eis facien-
dum videretur,etiam pœnam homicidij in minoribus
mollire, & commutare.

34 Nam alias dicta conſtitutio† poſſet dici minus iuſta,
reſpectu formæ,& proportionis, cum non æque diſtri-
bueret,& imponeret pœnas reſpectu qualitatis delicto-
rum,& perſonarum delinquentium,iuxta ea,quæ tradit
D.Thom.in prima ſecundæ quæſt.96.art. 4. verſic.re-
ſpondeo,dicendum,ibi vel etiam ex forma.& in ead.q.
art.2.verſ.reſpondeo &c.& Io.Dried.in tract.de liber.
Chriſt.lib.2.cap.5.& Alfon. de Caſt. de poteſtat. legis
35 pœnal.lib.1.cap.5.Et iſte defectus talis eſt, † vt in foro
conſcientiæ non liget huiuſmodi lex,vt per D. Thom.
præalleg.art.4.& Abb.in c.1.nu.9.de conſt. & ibi Fely.
Dec.Bero.& cæteri omnes communiter.

36 Et propterea,ſi iudex minueret, † vel commutaret
pœnam homicidij ordinariam in perſona minorū, quā
do ita videretur ei faciendum ex miſeratione ætatis iux
ta ea,quæ dixi ſupra d.q.præced.art.9.in foro conſcien
tiæ non peccaret;non obſtantibus huiuſmodi nouis cō-
ſtitutionibus,& ita æquius puto, ſalua ſaniori ſententia.

Articulus IIII.

37 AD quartum,An ſcilicet † minor reſtituatur aduer
ſus diuortium, vel ſeparationem thori, vel pœnas
inde ſecutas.

38 Aduertendum eſt,quod inter chriſtianos † lege no-
uā diuortium eſt ſublatum, & ſeparatio thori eius loco
inducta eſt,vt veriſsimum eſt &c.Quid tamen iuris fue
rit in hoc caſu de iure ciuili Romanorum ſciendum eſt,
ad hoc vt applicari poſsit ad pœnam hodiernam.

Dico igitur, quod habemus tex. expreſſum loquen-
tem de hoc in d.l.ſi ex cauſa,§. ſi mulier,ff.de minor.di
centem,quod mulier,vel maritus prætextu ætatis non re
ſtituitur aduerſus diuortium ſua culpa commiſſum, vt
legitur ibi ad literam, & intelligendo illud verbum cul
pam,i.dolum,ſecundum communem ſenſum, & ea,quæ
dixi ſupra quæſt.præced.artic.6.Id autem pœnale aduer
39 ſus quod non reſtituitur,† eſt pœna iuris ciuilis.nam, qui
culpam præſtabat propter quā diuortium ſequebatur,ſi
erat mulier amittebat dotem, ſi vero maritus donatio-
nem propter nuptias;vnde poterat dubitari, an aduer-
ſus amiſsionem dotis, vel donationis propter nuptias
præfati reſtitui poſſent,ſi culpa ſua idest delicto ꝓprio
40 diuortium ſecutum fuit, & dicitur quod non;Quia cau-
ſa diuortij dari non poteſt,niſi cum delicto,& culpa de
iure ciuili punibili,vt ff.& C.de diuort.& repud.per to-
tum,ergo ſumus in regula d.l.ſi ex cauſa,§.nunc viden-
dum,ff.de minor.Quæ tamen mitiganda eſt iuxta l.au-
xilium,§.in delictis.ff.eod.

41 Hodie autem ſi ſeparatio † thori,quæ loco diuortij
ſub regula eſt, ſequatur culpa alterius ex coniugibus,ſi
qua pœna ex hoc,vel amiſsionis fructuum dotis, vel do
nationis propter nuptias, vel alimentorum ſequatur,
iuxta varias locorum diſpoſitiones, minor non ſuccur-
reretur aduerſus illam, niſi dolus eius ceſſauerit, vel ex
miſeratione ætatis eius ſuccurrendum ſit ad minuendā
pœnam,vt ſupra dictum eſt.

Articulus V.

42 AD quintum,An ſcilicet minor † reſtituatur aduer
ſus ſpretam noui operis nunciationem.

43 Præmittendum eſt pro intelligentia hoc interdictū
44 de noui oper.nunc.eſſe poſſeſſoriū,& † prohibitoriū,i.
quo prohibetur vim fieri edificāti, & ſic exiſtēti in poſ-
ſeſsione ædificandi per ipſius operis inceptionē,& hoc
45 propter publicam † vtilitatem,ne ſcilicet ædificia rema
nerent paſsim interrupta, quemadmodum accideret, ſi
quilibet ædificans poſſet paſsim,& ad libitum odio,vel
inuidia alterius impediri ne ædificaret, quod in damnū
publicum reuerteretur, vt l.ait prætor, §. hoc interdi-
ctum,ff.eodem.& toto titulo.C.de oper.publ.Sed quia
è contra quantum mitius fieri poteſt, nititur prætor illi
batum quoque conſeruare ius priuatorū,neve quis poſ-
ſit ad libitum etiam in alieno ædificare,quaſi media via
electa decreuit,vt is cui nouum opus nunciatum eſt,id-
eſt qui prohibitus eſt,inceptum opus proſequi, non a-
ſpernetur penitus nouam operis nunciationem, ſed det

cautio-

45 † cautionem de opere demoliendo, ſi conſtiterit ſe in-
iuſte ædificaſſe, & ſic non poterit amplius impediri in
proſecutione incæpti operis; quod in tantum procedit,
quod ſi per eum non ſteterit quo minus caueatur, eſt ſe-
curus, ſin autem aſpernetur omnino ipſam nunciationē
46 datur contra eum interdictum; † Quod vi aut clam fa-
ctum fuerit, vt reſtituatur. ff.eodē, l.1.§.1. & ſic deſtrui
poterit opus ab eo factum, tanquam illicite factum, vt
ibi per gloſ. in verbo reſtituatur, non obſtāte quod vel-
let ædificator probare, quod ſibi compeuijt, & competit
ius ædificandi, nam propter ſpretam nunciationem ami
ſit ius dominij, nec amplius audiri debet, vt d.l.1. §. ſed
is cui, ff.eod. Hoc præmiſſo.

47 Quæritur an ſi minor ædificare † cæpit, & facta ei nū
ciatione, non aliter præſtita cautione prædicta edificare
perſeuerauerit, an in integrū reſtituatur aduerſus quod
cunque damnum, & pœnam in quam propterea incidit,
Glo. Bart. & alij in d.l.5.§.nunciatio, ff.eo. ponunt hāc
quæſtionem, ſed nimis obſcure reſoluunt. vnde iuxta
præmiſſa tres inſpectiones diſtinguamus.

48 Prima inſpectio ſit, An minor † reſtituatur, vt id qđ
ædificauit deſtruere poſsit, & ſecundum hunc ſenſum
ponit hanc quæſtionem gloſ. in d.§ nunciatio, in verbo
ignorantes, & dicit quod non, quia inquit, immo ipſi
damnum eſſet, ſi reſtitueretur & Bartol. ſequitur. ſim-
pliciter.

Sed tu clarius in hac inſpectione ſubdiſtingue, & di-
cas ſic.

49 Aut minor petit † vt poſsit deſtruere opus expenſis
ſuis proprijs, & hoc eſt ridiculum quęrere, quia peteret,
& imploraret auxilium prætoris ad damnificādum ſe ip
ſum, vt dicebant Gloſſ. Bart. & Iaſ. in d.§. nunciatio, nu.
11. & Ruy. nu. 203. qui ita debent intelligi.

50 Aut minor petit ſe poſſe deſtruere † opus prędictum
expenſis aduerſarij, & tunc reperio quod Natta in cōſ.
17. num. 6. lib. 1. dicit, quod minor qui ædificauit ſpreta
operis noui nunciatione, non reſtituitur, quin opus de-
moliri debeat, ſed quod non patiatur damnum expen-
ſarum in demoliendo, & hanc inquit eſſe ſententiā glo.
& doctorum in d.l.5.§. nunciatio, ff. de ope. noui nunc.
& idem in terminis reperio voluiſſe Rimin. conſ. 427.
num. 51.

Sed mihi non placet. puto enim indiſtincte, quod re-
ſtitutio ad hunc finem dari non debeat, præſertim cum
damno expenſarum aduerſarii & miror, quia aut volu-
mus, quod minor ſit læſus in ſpernenda nunciationem,
puta quia ipſe habebat legitimum ius ædificandi, & ſi
cautionem dediſſet in quæſtione petitorii ſeu dominii
viciſſet, & declaratum fuiſſet licuiſſe ædificare, & nō da
ta cautione tenetur omnino opus deſtruere, nec audiri
poteſt in re communi, ſi de dominio docere vult, & tūc
dico, qđ ſi petat ſe poſſe reſtitutionis ope deſtruere o-
pus etiam expenſis aduerſarij, petit ſibi rē damnoſam.
quinimo non petit ſe reſtitui in integrum, quia non pe-
tit ſe reponi in eo ſtatu, in quo erat ante læſionem, qui
ſtatus erat, quod poſſet dare cautionem, & illa data inte
rim docere de iure ſui dominii, & conſequenter contra-
dictionem implicat, & pugnantia petit, videlicet velle
reſtitui in integrum, & non reponi in eo ſtatu, in quo
erat ante læſionem.

Aut volumus, quod non ſit læſus minor ſpernendo
nunciationem operis, ex eo, quia cum ius non haberet
ædificandi, etiam ſi cautionem dediſſet, & ſic non ſpre-
uiſſet nunciationem, tamen opus deſtruere obligatus
fuiſſet, & tunc non debet grauari aduerſarius illa impē-
ſa, qua grauatus non fuiſſet, ſi minor cautionē dediſſet.

Nam illam dediſſet de opere demoliendo, ſi iniuſte
ędificaſſet, & ſic cum minor in hoc læſus ſit, quia cautio
nem non dederit, & ſi in hoc læſus fuiſſet, deberet repo
ni in eodem ſtatu, ac ſi cautionem dediſſet, & non de-
bet aliud conſequi, cū in alio læſus non ſit. Et hoc vult
dicere Bart. in d.§. nunciatio, num. 32. & ibi Ruin. num.
203. Alciat. n. 64. dum dicit non eſſe æquum reſtitui in
damnum nuncianiis, & Crot. ibi num. 83.

51 Secunda inſpectio eſt, † an minor poſsit reſtitui, vt
quod ipſe ædificauit pendente condictione, ideſt pro-
hibitione aduerſarii, & non facta remiſsione nunciatio
nis, non teneatur deſtruere, niſi conſtiterit ſe iniuſte æ-
dificaſſe, & ſic vt iterum admittatur ad dandam cautio
nem prædictam, & conclude quod non debet audiri,
quia poterit dicere aduerſarius: Hodie conſtat, hodie a-
gamus, l.1. C. de noui oper. nunciatione. & ita ſentit Al-
ciat. præalleg. n. 76. & ita teneas, quicquid dubitet Ruy.
dict. numer. 203. Nam, ſi aduerſarius vult vt in præſenti
cognoſcatur de iure minoris, quare ſcilicet ædificauerit,
vtique, an minor repoſitus eſt in eo ſtatu, in quo eſſet
nunc, ſi cautionem dediſſet tunc cum dare debebat, q a
aduerſarius nunc quando ædificatum eſt, non vult o-
pus deſtrui de facto, ſed ita demum ſi minor ſuccubue-
rit in petitorio, non ſecus ac ſi minor ab initio cautionē
dediſſet.

52 Tertia inſpectio eſt, † An minor poſsit reſtitui con-
tra damnum, in quod incidit propter non præſtitā cau
tionem prædictam, quod damnum eſt, quod hodie po-
teſt aduerſarius deſtruere opus factum, etiam ſi minor
offerat ſe paratum docere de iure ſuo, vt eſt expreſſum
dict. l.5.§. ſed ſi is cui. ff. eod. & ſic an poſsit petere ſe re
pōni in eo ſtatu, in quo fuiſſet ſi nunciationem non ſpre
uiſſet, qui eſſet, quod deberet prius cognoſci in petito-
rio an ipſo iure ædificauerit, quam opus ab aduerſario
deſtrui. Et hoc caſu conclude, quod reſtituitur, & ita p
cedit concluſio Ruyni præalleg. num. 203. & puto veriſ
ſimum quicquid dubitet Alciat. ibi, & quicquid cōtra te
neat Mauric. in ſuo tract. de reſtit. in integrum, capitul.
116. & in his terminis in eo caſu communem ait Crot.
in d.§. nunciatio. nu. 83.

Et confirmatur per id, quod dicit Barbat. in cap. ex
53 literis, num. 76. de conſtit. videlicet, quod minor † reſti-
tuitur aduerſus ſpretum pręceptum iudicis, quo ei iube
batur ne ædificaret. Et facit etiam, quia minor hic eſt
in dolo præſumpto tantum de præterito, contra quem
reſtituitur, vt dixi ſupra, & dicam infra etiam q. 83. art.
4. & ita pertranſeo in hoc articulo potius male per do-
ctores explicatu difficili.

Articulus VI.

54 AD ſextum, An ſcilicet minor † reſtituatur aduer-
ſus inuaſionem ſuarum rerum, quæ ab aliis poſsi-
dentur, & pœnam l. ſi quis tantam, C. vnde vi.

Videtur quod ſic.

Primo, quia inuaſio rei ſuæ de iure naturæ & gentiū
55 licita eſt, quia pro recuperatione & defenſione † rei ſuæ
licitum eſt quicquid fit, vt per gloſ. & Bart. in l. vt vim,
ff. de iuſt. & iure. & eſt text. in capit. 2. §. ſi autem. ibi, te
naſq. extra de hom. ergo hæc pœna dictæ legis, ſi quis
in tantam &c. eſt iuris ciuilis poſitiui, & conſequenter à
qua minor excuſatur, vt dixi ſupra q. præced. art. 8. ver.
ſed contra eſt. ergo &c.

Secundo, quia (poſitò quod eſſet delictum punibile
etiam in minore) tamen quando minor non dolo, ſed
culpa tantum delinquit, ſuccurritur ei auxilio reſtitutio
nis, vt dixi ſupra quæſt. præced. art. 6. Sed hoc caſu non
dolo, ſed culpa tantum delinquit, quia putat ſibi licere
rem ſuam propria authoritate recuperare, & defendere,
& ſi errat, errat in iure ciuili, a quo errore excuſatur, vt
l. regula, in prin. ff. de iur. & fac. ign. ergo &c.

Tertio, quia etiam, quod dolus aliquis conſiderari
poſſet,

poſſet, tamen eſt dolus præſumptus non verus, cum in iure ciuili erret minor hoc caſu, vt dixi, cuius ignorantia in eo præſumitur, atqui a dolo præſumpto de præterito minor excuſatur, vt dicam infra q.83.art.4.ergo &c.

In contrarium firmant concluſionem Bar. in l. ſi quis in tantam, nu.7. Abb. de dol. & contum. c.1. & Alex. conſil. 103. lib. 1. num. 2.

Sed pro ſolutione ex veriori & magis communi ſententia diſtingue duos caſus.

56 Primus eſt, † quando minor non dolo inuaſit rem ſuã, ſed culpa tantum, & tunc omnes concludunt, quod ſuccurritur minori ope reſtitutionis, ne ad pœnam d. l. teneatur, gl. d. l. ſi quis in tantum, in gl. magna in princ. & ibi docto. communiter, Petr. num. 3. Bart. num. 7. Bald. num. 5. Salyc. verſ. quæro quamuis, dicens ita tenere Ia. de Aren. Odofr. & Oldrad. & eſſe communem, & idem Alb. ibi num. 3. Abb. in c. 1. de dolo. num. 9. Alex. conſi. 103. num. 12. lib. 1. dum dicit, minor qui in dolo fuit, & ſic dolus ipſe requirit, vt reſtitutio denegetur. & idem cum bona ratione dixit Roffred. de libel. in 7. parte conſtitut. d. l. ſi quis in tantam, num. 8.

Et pro hac concluſione faciunt 1, 2. & 3. rationes adductæ ſup. in prin. art.

57 Secundus eſt caſus, quãdo † minor doloſe inuaſit, & tunc ſubdiſtingue, Aut ſumus in dolo præſumpto tantum, aut in dolo vero, & manifeſto.

58 Primo caſu minor † reſtituitur, quia ſuccurritur, & non obſtante dolo præſumpto, vt dixi infra d. q. art. 4. & pro hoc eſt tertia ratio adducta ſupra pro contrarijs, & ita declarant præall. ſuam concluſionem, & in ſpecie Alex. plene d. conſ. 103. num. 12. & 13.

59 Secundo caſu omnes concludunt, † quod non ſuccurritur minori, quia dolus proprius auxilio ei eſſe non debet, ita omnes præall. communiter, & hoc dubium non habet regulariter.

Et quomodo diſcernendus ſit dolus verus a præſumpto, generaliter ego dixi inf. d. q. 83. art. 1. In ſpecie vero 60 inuaſionis rerum ab alio poſſeſſarum, pulchre colliguntur plures præſumptiones, & probationes veræ etiam d. conſ. 103. nu. 12. 13. & ſeq. lib. 1. Ego non refero, quia clariores regulas tradidi infr. d. quæſt. art. . . Limitatur autem hæc vltim. concluſ. negatiua, ſecundum docto. duplíciter.

61 Primo, vt non procedat † quo ad pœnam ordinariã, quia punietur quidem minor, ſed non pœna d. l. ſi quis in tantam, ſed extraordinaria, vt per Menoch. in titu. de recuper. poſſ. remed. 9. n. 49. cum concord. per eum.

Sed ego puto ſic dicendũ; Aut minor inuaſit rem propriam ſciens, quod ſibi de iure ciuili non licebat, & puto veram limitationem, quia ſatis excuſatur, dum potius iuri naturali credidit, quam rigori iuris ciuilis, poteſt enim dici, quod ad defenſionem ſuam fecerit, ſed cum exceſſu moderaminis, qui poterat iure medio recuperare, quo caſu bene procedit limitatio, ſicut accidit in ijs, qui ſe defendendo excedunt moderamen defenſionis, qui puniuntur quidem ſed mitius, vt per Modern. in d. l. vt vim, vbi alias plene dixi, & ſcripſi.

Aut vero minor inuaſit doloſe rem alienam, & ſic dolus eius conſiſtit non ſolum circa iuris ciuilis diſpoſitionem, ſed etiam iuris naturalis, & tunc non recederem a regula l. auxilium, §. in delictis, ff. de minor. ſecundum diſtinctionem tamen, & declarationem, quam late poſui ſupra q. præced. art. 9.

62 Limitatur ſecundo, vt non procedat † in pupillo, ita dixerunt ſimpliciter aliqui. Sed communis diſtinctio ita ſe habet, Aut ſumus in infante vel infantiæ proximo, & bene procedit limitatio, quia ille penitus excuſatur, ita omnes ſtatim allegandi.

Aut ſumus in pupillo proximo pubertati, tunc gloſſ. Bart. Odofr. & Salyc. in d. l. ſi quis in tantam. & Alex. in d. conſ. 103. num. 12. lib. 1. prout allegat eum Gabriell. in tit. de acquirenda poſſeſſ. concl. 1. num. 11. qui idem ſimpliciter ſequitur, & Menoch. remed. 9. numero quadrageſimoprimo.

Sed Bald. in d. l. ſi quis in tantam, num. 5. dicit nimis rigoroſam hanc ſententiam, & ideo putat hunc minorem ex quacunque cauſa etiam leui excuſandum, à dolo vero reſtituendum, & mihi magis placet per ea, quæ dixi ſup. quæſt. præceden. articul. 7. in ſecundo caſu principali.

63 Pro complemento autem huius † articuli quæri poteſt.

Ad quid reſtituatur minor in caſibus, in quibus reſtituitur aduerſus pœnam dictæ l. ſi quis in tantam.

Et reperio, quod Roffr. in d. tracta. de libell. par. 7. ſuper conſt. iſta, n. 8. dicit & bene, quod reſtituatur aduerſus damnum in quod incurrit propter inuaſionẽ, adeo quod neq. dominium rei ſuæ amittit, neq. pœnam aliquam ſoluit, ſed non propterea alienum conſequitur.

Articulus. VII.

64 AD ſeptimum, An ſcilicet minor † reſtituatur aduerſus accuſationem a ſe factam & nõ probatam, vel deſtitutam, & ſic aduerſus Turpilliani Senatuſconſulti pœnam, an ei ſuccurratur.

Adde quòd ſi minor accuſauit teſtamentum ex quo ipſe emolumentum capit, ignoſcitur ei aduerſus pœnam indignitatis, & ſic recuperat emolumentum de manu fiſci. text. eſt expreſſius in l. poſt legatum. §. cęteri. ff. de ijs quib. vt indign. & ibi gloſ. dicit quod ope reſtitutionis in integrum.

Breuiter puto ſic dicendum, Aut minor non doloſe, ſed imprudenter ad accuſandũ prorupit in furore iræ, vel vindictæ cauſa, & quia putabat verum eſſe crimen, de quo Titium accuſabat, & tunc dico eſſe reſtituendũ, per ea quæ ſæpius ſupra dixi, & in ſpecie quæſt. præced. art. 6. & etiam artic. præced. & ſic reperio tenentẽ Gramat. conſil. 16. num. 6. & allegantem Marſil. l. 1. ff. de q. & Bald. in conſil. 408. lib. 3. ſecundum nouam impreſſionem.

Et pro hoc dico eſſe caſum in l. minoribus. C. de his quib. vt indig. & ibi Bart. num. 1.

65 Ampliaque vt procedat † etiam ſi minor qui accuſauit, eſſet poſtea factus maior, dum tamen adhuc eſſet intra tempora reſtitutionis petendæ, gl. & Bar. in d. l. minoribus, per l. 3. §. ſcio, ff. de minor.

Sed tu dic, vt plene dicam in propoſito infra q. 82. ar. 2. in illo articulo, an mater minoris reſtituatur aduerſus non petitum tutorem filio ſuo.

Aut minor doloſe deliquit, & tunc dic, vt in regula l. auxilium. §. in delictis. ff. de minor. & ea quæ dixi ſupra præced. art. 9.

SVMMARIVM.

1 *Minor an reſtituatur aduerſus non redemptum patrem ab hoſtibus.*
2 *Quid ſi eſt minor* 18. *annis.*
3 *Minor in malis moribus non reſtituitur.*
4 *Quid ſi eſt maior* 18. *annis.*
7 *Super ætate tribus modis fingit lex, habendo minores pro maioribus.*
8 *Quid ſi pater fuit captus dum erat minor* 18. *& ſic perſeuerauit.*
9 *Aetatis priuilegium datum non durat poſt eam ætatem.*

10 *Minor*

10 *Minor an reſtituatur aduerſus non petitum tutorem filio, vel curatorem ventri.*
11 *In matre tutrice quod dicitur hoc caſu, in alijs quoque locum habet.*
12 *Quid in non petito curatore ventri ante tranſitum ad ſecunda vota.*
13 *Partus eſt fauorabilior cauſa, quam tutela.*
14 *Quid in non petito tutore filio?*
15 *Matri, & cæteris conſanguineis datur annus hodie pe cendum tutorem.*
16 *Quid ſi mater non eſt facta maior antequam peteret.*
18 *An ſuccurratur ipſo iure, vel ope reſtitutionis?*
19 *Quid ſi eſt facta maior antequam peteret, ſed intra annum ſibi datum.*
21 *Quid ſi poſt annum ſibi a lege datum, & num. 27. 28. & ſeq.*
23 *In delictis habentibus tractum ſucceſſiuum minor perſeuerans non excuſatur.*
25 *Iuriiurando ſpectandum.*
26 *Mater poſt annum non dicitur amplius negligens, quia ad legem ſpectat.*
30 *Minor an reſtituatur aduerſus non ſolutam gabellam & commiſſum vectigal.*
31 *Tributorum ſolutio de iure diuino eſt.*
32 *Gabellæ ſolutio de iure gentium eſt.*
33 *Vectigal committi, ſeu gabellam fraudari quatuor modis dicitur, & quibus, num. 34. 35. 36. & 37.*
38 *Minor ſi gabellam fraudauerit merces illicitas aſportando, an reſtituatur? diſtinguitur plene.*
41 *Mercium aſportatio quando iure gentium, & ſic omni iure probibita dicatur.*
45 *Declaratio l. ſi ex cauſa. §. pen. ff. de mino.*
46 *Quid in eccleſia, hoſpitali, vel ciuitate &c.*
47 *Quid ſi dolo minor in commiſſum inciderit.*
48 *Quid ſi iam res minoris confiſcata, & ſubhaſtata, & vendita eſſet?*
49 *Minor ad quid reſtituatur, quando omittendo profeſſionem fraudauit gabellam.*
50 *Et an ſuccurratur ipſo iure hoc caſu ope reſtitutionis.*
51 *Minor intra quantum tempus poſſit purgare moram hanc.*
52 *Minori an ſuccurratur aduerſus non vindicatam necem defuncti, & pœnam Syllaniani Senatuſconſulti, & quia clarum eſt, quòd ipſo iure ſuccurritur.*
54 *Quid ſi eſt factus maior poſtquam adiuit non vindicata nece &c.*
55 *Et an teneatur iam maior factus illam vindicare?*
56 *Minor an reſtituatur aduerſus ſpretum, vel non impletum teſtatoris præceptum.*
57 *Quid quando tranſgreſſio hæredis minoris conſiſtit in committendo.*
59 *Teſtamentum eſt quoddam negotium quod geritur inter hæredem & teſtatorem.*
60 *Quid ſi hæres neſciuit contenta in teſtamento.*
61 *Et quid ſi probibitio teſtatoris non eſſet de genere probibitorum.*
62 *Quid quando tranſgreſſio hæredis minoris conſiſtit in omittendo.*
63 *Quid ſi dolo minor omiſit, &c.*
64 *Minor an reſtituatur aduerſus contumaciam.*
65 *Contumaciæ quinque ſpecies, & quæ, nu. 66. & ſeq.*
81 *Contumax quandoque verus, quandoq. fictus dicitur.*
82 *Quid quando minor fuit citatus perſonaliter, & dixit nolle venire? & non venit.*
83 *Quid autem ſi pœnituit, & venit.*
84 *Quid quando non fuit citatus perſonaliter, ſed citatio ad eius notitiam peruenit.*
85 *Quid quando neque perſonaliter citatus fuit, neque ad eius notitiam peruenit.*
88 *Minor in pluribus caſibus contumax eſſe poteſt.*
89 *Minor contumax an poſſit reſtitui aduerſus ipſam ſententiam.*
90 *Minor contumax an poſſit reſtitui ad appellandum à ſententia.*
91 *Quid quando minor fuit contumax apparenter & exiſtenter.*
92 *Et quid ſi non in dolo vero fuit minor.*
93 *Quid quando minor fuit contumax apparenter, ſed nõ exiſtenter.*
94 *Quid in crimine læſæ maieſtatis.*
95 *Quid quando minor exiſtenter non apparenter.*
96 *Quid ſi minor iuſto metu non comparuiſſet?*
97 *Quid quando minor non eſt contumax, neque apparenter, neque exiſtenter.*
98 *Minor quando aduerſus contumaciam non reſtituitur, proceditur ſi dolo vero fecerit.*
99 *An minor audiatur hoc caſu ſine refectione expenſarum.*
100 *Excommunicati propter contumaciam in non ſoluendo.*
101 *Minor an reſtituatur aduerſus annotationem bonorũ ſeu bannum.*
102 *Annotatio bonorum dicitur bannum in contumacia.*
103 *Minor poteſt condemnari in contumacia.*
106 *Minor an reſtituatur aduerſus moram.*
107 *Quid quando amiſit vſuras ex eo, quia omiſit interpellare.*
110 *Quid in mora à ſe commiſſa in non ſoluendo.*
112 *An reſtituatur aduerſus moram, vel ſententiam &c.*
113 *Minor an reſtituatur aduerſus pœnam quamlibet conuentionalem, in quam incidit propter non ſeruatum pactum.*
114 *Eidem ſi argenti etiam minori non videtur ſuccurrendum.*
115 *An ſuccurratur minori hoc caſu ipſo iure, vel ope reſtitutionis.*
116 *In pœnis legalibus minor eſt tutus ipſo iure.*
117 *Quid quando in conuentione adeſt clauſula rato manente pacto, & an tunc ſit tutus ipſo iure minor.*

QVAESTIO LXXXII.

De reſtitutione in integrum aduerſus quadam delicta in ſpecie, quæ conſiſtunt in omittendo.

DElinquunt etiam quandoq. minores omittendo, & plura iſtius generis delictorũ in iure ciuili reperiuntur. Quorum aliqua hic ſubijciam, circa quæ aliqua reperio tacta in propoſito noſtro reſtitutionis in integrum, & infraſcriptis hiſce articulis ſingula expediam.

Primo, an minor reſtituatur aduerſus non redemptũ patrem ab hoſtibus.

Secundo, an aduerſus non petitum tutorem filio, vel curatorem ventri.

Tertio, quid ſi mater eſt facta maior.

Quarto, an aduerſus non ſolutam gabellam, & commiſſum vectigal.

Quinto, an aduerſus non vindicatam mortem defuncti,

ĉti,& pœnam Senatuſconſulti Syllaniani.

Sexto,an aduerſus non impletum vel ſpretum præce
ptum teſtatoris,& pœnam incurſam?

Septimo,an aduerſus contumaciam.

Octauo,an aduerſus bannum, & annotationem bo-
norum.

Nnno,an aduerſus moram?

Decimo,an aduerſus pœnam quamlibet conuentio-
nalem,propter non ſeruatum pactum.

Articulus I.

1 AD Primum,An ſcilicet minor † reſtituatur aduer-
ſus non redemptum patrem ab hoſtibus.

Diſtingue duos caſus.

2 Primus eſt, quando eſt minor † 18.annis,&videtur,
quod non reſtituatur,quia ignorantia iuris naturalis nõ
excuſat,glo.in l.regula.ff.de iur.& fac.ignor. Alex. in l.
etiam.ff.de minor.Afflict.deciſ.370.num.4.

Sed talis eſt iſte error.l.veluti.ff.de iuſt.& iur. argu.
princ.Inſt.de iur.nat.& l.ſi quis a liberis.ff.de lib.agno.
ergo &c.

3 Præterea in malis moribus † minor non reſtituitur,
Bal.in l.1.col.1.C.de ſec.nup.

Sed contra eſt.tex.ad literam in authen.ſi captiui. C.
de epiſc.& cleric.vbi,quod plus eſt, dicitur quod mi-
nor eſt tutus ipſo iure ab huiuſmodi prætermiſsione,&
ita tenendo.

4 Ad contrarium reſpon. quod & ſi ignorantia † non
excuſat,tamẽ ætas excuſat, & enim in omnibus delictis
omittendo perpetratis, non ignorantia, ſed negligen-
tia excuſat minores,quæ in minore ætate illis indulget.

5 Secundus caſus eſt,quãdo eſt maior 18.annis † minor
vigintiquinque,& tunc ſtanta vera concluſione prædi-
cta in caſu præcedenti non videtur contrarium dicen-
dum,neque etiam in caſu iſto,per rationes adductas ſu-
pra in q.80.art.9.

Neque mouere videtur,quod iſte minor hoc caſu fin
gatur maior a lege,ergo non debet reſtitui,quia reſpon.
quod licet d.auth.ſi captiui.fingat illum maiorem, non
tamen denegat beneficium reſtitutionis,& non ſequi-
tur,quis fingitur maior a lege, ergo non reſtituitur, vt
dixi ſupra quæſt. . art. .poſt gloſſ.& d.l.vnica. C. ſi de
momen.poſſ.&c.

Contrarium determinant Bal.& Fulgoſ.in d.auth.ſi
captiui.Bald.num.5.Fulg.num.3.Bald.nouellus in trac.
de dote. par.6.priuil.63.num. 2. & idem vult Rebuff.
de reſt.in integ.art.1.gloſſ.2.num.25. licet corrupte le-
gatur,& allegat etiam Roman.conſ.313. qui hoc in fi-
ne videtur velle,& idem clare in ſecundo art.gl.4.num.
9.Ioan. Lopes in repet.cap.per veſtras.§.16.num.5. de
donat.inter vir.& vxor.

6 Per dictam authen.ſi captiui.† vbi expreſſum eſt, q.
à pœna illius legis non excuſantur niſi minor 18.annis,
& ſi intelligeretur quod de non excuſandis eis ipſo iure
loquitur,non aũt de excuſandis per in integrum reſtitu
tionem,reſp.quod eadem cauſa eſt quoad denegandũ
beneficium excuſationis ipſo iure, & reſtitutionis in in-
tegrum,ſcilicet ignorantia iuris naturaliter, & pietatis
paternæ.

Ad contrarium reſpon.ex theorica Bald.in d. auth.ſi
captiui.num.4.dum inquit,quod tribus modis fingit lex
7 ſuper ætate. † Permittendo,limitando, & diſponendo;
Primo caſu exemplum eſt in d.l.vnica.C. ſi de momen.
poſſeſ.fuerit appell.& in 2.par d.auth. ſi captiui. verſi.
qui autem redimere,& hoc caſu bene procedit argumẽ
tum,de quo ſupra,& id quod dixi in verſ. neque moua-
re, ſecundo caſu exemplum eſt in auth.ſacramenta.C.ſi
aduer.vendit.& in 1.part.dict.auth.ſi captiui. & hoc ca
ſu procedit communis concluſio, ſimiliter in tertio ca-
ſu.Et ratio differentiæ eſt,quia primo caſu habilitat tã-
tum illos,vt eorum actus teneant, ſicut actus maiorum,
non autem tollit iiſdem beneficium reſtitutionis, quia
quod in fauorem eorum eſſet inductum,retorqueretur in
odium &c.Secundo vero,& tertio caſu ſecus, cum hæc
ratio ceſſet.

8 Amplia prædictam concluſionem etiam, quando †
pater fuit captus, dum minor erat 18. annis poſtea ve-
ro factus maior perſeuerauit in eadem negligentia,
& ingratitudine,quia neque hoc caſu reſtituitur, Bald.
dicta authen.ſi captiui.num.5.Tiraq.in tract.ceſſ.cauſ.
in 1.p.num.25.

Primo,quia iſte eſt actus ſucceſsiuus,& filius perſeue
rando in eadẽ contumacia ponit ſe in eodem ſtatu in
quo eſſet ſi nũc caperetur pater. & per hanc rationem
poteſt tolli id quod poſſet in contrarium adduci ex ſe-
quen.art.& art.3.

Secundo facit id quod dixi ſup.q.præced.art. 1. in fi.
vbi dixi minorem a pœna coitus damnati non excuſa-
ri,quando factus maior in illo perſeuerat, etiam ſi alias
excuſaretur.

9 Tertio,quia priuilegium datum † ætati, non durat
poſt eam ætatem.l.Titia.§.vſuras.ff.de legatis ſecũdo,
& l.dolo.§.diuerſum.ff.de nouatio.

Articulus II.

10 AD ſecundum,An ſcilicet † minor reſtituatur ad-
uerſus non petitum tutorem filio, vel curatorem
ventri.

Quæſtio hæc licet ponatur a doctoribus in matre,po
teſt tamen intelligi etiam in alijs ſucceſſoribus ipſius
pupilli,& ideo ante omnia ponenda eſt concluſio,quòd
11 quicquid dicetur in matre † intelligatur etiam in alijs
ſucceſſoribus ab inteſtato ipſius pupilli, prout late fir-
mat Fulg.conſ.5 a.p totũ.& ſic an ſi illi minores ſint,ſuc
curratur eis aduerſus pęnã priuationis, hereditatis,iuxta l.
ſciunt cuncti.C.de legit.hæred.in eiſdem caſibus in qui
bus ſuccurritur matri. & conclude quod ſic, ſecundum
Fulg.præall.per identitatem rationis.

De matris ergo reſtitutione videamus, & diſtingua-
mus duo membra.

12 Primum eſt,an reſtituatur aduerſus † non petitum cu
ratorem ventri quando ad ſecunda vota tranſiuit.

Et videtur quod non,quia fauorabilior eſt cauſa par
13 tus,quam tutelæ. † l.1.§.generaliter.ff.de ventr.in poſ.
mit.Bal.in l.matris.verſ.modo ego.C.ad Tertull.

In contrarium Bertrand.conſ.116.verſ. nec etiam.li.
5.arguit ab identitate rationis,ſed non reſoluit.

Ego puto veriorem hanc poſteriorem ſententiam,
quia non poteſt aſsignari vera ratio differentiæ,inter ca
ſum non petiti curatoris,& caſum non petiti tutoris, &
cum vtrunque in omittendo conſiſtat, ſubintrat ragula
communis quæ habet quod in delictis quæ in omittẽ
do conſiſtunt,regulariter ſuccurritur minoribus,vt dixi
ſup. q.præced.art. . .

Præſertim ſi ſint delicta de iure ciuili,non autem de iu
re gentium habita pro talibus,quæ pœna digna ſint,vt
dixi d.q.80.ar.8.

Non obſtat quod fauorabilior ſit cauſa partus,quam
tutoris,quia non propterea ſequitur:ergo ſi ſuccurritur
aduerſus non petitum tutorem, non debet ſuccurri ad-
uerſus non petitum curatorem ventri, ſed deſeruiret
præfata argumentatio ad tollendam aliam rationem,&
illationem quæ fieret pro hac opinione, quam teneo,ſi
ſcilicet vellem arguere a non petito tutore ad non pe-
titum curatorem, ob ſpeciale odium tutoris, vel a ſpe-
ciali ratione legis,quando non petitur tutor: ſed vis nõ
eſt in hoc, vt dixi,ſed in ratione generali, quia ſcilicet
ſuccur-

ſuccurritur regulariter minori, quando omittendo delinquit, & quando delictum eſt delictum de iure ciuili non autem de iure gentium.

14 Secundum membrum eſt, an reſtituatur † aduerſus nõ petitum tutorem filio.

Circa quod præmittendum eſt, quod quicquid voluerit Bar. matrem teneri ſtatim, ac poteſt petere tutorem filijs ſuis, per l. 2. §. confeſtim. ff. ad Tertull.

15 Tamen hodie habet annum, ſicut † cæteri conſanguinei ad quos ſpectat ſucceſsio, ſecundum Glo. in fin. C. ſi aduer. delict. per l. ſciant. C. vnde legitim. quam communem in praxi ait Ang. in dicta l. fin. in princ. Quo ſtante quæſtio erit, an ſi infra annum non petierit, quod ſcire maxime deſeruiat infra in fine huius quæſtio articu. ſeq.

Præmittendum eſt etiam ſecundo, quod quæſtio pote-
16 rit † intelligi etiam de alijs conſanguineis minoribus, ad quos ſpectat ſucceſsio pupilli, vt dixi ſupra, & faciunt eleganter quæ tradit Plato de legib. dial. 6. His præmiſsis.

Diſtingue duos caſus.

17 Primus eſt, quando mater † non eſt facta maior, antequam peteret tutorem, & caſus delicti eueniret, ideſt q̃d annus petendi pertranſiret.

Et hoc caſu concluſio indubitabilia eſt, quod ſuccurritur matri, nec priuatur ſucceſsione filij, ita omnes inf. allegandi. Text. eſt expreſſus in l. fi. C. ſi aduer. delict. & ratio eſt, de qua ſupra quæſtio. 80. artic. 8. quia ſcilicet delictum in omittendo conſiſtit, & eſt intentio mera iuris ciuilis, quod huiuſmodi negligẽtia ſit tanta pęna digna, & hoc non habet dubium, quòd matri ſuccuritur.

18 Sed an ſuccurratur ipſo iure, vel ope reſtitutio. † videtur dubitabilius, per ea quæ ſcribit Pedemon. deciſ. 87. numer. 5. & Specul. de reſtitut. in integ. numero 15. & facit l. ſi ex cauſa. §. pen. ff. de minor. quòd ſcilicet ope reſtitutionis ſuccurratur.

Sed contrarium in ſpecie noſtra, quòd ſcilicet hæc mater ſit tuta ipſo iure, tenent Petr. de Bella Per. in l. 2. C. ſi aduerſus deli. dicens, quod ita tenent doctores Rom. conſi. 279. per totum, & clarius Bertrand. conſil. 116. colum. 1. lib. 3. Capra conſil. 6. nume. 9. & conſil. 98. nu. 9. vbi de comuni & Mant. conſi. 335. numer. 8, 9. & 10.

Et hoc verius eſt, & ſecurius, per communem concluſionem poſt Glo. Bartol. & alios in l. fin. C. ſi aduerſus delict. de qua dixi ſupra quæſtio. 80. art. 5.

Et ad dictã l. ſi ex cauſa. §. penulti. reſpon. vt ibi dixi.

Secundus caſus eſt, quando mater eſt facta maior, antequam peteret.

Sed quoniã caſus iſte difficilis eſt, & ſubdiuidi debet, dicam ſeparatim in ſeq. art.

Articulus III.

19 AD tertium, An ſcilicet † ſuccurratur matri aduerſus non petitum tutorem filio, quando facta eſt maior, antequam peteret.

Diſtingue duos caſus.

20 Primus eſt, † quando mater eſt facta maior intra annum ſibi à lege conceſſum, ad hunc tutorem petendũ, &

Videtur indiſtincte ſuccurrendum non eſſe hoc caſu. Prout voluit Oldr. quem refert Pau. & Ang. in l. minoribus. C. de iure delib. & lubentius ipſi ſequuntur, quando adeſt negligentia matris, poſt quam eſt effecta maior, vt Pau. præalleg. in l. 2. §. ſciendum. ff. qui ſatiſda. cog. in eius diſtinctione expreſſe vult, & idem Glo. ſuper conſtit. Marchiæ lib. 6. cap. 13. numero 10. poſt quoſdam quos allegat.

In contrarium tenent alij doct. communiter. Specul. de reſtitut. in integ. §. 1. verſic. ſed quid ſi ipſa. Bald. in auth. ſi captiui. colum. 2. verſic. ſecundo quæro. C. de epiſcop. & cleri. Ioan. Petr. & Corn. in l. minoribus. C. de his quib. vt indig. Barba. in capit. literis. num. 14. de reſcrip. Bertran. conſil. 116. colum. 1. lib. 5. Anchar. in c. pueris. numer. 2. de verbor. ſignific. Bald. in addit. ad Spec. de reſtit. in integrum. colum. 3. in fi. Raph. Cum. Alex. & Iaſ. in dicta l. minoribus, vbi Iaſ. de communi prout eum & alios refert de communi atteſtantes, & ipſe etiam pro communi ſequitur & plene firmat Socin. iunior in conſilio 8. numero. 15. lib. 1. ad quem locum cum occurrat pro alijs concordantijs recurras.

Pro cõcordia Pau. de Caſt. in d. l. 2. §. ſciendum. ff. qui ſatiſd. cog. dicit, quod ſi matri ſuperſit tantum tempus, quo cõmode potuerit tutorẽ petere, & non petijt, ipſi imputetur, ſin minus ei ſuccurratur, ita ipſe, & ſequitur Iacob. de Sancto Georgio in l. 1. numer. 7. C. in qui. cau. reſt. non eſt nec.

Et pro hac diſtinctione facit primo l. 2. §. ſi mater. in verſic. confeſtim. ff. ad Tertull. iuncta Glo. in capit. quia propter. in verſi. mox. de elect. & in c. olim. cauſam. in gl. ſuper ver. cum ſtatim. de reſt. ſpol.

Secundò facit in arg. l. tractabatur. ff. de mil. teſta. iuncta doctrina Bart. in l. 1. num. 32. ff. de vulg. & pupill.

21 Ego dicam quid ſentiam in ſeq. caſu.

Secũdus caſus eſt, † quãdo mater facta eſt maior poſt annum ſibi à lege conceſſum, adeo quod integer vnus petendi tutores excolsit, dum ipſa fuit minor.

Et videtur quòd non ſuccurratur matri, pro vt licet ſub dubio, voluit Ang. in l. fi. num. 4. C. ſi aduer. delic. & Pau. de Caſt. in l. 1. C. in qui. cau. reſt. in int. non eſt nec.

22 Primò quia ceſſante cauſa † excuſationis &c. vulg. c. cum ceſſante. cum ſi.

Secundò per l. Titia. §. vſuras. ff. de leg. 2.

Tertiò, per id quod dixi ſupra quæſt. 80. videlicet
23 quod in delictis quæ habent tractum ſucceſsiuum, † minor factus maior, & perſiſtens in eodem delicto non excuſatur, quia magis peccat quo diutius perſeuerat, c. fina. de cõſuet. & ibi no. & quia ſic oſtendi quod id quod maleſecit in minori ætate non ex defectu ætatis, ſed ex innato eius vitio fecit, vt ibi dixi.

Sed contra eſt communis omnium aliorum ſententia. Specu. in tit. de reſt. in integ. §. 1. numero 26. Bald. in d. l. fin. C. ſi aduer. delict. qui dicit, quod pluries ita conſuluit antequam Speculatorem videret, & hoc ſe feciſſe propter æquitatem quæ in hoc caſu aderat, & Pau. de Caſtro in d. l. 1. C. in quib. cau. reſt. non eſt nec. dicit hãc ſententiam æquiorem, & Fulg. ibi dicit ita pluries ſe reſpondiſſe per Glo. illius legis, & Ange. idem ibi propter illius Glo. anthoritatem, Pau. de Caſt. in d. l. 2. §. ſciendũ, num. 2. ff. qui ſatiſd. cogan. & Bal. in auth. ſi captiui. nu. 5. C. de epiſc. & cler. Pau. de Caſt. in l. Titia Seio. §. vſuras. num. 4. ff. de leg. 2. Iacob. de ſancto Georgio in l. minoribus. num. 10. C. de his quibus vt indig. & in d. l. fi. C. ſi aduerſus delict. nu. 9. Fulgoſ. conſil. 52. per totum, & in ſpecie in fine. Crot. conſil. 15. numer. 10. lib. 1. Capra conſi. 98. num. 9. de communi. Mantua conſ. 335. num. 10. Tiraq. in tract. ceſſ. cau. in 1. part. num. 25. & plenius cum concord. multis ibid. in 4. limita. nu. 7.

Primò per Gloſæ doctrinam in dicta l. 1. in verſic. nõ vlciſcãtur. C. in quib. cauſ. reſt. non eſt nece. videlicet, q̃d
24 ſi minor antequam adiret, † non vindicauit mortem defuncti, & poſtea factus eſt maior non incidit in pœnam priuationis hæreditatis, vt dicam infra artic. 5.

Et certe hoc ſimile multum ſtringit, licet Iacob. de Sancto Georgio in dicta l. 1. in fine. conſtituat differentiam inter caſum & caſum, quia inquit actum aditionis in maiori ætate non poteſt retractari, ſed de hoc dicam dicto art. 5.

Secundo per plura iura in quibus probatur initium

eſſe

25 eſſe † ſpectandum, l. qui cum maior. ff. de bon. liber. cap.
dudum. el 1. de elect. & l. in fraudem. §. penult. ff. de his
quibus vt indig. cum ſimil.
Tertio per egregiam rationem, quam affert Bal. in d.
auth. ſi captiui. num. 5. Quia, inquit, præterito anno da-
26 to matri ad deliberandum, an † ipſa velit petere tutores,
nec ne, ſpectat ad legem dare tutorem filijs illius, vnde
mater non poteſt eſſe amplius in negligentia, quæ etiã
ſi velit, non poteſt amplius petere, cum ad eam amplius
non ſpectet.
27 Ego pro ſolutione puto dicendum, † quòd hoc ſecũ
do caſu per hanc rationem Baldi mater ſit tuta, nec pro
pterea priuetur ſucceſsione filij.
Quinimmo dico, quod ex hac ratione tolluntur om-
nia adducta pro contraria ſententia, & vlterius confir-
28 mo, quod cum iſte annus † ipſo iure non currat matri,
iuxta regulam præſcriptionum temporalium quæ non
currunt contra minores. l. fin. C. in quib. cauſ. reſti. non
eſt neceſſ. poterit adhuc mater in maiori ætate conſtitu
ta intra alium annum petere ſe decerni tutricẽ ſi velit, &
ſi illius interſit, & iudici videatur, quia ſcilicet non ſit cõ
tra vtilitatem pupilli expreſſam.
29 Primo vero caſu † dico, quod totum illud reſiduum
anni quod effluxit matre iam facta maiori dicetur cu-
curriſſe cõtra eam, ſed quia in fine illius curſus matrem
maiorem factam non poſſumus dicere fuiſſe per annũ
negligentem, cum lex ſcripta ſit contra matrem maio-
rem, ſequitur quod prouidente ſtatim lege de tutore a-
lio, non ſit poſtea aliud imputandum matri quæ ſi vel-
let in reſiduo anni currentis ei in maiori ætate non poſ
ſet petere tutorem filio ſuo, & poſt hæc in vtroque caſu
teneo indiſtincte communes opiniones doctorum, quę
æquiores ſunt.

Articulus. IIII.

AD quartum, An ſcilicet minor reſtituatur adver-
30 ſus non ſolutam † gabellam, & cõmiſſum vectigal.
Videtur quod nullatenus ei ſuccurratur.
Primo, quia in his quæ ſunt iuris gentium, ſeu natura
lis non parcitur minori erranti, præſertim in delictis, vt
dixi ſupra quæſt. 8. art. 8.
Sed ſolutio tributorum, vectigalium &c. eſt iuris di-
31 uini, † iuxta illud Euang. Reddite quæ ſunt Cæſaris Cę
ſari &c. vbi D. Hieron. exponit de tributis & ſolutione
illorum, & plene probat & concludit Alphonſ. de Ca-
ſtro in tract. de poteſt. leg. pœnal. lib. 1. ca. 10. ergo &c.
c. 1. prima diſtin.
32 Præterea ſolutio gabellę † debita eſt de iure gentium
ex pacto ſocietatis humanæ, quia quilibet operarius eſt
dignus mercede ſua, vt in Euangel. legitur, & habetur
in c. 2. de præben. & princeps qui laborat, & operatur in
hoc vt iuſtitiam faciat populis, & eorum res, bona, &
perſonas ab hoſtib. latronibus, & calumnioſis hominib.
defendat, iuxta l. illicitas. §. ne potentiores ff. de offic. præ-
ſid. dignus eſt omnino ſicut quilibet alius mercede ſua,
quæ quidem merces conſiſtit in ſolutione tributorum,
dicit Alphon. prælleg. ergo non debet ſuccurri minori
vt fraudet aliquem mercede ſua, & lucretur indebite cũ
aliena iactura.
Sed contra eſt text. expreſſus in l. ſi ex cauſa. §. penul.
ff. de minoribus. vbi ſuccurritur minori qui incidit in
commiſſum propter non ſolutum vectigal, dum modo
dolo non fecerit.
Pro plena declaratione huius articuli ego in primis
33 præmitto, quod quatuor modis dicitur committi † vecti
gal, ſeu fraudari gabella, ſeu in commiſſum incidere.
34 Primo, ſi quis illicitas merces † de loco ad locum a-
ſportauerit. l. cotem §. dominus. ff. de public. & vectig.
& hoc primo modo dicuntur fraudare gabellas, ſeu ve-
ctigalia ij, qui extrahunt bladum, frumentum, vel gra-
ſciam de aliquo territorio &c.
35 Secundo modo, † ſi quis profeſsionem omiſerit, vt in-
quiunt doct. Eſt autem profeſsionem omittere, idem
quod non aſsignare, neque notas facere publicanis res
quas quis vehit de vno loco ad alium, & tranſit per lo-
ca vbi de ſingulis ſoluitur pedagium, & hæc profeſsio
fieri debet, etiam ſi res non ſit ſuppoſita vectigali, ideſt
etiam ſi de ea ſolui gabella non debeat, alias incidit
in commiſſum. l. finali. §. diuus quoque pius. ff. de publ.
36 Tertio modo, † ſi non ſoluitur gabella. l. ſi ex cauſa.
§. in commiſſum. ff. de mino. & hos modos ponit glo. in
dicto §. ſi in commiſſum. in gloſſ. 1. & refert ſimpliciter
Mauric. cap. 248. in princ.
37 Quarto modo, adde tu, ſi quis emerit † merces illici-
tas, vel illas vendiderit ſine licentia ſuperiorum. gloſſ. in
l. omnibus. C. de vectigal. & commen. per l. ſi quis ſine
C. eod. Hoc præmiſſo.
Diſtinguo tria membra. Primum eſt, an minori in
prædictis ſuccurratur. Secundum, ad quid ei ſuccurra-
tur. Tertium, quo iure, an ſcilicet ipſo iure, vel ope reſti-
tutionis.
38 Quo ad primum dico ſic. † Aut delictum hoc frauda
tionis gabellæ ſeu commiſſi vectigalis conſiſtit penitus
in omittendo, & ſic in mera negligentia, vt omiſsio ſo-
lutionis annui cenſus vel tributi; Aut penitus in com-
mittendo, vt aſportatio mercium prohibitarum, vel em
ptio, vel venditio illarum; Aut eſt mixtum, quia ſimul
continet aliquid mali in committendo, & aliquid in o-
mittendo, vt vectigalium gabellam non ſoluere, vel pro
feſsionem non facere, vel emere, vel vẽdere, vel alium
contractum facere omiſſa ſolutione gabellæ, ire ad mo
lendinum ſine bulletta, vt vocant, & huiuſmodi.
39 Primo caſu † cõcluſio indubitabilis eſt quod minori ſuc
curratur, per ea quæ dixi ſupra ea quæſtione, an ſuccur
ratur minori aduerſus canonem non ſolutum.
40 Secundo caſu, † dico ſic, aut mercium iſtarum aſpor-
tatio prohibita eſt omni iure, & minori ſuccurrendum
non eſt, ſicuti quando delinquit in ijs quæ communiter
iure gentium prohibentur, niſi vt forte mitius punia-
tur, vt dixi ſupra d. q. 80. art. 9. & exemplum ſumi pote-
41 rit, ſi minor † arma ad hoſtes vendenda deferat. Item ſi
42 patria † egeſtate pereunte, vel maxime laborante mo-
dium frumenti extrahat contra banuimenta, & decre-
43 ta ciuitatis, vel ſi quid † morboſum, vel contagioſum,
vel periculoſum mortiferumque vendendum in ſuam
patriam attulerit, ſcienter, & bene conſcius de vitio rei.
Aut mercium iſtarum aſportatio prohibita tantum eſt
44 de iure † ciuili & eius rigore, & tunc dic, vt dixi ſupra
q. 8. artic...
45 Tertio caſu † licet dubitari poſsit, tamen per dictam
l. ſi ex cauſa. §. pen. ff. de minor. res in claris eſt, quia ibi
ſecundum communem intellectum deciſum eſt, quod ſi
minor vectigal non ſoluerit propter quod res inciderit
in cõmiſſum, ſuccurrit minori, & ſic ſumus in caſu quo
delictum hoc ſimul & committendo, & omittendo,
commiſſum eſt, dum enim merces vehuntur aliquid fit,
dum gabella earum nõ ſoluitur, vbi ſolui debet aliquid
fieri omittitur, & tamen minori illi ſuccurritur, & ille
tex. ſic intellectus eſt ſingul. ſecundum Pet. Rauenn. ſin
gul. 282. & Roma. ſing. 816.
46 Amplia prædictas concluſiones † etiam in eccleſia,
hoſpitali, vel vniuerſitate. Aym. conſ. 204. nu. pen.
47 Limita è contra, † niſi dolo minor in commiſſum in
ciderit. Tex. eſt in d. §. pen. ibi, quod ſic erit accipien-
dum &c.
48 Limita ſecundo, niſi iam res minoris † confiſcata eſ-
ſet, & vendita ſolenni ſubhaſtatione, quia tunc contra

talem venditionem, & recuperationem rei non ſuccurritur minori. Text.eſt vbi glo.no.in l.quæcunque.& ibi glo.de fid.inſtru lib.10.

49 Quoad ſecundum membrum, † ad quid ſcilicet reſtituatur minor hoc caſu; Breuiter reſp. quod ad hoc vt ſcilicet pœnam fraudis factæ euitet, non autẽ quo ad hoc, vt ipſam gabellam ſoluere non teneatur, quia in hoc nõ ſubuenitur: text.eſt expreſſus in l.imperatores. §.fin.ff. de public.& facit l.omnibus.C.de vectigal. arguendo a militibus ad minores, & hoc modo procedunt argumẽta facta ſupra in prin.articuli in contrarium.

50 . Quo ad tertium, An ſcilicet † ſuccurratur minoribus hoc caſu ipſo iure, an vero ope reſtitutionis. Quidã, qđ ipſo iure, vt Alber.in d.§.ſi commiſſum.

Et facit pro hoc primo, quia hic currit quædam pręſcriptio temporalis, videlicet niſi intra tot dies ſoluatur &c.ergo contra minores ipſo iure non currit.l. fin.C.in quib.cau.reſt.non eſt neceſſ. & idem Rebuff. de reſtit. in integ.art.1.glo.3.

Secundo facit l.1.& 2.C. ſi adu.del. & l.minorib.C. de his qui.vt indig.

Sed communis ſententia eſt, quod in caſibus in quib. aliquid omittendo peccat, quos ſupra eod. notaui. verſ. primo caſu, & verſ.tertio caſu, infra triginta dies a die commiſſi vectigalis ſit tutus minor ipſo iure, poſtea vero reſtitutione indigeat. Bartol.in dicta l. ſi ex cauſa, §. ſi in commiſſum.ff.de minor.Bartol. in l. imperatores. §.fin.ff.de public.Bald.in l.tutoris. C. de adminiſt.tut. faciens differentiam inter non ſolutionem canonis, & pœnæ, vt per eum. Boſſ.in tit.de fraud.vectig. num.20. Maur.de reſt.in integ.c.242.& Iul.Ferret.in tract.de gabel.num.235.

Per d.l.imperatores.§. fin.ff.de publ. iuncta d. l.ſi ex cauſa.§.pen.ff.de minor.& hoc eſt verius, & de iure ſecurius.

Ad contraria reſpon. quod non omnes præſcriptiones temporales ipſo iure dormiunt in minori ætate, vt apparet ex ijs quæ dicam infraq.... art...

51 At vero intra quantum tempus † minor poſsit purgare hanc moram ſoluendi vectigal. Alexã. in conſ.31. num.4.lib.5.dicit, quod intra quadriennium a die maioris ætatis, & ſcientiæ numerandum, & ſic iſta quoque reſtitutio poſt 39.dies habebit ſua tempora, & curſum ordinarium, de quo dictum eſt ſupra in prima parte quę. 19.art...

Articulus V.

52 AD quintum, An ſcilicet † minori ſuccurratur aduerſus non vindicatam mortem defuncti, & pœnã S.C.Syllaniani?

Clarum quidem eſt, quod minori ſuccurritur, & qꝫ ip
53 ſo iure ſuccurritur, † tex.eſt in l.1.C.in quib.cauſ. reſtit.
in inte.non eſt nec.ibi (non obeſſe) iuncta rubr.ſub qua
ſituata eſt illa lex.Gomeſ.in tract.var.reſol.to.3.cap.1.
num.59.

54 Sed dubium eſt, an procedat hoc etiam ſi † minor ſit factus maior poſtquam adiuit, non vindicata morte defuncti.

Videtur autem quod ei ſuccurratur hoc caſu.

Primo, per regulam d.l.Titia, §.vſuras, ff.de leg.2.

Secundo, per alia iura quæ dicunt, quod ſequens excludit præcedentem, vt per Alber.in d.l.1. num.1.C.in quib.cauſ.reſtit.in integ.non eſt neceſſ.

Tertio, quia hic duo adſunt præcepta, vnum quod vindicetur mors defuncti, alterum quòd intra certum tempus.ergo ceſſante vno, remanet alterum, l.Celſus, §. ſi.ff.de arb.l.generaliter, C.de epiſc. & cler.

Quarto, facit elegans ratio Pet.Gril.in tract. de pœn. omniſ.coit.q.2.nu.6.de qua dixi ſup.in præced.q.art.1. in limit.

In contrarium eſt communis omnium aliorum ſententia, gl.in d.l.1.in verſ.vlciſcantur, & ibi Odofr. Alb. Vb.Bal.Paul.de Caſt.& Fulg. ibi late, qui de communi teſtatur.gl.Bal.Ang.Alb.Saly.Corn.& omnes poſteriores communiter in l.minorib.& ibi C. de his quibus vt ind.Iacob.de S.Geor.in d.l.1.C.in quib.cauſ.reſt.in integ.non eſt nec.n.5.vbi de communi.Tiraq.de ceſſ.cauſa. lim.4.num.6.

Primo, per d.l.minorib.C.de his quib. vt indig. & l. ſi ea.eod.tit.

Secundo, quia adita hæreditate in minori ætate actus non eſt factus reiterabilis, cũ mors defuncti debeat vindicari, antequam adeatur hæreditas ſemel, ergo excuſatus erit perpetuo excuſatus, vt latius per Paul. de Caſtr. præall.

Sed ad hoc reſp.poſſet, quod etiam adita hæreditate poteſt fieri indignus hæres non vindicando necem defuncti, & in ſpecie in caſu noſtro: nã ſi prætextu ignorantiæ hoc idem euenit, vt l.ſi antequam, ff. ad Syllan. in caſu quoque minoris ætatis idem dici debet, per ea quæ habentur per doct.& in ſpecie Iaſ.in l.cum quidã, ff.de acq.hær.

55 Pro ſol. † reperio quod Iac.de S.Geor.in d.l.1. num. 6.C.in quib.cauſ.reſt.non eſt neceſſ. ſic diſtinguit, Aut hæreditas fuit adita a minore in minori ætate, dum non currebat ſibi hoc tempus, & ſit vera communis ſententia, per iura, & rationes pro ea adductas.

Aut fuit adita ab eo poſtquam eſt factus maior, & aut finitum erat quinquennium vindicandi in minori ætate, & ſuccurratur minori, Aut non erat finitũ, & tũc aut non ſupererat tantum tempus quo poſſet perſequi vindictam defuncti, & idem, aut ſupererat tempus ſufficiens, & ſecus, & pro hac diſtinctione allegat notata ꝑ doct.in l.cum ſtipulatus ſim mihi a proculo, ff.de verb. obl.& faciunt etiam quæ habentur in l.tractabatur, ff. de mil.teſt.

Hæc diſtinctio ſatis bene procedit quantum ad hoc,
vt minor effugiat pœnam Syllaniani, ſed quantum ad
56 hoc an teneatur † iam maior factus vindicare necem de
functi, licet iã adita ſit hæreditas, & puto verius quod te-
neatur, alias efficiatur indignus, nõ ex negligentia mino
ris ætatis, ſed ex ſuperuenienti poſtea, quæ facit illum in
excuſabilem ab ignauia præcedenti, per rationem Pet.
Gril.de qua ſupra dixi.

Neque obſtat, quod hæreditas ſit iam adita, & actus videatur irreiterabilis, quia poteſt nihilominus hæreditas, vt ab indigno auferri, ſi adhuc non vindicetur mors defuncti, etiam ſi ſit hæres, d.l.ſi antequam, §.interdum. inſt.de hæred.quæ ab inteſt.defer.

Quinimo cum ipſa aditio hæreditatis ante vindictã ſumptã de nece defuncti, ſit in cauſa huius pœnæ, & ſic læſionis, ſequitur, quod ſi minoribus ſuccurritur, fingatur ipſos non adiuiſſe ante vindicatam necem defuncti, ad hoc vt dicantur repoſiti in eo ſtatu, in quo erant ante læſionem, ſecundum terminos reſtitutionis in integrum notiſsimos.

Articulus VI.

57 AD ſextum; An ſcilicet † minori ſuccurratur aduerſus ſpretum, vel non impletũ præceptum teſtatoris, & pęnã inde incurſam, vel teſtatoris, vel legis?

Diſtingue duos caſus.

58 Primus caſus eſt, quando tranſgreſsio hæredis† minoris conſiſtit in committendo.i. quia fecit id quod teſtator prohibuit, veluti ſi prohibuit alienationem alicuius rei, vel qđ amplius nõ peteret, vel quid ſimile. Et hoc caſu doct.cõiter tenent, qđ minor nõ reſtituitur; Are-

tin.

tin.conſi.67.diligenter,col.4. ad fi. prout allegatur, ſed
potius oppoſitum probat Math.Fel.de Peru.in con.in c.
omnis difficultas, impreſſo inter conſilia Paul. de Caſt.
conſ.259.num.8.lib.1.Fulg.cōſ.61.nu.5. verſ.ad 5.dum
concludit,quod nō reſtituatur puella, quæ nupſit ſciēter
forenſi contra præceptū teſtatoris,etiam ſi ille forēſis ex
pleno reſcripto principis fuerit factus ciuis illius ciuita-
tis;& Aymo in conſi.193.col.1.& 2.& Cęſal.conſ.355.
num. 3.lib.3.& in fortioribus terminis ij, qui tenent hāc
eandem ſententiam in ſequen.caſu,& in limit.huius con
cluſionis.

Moti per l.auxilium,ff.de minor.in §.in delictis.præ-
ſupponentes quòd huiuſmodi tranſgreſsio ſit delictum.
Ego vero contrarium puto verius & æquius, & mo-
58 ueor,quia dubium non eſt, † quin hæres ſit obligatus ad
implendam voluntatem defuncti, non ex alio quàm ex
quodam quaſi contractu,§.hæres.inſtit.de oblig.quæ ex
59 quaſi contr.creditur.n.teſtamentum eſſe quoddā † nego
cium,quod geritur inter teſtatorem,& hæredem, §.ſed
neque.inſt.de teſtam. Vnde quando in teſtamento adeſt
pœna impoſita hæredi contrafacienti,tunc dicetur tene
ri hæres ad implendam voluntatem defuncti ex quadam
conuentione pęnali,propter pęnam ab homine, vel lege
impoſitam hæredi contrauenienti,vt patet,ſed hoc caſu
certi iuris eſt,quod minor contraueniendo,& incidendo
in huiuſmodi pœnam reſtituitur, vt dicam plene ex ſen
tentia communi inſ.ead.quæſt.art. fin.& hanc opinionē
meam reperi poſtea quod tenet Dec.in conſ. 349.in pri
ma,& 2.col.& clarius Ruyn.conſ.199.nu.4. libro 1. alle
gans pro hoc Aret.d.conſ.67.licet pro contraria allege-
tur,ſed vt ſupra dixi,potius oppoſitum probat,in d.cōſ.
verſ. 2. quia puella &c.vbi dicit hæc verba,ſicut minor
reſtituitur ſi per culpam deliquit omittendo,ſic ſi per cul
pam deliquit committendo, per iura quædam, quæ ibi
allegat.& ideo firmiter ego teneo hanc opinionem.

Et ad contrarium reſp.quòd hæc tranſgreſsio mino-
ris non eſt delictum, ſed quædam quaſi contractus inob
ſeruantia,& pœnæ conuentionalis commiſsio, aduerſus
quam datur reſtitutio,vt dicam inſ.art.fin.
60 Retenta tamē(ſi cui magis placet) † prima opinione,
limitatur, vt procedat ſi hæres ſciuit contenta in teſta-
mento,aliàs non,quia propter iuſtam ignorantiam pro-
hibitionis teſtatoris,excuſatur hæres, & ſi non ex capite
minoris ætatis, ſaltem ex capite iuſtæ ignorantiæ, ſicut
quilibet maior reſtituitur,vt plene dixi ſupra in 1.par.q.
8.art. 9. per totum. & in terminis noſtris Rom. conſil.
459.in princ.& Paul.de Ca.conſil.47. vltra ea,col. 1.li-
bro 2.

Et ratio clara eſt, quia in huiuſmodi delictis animus
præcipue attenditur,vt l.1.C.ſi adu. del.& vtiq. animus
contraueniēdi adeſſe nō poteſt,vbi prohibitio ignoratur.

Et ita teneas, quicquid contra voluerit Pet. Anguſ.
conſi.5.num.5.lib.3.cuius ſententiam in proprijs termi-
nis noſtris reprobaui,ſup.d.q.8.art.9. verſ.limitatur ter-
tio,& in ſpecie ſub num.53.ſaluando tamen eum, & ſu-
61 blimitando hanc limitationem in caſu quo prohibitio
teſtatoris eſſet de genere prohibitorum de ſui natura,pu
ta ſi teſtator priuaſſet hæreditate hæredem ſuum in caſu
quo aliquem occideret, vel matrem, vel patrem verbera
ret,& ſimilia,vt ibi dixi.
62 Secundus caſus eſt, † quando tranſgreſsio minoris cō
ſiſtit in omittendo, puta non parere conditioni, de qua
in teſtamento,non ſoluere legata infra annum &c. non
conſtruere capellam,vel aliquod aliud opus pium, pro-
pter quam inobedientiam teſtator impoſuerit pœnam
priuationis legati alicuius,vel hæreditatis &c.

Et videtur, quod neque etiam hoc caſu minori ſuc-
curratur,prout plurib. rationibus ſuadet Baldus in l. pu-
pillorum.nūm.5.C.de repud.hæred.

Sed breuiter contrarium firmat ibi Bald.licet in eccle
ſia loquatur,& refert,& ſimpliciter ſequitur Alex.ibi ad
finem,Rom.in ſing.94.& l.ſi inſulam,ff.de verb.oblig.
Euerard.in ſua centuria,in loco a minore ad eccleſiam,
verſ.hoſpitale.Ruyn.d.conſ.199.nu.5.lib.1. Riminald.
conſ.261.num.32.lib. 1.Iacob.de Sanct.Georg.in l.pe-
nult. C.de reſt.in integ.dicens in praxi notandum.Emā.
Coſt.ſelectarum interpret.circa conditiones,lib.2. ca.4.
num.2.cum concord. per eum.Gloſa ſuper conſt. Mar-
chiæ libr.6.c.13.nu.12.& 13.& ſic iſta eſt vera, & cōis
opinio,quicquid incaute dixerit in contrarium Petr. An-
to. Anguſciola d.conſi.5.num.5.lib.3.

Et pro hac communi facit l.fina. C.ſi adu.delictum,
& l.minoribus,C.de his quib.vt ind.

Et eſt tex.clarus in l.3.§.ſi hæres, licet Bald. non ad-
uerterit ad illum,qui ſing.eſt,vt dicit Rom.d.ſin. 94.

Faciunt etiam ea,quæ tradit Nat.con.169.nume.4.in
fi.per l.pen.ibi,quæ ignorauerunt, vel prætermiſerunt,
C.de in int.reſt.

Et ita tenendo ad contraria per Bald.adducta reſpon
ſio per ſe patet,propter ea quæ dixi ſu. in 1.caſu in ſor-
tioribus terminis,& dicam inſ.art.fin.
63 Limita tamen hanc † communem concluſionem, vt
non procedat ſi minor dolo omiſerit parere voluntati
defuncti,Bal. in d.pupillorum,Aret.d.conſil.67. col. 4.
verſ.5.& vlt.plene Cæſal. cum concord.per eum conſil.
355.num.7,& ſeq. lib.3.

Tu tamen intellige de dolo vero, non de pręſumpto,
vt dicam inſ.q.ſeq.

Articulus VII.

64 AD ſeptimum: † An ſcilicet minor reſtituatur aduer
ſus contumaciam?

Pro declaratione huius articuli quędam præmittenda
65 ſunt, & primo, quòd † quinque ſunt genera abſentia-
rum.
66 Prima, † quæ dicitur neceſſaria & probabilis,& eſt ea,
quæ ſuſcipitur reip.cauſa.
67 Secunda, quæ dicitur † probabilis tantum, & eſt ea,
quæ ſuſcipitur ſtudiorum cauſa.
68 Tertia quæ dicitur † neceſſaria tantum, & eſt ea,quæ
ſuſcipitur banni,vel religionis,vel captiuitatis cauſa.
69 Quarta,quæ dicitur † voluntaria tantum, ſed ſine con
tumacia,vt quia abſit quis caſualiter à loco.
80 Quinta,quæ dicitur contumacia, † vt quando quis ex
eo abeſt,quia etiam vocatus non vult eſſe præſens. &
per Gloſ.& Bart.in l.fin.ff.de reſt.in integ. Et dixi ple-
nius ſupra in prima part.q...art...

De primis quatuor non eſt futurus ſermo noſter,quia
certum eſt,quod datur reſtitutio minori in omnibus il-
lis caſibus, quia fere in omnibus datur etiam maioribus
abſentibus,vt dixi d.q... & ſeq. Sed de vltima ſpecie a-
gendum eſt, & pro ea.
81 Præmitto ſecundo, quod contumax † quandoque di-
citur verus, quandoque fictus; Verus contumax dicitur
quando eſt in dolo vero, contumax fictus quando
in dolo præſumpto. Hoc autē poteſt quatuor modis con
tingere,vt magiſtraliter declarat Bart. in d.l. fin.nu.11.
ff.de reſt.in int.
82 Primus eſt, quando † quis fuit citatus perſonaliter, &
dixit ſe nolle venire, & non venit, & hic dicitur eſſe in
dolo vero, & dicitur contumax apparenter, & exiſten-
ter.ita Bart.

Sed quid ſi non dixit ſe nolle venire,ſed tacuit,& non
venit.Bart.idem putat.

Sed Natta in conſ.17.numer.4.in prima parte, dicit,
quòd iſte non eſt contumax verus, quia non eſt certum,

quod ſit in dolo vero,& quod ita ſe habet communis opinio, & quòd propterea minori ſuccurrendum erit, ſicuti quando eſt in dolo præſumpto.

83 Secundus eſt,† quando etſi fuit perſonaliter citatus,& dixerit ſe nolle venire,ſed poſtea pœnituit,& voluit venire,ſed fuit impeditus,& ideo non venit,& hoc caſu dicitur contumax apparenter,non exiſtenter; ideſt in dolo præſumpto, non vero.

84 Tertius eſt,† quando non fuit citatus perſonaliter,ſed bene ad notitiam eius peruenit citatio, & tunc dicitur contumax exiſtenter non appatenter, ſecundum præall.

85 Quarta eſt,† quando non fuit citatus perſonaliter, neque ad eius notitiam venit citatio, & tunc quia in dolo aliquo non eſt qui ignotat, non dicitur contumax,neq. exiſtenter,neque apparenter, vt per Bart. præall.

86 Præmitto tertio,quod hæc q.† poteſt dupliciter intelligi,Primò, an minor poſsit reſtitui contra ſententiam laam propter aius contumaciam cōtrà ipſum,ex eo quòd ſententia ſibi nociua,& præiudicialis ſit. Secundò,an ex eo tantum, quia proptet eius contumaciam. habitus eſt pro confeſſo,& non licet amplius ei appellare, & conſequenter poteſt dupliciter poni quæſtio.Primo,an minori ſuccurratur hoc caſu ad totius cauſę reſtaurationē: Secundo,an ad appellandum tantum.

87 Præmitto † quarto, quod licet quibuſdam viſa fuerit ſuperflua quæſtio hæc, quaſi minor non potuerit eſſe contumax, quia iudicium non poteſt ſtare cum eo, qui perſonam legitimam l.non habet & c.l. 1.C.qui le. pur.
Tamen non eſt ſupérflua,propter caſus, in quib.mi-
88 nor poteſt eſſe contumax.† Quorum quidem tres ponūt gl.& Bar.& Bal.in l.minot etiam, ff.de min.videlicet,ſi curator interuenit,ſi ſimus in interlocutoria, vel decreto:& ſi minor iuſſus ſit de reſtituēdo,per eos, quibus adde duos alios, videlicet quando ſumus in criminalibus, quo caſu poteſt fieri contumax minot etiam abſque curatore,vt latiſsime per Natt.conſil. 540. & 541. & 542. per totum,ad quem recurras pro hoc,& quando generaliter minor habetur a lege pro maiori, quos caſus plenè not.glo.in c.ex parte.in ver.quamuis minor,de reſt.ſpo. & in quib.minor poteſt fieri contumax abſq. curatore, vt per Spec. titu.de contuma. §. fi.in fin. His præmiſsis.
Fac duas inſpectiones.

89 Prima ſit.† An poſsit minor contumax reſtitui aduerſus ipſam ſententiam,tāquam ſibi nociuam,& dic, quod poteſt, ex quacunque ſpecie contumaciæ contumax ſit; Bar.in l.minor etiam,ff.de min.Abba.in c.auditis,n.14. de reſt.in integr.Et ratio clara eſt,quia etiam ſi cōtumax non fuiſſet,tamen ſibi nociua fuiſſet ſententia,vnde non eſt in cauſa ipſa contumacia, quod ipſe læſus ſit, ſed vel ætatis ſuæ lapſus,& imprudentia in agendo,vel dolus aduerſarij,propter quę ſententiam contrariam reportauit, & ideo non debet impediri reſtitutio minotis hoc caſu propter eius contumaciam.

90 Secunda inpectio ſit,† an poſsit minor contumax reſtitui ad appellandum a ſententia,nō obſtante eius ficta confeſsione cauſata ex eius contumacia. & ſpecialiter reſpondendum eſt,in qualibet ſpecie ſupradictarum cō-
91 tumaciarum.In prima igitur ſpecie,quando minor † fuit contumax apparēter, & exiſtenter,regula eſt quod non reſtituitur.Ita gl.& Bar.in d.l.fi.ff.de reſtit.in int..Bart. in l.min.ét.ff.de min.Inn.in c. cū olim.in ver.citatus,de do.& contu.Abb.in c.auditis,nu.14.de reſt.in int.Barb. in c.ex literis,num.78.de conſt. Natt. conſ.17.nu.4.lib. 1.& de communi Ceſal.conſi.394.num.195. & ſeq. lib. 3.& hæc eſt cōis ſentētia, vt teſtatur Natta, & eſt omnino tenēda,Probatur enim primo per l.& poſt edictū, in fine de iud.& p l.ex contractu,in fine,ff.de appel.recip.
Et per rationem clarā,quia hoc caſu minor eſt in dolo vero,vt ſup.dictum eſt,ergo non reſtituitur, vt dicam inſ.in.ſeq.q.

92 Limita tamen hanc primam concluſionem† dummodo vere in dolo vero ſit minor,quia dixerit ſe nolle venire,& non venerit,quia venire noluerit,alias ſi non dixit ſe nolle venite,erit prius in dolo pręſumpto,vt dixi ſup. in ſecundo præmiſſo,& reſtituetur,ſecūdum Nat.d.cōſ. 17.num.4.

93 In ſecunda ſpecie, † quando ſcilicet minor fuit contumax apparenter,ſed non exiſtenter,concludit Bar.quòd minor non auditur a iudice a quo,ſed a iudice ad quem, ſi vult probare ſe fuiſſe impeditum ex iuſta cauſa, & hoc probato reſtituitur ad appellandum, ita Bart. in d.l.fin.nu.11.& in l.minor etiam, ff.de minor Ang.in l. fi.ff.de edendo,Alexan.in l.2. col.2.ff. ſi quis in ius uoc. non ierit, & idem vult Franc. Marc.deciſ. 74. numer. 4.& ſequitur Rol.à Valle conſ.47.nu.42.lib. 2.

94 Limitatur hæc ſecunda concluſio, † vt non procedat in crimine lęſę maieſtatis, nam aduerſus contumaciam in tali crimine non reſtituitur minor etiā ſi ſit cōtumax præſumptus duntaxat,ita Ceſal.conſil.204.numer.204. libr.3.dicens in hoc crimine non fieri differentiam inter contumaciam veram vel præſumptam,& dicit ita ſēſiſſe Bar.in extrauag.ad reprim.in verb.neglexerit.

95 In tertia ſpecie,† quando ſcilicet minor eſt contumax exiſtenter,non autem apparenter:Bar.concludit,quòd à judice a quo non debeat audiri, ſed ſi apud iudicem ad quem conſtiterit de dolo eius, non procederur amplius ſuper appellatione,ita Bartol.in d.l. fin.num.11.& Bar. in d.l.minor etiam.

Per l.properandum.§.ſin autem,in fine,iuncto §. præcedenti ibi, parte actoris minime inuenta, C. de iud. & Gloſſ.in cap.primo,de dol.& contum.

Contrarium a doct. communiter teneri atteſtatur. Bald.in l.inter minores,in 1.lect.num.5.in fi.ff.de reſtit. in int.

Moti,quia hæc eſt contumacia ficta, non vera, & ſic non eſt minor in dolo vero,niſi velate,vnde omnino debet audiri.

Ego autem puto æquiorem opinionem Bartoli, ne cuiquam dolus verus patrocinetur,vt dicam inf.in q.ſeq.

96 Qua retenta,limita † niſi iuſto metu non comparuiſſet, quia tunc cum non voluntariè proprie peccauerit magis excuſatur,& coram vtroque iudice audietur, ſecūdum Bar. præal.q eſēplificat quis iſte metus iuſtus dicatur, & p hoc adducit cle.paſtor. §.pſana,ext.de re iud.

97 In quarta ſpecie † quando ſcilicet minor non eſt contumax,neque apparenter,neque exiſtenter, & tunc Bar. in d.l.fin.num.11.in fine,& Gloſſ.magna in fine, reſtitutionem dari abſque ſcrupulo concludunt,& Bar. in l.minor etiam,ff.de minor.Franc.Marc. deciſ. 74.nu.3.Cur. iun.l.exigendi,num.92.C.de procurat.per l. ab eo.quomodo & quando iudex.& hoc non habet difficultatem.

98 Prædictas concluſiones † in quibus firmatum eſt minori ſuccurri aduerſus contumaciam, intellige ſic,dummodo dolus minoris ſit verus,& pbetur ab aduerſario, vt tradit in terminis noſtris Paul. de Ca.in l.exigitur, ff. de edendo, ſatis enim minori ſuffragabitur hoc, quod onus huius probationis transferetur in aduerſarium, ita poſt Paul.de Caſt.tradit Franc. Marc.deciſ. 74. num. 5. & eſt notandum.

99 An autem audiatur † minor ſine refectione expenſarum,dubitari poſſet,& quidem Bal. in l.in minorum,in fine.C.in quib.cauſ.reſt.in integ. non eſt nec.videtur dicere quòd ſic.Ego dixi plene ſup. in q. an aduerſus primum,vel ſecundum decretum.

100 De ijs etiam qui excommunicātur † propter contumaciam ſoluendi debita eorum,vide Fran.Marc. deciſ.814.

Digitized by Google

Articulus VIII.

101 AD Doctauum, † An ſcilicet minor reſtituatur aduerſus annotationem bonorũ, ſiue vt hodie dicimus bannum?

Præmitto in primis, quòd id, quod dicebatur olim an
102 notatio bonorum, hodie dicitur † bannum in contumaciam: ſecundum Bal. in l. abſentem, num. 2. C. de accuſ. & dicit quod doctores dicunt hodie non eſt in vſu, ſed loco eius bannum ſubintrauit, refert & ſequitur Natt. cõſil. 540. n. 19. & conſ. 545. num: 5.

Præmitto ſecundo (ne quæſtio videatur ſuperflua)
103 † quod ſententia banni lata in minoris contumaciam non eſt nulla, ex eo quia curator non interuenit, ſed valet, & tenet, quia in hac ficta confeſsione minoris non eſt neceſſaria curatoris authoritas vt late, & egregie defendit Natt. in cõſ. 540. 541. & 542. per totum. Vbi plus quam decem fundamentis principalibus hoc probat, ſcilicet, quod minor ſicut maior poteſt condemnari in
104 contumacia, † vbi conuictus, & confeſſus habetur contumax, ex forma ſtatuti, & ad idem Franc. Marc. deciſio. 793. poſt Bal. in l. cum minores. C. ſi adu. rem iud. & Alber. ibi & Arct. in tract. maleſ. ſuper verbo, quod iudex commiſit bannum, & latius per Carrer. in ſuo tracta. de homic. in §. circa, el 3. num. 10. & 11.

Concluſio autem breuiter eſt quod ſic. Bald. in l. 1. in fine, C. de requiren. reis, & ibi Cyn. vt in marg. notatur, Bald. in capit. ſi ex cauſa, § nunc videndum, ff. de minor. & Nellus in princ. ſui tractatus, & Natt. in conſ. 451. n. 6. Qui quidem loquuntur de reſtitutione maiorum ex clauſula generali, aduerſus bãnum, inſ. eo. prætextu, vel quod ignorauerint ſe citatos, vel quòd fuerint legitimo impedimento impediti, videlicet infirmitatis, captiuitatis, & ſimilium.

105 Ego breuiter puto † veriſsimam conc. tam in maiorib. quam in minoribus, quando adeſt hæc, vel alia iuſta cauſa excuſationis, quare non comparuerint; Sed quando non adeſt iuſta cauſa, etiam in minorib. videtur contrarium dicendum, quia cauſa defraudandi fiſcum probationib. ſuis creduntur non comparere ij, qui ſic citantur, & permittunt ſe condemnari, & comparere peſtmodum volunt, quando defecerunt fiſci probationes, & propterea in terris eccleſiæ adeſt diſpoſitio Papalis, quod niſi intra ſex menſes a die condemnationis in contumaciam comparuerit ipſe reus, non poſsit amplius admitti ad defenſiones, & hoc ita in minoribus quam in maioribus practicatur, quicqoid tamen ſit; de iure communi puto verius, quod ſi non probatur minor fuiſſe in dolo vero, debeat reſtitui ad defenſiones ſuas faciẽdas, non obſtante contumacia, per ea quæ dixi ſupra art. pręced. quę multo magis procedere debent in caſu iſto, vbi maius verſatur periculum, ll. vulg.

Articulus IX.

106 AD nonum, An ſcilicet † minor reſtituatur aduerſus moram?

Diſtingue duas inſpectiones.

107 Prima eſt, † an minor reſtituatur aduerſus moram ab aduerſario commiſſam ad conſequẽdas vſuras, quas amiſit, eo quia illum amiſsio interpellat, &

Videtur quod non, per text. ſing. in l. cum quidam, §. ſi pupillo, ff. de vſuris.

In contrarium eſt tex. in l. 3. C. in quib. cauſ. reſt. non eſt neceſſ.

108 Ego dico ſic: Aut loquimur † quando aduerſarius minoris non fuit in mora ſoluẽdi, i. quia etiam ſi fuiſſet interpellatus, non potuiſſet tamen ſoluere, quia non aderat in loc qui reciperet, vel alius eius nomine, & tunc quamuis minor lucrum amittat, tamen non reſtituitur ad illud, d. l. cum quidam, § ſi pupillo, & ibi redditur ratio, de qua dicam infra in illo artic. an aduerſus non petitas vſuras minor reſtituatur.

109 Aut loquimur quando aduerſarius † minoris fuit in mora, & tunc etiam ſi a minore non interpelletur, fauore tamen minoris tenetur ad vſuras, ſed non ope reſtitutionis, quia non eſt neceſſaria hoc caſu, ſed ipſo iure minor illas conſequitur, vt d. l. 3. C. in quib. cauſ. & ibi doc. & in ſpecie Iacob. de S. Georg.

110 Secunda inſpectio eſt, an minor † reſtituatur aduerſus moram a ſe commiſſam in non ſoluendo, &

111 Videtur, quòd vbi purgatio moræ † non habet locũ ad fauorem minoris, ibi nec reſtitutio in integrum habere poſsit, ſic enim argumentatur Mar. Anguſ. conſ. 1. n. 22. allegans gl. in l. magnam, C. de contr. ſtip.

In contrarium ſimpliciter tenent Bal. conſ. 180. libr. 4. & Alex. conſ. 141. num. 10. lib. 5

Pro concordia ex communi intentione aliorum ſic dici poteſt.

Aut minor eſt in dolo, & non reſtituitur per l. ſi ex cauſa, §. in commiſſum, ibi. ſi non dolo, ff. de minor.

Aut non eſt in dolo, ſed culpa & negligentia tantum, aut non poteſt habere regreſſum contra curatorem, & ei ſuccurrendum eſt.

Aut habere poteſt, & tunc ſecus; ita Alb. in l. fin. num. 4. C. in quib. cau. reſtit. non eſt nec. & in l. mora, nu. 33. ff. de appel. Cyn. in l. in minorum, nu. 21. C. in quib. cau. reſt. non eſt nec. & Io. Fab. in d. l. in minorum, in fi.

Et pro hoc vltimo adducunt l. qui ſolidum. §. etiam, ff. de leg. 2.

Sed in hoc vltimo ego non conſentio præfatis doctoribus, l. vnic. C. etiam ſi tut. vel cur. & reperio quod ſic etiam tenet Alex. conſ. 141. num. 11. verſ. & ſi etiam dici poſsit, lib. 5.

Declara tamen prædicta ſecundum Rebuff. de reſtit.
112 in integ. artic. 1. gloſ. 2. nu. 3. vt non dicatur reſtitui † minor aduerſus moram quam commiſit, ſed aduerſus ſententiam, allegans Ruyn. conſ. 119. col. 4. n. 15. lib. 5.

Articulus X.

113 AD decimum, An ſcilicet † minor reſtituatur aduerſus pœnam quamlibet conuentionalem, in quam incidit propter non ſeruatum pactum.

Videtur quod non, quia non debet ſuccurri minori
114 vbi fidem frangit, † ne prætor ſit author violationis fidei, qui alibi dicit pacta ſeruabo, vt l. 1. ff. de pact.

In contrarium eſt communis omnium ſententia, Bal. in l. 1. num. 2. C. de ſponſal. gloſ. & Bald. in l. 3. in ver. dũ agit, §. non ſolum. ff. de minor. Zabarell. conſ. 148. n. 3.

Et facit pro hoc arguendo a reſtitutione maiorum ad reſtitutionem minorum, l. cum filius, §. in hac, iuncta gl. ibi in ver. & ignoſcet, ff. de verb. obl. arguendo ab abſentia ad minorem ætatem, & ita tenendum eſt.

Ad contrarium reſp. quod minor non vult reſtitui ad hoc vt pactum non ſeruet, ſed vt non puniatur propter non ſeruatum pactum, & ſic vt liceat ei hodie ſeruare pactum & implere promiſſa, abſq. commiſsione pęnæ.

115 An autem ſuccurratur minori † regulariter ipſo iure, vel ope reſtitutionis hoc caſu, & dic, quòd regulariter, non ipſo iure, ſed ope reſtitutionis. Bal. in l. 1. num. 2. C. de ſponſ.

116 Neque mouet quod in pœnis legalibus ſit tutus ipſo iure minor, vt l. fin. C. ſi adu. del. & l. 1. C. in quib. cauſ. reſt. non eſt nec. Quia magis poteſt excuſari a pęna legali minor quam ignorat regulariter, quam a pœna conuentionali, cuius ignorantiam non poteſt probabiliter allegare.

Digitized by Google

217 Limita tamen, vt non procedat† quando in contractu adeſt clauſula rato manente pacto, nam tunc propter hanc clauſulam dicitur minor ipſo iure læſus,& licet non ſit ipſo iure tutus,tamen reſtituēdus venit abſq. probatione læſionis,vt dicit Curt.in l.cum proponas, n. 3.C.de tranſact.& dicit ita notare per illum text. quoſdam Mod.Peruſinos,& eſſe perpetuo notandum.

SVMMARIVM.

1 *Dolus verus,& præſumptus quid ſint, & in quo differant.*

2 *Dolus verus eſt ille,qui ex præſumptione neceſſaria reſultat,& probatur.*

3 *Dolus præſumptus eſt ille,qui ex probabili & veriſimili non tamen neceſſaria coniectura colligitur.*

4 *Doli veri exemplum in furto,iniuria,adulterio, homicidio,conſulto commiſſo,& ſimilibus.*
Dolus verus in ſumma eſt,quando non poteſt aliter eſſe,niſi quod delictum ſit ex animo factum,& num.7.

5 *Doli præſumpti exempla in culpa lata, & negligentia, ſiue ignorantia ſupina.*

6 *Depoſitum relictum noctu in via, dicitur cum dolo præſumpto relictum.*

7 *Dolus præſumptus in ſumma eſt quādo poteſt eſſe,quod minor non ex animo delictum admiſerit, & patrauerit.*

8 *Dolus verus etiam culpa latiſſima dicitur.*

9 *Dolus vero præſumptus dicitur culpa latior,ſecundum doctores,teſte Natta.*

10 *Dolus præſumptus dicitur ſecundum eum, quando aliquid omittitur fieri abſque iuſta cauſa.*

11 *Minor an reſtituatur aduerſus dolum verum.*

12 *Veritatem negare,ſeu mendacium dicere, non videtur poſſe eſſe ſine dolo vero.*
Aduerſus mendacium minor reſtituitur, & num.19. 20.& 21.

13 *Dolus delictum eſt.*

14 *Dolus vbi eſt, ibi delictum adeſſe neceſſe eſt, & quod malitia ætatem ſuperet.*

15 *Ex dolo,& malitia propria nemo a lege præmium conſequi debet.*
Declaratio l.ſi ex cauſa.§.nunc videndum. verſ.ſed ſi cum.ff.de minor.& num.16.

16 *Maluit,verbum ſtat electiue.*

17 *Veritatem negare non eſt delictum punibile de iure ciuili.*

18 *Mendacium de iure diuino eſt prohibitum in præceptis ſecundæ tabulæ.*
Mentiens occidit animam.

19 *Minor quando reſtituitur aduerſus mendacium, non reſtituitur ad lucrum captandum, immo datur contra eum actio de dolo quando lucratus eſt.*

20 *Minor quando reſtituitur aduerſus mendacium, non reſtituitur aduerſus pœnam, ſed aduerſus augumentum pœnæ de iuris ciuilis rigore conſtitutum.*

21 *Minor quando reſtituitur, aduerſus mendacium reſtituitur, quia ſi non reſtitueretur,perſiſteret in negatione veritatis,& ſic in malo priori.*

22 *An minor reſtituatur aduerſus dolum verum,quando cum dolo eius mixtus eſſet dolus aduerſarij, cum eo caſu dolus cum dolo compenſetur.*

23 *Minor an reſtituatur aduerſus dolum verum, quando in omittendo conſiſtit.*
Dolus verus vix poteſt conſiderari in ijs quæ in omittendo conſiſtunt quo ad ipſos minores, quia præſumitur ignorare ius.

24 *Minor quando fuit citatus perſonaliter, & noluit comparere, tamen aduerſus hanc contumaciam reſtituitur.*

25 *Minor an reſtituatur aduerſus dolum præſumptum de præterito.*
Declaratio l.ſi ex cauſa.§.ſi in commiſſum.ff.de mino.

26 *Minori minuitur pœna,quando venit imponenda ex dolo præſumpto de præterito.*

27 *Minor an reſtituatur aduerſus dolum præſumptum de futuro.*

28 *Quid quando iſte dolus non affert minori damnum de præſenti.*

29 *Prætor non debet dare manifeſtam occaſionem delinquendi.*

30 *Quid quando iſte dolus de futuro afferret damnum minori de præſenti.*
Argumentum ab abſentia ad ætatem.
Declaratio l.1.§.accuſationem.ff.ad Turpil.in fi. iuncta l.qui deſtituit.ff.eod.

31 *Minor proſequens tantum vindictam, & pœnam non reſtituitur.*

32 *Declaratio l.ſepulchri violati actio.ff. de ſepul.vio.*

QVAESTIO LXXXIII.

De reſtitutione in integrum aduerſus dolum proprium.

SIcut difficulter reſtituitur minor aduerſus delicta, vt ſupra proxime viſum fuit, ita quoque non de facili reſtituitur vbi doloſe aliquid fecit,vel facere omiſit,quia dolus quam maxime delicto proximus eſt.

Et ideo, viſo de caſibus in quibus minor reſtituitur vel non reſtituitur aduerſus delicta, vidēdum nunc eſt, an & quando aduerſus dolum reſtituatur.

Quod quinq. hiſce articulis explicari poteſt.

Primo loco præmiſsi,quid ſint,& in quo differant dolus verus,& præſumptus.

Secundo, An minor reſtituatur aduerſus dolum verum.

Tertio,quid ſi in omittendo dolus iſte conſiſtat.

Quarto, An minor reſtituatur aduerſus dolum præſumptum de præterito.

Quinto,An aduerſus dolum præſumptum de futuro.

Articulus I.

1 AD primum, Quid ſcilicet ſint,† & in quo differāt dolus verus,& dolus præſumptus?

De hoc ſcribunt pauca quædam Bart.in l.1. §.nunciatio,num.204.ff.de ope.no.nunc.Alex.conſ.103.nu.13. lib.1.ſed non exacte hoc declarant, nec exemplificant.

Ex illorum tamen intentione ita dici poteſt; Quòd
2 dolus verus † eſt ille,qui ex præſumptione neceſſaria re-
3 ſultat,& probatur, † Præſumptus vero,qui ex probabili coniectura,& præſumptione colligitur.

4 Exemplum doli veri erit in delicto furti,iniuriarum, adulterij, homicidij non inconſulto, ſed præmeditate commiſsi,& huiuſmodi,in quibus neceſſe eſt delinquentem ita feciſſe,quia ita facere voluit, & non poteſt aliter eſſe,niſi contrarium manifeſtiſsime probetur.Cuius rei caſum videre potes in l.1.C.de interd.mat. & l.fi.ff. de rit.nupt.& per Rom.in conſ.406.col.1.nu.1.& Crauet.conſ.35.num.12.

Exem-

5 Exemplum vero doli † præſumpti erit, in omnibus
delictis admiſsis ex culpa lata, i. negligentia ſupina, &
quæ in alijs regulariter non reperiretur; verbi gratia, ſi
6 quis rem apud † ſe depoſitam relinquat noctu in via,
vel etiam die, in loco tamen, vnde homines infiniti trã-
ſeant, vel ſi quis non ſolueret, vel non reſtitueret id, qđ
ſciret ſe debere, vel ſuum non eſſe. Hiſce enim caſibus
etiam ſi facillime credi poſsit, & debeat, quod delinquẽs
ex animo ita fecerit, tñ quia poteſt aliter eſſe neq. neceſ
ſario contingit ita eſſe, dicitur præſumptus, & non verus
dolus. Quando igitur non poteſt aliter eſſe, niſi quod
7 ex animo deliberato, & ſcienter, & prudenter † aliquid
minor patrauerit, dicitur dolus verus, quando vero po-
teſt aliter eſſe dicitur præſumptus. Et ita ſenſit etiam cla
re Natta in conſ. 12. num. 2. lib. 1. vbi dolum verum vo-
8 cat † culpam latiſsimam, dolum autem præſumptum
9 culpam † latiorem, & ita dicit appellari a doctoribus, &
10 ſubdit, quod dolus † præſumptus dicitur, quando ali-
quid omittitur fieri abſque iuſta cauſa, per l. dolus, & l.
ſi procuratorem. ff. de dolo, cum concor. per eum. nu. 5.
ſed declarationem, quam ſupra retuli, vt ſecuriorem re-
tine. Quo præmiſſo.

Articulus II.

11 AD ſecundum, An ſcilicet minor † reſtituatur ad-
uerſus dolum verum?
Videtur quòd ſic.
12 Quia negari non poteſt, quin negare † veritatẽ ſit eſ-
ſe in dolo vero, quando ſcienter fit. Sed minor reſtitui-
tur aduerſus mendacium a ſe etiam ſcienter dictum, vt
eſt expreſſum in l. ſi ex cauſa. §. nunc videndum, verſic.
ſed ſi cum, ff. de minor. & dixi ſupra ex communi, quę.
12. art. 4. ergo &c.
Sed contra eſt veritas, prout omnes vbique affirmãt,
Bart. in l. auxilium, num. 1. ff. de minor. & idem in l. 1. §.
nunciatio, num. 32. ff. de oper. nou. nunc. & ibi Iaſ. num.
11. vbi de communi. & Crot. numer. 84. Bartol. in l. ſi
ex cauſa, §. nunc videndum, in fine, & in tractatu de te-
ſtibus, num. 108. Alberic. in l. vbi exigitur. numero ter-
tio. ff. de edendo, & Iaſo. in l. 1. §. edicto, ff. eodem. Io-
an. de Platea in §. ſi quis agens, numer. ſecundo. Inſtit.
de action. Corneus in conſil. 242. libro primo, Iacob. de
Sancto Georgio in l. de ætate, numer. 2. ff. de in integr.
reſtitut. Alciat. in l. magna, num. 5. de verbor. ſignificat.
Natta in l. hac conſultiſsima, §. ex imperfecto, num. 22.
C. de teſtam. & in conſ. 16. num. 19. lib. 1. & Pariſ. conſ.
94. num. 9. & nu. 42. lib. 1.
Tex. eſt clarus in l. 2. & 3. C. ſi mino. ſe maio. dixe. &
in l. in cauſæ, §. nunc videndum, & in §. ſi commiſſum.
verſ. quod erit. ff. de min. & l. 1. C. ſi aduerſ. del.
13 Ratio autem eſt, quia dolus † eſt delictum. l. 1. §. nunc
tractemus, ff. de tut. & ration. diſtr. Ergo &c.
14 Item, quia vbi eſt dolus, † ibi neceſſe eſt quod mali-
tia ætatem ſuperet, ergo &c. l. 3. C. ſi min. ſi maio. & c. c.
2. de deſp. impub. cum ſim.
15 Item, quia alias quis ex dolo, & † malitia propria au-
xilium a lege, & præmium conſequeretur, contra ll. vul-
gares, demum, quia deceptis non decipientibus iura ſub
ueniunt &c.
Ad contrarium videtur difficilis reſponſio. Et refert
Bald. in dicta l. prima. §. nunciatio, quod Bartolus mo-
uet hoc dubium cuidam ſcholari in examine, & quòd
opus fuit, vt ipſe reſponderet pro eo. & quòd dicit, qđ
minor ibi negauit veritatem ignoranter, non autem
ſcienter.
Sed hęc reſponſio fuit fugitiua, vt ipſemet Bald. &
Iaſ. ibi fatentur, & bene propter verbum illud maluit,
16 de quo ibi, quod ſtat electiue, † & conſequenter data co
gnitione prævia vtriuſque idest veri & falſi.
Secundo igitur reſpon. Bald. præalleg. quod negare
17 veritatem non eſt delictum punibile † de iure ciuili, per
l. eum qui, in prin. ff. de iniur. & idem Iaſ. quaſi exor-
nans ſolutionem ſuam approbat Iaſ. in dict. §. nuncia-
tio, num. 11.
Sed aduertendum eſt, quod etiam ſi non eſſet delictũ
alio iure quam ciuili, tamen non debet reſtitui, quia non
fragilitate ætatis, ſed malitia propria deceptus eſt.
Vel dic etiam, quod prohibitum eſt de iure diui-
18 no quoque mendacium, † vt in præceptis ſecundæ ta-
bulæ ſecundum Ruyn. in d. §. nunciatio. numer. ducen-
teſimodecimoprimo. & legitur in canon. Si quis ad te
confugerit, 22. quæſtio. ſecunda, quod qui mentitur oc-
cidit animam.
Tertio ſol. Bald. præall. quia minor (inquit) non ha-
bet legitimam perſonam negandi, vel confitendi: ergo
&c. Sed aduerte, quia ſi hoc eſſet, non indigeret minor
reſtitutione, ſed tutus eſſet ipſo iure in caſu iſto.
19 Vnde ego dupliciter ſolui poſſe puto † ſic. Primo cũ
Ruyn. in dicto §. nunciatio. nu. 211. Quod quando mi-
nor dicit mendacium non reſtituitur ad lucrum captan
dum, immo datur contra eum actio de dolo, ſi lucratus
eſſet, vt l. eleganter. §. ſi. ff. de dol. Si vero gratia damni
vitandi, ſecus, vt d. §. nunc videndum, quæ reſponſio ſa-
tis bona videtur.
Vel cum eodem Ruyno, quod in d. §. nunc videndũ,
non reſtituitur contra pœnam primordialem, ſed con-
20 tra † augmentum pęnæ, & ſic pœnam accidentalem, de
iuris ciuilis rigore conſtitutum, quod non eſt abſurdum,
per ſimile, in l. certi condictio, in fine ſecundæ gloſſæ
ff. ſi cert. petat.
21 Vel quod ex eo reſtituitur minor aduerſus † menda-
cium dolo dictum, quia ſi in eo perſiſteretur, & non re-
ſtitueretur, perſiſteretur in negatione veritatis, & ſic in
malo peiori, ſecus in alijs delictis, quia reſtitutione eui
tatur pęna, & delictum remanet impunitum, quod eſt
contra bonum publicum, ſed non quod veritas locum
habeat.
Concluſio ergo ſit, quod minor non reſtituitur aduer
ſus dolum verum.
22 Limitaturque, vt non procedat, † ſi cum dolo mino-
ris mixtus eſſet dolus aduerſarij, quia tunc facta cõpara
tione doli cum dolo, reſtituitur ac ſi a nemine dolus ad
miſſus fuiſſet. Ita Pet. Cyn. & alii communiter in l. ſi al-
terius, quam plerique legunt cum l. 1. C. ſi min. ſe maior.
dix. per illa iura.

Articulus III.

AD tertium, An minor reſtituatur aduerſus dolum
23 verum, quando in † omittendo conſiſtit?
Videtur quòd non.
Prout tenuit Bal. in l. pupillorum. nume. 5. C. de repu
dia. hæred. Per tex. in l. ſi ex cauſa. §. ſi in commiſſum. ff.
de minorib. verſ. quod erit &c.
In contrarium tenet Alber. in d. l. ſi ex cauſa. §. nunc
videndum. num. 3. ff. eod.
Per l. primam, §. fin. ff. eod. in princip. & confirmatur
per l. vbi, in princ. ff. eodem. de edendo quæ alias aufer-
ret omnem ſpecialitatem dictæ l. finalis.
Et facit ratio, quia minor reſtituitur contra menda-
cium a ſe dictum, vt ſupra dictum eſt, & ſic in omitten-
da veritate, & confirmatur per ea quæ diximus ſupra
de reſtitutione minoris aduerſus delictum omiſsionis.
Ego puto diſtinguendum iuxta ea quæ tetigi 5. artic.
præceden. Quod ſi minor tractet de lucro captando
non audiatur, ſi vero de damno vitando ſecus; Quia in
delictis omiſsionis non præſumitur minor eſſe in dolo,

Digitized by Google

præſumitur enim ignorare ius,& præcepta eius, & conſequenter non poterit dari caſus, quòd dolus verus dicatur admiſſus a minore, quando in omittendo conſiſtit, quia ſi non probatur quod ſcienter, & malitioſe fecerit, prout non præſumitur, niſi probetur, non dicetur probatus in eo dolus verus,& ſic potius ex defectu probationis hoc accidere dicetur, quam ex defectu iuris, ſicut accidit in l.duo Titij.ff.de teſta.tut.

Et ex hoc contraria conciliata remanent.

24 Et ex hoc infertur, quod ſi minor † citatus fuit perſonaliter,& noluit comparere, tamen aduerſus huiuſmodi contumaciam etiam veram reſtituitur, & ſimiliter quando minor negauit veritatem in iudicio, quia reſtituitur, vt dicit Bald.in l.minorum. ff. de minor. & poſt eum Natta in conſ.17.num.5.verſ.plus &c.per d.l.ſi ex cauſa.§.nunc videndum.

Et ſubdit ibi, quod dolus velatus dicitur ille qui committitur ſimulando, vel diſſimulando, l.ea quæ.§. final. ff.de contrahenda emptio.& hæc confirmant clare præcedentem concluſionem.

Articulus IIII.

25 AD quartū, An ſcilicet minor † reſtituatur aduerſus dolum præſumptum de præterito?

Et quia nullus adeſt ſcrupulus, breuiter conclude q͛ ſic, prout doctores vbique admitunt communiter. Bar. in d.l.auxilium.num.1.ff.de minor. & in l. 1. §. nunciatio.num.32.ff.de operis noui nunciat. & in l.ſi ex cauſa. §.nunc videndum. in fine.ff.eo.Gl.in l.vbi.in prin.ff.de edendo,& ibi Angel.num.ſecundo,& Aleſan. num. 3. Gloſſ.in l.non poteſt videri. de regulis iur. Alber. in l. 1.§.eos qui.ff.de eden.Paul.de Caſtro in l.ſi alterius. in fin.C.ſi minor ſe maior.dixe. Iaſo. in l. 1. §.editio.ff.de eden. Ruin.in d.l.1.§.nunciatio.numer.215.& Crot.ibi num.86.Natta in dicto §.ex imperfecto. num.22.C.de teſta.Abba.in cap.1.num.9. de dolo & contuma. Dec. in l.contractus.num.44.ff.de reg.iur.Io. de Platea in §. ſi quis agens.num.2.Inſtitut.de actio. Iacob. de Sancto Georgio in l.de ætate.in fin.ff.de interrogat. actio. Iacob.idem in l.1.numer.2. C.ſi aduerſ.deli.Ioan. Fab.in l.1.C.ſi aduer.delic.Ant.de Butr.in cap.auditis, nume. 28.ante finem,de reſt.in integ.Cuman.in l.1. §. fin. nu. 4.quod fal.tuto.&c.ita quoq. loquitur Fulg. in l.minor, ff.de minorib.& in l.ex cauſa.§.nunc videndum. in fin. ff.eo.& idem in §.nunc videndū, Bar.in tract. de teſt.n. 108.Pedem.deciſ.87.in prin.Affl.dec.370.nu. 5.

Per l.1.§.fi.ff.de eden.& per l.minor etiam. ff.de minor.& per l.ſi ex cauſa.§.ſi in commiſſum. ff.de minor. & licet Crot.dicat, quod tu conſideres quomodo poſsit induci ille tex. Tamē facilis videtur inductio, ibi in ver. quod eſt, vbi dicitur, quod minor non reſtituitur aduerſus pœnam commiſsi vectigalis, ſi dolo facit, & in caſu præcedenti dicitur, quod reſtituitur; Neceſſe igitur eſt, quod in caſu ſequenti loquatur tex.in dolo vero, ergo in præcedente etiam ſi dolus præſumptus adſit.

26 Et pro hoc etiam facit, quia in minore † minuenda eſt pęna quæ venit imponenda ex præſumptione doli de præterito. Et per Tiraq.de pœn.cau.15.num.1.& 2. vbi recte concor.& dixi etiam ſup.q.80.

Articulus V.

27 AD quintum, An ſcilicet † minor reſtituatur aduerſus dolum præſumptum de futuro.

Diſtingue duos caſus,

28 Primus eſt, quando iſte † dolus non affert minori dānum de præſenti, & hoc caſu abſque ſcrupulo concludе, quod non reſtituitur minor. Bar.in l.auxilium. nu.2. ff.de minor.& in l.1.§.nunciatio.nu.32.ff.de oper.noui nunc.& in d.l.ex cauſa.§.nunc videndum.in fi. ff.de minorib.& Paul.de Caſt.in l.1.§.editiones.nu. 10. ff.de eden.Alber.in l.1.§.eos qui.ff.eo.& in l.vbi exigitur. nu. 3.ff.eod.& ibi Iaſ.& idem Iaſ.in d.§. nunciatio. nu.21. & Crot.ibi nu.87.Natta in d.§.ex imperfecto.num.22. Dec.in d.l.contractus.nu.44.de reg.iur. Iacob. de Sancto Georg.præall.l.1.nume.2.C.ſi aduer.del.Mar. Soc. de reſt.nu.117.Pedem.deciſ.87.in prin.

Moti per d.l.auxilium.ff.de mino.

Et ratio eſt, quia alias prætor dum reſtitueret manife-
29 ſtam delinquendi † materiam daret.contra l.conuenire. C.de pact.dotal.cum ſi.per Iaſo.Ruyn. & Crot.in d.§. nunciatio.

30 Secundus caſus eſt, † quando iſte dolus præſumptus in futurum affert damnum minori de præſenti, niſi ipſe reſtituatur,& hoc caſu quoque.

Videtur quod non reſtituatur.

Per l.ſepulchri violati ratio. ff. de ſepul. viol. vbi eſt tex.notab.arguendo ab abſentia ad ætatem.

In contrarium eſt communis opinio Bar.in d.§. nunciatio.num.34.in fine,& ibi Iaſon num.11.in 1. lect.& Zaſ.num.13.Iacob.de Sancto Georgio in l.1.numer.3. C.ſi aduerſ.delict.Alex.conſ.103.num.2.lib.1. dum allegat l.1.§.accuſationem.in fi.ff.ad Turpil.

Text.eſt in dict.l.1.§.accuſationem. coniuncta l. qui deſtituit.ff.eod.

Sed quantum ad hunc tex.aduertēdum eſt, quod ibi non reſtituitur minor, vt poſsit iterum accuſare,& ſi ſemel deſtitit & ſic de futuro, ſed quod non dicatur incidiſſe in ſenatuſconſultum, quia ſine auctoritate prætoris deſtitit ab accuſatione,& ſic contra dolum de pręterito,& ita intelligit gl.ibi,& etiam Bar. qui contrarium tenuit in d.§.accuſationem, quantum ad intellectum illius tex.& Iaſon dict.§.nunciat.num.11.in addit.

Ego puto ſuſtineri poſſe communem concluſionem, per tex.in l.ſi cui.§.eiſdem.ff.de accuſat.vbi videtur tex. expreſſus pro hoc arguendo ab ignorantia ad minorē ætatem, quod quidem argumentum optime procedit, cum reſtitutio ex capite ignorantiæ ſit magis ſubſidiaria, quam reſtitutio ex defectu ætatis, vt ſupra pluries oſtenſum eſt,& in ſpecie in q.8.art.9.

Ad contrarium nititur reſpon. Ruin. in d.§.nunciatio.nu.235.& ſatis laborat.

31 Ego autem puto, quod reſolutio † pendeat ab hoc, an ratio ſit, quia vindictam tantum proſequitur, & non ius ſuum, an vero, quia non debet dari materia delinquendi, vt dicebat Iaſ.

Si prima ratio eſt, ratio illius tex. ſolutio p̄ ſe patet. q̄a minor nunquam reſtituitur ad ſimplicem odioſam proſecutionem pœnæ. Si vero ſecunda, de qua per Iaſ.dubi-
32 tabilius eſt contrarium. Sed mihi placet † prima, quia tex.in dicta l.ſi pulchri.aperte reddit rationem iſtam, quia ſcilicet non ius ſuum, ſed vindictam & necem alterius ille abſens proſequi velit.

S V M M A R I V M.

1 *Minoribus vel maiorib. an ſuccurratur aduerſus non ſeruatum pactum, vel conuentionem ex parte eorum.*
2 *Quid in minoribus.*
3 *Quid ſi minor dolo fecerit.*
4 *Quid in maioribus ex iuxta cauſa impeditis?*
6 *Reſtitutio in integrum an detur aduerſus non impletā conditionem ex parte ſua.*
7 *Quid in maioribus.*
8 *Quid ſi ſimus in aliqua conditione appoſita a lege, vel ſtatuto alicui lucro, vel emolumento.*

9 Dolis.

Digitized by Google

9 *Dotis lucrum an maritus conſequetur ope reſtitutionis, vbi illud amiſit, quia non traduxit vxorem ad domum ſuam infra annum, prout ſtatuto cauebatur, & hoc propter iuſtum impedimentum.*
10 *Quid ſi ſumus in conditione dependente ab ipſo ſtipulatore.*
12 *In contractibus ſtrictior, & rigoroſior interpretatio fit, quàm in teſtamentis.*
13 *Maior in contractibus quandoque reſtituitur.*
14 *Declaratio ad l. diem. ff. de verb. oblig.*
15 *Quid ſi ſimus in teſtamentis, & vltimis voluntatibus.*
16 *Legatum factum pro quot annis in Italia eſſet, vel ſi in alia eſſet, ſi legatarius impeditus ſit in Italia eſſe, an recuperari aliquo auxilio poſſit? & 17. late diſtinguitur caſus.*
18 *Quid ſi conditio appoſita eſt gratia hæredis, & numer. ſequen.*
23 *Declaratio l. quæ ſub conditione. §. quoties. ff. de condit. & demonſt.*
24 *Quid ſi conditio appoſita eſt gratia legatarij.*
25 *Quid ſi appoſita eſt ad gratiam vtriuſque.*
26 *Declaratio l. pater Seuerinam. ff. de cond. & dem.*
27 *Quid ſi appoſita eſt ad gratiam neutrius.*
28 *Et an his caſibus ſuccurratur ipſo iure, vel ope reſtitutionis.*
30 *Actio doli contra impedientem vbi datur, ſi ille non ſit ſoluendo, datur reſtitutio in ſubſidium.*
31 *Reſtitutio an detur aduerſus non perfectum opus, fieri promiſſum.*
32 *Et an ſuccurratur ipſo iure.*
33 *Quid in minore.*
34 *Quid in alijs impedimentis.*
35 *Et an ipſo iure, vel ope reſtitutionis.*
36 *Et an ſemper ſuccurratur.*
37 *Seruire qui promiſit, & impeditus fuit, an reſtituatur.*
38 *Reſtitutio an detur aduerſus non comparitionem a ſe factam ad pugnandum ſecundum conuentionem cum hoſte factam.*
39 *Duellum iure optimo ſublatum eſt a Concilio Tridentino.*
40 *Quid ſi prouocatus prouocari ab initio non poterat.*
41 *Quid ſi prouocari poterat, ſed poſtea impedimentum ſuperuenit, diſtinguitur vſque ad num. 46.*
46 *Reſtitutio aduerſus non factum, ſeu perfectum opus ad quid detur.*
48 *Declaratio Gloſſæ in l. ſi eum militibus. ff. ex quibus cauſ. maior.*
49 *Reſtitutio an detur aduerſus diſtractionem pignoris.*
52 *An aduerſus diſtractionem pignoris legalis.*
53 *An pignoris prætorij.*
54 *An pignoris conuentionalis? diſtinguitur.*
55 *Quid in caſu quo non fuit appoſitum pactum a partibus, intra quantum tempus poſſet pignus a creditore diſtrahi.*
58 *Quid ſi pignus per ſubhaſtationem venditum fuiſſet.*
60 *Quid in caſu quo fuit appoſitum pactum a partibus.*
61 *Authoris opinio circa hoc.*
62 *Reſtitutio in integrum datur aduerſus præſcriptionem conuentionalem ex magis communi opinione, etiam ob impedimentum ignorantiæ.*

QVAESTIO LXXXIII.

Incipit de reſtitutione in integrum aduerſus diſtractus. Et in primis aduerſus non implementum ex parte ſua, & commiſſam propterea ſtipulationem, pœnamve incurſam.

EOdem modo, quo obligationes contractæ in damnum, & diſpendium minorum, vel maiorũ per auxilium reſtitutionis in integrum diſſoluuntur, vt viſum eſt ſupra. Ita & obligationes in diſpendium eorum diſſolutæ beneficio eodem reſtitutionis reſtaurantur, prout nunc agendum ſupereſt. Ideoque de reſtitutione in integrum aduerſus diſtractus incipiendum eſt.

Et in primis de ea aduerſus non impletam conuentionem ex parte ſua, propter quod incidit quis in damnum diſſolutionis obligationis, & quandoque etiam in pœnam conuentionalem incurrit.

Circa quam quæſtionem hæc pauca explanare ſufficiet.

Primò, an ſuccurratur minori aduerſus non ſeruatum pactum, & conuentionem, & an etiam maiori.

Secundò an aduerſus non impletam conditionem.

Tertiò, an aduerſus non expletum, & perfectum opus ex parte ſua.

Quartò, an aduerſus non comparitionem ad pugnandum.

Quinto, an reſtitutio detur in his, & ſimilibus caſibus non ſolum, vt id quod non eſt factum fiat, pro obligatione, & contractu ſuſtinendo, ſed vt pœna etiam commiſſa euitetur.

Sextò, an vt pignoris diſtractio effugiatur.

Articulus I.

1 AD primum, An ſcilicet regulariter ſuccurratur † minoribus, vel maioribus aduerſus non ſeruatum pactum, vel conuentionem ex parte eorum, propter quod liberatus fuit ab obligatione aduerſarius eorum.

2 Et quidem quantum ad minores attinet, † concluſio breuiter eſt quod ſic, prouit cõſuluit Aymon conſ. 204. num. 13. & num. 10. Natta conſ. 269. num. 4. Paul. de Caſtr. in tract. de iure patron. in verſic. conſtruxit, Iacob. Machel. patroc. 28. num. 14. allegant Bal. in l. pupillorũ. col. 2. C. de repud. hæred. & Paul. de Caſt. in conſ. 47. in princ. lib. 2.

Et facit text. in l. 3. §. ſi hæres. & ibi Bart. ff. de minor. & alij qui adducuntur ſupra in illo articulo, an minor reſtituatur aduerſus ſpretum præceptum defuncti.

Facit etiam l. Aemilius. ff. de minor. & l. ſi ex cauſa. §. in commiſſum. ff. eod.

Limitatur ſecundũ quoſdam, niſi minor dolo feciſſet
3 † ſciens, ſcilicet & prudens ſe debere implere, & non impleſſet, ex Bald. in d. l. pupillorum, in fin. & faciunt quæ notat Paul. de Caſtro in dicto conſilio 259. numer. 8. & Aret. conſil. in 67.

4 Sed ego puto, quod limitatio † debeat intelligi in dolo vero, non in dolo præſumpto, per ea quæ diximus ſupra in præced. q. & pro dolo vero deducẽdo, non ſufficit probare, quòd minor fuerit ſciens & prudens, per text. ſing. in l. pen. C. de reſt. in integ. ibi, ignorauerunt, vel prætermiſerunt, vbi præſupponitur, quod in prætermiſſione adſit ſcientia. Et reperi poſtea, quod hoc idem in terminis tenet Iacob. Machel. præal. dict. patron. 28. num. 10. & 11.

5 Quantum vero attinet ad maiores, † poteſt dici, quod ſi iuſto impedimento detenti fuere, quominus implerent contractum ex parte eorum, dabitur eis reſtitutio,

tum

tum ex generali æquitate.l.1.ff.ex quibus cauſ.maior.cũ ll.ſequen. Tum in ſpecie per ea quæ dicam infra in ſequenti.articu.

Et in terminis proprijs hoc etiam in maioribus ex clauſula generali, tenet plenè Alexand.in conſil.45. nu. 8.lib.5.

Articulus II.

6 AD ſecundum, An ſcilicet minores,† vel maiores in integrum reſtituantur aduerſus non impletam conditionem ex parte eorum.

Et quidem quantum attinet ad minores, non reperio in indiuiduo hoc determinatum, ſed tamen ex prædictis concludendum eſt quod ſic.

Et faciunt ea quæ dicam ſtatim de reſtitutione maiorum circa hoc idem.

7 Quantum igitur attinet ad maiores, † quæſtio hæc à doctoribus non niſi leuiter in duobus duntaxat locis tangitur, vbi ſunt duo textus ponentes ſimpliciter huius dubij determinationem, videlicet in l. ſi quis ſtipulatus. ff. ex quibus cauſ.maior.& in l.ſi quis Titio. ff. eod.cũ qua idem penè decidit tex.in l. Iulianus.§.fi.ff.eod.vbi videtur etiam materia, & locus proprius huius quæſtionis.

Ego autem plenius abſoluendo illam, diſtinguo três inſpectiones principales.

8 Prima inſpectio ſit,†quando ſumus in diſpoſitione legis, ideſt in conditione appoſita in aliquo lucro, vel emolumento ab ipſo ſtatuto, vel lege.

Et in hoc caſu reperio in pulchra ſpecie facti determinatum hoc à Ruyn.conſil.199.in fin.lib.1.

9 Stante enim ſtatuto, † quod quis non lucretur dotem, vel partem eius, niſi per annũ ſteterit cum ea in domo ſua, poſtquam ad eam illã duxit, & ſic impoſita hac conditione lucro dotis, ſi maritus illam ad domum traduxerit, & ibi cum ea per annum habitauerit, ſi maritus, vt præparet domum nobilitati ſuæ & vxoris conuenientẽ, diſtulit illam ad domum traducere, propter reſtaurationem domus interim factam, an debeat ſaltem ope reſtitutionis ei ſuccurri, vt dicatur traduxiſſe ad domum, caſu quo vxor deceſſerit, antequam illam ad domum traduceret, & concludit eleganter Ruyn.quod ſic, & mihi ſatis æquum videtur per illud vulgatum, quòd mitius agitur cum lege, quàm cum homine, atqui ſi hæc conditio ab homine fuiſſet appoſita, ſuccurreretur ipſi maiori impedito, vt in dicta l.ſi quis Titio. & l.ſi quis ſtipulatus. ff.ex quibus cauſ.maior. & dicam infra in tertia inſpect, Ergo &c.

10 Secunda inſpectio eſt, † quando ſumus in contractib. videlicet, ſi quis promiſerit aliquid dare ſub conditione dependentẽ ab ipſo ſtipulatore, ſeu creditore, & ille implere non poſsit iuſto aliquo impedimento detentus, an ei ſuccurratur ad hoc vt conditio habeatur pro impleta?

Videtur quod non.

Primo, quia maior non reſtituitur aduerſus pactum, & contractum l.ſi cum militaribus, C.de reſtitutio.mili. ſed hæc conditio eſt conuentio quædam, ſub qua quis ſe obligauit &c.ergo &c.

11 Secundò, quia ſtrictior † & rigoroſior interpretatio ſit in contractibus, quàm in teſtamentis, ſed in teſtamentis non ſuccurritur impedito conditionem implere. l.in teſtamento.& l.illis libertis.ff.de cond.& dem.ergo multo minus debet ſuccurri in contractibus.

Tertio videtur caſus in l.ad diem.ff.de verbor. obligo.

Sed contra eſt tex.in dicta leg.ſi quis ſtipulatus.ff. ex quib.cauſ.maio.& omnes ibi notant pro ſingulari deciſione, & Ruyn.conſilio 199.in fine, libro primo, & conſilio 185.in fine, libro ſecundo, & ita tenendum eſt, cum habeamus caſum legis.

Ad contraria reſpon.poteſt ſic.

12 Ad primum, † quod nõ reſtituitur maior hoc caſu aduerſus conuentionem à ſe factam, ſed reſtituitur aduerſ. id quod facere debuit, & non fecit propter impedimentum neceſſarium.

Et per hoc limitant Gloſſ.& doct.in dict.l.ſi cum mi-
13 litaribus. dum dicunt, quod † in pignoris diſtrahendi conuentione non reſtituitur maior, nam hoc non procedit, quando ipſe maior propter legitimum abſentiæ impedimentum non potuit pignus luere, quia ope reſtitutionis illi ſuccurritur, vt ibi mirabiliter dicit Alber.

Et hoc eſt, quod (vt puto) voluit dicere Bald. in dicta l.ſi quis ſtipulatus, dum inquit, nota mirabilem effectum reſtitutionis in integrum in cõtractibus, in quo enim erit mirabilis ſi non deuiaret ab illa regula, quòd non datur regulariter reſtitutio contra contractum, vt prædixi. abſentiam enim eſſe per ſe iuſtiſsimam cauſam reſtitutionis in integrum, non eſt mirabile, ſed tritiſsimum. l. prima ff.eodem.ex quibus cauſis maior.

Ad ſecundum reſpond.quod in teſtamentis etiam datur hæc reſtitutio hoc caſu, iuxta ea quæ plenè declarabo ſtatim in ſeq.inſpec.vbi ſatisfaciã, d.l.in teſtamẽto, cũ ſi.

14 Ad tertium reſpon.†quod d.l.ad diem.procedit quoad pœnæ commiſsionem & incurſionẽ in ipſo iure. Non autem ille tex.denegat reſtitutionem in integrum, caſu quo non adeſt qui reciperet, & cui ſatisfiat.

Quinimo quòd hoc caſu debeat omnino ope reſtitutionis ſuccurri, videtur text.clarus in l.pecuniæ.§.primo, ff.de vſuris.& per illum textũ tenet Petr.de Vbald. Baldi frater in tracta.de quarta Canonica, capitu.ſeptimo, num.decimoquinto.

15 Tertia inſpectio, † quando ſumus in teſtamentis, & vltimis voluntatibus, & hæc eſt cæteris difficilior.

16 In qua in primis pone exemplum, ſi † alicui fuerit legatum aliquid annuum quotannis in Italia eſſet, vel ſi in Italia eſſet &c. & legatarius non potuerit in Italia eſſe propter neceſſarium impedimentum abſentiæ &c. quæritur enim hoc caſu de duobus.

Primum eſt, an ei ſuccurratur aliquo modo.

Secundus eſt an ſuccurratur ipſo iure, vel ope reſtitutionis.

17 Quoad primum. † Videtur quod nullatenus ei ſuccurratur.

Primo per l. ſi quis in teſtamento. ff. de condit. & demonſtr.

Secundo per l.illis libertis.ff.eod.

Tertio per tex.qui videtur expreſſus in l.2.C.de inſt. & ſubſtit.præſertim ibi, nec extraordinarium &c.

Sed contra eſt textus expreſſus, & caſus in terminis in l.ſi quis Titio.ff.ex quibus cauſ.maior.& in l.Iulianus.§. ſin.ff.eod.& omnes ibi notant.

Et ratio eſt, quia qui abeſt ex neceſſaria, vel probabili cauſa pro præſente fingitur, l.Seio.§.Pamphiliæ.ff. de fundo inſtru.& capit.ad audientiam.de cleric.non reſid. Roman.conſi.207.Pedem.deciſ.92.num.10.

Ad contraria reſpondetur ſic diſtinguendo. Quando-
18 que † teſtator apponit conditionẽ gratia hæredis, quandoque ipſiuſmet legatarij, vel aliter honorati. Quandoque ad fauorem vtriuſque, quandoque ad fauorem nullius, ſed ex mera eius voluntate.

19 Primo caſu, † aut intentio teſtatoris exitum habere nõ poteſt niſi omnino conditio impleatur, quia is ad cuius fauorem appoſita eſt, commodum ſẽtire, prout teſtator voluit, non poteſt, ſi non paretur conditioni, & tunc per quamuis cauſam, perſona ſtet, legatum defecit, nec conditio pro impleta habetur, ita loquitur text.in d. l.illis libertis, ſi bene illam conſideraueris ſecundum prædi-

ctam

Digitized by Google

ctam diſtinctionem. Ita quoque procedere poterit d. l. 2. C. de inſtit. & ſubſtit.

20 Et amplia hanc concluſionem huius membri, † vt procedat etiam ſi pro parte tantum hoc contigerit, arg. l. quę de tota. ff. ſi pars hære. pet. Nam tunc pro illa parte pro qua voluntas defuncti exitum non haberet, legatum deficeret. Text. eſt notab. in l. Seio. in prioc. ff. de annu. leg. Et ratio prædictorum eſt, quia deficiente ratione & cauſa finali ipſius legati, ipſum quoque legatum deficere neceſſe eſt. l. demonſtratio. §. fi. ff. de condit. & demonſt.

21 Limita tamen niſi † per meram voluntatem illius ad cuius fauorem conditio appoſita fuit, ſteterit, quominus impleretur, quia tunc pro impleta haberi debet, text. eſt in l. Mæuia. ff. de ann. lega. Et ratio eſſe poteſt, ne ſit in poteſtate ipſius honorati fraudare legatarium paratum obedire teſtatori emolumento ſuo, vt dicam etiam in tertio caſu.

22 Aut exitum habere poteſt † voluntas defuncti, & tūc ſi non ſtat per eum, cui legatum relictum, & conditio impoſita eſt, legatum non defficit, ſed conditio habetur pro impleta ipſo iure. Iſte eſt text. ad literam in l. quæ ſub conditione. §. quoties. ff. de cond. & dem.

Dices tu ſubtilis. Quomodo in dict. §. quoties. volun-

23 tas † defuncti exitum habere poſſit, etiam ſi non impleatur conditio, & in dicta l. Seio. in princ. & in dicta l. illis libertis, ſecus? Reſpond. & aduerte, quod intentio finalis teſtatoris in omnibus caſibus illarum legum fuit, vt ſi legatarius legatum conſequi volebat, omnino ſentiret aliquod incommodum, vel in opere aliquo, vel in rerum ſuarum diſpendio ad fauorem ipſius heredis, vel alterius & cæt. vt patet ex caſu illorum iurium, modo dico quod in caſu d. l. libertis. deficiente conditione, deficit etiam intentio finalis ipſius teſtatoris ex omni parte, videlicet, quod is ad cuius fauorem conditio appoſita fuit, ſentire commodum non potuit, & is qui conditione grauatus fuit incommodum non ſeotit, vt dicta l. libertis, & ideo quia in dicta l. Seio, in prin. pro parte ſentit laborem grauatus, pro parte conſequitur legatum; Vnde tex. tum myſterio inquit in finalibus verbis, cum tam labor, quàm pecunia diuiſionem recipant, ſed in d. §. quoties, licet is qui commodum ex implemento conditionis ſentire debebat, non potuerit ſentire, per ipſum tamen grauatum non ſtetit, ideſt quia pro ſua parte impleuit, & incommodum ſentit, cum ille ſeruus, qui commodum manumiſſionis ex implemento cōditionis conſequi debebat, mortuus ſit, cum damno ipſius grauati, & maiori quidē, quàm ſi illum manumiſiſſet.

24 Secundo caſu, † dico quod legatum non deficit deficiente conditione, quia conditio pro impleta habetur. Tex. eſt ſingul. in l. annua. in prin. ff. de annu. leg.

Et ratio eſt, quia conditio ſi ad merum fauorem ipſius qui eam implere debet appoſita eſt, cum fauori ſuo quilibet renunciare poſſit. l. penult. C. de pact. non mirum ſi quomodolibet non impleatur, pro impleta haberi debet, quia commodum tale legatarius acceptum ferre poteſt.

25 Tertio caſu † diſtinguo, vt in l. in teſtamento. ff. de cond. & demonſt. videlicet, quod aut ſtat per meram voluntatem eius cui legatur, & deficit penitus legatum, aut per meram voluntatem alterius ad cuius fauorem communem implenda eſt conditio, & à quo mixtura conditionis pendet, & non deficit legatum, ſed conditio pro impleta habetur, & ratio eſt, vt dixi ſupra in primo caſu, in fine primi membri, ne ſcilicet ſit in poteſtate illius tertij fraudare bonam fidem ipſius legatarij. Pro qua ratione eſt tex. notab. in l. pater Seuerinam, ff. de condit. &

26 demonſt. † ſecundum intellectum, quem ego ſoleo dare ad illum tex. videlicet, quod ex eo ibi, caſus per ſe aptus referri tam ad caſum uoluntatis, quàm impotentiæ, non refertur ad caſum voluntatis, ſed impotentiæ tantum cōtra l. cum proponas, C. de hær. inſtit. & tradita per doct. ad l. 1. ff. de vulgar. & pupill. quia aliàs eſſet in poteſtate illius Aelij Philippi nolendo nubere fraudare ſimul & teſtatorem, & legē, ideſt conſequi legatum, & non nubere Seuerinæ, vt per te videris.

Aut ſtat per caſum, & fortunam, & aliquod aliud neceſſarium impedimentum, & tunc, ſi quidem per caſum & fortunam, habemus textum clarum in d. l. in teſtamēto, vbi deciditur quod legatum deficit, ſi vero per impedimentum neceſſarium ipſius legatarij, dubitari poteſt. Ego verò pro nunc credo reſtitutionem concedendam per ea, quæ dicam ſtatim.

27 Quartò caſu, † ſi intelligamus d. l. in teſtamento, vt conditio illa non ſit appoſita ad fauorem alicuius ex legatarijs, ſed tantum ex mera voluntate defuncti, quia ita ipſe voluit, & deſiderauit, & tunc diſtinguo ex intentione gloſæ ibi, & in l. prima, C. de legat. & dicas ſic.

Aut conditio pendet tam à facto ipſius legatarij, quā alterius, & tunc, aut ſtat per ipſum legatarium, aut per alium, ex cuius facto pēdet, aut a caſu, & fortuna, aut iuſto impedimento. Et dic in omnibus, vt in præcedenti caſu.

Aut pendet tantum a facto, & poteſtate ipſius legatarij, & tunc.

Aut ſtat per aliquem caſum, & fortunam, & legatum non deficit, ſed conditio pro impleta habetur, d. l. quæ ſub conditione, §. quoties, ff. de cond. inſtit.

Quæ autem ſit ratio differentiæ inter caſum iſtum, & præcedentem, ideſt dictam l. in teſtamento, poteſt dici, quod in caſu præcedenti ponendo implementum conditionis in alterius arbitrio, quàm legatarij, voluerit ponere etiam in arbitrio fortunæ, hic verò ſecus.

Aut ſtat per ipſummet legatarium, quo minus impleat, & tunc ſuccurri debet, ſi iuſto impedimento impediatur, vt dicta l. ſi quis Titio, & l. Iulianus, §. finali, ff. quibus cauſ. maio.

In hac tamen diſtinctione, quā dixi, ſi per omnia nō ſatisfacerent, vide interim (ſi occurrat) glo. in d. l. in teſtamento, & in d. l. 1. C. de inſt. & ſubſt.

Et ſimiliter per hanc diſtinctionem poteris tollere contrarium, d. l. 2. C. de inſtitutio. & ſubſtitut.

28 Quo ad ſecundum, † quo ſcilicet iure ſuccurri debeat an ipſo iure, an vero ope reſtitutionis.

Videtur quod ipſo iure, vt d. §. quoties, & d. l. qui concubinam §. vxorem, ff. de legat. tertio, & dict. l. ſi quis ita, ff. de conditio. & demonſtratio.

In contrarium eſt d. l. ſi quis Titio, & d. l. Iulianus, in fine. vbi videtur expreſſum, iuncto titulo ſub quo poſitæ ſunt dictæ leges; Sed Bart. in d. l. fina. & in d. l. ſi quis Titio, videtur velle, quod conditio erat appoſita ad fauorē alterius, nō legatarij, alibi ſecus. Sed hoc eſt diuinare.

Præterea, in d. l. illis libertis, non dicitur debere dari reſtitutionem, & tamen conditio eſt appoſita ibi ad fauorem alterius.

29 Præterea in d. §. quoties, † conditio eſt appoſita ad fauorem alterius, & tamen ipſo iure legatum ſuſtinetur.

Vnde Bal. in l. ſi quis Titio, inquit, quod ibi conditio non eſt ſimpliciter proteſtatiua, ſed mixta, quaſi velit, quod quando eſt mixta, reſtitutio detur.

Sed aduertendum eſt, quod in d. l. in teſtamento, nullum eſt verbum de reſtitutione in integrum, in caſu quo deficit legatum. & ibi gl. clarè innuit in fine.

Ego igitur breuiter dico, vt dixi proxime, videlicet, quod aut non ſuccurratur aliquo iure, aut ipſo iure ſuccurratur, excepto caſu de quo in fine 3. caſus principalis. & caſu, de quo in fin. 4. in quibus ope reſtitutionis ſuccurritur.

30 Quibus adde, quod quando contra † impedientem

dare-

Digitized by Google

daretur actio doli ad intereſſe, ſi ille non ſit ſoluendo,
ſuccurratur ope reſtitutionis; iſta eſt in caſu quæſtionis
noſtræ ſing.deciſio gloſ.in d.l.in teſtamento, in verſic.
ſed illo non exiſtente ſoluendo &c.& in d.l.1.C.de inſt.
& ſubſt.

Articulus III.

31 AD tertium, An ſcilicet † minores, vel maiores reſti-
tuantur aduerſus non factum ſeu perfectum opus,
quod facere promiſerunt, vt illud rurſus facere poſsint,
nec commiſſa dicatur ſtipulatio.

In hoc reperio vnum textum ſingularem duntaxat,
vbi ille qui opus aliquod explere debebat & caſu fortui-
to impeditus fuit quo minus faceret, ſuccurritur, & datur
tantundem temporis ad opus illud perficiendum, quan-
tum abſorbuit ipſum impedimentum: Text.eſt clarus in
l.ſi ita ſtipulatus eſſem.cum l.ſeq.ff.de verb.oblig.& ibi
omnes notant.

Circa quam deciſionem de tribus occurrit dubitare.

32 Primum eſt, † an ſuccurratur eidem ope reſtitutionis,
vel ipſo iure, & quo ad hoc omnes reſpondent, & præ-
ſupponunt, quod ipſo iure, & certe lex nullum verbum
facit de reſtitutione in integrum.

33 Sed quid in minore, † qui non legitimo impedimen-
to, ſed negligentia, & imprudentia id facere omiſit.

Puto quod illi opus ſit beneficium reſtitutionis in in
tegrum, ſicut diximus ſupra, quando ſpreuit præceptum
teſtatoris non faciendo quod facere iuſſus fuit, cum ſi.

Et ratio etiam clara apparet, quia aliàs quis nūquam
contraheret cum minoribus hoc pacto, vt ſi ex parte mi
norum aliquod implendum eſſet intra tempus ali-
quod, durante tota minori ætate tempus illud ipſo iure
non curreret, & hoc prætextu ſolo minoris ætatis? certè
non, & hoc modo contractus reciproci cum minoribus
initi claudicarent, quod dicendum non eſt, neque ipſis
met minoribus proficuum eſſet, quibus commerciū hoc
deſtrueret.l.quod ſi minor.§.1.ff.de minor.

34 Secundum dubium eſt, † An dicta concluſio proce-
dat in omni ſpecie impedimenti, puta infirmitatis, vel
abſentiæ reipublicæ cauſa, vel maximæ paupertatis &c.

Et puto quod ſic, arguendo per d.l.ſi quis ita ſtipula-
tus eſſet. cum l.ſequen.iuncta l.2. §.ſi quis iudicio.ff.ſi
quis caut.

35 Sed an in his alijs caſibus pro iure † ſuccurratur, an
ope reſtitutionis?

Puto ſecurius, quod ope reſtitutionis, cum non ha-
beamus legem expreſſam in hoc ſicut in caſu impedi-
menti fortuiti, & dubitari poſſet propter regulam l.1.
ff.ex quib.cauſ.maior.

Tamen & ſi reſtitutio petita non fuiſſet intra tempo
ra, defendi poſſet impeditus ipſo iure quoque per d.l.ſi
quis ita.

36 Tertium eſt dubium, † An dicta concluſio perpetuò
vera ſit, an verò in aliquo caſu reſtringatur.

Et dico quod nō indiſtinctè procedit, quando id quod
faciendum erat intra aliquod tempus, non eandem affe
rat vtilitatem ſtipulanti per illud tempus, quam attu-
liſſet intra tēpus præfixum, & fortè poſt illud elapſum
non intereſt amplius ipſius ſtipulatoris illud opus fieri,
vel modicum intereſt, & multum intereſt factum illu-
cuſque non fuiſſe.

37 Exemplum, ſi quis promiſit † ſeruire alicui duobus
menſibus, & in ſpecie ſi poteſtas promiſit ſeruire in of-
ficio pro anno proximo, vel menſe proximo &c.& im-
peditus fuerit aliquo ineuitabili impedimēto. Hoc enim
& ſimilibus caſibus doctores ita diſtinguunt.

Aut fuit ſpecialiter determinatum tempus, quo ſerui
ri debebat, vel aliud quippiam agendum erat, videlicet
legi, Romam iri, Vineam plantari &c.& tunc non pro-
cedet concluſio, nec amplius ad promiſsionem implen-
dam tempus aliquod indulgendum eſt.

Aut non fuit determinatū tempus hoc, videlicet pro-
mittis mihi ſeruire vno anno &c.& non fuerit dictum
de quo anno, & tunc ſecus, quia ſi primo fuit impeditus,
vel in aliqua parte illius, reſtituitur tantundem, vt per in
tegrum annum ſeruitium præſtare poſsit. Ita Bartol.in
d.l.ſi quis ita ſtipulatus eſſet.num.2.& ibi Ang.num.2.
& Paul.de Caſt.& Bald.in fin Alexand.num.7.qui alle-
gat Bartol.ita tenentem in l.ſi prius.in 10.q.ff.de oper.
noui nunciat.& in l.ſi vno.§.cum quidam.ad fin.ff.loca
ti.& in l.ſi vſusfructus mihi.ff.de vſusfruct.lega.& Bald.
in l.liberti.C.de ope.liber.& Ant.in cap.fin.de iudic.&
& ita Pet.de Vbald.in tract. de duobus fratr.part.8.nu-
mero 37.& communem & magis communem ait Iaſ.
in d.l.ſi ita ſtipulatus.num.15.& ad argumenta Roma-
ni contrarium tenentis reſpondet.

Et facit pro hac communi diſtinctione text.in l.ſi
vſusfructus mihi.ff.de vſufr.leg.

Articulus IV.

38 AD quartum, An ſcilicet † quis reſtituatur aduerſus
non comparitionem a ſe factam ad pugnandum,
ſecundum conuentionem cum hoſte factam.

Quæſtio hæc hodierno tempore ſuperflua eſt, quia
per omnia duellum, & ius illius prohibita ſunt per ſacro
39 ſanctum concilium Tridentinum, & iure optimo, † quia
non erat probatio de iure legitima, cum tentationē Dei
induceret, & iudicia eius abſcōdita, & ſibi reſeruata pro
palare quodammodo vellet, vel iniuſtitiam cauſare, cō-
tra can. ſi omnia.diſt....

Sed quoniam aliquid ſcriptū reperitur etiam in hoc,
breuiter referam, vt inde argui poſsit ad caſus ſimiles,
vel in materia Belli iuſti, & prouocationis legitimæ.

Et diſtingue duos caſus.

40 Primus eſt, † quando is qui prouocatus eſt prouocari
ab initio non poterat, puta, quia religioſus, infirmus in-
firmitate continua &c.& ſic aderat iuſta cauſa impedi-
menti tempore prouocationis, & hoc caſu conclude,
quod ipſo iure tutus eſt ipſe prouocatus, ſi nunquā com
pareat, cum prouocatio ab initio nō tenuerit, vt reſpon
dit Alciat.conſil.312.per totum, vbi ponit etiam qui di
cantur improuocabiles, vt per eum.

41 Secundus caſus eſt, † quando tempore prouocationis
prouocari poſsit, ſed poſtea impedimentum ſuperuenit.
Et quia hoc caſu Alc.ibi nil determinat, & quæſtio pul
chra eſt, ſubdiſtingue, & dicito ſic.

42 Aut impedimentum eſt mere † neceſſarium, vt car-
cerationis, captiuitatis, infirmitatis &c.& certe probato
illo impedimento, prouocatus ad honorem ſuum reſti-
tuendus erit. Hac ratione. quia iudiciū militare per om-
nia regitur ſecundum ciuile, vbi æquitas naturalis hoc
ſuadet, ſecundum quam militum iura regulantur, ſecun
dum Bart.in l.1.col.ſeq. ff.de milit.teſtam.& tradit idē
Alc.in d.conſ.312. in princ. ſed maxima quidē æquitas
ſuadet, vt excuſetur is qui adimplere ex parte ſua nō po-
tuit propter ineuitabilem cauſam, vt ſupra dixi, & reſti-
tutio in integrum in æquitate potiſsimum fundata eſt,
vt l.1.ff.de min.l.auxilium.ff.eo.& l.1.ff.ex quib.cauſ.
maio.cum ſimil.ergo &c.

43 Aut impedimentum eſt merè † voluntarium, & tunc
aut eſt impoſsibile, et contrarium dicas, quia negligenti
bus, vel contumacibus iura non ſuccurrunt hoc auxilio
reſtitutionis in integrum, l.non enim.ff.eod.

Aut eſt probabile, et laudabile, et tunc dubitari po-
teſt, ſed ego ſic dicendum puto, Aut impedimentum et
cauſa non comparitionis, licet per ſe laudabilis ſit, tamē
magis

Google

magis laudabilis erat protectio honoris ſui, & promiſſionis fideique obſeruatio, & tunc pariter dicat non eſſe excuſandum.

Aut magis probabilis, & laudabilis, & legitima eſt
causa non comparendi, quam comparitio ipſa, & tunc
excuſandum puto. Sed vbi caſus? cum honor cunctis rebus præponendus ſit, etiam vitæ ipſi?

44 Dico quòd poterit dari caſus, † ſi prouocatus ex vera pietate & diuino cultu (præſupponendo quod hoc conſtet, vel iuſtificari valeat) religionem ingreſſus fuerit.

Hoc enim caſu videtur, quod ſalus animæ, & cultus diuinus propriæ exiſtimationi præponendus ſit. iuxt. l. iubemus. C. de ſacroſ. eccl. & ita pietati Chriſtianæ magis conſonum erit.

Excepto, quod ſi de bello licito loquamur, propter
45 hanc comparationem omiſſam † turbatus fuiſſet ordo
militaris & iuramenti præſtiti religio, vel bonum publicũ ipſius patriæ, vel principis, vel fidei Chriſtianę &c. nã tunc nulla alia pietas, vel zelus religionis ſic intempeſtiuè ſuperueniens excuſaret, vnde admodum periculoſum eſſet, quocunque etiam religioſo, & pio prætextu non implere, quod conuentum fuit in hoc propoſito.

Articulus V.

46 AD quintum, An ſcilicet † in caſibus prædictis ſuccurratur nõ ſolum ad hoc, vt quod factum non eſt adhuc fieri poſsit & diſſoluta nõ ſit reciproca obligatio, ſed etiam quantum ad hoc, vt pœna commiſſa non ſit.

Et quidem quantum attinet ad minorum reſtitutionem res clara eſt, quòd ſic, vt dixi ſupra millies.

47 Quantum vero ad maiores, † reperio Corſ. in ſinguſ. ſuis, in verb. pœna. ſing. 1. tenentem ſimpliciter quòd non, per Gl. in l. ſi cum militaribus. C. de reſt. mil. quam ad idem referre & ſequi ait Rom. in rubr. de arbit. col. 28. & dominum ſuum in repet. c. Raynutius. de teſtam.

Sed ego in caſu impedimenti iuſti contrarium puto per ea quæ dicta ſunt hucuſque in hac quæſtione, quæ ſic militant in auxilio prætoris aduerſus pœnam, ſicut aduerſus diſſolutionem obligationis, vel amiſsionis lucri; Quinimmo ſi maior propter iuſtum impedimẽtum reſtituitur ad lucrum amiſſum recuperandum, d. l. ſi quis Titio. & l. Iulianus. ff. ex quib. cau. maior. quanto magis ad pœnam euitandam reſtituetur cum de damno vitando tractet?

48 Nec ob. gloſſ. in d. l. ſi cum militaribus. † quia illa glo. loquitur in diſtractione pignoris ex pacto conuento cũ eo qui luit maior, & non impeditus, vt conſtat in l. 2. C. ſi aduer. vend. pign. quam gl. illa allegat, & ego dicam artic. ſequen.

Articulus VI.

49 AD ſextum, An ſcilicet ſuccurratur ope reſtitutionis in integrum aduerſus diſtractionem pignoris.

50 Quantum ad minores attinet, † dixi ſupra q. 88. ar. 3. occaſione q. illius de qua ibi, vbi incuria fuit omiſſum hoc de maioribus.

51 Quantum igitur ad maiores attinet. † Præmitte quòd pignus aliud eſt legale, aliud conuentionale, vt dixi dicta quæſtio. 53. quæ dicta ibi repete & hic, & illis ſtantibus.

52 Quæro in primis, † an aduerſus pignus legale detur maiori reſtitutio, & intelligo hic pignus legale illud, quod fit in bonis præſertim mobilibus eorum, qui cenſum aliquem ſoluunt annuatim, vel penſionem, vel gabellam aliquam, & dico quod ſi deueniatur ad venditionem pignoris huius abſente debitore, venditio ipſo iure, non tenet. Text. eſt in l. ignorare. & ibi omnes. C. de reſtit. milit. quamuis loquatur ibi de pignore prætorio, vel de miſsione ex primo, vel ſecundo decreto, tamen videtur idem dicendum in pignore legali eadem ratione, de qua per eos.

53 Quæro ſecundò, † an aduerſus pignus prætoriũ, quod intelligit hic immiſsionem, ex primo, vel ex ſecundo decreto, & dic vt dixi ſupra q. 68. art. 2. & 4.

54 Quæro tertiò, † an aduerſus pignus conuentionale, diſtingue duos caſus.

55 Primus caſus eſt, † quando non fuit appoſitũ pactum a partibus, intra quantum tempus poſſet pignus a creditore diſtrahi, & ſic fuit venditum iure communi.

Et conclude, quod reſtitutio detur aduerſus venditionem prædictam in caſu iſto, vt ſcilicet retrahi poſsit. Gloſſ. Bar. Alb. Ang. Bald. Paul. de Caſt. Fulg. & omnes in d. l. ſi cum militaribus. C. de reſt. mil. & idem volunt Bart. & alij in l. fin. C. de vxo. mil. intelligendo ſecundũ lecturam Odofr. quam procedere poſſe aiunt. Text. eſt in d. l. ſi cum militaribus.

56 Intellige tamen, vt ſcilicet hæc reſtitutio † non operetur niſi reuocationẽ dominij amiſsi per temporis lapſum. ſed recuperatio rei debet fieri actione reſciſſoria ſecundum Bart. & alios in d. l. ſi cum militaribus. & dixi ſupra in materia iudicij reſcindentis & reſciſſorij. q. 33.

57 Subintellige tamen, niſi vnà cum dominio † etiam poſſeſsio amiſſa fuiſſet, puta quia abſente ipſo debitore creditor nactus fuerit poſſeſsionem rei pignoratæ, quia tunc per reſtitutionem in integrum vtrunque recuperat, vt per Bart. in d. l. ſi cum militaribus. & dixi ſupra d. q. 33. artic. 2.

58 Intellige † ſecundo dictam concluſionem, niſi pignus per ſubhaſtationem venditum fuiſſet, per ea quæ tradunt doct. in l. 2. C. ſi aduer. vend. pig. & iuncto quòd non debet faueri minori ex cauſa ætatis minus, quàm maiori ex alia cauſa, vt ſupra dictum fuit. q. 5. art. 1. quinimo plus. l. fi. ff. de reſt. in integ.

Sed contrarium videtur velle Mauric. in ſuo tract. de reſt. in integ. c. 375.

Tu aduerte, quòd Maur. pręſupponit, quòd res fuerit vendita non iuſto precio, vnde videtur tolli iſta præſumptio quam operatur ſolennitas ſubhaſtationis, videlicet quod res fuerit vendita iuſto precio, contra quam videtur poſſe admitti dominus ad probandum verum rei valorem.

Vnde ego dico, quod procedit contraria hæc opinio,
non ſolum quando minus iuſto precio vendita fuit res,
59 ſed etiam quando intereſſet quam maxime † ipſius debitoris non fuiſſe diſtractam rem ſuam, & dominium illius rei nõ amiſiſſe, etiam pro iuſto precio, hoc enim caſu nihil operatur ad tollendum hoc intereſſe ipſius debitoris, quod res fuerit vendita magis, vel minus ſolenniter, quia non precij quantitas, ſed qualitas rei læſionẽ excuſat. Igitur ſicut minores reſtituuntur aduerſus venditionem, & diſtractionem rei ſuæ ratione huius intereſſe, licet fuerit res vendita iuſto precio, vt plenè dixi ſupra q. 93. art. 3. ita & maiores ex iuſtą cauſa.

60 Secundus caſus eſt, † quando fuit appoſitum pactum ab ipſis partibus in pignore, vt ſcilicet liceret tali tempore vendere, & tunc doct. communiter tenent, quod non detur reſtitutio. Gl. in dicta l. ſi cum militaribus. in verbo, diſtraxerunt, & pro notab. dicit notat Bart. ibi in princ. & ſequuntur Bald. ibi, num. 1. Ang. num. 1. & allegans idem pro ſing. Corſet. vt dixi ſupra in fine pręced. art. & Alexand. in l. ſi ex legati cauſa, in 3. notab. ff. de verbor. obligat. idem notat ibi Paulus in fine, & Alber. ac de communi per Fulgo. ibi, & ideo datur cautela, vt creditor apponat hoc pactum ſecundum Bald. præall. in fin. Et mouentur primo exemplo minorum in l. 2. C. ſi aduer. vend. pign.

Secun-

Digitized by Google

Secundò, quia aduerſus contractum non reſtituitur maior, vt ſupra dictum eſt q.51.artic.1.ergo neque aduerſus pactum &c.

In contrarium videtur expreſſum in leg.1.ff.ex quib. cauſ.maio.ibi, ſi quid diminutum &c. quæ locutio ſimpliciter ſtat, neque in edicto minorum reperitur, ſed maiorum.

Et per hanc regulam generalem quæ ex dict.leg.1. ſumitur in terminis, ita tenet Fulgoſ.in dicta leg.ſi cum militaribus.numer.1.per totum,& Socin.iun.conſ.104. numer.16.

61 Ego puto, † prout ſemper putaui, quòd in caſu quo debitor ſi præſens fuiſſet,ſeu aliàs impeditus fuiſſet luere pignus, ſatisfeciſſet, prout ſecundum terminos huius materiæ reſtitutionis maiorum ſupponendum eſt, regulariter caſus ponendus eſt,opinio iſta contra communẽ verior & æquior ſit.

Et hoc vltra regulam dict.l.1.primo per text. notab. & clarum in l.creditor.§.1.ff.de diſtract.pign.in fin.aut reipub.cauſa abſens, & ibi gloſſ.expreſſe admittit, & loquitur in pignore conuentionali, & in tempore certo appoſito ipſi pignori,& diſtractioni eius.

62 Secundò ratione, quia quemadmodum ſecundum magis communem ſententiam reſtituitur quis ex capite ignorantiæ, vel alterius iuſti impedimenti aduerſus præſcriptionem conuentionalem, vt dicam infra q.86. ita & hoc caſu, in quo proprie agitur de quadam præſcriptione conuentionali.

Tertiò, quia hanc opinionem reperio firmatam etiã ab Alber.in dicta l.cum militaribus.num.1.& profecto omni æquitati conſona videtur,& ita teneas.

SVMMARIVM.

1 *Minor an reſtituatur aduerſus renunciationes a ſe factas.*
2 *Minor donans reſtituitur.*
3 *Renunciatio iuris ſui,& donatio quantum ad effectum idem videntur eſſe.*
4 *Minori an ſuccurratur aduerſus liberationem ſuo tutori,vel curatori,vel alijs debitoribus factam.*
8 *Reſtitutio illa an detur etiam aduerſus fideiuſſores,& pignora ad hoc vt illa renouata dicantur.*
9 *Et an ſi minor facto calculo & reddita ſibi ratione ſatis ſibi factum putauerit.*
10 *Tutor, uel curator an è contra ipſi quoque reſtituãtur, vt recuperent actiones priſtinas.*
12 *Et quid ſi vnum ex pluribus tutoribus liberauerit,& contra alios regreſſum habet.*
13 *Et an procedat ſi ſtatutum contrarium diſponeret.*
14 *Et quid ſi minor graue damnum paſſus eſſet.*
15 *Et quid ſi minor cum iuramento,& media tranſactione liber aſſet.*
16 *Et quid ſi minor iſte grauiſſimum damnum ex hac liberatione ſentiret.*
17 *Minor an reſtituatur aduerſus repudiationem, vel remiſſionem hæreditatis,vel legati.*
Et an procedat etiam in mala optione.
18 *Maior an reſtituatur aduerſus electionẽ a ſe perperam factam.*
20 *Minor an reſtituatur aduerſus licitationem in qua ſuccubuerit.*
21 *Minor an reſtituatur aduerſus addictionem in diem.*
22 *Minor an reſtituatur aduerſus legati amiſſionem propter accuſationem teſtamenti paterni a ſe factam, vel de inofficioſo.*
23 *Et ſi reſtituitur ad legatum repudiatum, an reſtituatur ad ius accreſcendi quoque.*
24 *Et an procedat in legatis quorum dies non ceſſit,neque venit.*
25 *Minor an reſtituatur aduerſus repudiationem fideicommiſſi.*
26 *Quid in fideicommiſſo reciproco.*
27 *Minor non reſtituitur vbi ex conuentione ita poteſt lucrari,ſicut lædi.*
28 *Quid in fideicommiſſo impari? exemplum.*
29 *Quid in fideicommiſſo conditionali,vel in diem incertam?*
30 *Quid ſi ius fideicommiſſi non eſſet aliquo modo quæſitum.*
31 *Minor an reſtituatur aduerſus querelam inofficioſi teſtamenti.*
33 *Et quid ſi non expreſſè renunciauerit, ſed tacitè diſſimulauerit.*
34 *Minor aduerſus lapſum huius quinquennij eſt tutus ipſo iure.*
35 *Et quid ſi minor non probet læſionem?*
37 *Minor an reſtituatur aduerſus renunciationem litis a ſe motæ.*
39 *Declaratio l.minoribus.ff.de minor.*
40 *Et quid in eccleſia.*
41 *Minor an reſtituatur aduerſus pacem a ſe factam, vel iniuriam remiſſam.*
42 *Pacem facere,& iniuriam remittere ſunt idem.*
43 *Pacem facere non poſſunt illi qui per alios reguntur, niſi ſeruata forma ſtatuti,alias pax nulla eſt.*
44 *Pax facta a pupillo valet cum auctoritate tutoris.*
45 *Iniuriam remittere eſt donare.*
46 *Inimicitias qui fugit,non dicitur lædi.*
47 *Inimicitiam qui fugit,fugit impenſas & lites.*
48 *Conciliare ſibi animum alterius, eſt maximè vtile.*
49 *In pace, & concordia viuere, eſt proficuum quo ad oper.*
50 *Quid ſi iſta pax reſultaret in damnum & dedecus ipſius minoris.*
52 *Exemplum & caſus in hoc.*
53 *Pax non videtur poſſe afferre vnquam ex aliquo caſu dedecus ipſi minori,propter ſalutem animæ.*
54 *Reconciliationis actus exterior cum inimico non eſt neceſſarius ad ſalutem animæ.*
55 *Inimici dilectio in communi ſufficit, ſi remiſſio ſit ex corde facta.*
56 *Sacerdos tenetur abſoluere confitentem remittentem iniuriam, licet nolit peruenire ad actum exteriorem pacis.*
57 *Pacis actus exterior non eſt neceſſarius ad ſalutẽ ſed ordinatur ad bonum ciuile tantum.*
58 *Quid ſi pax facta eſſet media ſtipulatione cum pœnæ appoſitione.*
59 *Sed quid ſi pax fuiſſet iure iurando firmata.*
60 *Et an procedat non ſolum quo ad odium, & iram minoris,non autem quo ad intereſſe ciuile.*
61 *Minor an reſtituatur aduerſus cautionem de non offendendo.*
62 *Et quid in muliere, & ruſtico.*
63 *Et quid ſi non ipſe principaliter cauit, ſed in cautione comprehenſus fuit.*

QVAE-

QVAESTIO LXXXV.

8 *De reſtitutione in integrum aduerſus renunciationes iuris proprij.*

CVm is quoque diſtrahere ſeu à conuentionibus re-
9 cedere dicatur, qui iuri ſuo renunciat, vt in tit. Inſt. quibus modis tollit. obligatio. Ideo de reſtitutione in integrum aduerſus renunciationes quas minores faciunt, hoc in loco videndum eſt. Quarum quidem aliquæ expreſsè fiunt, quædam tacitè. De prima ſpecie hic agetur.
10 De ſecunda in ſeq. quæſtionibus, in materia reſtitutionis in integrum aduerſus præſcriptiones.

Hæc autem quæſtio poteſt hiſce articulis abſolui.

Primò, An minor reſtituatur aduerſus renunciationem iuris ſibi competentis, & hic concluſio generalis.

Secundò, An reſtituatur aduerſus liberationem à ſe factam tutori, vel curatori.

Tertiò, an aduerſus repudiationem hæreditatis, vel
11 legati.

Quartò, an aduerſus renunciationem fideicommiſſi ſimplicis, vel reciproci.

Quintò, an aduerſus renunciationem querelæ inofficioſi teſtamenti.

Sextò, an aduerſus renunciationem litis.

12 Septimò, an aduerſus remiſsionem iniuriæ, & pacem a ſe factam.

Articulus I.

1 AD primum, An ſcilicet minor † regulariter in integrum reſtituatur aduerſus renunciationes a ſe factas.
13 Et breuiter fac concluſionem generalem quòd ſic. Quæ expreſſe probatur in l. non omnia, ff. de minor. in
14 l. 3. §. quod ſi minori. ff. eod. in l. 1. & 2. C. ſi vt omiſſ. hęr. cum ſi.

Et ratio clara eſt, quia ſi minor reſtituitur, quando pa-
15 ciſcitur ſuper iure ſibi competenti, cum diſpendio, & damno ſuo, vt ſupra viſum eſt, quanto magis reſtituetur quando penitus ius ſuum amittit, illud remittendo &c,
2 Item à ſimili iuſtificatur, quia † ſi minor donans res proprias reſtituitur, vt C. ſi aduer. don. & remiſsio, ſeu
16 renunciatio iuris ſit quædam ſpecies liberalitatis, & do-
3 nationis, immo ſit † donatio quædam quantum ad effectum, licet non quantum ad actum virtutis, iure merito reſtituendus eſt, ſi quid minor renunciauit, ſicut ſi donauit, & multo magis.

Vltimo firmatur hæc concluſio per ea, quæ dicentur in ſeqq. articulis in omnibus renunciationibus particularibus, de quibus ibi agitur.

Articulus II.

4 AD ſecundum, † An ſcilicet minor reſtituatur aduerſus liberationem a ſe tutori, vel curatori ſuo factā? vel etiam aliis debitoribus?
5 Et quidem quantū attinet ad alios † debitores, quos minor liberauit, concluſio eſt quòd ſic, cum multis ampliationibus, & declarationibus, de quibus dixi ſup. q. 63. art... in illa q. an aduerſus acceptilationem, vel liberationem a ſe factam &c. ibi vide hoc in genere. vide Ploc. in l. ſi quando §. 5. C. vnde vi.
5 In ſpecie vero, † quo ad liberationem factam tutori, vel curatori; Et breuiter fac concluſionem quod ſic, ita facit Mauric. in ſuo tract. reſt. in integrum, cap. 134. & facit text. clarus & ibi Bart. & alij, l. cum minor, ff. de min.
1 Et ratio generalis, quia reſtituitur † minor aduerſus quamlibet liberationem a ſe conſulto factam ſuis debitoribus, vt l. patre, §. pen. ff. de min. & ibi Fulg. & alij.

8 Amplia † iſtam concluſionem primo, vt procedat & contra fideiuſſores, vel pignora ab ipſo tutore, vel curatore data, quia ad illa quoque, vt renouata intelligantur, reſtituitur. vt d. §. pen. & ibi Fulg.

9 Amplia † ſecūdo, vt procedat etiam ſi ex eo liberauit, quia facto calculo putauit ſibi a tutore, vel curatore ſatis factum, & bene rationem redditam, ita latè probat, & firmat Pariſ. conſi. 89. n. 2. 28. & ſeqq. purè per totum li. 1. apud quem vide concord. authoritates, & rationes.

10 Ampliat tertio (& hoc eſt mirabile) vt licet aliàs reſtituto minore, reſtituatur quoq. aduerſarius eius, & in priſtino ſtatu ipſe quoque reponatur, vt l. 1. C. de reput. & dixi ſupra late q. 48. per totum, tamen reſtituto minore aduerſus liberationem ſuo tutori, vel curatori factā non reſtituentur tutor, vel curator, vt recuperent actiones eorum priſtinas, iſte eſt text. ſingul. in l. cum minor, ff. de minor. & ibi Gloſſ. & Bart. & alij.

11 Et ratio ſpecialitatis eſſe poteſt, quia † in odium tutoris, vel curatoris induci hoc debet, ne aſſueſcant ab eorum pupillis, vel adultis extorquere liberationes cū illorū præiudicio, ſicut aliàs ēt accidit, quod aduerſarius minoris nō reſtituitur reſtituto minore, quando dolo eius minor deceptus fuit, vt dixi d. q. 48. art. 2. per totum.

12 Amplia † quarto, vt procedat, etiam ſi vnum ex pluribus tutoribus liberauerit, & contra alios regreſſum habeat, exemplo aliorum debitorum, vt dixi ſup. d. q. 63. Amplia. 5. ſiue inferas ex prædictis ad caſum de quo in l. ſi tutor, ff. de lib. leg. videlicet ſi minor acceptauit legatum cum onere liberandi tutorem, ſiue hæredes eius.

13 Limitatur e contra, † vt non procedat quando ſtatutum contrarium diſponeret, vt dicit Bero. conſ. 127. n. 6. lib. 4. Sed tu intellige iuxta ea quæ dixi ſup. in 1. par. de prohibitione reſtitutionis a lege muncipali inducta.

14 Item ſubintellige in proprijs terminis, † niſi minor grauiſsimum damnum paſſus eſſet, quia hoc a ſtatuto intelligitur omiſſum, & exceptū; Bero. d. conſil. 127. nu. 7.

15 Limitatur † ſecundo, vt non procedat, quando minor cum iuramento, & media tranſactione liberaſſet, & poſtea ratificaſſet, vt pleniſsime per Pariſ. conſil. 96. per totum, lib. 1. & per Alban. Card. Ill. in l. quid ergo, §. contrarium, ff. de contr. iud. tut.

16 Subintellige hoc niſi minor † iſte grauiſsimum damnum ex hac liberatione ſentiret, puta quia pro nulla re conſecuta, & ſic in totum læſus eſſet. Bero. conſi. 39. nu. 12. 13. lib. 1. Ego dixi plene in tract. iuramenti circa materiam auth. ſacramenta. C. ſi adu. vend.

Limita tertio, vt dixi generaliter in quolibet debitore a minore liberato, ſupra d. q. 63.

Articulus III.

17 AD tertium, An ſcilicet minor † reſtituatur aduerſus repudiationem hæreditatis? vel legati vel remiſsionem, vel repudiationem illius alteri factam?

Regula indubitata eſt quod ſic. Text. eſt, vbi notant Gloſ. & doc. in l. 3. §. ſi quid minori, ff. de minor. Azo in rubr. C. de reſtitut. in integrum, num. 12.

18 Ampliaturq. multipliciter, & primo, vt pcedat † etiā in mala optione, ſeu electione legati, de diuerſis rebus ſibi alternatiue relictis. puta, quia minor deteriorem elegerit, & aliam recuſauerit, nam reſtituitur, vt poſsit iterum rem quam recuſauit acceptare, & aliam repudiare, Tex. eſt in l. & ſi ſine, in prin. ff. de min. & Azo præall. nu. 12.

Et facit, quia minor regulariter reſtituitur aduerſus
19 electionem † a ſe perperam factam. Spec. eod. tit. de reſt. in integ. §. 1. nume. 2. & Gomeſ. in libro var. reſolut. tomo 2. cap. 13. nume. 4. in fin.

In

Digitized by Google

20 Item facit, quia minor reſtituitur aduerſus † licitationem in qua ſuccubuerit, vt per Azon. præalleg. num. 12. & per Iodoc. de ſubhaſt. cap. 15. num. 11. & Iacob. de Monte in tract. de emptio. & venditio. in quinta quæſt. principali, num. 91. & d. l. ſi ſine, §. 1. & l. Aemilius. ff. de minor. vbi Bart. & alij.

21 Item quia reſtituitur aduerſus † addictionem in diē, l. ſi in emptionem, ff. eod. & Alb. d. num. 12.

Sed circa hanc ampliationem dubitari poteſt, an re-
22 ſtituatur minor aduerſus legati † amiſsionem propter accuſationem teſtamenti paterni a ſe factam, vel de falſo, vel de inofficioſo. In quo dubio eſt text. in l. tutorem, ff. de his quibus vt indi. qui inquit, quod a principe conſeruari debet indemnis pupillus, alias amittat legatum.

Sed Bart. ibi explicat, quod pupillus habebit vel reſtitutionem in integrum, vel recurſum contra tutorem, & hoc puto verius, per text. & gloſ. ibi in terminis in l. poſt legatum, §. ætati, ff. de his quibus vt indignis hæred. aufer. vbi dicit text. quòd ætati hoc caſu ignoſcitur, & gl. dicit, per auxilium reſt. in integ.

23 Ampliatur † ſecundo, vt ſi minor reſtituatur quoque ad ius accreſcendi. prout notab. dixit in l. re coniuncti, nu. 45. ff. de leg. 3. & ibi Crot. late ſequitur nu. 79. idem decidit Bart. in l. mulieri & Titio, num. 2. ff. de condit. & dem. & ibi Alb. & alij communiter, & Iaſ. in dict. l. re coniuncti, num. 185. & Rip. num. 152. & reperitur notatum pro ſing. inter ſingularia Bartoli, num. 16. Fumeus de ſubſtitut. in titul. de vulgari, num. 30. Paul. de Caſtr. in l. mulieri & Titio, num. 3. ff. de cond. & demon. vbi etiam ratio dubitandi. & de communi per Crot. præall.

Per l. 1. §. 1. ff. de collat. bon. & alias rationes, de quibus ibi per eum.

24 Limitatur è contra, † vt non procedat in legatis, quorum dies non ceſsit, neque venit, & ſic quorum ſpes tantum competit, & pendet a die incerta, vel a conditione caſuali, quia tunc eſt tutus minor ipſo iure, vt dicam infra art. ſeq. & videtur mihi verius, quicquid dicat Mauric. tract. de reſtitut. in Integ. cap. 219 quòd minor hoc caſu reſtitutione Indiget; quia iura clara ſunt, & ad argumentum Mauricij reſp. quòd minor non læditur, cum ipſo iure tutus ſit.

Articulus IV.

25 AD quartum, † An ſcilicet minor reſtituatur aduerſus repudiationem fideicommiſsi, vel remiſsionē illius.

Fac regulam generalem quod ſic.

Vt eſt text. expreſſus in l. 3. §. ſi quid minori, ff. de minor. Et per hanc legem, & alia iura, & authoritates in proximis limitationibus adducendas, indubitabilis redditur &c.

26 Limitatur † igitur primo, vt non procedat in fideicommiſſo reciproco, prout omnes ponūt exemplum in caſu, quo fratres minores inter ſe fideicommiſſum remitterent, quod pater vel auus eorum inter eos reciproci diſpoſuiſſet. Hoc enim caſu dicunt nō dari reſtitutionem aduerſus hanc fideicōmiſsi reciproci remiſsionem, Bal. in l. Archimedoram, num. 3. C. vt in poſſeſs. legat. Alexand. in leg. 1. numer. 3. C. de pact. & ibi Socyn. num. 1. & ibi Iacob. a S. Georg. num. 5. Curt. iun. in l. nam & poſtea, §. ſi minor, num. 3. ff. de iureiur. & in l. 1. nu. 10. C. de tranſact. vbi vocat hunc caſum dubium euentum litis, & late Tiraquel. in repetit. l. ſi vnquam, in verbo largitus, num. 128. & conſuluerunt paſsim Paul. de Caſt. in conſil. 191. in fine, lib. 2. & in conſil. 380. num. 3. libr. 1. Bertrand. conſil. 191. num. 5. & 6. lib. 4. & cōſil. 138. ſub num. 4. 8. 9. & 10. lib. 4. Dec. conſil. 287. col. fin. Cæſal. conſil. 369. num. 41. & ſeq. lib. 3. & conſ. 13. nu. 36. lib. 2. vbi plene cum concord.

Adde Pariſ. qui de communi. conſil. 33. num. 72. libr. 3. & conſ. 71. num. 68. 69. 70. lib. 3.

Et ſic procedit l. de fideicommiſſo, C. de tranſactio. & ibi omnes notant, & in ſpecie Claud. de Seyſ. num. 8. vt ſcilicet procedat in fideicommiſsi reciproci, non autē ſimplicis remiſsione. & eſt ſing. text. pro hoc.

Et facit etiam l. ſi pater puellæ, C. de inoff. teſtam. & l. 1. C. de pact.

Et ratio in promptu eſt, quia vbi minor poteſt ex cō-
27 uentione, vel pacto † ita lucrari ſicut damnificari, ſi damnum ſequatur non reſtituitur. Quia non dicitur læſus fragilitate ætatis, ſed caſu & fortuna; vnde cum iure cōmuni vſus ſit, & fecerit id, quod quilibet diligēs feciſſet, non datur ei reſtitutio ex hoc edicto, l. fin. C. eodem, l. verum, §. ſciendum, ff. eodem, de minor. & dixi ſupra in prima parte q. 4. art. . . . & hanc rationem vbique doctores referūt, & inter alios Paul. de Caſt. in d. l. de fideicommiſſo, & d. conſil. 380. & faciunt notata per Rom. conſil. 26. col. 1. Aret. in l. cum proponas, la prima, C. de pact. cum concord. per Tiraquell. in d. verbo dunatione largitus.

28 Sublimitatur autem hæc prima limitatio † in exemplo præfato, quando vnus ex fratribus eſſet ſenex alter adoleſcens, nam propter imparitatem diceretur iuuenis læſus, vt egregie conſiderat Fulg. in d. l. de fideicommiſſo, in fine. & cum exemplo alio notabil. Claud. Aquenſ. ibi num. 8. & poſt Cuman. conſil. 115. Antonius, in 3. dubio. Curt. iun. in l. 1. numer. 10. C. de tranſact. & confirmatur per id quod tradit Aret. in l. qui Romæ. §. duo fratres col. 5. verſic. aduerte. ff. de verb. oblig. poſt Ioan. And. in add. ſpecul. tit. de teſt. §. in primis, & dicit in d. §. duo fratres. leg. 2. 4. Bart. in 2. caſu.

29 Limitatur ſecundo, vt procedat † quando fideicommiſſum eſſet iam purificatum, & poſſet peti a minore, ſecus vero ſi eſſet conditionale, vel in diem incertam, & adhuc dies eius neque ceſsiſſet, neque veniſſet, quia tunc & ſi pacto remitti poſsit, non tamen ei renūciari poteſt, cum iure de futuro renūciari nequeat, vt in proprijs his terminis dicit text. in l. ſi ita ſcriptum ſit, §. ſi ſub conditione, ff. de legat. ſecundo. & l. is qui, ff. de acquiren. hæredit. & conſequenter minor ipſo iure illæſus dicatur, ſecundum Gloſ. in l. 3. §. ſi quid minori, ff. de minor.

Et licet Mauricius in tractat. de reſtitutione in integrum, capit. 209. dicat minorem etiam hoc caſu reſtituendum: Tamen tu intellige, vt ſi pacto fuerit ſuper fideicommiſſo trāſactum, poſsit procedere dictum Mauric. ſi vero fuerit huic ſpei de futuro renunciatum, ſecus, per d. iura, quæ clara ſunt.

30 Limitatur tertio, † vt procedat, quando ius fideicommiſsi eſt iam acquiſitum, quod fieri poteſt etiā ab ignorante; ſecus vero quando non eſſet aliquo modo acquiſitum, vti eſſet in donatione non acceptata, nam tunc ſi minor donatarius nō adhuc acceptata donatione illi renunciaret, non reſtitueretur in integrum, prout dixit notab. Paul. de Caſtr. conſil. 171. colum. 1. lib. 2. & ſequitur Fel. in capit. 1. col. 4. verſic. pro iſta limitatione, extra de conſtit. Curt. iunior conſil. 120. col. 3. num. 3. Crauet. conſ. 114. numer. 15.

Per l. magis puto. §. ſi pupillus, verſic. ſecundum. ff. de reb. eorum, inducendo a contrario ſenſu, ibi cum res ſit pupilli &c.

Sed contrarium ſemper tenui, vt dixi ſup. in 1. parte. q. 4. art. 11. in fi. & erroneū putaui, ſalua pace præallegatorum, & in preſenti etiam contrarium dico, & per ea quæ ibi dixi, & per text. in l. non omnia, ff. de min. ponderando illa verba, aut ſi quid acquirere potuerunt, amiſerint. Non dubium autem eſt, quod minor donatarius antequam donationem acceptet illam acceptando acquirere rem donatam poſsit, cum igitur renunciādo illi

præcludat

præcludat ſibi viam acquirendi, quia amplius acceptare non poteſt, poteſt dici quod amittat id, quod acquirere poteſt.

Neque obſtat d. §. ſi pupillus, in illis verbis, cum res pupilli &c. quia res pupilli pôteſt dici largo modo id quod pupillus acceptando tantum acquirere poteſt, loquendo in hac materia reſtitutionis in integrum; vt dixi ſupra d.q.4.artic.8.

Articulus. V.

31 AD quintum, An ſcilicet minor † reſtituatur aduerſus renunciationem querelæ inofficioſi teſtamẽti? Videtur quod non.

Quia in pœnalibus & odioſis minor non reſtituitur, l.auxilium, ff.de min. Sed talis eſt querela inofficioſi, ergo &c.

In contrarium eſt text.expreſſus in l.prima, vbi omnes notant, C.de reſt.in int. Et ita ſac concluſionem regulariter.

Et ratio clara eſt, quia maxime læditur minor tum in bonis, tum in honore, cum per inofficioſi querelam honorem ſuum recuperat, l.filius, ff. de inoffic. teſtamẽ. ibi, de meritis filij agi &c.

Ad contrarium reſp.Bald.in d.l. 1. quod querela non eſt pœnalis licet odioſa; Mauric.vero cap. 149. in fine dicit, quod ſufficeret hoc ipſum, quod eſſet odioſa ad auferendam reſtitutionem in integrum, & pro eo facit Aymõ conſil.271.nume.7.vbi late probat, quod vbi ceſſat æquitas, non datur reſtitutio.ergo vbi adeſt odium, cum ibi ceſſet æquitas non dabitur.

Reſpondet ergo ſecundo ipſe, quod maior eſt fauor qui in ea conſideratur inſpecto honore, & vtilitate filij, quàm odium, inſpecta inobſeruãtia volũtatis teſtatoris.

Sed contra hoc facit, quia quamuis odium & fauor in hac querela adſint, tamen odioſa debebit dici quærela, ad not....

32 Dic igitur quod ſufficit † illam non eſſe penalem, neque eſſe accuſationem, vt l.2.C.de apoſt.vt l.neptem, C.de inoff.teſtam.& quòd minor reſtituitur etiam ad alias actiones odioſas, quando quis ius ſuum principaliter nõ autem perſecutionem iniuriæ proſequitur, vt infra apparebit.

33 Ampliatur hæc regula † primo, vt procedat etiam ſi non expreſſe renunciauerit, ſed tacite diſſimulauerit, ita probat text.in d.l.1.intelligendo illum tex. prout intelligit gloſ.in prima lect.quã in hoc ſequuntur Alb. Paul. de Ca.& Fulgoſ.& ſequitur etiam late Mauric.c. 149. videlicet, quod tacita diſſimulatio intelligatur ſic, quod minor acceptauit aliquod legatum ſibi in eo teſtamento relictum, vel quippiam aliud fecerit, ex quo neceſſario colligatur, quod ipſe approbauit teſtamentum, non autem quod omnino tacuerit ſinẽdo labi tempus quinquẽnij ad querelam inſtituẽdam conceſſi, quia tunc dicunt iſti, quod minor non reſtituitur ex eo, quia eſſet tutus ipſo iure, per l.2.C.in quib.caſ.reſt.in inte.non eſt nec.per quam dicunt probari, quòd etiam de iure veteri huiuſmodi tempus nõ currebat ipſo iure minoribus, vt ibi expreſſe diſponunt Imperatores.

Sed Bart. & alij magis communiter reprobant gloſſam illam in hoc intellectu, & ſequuntur eam in tertio intellectu, quod ſcilicet d.l.1.corrigatur per l.fi.C.in quibus caſ.dicunt enim, quod d.l.1.non põt intelligi de tali diſſimulatione quæ conſiſtat in actibus, ſed omnino in taciturnitate, cũ dicatur ibi tacita diſſimulatione, & hoc tenendo poteſt reſponderi ad d.l.2.C.eod.quod non eſt verum ante d.l.1.minores fuiſſe ſecuros ipſo iure ab huiuſmodi curſu tẽporis, quia d.l.2.quæ incipit, adoleſcentiæ &c.fuit facta nouiter ab Imp. Gallieno, & Valeriano, & d.l.1.ab Alex.Cæſare, Conſulibus Maximo, & Aeliano, adeo quod fuit facta ante d.l.2.36.annis, vnde tẽpore d.l.1.non põt dici, qđ minores eſſent tuti ipſo iure.

Quicquid tamen ſit, omnes concordant in hoc, quod hodie ſi minor omnino taceat, & ſinat labi tempus quin
34 quennii ſit tutus ipſo iure † per d.l.2.& d.l.fin.& habetur per Albe.in d.l.adoleſcentiæ, num.1.C.ſi vt omiſ.hæred.& Iacob.à S.Georg.in d.l.1.in fine teſtatur de communi.ſi vero renunciet diſſimulatione aliqua non omnino tacita, ſed actuali, ideſt quæ ex aliqua actione colligitur, quæ teſtamentum virtualiter approbet, tunc reſtituetur in integrum aduerſus hanc renunciationem, nec dicetur ipſo iure tutus, & ſic concludas.

35 Ampliatur † ſecundo, vt minor reſtituatur etiam ſi non probet læſionem, ita glo. in d.l.1.in fine, quam ad hoc ponderant ibi Bald.Paul.de Caſt.Salyc.& Alex.nu.1.& Iacob.de S. Georg.nume.4.& alij per eos relati, dicentes, quòd eo ipſo quod minor repudiat dicitur læſus. & quòd eſt magna limitatio ad d. l. nam & poſtea. §. ſi minor, ff.de iureiur.

Circa quam ampliationem aduertendum eſt ad vnũ,
36 nã ſi † in querela inofficioſi non quæreret minor aliud quàm commodum, & vtilitatem hæreditatis.non poſſet dici ipſo iure læſus ex eo quia renunciauit, quia, vt paulo ante dixi, hæreditas plerumque damnoſa eſt, quinimmo ſi pater illum exhæredauit, præſumitur potius bona quàm mala mente feciſſe, ideſt ad vtilitatem illius, quia forte hereditas damnoſa, vel intricata eſt, ſecundum Bartol.& alios in l.2.ff. de vulg. & pup. & ſic prædicta ampliatio non procederet.

Sed tamen, quia minor quærit etiam iuſtificare bene merita ſua, & releuare ſe ab ingratitudinis nota, poteſt dici hoc reſpectu etiam ipſo iure læſus, & ſic ſuſtinebitur ampliatio.

Articulus VI.

37 AD ſextum: † An ſcilicet minor reſtituatur aduerſus renunciationem litis à ſe motæ.

Videtur quod non.

Quia non intereſt minorẽ litibus vexari, & vt l.minoribus, ff.de min. & vbi reſtitutio nullum continet intereſſe, vel commodum minoris non datur, vt d.l. nam & poſtea, §.ſi minor, ff.de iur.

In contrarium tenet Gloſ.& docto.cõmuniter, Gloſ. in l.poſtquam liti, in gl.fin.C. de pac. quam ibi ſequitur Bal.nu.4.& dicit menti tenendam, & Iaſ.ibi num.13.

Et facit ſimile, quòd minor reſtituitur aduerſus peremptionem inſtantiæ, item aduerſus omiſſam, vel non proſecutam appellationem, item aduerſus lapſus fataliũ de quibus omnibus ſupra dictum eſt, & tamen in omnibus illis caſibus tacite videbatur renunciatum litib. & illæ finitæ dici poterant, & nihilominus reſtitutio datur. & ratione firmatur, quia damnoſum eſt ius ſuum indefenſum relinquere, cano....

38 Ego puto dicendum, quod vbi maius † affert commodum minori proſecutio litis, propter vberem ſpem illius quàm expenſæ & faſtidia eius, ibi detur ei reſtitutio, quia dicetur damnificatus ex huiuſmodi renũciatione, vbi vero potius damnum minoris contineret litigii proſecutio, quàm ſpes commodi, vt accidit quando lis vertitur ſuper modico, & potius contenditur odium & ira, quàm pecunia, tunc ſecus puto, & ſic procedet d.l. minoribus.in hoc propoſito, & ſatis ad eam patebit reſponſio.

39 Vel dic quod lex illa † proprie loquitur quando minores tales contrahunt obligationes, & pacta, ex quibus litibus ſe implicant, in quib.caſib.reſtituuntur, licet nullum aliud damnum ſentiant quam incommodũ litis, &

Digitized by Google

hoc recte quidem, quia vtique qui poteſt ſine litib. vitã agere, & illis ſe non immiſcere, ita agit vt illis vexetur, male agit, & imprudenter ſe gerit, ſecus vero quando litem iam ſuſcepit, ex cuius deſertione, vel damnum aliquod patiatur, vel lucrum amittat, vt hic.

40 Amplia prædictam concluſionem, † vt procedat etiã in eccleſia, Iaſ. in d. l. poſtquam liti, nu. 13. C. de pact. dicens quod eccleſia non ipſo iure tuta erit, ſed reſtitutionis in integrum auxilio.

Articulus VII.

41 AD ſeptimum, † An ſcilicet minor reſtituatur aduerſus pacem a ſe factam, vel iniuriam remiſſam.

Pro faciliori reſolutione præmitte duo.

42 Primo, quod † poſſunt vnite & coniunctim hæc duo pertractari, quia idem eſt pacem facere, & iniuriam remittere, ſecundum Bald. in l. 1. num. 4. C. de reſt. in int.

43 Secundo præmitto, † quod ad hoc vt pax facta ab huiuſmodi perſonis, quæ per alios reguntur, videlicet pupillis, adultis, furioſis &c. valeat, & teneat, & ſic ſit neceſſarium ad remedium reſtitutionis deuenire, requiritur in primis, quòd ſi adeſt forma ſtatuti, quæ in hoc ſeruari debeat, illa ſeruetur, aliàs pacis contractus nullus erit, vt late colligitur ex conſilio illuſt. præceptoris mei Domini Thobiæ Nonij, inſerti inter conſilia criminalia Ziletti, conſilio 152. 1. & 2. col. lib. 1. Si vero non adeſt forma ſtatuti, quæ ſeruari debeat, tunc quæ requirantur de iure communi, vide poſt Alber. in l. clarum, num. 3. C. de auth. præſt. late Nellum in tract. bannit. in 3. par. ſecundi temporis, numer. 34. & ſeq.

44 Et interim nota regulam, quod regulariter † tenet, & valet pax facta etiã a pupillo, ſi fiat cum auctoritate ſui tutoris, & ex iuſta cauſa: & ſic ſi a minore cum authoritate curatoris, & ex cauſa, vt late proſequitur collegium Macerat. inter conſilia criminalia Zilet. conſilio 150. num. 6. & ſeq. & Ludou. Alſer. in conſil. ſeqq. num. 27. lib. 1. & inter alias cauſas iuſtas affertur hæc, ſi aduerſarius pupilli, vel minoris ſit æque potens.

His præmiſſis venio ad articulum.

Videtur autem, quod minor reſtituatur etiam aduerſus pacem a ſe factam, & iniuriam remiſſam.

45 Quia remittere iniuriam eſt † donare, & donare eſt iactare ſuũ, vt dixi ſupra in reſtitutione aduerſus donationem, ergo reſtitui debet.

In contrarium eſt communis omnium doctor. ſententia. ita notant doct. communiter in d. l. 1. C. de reſt. in integr. Cyn. ibi in fine, Bald. n. 4. Ale. in fi. Paul. de Caſtr. & Fulg. in fi. & ex antiquis alibi Iac. de Arena in l. 1. C. in quib. caſib. reſt. non eſt nec. Gul. de Cun. in l. ſi pro fure, ff. de cond. fur. Dyn. in l. diuus, ff. ad Syll. Alber. in rubr. C. de reſt. in integ. & in l. minorib. ff. eod. Bart. in l. de fideicommiſſo, ff. eod. in fin. Io. Ign. in l. donationes, C. de don. inter vi. & vx. Rebuſ. in tit. de reſt. in int. ar. 1. gl. 2. num. 4. Affl. ſuper conſt. regni lib. 2. rubr. 38. nu. 5. Ant. Corſet. de priuil. pacis, num. 23. in fin. in 3. to. tract. poſt Dyn. in l. diuus, ff. ad Syll.

Per l. auxilium, ff. de minor. in princ. vbi non reſtituitur minor contra omiſſam accuſationem, & perſecutionem pœnæ. Idem cõſulendo ſequuntur Ioan. de Amicis conſil. 88. nu. 1. & Aduocati Peruſini, & Marchiæ inter conſilia criminalia Ziletti conſil. 150. 151. & 152. & de communi. Idem Nell. in tract. de bannit. d. num. 34. Nicol. Moron. de pace & treuga q. 48. num. 4. & nouiſſime D. Octau. Simõc. in ſuo erudito tractatu de decret. min. lib. 2. tit. 6. num. 144. cum concord.

Et mouetur per d. leg. auxilium. inducen. vt iam dixi.

Et facit ratio clara, quia minor hoc caſu noſtro læditur, quod multipliciter probatur.

46 Primò, quia † fugit inimicitias, & qui hoc facit, non dicitur lædi, vt dicit Ioan. Ign. in repetit. d. l. donationes, num. 7. C. de donat. inter vi. & vxor. & hinc eſt, quod licet minor non poſsit contrahere ſine conſenſu propinquorum ex diſpoſitione ſtatutaria, poterit tamen facere pacem abſque conſenſu illorum, vt per Abb. conſ. 109. illud. lib. 2. & per hanc rationem Zuccard. in repet. rubr. C. de pact. num. 107. & confirmantur hæc per ea, quæ late perſequuntur aduocati Maceraten. in d. conſ. 150. numer. 26. & ſeqq. & elegantiſsimus D. Ranaldus Ridolfius ibid. in conſil. 156. num. 1. & 2.

47 Secundo, quia qui fugit inimicitias † fugit impenſas & lites, ergo non ſolum non læditur, imo ſi reſtitueretur, læderetur, d. l. minoribus, ff. de minor.

48 Tertio, quia conciliare ſibi † animum alicuius eſt ſibi maxime vtile, l. creditor, §. 1. ff. mand.

49 Quartò, quia viuere in cõcordia, † & pace eſt proficuũ quo ad facultates & bona; Tum per illud vulgare dictũ, concordia paruæ res creſcunt, diſcordia maximæ dilabuntur, tum arg. text. elegantiſsimi in l. generaliter, in princ. ff. de vſufruct. leg. & facit etiam l. cum pater, §. dulciſsimis. ff. de leg. 2.

Quintò, quia remittere iniuriam non eſt notari infamia, argum. l. furti, §. pen. ff. de inf.

Sextò, per notata in gl. fin. §. fin. Inſtitut. de iniur.

Et ita per prædicta tenendum eſt.

Ad contrarium reſp. ex prædictis, quib. probatur, quod maius eſt vtile, quod minor acquirit ex pace, quam damnum, quod patitur ex remiſsione iniuriæ.

50 Limitatur † iſta cõcluſio aliquib. modis. Et primo vt non procedat, ſi iſta pax reſultaret in damnũ & dedecus ipſius minoris & familię eius, Gul. de Cun. in d. l. 1. C. eo. & Bald. in l. pactum curatoris, C. de tranſact. & ibi Alb. & Ang. conſ. 146. in ſplendidiſsima, & hoc idem vult Iacob. de S. Georg. in d. l. 1. num. 5.

Per text. ſing. in leg. miles, §. ſocer. ff. de adulte. ibi repellitur, qui commodum dotis vindictæ domus ſuæ præponere non erubuit.

51 Circa hanc limitationem ad duo † aduertendum eſt.

Primum, de exemplo iſtius limitationis inquirendum eſt.

Secundò, de veritate illius diſcutiendum.

52 Quoad primum, † ego puto ad hoc redigi omnem indagationem huius rei, vt ſcilicet dicatur cum dedecore ſuo nimis graui facere pacem minor, quando faciẽdo ſimpliciter pacem, in conſequentiam confitetur aliquid turpe ſe feciſſe, pp quod iniuriam illã paſſus eſt, vt quando minor faciendo pacem, in conſequentiam fateretur ſe eſſe, vel fuiſſe illa iniuria, & caſtigatione dignũ, quod quidem raro accidit, quando amore Dei, & Chriſti redemptoris noſtri facta fuit pax a minore, quinimo quãdo & iſta ſola cauſa minor remiſit iniuriam, non ſolum dedecus non patitur, quinimo commendatione dignum apud viros probos, & catholicos opus geſsiſſe dicetur.

53 Quo ad ſecundum ego reputo † hoc arduum dubiũ, & enim vnuſquiſque diceret prima facie, quod facere pacem, tanquam expediens ſaluti animæ non ſit actus aliquo modo repræhenſione dignus, vindicta vero contra, & ideo læſio in proſecutione iniuriæ potius quã in remiſsione illius conſiderabitur, cum anima cunctis rebus præferendam ſit, l. ſancimus, la 1. C. de ſacroſ. eccl. cum ſimil.

Sed ſalua ſemper veritate, & iudicio & correctione S. matris Eccleſię Rom. quantum attinet ad ſalutem animæ, illius ratio, & reſpectus non impediet reſtitutionem in integrum contra pacem, vbi alias ratio & æquitas ciuilis, & naturalis illam concedet.

54 Sciendum enim eſt, quod actus † reconciliationis exteriori

terior, ideſt, actus pacis cum inimico ſuo, non eſt neceſ-
55 ſarius ad ſalutem animæ, ſed ſufficit dilectio † inimici
in communi, & ſic remiſsio iniuriæ ex corde ſacta, &
tenetur ſacerdos abſoluere confitentem, qui ex corde re
miſerit iniuriam, licet non velit peruenire ad actum ex-
teriorem pacis, vt eſt ſententia S. Thomæ in ſecunda ſe
cundæ q. 25. ar. 9. & ita clarius determinat ibi Card. Ca-
iet. in 2. & 3. dubio. Quia actus exterior pacis eſt ordi-
56 natus † ad bonum ciuile, non autem ad ſalutem animæ
de neceſsitate, charitas enim & dilectio inimici in com
muni ſufficit, & quod vlterius exhibetur inimicis pro ſi
gnis dilectionis, ad perfectionem charitatis, non ad
neceſsitatem ſalutis pertinet.

57 Quo ſtante dico, quod † aut minor ex corde remiſit
iniuriam, & ſi petat reſtitutionem aliqua de cauſa quæ
bonum ciuilitatis reſpiciat, & lex reſtitutionem conce-
dat, vel ſaltem regulæ reſtitutionis in integrum non reſi
ſtant, concedi debebit, quia non facit aliquid quod ſit
contra neceſsitatem ſalutis; Aut ex corde non remiſit
iniuriam, & tunc quantum ad ſalutem animæ ille a-
ctus exterior, & contractus pacis exiſtens in aliquo illi
non prodeſt, ſi vt ſupponimus, quantum ad bonum ci-
uile nocet minori, & quantum ad ſalutem animæ non
prodeſt.

58 Limitatur † ſecundò, niſi facta eſſet pax media ſtipu
pulatione cum pœnæ appoſitione, nam tunc reſtitutio
peti poſſet, ſecundum Bald. in d. l. pactū curatoris. n. 3.
C. de tranſact. poſt Guliel. de Cun. in d. l. 1. & idem Al-
ber. ibi, & in his terminis debet intelligi Herculanus no
ſter, dum in ſuo tract. de caut. de non offen. ca. 38. num.
21. ſimpliciter dicit minorē reſtitui, ita quoq. debet in-
telligi cōcluſio præfati Domini mei Thobiæ Nonij in-
ter conſilia Zileti dicto conſilio 152. ſub nu. 11. & om-
nes per eum qui dicebant talem pacem non valere, va-
let enim ſi cætera concurrant, quæ a ſtatuto vel a iure
communi requiruntur, ſed prætextu læſionis poteſt mi-
nor reſtitui, cui conſilio ſubſcripſerunt cum additionib.
Excellentiſsimi patres, & præceptores mei Ioan. Paul.
Lancell. M. Antonius Eugenius, Ludouicus Senſus, Ra
nald. Ridolfius, Io. Bapt. Fidelis, & Bernard. Alſanus, vt
ibidem apparet.

Et facit ſecundum Bar. præalleg. l. ſi minor. §. ſi. ff. de
minor.

Et ita intelligendo præfatas auctoritates in dictis con
ſilijs allegatas, non obſtat conſilium DD. Aduocatorū
Marchiæ conſ. 110. numer. 34. & ſequen. quia non quæ-
rimus nos, an pax valeat, ſed an detur reſtitutio contra
eam, & ita loquuntur Bald. & alij antiqui.

Neque obſtat, quod hæc pœna magis faueat minori,
ſi illi eſt vtilis pax, quia reſp. quod minor debet prius
probare pęnæ promiſsionem ſibi eſſe damnoſam, alias
enim non audiretur, vnde corruit ratio tanquam inuti-
lis, non falſa.

59 Sublimita, † niſi iuramento eſſet firmata pax, ita poſt
Abb conſil. 8. libro 2. Zilett. inter conſil. crimin. conſil.
131. Ferret. in tit. de ferijs numer. 51. Hercul. de caut. de
non offen. c. 38. num. 6. tradit D. Octau. Simoncel. præ-
alleg. lib. 2. tit. 5. num. 140.

60 Limitari videtur tertio ex intentione † Iul. Ferretti
in tract. de re milit. in tit. de fer. & iud. milit. num. 182. vt
procedat, quo ad odium, & iram minoris, non autē quo
ad intereſſe ciuile, per l. 1. & 2. C. de trāſact. & quaſdam
auctoritates, vt per eum.

Sed tu intellige, vt dixi ſupra in concluſione, & non
erit neceſſaria limitatio.

61 Sed iuxta prædicta quæri pōt, † quid in cautione de
non offendendo? An ſ. minori ſuccurratur ſi ipſe fregit
cautionem de non offendendo, vt ſcilicet pęnam non
ſoluat. Et quòd ſuccurri debeat, faciūt quæ dixi de pace
in præced. concluſione, in 2. limit. arguendo a fortiori.

Contrarium tamen vult Hercul. præalleg. cap. 36. nu.
62 16. & ſeq. & plenius cap. 42. vſque ad numerum 14. † lo
quens etiam in muliere & ruſtico.

63 Subintelligendo tamen, quod mitius † puniri debeat,
ſi non ipſe principaliter cauit, ſed in cautione compre-
henſus fuit, vt per eum c. 34. num. 11. & cap. 42. numer.
13. verſic. plane.

Quam ſententiam puto veriſsimam per omnia, quia
non poteſt dici læſus minor, quando cautionem de nō
offendendo dedit, quia cum a iudice coactus fuerit pro
pter ſcandali publici timorem. l. illicitas. §. ne potentio-
res, cum ſua materia. ff. de offic. præſid. dicitur iure com-
muni vſus fuiſſe, non autem circumſcriptus, vt l. fin. C. de
reſtitutio. in integrum, & dixi ſupra in quæſt. de reſtitu-
tione in integrum aduerſus compromiſſum, quod fit a
minore iubente & cogente ſtatuto, contra quod non
reſtituitur, vt ſupra dixi pluries.

SVMMARIVM.

1 *Minor an reſtituatur aduerſus præſcriptionem conuen tionalem, quando cum eis aliquid geſtum eſt.*
2 *Minor ſi ipſemet pignus conſtituit, vel prædium vendidit, reſtituitur.*
3 *Quid ſi emptor prædij, vel creditor pignoris renunciauit legi commiſſoriæ, vel protogaſſet tempus ipſi minori.*
4 *Quid ſi minor interpellatus fuiſſet ab emptore prædicto.*
5 *Contumaria iſta per interpellationem inducta, an impediat reſtitutionem minoris.*
6 *Et quid ſi tutoribus, & curatoribus pupilli fuit facta denunciatio.*
8 *Et quid ſi ipſi alios interpellaſſent.*
9 *Et an procedant prædicta, ſi minor non doceat ſe læſum eſſe ex tali non redemptione prædij.*
10 *Minor an reſtituatur, quando cum eo nihil penitus geſtum eſt, ſed omnia cum prædeceſſore ſuo.*
11 *Minor non poteſt alienare ius redimendi ſine decreto.*
13 *Minor videtur ipſe alienare illud quod redimere poteſt, & non redimit.*
15 *Author ſequitur opinionem Imperatoris contra I.C. in l. Aemilius. ff. de minor.*
16 *Declaratio l. etiam. ff. de minor.*
18 *An quod dictum eſt in minore in hoc, procedat in eccleſia.*
19 *Et quid ſi conditio appoſita in contractu non verificetur tempore authoris, ſed tempore minoris.*
20 *Et an procedat etiam contra pupillum, & poſthumū in vtero exiſtentem.*
21 *Et an procedat etiam in tempore a teſtatore præfixo.*
24 *Et an procedat in præſcriptione mixta.*
25 *Et an procedat de æquitate.*
26 *Et quid vbi forum æquitatis ſeruaretur, vel vbi ſtatuto caueretur, quòd æquitas ſeruetur.*
27 *An procedat quando præſcriptio conuentionalis eſſet dilatoria præſcriptionis legalis, exemplum.*
28 *Quid ſi princeps vellet hunc minorem reſtituere.*
30 *An procedat quando minor non habuit regreſſum contra tutorem, vel curatorem, qui neglexiſſet redimere & emptor participauit de fraude.*
32 *Minor an reſtituatur aduerſus præſcriptionem conuentionalem ſi non ex capite ętatis, ſaltem ex clauſula generali propter ignorantiam, vel aliud iuſtum*

impedimentum.communis quod ſic.

34 *Declaratio d.l. Aemilius.ff.de minor.*

35 *Emphyteuta ſuccurritur ſi propter ignorantiam non ſoluit canonem, licet ex pacto deſuncti tempus præfixum fuerit.*

36 *Minorem non poſſe reſtitui ex clauſula generali, vbi aliàs quilibet maior reſtitueretur, nimis abſurdū eſt.*

37 *Minor diuerſimode reſtituitur ex clauſula generali, & ex edicto minorum.*

38 *Argumentum a denegatione reſtitutionis ex edicto minorum, ad denegationem reſtitutionis ex clauſula generali, quomodo procedat.*

39 *An concluſio de qua nu.32. procedat etiam ſi effluxerunt 40.anni.*

40 *An non procedat ſi minor probet ſe læſum fuiſſe ex tali non redemptione pignoris?*

42 *Conditio deficiens dicitur ab initio actum infringere, quando diſpoſitio erat conditionalis.*

43 *An procedat quando emptor hoc tempus ex gratia conceſſiſſet.*

44 *An procedat quando minor haberet regreſſum contra tutorem, vel curatorem.*

45 *An procedat ſi iſte minor qui vult reſtitui, eſt actor.*

46 *An procedat quando læſio fuit penitus completa in vita ipſius venditoris.*

47 *An procedat, quando is qui reſtitutionem petit, tractat de lucro captando.*

48 *An procedat ſi iſta ignorantia eſſet craſſa, & improbabilis.*

49 *Quæ dicatur ignorantia craſſa & improbabilis.*

50 *Reſtitutio an detur cuilibet maiori ex cauſa iuſti impedimenti aduerſus præſcriptionem conuentionalem.*

51 *Quid ſi princeps voluit vti pecunia quam venditor habebat in promptu pro redimendo.*

52 *Quid ſi venditor dum pecuniam portabat, vt redimeret prædium, fuit a latronibus expoliatus.*

54 *Argumentum a prohibitione reſtitutionis ex cauſa ætatis, ad aliam ex edicto maiorum, quomodo procedat.*

55 *Aetas & impedimentum iuſtum paris potentia ſunt quo ad dirimendam reſtitutionem, dum tamen concurrant termini habiles.*

56 *Minor quare non reſtituetur ex capite ætatis aduerſus lapſum temporis ad redimendum, & ex clauſula generali ſecus.*

QVAESTIO. LXXXVI.

De reſtitutione in integrum aduerſus renunciationes tacitas quæ in omiſſione iurium ſuorum conſiſtunt, & conſequenter in præſcriptione, & in primis de reſtitutione in integrum aduerſus præſcriptiones conuentionales.

QVi omittit ius ſuum indefenſum, & non petit quod ſibi debetur, vel ad ſe ſpectat, vtiq. dicitur iuri ſuo tacite renūciare. arg. l. alienat. verb. ff. de verb. ſig. cū ſim.

Merito igitur poſt reſtitutionem in integrum aduerſus renunciationes expreſſas, videndum eſt de ea aduerſus renunciationes tacitas.

Et quoniā renunciatio iuris ſui tacita nihil aliud eſt, quam permiſſio & patientia quod res ſua præſcribatur.

De reſtitutione in integrum aduerſus præſcriptiones agendum erit. & quoniam materia ampliſſima eſt, diſtinguendo ſpecies principales præſcriptionum illarum, quamlibet per principales quæſtiones pertractabo.

Et incipiam a præſcriptionibus conuentionalibus, quam particulam hiſce articulis explicabo.

Primò, An regulariter detur reſtitutio aduerſus præſcriptiones conuentionales ex capite minoris ætatis.

Secundò, An detur minori, quando nihil cum eo conuentum, vel geſtum fuit.

Tertiò, an ſi non ſuccurritur ei ex edicto minorum, ſuccurratur ſaltem ex clauſula generali, ex capite ignorantiæ?

Quartò, an regulariter ſuccurratur cuilibet maiori ex capite ignorantiæ, vel alterius iuſti impedimenti.

Articulus I.

AD primum, An ſcilicet regulariter ſuccurratur minoribus ex capite minoris ætatis aduerſus præſcri-
1 ptiones † conuentionales, quando cum eis aliquid geſtum fuit.

Et quia articulus in themate principali nō habet difficultatem aliquam, fac regulam quod ſic. Text. eſt in l. ait prætor. ff. de minoribus. in princip. & omnes allegandi tam in exemplis huius concluſionis, quam in ſequentibus articulis, ſine ſcrupulo hoc admittitur.

Et facit, quod tradit Paul. de Caſt. in conſil. 13. nu. 4. lib. 2. & Tiraq. de retr. retract. part. 2. §. 1. gloſſ. ... nu. 56. Vnde poteris aliud exemplum aſſumere.

2 Primum autem, quod communiter † ab omnibus pro indubitato præſupponitur, quando ipſemet minor vel pignus cōſtituiſſet, vel prædium vendidiſſet cum pacto redimendi intra tantum tempus &cæt. Tunc enim abſque dubio negocium ſecum actū eſſe diceretur, & ideo reſtituetur, ſ. intra tempus a ſeipſo conuentum, & ſibi præfixum non redimeret, Alb. in l. fi. num. 7. & ibi Ang. nu. 2. C. in qui. caſ. reſt. non eſt nec. Soc. in l. filiusfa. §. in hac. num. 6. ff. de verb. oblig. Tiraq. præall. num. 59.

Per regulam d. l. ait prætor, in princ.

3 Secundum exemplum, † ſi emptor, vel creditor pignoris renunciaſſet legi commiſſoriæ, vel prorogaſſet tempus ipſi minori, quia hoc quoque caſu diceretur eſſe geſtum cum minore, ſi tempus ſibimet prorogatum ſibi permiſiſſet, gl. in d. l. Aemilius, in verſ. erant, & in verbo reſtitui, ff. de minor. Mauric. de reſt. in int. c. 99. Azo rubr. C. de reſt. in int. nu. 9. dicens, quod in hoc caſu pronunciauit imperator in d. l. Aemilius, & bene, & non in alio contra Pauli ſententiam, vt quidam putant. & idē Ang. in l. ſi intra, circa fi. C. de non num. pec.

4 Tertium exemplum eſt, quando minor † interpellatus fuiſſet ab emptore, vel creditore prædicto, quia reſtitueretur ſi ſpreta interpellatione non redimeret, Bart. in l. fin. nu. 6. C. in qui. cauſ. reſt. non eſt nec. & ibi Alb. nu. 7. Fulg. num. 2. vbi exemplum, in verſ. melior ergo &c. Ang. num. 2. in fine. Glo. in d. l. Aemilius, & ibi Bart. nu. 5. Balb. de præſcrip. par. 6. principali, num. 32. verſ. 1. limita, & Ang. in d. l. ſi intra. Soc. in d. l. filiusf. §. in hac, nu. 6. ff. de verb. obligat. Mauric. d. tract. cap. 97. Alex. conſ. 141. num. 10. lib. 5. Iaſ. conſ. 162. col. 2. ver. & ex illa gl. lib. 4. vbi de cōmuni. Sim. de Prat. conſ. 161. nu. 69. Nat. conſ. 482. nu. 2. lib. 2. Rol. a Valle conſ. 10. num. 3. lib. 2.

Et mouetur per l. ſi creditor, §. illud. ff. de diſtr. pign. & per l. ſi filius, §. in hac, ff. de verb. oblig. & per l. ſi non militantibus, cum gl. ibi, C. de reſt. mil.

Et apud me clare facit d. l. Aemilius ibi, denunciationibus, ex quo dicunt doc. quod minor denunciatus negligens redimere reſtituitur, non obſtante ſententia Pauli, per l. Aemilius.

Sed cōtra arguit Vaſq. de ſucce. creat. lib. 1. §. 10. nu.
5 65. Quia, inquit, ꝙ minor interpellatus fit contumax † verus, ergo non reſtituitur, & dicit, quod hoc contrarium tangit Abb. ſolus in ca. auditis, in 3. col. de reſt. in int. &

reperi

Google

reperi etiam Iac.de S.Georg.in d.l.fin.num.19.

Sed quicquid ſit,tene communem,per iura & rationes prædictas,& ad contrarium hoc reſp. quod in primis nō eſt verum,quod hoc caſu dicatur contumax verus, cum non dixerit ſe nolle redimere, vt per Natt.conſ. 16.nu. 4. in prima parte, vbi de communi & dixi ſupra quæſt. 82.artic.9.

6 Præterea hic non poteſt agi de contumacia,quia nullus dolus interuenire poteſt in negligendo ius ſuum, ſed negligentia duntaxat,preterea nullum delictum,in contumacia vero delictum continetur, vt ibi dixi,quia præceptum iudicis ſpernitur,quod in hoc caſu vbi de interpellatione partis tantum agitur,non contingit. vnde &c.

7 Concluſio prædicta ſic exemplificata † Ampliatur vt procedat,etiam ſi tutoribus, & curatoribus minoris fuit facta denunciatio,vel interpellatio, vel prorogatio temporis, vel cum eis fuit conuentum de pacto redimendi &c.Ita Mauric.d. capi. 97.& videtur ſentire text.in d.l. Aemilius,in ſi.

Et veriſſimum puto,per ea quæ habentur C. etiam ſi tut.vel cur.per totum,& dixi ſup.in 1.par. q...art...

8 Limita tamen è cōtra hoc † de interpellatione,vt procedat ſi minor vel eius tutor,vel curator interpellati fuerunt, ſecus vero ſi ipſi alios interpellaſſent, ita Sim. de Prætis conſ.161.numer.69. in ſi.dicens quòd concluſio procedit paſsiue non actiue,& bene.

Sed quæ eſt ratio? Dic ex eo,quia minor non reſtituitur aduerſus non complectum a ſe præſcriptionem contra alium,vt dicam q.ſeq.art. fin. prout reſtitueretur hic & cæt.

9 Limita ſecundo generaliter prædicta omnia,† vt non procedat niſi minor oſtenderit, & probauerit ſe læſum eſſe propter non redemptionem huiuſmodi pignoris, vel prædij,ita ſing.Soc.iu. conſil.45. nu. 5.lib.4. & idem Soc.iun.conſ.46.nu.42.eod.li. vbi etiam colligitur,quomodo & quando dicatur minori fuiſſe damnum non redemiſſe,quæ videas, cum caſus occurrerit, & idem vult Socyn.idem conſil.145.num.80. lib.1.

Et ratione clara probatur,quia minor non reſtituitur, niſi vbi læditur,l.nam & poſtea, §.ſi minor,ff.de iureiu. & l.minoribus.C.de reſt.in int.cum ſim.

Articulus. II.

10 AD ſecundum, An reſtituatur † minor ex hoc capite minoris ætatis,quando nihil omnino cum eo geſtū fuit,ſed omnia cum prædeceſſore eius conuenta fuerunt de prędio redimendo intra tantum tempus &c. & hoc tempus ipſi minori lapſum eſt.

Videtur quod ſic.

Primò,per l.etiam, ff.de min. vbi impoſsibile eſt aliquid fuiſſe geſtum cum minore,& tamen reſtituitur.

Secundo,per multas regulas iuris ciu.quas plene deducit Bald.in d.l.Aemilius,num.7.verſic. modo videamus &c. quas per te videas.

Tertio,quia vbi minor non poteſt alienare ſine decreto ibi ſi alienet,habet reſt.in int.vt dixi ſupra in 1.parte, q.22.art.9.

11 Sed minor nō pōt alienare ius redimendi ſine decreto;† vt doctè tradit Octau.Simonc. in tractat. de decret. lib.2.tit.6.nu. 2. ergo ſi ſic alienando hoc ius redimendi læditur,reſtituit.arg.l.alienationis verbo.ff.de verb.ſign.

Quarto,per tex.clarum in d.l.Aemilius,in ratione ſui ff.de min.Si teneamus,quod Imperatoris reſcriptum, & decretum ibi tenere debeat.

Quinto,per id quod arguit Iaſ.in d.l.filiuſf.§.in hac, num.5.ff.de verb.obl.per illum tex. inducendo vt per

12 eum, quando ſcilicet † minor nihil aliud egit, niſi quia non prohibuit, nec curauit quod ſtipulator authoris ſui non impediretur per ſuos.

Sexto & vltimo fortiter ſic ego arguere ſoleo pro hac ſententia: Negari non poteſt quin aliquid geſtum fuerit cum minore, cum ipſe minor fuerit in cauſa, quare amplius

13 redimere non poſsit.† & ſic, ſi reſpiciamus rei veritatem,vltimi dies redimendi elapſi ſunt ipſi minori, vnde ipſe minor fuit,qui amiſit ius redimendi, & non dubium eſt, quio ſi minor amiſit aliquod ius ſibi competens,reſtituitur,l.penult.C.de reſt.in integ.& l.non omnia,ff.de mino.cum.ſimil.

Neque dicatur,quod non ipſe præfiniuit, & præſtrinxit ſibi tempus hoc, ſed prædeceſſor eius, quia reſpondeo, non referre vnde ortum fuerit hoc ius redimendi, competens ipſi minori, & tolle exemplum generale,certum eſt, quod ſi minor habeat obligatum ſibi aliquem

14 ex contractu cum defuncto † ſuo authore celebrato, & ſic competat ſibi actio contra eum ſi imprudenter tranſigat cum illo debitore, vel cedat illi,vel renunciet cum damno ſuo,ſibi præiudiciū facit,& reſtituitur,vt viſum eſt ſup.q.præced.per totum, & ſup.q...art... an aduerſus translationem &c. Ergo eadem ratione ſi minori competat ius redimendi prædium a ſuo prædeceſſore cum hoc pacto venditum,alienando hoc ius, ſiue deſerendo illud deperdi propria negligentia dicitur ſibi præiudicare,& reſtitui debere.

In contrarium eſt communis concluſio omnium doctorum. Azo in rubr.C.ſi ad. vend.in fine, & C. ſi adu. vend.pi.Gloſ.in l.ſi.io ſi.C.in quibus caſ.reſt.non eſt neceſſ.& ibi Bartol.num.6.Cyn.num.4. Alb.num.7.Bald. nu.3.Paulus de Caſt.num.2. Gloſ.in l.ſicut,in ver.ſeruāda ſunt,C.de præſcrip.30.ann.Gloſ.in l.1.C.ſi adu. vſu. & ibi Alb.in princip.Bald.num.2.Paul.de Caſt. num.3. Gloſ. Bart. Alb. & Bald. in d. l.etiam, ff.de min. Gloſ. in d.l.Aemilius,in gl.pen.in ſioe,& in verb. qđ &c.Bar. num.5.Alb.in princ.& num. 5. Soc.in d.l.filiuſfam.§.in hac,num.5.ff.de verb.oblig.& ibi Iaſ.num. 5.vbi de cōmuni. Ang.in d.l.ſi intra,in fine,C.de non numer.pecu. Balb.de præſcript.part.6.princip.numero 30.Mauric.de reſtitut.io integr.capit.95.vbi late.Ripa conſilio 1. in ſine, io tit. de re iudic. Natt.conſilio 492.numero 1.& 3. Rol.a Valle conſil. 10.numer. 14.verſ.ad ſecundum,lib. 2.vbi concord. & de communi. & alios ad ſaturitatem colliges ex adductis in ſeq. articu.

Text. eſt expreſſus pro hac cōmuni in d.l.Aemilius, ff.de mino.tenendo ſententiam Pauli iure conſulti ibi, contra imperatoris reſcriptum,prout tenendam eſſe volunt doct. cum ibi compilatores illam appoſuerint, & conſequenter cum nō reprobauerint a Iuſtiniano,omne robur ſuſceperit,l.1.C.de vet.iure enucl.

Text.eſt etiam in l.2.C.ſi adu.ven.pign.ſecundum cōmunem intellectum.

Et ratio eſt communis omnium,quia ſi nihil hoc caſu cum minore geſtum eſt,non debet reſtitui, quia hoc modo maior defunctus,non minor reſtitueretur,contra l.1.& l.3. §.ſed vtrū.& l.cum mādato,in prin.ff.de min.

Quid dicendum?

15 Si verum fatendum a me eſt, mihi ſemper placuit † prima opinio Imperatoris contra Pauli reſponſum. Tū per d.l.etiam,ff.de mino. qui tex.videtur ineuitabilis,& mirabilis contra Paulum I.C. Tum potiſsimum per rationem a me ſup. 6. loco ponderatam,cui difficulter reſponderi poteſt , vt ex infraſcriptis apparebit.

Sed quoniam durum nobis eſt contra ſtimulum calcitrare, tenendo cum cæteris omnibus, ſcribentibus ſententiam Pauli,ad contraria reperiendæ ſunt ſolutiones.

16 Ad primum,† poteſt reſponderi dupliciter.

Primò,quod ibi ſumus in præſcriptione legali,non autem in conuentionali , & ita communiter reſpondent doctores.

Sed certe text.generaliter loquitur, dum dicit vſucaptum amiſit.

Secundo igitur dicunt alij, quod ibi minor reſtituitur aduerſus præſcriptionem a ſe non completam contra alium; vt per Mod.in capit.placuit,de pręſcrip.& tangam inf.q.ſeq.art.fin.

Sed hoc quoque eſt reſtringere illum text.

Tertio igitur dici poteſt, quod datur reſtitutio ei,qui in vtero fuit, dum completa fuit præſcriptio,quia legitimo impedimento fuit impeditus quominus redimeret, vnde ſi non ex edicto minorum, ſaltem ex clauſula generali ſuccurrendum fuit ei.

Ad ſecundum dic,vt dicam ad vltimum argumentũ, quod ego feci, ad quod tendunt rationes,& regulæ Baldi in d.l.Aemilius.

Ad tertium poteſt dici, quòd argumentum non procedit in caſu noſtro, quia hoc ius redimendi alienauit prædeceſſor maior conſiderata primordiali cauſa amiſſionis illius,ideſt præfixio termini ad redimendum ab illo facta.

Ad quartum non poteſt dici aliud, niſi quod imperatoris decretum ibi non fuit approbatum;ſed Pauli ſententia &c.

17 Ad quintum,dic cum gl.† ibi,quod loquitur,quando pupillus aliquid ipſe fecit, & ſic cum eo aliquid geſtum eſt, nec illa verba, non videtur per pupillum ſtetiſſe,repugnant huic ſenſui, quia qui facit contrà ſtipulationẽ, vel cõmittẽdo,vel ommittẽdo faciat, ſatis eſt quod per eũ ſtat quo minus illi pareatur, vt de ſe patet. Sed certe negari non poteſt, quin hæc quoque diuinatiua ſit, vel ſaltem reſtrictiua reſponſio ad illum text.

Ad ſextum, non video quid poſsit dici,niſi quod iſta præſcriptio cauſata fuit primordiali cauſa, & origine attenta,ab ipſo defunto maiore, qui illud tempus redemptioni prædiorum, vel pignori præfixit;vnde ſi reſtitutio minor daretur, quando nihil cum eo innouatum eſt, daretur aduerſus præſcriptionem contra maiorem completam,quod ex hoc edicto fieri non poteſt, dict.l.cum mandato, cum ſim.

Retenta hac communi cooclufione.

Amplia in primis aliquibus notabilibus modis, &

18 Primò,vt procedat etiam in Eccleſia, † Henr. Boich in c.fin.num.17.de reſt.in int.& ibi Bellam.num.14.

19 Amplia ſecundò,etiam ſi conditio contractus † a pręceſſore celebrati non fuiſſet impleta tempore illius, ſed minoris,ita Bald.in d.l.fin.num.3.C.in quib.ca.reſt. non eſt nec. & ſequitur Balbus in tract. de præſcrip.in 6.parte principali,num.31.

20 Ampliatur † tertio, vt procedat etiam contra pupillum, imo & contra poſthumum,& ſic minorem in vtero exiſtentem,ſecundũ gl.& Bart.in d.l.etiam, & Balb. d.6.pat.principali.nu.32. & hoc eadem ratione, de qua in concluſione.

21 Ampliatur † quarto, vt procedat etiam in tempore a teſtatore præfixo, ita Paul. de Caſtr. in d.l.fin. num.2. Bart.nu.12. Fulg.nu.6. & Ang.nu.2.qui hanc præſumptionem vltimæ voluntaris appellat.Idem Bar.in d.l.ẽt, num.3. ff.de min.Bald.præall.num.32.

Et hoc per l.3.§.ſi hæres,ff.de min.

Sed certe illa lex contrarium probat, vt dixi plene ſupra alias in illa dubitatione,an minor reſtituatur aduerſus ſpretum præceptum teſtatoris.

22 Et ideo poteſt declarari hæc ampliatio, † vt procedat quo ad hoc, quod ſ.minor non eſt tutus ipſo iure,ſicut ſolet eſſe in præſcriptionib. temporalib.regulariter, & ratio eſt, quia cepit a defuncto &c.vt dicam inf.circa
23 præſcriptiones † legales temporales, ſecus vero quãtum ad hoc, vt reſtitui non poſsit, quia immo reſtituitur,vt dict.§.ſi hæres.& ita in ſpecie declarat Balb. in tract.de præſcript.d.par.6.num.32.in fin.

24 Ampliatur quinto etiam in præſcriptione mixta, † id eſt quæ ſapit naturam conuentionalis, & legalis, ſed dicam de hac particulariter in ſeq.q.

25 Limitatur autem è contra pluribus alijs mod.† &

Primò, vt procedat de rigore iuris tantum, nõ autem de æquitate,ita inquiunt Alb.in d.l.Aemilius,nu.5.poſt Iac.de Aren.& Bald.ibi num 8.dicit, quod hæc eſt cõis omnium declaratio ad d.l.Aemilius, vt ſ.ibi Imperator motus fuerit ex æquitate,Paulus vero de rigore iuris.

Quid autem ſeruari debeat,poteſt dubitari.Ex pręſatis autem Alb.dicit, quòd æquitas ſeruabitur, cum ſcripta ſit in d.l.Aemilius,iuxta notata in l.placuit,C.de iudic.Bald.contra, dicens quod id, quod iuſtum eſt, ſequendum eſt.

Tu quid dicis?

Dico, quod ſententia communis in ſe mihi non placet,vt ſupra dixi,ſed tenendo illam, limitatio non eſt tenenda, quia alias cooclufio nunquam locum haberet.

26 Niſi dicas, quòd poterit procedere,† vbi forus æquitatis adeſſet, vel vbi ſtatuto caueretur, quod in præſcriptionibus, ſiue in iurib. per præſcriptionem amittendis, æquitas,non rigor communis attenderetur. Quod nota.

27 Limitatur ſecundo, vt non procedat, † quando præſcriptio conuentionalis eſſet dilatoria præſcriptionis legalis, vt puta ſi factum eſſet pactum durante tempore luendi pignus, ex diſpoſitione l.fi.C.de iur.dom.impet. Nam tunc datur reſtitutio aduerſus talem præſcriptionem,ita pulchre ex Mar. Anguſ.conſ.264.nu.30. & ſeq. libr.1. & pro communi Mich.Graſſus com.opin. lib.2. c.1.in fin.quod eſt notandum, & dicam plenius q. ſeq.

28 Limitatur † tertio, vt non procedat, quãdo princeps vellet hũc minorem in integrum reſtituere, quia poſſet, vt demum concludit Boer. deciſ.140.nu.3. & ſeq. cum concord.per eum. Qui quidem licet non exprimat,an loquatur de præſcriptione legali,vel cõuentionali incepta aduerſus authorem minoris, tamen neceſſe eſt quod de illa dubitet,quia loquitur de inſante reſtituendo, & dubitat; Vnde neceſſe eſt fateri,vel quod fatua ſit dubitatio,vel quod de conuentione facta a parte loquatur.

29 Limitatur † quarto, vt non procedat in impedimentis, propter quæ dicitur quis ex neceſſaria cauſa abeſſe. vt dicam inf.art.fin.

30 Limitatur † quinto,niſi minor non haberet regreſsũ contra tutorem,vel curatorem, qui neglexiſſent redimere,& emptor participauit de fraude,tunc enim in ſubſidium reſtituitur minor.Ita poſt Paul.de Caſt.in l.1.C.ſi adu.ſol.Vaſq.de ſucceſ.creat.lib.1.§.10.in fi. Et facit in terminis pro hoc d.l.Aemilius,in fin.

31 Limitatur ſexto, vt non procedat, † quando minor ignorauit, vel aliter impeditus fuit redimere, & ſic an ex clauſula generali ſaltem reſtituetur. Sed, quia dubia limitatio eſt, explico per integrum articulum ſequentem.

Articulus III.

32 AD tertium, An ſcilicet † minor in caſu præcedenti, ſi non reſtituitur ex edicto minorum quia nihil geſtum eſt cum eo, reſtituatur ſaltem ex clauſula generali, prætextu ignorantiæ probabilis, quia in ius alterius ſuccedit?

Videtur quod non.

Primò,quia iſto modo eſſent impoſita iura verbis,& non rebus,quid enim refert,an minor vno, vel alio modo reſtituatur? vt dicit Iaſ.in l.cum filiusfam. §.in hac, num.5.verſ.ſed aduerte,ff.de verb.oblig.

Secundo, quia non minus ſauendum eſt ætati, quam abſentiæ,vel ignorantiæ,vnde ſaltẽ paris priuilegij ſunt

reſtitu-

reſtitutio ex edicto minorum, & ex edicto maiorum,ut
dixi ſupra ex communi ſententia q.5.art. 1. Sed minori
non ſuccurritur hoc caſu fauore ætatis, ergo &c.
Tertio,quia valet argumentum negatiue ſic, non de-
33 bet dari minori reſtitutio ex capite ætatis, † ergo neque
ex capite ignorantiæ maiori, gl.in l. nec non, §.quod in
eis,verſ.non perhibeant,ff.ex quib.cau.maio.& dixi ſup.
d.art.3.ergo &c.
Quarto, quia ita tenent, quamplurimi grauiſſimi do
ctores.Hoc enim voluit gl.in l.ſi cum militarib. C.de re-
ſtit.mil.& per eam Bald.in l.2.C.ſi adu.vend.pign.& ibi
Salyc.& Raph.Cuma.in d.l.cum filiusfamil.§.in hac, &
ibi Iaſ.in puncto iuris hanc amplecti videtur.Idem Petr.
& Cyn.in auth. quas actiones, C.de ſacro.eccl. & in l.2.
C.de iur. emphyt. & latius pluribus fundamentis firmat
Curt.Sen.in conſilio 58.ſuper præmiſſa, per totum, &
qui ſemper pro hac ſententia allegatur. Tiraq.de retr. li-
gnagier, gloſſ.4.§.35. numer. 43. & 45. cum concord.
per eum.Bero.conſi.121.per totum, lib.3.vbi plene hāc
defendit. Mar. Anguſciola idem multipliciter probat &
tenet in conſ.232.per totum lib.1.& conſ.254. per totū,
& conſil.264.per totum,eod.& Sim.de Pretis conſ. 262.
ſub num.68.& ſeq.late Soc.iu. conſ.45.num.3.& 4.li.4.
& conſi. 46. a numer.9.vſque ad numer. 34. vbi decem
fundamentis hoc firmare nititur. & idem in conſil.54.
num. 8.lib. & dicit hanc forte eſſe magis communem,
vt per eum in d.conſ.. num.36.& Tiraquell.in d.tract.
de vtr.retr.in ſecunda parte,§.1.gl.2.nu.56.57.& ſeqq.
ex quo habebis concord.
Sed contrarium tenent alij doctores magis commu-
niter,Bart.in d.l.Aemilius,num.5.ff.de minor. & ibi Ful
goſ.nu.9.Bartol.& alij communiter in d.§.in hac.Bart.
ibi numer. ..Im,& Alexand.numer.4.& 7. Soc. ſenior
numer. 7. & de communi. & ibi quoque idem teſtatur
Iaſ.ſub numero 5.Bart.in d.l.2. C. ſi adu. pigno. num..
Aret.ibi in l.1.in fine,Io.Anibal.in repet.l.poſt contra-
ctum,numer.146.ff.de donat.Cagn.in l. qui in alterius,
numer.5.de regul.iur.& in l.2. numer.224.& in repet.
numer. 284. & dicit eſſe communem, & ab ea non eſſe
diſcedendum,quicquid alibi tenuerit. Mauric.de reſt.in
integ.capit. 101.& capitulo 299. Balb.in tracta.de præ-
ſcript.in 6. parte princ. num.32.verſ.20.limita. Gomeſ.
in tract.de contract.titu.2.de emp.& vend.numero 27.
poſt medium,verſ.quod tamen procedit, & eſt verum
& cæt. Vaſq.de ſucceſs.creat.libro 1.§.10.num.166.Ale
xan.conſil.141.num.10.libr.5.R[illegible].conſi.88.num.
30.lib.1.Soc.iun.conſ.104.nu.15.li.3.Natta conſ. 492.
nu.8.& dicit nimis durum eſſe recedere ab hac opinio-
ne,quia æquitati innititur.& Rol.in conſ.30.nu.4.lib.2.
vbi de communi & de magis communi.& imo quod ita
omnes indifferenter tenent cum Bart. teſtatur Iaſ. d. §.
in hac,licet ipſe dubitet in puncto iuris. & de communi
etiam Cagnol.in d.l.2.C.de pact.inter empt. & vendit.
in prima lectura numero primo.& in repet.nu.octuage
ſimoquarto. & iudicando ſequitur Franç. Marc. deciſ.
514.num.3.
34 Et mouetur per d.l. Aemilius† ponderando, quod
hoc modo poteſt ſaluari reſcriptum imperatoris ibi, &
ſi diceretur quod ſic intelligendo non erat opus reſt. Im
periali,quia quilibet iudex reſtituere potuiſſet.
Reſpon. Bartol. quod illa puella ibi non petijt ſe re-
ſtitui ex hoc capite, ſed ex capite minoris ætatis, vnde
ad ſupplendum defectum petitionis,principis authoritas
requirebatur.
Sed certe hæc diuinatiua ſunt.
Ego puto omnino tenendam communem vti æquio
rem,& veriorem, quia non video rationem quare ſi re-
gulariter datur reſtitutio ex hac genarali clauſula prop-
ter iuſtam ignorantiæ cauſam in omnibus caſibus,in qui
bus quis non proſecutus eſt ius ſuum, vt dicam infra quę
ſtio.90.quare non idem in hoc caſu? & certe quantum
ad hoc non puto poſſe aſsignari congruam rationem
differentiæ inter præſumptionem legalem, & conuen-
tionalem. Neque mouet, quod in præſumptione con-
uentionali tractetur de danda reſtitutione aduerſus fa-
ctum defuncti maioris,quia non ad hoc petitur reſtitu-
tio,ſed ad reſtituendum ipſi hæredi tempus quod ipſo
ignorante lapſum eſt, propter quam ignorantiam non
35 potuit ius ſuum proſequi, & redimere. † Sic etiam ſuc-
curritur emphyteutæ,qui propter ignorantiam non ſol
uit canonem, licet ex pacto defuncti tempus ſolutioni
præfixum fuerit,vt dicam infra quæſt.89.art... Quæ om
nia quæ dicam per diſcurſum illius q.& ſeq.confirmant
hanc ſententiam,& etiam quæ dicam art. ſeq. in termi-
nis illam comprobant.
Et ſic tenendo,prout tenendum eſt.
Ad contraria reſpo.ſic.
Ad primum reſpond. quod leue argumentum eſt,
quàm multis enim in caſibus reſtituitur minor ex clau-
ſula generali,& non ex capite ætatis? & certe ridiculum
36 eſt,quod minor non poſsit reſtitui † ex illo edicto,& ca-
pite quo reſtituuntur maiores in eodem caſu, in quo ſi
eſſet maior reſtitueretur,cum ſic ipſa minor ætas eſſet o
dioſa,non fauorabilis minori, & in eodem caſu minor
eſſet peioris conditionis quam maior in materia reſtitu
tionis in integ.
Præterea ad argumentum reſpond. quod diuerſimo-
37 de reſtituatur minor † ex clauſula generali,& diuerſimo
de ex edicto minorum,nam in primo caſu nō reſtituitur
niſi in ſubſidium, quando non habet regreſſum contra
tutorem,vel curatorem, vt dicam in limit. ſecundo caſu
quando reſtituitur, reſtituitur etiam ſi contra eos regreſ
ſum habet,vt l.1. C. etiam ſi tut. vel curat. & dixi ſupra
quæſtio.22.art.1.& tertio.
Ad ſecundum,& tertium reſpond.breuiter quod pro
cederet argumentum, quando denegatur reſtitutio mi-
nori ex eadem cauſa, quæ militat etiam contra minorē,
38 † puta,quia minor vellet reſtitui contra patrem, vel ad
luctum odioſum,& ſimilia, & ſic loquuntur contraria;
& in ſpecie gloſ.in d.l.nec nō,§.qđ eius &c.Sed hic non
ita accidit, quia minori vt minori denegatur, quoniam
nihil cum eo geſtum fuit unde nihil perperam videtur
feciſſe ex quo veniat reſtituendus,ſed vt maiori non de-
bet denegari,quia in reſtitutione maiorum non attendi-
tur,an aliquid cum eo geſtum fuerit, vel ne, quinimmò
quando nihil cum eo geſtum fuit,ſuccurritur ei ex præ-
ſumpta ignorantia,quæ aliàs non præſumeretur.
Ad quartum reſp. quod authoritates prædictorum
debent cedere authoritati Bartoli, & communis opinio
nis,præſertim vbi opin.Bart.manifeſte innititur æquita
ti,contraria vero continet nimium,& ſuperſtitioſum ri-
gorem.
Qua communi retenta,declara aliquibus modis.
39 Amplia primo, † vt procedat etiam ſi effluxerint 40.
anni,vt in præſcriptione conuentionali 40.annorum lo
quitur Cagnol.in d.l.2.num. 218.C.de pact.inter empt.
& vend.vbi de communi.
40 Limita contra pluribus modis;† Et primo,vt proce-
dat ita demum ſi minor probet ſe læſum fuiſſe ex tali nō
redemptione pignoris,vel prædij, aliàs ſecus. Vt late de
ducit Soc y.iun. conſil.45.numer.5.libr.4. & conſil. 46.
numer.42.eod.libro,& conſil.145.numer.80.libr.1. ex
quo in d.conſil.46.numer. 42. colliges etiam practicam
probandi minorem eſſe læſum vel non læſum, propter
non redemptum prædium a ſuo prædeceſſore venditū
cum pacto &c. & idem dicit Bero. conſil.121. num. 1.
lib.3.& conſ.122.numer.9. lib.3.
Et facit vulgata regula l. nam & poſtea, §. ſi minor,

ff. de iureiur. & l. minoribus, C. de reſtit. in integ. cum ſim.

41 Limita ſecundo, † vt procedat quando pactum de retrouẽdẽdo fuiſſet ſimpliciter appoſitũ; videlicet, & promiſit reuendere intra 4. annos; ſecus ſi ſub conditione, videlicet & promiſit reuendere, ſi intra 4. annos venditor, vel heredes eius ſoluerint dictam pecuniam, ita Soc. iun. d. conſ. 46. num. 23. & num. 36. verſ. 2. etiam. lib. 4.

Per illam rationem, quia diſpoſitio conditionalis ſi

42 non verificatur conditio, † dicitur ab initio actum infringere, & diſpoſitionem pro non facta haberi, vt per Soc. præall.

Sed ego contrarium puto verius, quia reſtituitur quis aduerſus non impletam conditionem, ſi legitima de cauſa fuit impeditus, vt dixi plene ſup. q. 85. art. 2. Quæ ibi dicta confundunt hanc Soc. conſiderationem.

43 Limitatur tertio, niſi emptor hoc tempus † ex gratia conceſsiſſet. Ita Soc. iun. conſ. 46. num. 32. lib. 4.

Sed aduertendum eſt, quia hæc limitatio inprimis non poteſt applicari præfatæ concluſioni, quia ſi hanc gratiam emptor fecit ipſi minori ſucceſſori, dicetur cum eo aliquid geſtum; & ſic ex capite ignorantiæ non poterit reſtitui, quia nulla ignorantia aderit, & reſtituetur nihilominus ex capite ætatis; quia cum eo aliquid geſtum fuit, per d. l. Aemilius, & dicta ſupra eo. ar. 1. Si vero fecit illam ipſi prædeceſſori authori minoris, mihi non videtur conſtituere rationem differentiæ quo ad ipſum minorem ignorantem, vt ſcilicet minus reſtitui debeat, ſi hac gratia vti nõ potuit, quia ignorauit, quàm ſi iure conuentionis, & pacti vti non potuiſſet.

44 Limitatur quarto, vt non procedat, † quando minor haberet regreſſum contra tutorem, vel curatorem, quia tunc hæc reſtitutio ex hoc capite ſubſidiario non datur, donec iſte recurſus adeſt. Natt. conſ. 492. num. 9. & ſeq. Ber. conſ. 121. num. 18. in fin. & ſeq. lib. 3. vbi de ſcientia, & negligentia matris, & idem Bero. conſ. 122. num. 12. lib. 3. & facit Rol. conſil. 10. num. 20. lib. 2.

Sublimitando tamen, vt dixi ſup. q. 2. 2. ar. 4. circa materiam tituli, C. etiam ſi tut. vel cur.

45 Limitatur quinto, vt procedat, † quando is qui vult reſtitui, eſt reus conuentus, ſecus vero ſi eſt actor; ita Soc. iun. conſil. 46. nu. 19. lib. 4. & Bero. conſ. 122. nu. 6. lib. 3.

Sed non placet, vt dixi ſup. q. 8. ar. 9. circa reſtitutionẽ ex capite ignorantiæ.

46 Limitatur ſexto, vt procedat † quando læſio fuit completa poſt mortem venditoris, ſecus ſi penitus in vita ſua, Bero. conſil. 122. num. 4. lib. 3. cum exemplo vt per eum; & hoc dubium non habet.

47 Limitatur ſeptimo, vt procedat † quando iſte minor haberet tractus mere de damno vitando, ſecus vero ſi de lucro, puta ſi res nimis fuit aucta quo ad pretiũ. Ita ſing. Mar. Anguſ. conſ. 205. num. 5. dicens quod hoc caſu datur reſtitutio cũ damno tertij, quod non admittitur in reſtitutione ex clauſula generali. & idẽ Anguſ. cõſ. 215. ad fin. ex quo habes, quod hæc reſtitutio datur etiam ad lucrum, niſi eſſet cum damno tertij. l. ſi Stichum, ff. ex qui. cau. maior. & idem Anguſ. conſ. 264. col. pen. & fin.

48 Limitatur octauo, vt non procedat, † ſi iſta ignorantia eſſet craſſa & improbabilis, quia tunc non reſtitueretur minor, neque etiam ex hoc cap.

Quæ autem in propoſito dicatur ignorantia craſſa,

49 † & improbabilis, dicam inf. q. 90. art. 1. Vnde habebis etiam alias limitationes ad propoſitum per diſcurſum quæſtionis illius.

Articulus IV.

50 AD quartum, An ſcilicet maiori † ſuccurratur aduerſus hanc præſcriptionem conuentionalem ex capite iuſti impedimenti.

Videtur quod non: Quia non ſuccurritur minoribus hoc caſu ex cauſa ætatis; ergo neque maioribus ex cauſa impedimenti, gl. in l. nec non, §. 1. in verbo prohibeant, ff. ex quib. cau. maior.

Sed contrarium diligenti inquiſitione reperi a doctoribus communiter teneri, in diuerſis & peregrinis locis; Et in primis Maur. de reſt. in integ. c. 332. c. 398. exemplificans ex Paul. de Caſtr. conſil. 207. donatio prædicta,

51 & ex Rom. conſ. 3. in caſu, ſi princeps † pecuniam quam venditor in promptu habebat pro ſuis neceſsitatib. ab illo petijt, vel aliter alicui alteri publico commodo occurrere requiſitus fuit venditor, & propterea effugerit tempus redimendi.

Ad idem reperio Tiraquell. in tract. de retract. lign. §. 3. gloſ. 3. num. 5. & idem de tract. conuent. §. 1. gloſ. 2. num. 60. & ſeq. ex quo colligo quod idem erit, ſi dũ ven-

52 ditor † pecuniam pro redemptione prædij ad emptorẽ portabat, fuerit a latronibus expoliatus, vel illam expenderit pro redemptione patris, vel filij &c.

Ad idem Socin. iun. conſil. 204. num. 14. & ſeq. lib. 3. vbi pulcher caſus huius reſtitutionis adeſt, de quo dixi

53 ſupra circa reſtitutionem ex capite erroris, † & Pedem. in terminis deciſio. 69. num. 16. & in fin. verſic. accedat, & Tiraquell. de retr. conuent. §. 1. gloſſ. 2. num. 19. cum concord. vbi generalius loquitur in omnib. impedimentis, propter quæ dicitur, Reip. cauſa abeſſe.

Et pro hac concluſione facit l. 1. ff. ex quib. cauſ. maior. ibi, ſi quid deminutum fuerit de bonis eius.

Facit etiam l. 2. C. de reſtit. milit. ibi, actione vel qua competente eis aliquis liberatus fuerit.

Ratio autem clara eſt, quia non poteſt dari bona ratio differentiæ, quare ſuccurratur maioribus ex hoc edicto aduerſus præſcriptionem legalem, vt toto ferè titulo, ff. ex quibus cauſis maio. & aduerſus præſcriptionem conuentionalem ſecus, immo per omnia eadem æquitas in vtraque ſpecie præſcriptionis idem ſuadet, vt manifeſtum eſt.

Ad contrarium ſolummodo difficultas eſt reſpondere.

Dupliciter autem ita ſatisfieri poteſt.

54 Primo, † quod argumentatio gloſſæ in d. l. nec non, in verbo prohibeant, quam doct. paſſim ad hoc allegãt, procedit quando adeſt eadem ratio prohibendi vtramque reſtitutionem, id eſt quod impedimentum, quod tollit reſtitutionem ex edicto minorum, militat etiam eadem ratione quoad reſtitutionem ex edicto maiorum, videlicet, ſicut non datur reſtitutio contra patrem ipſi minori, ita nec maiori, & ſic de ſimilibus, aliàs ſecus, quinimmo regulariter reſtitutio ex hoc edicto maiorum datur, vbi non competit reſtitutio ex edicto minorum, vt patet ex his, quæ dixi ſup. q. 4. art. 3.

Secundo reſp. quod licet paris potentiæ ſint ad obtinen-

55 dam reſtitutionem ætas, † & impedimentum iuſtum, tamen debent concurrere termini habiles, id eſt, vt ætas poſsit operari potentiam, & effectum ſuum in caſu de quo agitur, ſicuti poteſt iuſtum impedimentum.

Dico autem, quòd minor non poteſt reſtitui ex capi-

56 te † ætatis aduerſus lapſum temporis ad redimẽdum hoc caſu, quia ſi hoc poſſet, poſſet ex capite imprudentiæ, & imbecillitatis conſilij, ſed talis defectus ſi reſpiciat tantum ipſam omiſsionem redimendi, non eſt ſufficiẽs cauſa reſtitutionis, quia non ipſum ommittere ſimpliciter eſt cauſa læſionis, ſed pactũ factũ ab eius prædeceſſore, quod non poſſit redimi, niſi infra tantum tempus, vnde fit, quod ſi ipſemet minor fecerit pactum, quando vẽdidit, reſtituitur poſt excurſum ius & tẽpus redimendi, non aduerſus tempus elapſum vt ſimpliciter detur, ſed aduerſus pactum ſibi præiudiciale, ac ſi tempus præciſum appoſitum non fuiſſet; Si vero pater ipſius minoris vendidit cũ dicto pacto, non reſtituitur minor poſt excurſum

tempus,

tempus, quia aduerſus lapſum temporis non poteſt reſtitui, quoniam in cauſa ipſius lapſus, ideſt quod tempus laberetur, non ipſe in cauſa fuit, ſed pater eius. Aduerſus vero pactum patris minus reſtituitur, quia pater, cui nulla competebat reſtitutio, & non ipſe pactus eſt: Vnde reſtitueretur aduerſus factum maioris, nõ minoris, cõtra l.3.§.ſed vtrum, ff.de min.& l.cum mandato, ff.eod. Quod non euenit in caſu reſtitutionis orientis ex iuſto impedimento, nam iuſtum impedimentum poteſt operari effectũ ſuum et aduerſus factũ maioris, vt apparet generaliter ex toto ti.ex quib.cau.maio.non dico, vt pactum reſcindatur, ſed vt conditio appoſita in pacto ſi impleri non potuit, ex iuſta cauſa impedimenti habeat pro impleta, vt l.ſi ita ſtipulatus, ff.de uerb.obl. vel ſaltẽ vt ad implendam illam reſtitutio detur, vt l. ſi quis ſtipulatus, ff.ex quib.cauſ.maio.& dixi ſup.q.85.art.2.

Concluſio igitur ſit, quod quilibet maior ex cauſa iuſti impedimenti reſtituitur aduerſus præſcriptionem conditionalem.quam

57 Amplia vt procedat,† vel ab ipſomet, vel a prædeceſſore eius res vendita cum hoc pacto redimendi fuerit, ut per Socin.iun.conſ.104.num.15.& ſeqq.lib.3.& eadem ratio militat in utroque caſu, ut manifeſtum eſt, ideo &c.l.illud, ff.ad l.Aqu.cum ſim.

Hæc de præſcriptione conuentionali dicta ſint, de mixta uero, i.de reſt.in integ.aduerſus lapſum temporis ad redimendum uigore iuris congrui, uel iure ſanguinis, dicam q.ſeq.

SVMMARIVM.

1 *Reſtit.in integ.an detur aduerſus lapſum temporis ad redimendum iure ſanguinis, vel iure congrui.*
2 *Quid in reſtitutione ex edicto maiorum.*
3 *Quid in reſtitutione ex edicto minorum.*
4 *In ijs, quæ rigorem iuris concernunt, nemini parcitur.*
5 *Reſtitutio in integ.an detur aduerſus lapſum temporis ad obijciendam exceptionem non numeratæ pecuniæ, vel dotis.*
6 *Præſcriptio hæc non capit ſubſtantiam a conuentione hominis, ſed a diſpoſitione legis.*
7 *Reſtitutio an detur aduerſus præſcriptionem non cõpletam contra alium.*
8 *Minor an reſtituatur quando ex negligentia propria patitur ſibi præſcriptionem interrumpi.*
9 *Declaratio l.etiam.ff.de minor.*
10 *Declaratio l.ait prætor.§.item ei.ff.ex quibus cauſis maior.*
11 *Præſcribens poſſeſſionem quærit ſibi dominium vtile, vel directum.*
12 *Is contra quem præſcribitur de duobus cõqueri poteſt, de amiſſione poſſeſſionis, & dominij, & nu.13.*
14 *Minor an reſtituatur aduerſus poſſeſſionem amiſſam et damnum illius.*
15 *Minor hoc caſu agit de damno vitando, non de lucro.*
16 *Et an idem procedat in damno amiſsionis quaſi poſſeſſionis.*
17 *Minor reſtituitur aduerſus amiſſam ſeruitutem, ſeu quaſi poſſeſſionem eius.*
18 *Reſtitutio in integrum neceſſaria eſt in amiſsione quaſi poſſeſſionis iurium incorporalium.*
19 *Reſtitutio in integrum aduerſus amiſſam quaſi poſſeſſionem iuris priuilegij alicuius, propter non vſum, ſeu non practicatum priuilegium in caſu occurrenti an concedatur.*
20 *Reſtitutio an detur aduerſus amiſſum ius, ſeu quaſi poſſeſſionem iuris reſcripti propter non præſentationem, vel non vſum eius.*
21 *Quid ſi minor dolo ſe omiſerit vti reſcripto.*
22 *Et quid ſi interim minor aliud reſcriptum impetrauerit.*
23 *Reſtitutio an detur aduerſus non acquiſitum dominiũ per præſcriptionem a ſe inceptam.*
24 *Quid ſi ſimus in præſcriptionibus odioſis, ideſt quæ currunt mero odio non petentis, & 25.*
26 *Declaratio l.ſciendum.iunctis ll.ſequen.ff.ex quibus cauſ.maior.*
27 *Actio non poteſt operari, vt facta pro infectis habeantur.*
28 *Reſtitutio ad lucrum non datur cum damno alterius.*
29 *Reſtitutio etiam minoribus non datur ad id quod potius in odium alterius, quam in vtilitatem eius tendit.*
30 *Quid ſi ſumus in præſcriptionibus, fauorabilibus ideſt ad fauorem poſsidentis.*
31 *Declaratio l.ſi fundum.in fi.ibi, ſi pauciſsimi dies.ff.de fundo dotali.*
32 *Declaratio l.1.§.non ſolum.ff.de fun.inſtru.*
33 *Intereſſe, ſeu lucrum ceſſans præſcriptionis non completæ non parit actionem aliquam.*

QVAESTIO. LXXXVII.

De reſtitutione in integrum aduerſus præſcriptiones mixtas inter conuentionales, et legales. Et aduerſus non completam præſcriptionem contra alium.

CVm autem ius redimendi, de quo proxime tractatum eſt, competat ſæpenumero non ſolum ex pacto, & conuentione, ſed etiam ex lege, municipali, vel conſuetudine, vel etiam iure communi, ſed lapſus temporis veniat ad corroborandum contractum defuncti, vt in præſcriptione retractus iuris congrui, vel iuris ſanguinis, vel ſimilium, quas pleriq. vocant præſcriptiones mixtas. Merito hic ſpecialiter de illis ſubijcere & tractare mihi viſum fuit.

Breuiter autem hiſce articulis rem abſoluam.

Primo, An detur reſtitutio ex aliquo edicto, aduerſus lapſum temporis ad redimendum iure ſanguinis competentis, vel iure congrui.

Secundo, An aduerſus lapſum temporis ad obijciendam exceptionem non numeratæ pecuniæ, vel dotis.

Tertio, An aduerſus non completam præſcriptionẽ contra alium.

Articulus I.

1 AD Primum, An ſcilicet detur reſtitutio † ex aliquo edicto aduerſus lapſum temporis ad redimẽdum iure ſanguinis, vel iure congrui competentis.

2 Et quidem quantum attinet ad reſtitutionem† ex edicto maiorum propter aliquod iuſtum impedimentũ, clari iuris eſt, quod reſtitutio datur, per ea quæ in fortioribus terminis concluſa ſunt ſupra q.præced.art.fi.

3 Quantum vero pertinet ad † reſtitutionem ex edicto minorum, ex capite ætatis, dubitari poteſt.

Videtur enim, quod non detur reſtitutio.

Primo, quia ſumus in ijs quæ concernunt rigorem iu-
4 ris, in quibus nemini parcitur,† & in his quæ concernũt omiſsionem

omiſsionem formæ, in quibus nemo excuſatur.l.fi.C.de
teſtamen.cum ſimil.per infraſcriptos ita arguentes.

Secundò quia ita tenent Tiraquell. in tracta.de vtro-
bue retrac.in 1.parte.§.35.glo.2.nume... & ſequitur Di
dac.pract.quæſt.c.26.num.4.verſi.4.& Tiraq.prælleg.
glo.§.8.glo.7.nu. 23.

Sed in contrarium eſt communis aliorum ſententia.
Io.Fabri in l.fin.in princ.C.in quibus caſibus reſtit. non
eſt neceſſ.Ioan. Andr.in cap. conſtitutus.colum. penult.
verſi.venderet.de reſtit.in integ.& ibi Bellam.ſub num.
9.in princ.& verſic.quarta concluſio.Cardin.in nona op
poſ.Alcia.in tract. præſumpt.reg.1.præſum.20.poſt me
dium,in l.dubium.C.de contrahen.empt.&l. quatenus.
ff.de reg.iur.& Caſſan.ſuper conſuet.Burgun.rubr. 1.§.
8.verſic.nunquid autem.nu.27.

Per tex.& glo.ibi in c.conſtitutus.de reſt. in integ.

Ego puto omnino veriorem hanc poſteriorem com-
munem ſententiam.Tum per text.in d.cap. conſtitutus.
iuncta gl.ibi,in verſic.conſuetudinem.

Tum quia id tempus quod datur minori ad redimen-
dum non datur ei ex conuentione aliqua a defuncto fa-
cta,ſed a lege muncipali,vel conſuetudine, quo caſu non
poteſt negari ei dandam reſtitutionem, quia præſcriptio
hanc ſubſtantiam a lege capit non ab homine,& conſe-
quenter magis legalis eſt,quam conuentionalis, & ſi ali
qua ex parte conuentionalis dici poteſt,tamen reſtitutio
in integrum non reſpicit ipſius conuentionis reſciſsio-
nem,ſed ipſius curſus temporis legalis reſtaurationem,
Vnde &c.

Ad contraria patet reſponſio ex prædictis, & ex his
quæ dicam infra q.ſeq.

Articulus II.

5 AD ſecundum,An ſcilicet † aduerſus lapſum tempo
ris ad obijciendam exceptionem non numeratæ pe
cuniæ,vel dotis,reſtitutio detur?

Videtur quod non.

Primò,quia ita accidit in præſcriptione conuentiona-
li,de qua in l. Aemilius.ff. de minorib.ergo idem in mix
ta,id eſt in ea quæ eſt quidem legalis, ſed venit ad corro-
borandum contractum geſtum cum defuncto, argu.l.
quæ à patre C. de reſt.mili.

Secundò, quia ita tenent Iacob. de Aren. & Paul. de
Caſt.ſequitur in l.fi intra.C.de non num. pecu.in fi.

Contrarium tenet Bart.in l.fi.C. in quib.caſi. non eſt
nec.& Cy.ibi,prout refert Pau.de Caſt.præall.

Moti,quia aliquid hic geritur cum minore, qui finit,
labi biennium, & ſic oriri obligationem,quæ prius orta
non erat, iuxta ea quæ habentur in princip. Inſtitut. de
oblig.

Sed reſpon.Ang quod licet oriatur obligatio per bien-
nium lapſum,non tamen dicitur aliquid geri cum mino
re,quia in dicta l.Aemilius.ex lapſu quoque temporis ad
redimendum dati priuatur actione ſibi competenti ad
redimendum, & tamen non dicitur aliquid geri cum ip-
ſo minore,niſi ipſe minor fuerit interpellatus.

Ego teneo firmiter opinionem Bartoli,per rationem
claram quam adduxi ſupra art.præced. verſic. ego putò
&c. cui non video quomodo poſsit commode reſponde
ri;Ex qua ratione quoque.

Ad contraria patet ſufficiens reſponſio,quia huiuſmo
6 di præſcriptio † non capit ſubſtantiam a conuentione
hominis,ſed à diſpoſitione legis, conuentio autem ho-
minis occaſionem præbet, vt diſpoſitio legis effectum
ſuum ſortiatur in illa conuentione, vt ſubtiliter conſide-
ranti patet.

Articulus III.

7 AD tertium,† An ſcilicet detur reſtitutio ex aliquo
edicto aduerſus præſcriptionem aduerſus alium
non completam.

8 Exemplum eſt,† quando vel minor ex mera eius ne-
gligentia paſſus eſt ſibi præſcriptionem interrumpi,pu-
ta deſinendo poſsidere antequam præſcriptionem cō-
pleat. Vel maior ex aliquo impedimento neceſſario fuit
eodem damno interruptionis læſus, & volunt quòd illi
dies computentur quibus non poſſederunt, ac ſi poſſe-
diſſent, & hoc ope reſtitutionis in integrum, quæritur
enim an eis in hoc ſuccurrendum ſit, & coniungendo ar
ticulum tam in maioribus venientibus ex clauſula gene-
rali,quàm in minoribus ex capite ætatis.

Videtur quod reſtitutio illis danda ſit.

9 Primo,per l.etiam.ff.de minor.† ibi,vſucaptum amiſ-
ſit,inducendo quòd ibi non fuerit aliquid vſucaptum cō
tra minorem, ſed quod ipſe contra alium vſucapere cæ-
perat,vt per nouiſsimos in capitu. placuit, tertia colum-
na,de præſcriptio.

Secundò,per l.ſ.§.item propter.ff.de iti.actuque pri
ua.vbi videtur expreſſum.

Tertiò per l.ait prætor.§.1.verſic.item ei.ff. ex quib.
10 cauſ.maio.inducendo ſic, † quod fructus in illa reſtitu-
tione non venirent, niſi præuidens interim reſtitutus ad
poſſeſsionem naturali æquitati inniteretur, cuius vigore
fructus ueniunt,arg.l.ex diuerſo.§. vbi.ff.de rei vend. §.
in pecudum. Inſt. de rerum diuiſ. l. naturaliter.ff.de ac-
quir.poſſeſſ.

In contrarium eſt tex.expreſſus in l.ſciendum.&l. de
nique.cum l.ſequen.ff. ex quib.cauſ.maior.& docto.hoc
tenent communiter in l.3.§.Labeo.ff.de acquiren. poſ.
& Balb.in tracta.præſcrip.in 3.2.par.princ.nu. 18.cum
concord.per d. §. Labeo.

Ego,quia articulus eſt difficilis, & doctorum reſolu-
tio confuſa, ſic clarius dicendum puto, conſiderando,
11 quòd in præſcriptione is qui præſcribit, † poſsidet, &
per poſſeſsionem nō interruptam dominium quærit,vel
vtile,vel directum, prout ſuis locis per doctores diſtin-
guuntur,modo dico quòd ſi,vt præſupponimus,damnū
propter quod petitur reſtitutio, contingit circa interru-
12 ptionem præſcriptionis,† neceſſe eſt quòd regulariter cō-
tingat circa amiſsionem poſſeſsionis, vel quaſi.Igitur is
13 qui damnum paſſus eſt, † poteſt de duobus conqueri,
vel de damno poſſeſsionis amiſſæ, vel de damno domi-
nij propter interruptionem poſſeſsionis,& ſic præſcrip-
tionis non acquiſiti.

Aut igitur quærimus, an reſtituantur minor, vel ma-
ior aduerſus damnum poſſeſsionis amiſſæ, aut dominij
non acquiſiti,juxta exemplum in principio articuli pro-
poſitum.

Primo caſu fac concluſionem indubitatam, quòd da-
14 tur reſtitutio aduerſus † poſſeſsionem, vel quaſi amiſ-
ſam,vel ex impedimento neceſſario, vel ex ætatis lapſu.
Text. ſunt clariſsimi in d. l.ait prætor.§.1.verſi.item ei.
ff.quibus cauſ.maior.& in l.ſ.§.ſi quis propter inunda-
tionem.ff.de itin.actuque priua. & ibi Gl.& doct.com-
muniter,& in d.l.& ita.ff.de minor. ſic intelligendo il-
lud verbum ſi vſucaptum amiſit, prout eſt verus ſenſus
illius tex.vt per Ioan.Annib.in repet.l.naturaliter.num.
253.ff.de vſucap.& ponit etiam hanc concluſionem in
terminis Alber.in l.ſed ſi per prætorem.§.fi.ff. ex quib.
cauſ.ma.& ſic loquuntur hæc iura.

Et confirmantur vltra hæc iura communiter adduci
ſolita,per leg.& Attilicinus. ff. de ſeruitut. ruſticorum
prædior.vbi ſingul.text. & elegans.

Et ratio prædictorum eſt, quia hoc caſu agitur de me
ro

Digitized by Google

15 ro damno vitando, † non autem de lucro captando quo
caſu ſubintrat dicta l.ſciendum.cum ſequen.ff. ex quib.
cauſ.maio.quæ pro communi doctorum in d.§. Labeo,
præcipue adducitur.& ipſimet doct.in dict.§.Labeo.ſic
limitant concluſionem ſuam, quando ſcilicet agitur de
damno vitando, adducentes d.§.ſi quis propter.
16 Amplia iſtam † concluſionem, vt procedat non ſolũ
in damno poſſeſsionis, ſed etiam in damno quaſi poſſeſ
ſionis, & ſic in amiſsione iurium incorporalium, & ſic
probat proprie & vere d.§.ſi quis propter, & d.l.& At-
tilicinus.vbi expreſſum;
Ex qua ampliatione infertur, quod aduerſus amiſſam
17 † ſeruitutem, ſeu quaſi poſſeſsionem eius datur reſtitu-
tio, ad hoc vt is qui amiſit propterea ius viendi illa, rur
ſus ope reſtitutionis vti poſsit, vt eſt tex. cum exemplo
in d.§.ſi quis propter inundationem.l.1.ff.de iti. actuq.
priuat.
Quinimmo dicebat Albert. Galeotti in ſua margar.
18 cap.20.num.12.quod proprie in amiſsione † quaſi poſ-
ſeſsions iurium incorporalium ſit neceſſaria reſtitutio,
in amiſsione vero poſſeſsionis rerum corporalium ſe-
cus, per glo.dictæ l.& Attilicinus. quæ gl. ſubtiliter cir-
ca hoc differit; ſed mihi videtur idem in vtraque, per di
ctum §.ſi quis propter.& d.l.& Attilicinus. iuncta lege
ait prætor. §.primo. verſic. hi plane. ff. ex quibus cauſ.
maio.
Secundo infertur, quòd aduerſus amiſſam quaſi poſ-
19 ſeſsionem iunctis priuilegijs alicuius, propter † non vſũ,
ſeu non practicatum priuilegium in caſu occurrenti, da
bitur reſtitutio, ſi adfuit iuſtum impedimentum, vel lap
pſus ætatis minori; Alber.Gale.in dicta ſua margar. ca.
20.num.12 & poſt eum Archid.& Ioan.And.& alij in
fra citandi in ſeq.illatione, quæ ad idem eſt, in terminis
autem priuilegii idem ait Iaſon poſt Bar.ibi in l.quoni
nus, num.127.ff.de flumin. & Barbat. conſil. 9. per to-
tum, lib.1.
Tertio infertur, etiam aduerſus amiſſum ius ſeu qua-
20 ſi poſſeſsionem iuris reſcripti † propter non præſenta-
tionem, vel non vſum eius tempeſtiue, Archid.& Ioan.
And.in ca.1.in fi.de reſt.in integ.in 6.Specul.de reſt.in
int.§.qualiter.n.9.& Card.in clem.1.q.13.n.21. eo.tit.
& in c.auditis.q.9.extra eo.& ibi Io.And.col.fin.& idẽ
ad verbum Rodo.de rebus eccleſ.non alien. in q.de re-
ſtit.in integ.§.fi.nu.10.
21 Limitantes tamen, niſi minor doloſe omiſerit † vti re
ſcripto, vt per Archid.Ioann.Andr.& alios præalleg. &
hoc non habet dubium, per ea quæ dicta ſunt in 1. par.
q.22.circa malitiam minorum.
22 Limitare † ſecundo videtur Ioan.And.præall.ca. 1.in
6.de reſt.in integ.in fine, niſi interim aduerſarius aliud
reſcriptum impetrauerit.
Sed hoc pendet ab his quæ dixi ſupra in prima parte
in illo articulo, an reſtitutio impediatur ex eo quod res
non eſt amplius integra, ibi vide.
23 Secundo caſu, quando † ſcilicet maior, vel minor reſti
tui volunt aduerſus damnum dominij per præſcriptio-
nem non acquiſiti eo prætextu, quia eis fuit interrupta
præſcriptio, vel ætatis imprudentia, vel neceſſario im-
pedimeto &c.
24 Et hoc caſu ex mente doctorum ſubdiſtingue, † aut
ſumus in præſcriptionibus odioſis, id eſt quæ occurrunt
mero odio negligentis rem ſuam repetere, aut in alijs
fauorabilibus, i.quæ fauore poſsidentis currunt.
25 Primo caſu † omnes concludunt, nemine diſcrepan-
te quod non datur reſtitutio, Roman. Alexan. Aret. & alij
in dicto §.Labeo.l.3.ff.de acquir.poſſeſ.vt refert ibi Ia
ſon in fine, poſt glo.in l.in vſucapione.in princ.ff.de di-
uer.& temp.præſcript.& gl.l.3.§.minorem.ff. de mino
rib.Balb.in tract.de præſcrip.in d.3.parte, num.11.cum

concord.per eum.Gomeſ.inſtit.de act.§.rurſus.num.3.
verſ.iſta tamen.
26 Et pro hac concluſione eſt tex.ſecundum omnes † in
dicta l.ſciendum.iunctis ll.ſequent. ff. ex quibus cauſis
maio.vbi dicitur, quòd ad lucrum cum damno, & iniu-
ria alterius non datur reſtitutio. Quod tu intellige de
damno alterius in iure iam quæſito, id eſt quod non de-
bet ei auferri dominium rei adhuc ſuæ, & ita loquitur
text.ſequens in d.l.nec vtilem.ff.eod.In damno vero al
terius in iure quærẽdo, ſecus eſt, vt eſt expreſſum in l.ſi
quis ita ſtipulatus.& in l.ſi Titius.ff.ex quib. cauſ.maio.
& ſic loquitur regula quod tam minoribus, quam maio
ribus in lucro ſuccurritur.
Quæ autem ſit ratio huius concluſionis, Docto. vidẽ
tur afferre duas; Prima eſt, quia neceſſarium eſſet finge-
re, quod iſte abſens interim poſſediſſet, hoc autem eſt
impoſsibile, quia poſſeſsio plurimum facti habet, & fi-
27 ctio ſuper factis, vt infecta reddantur operari † non po
teſt, & hoc eſt quod volunt dicere dicta l.denique.ff.eo.
& l.in bello.§. factæ.ff.de capti.ſecundum preall.
Sed aduerte, ratio bona eſt, ſed in primis illa proce-
dit quo ad hoc vt præſcriptio iure ipſo non interrupta
dicatur pro conſeruatione actionis directæ, non autem
quoad fictionem reſtitutionis in integrum pro conſer-
uatione actionis vtilis, vt dict.l.denique. & dict. l. nec
vtilem.
Præterea illa ſtante, nec in fauorabilibus præſcriptio
nibus ſuccurreretur, cuius contrarium aiunt doct.vt pro
xime dicam.
28 Secunda igitur ratio, & melior affertur, quia non † de
bet dari reſtitutio ad lucrum cum damno, & iniuria al-
terius, vt d.l.ſciendum.ff.eod.declarando tamen, vt pro
xime dixi.
29 Ratio autem rationis eſt, † quia non datur reſtitutio
etiam minoribus ad id quod potius in odium & pœnã
alterius, quam propter lucrum & vtilitatem ipſorum in
troducta ſunt, vt l.auxilium.ff.de mino. & in propoſito
text.vnicus & egregius in l.cum quidam.§.ſi pupillo.ff.
de vſur.
30 Secundo autem caſu, † quando.ſ. præſcriptio currit
ob merum fauorem ipſius poſsidentis; & tunc commu
nis ſcribentium ſententia videtur eſſe, quòd ſi minori,
vel maiori ſupererant adhuc multi dies ad præſcriben-
dum, non detur eis reſtitutio, ſi autẽ pauci aliquot dies
duntaxat, tunc æquius videtur eſſe ſuccurrendum, vt vo
lunt præalleg.ſupra in d.l.3.§.Labeo.vt refert & ſequi-
tur Gomeſ.in d.§.rurſus.Inſt.de act.num. 3. qui Alex.
ibi de communi atteſtantem refert, & Balb. in terminis
de præſcrip.in 2.pat.in 6.par.prin.num.1.
Per glo.ſing.in l.1. §.qui autem. in verſ.habemus.ff.
de vi & vi ar.quæ mouetur per l.ſi fundum.in fin. ibi, ſi
paucisſimi dies.ff.de ſun.dot.
31 Sed ad hũc tex.reſponderi poteſt, quod † eo caſu ma
ritus non tenetur, quia non poteſt ei imputari negligen
tia repetendi fundum dotatem quæ poteſt imputari, ſi
plures dies ſupererant, & ſic adeſt ratio differentiæ, quæ
hic non poteſt conſiderari.
Item mouetur glo.præalleg.per l.1.§.non ſolum.ff.
31 eodem. † Sed licet dicatur ibi, quòd deijciens de poſſeſ
ſione teneatur ad omnia, quæ conſecuturus, & acquiſi-
turus erat is, quem deiecit, tamen non dicitur quod te-
netur ad damnum præſcriptionis non completæ, quod
quidem damnum, ſeu intereſſe non eſt in conſideratio-
ne, vt eſt tex.clarus in l.ſi is cui.§.fin.ff.de furt.
Præterea gloſa met in d.l.1.§.qui autem. hoc nõ fir-
mat, immo vltimo loco pro opinione contraria addu-
cit d.l.ſi is cui.§.fi.ff.de furt.
Vnde ego non firmo hanc cõcluſionem, quia in ſum-
33 ma hoc intereſſe, ſeu lucrum † ceſſans præſcriptionis nõ
com-

completæ non parit actinnem aliquam ad fauorem eius qui complere nnn potuit,d.l.ſi is cui.§.fin.ad d.l.ſi fundum.ff.de fundo. ſatis eſt reſponſum quare diſtinguat in ſuo caſu inter paucos, & multos dies. Neque video quare inter fauorabiles & odioſas præſcriptiones diſtingui deberet,cum lucrum hoc reſpectu veri domini ſemper odioſum ſit, & ſemper veniat cum damno iuris quæſiti, & dominij adhuc radicati & exiſtentis in perſona ipſius domini, & ſi tractetur de iure quæſito ei auferendo,quod ipſe nnn obtulit, vt dicit text. in ſua ratione generali in d.l.nec vtilem.ff.de vi & vi ar.

S V M M A R I V M.

1 *Præſcriptionum infinita pene ſunt ſpecies, quæ remiſſine docentur.& num.2.*
4 *Præſcriptionum quædam currebant olim ſine ſpe reſtitutionis.*
7 *Exemola iſtarum num.7.*
8 *Præſcriptiones quibus tollitur ius proſequendi iniuriã, pœnam, accuſationem,vel aliud odioſum, ſunt huius ſpeciei.*
9 *In præſcriptionibus iſtis an aliquid iure nouo mutatum ſit.*
10 *Reſtitutio odioſa neque olim,neque hodie datur.*
11 *An procedat etiam in accuſationibus.*
12 *Minor non reſtituitur aduerſus lapſum tempus regula de publicandis.*
13 *Præſcriptionum quædam non currebant olim cõtra minores,ſed ab illis erant tuti minores ipſo iure.*
14 *Præſcriptiones iſtæ ſunt omnes illæ,quibus inducitur aliqua pœna,vel odium contra minorem.*
15 *In præſcriptionibus iſtis an aliquid ſit mutatum iure nouo.*
Et quid in maioribus.
16 *Præſcriptionum fere omnes aliæ currebant olim contra minores,ſed cum ope reſtitutionis in integrum.*
18 *In præſcriptionibus iſtis an aliquid iure nouo mutatũ ſit, vt ſcilicet minores ſint ipſo iure illæſi a præſcriptionibus iſtis.*
19 *Quid in maioribus.*
20 *Quid in minoribus? quòd ſic,regula.*
21 *Minoribus ſecurius eſt non lædi, quam poſt læſionem reſtitutionis ope iuuari.*
22 *Reſtitutio in integrum non reſtituit plus temporis, quam læſio abſtulerit.*
23 *Bonorum poſſeſſionis petendæ tempus an currat,cũ ſpe tamen reſtitutionis in integrum.*
24 *Emphyteutę currit tempus ſoluẽdi canonem ipſo iure, ſpe tamen reſtitutionis.*
25 *Reſtitutio in integrum quando venit dũda in ſubſidiũ, neceſſaria eſt,nec minor eſt ipſo iure tutus.*
26 *Minor reſtituitur etiam ſi habet regreſſum contra tutorem,vel curatorem.*
27 *Declaratur Bal.in l.fi.num.4.C.in quib.cauſ.reſtitut. non eſt neceſſ.*
28 *Quid in prǽſcriptionibus ſtatutarijs,& numero 53.& ſequen.*
30 *Quid in præſcriptionibus iudicialibus,& nu.41.*
31 *Quid in præſcriptionibus conuentionalibus.*
32 *In præſcriptionibus quare minor ſit tutus ipſo iure, in conuentionibus vero ſecus.*
33 *In prǽſcriptionibus conſenſus & factum minoris interuenit ficte,in conuentionibus autem vere.*
34 *In fauorem quæ inducta ſunt,in odium retorqueri non debent.*
35 *Eccleſia an ſit ipſo iure tuta,an vero ope reſtitutionis à præſcriptionibus iſtis temporalibus.*
36 *Eccleſia & eccleſiaſticæ perſonæ vtuntur iure communi,quando ius illud concernit iuſtitiam commutatiuam,& æquilibrium in populo.*
37 *Eccleſia fungitur iure minorum, vbi poſſibile eſt fungi.*
38 *An procedat concluſio de qua n.20.Hæreditate iacente,& ſic antequam hæres accipiat illum.*
39 *Quid in præſcriptionibus odioſis.*
40 *Quid ſi eſſet incboata contra authorem minoris.*
41 *Minor an ſit tutus ipſo iure aduerſus præſcriptiones iudiciales.*
42 *Inſtantia iudiciali perempta minor nõ auditur niſi prǽuia reſtitutione in integrum.*
43 *Et reſtituitur hoc caſu etiam ſi tutores ſoluendo ſint.*
44 *Dilationum temporũ a iudice datũ currunt ipſo iure cõtra minorem,ſed datur ei reſtitutio.*
45 *Inuentarij conficiendi tempus currit ipſo iure, ſed reſtitutio in integrum datur.*
46 *Appellandi tempus currit minori ipſo iure, licet detur reſtitutio ipſi minori ipſo.*
47 *An idem in eccleſia?*
49 *Et an idem in alijs pijs locis?*
51 *Præſcriptiones temporales an ſileant ipſo iure contra minorem,an vero currant, quando cœperunt ab eius prǽdeceſſore?*
52 *Et quid ſi defunctus quoque ita impeditus fuiſſet,quòd neque ipſa temporũ cucurriſſent.*
53 *Præſcriptiones temporales ſtatutariæ,ſeu conſuetudinariæ,an currant ipſo iure contra minores?*
54 *Statuta recipiunt interpretationem reſtrictiuã ſecundum ius commune,quando alias quis damnum indebite pateretur.*
55 *Declaratio c.conſtitutus.de reſt.in integ.*
56 *Et quid in præſcriptionibus ſtatutarijs, quę tractarent de damno ipſius minoris vitando.*
57 *Et quid in prǽſcriptionibus ſtatutarijs, quę ſubrogatæ ſunt loco illarum quę prius de iure communi currebant contra minorem.*
58 *Præſcriptio ſtatutaria ſapit naturam prǽſcriptionis legalis communis.*
60 *Prǽſcriptionum ſtatutariarum regula an procedat in conſuetudinarijs.*
61 *Et An procedat in eccleſia.*

QVAESTIO LXXXVIII.

De reſtitutione in integrum aduerſus præſcriptiones legales. Et in primis aduerſus præſcriptiones temporales in genere,non autem de reſtitutione aduerſus quamplures illarum in ſpecie, de quibus quæſt.ſequen.

FRequentius autem accidit,vt quiſpiam deſideret in integrum reſtitui aduerſus aliquem temporis lapſum ſibi a lege ad aliquid agendum,vel petendum præſtituti,quæ tempora præſcriptiones legales in præſentiarum appello, quæ quidem licet pœne infinitæ ſint, tamen ad duas ſpecies principales redigi poſſunt.

Aliæ enim temporales,aliæ perpetuæ ſunt, & licet alijs quoque differentijs poſſint earum ſpecies diſtingui, tamen iſtæ ad propoſitum materiæ noſtræ magis conferunt

ferunt

Digitized by Google

ferunt, vt ex infraſcriptis tribus quæſtionibus, quibus vniuerſa hæc præſcriptionum materia quantum ad reſtitutionis in integrum tractatum ſpectat, abſoluetur. Et a temporalibus incipiendo, quæ vix numerari poſſunt. Prius agam de reſtitutione in integrum aduerſus eas in genere.

Deinde ſequenti quæſtione de reſtitutione aduerſus quamplures illarum in ſpecie de quibus apud ſcribentes tactum repererim pertractabo.

Iam vero hæc præſens quęſtio his paucis articulis explicari poteſt.

Primo, præmiſsis aliquibus de varijs ſpeciebus præſcriptionum temporalium, & ſpecialiter de ijs in quibus iura ſpecialiter in hac materia procedunt, rem agam.

Secundo, an regulariter in cæteris ius nouum ab antiquo variet, quo ad propoſitum reſtitutionis in integrũ, vt ſcilicet qui prius reſtituebantur, hodie ſint tuti iure ipſo?

Tertio, & an in ſpecie in præſcriptionibus iudicialibus.

Quarto, & quid in ijs quæ cæperunt currere contra ipſos defunctos.

Quinto, & quid in præſcriptionibus ſtatutarijs, ſeu conſuetudinarijs?

Articulus I.

1 AD primum; Præſupponendo † quædam pro intelligentia circa ſpecies temporalium præſcriptionum, breuiter me expediam.

Licet autem quantum attinet ad ſpecies temporaliũ
2 præſcriptionum, illæ infinitæ prope modum ſint, † vt apparet ex congeſtis per Roger. in ſuo catalogo pręſcriptionum, & Dyn. qui in eodem tractatu incipit ab ea quæ eſt horarum viginti, & plenius per Oldẽdorpium, qui in eodem libello de præſcriptionibus, de pręſcriptione vnius horę, vel horarum, diei, vel dierum, mẽſis, menſium, anni, & annorum agit.

Tamen in pręſenti non expedit conſiderare diuiſionem illarum, niſi quatenus ius ciuile diuerſe circa eas ſe habet in propoſito noſtro reſtitutionis in integrum.

3 Præſcripta autem diuerſitas conſiſtit † in hoc, quod in aliquibus, neque olim, neque hodie concedebat, nec concedit reſtitutionem in integrum in quibuſdam, & olim & hodie, & nihil mutatum eſt, in quibuſdam autẽ olim concedebat hodie pro ſuperflua habet, quia conſeruat læſos ipſo iure illæſos, & in hac diſtinctione tantum diligenter aduertendum eſt de qua in effectu, & nõ de alio tractant iſte & ſequentes articuli vſq. ad finem quæſtionis.

Dico igitur, quod tres in propoſito noſtro reperiuntur ſpecies temporalium præſcriptionum.

4 Quædam enim † olim currebant tam minorib. quam maioribus ſine ſpe reſtitutionis in integrum.

5 Quædam non currebant, & à quibus † minor erat tutus ipſo iure ſine ope alicuius reſtitutionis.

6 Quædam currebant, † ſed cum ope reſtitutionis.

Circa primam ſpeciem in primis videndum eſt, quæ ſint iſtæ præſcriptiones.

Deinde an aliquid ſit hodie immutatum circa illas?

7 Et quidem quo ad exempla † illarum; Gloſ. Bart. & alij in l. fin. C. in quib. cauſ. reſt. in integr. non eſt neceſſ. vbi proprie tractatur materia huius quæſtionis, exemplificant in l. ſi mater. C. ne de ſta. defun. item in illa de qua in l. auxilium. ff. de min. & ſic tranſit quoque Spec. in tit. de reſt. in integ. §. 1. nu. 29.

8 Sed tu generaliter dic, quod ſunt † omnes ille præſcriptiones & temporum curſus, quibus extinguitur & tollitur ius proſequendi iniuriam, pœnam, accuſationem, vel quippiam ſimile odioſum, de quorum aliquibus dicam infra quæſtione ſequenti in primo, ſecundo, & tertio articulo.

9 An vero iure nouo † ſit aliquid immutatũ circa has præſcriptiones, quo ad propoſitum noſtrum, ideſt an magis hodie, quam olim detur reſtitutio in in integrum aduerſus illas. Breuiter dic quod non, prout concludũt communiter ſcribentes in d. l. fi. C. in quib. cauſ. gloſſ. in verſ. concurrunt, Cyn. num. 4. Bart. num. 4. Alber. nu. 3. & 7. Ang. num. 2. Paul. de Caſt. nu. 2. verſ. ſecundo caſu. Iacob. de S. Georg. ſub num. 5. gloſſ. in d. l. auxilium. in verſ. ceſſabit. glo. in §. pupillis autem. Anchar. de hæred. & Falcid. Bar. in l. etiam. nu. 2. ff. de minor. Balb. in tracta. de præſcrip. parte 6. princ. n. 37. Bellam. poſt Boich in cap. fi. num. 8. de reſtit. in integ. Vaſq. de ſucceſſ. creat. lib. 1. §. 10. nu. 39. & nemo diſcrepat.

10 Et ratio clara eſt, quia † illud abſurdum, propter qđ ius antiquum mouebatur ad denegandam reſtitutionẽ, de quo in d. l. auxilium in prin. videlicet, quia minor hoc caſu potius necem & iniuriam alterius, quam ius ſuum proſequeretur, militat etiam hodie, vt de ſe patet, quia hoc eſt contra naturam reſtitutionis in integrum, & æquitatis eius.

11 Extamplia, vt procedat etiam in accuſationibus, † & temporibus nouiter ſuper illis lege municipali ſtatutis; Bart. in d. l. fin. num. 5.

12 Et infertur † etiam ex prædictis, quòd hac ratione non datur reſtitutio minori aduerſus lapſum temporis regulæ de publicandis. Put. t. 458.

13 Circa ſecundam † vero ſpeciem ſimiliter in primis videndum eſt, quæ ſint iſtæ præſcriptiones, deinde an aliquid iure nouo in eis immutatum ſit.

Et quo ad exempla earũ, doctores exemplificant in præſcriptione quinquennii, qua repellitur quis a querela inofficioſi teſtamenti, quæ non currebat minoribus ipſo iure. l. adoleſcentiæ. C. in quib. cauſ. reſtitut. non eſt neceſſ.

14 Tu potes generaliter dicere, † quod comprehenduntur ſub hoc capite omnes præſcriptiones, quibus inducitur aliqua pœna, vel infamia contra minorẽ, & ſic quarum inductio eſt odioſa, & quarum interruptio eſt fauorabilis, vt in d. l. adoleſcentiæ.

15 An vero ſit aliquid † immutatum hodie circa hoc.

Breuiter dic quod non, quia hodie quoque minor eſt tutus iure ipſo, nec reſtitutione indiget contra huiuſmodi temporis curſum, vt per glo. dictæ l. adoleſcentiæ. & Bartol. num. 5. in d. l. fin. & ibi Paul. de Caſtr. numer. 2. poſt Glo. ibi. & glo. in d. l. auxilium. Bellam. d. c. fi. num. 8. de reſtit. in integ. & Vaſq. de ſucceſſ. creat. lib. 1. §. 10. num. 19. in fi.

Maiores vero, qui propter eorum abſentiã vel aliud iuſtum impedimentum non potuerunt opponere contra teſtamentum, non ſunt illæſi ipſo iure, ſed indigent remedio reſtitutionis, vt per Bapt. a ſancto Blaſio in tractatu actionum, num. 15. & dicam forte infra quæſ. ſeq. art. 3. vel 4.

16 Circa tertiam demum ſpeciem, † quo ad exempla eius ſuperflua ſunt, quia ſunt omnes aliæ pręſcriptiones temporales.

17 An autem aliquid mutatum ſit † circa eas iure nouo per d. l. fin. C. in quib. cauſ. reſtit. &c. & an in omnibus, & in quibus diligenter examinandum eſt, in quatuor ſequentibus articulis, & ideo dic plene, vt ibi.

Articulus II.

18 AD ſecundum, An ſcilicet † regulariter in cæteris præſcriptionibus temporalibus minores, vel maiores reſtitutione in integrum indigeant vt iure veteri

cauebatur.

cauebatur. An vero conſeruentur ipſo iure illæſi,& ipſis tempora huiuſmodi non currant, prout videtur generaliter diſponi in d. l. fi. C. io quibus cauſ. reſtitut.non eſt neceſſ.

19 Et quidem quo ad maiores † attinet, non reperitur aliquid innouatum,vnde ſtabimus iuri antiquo,& reſtitutionem petent,arg.l.pręcipimus,C.de appel.cum lim. & faciunt quæ dixi proxim.articul.præceden.ad finem; verſ.maiures autem. & quæ dicam inſ.quæſt. ſeq.per diſcurſum.

20 Qio verò ad † minores magis dubium eſt.

Videtur enim,quòd neque etiam quod ad minores aliquid immutatum ſit,& quòd ipſi quoque reſtitutione indigeant.

Primò per plura iura, ouæ hoc hodie expreſſe probant, de iure nouo, quæ hic ſigillatim ſupponere placuit.

Per l.properandum,in fi.C. de iudicijs.
Per l. 1.C.ſi ſæpius reſt.in int.poſtulet.
Per l.ſi intra,C.de non num.pec.
Per auth. ſi minor,C.de temp.in integ. reſt.
Per §.pupillus,auth.de hær. & falc.
Per l.1.C.ſi aduerſ.vſuc.

Secundo, quia huiuſmodi prouiſio noui iuris potius eſſet damnoſa ipſis minoribus,quàm vtilis,nam hoc modo eſſent ſecuri tantum intra 25. annum,licet ipſo iure, iure autem veteri vſque ad 29 licet ope reſtitutionis, & profectò ſi accideret,quòd minori occurreret caſus alicuius præſcriptionis temporalis vnius anni, vel breuioris, in 24.anno non eſſet ſecurus,niſi per annum nouo iure, iure autem veteri vſque ad 29.& ſic ſi d.l.fi.fauore minorum facta eſt,prout dicunt omnes, iſte fauor videtur dãnoſus,nec admittendus niſi in ijs pręſcriptionibus,in quibus ſpecialiter hoc cauetur.

Sed in contrarium eſt tex.ad literam in.l.fi.C. in quibus cau.reſt.non eſt neceſſ. quam pro ſing. ad hoc notat Bart.ſingul.ſuo 141.& omnes in d.l.fin.pro indubitabili, & conſtanti admittunt.

Et ratio redditur in d.l.fin. dum ibi dicitur,quòd melius eſt ante tempus occurrere, quàm poſt vulnus illatum remedium quærere &c. vt ibi communiter notatur.

Ad contraria reſp.ſic.

Ad illa iura,quod ibi ſpecialiter ita prouidetur ratione ſpeciali,de qua dicam inſ.art.ſeq.

Ad ſecundum reſp.dupliciter.

Primo, quod licet minor non eſſet ſecurus aliquo remedio poſt 25.annum, tamen remedium illud, quo in-

21 tra illud tempus eſt ſecurus,eſt certum,† neque eum decipere poteſt, quia non grauatur aliquo onere probandi ſe fuiſſe lęſum;& ita reperi reſpondentem ex intentione ſcrib.in d.l.fi. Rodoan.in tract.de reb.eccl.non alien. in q.de reſt.in int.§.2.num.5.

Sed non placet,quia in remedio reſtitutionis quoque quando aduerſus lapſum tempus petitur, non eſt neceſſarium probare læſionem quo ad ipſum lapſum temporis,ſed tantum quod propter illud ius aliquod amiſſum fuerit quod nullam continet difficultatem, quia propter illud ipſum peteretur reſtitutio,vt dixi ſupra in 1.parte, circa probationem læſionis.

Secundo igitur clarius dic, quod minor etiam poſt 25.annum habebit ius petendi ſibi reſtitui tempus tranſcurſum in minori ætate, abſque alia probatione læſionis,per l.ſuperuacuam,C.de temp.in integ.reſtit.Alber. d.l.fin.& ibi Cyn.nu. 15.

Neque dicatur, quod vt plurimum plus conſeque-

22 tur ope † reſtitutionis in integrum poſt 25.annum, quã ipſo iure intra dictum tempus;Quia reſpon. (& tollitur difficultas funditus) quòd imo neque ope reſtitutionis haberet minor plus temporis poſt 25.annum, quàm læſio fuerit intra illud temporis,ſecundum vnam communem,quam poſui ſup.in 1.parte,q...art..& iſta tene,quia eſt communis ſolutio,prout teſtatur Iac.de S. Georg. in d.l.fi.num.13.& fuit declaratio Bart.ibi ad d.l. fin. quã pro notab.ſignat Iac.præall. licet aliter videatur intelligere Bar.ſed non bene iudicio meo.

Stat igitur concluſio, quod hodie minores aduerſus præſcriptiones legales temporales ſunt tuti ipſo iure, nec indigent auxilio reſt.in int.vt d.l.fi.C. in quibus cauſis &c.quæ limitatur pluribus modis, licet plenè omnes dubitabiles ſint.

Limitatur primo ſecundum quoſdam, vt non proce-

23 dat in tempore petendi bonorum poſſeſsionem, † quia voluerunt illud currere cum ſpe tamen reſt. in integ. ita notat Alb. in l.adoleſcentiæ. num. 1.C.eod.

Per l.ſecundam,C.de in int.reſt.

Sed poteſt reſponderi, quòd eſt correcta per generalem diſpoſitionem d.l. fi.

Contrarium igitur tenet Bart.in d. l. fi.num. 12.& ſequitur Fulgol.ibi nu. 7. & ego puto verius per rationem d.l.fin.quæ ita procedit in hac, ſicut in cęteris temporalibus præſcriptionibus,& vix eſt, vt poſsit aſsignari bona ratio differentiæ.

Limitatur ſecundo, vt non procedat in illo biennio,

24 ſeu triennio,ob cuius lapſum † emphyteuta cadit ab emphyteuſi propter canonem non ſolutum,quia illud quoque currere cum ſpe tamen reſtitutionis in integrum, voluit Alber.poſt Vbert.in l.fi.num.6.

Hac probabili ratione, quia illa non eſt præſcriptio proprie, cum currat contra præſidentem, qualis eſt emphyteuta.

Sed poteſt reſponderi quod in præſcriptionibus temporalibus non eſt neceſſe hoc perpetuo, quod qui præſcribit poſſideat,vt apparet ex ijs, quæ congerunt Dyn. Rog.& Oldendorp. in ſuis catalogis præſcriptionum.

Pręterea dominus directus poſsidet ciuiliter ſaltem ratione ſui dominij directi, vel eo reſpectu emphyteuta poſſidet pro eo,ſicut colonus perpetuus pro domino.

Contrarium igitur communiter tenetur,vt dicam infra q.ſeq.art...in illo dubio, an aduerſus non ſolutum canonem &c.vbi vide reliqua.

25 Limitatur tertio ſecundum alios vt non procedat, † quando iſta reſtitutio veniat danda minori in ſubſidiũ, puta quia tutor,vel curator non eſſet ſoluendo, nam tũc non eſſet tutus minor ipſo iure, ſed auxilio reſtitutionis indigeret,ita Bald.in d.l.fi.nu. 4.

Sed aduerte,quia regulariter minor non reſtituitur in

26 ſubſidium,quando tutor non eſt ſoluendo,† quia hoc ipſum quod minor habeat,vel non habeat regreſſum contra tutorem, non impedit ei beneficium reſtitutionis, cum habeat facultatem eligendi vel remedium reſtitutionis,actionis ordinariæ contra tutorem, vt plene dixi ſup.in 1.par.q.22. art.3.

Poteſt bene ſaluari Bal.& profunda eius intentio ſic,

27 vt intelligatur † dictum eius in illo ſpeciali caſu,l.properandum.§.fina.C.de iudic in quo propter rigorem iudiciorum non ſuccurritur minoribus niſi in ſubſidium, vt plene dixi dicta q.22.art.3.ver.limitatur autem, nu.22. & quo caſu veriſsimum eſt minores, neque etiam hodie eſſe tutos ipſo iure propter prædictum rigorem iudiciorum,vt ſtatim dicam artic.ſeq.

28 Limitatur quarto,vt non procedat † in præſcriptionibus ſtatutarijs,ſecundum Spec.eo. tit.noſtro.§.1.nume. 24.& alij paſsim.

Sed quia Bart.in dict.l.fin. videtur contradicere, & data eſt occaſio quæſtioni, dicam plene infra eod. articul.fi.

29 Limitatur † quinto,vt non procedat in præſcriptionibus

Digitized by Google

bus quę cæperunt ab ipſo præcedeceſſore minoris, ſecundum Ang.& Pau.d.l.fi.

Sed quia alij antiqui contrarium tenent & forte probabilius, ideo dixi ſeparatim de hoc infra eo. art.4.

30 Limitatur ſexto, vt nō procedat in † pręſcriptionibus iudicalibus, d.l.properandum.§.fin.C. de iud. cum ſi.

Sed quia hæc concluſio, licet vera ſit, plura tamen exē pla recipit, dixi plenius infra eod.artic.ſequen.

31 Limitatur igitur ſeptimo, vt † non procedat in præſcriptione conuentionali, quando ſcilicet minor vendidit cum pacto de redimendo infra tres, vel quatuor, vel ſex annos &c.

Quia licet præſcriptio temporalis ſit, tamen currit interim contra minorem, licet cum ſpe reſtitutionū in integrum, hoc ſing.tradit Iac.de ſancto Georgio in d.l. fi. num.30.& eſt de mente Bart.ibi.in fi.glo. magnæ.

32 Quæ autem ſit ratio differentiæ, † aduerte: Glo.in d.l. fi. videtur dicere, quòd in præſcriptionibus certum eſt minorem decipi negligentia ſua, in contractibus vero non ſic.

Sed hoc nihil eſt, quia iſte lapſus temporis quoque eſt præſcriptio, & certum eſt, quod per eam læditur minor, dum negligit redimere,

Vnde Bart.in d.l.fin. dicit, quod in contractibus mi-
norum factum vere interuenit, in præſcriptionibus vero
33 ficte, vnde difficilius infringi debet actus † vbi conſen-
ſus eius verus interuenit, quàm vbi fictus.

Sed pace eius hæc ratio in idem recidit, quia licet in pacto de redimendo verus conſenſus interuenerit, tamē in patiendo & negligendo redimere, interuenit fictio, dum ſcilicet fingitur minor velle alienare ius, quod habet ad redimendum.

Ego igitur puto rationem eſſe iſtam, quia aliàs quod
in fauorem minorum inductum eſt, vt eis tempora hæc
34 breuia præſcriptionū non currant, in † odium retorque-
retur, quia nemo cum eis contraheret, dum minores exiſterēt, neque pactum hoc emptores rerum pupillorum, vel adoleſcentium vnquam vellent facere, quia intelligeretur factum iure ipſo vſque ad vigeſimum quintum annum, & deinde etiam pro tot annis pro quot conuentū eſſet, vt de ſe patet, ne igitur commercium hoc & facultas vendendi cum pacto minoribus auferatur, non debet d.l.fi.ad hunc caſum ſe extendere, quæ ſolum ob fauorem minorum facta eſt, & pro hoc eſt tex. in l.quod ſi minor.§.non ſolum.ff.de min.

35 Limitatur octauo, vt non procedat in eccleſia, † quæ licet aliàs æquipararetur minori.c.1.de reſt.in inte. tamen huiuſmodi præſcriptiones currunt contra eccleſiam, licet ipſa reſtituatur. Bart.in auth. quas actiones. nu.1.C. de ſacroſ.eccl.Io.An.in c.fi.col.3.in ver.5.de reſt.in int. & Bella.num.12.Hoſt.in c. 1. poſt prin.eo.tit.& in d.c. fin.ad fi.& Anchar.c.1.num.5.& ibi Car.in 1.q.Imo.in cle.1.n.4.e.tit.& nu.12.& ibi Card.nu.5. & 20.& Vital. num.11.& 26.Henr.Boich d.c.fi.num.14.

Ea ratione, quia cum eccleſia ſit perpetuo minor, ne actiones iſtæ in infinitum extendantur ita factum eſt, & profecto ratio euidens eſt, qua etiam ſuſtinetur quare eccleſia quoque infra quadriennium debeat petere reſtitutionem in integrum, alias non audiatur, vt dixi ſupra q.19.nume.3.verſ.ampliatur primo.

Contrarium tamen hoc non obſtante determinat in c.1.nu.8.ad fi.de reſt.in int.& in c.ne pro defectu. nu.8. de elect.late diſputat pro hoc.

Et mouetur potiſsimum, quia non poſſunt iura ciuilia præiudicare eccleſiaſticæ libertati, c. eccleſia ſanctæ Mariæ, de conſtit.

Breuiter tene communem, ratione quam dixi, & ad cōtrarium reſponde, quod quātum attinet ad diſpoſitiones meri iuris poſitiui, quod introductum eſt æqualiter
& vniformiter pro toto populo, pro bono regimine ci-
36 uitatis, omnes æqualiter aſtringantur etiam eccleſiæ, † &
eccleſiaſticæ perſonæ, & præſertim quando aliàs ex priuilegio ſpeciali eccleſiæ ſi illo vti poſſet, reſultaret iniquitas, & abſurdum, vt per Doct.communiter in d.cap. eccleſia ſanctæ Mariæ, vbi ſuperiori anno declaraui, dū ius canonicum ordinarie de mane interpretarer.

37 Accedat quòd hoc ipſum, quod eccleſia † fungatur iure minoris, intelligitur in ijs in quib. poſsibile eſt vt fungi poſsit, vt dictum fuit ſup.d.q.19.art. 1.

Limitatur nonò, vt procedant prædicta hæreditate
38 iacente, † & ſic antequam hæres (licet minor ſit) hæredi-
tatem accipiat, non currunt interim tempora, nec illa loco minoris habetur; ſecundum Bal.in l.fi.num. 7.& Io. Annib.in l.naturaliter.nu.238.ff. de vſucap.

Reſtitutionem tamen dari poſtea hæredi nomine illius hæreditatis dum iacuit, Alexan.conſil.4.num 8.lib. 1.poſt Angel.& Imol.in l.ſed etſi.in cōditione §.ſeruus. ff.de hæred.inſtit.& Alexan. in l. ſi cōſtante.§.1.numero 3.ff.ſolut. matr. Ang. in leg. ſed ſi ſub conditione. §. ſeruus.nu.1.ff.de hæred. inſt. Et faciunt quæ late ſcribit Balb.de præſcrip.in 6. par. princip.nu. 47.circa curſum præſcriptionis hæreditate iacente.

39 Sublimita hoc † vt procedat, quando præſcriptio cauſaretur, & curreret mero fauore poſsidentis cū titulo, & bona fide, ſecus ſi odio non petentis tantum, vt in perſonalibus, nam illa non venit hæreditate iacente. Ita ſingu. declarat Alexand.l.ſi conſtante.§. 1. numer. 4. ff. ſolut. matrim.

40 Intelligendò tamen ſic, quòd nō inchoatur contra † minorem, ſed ſi eſſet inchoata cum defuncto, omnino curreret hæreditate iacente, etiam ſi eſſet præſcriptio odioſa, vt per Angel.dicto §.ſeruus, & per Alexan. præal. per dictum §.ſi ſeruus, quæ omnia notabilia ſunt, & diligenter aduertenda.

Articulus III.

AD tertium, An ſcilicet diſpoſitio noua dictæ l.fi.C.
in quibus cauſis reſtitu. non eſt neceſ. procedat in
41 præſcriptionibus † iudicialibus.

Videtur quod ſic, & conſequenter quòd minores ſint tuti ipſo iure etiam aduerſus præſcriptiones iudiciales, per ea quæ pro hac opinione tradit Iacob. Butrig. & plenius defendit Iacob.de S. Georgio l.fin. ſub nu.. C. ſi adu.rem iudic.

Sed breuiter in contrarium eſt communis omnium ſē tentia, & in primis omnes ſic concludunt in dicta l.fi.C. in quibus cauſ.Gloſ.ibi in verſic.conceſſerunt; Cyn. nu. 4.verſic.fallit in caſibus.Bart.num.5.Alber.num.3.& nume.7.& communem dicit Paul.de Caſt. nume.2. verſic. ſecundo caſu.Ang.num.2. Glo.in l. auxilium.in verſic. ceſſabit.ff.de minor.Glo. in §. pupillis autem. Auth.de hæred.& Falcid.Bart.in l.etiam.ff.de minor.nu.2. Cyn. l.properandum.§.fin.C.de iudic.& ibi Ang. nu.2.Abb. in conſ.77.in primo dubio, li.2.Balb.de pſcri. in 6. par. nu.39.Caſſ.rub.3.§.2.ver.adde quando.nu.10. & Canoniſtæ paſsim.Abb.in c.beneficio.de reſtit.in integ.& ibi Boich num.1.& 2.Anchar.in c.fi.nume.3.eod.ti. & ibi Bella. num.7.& de communi Vital. in clem.1.nu.12.& nu. 22.eo.tit.& demū Vaſq.de ſucc.crea. lib. .... §.10. num.51.

Per plura iura ex quibus infraſcripta exempla ſumuntur, quæ pro corroboratione & declaratione huius concluſionis ſubijciam.

Ratio autem, quatenus collegi ex Abb.in d.conſ.77. illa eſt, ne lites fiant immortales, ſi hæc tempora fatalia iudiciorum minoribus non currunt, contra cap. finem

litibus.

Digitized by Google

litibus.de do.& contum.& eſt ſatis probabilis ratio, eli-dens etiam contraria per Iacob. adducta, ſi ſciat iuris prudens accommodare.

Concluſio igitur eſt, quòd præſcriptiones iudiciales ipſo iure currunt contra minores, licet contra illos poſſint reſtitui.

42 Infertur exemplificando primo, quod † inſtantia iudiciali prima perempta minor audiri non poteſt niſi præuia reſtitutione in integrum; Text.eſt vbi omnes in l. properandum.§. fin.C. de iudic.

43 Circa quod dictum nota, quod reſtituitur † minor, etiam ſi curatores ſoluendo ſint, ita firmat, licet aliqui cõtrarium ſentiunt, Rol.a Valle conſ.40.nu.14. lib. 3.ego dixi plene ſupra in 1.par.q.22.art. 3.

44 Infertur † ſecundo, quòd in dilationibus datis a iudice, vel ſtatuto, ſi illarum tempus lapſum ſit, minor non eſt tutus ipſo iure, vt illę fluxæ non intelligantur, ſed ope reſtitutionis in integrum debent illis reſtitui, & idem ſi a ſtatuto concedatur. Paul.de Caſt.in d.l.fin. nume.2. verſic.fallit etiam. Vaſq.de ſucceſſ.creatio.libr. 1. §. 10. num.54.

Infertur tertio, quod tempus datum hæredi ad confi-
45 ciendum inuentarium, † currit ipſo iure contra hæredẽ minorem. Alb.d.l.fin.num.3.Ange.in d.l. properandũ. §.fi.Caſſ.ſuper conſue.Burgun.rub.3.§.2. verſ. adde.n. 15.verſ.itẽ dic.Guid.Pap.ſing.253. Machel. patro. 19. num.10.Dec.conſ.445.n.56.Tiraq.de pœn.cauſ. 44.n. 23.Balb.de præſcriptio.in 1.par.6.par.prin.caſu 23.nu. 40.Vaſq.de ſucceſſ.creatio.lib.1.§.10.num.55.& n.64. Monticul.de inuen.hæred.ſuper tit.de hæred.& Falcid. num.207.Borgnin.de tut.& curat.num.100.& pro cõmuni Turzan.lib.communium opin.num. 125. text.eſt in §.pupillus.Authen.de hæred.& Falcid.

Ratio eſt, ne interim creditores hæreditarij fraudentur, vt voluit Alber.ſing.dict.l.fi.num.3.

An autem, & quando reſtituatur minor ob omiſſionem inuentarij, vel inconſulto aditã hæreditatem abſq. confectione eius, dicam infra q.ſeq.art.7.

46 Infertur quarto, quod tempus † appellandi currit minoribus ipſo iure, licet aduerſus huiuſmodi præſcriptionem reſtituantur. Pau.de Caſt.in d.l.properandum.§.fi. num.2.& ibi Sal.& alij doctores communiter, vt teſtatur Iacob.de S.Georgio num.4.verſ.ſed huic motiuo, in l.6.C.ſi aduerſus rem iudic.Imol.in clem.1.num. 12. de
47 reſt.in integ ꝙ idem in eccleſia. † Caſſan.pręalleg.rub. 3.§.2.verſ.adde numer.12.13.& 14.& Vaſq.de ſucceſſ. creat.lib.1.§.10.nu.52. & pro communi Turzan. cõm. opin.num.125.& Henr.Boic plene defendit in c.beneficio.nu.7.eod.tit.noſtro.vbi etiam quicquid alij voluerint, teſtatur hanc eſſe veram communem.

Et facit l.1.C.ſi ſęp.reſt.poſt.Sed poteſt dici quòd ſit correcta per d.l.fin.

Item facit melius §. fin. Auth. de app. & intra quæ temp.

Contrarium tamen voluit Iac.Butr. quem refert, & in ſecreto iuris dicit eſſe verius, & defendit Iacob.de S. Georg.d.l.fin.num.4.C.ſi aduer.rem iudic.

Pro concordia Bart.in d.l.fi.inquit, quòd aut minor habet tutorem vel curatorem, currunt tempora, & datur reſtitutio, alias ſecus, quia ipſo iure præſcriptio hæc non venit, & hanc quoque communem ait Iacob. de S. Georg.d.l.fin.num.4.C.ſi aduer.rem iud.

Sed certe periculoſum eſt diſcedere a concluſione p̃cedenti, etiã in caſu quo non habet curatorem, quia iura præall.non diſtinguunt, neq. d.l.fi.C.in quib.cauſ.

48 Infertur † quinto, licet hæc non ſit de præſcriptionibus iudicialibus, quòd exceptio non numeratæ dotis, & tempus proponẽdi illam currit minori, ſed eidem datur reſtitutio. Tex.in authen.ſi minor.C. de temp.in integ. reſtit.& tradit glo.in d.l. fin. & pro communi Turzan. com.opin.125.

49 Amplia † prædicta omnia quæ dicta ſunt in minore, vt habeant locum in eccleſijs, & pijs locis, notat Euerard. in ſua cent.in loco a minore ad eccleſiam, verſ.idem tertio.& idem in terminis tenet Boich c.fin.nu. 12.& 13. de reſtit.in integ.& Bellam.ibi ſub num.11 ad fi. Veſtr. lib.8.c.3.num.5.

50 Et dic in ciuitatibus, † & alijs vniuerſitatibus per ea quæ dixi ſup.in 1.par.quæſt.3.artic...

Articulus IIII.

51 AD quartũ, An ſcilicet diſpoſitio † noua d.l.fi.C.in quib.caſib.reſt.non eſt ne.procedat, quando præſcriptio incepit a prædeceſſore minoris.

Videtur quod ſic, & conſequenter quòd hoc quoque caſu minor ipſo iure tutus ſit.

Primo per rationem generalem, & finalem dict. l.fi. quæ ita militat in hoc caſu, ſicut quando præſcriptio incepit ab ipſo minore, ibi videlicet, melius eſt enim eorum iura intacta ſeruari & cæt.

Secundo, arg.d.l.fi.in fi.inducẽdo vt per Pau.de Caſt. in d.l.fi.n.6.verſ.itẽ ſcias.ad quem tex. dicit Fulg. in d.l. fi.ſe non videre reſponſum, vt quidam referũt, ſed apud Fulg. non dicit.

Tertio, quia ita tenuerunt ex antiquis Iaco.de Are.& Pet.& idem vult Boich in d.c.beneficio.num.5.de reſt. in integ.

In contrarium eſt communis omnium aliorum opin. Angel.in d.l.fin.num.1.ibi a ſe inchoatam, & clarius ibi num.2.verſic.aut cæperunt a prædeceſſore &c.Paul. de Caſt.in l.1.num.2.C.ſi aduer.vſucap.& idem in cõſ. 439.col.fin.verſ.ſed vnum eſt, lib.2.& conſil.ſequen.ad fi.& idem in d.l.fin.num.2. dicit hanc eſſe communem opinionem gloſſarum & doctorum, quam tenent etiã Fulgo.ibi num.3.Iacob.de Sancto Georg.in d.l fin.nu. 11.Vaſq.de ſucceſſ. crea.libr.1.§.10.num. 58. & Balb. de præſcrip.par.6.nu.33.& 35.

Tex.eſt ſecundum eos in l.1.C.ſi adu.vſuc. & in l. 2. C. ſi aduer.vend.pign.& in l.ſi intra.C. de non num.pecun.& in l.etiam.ff.de minor.

Sed ad omnia hæc iura dici poteſt, quòd ſunt correcta per d.l.fin.quæ eſt Iuſtiniani, & qui in ea profitetur ſe iura antiqua in hoc corrigere, de quo agimus.

Quid dicendum? Mihi magis placet in puncto iuris hæc opinio vltramontanorum contra communem, per d.l.fi.in fi.inducendo a ſpeciali, vt per Paul.& Fulg. ibi.

Et per rationem dictæ l.fin. quæ negari non poteſt, quia militat pariſormiter vtroque caſu.

52 Sed communi retenta, limita † eam vt non procedat, quando defunctus fuiſſet impeditus impedimento tali, quòd neque ipſi tempora cucurriſſent, vt ſi propter bellum, vel peſtem, in ciuitate ius non fuit redditum, ita ſingul.Paul.de Caſt. dicto conſ.439.& ſequen. libr.ſecundo ad finem.

Articulus V.

AD quintũ, An ſcilicet diſpoſitio vera dictę l.fin.C. in quibus cauſ.reſtitut.&c.procedat in præſcriptio-
53 nibus ſtatutarijs, † ſeu conſuetudinarijs.

Videtur quòd ſic, & conſequenter ꝙ minor ab iſtis quoque ipſo iure tutus ſit, neque reſtitutione in integrũ aduerſus illas indigeat.

Primo per regulam interpretationis ſtatutorum, quę eſt, vt debeant reſtringi ſecundum regulam iuris communis, vbi quis alias damnum indebite pateretur, vt plene not.per Bart.in l.omnes populi.in pen.quæſt.princ. ff.de iuſt.& iu.per l.adigere.§.quamuis.cum ſimi. ff.de iur.patron.

Secun-

Secundò, quia ita tenuit Bar. in d. l. fi. in fin. & idem Bart. in l. etiam. num. 4. ff. de minor. Abbà. in c. conſtitutus. nu.. de reſtit. in integ. & ibi But. nu. 17. & 23. & poſt diſputationem Car. ibi in 11. opp. in puncto iuris in hac pertranſit. Caſſ. ſuper cóſuet. Burg. rub. 1. §. 2. verſ. inſurgere. nu. 4. & idẽ rub. 1. §. 8. ver. nũquid aũt, n. 27. & ipſe etiam ita pertrãſit, ſi tractetur de damno vitando, vt in anno dato ex conſuetudine ad retrahendum iure ſanguinis, & idem Oldendorp. in tract. de præſcrip. c. 3. nu. 27. verſ. ſæpè. & cõſulẽdo ſequitur Paul. de Caſt. con. 439. ſub nu. 3. verſic. quantum verò ad ſecundum quæſitum. & conſi. ſeq. verſic. idem dicitur. libr. 2. & idem videtur velle Alex. conſi. 101. nu. 27. lib. 7. & Dec. conſi. 556. nu. 7. in dãnis vitãdis, prout regulare eſt in præſcriptionib. & ſimpliciter tenet Alciat. conſil. 230. num. 11. licet perfunctoriè tangat, & clarus Caſſan. conſ. 75. num. 47. vbi plene hanc ſententiam defendit.

In contrarium eſt magis communis aliorum ſententia. Specul. eod. tit. noſtro. .. 1. num. 24. & ibi Bal. col. 2. in princ. Innoc. in c. conſtitutus, num... eod. Hoſt. in ſumma eod. & in d. c. conſtitutus. in fi. & in c. fin. col. fi. eod. & ibi Bellam. num. 10. & num. 24. & Io. And. ibi col. fin. in princ. Boich num. 9. & hanc veriorem inquit Card. in clem. 1. num. 6. eod. ſed in cap. conſtitutus. in 11. oppoſ. variat. Idem firmat Imol. in d. clem. 1. numer. 23. dicens, quòd Canoniſtæ hanc ſeruarent, & ibi Bonif. de Vital. nu. 10. & Anchar. in dicto c. conſtitutus. nu. 7. & in ſumma Canoniſtæ hoc magis communiter tenent. Ex doctoribus etiam iuris ciuilis, Bald. in d. l. fin. C. in quibus cauſ. vt allegatur in libro ſtatutorum. Bald. in verſic. præſcriptio, nu. 2. Aret. ibi clare dicit eſſe veriorem hãc, quã opinionem Bartoli, Alber. poſt Odofr. ibi, numer. 4. in princ. Paul. de caſt. in fi. Fulgoſ. ibid. num. 7. Angel. nu. 2. & latiſsime Ioan. Ign. in repetit. l. dudum. C. de contrah. emptio. a num. 13. vſque ad num. 40. idem dicens in præſcriptionibus conſuetudinarijs, & communem dicit Balb. de præſcript. 1. par. 6. partis princip. num. 43. Ang. in l. properandum. §. fin. C. de iudi. Additio ad Bart. ſingul. 141. Practica Papienſis in libello de reſtit. in integ. & idem ſenſit Caſſan. præalleg. rub. 3. §. 2. verſ. nunquid autem. num. 7. vbi de communi. Idem vult Bald. conſil. 466. conſiderandum. nu. 1. lib. 5. de communi per Dec. conſil. 556. num. 7. licet ipſe in damnis vitandis aliter teneat, vt dixi. Idem tenent iudicando Afflict. deciſ. 370. num. 3. & Boer. deciſio. 140. numero tertio, & re vera iſta eſt magis communis opinio tam Canoniſtarum, quam iuriſtarum.

Pro qua adducitur primo d. c. conſtitutus. de reſtit. in
55 integ. Sed reſponderi poteſt, † quod ibi non petebatur reſtitutio aduerſus lapſum alicuius temporis conceſsi ad redimendum ex conſuetudine loci, vel ſi hoc agebatur, non ſimpliciter hoc petebatur, ſed aduerſus conſenſum præſtitum ab illis minoribus venditioni quam pater eorum fecerat cum graui eorum præiudicio, quod ex eo conſtat, quòd tex. ibi in fine conſiderat læſionem, & illã probari vult, quod non eſſet neceſſe, ſi reſtitutio tãtũ aduerſus lapſum tẽporis peteretur, vt dictum fuit ſupra in prima parte, quæſt. 36. art. 4. ex communi. Vnde non mirum ſi reſtitutio eſt neceſſaria, quia vbi de conſenſu minoris vero agitur, reſtitutio eſt neceſſaria, vt per Bart. & omnes communiter poſt Gl. ibi in d. l. fi. & dixi ſupra ead. q. art. 2. verſ. limitatur ſeptimò.

Adducitur ſecundo, quia ſtatuta & conſuetudines ligant etiam minores, per tex. notab. in l. ſi ſine hærede. §. Lucius. ff. de adminiſtratio. tutorum.

Sed hoc leue eſt, quia ius commune quoque illos ligat. l. fin. C. de reſtit. in integ. intelligitur igitur ius municipale ligare eos, prout ius commune ligat, vt ſcilicet ſi in aliquo caſu debent ſeruari ipſo iure illæſi, ius municipale quoq. illos ſeruari velit illæſos, p. regulã Bar. & aliorum communem in d. l. omnes populi. in pen. quæſtio.

Adducitur tertio, quia non creditur princeps velle derogare ſtatutis, & conſuetudinibus locorum, capit. 1. de conſtit. in 6. & corroboratur hoc, quia hodie pene omnes ciuitates habent auctoritatẽ condendi leges, & ſtatuta. Sed reſpon. quod hoc procederet, quando ſtatuto, vel conſuetudine ſpecialiter caueretur quod minoribus præſcriptio aliqua temporalis ipſo iure curreret, quia nõ creditur, quod Iuſtinianus in his quæ ſunt iuris poſitiui voluerit auferre iura populorum circa condenda ſtatuta contraria ſuper hoc, ſed nos ſumus in dubio, quando ſ. hæc ſtatuta interpretari debeant, & dicimus quod in dubio ſecundum ius commune, per d. communem theoricam Bar. & aliorũ, de qua in d. l. omnes populi. pen. q.

Ego per hanc rationem fui ſemper in ea opinione, vt ſententia Bart. & ſequacium primo loco relata verior, & ſine dubio æquior eſſet, per dictam communem theoricam, de qua communi teſtatur Crot. in repet. d. l. omnes populi. nume. 194. & ad motiua pro communi opinione ſecundo loco recitata reſpondebam, vt ſupra dixi.

Sed quoniam durum eſſet in practica contra auctoritatem tot grauiſsimorum authorum vtriuſque iuris obtinere, puto quod retenta hac ſecunda magis communi, poſsit rigor illius aliquibus limitationibus minui, quas ex doctoribus diſtinguentibus collegi.

Concluſio igitur ſit, quòd aduerſus præſcriptiones ſtatutarias, vel cõſuetudinarias etiam temporales minores non ſunt ipſo iure tuti, ſed reſtitutione in integrum indigent, quæ concluſio.

56 Limitatur aliquibus modis, † & Primo, vt procedat in præſcriptionib. quæ de nouo iure municipali aliquod lucrũ afferrẽt ipſis minoribus, id eſt quo caſu ſi minores non negligerent intra ſtatuta tempora petere, lucrũ aliquod conſequerentur: Secus verò ſi de damno vitando agerent. i. quòd eo caſu aliquid de proprio perderent, quia tunc ipſo iure conſeruari debent illæſi etiam in præſcriptionibus ſtatutarijs, ita dicunt, & intelligunt dictum Bartoli in d. l. fin. & Abba. in d. c. conſtitutus. Dec. conſ. 556. nu. 7. Caſſ. d. rub. 1. §. 8. verſ. nunquid autem. nume. 27. qui exemplificant in anno dato ad retrahendum iure ſanguinis. Vaſq. de ſucceſſ. creat. libr. 1. §. 10. num. 49. & 69. Olendorp. de præſcrip. c. 3. num. 17. verſ. ſæpe. But. d. c. conſtitutus. numero 17. & 27.

Et profectò videtur æqua limitatio, & conſona menti d. Imperatoris in d. l. fi. dum conſiderat præcipue damnum minorum, & ab illo eos vult illæſos conſeruari.

57 Limitatur † ſecundo, vt procedat in præſcriptionib. ſtatutariis, quæ ſubrogatæ ſunt loco illarum, quæ prius de iure communi quoque currebant contra minores, & hodie currunt non obſtante d. l. fin. de quibus dixi ſupra artic. 2. 3. & 4.

Secus verò in ijs, quæ ſubrogatæ ſunt in loco earũ quæ hodie de iure communi ipſo iure non currunt contra minores; Ita ex Bal. in l. ſuperuacuam. C. de in integ. reſ. & in c. 1. tit. quo temp. miles. & Rom. conſil. 38. circa fi. lib. 1. Balb. in tract. de præſcri. in 4. par. q. 28. nu. 4. Dec. d. conſi. 556. nu. 7. verſ. & dato. Iacob. de ſancto Georg. num. 9. in d. l. ſuperuacuum, & idem in d. l. fi. num. 32. & 33. C. in quib. cauſ.

Et pro hoc facit. quia præſcriptio ſtatutaria ſapit na-
58 turam præſcriptionis legalis † communis, quam vel abbreuiauit, vel produxit, vt per Corn. late in conſil. 180. col. 2. lib. 2.

Sed aduerte, quia in primis hæc limitatio videtur omnino confirmare primam opinionem Bartoli, propter d. regulam & theoricam allegatam, quæ eſt pene eadem cum d. theorica in d. l. omnes populi. in pen. q.

59 Præterea nil dicunt iſti,quando præſcriptio † quæ a ſtatuto inducitur,de nouo eſt in aliquo caſu, in quo nihil a iure communi ſtatutum eſt circa tempus &c.ſed reperio Iacob.de ſancto Georgio in d.l.fi.nu. 33.dicentem,quòd in caſu dubio Bal.putat ipſo iure currere & reſtitutionem eſſe neceſſariam,& ſic in dubio contra Bart. quod quidem non puto verum,vt prædixi.

Omnia tamen prædicta diligenter nota pro temperamento d.communis opinionis contra Bartolum.

Limitatur etiam tertio ex Caſſan.d.rub.3.§.2.in prin.
60 in † pupillis habentibus tutores, qui ipſo iure ſeruantur illæſi,ſecundum eum.

Et prædicta omnia quæ diximus de præſcriptionib.
61 ſtatutariis intellige de cõſuetudinarijs,† vt per Io.Igneũ dicta repet.l.dudum.a num.16. vſque ad numerum 40. C.de contrahen.empt.vbi ſub num.30.de hoc & Socin. iun.in l.filiusfamilias.§.diui.nu.142.ff.de legat.1.dicens ita ſe conſuluiſſe Piſis.Dec.conſi.222.nu...& Alcia.in l. 1.num.48.C.de ſeni.quæ pro eo quod int. & Caſſa.præalleg.rub.8.§.8.verſ. nunquid autem.

Prędicta etiam omnia intellige procedere in eccleſia.
62 † Boich in d.c.fi.num.9.& 10.de reſt.in integ.Chiſſan. deciſ.115.

SVMMARIVM.

1 Reſtitutio in integrum an detur aduerſus quælibet negleƈta,vel omiſſa,quòd ſic.
2 An procedat,vel agatur de damno vel de lucro.
3 Et an procedat,vel tempus ſit conceſſum a lege,vel ſtatuto.
5 Reſtitutio in integrum ex vtroque ediƈto,aduerſus non denunciatam litem venditori , & amiſſum propterea beneficium euiƈtionis.
6 Reſtitutio an detur aduerſus lucrum omiſſum propter non impletum pręceptum teſtatoris.
7 Vaſallus qui propter iuſtum impedimentum non potuit præſtare ſeruitiũ domino, reſtituitur ad hoc vt adhuc præſtare poſſit.
9 Reſtitutio datur aduerſus amiſſum legatum ob non impletum præceptum teſtatoris.
10 Marito,qui ob lapſum ætatis,vel iuſtum impedimentũ non traduxit vxorem ad domum , & propterea lucrũ dotis,vel aliud amiſit,an detur reſtitutio ad illud conſequendum.
11 Fratri,qui non dotauit ſororem,vel ob lapſum ætatis, v iuſtum impedimentum,& propterea amiſit beneficium ſtatuti excludentis illam an reſtituatur, vt illã excludat.
12 Creditor qui non conſtituit debitorem in mora ob lapſum ætatis,vel iuſtum impedimentum,an reſtituatur ad conſequendum vſuras,vel intereſſe propterea amiſſum.
13 Donatarius an reſtituatur aduerſus non recuperatam tempeſtiuè donationem.
15 Deponens pecuniam minus formiter uel tempeſtiue,an reſtituatur aduerſus non interruptum curſum vſurarum,vel intereſſe medij temporis.
15 Iudicum hodiernorum obſtinatio,& incapacitas.
16 Reſtitutio in integrum an detur aduerſus non petitas vſuras,& ſic ad lucrum illarum amiſſum recuperandum.
17 Quid in vſuris quę ex natura contraƈtus veniunt.
19 Quid in his quę ob moram non ſoluentium debentur.
20 Reſtitutio an detur aduerſus omiſſam accuſationem, vel iniurię proſecutionem intra tẽpora &c. quòd non.
21 Honoris maior iaƈtura eſt quàm rerum.
23 Iniurię proſecutio per viam iuſtitię honorem amiſſum non recuperat.
24 Fiſcus non reſtituitur in executionibus pœnarum.
25 An procedat concluſio ſub nume. 20. in caſu quo minor amiſit ius prælationis in accuſatione.
26 An procedat in tempore præfixo a ſtatuto ad accuſandum de morte patris.
27 Et an poſſit obtineri hæc reſtitutio ſaltem per viam exceptionis.
28 Et an procedat in executionibus pœnarum, in quibus reſtitutio ceſſat?
29 Et an procedat aduerſus hæredem eius contra quem petenda erat.
30 Et an procedat quo ad proſecutionem pœnæ conuentionalis.
31 An procedat in abſente reip.cauſa.
32 An procedat quando petitur reſtitutio non ad vindiƈtam,ſed ad reſtaurationem damni.
33 An detur reſtitutio hoc caſu ad pœnam dupli, vel quadrupli.
35 Reſtitutio an detur ad opponenda crimina contra eleƈtum.
36 Reſtitutio an detur aduerſus omiſſas obieƈtiones.
37 Reſtitutio an detur aduerſus non intentatam querelã inofficioſi teſtamenti intra quinquennium.
38 Reſtitutio an detur aduerſus non petitam caſſationem teſtamenti non inſinuati intra tempora ſtatuti, vel aduerſus non petitam inſinuationem teſtamenti , & num.43.
39 Teſtamentorũ inſinuatio quomodo a ſtatutis caueatur.
43 Declaratio l.cum quidam.§.ſi pupillo ff.de vſur.
44 Reſtitutio iſta an detur fideicommiſſario.
45 Reſtitutio iſta an detur aduerſus non petitam inueſtituram infra annum.
46 Præſcriptio hæc conſuetudinaria eſt,ideo ipſo iure currit.
47 Et an idem in reſtitutione ex ediƈto maiorum.
48 Et an in abſentia voluntaria.
49 Abſens voluntarie excuſatur,quando non tenetur eſſe præſens.
51 Reſtitutio an detur aduerſus omiſſam inuentarij confeƈtionem.
52 Et an procedat in reſtitutione ex vtroque ediƈto, quando magna cauſa adeſt, & quæ ſit iſta magna cauſa. num.53.
54 Et an læſus patiatur interim aliquam creditorum moleſtiam.
55 Et quid ſi per duas conformes fuiſſet condemnatus ad ſoluendum æs alienum ſui authoris.
56 Et quid ſi confecerit inuentarium,ſed male.
57 Et an procedat ſi minor habet regreſſum contra tutorem, vel curatorem.
58 Et an procedat ſi minor non doceat de læſione.
59 Læſio iſta quomodo probetur.
60 An ſufficiat probare quod in hæreditate adeſt grande æs alienum.
61 Opinio authoris in hoc.
62 Reſtitutio an detur aduerſus præſcriptionem quadriennij,de qua in l.omnes,& l.bene a Zenone.C.de quad. præſcrip.
64 An detur aduerſus fiſcum ad pretium recuperandum.
An aduerſus emptorem ad rem recuperandam.
65 An ſuccurratur ipſo iure,vel ope reſtitutionis.

66 Decla-

Google

66 *Declaratio l.neque.C.de reſtit.mil.ibi neque alijs &c. & num.67.ibi, obeſſe &c.*
67 *Reſtitutio an detur cuilibet maiori aduerſus non ſolutum canonem emphyteuticum.68.*
69 *An procedat in omni ſpecie impedimenti. Abſentia. num.70. Paupertatis num.71. Ignorantia.72.*
73 *An procedat in omni alia ſpecie cenſuum, ſolutionum, tributorum &c.*
74 *An procedat in penſione eccleſiaſtica.*
Et an in eccleſia.
76 *Quid ſi per 40. annos canon ſolutus non fuiſſet.*
78 *Reſtitutio an detur minori aduerſus non ſolutum canonem.*
79 *Prouiſio hominis, quando faciat, ceſſare prouiſionem legis.*
81 *Quid ſi ſolutio canonis ex pacto conuenta eſſet.*
82 *Quid in emphyteuſi eccleſiaſtica.*
85 *Quid ſi minor dolo ſe omiſit ſoluere.*
87 *Minori an ſuccurratur ipſo iure, vel ope reſtitutionis.*
89 *Quid ſi lege municipali, vel conſuetudine nouum quid caueretur.*
90 *Quid in eccleſia.*
91 *Reſtitutio an detur aduerſus lapſum temporis dati a teſtatore ad opus aliquod faciendum &c.*
94 *Quid in maioribus.*
96 *An ſuccurratur illi ope reſtitutionis, vel ipſo iure.*
97 *Quid in alijs impedimentis vltra caſum fortuitum, de quo loquitur l.ſi ita ſtipulatus eſſem. & l.ſeque. ff. ex quib.cau.maior.*

QVAESTIO LXXXIX.

De reſtitutione in integrum aduerſus varias præſcriptiones temporales, hic in indiuiduo annotatas.

QVamuis infinitæ pene dici poſſint præſcriptiones temporales in ſpecie, & in indiuiduo conſideratæ, non tamen omittenda eſt præſens quæſtio, in qua de aliquibus duntaxat præſcriptionibus aliquid agitur, quia in primis ſi de reſtitutione aduerſus illas ſcribentes varijs in locis tetigerunt, noſtrum quoque eſt referre, & more ſolito comprobare, vel declarare, vel addere prout neceſſe eſt. præterea exemplo earum præſcriptionū, & de quibus ſpecialiter aliquid ſcribam, prudens iudex & aduocatus poterit de reſtitutione in integrum aduerſus alias iudicare. Et in primis præmittam articulum generalem de reſtitutione aduerſus quælibet omiſſa & neglecta, & lapſum interim tempus ad aliquid agendū, ſub quo multa particularia inferendo concludam, quæ ſpecialem articulum non patiuntur, deinde ad reſtitutionem aduerſus aliquot particulares temporum lapſus cō deſcendam. Igitur quæram.

Primò, an reſtitutio in integrum, vel ex capite ætatis, vel iuſti impedimenti detur aduerſus quælibet omiſſa, & neglecta, & lapſa interim tempora ad aliquid agendum. Regula cum illationibus.

Secundò, an detur reſtitutio aduerſus non petitas vſuras.

Tertiò, an aduerſus non propoſitam, vel non proſecutam accuſationem, vel iniuriam; vel querelam infra tempora a lege conſtituta.

Quartò, an aduerſus non intentatam intra quinquennium querelam inofficioſi teſtamenti.

Quintò, an aduerſus non petitam caſſationem teſtamenti non inſinuati, vel nō petitam intra terminum ſtatutarium inſinuationem illius.

Sextò, an aduerſus non petitam inueſtituram, vel eius renouationem infra annum &c.

Septimò, An aduerſus non confectionem inuentarij intra tempora a iure definita, vel antequam adiretur.

Octauò, An aduerſus non præſcriptionem quadriennij, de qua in l.bene a Zenone &c.C.de quadr.præſc.

Nonò, An aduerſus non ſolutum canonem tempeſtiue.

Decimò, An aduerſus lapſum tempus datum ad faciendum aliquod opus ex præcepto teſtatoris, vel partium conſenſu.

Articulus I.

1 AD primum, An ſcilicet minor, † vel maior reſtituatur regulariter, vel ex cauſa ætatis, vel iuſti impedimenti aduerſus quælibet omiſſa, & lapſus temporum ad aliquid agendum competentium.

Breuiter fac regulam, quod ſic.

Text. ſunt clari in l.pen.C.de reſtit.in integ.ibi ignorauerunt, vel prætermiſerunt, & in leg.non omnia, ff.de min.& per Petr.in l.minorum, in quibus cauſ.& alij vbique, vt ex infraſcriptis art.apparebit.

Ratio de ſe patet, quia vbicunque adeſt læſio, ibi (ſi iuſta cauſa reſtituendi adeſt, vt nos præſupponimus) datur reſtitutio, vt ſupra millies dictū eſt, ſed læditur quis non ſolum in committendo & perperam agendo, ſed etiam in omittendo, & vbi aliquid agere debet nil agendo, vt in omnib.præſcriptionibus patet, & eſt text.in l.1. ff.ex quib.cau.maior. ibi.vel ſi quid propterea de bonis eorum diminutum eſt &c.ergo &c.

2 Ampliatur hæc concluſio; Primo, vt procedat, † vel agatur de damno, vel de lucro, Card.in clem.1.num.15. eod. tit.quod intellige vt declaraui ſup.q.4.art.9.

3 Ampliatur † ſecundo, vt procedat, vel tēpus ſit conceſſum a lege, vel a ſtatuto.idem Card.in d.cle.1.nu.15.

4 Quod intellige, † aliquando procedere ope reſtitutionis, aliquādo ipſo iure, iuxta ea, quæ diximus ſup.in præced.q.art.2.& art.fin.

5 Infertur ex hac generali † concluſione ad plura, quæ hic congeram, cum art.ſpecialem ob eorum breuitatem non mereantur.

Et primo infertur, † ſuccurritur ex vtroq. edicto aduerſus non denunciatā litem venditori, & amiſſum propterea beneficium euictionis. Rebuff.de reſtit.in integ. art.2.gl.4.nu.4. licet in minore tantum loquatur.

6 Infertur † ſecundo, quod ſuccurritur minori, qui nō facit id quod teſtator ei præceperat, & propterea lucrū ſibi relictum amiſit. Ruyn.conſ.199.nu.3.lib.1.ſed ego dixi plene ſup. q.81.art.6. in illo art.an aduerſus ſpretū præceptum teſtatoris detur reſtitutio, vbi etiam an maiori in hoc ſuccurratur.

7 Infertur † tertio, quod vaſallus, qui ob non potentiā, vel ætatis imbecillitatem non præſtitit in tempore ſeruitium ad quod tenebatur ipſi domino, reſtituitur in integrum, vt adhuc præſtare poſsit ſi poteſt & prodeſt, vel quod pœnam legis euitet, ideſt amiſſionem feudi, in ſuis caſib. &c. Afflict. ſuper conſt.regni lib.3.rubr.13.nu.13. poſt Iſerniam ibi.

8 Limitando tamen † dummodo adſit dolus, quod non habet dubium, iuxta tamen declarationes, de quib.ſup. q.83.in q.de reſt.aduerſus dolum.

9 Infertur † quarto, quod ſuccurritur illis, quibus ob impotentiam, vel ætatem non obtemperauerunt præcepto teſtatoris, de habitando in domo hæredis, propter quod amiſerunt legatum eis ſub hoc more, & modo relictum;
10 Corn.conſ.198.nu.5.& ſeq.libr.7.ibi nu.8. tollit etiam

rationem dubitandi ,quod eſt ſing.& notandum ,& fa-
ciunt quæ dixi d. q...art...
10 Infertur † quinto ad caſum ſing.ſtante ſtatuto, quòd
qui vxorem ad domum ſuam non traduxerit, ſi illa inte
rim moriatur, ipſe non lucretur dotem, vel partem
eius: ſi minor ob imprudentiam,vel maior ob abſentiã
reip.cauſa non traduxerint , & caſus mortis euenerit,an
eis ſuccurratur ope ſaltem reſtitutionis in int.Et reperio
in terminis Ruyn. decidentem hunc caſum in conſilio
199.num.3.lib.1. vbi determinat quòd ſic. & compro-
bat plurib.ſimilib.deciſionibus,de quibus ſup.& inf.eo.
art.& idem Ruy.in fin.conſi.199.
11 Infertur † ſexto etiam ad alium caſum ſin. Nam ſi ex
forma ſtatui caueatur,quòd frater teneatur dotare ſoro-
rem ante mortẽ ipſius ſororis,aliàs ipſa non intelligatur
excluſa,ſi minor ob ætatis lapſum , vel maior ob legiti-
mum impedimentum hoc omiſerit,an eis ſuccurratur,vt
ſaltem præuio reſtitutionis beneficio fingantur ad huc
poſſe dotare,& illam mortuam excludere, & reperio in
terminis hoc quoque decidentes Riminal.conſi.261.n.
27. & ſeq.lib. 2.vbi plene probat, & comprobat etiam
plene Ruy.conſ.33.num.8. lib. 3. quod eſt notandum.
12 Infertur † ſeptimò, vt ſuccurratur eiſdem ex iuſta cau
ſa,vel ob ætatẽ,ſi non interpellauerunt debitorem,& ſic
non conſtituerunt eum in mora,& propterea damnum
vſurarum non decurſarum amiſerunt,ita Iac.de Aren.in
l.1.§verſic. nam in minoribus.C. in quib.cauſ.reſt.nõ eſt
neceſſ.Quinimo in l.in minorum,C.eo.& ibi Pet. & om
nes decidunt,ꝙ ipſo iure eſt tutus min.nec reſt.indiget.
Sed tu aliter & plenius declara inf.ead. q.art.ſeq.
13 Infertur † octauo, an donatarius minor, vel legitime
impeditus,reſtituatur aduerſus non acceptatam tempe-
ſtiue donationem,& actionem à Notario ſibi etiam ab-
ſenti quæſitam, item & ceſsionem factam non habuit,&
propterea lucrum illud amiſit.
Et reperio Grat.in conſ.67. num. 14. & ſeq.lib.1.ſic
dicentem.
Aut res eſt adhuc integra, quia donatio nõ eſt reuoca
ta,vel quid ſimile factum non eſt,& reſtitutio datur.
Aut non eſt amplius res integra, & ſecus.
Et ratio potiſsima ſecundi membri ea eſt,quia reſpe-
ctu iuris alicuius quæſiti conqueri non poſſunt,cum ad-
huc vere acquiſitum nõ eſſet,& quod non eſt quæſitum,
amitti non poteſt , argum.l.manumiſsiones, ff.de iuſtit.
& iure ; reſpectu vero iuris quærẽdi clarum eſt , quia re
non amplius integra exiſtente,ideſt,quòd ius alteri vere
quæſitum ſit , reſtitut. in integrum aliquid operari non
poteſt,quia non adeſt ſtatus priſtinus,qui erat ante læſio
nem,in quo reponere poſsit.
Tu autem,ſuper his,quia ſubtilia ſunt,vide diligẽtius,
quæ ſcripſi ſupra in prima par.q.26.art. fin. & in 2.par-
te,q.5.& art.de reſt. aduerſus donationem.
14 Infertur † etiam nono,quod ſi is, qui deponendo pe-
cuniam formiter , vel tempeſtiue potuiſſet euitare dam-
num vſurarum, vel intereſſe medii temporis, vt in cenſi-
bus,& ſocietatib. officiorũ accidit,ſi,inquam, vel ætate,
vel legitimo impedimẽto omiſit deponere, vel formiter,
vel integraliter deponere, ei ſuccurri debeat aduerſus di-
ctum damnum interuſurii medii temporis, vt aliàs plene
ſcripſi in quodam conſilio reddito pro Magnifico Do-
mino Iuliano Ramazzano nobili Peruſino, contra Ill.
D. Vrſolinam de Ranerijs domicellam Peruſinam,& li
cet præfatam concluſionem prædicta regula deciſioni-
15 bus ſupra relatis comprobauerim, † tamen Magnificus
D.Iudex eius temporis nunquam capere potuit, & reſti
tuere voluit; Qui autem hæc viderit, inter iudicis,& meã
opinionem iudicare poterit.
Præſertim, quia iſte caſus in terminis videtur determi
nari ad fauorem reſtitutionis concedendæ per Sim. de
Prætis in conſi.centeſimo ſexageſimoprimo, nume. 62.
& 75.arguendo ex eo,quod rationes,quibus mouebatur
ad denegandam reſtitutionem præfatus Simon penitus
omnes ceſſabant in caſu meo.
16 Infertur decimo,† quod aduerſus interdictum , vel a-
ctionem amiſſam lapſu temporis , quilibet etiam maior
ex iuſta cauſa reſtituitur, Tex.eſt in l.1.§.ſi quis propter
inundationem, ff.de itin.actuq.priuato,vbi notant om-
nes,& ibi ponit exemplum tex.ſi per vim cœli,vel tem-
peſtatem &c. deinde ampliat in omni alia ſpecie impe-
dimenti,& Angel.ſic ponit generaliter regulam.Et tex.
in l.1.§. 1.ff.ex quibus cauſis maior.& in l.ſecunda,C.de
reſtitut.milit.& in l.tertia,C.eodem.& Menoch. in ter-
minis de retin.poſſ.remed.5. numero ſeptuageſimono-
no,poſt Iaſ.in l.tertia,§.Labeo,num.22.ff.de acquirend.
poſſeſſ. & tradit Mauric. de reſtitut.in integrum ,capi-
tu.376.
Infertur etiam ad alia, ſed quia vel dubia ſunt, vel ple
niorem tractationem expoſcunt, dixi in ſeqq.articulis ,
de quolibet ſeparatim.

Articulus II.

17 AD ſecundum,† An ſcilicet detur reſtitutio alicui ad
uerſus non petitas vſuras, & ſic ad lucrum illorum
amiſſum reperandum .
Videtur quod ſic.
Primo,quia reſtitutio datur etiam in lucris l. verum,
§.ſciendum,ff.de min.l.ſi Titius,ff.ex quib.cauſ.maio.
Secundo,quia reſtitutio datur,immo ipſo iure conſer
uantur illæſi minores, quando non interpellauerunt de-
bitorem, & non conſtituerunt eum in mora , ad hoc vt
vſuræ medij temporis interim cucurriſſe dicantur,ſi in-
terpellatus ipſo iure fingitur debitor , vt l.in minorum ,
& ibi Petr.& omnes,C.in quib.cau.reſtitu. non eſt nec.
& Iac.de Aren.in l.1.verſ.in minoribus autem &c.
In contrarium eſt tex.expreſſus in l.cum quidam,§. ſi
pupillo,ff.de vſur.in fi.& ibi omnes notant.
Ego puto ſic dicendum.
18 Aut † loquimur de iis vſuris,quę debentur ex eo,quia
ita natura contractus expoſcit,propterea quod alias cre-
ditor fraudatur fructibus ipſius rei , quorum loco vſurę
ſuccedunt , & tunc procedit prima opinio , hac ratione
quia huiuſmodi vſuræ principaliter,nõ propter moram
debitoris,ſed propter lucrum iuſtum,& rationabile cre-
ditoris inuentę ſunt,& ita loquuntur d.l.in minorũ,C.in
quib.cauſ.& alia ſup.adducta pro prima ſententia.
19 Aut loquimur † de vſuris,quæ debentur,non quia ex
natura rei, vel contractus loco fructuum ex æquitate,&
bona fide veniant,ſed ſolummodo ob moram,& contu-
maciam debitoris,& ſic principaliter non fauore,& pro-
pter lucrum creditoris , ſed in odium & penã debitoris ,
vt in contractib.ſtricti iuris accidit,& tunc ſecus,& pro-
cedit d.l.cum quidam,§.ſi pupillo.ff. de vſur.

Articulus III.

20 AD Tertium , An ſcilicet † detur reſtitutio in inte-
grum aduerſus omiſſam accuſationem,vel iniuriæ
proſecutionem intra tempora;
Videtur quod ſic.
Primò,quia licet proſecutio iniuriæ lucrum videatur,
& qui de hoc tractat,de lucro captando tractare videa-
tur,tamen & in lucris quoque ſuccurritur ex vtroque e-
dicto,vt l.verum , §.ſciendum,ff.de mino.& l.ſi Titius,
ex quibus cauſis maio.
Secundò,quia maior eſt iactura,quam præſcriptio af-
21 fert in honore,† quam in rebus, l. illi quidem,in fine, ff
quod

Digitized by Google

ff.quod met.cauſa, quia honor cunctis rebus præfertur,
vt ibi,& tradunt Grammat.deciſ.98. Alex.in l.ſæpe, &
in l.victum , numer.2.ff.de re iudic. Cæphal.conſil.36.
numer.39.libr.1. & Dec.conſil.310.num.1. & Aymon
conſil.2.num.68.

Sed certe quando præſcriptio iacturam affert, datur
reſtitutiò vel ex iuſta cauſa, vt l.1.ff.ex quib.caus maio.
vel ex cauſa ætatis , vt toto tit.ff.li adu.vſucap. ergo &
multo magis hoc caſu, quo adeſt iactura honoris.

Sed in contrarium eſt communis omnium ſententia.
Bal.in l.1.§.nunciatio, ff.de noui op.nunc. & in d.l.cum
quidam.§.ſi pupillo , ff.de vſur. Aret.in c.licet, num.11.
de accuſ. Affl.ſuper conſtit.regni libr.2.rub.36. num.6.
& Gramm.ibi ſuper tit.de reſt.min.num.13.vbi non re
ſtituitur minor ad detegenda crimina alterius, Felyn.in
c.fraternitatis, col.5.verſic.fallit 3.extra de teſtib. Re-
buff.in tit. de reſt.in integ. art.1.gloſſ.2. num.13. Did.
pract.quæſt.c.26.num.4.verſic.1.Io.Lopes in repet.ca.
per veſtras, §.26.num.10.11.& 12.de donat.inter virũ,
& vxorem.

Text.expreſſus in l.auxilium, ff.de minor.in prin.eſt
etiam text.notab.in l.ſepulchri violati actio, ff.de ſepul.
viol.& quamuis loquatur in edicto maiorum, tamen ad
reſtitutionem ex edicto minorum quoque trahit Ruy.
l.1.§.nunciatio,num.234.ff.de oper. noui nunc.per no-
tat.in l.cum quidam,ff.de acquiren.hæred.

22 Ratio alia eſt,quia reſtitutio non eſt permiſſa † in ne
cem alterius, l.in cauſæ, la 1.ff.de min.& Gl.in d.l.auxi-
lij,ff.de min.in princ.Sed ita eſſet in caſu iſto,ergo &c.

Ad contraria reſp.ſic.

Ad primum, quod non procedit,quando reſtitutio
reſultaret in necem alterius , vt d.l.in cauſæ, la prima,
ff.de minor.

Ad ſecundum dico, quod non procedit hoc de hono
23 re,† quia per proſecutioné iniuriæ iudicialiter , ſi honor
amiſſus fuit,recuperari non poteſt,quia actio ciuilis pro
iniuria accepta ad intereſſe datur iuxta æſtimationem
iniuriæ , non autem ad hoc quòd qui vel verbis , vel fa-
ctis præiudicauit alicui in honore ſuo aliquid è contra
dicat, vel faciat, quod notam illam diluat, prout agi ſo-
let in tractanda pace , vel concordia inter duos, & vi-
deantur ad hoc,quæ dixi ſupra in illo articulo,an minor
reſtituatur aduerſus remiſſam iniuriam , vel pacem a ſe
factam.

Concluſio igitur ſit,quod non datur reſtitutio aduer
ſus præſcriptionem iniuriæ,vel accuſationis.Quæ

24 Ampliatur † primo , vt procedat etiam in fiſco , qui
non reſtituitur in pœnarum executionibus,poſt præſcri-
ptionem illarum decurſam , Thob. Nonius conſil.105.
num.2.poſt Ang.in l.fin. ff.ſi quis teſtam. lib.eſſe iuſſus
fuerit,& Cremen.notab.2.

25 Ampliatur † ſecundo , vt procedat etiam in caſu quo
alij vellent accuſare,& minor haberet ius prælationis in
accuſatione,quia nihilo magis reſtitueretur, Gloſſ.in d.
l.auxilium.in verbo calumniæ.

26 Ampliatur † tertio , vt non reſtituatur quis etiam ad
tempus accuſandi de morte patris a ſtatuto præfixum ,
ſecundum Bald.in leg.fin.colum.fin. C.in quib.cauſ.re-
ſtit. non eſt.

Contrarium in hoc tenet Mauric. cap.116. de reſt.in
int. & ſequitur Didac.pract.quæſt.c.26.num.4. verſic.1.

Et puto verius,per ea quæ dixi ſupra, in illo articulo,
an reſtituatur minor aduerſus non vindicatam mortem
defuncti.

Et quia intentio petentis reſtitutionem hoc caſu non
eſt tendere in necem alterius , ſed damnum proprium
euitare propter pœnam, quam lex imponit non accuſan
tibus mortem patris,ſicut accidit illis, qui cauſa propriæ
ſalutis aliquem interimunt,qui ſunt ſecuri etiam in foro
conſcientiæ , quia intentio eorum non eſt occidere ſed
ſe defendere &c.

27 Ampliatur † quarto,vt non poſsit obtineri hæc reſti-
tutio etiam per viam exceptionis, Specul.poſt diſputa-
tionem in tit.de reſt.in integ. §.qui autem,num.7.Glo.
clem.2.in verbo grauia,de procur.Bald.in d.l.auxilium
Alex.in add.ad Bart.in l.1.§.nunciatio, ff.de oper.noui
nunciat. Cardin. in clement.1.quæſt.14.eodem titulo ,
de reſt. in integ. Per rationem generalem d.l.auxilium.

Ampliatur quinto , vt procedat etiam in executioni-
28 bus pœnarum,† in quibus reſtitutio ceſſat,poſt Mauric.
capit.152.de communi teſtatur Villalobos in verbo re-
ſtitutio, num.53.

29 Ampliatur † ſexto , vt non detur etiam aduerſus hæ-
redem eius qui deliquit. Fulg.in l.ſenatuſc.num.4. ff.de
offic.præſid.

30 Limitatur autem è contra aliquot modis,† & primo,
vt non procedat quo ad proſecutionem pœnæ conuen-
tionalis , quia aduerſus omiſsionem illius datur reſtitu-
tio in integrum , ſecundum Gloſ.quæ in minore loqui-
tur in d.l.auxilium in glo.1.& ibi Bart.num.3.& Alber.
in princ.ff.de minor.

Et facit l.ait prætor,in princ.& in §.hodie, ff.eod.

31 Limitatur † ſecundo in abſente reip.cauſa,qui reſtitui
tur aduerſus non propoſitam in tempore accuſationẽ,
ſecundum gl.in d.l.auxilium,in ver.in integ.reſt.

Per l.ſi qua militi,ff.ex quib.cauſ.maio.

Quinimmo ibi dicitur , quòd conſeruantur illæſi hu-
iuſmodi abſentes a curſu huius temporis.

32 Limitatur † tertio, vt procedat quando petitur reſti-
tutio ad vindictam,& ita loquitur d.l.auxilium,ſecus ve
ro ſi petatur ad reſtitutionem damni , vt in furto , quòd
res reſtituatur, in damno dato,quod deterioratio reſtau
retur,ita gl.in d.l.auxilium, in princ. & clarius Albe.ibi
& ibi Gloſ.in verſ.omiſſam.

Per l.primam,§.accuſationem,in fine,ff.ad turpill.

Et per l.1.ff.ad l.iul.de amb.

Sed dubitari poteſt, an reſtituatur quis etiam ad pœ
33 nam dupli,vel quadrupli † omiſſam.

Et quidem gl.præal. videtur tenere quòd ſic , licet re
vera non determinet.

Sed Bart.& Bal.ibi contrarium tenent, & eſt æquius,
& ego ſequor, ex pluribus.

Primò quidem per generalitatem dictæ l.auxilium.

Secundo,per l.ſi tibi,§.quædam,& quæ ibi notantur,
ff.de pact.inducendo quod ibi dicitur , quod hæc pœna
peti debet actione furti, & ibi notatur,quòd æquiparã-
34 tur iſtæ duæ actiones † furti,& iniuriarum.

Tertio, per l.ſciendum , ff.ex quib.cauſ.maior; & ibi
gloſſ.Alb.& alii , ſcilicet quod ad lucrum non detur re-
ſtitutio cum aliena iactura &c.

Quarto, per tex.in d.l.cum quidam, §.ſi pupillo, ff.de
vſur,quem miror , quòd Bart.præalleg.non alleget.

Circa hunc articulum etiam ſubiungi poteſt.An quis
35 reſtituatur ad opponenda crimina contra electum.†

Et dic quòd non. Gl.in clem.2.in verbo grauiter,de
procurat.Specul.de reſt.in integ.§.ſi quis autem, verſic.
ſed pone.Fely. in c.fraternitatis , nu.6.de teſtibus. cum
concord.plene per Didac.pract. quæſt. cap.26. num.4.
verſic.2.

Et generaliter non datur reſtitutio in integrum ad-
36 uerſus omiſſas obiectiones . † Rebuff.in tit. de reſtit.in
integrum,gloſſ.2.num.15.cum ſint odioſæ, & eſt ueriſ-
ſimum per prædicta.

Articulus. I V.

37 AD quartum, Au ſcilicet † reſtit.in integrum aduer-
ſus non intẽtatam intra quinquennium querelam
inofficioſi teſtam.

Videtur quod ſuccurrendum non ſit, ex præcedentibus articulis, & concluſionibus, quia cum hæc querela tendat ad declarandum patrem impium, & inofficioſum, videtur in necem alterius intentari, & conſequenter lucrum quod quæritur odioſum.

Sed contrà eſt veritas, quia non ſolum minor, vel maior reſtitutionem merentur aduerſus huiuſmodi temporis lapſum, quinimmo ipſo iure tuti ſunt, ſaltem minores, maiores vero reſtitutionis beneficio digni. Tex. eſt in l. 1. C. in quibus cauſ. reſt. non eſt neceſ. & dixi etiam ſupra q. præced. art. 1. verſ. circa ſecundam. & in 1. parte q. 4. artic. 9. numer. 74. Vbi etiam ex declaratione lucri odioſi, & quomodo hoc intelligatur, patet reſpōſio ad contrarium, quæ eſt; quod minor non petit principaliter patrem declarari impium, neque hæc eſt intentio eius, ſed tantum hoc, quod teſtamentum inofficioſum declaretur, vnde ipſe emolumentum ſibi de iure naturæ debitum, c. ius naturale. 1. diſt. legitime conſequatur.

Et qũoniam in hoc nemo doctorum difficultatem facit, & caſus eſt in d. l. 1. igitur his contentus pertranſeo.

Articulus V.

AD quintum, An detur reſtitutio in integrum aduer-
38 ſus non petitam † caſſationem teſtamenti non inſinuati, vel aduerſus non petitam inſinuationem teſtamenti.

Ex ipſo themate conſtat, quod articulus habet duo capita.

Quo ad primum igitur, an aduerſus non petitam caſſationem &c.

39 Præmitte, quod in pluribus † locis ſtat ſtatutum, quod teſtamenta debeāt inſinuari inf. ſex mēſes, aliàs poſsit is qui intereſſe habet, infra alios ſex menſes petere, quòd caſſetur teſtamentum non inſinuatum, & ſi non petatur iſta caſſatio, poſsit iterum infra ſex aliòs menſes peti inſinuatio, qua demum non petita teſtamentum cenſeatur ipſo iure nullum.

Modo quæritur in primis, an ſi heres ab inteſtato, vel minoris ætatis lapſu, vel iuſto impedimēto, non petierit
49 caſſationem præfatam infra dictum tempus, † an poſsit reſtitui ad illam petendam, & impediendum hæredem ſcriptum ne teſtamentum inſinuari faciat infra ſecūdos ſex menſes ſibi à ſtatuto conceſſos.

Videtur quod non detur reſtitutio hoc caſu.

Primò, per l. cum quidam, §. ſi pupillo, ff. de vſur.

Inducendo ſic, ibi non reſtituitur minor ad petendum vſuras, quæ ſolui debebant à debitore propter moram ab eo commiſſam, quia dicitur ibi, quod vſuræ in tali caſu non propter lucrum non petentium, ſed propter pœnam non ſoluentium debitum conſtitutæ ſunt, Modo dico, quod caſſatio iſta non videtur inducta ad fauorem, & lucrum hæredis ab inteſtato, ſed in odium, & pœnam non petentis inſinuationem, vt de ſe patet. Ergo tanquam ad lucrum odioſum non debet dari reſtitutio, l. ſciendum, ff. ex quib. cauſ. maio.

Secundo, quia ita reperio in terminis tenentem Rimin. ſen. in conſ. 261. num. 14. lib. 2. Qui allegat Bar. ita tenentem in d. l. auxilium. Sed quantum attinet ad Bar. ipſe hoc non determinat, quia inquit, quod quæſtio pendebat de facto.

Bene tamen verum eſt, quod Fulgo. ibi hoc idem tenet, quia dicit, quòd ſumus in pœnalibus.

In contrarium tenet Cyn. in l. etiam, ff. de min. quem poſt diſputionem refert, & ſequitur Bald. in d. l. ſciendum, ff. ex quibus cauſ. maio. & Mauric. ca. 156. hoc idē ſequitur.

Mouetur Maur. quia hoc eſt inductum odio non inſinuantium teſtamenta ergo &c.

Sed certe hæc ratio retorqueretur, vt ex primo fundamento primæ opinionis patet. Mouetur autem Bald. argum. quia ita æquitas ſuadet naturalis, argum. l. in teſtamento, ff. de fideicomm. lib.

Sed certe ego non video illam æquitatem in hoc caſu, quæ militat in d. l. in teſtamento, neque etiam ſimile. niſi diceres, quòd Bal. vult quòd hæres ab inteſtato hoc caſu poſt obtentam reſtitutionem in integrum, quaſi ex fideicommiſſo teneatur hæredi ſcripto hęreditatem hanc reſtituere, ex naturali æquitate propter voluntatem defuncti, ſed certe hoc eſſet diuinare.

Quid igitur?

41 Ego puto dicendum, † quòd reſtitutio hoc caſu concedi debeat per ea, quæ dixi ſupra q. 4. artic. 9. videlicet, quod hoc lucrum licet ſit cum damno alterius, non tamen propterea denegatur reſtitutio, vt ibi deduxi, eſt igitur principaliter attendendum, an reſtitutio petatur ad proſecutionem pœnæ, an ad commodum proprium, licet in conſequentiam ex huiuſmodi reſtitutione ſequatur damnum, & incommodum alterius, prout accidit hic, nam caſſari teſtamentum, non eſt proſequi iniuriam aſſiduus neque pęnam, licet ex caſſatione eius hoc ſequatur, vt accidit in querela inofficioſi teſtamenti, de qua dixi proxime art. præced. & per hoc veriorem puto hanc poſteriorem ſententiam Baldi, Cyni, & Mauricii.

42 Et ita tenendo; ad contrarium reſp. † quod in d. §. ſi pupillo, re vera non agitur de reſtitutione aduerſus vſuras, ſed an fauore abſentiæ, vel ætatis debeat fingi, quod vſuræ cucurerint contra eum, qui non potuit ſoluere pupillo, vel abſenti, & reſp. quòd non, quia (dicit tex.) vſuræ non ad lucrum non petentium, ſed in pœnā non ſoluentium conſtitutę ſunt. Igitur cum in illo caſu debitor non eſſet in mora quia non habebat cui ſolueret, ideo non debentur, quia cauſa, propter quam principaliter debētur, ideſt mora debitoris non adeſt. Et ſic non obſtat intentioni noſtræ.

Concluſio igitur ſit in hoc primo capite, quod reſtitutio detur aduerſus non petitam caſſationem teſtamenti.

43 Secundum caput articuli eſt, † An reſtitutio detur aduerſus non petitam hæreditatem teſtamenti. Et in hoc non adeſt difficultas, conclude autem quod ſic, prout abſque ſcrupulo concludit Alex. in conſ. 119. li. 6. Et ratio eſt in promptu, quia in huiuſmodi præſcriptionibus ſtatutariis datur regulariter reſtitutio, ſi aliquid non impediat, vt dictum fuit ſup. art. 1. q. præc. art. ſi. hic autem nō impedit aliquid, quod appareat ergo &c.

44 Sed dubitatur, an fideicommiſſariis † detur hæc reſtitutio, ſi propter ætatem, vel iuſtum impedimentum non fecerunt inſinuari teſtamentum?

Et quidem ex intentione Alex. præall. conſi. 119. libro 6. diſtinguendum eſt ſic.

Aut iſti fideicommiſſarii ex perſona hæredum voluēt hoc facere, & non poſſunt, per l. 1. & quæ ibi habentur, C. ſi incomm. eademque cauſa & ego dixi ſup. in 1. parte q. 46.

Aut voluēt petere ex perſona propria, quia vel minores, vel impediti fuerunt, & tunc poſſunt, ſecundum eum, vt d. conſ. 119. numer. 37. ver. nec obſtat, vnde hoc clare colligitur.

Articulus VI.

AD quintum, an ſcilicet ſuccurratur ex aliquo edicto
45 aduerſus non † petitam inueſtituram infra annum.
46 Ante omnia præmitte, quòd licet minores † ab huiuſmodi præſciptionibus temporalib. ſint ipſo iure tuti, vt l. ſi. C. in quib. cauſ. reſt. nō eſt neceſſ. Tamen ab hac nō ſunt ſecuri, ſed tempus anni currit etiam aduerſus eos, quia ſumus in præſcriptionibus conſuetudinariis, a quibus

quibus minores non ſunt ipſo iure illæſi ; vt dictum fuit ſupra ex magis communi in præced.q.ar.ſi.quod autem ſimus in præſcriptionibus conſuetudinarijs,conſtat,quia vſus feudorum ſunt conſuetudines , & ſic vocantur, & ita tenet etiam Lauren.Syluan.in tract.de feud.recog.q. 53.ad fi.& Bellam.in c.fi.nu.24.de reſt. in int.

Et per hoc ne te decipiat Felyn.in c.inſinuauit,num. 3.de teſtib.poſt Card.in conſ. 128.incip. in quæſtione, qui dicebat minores etiam ipſo iure tutos ab huiuſmodi curſu temporis.propter quod dicebat Rimin. conſil. 92.num.40.lib.1.quod ad cautelam poteſt peti reſtit. in int.quatenus ſit neceſſaria.

Ego autem neceſſariam puto, per rationem ſupra allatam.

Sed videamus an detur?

Videtur quod non.

Primò,per textu in c.imperialem,§. præterea,in tit.de prohib.alien.feu.per Feder.& per hunc tex.dicit ita poſſe diſputãdo teneri Sylu.ſpal.d.q.53.in verſ.ſed aduerte.

Secundò , quia aut aliquid geſtum eſt cum minore , quia ipſe fuit interpellatus a principe, vt peteret & non petijt , & non reſtituitur, Bald.Aluar.Præpoſ. & alij in d.§.præterea.

Aut non fuit interpellatus, & tunc, quia præſumptio cœpit contra prædeceſſorem , & ſic ſapit conuentionalem præſcriptionem , minus dari debet per l. Aemilius,ff.de min.

Tertiò,quia ita expreſſè determinat Gloſ.in ca.1.§.ſi minori,in tit.ſi de feu.fuerit contr.per quem text.dubitauit Sylu.præall.

Sed in contrariũ eſt communis omnium aliorum ſententia Iac.de Belu.Bald. & Affl.in eo.c. imperialem, §. præterea,num.2.de prohib.feud.alie.per Feder.& idem Iſern.Aluar.Petr.de Ceruia.& alij ibi.Affl.in tit. quæ ſit prima cauſ.beneſ.amitt.Curt.in tract.de feudis,in 4.par. nu.46.Zaſ.in vſib.feudorũ,in tit.ad quis vad.dom.nu.8. Laur.Sylu.d.tract.de recogn.feudi,q.53.verſic.aliud eſt quærere.Clar.in §.feudũ,q.49. verſ.ſed quæro&c. Bru. inter conſilia feudalia diuerſorum,conſ.100.nu.1. Hoſ. in ſum.de feu.§.quib. modis,ver. ſed nũquid minor &c. Ioan.And.in addit.Spec.in tit.de feud.§.fin.in add.inci. ſi minor. & vltra hos feudiſtas Caſſa.ſuper cõſuet.Bur. car.104.verſ.nunquid aũt poſſit.Alex.conſ. 79. nu.11. lib.1.Iac.de S. Georg.in l.fi.num. 9.C.in quibus cau.reſtit.ſit nec. & Caſſ.prę all.rub.3.§.2.& Rol.à Valle conſil.18.num. 21.lib.1. & conſ.40.num.12.lib.3.cum aliquibus concord. & hanc eſſe communem ſententiam; atteſtantur ex præalleg.Alex.d.conſ.79. Brun.d.conſil. 100.Clar.d.q.49.& Rol.d.conſ.40.

Et in reſtitutione ex edicto maiorum , in ſpecie Glo. & alij in c.ſancimus,ti.quo tempo.miles,& ibi Affl. nu. 88.& Dec.conſ.118.num.17.

Et ita eſt tenendum per rationem generalem, de qua in l.fi.C.in quib.cau.reſtit.

Ad contrarium reſp.ſic.

Ad primum quod ille tex.dum ait,quòd minor amittit feudum non petendo infra annum,intelligitur , id eſt ipſo iure, ſed non propterea denegat quin minor reſtitui poſſit.

Ad ſecundum reſp. quod non reſtituitur minor interpellatus , quia in dolo eſt, item non petendo inueſtiturã etiã requiſitus , videtur tacitè velle interuertere domino ius directũ,& non recognoſcere eum in dominum.

Ad tertium reſp. quod communis opinio eſt contra Glo.licet Iac.Alua.in d.§.ſi minori illam teneat.

Concluſio igitur ſit, quod reſtitutio datur aduerſus non petitam inueſtituram infra annum.

47 Amplia † vt procedat in reſtitutione ex vtroque edicto,vt proxime viſum eſt in fine ſecundæ opinionis.

48 Amplia † ſecundo in hac ſpecie reſtitutionis ex edicto maiorum,vt procedat etiam ſi quis reperiatur abſens ex mera voluntate,quãdo dominus moritur, & antequã ſciat mortem domini labitur annus qui datur ad petendam inueſtituram,nam reſtituitur vaſallus rediens etiam ſi otioſe fuerit abſens,ita Affl.in d.c.ſancimus, titu.quo temp.miles.

49 Et mouetur,quia abſentando † ſe excuſatur,cum non teneretur expectare & cogitare mortem domini, argu.l. Iulia.ff. qui & à quibus,& l.ſi fideiuſſor. §.ſi debitor.ff. de manda. cum ſimil. facit etiam l. inter ſtipulantem.§. ſacram.ff.de ver. ob.

50 Limita è contra , † vt non procedat quando minor fuit interpellatus,& quare,vide ſup.eo.verſ.ſecundo, & verſic.ad tertium.

Articulus VII.

51 AD ſeptimum, An ſcilicet detur reſtitutio maiori vel minori aduerſus omiſſam † inuentarij confectionem?

In primis præmitto , quod licet hæc præſcriptio quoque temporalis ſit,tamen ipſo iure currit minori,& reſtitutione indiget,ſicut iure antiquo indigebat , vt dixi ſupra quæſt.præced.artic.2.

Hoc præmiſſo.

Videtur,quòd reſtitutio danda non ſit,quia datur occaſio minori delinquendi , videlicet accipiendi hæreditatem, occultandi multa mobilia hæreditaria , deinde quando creditores hæreditarij illum moleſtant allegare imprudentiam in adeunda hæreditate abſque inuentario, & petere ſe reſtitui ad illam adeundam præuia inuẽtarii confectione,atqui aduerſus dolum etiam præſumptum de futuro,tamen non reſtituitur minor,ergo &c.

Sed contra eſt veritas, & communis omnium concluſio.Bart.in l.ait prætor,in princip.ff.de min.Glo.& Bar. in §.pupillus.in auth.de here. & Falcid.in verbo,nihil.idem vult Glo. in dicta l.auxilium,in verbo , ceſſabit.ff. de minor. Bal. in l.denique. in fin. ff. de minor.Ang.in tract.de inuent.numero quarto.Cyn.in l.ſcimus.num.6. C.de iure delibe.& Moder.conſulendo paſſim. Caſtrẽ. in conſil.36.nu.2.& libro 2.Betran.conſil. 103.num.58. libro 2. Natta conſil. 16.& 17. per totum,lib.1.& conſil.140.numero 8.eod.lib.Alcia.conſil.160. numer.13. Bero.conſil.68.num.69.capio tertium , lib. 1. Bertran. conſ.119.in fi.lib.8.Rolan.à Valle cum concord. pluribus in conſ. 10.num.6.& num.15.verſic.4.lib.4.& iudicando Guido Papę deciſ.473.num.4.& Ioſeph Ludou. in deciſ.Peruſ.55.num.18. & 19. lib. 2.

Quibus nouiſſime adde idem tenentes Fran.Porcell. in tract.de inuent.c.3.num.15.Rebuff.de reſtit. in inte. art.1.glo.1.num.2.& Montic.de inuent.hęre.num.207. & ſequen.

Et ita tenendum eſt.

Text. eſt expreſſus in auth. de hær.& Fal. §. pupillis autem.vbi gl. & ratio ex prędictis ſup.millies hac & prę cedenti quæſtione.

Ad contrarium reſpon. quod non præſumitur hæc malitia in minore,ſed potius quod inconſulto, & deſiderio capiendi hæreditatem inuentarium facere non curauerit, & quatenus etiam præſumeretur , quòd doloſe in contrarium omiſiſſet, tamen aduerſus dolum de præterito præſumptum reſtituitur minor , vt dixi ſupra plene q. . . art. . .

Concluſio igitur eſt clariſſima,quòd datur reſtitutio aduerſus non confectionem inuentarii, ad hoc vt liceat adhuc eandem hęreditatem cum inuentarii confectione adire.

52 Ampliaturque † multis notabilibus modis, &

Primo vt procedat tam in reſtitutione ex edicto minorum, quam etiam in alia, quando magna cauſa adeſt, vt dicit Mauric.cap.130.& ſequitur Rebuff.tit.de reſtit. in integ.art.1.gl.1.num.33.

Per l.fi.C.de repud.hæred.

53 Sed quæ eſt iſta magna cauſa? † Dico quòd eſt, ſi ipſe maior poſt aditam hæreditatem reperiet caſu, quòd adeſt maximum æs alienum, quod ignorabatur, tunc enim ex capite iuſtæ ignorantiæ ſuccurritur etiam maiori, vt eſt text.ſing.in §.extraneis, Inſtit.de hæred.qua. & different.

54 Ampliatur ſecundo, vt interim † nõ patiatur aliquam creditorum moleſtiam, ita Bald.in l.ait prætor,in prin. ff.de minorib. & placet per regulam l.1.C.reſtit.in integrum poſtul.ne quid noui &c.

55 Ampliatur † tertio, vt procedat etiam ſi minor fuiſſet condemnatus per duas ſententias ad ſoluendum æs alienum ſui authoris, nam nihilominus poterit reſtitui ad conficiendum inuentarium, vt oſtendat quod hæreditas non eſt ſoluendo &c. & audiri debet minor etiam non refectis expenſis, ita latiſsime defendit Natta in conſ.17.per totum,lib.1.vbi auctoritates & rationes allegat, & loquitur etiam in caſu quo poteſt præſumi dolus contra minorem propter nimis tardam petitionem reſtitutionis ad conficiendum inuentarium.

56 Ampliatur, † quarto, vt procedat etiam ſi minor confecerit inuentarium, ſed male, poteſt enim reſtitui, vt rite faciat, Nat.in d.conſil.17. & Rebuff.tit.de reſt.in integ.art.1.gloſſ.1.num.2.

Vide Magn.deciſ.huius 68.

57 Limitatur † è contra dupliciter, & primo, vt non procedat, quando minor habet regreſſum contra tutorem, vel curatorem, ita Alc.conſ.160.num.19.

Sed non puto verum per l.1.C.etiam proc.&c.& dixi ſup.in 1.par.q.22.art.3.

Limitatur igitur ſecundo vtilius, vt non procedat, niſi

58 ſi minor doceat de læſione. † Bald.in d.l.denique.in fin. ff.de min. Alc.d.conſ.160.nu.20. & 21. Por. Imo.conſil.169.num.5 Nat.conſ.214.num.9.Rol.conſ.10.num. 17.verſ.ad quintum.lib.4. Guid.Pap.deciſ.141.in prin. & deciſ.571.

Et concluſio hæc non habet difficultatem in ſe, quia clarum eſt, quod nulla reſtitutio conceditur, ſi non adeſt læſio.l.nam & poſtea.§.ſi minor.ff.de iureiur.cum ſim.

59 Sed dubium eſt, † quomodo probari poſsit iſta læſio. Alc.præall.inquit, quod neceſſe ſit probare, quòd in hæreditate non eſt tantum quod ſoluendo ſit.

Sed hæc non placet, quia eſſet aſtringere minorem ad probandum negatiuam,&c.

60 Alij dicunt, quod ſufficit probare, † quod in hæreditate eſt generale æs alienum, ita Ber.conſ.68.nu.52.li.1. poſt Bald.in l.1.in fin. C.ſi min.ab hær.ſe abſ.& ſubdit Berous paulo poſt, quod ſufficit minori allegare & probare, quòd in hæreditate adſunt lites, & negocia implicita, ita etiam ſi hæreditas ſit locuples, tamen ſecundum eum ſufficit ad hoc, vt dicatur probata læſio.

Sed neque placet, quia procederet, quando minor vellet reſtitui aduerſus aditionem hæreditatis, quia vellet illam repudiare, & facit tunc l.minoribus. ff.de min.ſed in propoſito hoc non probat læſionem, hoc eſt quod hæreditas non ſit ſoluendo.

61 Breuiter mihi placet illa opinio, quòd † dicatur in hæreditate nõ adeſſe niſi tot, & æs alienum eſſe tantum &c. ex quo appareat, quod maius eſt æs alienum; quam valor hæreditatis, vt dixi ſupra poſt Alex.q.36.art.6.

Quia tunc qui contrarium aſſeret, probare debebit, ad l.qui ait.ff.de probat.cum vulg.

Articulus VIII.

62 AD octauum, an ſcilicet detur reſtitutio † in integrũ aduerſus præſcriptionem. l.bene a Zenone. C.de quadr.præſcr.

Iſta quæſtio in minoribus fuit pleniſsime abſoluta ſup.q.18.art.12.per totum, & ibi vide.

Sed in maioribus ibi nihil dictum fuit, Igitur hic aliqua de ijs videamus.

63 Dum igitur quæritur, an maioribus † ſuccurratur aduerſus præſcriptionem.l.bene a Zenone. C.de quad.præſcrip. Fac duas inſpectiones.

Prima inſpectio ſit, An ſuccurri debeat?

Secunda ſit, Quo iure ſuccurri debeat?

64 Circa primam ſubſtingue, † Aut quærimus an ſuccurratur aduerſus fiſcum ad precium recuperandum, & cõclude quod ſic, prout tenent omnes allegandi ſtatim in ſeq.membro.

Tex.eſt expreſſus in l.neque. C.de reſt.milit. Dec.in l.abſentia.num.1.ff.de reg.iur.

Aut quærimus an ſuccurratur aduerſus emptorem ad rem recuperandam, & videtur quod non, prout tenuiſſe Cyn.late refert in d.l.neq.poſt princ.D.Alber.ibi. Quia dicebat Cyn. quod maioribus iure veteri dabatur remedium perpetuum, minoribus temporaliter concedebatur, ſed iure nouo per d.l.bene a Zenone.& l.præcedenquod prius erat temporale penitus excluditur, ergo maiores quoque omni remedio excluſi ſunt.

Sed contrarium firmant poſt Vber.Fulg.& Alb.in d. l.neque.& ibi vult Ruy.conſ.48.nu.9.lib.4.concurrente iuſto impedimento, licet in caſu ſuo non concurreret, & ego verius puto.

Per dict.l.neque.quæ indiſtincte loquitur, & ratio eſt eiuſdem æquitatis in maioribus, & minoribus, & in minoribus ſuccurritur etiam hodie, ex magis communi, vt dixi ſup.d.q.18.art.12.ergo &c.

Neque obſtat argumentum Cyni, quia fallaciam continet, non enim ipſe præſupponit maiores in eo caſu de iure veteri pertinuiſſe ad tit.reſtitutionis in integ.prout præſupponendi ſunt.

65 Circa ſecundam, quo † iure ſuccurri debeat.

Videtur, quòd ipſo iure, per d.l.neque.ponderando illa verba, obeſſe non poſſe, obeſſet enim abſentia illis, ſi reſtitui deberent, cum reſtitutio non detur vbi non procedit læſio, & dammum, ergo &c.arg.l.manumiſsiones. ff.de iuſt.& iur.

Contrarium ſcilicet, quod immo ope reſtitutionis, determinat Gloſſ.in d.l.neque.in fin. ibi datur enim reſtitutio; & idem volunt ibi Alber. & Paul.de Caſtr.in fin. & ita teneo.

66 Et pro hoc pondero text. clarum in † d.l.neque.ibi, neque alijs ad titulum reſtitutionis in int.pertinentibus, non video .n. quare hæc verba poſuerit ibi imp.niſi ad hoc oſtendendum, cum dicere potuiſſet, neque abſentibus reipub.cauſa, neque alia iuſta cauſa impeditis, nam multa ſunt impedimenta, quæ ipſo iure non nocent, ſed datur in integrum reſtitutio, quo fit, ſi illi tantum comprehenſi ſint in illa lege, quibus nocet impedimentum, ſed datur remedium reſtitutionis, & non illi qui ſunt ipſo iure tuti: peius tractabantur iſti, quam illi, quod eſt abſurdiſsimum, quod adiuuat rubr.ſub qua eſt illa lex, videlicet C.de reſt.mil.& ita tenendo.

67 Ad contrarium, † videlicet ad d.l.neque.in fin. ibi, obeſſe non poſſe, quia in hac materia verba illa intelliguntur inſpecto effectu, quo inſpecto, vtique non obeſt abſentia, vel aliud iuſtum impedimentum ei qui aduerſus illud reſtitui poteſt.l.nemo.ff.de reſtit.in integ.

Et pro hôc eſt text.in c.ex ratione. de appell. iuncta cõmuni ſententia circa impedimentum paupertatis, de qua dixi ſupra. in 1.parte quæſtio. 11.artic.9. cum illis

verbis

Digitized by Google

verbis in eo tex. ibi, præiudicium non generari, & melius in l. 1. ff. ex quib. cauſ. maior. ibi, ne vel obſit, vel proſit, quod euenit, & tamen de reſtitutionis auxilio agitur &c.

Articulus IX.

67 AD nonum, An ſcilicet detur reſtitutio in integrum aduerſus non ſolutum † canonem emphyteuticũ, vel alium, intra tempus præfinitum biennij, vel triennij &c.

Articulus iſte vtilis eſt, & habet plura capita principalia, & ſubalterna, ideo diligenter diſtinguendo in primis duas inſpectiones.

68 Prima ſit, † An quilibet ẽt maior ex capite ignorantiæ, abſentiæ, vel alterius iuſti impedimenti reſtituatur aduerſus caducitatem iſtam.

Secunda ſit, An in ſpecie ipſe minor.

Circa primam nulla adeſt difficultas: omnes enim doctores vbique nemine diſcrepante concludunt, quod ex hoc edicto ſuccurratur cuiuslibet ætatis hominibus ex clauſula generali, ſi qua mihi &c.

Alex. in l. cum filiusfamilias. §. in hac. num. 4. ff. de verbo. oblig. Iaſ. num. 8. Iaſ. in l. 2. num. 107. C. de iure emphyt. Iacob. de ſancto Georg. in auth. qui rem. num. 59. & ſeq. C. de ſacroſ. eccleſ. vbi multos concord. etiã citat. Cagno. in l. qui in alterius. num. 3. de reg. iur. Clar. in §. emphyteuſis. quæſt. 8. verſ. procedendo. vbi de communi. & conſulendo paſsim innumeri, Alex. conſ. 169. nu. 10. lib. 2. & in cõſ. 124. num. 11. lib. 7. & in conſ. 76. nu. 9. eod. lib. Corn. conſ. 100. in fin. lib. 1. Bertrand. conſil. 146. num. 10. lib. 5. & conſ. 34. nu. 12. lib. 7. Barbat. conſ. 9. num. 4. in fi. lib. 1. Soc. iun. conſ. 70. nu. 23. lib. 1. Rom. conſ. 166. in fi. Bellon. conſ. 6. in fi. Cepha. conſ. 9. n. 70. lib. 1. Rolan. a Valle conſ. 10. nu. 7. lib. 2. ſeu 1. & de cõmuni atteſtantur ex prædictis Rom. d. conſ. 166. Iaſ. d. l. 2. num. 107. & Socin. iun. d. conſ. 70. Rolan. poſt eum d. conſil. 10. & Clar. in d. §. emphyteuſis, quæſt. 8. verſic. procedendo, vbi alios idem de communi atteſtantes adducit.

Et circa hoc res clariſsima eſt.

69 Ampliaturq. vt procedat in omni † ſpecie impedimẽtorum, & exemplificando in quibuſdam.

70 In impedimento abſentię † ponit Dec. in conſ. 118. nu. 7. in impedimento ignorantiæ Dec. in conſ. 58. in fi. & Iaſ. in d. l. 2. num. 107. C. de iur. emphy. & fere omnes præall. pro communi ſententia.

71 In impedimento paupertatis † poſt Barto. in d. §. in hac, & alios vbi ibi D. Corn. Beninc. honorandus conciuis meus in tractat. de paupertate, quæſt. 8. ſpeciali 9. num. 2.

72 Ampliatur ſecundo, vt procedat † etiam ſi impeditus potuit dimittere procuratorem, & non dimiſit. Dec. d. conſ. 118. nu. 7. de quo tamen dic vt dixi ſup. in 1. part. quæſt. 30.

73 Ampliatur † tertio, vt procedat etiam in omni ſpecie cenſuum, tributorum, penſionum, & aliorum ſolutionũ, quæ quia ſtatutis temporibus regulariter ſolui debent, largo vocabulo omnes canones dici poſſunt. Rim. conſil. 93. num. 40. quam ampliationem repete etiam ad caput ſequens minorum non ſoluentium.

74 Et in ſpecie in penſione eccleſiaſtica † hoc in terminis tenet Gygas in ſuis reſponſis in materia penſionũ, conſ. 14. per totum, in fin.

75 Et in eccleſia, † hoc de penſione tenet Petr. Ant. Angusciola conſ. 14. num. 3. lib. 2. & quia vtitur hac ratione, quia eccleſia æquiparatur minori, hoc idem principaliter admittit eſſe verum etiam in minore non ſoluente penſionem.

76 Ampliatur † quarto, etiam ſi per quadraginta annos canon ſolutus non fuiſſet, quia ex capite iuſtæ ignorantiæ adhuc reſtitueretur. ita poſt Cagno. in l. qui in alterius, ff. de regul. iur. in 6. Villalob. in ſuis comm. opin. in verbo reſtitutio, num. 15. vbi de communi quod videtur mirandum.

77 Circa ſecundum, † An ſcilicet ſuccurratur minoribus ex capite ætatis aduerſus non ſolutionem canonis.

Et in hoc capite ſubdiſtingue duas inſpectiones.

78 Primum eſt, † An ſuccurrendum ſit minori aliquo pacto.

Secunda eſt, ſi ſuccurrendum eſt, quo iure, an ſcilicet ipſo iure, an vero ope reſtitutionis.

Quo ad primam. Videtur, quod ſuccurrendum non ſit.

Primo, quia regulariter caſus accidit, quod cõtractus emphyteuticus fuit celebratus cum defuncto maiore, cum quo fuit appoſitum hoc pactum, quod per non ſolutionem canonis caderet emphyteuta, & hæredes eius a iure ſuo, vt manifeſtum eſt, ſed in his caſibus nunquã ſuccurri ex capite ætatis poterit, per l. Aemilius, ff. de mino. ergo &c.

Secundo per ea, quæ dicit Aymõ in conſ. 260. nu. 4. poſt Bald. in l. 2. verſ. iuxta prædicta. C. ſi adu. lib. & l. ſi tutoris. C. de admin. tut.

Sed in contrarium eſt communis ſententia Specul. in tit. de loca. §. nunc aliqua, num. 24. glo. in l. 2. in fi. C. de iure emphyt. & ibi Iaſ. num. 49. glo. & Bart. in l. filiusfamilias. §. in hac. num. 3. ff. de verb. oblig. Dyn. in reg. qui in ius. de reg. iur. in 6. Cyn. in dicta l. 2. q. 12. Bal. in l. 2. C. ſi aduer. vendi. pign. num. 3. Specul. in 4. lib. in tit. de emphyt. num. 24. & idem num. 26. loquens etiam in eccleſia. Ruyn. conſ. 110. num. 7. libr. 1. Rip. conſ. 1. in princ, in tit. ſi in comm. eademque cauſa. Gygas de penſion. conſ. 14. num. 1. Rodoan. de reb. eccleſ. non alien. q. 24. de caducitate feudali, §. emphyteuſis quoque, numer. 4. Ioſeph Ludouic. in deciſ. Peruſinis, lib. 2. deciſ. 54. num. 6. Thom. Grammat. deciſ. 52. per totum. Guid. Papæ dec. 435. & facit in terminis regula l. fin. C. in quib. cau. reſt. non eſt neceſſ.

Et ita tenendum eſt.

Ad contraria quæ in ſumma rediguntur ad diſpoſitionem d. l. Aemilius. ff. de minor. reſpondendum eſt, quod iſta præſcriptio non eſt proprie cõuentionalis pura, ſed vel legalis, vel mixta, q̃a hoc de caducitate diſponitur a lege, vt d. l. 2. C. de iur. emphyt. Vel igitur infra biennium, vel quadriennium paciſcantur partes illã debere committi, ſi non ſoluatur canon, non per hoc tollitur quin hoc de caducitate propter non ſolutum canonem, vt diſpoſitio legis, & conſequenter præſcriptio legalis de qua in d. l. 2. C. de iur. emphyt.

Non æquum igitur videtur, quod id quod lex ſuper ſuis præſcriptionibus ſtatuit, non procedat, ex eo quia partes ex conuentione eandem præſcriptionem ſibi cõſtituunt.

79 Et licet prouiſio hominis faciat ceſſare † prouiſionẽ legis. l. ſed ſi plures. §. q discretas. ff. de vulg. & pupil. tñ hoc intelligitur quo ad ſuperfluitatem diſpoſitionis legalis, quando adeſt prouiſio hominis, nõ autem quo ad tollẽdum effectum & naturam diſpoſitionis legalis, ſed potius ad illum confirmandum.

Tolle exemplum iuris accreſcendi, & ſubſtitutionis vulgaris, de quo in dic. §. qui diſcretas. Nam natura iuris accreſcendi, quæ eſt vt nulla portio vacans ſit, & vt magis coniuncti præferantur minus coniunctis, non tollitur per vulgarem ſubſtitutionem, quinimmo vulgaris ſubſtitutio idem operatur, vt ibi, & per docto. in l. 1. ff. eod.

Concluſio igitur eſt, quod minori ſuccurritur aduerſus

ſus

ſus non ſolutum canonem. Quam amplia primo in ec-
80 cleſia † ſecundum præall.
81 Amplia ſecundo ex prædictis ſtatim, vt procedat † etiam ſi in contractu emphyteutico fuiſſet ex pacto conuentum, quòd ſi per biennium non ſolueretur canon, caderet ab emphy. & hoc contra Mar. Anguſc. conſ. 21 a. num. 5. libr. 1. & Barbat. conſil. 40. ad fi. lib. 1. qui iudicio meo minus ſubtiliter iſta non conſiderantes voluerunt contrarium.

Amplia etiam vt infra proxi.

82 Amplia tertio, vt procedat † etiam contra eccleſiam, ideſt in emphyteuſi eccleſiaſtica, Ful. in conſ. 7. num. 4. verſ. ad tertium.

83 Amplia quarto, vt procedat etiam in † caſu omiſſæ celeris ſatisfactionis, Fulg. ibid. num. 4.

84 Amplia quinto, vt procedat etiam ſi † adminiſtratores minoris ſoluendo ſint, ex Speculat. præalleg. nu. 24. Fulg. in d. conſ. 7. num. 4. verſ. ad tertium.

Limitatur è contra primo, vt non procedat, quando
85 minor † doloſe omiſiſſet ſolutionem. Iaſ. in d. l. 2. C. de iur. empyt. & poſt eum Rodoan. de reb. eccleſ. non alie. vbi ſupra in ver. circa primam, & Specul. d. §. nunc aliqua. num. 24.

Et facit optime l. ſi ex cauſa. §. in commiſſum. ff. de minor.

86 Limitatur † ſecundo ſecundum Barb. & Mar. Anguſt. præall. niſi in contractu iſta pœna a partibus fuiſſet appoſita, & videtur fuiſſe de mente Bald. licet obſcure loquatur in l. ſi tutoris. C. de admin. tut.

Sed ego contrariũ dico, per ea quæ poſui ſupra prox. in reſp. ad contrarium.

87 Quo ad ſecundam, An ſcilicet † minori hoc caſu ſuccurratur ipſo iure, vel ope reſtitutionis.

Videtur quòd ipſo iure.

Primò per regulam dictæ l. fin. C. in quib. cauſ. reſt. non eſt neceſſ. quam minor habet pro regula per ſe.

Secundò, per tex. expreſſum in l. 1. C. de fun. patr. lib. 11. ponderando ibi verbum, non nocere & iungendo text. in l. 1. C. in quib. cauſ. reſt. non eſt neceſ. in verbo, non obeſſe, & in l. ſi tutor. C. eod. in ver. iuri ſuo officere non potuit, quæ iura iuncta rubr. illius titul. hoc clare probant.

Tertiò quia doct. ita communiter tenere videntur, Gloſſ. in l. ſi tutoris. C. de adm. tuto. & ibi Bald. ſequitur pro notab. dicto, Gloſ. & Bart. in l. 2. C. de fun. patri. lib. 11. & ad Gl. præall. remittit ſe Bar. in l. imperatores. §. ijdem reſcripſerunt. ff. de pub. Alb. in l. 2. num. 14. de iur. emphyt.

In contrarium videtur.

Primò, l. ſi ex cauſa. §. ſi in commiſſum. ff. de min. & ad idem l. imperator. §. fi. ff. de pub.

Secundò, facit l. ſi tutoris. C. de admi. tut.

Tertiò facit, quia hanc quoque ſententiam plures graues authores ſequuti ſunt. Guid. Pap. deciſ. 435. Bald. in d. l. 2. num. 3. C. de iur. emph. Spec. in d. §. nunc aliqua, num. 24. Vaſq. de ſucc. creat. lib. 1. §. 10. num. 46.

Quid dicendum?

88 Ego † ſemper tenui primam ſententiam per ſecundã rationem pro eo adductam, quæ mea eſt, &

Ad rationes adductas pro ſecunda reſpondeo ſic;

Ad primum, quod ibi agitur de ſoluendo vectigal fiſco, hic pincipi, vel domino de prædio principis vel domini, ita dicit Bart. in l. 2. C. de fun. patr. lib. 11.

Sed non affert rationem differentiæ, poteſt dici, quia tributorum ſolutio quæ fit fiſco, ſi non fiat in tempore ipſo iure facit in commiſſum rem incidere, vnde curſus huius temporis etiã contra minores ipſo iure currit.

Ad ſecundum reſp. Bart. quod in rebus fiſcalibus ita procedit, vt l. quicunque. C. de fide inſtrument. libr. 10. & Spec. d. num. 24. Vel quod ibi minor habet recurſum contra tutores &c. Spec. præall.

Retenta ergo opinione, ꝙ minor ipſo iure tutus ſit.

89 Limita primo, vt non procedat † ſi lege municipali, vel conſuetudine contrarium caueretur, quia & ſi minori ſuccurri debet, tamen non ipſo iure, ſed ope reſtitutionis. Bart. d. l. 2. C. de fund. patrim. lib. 11.

90 Limita ſecundo, vt non procedat in eccleſia, † quæ licet æquiparetur minori, tamen ei currunt tempora ipſo iure, ſed reſtituitur, ſecundũ Mart. de Fano, & poſt eum Spec. in d. §. nunc aliqua, num. 26. verſ. dixit Mart. & veriſsimum puto per ea, quæ dixi ſup. q. præced. art. 2. quia alias nemo contraheret cum eccleſia, ſi ſemper eſſet ab huiuſmodi præſcriptionibus ipſo iure tuta.

Articulus X.

AD decimum, An ſcilicet detur reſtitutio aduerſus
91 lapſum temporis dati a teſtatore, † vel ex pacto conuenti ad aliquod opus faciendum, vel ſeruitium præſtandum.

92 Et quidem in minoribus † dixi ſupra, circa illud an aduerſus ſpretum præceptum teſtatoris.

93 In maioribus † autem reperio text. ſing. in caſu quo quis maior caſu fortuito impeditus fuit, vt ſcilicet ei ſuccurri debeat, in l. ſi ita ſtipulatus eſſem, & in l. ſeq. ff. ex quib. cauſ. maior.

Circa cuius text. deciſionem de tribus quærendum eſt.

Primò, An hoc perpetuo verum ſit.

Secundo, An ipſo iure, an ope reſtitutionis tempus hoc præſeruetur.

Tertiò, an idem ſit in alijs quoque impedimentis.

94 Circa primum, † regulariter quidem vera erit concluſio, per d. text. expreſſum in d. l. ita ſtipulatus &c.

95 Sed declaranda venit, † vt non procedat, quando id quod faciendum erat intra illud tempus, non affet eandem vtilitatem hodie, quã attuliſſet tunc. Exemplum ſi quis promiſit ſeruire alicui duobus menſibus, & in ſpecie ſi poteſtas promiſerit ſeruire in officio pro menſe proximo, vel anno proximo, & impeditus fuerit aliquo fortuito caſu, vel impedimento, tunc enim doctores ita diſtinguunt.

Aut fuit ſpecialiter determinatum tempus quo ſeruiri debebat, vel quippiam aliud fieri, videlicet legi, Romam iri &c. vt puta ſi promiſit ſeruire in aliquo officio ſex mẽſes proximos incipiẽdos a Kal. Martij, & tūc non reſtituatur tempus aliquod ad promiſſum ſeruitium præſtandum, nec amplius ad promiſsionẽm implendam tẽpus aliud indulgendum eſt.

Aut non fuit determinatum tempus, videlicet, promittis mihi ſeruire anno vno &c. & non fuerit dictum de quo anno, & tunc ſecus, & tunc ſi primo fuerit impeditus, vel in aliqua parte illius reſtituitur tantundem, vt integri anni ſeruitiũ præſtari poſsit. Ita Bart. in d. l. ſi ita ſtipulatus eſſem, nu. 2. & ibi Ang. num. 2. & ibi Bald. & Paul. de Caſt. in fine, & Alexand. nu. 7. qui allegat Bart. idem tenentem in l. ſi prius, in 10. quæſt. de oper. noui nũc. & in l. ſi vno, §. cũ quidem, ad finem, ff. loc. & in l. ſi vſusfructus mihi, ff. de vſufr. leg. & Bal. in l. liberti, C. de oper. lib. & Ant. in c. fin. de iud. & ita communiter teneri teſtatur Iaſ. in d. l. ſi ita ſtipulatus, nu. 15. & magis communem dicit, & ad arg. Rom. reſpondit, & Pet. de Vald. in tract. de duobus fratr. par. 8. num. 37.

Per l. ſi vſufr. mihi, ff. de vſufr. leg.

96 Circa ſecundum dic, † ꝙ ipſo iure, ita omnes prææallegati præſupponunt, & text. in d. l. ſi ſtipulatus eſſem, nullam præſupponit reſtitutionem in integ.

97 Circa tertium dico, quod idem puto, † ſi cauſa infirmita-

firmitatis, vel abſentiæ reip. cauſa, præſtiterit iuſtum impedimentum, quo minus quis parere potuit, & factum promiſſum implere.

Arguendo per tex. in d. l. ſi ita ſtipulatus eſſem, cum l. ſequen. iuncta l. 2. §. ſed ſi quis in iudicio, ff. ſi quis cau tion.

Et tunc puto ſecurius reſtitutionem petere. arg. d. §. ſi quis iudicio.

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutio in integrum an detur aduerſus præſcriptiones perpetuas 30. vel 40. ann.*

2 *Et in primis an minoribus ex capite ætatis.*

Præſcriptiones perpetuæ currebant olim quidem contra minores, ſed aduerſus illas in integ. reſtituebantur, hodie autem quid.

Res mobiles non niſi triennio durare præſumuntur, & re vera ſeruari non poſſet vlterius.

3 *Præſcriptio perpetua ſi incipit currere cõtra defunctũ, currit etiam contra minorem, ſed datur ei reſtitutio.*

Si vero incepit contra minorem, tunc non currit cõtra eum in minori ætate.

4 *Præſcriptio conuentionalis, quare differat a legali in materia noſtra reſtitutione.*

5 *Minor prohibetur alienare res ſuas, non ratione rei, ſed fauore perſonæ, ideo præſcriptio currit.*

6 *Præſcriptio perpetua, ſi incæpit à prædeceſſore minoris, currit contra eum in omni ætate pubertatis.*

7 *An procedat concluſio tam in reali actione, quam in perſonali.*

8 *An procedat etiam in præſcriptione triginta, vel quadraginta annorum, vel etiam ſexaginta, & vlterioris.*

9 *Præſcriptio perpetua, ſeu longiſſimi temporis, an currat contra minorem in pupillari ætate.*

10 *An idem ſeruandum ſit in furioſis & prodigis, quibus eſt interdicta adminiſtratio &c.*

11 *Et an procedat etiam ſi fuiſſet capta præſcriptio cõtra defunctum, & ſic etiam quando incæpiſſet currere cõtra prædeceſſorem pupilli.*

12 *Diſtinctio doctorum, & authoris opinio in hoc.*

13 *Eccleſia an reſtituatur aduerſus præſcriptionem triginta, vel quadraginta annorum.*

14 *Maiores an reſtituantur aduerſus hanc præſcriptionẽ longiſſimi temporis.*

15 *Quid quando ſumus in præſcriptione decem, vel viginti annorum? communis quod ſic.*

16 *Quid quando ſumus in præſcriptione triginta annorũ? Magis communis quòd ſic.*

Declaratio l. fi. C. de præſcrip. long. temp. ibi, verſic. ad primum.

17 *Præſcriptio iſta triginta annorum currit odio negligẽtis petere, non fauore poſſidentis.*

Quid quando ſumus in præſcriptione quadraginta annorum, an detur reſtitutio maioribus ex capite ignorantiæ? Communis hinc, & inde.

18 *Præſcriptio huiuſmodi dicitur parere pleniſſimam ſecuritatem.*

Magis cõmunis opinio quæ ſit hodie in hac ardua quæſtione ſecundum Mod. ibid. in verſ. an contrarium, & verſ. & re vera.

19 *Doctorum noſtrorum varietas, & inconſtantia, & noſtrorum temporum infelicitas.*

20 *Reſtitutio ex edicto maiorum, & minorum ſunt æque fauorabiles.*

21 *Quid autem ſi ſumus in præſcriptione ſexaginta annorum, vel etiam vlteriori, puta centum, an reſtitutio aduerſus illam detur ex capite iuſtæ ignorantiæ.*

22 *Præſcribens cum titulo, & bona fide viginti annis, ita debet eſſe ſecurus, ſicut is qui præſcribit centum annis ſine titulo &c.*

23 *Præſcriptione completa dicitur completa læſio, quia ſtatim amiſſum eſt dominium.*

24 *Quadriennium quod datur ad petendam reſtitutionem in integrum incipit currere a die ſcientiæ, & non prius, etiam ſi centum anni currerent.*

25 *Argumentum ab abſurdo leue eſt, quando in contrarium ſtringunt rationes vrgentes, quibus aliter ſatisfieri debet, quam dicendo, ſi hæc opinio eſſet vera, ſequeretur hoc abſurdum, quod nulla præſcriptio ſecuritatem pareret.*

28 *Opinio affirmatiua, quòd ſcilicet reſtitutio detur in caſibus prædictis, an procedat quãdo ignorantia eſt craſſa, & improbabilis.*

29 *Eccleſia an reſtituatur aduerſus præſcriptiones 40. 60. vel 100. annorum.*

30 *Eccleſia dum vult vti priuilegio minorum, illud non videtur excedere poſſe.*

31 *Contra eccleſiam non currit breuior præſcriptio, quã quadraginta annorum.*

32 *An quod in eccleſia dictum eſt, procedat in vniuerſitatibus, ciuitatibus, & rebus publicis.*

33 *Ciuitates, vniuerſitates &c. æquiparantur pupillis, cõtra quos non currit præſcriptio.*

34 *Reſtitutionum quæ ex iuſtitia conceduntur ex edicto minorum, vel maiorum finis.*

35 *Reſtitutio in integrum ex gratia, quæ gratioſa dicitur, & eius materia incipit.*

QVAESTIO. XC.

De reſtitutione in integrum aduerſus præſcriptiones longi temporis quas perpetuas vocant.

SVpereſt. Vt de reſtitutione in integrum aduerſus præſcriptiones perpetuas diſpiciamus, quæ licet paucis claudatur articulis, habet tamen aliquot famoſiſſimos & difficillimos, & ideo optime pro complemento huius operis, antequam de reſtitutione gratioſa inſpiciamus, iſta quæſt. poſita eſt. Quæ hiſce articulis conſtat.

Primo, An de præſcriptionibus iſtis aliquid iure nouo immutatum ſit in materia reſtitutionis in integrum, & an minor reſtituatur aduerſus illam.

Secundo, An præſcriptio longiſsimi temporis currat in pupillari ætate.

Tertio, An præſcriptio hæc currat eccleſiæ, & aduerſus illam eccleſia reſtituatur.

Quarto, An minor reſtituatur aduerſus hanc præſcriptionem ex capite ignorantiæ, & in primis an aduerſus præſcriptionem viginti vel triginta annorum.

Quinto, An aduerſus præſcriptionem quadraginta annorum, articulus arduus.

Sexto, An aduerſus præſcriptionem centum annorum.

Septimo, An vbi non datur reſtitutio ex hoc capite maioribus, detur eccleſiis, ciuitatibus &c.

Arti-

Digitized by Google

Articulus I.

1 AD primum, An ſcilicet in † præſcriptionibus perpetuis ſit aliquid iure nouo immutatum, & an minores olim, vel hodie ex capite ætatis aduerſus illas reſtituantur.

2 Præmitte quod olim præſcriptiones † perpetuæ currebant quidem contra minores, ſed aduerſus illas in int. reſtituebantur, ſicut aduerſus temporales, vt C. ſi adu. vſucap. & ibi doct. & gl. in l. ſicut. C. de præſcrip. 30. an. in verſ. ſeruanda ſunt. An autem hodie hoc ſit immutatum per l. fi. C. in quib. cauſ. reſt. non eſt neceſſ. dubitari poteſt.

Videtur autem quod hodie, vel minor tutus ipſo iure ſit, vel quod reſtitutio ei danda non ſit.

Aut enim volumus, quod huiuſmodi præſcriptio cęperit a maiore prædeceſſore ipſius minoris, & non eſt reſtituendus per l. Aemilius. ff. de min.

Aut volumus, quod incæperit ab ipſomet minore, ideſt quod alius rem ſuam alienauerit, & eo ſciente, & patiente incæperit poſſeſsio tertij. & tunc.

Aut volumus, quod ſint res quas ipſe alienare non poteſt, ideſt, quæ ſeruando ſeruari poſſunt, vt ſunt prædia ruſtica, vel vrbana, ſecundum l. quæ tutores, C. de adm. tut. & toto tit. C. de præd. minorum. & tunc erit ipſo iure tutus, quia eius potentia præſtatur ſine curatoris, & iudicis authoritate.

Aut ſunt aliæ res, & tunc cum non niſi triennio durare præſumantur, & reuera ſeruari non poſſunt vlterius, vt per Bald. & Paul. de Caſtr. in l. 1. C. ſi adu. vſucap. & tunc non poteſt tractari niſi de vſucapione, non autem de præſcriptio. 30. vel 40. annorum, ſi non niſi triennio durare poſſunt.

Pręterea etiam ſi minoris conſenſus induceret alienationem validam ſine iudicis decreto, non tamen poteſt agi de præſcriptione longiſsima; quia, ſi in pupillari ętate non currit, vt dicam art. ſeq. & exinde non ſuperſunt tot anni, quib. compleri poſsit, niſi in maiori ætate, ſcilicet vſque ad 45. annum, ſequetur maximum abſurdũ, quod cum læſio non ſit perfecta niſi in 45. anno, agatur de reſtituendo minore tunc, quod eſt abſurdiſsimum.

Sed breuiter veritas eſt iſta, quòd ſi præſcriptio incępit contra defunctum, † currit contra minorem, ſed datur ei reſtitutio, & in hoc nihil eſt innouatum per d. l. fi. C. in quib. cauſ. reſtit. non eſt neceſſar. ſecũdum omnes ibi, & ille tex. eſt expreſſus pro hoc, & tradunt etiam gl. Cy. Bar. Bal. & alij in l. ſicut, in verbo ſeruanda ſunt, C. de præſcr. 30. anno.

(3 stands beside: "pit contra defunctum, † currit contra minorem, ſed da-")

Si vero præſcriptio non incępit contra defunctum, ſed contra minorem, tunc non currit contra eum in minori ætate, & hoc tempus de præſcriptione ipſo iure tollitur, ſecundum Corn. ita declarantem in conſ. 338. nu. 8. lib. 1. & Boich in c. fin. nu. 8. & 9. de reſt. in inte. & tũc poteſt dici, qđ minor ipſo iure tutus ſit durante eius minori ætate, poſtea vero de reſtitutione tractari amplius non poſsit, quia maior factus eſt, & currunt contra eum tempora abſque ſpe reſtitutionis ex hoc edicto.

Ad contrarium videtur difficilis reſponſio, niſi per ſingula membra aſſumamus mẽbra concluſionis præcedentis, & ad motiuum reſpondeamus, quod primum nõ
4 eſt verum de d. l. Aemilius, † quia ibi de præſcriptione conuentionali agitur, hic de legali, ratio differentiæ eſt, quia illo caſu curſus temporis tendit ad corroborandũ id quod a defuncto maiore geſtum fuerat, vnde non mirum &c. hic ſecus, & hæc eſt intentio doct. in d. l. fin. C. in quib. cauſ. licet Iac. de S. Georg. eam impugnet in d. l. fi. ſub n. 25. verſ. hæc dicta Bartoli.

5 Præterea, illud quod dictum fuit, † minorem eſſe tutum ipſo iure, quia non poteſt alienare ſine decreto, procedit, quando res eſt prohibita alienari ratione rei, videlicet res ſacra, res dotalis, homo liber &c. tunc enim non procedit pręſcriptio, quia ſemper res tranſit cum ſuo vitio, ſed ſecus quando prohibeatur fauore perſonæ, vt hic, quia nihilominus præſcriptio currit, non dico etiam cum titulo vero, vel ficto, quia nulla eſt alienatio hæc ficta ſine conſenſu curatoris, ſed vt præſcriptio ſine titulo, vero vel ficto, & hęc quoq. ſunt de intentione Iaſ. in conſ. 226. colum. 1. libr. 2. & Iacob. de Sancto Georg. in dicta l. fin. num. 23. & Gomeſ. var. reſol. to. 2. c. 13. nu. 3. Ex quib. iſta concluſio reſultat, quæ magis communiter tenetur.

6 Concluſio, quòd ſi quidem præſcriptio † aliqua perpetua a prædeceſſore minoris incæpit, currit contra minorem in omni ætate pubertatis, ſed datur ei reſtitutio, ſi vero ab ipſo minore incæpit, non venit contra eũ in minori ætate: poſtea vero currit ſine ſpe reſtitutionis.

7 Ampliatur iſta concluſio † tam in reali, quam perſonali actione, Bald. in conſ. 4. nu. 2. lib. 3.

8 Ampliatur ſecundo, vt procedat † etiam in præſcriptione 40. anno. vel 60. vel vlteriori. Card. in c. 1. in 2. q. de reſtit. in int. Soc. ſenior in l. filiuſf. §. in hac, in fi. ff. de verb. obl. & in conſil. 299. num. 6. lib. 2. & conſ. 66. num. 53. lib. . . . Aret. conſ. 104. num. 5. verſ. veruntamen, vbi de communi. Cro. conſ. 286. num. 3. lib. 3. Couar. in ca. alma mater. §. 3. num. 4. de ſent. exc. in ſexto.

Per d. l. fin. C. in quib. cauſ. reſtitut. non eſt neceſſ.

Neque obſtat, quòd huiuſmodi præſcriptio pleniſsimam ſecuritatẽ parere dicatur, l. omnes, in fi. C. de præſcr. 30. ann. propter quod contrarium voluit Bero. obiter, & inaduertenter in conſ. 56. num. 47. libr. 3. Quia reſpond. debeat intelligi ab actione ordinaria, vt dicam infra artic. 3. & 6.

Articulus II.

9 AD ſecundum, An ſcilicet præſcriptio † perpetua, ſeu longiſsimi temporis currat cõtra minorem in pupillari ætate.

Concluſio cõmuniter ab omnibus recepta illa eſt, qđ non currat: gloſſ. in d. l. fin. in verſ. fi. C. in quib. cauſ. reſtit. non eſt neceſſ. & ibi Cyn. num. 4. verſ. fallit in præſcriptione, Bar. num. 11. Alb. num. 6. verſ. nunc tranſeamus &c. & dicit quod omnes concor. Bald. ibi in princ. Fulg. num. 6. Ang. nu. 5. Gloſ. & doct. in d. l. ſicut, in verbo ſeruanda ſunt. C. de præſcrip. 30. annur. Cyn. ibi nu. 7. Salyc. col. 3. verſ. nunc eſt videndum. Alber. ante finẽ. Alibi etiam Bar. in l. etiam, nu. 2. ff. de min. Rip. in conſ. 1. in fi. nu. 21. in tit. de re iud. Gloſ. in l. 5. C. ſi adu. vſuc. Mauric. de reſt. in int. cap. 106. Balb. de præſcr. par. 6. numero 29. Tex. eſt in l. ſicut, in verſicu. ſed pupilla. C. de præſcr. 30. ann.

Et ratio afferri videtur a gl. ibi, quia non valenti agere non currit præſcriptio.

Sed obſtat l. Atilicinus. ff. de ſeru. ruſt. præd. Niſi reſpon. quod ſpeciale in ſeruitutibus, vt ibi per gloſam; vel dic, vt doct. & in ſpecie Barto. & Bald. in l. ſenatuſconſultum, ff. de offi. præſid. videlicet, quod regula non valenti agere, non procedit, quando adhuc actio non cõpetit, ſed quando vel competit, vel eſt in fieri.

Retenta igitur communi.

10 Amplia primo, vt procedat † etiam in furioſis, & prodigis, quibus interdicta eſt adminiſtratio &c. Ita gloſa in l. 2. C. de cur. fur. in verbo ad agnatos, & Iac. Butr. ibi, Bad. in d. l. fi. nu. 2. C. in quib. cauſ. & ibi Paul. de Caſtr. in princ. Abb. in c. cum non liceat, col. 3. verſi. 2. quæro, de præſcr. Io. And. in add. ad Spec. ſuper rubr. eod. tit. & Felyn. in cap. 1. de præſcr. Balb. de præſcr. par. 6. nu. 46. per d. Gloſ. in d. l. 2. quam pro ſing. etiam notat Bald. in capit. 1. colum. 2. titu. de beneſ. fratr. &c. Vaſq. de ſucceſſ. crea-

creatione.lib.1.§.10.num.44.poſt diſputationem per 4. col.demum hanc firmat.

11 Amplia ſecundo,† vt procedat etiam ſi fuiſſet cæpta præſcriptio cum defuncto, ſic ẽt quando incæpiſſet currere contra prædeceſſorem pupilli,Bald.in d.l.fin.num. 1.in fine.& expreſſe tenet gloſſ.in d.l.ſicut,in verbo ſeruanda ſunt,& ibi Bald.num.6. C.de præſcriptio. triginta annorum.

Per generalitatem d.l.ſicut.

Sed reſpond.alij, quod incipit a pupillo, vt deducit late Io.Annibal.in repetit. l.naturaliter, num.257.de acquir.poſſ.

12 Contrarium igitur tenent † in hoc Bartol.in l.etiam, ff.de min.& ibi Alber. in fi.Ang.in l.1.C.ſi adu.vſucap. Balb.de præſcrip.par.6.num.33. & Io.Annibal.in l.naturaliter,num.257.ff.de vſucapion.

Per generalitatem l.etiam,ff.de min.

Pro concordia,inquit Balb.præall.quòd ſi eſt præſcr. 30.vel 40.ann.eſt vera opinio gloſſæ, & ſic prima ſententia.

Si breuior præſcriptio eſt, eſt verior ſecunda opinio.

Sed ſecũdum hoc in terminis noſtris indiſtincte erit vera prima opinio,cum qua ipſe pertranſit.

Ego breuiter puto veram primam opinionem hac ratione, quia cum nulla præſcriptio incipiat contra minorem, ita vt currere poſsit contra eum, vt dictum fuit ſupra art.1.hoc priuilegium pupillaris ætatis nullum eſſet, ſi non eſſet in hoc caſu quo incępit contra prædeceſſorem, quo caſu contra minorem currit poſt pupillarem ætatem, ergo ſi in pupillari ætate priuilegium aliquod adeſſe debet, non debet currere contra pupillum.

Articulus III.

13 AD tertium, † An ſcilicet eccleſia reſtituatur aduerſus præſcriptionem 30. vel 40. ann.ex hoc edicto minorum?

Videtur quod non.

Primò,quia contra eccleſiam nunquam præſcriberetur,quæ ſemper fungitur vice, & iure minorum.ca.1.de reſtitut.in integrum,quod quidem abſurdiſsimum eſſet, vt res in infinitum eſſent ſub incerto dominio quo ad ipſas eccleſias.

Secundò, quia per hanc & alias rationes, ita voluit Gloſ.in c.auditis, in gl.magna, de reſtit.in integ.& per Bapt.a S.Blaſio de conſuet.num.76. dicentes non reperiri iure cautum, quòd eccleſia reſtituatur aduerſus iſtas præſcriptiones, & idem plene Soc.ſen.conſ.266.nu.25. verſic.ad ſecundum, lib.2.Specul.de reſtit.in integ.§.2. verſ.hoc autem.vbi dicit ita fuiſſe pronunciatum per Papam.& Gloſſ.Innocent. & alij in capitulo auditis, de præſcriptionibus.& aliqui alij alibi.

Sed breuiter in contrarium eſt communis & magis communis omnium aliorum ſententia,quam tenent gl. Bart.Paul.de Caſt.& alij in auth.quas actiones,C.de ſacroſ.eccl. Ioan.de Lign.Card.Imol.& alij in clem.1.de reſt.in integ.Ant.de Butr.& Abb.in c.auditis,eo.tit.vbi Ant.nu.26.qui atteſtatur de communi ſtylo. & ibi Bellam.num.9.in 2.q.Boich in cap.fin.num.15.& 16.de reſtit. in integ. Abb.in cap.1.eod.tit.& in conſ.32. libr.2. vbi de cõmuni. Card.in clem.17.diſputat,& ſic reſoluit eod.tit.noſtro.Rom.conſil.125.& conſ.166.Iaſ.conſil. 27.num.4.lib.1.vbi de communi.Rim.conſil.315.num. 19.lib.7. & conſil.430.num.50. lib.3. Ruyn.conſ.103. num.18.lib.5.& cõſ.143.nu.14.lib.4.vbi de communi.Petr.Ant.Anguſciola conſil.9.num.5.lib.7.de magis cõmuni.Rebuff.de reſt.in integ.art.1.gl.41.cum concord. & de communi. Chircou.comm.opin.centur.ſecunda, concluſ.1.Bellam.conſ.46.num.14.& Villalob.comm. opin.in verbo eccleſia, nu.7. de commun.Iaſ.in d.auth. quas actiones, num.33.& pro comm. & magis comm. Bero.in c.1.num.156.de reſtit.in integ.& Rodoan.de rebus eccleſ.non alien. in q.de reſt.in integ. §.2.num.4.& ſeq.vſque ad finem.& ita tenendum eſt, arguendo a minore ad eccleſiam.

Ad contrarium reſpond.vbi dixi alias ſupra in prima parte, dum quærebatur de curſu quadrienij, quod datur ad petendam reſtitutionem in integrum, an ſcilicet eccleſia quoque excluderetur quadriennio, ſicut minor,& fuit dictum quod ſic,licet eccleſia fungatur iure minoris ſemper, quia intelligitur ſuppoſitis terminis habilibus, & non abſurditatibus.

Articulus IV.

14 AD quartum, An ſcilicet maiores † reſtituantur aduerſus præſcriptiones iſtas longiſsimi temporis ex capite iuſti impedimenti, & præſertim ignorantiæ.

Et in primis an aduerſus præſcriptiones viginti, vel triginta annorum?

Diſtingue ante omnia duos caſus.

15 Primus eſt,quando ſumus † in præſcriptione decem, vel viginti annorum.

Et in hoc caſu omnes nemine diſcrepante concludũt quòd ſic.

Et quia hanc tenent etiam ij qui tenent contrarium in ſequenti caſu,& nemo penitus ex infra allegandis diſcrepat, vt teſtatur Vaſq.contr.illuſtr.lib.2.cap.65.col. 3.verſ.contrarium.licet in hoc etiam caſu ipſe Vaſq.20. fundamentis contrariũ teneat,ſed quia eſt contra ſtimulum calcitrare, velle venire contra opinionẽ Bart.in l.1. ff.de itin.actuque pri. & communem omnium doctorũ vbique, ideo in hoc pertranſeo cum opinione omnium communi,& rationes in fi.quinti articuli afferam.

16 Secundus caſus eſt, † quando ſumus in præſcriptione triginta annorum.

Et videtur quod non,

Primò,per l.fi.C.de præſcript.long.temporis.

Secundò alijs rationibus quibus vtitur Pinell.in auth. niſi triennalis,num.58.59. C.de bonis maternis,ex quibus omnibus illa vnica reſultat,quod alias ſubuerterentur omnia iura quæ pro publica vtilitate admittunt præſcriptionem cõtra ignorantes etiam ad hoc, vt dominia rerum non ſint ſemper in incerto, quæ vtilitas publica priuatæ præferri debet.

Tertiò per l.vnicam,C.de vſucap.transform. ibi neſcientibus dominis &c.

Quartò, quia tenẽt plures doct.Bald.in l.1.num.24. C.qui admit. Ang.& Curt.in l.cum filius.§.in hac, ff.de verb.oblig. Gui.ſen.conſ.82.col.3.Pet.de Anch.in conſil.170.numer.2.& 3.omnes alij quos adduxi ſupra hoc eodem articulo, in materia præſcriptionis conuentionalis,ſupra quæſt.... artic....& ultra eos,late hanc defendit Alciat. in l.cum filius familias. §.in hac. numer.11. 12.& ſequen.ff.de verbor.oblig.Didac.in c.alma mater, in tertia parte, §.tertio, colum.penult.verſicul.octauo idem, de ſentent.excomm.libr.6.& hanc ſequitur Sarmien.ſelect.interpret. libr.2.cap.10.per totum, num.1. Vaſq.controuerſ.illuſtr. lib.2.cap.65.num.2.& ſequen. viginti fundamentis hanc partem tuetur, & Pinel.in authen.niſi triennalis,num.59. C.de bon.mater.

Sed omnes rationes illorum rediguntur ad id quod dixi ſupra.

Quia ſcilicet reperitur expreſſum,quòd hæc præſcriptio currit etiam contra ignorãtes, vt d.l.fi.& d.l.vnica.

Sed non reperitur iure cautum quod detur reſtitutio.

Sed contrarium tenent alij doctores communiter. Gloſ.in l.ſi filiusfamilias.§.in hac.ff.de verborum obligatio-

gationibus,& ibi Iaſ.Alexan.Roman.& alij, & in ſpecie Socin.num.8.Glo.in l.ſicut,in verſ.militis. C.de præſcript.triginta annorum.Bartol. in l.prima,§.ſi quis autem,ff.de itin.actuq. priu.& in l.ſi filius.§.in hac, numero 3.& in dicta l.Aemilius,ff.de minorib.nume. 5.Specul.de præſcriptio.§.1.num.4.Angel.in l.fin. C.de præſcrip.long.tempor.num.7.Bald.ibi,num.6.Abb.in ca. vigilanti,de præſcrip.num.3.& Felyn.ibi num.1.Iaſon.in additio.ad Port.§.fin.num.86.Inſtit.de vſucap.Ioan. Annibal.in l.poſt contractum,numero quadrageſimoſexto,ff.de donationibus.Cagnol.in l.2.nume.84.C.de pactis inter empt.& vendit. Vrſill. Inſtitut.de actionibus,in §.rurſus,num.59.& 61.Ioan.Dilect.de arte teſtandi,titulo vndecimo.carta 6.num.3.Aymõ de antiquitate temp.in tertia parte quartæ partis principalis numer. quinquageſimoquinto,dicens non eſſe dubium aliquod hanc eſſe communem. Tiraq.de vtroq.retract.in 1.par. §.35.gloſ.4.num.37.Mauric.de reſtit.in inte.c. 57.

Et conſulendo firmant Roman.conſil.149.in fine,& in conſ.125.num.5.& conſ.166.num.12.Alex. conſ.4. num.decimonono,lib.1.& conſil.116.num.1.lib.5.conſil.71.num.10.lib.5.conſil.63.num.14.lib.4.conſ.89. num.9.lib.2.& conſ.69.num.decimoſexto,lib.tertio,& latiſsime conſ.71.num.3.cum additio.libr.1.conſil.30. num.2.lib.3.Grat.conſ.125.num.vndecimo,& ſequen. lib.primo,de communi omnium Ruyn.conſ.53.in fin. libro primo,& conſilio 26. num.19.& 32. libro tertio. Dec.conſil.267.num.6.& plene conſilio 29.num.2.Socin.iunior conſ.174.num.32.lib.2.vbi dicit in hoc omnes pene concordare.Alexan.de Neuo conſ.22.num.2.& conſil.22.in fine.de communi omnium doctorum. Port.Imol.conſil.64.num.6.lib.1.communiſsimam ait Alciat.conſil.203.num.12.Socin.iunior conſilio 141. num.14.lib.2.Caphal.conſ.9.num.40.lib.primo. Mantua conſil.130.num.6.& 7.Simon de Pratis conſil.80. in fine,de communi Rebuff.de reſtitut.in integr.articu. 1.gloſ.4.de communi, & quòd ſic iudicatur. Chircou. commun.opinin.cent.4.concluſio.97.ad finem,de communi teſtatur, & idem iudicando ſequuntur Beninten. deciſio. 69.in princ.& deciſ.71.in princ.Affl. deciſ.37. nu.1.& deciſ.329.num.5.& ſeq.& Thob.conſ.39. nu. 13.& Bertr.conſ.53.nu.4.lib.7.dicit non eſſe dubitandum de hoc.& Ripi.conſ.1.num.7.tit.de re iud.

Pro qua communi adducuntur non pauca.

Primo d.l.1.§.ſi quis propter,ff.de itin.actuque priuato.

Secundo per l.ſi.cum gloſſ.C.quibus non obſt.long. temp.

Tertio,l.Attilicinus,ff.de ſeru.ruſt.præd.

Quarto,l.ab hoſtib.ff.ex quib.cau.maio.

Quinto,per l.ſi patrem,§.1.cum gl.in verbo non viſo,ff.quemadmo.ſerui.amit.

Et tenendo hanc communem.

Ad contrarium reſp.ſic.

Ad primum quod ibi non dicitur, quod licet currat,non tamen detur reſtitutio,& certe ſi ex alio impedimento quis detineretur, puta quia abeſſet & tamen curreret contra eum quoque præſcriptio hæc, & non propterea ceſſaret reſtitutio.

Ad ſecundum,quod rationes omnes illæ Pinelli perſuaſiuæ ſunt, ſed non concludentes,nam, vt dixi impedimentum ignorantiæ,& alia impedimenta abſentiæ, vel infirmitatis æquiparentur quo ad hoc, vt dominus rei non poſsit ius ſuum proſequi, & conſequentur dicatur ſpontaneè cõſentire alienationi,& præſcriptioni huic.

16 Præterea hæc præſcriptio † currit odio negligentiæ petere,non fauore poſsidentis, igitur vbi odij cauſa ceſſat,quia ceſſat negligẽtia,ibi etiam ſi currat præſcriptio, reſtitutio tamen ex æquitate non eſt denegenda.

Ad tertium reſp.quod opin.præall.ſingularis eſt, ſed nõ tenenda contra communem omnium aliorum.

Articulus V.

17 AD quintum, An ſcilicet † maior reſtituatur in inte. aduerſus præſc.40.an ex capite ignorantiæ.

Difficilis & famoſus articulus.

Videtur autem quod non.

Primo,per l.omnes,C.de præſcrip.30.& 40.anno.dũ dicitur,quod per hoc temporis ſpatium omne ius extinguitur.

Secundo,per arg.Soc.ſen.in d.l.filiusfa.§.in hac,in fin. 18 videlicet, quod huiuſmodi præſcriptio dicitur parere † pleniſsimam ſecuritatem,d.l.omnes,in fi.ſed quando datur aduerſario reſt.in inte. non dicitur pleniſsime ſecurus.Glo.in l.ait prætor,§.permittit, ff.de mino.& gloſſ. in l.1.C.ſi adu.ſol.& in §.nunc autem admonendi.inſtit. quibus alien.licet.

Tertio,quia alias nulla præſcriptio eſſet ſecura, quia ſemper ignorantia præſumitur,vt per Alc.in d.l.2.§.& harum,num.72.ff.de verb.obl.

Quarto,per alias rationes, de quib. per Dec.in conſ. 29.a nu.3.vſq.ad fi.quæ ſunt ad idem, ad quod rõnes Pinelli d.auth.niſi triennalis,n.59.

Quinto,quia ita communiter tenent doct.Ang.in l.ſicut, in quibuſdam lecturis,C.de præſcript.30.ann.Dec. in l.2.col.2.C.qui admi.Alc.in l.2.§.& harum,num.72. ff.de verb.oblig.& in d.§.in hac,nume.15.Galiaula in l.2.§.in hit,num.39.ff.eo.Soc.iun.in l.filiusf.§.diui, nu. 142.ff.de leg.1.Didac.in c.alma mater.in 3.par.§.3.verſic.3.cum concord.ſub num.2.verſ.huic rationi de ſent.excomm.lib.6.hanc etiam ſenſit Vrſil.in §.rurſus, de act.num.61.Alex.conſ.151.num.9.& conſ.163.nu. 9.lib.2.Dec.conſ.29.num.3.& ſequen.vbi plenius probat,& conſ.735.num.5.Bertr.conſ.139.nu.3.& 4.Gozad.conſ.8.in fi.Cro.conſil.286.nu.3.& ſeq.plene lib. 3.Bar.conſil.64.num.8.vbi dicit ita iudicaſſe collegium Patauinum.Mar.Anguſc.obiter in conſ.211.nume.21.& conſ.254.num.12.& ſeq.Bertr.conſ.406.col.1.& 2. lib.6.conſ.141.num.27.lib.7.Soc.iun.conſ.76.nu.102. lib.1.vbi late hanc defendit,& communem dicit;immo dicit quod decipiuntur illi,qui aliam ſententiam magis communem aiunt,& ibi in fin.concord.& idem Socin. iun.conſ.112.num.47.lib.1.& conſ.56.num.9.lib.2.& dicit hanc eſſe magis communem,& ſe vidiſſe iudicari pluries,& idem conſ.37.nu.5.& conſ.149.nu.3.de magis communi.& conſ.54.num.8.lib.1.& conſ.22.n.27. col.ut.& conſil.145.num.77.vſque ad num.80.lib.1.& num.81.& conſ.149.num.4.lib.2.& conſ.6.nume.290 lib.3.Pariſ.conſ.23.nu.221.lib.1.Bomb.conſ.7.nu.45. & de magis com.Soc.ſen.conſ.3.num.18.& 19.lib.2.& conſ.38.in fin.lib.3.Bero.conſ.56.num.42.verſ.quibus, lib.3.Vaſq.controu.illuſt.lib.2.cap.65.numer.2.& ſeq. firmat hanc ſententiam,& Pinell.d.auth.niſi.nume.59. & alij qui tenent contra communem, tenent in præc.caſu & art.

In contrarium eſt alia communis, & hodie magis cõmunis opin. vt ex proxime citandis apparebit,qui illam tenent.Soc.ſen.in l.filiusf.§.in hac,ff.de verb.obl.Abb. in c.vigilanti,de præſcr.Ioan.Dil.de art.teſtandi, in tit. de acq.hære.caut.6.num.5.Balb.de præſcrip.p.4.q.20. nu.7.Aym.de antiq.temp.par.4.§.materia,nu.50.verſ. breuius ergo.Tiraq.de vtr.retr.in 1.par.§.35.glo.4.nu. 37.Mauric.c.58.& 59.Cagno.in l.qui alterius, n.4.ff.de reg.iur.& in l.2.num.219.C.de pac.inter emp.& vend. & nu.86.Iacob.de S.Geor.in l.1.n.7.C.ſi adu.ſol.nu.7. & in l.fin.n.23.C.de temp.in int.reſtit.

Et

Et conſulendo pene infiniti ſequuntur Alex. conſil.
169.num.15.& ſeq.& conſ.116.n.3.& 4.lib.1.& conſ.
71.num.3.eod.lib.& conſil.63.num.14. lib.4.& conſil.
3.num.12.lib.5.& conſ.81.num.8.& 9.eod. Dec. conſ.
157.& conſil.164.Calcan.conſ.61.col.fin. Gozad. ſibi
contrarius conſil.56.num.11.Grat.conſ.91.numer. 55.
lib.1.& conſ.125.num.12.& ſeq.lib.1.conſi.100.num.
48.lib.2.& conſ.143.col.1.per totum,lib.2.Crot.ſibi cõ
trarius conſ.332.nu.37.lib.3.Soc.iun conſ.76.n.30.lib.
3.& conſ.128.nu.150.lib... Ruyn.conſ.26.n.19.lib.3,
& conſ.143.nu.16.& conſ.103.nu.20.libr.5.Alc.conſ.
267.nu.5.& conſ.203.num.32.Ioan.Bap.Ferr.conſ.41.
num.2.Mar.Anguſ. conſ.21. num.1.cum concord. per
eum.& conſ.79.ad fin.Sylu.conſ.4.n.fi.Ceph.conſ.40.
nu.61.& conſ.146.nu.37.& ſeq.lib.1. Rol.a Valle ple-
ne conſ.68.num.10.verſ.verum his, libr.3. & conſ. 72.
nu.48.eo.lib.Crauet.conſ.201.num.34.& 35.& nouiſſi
me Burſat.conſ.26.nu.34.Rebuff.in tract.reſtit.in inte.
gl.1. art.1.nu.26.Peregr.deciſ.20.Affl.deciſ.37.& 329.
num.5.& ſeq.uſque ad fi.Rota in add.ad Papazz. de re
ſtit.in int.deciſ.2.in fi.

Et communem eſſe atteſtantur ex præallegatis Ale.
d.conſ.169.num.15.Ruyn.d.conſ.26.n.19. Grat. conſ.
91. num.55.Crot.conſ.332.num.37.lib.3.Ferret.d.con
ſil.41.num.2.Rebuff.d.nu.26.& de obſeruantia in Re-
gno Franciæ.Cagn.d.l.2.num.86.Cagnol.in d.l. qui in
alterius,n.4.Anguſ.conſ.21.n. 1. concord.per eũ. Affl.
deciſ.37.& 329.& Soc.iun.d.conſ.201.nu.35.Io.Dal.d.
nu.5.& Sylu.d.num.4.Cepha.d.conſ.40.& d.conſ.146.
Balb.prealle.& Rol.d.conſ.68.n.10.& d.cõſ.72.& ma
gis communem atteſtantur Alex.d.conſ.3.nu.12.lib.5.
& d.conſ.91.num.8.& 9.Grat.d.conſ.143.col.1.per to
tum.Alc.d.conſ.167.num.5.Rol.a Valle. d.conſ. 68. &
conſ.72.Mar.Anguſc. pleniſsime hoc teſtatur d.conſ.
21.num. 2.Burſat. d.conſ. 26. num.34. & ex iiſmet qui
contrarium tenent,idem atteſtantur Pinel.d.auth. niſi,
num.58.& 59.& Sarmient.libr.2. ſelect. interpretatio-
num cap. 10.num.1.

Et re vera moderniores hanc frequentius amplectũ-
tur,et magis in praxi a iudicibus ſeruatur,& qui illam te
nent ex calculo patet eſſe numero plures,& qui de com
muni,et magis cõi atteſtãtur abſq. dubio excedere eos,
qui de contrario fidem faciunt,manifeſtum eſt . Quic-
19 quid tamen ſit, deploranda eſt infelicitas † temporum
noſtrorum , ut doctores tam parum ſibi conſtent, vt in
hoc articulo palinodiam concinnãt, & conſulant,prout
cauſæ inſeruiendum fuit.

Pro qua magis communi adducũtur plures rationes.
de quibus per Aym.conſ.201.num.34.35. & per me ar
tic.præced.

20 Facitq; ultra eas, quia † ita accidit in reſtitutione ex
edicto minorum,& vtriq.æque fauorabiles ſunt ſaltem ,
ad not.per doct.in l.cum quidam,ff.de acq. hær. & dixi
ſup.q.5.art.1.Quid dicendum? Ego dicam ſententiam
meam pro hac 2.opin.in ſeq.art.in præſcrip.etiam cen-
tum ann. ubi etiam limitabuntur omnes iſtæ commu-
nes concluſ.

Articulus VI.

21 AD Sextum, An ſ.† maior reſtimatur aduerſus præ-
ſcrip.60.vel etiam 100.ann. ex capite ignorantiæ?
Videtur omnino,quod ſic.

Primo,quia æquitas eadem ſuadet hanc reſtitutionẽ,
quæ ſuadet reſtitutionem aduerſus 20. uel 30. annos:ut
de ſe patet,quia impedimentum quouſque durat, & nõ
remouetur,ſemper præbet eandem iuſtam cauſam excu
ſationis,vt dixi ſup.in 1.p.circa impedimentum ex cau-
22 ſa metus,q.7.art.9.Neque poteſt aſsignari † bona ratio
differentiæ,quare magis aſſecurari debeat is, qui poſsi-
det ſine titulo,et bona fide per 40. vel 60. vel 100.an-
nos,quam is qui poſsidet cũ titulo et bona fide per 10.
vel 20.nam quilibet iſtorũ ſaltem pariformiter ſub cly-
peo ſuæ pſcriptionis eſſet ſecurus, et ita debet eſſe ſecu-
rus qui poſsidet 10.vel 20.annis cũ tit.ſicut ille qui poſ-
ſedit 20.ſine titulo,quia lex eoſdem pariformiter ipſo
iure aſſecurat,& perimit actionem et dominium aduer
ſariorum.

Atqui contra præſcr. 10.uel 20.anno.datur reſtitutio
ex hoc capite , & clauſula generali æquiſsima , ergo et
contra illam etiam,quæ eſt 100.ann.

23 Secundo hac alia urgenti ratione . † Nam completa
præſcr.20.vel 30.ann.iam dominus læſus eſt,quia amiſit
dominium rei ſuæ,vel vtile,vel directum , & cũ læſus ſit
durante impedimento, reſtit.in int competit, ſeu com-
petere incipit completa d.præſcr. 20. vel 30.an. tp̃s ve-
24 ro petendi illam, † hoc eſt quadriennium,non poteſt in
cipere curſum ſuum durante ignorantiæ impedimento,
etiam ſi per centum annos ſic ſtaret in eodem impedi-
25 mento ille,qui † læſus eſt,vt poſt Bald.in l. falſam, C. ſi
ex falſ.inſtr.doc.omnes communiter vbique,vt plene di
xi ſup.in 1.par.q.... art... Ergo etiã poſt 100. annos
reſtituetur iſte maior;parum ergo refert quomodo iſta
reſtitutio poſt tantum tempus ẽt cẽtum ann. competat ,
& detur,an ſ.aduerſus centenariam præſcriptionem,uel
ſexagenariam,uel quadragenariam,quia ſatis eſt , quòd
petatur aduerſus præſcr.20.anno.ſi adeſt titulus ex par-
te poſſeſſoris,vel aduerſus præſcr.30.ann.ſi non adeſt ti
tulus,& ſi opponatur de curſu temporis etiam immemo
rabilis,reſpondebitur,quod quadriennium nunquam in
cepit currere, & nunquam currit niſi a die ſcientiæ , vt
prædictum eſt. Neque dicatur cum Soc.iun.conſ. 76.n.
204.verſ.& ſtatim prædictis,lib. 1.quod hoc quadrien
nium eſt incertũ,quando potuerit incipere curſum ſuũ,
cum nulla reſtitutio vnquam competierit; Quia reſpon.
ſm prædicta,ꝙ immo incepit cõpetere poſt completũ
tp̃s 20.ann.cũ titulo,vel 30.ann.ſine titulo,& certe arg.
hoc ſic inductum ſtringit inſolubiliter, ſecundum Rol.
a Valle conſ.59.num.19.lib.4.& Bero.q.80.per totum,
vbi pulchre defendit hoc fundamentum , quicquid di-
cant Pinell.& alii Moderni Hiſpani contra illud.

Tertio,quia hanc ſententiam tenent Alexã. Rubeus
Alexandrinus,& alij,vt per Cepha.conſ.146. num. 38.
& 39.lib.1.Aymõ de antiqu.temp.parte 4. §. materia ,
num.63.Ruyn.conſ.103. in fi.lib.5.Cagn.in repet. l.2.
num.219.in fin.C.de pact.inter empt. & vend. & idem
ibi nu.87.vbi de communi teſtatur.

In contrarium tamen eſt alia magis commun. opin.
quam tenent Cagn.ſibi contrarius in d.l.qui in alterius,
nu.4.de reg.iur.vbi de communi.Pinell.d.auth. niſi,nu.
58.Ant.Gabr.in tit.de præſcr.cõncl.1.nu.64.& 59.Iaſ.
in conſ.209.col.pen.lib.2.vbi inquit, ꝙ nemo vnquam
ſani capitis contrarium diceret.Soc.iun.conſ.76.n.103.
lib.1.& conſ.115.num.43.lib.2.& conſ.6. num. 30.lib.
3.Rub.Alex.conſ.56.num.98.lib.1.Natta conſ. 222.n.
2.lib.1.& conſ.456.in fi.lib.2.Rol.a Valle conſ.59.per
totum lib.4.& nullã adeſſe dubitationẽ,inquit, propter
immemorabilem;Pariſ.conſil.23.nu.22.libr. 1. Didac.
in c.alma mater,in 3.parte,§.3.num.2.verſ.cæterum,de
ſent.excomm.in 6.dicit,ꝙ eſt expeditiſsimum,Alc.con-
ſil.279.Gozad.conſ.8.in fin. & Cephal. ſibi contrarius
conſi.342.nu.63.lib.3.

Ego breuiter puto veriorem primam ſententiam per
primam rationem,quæ mea eſt:& ſecuriorem etiam, at
que ineuitabilem per ſecundam rationem deducendo
eo modo quo feci,et ſemper putaui veriſsimum funda-
mentum illud,& ineuitabile,conſiderando tamen præ-
ſcript.illas 20.vel 30.anno. tantum , non vlteriores , &
quadrien-

quadriennii curſum qui non incipit vnquam, niſi a die ſcientiæ. Neque opponitur de abſurditate, quia ſic etiã
27 poſt mille annos &c. quia opus eſt in primis † illam cõmunem cõcluſionem Bal. in d.l. falſam, quam totus mũdus recipit, non recipere, illa autem recepta, ridiculum eſt velle ſoluere hanc difficultatem per abſurda, & incõuenientia, vt faciunt Pinel. & alii ſubtiles moderni. Et reperi etiam poſtea, quòd Grat. conſ. 125. num. fin. lib. 1. hoc de quadriennio recipit, & propter illud hanc ſententiam affirmatiuam, quòd reſtitutio detur in omnib. præfatis articulis, & ita teneo.

28 Qua retenta limita omnes † concluſiones ſuprascriptas affirmatiuas, vt non procedant in ignorantia craſſa, & improbabili ipſius petentis reſtitutionem, vel authorum ſuorum, & quæ ſit hęc craſſa ignorantia, Vide plene vtrumq. ſupra in 1. par. in q. 8. art. 10.

Retenta opinione negatiua in hoc articulo, vel præcedentibus etiam limita in eccleſia, ſed dic vt art. ſeq.

Articulus VII.

29 AD Septimum, An † eccleſia † reſtituatur aduerſus præſcr. 40. vel 60. vel 100. annor. ſaltem ex capite ignorantię, vbi alij maiores non reſtituuntur.

Et videtur quod non; quia ſatis eſt ei vti iure minorum, quo etiam vtitur difficulter, vt dictum eſt ſup. ead. q. artic. 3.

30 Secundo, quia eccleſia, † ſi vult vti iure maiorum, & ſic adducere legitimam cauſam impedimenti, non videtur propterea priuilegianda in hoc magis quam quilibet maior, ſi non vult vti priuilegio, ſed tantum allegare iuſtam cauſam impedimenti, videlicet ignorantiam.

Contra tamen eſt communis omnium doctorũ opinio. Rom. conſ. 123. num. 3. & ſeq. & conſ. 166. n. 12. & ſeq. Iaſ. d. auth. quas actiones, num. 33. de ſacroſ. eccl. cũ concor. per eum, & de communi Dec. conſ. 375. num. 5. & conſ. 29. nu. 2. & nu. 7. vbi ratio. Pinell. d. auth. niſi. nu. 58. C. de bon. mater. Soc. iun. conſ. 76. n. 102. verſ. & pleriq. lib. 1. & conſ. 56. nu. 29. lib. 2. Abb. in conſ. 32. verſ. venio ad 2. vbi concord. Fely. in ſuo copioſo reperto. in verſ. reſtitutio. & idem in c. 1. nu. 8. de præſcrip. vbi innumeri concord. Dec. conſ. 282. nu. 7. de communi. Alex. conſ. 150. num. 2. lib. 7. & conſ. 81. nu. 8. lib. 5. vbi de magis com. Rol. conſ. 68. num. 24. lib. 3. vbi etiam de magis com. Didac. in pręall. ca. alma mater. §. 3. n. 4. de ſen. exc. in 6. Rob. Maranta in 6. part. §. & qñq. appellatur, nu. 88. Balb. de præſcr. 1. par. 5. par. prin. q. 2. per totum, cum conc. Capra conſ. 40. num. 18. Caſſan. conſ. 4. n. 10. & ſeq. & loquitur in præſcr. 100. an. Soc. ſen. conſ. 66. n. 15. lib. 4. de magis communi. Ruyn. conſ. 162. num. 27. lib. 1. de communi. & conſ. 143. num. 16. lib. 4. & conſil. 103. in fi. lib. 5. vbi de communi. Aret. conſ. 15. nu. 17. Mar. Anguſ. conſ. 79. ad fin. num. 71. & num. 72. de magis com. Bertr. conſ. 109. num. 3. lib. 6. Bellam. c. fin. nu. 15. verſ. 4. de reſt. in integ. de communi Villalob. in ver. reſtitutio, num. 83. & ita omnes vbiq.

31 Per hanc rationem, quia cum contra eccleſiam † non currat alia breuior præſcriptio niſi 40. ann. ſi non daretur reſtitutio ex hoc capite, eccleſia nunquam hoc prætextu reſtitueretur, quod eſt abſurdũ, vt per Card. clem. 1. in 9. q. de reſt. in int. & Rom. d. conſ. 123. nu. 4.

Ego veram puto non per hanc rationem, quæ cum ab abſurdo ſit illoq. leui. parum me mouet, ſed per rationem quam teneo idem in alijs maioribus in præcedẽtibus art. Qua retenta:

32 Amplia, † vt procedat etiam in vniuerſitatibus, & rebus publicis, Rol. conſ. 68. n. 28. & ſeq. lib. 3. & Alc. cõſ. 167. nu. 5. Soc. ſen. conſ. 76. n. 13. lib. 4.

33 Quia æquiparantur pupillis, cõtra quos † nulla præſcriptio longiſsimi temporis currit, vt ſup. dictum fuit.

Sed hoc leue eſt, quia ſi non currit, ergo de reſtitutione ſuperfluum eſt agere.

Contrarium igitur tenet Bombin. conſ. 7. nu. 45.

Ego breuiter teneo idem in omnibus, quod ſupra dixi art. 5. & 6. circa quoslibet maiores.

34 Et per hæc ſunt explicitæ omnes ſpecies † reſtitutionum aduerſus ſingulos pene actus, & non actus humanos, tam ex capite ætatis, quam ex alia iuſta cauſa, quæ omnes reſtitutiones a iudicibus ex officio eorum nobili pro iuſtitia, prout iuris fuerit, conceduntur.

35 Nunc ad reſtitutionem in int. quæ a † Principe ex mera gratia conceditur, & propterea gratioſa dicitur, accedamus.

DE RESTITVTIONE IN INTEGRVM GRATIOSA.

Quæ ex mera Principis gratia bannitis, & rebellibus indulgeri ſolet.

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutionis huius gratioſæ diffinitio.*
2 *Reſtitutio omnis eſt in integrum, ſiue in priſtinum ſtatum repoſitio.*
3 *Indulgentia non eſt proprie repoſitio in priſtinum ſtatum, ſed pœna remiſsio.*
4 *Reſtitutio in integrum gratioſa differt a reſtitutione iu ſtitia, & in quo.*
5 *Reſtitutio gratioſa quare ita nuncupetur.*
6 *Reſtitutio hæc gratioſa quo iure ſit introducta.*
7 *Reſtitutio hæc gratioſa poteſt dici beneficium principis, & ſit remedium fauorabile.*
8 *Reſtitutio hæc gratioſa quotuplex ſit.*
Reſtitutio hæc poteſt multum large ſumi, & large ſic aſſumpta extenditur ad plura genera.
9 *Legitimatio eſt reſtitutio in integrum ex gratia principis.*
10 *Legitimatio ſicut reſtitutio hæc duplex eſt, alia plena, & vera, quæ dicitur proprie legitimatio, alia limitata, quæ dicitur diſpenſatio.*
11 *Manumiſsio, quoque dicitur reſtitutio in integrum ex gratia domini.*
12 *Reſtitutio ſpoliatorum quoque poteſt dici largo modo reſtitutio in integrum.*
13 *Redhibitoria actio poteſt quoque dici reſtitutio in integrum.*
14 *Abſolutio ab excommunicatione dicitur reſtitutio in integrum.*
15 *Reſtauratio ædificij, quoque dicitur reſtitutio in integrum.*
16 *Ciuitas, vel eccleſia deſtructa, & reædificata dicitur in integrum reſtituta.*
17 *Vnde quæri ſolet, an recuperet feuda quæ prius habebat.*
18 *Paces, & compoſitiones diſcordiarũ poſſunt dici reſtitutiones in integrum, quia offenſi reponuntur in priſtino ſtatu honoris ſui.*
19 *Reſuſcitatio miraculoſa quam Deus facit, poteſt dici in integrum reſtitutio gratioſa.*
Reſtitutio in integrum gratioſa ſtricte ſumpta, accipitur pro gratia quæ ſit bannitis, rebellibus, exulib. &c. ab ipſo principe.
20 *Reſtitutio gratioſa hoc modo ſumpta diuiditur in duas ſpecies, & num. 25.*
21 *Indulgentia eſt verbum generale.*
22 *Reſtitutio in integrum in ſpecie ſumpta eſt ſpecies indulgentiæ in genere ſumptæ.*
23 *Indulgentia in genere ſumpta comprehendit ſub ſe reſtitutionem, & indulgentiam in ſpecie ſumptam*
26 *Indulgentia in ſpecie ſumpta non eſt idem quod reſtitutio.*
27 *Reſtitutio quoque hæc in ſpecie ſumpta ſubdiuiditur.*

QVAESTIO XCI.

Incipit de Reſtitutione in integrum gratioſa, id eſt quæ ex mera Principis gratia bannitis, & rebellibus indulgeri ſolet. Et in primis de euidentalibus illius breuiter in hac prima quæſtione agitur.

ABSOLVTIS omnibus in integrum reſtitutionib. quæ ex officio iudicis ob iuſtam cauſam, vel ætatis miſerationem de iure conceduntur, cõſentaneum vr̃ aliqua etiã de ea quæ ex mera & ſola gratia principis indulgẽtur, pertractare; Quę quidem illa eſt quã ſępiſsime deportati, ſeu banniti hodie, atque rebelles principum ab ipſis principibus ex ſola & mera gratia & liberalitate eorum obtinere ſolent, De qua ita breuiter agi poteſt.

Vt in primis uideamus loco præludiorum quædam euidentialia huius ſpeciei reſtitutionis in integrum.

Deinde, a quibus concedi, & indulgeri poſsit pertractemus.

Subinde quomodo quibuſue verbis conceſſa dicatur, vt quis dicatur in integ. reſtitutus.

Poſtremo, qui finis illius effectus; & ad quæ ſe extendat, quarumue rerum & fortunarum recuperationem includat, pleniſsime differemus.

Redeundo autem ad primam particulam, quę hac prima quæſtione vnica abſolui poteſt, tribus articulis illam expediam.

Primo, Quid ſit hæc reſtitutio, & de eius diffinitione.
Secundo, Quo iure introducta ſit.
Tertio, Quotuplex ſit.

Articulus I.

1 AD Primum; † Quid ſit hæc reſtitutio in integrum.

Puto quod ita poſsit commode diffiniri.

Eſt in priſtinum ſtatum repoſitio, nulla alia de cauſa conceſſa, quam ex mera principis gratia, & humanitate.

Dixi, (in priſtinum ſtatum repoſitio) loco generis,
2 q̃m omnis in integ. reſt. † eſt in priſtinũ ſtatũ repoſitio, non ſolum ſi ſit ex iuſtitia, iuſta de cauſa, vt l. quod ſi minor. §. reſtit. ff. de minor. ſed etiam ſi ſit ex mera principis gratiam, vt l. 1. & l. fi. C. de ſent. paſſ.
3 Neq;, refert, † quod quædam reſtitutio gratioſa

Digitized by Google

non eſt in priſtinum ſtatum repoſitio, vt l.fi.C.de gener.
abol.cum ſimilib.quia reſpondetur, quod illa nõ eſt pro
priæ reſtitutio in integrum ſed indulgentia, vt declarabo
infra in tertio articulo,& infra latius in 3.q.

Dixi (nulla alia de cauſa conceſſa,)& quæ ſequuntur,
loco differentiæ; vt differat ex hoc propriè,& ſpecifice a
reſtitutione iuſtitiæ, nam illa conceditur, quia ita ius ſta-
4 tuit concedendam, vel minoribus † ob miſeratione ætа
tis, vel maioribus ob aliquam iuſtam cauſam, & impedi
mentum, videlicet abſentiæ, infirmitatis, captiuitatis,
hæc autem indulgeretur a principe non quod aliqua iu
ſta cauſa, quæ lege caueatur pro iuſtitia,& de iure cogat,
ſed quia ita humanitas eius,& gratia, & liberalitas com-
pellit,& dicit Gomeſ.in §.rurſus, numer.2.in fine.Inſti-
tu.de acti. quod a principe ex miſeratione conceditur.

5 Ex qua diffinitione colligitur etiam etymologia, †
quare eam gratioſam appellauerim, quia cum gratia ſo-
la principis ſit cauſa quare concedatur, hoc magiſtrali
vocabulo ſic eam nuncupare libuit.

Articulus II.

6 AD Secundum, Quo iure ſcilicet † introducta ſit hęc
reſtitutio.

Quamuis neminem uiderim, qui hoc tangat, puto ta-
men audacter dici poſſe, quod iure gentium introducta
ſit, quia apud omnes gentes æqualiter hoc ſeruatur, ut
principes in integrum reſtituant ad patriam, honores,&
bona eorum rebelles, & exules, prout ex hiſtorijs Græ-
corum,& Romanorum manifeſte apparet.

Ex qua concluſione infertur in primis, quod cum iu-
re ciuili receptus ſit iſte modus reſtituendi in integrum
deportatos,& exules, dicitur hæc reſtitutio eſſe prouiſio
iuris ciuilis non prætorij, & ideo actiones quæ ope hu-
ius reſtitutionis recuperabuntur, dicentur directæ non
vtiles, vt eſt expreſſum in l.tertia, ff.de ſentent.paſsis,&
reſtit.

7 Item infertur, quod principis † beneficium iure opti-
mo nuncupari poteſt, fauorabile remedium dici poteſt,
ideoque latiſſime interpretandum, & extendendum, ut
poſt Bart.& Hippolytum de Marſ.in l.prima, §. ſi quis
ultrò. ff.de quæſtionibus, Aldobr.in §. primo, numero
quadrageſimoſexto, Inſtit. quibus modis ius patriæ
poteſt.ſoluitur.

Articulus III.

8 AD Tertium, Quotuplex † ſcilicet ſit reſtitutio iſta
in integrum, quæ gratioſa dicitur. Aduertendum
in primis eſt, quod ſi largo modo volumus intelligere il
lam, vtique extenditur ad plura genera,& prouiſiones de
quibus in iure noſtro, quæ ſunt extra materiam no-
ſtram.

Nam hoc modo ſumpta dicetur quoque reſtitutio in
9 integrum † legitimatio, vt per Signoroll. de Homod.
conſ.218.nu.23.& probatur per tit.ff.de natal.reſtit.

10 Quinimmo,& ipſa quoque duplex erit, alia propria, †
videlicet legitimatio vera quæ reponit per omnia in pri
ſtino ſtatu naturali legitimorum, alia impropria, quæ
dicitur diſpenſatio, quæ habilitat duntaxat ad quædam,
& ab illa quæ fit de natis ex damnato coitu, vt per Ia-
cob de Sancto Georg. qui hæc perpendit, in l.ad quo-
rum.§.patrem, num.9 ff.de in ius voc.

11 Hoc quoque reſpectu, manumiſsio † dicitur reſtitu-
tio in integrum gratioſa, vt ff. de nat.reſt. per totum.

12 Item & reſtitutio † ſpoliatorum, qui ante omnia re-
integrandi ſunt,& reponendi in priſtino ſtatu, vt in tit.
de reſt.ſpoliar.cum materia can. reintegranda.

13 Item,& redhibitoria actio † largo modo eſt reſtitu-
tio in integrum, vt dicit Veron.in l.redhibere.§.Iulia-
nus, in prin.ff.de ædil.edic.

14 Item abſolutio ab excommunicatione † dicitur reſti
tutio in integrum, eſt tex.in cap. 1. in ti. hic finitur lex
Corr.in vſibus feud.& ibi notat Alua.ſub num. 7. & Bal.
ſub nu. 18.& allegat pro concord.c.ex literis. de reſcrip.
& Gl.in §.minor. Inſtit.de capi. dimi.

15 Item reſtitutio † ædificij deſtructi dicitur hoc mo-
16 do reſtitutio in integrum: Ideo eccleſia, † vel ciuitas de
ſtructa ſi poſtea reficitur, dicitur in integrum reſtitui,
vt dixi ſupra in 1.part.q.1.artic.1.

17 Quocirca dubitari ſolet, an recuperet feuda, † quæ
prius habebat, de qua dicam inf.q.97.art... poſt Affl.in
tit.de cap.Corra.§.& item.a num. 46. vſque ad nu. 52.
concludendo vt ibi dicam.

18 Item hoc modo paces † & compoſitiones diſcordia-
rum, poſſunt dici reſtitutiones in integrum, quia ſæpe de
uenitur ad repoſitionem alicuius offenſi in priſtino ſta-
tu honoris ſui.

19 Item hoc modo, reſuſcitatio † miraculoſa quã Deus
fecit, vel facit de aliquo qui mortuus ſit, poteſt dici in in
tegrum reſtitutio gratioſa, & ideo doctores paſsim du-
bitant.

An Lazarus recuperauerit vxorem & bona, cum fue-
rit quaſi in integrum reſtitutus, per reuocationem in
vitam.

Sed intentio mea non eſt, ita large aſſumere hanc vo-
cem reſtitutionis in integrum, ſed tantum accipere eam
in ea ſignificatione quæ ſolum complectitur gratias,
quas faciunt principes rebellibus, bannitis, exulibus, dã-
natis ad triremes, & huiuſmodi, de quibus gratijs lo-
quũtur Imper.in tit.C.de ſent.paſſ.& reſt.& Iuriſconſ.
ff.eodem.per totum. & doctores in l.Gallus.§.& quid ſi
tantum, ff.de liberis, & poſthumis.

Et ſic accipiendo diuido illam in duas ſpecies princi-
pales, quod vt facilius intelligatur præmitto, ꝙ verbum
20 indulgentia eſt verbũ generale,& ſub ſe † comprehẽdit
omnem reſtitutionem vel plenam, vel minus plenam.

Et enim dubium non eſt, quod quando princeps ali-
quem ad aliquid reſtituit,& illum in priſtino ſtatu, vel
quo ad omnia vel quo ad aliqua reponit, ſi ex humani-
tate tantum, non autem aliquo iure compellente faciat,
21 dicitur proprie omne id ad quod reſtituit indulgere. Va
de etiam.

Reſtitutio in integrum, de qua agimus, dicitur indul
gentia: ſi hoc verbum in genere aſſumatur, & hoc mo-
do accipitur in §.1.Inſtit.quibus modis ius patr.poteſt.
ſoluitur.& clare colligitur etiam ex intentione Salyc. in
l.cum indulgentia.in princ.verſic.nec obſtat.C.de ſent.
paſsis,& eſt etiam pulcher text.de hoc verbo in hoc ſen
ſu accepto in l.6.§.fin.ff.de iniu.rup.& irr.teſtam.

22 Hoc præmiſſo, dico, † quod quemadmodum accidit
vt plurimũ in iure noſtro, vt ſcilicet aliqua vox reperia-
tur aſſumpta in genere,& in ſpecie, adoptio, iuriſdictio,
cognatio, & huiuſmodi, ita quoque,& verbum indul-
gentia.

Adeo quod ſicut iuriſdictio in genere ſumpta diui-
ditur in imperium,& iuriſdictionem. Adoptio in adop-
tionem,& arrogationem; Cognatio in agnationem, &
cognationem,& quod cognatio, iuriſdictio,& adoptio
in ſpecie ſumptæ non ſunt imperium, vel arrogatio, vel
agnatio, immo quid minus, vt notum eſt: Ita & indul-
23 gentia, † nam in genere ſumpta comprehendit ſub ſe re
ſtitutionem,& indulgentiam in ſpecie ſumptam, ſed in
24 dulgentia † in ſpecie ſumpta non eſt idem quod reſtitu-
tio, ſed quid minus, nam reſtitutio eſt repoſitio in priſti
num ſtatum quo ad omnia, vt leg.1.C.de ſentent. paſ.

Indulgentia vero in ſpecie ſumpta eſt condonatio
pœnæ tantum.

Duplex

Digitized by Google

Duplex igitur eſt hæc reſtitutio in integrum, vna quæ
25 eſt proprie talis, † quia eſt plenaria repoſitio in priſtinum, de qua in dicta l. 1. C. de ſenten. paſſ. alia quæ eſt impropriè talis, quia eſt repoſitio in priſtinum quo ad aliquid tantum, & hoc dicitur indulgentia, de qua in l. indulgentiam. & in pluribus legibus. C. eod. tit. & infra quæſt. 4.

26 Poteſt etiam diſtingui reſtitutio † in integrum, quæ a principe ſolum fieri ſolet, in duas ſpecies, altera eſt, quando ita ſuadet iuſtitia, licet non cogat, vel æquitas expoſcit, licet rigor non præcipiat, de qua in l. 1. §. 1. ff. de quæſt. de qua etiam infra tangam.

Alia quando nullus, vel rigor, vel æquitas ſuadet, ſed ex ſola ſui humanitate princeps mouetur ad reſtituendam, & gratiam delicti faciendam, de qua propriè eſt futurus omnis ſermo noſter.

S V M M A R I V M.

1 *Reſtitutionem hanc gratioſam quis petere poſſit.*
2 *Per quas peti poſſit.*
3 *Supplicatio non eſt actus iudicialis.*
4 *Quid ſi ſimus in cauſa criminali.*
5 *Reſtitutio quandoque ex gratia principis deſcendit, tamen de iure eſt, quòd concedatur.*
6 *Reſtitutio hæc an proſit abſentibus & ignorantibus.*
7 *Domini duo ſi faciant pacem, & reſtitutionem ſibi inuicem concedant ſuisq; hæredibus & vaſallis inuicem, an illis proſit?*
8 *Beneficium principis non acquiritur ignoranti.*
9 *Reſtitutio hæc eſt quædam quaſi libertas, ſeu liberatio à pœna.*
10 *Bannitus eadem die habetur pro reuerſo, qua fuit reſtitutus.*
11 *Reſtitutionem hanc an quilibet princeps, concedere poſſit.*
13 *Et quid ſi vtile tantum dominium habet, vt ſunt feudatarij.*
15 *Papa non poteſt reſtituere in territorio, illorum immediate.*
17 *Princeps etiam ſummus non poteſt reſtituere bannitũ ſeditioſum ſine conſenſu ſui populi.*
18 *Reſtitutionis huius conceſſio delegari poteſt a principe alicui inferiori.*
19 *Saluum conductum quilibet etiam inferior concedere poteſt.*
20 *Reſtitutio hæc an ab inferiore iudice concedi poſſit? quòd non.*
21 *An procedat, ſi de innocentia Banniti conſtaret.*
22 *An ſi bannum ex cauſa ciuili tantum datum eſſet.*
23 *An quando reſtitutio hæc veniret concedenda ex diſpoſitione legis.*
24 *An quando bannitus caperet, vel occideret alium bannitum, & 25.*
26 *Ad famam an quilibet princeps reſtituere poſſit.*
30 *De fama reſtitutione quæ dicentur, intelligentur de officio dignitati annexo.*
31 *Infamia eſt priuatio bonæ famæ, & eſt duplex.*
32 *Infamia facti eſt quæ re ipſa incurritur, id eſt mala opinio quam homines habent de aliquo abſque eo, quòd ius hoc diſponat.*
33 *Infamia iuris amoueri poteſt, facti vero minime.*
34 *Infamia facti quare remoueri non poſſit, ratio.*
36 *Ad famam facti nemo de ordinaria iuſtitia reſtituere poteſt.*
38 *Infamia iuris per principes aboleri poteſt.*
40 *Papa an ad famam reſtituere poſſit.*
41 *Quid in ſpiritualibus.*
42 *Papa in ſpiritualibus in toto orbe Chriſtiano eſt ſupremus princeps.*
43 *Papa poteſt non ſubditum reſtituere, vt ad ſacros ordines habilis ſit.*
44 *Quid in temporalibus.*
45 *Declaratio Gelaſij Papæ dum dixit infamiam aboleri non poſſumus.*
46 *Cardinalium collegium an ad famam reſtituere poſſit.*
47 *Quod non viuente Papa & ſic ſede vacante.*
48 *Cardinalium collegium ſede vacante poteſt, quod Papa poſſet.*
49 *Quid ſede non vacante.*
52 *An ſi collegium Cardinalium hoc ſibi præſcripſiſſet.*
53 *Epiſcopus an poſſit ad famam reſtituere? quod non.*
56 *Quid in ſpiritualibus poſitiui iuris ipſius diœceſis.*
57 *Epiſcopus in his poteſt ad dignitates clericum reſtituere, in quibus poteſt cum eo diſpenſare.*
58 *Epiſcopus an poſſit clericum depoſitum, ſeu degradatum reſtituere.*
60 *Quid ſi Legati Papæ vice fungantur.*
61 *Quid in alijs epiſcopis regulariter.*
62 *Quid quando reſtitutio de iure peteretur.*
63 *Quid in clerico degradato verbo tantum, non etiam re.*
64 *Quid ſi iſte depoſitus appellauit infra decem dies.*
65 *An ſi non reſtituere illum poſſit, tamen eccleſiæ reconciliare.*
66 *An in caſibus quibus poteſt, poſſit inuito patrono eccleſia.*
67 *An etiam capitulum, vel eccleſia, poſſit vbi poteſt epiſcopus.*
68 *Eccleſia dicitur habere ſenatum presbyterorum.*
69 *Inquiſitor hæreticæ prauitatis an poſſit ad famam reſtituere.*
78 *Imperator an poſſit ad famã reſtituere, olim quòd ſic.*
79 *An poſſit hodie.*
80 *Reſtitutus ad famam ab Imperatore an ſit habilitatus ad capacitatem iurium ſpiritualium? & 81.*
82 *Quid in Vicario generali Imperij.*
83 *Senatus Romanus an poſſit ad famam reſtituere.*
84 *An hodie? & primo an quia non eſt idem numero.*
85 *An quia non eſt idem auctoritate.*
86 *Papa ſuſtulit iura Senatus.*
88 *Prætor an poſſit ad famam reſtituere.*
89 *Gubernatores, Præſides prouinciarum an hodie poſſint.*
90 *Principes cæteri, videlicet Reges, Duces, Marchiones, Comites &c. an poſſint ad famam reſtituere.*
91 *Superiorem qui recognoſcunt non poſſunt.*
92 *Reſtitutus a principe inferiori ab Imperatore, non dicitur habilitatus ad iura ſpiritualia, & ratio, nu. 93.*
94 *Principes etiam qui ſuperiorem recognoſcunt, poſſunt reſtituere ad famam, quo ad ſua iura, et regna, & prouincias, & 95.*
96 *Populus quilibet, vel ciuitas, an poſſit ad famam reſtituere.*
97 *An quando infamia de iure illo municipali contracta eſt.*
99 *An quando infamia de iure communi contracta fuit.*
100 *An ſi populus, vel ciuitas ſuperiorem recognoſcat, operetur hoc.*
101 *Reſtitutus a principe inferiori ab Imperatore, non dicitur habilitatus ad iura ſpiritualia, & ratio n. 93.*

103 Reſtituere ad famam vbi quis poteſt, an dicatur feciſſe ſi ad ordines reſtituit.

104 Reſtituere ad famam vbi quis non poteſt, an ſi non principaliter, ſaltem incidenter poſſit.

105 Clericus a crimine adulterij abſolutus dicitur in conſequentiam ad famam reſtitutus.

107 Et an poſſit quando principalis reſtitutus eſt iuſtitia.

108 Minor damnatus ex famoſo crimine, & reſtitutus, ad famam quoque dicitur reſtitutus.

109 Et an poſſit ſaltem diſponere, vt infamia non obijciatur.

110 Forma & practica huius reſtitutionis ad famam.

QVAESTIO XCII.

De perſonis, a quibus concedi poteſt hac reſtitutio in integrum gratioſa.

NEque vero paſsim quilibet iudex vel ſuperior, vel rector, vel præſes prouinciæ, quemadmodum poteſt reſtitutionem in integrum quæ iuſtitiæ eſt, cõcedere, ut l. fi. C. ubi & apud quem, ita poteſt ex gratia mera reſtituere in integrũ, & hanc de qua agimus, cõcedere.

Et ideo quidam arbitrati ſunt ſimpliciter, quod ſolus princeps ſupremus, hoc eſt Imperator, poſsit hoc facere, quidam, quod etiam Papa, quidam, quod etiam alij principes, nos vero infraſcriptis articulis totum hoc breuiter abſoluemus.

Primo, Qui, per quos, & quomodo petere poſsint, & debeant hanc in integrum reſtitutionem.

Secundo, An quilibet Princeps poſsit illam concedere, ſaltem quo ad recuperationem patriæ, & bonorum.

Tertio, An quilibet etiam alius iudex inferior?

Quarto, An in ſpecie ad famam poſsit quilibet reſtituere, & in primis, an Papa, vel Collegium Cardinalium?

Quinto, An Epiſcopus poſsit ad famam reſtituere.

Sexto, An Inquiſitor hæreticæ prauitatis poſsit hoc facere cum his qui de hæreſi infamati ſunt?

Septimo, An Imperator?

Octauo, An Senatus Romanus, vel Prætor hoc poſſet?

Nono, An Principes cæteri in ſuis regnis & prouincijs hoc facere valeant.

Decimo, An populus quilibet alicuius ciuitatis?

Articulus I.

1 AD primum, Quis. ſ. † & quomodo debeat petere hanc reſt. in Integ.

Quo ad primum membrum articuli reſponſio clara eſt, quod ſcilicet omnes illi, qui per exilium, vel bãnum amiſerunt ciuitatem, vel bona, vt C. de ſent. paſſ. & reſtit. per totum.

2 Quoad ſecundum, † per quos. ſ. petere poſſint. Regula eſt, quod tam per ſeipſos, quam per procuratorem etiam non habentem ad hoc ſpeciale mandatum petere, & obtinere poſſunt, Spec. in tit. de reſt. in integr. §. quis autem. in prin. num. 23. Bal. in l. 1. §. eum qui, in fin. ff. de poſtul. & in repet. in 2. lect. num. 3. & Fely. in c. cum te, num. 15. de re iud.

3 Inquiunt enim, † quia ſupplicatio non eſt actus iudicialis, l. 1. C. de precib. impe. offer.

4 Limita hoc Specul. niſi ſimus in cauſa † criminali.

Sed aduerte, quia Specul. loquitur de reſtitutione in integr. quæ ex iuſtitia conceditur, ſed certe iſta, de qua loquimur, cum ſemper fere in criminalibus verſetur, nunquam per procuratorem impetrari poſsit.

5 Saluari poteſt limitatio in illa reſtitutione, † quæ ex gratia quidem principis deſcendit, ſed de iure eſt, quod princeps gratiam faciat, de qua in l. 1. §. 1. ff. de quæſt. nam pro illa obtinenda puto, quod reus principaliter debet eſſe conſtitutus in carceribus, vt in dicto §. 1. vel ſi eſt extra carceres, debeat perſonaliter comparere.

6 Quo ad tertium, occurrit hæc dubitatio; † An hæc reſtitutio conceſſa abſentibus, & ignorantibus proſit illi?

7 Exemplum ſi duo domini † faciant pacem, & reſtitutionem in integrum ad inuicem ſibi ſuisq; uaſallis, & hæredibus eorum concedunt, an proſit multis qui veriſimiliter hanc conceſſionem ignorant, vel præſentes non fuerunt.

8 Videtur quod non, quia beneficium principis † non acquiritur ignoranti: Bart. in l. fin. ff. de conſtit. princip. & facit l. fin. C. de conſulib. lib. 12. & c. ſi tibi abſenti, de præb. in 6. & cap. 1. de conc. præb. eo. lib.

Contrarium determinat Afflict. in exemplo ſupra poſito, in tit. de eo qui fin. fec. agn. in fi. dicens ita tenere Bart. & Angel. in l. fin. C. de ſent. paſſ. quicquid teneant quidam Mod. in l. quidam. ff. de acq. poſſ.

Ego teneo ſententiam Afflicti; & confirmo per id, quod voluerunt doctores in l. fin. C. de ſenten. paſſ. videlicet, quod ad hoc vt reſtitutio iſta operetur effectus ſuos, non eſt neceſſe, quod ad notitiam banniti peruenerit, ſo eſſe reſtitutum. ita dixit Bart. d. l. fi. n. 5. & ibi ſequuntur Alb. num. 10. Salyc. colum. 2. uerſ. nunc quæro, Fulg. num. 10.

9 Ad contrarium reſp. poteſt, quod hic ſumus in quadã quaſi libertate, ſiue liberatione † a pœna, & ſeruitute, ut de ſe patet, quo caſu habemus ſimile, quod beneficium acquiritur etiam ignorãti, ut accidit in libertate conceſſa ſeruo per teſtatorem, qui ſeruus fit ſtatim liber, etiam ſi ignoret, l. eius, §. fin. ff. ſi cert. petat. & per Alber. dict. num. 10.

10 Et ſic tenendo.

Infertur, quod ſi bannitus † fuiſſet ultra mare ſtatim, eodemq. die qua fuit reſtitutus, habetur pro reuerſo ſecundum Alber. præalleg. num. 10. & idem tenet, & trib. rationibus cõfirmat Soc. ſen. in l. quidam relegatorum, nu. 4. ff. de reb. dub. poſt Bart. in d. l. fi.

Et confirmantur prædicta inferendo, & ampliando per id, quod dixit Bald. in conſ. 64. incip. punctus, lib. 1. num. 1. uidelicet, quod reſtitutio gratioſa trahitur retro ad tempus gratiæ factæ.

Concluſio igitur firma ſit, quod poteſt peti reſtitutio iſta etiam per procuratorem, & quod beneficium eius prodeſt etiam abſenti & ignoranti.

Articulus II.

11 AD Secundum, An. ſ. † quilibet princeps ſupremus poſsit illam concedere, quoad recuperationem patriæ, & honorum.

Breuiter abſque ſcrupulo cõcludendum eſt, quod quilibet princeps, † qui in eo loco, vel ciuitate, vel prouin-
12 cia ad quam vult reſtituere, ſuperiorem non recognoſcit, hanc reſtitutionem concedere poteſt. Afflic. in tit. quæ ſint regal. num. 13. & ſeq. & nemo eſt qui contrarium attentet, Quinimo comprobatur concluſio ex his quæ dicam inf. art. 9. circa reſtitutionem ad famam, quæ ſunt in fortioribus terminis.

13 Et amplia, vt procedat † etiam ſi vtile tãtum dominiũ habeant, cuius tamen uigore exerceant immediate merum, & mixtum imperium, & regiam poteſtatẽ, ut ſunt Illu-

Illuſtriſs.& Excellentiſsimi Duces Vrbini, Parmæ. &
alij qui recognoſcunt Eccleſiam, uel Imperatorem in
dominos directos, prout ratione per ſe patet, quia tum
uirtute poteſtatis ſibi conceſſæ, tum ex vſu & conſuetu-
dine facere poſſunt.
14 Et facit quia ipſi, quorum maieſtas † immediate of-
fenſa eſt, immediate quoque iniuriam, & offenſam re-
mittere debent.
15 Amplia ſecundo, ut neque etiam Papa † poſsit reſti-
tuere in integrum laicum in territorio immediato iſto-
rum principum, & quod non ſubeſt immediate iuriſdi-
ctioni eccleſiaſticæ in temporalibus. Bald. in ca. cum te,
num. 4. de re iud.
Et ratio optima hoc ſuadet, quia alias ſcandalum ori
16 retur in prouincia, ad quam † Papa reſtitueret aliquem
ſibi mediate ſubditum contra mentem principis imme-
diate, vt per ſe patet.
17 Limitatur e contra, † ut non poſsit princeps etiã ſum
mus reſtituere in integrum aliquem bannitum ſeditio-
ſum, & populo infeſtum, ſine conſenſu populi & ſubdi-
torum ſuorũ, vt pulchre tradit Fortun. Garzia in l. Gal-
lus, §. & quid ſi tantum, nu. 240.
Et licet forte in praxi durum eſſet obtinere propter
potentiam principum abſolutorum, concluſio tamen in
ſe honeſtatem, & æquitatem maximam continet, neque
ſecundum poteſtatẽ ordinariam hoc principi liceret ſi
ne conſenſu ſubditorum.
18 Limitatur tertio, niſi † a principe ſpecialiter deman-
daretur hæc reſtitutio alicui ab eo inferiori; Bar. d. l. am-
bitioſe, num. 8. verſ. ſciendum Soc. ſen. conſ. 83. nu. 3. lib.
4. Menoch. d. q. 92. num. 7. ubi ratio.
19 Limitatur quarto in licentia † veniendi ad ciuitatem
ex iuſta cauſa, quia illam, i. ſaluum cõductum poteſt cõ
cedere etiam iudex inferior cum iuſta cauſa. Bart. d. nu.
8. Menoch. d. q. 92. nu. fin. Afflict. deciſ. 4 num. 2.

Articulus III.

20 AD Tertium, An. ſ. † aliquis alius iudex inferior a
ſupremo principe hanc reſtitutionem concedere
poſsit.
Breuiter in hoc quoque fac concluſionem indubita-
tam, quòd non poteſt; vt omnes vbique abſque ſcrupu-
lo admittunt, & patet ex toto tit. C. de ſent. paſſ. & reſt.
Et per text. in fortioribus terminis in d. l. 1. §. 1. ff. de
quæſtion.
Et ratio clara probat. quia principis maieſtas offen-
ſa fuit, vnde ad eum ſolum ſpectat gratiam huius offen-
ſæ facere.
21 Ampliatur, vt procedat etiam ſi de innocẽtia † ipſius
banniti conſtaret, quia nihilominus hanc reſtitutionẽ
inferior a principe concedere nõ poteſt. Text. eſt in d. l.
1. §. ſi quis ultro, ff. de quæſt. & ibi Marſil. num. 46. poſt
Bar. & alios ibi. & Ruyn. conſ. 21. num. 2. lib. 4. refert, &
ſequitur Menoch. de arbit. in d. quæſt. lib. primo, qu. 92.
num. 5.
22 Ampliatur † ſecundo, ut procedat, etiam ſi bannum
eſſet ex cauſa ciuili datum; Menoch. præalleg. q. 92. nu.
6. poſt Bar. in d. l. ambitioſa, & Aret. conſ. 89.
23 Limitatur econtra, † vt non procedat, quando iſta re-
ſtitutio gratioſa veniret concedenda ex diſpoſitione le-
gis, quia tũc abſque eo, quod a ſupremo principe impe-
tretur, competit, & pro conceſſa haberi debet, ſecũdum
Affl. ſuper conſtit. regni lib. 1. rubr. 2. num. 25. & exem-
plificat in reſtitutione in integrum, de qua in illa conſti
tutione.
Sed aduerte, quia uidetur obſtare d. l. 1. §. ſi quis vltro,
24 ff. de quæſt. † Niſi dicas, ꝙ ibi lex expreſſe nõ iubet de
bere illum innocentem reſtitui, ſed dicit ꝙ poteſt fieri
gratia edicti, & ſententia, ſeu res iudicata retractari.
25 Limitatur ſecundo, ne procedat † in bannitis, qui ca-
piunt alios bannitos, & ducunt ad ciuitatem, nam illis
poteſt indulgere, & pœnam remittere etiam quilibet
alius iudex inferior, ita Illuſtriſsimus Cardin. Albanus
in addi. ad Bartol. in l. ſi qua, num. 13. ff. de his, qui ſunt
ſui &c.
Allegat Rom. ſingu. 537. ſed ibi nihil de hoc, allegat
Et tex. in l. non omnes, §. fi. ff. de re mil. ubi certe bonus
text. eſt de hoc. Ad idem in terminis Menoch. de arbit.
iud. q. 92. num. 98. poſt Barto. in l. ambitioſa, num. 8. &
alios, ut per eum.
Et idem dici poteſt, & erit frequentior caſus in ban-
26 nitis, qui occidunt † alios bannitos, ſtante ſtatuto, quod
bannitus occidens alium bannitum poſsit ſeipſum rebã
nire, quia tunc quilibet iudex poterit hanc banni ſen-
tentiam remittere, & gratiam facere, ſed proprie erit in
dulgentia, hoc eſt pœnæ remiſsio, non autem plenaria
reſtitutio.
Et hæc quidem omnia de plano procedunt, quoad ef
fectum reſtituendi ad bona, & patriam.
Sed quo ad reſtitutionem ad famam, difficilior inda-
gatio eſt, & ideo omnes infraſcriptos articulos ſubieci
ad idem pertinentes.

Articulus IIII.

27 AD quartum, An † quilibet princeps poſsit etiam
ad famam reſtituere?
28 Et in primis, an Papa, vel Collegium † Cardinalium.
Antequam ad ſpeciale dubium de Papa, & Cardina-
29 libus deueniam, † præmittenda ſunt quædam circa in-
famiam iuris, vel facti, ſine quibus vix poteſt reperiri ve
ritas eorum, quæ infra in dubium reuocantur.
Et antequam ad hæc præmiſſa deueniam: Notãdum
eſt in primis vnum generale, quod ea omnia, quæ dicen
30 tur de reſtitutione † ad famam, procedunt etiam in reſti
tutione ad officium dignitati annexum, quod propter
delictum aliquod vna cum dignitate amiſſum fuit, vide
licet Doctoratus, Notariatus &c. vt per Zaſium plene
in d. l. dedi tibi, §. 1. nu. 11. ff. de condict. cauſa data &c.
qđ nota diligenter.
31 Præmitte autem modo, quod infamia, † quæ nil aliud
eſt quam priuatio bonæ famæ, duplex eſt, alia facti. alia
iuris; vnde fama quoq. duplex dici poterit, alia facti alia
iuris &c. Et ideo ſicut infamia facti illa eſt, quæ incurri-
32 tur re ipſa, & facto ipſo, & ꝓpterea † imprimitur mẽtib.
hominum ad perpetuum illius vituperium qui illud fa-
cinus perpetrauit, ſicut memoria facti impreſſa fuit, ita
& fama facti, econtra, quod accidit in infamia iuris, acci
dat in ipſa fama iuris.
Videndũ igitur eſt in primis, quæ infamia remouibi
lis ſit ab aliquo, vt quæ ſama recuperabilis ſit, cognoſci
poſsit, & poſtmodum de ea quę recuperabilis eſt, a quo
reſtitui poſsit, diſceptabimus.
Regula autem ſecundum doct. quo ad hoc iſta eſt: qđ
33 infamia iuris amoueri quidem poteſt, † quia cum iure
imponatur, poteſt ab illis qui iuri relaxando, vel diſpen
ſando præſunt penitus tolli, & remoueri: Infamia vero
34 facti cũ mentibus hominũ imprimatur, ibiq; † reſideat,
non poteſt inde ab aliquo amoueri, quia opinio homi-
nũ de bonitate, vel de malitia alicuius non poteſt ab ali
quo etiam maximo, & ſupremo principe remoueri. &
ita paſsim dicunt doctores, & in ſpecie Abb. in c. cũ te,
num. 9. de re iud. Fely. ibi num. 10. vbi plenius, & Archi.
pulchre 2. q. 7. can. teſtes, & idem voluit Bald. in cap. ve-
ritatis, de dol. & cont. dum ibi dicit, quod ad famam nõ
35 poteſt quis reſtituere † de ordinaria iuſtitia. Qui in ſe-

quitur Gabriell.in add.ad Matheſ. ſing.62. cum cõcor. & idem vult Port.inſt.quib.mod.ius pat.pot.ſol. in prin. numero 20. dum ibi dicitur, quod infamia facti non reſtituitur per reſtitutionem aliquam gratioſam. Idem Alc.in l.plus eſt.nu.9.ff.de verbor. ſignificat.

Et pro hoc eſt tex.pulcher in can.Euſemium.2. q.3. vbi videatur.

Circa quod tamen aduertendum eſt, quod Ang.in l. 2.§.deinde,ff.de his qui not.infa.dicit, quòd reſtituere
36 aliquem magna infamia† difficile eſt.Si tamen princeps reſtituat,tenet reſtitutio.& Abb.præall.nu.9.dicit,quod infamia facti poteſt aboleri quo ad effectum.

Sed ego nõ video quomodo hoc ſtare poſsit,ſi enim intelligunt iſti,quod damnum, quod reſultat ex hac infamia facti in iure poſsit a principe aboleri, verum vtique eſt, ſed dicetur iſte effectus nil aliud eſſe, quàm infamia iuris proprie,ſi autem intelligant,quòd poſsit tolli a principe ille effectus infamiæ,qui reddit aliquem malæ exiſtimationis inter homines, & hoc nullatenus verum eſſe poteſt,ſicut verum eſſe non poteſt, quod princeps poſsit facere, vt homines credant aliquem eſſe bonum,quem credunt, & credere volunt eſſe mendacem, periurum, & malum.

His præmiſsis, & omiſſa infamia, & fama facti,quæ reſtitui ab aliquo non poteſt,videamus de infamia iuris, ideſt de ea,quæ impedit aliquem non poſſe eſſe teſtem, vel procuratorem,vel clericum,vel aduocatum,vel militem,& ſic operatur iſta damna de iure ciuili.

37 An & a quibus poſsit aboleri,† & ad famam priſtinã quempiam reſtitui, ita vt in poſterum ad prædicta beneficia,& honores admitti poſsit.

Et quod non poſsit, videtur facere id, quod ſcribit Affl.in tit.de pac. iur. firm.§.iniuria, numero 8 t. videli-
38 cet,quod qui dicit infamiam †illi, quem princeps reſtituit,non tenetur actione iniuriarum,ergo per hanc reſtitutionem infamia hæc non aboletur.

Sed contra eſt veritas,text.eſt in l.1.C.de ſentent.paſ. & in l.fin.§.1.C.eodem; & latius apparebit ex infra dicendis in ſeq.articulis.

Ad contrarium dic, quod de infamia facti debet intelligi, & ſic ſaluatur ille, ne teneatur actione iniuriarum.

Poſita igitur concluſione, quod infamia iuris poſſit per principes terræ aboleri,videamus per quos hoc fieri poſsit,ope huius gratioſæ reſtitutionis.

Et in primis incipiendo a poteſtatibus dignioribus, quales ſunt eccleſiaſticæ.

Quæritur hic iuxta propoſitum articulum bimem-
39 brem,in ſecunda ſui particula,† An Papa,vel Collegium Cardinalium ad famam reſtituere poſsit.

40 Quo autem ad Papam attinet, Videtur quod † nõ,per id,quod ſcribit Gelaſ.Papa,infamiam abolere non poſſumus &c.

Sed in contrarium facit, quia Papa poteſt omnia in ſpiritualibus, & in temporalibus quicquid poteſt Imperator in regno ſuo,ad nota.in vulgaribus locis, & hanc ſententiam ſimpliciter tenet Bal.in d.l.1.§.eum qui,nu. 2.ff.de poſtul.& Bald.in conſ.40.imperator,num.1.lib. 4.& videtur admittere Aym. in conſilio 9.numer. 5. libro 1.

Pro veritate, & concordia doctores ita communiter diſtinguunt.

41 Aut loquimur † de ſpiritualibus dignitatibus, an ſ. Papa poſsit quemlibet,vbicunque ſit, & vndecunque originem trahat, & cuicunque ſubditus ſit,ad huiuſmodi dignitates habilitare infamem, ita vt obtinere illas poſſit,ac ſi infamis non eſſet,& dicunt quòd poteſt.Bart.in l.1.§.de qua re,ff.de poſtul.Inno.in cap.cum te,in fi. de re iud.Abb.ibi num.10.Luc.de Penna l.fin.col.pen. C. de his qui mun.ſubeũt,lib.10.Io. de Turrecrem.in can. Euſemium,2.q.3.num.4. & ſeq. ſemper hoc præſupponit.Angelic.in verbo infamia,num.13.

42 Et ratio in promptu eſt,quia Papa † vbique gentium vbi colitur Chriſtus, ſupremus princeps eſt in ſpiritualibus.

43 Et hinc eſt, quod † ſi Papa vellet reſtituere non ſubditum ad hoc,vt poſſet ad clericatum promoueri,poſſet ſicut etiam legitimare ad hunc effectum poteſt, vt tradit notab.Innoc.in d.c.cum te, & ſequitur,defenditque Abb.ibi num.11.& idem dicit tenere D.Ant.ibi,& allegat etiam Archid.in d.can. Euſemium,2.q.3.Fely.in d. c.cum te,num.10.& Turrecrem.d. can. Euſemium, numer.6.

44 Aut loquimur de temporalibus † dignitatibus, & honoribus, & tunc communis diſtinctio illa eſt, quòd in terris eccleſiæ poſsit,alibi vero non.Innoc.in d. ca. cum te,in fin.de re iud.& ibi Abb.communem opinionem dicit numero 10. & Felin.numer.10.Bartol.in dicto §. de qua re, l. 1. ff.de poſtul. & ibid. Alber.clare firmat numero 1.& 3.in fine.Bartol. in l. infamem, numero 3.ff. de publ.iud.Bal.in d.c.cum te.numero 4.de re iud.& ibi Boich numer. 11. dicit hanc ſecuriorem.& Anchar.ibi num.fi.& Turrecrem.d.can.Euſemium,n.4. & 5.Angelica in verbo infamia,nu.12. & 13.& D.Thom.in 2.2. dæ q.68.art.4. in fi. & pro hoc eſt text. in d.can. Euſemium,& in cap.ſi duobus de appel.

Et ita tenendo.

Ad contrarium reſp.quod illud dictum Gelaſij Papæ
45 intelligitur † de infamia facti, vt declarat in terminis S. Tho.d.q.69.art.fin.ad vltimum,& poſt eum Io.Tabie. in verbo Papa, numer. 5.

Ad illud quoque dictum Bald. præalleg. in d. §.eum qui.reſpondetur,quod debet intelligi ſecundum dictum Innoc.in quo ſe fundat in d.c.cum te.

46 Quo vero † ad Cardinalium collegium attinet.

Diſtingue,Aut quærimus an hoc poſsit ſede vacante, aut viuente Papa.

47 Primò caſu † dubitabile eſt,videtur enim, quòd non poſsit,vt voluit Io.de Lign.& Mart. Laudenſis in clem. ne Romani,de elect.& Abb.in d.c.cum te, nu.12.in.li. & nu.13.& veriorem ait Fely.ibi,& late diſputat ibi nu. 11.per totum.Io.Firman.in tract.de epiſcop.in 3. parte 4.libri,q.8 & Barbat.in d.clem.ne romani,§.irritum,nu. 5.& ſeqq. vbi per tres columnas tractat hanc quæſtionem,& hanc opinionem defendit.

Et pro hoc adducitur text.in d. clement. ne Roman. in prin.de elect.vbi fortis tex.pro hoc

Contrarium tenent alij doctores communiter,prout de communi teſtatur Abb.in d.cap.cum te,nu.12. & Felyn.ibi num.10.in princ.& concord.per Illuſtriſsimum Card.Albanum in dicta l. 1. §. de qua re, numer. 1.de poſtul.& ita tenet etiam Angelica,in verbo infamia,numer.13.

Per can.Conſtantinus.68.diſtinct. Et quamuis Abb. multipliciter reſpondeat,tamen Fel.ibi eleganter replicat.Idem tenent Mart.Laud.in tract.de Card.in 2. parte,quæſt.32.& 33.Ang.conſ.326.num.6. & Anchar. d. c.cum te,num.8.de re iud.

Ego teneo hanc ſecundam ſententiam communem
48 hac ratione, quia ſenatus † Cardinalium ſede vacante poteſt id, quod poteſt Pontifex, licet non poſsint id quod poteſt Papa ſolus. Sed tamen ad famam reſtituere poteſt,quia non eſt verum, quod hoc ſolus Papa poſſit.poſſunt enim & alij inferiores,vt dicam infra ſequenti articulo.

49 Secũdò caſu † Mart.Laud. videtur facilius admittere ſecundam opinionem, de qua ſupra, quam in primo caſu, vt per eum de Card.par. 2.quæſtio.32.dicit enim

quod

quod hoc caſu ita tenent doct. in d. c. cum te.

50 Sed mihi videtur, quod raro caſus † accidet viuente Pontifice, niſi faciant Cardinales hoc vt delegati Pontificis propter eius occupationes, vel infirmitatem &c. & ſic intelligo, quod facilius doct. admittant hoc caſu ſecundam opi. quàm in primo caſu.

51 Retenta prima opinione, † limita niſi Collegium Cardinalium illum infamiam ſtatuiſſet. nam ipſum quoque ad illam reſtituere poterit. Barb. d. clem. ne romani, §. irritum, num. 7. de elect.

52 Limita ſecundo, † niſi Collegium Cardinalium hoc ſibi præſcripſiſſet, Barb. præall. num. 8. licet loquatur de immemorabili.

Articulus V.

53 AD quintum, An ſcilicet. † Epiſcopus poſsit ad famam reſtituere?

Duplex eſt neceſſaria inſpectio.

54 Prima eſt † id, quod in themate articuli proponitur.

Secunda eſt, an poſsit ſaltem clericum a ſe, vel alio epiſcopo depoſitum reſtituere.

Circa primam, Videtur quod ſic, vt notat gloſſ. Ioan. in can domino ſanct. 50. diſtinct. Lancell. Laud. in templo iudicum, lib. 2. cap. 5. §. 4. ver. de potentia Epiſcop. circa perſonas, poſt Io. Firm. in tract. de epiſco.

Sed in contrarium eſt veritas, ſecundum Bald. in d. §. eum qui, num. 2. l. 1. ff. de poſtul. Archi. in can. Euſemiū, 24. q. 3. verſic. in ea gloſſ. in fi. & doc. communiter in d. c. cum te, de re iud. Abb. ibi num. 14. Felyn. num. 12. Dec. num. 141. Boich nu. 11. in fine, & num. 12. & Ancharan. num. 6. Abb. in ca. at ſi clerici. §. de adulterijs, colum. 10. de iud. & ibi Dec. num. 141. Gabriel. Sarayn. in add. ad Matheſ. ſingul. 61. num. 12. & Ioann. Firm. in tractat. de epiſcop. lib. 4. par. 3. num. 15.

Et ita teneo.

Nam ſi Papa non poteſt, niſi quatenus ſint eius ſubditi in temporalibus, neque in ſpiritualibus habet clericum in ſubditum, ita ut in hoc ſuperiorem non recognoſcat, meritò &c.

55 Ad contrarium reſp. quod ibi de † purgatione famæ potius, quàm de reſtitutione agitur, ſecundum Bald. in dict. §. eum qui. l. prima. ff. de poſtul.

56 Limitatur hæc concluſio, † & primo, vt non procedat quo ad ſpiritualia in his, in quibus epiſcopus poſitiuo aliquo iure, & ratione ſui populi terrendi, infamiam pro aliquo crimine induxiſſet, nam ad famam eo caſu reſtituere poſſet, ſi quis in illud crimen incidiſſet, & poſtea promouere illum ad eam dignitatem vellet, per ea, quæ tradit Boich in ca. teſtimonium, num. 15. de teſtibus. 57 videlicet, quod epiſcopus in iis caſib. † poteſt reſtituere clericum ad dignitates, in quibus poteſt cum eo diſpenſare, & per ea, quæ dicam paulo infra art. fin. de populo cuiuslibet ciuitatis.

58 Limitatur ſecundo, vt non procedat, † quando epiſcopus haberet iuriſdictionem temporalem, in qua ſuperiorem immediatum non recognoſceret, & hoc per ea, quę diximus ſup. art. in 2. part.

59 Circa ſecundam inſpectionem. † An ſcilicet epiſcop. poſsit clericum depoſitum, ſeu degradatum reſtituere?

Diſtingue & conclude ſic.

60 Aut loquimur de Epiſcopo, † qui ſit etiam Legatus Papæ, & abſque dubio poteſt; Specul. in tit. de legato, §. nunc uidendum, nu. 6. alias §. nunc oſtendendum.

61 Aut loquimur in quolibet alio Epiſcopo; † regulariter. & pone cōcluſionem negatiuā, quòd regulariter nō poteſt. Abb. in c. at ſi clerici, §. de adulterijs. de iud. Im. in c. ex tuę, de cler. nō reſid. vbi de communi. refert & ſequitur pro communi Dec. d. §. de adulterijs, num. 141. idem gl. in c. excommunicatus, el primo, de hæret. & ibi Ant. num. 40. Turrecr. in can. ſi quis presbyter, 7. q. 1. Dum dicunt, quod hæc non poteſt, niſi Papa.

62 Limita hanc concluſionem multipliciter; †

Primò, vt non procedat, quando petitur reſtitutio de iure, puta, quia fuit iniuſte depoſitus propter falſos teſtes, quia tunc poteſt epiſcopus clericum depoſitum reſtituere. Ita præall. omnes in citatis locis, quibus adde Spec. tit. de leg. num. 7. & facit etiam, quia huiuſmodi reſtitutio eſt potius iuſtitiæ, quàm gratiæ, per l. diuus, ff. de re iud. & de ea dixi plene ſupra quæſt... art...

63 Limita ſecundo, vt non procedat † in clerico degradato tantum verbo non re, quia epiſcopus poteſt eum reſtituere. Spe. tit. de leg. §. nunc oſtendendum, num. 7.

64 Limita tertio, vt non procedat † ſi iſte depoſitus appellauit inſ. decem dies, tunc enim poteſt eum reſtituere etiam epiſcopus. Boich in c. 1. nu. 3. de renunc.

65 Limita quarto, † vt quamuis non poſsit epiſcopus clericū depoſitum reſtituere, poſsit tamē illū Eccleſię recōciliare, ita D. Anto. in c excommunicatus, el primo, de hære. num. 40. per c. ad abolendam, §. 1. & ibi Hoſt. eod titu.

Sed iuxta prædicta dubitatur, an in caſibus in quib. poteſt epiſcopus reſtituere depoſitum, vel degradatū, 66 poſsit hoc facere inuito patrono † eccleſiæ?

Quidam quod ſic, vt per Bellam. deciſ. 751. nu. 5. & 8. poſt Io. And. vbi ibi.

Alii contra; Breuiter diſtinctio communis videtur hæc.

Aut depoſitus appellauit inſ. decem dies, & poteſt reſtitui inuito patrono, non ſolum a Papa, ſed etiam ab Epiſcopo.

Aut non appellauit, & tunc ab epiſcopo non poteſt, a Papa verò.

Aut Papa eſt conſcius iuris patronatus, & poteſt, aut ignorat, & tunc reſtitutio eius non intelligitur præiudicare patrono. ita ex Hen. Boich in c. 1. de renun. qui circa hoc latius inſiſtit.

67 Dubitatur etiam, † an in caſibus, in quib. poteſt Epiſcopus reſtituere, poteſt etiam Capitulum, vel Eccleſia.

Videtur quod ſic,

68 Quia eccleſia habet † Senatum presbyterorum, ſicut Roma habebat Senatorum, & per hoc ita ſentit Alb. in d. l. 1. §. de qua autem, ff. de poſtul.

Ego contrarium puto viuente epiſcopo, quia abſurdum eſſet vt duo eſſent capita. Sede autem vacante poteſt eſſe dubium, per ea quæ dicta ſunt de Collegio Cardinalium ſede vacante, ſed licet ſecurior ſit opinio iſta, tamen æquior forte eſt contraria fauore huius beneficii, q (ut dixi ſup.) tāquam fauorabile eſt potius ampliādū quam reſtringendum. l. fin. vbi doct. ff. de conſt. princ.

Articulus VI.

69 AD Sextū, An ſcilicet Inquiſitor † hereticę priuatis, poſsit eum qui de crimine hæreſis infamatus eſt, ad famam reſtituere? Breuiter omiſſa diſputatione, concluſio eſt, quod regulariter nō poſsit, niſi ex priuilegio, ita poſt vtrinq. allegata concludit Alb. in rub. C. de ſent. paſsis. dicens non niſi Papæ hoc de iure competere, c. cū te, de re iud. Et quo ad hūc art. in ſe nō adeſt difficultas.

Illud autem aduertendum eſt, quod prædictæ omnes 70 concluſiones affirmatiuæ de Papa, † vel Collegio Cardinaliū, vel de Epiſcopo in caſibus, vel de Inquiſitore etiā vbi ex priuilegio ei hoc ius reſtituendi ad famā cōpetit, amplientur dupliciter, vt dicam infra articulo fin.

Item contrariæ concluſiones negatiuæ, quæ conſti-

76 tutæ ſunt, tam in Papa, † quam Epiſcopis & aliis, de qui
bus ſupra limitantur, ut licet non poſsint principaliter
77 reſtituere, poſsint tamen incidenter, † ut plene dicam in
fra art.fin. quia limitatio hæc eſt generalis, etiam ad ea,
quæ dicenda ſunt in ſeq. articulis.

Articulus VII.

78 AD Septimum, An ſcilicet † Imperator poſsit ad fa
mam reſtituere?
Et quod olim poſſet, non ſolum indubitabile, quini-
mo ſolus Imperator, & Senatus hoc facere poterant, ſe-
cundum Az. in rub. C. ubi, & apud quem.
79 Hodie autem an poſsit, † Breuiter concluſio eadem
pene eſt, quæ ſupra in Papa firmata eſt, videlicet, quòd
in terris imperij poſsit abſq. aliqua dubitatione, imo ibi
ipſe ſolus poteſt, l. 1. §. pen. ff. de poſtul. alibi vero non, ſe
cundum doct. ſicut etiam in Pontifice dictum eſt: Henr.
Boich in c. cauſa, num. 1. de reſt. in int. & in c. clerici, de
ſent. exc. num. 7. Pau. in l. 1. num. 1. C. de his qui ven. ęt.
impet. Abb. in cap. cum te, numer. 17. de re iudic. Tur-
recrem. in can. ſi quis, num. 9. 6. q. 1. dum inquit, quòd re
ſtitutus ab Imperatore non poteſt promoueri, niſi Papa
quoque huic reſtitutioni conſenſerit. & ſic non poteſt
neque etiam Imperator, niſi ſuos ſubditos hodie ad fa-
mam reſtituere.
80 Sed an reſtitutus ad famam † ab Imperatore ſit habi
litatus ad capacitatem iurium ſpiritualium?
Et quod ſic, tenet Fely. poſt Abb. in d. c. cum te, num.
15. verſ. de reſtitutione, & allegat etiam gloſſ. in canon.
1. 10. diſt.
Contrarium uult expreſsè Ioã. de Turrecre. in can. ſi
quis. num. 9. 6. q. 1.
Pro concordia poteſt adduci, quod ſcribit Archid. in
c. 1. 10. diſtin. vt ſcilicet in infamia contracta ex crimine
proprio procedat negatiua, in contracta ex crimine alie
no procedat contraria, ut late per Fely. d. capit. cum te,
num. 15.
81 Ego puto, † quod ſi infamia contracta ſit de iure po
ſitiuo imperij procedat prima ſententia. Si autem de iu-
re communi, & tunc aut pontificio, & ſit uerior negati-
ua, aut Cæſareo, & certe dubium eſt, tamen puto æquio
rem ſententiam affirmatiuam propter excellentiam Im
peratoris, qui leges Cæſareas promulgauit, quę ratio nõ
cadit in aliquo alio principe etiam maximo, etiam ſi ſit
maior Imperatore quoad regna & prouincias, non de-
bet igitur eccleſia dedignari recipere ad dignitates, & iu
ra eccleſiaſtica eum, quem imperialis maieſtas ad famã
reſtituit, & reintegrauit, poſtquam non dedignatur ſub
imperialibus legibus viuere, & in temporalibus regnum
ſuum gubernare.
Quæ dicta ſunt in Imperatore, reſtringe ut non pro-
cedant in aliquo alio principe, etiã ſi eſſet Vicarius ge-
82 neralis imperii. † Anch. conſ. 327. uiſis, col. 4. refert, & ſe
quitur Grammat. conſil. 34. nu. 7. & 8.

Articulus VIII.

83 AD Octauum, An ſcilicet † Senatus Romanus poſ-
ſit hodie ad famam reſtituere, ſicut olim poterat
ſine dubio, vt eſt expreſſum in l. 1. §. pen. ff. de poſtul.
Videtur quod non: prout uult clare Gloſa in d. l. 1. §.
de qua autem, in uerbo ſenatus, ff. de poſtul.
Quia, inquit, non eſt idem numero, ergo nec auctori
tate &c.
Contrarium videtur velle Ang. ibi.
Per l. ſicut. §. fi. ff. quod cuiuſq; uniu. nom. non. n. defi
cit vniuerſitas, licet deficiat numeroſitas illius.
Ego dicerem ſic.
84 Aut quærimus † an ex eo, quod non eſt idem nume-
ro hodie qui erat olim Senatus Romanus non poſsit fa
cere hoc, & credo, quod melius loquatur Ang. quam gl.
per d. l. ſicut, §. fin. & regulam eius.
85 Aut quærimus, † An etiam ſi hodie eſſent centum ſe
natores numero ſicut prius, poſſent tamen hoc facere ſi
cut olim poterant, & puto, quod non. & ita tenet etiam
Abb. in d. c. cum te, nu. 18.
86 Et clare probatur, quia Papa † ſuſtulit iura ſenatus,
cap. fundamenta, de elect. lib. 6. vnde ceſſat auctoritas.
87 Sublimitando tamen ſecundum ea, quæ dicam † inf.
art. fi. de populo alicuius ciuitatis, vel municipij.
88 An autem prætor † poſsit ad famam reſtituere.
Conclude quòd non, tam de iure veter. quã nouo, vt
tenet Gloſſa in l. 1, §. pen. in verbo exequitur, de poſtul.
Tex. eſt expreſſus in d. §. pen.
89 Ex quo infertur, quod hodie Rectores, † Gubernato
res, & Poteſtates ciuitatum, & etiam Præſides prouincia
rum non poſſunt ad famam reſtituere, quia loco Præto
rum, & Pręſidum ſunt, quibus hoc nõ reperitur iure per
miſſum.

Articulus IX.

90 AD nonum, An ſcilicet † principes cæteri, videlicet
Reges, Marchiones, Duces, Comites, & cęteri Do
mini ciuitatum, vel caſtrorum poſsint ad famam reſti-
tuere,
Videtur omnino quod non.
Quia ſolus Imperator, & Senatus Romanus hoc po-
teſt, d. l. 1. §. pen. ff. de poſtul.
In contrarium eſt vulgata propoſitio, quod quilibet
Rex & princeps, eſt Imperator & monarcha in Regno,
vel ciuitate ſua, &c.
Breuiter communis reſolutio iſta eſt ſecundum do-
ctores.
Quod qui ſuperiorem non recognoſcunt indiſtincte
poſſunt, ſicut imperator in ſuo imperio, per rationem
91 vltimo loco adductam. † Qui vero ſuperiorem recogno-
ſcunt nõ poſſunt, Ita Bar. in l. 1, §. de qua re. ff. de poſtul.
& ibi Alberi. nu. 3. allegatur etiam Bart. in l. infamem.
ff. de publ. iudi. in fi.
Sed certe ibi diſſentire videtur ab hac communi di-
ſtinctione.
Idem expreſſe vult Salyc. in l. cum indulgentia. col.
pen. C. eod. de ſent. paſſ. Iſern. in tit. de Vaſall. decrep. æ-
tatis, num. 2. verſic. idem ſi. Aldobr. in §. Maſculi. nume.
18. de curat. Afflic. in titul. quæ ſint regal. num. 5. Gabr.
Sarayna in addit. Ad Matheſ. ſing. 43. num. 8. Ant. Cor
ſett. de poteſt. regia, in 6. parte princip. num. 8. Ex Ca-
noniſtis Innoc. in d. cap. cum te. de re iudic. & ibi Abb.
num. 19. & Felyn. nu. 15. Boich nu. 10. Anchar. num. 5.
& Angelica in verſic. infamia, numer. 14. & conſulendo
Alexan. conſ. 114. libr. 4. & de communi, & iudicando
Pedem. deciſ. 101. num 2. & 3.
Ego puto ad duo aduertendum.
Primum eſt quod in primo membro concluſionis di
cunt iſti, quòd principes non recognoſcentes ſuperiorẽ
poſſunt indiſtincte ad famam reſtituere.
Hoc intelligo ſic, vt
92 Reſtituti ab iſtis principibus † inferioribus imperato
re non intelligantur habilitati ad iura ſpiritualia, ſicut re
ſtituti ab imperatore, per ea quæ dixi ſupra artic. 7. ver
ſic. ego puto. quicquid alij teneant, videlicet Angelica
in verſ. infamia, num. 15. & Tabie. in verſ. eod. nu. 8. poſt
Abb. in c. cum te.
93 Quia ratio quæ militat in imperatore, † non militat
in alijs principibus, vt ſcilicet poſsint diſpenſare in legi-
bus imperialibus extra eorum territorium, quod in im-
peratore nõ eſt abſurdum, per rationem ſupra dictam.

Secun-

Secundum eſt, quod, vt dicunt præalle. communiter,
94 principes qui recognoſcunt † ſuperiorem, vt ſunt feuda
tarij omnes, vel eccleſiæ, vel imperij, non poſſent ad fa-
mam reſtituere.

Hoc enim ita ſimpliciter receptum eſt impoſsibile,
95 quod procedere poſsit; Nam † neque Rex Franciæ, ne-
que Luſitaniæ, neque Angliæ, neque Neapolis, neque
vtriuſque Siciliæ, quæ omnia regna ſunt feuda eccleſiæ,
vt dixi in conſilio regio reddito pro Illuſtriſsimo, & Ex
cellentiſsimo Raynutio Principe Parmæ in cauſa Re-
gni Luſitaniæ, poſſent ſuos populos, ſeu aliquem ex illis
ad famam reſtituere; Item neque Excellentiſsimus Dux
Parmę, vel Vrbini, vel alicuius alterius ciuitatis hoc poſ-
ſent, quod tamen neque videtur iuri conſonum, neque
in huiuſmodi regnis, & prouincijs vſitatum; Dico igi-
tur quod & ſi ipſi ſuperiorem recognoſcunt, ex hoc
ſolo quia feudatarij ſunt, poſſunt nihilominus ad fa-
mam ſuos ſubditos reſtituere, quia immediate iſti ſubdi-
ti non eccleſiam vel imperium, ſed ipſos Reges, & prin
cipes ſupradictos recognoſcunt, ſuperioritas ergo iſta
non nocet, quando iſti feudatarij immediate exercent iu
ra regalia, & merum & mixtum imperium in ſuos ſub-
ditos, prout faciunt præallegati. In alijs igitur qui in re-
gimine ſuæ ciuitatis, vel terræ non poſſunt hæc regalia
exercere abſque conſenſu ſuperioris, habebit locũ com
munis concluſio præallegatorum.

Articulus X.

96 AD decimũ, An ſcilicet † quilibet populus, vel ciui-
tas poſsit ad famam reſtituere.

Diſtingue duos caſus;

97 Primus eſt, quando infamia † non de iure communi,
ſed de iure municipali per ſtatutum, vel conſuetudinem
illius populi, vel ciuitatis irrogata eſt.

Et conclude hoc caſu, quod populus ille met, vel ciui-
tas poteſt aduerſus hanc infamiam reſtituere, & gratiã
facere. Aret. in §. Senatus. num. 1. Inſtit. de iure natur. &
omnes alij quos cõgeram proxime in ſecundo caſu pro
communi opinione.

Ratio autem in promptu eſt, quia eius eſt reddere, &
98 reſtituere, cuius fuit auferre, † leg. eius eſt, ff. de reg. iur.
cum ſimil.

99 Secundus caſus eſt, † quando infamia de iure commu
ni irrogata eſt, & hoc caſu.

Videtur quod populus, vel ciuitas non poſsit ad famã
reſtituere, prout ſimpliciter tenuit Angel. in leg. 1. §. de
qua autem, ff. de poſtul. & videntur ſentire Barb. conſil.
42. libr. 3. & Alexand. conſil. 2. & 131. lib. 1. prout alle-
gantur.

In contrarium facit, quia (ſuppoſito quod populus
habeat iura regalia, prout ſupponi debet, vt articulus du
bitationem habeat,) non poteſt adduci ratio differen-
tiæ quare non idem populo, & ciuitatibus, quæ me-
rum & mixtum imperium habent, & rempublicam con
ſtituunt concedi debeat, ſi cæteris principibus concedi-
tur; vt dictum eſt in præcedenti articulo.

Pro concordia, communis diſtinctio, & reſolutio eſt
100 illa quæ affertur in præcedenti articulo, † videlicet, q
aut populus iſte ſuperiorem non recognoſcit, & reſti-
tuere poteſt, aut recognoſcit, & non poteſt. Bart. in dict.
l. 1. §. de qua re. ff. de poſtul. & in l. fin. num. 12. C. de ſen
tent. paſ. & idem in dicta l. infamem, in fi. de publ. iudic.
& idem ibi Alex. in addi. cum concord. Paul. de Caſtr. in
l. 1. num. 2. C. de his qui veniam ætat. Bal. in l. cum mu-
lier. num. 8. ff. ſolut. matr. & in l. 6. num. fin. C. de ſenten.
paſſ. Alexand. in l. acta. §. de amplianda. num. 4. ff. de re
iud. Aret. in §. ſeruus. num. 1. Inſt. de iure natu. Aldobr.
in §. cum autem. Inſt. quibus modis ius pat. poteſt. ſolui.
& in §. maſculi. nu. 18. de curat. Boniſac. de Vita. in ſua
praxi, in tit. de relax. carc. q. 6. Fulgoſ. in l. 1. §. vt initio.
numer. 7. ff. de poſtul. Barbat. in clement. ne Romani.
§. initium, numer. 8. de electionibus, & de communi
Alexand. in conſ. 124. in princ. lib. 2. & Turzan. comm.
opin. 18.

Circa hanc communem diſtinctionem aduerte in pri
mis ad ea quæ dixi circa eandem diſtinctionem in præ-
cedenti articulo, quia per omnia puto idem tenendum
in hac.

Præterea aduerte in ſpecie circa ſecundum membrum
101 huius diſtinctionis, † quòd populus, vel ciuitas licet ſu-
periorem recognoſcant, poterunt nihilominus ad ho-
nores, & dignitates illius municipij reſtituere, licet ad
alias non poſsint. Felyn. in dict. cap. cum te. num. 14. qui
allegat etiam Bald. in l. generalis. C. de ſen. paſſ. vbi ſub
verſic. breuiter &c. hoc dicit, & ita tenet Petr. Gril. tract.
de relax. carcer. tit. de benef. principis. q. 6.

Et ita de facto, & conſuetudine ſeruari teſtatur. Zaſ.
in l. acta. §. de amplianda. nu. 6. de re iudic. vt ſcilicet re
ſtitutus hoc pacto ſit habilitatus ad honores, & digni-
tates quatenus ſe extendit illud territorium, alias non,
quæ nota etiam ad corroborationem eorum quæ dixi
in præcedent. artic.

Prædictas omnes concluſiones affirmatiuas in quibus
concluſum eſt poſſe ad famam reſtituere Papam, vel
Imperatorem &c.

102 Amplia vt procedat, † etiam ſi principes iſti hoc ex-
preſsè non dixerint, ſed tantum ad ordines reſtituerint,
quos habere non poſſunt niſi ij qui ad famam reſtituti
ſunt, nam ſic intelliguntur etiam ad famam in conſequen-
tiam reſtituti. Alber. in l. 1. §. de qua autem. num. 5. ff. de
poſtulan.

103 Sed intellige hoc dummodo princeps † ex certa ſcien
tia hoc fecerit, id eſt quod ſciuerit illum promouendum
infamia notatum eſſe. per rationem eiuſdem met Alber.

Prædictas autem concluſiones omnes negatiuas, in
quibus concluſum eſt non poſſe principem aliquem ad
famam reſtituere.

104 Limita, vt procedat, quando principaliter † eſt facien
da reſtitutio iſta, ſed ſi incidenter, & in conſequentiam,
ſecus, quia tunc poſſunt etiam ij qui aliàs non poſſunt.
Ita Iac. Rau. & poſt eum Alb. in l. 1. §. de qua autẽ. ff. de
poſtulan. & ibi Illuſtriſsimus Cardin. Albanus, Ioan.
Crot. in repet. l. Gallus, §. & quid ſi tantum. num. 138.
ff. de lib. & poſth. & in l. 1. §. hoc autem edicto. num. 3.
ff. de oper. noui nunc. Gondiſla. Villad. auditor Rotæ
in tract de lega. q. 14. num. 66. ex quo etiam habes exẽ-
plum. & Canoniſtæ in dicto ca. cum te. de re iudic. Abb.
num. 15. in fine. Felyn. num. 12. & Dec. in dicto ca. at ſi
clerici. §. de adulterijs, nu. 143. cum concord. & ibidem
Abb. num.

Et exemplũ deſumitur ex dicto Abb. in d. ca. cum te,
105 nu. 15. videlicet, quod ſi epiſcopus abſoluat † clericum
a crimine adulterij per quod factus fuerat infamis, in
conſequẽtiam dicitur etiam infamia ſublata, vt etiam di-
cit Dec. dicto §. de adulterii. num. 143. 144.

106 Et pro hac limitatione facit, quia multa † conceduntur
tur in conſequentiam, quæ principaliter non concede-
rentur. l. quoties. C. de iudic, cum ſimil.

107 Aliud exemplum † ponit Bald. in l. generalis, in fin.
C. de ſenten. paſſ. & Paul. de Caſtr. in dict. l. 1. §. ait præ-
tor. num. 3. ff. de poſtul. videlicet quoniam principalis re
ſtitutio eſt iuſtitiæ, & in conſequentiam trahit ad ſe etiã
reſtitutionem famæ, hoc enim caſu a minoribus etiam
poteſtatibus fieri poteſt hæc gratis, a quibus alias regu
lariter fieri non poteſt.

108 Et pone quod minor fuerit damnatus ex famoſo cri
mine, deinde reſtituatur in integrum a prætore aduer-
ſus

ſus huiuſmodi ſententiam, nam ad famam quoque reſtitutus dicitur inconſequentiam, licet prætor non poſsit ad eam principaliter reſtituere. & idem in terminis ſequitur pro ſing. Matth. ſing. 62.

Et Saray. ibi ad finem ſequitur cum alio etiam exemplo.

109 Limita ſecundo generaliter,† vt ſaltem poſsit iſte inferior, princeps, vel populus, vel ciuitas ſtatuere, quòd in tali caſu nõ poſsit obijci exceptio infamiæ, hoc enim poterit fieri ab ijs qui non poſſunt ad famam reſtituere. Ang. conſil. 316. num. 6.

110 Formam autem, & practicam huius † reſtitutionis ponit Specul. in tit. de ſent. §. vt autem. nu. 32. videlicet.

Quoniam hactenus nouimus plenè fidem tuam, nec non vitam & famam integram extitiſſe, per talem ſententiam contra te latam, volumus de infamia te notari. Et ſi qua irrogata fuerit, ex officio noſtro eam abolemus totaliter. Et pro hoc facit dict. capit. cum te, de re iudic.

SVMMARIVM.

1 *Reſtituimus, hoc verbum quid concedere dicatur abſque verba in integrum, & num. 3.*
2 *In integrum, hoc verbum, plenariam reſtitutionem importat.*
4 *Reintegramus, hoc verbum an reſtitutionem importet?*
5 *Quid ſi reſtitutio facta fuit ad ea omnia, quæ occaſione huius criminis amiſſa fuerunt?*
6 *Indulgemus verbum quid importet in hac materia? & 7.*
8 *Gratiam facimus hoc verbum, an ſimplicem indulgentiam, an verò plenariam importet.*
9 *Condemnatus ſi fuit gratiatus, dum erat in patibulo, recuperat etiam feudum.*
10 *Quid ſi dictum fuerit plenam gratiam facimus?*
11 *Reſtituimus, & indulgemus hæc verba, quid importent? &*
Reſtituimus, & gratiam facimus, & ex indulgentia reſtituimus.
11 *In beneficijs latiſſima interpretatio facienda eſt.*
12 *Verbum, quod poteſt importare tam ſimplicem indulgentiam, quam inſtitutionem, in dubio ad reſtitutionem refertur.*
13 *Verba in dubio interpretari debent, vt plenariam reſtitutionem ſignificent.*
14 *Declaratio c. 1. de poſt. prælat. lib. 6.*
15 *Indulgeo, & reſtituo hæc verba non ſunt contraria, ſed diuerſa.*
16 *Bannum, ſiue condemnationem cancellamus, ſiue rebannimus, hæc verba quid importent?*
17 *à Banno N. extrahatur, an hæc verba ſignificent reſtitutionem?*
18 *& quid ſi ſententia non cancellet ipſum bannum, ſed cancellandum mandet?*
19 *Et an procedat etiam quoad bona alienata?*
20 *Et an procedat in rebannitas, quod vigore ſtatutorum fit, videlicet de his, qui occidunt bannitas.*
21 *Et quid ſi eſſet in contrarium vſus ipſius principis.*
22 *Et quid ſi cancellatio banni proueniret non ex mera gratia ipſius principis, ſed ex ſolutione banni.*
23 *Et quid in crimine falſi? vel læſæ maieſtatis?*
24 *Rebelles, & patriæ proditores non reſtituuntur in integrum.*
25 *Reſtitutio generaliter facta non porrigitur ad huiuſmodi crimina atrociſsima, quando princeps illa ignorauit.*
Et quid ſi dubium eſt, an princeps ſciuerit, vel ignorauerit crimina iſta?
26 *Cancellatio banni, an ad reſtitutionem famæ extendatur?*
27 *Caſſo, & cancellato inſtrumento debiti, omnis obligatio, & effectus ex ea proficiſcens ſublatus eſt.*
28 *Et an procedat quoad bona, quæ fiſco non incorporata fuerunt, ſed parti læſæ applicata.*
29 *Et an ad bona alienata, etiam vbi alias traheretur.*
30 *Et an quando fieret cancellatio banni ob iniquitatem ſententiæ.*
31 *Quid ſi per huiuſmodi bannum non eſſent amiſſa bona, ſed in ſuſpenſo eſſent?*
32 *Quid ſi eſſet bannitus quis ob non ſolutionem debiti.*
33 *Quid ſi eſſet adiectum verbum libere, vel aliud verbum prægnans.*
34 *An reſtitutio hæc in integrum dicatur conceſſa per mandatum principis de aperienda carceres propter nouã aliquam publicamque lætitiam?*
35 *Cruci qui condonantur in die Veneris ſancti, an dicantur reſtituti in integrum ex hoc capite.*
36 *Bannito ſi ſit dictum, quòd valeat potiri omnibus honoribus & priuilegijs & cum reſtit. hæc conceſſa dicatur.*
37 *Promotus a principe ad dignitates de facto, an dicatur reſtitutus.*

QVAESTIO. XCIII.

De verbis, & clauſulis, quibus intelligitur conceſſa reſtitutio in integrum, & quibus ſimplex indulgentia.

De perſonis, a quibus hæc reſtitutio in integ. concedi poteſt, cognito: De verbis, & clauſulis, quibus concedi ſolet, & in dubio conceſſa intelligitur, ex ordine diſpiciendum eſt.

Et diligenter aduertendum, quia ſæpenumero non reſtitutio in integrum, ſed ſimplex indulgentia dicitur conceſſa, & ſic non repoſitio in priſtinum facta eſt, ſed pœna duntaxat remiſſa. Hincque effectus varij exoriuntur, vt apparebit ex quæſtione ſequenti, quæ de effectu intelligentiæ tractabit, & ex alijs ſubſequẽtibus, quæ de effectibus multo maioribus reſtitutionis in integrum diffusè different. Hiſce autem articulis præſens quæſtio explicari poteſt.

Primo, Quid conceſſum dicatur per hæc verba reſtituimus, abſque verbo in integrum?

Secundo, Quid per hæc verba indulgemus, & per hæc gratiam facimus.

Tertio. Quid per hæc ſimul iuncta reſtituimus, & indulgemus, ſiue ex indulgentia reſtituimus, ſiue reſtituimus, & gratiam facimus.

Quarto, Quid per hæc verba, cancellamus bannum, ſeu condemnationem, ſiue rebannimus.

Quinto, Quid per mandatum ex nouo, & improuiſa lætitia factum, videlicet aperiantur carceres, ſiue excarcerentur, & dimittantur, & alia ſimilia, Miſcellanea.

Articulus I.

1 AD primum, Quid ſ. † conceſſum dicatur per verbum reſtituimus, abſque verbo in integrum, vel

per

Digitized by Google

per verbum integramus, abſque verbo reſtituimus?

2 Dubium profecto nullum adeſt, † quando princeps dixit in integrum reſtituimus, quin tūc plenaria reſtitutio conceſſa ſit, l. 1. vbi omnes, C. de ſent. paſſ.

3 Sed in dubium reuocari poteſt, an plenaria † reſtitutio, & repoſitio in priſtinum ſtatum ſit conceſſa per hoc verbum ſimplex reſtituimus, abſque verbo in integrum?

Et dubitationem facit, quia Io. Fab. vir eximiæ ſcientiæ, & praxis clare voluit, quòd non eſſet idem vtrumque dicere, vt per eum in §. 1. inſt. quib. mod. ius pat. pot. ſol. & hoc per l. ſi pater, C. de ſent. paſsis.

Sed breuiter in contrarium eſt communis concluſio; gloſſ. in l. 1. §. pen. in verbo eximi, ff. de poſtul. Andr. de Iſern. in cap. 1. num. 2. in titulo de vaſall. decrepit. ætatis, & Aldobrand. in titulo quibus mod. ius patriæ poteſtat. ſolu. §. 1. num. 45.

Et ita teneas, prout tenui & plenius declaraui ſup. in 1. par. q. 1. art. 3. & pro hoc vide text. clarum in l. videamus, §. in fauiana, ff. de vſu. & in propoſito huius reſtitutionis in l. 1. C. de ſent. paſſ. &c.

Ad contrarium de d. l. ſi pater reſponſio eſt facilius, vt per Aldobr. d. §. 1. num. 43.

4 Item è contra dubitari poteſt; † ſi dictum fuerit reintegramus, & non fuerit dictum, reſtituimus, & ſic potius verbum integro, quàm verbum reſtituo fuit ſignificatū, & expreſſum?

Et dic breuiter, quod reſtitutionem plenariam importat; Alexand. conſil. 85. num. 3. lib. 7. Quia idem eſt integrare, quod in integ. reſtituere, vt dixi d. quæſt. 1. artic. 1. 2. & 3.

5 Et quid ſi reſtitutio facta eſt † ad ea omnia, quæ occaſione criminis amiſſa fuerunt.

Dic, quod plenaria reſtitutio abſque dubio conceſſa intelligitur, vt dicit illuſtriſsimus Card. Alban. in l. non ſolum, §. idem ait, in fine, ff. de procurat. in fine, cum cōcord. per eum, & de communi.

Articulus II.

6 AD ſecundum, Quid † ſcilicet conceſſum intelligatur per verbum indulgemus, & per verbum gratiam facimus.

7 Quoad verbum indulgemus, † breuiter dic quod non reſtitutionem plenariam, ſed ſimplicem indulgentiam, ſeu pœnæ remiſsionem per hoc verbum princeps dicitur conceſsiſſe, l. indulgentiam, C. de ſent. paſs. cum ſim. & in ſpecie Bonif. Vita. in ſua praxi, tit. de benef. & indulg. princip.

8 Quo verò ad verbum † gratiā facimus, dubitabile eſt.

Videtur enim, quod reſtitutionem plenariam ſignificent hæc verba.

Primò, per l. 1. §. fin. ff. de quæſt.

Secundo, per id quod notant Bal. & Affl. in c. 1. verſ. non venerit, num. 2. tit. hic finitur lex Federici, dum di-
9 cunt, quod ſi quis dum fuerit in patibulo † gratiatus fuerit, recuperat etiam feudum, quod quidem non recuperaret is qui ſimplicem indulgentiam conſecutus eſſet.

Tertiò, quia ita firmiter tenere videntur doct. communiter, Alc. in d. l. Gallus. §. & quid ſi tantum, nu. 130. ff. de liber. & poſt. qui allegat Bar. hoc tenentem in l. fin. C. de ſent. paſſ. qui etiam a Boſsio, & alijs allegandis allegatur ad hoc. & idem in terminis tenet Pet. Gril. de rela. carcer. titulo de benefic. princip. in 2. quæſtione, & videtur etiam velle Bart. d. l. 1. §. fin. ff. de quæſt.

In contrarium eſt alia doctorum opi. magis communis, quam tenent Salyc. in d. l. fin. contra Bart. ibi, & Felyn. in cap. inter quatuor, num. 9. ad fi. de maio. & obed. Caſſ. ſuper conſuet. Burgun. in rubr. des iuſtices, nu. 144. car, mihi 58. Boſſ. in d. tit. de remed. ex ſola clem. princ. & Marſil. ſing. 246. Barb. in d. c. eam te, num. 33. de reſcrip. & dicit ſe ita conſuluiſſe in caſu cuiuſdam banniti, qui fuerat receptus in gratiam principis, Angelica in verbo gratia, num. 1. vbi late. Rol. a Valle conſ. 41. numer. 29. lib. 4. cum concor. Menoch. conſ. 103. in 2. dubio, numer. 18. & ſeq.

Et pro hac communi ſententia facit, quia verbum indulgere eſt pene gratiam facere, vt ſup. dictum fuit.

Item facit l. tutor, C. de ſent. paſſ. vbi quod prius vocauerat indulgentiam imperator, mox vocat gratiam. & hoc videtur verius, & ex communi vſu loquendi etiā hoc paſsim recipitur, vt verbum facere gratiam delicti, ſit pœnam duntaxat indulgere, non deliquentem in integ. per omnia reſtituere.

10 Qua retenta, limita, † niſi eſſet dictum plenam gratiam facimus, tunc enim plenariam reſtitutionem eſſe conceſſam, non ſimplicem indulgentiam, vult Fel. in d. c. inter quatuor, num. 6. in fi. poſt Salyc. præall. l. fi. & Bal. in tit. de pace Conſtant. in ver. de plenitudine gratiæ noſtræ, & Card. in d. c. quia, de elect. Caſſan. vbi ſup. num. 146. poſt Iaſ. in l. poſthumo, col. fin. C. de bonor. poſſeſ. contra tabu. & in l. ſi tibi decem, §. quædam, num. 5. ff. de pact. & alios per eum, quibus adde Marſil. d. ſing. 242. & Rol. d. conſil. 45. num. 29. & Pariſ. conſil. 1. num. 37. libro 4.

Articulus. III.

11 AD tertium, Quid ſcilicet † conceſſum intelligatur per hæc verba reſtituimus, & indulgemus, ſiue ex indulgentia reſtituimus, ſiue reſtituimus, & gratiam facimus?

Videtur quod in dubio indulgentia ſimplex conceſſa dicatur: per text. fortem in ca. 1. de poſt. præla. lib. 6. vbi verba illa, reſtituendo indulgeo. & illa indulgendo reſtituo, pro indulgentia ſimplici ponuntur.

Sed contrarium concludunt doct. communiter. Ang. in l. fin. col. 2. verſic. ſi autem dixit, C. de ſent. paſſ. poſt Bart. ibi Aldobr. inſtit. quib. mod. ius patr. poteſt. ſol. §. 1. num. 46. Pet. Grill. de relaxa. carcerar. in tit. de benef. princ. quæſt. 1. num. 4. Boniſac. de Vital. in ſua praxi. in titulo de benef. & indulg. princip.

Per l. ſi quando, ff. de leg. 1.

11 Secundo, quia in beneficijs latiſsima † interpretatio facienda eſt. l. fin. vbi Bart. ff. de conſtit. princip.

12 Tertio, quia quando verbum † aliquod poteſt importare vtrumque, ideſt tam ſimplicem indulgentiam, quā reſtitutionem in integ. ad reſtitutionem trahitur, nō ad indulgentiam ſimplicem, vt poſt Bart. in l. 1. §. ſi quis vltro, ff. de quæſt. per illum text. & ibi Hipp. de Mar. Aldob. in §. 1. præall. num. 47.

Confirmaturque fortiter hæc ratio iudicio meo, per communem concluſionem, quæ habet, quod verba in
13 dubio debent interpretari, † vt ſignificent plenariam reſtitutionem, Bar. in d. l. fin. C. de ſent. paſſ. & in l. 1. §. quis vltro, ff. de quæſt. Alexand. conſil. 95. num. 3. lib. 7. Port. Inſtit. de ca. dimin. num. 37. Ruyn. conſil. 86. nu. 6. verſ. præterea dico, lib. 5. per d. §. ſi quis vltro. & ibi gloſſa, & per l. 1. in fi. C. de ſent. paſſ. & per l. filio, ff. de lib. & poſt hum. Et ita tenendum eſt omnino.

14 Ad contrarium ſupra eſt clare reſponſum, † Poteſt autem ſatisfieri ſic, quod ibi non dicitur, quod ſupra præſupponitur, videlicet quòd verba illa, poſtulo eligendo, ſiue illa, eligo poſtulando, reſoluantur in ſenſum minus plenum, & efficacem. ideſt poſtulo, ſed dicitur quod huiuſmodi ſtipulatio eſt nulla, quia hæc verba tanquam contraria implicant ſimul & ſemel duas contrarias petitiones, vnde in nihilum reſoluitur. Hic autem ſecus,
15 quia verbum indulgeo, & verbum reſtituo, non ſunt

contra-

contraria,ſed diuerſa,ſicut duæ ſpecies eiuſdem generis:
Igitur uel accipiamus,verba indulgeo in genere,& tũc a
verbo reſtituo determinabitur, & copula &,pro ideſt,
videtur poſita inter ſpeciem,& genus,vt in rubric. C. de
ſeruit.& aqua,& illud Euang.Matt.ca. ..Dicite diſcipu
lis & Petro,& declaraui in tractat.compend.ſubſtitut.in
prælud.quæſtio.1.

Et facit optime,quod dicunt Soc.Claud.de Seyſ. Ga
liaul.& alij in l.Centurio,ff.de vul.& & pu.dum diſputãt
de compendioſa facta per verba duplicia, videlicet dire
cta & communia ſimul, & dicunt, quòd quando verbũ
cõe eſt iũctũ verbo omnino directo, & quod obliquari
non poteſt,uidelicet, ſubſtituo Titium hæredem meũ,
tunc verbum commune determinatur a verbo directo,
& intelligitur ſubſtitutio de directa tantum.Si vero ac-
cipiamus verbũ indulgeo in ſpecie,& tũc cum minus ſit
indulgere in ſpecie,quam reſtituere in integrum, nõ au
feretur potentia ſignificationis ipſi verbo reſtituo, per
verbũ & indulgeo,ſed illa erit ſignificatio, ex gratia in
integrum reſtituo, quia verbum indulgere, & gratiam
facere,vt ſupra dixi in hac materiæ idem ſignificant,per
l.tutor,C. de ſent.paſſ.

Articulus IIII.

16 AD Quartum, Quid ſit † conceſſum dicatur per hæc
verba,bannum,ſeu condemnationem cancellamus
ſiue rebannimus?

Videtur quod ſimplex indulgentia conceſſa ſit.

Primo,quia idem videtur importare cãcellatio banni,
quod remiſſio pœnæ, quia bannum in pœnam delicti
datur &c.

Secundum,quia(vt inquit Bald.in l.ſi ademptis, C.de
ſent.paſſis)diuerſa ſunt capita exilij,& amiſſionis, & cõ
fiſcationis bonorum.

Tertiò quia doctores quam plures ita communiter
tenent. Bal.in d.l.ſi ademptis,C.de ſentent.paſſ. ponens
exemplum,quando princeps fecit edictum, vt quicunq;
exiuerit in exercitum contra infideles ſit rebannitus; I-
dem Alb.l.fin.n.10.in fi.C.eo.Salyc.ibi,prout refert, &
ſequitur Boſſ.in tit.de remed.ex ſola clemẽtia principis,
in prin.nu.2.Idem ſenſit Aret.inter conſilia Zilet.conſ.
70.nu.59 & Bal.in l.quid ergo; §.pœna grauior,in repe.
num.14.ff.de infam.Felyn.in ca. vergentis, in 2.notab.
de hæret.Bero.conſ.76.nu.107. iuncto num.103,lib.1.

In contrarium eſt alia magis communis opinio, quã
tenent Iaco.But.& Bal.in d.l.ſi.C.de ſen.paſſ.& ibi Bar.
num.11.Idem Bald.in l.non ſolum, §.fin.nu.4.ff.de pro
cur.& in l.ſi qua pœna,in fin.ff.de his qui ſunt ſui, vel a-
lien. iuris,& ibi Fulg.Bald.in l.beneficium,in ſecunda le
ct.de conſt.princ.& ibi Iaſ.num.16.Bald.in l. emancipa
tione,num. 4. C. de fide inſtrumen.& idem Bald.plene
in conſ.145.num.3.libro 2.Bartol.in l.1.§. ſi quis vltro,
ff.de quæſtion.Portius in inſti.quibus mod. ius pat. pot.
ſol.in princ.nu.17. & Miſing.in §.cum autem,nu.14.in
fine.eod.ti.Neil.in tract.de Bannitis,in prima parte,ter
tij temporis,nu.4.Felyn.in cap.inter quatuor,in fine,de
mai.& obed.Caſſan.ſuper conſuetud.Burgund.in rubr.
de ruſtices,numero 246.Paul.Grilland.in titulo de rela-
xa.carcer.q.3.& tit.de beneſ.in princ.Angelica in uerbo
gratia,num.1.in fine.Boſſ.in ti.de remed.ex ſol.clemen.
principis,& conſuluerunt Alexand.conſ.112.lib.2.Bal.
d.conſi.145.num.3.lib.2.Riminald.ſenior conſ.68. per
totum,libro primo,Gozad. conſ. 93.nu.9.Angel. Aret.
inter conſilia criminal Ziletti,conſ.71.num.9.& 10.iun
cto num.47.48, & 49. & de communi appareat tum ex
calculo prallegatorum,tum ex atteſtatione Boſsij in d.
tit.de remed.ex clem.princip.

Et probatur hæc opinio ſecundum Bart.in d. l.§.fin.
ff.de quæſtion.iuncta l.fruſtra,& ibi gl.C.de ſent.paſsis.

Licet ad hunc tex.reſponderi poſsit,quod ibi cancel-
latio banni fiebat propter iniquitatem ſententiæ, non
ſimpliciter ex gratia.

Ab hac tamen communi opinione nullatenus diſce-
dendum puto,tum quia magis communis eſt, tum quia
æquior eſt; & magis congruit regulæ l.beneficium,ff.de
conſtit.princ.

Ad contraria reſp.ex infraſcriptis limit.Qua retenta.
Amplia pluribus modis.

17 Et primo, † vt procedat etiam ſi dictum fuerit per
principem, quod talis a banno extrahatur, nam per
hoc etiam dicitur plenaria reſtitutio conceſſa.ita late fir
mat Grammat.ſuper conſtit.regni,libr.2.titul.2.de his
qui fideiuſſ.dare non poſſunt,num.22.& ſeqq. limitant
niſi aliquid fiſco confiſcatum fuerit, & idem clare vult
Affl.ſuper eiſdem conſt.regni,lib.2.rubr. 10. num. 43.
quod eſt notandum.

18 Amplia ſecundo,vt procedat † non ſolum ſi ſenten-
tia dicit bannitum exinde pro cancellato haberi, ſed e-
tiam ſi cancellandum mandet,Bald. ſing. conſ. 145.nu.
4.lib.2.

19 Amplia tertio,† vt procedat etiam quo ad bona alie-
nata,quando tamen adeſt illa clauſula,& quod nihil de
tali bãno poſsit obijci. Rim.ſen.conſ.68.poſt medium,
& in ſpecie ſub nu.21.verſ.2. lib.1.

20 Amplia quarto notabiliſsime,† ut procedat etiã in re
bannitione,quæ fit vigore ſtatutorum rebannientiũ oc-
cidentes bannitos.nam ſic rebanniti dicuntur reſtitui in
integrum plenarie.Ita ſingul.Ruyn.in conſ.l.153.num.
1.lib.5.quod nota,quia frequentiſsimum eſt.

21 Limitatur autem † e contra pluribus alijs modis.

Et primo,vt non procedat,quando eſſet in contrariũ
vſus ipſius principis, qui ſcilicet ſoleret per verbum can
cellationis banni intelligere de ſimplici indulgentia, nõ
autem de plenaria reſtitutione,Boſſ.in tit.de rem.ex ſol.
clem.princ.in princ.nu.7.

22 Limitatur † ſecundo, vt procedat quando cancella-
tio banni proueniret ex mera gratia principis, & ex li-
beralitate eius,ſecus vero ſi ex ſolutione banni in totum
vel in partem facta,tunc enim indulgentiam ſimplicem
importaret. Bald.in d. l. quid ergo, §. pœna grauior,in
repet.num. 14.ff.de his qui not.infa.Alex.con. 12.lib.2.
& Illuſtriſs.Card.Albanus in l.non ſolum,§.item ait,ff.
de procur.num.1.

23 Limitatur tertio,vt non procedat † quo ad crimen fal
ſi,vel læſæ maieſtatis,nam ſub generali cancellatione bã
ni non veniunt hæc delicta,ſicut venirent per reſtitutio
nem in integrum expreſſe conceſſam.Rom.in d.l.de pu
pillo,§.ſi pluribus, ff.de op.no. nunc.

Quinimmo Virid.de poteſt eccleſ.& ſæcul.lib.1.cap.
24 189.num.1.ſimpliciter dicit,quod rebelles † & prodito
res patriæ,vel principis non reſtituuntur in integrũ. per
can.votum,22.q.1.& ca.euidentia,& c.manifeſta.2. q.1.

Sed contrarium tenet Alex.in d.l.de pupillo,§. ſi plu
ribus,num.8.dummodo tamen inquit,princeps ex certa
ſcientia hoc faciat,quam in dubio præſumi,inquit,ſecun
dum Bart. ibi.

Ego puto, quod ſub generali reſt. in int. alicuius rei,
non veniat hoc delictum, quando princeps illud igno-
25 rat,† quia veriſimile eſt,quod ſi ſciret illum quandoque
attentaſſe crimen læſæ maieſtatis illum non reſtitueret,
neque ad patriã reuocaret;& in hoc bene loquitur pri-
ma opinio,& concord. & Alexan. & puto verum, & ſic
procedent adducta per d.authorem in tract.de pot. ec-
cle.& ſæcul.

Si vero ſpecialiter ex certa ſcientia princeps hoc vult
facere,non eſt diſputandum de potentia,& liberalitate,
& humanitate eius;& ſic procedet opinio Alex. abſque
difficultate.

Si verò

Digitized by Google

Si vero dubium ſit, an princeps ex certa ſcientia hoc fecerit, in dubio putarē ſentētiam Alexan. eſſe periculoſam, & ideo ſecurior cautela erit, ſi ad omnem ſcrupulū remouēdum in literis principis fiat apponi clauſula motu proprio, & ex certa ſcientia, ad hoc vt operetur cancellationem etiam criminis læſæ maieſtatis, ſecundum Cag. in l. ea ſola, num. fin. de reg. iur. poſt Cur. iun. in l. 5. §. procurator, ff. quod quiſque iuris.

26 Limitatur quarto, † vt non procedat quo ad famam, nam licet reſtitutio in integ. ad eam quoque regulariter extendatur, tamen cancellatio banni ad illam ſe non extendit, ſecundum Bal. in d. l. ſi ademptis, & expreſsius in l. fin. C. de fid. inſtr. & idem vult Alber. in l. 1. §. de qua autem. num. 6. ff. de poſtul.

Inquit enim cancellationem banni potius eſſe remiſſionem pœnæ, quam repoſitionem in priſtino ſtatu.

Præterea, inquit, aut cancellatio banni fit ex iuſtitia, & non ſumus in terminis.

Aut fit ex mera, & abſoluta gratia, & humanitate principis, & tunc, inquit, magis detegit delictum.

Contrariū mihi videtur verius, & æquius, quia caſſo
27 inſtrumento † debiti omnis obligatio, & effectus ex eo proficiſcens ſublatus eſt, & plena liberatio contingit, l. Labeo, §. & ideo, ff. de pact.

Præterea bannum fuit cauſa infamiæ, ergo illo ſublato, effectus quoq. tolli debet. & per hæc reperio, quod ita vult Bald. ſibi contrarius in l. cum mulier, num. 3. verſic. ad tertium, ff. ſolut. matrimon. & hoc puto verius, & æquius.

Et ad rationes Baldi pro prima opinione reſp. ſic.

Ad primam, quod de hoc agimus, quod ipſe pro conſtanti præſupponit.

Ad ſecundum, quod illa ſtante nulla reſt. in integ. ad famam reſtitueret, quod eſt falſum.

28 Limitatur † quinto, vt procedat quoad bona, quæ fiſco deuoluta ſunt, & illi applicanda fuerunt; non autem, quæ parti læſæ, videlicet, ſi furi condemnato ad furcas, & ad reſtitutionem bonorum fiat gratia, & cancelletur eius condemnatio, non tamen intelligitur ita reſtitutus, vt non teneatur reddere ipſi domino bona, quæ abſtulit. Ang. Aret. inter conſilia crim. Ziletti conſil. 71. num. 47. & ſeq. lib. 1.

29 Limitatur † ſexto, vt nō trahatur hæc reſtitutio ſic interpretata ad bona alienata, etiam vbi alias reſtitutio ſpecialiter conceſſa traheretur; Menoch. conſ. 103. num. 37. quod eſt notandum.

Retenta autem prima opinione in concluſione principali, ſi cui magis placeret, limita eam tripliciter.

30 Primò, vt non procedat, quando † cancellatio banni, vel condemnationis fieret ob iniquitatem ſententiæ, quia tunc abſque dubio hæc cancellatio plenariæ reſtitutioni per omnia æquipararetur. ita ſing. Bald. in l. generalis, in fin. C. de ſent. paſſ. & ſequitur Io. de Anania in c. vergentis, col. 2. verſ. ex prædictis, de Iudæis.

Et probatur per text. expreſſum, qui in his terminis verè loquitur in l. 1. §. fi. ff. de quæſt.

31 Secundò limita, † niſi per huiuſmodi bannum non eſſent amiſſa bona, & reliqua, quę per reſtitutionē in integrū recuperari ſolēt, ſed amittenda eſſent, & interim eſſent in ſuſpenſo, videlicet, ſi ſtet ſtatutum, quòd quis
32 donec non ſoluerit † tantum, intelligatur bannitus. nam tunc cancellato banno bona dicuntur recuperata, id eſt dicitur extincta obligatio ſoluendi illa, Bal. in l. ſi ademptis, C. de ſent. paſſ. quod nota.

33 Tertio limita, † niſi adiectum eſſet verbum libere, vel aliud verbum prægnans, Felyn. in c. inter quatuor, num. 5. de maior. & obed. & Bald. conſil. 145. numer. 3. verſ. & maxime, lib. 2.

Articulus V.

34 AD quintum: Quid ſcilicet † dicatur conceſſum per mandatum principis, quòd aperiantur carceres, put in noua aliqua lętitia fieri ſolet, & alia Miſcellanea.

Quo ad primum dubium non reperio aliquem tangentem.

Sed breuiter puto, quod ſimplex tantum indulgentia dicatur conceſſa, id eſt, remiſsio pœnæ.

35 Sicut accidit ſimpliciter in iis, qui † cruci condonantur in die ſacroſanctæ paſsionis D. noſtri Ieſu Chriſti, nam indulgentiam tantum non reſtitutionem in integrum conceſſam arbitror. Quia pœnam tantum remittere eſt intentio ipſius principis, ad exemplum dimiſsionis illius, quæ de vno delinquente fiebat populo Hebreo in tali die, vt in Euangelio paſsionis legitur.

36 Item dubitatur, † quid ſi princeps dixit, quod talis bannitus valeat potiri omnibus priuilegiis, prærogatiuis, honoribus, indultis, dignitatibus, & aliis quibus potiretur, ſi non eſſet bannitus; An per hoc dicatur reſtitutus in integrum.

Et quod non tenet, D. Franc. Burſat. conſil. 54. per totum, & in ſpecie iuncto principio, vbi ponit hunc caſum num. 10.

37 Limitando tamen † niſi dictum eſſet, quod de condemnatione illius nihil poſsit obiici, vel opponi, & certe propter authoritatem huius excellētiſsimi doctoris, cum hoc pertranſeo, iuxta tamen ea, quæ dicam infra quæſt. 9. artic.

38 Item dubitatur, † ſi princeps promoueat facto ipſo aliquem infamem ad dignitates, & honores, an dicatur propterea illum in integrum reſtituere ad famam. Et quod ſic, Ioan. de Anan. in cap. fin. col. penult. verſic. ex quo colligit, de ſciſmatic. Dixi ſupra quæſt. præcedent.

S V M M A R I V M.

1 *Indulgentia ſimplex quid operetur, quando princeps ſpecialiter expreſſit quid indulgeret.*
2 *Reſtitutum tantum intelligitur, quantum expreſſum fuit.*
3 *Indulgentia ſimplex quid operetur, quando princeps nihil expreſſit. & in primis, an patriæ recuperationem?*
4 *An pœna corporalis remiſsionem?*
5 *Indulgentia tunc proprie dicitur, quando pœna remittitur.*
7 *Indulgentia ſimplex an importet patriæ poteſtatis recuperationem?*
8 *Quid in patria poteſtate paſsiua, & exemplum.*
9 *Quid in patria poteſtate actiua.*
10 *Et quid ſi ad bona quoque reſtitutus ſit?*
11 *Bonorum appellatione venit patria poteſtas.*
12 *Dominus cui pœna indulta eſt per indulgentiam ſimplicem, an recuperet poteſtatem priuatam.*
13 *Serui, & mancipia per confiſcationem bonorum fiſco acquiruntur.*
14 *Indulgentia ſimplex ad bona non extenditur regulariter.*
15 *Fama & honor proprius cunctis bonis & rebus anteponi debent.*
16 *Indulgentia ſimplex an ſe extendat ad recuperationem bonorum amiſſorum.*
Inter indulgentiam, & reſtitutionem differentiam eſſe quò ad famam, non quò ad bona dicebat Alb.
17 *Condemnato, & ad furcas ducto, ſi fiat gratia, non extenditur ad bona tertio applicata, quia.*

Gratia

Gra'ia nunquam intelligetur facta cum præiudicio ter tij.

18 *Declaratio l.fin.§.fin.C.de ſent. paſſ.*

19 *Et an procedant prædicta etiam ſi indulgentia ſit generalis.*

20 *Et an ſi indulgentia conceſſa ſit communis.*

21 *Et procedat non ſolum ſi indulgētia concedatur a principe viuo, ſed etiam ſi a lege.*

22 *Hæreticus an recuperet bona quādo lex indulget e pœnam delicti.*

22 *Indulgentia ſimplex an ſaltem ſe extendat ad recuperationem alimentorum?*

23 *Et an procedant prædicta, quando dictum eſt, concedimus plenam, ſeu liberam indulgentiam, vel alijs verbis huiuſmodi prægnantibus conceſsio facta eſt.*

24 *Et an procedant, quando indulgentia conceſſa eſt ex iuſta cauſa innocentiæ præcedentis.*

25 *Innocētia rei plus operari debet, quàm verborum iſtorum ſignificatio.*

QVAESTIO. XCIIII.

Incipit de effectibus reſtitutionis gratioſæ. Et in primis, a debiliori exordiendo, De effectibus indulgentiæ ſimplicis.

HAbet hæc quoque reſtitutio gratioſa ſuos effectus, & notabiles. Sed quoniam quæſtio ampliſsima eſt, præſertim in ea parte, quæ agit de bonis alienatis, & an & quando ad illa trahatur reſtitutio, ne cōfundamus terminos, in primis expediemus effectus ſimplicis indulgentiæ, qui quidem modici, & debiles ſunt; & poſſunt hac vnica quæſtione abſolui.

Quæ (cum breuis ſit) quinque his articulis explicari poteſt.

Primò; Quid operetur indulgentia ſimplex, quando princeps ſpecialiter expreſsit, quid indulgeret?

Secundò; Quid operetur, quando nil expreſsit, ſed ſimpliciter indulgentiam conceſsit? & in primis, An pœnæ corporalis cuiuſcunque remiſsionē, & patriæ recuperationem operetur?

Tertiò; An operetur recuperationem patriæ poteſtatis?

Quartò; An ad famæ reſtaurationem ſe extendat?

Quintò; An bona amiſſa per talem gratiam & conceſsionem indulgentiæ recuperentur.

Articulus I.

1 AD Primum, Quid ſcilicet † operetur indulgentia ſimplex, quādo princeps ſpecialiter expreſsit, quid indulgeret?

2 Cōcluſio indubia eſt, & communis, † quod omne id per talem indulgentiam conceſſum, & recuperatum intelligatur, quod princeps expreſsit, & neque plus, neque minus. Bart. in l.1. C.de ſent.paſſ. & ibi Ang. Bart. in d. l.fin. nu.1. C.eo. Gl. in l.caſus, C.eod. Affl. in tit. hic fin. lex Feder. c.1. verſ. nunc venio, num.1. Myſing. in §. cū autem, num.14. inſt. quib. mod. ius pat. pot. ſol. Pet. Grilland. in tract. de relax. car. queſt.1. num.3.

Text. eſt in l.2. C.de ſent. paſſ. ſcilicet & in l.ſi pater, C.eod. & in l.inſulam, eod.tit. Vbi ad dignitatem priſtinam extenditur indulgentia, quando hoc dictum fuit, licet regulariter ad hoc non extendatur, vt l.fin. C.de generali abol. & dicam art. ſeq.

Et quidem hoc primo caſu non adeſt aliqua difficultas.

Articulus II.

3 AD ſecundum, Quid ſcilicet operetur conceſsio indulgentiæ ſimplicis, quando nil aliud princeps expreſsit.

Et in primis an cuiuſcunque pœnæ corporalis remiſſionem, & patriæ recuperationem?

4 Quoad remiſsionem † pœnæ corporalis breuiter fac concluſionem indubitatam quod ſic. Text. eſt expreſſus in l.1. C.de ſent.paſſ. & in d.l.fin. C.de gen.abol. vbi ad literam.

5 Quinimmo † tunc propriè dicitur indulgentia, cum pœna tantum remittitur, ſecundum Rip. in d.§. & quid ſi tantum, num.62. ff.de lib. & poſthum. & eſt Gloſſ. in l.1. in §. pena, in verbo eximi, ff.de poſt. cum concord. pleniſsime, per Rol. a Valle conſil.45. num.2. ad quem pro communi, & authoritatibus recurre.

6 Quo ad patriæ recuperationem, † ſimiliter fac concluſionem affirmatiuam, quòd ſcilicet ad patriam reſtitutus intelligitur is cui ſimplex indulgentia conceſſa eſt. Ita probant plures leges.

Primò tex. in l.tutor, C.de ſent.paſſ. ibi ex indulgentia generali regreſſus, ponderando verbum generali, ideſt quæ non erat reſtricta ad aliquam ſpecialem conceſsionem.

Secundo eodem modo facit l.ſi ademptis, C.eod. ponderando verbum communi indulgentia, non ſpeciali.

Tertiò pro hoc eſt tex. apertus in l.generalis, C.eo.tit.

Vnde quantum ad hanc concluſionem non eſt dubitandum, licet ſpeciali authoritate alicuius doctoris non ſit firmata.

Articulus III.

7 AD tertium, An ſcilicet per ſimplicem recuperetur patria poteſtas vel dominica?

8 Diſtingue ſic, Aut quærimus † de patria poteſtate paſsiua, ideſt an filius deportatus reuertatur in patris poteſtatem, ſi & pœna deportationis indulgeatur, & dic quòd non, Bart. in dict. l.fin. & ibi Fulgoſ. num.16. C.de ſent.paſſ.

Et probatur clarè per l.inſulam, C.eod. vbi omnes notant.

9 Aut quærimus † de patria poteſtate actiua, ideſt an pater deportatus recuperet illam, ſi illi pœna deportationis indulgeatur, & pariter conclude quòd non, Bart. in dict. l.fin. numer.1. & eſt text. apertus in leg. ſi pater, C.eod.

10 Limitatur † niſi ad bona quoq. fuerit reſtitutus, l.fin. in princ. C.eod.

Sed auerte, quia ibi reſtitutio fuit conceſſa, non ſimplex indulgentia.

Contrarium igitur in hoc tenet Fulg. in d.l.fin. num. 15. & 16.

Ego puto veriorem primam ſententiam contra Fulgoſ. quia licet quando conceſsio ſimplicis indulgentiæ eſt reſtricta ad aliqua ſpecialia, præter illa nihil aliud conceſſum dicatur, vt dixi proximè in 1. art. Tamen cū hic agatur de beneficio principis, quod latè interpretan-

11 dum eſt, & appellatione bonorum † veniat quoque ius patriæ poteſtatis, ſecundum Bald. in d.l.fin. num.3. & ibi Ang. & Fulg. met. ibid. admittit ſub num.3. non video quomodo poſsit negari, quin ſub ſpeciali ſpecificatione bonorum, vel per viam indulgentiæ, vel reſtitutionis illorum recuperatio conceſſa ſit, ſit quoque conceſſa recuperatio patriæ poteſtatis. & ita teneo.

12 Nunquid autem Dominus † cui pœna indulta eſt, poteſtatem in ſeruos ſuos recuperet, dic quòd non. Textus eſt clarus in l.fruſtra, C.eod.

13 Et ratio eſt, quia cum ſerui mancipia † fiſci fiant, vt ibi

Digitized by Google

ibi & per indulgentiam ſimplicem bona fiſco acquiſita, non recuperentur, ut dicam art. fin. neque mancipia recuperari poſſe fatendum eſt.

Articulus IIII.

14 AD Quartum, † An ſcilicet per indulgentiam ſimplicem recuperetur fama?

Videtur quod ſic.

Primò, per tex. l. cum indulgentia, C. eodem.

Secundo facit l. fin. C. eodem, & quod pulchre tradit Bald. in l. generalis, in princi. C. eodem.

Contrarium tenent doctores; Gloſa in l. cum indulgentia, C. eodem. Gloſ. in l. 1. §. penult. in verbo eximi, ff. de poſtul. Gloſ. in l. inſulam, in fine, C. eodem. Afflict. in titulo hic finitur lex, Fedr. verſic. nunc venio, nu. 1.

Text. eſt pro hoc expreſſus in l. fi. C. de gener. abol. & in l. generalis, C. de ſent. paſſ. & vbiq. ad literam.

15 Ratio eſt, quia fama eſt † omnibus bonis præferêda, & magis omnibus opibus æſtimanda, l. iſti quidem, ff. quod met. cauſa.

Sed bona non recuperantur per ſimplicem indulgentiam, ergo nec fama.

Ad contrarium reſp. vt per gloſam ibi trib. modis.

Articulus V.

16 AD Quintum, An ſcilicet † per ſimplicem indulgentiam recuperentur bona amiſſa?

Videtur quod ſic.

Primo per text. qui uidetur clarus ad hoc in l. fin. C. eod. de ſent. paſſ.

Secundo; per id quod inquit Alb. in l. ſi qua militi, nu. 5. ff. ex quib. cauſ. maio. dicit quod inter indulgentiam, & reſtitutionem gratioſam eſt differentia quo ad famã, non quo ad bona recuperanda.

Tertiò facit, quod vult Caſſan. ſuper cõſuet. Burgũd. rubr. 1. §. 5. num. 194. uerſicu. & quoniam, dum inquit,
17 † quod condemnatus dum ducitur ad furcas, ſi ei fiat gratia, bona eius ſi ſunt tertio alicui applicata, propter præiudicium tertij non recuperantur, quia gratia nunquam in dubio intelligitur facta in præiudicium tertij. ll. vulg.

Sed contra eſt communis, & vera ſententia, quam tenent Bald. & Salyc. in l. 2. C. de ſen. paſſ. & ibi Angel. & plene in l. ſi debitor. nume. 2. ff. de.. Alex. in l. ſi marito, numer. 6. ff. ſolu. matri, Bald. in auth. ex complexu. in fi. C. de inceſt. nup. Galiaul. in d. §. & quid ſi tantum. num. 66. ff. de lib. & poſth. Abb. & Dec. in c. quia diligentia. num. 19. de elect.

Et probatur expreſſe in l. 2. in l. 4. & in l. 5. C. de ſent. paſſ.

Et ita tenendum eſt per hæc iura.

Ad contrarium d. l. fin. §. fin. C. de ſent. paſſ. reſpond.
18 † quod ibi accipiuntur illa verbà, (Indulgentiæ reſtitutio) pro eo ipſo, quod reſtitutio in integrum.

Et pro hoc facit illa communis concluſio, de qua ſupra dictum eſt quæſtione præceden. titulo ſecundo, quod quando princeps vtitur ſimultaneo utroque verbo, ſcilicet indulgentiæ, & reſtitutionis, reſtitutionem intelligitur conceſsiſſe.

19 Ampliatur hæc concluſio † etiam ſi indulgentia ſit generalis; Text. eſt formalis in l. 4. C. de ſenten. paſſ.

20 Amplia ſecundo etiam ſi fuerit † indulgentia communis, vt l. ſi ademptis. C. eo.

21 Ampliatur tertio non ſolum ſi concedatur † indulgentia a principe viuo, ſed etiam ſi a lege. Dec. in capit. quia diligentia. nmner. 20. de electiop. ponens exempum in hæretico, qui per indulgentiam non recuperet bona, ut per eum poſt Abb. vbi ibi.

Limitatur autem e contra tripliciter.

22 Primò, † vt non procedat in alimentis, nam ad ea per ſimplicem etiam indulgentiam quis reſtituitur, & nõ ſolum annorum ſequentium, ſed etiam præcedentium, ut l. is cui. ff. de alim. & cib. leg. vbi eſt expreſſum.

De cuius text. ſpecialitate, & ratione eius dicam infra proxime q. 99. num. 6.

23 Limitatur ſecundo, niſi dictum ſit, concedimus † liberam & plenam indulgentiam, vel gratiam &c. Felyn. in cap. inter quatuor. col. penul. de maior. & obed. Galiaula in dict. §. & quid ſi tantum, numero 66. Dec. in cap. quia diligentia numero 20. de electio. poſt Barbat. in capit. cauſam quæ, colum. 6. de reſcrip. Caſſan. ſuper conſuetud. Burgund. ſuper rub. des Iuſtices, numero 144. & alij quos adduxi ſupra quæſt. præced. artic. ſecundo, circa uerba illa plenam gratiam facimus.

24 Limitatur tertio, quando ndulgentia † concesſa eſt ex iuſta cauſa innocentię, ſcilicet præcedentis, tunc enim idem operatur, quod plenaria reſtitutio. Boſſ. in tit. de rem. ex ſol. clement. princ. num. 3. in princ. & eſt admodum notabile, propter caſus, in quibus vel aduocatus imperitus, vel princeps inconſulte uteretur verbo indulgemus, uel gratiam facimus. Nam ſi probari poterit,
25 quod princeps motus fuerit propter innocentiam † rei ſibi comprobatam, uerba iſta non impedient, quin dicatur reſtituimus in integrum iſte reus, & quo ad bona, & quo ad famam, & quo ad omnia, quam limitationem potes facere communem ad omnes concluſiones ſupra factas in tertio, quarto, & hoc quinto articulo.

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutio in integ. quid operetur quando princeps expreſſit ad quid reſtitueret?*
2 *Reſtitutio hæc trahitur tantum ad ſpecificata, & non ad alia, etiam ſi ad illa aliàs extenderetur.*
4 *Reſtitutio in integrum limitata, limitatum parit effectum.*
5 *An procedat concluſio præcedens, quando id, quod fuit ſpecialiter expreſſum eſt tale quid quod de ſui natura comprehendit ea omnia, quæ comprehenderet de per ſe reſtitutio ſimpliciter conceſſa.*
6 *Prouinciæ tuæ te reſtituo, plenam reſtitutionem ſignificat.*
9 *Ad lares tuos te reſtituo ſimpliciter, idem eſt quod dicere ſimpliciter in integrum te reſtituo.*
10 *ad Dignitatem & bona te reſtituo, ad ius patrię poteſtatis quoque extenditur.*
11 *Patria poteſtas bonorum apellatione uenit.*
12 *Teſtamentum factum a bannito, inteſtabili durante banno, an reconualeſcet per reſtitutio. in integrum? quod ſic.*
14 *Et an reconualeſcat iure ciuili, vel prætorio?*
15 *Et an ipſo iure, uel ope reſtitutionis?*
16 *Teſtamentum noua uoluntate indiget, ubi mutata fuit.*
17 *& an procedat poſt mortem teſtatoris banniti, ideſt an bannito mortuo reſtituto teſtamentum eius reconualeſcat.*
18 *Teſtamentum factum valide a filio deportati per reſtitutionem in intergum patris, an infringatur. Diſtinguitur.*
19 *Quid quando ſumus in caſtrenſibus, vel quaſi*
20 *Quid in alijs bonis quãdo filius mortuus eſt, poſt quam pater fuit reſtitutus.*
21 *Quid quando mortuus eſt prius?*

22 *Reſti-*

22 *Reſtitutio iſta an trahatur ad bona interim ad banni-
tum delata?

24 *Hæres capax tempore conditi teſtamenti, & poſtea
ſemper incapax ſi reſtituatur in integrum, an inſtitu-
tio reconualeſcat.*

25 *Teſtis, qui tempore ſuæ infamiæ iurauit, ſi poſtea reſti-
tutus depoſuit, an dictum eius reconualeſcat.*

28 *Rebellis, vel infidelis, qui ante rebellionem, vel hære-
ſim obtinuit, vt poſſet emere caſtrum, & ſecuta re-
bellione, vel ſententia emit, deinde reſtitutus fuit,
an emptio conualeſcat.*

30 *Bannitus ſi ſit inſacculatus tempore banni, ſi extra-
hatur poſtquam fuit reſtitutus, an ſit capax illius of-
ficij.*

31 *Quid ſi ſtatutum prohiberet ſcrutinari inhabiles.*

35 *An quæ Bannitus egit in iudicio, ſi ratificentur ab eo
poſtquam fuit reſtitutus, teneant.*

QVAESTIO XCV.

**De effectibus reſtitutionis in integrum gratioſæ. Et
in primis quo ad conualidationem eorum, quæ
interim valide geſta fuerunt & è contra.**

AMpliores alios effectus, illoſq. pleniores, numeroq.
plures parit ipſa reſtitutio in integrum gratioſa,
quàm ſimplex indulgentia, ita vt neceſſe ſit reſiduum
huius operis in hoc ipſo complere. In primis autem po-
ſita regula generali in caſibus, in quib. princeps expreſ-
ſit ad quid reſtitueret, deueniam ad illum effectú, quod
reſtitutio conualidat ea, quæ interim inualidè geſta fue-
runt, propter bannum, & è contra. Quæ omnia quinque
his articulis ſequentibus expediam.

Primo, Quæram generaliter quid operetur ipſa reſti-
tutio in integrum gratioſa, quando princeps expreſsit
ad quid reſtitueret.

Secundo, In propoſito quæſtionis huius, An opere-
tur, vt teſtamentum factum tempore banni reconuale-
ſcat.

Tertio, An è contra operetur, quod teſtamentum fa-
ctum a filio deportati deportatione durante, & ſic vali
de, corruat ipſo patre in integ. reſtituto.

Quarto, An ſi hæres inſtitutus tempore conditi teſta-
menti erat capax, poſtea propter bannum ſemper inca-
pax fuit, mortuo teſtatore reſtituatur in integ. an inſtitu
tio de eo facta reconualidetur.

Quintò, An ſi teſtis infamis tempore infamię iurauit,
deinde reſtitutus in integ. examinatus fuit, an dictum
eius valeat.

Et aliæ quædam quæſtiunculæ Miſcellaneæ, quas in
fine huius articuli vide.

Articulus I.

1 AD Primum, † Quid ſcilicet operetur regulariter re
ſtitutio hæc gratioſa, quando princeps ſpecialiter
expreſsit ad quid reſtitueret.

Pone regulam, & concluſionem veriſsimam, quod re
2 gulariter ad omne id, quod expreſſum eſt † hæc reſti-
tutio trahitur, & non ad alia, etiam ſi ad illa alias de ſui
natura porrigeretur, ſi ſimpliciter conceſſa eſſet. Bart.
in leg. 1. C. de ſenten. paſsi. & in l. fin. num. 1. C. eod. &
ibi Alb. num. 4. ver. vnde cum princeps. Angel. num. 3.
circa finem. Bald. nu. 4. Salyc. num. 5. verſic. ſecundo ca-
ſu. Andr. de Iſern. in cap. 1. nu. 2. in tit. de vaſall. decrep.
ætat. Sylueſt. Aldobr. in §. 1. nu. 44. inſtit. quib. mod. ius
pat. pot. ſol. Boniſ. de Vital. in ſua practica criminali. in
tit. de benef. & indulgent. princ. per totum. & Pariſ. in
conſil. primo, libri quarti, & ferè per totum in ſpecie ſub
num. 21. & 37.

Text. eſt in l. 3. C. de ſent. paſſ. vbi reſtitutus a princi-
3 pe, non recuperat † niſi quædam bona particularia, vel
quoſdam illorum, prout expreſſum fuit, & ex eo text. no-
4 tat Salyc. quod reſtitutio in integrum limitata, † limita-
rum parit effectum.

5 Limitatur autem hæc concluſio notabiliter, † vt pro-
cedat, quando id, quod fuiſſet expreſſum, non eſſet
generale ad ea omnia, quæ læſio & bannum abſtulerũt,
ſed eſſet ſpeciale quippiam, quod ſub ſe non poſſet com
prehendere alias ſpecies bonorum, & fortunarum hu-
manarum tanquam diuerſas, licet eiuſdem generis, ver-
6 bi gratia, ſi princeps ad famam † & honores reſtitue-
ret, non propterea diceretur ad bona reſtituiſſe, item ſi
ad patriam poteſtatem reſtitueret, neque ad bona, neq;
ad famam ſe extenderet reſtitutio.

Si verò id quod ſpecialiter fuit expreſſum tanquam
generale quippiam poſſet ſub ſe comprehẽdere ſaltem
large ſumendo id, quod fuit omiſſum, reſtitutio hæc ad
illud quoque trahitur.

Et pro exemplis, & fundamentis huius limitationis,
primò facit, quia quando princeps dixit, (Prouinciæ tuæ
7 † te reſtituo) reſtitutio plena eſt, ſicut ſi dictum fuiſſet
ſimpliciter, in integ. reſt. Tex. eſt expreſſus iunctis gloſ-
ſis ibi in l. 3. C. de ſent. paſſ.

Nam quod ad honores & ordines trahatur hæc reſti
tutio, dicit ipſemet text. & quòd ad famam & bona di-
cit gl. ibi a qua nemo diſcrepat.

8 Et ratio eſt, quam prædixi, quia † ſcilicet hæc verba
in ſui generali ſignificatione important hoc, ideſt, repo
no te in eo ſtatu, in quo eras in tua prouincia, vel ſigni-
ficat hoc, ideſt, reſtituo id omne, quod propter amiſsio-
nem tuæ prouinciæ perdidiſti.

9 Secundo facit, quia ſi dictum fuit, ad † lares tuos te re
ſtituo, veniunt etiam bona, vt dicit Ang. in d. l. fin. col.
2. eod. ita intelligens l. cum indulgentia, C. eod.

10 Tertio facit notabilius, † quia ſi dictum fuit ad di-
gnitatem, & bona te reſtituo, porrigetur hæc reſtitu-
tio ad ius patriæ poteſtatis, quod recuperatur in hoc ca-
ſu, etiam ſi reſtitutio videatur reſtricta ad dignitatem
& bona, ita ſingul. dicit Angel. in dict. leg. fin. dicens
hunc eſſe verum intellectum illius legis, & Fulg. ibi nu.
3. clare firmare videtur.

11 Et ratione corroboratur, quia † ius patriæ poteſtatis
poteſt commodè appellatione bonorum venire, ſecun-
dum Bald. in d. l. fin. num. 3. Quinimmo ſub alijs digni-
tatibus ius quoque patriæ poteſtatis contineri videtur,
facit princip. inſtitutio. de patr. poteſt. & per Domi-
num Aſcan. Amerinum in ſuo tractat. de patr. poteſt. in
princip.

Articulus II.

12 AD ſecundum, An ſcilicet † teſtamentum factum a
bannito inteſtabili durante banno, per reſtitutio-
nem in integrum banniti reconualeſcat.

Videtur quòd non, quia ius poſtliminij, & reſtitutio-
13 nis iſtius † non per omnia æquiparãtur, vt in ſpecie per
doct. in d. §. & quid ſi tantum. ff. de lib. & poſth.

In contrarium tenent doct. in l. ſi quis filio, §. penult.
ff. de iniuſt. teſt. Io. de Anan. in cap. ſuper eo. col. 3. verſ.
quidam, de vſur. & Boſſ. in tit. de reſt. quæ fiunt a princi
pe poſt bell. num. 15.

Et facit pro hoc, quia reſtitutio, in int. de qua agimus,
& fictio poſtliminij videntur æquiparari ſecundũ Boſſ.
præall. num. 21. per l. ſi quis filio, ff. de iniuſ. teſtamento.
Ergo &c. ad tex. in l. poſtliminij, in princ. ff. de capt.

Ego teneo cum doctoribns præalleg, quod reconualeſcat, & pro hoc dico eſſe text.in terminis in l.ſi quis filio, §.penult.ff.de iniuſt.teſtamen.

Ad contrarium reſpõd.ius poſtliminij, & fictio eius, & reſtitutio iſta quantum ad id, de quo agimus, ſpecialiter æquiparantur.

Circa quam concluſionem de duobus dubitari contingit.

14 Primò, An hoc teſtamentum reconualeſcat † iure ciuili, vel prætorio.

Breuiter dic, quod iure ciuili, Cuman.ſing.in l.ſi quis filio, §.pen.ff.de iniuſt.teſtam. Quia princeps eſt iuris ciuilis miniſter, & viua vox. Faciũt, quæ poſui ſupra quęſt. 91.artic.2.

15 Secundo dubitatur an reconualeſcat † ipſo iure, an verò ope declarationis ſubſequentis, id eſt, quod reſtitutus debeat declarare, quod ita velit.

Et videtur quòd opus ſit hac noua declaratione. l.5. §.ſed ſi filius, ff.de legat.3. & §.non tamen, iuſtit.quib. mod.teſtam.inſ.& ibi gloſ.& doctor.

Præterea ita tenent plures doct. quos congerunt Moderni Fuiz.in tract.de vſuſruct.mul.rel.numer.155.verſic.hinc eſt.

Contrarium determinant gloſſ.& Bart.in d.l.ſi quis filio, §.pen.& ibid. Alber.& Paul.de Caſtr.& Bald.per totum, inſerens ad teſtamenta Peruſinorum facta ab eis tempore quo ab Vrbano Quarto fuerunt redditi inteſtabiles: nam ſecuta reſtitutione, inquit, reconualeſcunt ipſo iure, & ſequitur Loffred. conſilio 8.numero 3. & ſequent.

Moti per d.§.penultimum, in verbo reconualeſcit.

Et quia idem operatur ius poſtliminij. & hac ratione idem mihi ſemper placuit.

Ad contrarium autem in quo prima opinio modernorum præalleg.fundatur, reſp.quod ibi voluntarie fuit ſtatus mutatus, hic non. Ergo &c.

16 Et ratio differentiæ eſt, quia noua voluntate † indiget teſtamentum, vbi illa mutata fuit, hic autem non pręſumitur mutata, l.eum qui, ff.de probat.cum vulg.& hęc fuit conſideratio Bartoli in d.§.pen.

Retenta igitur hac concluſione, quod teſtamentum hoc caſu ipſo iure reconualeſcat.

17 Ampliatur vt procedat etiam ſi quis reſtituatur poſt mortem ſuam etiam nihilominus teſtamentum cum quo deceſsit reconualeſcit. Hanc mirabilem ampliationem latè firmat Loffr.d.conſil.8.num.23. verſic.nec obſtat, & rationes, in quibus fundat, vide apud eum, quia ſatiſfacient. Tertio dubitari poteſt. Quid ſi bannitus fecit hoc teſtamentum durante banno, non antè, & poſtea fuit reſtitutus, an conualeſcat? & quod non ipſum teſtamentum, Codicilli autem ſic, eſt text.cum Gloſ.in l.1. §.ſi quis plane.ff.de leg.3.

Articulus III.

18 AD tertium, An ſcilicet è contra † operetur, quod teſtamentum factum a filio deportati deportatione durante, & ſic valide corruat, patre in integrum reſtituto.

19 Diſtingue duos caſus; †

Primus eſt, quando ſumus in caſtrenſibus, vel quaſi, & tunc non eſt dubium, quod teſtamentum non retractatur, neque rumpitur. vt per Bart.in d.l.fin. C.de ſent. paſſ.numer.8.

Ratio clara eſt, quia filius potuiſſet diſponere de huiuſmodi bonis etiam patre non exiſtente bannito, vt notiſsimum eſt.

20 Secundus eſt, quando ſumus † in alijs bonis, & tunc ſubdiſtingue.

Aut filius mortuus eſt, poſtquàm pater fuit reſtitutus, & non tenet teſtamentum, quia decedit non ſui iuris, & vtique qui decedit non ſui iuris, de profectitijs vel aduẽtitijs nõ teſtatur, ita gloſſ.in d.l.fi.§.1.in verbo rata ſint, C.eod.& ibi Pet. Alb.& omnes.

Aut filius mortuus eſt antequam pater reſtitueretur, & ſic deceſsit ſui iuris, & tunc ſubdiſtingue.

Aut ſumus in bonis profectitijs, & rumpitur teſtamentum, etiam mortuo filio ante reſtitutionem, ſecundum Bart.in d.l.fin.numer.8.licet in hoc aliter videatur ſentire Alb.in l.verbs contraxerunt, ff.de verb.ſign.nu. 4.& 5.qui non diſtinguit niſi in caſibus prædictis.

Aut ſumus in bonis aduentitijs, & tunc ſubdiſtingue vltimo loco.

Aut erant acquiſita filio ante deportationem patris, & retractatur teſtamentum, ſecundum Bart.d.nu.8.& ſequitur Salyc.ibi col.3. verſic.ex iſta gloſſa, æquiparantes in hoc caſu bona aduentitia profectitijs propter præiudicium patris. & hanc eandem opinionem tenet D. Rogerius de Peruſio inter conſilia Baldi in 5. vol.conſil.64.punctus. nu.1.qui ſe ſubſcripſit Bald.ibidem. Bene verum eſt, quod loquuntur quo ad vſumfructum ſpectantem ad patrem, de proprietate verò nil dicunt, quaſi debeat eſſe hæredum illorum quos filius inſtituit, & qui eo mortuo durante deportatione eam receperunt vna cum vſufructu.

Et clarius contrarium tenet Bald.in l.fin. numer. 15. C.de ſent.paſsis, & dicit, quòd omnes ita concludunt. & ita etiam tenet gl. ſub generali concluſione in d.l.fi.ſub verbo rata ſint, & Cyn.& Ang.ibi, vt refert, & ſequitur ibi Fulgoſ.num.19.

Mihi placet prima opinio propter præiudicium patris, quod quidem cum ſentiat pater ex cauſa banni, quia ſi illud non fuiſſet, filij teſtamentum non valuiſſet, debet per reſtitutionem in integrum reſtaurari, ſecundum doctor.in d.l.fin.

Aut erant acquiſita filio poſt deportationem patris, & tunc non retractatur teſtamentum, ſecundum Bart. in d.l.fi.num 8. & Bald.in auth. excipitur, num.1.C.de bon.quę lib.& Alber.in l.fin.num.8.& Fulgoſ.num.14. C.de ſent.paſsis.

Dicunt enim, quod pater non perdit hæc bona per bannum, ergo ad ea non trahitur reſtitutio, quia nõ plus reſtituit, quàm læſio abſtulerit.

Ego puto, quod veritas huius rationis, & per conſequens etiam huius vltimæ concluſionis, pendeat omni-
21 no a reſolutione illius dubij. An † reſtitutio iſta trahat ad bona interim ad bãnitum delata, ſed propter bannũ amiſſa, & ab alijs interim acquiſita, de qua dicam infra q.99.art.51. Ideo dic vt ibi dixi, & ſecundum illa tene hic, & præſertim propter limitationem ſequentem, quæ etiam ad illam concluſionem affertur.

22 Limitantur igitur † hæ omnes concluſiones negatiuæ, de quibus ſupra proximè, quando princeps plenarie reſtituiſſet, dicendo videlicet, quòd bannum ita cancelletur ac ſi nunquam ille fuiſſet bannitus, & a Boſſ.in tit. de reſt.quæ fiunt a princ.poſt bellum, num.4. quod nota, & dicam etiam de hoc pluries inf.d.q.99.

Articulus. IIII.& V.

21 AD quartum, † & quintum, ſimul coniungendo illos, quia ſteriles per ſe ſunt, & pleni varijs quæſtionibus in propoſito.

Reſpondeo, quærendo de quibus, & reſoluendo breuiter.

24 Quæro primo, † An ſi hæres inſtitutus tempore cõditi teſtamẽti erat capax, & poſtea ſemper incapax fuit, & mortuo teſtatore reſtituatur in integrum, an inſtitutio

de eo facta reconualidetur.

Et quidem Ang. in l. ſi alienum, §. in extraneis, ff. de hæred. inſtit. voluit quòd ſic.

Contrarium determinat Cum. ibi num. 1. dicens, quod Ang. malè dixit, propter notata in §. & quid ſi tantum.

Ego puto veriorem, & æquiorem primam ſententiá, quia vt dixi in præced. art. ver. ego puto, reſtitutio hæc trahitur ad ea, quæ quis acquirere non potuit propter incapacitatem a banno eius cauſatam, & facit pulchrè, quod dixit Loſtr. conſ. 8 num. 23. de quo dixi ſup. art. 2. in fin. & ſing. l. fin. de ſent. paſsis.

25 Quæro ſecundo, An ſi teſtis, † qui tempore ſuæ infamiæ, & incapacitatis iurauit, deinde poſt reſtitutionem in integrum depoſuit, dictum eius reconualidetur ope reſtitutionis obtentæ.

Et quod non; facit, quia teſtimonium eius trahitur ad tempus iuramenti, l. ſi quando, C. de teſtib.

Et pro hoc facit determinatio Bart. in conſil. 174. vi-
26 delicet, quod ſi quando † teſtis iurauit non erat infamis, & quando depoſuit ſic, valet tamen eius dictum.

Contrarium tenuit Alb. de Gand. in tract. de Bannit. q. 70. vt refert Nell. eod. tit. in 1. parte tertij temp. num. 16. ſentiens quoque idem regulariter, & pro hoc adducitur l. 3. §. duæ cauſæ, ff. ad trebell.

Et hoc verius & æquius puto, per prædicta pluries,
27 limitando tamé vt procedat † ſi infamia in totum tollatur, alias ſecus, ſi remaneat infamia facti, ita Nell. præall.

Sed hæc limitatio deſtruit cóclusionem, quia infamia facti nunquam poteſt tolli, niſi quando reſtitutio ex mera iuſtitia propter probatam rei innocentiam concederetur, vt dixi ſup. q. 3.

28 Quæro tertiò, † An rebellis, vel infidelis qui ante rebellionem, vel hæreſim obtinuerit vt poſſet emere caſtrum, & ſecuta rebellione, vel condemnatione poſtea emit, deinde reſtitutus fuit, an reſtitutio confirmet dictam emptionem.

Hanc quæſtionem latiſsimè diſputat Lucas de Penna in l. cũ allegas, col. 2. 3. 4. & 5. C. de re milit. & demũ concludit quod non: ſi de crimine prædicto conſtat, túc factus eſt inhabilis ipſo iure ad feudum retinendum, & reſtitutio non poteſt reponere eum, niſi in eo ſtatu, in quo erat ante rebellionem, in quo ſtatu non adhuc emerat feudum &c.

29 Quæſtio dependet ab illa, an iſta reſtitutio † trahatur ad ea, quæ interim propter bannum bannitus acquirere non potuit, & ideo ad alios tranſiuerunt, de qua dicam infr. d. q. 99.

30 Quæro quarto, † An ſi bannitus ſit inſacculatus tempore banni, ſi extrahatur poſtquam fuit reſtitutus, an ſit capax illius officij.

Fuit diſputatum hoc a Iac. Butr. & demum concluſum quòd non, vt refert Nell. de bannitis in prima parte tertij temporis, num. 18.

31 Limitando tamen, vt non procedat † ſi ſtatutum nõ prohiberet ſcrutinari etiam inhabiles, vt per eũ ibi. ver. ſed puto, per l. in tempus, ff. de her. inſt.

Ego teneo limitationem, licet deſtruat concluſioné; quia mihi videtur æquior contraria ſententia in concluſione principali.

32 Quæro ſexto † & vltimo, an teneant' quæ bannitus egit in iudicio, ſi ratificentur ab eo poſtquam fuit reſtitutus? & quod non, concludunt Alb. Gand. de bannitis q. 46. & Nellus vbi ſup. num. 20.

S V M M A R I V M.

1 *Reſtitutia hac gratioſa an ad fama, ſiue honoris recuperationem ſe axtendat.*
2 *Diguitates, & bonares infamibus non conferuntur.*
3 *Infamis in aliquo genere mali non poteſt in eodem genere mali ita ad famam reintegrari, vt infamia facti illius tollatur.*
4 *Notarius ſemel infamatus, an & quando poſſit amplius conficere inſtrumenta, &*
6 *Teſtis ſemel infamatus an & quando poſſit amplius teſtificari, ſi reſtituatur in integr. ex gratia principis.*
8 *Reſtitutio hac gratioſa an ſe extendat ad dignitates, & prærogatiuas.*
9 *Princeps an poſſit reſtituere ab infamia facti, ſi ei placeat.*
10 *Et an ad hoc, vt fellonia, & rebellionis maculam tollat?*
11 *Et an ad dignitates, & honores de futuro ſe extendat.*
13 *Et an ſi reſtitutus dignitatem impetrare velit, teneatur de delicto præcedenti, & reſtitutione ſecuta mentionem facere.*
14 *Reſtitutio hæc an faciat recuperari patriam poteſtatem, vel iura ſimilia.*
15 *Filiusf. bannitus, & reſtitutus an reuertatur in poteſtatem patris.*
16 *Pater deportatus, & reſtitutus an recuperet ius patriæ poteſtatis.*
17 *Reſtitutio hac an recuperet ius Dominica poteſtatis.*
18 *Et an recuperet ius patronatus.*
19 *Reſtitutus ex gratia an recuperet locum priſtinum in Collegio.*
20 *Declaratio l. 2. ff. de decur.*
21 *Quid quando Collegium habet numerum collegiatorum determinatum.*
22 *Et quid ſi non habet numerum determinatum.*
24 *Si Papa gratiam factam vni ex duobus impetrantibus reuocet ad fauorem ſecundi impetrantis, deinde primus reſtituatur, præfertur alijs interim vocatis.*
25 *Doctor ſi propter bannum amittat lecturam, & cathedram, deinde reſtituatur ex gratia, an illas recuperet.*
26 *Peruſini Gymnaſii in lectoribus eligendis, promouendis, & condneendis eanſuetudo cum magno eius detrimento.*
28 *Miles deportatur deinde in integrum reſtitutus, an poſſit amplius militare abſque nouo iuramento.*
29 *Authoris opinio circa cauſam depo tatianis.*
30 *Caſtro, vel ciuitate propter rebellionem deſtructa, deinde reſtituta, an iura & prærogatiuæ, & dignitates priſtinæ recuperentur.*
31 *Quid in alienatis &c.*

QVAESTIO XCVI.

De effectibus reſtitutionis gratioſæ, quo ad recuperationem honorum, graduum, dignitatum, & prærogatiuarum.

EXtenditur etiam effectus huius gratioſæ reſtitutionis ad honorum & dignitatum recuperationé, vt l. 1. C. de ſentent. paſſ. cum ſimil. pro quib. dignitatibus & honore, cum homines plerunque magis, quam pro opib. contendant, diligenter per integram hanc quæſtionem effectum hunc tractare volui, illumque hiſce articulis explicare.

Primo, An regulariter reſtitutio hæc gratioſa ad famæ

famæ recuperationem ſe extendat, regulam cum illationibus.

Secundo, An ad dignitates, ordines, & prærogatiuas priſtinas, tam præteritas, quam futuras.

Tertio, An ad patriæ poteſtatis, vel iuris patronatus recuperationem?

Quarto, An ad locum priſtinum in collegio recuperandum.

Quinto, Miſcellanea ſingularium quarundam dubitationum.

Articulus I.

1 AD primum, An ſcilicet † regulariter reſtitutio hæc grarioſa ad famæ, ſiue honoris recuperationem ſe extendat?

Regula eſt indubitata quod ſic. Gloſſ. Cyn. Bart. & omnes in l. 1. vbi expreſſum videtur. C. de ſenten. paſsis. Eſt etiam tex. clarus in l. 2. §. deinde adijcit prætor, ff. de poſtul.

Ratio clara eſt, quia ſi ad ordines, & dignitates extenditur hæc reſtitutio, vt l. 1. C. de ſent. paſſ. in neceſſariũ
2 antecedẽs opus † eſt, quod ad famam protrahatur, quia ordines & dignitates infamibus non conferuntur, ff. de his qui notan. infam. per totum, & l. 1. C. de dignit. vbi Bart. numer....

3 Quam ego puto declarandam † vario modo, vt ſcilicet operetur, quod qui redditus eſt infamis ob aliquod genus mali, in eodem genere mali quo ad infamiã facti poſsit reintegrari, & vix etiam quo ad effectum iuris, vt oſtendam in illationibus ſtatim.

4 Infertur ex hac regula, quod Notarius † infamatus pro aliquo delicto poterit conficere inſtrumenta poſt reſtitutionem in integ. vt dixit peregrine Bald. in conſ. 172. ex quo dominus lib. 4.

5 Sed ego reſtringerem hoc dictum † vt non procedat, quando Notarius iſte fuiſſet ob hoc ipſum condemnatus, & infamis redditus, quia falſa inſtrumenta conficiebat; Et enim licet reſtitutio eius operetur in cæteris plenarie effectum ſuum, id eſt pœnæ remiſsionẽ, bonorum confiſcatorum recuperationem, & huiuſmodi, tamen quòd operetur vt amplius inſtrumentis eius credatur, & fides adhibeatur, de facto quidem in opinione hominum nunquam erit verum, de iure vero idem puto, niſi poſterior fides eius comprobata poſt dignam pœnitentiam faciat eum hac quoque reſtauratione dignum per ea, quæ dixit Ioan. de Turrecr. in can. cum exaudiero, num. 1. 50. diſt.

6 Infertur ſecundo, quod teſtis † propter delictum bannitus, & infamatus, ſi in integrum reſtituatur, ita famam & honorem recuperat, vt exinde teſtimonium eius validum ſit, vt expreſſum videtur in c. ſi teſtes, verſic. item lege Iulia 4. q. 3. & tenent Boich in c. teſtimonium, nu. 14. de teſtib. & ibi Bellam. 38. Bal. in c. fraternitatis, numer. 9. in fin. de teſtib. Ioan. de Turrecr. in c. illi. nu. 10. 6. q. 1. & Hug. de Nel. in tract. de teſtib. cum concor. plene per Alex. qui idem tenet in caſu reſtitutionis conceſſæ in conſil. 147. num. 11. lib. 7.

Et pro hac communi illatione eſt text. in l. 1. §. lege, ff. de teſt. canonizatus in d. §. item lege, 4. q. 3.

Et facit dictum Fel. in cap. cum Ioannes, numer. 17. de teſtib. videlicet, quod ſi quis in prima inſtantia erat infamis, & interim fuerit reſtitutus, poterit in cauſa appellationis teſtificari.

Contrarium tamen tenet Cæpoll. in l. quid ſit fugitiuus, in princ. ff. de ed. eod. num. 2.

Per gl. notab. in can. fin. 25. diſt.

7 Ego puto ſic dicendum; Aut † iſte teſtis fuit condemnatus ob aliquod aliud delictum, excepto crimine falſi teſtimonij, & puto veram communem ſententiam, per tex. expreſſum in dict. l. tertia. §. l. Iulia, ff. de teſt. vbi expreſſum, ibi niſi ob aliquod illorum reſtitutus fuerit. & cæt.

Aut fuit condemnatus ſemel de crimine falſi teſtimonij, & certè licet ſit in integrum reſtitutus, tamen reſtitutio eius non poterit ad hoc extendi, vt ſit amplius teſtis fide dignus, & hoc puto veriſsimum propter prædicta, licet Doct. non tangant.

Articulus II.

8 AD ſecundum, † An ſcilicet reſtitutio hæc gratioſa extendatur ad ordines, dignitates, & prærogatiuas alias propter bannum amiſſas.

Fac regulam quòd ſic. Ita gloſſ. in l. 1. C. de ſent. paſſ. & gl. in §. 1. verſic. ſed ſi ex indulgentia. Inſt. quib. mod. ius pat. poteſt. ſol. Cyn. in d. l. 1. in fin. Gloſ. in l. plus eſt, ff. de verb. ſig. Bart. in d. l. fi. nu. 1. Andr. de Iſern. & Affl. in c. 1. in tit. de vaſall. decrep. æt. Affl. in c. 1. in tit. hic finitur lex Corradi. verſic. 6. noto. num. 1. Caſſan. ſuper conſuet. Burg. ſuper rubr. des iuſtices, §. ſit an agrau. numer. 7. cap. 47.

Text. eſt expreſſus in dict. l. 1. C. de ſentent. paſsis.

Et facit d. §. 1. verſic. ſed ſi ex indulgentia, ibi per omnia priſtinum ſtatum recipiunt.

Item l. princeps, ff. de verb. ſign. & expreſsius leg. fin. §. 1. & §. fin. C. eod.

Ratio autem clara eſt, quia hæc reſtitutio debet reſtituere ea omnia, quæ læſio abſtulit. Iſern. d. c. 1. de vaſall. decrep. ætat. & eſt de natura reſtitutionis in integrum. & per Azon. in ſumma, C. eod. Affl. d. cap. 1. num. 16. & Doct. omnes communiter in d. l. fi. C. eod.

9 Quinimmo, reſtituit princeps † etiam ab infamia facti, ſi ei placet, & hoc exprimat, vt latè per Affl. tit. quæ ſit prima cauſa beneficij amittendi, §. præterea, nu. 99. gloſ. 3. & idem (licet Affl. non alleget) tradit Aymon in conſil. 168. num. 1. & 2.

10 Ampliatur primo vt procedat † in tãtum, quod etiam fellonięę, & rebellionis maculam tollat Port. Imol. conſil. 167. num. 69. 70. & 71. loquens de reſtitutione ducis Ferrariæ &c.

11 Ampliatur † ſecundo, vt procedat etiam quo ad dignitates, & honores de futuro; quia ad illos quoque redditur habilis reſtitutus, Bal. in l. imperialis, num. 1. in fine, C. de nup. per illum tex. in §. 1. in verbo neque vocabulum, & idem Bal. in tract. ſtat. in verbo bannitus, nu. 22. eadem verba repetit.

12 Ea ratione, quia per hanc † reſtitutionem, ita omnis macula præcedens aboletur, vt ne nudum quidem nomen banniti remaneat, per l. imperialis, §. 1. C. de nupt. vbi pulcher text. per hoc,

13 Ampliatur tertio, † vt qui reſtitutus eſt, ſi vult impetrare dignitatem, non habet neceſſe facere mentionem de aliquo delicto, & infamia ſubſecuta, & de reſtitutione in integrum, quam obtinuit, vt ſingul. tradit Bald. in cap. cum te, num. 6. de reſcript. & ibi Franc. Pat. in marg. dicit videndum And. de Iſern. in tit. quæ ſit prima cau. beneſ. amitt. & quod ſcripſit ipſe in quodã conſilio ſuo. & tu adde Dec. cum alijs concord. in l. liberos, numer. 4. C. de collat. poſt Oldr. in conſil. 215. puncta breuia. & Bald. & Barbat. vbi ibi.

Allegat per hoc Baldus illud profetæ: Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata.

Contrarium tenet ſimpliciter Zaſ. in l. 1. in fin. ff. de orig. iur.

Sed non diſcedas a communi, quia reſtitutio in integrum poſtquam obtenta eſt, poteſt opponi etiam per viam replicationis, vt dixi ſupra in prima parte quæſt....

Digitized by Google

art...Ergo ſi opponetur ipſi petenti dignitatem, delictū
ab eo commiſſum,& infamia ſubſecuta, replicabitur de
reſtitutione in integrum,quæ omnem maculam delicti,
& infamiæ ſuſtulit,& iſte erit legitimus modus procedē
di in hac,ſicut in reſtitutione iuſtitiæ.

Articulus III.

14 AD tertium, An ſcilicet † hæc reſtitutio gratioſa fa-
ciat recuperari patriā poteſtatem, vel iura ſimilia.
In plura membra diuiditur articulus.
Primo, igitur quæro, An recuperetur patria poteſtas
15 paſsiua? † ideſt an filius deportatus reſtitutus a principe
reuertatur in poteſtatem patris ſui, quæ ſemel fuit amiſ-
ſa per deportationem, §.1.Inſt. quibus modis ius patriæ
poteſtatis ſoluat. Et quod ſic, tenent Gloſ.& Bal. in l.in
ſulam, C.eodem titulo. Bart.in l.fin.num.1.C.eod.
Secundo quæro, An recuperetur patria poteſtas acti
16 ua, † i.an pater deportatus, poſtea reſtitutus recuperet
poteſtatem patriam ſuper filijs. Et quod ſic, eſt tex.in l.
fi.in prin.& in §.fin.C.eo.& ibi Bart. & omnes & Port.
Inſtitut. quibus mod.ius patriæ poteſt. ſol. in princip.
num.15.
Et licet faciant in contrarium, quæ ſcribit Fulgoſ. in
d.l.fin.nu.3.C.de ſentent. Tamen reſpōſio patet ex his,
quæ dixi ſupr.quæſt.præc.artic.
17 Tertio quæro, † An recuperetur ius Dominicæ pote-
ſtatis in ſeruos,& dic, quòd tanquam mancipia,& ſic bō
na ſe mouentia, quæ ad fiſcum deuoluta fuerunt, ita de-
mum recuperantur, ſi in caſu recuperationis bonorum
reperiantur, de quo dicam plene inf.art.99.
18 Quarto quæro, † An recuperetur, ius patronatus, &
omnis effectus eius præſertim ſuccedendi in bonis liber
ti & cæt.
Et dic quòd ſic. Text.eſt ad literam in l.1. ff. de ſen.
paſſ.& reſt.& in l.ſiue, ff.de iur.patr.& in l.ſed ſi hac, §.ſi
per pœnam. ff.de in ius voc. Ruyn.conſi.153.num.5.lib.
5.Rol.conſi.45.num.32.lib.4.poſt Cyn. Ang. Alexan.
& Aret.in d.§.quid ſi tantum, ff.de lib. & poſth.
Et Ampliatur vt procedant ſi patronus fuiſſet dam
natus in metallum,& ſic ſeruitutem pœnæ paſſus fuiſſet;
quia nihilominus ſi reſtituatur iura patronatus recupe-
rat, dicta l.1.§.1.vbi expreſſum.

Articulus IV.

19 AD quartum, An ſcilicet † hæc reſtitutio gratioſa o-
peretur, quod reſtitutus recuperet locum priſtinum
quem in collegio habebat.
Videtur quod ſic.
Primò per l.1.C.de ſent.paſſ.in fine, ibi, ordini cæte-
riſque omnibus &c.quia ſi ordini reſtituitur,& ordo col
legialis dicitur de iure communi, quod qui prior ſcriptus
reperitur præcedere debeat, l.1.ff.de alb.ſcrib. ergo &c.
Secundo per l.2.ff.de decurion. vbi videtur expreſſus
iſte caſus, quod ſcilicet is, qui reſtituitur, priſtinum locū
recipiat.
Tertiò, quia ita in terminis tenent Alciat.nume. 125.
& ſeq.§.quid ſi tantum, ff.de liber.& poſth.& Fort.Gar.
ibi num.235.
In contrarium eſt communis Doc.opin. quam renuit
originaliter Bart.in l.2.ff.de decur. ſubdens, quod ita ſer
uatum fuit cum quibuſdam Doctoribus Bononienſibus
in eorum collegio,& ſequuntur Iaſ.in d.§. & quid ſi tan
tum, numer.71.& Galiaul.ibi num.57. Cagno.in l. cum
quid, num. 59. Zaſ.in l.ſed ſi hac, §.liberos, num.6 ff. de
in ius voc. Tiraq.in tract.de vtr.retr.in 1.par.§.32.num.
70.Ferret.in tract. de Gabell.num.170. Felyn.d.c.inter
quatuor, nu.4.de maio.& obed. Dec. in c.clerici, nu.18.
de iudic. Guid.Papæ ſing.361.& idem in conſ.18.nu.9.
& Pet.Ant.Anguiciola conſi.10.nu.176.libr. 3. & idem
conſi.67.num.11.& 12.lib.6.& nouiſsimè Menoch. de
recup.poſſ.remed.10.num. 106. & ſeq.
20 Et adducunt d.l.2.† Sed certe iſte tex. vel probat con
trarium, vt etiam ſupra adduxi, vel quatenus etiam dice-
ret id, ad quod adducitur pro communi, tamen ratio
ſpecialis ibi eſt, quia non poteſt excedi numerus decu-
rionum collegiatorū, vt præſupponitur.& ſi interim ali-
quis cooptetur in collegium illud,& numerum decurio-
num expleat, non æquum eſt, vt reſtitutio ſubſequens fa
cta de illo, qui de loco remotus fuerat, fiat cum præiudi-
cio eius, qui ſubrogatus eſt, neceſſe enim eſt, quod expe-
ctetur mors, vel remotio alicuius alterius decurionis, vt
iſte reſtitutus poſſit recuperare locum ſuum in collegio.
Exemplum quoque, ſiue obſeruantia in facti contin
gentia de collegio Bononienſium, habuit eandem ratio
nem ſpecialem, quia famoſiſimum collegium illud habet
determinatum numerum collegiatorum. vnde non poſ
ſet fieri, niſi cum præiudicio tertij, iſta extenſio reſtitu-
tionis gratioſæ data ſubrogatione, & ingreſſu alterius
Doctoris in collegium durante banno ipſius Doctoris
banniti.
Quid dicendum?
21 Ego puto diſtinguendum eſſe ſic.†
Aut collegium de quo agitur, habet numerum deter
minatum collegiatorum, vti eſt collegium Doctorum
Bononienſium, prout audio,& tunc.
Aut alter interim in locū iſtius Doctoris bāniti coop
tatus fuit in collegiū, & dico veriſsimam eſſe communē
ſententiam,& d.l.2.ff.de decur.pro ea allegatam ſic op-
timè procedere,& ſic etiam exemplum illuſtris collegij
Doctorum Bononienſium.
Et ratio huius primæ concluſionis eſt, quia reſtitutio
in integrum ita ſine præiudicio tertij fieri debet, quan-
do ex mera gratia principis fit, vt ad bona in tertium all
quem alienata nunquam porrigatur, niſi dictum fuerit,
vt declarabo plene inf.q.99.art...
Aut alter interim in locum huius Doctoris banniti nō
fuit cooptatus,& tunc dic vt in ſeq. membro.
22 Aut collegium de quo agitur, † non habet determina
tum numerum collegiatorum, vt eſt collegium noſtro-
rum Doctorum Peruſinorum, & tunc.
Aut quærimus an reſtitutio huius collegiati extenda
tur ad hoc, quod in collegium ipſo iure dicatur repoſitus
& ad illud reſtitutus, & hoc abſque dubio affirmatiuè
concludendum eſt, per d.l.1.C.de ſent.paſsis.& d.l.2. ff.
de decur. a ſpeciali, & in hoc inſipidum eſſet tenere
communem,& credere, quòd præfati Doctores loquan
tur in hoc caſu.
23 Aut quærimus an extēdatur ad hoc, vt † reſtitutus re
cuperet non ſolum collegium, ſed etiam locum ſuū pri-
ſtinū,& tunc licet Doctores ſimpliciter reſpondeant ne
gatiue, ego dico, quod ſententia illorum intelligenda eſt
ſecundum terminos primæ concluſionis ſupra firmatæ,
per iura quæ allegant,& exempla quæ afferunt.
Et quatenus loquerentur indiſtincte etiam ſecundū
terminos huius vltimi membri, dico veriorem ſentētiam
contrariam Alciati,& Garziæ, tum per d.l.2. & d.l.1.
C.de ſent. paſ. Tum alijs rationibus, ad quas Doctores
communem tenentes non aduertunt.
Quarum prima eſt, quòd reſtitutio gratioſa trahitur
ad bona etiam illa, quæ ad manus tertij peruenerunt, im
mediate vigore ipſius banni,& ex natura ipſius actus, vt
omnes Doct.communiter tenent, & dicam infra q. 99.
art.11.cum exemplis pluribus, vt ibi.
Sed ita accidit de loco collegij amiſſo, quia non per
mediatam apprehenſionem fiſci ad ſequentes in gradu
prouenit,

Digitized by Google

prouenit, ſed ipſo iure ex ordine ipſius collegij, & imme diate vigore ipſius banni, vt de ſe patet. ergo &c.

Altera eſt, quia in ſimili, ſi de duobus impetrantibus
24 † Papa gratiam factam primo reuocet ad fauorem ſecundi, deinde reſtituat primum, iſte reſtitutus præfertur alijs interim priuatis, vt ſing. decidit Bellam. in c. innotuit. de elect. num. 30.

Et ita teneas.

Articulus V.

AD quintum, Quæro de pluribus.
25 Primò quæro, An doctor legens, † ſi per bannum amittat lecturam, & cathedram, & poſtea reſtituatur, recuperet lecturam amiſſam, ita vt ad illam cathedram amiſſam reſtitutus dicatur?

Iſtam quæſtionem mouet Luc. de Penna in l. 1. col. 1. & 2. C. de his qui in ex. dati. lib. 10. & poſt diſputationē ita diſtinguendo cōcludit. Aut nemo fuit ſubrogatus in locum eius, & lecturam, cathedramque recuperet.

Aut alius ſubrogatus fuit, & tunc, Aut non eſt ita doctus, nec ſufficiens pro ſcholaribus, ſicut ille, qui reſtitutus fuit, & idem. Aut eſt doctior, & ſufficientior, & non recuperat; Aut eſt dubium & idem. Ita ipſe per multa iura, & autoritates antiquorum in quolibet membro per eum congeſtos, ad quas te remitto, & illum ſimpliciter refert, & ſequitur Menoch. de recuper. poſſ. remed. 10. num. 108.

Mihi placet in aliquibus hæc diſtinctio, in aliquibus non.

Et in primis quo ad primum membrum diſtinctionis, & concluſionem deſuper factam idem teneo.

Quoad ſecundum membrum non placet, puto enim verius quòd dicamus ſic.

26 Aut etiam qui † ſubrogatus eſt ab ijs, ad quos deuolutum fuit hoc ius concedendi lectores, fuit ſubrogatus, & tunc tene negatiuam, quia dicetur locus alienatus mediatè.

Aut ad illum locum, & cathedram aſcenderunt ex ordine alij, ad quos de cōſuetudine ſucceſſiuè pertinebat, ſeu pertinere videbatur lectio & cathedra illa, vt hic Pe-
27 ruſiæ cum magno † huius celeberrimi Gymnaſij detrimento fieri ſolet, quia cathedra & onus interpretandi vnam, vel alteram iuris facultatem in priori, vel poſteriori ſede, non iuxta ætatis, vel longioris temporis in legendo conſumpti, ſed iuxta doctrinæ, & meritorum ordinem, & conditionem, diſtribui, & imponi deberet, & hoc caſu puto reſtitutum ad priſtinum locum & munus quoque reuocatum eſſe, per rationes quas adduxi in præcedenti articulo, in fine, quia ſcilicet immediate ad gradus ſequentes pertinere cœpit, vnde &c. ſecundum communem, de qua infra q. 99. art. 1.

28 Quæro ſecundo, An milit † in integrum ex gratia reſtituto, militare amplius poſſit ſine nouo iuramento.

Et quod non, tenet Lucas de Penna l. cum allegas, col. 1. C. de re milit. lib. 12. per notata per Hoſt. in ſumma de iureiur. §. quomodo cenſeatur, verſic. ex his.

29 Mihi placet ſi ex cauſa † deſertionis, & ſpreti iuramenti militaris fuit degradatus, vel condemnatus. Si vero ex delicto aliquo communi, ſecus puto. Ea ratione, quia primo caſu primum iuramentum non amplius adeſt, cum fractum fuerit, id eſt non amplius facit illum verum militem, quia ruptum fuit, & conſequenter rurſus præſtari debet.

Secundo vero caſu, ſecus, quia ſi miles quempiam occidit abſque offenſione diſciplinæ militaris, non peierauit, neque militare iuramentum frēgit, ad quid ergo amplius illo opus eſt, ſi adhuc eſt verus miles, ex illius primi præſtatione.

30 Quæro tertio, An reſtituto in integrum † caſtro, vel ciuitate propter rebellionem deſtructa, reſtituta dicantur omnia iura priſtina, & prærogatiuæ, & dignitates, quas prius habebat?

31 Et quod ſic, exceptis alienatis, & ſic † ſine præiudicio tertij, tenet Bald. ſingul. in conſil. 321. viſo inſtrumento. num. 2. & 3. lib. 4.

Quod tu intellige de alienatis alienatione mediata per manus principis, vel eius fiſci, ſecus vero, ſi immediate vigore alicuius legis, vel conſuetudinis ad aliquam aliam ciuitatem, vel caſtrum acquiſitæ & accumulatæ fuerint, per ea quæ dixi in fin. art. præced.

S V M M A R I V M.

1 *Reſtitutio hæc gratioſa an ſe extendat ad iura actiua, id eſt, quod reſtitutus poſſit illos debitores conuenire quos prius poterat? quòd ſic.*
2 *Sententia principis non tollit obligationes naturales.*
3 *Concluſio ſub numero 1. in quibus caſibus limitatur, remiſſiuè.*
4 *Alimenta quare recuperentur per reſtitutionem quālibet, licet ad extera bona reſtitutio illa non protrahatur.*
5 *An propter fauorem alimentorum.*
6 *An quia legatum alimentorum, eſt legatum annuum.*
7 *An quia ſi denegarentur alimenta, reſtitutio eſſet ſuperflua, & inutilis?*
8 *Declaratio leg. ſi cui, ff. de alimentis, & cibar. legat.*
9 *Reſtitutio hæc gratioſa an ſe extendat ad iura paſſiua, id eſt, quòd reſtitutus poſſet conueniri a creditoribus, a quibus prius conueniri poterat.*
10 *Quid ſi reſtitutus fuit ad bona omnia, vel quoſdam illorum?*
11 *Quid ſi ad rem aliquam particularem.*
12 *Reſtitutus ex gratia ſi non vult bona recuperare, an poſſit a creditoribus priſtinis conueniri.*
13 *Reſtituitur ex gratia ſed non ad bona, an ſi peruenerit ad meliorem fortunam, poſſit a creditoribus hæreditatis conueniri.*
14 *Reſtitutus ad bona an intelligatur reſtitutus etiam ad onera illis annexa.*
15 *Reſtitutus iſte an conueniri poſſit a creditoribus priſtinis, cum fiſcus antequam iſte reſtitueretur, voluit illis ſatisfacere, & non comparuerunt.*
18 *Actiones, quæ recuperantur per hanc reſtitutionem directæ ſunt, non vtiles.*
19 *Reſtitutus ex gratia, an recuperet ceſſionem bonorum, quam prius habebat.*
20 *An teneatur ſatisfacere creditoribus, ſicut prius tenebatur.*
21 *An poſſit cedere bonis ſicut prius poterat, antequam deportaretur.*
22 *Declaratio leg. 2. ff. de ſentent. paſſ. & leg. penultima, C. eodem.*
23 *Ludouici Romani lapſus.*
24 *Per hanc reſtitutionem in integrum an recuperentur bona & iura ſpiritualia, & in ſpecie an bona matrimonij, & in indiuiduo an recuperetur vxor.*
25 *Quid de iure canonico, & ſecundum dogmata fidei noſtræ, & religionis chriſtianæ.*

26 *Quid de iure ciuili, quo iure matrimonium conſideratur vt bonum ciuile, non vt ſacramentum.*

27 *Deportatus interim pro mortuo habetur.*

QVAESTIO. XCVII.

De effectu reſtitutionis gratioſa, quo ad recuperationem iurium actionum, aliarumve rerum incorporalium.

RECuperatio autem bonorum, quæ ope huius reſtitutionis fieri ſolet, præcipuus reputatur beneficij iſtius effectus, & ideo diligenter circa quæſtionis huius varias dubitationes, & articulos inſiſtendum eſt. Et vt confuſio infinitarum dubitationum, quæ circa eam exoriuntur, euitetur, in primis, quia omnes res & bona hominum, aut incorporalia ſunt, aut corporalia, princip. inſtitut. de rerum diuiſ. Exordiat a recuperatione rerum incorporalium, hoc eſt iurium, actionum, aliarum ve rerum incorporalium, temporalium, vel ſpiritualium.

Quæ omnia hiſce articulis breuiter concludam.

Primò, An per hanc reſtitutionem gratioſam recuperentur actiones, & iura actiua, ideſt quibus ipſe reſtitutus alios conuenire poſsit.

Secundò, An recuperentur iura paſsiua, hoc eſt, quib. ipſe reſtitutus ab alijs conueniri poteſt.

Testiò, An hoc procedat, quando fiſcus interim voluit ſatisfacere, & fecit proclama, & nemo comparuit?

Quartò, An recuperetur beneficium ceſsionis bonorum.

Quintò, An iura ſpiritualis, & in ſpecie matrimonij bona, quatenus de iure ciuili ſeparari ex cauſa deportationis poterat?

Articulus I.

1 AD primum, An ſcilicet per hanc † reſtitutionem gratioſam recuperentur iura actiua, ideſt quibus ipſe restiturutus ſuos debitores conuenire poſsit, quos ante bannum poterat?

Quantum ad ipſum quæſitum regulariter fac concluſionem indubitatam, quod in quibus caſibus reſtitutio hæc extenditur ab bona corporalia mobilia, vel immobilia, quod regulare eſt, vt l. 1. C. de ſent. paſſ. & leg. fin. C. eo. in iiſdem extenditur etiam ad iura actiua, quia illa quoque bona ſunt, & ita volunt Bald. & Salyc. in l. ſi ad emptis, C. de ſent. paſſ. vbi eſt & text. ad literam pro hoc. & Bald. in l. præced. ibi, Bellam. deciſ. 743. nu. 2. & eſt text. apertus in l. 2. & 3. ff. de ſent. paſſ.

Et facit elegans conſideratio Bellam. præallegati,
2 quia ſententia principis † non tollit regulariter obligationes naturales, l. Iulianus verũ debitorẽ, ff. de cõd. ind.

3 Limitari † poteſt hæc concluſio pluribus modis ex his, quæ tradit Bartolus in l. creditor, ff. de ſolut. & Ioan. Andr. in tit. de obligatio. & ſolut. §. nunc aliqua, verſic. illud quæritur. & poſt eos Nell. de bannitis, in prima parte tertij temporis, num. 22. Ex quibus per teipſum colliges limitationes, quas potius eſſet laborioſum, quã neceſſarium hic deſcribere.

4 Illud autem de quo quæri ſolet, † & ſubtilis indagatio eſt, diligenter expediam, videlicet, quare alimenta indiſtincte recuperet is, cui gratia facta eſt, licet gratia illa, ſiue ſit indulgentia, ſiue vera reſtitutio ab bona cætera non protrahatur.

Vt eſt text. expreſſus in l. is cui, ff. de alimen. cib. legat. ſecundum doctor. qui ita paſsim allegant.

Prima ratio, quæ aſſertur eſt, quod ſit ſpeciale fauore
5 alimentorum, † ita Gloſſ. in dict. l. ſi cui.

Sed dicit Salycet. præalleg. quod non eſt ſpeciale hoc, ſed quod legatum alimẽtorum non tranſeat in fiſcum, ſed remaneat apud condemnatum, ſiue bannitum, vt l. in metallum, ff. de his quæ pro non ſcript. hab.

6 Secunda igitur ratio ſecundum eum eſt, † quia legatum alimẽtorum eſt annuum, ergo quolibet anno incipit deberi, & ideò non eſt mirum ſi poteſt peti, etiam ſi ad bona quis non ſit reſtitutus, quia illa actio, quę quolibet anno reuertitur non fuit amiſſa, priuatio enim habitum præſupponit, l. manumiſsiones, ff. de iuſt. & iur. cũ ſimil. & hæc ratio certè pulchrior videtur.

Sed tamen aduertendum eſt, quod hoc procederet, quando bannitus non retineret etiam hoc relictum durante banno, & tamen retinet & eſt capax illius, vt dict. l. in metallum, & d. l. ſi cui, vnde neceſſe eſt, ꝙ adſit ſpecialitas in hoc, vt quilibet ſit capax alimentorum etiã ſi eſſet perſona, quę alias pro non ſcripta haberi poſſet.

7 Tertia igitur ratio † colligitur ex gl. in d. l. ſi cui, videlicet, quod ex eo fit, quia alias fruſtratoria eſſet indulgẽtia, ſi alimentorum petitio denegaretur, argum. l. necare, ff. de lib. agn.

Sed aduerte, quia hoc bene procederet pro ſeqq. annis, non autem pro præteritis etiam deberentur & peti poſſent, prout peti poſſunt, poſſet enim dicit quòd fruſtatorium eſſet recuperare vitam ſine alimentis pro tẽpore futuro, ſed pro præterito, quo quis iam vixit, non ſic.

Præterea in bannitis noſtri temporis, qui vt plurimũ ex forma ſtatutorum, vel bannimentorum occidi poſſunt impune, & ſic quibus mors a lege indicta eſt, ceſſat ratio gloſſæ etiam pro annis de futuro, quia necari impunè poſſunt.

8 Ego igitur dico, quòd text. † in d. l. ſi cui. non dicit id ad quod adducitur, videlicet quod is, qui ſimplicem indulgentiam impetrauit, etiam actionem ad alimenta de præterito recuperet.

Sed dicit, quod hoc recuperat is, qui ex indulgentia reſtitutus eſt, ideſt qui ex gratia principis reſtitutionem conſecutus eſt, & ſic textus loquitur de reſtitutione in integrum gratioſa, non de indulgentia ſimplici, & quod hæc verba. Ex indulgentia reſtitutus, ſignificent plenariam reſtitutionem, non ſimplicem pęnæ remiſsionem, dixi plenè ſupra q. 93. ar. . . . per text. ad litteram, in §. 1. inſtit. quibus mod. ius patriæ poteſtat. ſolu. ibi, & ex indulgentia reſtitutus &c.

Et ad idem eſt l. fin. C. de ſent. paſſ.

Articulus II.

9 AD ſecundum, An ſcilicet † per hanc reſtitutionem gratioſam recuperentur etiam actiones paſsiuæ, ideſt, vt reſtitutus poſsit conueniri ab ijs, a quibus ante bannum conueniri poterat?

10 Vera reſolutio eſt iſta; †

Aut reſtitutus eſt ad bona omnia, vel aliquam quotã partem illorum, & iſta quoque iura paſsiua per hanc reſtitutionem reſtsurata dicuntur, & conueniri poteſt.

11 Aut ad aliquam rem † particularem tantum reſtitutus eſt, & tunc ſecus. Text. eſt expreſſus in l. 3. C. de ſent. paſſ. & ibi notant Ang. Bald. & Salyc. Text. eſt etiã expreſſus in l. ſi deportationis, C. eod. tit. & idem vult Bal. in l. ſi marito, in fine principii, ff. ſolut. matr. & ibi Alex. nu. 4. & ſeq. & Nell. de bannit. in prima parte tertij tẽp. num. 21. & Io. de Amicis conſ. 68. num. 3.

Quibus adde tu text. hanc diſtinctionem ponentem in l. 2. & in l. 3. ff. de ſent. paſſ. & reſtit.

12 Sed iuxta hanc communem diſtinctionem de tribus contingit dubitari.

Primum

Primum eſt, Quid ſi iſte reſtitutus in integ. poteſt quidem iuxta famam reſtitutionis bona recuperare, tamen non vult, an a creditorib. priſtinis conueniri poſsit?

Et videtur quod non quia cum fiſcus ſemel ſucceſſerit in omnibus bonis eius, non videtur poſſe cogi illa recipere, & veteribus negociis ſe implicare, ſicut accideret in hæreditate, quæ inuito non datur, l. inuito, ff. de reg. iur. unde &c. preſertim, quia qui commodum non ſentit, neque onera ſentire debet. ll. vulg.

In contrarium determinat glo. in l. 4. C. de ſent. paſſ. & Ang. qui eam non allegat, in l. ſi debitor. in fi. C. eod.

Et eſt tex. quem neuter illorum adducit in l. pen. ff. de ſenten. paſſ. vbi caſus in terminis, quod ſic decidit.

Ad contrarium reſp. quod ex natura reſtitutionis hoc procedit, vt qui reſtitutus eſt, patiatur omnia & pro ſe, & contra ſe in priſtinum reponi, l. 1. C. de reput. & dixi ſup. in prima parte, q 47. art. 1.

13 Secundum dubium eſt; † Quod ſi iſte reſtitutus ad rē aliquam particularem, non autem ad omnia bona, vel forte etiam ad nulla, poſtea ad meliorem fortunam perueniat, an conueniri poſsit a priſtinis creditoribus?

Mitius enim agendum videtur cum eo, qui ex aduerſa fortuna incidit in ceſsionem bonorum, quam cum eo qui incidit in amiſsionem eorum ex delicto ſuo, vt de ſe patet.

Sed ille ſi perueniat ad meliorem fortunam conueniri poteſt, ergo & ille.

Sed breuiter contra eſt ueritas, ita ſingulariter dicit Ange. in l. ſi debitor, num. 14. C. de ſent. paſſ. & Fulgoſ. in l. ſi inſulam, C. eodem, & Boſſ. in titulo de remed. ex ſola clement. princip. numero 22.

Text. eſt in l. 4. C. eo. qui eſt mirabilis ad hoc ſecundum Fulg. præall.

Ad contrarium reſpon. poteſt, quod in caſu noſtro iſtæ actiones tranſiuerunt in fiſcum, qui ſemel cæpit eſſe debitor, vnde obligationes ad eum, & contra eum tranſfuſæ fuerunt, & cum per reſtitutionem a fiſco in reſtitutum reuerſæ non fuerint, creditores qui ante reſtitutionem, fiſcum tantum, non autem ipſum bannitum conuenire poterant, hodie etiam illum ſolum, non etiam reſtitutum bannitum conuenire poterunt, qui obligatus non reperitur, & contra non obligatum perſonalis actio non datur. § 1. vbi omnes, Inſti. de action. ex quo apparet ratio differentiæ inter caſum illum, & ceſsionis bonorum, de qua in contrario.

14 Tertium dubium eſt, † an reſtitutus ad bona, dicatur quoque reſtitutus ad onera illis annexa, ita vt ad illa teneatur.

Et breuiter dic quod ſic.

Ita tenent communiter doctor. Abb. in l. princeps. ff. de verb. ſigni. Bellenz in. de char. ſubſid q. 33. n. 6. Iacob. de Guid. inter conſilia vlt. vol. conſil. 159. nume. 36. D. Burſat. conſil. 54. num. 16. lib. 1. & nouiſsime etiam Mandoſ. in addit. ad Roman. conſil. 247. num. 5. vbi de communi.

Articulus. III.

15 AD tertium, † An ſcilicet reſtitutus ex gratia poſsit a creditoribus priſtinis conueniri, quando fiſcus antequam is reſtitueretur, voluit ſatisfacere, fecit proclamata, oblationes &c. & iſti creditores, qui hodie comparent, non comparuerunt.

Videtur omnino quod ſic.

Primo, quia obligatio naturalis non potuit extingui per aliquam cōdemnationem factam de hoc debitore, vt l. Iulianus verum debitorem. ff. de condict. indeb. Bella. in terminis deciſ. 743. num. 2.

Ergo ſi illa durat, & actionem quoque priſtinam durare neceſſe eſt, & durat & reſtitutio reponit omnia in priſtinum, d. l. 1. C. de reputat. merito &c.

16 Secundo, quia videtur iniquum † vt ad commoda iſte ſit reſtitutus, hoc eſt, vt alios ipſe conuenire poſsit, l. ſi ademptio. C. de ſent. paſſ. & ad incōmodum non, ideſt quòd ab alijs ipſe conueniri non poſsit.

Tertio, videtur hoc de natura reſtitutionis in integr. vt toto tit. C. de repur.

Quarto, quia ita in terminis poſt diſputationem firmat Boſſ. in tit. de proclam. quo fit bon. public. nu. 15. in fi. verſic. His tamen obſtantibus &c.

In contrarium reſpondet Pet. Ant. Anguſ. in conſ. 10. nu. 17. 18. & 19. lib. 3.

Pro qua ſententia principaliter adducitur, quia interim actio iſtorum creditorum extincta fuit, quia non contradixerunt, neque comparauerunt in tempore, vnde omnino eis præſcriptio obſtat.

Sed ad hoc fundamentum reſpond. Boſſ. negando, quod actio ſit extincta, dicit enim, quod quicquid dixerit Bart. alibi, tamen vera & communis ſententia eſt, quod ſtatutum diſponens hoc modo, vt præſupponitur, ſuper ſcriptionibus, tanquam inducens præſcriptiones cum mala fide non valet, neque directe, neque indirecte.

Quid dicendum.

17 Ego puto, † quòd ſi iſti creditores (prout præſupponitur) non potuiſſent conuenire fiſcum poſt factam cridam, ſeu proclama, ſi iſte bannitus primus debitor reſtitutus non fuiſſet, pro certo non poſsint hodie conuenire ipſum reſtitutum.

Et ratio quę me mouet eſt, quia omiſsio actionis, ſiue præcluſio viæ ad illam quæ contingit durante banno debitoris non proceſsit ex cauſa banni, ideſt quòd propter impedimentum banni creditores iſti non poterant debitum ſuum proſequi, ſed proceſsit ex eorum culpa, & negligentia, vt manifeſtum eſt.

Vnde reſtitutio quæ ſubſecuta eſt, non dicitur ex ſui natura poſſe iſtas actiones in priſtinum ſtatum reponere, quia illæ damnum aliquod immediate a banno non receperunt, ſed a negligentia creditorum.

Et pro hoc eſt in terminis concluſio doctorum in reſtitutione in integrum iuſtitiæ, nam licet regulariter reſtituto minore aduerſus tranſactionem actiones hinc inde remiſſæ ipſo iure recuperentur, l. 1. & 2. C. ſi aduer. trāſact. tamen, quando aduerſarius minoris illud amiſit ex alia cauſa, quam tranſactionis, illas non recuperat contra minorem, licet reſtitutio eius omnia in priſtinum reponere pro & contra dicatur, dicta l. 1. C. de repur. vt dicunt Bartol. Alber. Fulgoſ. & Caſtren. in d. l. 1. C. ſi aduer. tranſact. & dixi ſupra q. 47. num. 41.

Concludo igitur, quod aut iſti creditores etiam poſt præſcriptionem ſtatutariam, ideſt poſt cridam, ſiue proclama poterant agere contra fiſcum, quia actio eorū nō erat extincta, & excipi de præſcriptione non poterat, quia cum mala fide proceſſerat, vt dicit Boſſ. qui in hoc facit omne fundamentum, & certe poterunt etiam contra iſtum debitorem reſtitutum agere, ſed quæſtio inſulſa erit, & nullam prorſus dubitationem habebit.

Aut non potuiſſent agere contra fiſcum amplius poſt proclama, & tunc ſecuta reſtitutione debitoris priſtini, minus illum conuenire poterunt ratione, quam proxime adduxi.

Et ſic tenendo, ad contraria reſp. ſic.

Ad primum, quod licet non fuerit extincta naturalis, tamen illa elidi poterit exceptione præſcriptionis ſecutæ, dum bona a fiſco poſsidebantur, & ſic ineſſicax erit.

Ad ſecundum quod procederet, quando creditor

ex cauſa banni actionem ſuam amiſiſſet, ſicut debitor ſuas amiſit.

Ad tertium reſpon. ſimili modo ex his quæ dixi in cõcluſione prædicta, quę dixi de recuperatione actionũ

18 intellige, quod recuperentur directæ † actiones, non vtiles, vt eſt expreſſum in l. penult. in fine, ff. de ſentent. paſſis.

Ex quo cõfirma illud, quod dixi ſup. q. 91. art. 2. quòd ſcilicet reſtitutio illa non ex æquitate prætoria, ſed iure ciuili procedat.

Articulus IV.

19 AD quartum, An ſcilicet † reſtitutus in integrum ex gratia principis recuperet beneficium ceſsionis bonorum, quod prius habebat?

Videtur quod non.

Primo, quia ſi reſtitutus ad bona non vult ſatisfacere creditoribus, non auditur, l. 3. ff. de ſent. paſſ. & l. penult. C. eo. ergo reſtitutus in integrũ ex gratia principis (qui regulariter a pęna reſtitutus dicitur) non poteſt per ceſſionem creditoribus ſatisfacere poſt reſtitutionem, ſed ſi conuenietur ſoluere debet.

Secundo, quia ita per hęc iura tenet Rom. in ſing. 212. deportatus, & in l. alia, §. eleganti ff. ſol. matr. qui dicit, q̃ dicta iura ſunt literis aureis ſcribenda in hoc propoſito, & ſequitur Iaſ. in §. fin. num. 22. inſt. de action. & Vita. in tract. clauſul. in rub. an poſsit renunc. benef. ceſſ. bon. &c. col. 9. in princip. verſic. ſecundus; & de Arnono epit. 82, & Soc. ſentent. regul. 46. cedens bonis, fal. 15.

Contrarium tenet Eman. Colla in repetit. l. Gallus, §. & quid ſi tantum. in 2. parte, num. 43 verſic. mihi autem, & firmiter ſequitur Brun. in tract. ceſſ. bo. parte 4. q. 15. verſic. in hoc autem puto. & Gabriell. Sarayn. in addit. ad Rom. ſing. 212.

Ego ſequor hanc poſteriorem ſententiam declarando ſic.

20 Aut quærimus † an reſtitutus ad bona teneatur ſatiſfacere creditoribus, ſicuti tenebatur antequam exul fieret, ſeu deportaretur &c. & dico, quod bene procedit prima opinio, & dict. l. 2. & l. pen. allegatæ pro ea, & in hoc conſentiunt etiam tenentes hanc poſteriorem, & probatur per naturam ipſius reſtitutionis.

21 Aut quærimus † an reſtitutus ad bona poſsit cedere bonis, & eo modo ſatisfacere creditoribus, ſicut poterat cedere & hoc modo ſatisfacere ante bãnum & deportationem, & tunc proculdubio quæſtio diuerſa eſt a deciſione dictæ l. 2. & l. pen. & non video quomodo negari poſsit hoc beneficium ipſi reſtituto, ſi cõpetebat ei ante bannum, ſic ante læſionem, debet enim reponi per omnia in eo ſtatu, in quo erat ante læſionem, vt notiſsimũ eſt & millies ſup. diximus, & facit in hac ſpecie reſtitutionis expreſſe text. in l. 1. C. de ſent. paſſ. in fin. ibi, & cæteris omnibus &c.

Et hanc puto meram veritatem, & ita teneas, alias errares in regulis ipſius reſtitutionis in integ. & ſic tenendo.

Ad contrarium dict. l. 2. & d. l. pen. reſp. quod diuerſa

22 quæſtio eſt, an reſtitutus conueniri † poſsit a creditoribus illis, a quibus ante bannum conueniri poterat, & ſatiſfacere illis teneatur, & an bonis cedere poſsit, dico, nã bene verum eſſe, quod conueniri, & quòd ſatiſfacere teneatur, ſed ſi prius cedere poterat, tenebatur ſatiſfacere quatenus bona patiebantur, ergo eodem modo ſatiſfacere tenebitur poſt reſtitutionem, quæ omnia in ſuo ſtatu pro & contra reponit, l. 1. C. de repu.

Nec mouet, quod in d. l. 2. ff. de ſen. paſſ. dicitur, quod reſtitutus ad bona non poteſt non acceptare vel recuſare bona, vt non ſatisfaciat creditoribus priſtinis, quia reſtitutus qui cedit bonis non dicitur non acceptare a fiſco bona ſeu illa ipſi fiſco dimittere ſi vult cedere bonis, ſed immo illa recuperet de manu fiſci per reſtitutionẽ, deinde creditoribus dimittit, vt illis in quantum poteſt, ſatisfaciat.

23 Et addendo dico, quod miror † de Rom. & ſequacibus, ſtante quod beneficium hoc principis ad necem ipſius reſtituti in integ. protrahere volunt, dum aſtringere volunt ipſum reſtitutum, vt dum non poteſt aliter ſatisfacere, quam cedendo bonis, luat in corpore ceſsione illi denegata.

Articulus V.

24 AD quintum; An ſcilicet † per hanc reſtitutionem in integrum gratioſam recuperentur iura ſpiritualia, & in ſpecie, an recuperent bona matrimonij, & ſic vxor.

25 De iure canonico, & iuxta dogmata † noſtræ fidei, vanum eſt dubitare de hoc, quia bannitus non amittit capacitatem, & habilitatem gratiæ ſacramentorum.

De iure verò ciuili, delectationis gratia põt dubitari circa ipſum matrimonium, quatenus vt cõuentio humana, & bonum ciuile, in conſideratione illius iuris fuit.

26 An igitur reſtitutus in integrum † vxorem recuperet.

Videtur quòd non, Port. inſt. quib. mod. pat. pot. ſol. num. 15.

Quia poſtliminio reuerſus non recuperat, l. cum duo, §. non vt pater. ff. de capt.

Sed contra tenet Aret. in §. quod autem, in fin. inſtit. de cap. dimin.

Ego puto veriorem primam ſententiam de ſubtilitate iuris, quia vltra prædicta facit, quod deportatus † interim pro mortuo habetur, l. 1. ff. de contrah. & ideo reſtitutus nouus homo dicitur, vt argum. l. ex facto, §. ex facto, ad finẽ, ff. ad trebell. & l. qui res §. aream, ff. de ſol.

In qua quæſtione vlterius non inſiſto, quia hodie ad nihil deſeruit; Quia quod Deus coniunxit &c.

S V M M A R I V M.

1 *Reſtitutio hæc gratioſa an ſe extendat ad vaſallorum recuperationem.*

3 *Vaſalli ſunt qui faciunt feudum, non mœnia caſtrorum & ciuitatum.*

5 *Reſtitutio hæc an ſe extendat ad bona emphyteutica.*

6 *Argumentum a feudo ad emphyteuſim regulariter valet.*

7 *Reſtitutio hæc an trahatur ad bona feudalia?*

8 *Et an procedat ſi quis eſſet reſtitutus dum eſſet in patibulo.*

9 *Et an procedat in ſimplici indulgentia.*

10 *Feudum recuperatum per hanc reſtitutionem gratioſam, an dicatur nouum, vel antiquum.*

11 *Quid quando princeps ſimpliciter in integrum reſtituit, & nihil expreſsit de reconceſſione, ſeu reſtitutione feudi.*

12 *Quid quando expreſsit quod feudum quoque reſtituebat, ſeu reconcedebat.*

Diſtinguuntur plures caſus vſque ad numerum decimumnonum.

19 *Quid quando princeps indulgentiam ſimplicem conceſsit, & ſpecialiter quoque feudi gratiam fecit?*

20 *Feudum ipſo iure ad dominum reuertitur per crimen felloniæ, vel læſæ maieſtatis.*

21 *Dos an dicatur noua reintegrato, ſeu renouato matrimonio,*

matrimonio,& ſub num.23.ad finem.

22 *Indulgentia ſimplex extenditur ad ea omnia,quæ princeps expreſſit.*

24 *Feudi reſtitutio ab eadem humanitate procedit, a qua pęnæ remiſſio.*

26 *Ciuitate,vel caſtro deſtructo,deinde refecto, ſeu reædificato,an feuda,quæ prius domini illius habebant, recuperentur.*

27 *Quid ſi reliquiæ remanſerint.*

28 *Quid ſi ſtatutum fuit interdictum.*

29 *Ciuitas eadem dici poteſt,donec idem populus viuit.*

30 *Deportatus reſtitutus dicitur quaſi nouus homo.*

31 *Ciuitas quæ chaſmate fuit deſtructa ſi reficiatur,feuda antiqua recuperat.*

32 *Reſtitutio hæc an extendatur ad beneficium,ſeu penſionem amiſſam.*

33 *Quid ſi alteri non eſt collatum? quod ſic,cum duabus limitationibus.*

36 *Quid ſi fuit interim collatum? quòd non,cũ ampliationibus, & limitationibus.*

40 *Reſtitutus ad canonicatum an intelligatur reſtitutus ad præbendam.*

41 *Reſtitutus ad canonicatum an recuperet ſtallum in choro.*

42 *Reſtitutus ad officium, an dicatur ad iuriſdictionem quoque reſtitutus.*

43 *Reſtitutus an officium quod prius habebat, recuperet, quod ſic,cum ampliatione,& limitationibus.*

47 *Reſtitutus ad officium , an ad beneficium reſtitutus dicatur.*

48 *Connexa in ſeipſis,ſunt connexa tam in habitu, quam in priuatione.*

50 *Quid ſi reſtituti locus, officium, vel dignitas fuerint occupata poſt reſtitutionem,ſed ante litterarum præſentationem.*

51 *Prodigus reſtitutus aduerſus ſententiam iuriſdictionis ex genere, an bonorum adminiſtrationem recuperet.*

53 *Reſtitutus ex gratia,an ab irregularitate liberetur.*

QVAESTIO XCVIII.

De effectu reſtitutionis gratioſæ, quo ad recuperationem bonorum corporalium.

Et in primis de non allodialibus agitur,videlicet,de recuperatione feudorum , emphyteuſium,canonicatuum,penſionum,officiorum , & ſimilium.

POſt hæc de recuperatione bonorum corporalium auxilio huius reſtitutionis gratioſæ diſpiciendum eſt,& a nobilioribus,& dignoribus inchoando, In primis agemus de effectu huius reſtitutionis circa bona non allodialia,& plebeia,ſed vt plurimum dignitatem annexam habentia,Qualia ſunt feuda, officia &c.

Atque his articulis de his omnibus breuiter diſſeram.

Primò, An hæc reſtitutio trahatur ad bona feudalia, vel emphyteutica,vel vaſallorum recuperationem?

Secundò, An feudum taliter recuperatum dicatur nouum,vel antiquum?

Tertiò, An hæc reſtitutio extendatur ad recuperationem beneficij amiſsi, vel penſionis &c.

Quartò, An extendatur ad officia,& iuriſdictiones,& beneficia illis annexa?

Quinto, Quorundam aliorum quæſitorum,& dubiorum Miſcellanea.

Articulus I.

1 AD Primum,An ſcilicet hæc reſtitutio trahatur ad bona feudalia,vel emphyteutica,vel vaſallorum recuperationem?

2 Quo ad vaſallorum recuperationem:† Reperio quod Lucas de Penna in l. coloni.qõ.15. C. de agric. & cenſi. lib.11.tāgit hoc,& inquit,quod ſi diſtracti ſunt,ideſt ab aliquo alio domino poſsidentur, non recuperantur, ſequitur Menoch.de recuper.poſſ.remed.10.numer. 101. & ſequen.

Aduerte,quia in primis videntur pręſupponere quòd ſi diſtracti,& alienati non ſint vaſalli, recuperentur, & verum puto abſque ſcrupulo, per ea,quæ dicentur circa recuperationem feudorum.

3 Vaſalli enim ſunt, qui faciunt † feudum, non mœnia & domus caſtrorum,& ciuitatum, eſt enim ciuitas collectio ciuium &c.

4 Item aduertendum eſt,† quod concluſio Lucæ de Pēna,& Menoch.procedet quatenus procedit illa generalis regula , quod reſtitutio hæc gratioſa non extenditur ad bona alienata,huic enim regulæ plures accommodātur limitationes, quas omnes ſubintellige repetitas, & huic quoque regulæ accommodatas.

5 Quo ad bona emphyteutica † fac regulam, quod idē de bonis iſtis concludendum erit, quod de bonis feudalibus dicam. Tum quia valet regulariter argumentum † a feudo ad emphyteuſim, ſecundum communem ſententiam,de qua teſtatur Clar.in §.emphyteuſis , in fine, & in §.feudum. Tũ etiam quia in terminis in hoc æquiparari hæc bona,inquit Bellam.in deciſ.743.nu. 9. in fine.

7 Quo ad bona feudalia denique,† fac regulam, quod reſtitutio gratioſa ad feudorum quoque recuperationē extenditur.Iſern.in capit.1.titu.de vaſ.decrep.ætat. in addit.Bald.in capitu.1.in fin. principij, numer.20. titu.hic finitur lex Corradi.Affl.in titu.ſi de feudo fuerit controuer.cap.in generali.num. 56. Flor.in l. loci. § ſi cui. ff. ſi ſeru.vend.Brun.in tracta.de dimin.in titu.de reſt. in eodem ſtatu, verſ.noua concluſio.Fely.in c.inter quatuor. numer.5.de elect.Fort.Garz. in d.§.quid ſi tantum , nu. 234.& Galeaul.num.72.& eſt communis omnium, prout apparebit ex allegatis in ſeq. art. vbi ſemper præſupponunt hoc pro conſtanti,ij qui dubitant poſtea,an feudum ſic recuperatum dicatur nouum, vel antiquum,vbi etiam iura adducta ibidem probant.

8 Ampliaturque etiam ſi reſtitutus † ſit quis dum eſſet in patibulo morti vicinus,& gratia ei fieret, vt ponit Affl. poſt Andr.in cap.1.in titu.hic fin.lex Federic.verſ.nunc pone.numero vigeſimo.

Sed ſi tu aduertas iſti præſupponere videntur, quòd etiam per ſimplicem indulgentiam feudum recuperetur quod an ſit verum,dic vt in amp.ſequenti tetigi .

9 Ampliatur ſecundò,vt procedat etiā † in indulgentia, vt colligit Capic.deciſ. 161. numer. 9. poſt Iſern. vbi ibi.

Sed breuiter non eſt vera ampliatio, per ea quæ dixi ſup.q.4. & ad authoritatem Iſern. dict. quòd quæſtio. Iſer.de qua dicam plene ar.ſeq.præſupponit,quod licet princeps indulſerit pęnam fellonię, tamen feudum quoque ſpecialiter reſtituerit.

Articulus II.

10 AD ſecundum,† An ſcilicet feudum per hanc reſtitutionem gratioſam recuperatum,dicatur nouum feudum factum,an vero antiquum feudum remaneat.

Quæſtio

22 *Reſtitutio iſta an trahatur ad bona interim ad bannitum delata?*
24 *Hæres capax tempore conditi teſtamenti, & poſtea ſemper incapax ſi reſtituatur in integrum, an inſtitutio reconualeſcat.*
25 *Teſtis, qui tempore ſuæ infamiæ iurauit, ſi poſtea reſtitutus depoſuit, an dictum eius reconualeſcat.*
28 *Rebellis, vel infidelis, qui ante rebellionem, vel hæreſim obtinuit, vt poſſet emere caſtrum, & ſecuta rebellione, vel ſententia emit, deinde reſtitutus fuit, an emptio conualeſcat.*
30 *Bannitus ſi ſit inſacculatus tempore banni, ſi extrahatur poſtquam fuit reſtitutus, an ſit capax illius officij.*
31 *Quid ſi ſtatutum prohiberet ſcrutinari inhabiles.*
35 *An quæ Bannitus egit in iudicio, ſi ratificentur ab eo poſtquam fuit reſtitutus, teneant.*

QVAESTIO XCV.

De effectibus reſtitutionis in integrum gratioſæ. Et in primis quo ad conualidationem eorum, quæ interim inualide geſta fuerunt & è contra.

AMpliores alios effectus, illoſq. pleniores, numeroq; plures parit ipſa reſtitutio in integrum gratioſa, quam ſimplex indulgentia, ita vt neceſſe ſit reſiduum huius operis in hac ipſa complere. In primis autem poſita regula generali in caſibus, in quib. princeps expreſſit ad quid reſtitueret, deueniam ad illum effectũ, quod reſtitutio conualidat ea, quæ interim inualidè geſta fuerunt, propter bannum, & è contra. Quæ omnia quinque his articulis ſequentibus expediam.

Primo, Quæram generaliter quid operetur ipſa reſtitutio in integrum gratioſa, quando princeps expreſſit ad quid reſtitueret.

Secundo, In propoſito quæſtionis huius, An operetur, vt teſtamentum factum tempore banni reconualeſcat.

Tertio, An è contra operetur, quod teſtamentum factum a filio deportati deportatione durante, & ſic validè, corruat ipſo patre in integ. reſtituto.

Quarto, An ſi hæres inſtitutus tempore conditi teſtamenti erat capax, poſtea propter bannum ſemper incapax fuit, mortuo teſtatore reſtituatur in integ. an inſtitutio de eo facta reconualidetur.

Quintò, An ſi teſtis infamis tempore infamię iurauit, deinde reſtitutus in integ. examinatus fuit, an dictum eius valeat.

Et aliæ quædam quæſtiunculæ Miſcellaneæ, quas in fine huius articuli vide.

Articulus I.

1 AD Primum, † Quid ſcilicet operetur regulariter reſtitutio hæc gratioſa, quando princeps ſpecialiter expreſſit ad quid reſtitueret.

Pone regulam, & concluſionem veriſsimam, quod re
2 gulariter ad omne id, quod expreſſum eſt † hæc reſtitutio trahitur, & non ad alia, etiam ſi ad illa alias de ſui natura porrigeretur, ſi ſimpliciter conceſſa eſſet. Bart. in leg. 1. C. de ſenten. paſsi. & in l. fin. num. 1. C. eod. & ibi Alb. num. 4. ver. vnde cum princeps. Angel. num. 3. circa finem. Bald. nu. 4. Salyc. num. 5. verſic. ſecundo caſu. Andr. de Iſern. in cap. 1. nu. 2. in tit. de vaſall. decrep. ætat. Syluest. Aldobr. in §. 1. nu. 44. inſtit. quib. mod. ius pat. pot. ſol. Bonif. de Vital. in ſua practica criminali. in tit. de benef. & indulgent. princ. per totum. & Pariſ. in conſil. primo, libri quarti, & ferè per totum in ſpecie ſub num. 21. & 37.

Text. eſt in l. 3. C. de ſent. paſſ. vbi reſtitutus a princi
3 pe, non recuperat † niſi quædam bona particularia, vel quotam illorum, prout expreſſum fuit, & ex eo text. no
4 tat Salyc. quod reſtitutio in integrum limitata, † limitatum parit effectum.

5 Limitatur autem hæc concluſio notabiliter, † vt procedat, quando id, quod fuiſſet expreſſum, non eſſet generale ad ea omnia, quæ læſio & bannum abſtulerũt, ſed eſſet ſpeciale quippiam, quod ſub ſe non poſſet comprehendere alias ſpecies bonorum, & fortunarum humanarum tanquam diuerſas, licet eiuſdem generis, ver
6 bigratia, ſi princeps ad famam † & honores reſtitueret, non propterea diceretur ad bona reſtituiſſe, item ſi ad patriam poteſtatem reſtitueret, neque ad bona, neq; ad famam ſe extenderet reſtitutio.

Si verò id quod ſpecialiter fuit expreſſum tanquam generale quippiam poſſet ſub ſe comprehẽdere ſaltem large ſumendo id, quod fuit omiſſum, reſtitutio hæc ad illud quoque trahitur.

Et pro exemplis, & fundamentis huius limitationis, primò facit, quia quando princeps dixit, (Prouinciæ tuæ
7 † te reſtituo) reſtitutio plena eſt, ſicut ſi dictum fuiſſet ſimpliciter, in integ. reſt. Tex. eſt expreſſus iunctis gloſſis ibi in l. 3. C. de ſent. paſſ.

Nam quod ad honores & ordines trahatur hæc reſtitutio, dicit ipſemet text. & quòd ad famam & bona dicit gl. ibi a qua nemo diſcrepat.

8 Et ratio eſt, quam prædixi, quia † ſcilicet hæc verba in ſui generali ſignificatione important hoc, id eſt, repono te in eo ſtatu, in quo eras in tua prouincia, vel ſignificat hoc, id eſt, reſtituo id omne, quod propter amiſsionem tuæ prouinciæ perdidiſti.

9 Secundo facit, quia ſi dictum fuit, ad † lares tuos te reſtituo, veniunt etiam bona, vt dicit Ang. in d. l. fin. col. 2. eod. ita intelligens l. cum indulgentia, C. eod.

10 Tertiò facit notabilius, † quia ſi dictum fuit ad dignitatem, & bona te reſtituo, porrigetur hæc reſtitutio ad ius patriæ poteſtatis, quod recuperatur in hoc caſu, etiam ſi reſtitutio videatur reſtricta ad dignitatem & bona, ita ſingul. dicit Angel. in dict. leg. fin. dicens hunc eſſe verum intellectum illius legis, & Fulg. ibi nu. 3. idem firmare videtur.

11 Et ratione corroboratur, quia † ius patriæ poteſtatis poteſt commodè appellatione bonorum venire, ſecundum Bald. in d. l. fin. num. 3. Quinimmo ſub alijs dignitatibus ius quoque patriæ poteſtatis contineri videtur, facit princip. inſtitutio. de patr. poteſt. & per Dominum Aſcan. Amerinum in ſuo tractatu de patr. poteſt. in princip.

Articulus II.

12 AD ſecundum, An ſcilicet † teſtamentum factum a bannito inteſtabili durante banno, per reſtitutionem in integrum banniti reconualeſcat.

Videtur quòd non, quia ius poſtliminij, & reſtitutio
13 nis iſtius † non per omnia æquiparãtur, vt in ſpecie per doct. in d. §. & quid ſi tantum. ff. de lib. & poſth.

In contrarium tenent doct. in l. ſi quis filio, §. penult. ff. de iniuſt. teſt. Io. de Anan. in cap. ſuper eo. col. 3. verſ. quidam, de vſur. & Boſſ. in tit. de reſt. quæ fiunt a principe poſt bell. num. 15.

Et facit pro hoc, quia reſtitutio, in int. de qua agimus, & fictio poſtliminij videntur æquiparari ſecundũ Boſſ. præall. num. 21. per l. ſi quis filio, ff. de iniuſ. teſtamento. Ergo &c. ad tex. in l. poſtliminij, in princ. ff. de capt.

Ego

Ego teneo cum doctoribns præalleg, quod reconualeſcat, & pro hoc dico eſſe text.in terminis in l.ſi quis filio,§.penult.ff.de iniuſt.teſtamen.

Ad contrarium reſpõd.ius poſtliminij, & fictio eius, & reſtitutio iſta quantum ad id, de quo agimus, ſpecialiter æquiparantur.

Circa quam concluſionem de duobus dubitari contingit.

14 Primò, An hoc teſtamentum reconualeſcat † iure ciuili, vel prætorio.

Breuiter dic, quod iure ciuili, Cuman.ſing.in l.ſi quis filio,§.pen.ff.de iniuſt.teſtam. Quia princeps eſt iuris ciuilis miniſter, & viua vox. Faciũt, quæ poſui ſupra quęſt. 91.artic.2.

15 Secundo dubitatur an reconualeſcat † ipſo iure, an verò ope declarationis ſubſequentis, id eſt, quod reſtitutus debeat declarare, quod ita velit.

Et videtur quòd opus ſit hac noua declaratione. l.1. §.ſed ſi filius, ff.de legat.3. & §.non tamen, inſtit.quib. mod.teſtam.inf.& ibi gloſ.& doctor.

Præterea ita tenent plures doct. quos congerunt Moderni Fiuiz.in tract.de vſuſruct.mul.rel.numer.115.verſic.hinc eſt.

Contrarium determinant gloſſ.& Bart.in d.l.ſi quis filio, §.pen.& ibid. Alber.& Paul.de Caſtr.& Bald.per totum, inferens ad teſtamenta Peruſinorum facta ab eis tempore quo ab Vrbano Quarto fuerunt redditi inteſtabiles: nam ſecuta reſtitutione, inquit, reconualeſcunt ipſo iure, & ſequitur Loffred. conſilio 8.numero 3. & ſequent.

Moti per d.§.penultimum, in verbo reconualeſcit.

Et quia idem operatur ius poſtliminij. & hac ratione idem mihi ſemper placuit.

Ad contrarium autem in quo prima opinio modernorum præalleg.fundatur, reſp.quod ibi voluntarie fuit ſtatus mutatus, hic non. Ergo &c.

16 Et ratio differentiæ eſt, quia noua voluntate † indiget teſtamentum, vbi illa mutata fuit, hic autem non pręſumitur mutata, l.eum qui, ff.de probat.cum vulg.& hęc fuit conſideratio Bartoli in d.§.pen.

Retenta igitur hac concluſione, quod teſtamentum hoc caſu ipſo iure reconualeſcat.

17 Ampliatur vt procedat etiam ſi quis reſtituatur poſt mortem ſuam tam nihilominus teſtamentum cum quo deceſsit reconualeſcit. Hanc mirabilem ampliationem latè firmat Loffr.d.conſil.8.num.23. verſic.nec obſtat, & rationes, in quibus fundat, vide apud eum, quia ſatiſfacient. Tertio dubitari poteſt. Quid ſi bannitus fecit hoc teſtamentum durante banno, non antè, & poſtea fuit reſtitutus, an conualeſcat? & quod non ipſum teſtamentum, Codicilli autem ſic, eſt text.cum Gloſ.in l.1. §.ſi quis plane.ff.de leg.3.

Articulus III.

18 AD tertium, An ſcilicet è contra † operetur, quod teſtamentum factum a filio deportati deportatione durante; & ſic valide corruat, patre in integrum reſtituto.

19 Diſtingue duos caſus; †

Primus eſt, quando ſumus in caſtrenſibus, vel quaſi, & tunc non eſt dubium, quod teſtamentum non retractatur, neque rumpitur. vt per Bart.in d.l.fin. C.de ſent. paſſ.numer.8.

Ratio clara eſt, quia filius potuiſſet diſponere de huiuſmodi bonis etiam patre non exiſtente bannito, vt notiſsimum eſt.

20 Secundus eſt, quando ſumus † in alijs bonis, & tunc ſubdiſtingue.

Aut filius mortuus eſt, poſtquàm pater fuit reſtitutus, & non tenet teſtamentum, quia decedit non ſui iuris, & vtique qui decedit non ſui iuris, de profectitijs vel aduẽtitijs nõ teſtatur, ita gloſſ.in d.l.fi.§.1.in verbo rata ſint, C.eod.& ibi Per. Alb.& omnes.

Aut filius mortuus eſt antequam pater reſtitueretur, & ſic deceſsit ſui iuris, & tunc ſubdiſtingue.

Aut ſumus in bonis profectitijs, & rumpitur teſtamentum, etiam mortuo filio ante reſtitutionem, ſecundum Bart.in d.l.fin.numer.8.licet in hoc aliter videatur ſentire Alb.in l.verba contraxerunt, ff.de verb.ſign.nu. 4.& 5.qui non diſtinguit niſi in caſibus prædictis.

Aut ſumus in bonis aduentitijs, & tunc ſubdiſtingue vltimo loco.

Aut erant acquiſita filio ante deportationem patris, & retractatur teſtamentum, ſecundum Bart.d.nu.8.& ſequitur Salyc.ibi col.3. verſic.ex iſta gloſſa, æquiparantes in hoc caſu bona aduentitia profectitijs propter præiudicium patris. & hanc eandem opinionem tenet D. Rogerius de Peruſio inter conſilia Baldi in 5. vol.conſil.64.punctus. nu.1.qui ſe ſubſcripſit Bald.ibidem. Bene verum eſt, quod loquuntur quo ad vſumfructum ſpectantem ad patrem, de proprietate verò nil dicunt, quaſi debeat eſſe hæredum illorum quos filius inſtituit, & qui eo mortuo durante deportatione eam receperunt vna cum vſufructu.

Et clarius contrarium tenet Bald.in l.fin. numer. 15. C.de ſent.paſsis, & dicit, quòd omnes ita concludunt. & ita etiam tenet gl. ſub generali concluſione in d.l.fi.ſub verbo rata ſint, & Cyn.& Ang.ibi, vt refert, & ſequitur ibi Fulgoſ.num.59.

Mihi placet prima opinio propter præiudicium patris, quod quidem cum ſentiat pater ex cauſa banni, quia ſi illud non fuiſſet, filij teſtamentum non valuiſſet, debet per reſtitutionem in integrum reſtaurari, ſecundum doctor.in d.l.fin.

Aut erant acquiſita filio poſt deportationem patris, & tunc non retractatur teſtamentum, ſecundum Bart. in d.l.fi.num 8. & Bald.in auth. excipitur, num.1.C.de bon.quę lib.& Alber.in l.fin.num.8.& Fulgoſ.num.14. C.de ſent.paſsis.

Dicunt enim, quod pater non perdit hæc bona per bannum, ergo ad ea non trahitur reſtitutio, quia nõ plus reſtituit, quàm læſio abſtulerit.

Ego puto, quod veritas huius rationis, & per conſequens etiam huius vltimæ concluſionis, pendeat omnino 21 a reſolutione illius dubij. An † reſtitutio iſta trahat ad bona interim ad bãnitum delata, ſed propter bannũ amiſſa, & ab alijs interim acquiſita, de qua dicam infra q.99.art.11. Ideo dic vt ibi dixi, & ſecundum illa tene hic, & præſertim propter limitationem ſequentem, quæ etiam ad illam concluſionem affertur.

22 Limitantur igitur † hæ omnes concluſiones negatiuæ, de quibus ſupra proximè, quando princeps plenarie reſtituiſſet, dicendo videlicet, quòd bannum ita cancelletur ac ſi nunquam ille fuiſſet bannitus, & a Boſſ.in tit. de reſt.quæ fiunt a princ.poſt bellum, num.4. quod nota, & dicam etiam de hoc pluries inf.d.q.99.

Articulus. IIII.& V.

21 AD quartum, † & quintum, ſimul coniungendo illos, quia ſteriles per ſe ſunt, & pleni varijs quæſtionibus in propoſito.

Reſpondeo, quærendo de quibus, & reſoluendo breuiter.

24 Quæro primo, † An ſi hæres inſtitutus tempore cõditi teſtamẽti erat capax, & poſtea ſemper incapax fuit, & mortuo teſtatore reſtituatur in integrum, an inſtitutio

de eo facta reconualidetur.

Et quidem Ang. in l. ſi alienum, §. in extraneis, ff. de hæred. inſtit. voluit quòd ſic.

Contrarium determinat Cum. ibi num. 1. dicens, quod Ang. malè dixit, propter notata in §. & quid ſi tantum.

Ego puto veriorem, & æquiorem primam ſententiã, quia vt dixi in præced. art. ver. ego puto, reſtitutio hæc trahitur ad ea, quæ quis acquirere non potuit propter incapacitatem a banno eius cauſatam, & facit pulchrè, quod dixit Loſtr. conſ. 8 num. 23. de quo dixi ſup. art. 2. in fin. & ſing. l. fin. de ſent. paſsis.

25 Quæro ſecundo, An ſi teſtis, † qui tempore ſuæ infamiæ, & incapacitatis iurauit, deinde poſt reſtitutionem in integrum depoſuit, dictum eius reconualidetur ope reſtitutionis obtentæ.

Et quod non; facit, quia teſtimonium eius trahitur ad tempus iuramenti, l. ſi quando, C. de teſtib.

Et pro hoc facit determinatio Bart. in conſil. 174. vi-
26 delicet, quod ſi quando † teſtis iurauit non erat infamis, & quando depoſuit ſic, valet tamen eius dictum.

Contrarium tenuit Alb. de Gand. in tract. de Bannit. q. 70. vt refert Nell. eod. tit. in 1. parte tertij temp. num. 16. ſentiens quoque idem regulariter, & pro hoc adducitur l. 3. §. duæ cauſæ, ff. ad trebell.

Et hoc verius & æquius puto, per prædicta pluries,
27 limitando tamẽ vt procedat † ſi infamia in totum tollatur, alias ſecus, ſi remaneat infamia facti, ita Nell. præall.

Sed hæc limitatio deſtruit cõcluſionem, quia infamia facti nunquam poteſt tolli, niſi quando reſtitutio ex mera iuſtitia propter probatam rei innocentiam concederetur, vt dixi ſup. q. 3.

28 Quæro tertiò, † An rebellis, vel infidelis qui ante rebellionem, vel hæreſim obtinuerit vt poſſet emere caſtrum, & ſecuta rebellione, vel condemnatione poſtea emit, deinde reſtitutus fuit, an reſtitutio confirmet dictam emptionem.

Hanc quæſtionem latiſsimè diſputat Lucas de Penna in l. cũ allegas, col. 2. 3. 4. & 5. C. de re milit. & demũ concludit quod non: ſi de crimine prædicto conſtat, tũc factus eſt inhabilis ipſo iure ad feudum retinendum, & reſtitutio non poteſt reponere eum, niſi in eo ſtatu, in quo erat ante rebellionem, in quo ſtatu non adhuc emerat feudum &c.

29 Quæſtio dependet ab illa, an iſta reſtitutio † trahatur ad ea, quæ interim propter bannum bannitus acquirere non potuit, & ideo ad alios tranſiuerunt, de qua dicam infr. d. q. 99.

30 Quæro quarto, † An ſi bannitus ſit inſacculatus tempore banni, ſi extrahatur poſtquam fuit reſtitutus, an ſit capax illius officij.

Fuit diſputatum hoc a Iac. Butr. & demum concluſum quòd non, vt refert Nell. de bannitis in prima parte tertij temporis, num. 18.

31 Limitando tamen, vt non procedat † ſi ſtatutum nõ prohiberet ſcrutinari etiam inhabiles, vt per eũ ibi. ver. ſed puto, per l. in tempus, ff. de hær. inſt.

Ego teneo limitationem, licet deſtruat concluſionẽ, quia mihi videtur æquior contraria ſententia in concluſione principali.

32 Quæro ſexto † & vltimo, an teneant' quæ bannitus egit in iudicio, ſi ratificentur ab eo poſtquam fuit reſtitutus? & quod non, concludunt Alb. Gand. de bannitis q. 46. & Nellus vbi ſup. num. 20.

S V M M A R I V M.

1 *Reſtitutio hæc gratioſa an ad fama, ſiue honoris recuperationem ſe extendat.*

2 *Dignitates, & honores infamibus non conferuntur.*

3 *Infamis in aliquo genere mali non poteſt in eodem genere mali ita ad famam reintegrari, vt infamia facti illius tollatur.*

4 *Notarius ſemel infamatus, an & quando poſſit amplius conficere inſtrumenta, &*

6 *Teſtis ſemel infamatus an & quando poſſit amplius teſtificari, ſi reſtituatur in integr. ex gratia principis.*

8 *Reſtitutio hæc gratioſa an ſe extendat ad dignitates, & prærogatiuas.*

9 *Princeps an poſſit reſtituere ab infamia facti, ſi ei placeat.*

10 *Et an ad hoc, vt fellonia, & rebellionis maculam tollat?*

11 *Et an ad dignitates, & honores de futuro ſe extendat.*

13 *Et an ſi reſtitutus dignitatem impetrare velit, teneatur de delicto præcedenti, & reſtitutione ſecuta mentionem facere.*

14 *Reſtitutio hæc an faciat recuperari patriam poteſtatem, vel iura ſimilia.*

15 *Filiusf. bannitus, & reſtitutus an reuertatur in poteſtatem patris.*

16 *Pater deportatus, & reſtitutus an recuperet ius patriæ poteſtatis.*

17 *Reſtitutio hæc an recuperet ius Dominicæ poteſtatis.*

18 *Et an recuperet ius patronatus.*

19 *Reſtitutus ex gratia an recuperet locum priſtinum in Collegio.*

20 *Declaratio l. 2. ff. de decur.*

21 *Quid quando Collegium habet numerum collegiatorum determinatum.*

22 *Et quid ſi non habet numerum determinatum.*

24 *Si Papa gratiam factam vni ex duobus impetrantibus reuocet ad fauorem ſecundi impetrantis, deinde primus reſtituatur, præfertur alijs interim vocatis.*

25 *Doctor ſi propter bannum amittat lecturam, & cathedram, deinde reſtituatur ex gratia, an illas recuperet.*

26 *Peruſini Gymnaſii in lectoribus eligendis, promouendis, & conducendis conſuetudo cum magno eius detrimento.*

28 *Miles deportatus deinde in integrum reſtitutus, an poſſit amplius militare abſque nouo iuramento.*

29 *Authoris opinio circa cauſam deportationis.*

30 *Caſtro, vel ciuitate propter rebellionem deſtructa, deinde reſtituta, an iura & prærogatiuæ, & dignitates priſtinæ recuperentur.*

31 *Quid in alienatis &c.*

QVAESTIO XCVI.

De effectibus reſtitutionis gratioſæ, quo ad recuperationem honorum, graduum, dignitatum, & prærogatiuarum.

EXtenditur etiam effectus huius gratioſæ reſtitutionis ad honorum & dignitatum recuperationẽ, vt l. 1. C. de ſentent. paſſ. cum ſimil. pro quib. dignitatibus & honore, cum homines plerunque magis, quam pro opib. contendant, diligenter per integram hanc quæſtionem effectum hunc tractare volui, illumque hiſce articulis explicare.

Primo, An regulariter reſtitutio hæc gratioſa ad famæ

famæ recuperationem ſe extendat, regulam cum illatio
nibus.

Secundo, An ad dignitates, ordines, & prærogatiuas
priſtinas, tam præteritas, quam futuras.

Tertio, An ad patriæ poteſtatis, vel iuris patronatus
recuperationem?

Quarto, An ad locum priſtinum in collegio recupe-
randum.

Quinto, Miſcellanea ſingularium quarundam dubi-
tationum.

Articulus I.

1 AD primum, An ſcilicet † regulariter reſtitutio hæc
gratioſa ad famæ, ſiue honoris recuperationem ſe
extendat?

Regula eſt indubitata quod ſic. Gloſſ. Cyn. Bart. &
omnes in l. 1. vbi expreſſum videtur. C. de ſenten. paſsis.
Eſt etiam tex. clarus in l. 1. §. deinde adijcit prætor, ff. de
poſtul.

Ratio clara eſt, quia ſi ad ordines, & dignitates exten
ditur hæc reſtitutio, vt l. 1. C. de ſent. paſſ. in neceſſariũ
2 antecedẽs opus † eſt, quod ad famam protrahatur, quia
ordines & dignitates infamibus non conferuntur, ff. de
his qui notan. infam. per totum, & l. 1. C. de dignit. vbi
Bart. numer....

3 Quam ego puto declarandam † vnico modo, vt ſci
licet operetur, quod qui redditus eſt infamis ob ali-
quod genus mali, in eodem genere mali quo ad infamiã
facti poſsit reintegrari, & vix etiam quo ad effectum iu-
ris, vt oſtendam in illationibus ſtatim.

4 Infertur ex hac regula, quod Notarius † infamatus
pro aliquo delicto poterit conficere inſtrumenta poſt
reſtitutionem in integ. vt dixit peregrine Bald. in conſ.
172. ex quo dominus lib. 4.

5 Sed ego reſtringerem hoc dictum † vt non procedat,
quando Notarius iſte fuiſſet ob hoc ipſum condemna-
tus, & infamis redditus, quia falſa inſtrumenta conficie-
bat; Et enim licet reſtitutio eius operetur in cæteris ple
narie effectum ſuum, id eſt pœnæ remiſsionẽ, bonorum
confiſcatorum recuperationem, & huiuſmodi, tamen
quòd operetur vt amplius inſtrumentis eius credatur, &
fides adhibeatur, de facto quidem in opinione homi-
num nunquam erit verum, de iure vero idem puto, niſi
poſterior fides eius comprobata poſt dignam pœniten-
tiam faciat eum hac quoque reſtauratione dignum per
ea, quæ dixit Ioan. de Turrecr. in can. cum exaudiero,
num. 1. 50. diſt.

6 Infertur ſecundo, quod teſtis † propter delictum ban
nitus, & infamatus, ſi in integrum reſtituatur, ita famam
& honorem recuperat, vt exinde teſtimonium eius va-
lidum ſit, vt expreſſum videtur in c. ſi teſtes, verſic. item
lege Iulia 4. q. 3. & tenent Boich in c. teſtimonium, nu.
14. de teſtib. & ibi Bellam. 38. Bal. in c. fraternitatis, nu-
mer. 9. in fin. de teſtib. Ioan. de Turrecr. in c. illi. nu. 10.
6. q. 1. & Hug. de Nel. in tract. de teſtib. cum concor. ple
ne per Alex. qui idem tenet in caſu reſtitutionis conceſ-
ſæ in conſil. 147. num. 11. lib. 7.

Et pro hac communi illatione eſt text. in l. 1. §. lege,
ff. de teſt. canonizatus in d. §. item lege, 4. q. 3.

Et facit dictum Fel. in cap. cum Ioannes, numer. 17.
de teſtib. videlicet, quod ſi quis in prima inſtantia erat
infamis, & interim fuerit reſtitutus, poterit in cauſa ap-
pellationis teſtificari.

Contrarium tamen tenet Cæpoll. in l. quid ſit fugiti-
uus, in princ. ff. de ed. eod. num. 2.

Per gl. notab. in can. fin. 25. diſt.

7 Ego puto ſic dicendum; Aut † iſte teſtis fuit condem
natus ob aliquod aliud delictum, excepto crimine falſi
teſtimonij, & puto veram communem ſententiam, per
tex. expreſſum in dict. l. tertia. §. l. Iulia, ff. de teſt. vbi ex-
preſſum, ibi niſi ob aliquod aliorum reſtitutus fuerit.
& cæt.

Aut fuit condemnatus ſemel de crimine falſi teſtimo
nij, & certè licet ſit in integrum reſtitutus, tamen reſtitu
tio eius non poterit ad hoc extendi, vt ſit amplius teſtis
fide dignus, & hoc puto veriſsimum propter prædicta,
licet Doct. non tangant.

Articulus II.

8 AD ſecundum, † An ſcilicet reſtitutio hæc gratioſa
extendatur ad ordines, dignitates, & prærogatiuas
alias propter bannum amiſſas.

Fac regulam quòd ſic. Ita gloſſ. in l. 1. C. de ſent. paſſ.
& gl. in §. 1. verſic. ſed ſi ex indulgentia. Inſt. quib. mod.
ius pat. poteſt. ſol. Cyn. in d. l. 1. in fin. Gloſ. in l. plus eſt,
ff. de verb. ſig. Bart. in d. l. fi. nu. 1. Andr. de Iſern. & Affl.
in c. 1. in tit. de vaſall. decrep. æt. Affl. in c. 1. in tit. hic fini
tur lex Corradi. verſic. 6. noto. num. 1. Caſſan. ſuper con
ſuet. Burg. ſuper rubr. des iuſtices, §. ſit an agrau. numer.
7. cap. 47.

Text. eſt expreſſus in dict. l. 1. C. de ſentent. paſsis.

Et facit d. §. 1. verſic. ſed ſi ex indulgentia, ibi per om
nia priſtinum ſtatum recipiunt.

Item l. princeps, ff. de verb. ſign. & expreſsius leg. fin.
§. 1. & §. fin. C. eod.

Ratio autem clara eſt, quia hæc reſtitutio debet reſti
tuere ea omnia, quæ læſio abſtulit. Iſern. d. c. 1. de vaſall.
decrep. ætat. & eſt de natura reſtitutionis in integrum.
& per Azon. in ſumma, C. eod. Affl. d. cap. 1. num. 16. &
Doct. omnes communiter in d. l. fi. C. eod.

9 Quinimmo, reſtituit princeps † etiam ab infamia fa
cti, ſi ei placet, & hoc exprimat, vt latè per Affl. tit. quæ
ſit prima cauſa beneficij amittendi, §. præterea, nu. 99.
gloſ. 3. & idem (licet Affl. non alleget) tradit Aymon in
conſil. 168. num. 1. & 2.

10 Ampliatur primo vt procedat † in tãtum, quod etiam
felloniæ, & rebellionis maculam tollat Port. Imol. con-
ſil. 167. num. 69. 70. & 71. loquens de reſtitutione ducis
Ferrariæ &c.

11 Ampliatur † ſecundo, vt procedat etiam quo ad di-
gnitates, & honores de futuro; quia ad illos quoque red
ditur habilis reſtitutus, Bal. in l. imperialis, num. 1. in fi-
ne, C. de nup. per illum tex. in §. 1. in verbo neque voca-
bulum, & idem Bal. in tract. ſtat. in verbo bannitus, nu.
22. eadem verba repetit.

12 Ea ratione, quia per hanc † reſtitutionem, ita omnis
macula præcedens aboletur, vt ne nudum quidem no-
men banniti remaneat, per l. imperialis, §. 1. C. de nupt.
vbi pulcher text. per hoc,

13 Ampliatur tertio, † vt qui reſtitutus eſt, ſi vult impe-
trare dignitatem, non habet neceſſe facere mentionem
de aliquo delicto, & infamia ſubſecuta, & de reſtitutio-
ne in integrum, quam obtinuit, vt ſingul. tradit Bald. in
cap. cum te, num. 6. de reſcript. & ibi Franc. Pat. in marg.
dicit videndum And. de Iſern. in tit. quæ ſit prima cau.
beneſ. amitt. & quod ſcripſit ipſe in quodã conſilio ſuo.
& tu adde Dec. cum alijs concord. in l. liberos, numer. 4.
C. de collat. poſt Oldr. in conſil. 215. puncta breuia. &
Bald. & Barbat. vbi ibi.

Allegat per hoc Baldus illud profetæ: Beati quorum
remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata.

Contrarium tenet ſimpliciter Zaſ. in l. 1. in fin. ff. de
orig. iur.

Sed non diſcedas a communi, quia reſtitutio in inte-
grum poſtquam obtenta eſt, poteſt opponi etiam per
viam replicationis, vt dixi ſupra in prima parte quæſt....

art.,.Ergo ſi opponetur ipſi petenti dignitatem, delictũ
ab eo commiſſum, & infamia ſubſecuta, replicabitur de
reſtitutione in integrum, quæ omnem maculam delicti,
& infamiæ ſuſtulit, & iſte erit legitimus modus procedẽ
di in hac, ſicut in reſtitutione iuſtitiæ.

Articulus III.

14 AD tertium, An ſcilicet † hæc reſtitutio gratioſa fa-
ciat recuperari patriã poteſtatem, vel iura ſimilia.
In plura membra diuiditur articulus.
Primo, igitur quæro, An recuperetur patria poteſtas
15 paſsiua? † ideſt an filius deportatus reſtitutus a principe
reuertatur in poteſtatem patris ſui, quæ ſemel fuit amiſ-
ſa per deportationem, §. 1. Inſt. quibus modis ius patriæ
poteſtatis ſoluat. Et quod ſic, tenent Gloſ. & Bal. in l. in
ſulam, C. eodem titulo. Bart. in l. fin. num. 1. C. eod.
Secundo quæro, An recuperetur patria poteſtas acti
16 ua, † i. an pater deportatus, poſtea reſtitutus recuperet
poteſtatem patriam ſuper filijs. Et quod ſic, eſt tex. in l.
fi. in prin. & in §. fin. C. eo. & ibi Bart. & omnes & Port.
Inſtitut. quibus mod. ius patriæ poteſt. ſol. in princip.
num. 15.
Et licet faciant in contrarium, quæ ſcribit Fulgoſ. in
d. l. fin. nu. 3. C. de ſentent. Tamen reſpõſio patet ex his,
quæ dixi ſupr. quæſt. præc. artic.
17 Tertio quæro, † An recuperetur ius Dominicæ pote-
ſtatis in ſeruos, & dic, quòd tanquam mancipia, & ſic bõ
na ſe mouentia, quæ ad fiſcum deuoluta fuerunt, ita de-
mum recuperantur, ſi in caſu recuperationis bonorum
reperiantur, de quo dicam plene inf. art. 99.
18 Quarto quæro, † An recuperetur, ius patronatus, &
omnis effectus eius præſertim ſuccedendi in bonis liber
ti & cæt.
Et dic quòd ſic. Text. eſt ad literam in l. 1. ff. de ſen.
paſſ. & reſt. & in l. ſiue, ff. de iur. patr. & in l. ſed ſi hac, §. ſi
per pœnam. ff. de in ius voc. Ruyn. conſi. 153. num. 5. lib.
5. Rol. conſi. 45. num. 32. lib. 4. poſt Cyn. Ang. Alexan.
& Aret. in d. §. quid ſi tantum, ff. de lib. & poſth.
Et Ampliatur vt procedant ſi patronus fuiſſet dam
natus in metallum, & ſic ſeruitutem pœnæ paſſus fuiſſet,
quia nihilominus ſi reſtituatur iura patronatus recupe-
rat, dicta l. 1. §. 1. vbi expreſſum.

Articulus IV.

19 AD quartum, An ſcilicet † hæc reſtitutio gratioſa o-
peretur, quod reſtitutus recuperet locum priſtinum
quem in collegio habebat.
Videtur quod ſic.
Primò per l. 1. C. de ſent. paſſ. in fine, ibi, ordini cæte-
riſque omnibus &c. quia ſi ordini reſtituitur, & ordo col
legialis dicitur de iure communi, quod qui prior ſcriptus
reperitur præcedere debeat, l. 1. ff. de alb. ſcrib. ergo &c.
Secundo per l. 2. ff. de decurion. vbi videtur expreſſus
iſte caſus, quod ſcilicet is, qui reſtituitur, priſtinum locũ
recipiat.
Tertiò, quia ita in terminis tenent Alciat. nume. 125.
& ſeq. §. quid ſi tantum, ff. de liber. & poſth. & Fort. Gar.
ibi num. 135.
In contrarium eſt communis Doc. opin. quam tenuit
originaliter Bart. in l. 2. ff. de decur. ſubdens, quod ita ſer
uatum fuit cum quibuſdam Doctoribus Bononienſibus
in eorum collegio, & ſequuntur Iaſ. in d. §. & quid ſi tan
tum, numer. 71. & Galiaul. ibi num. 57. Cagno. in l. cum
quid, num. 59. Zaſ. in l. ſed ſi hac, §. libertis, num. 6 ff. de
in ius voc. Tiraq. in tract. de vtr. retr. in 1. par. §. 32. num.
70. Ferret. in tract. de Gabell. num. 170. Felyn. d. c. inter
quatuor, nu. 4. de maio. & obed. Dec. in c. clerici, nu. 18.
de iudic. Guid. Papæ ſing. 361. & idem in conſ. 18. nu. 9.
& Pet. Ant. Anguiciola conſi. 10. nu. 17. libr. 3. & idem
conſi. 67. num. 11. & 12. lib. 6. & nouiſsimè Menoch. de
recup. poſſ. remed. 10. num. 106. & ſeq.
20 Et adducunt d. l. 2. † Sed certe iſte tex. vel probat con
trarium, vt etiam ſupra adduxi, vel quatenus etiam dice-
ret id, ad quod adducitur pro communi, tamen ratio
ſpecialis ibi eſt, quia non poteſt excedi numerus decu-
rionum collegiatorũ, vt præſupponitur. & ſi interim ali-
quis cooptetur in collegium illud, & numerum decurio-
num expleat, non æquum eſt, vt reſtitutio ſubſequens fa
cta de illo, qui de loco remotus fuerat, fiat cum præiudi-
cio eius, qui ſubrogatus eſt, neceſſe enim eſt, quod expe-
ctetur mors, vel remotio alicuius alterius decurionis, vt
iſte reſtitutus poſsit recuperare locum ſuum in collegio.
Exemplum quoque, ſiue obſeruantia in facti contin
gentia de collegio Bononienſium, habuit eandem ratio
nem ſpecialem, quia famoſiſsimum collegium illud habet
determinatum numerum collegiatorum. vnde non poſ
ſet fieri, niſi cum præiudicio tertij, iſta extenſio reſtitu-
tionis gratioſæ data ſubrogatione, & ingreſſu alterius
Doctoris in collegium durante banno ipſius Doctoris
banniti.
Quid dicendum?
21 Ego puto diſtinguendum eſſe ſic. †
Aut collegium de quo agitur, habet numerum deter
minatum collegiatorum, vti eſt collegium Doctorum
Bononienſium, prout audio, & tunc.
Aut alter interim in locũ iſtius Doctoris bãniti coop
tatus fuit in collegiũ, & dico veriſsimam eſſe communẽ
ſententiam, & d. l. 2. ff. de decur. pro ea allegatam hic op-
timè procedere, & ſic etiam exemplum illuſtris collegij
Doctorum Bononienſium.
Et ratio huius primæ concluſionis eſt, quia reſtitutio
in integrum ita ſine præiudicio tertij fieri debet, quan-
do ex mera gratia principis fit, vt ad bona in tertium alſ
quem alienata nunquam porrigatur, niſi dictum fuerit,
vt declarabo plene inf. q. 99. art...
Aut alter interim in locum huius Doctoris banniti nõ
fuit cooptatus, & tunc dic vt in ſeq. membro.
22 Aut collegium de quo agitur, † non habet determina
tum numerum collegiatorum, vt eſt collegium noſtro-
rum Doctorum Peruſinorum, & tunc.
Aut quærimus an reſtitutio huius collegiati extenda
tur ad hoc, quod in collegium ipſo iure dicatur repoſitus
& ad illud reſtitutus, & hoc abſque dubio affirmatiuè
concludendum eſt, per d. l. 1. C. de ſent. paſsis. & d. l. 2. ff.
de decur. a ſpeciali, & in hoc inſipidum eſſet tenere
communem, & credere, quòd præfati Doctores loquan
tur in hoc caſu.
23 Aut quærimus an extẽdatur ad hoc, vt † reſtitutus re
cuperet non ſolum collegium, ſed etiam locum ſuũ pri-
ſtinũ, & tunc licet Doctores ſimpliciter reſpondeant ne
gatiue, ego dico, quod ſententia illorum intelligenda eſt
ſecundum terminos primæ concluſionis ſupra firmatæ,
per iura quæ allegant, & exempla quæ afferunt.
Et quatenus loquerentur indiſtincte etiam ſecundũ
terminos huius vltimi membri, dico veriorem ſentẽtiam
contrariam Alciati, & Garziæ, tum per d. l. 2. & d. l. 1.
C. de ſent. paſ. Tum alijs rationibus, ad quas Doctores
communem tenentes non aduertunt.
Quarum prima eſt, quòd reſtitutio gratioſa trahitur
ad bona etiam illa, quæ ad manus tertij peruenerunt, im
mediate vigore ipſius banni, & ex natura ipſius actus, vt
omnes Doct. communiter tenent, & dicam infra q. 99.
art. 11. cum exemplis pluribus, vt ibi.
Sed ita accidit de loco collegij amiſſo, quia non per
mediatam apprehenſionem fiſci ad ſequentes in gradu
prouenit.

Digitized by Google

prouenit, ſed ipſo iure ex ordine ipſius collegij, & imme diate vigore ipſius banni, vt de ſe patet. ergo &c.

Altera eſt, quia in ſimili, ſi de duobus impetrantibus
24 † Papa gratiam factam primo reuocet ad fauorem ſecundi, deinde reſtituat primum, iſte reſtitutus præfertur alijs interim priuatis, vt ſing. decidit Bellam. in ca. innotuit. de elect. num. 30.

Et ita teneas.

Articulus V.

AD quintum, Quæro de pluribus.
25 Primò quæro, An doctor legens, † ſi per bannum amittat lecturam, & cathedram, & poſtea reſtituatur, recuperet lecturam amiſſam, ita vt ad illam cathedram amiſſam reſtitutus dicatur?

Iſtam quæſtionem mouet Luc. de Penna in l. 1. col. 1. & 2. C. de his qui in ex. dati. lib. 10. & poſt diſputationē ita diſtinguendo cōcludit. Aut nemo fuit ſubrogatus in locum eius, & lecturam, cathedramque recuperet.

Aut alius ſubrogatus fuit, & tunc, Aut non eſt ita doctus, nec ſufficiens pro ſcholaribus, ſicut ille, qui reſtitutus fuit, & idem. Aut eſt doctior, & ſufficientior, & non recuperat; Aut eſt dubium & idem. Ita ipſe per multa iura, & auctoritates antiquorum in quolibet membro per eum congeſtos, ad quas te remitto, & illum ſimpliciter refert, & ſequitur Menoch. de recuper. poſſ. remed. 10. num. 108.

Mihi placet in aliquibus hæc diſtinctio, in aliquibus non.

Et in primis quo ad primum membrum diſtinctionis, & concluſionem deſuper factam idem teneo.

Quoad ſecundum membrum non placet, puto enim verius quòd dicamus ſic.
26 Aut etiam qui † ſubrogatus eſt ab ijs, ad quos deuolutum fuit hoc ius concedendi lectores, fuit ſubrogatus, & tunc tene negatiuam, quia dicetur locus alienatus mediatè.

Aut ad illum locum, & cathedram aſcenderunt ex ordine alij, ad quos de cōſuetudine ſucceſſiuè pertinebat, ſeu pertinere videbatur lectio & cathedra illa, vt hic Pe-
27 ruſiæ cum magno † huius celeberrimi Gymnaſij detrimento fieri ſolet, quia cathedra & onus interpretandi vnam, vel alteram iuris facultatem in priori, vel poſteriori ſede, non iuxta ætatis, vel longioris temporis in legendo conſumpti, ſed iuxta doctrinæ, & meritorum ordinem, & conditionem diſtribui, & imponi deberet, & hoc caſu puto reſtitutum ad priſtinum locum & munus quoque reuocatum eſſe, per rationes quas adduxi in præcedenti articulo, in fine, quia ſcilicet immediatè ad gradus ſequentes pertinere cœpit, vnde &c. ſecundum communem, de qua infra q. 99. art. 11.
28 Quæro ſecundo, An milite † in integrum ex gratia reſtituto, militare amplius poſſit ſine nouo iuramento.

Et quod non, tenet Lucas de Penna l. cum allegas, col. 1. C. de re milit. lib. 12. per notata per Hoſt. in ſumma de iureiur. §. quomodo cenſeatur, verſic. ex his.
29 Mihi placet ſi ex cauſa † defertionis, & ſpreti iuramenti militaris fuit degradatus, vel condemnatus. Si vero ex delicto aliquo communi, ſecus puto. Ea ratione, quia primo caſu primum iuramentum non amplius adeſt, cum fractum fuerit, id eſt non amplius facit illum verum militem, quia ruptum fuit, & conſequenter rurſus præſtari debet.

Secundo vero caſu, ſecus, quia ſi miles quempiam occidit abſque offenſione diſciplinæ militaris, non peierauit, neque militare iuramentum fregit, ad quid ergo amplius illo opus eſt, ſi adhuc eſt verus miles, ex illius primi præſtatione.

30 Quæro tertio, An reſtituto in integrum † caſtro, vel ciuitate propter rebellionem deſtructa, reſtituta dicantur omnia iura priſtina, & prærogatiuæ, & dignitates, quas prius habebat?
31 Et quod ſic, exceptis alienatis, & ſic † ſine præiudicio tertij, tenet Bald. ſingul. in conſil. 321. viſo inſtrumento. num. 2. & 3. lib. 4.

Quod tu intellige de alienatis alienatione mediata per manus principis, vel eius fiſci, ſecus vero, ſi immediate vigore alicuius legis, vel conſuetudinis ad aliquam aliam ciuitatem, vel caſtrum acquiſitæ & accumulatæ fuerunt, per ea quæ dixi in fin. art. præced.

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutio hæc gratioſa an ſe extendat ad iura actiua, id eſt, quod reſtitutus poſſit illos debitores conuenire quos prius poterat? quòd ſic.*

2 *Sententia principis non tollit obligationes naturales.*

3 *Concluſio ſub numero 1. in quibus caſibus limitatur, remiſſiuè.*

4 *Alimenta quare recuperentur per reſtitutionem quālibet, licet ad extera bona reſtitutio illa non protrahatur.*

5 *An propter fauorem alimentorum.*

6 *An quia legatum alimentorum, eſt legatum annuum.*

7 *An quia ſi denegarentur alimenta, reſtitutio eſſet ſuperflua, & inutilis?*

8 *Declaratio leg. ſi cui, ff. de alimentis, & cibar. legat.*

9 *Reſtitutio hæc gratioſa an ſe extendat ad iura paſſiua, id eſt, quòd reſtitutus poſſet conueniri a creditoribus, a quibus prius conueniri poterat.*

10 *Quid ſi reſtitutus fuit ad bona omnia, vel quoſdam illorum?*

11 *Quid ſi ad rem aliquam particularem.*

12 *Reſtitutus ex gratia ſi non vult bona recuperare, an poſſit a creditoribus priſtinis conueniri*

13 *Reſtitutus ex gratia ſed non ad bona, an ſi peruenerit ad meliorem fortunam, poſſit a creditoribus hæreditatis conueniri.*

14 *Reſtitutus ad bona an intelligatur reſtitutus etiam ad onera illis annexa.*

15 *Reſtitutus iſte an conueniri poſſit a creditoribus priſtinis, cum fiſcus antequam iſte reſtitueretur, voluit illis ſatisfacere, & non comparuerunt.*

18 *Actiones, quæ recuperantur per hanc reſtitutionem directæ ſunt, non vtiles.*

19 *Reſtitutus ex gratia, an recuperet ceſſionem bonorum, quam prius habebat.*

20 *An teneatur ſatisfacere creditoribus, ſicut prius tenebatur.*

21 *An poſſit cedere bonis ſicut prius poterat, antequam deportaretur.*

22 *Declaratio leg. 2. ff. de ſenten. paſſ. & leg. penultima, C. eodem.*

23 *Ludouici Romani lapſus.*

24 *Per hanc reſtitutionem in integrum an recuperentur bona & iura ſpiritualia, & in ſpecie an bona matrimonij, & in indiuiduo an recuperetur vxor.*

25 *Quid de iure canonico, & ſecundum dogmata fidei noſtræ, & religionis chriſtianæ.*

26 *Quid de iure ciuili, quo iure matrimonium conſideratur vt bonum ciuile, non vt ſacramentum.*

27 *Deportatus interim pro mortuo habetur.*

QVAESTIO. XCVII.

De effectu reſtitutionis gratioſæ, quo ad recuperationem iurium actionum, aliarumve rerum incorporalium.

Recuperatio autem bonorum, quæ ope huius reſtitutionis fieri ſolet, præcipuus reputatur beneficij iſtius effectus, & ideo diligenter circa quæſtionis huius varias dubitationes, & articulos inſiſtendum eſt. Et vt confuſio infinitarum dubitationum, quæ circa eam exoriuntur, euitetur, in primis, quia omnes res & bona hominum, aut incorporalia ſunt, aut corporalia, princip. inſtitut. de rerum diuiſ. Exordiar a recuperatione rerum incorporalium, hoc eſt iurium, actionum, aliarum ve rerum incorporalium, temporalium, vel ſpiritualium.

Quæ omnia hiſce articulis breuiter concludam.

Primò, An per hanc reſtitutionem gratioſam recuperentur actiones, & iura actiua, ideſt quibus ipſe reſtitutus alios conuenire poſsit.

Secundò, An recuperentur iura paſsiua, hoc eſt, quib. ipſe reſtitutus ab alijs conueniri poteſt.

Tertiò, An hoc procedat, quando fiſcus interim voluit ſatisfacere, & fecit proclama, & nemo comparuit?

Quartò, An recuperetur beneficium ceſsionis bonorum.

Quintò, An iura ſpiritualia, & in ſpecie matrimonij bona, quatenus de iure ciuili ſeparari ex cauſa deportationis poterat?

Articulus I.

1 AD primum, An ſcilicet per hanc † reſtitutionem gratioſam recuperentur iura actiua, ideſt quibus ipſe reſtitututus ſuos debitores conuenire poſsit, quos ante bannum poterat?

Quantum ad ipſum quæſitum regulariter fac concluſionem indubitatam, quod in quibus caſibus reſtitutio hæc extenditur ab bona corporalia mobilia, vel immobilia, quod regulare eſt, vt l. 1. C. de ſent. paſſ. & leg. fin. C. eo. in iiſdem extenditur etiam ad iura actiua, quia illa quoque bona ſunt, & ita volunt Bald. & Salyc. in l. ſi ad emptis, C. de ſent. paſſ. vbi eſt ẽt text. ad literam pro hoc. & Bald. in l. præced. ibi, Bellam. deciſ. 743. nu. 2. & eſt text. apertus in l. 2. & 3. ff. de ſent. paſſ.

Et facit elegans conſideratio Bellam. præallegati,
2 quia ſententia principis † non tollit regulariter obligationes naturales, l. Iulianus verũ debitorẽ, ff. de cõd. ind.

3 Limitari † poteſt hæc concluſio pluribus modis ex his, quæ tradit Bartolus in l. creditor, ff. de ſolut. & Ioan. Andr. in tit. de obligatio. & ſolut. §. nunc aliqua, verſic. illud quæritur. & poſt eos Nell. de bannitis, in prima parte tertij temporis, num. 22. Ex quibus per teipſum colliges limitationes, quas potius eſſet laborioſum, quã neceſſarium hic deſcribere.

4 Illud autem de quo quæri ſolet, † & ſubtilis indagatio eſt, diligenter expediam, videlicet, quare alimenta indiſtinctè recuperet is, cui gratia facta eſt, licet gratia illa, ſiue ſit indulgentia, ſiue vera reſtitutio ab bona cætera non protrahatur.

Vt eſt text. expreſſus in l. is cui, ff. de alimen. cib. legat. ſecundum doctor. qui ita paſsim allegant.

Prima ratio, quæ affertur eſt, quod ſit ſpeciale fauore
5 alimentorum, † ita Gloſſ. in dict. l. ſi cui.

Sed dicit Salycet. præalleg. quod non eſt ſpeciale hoc, ſed quod legatum alimẽtorum non tranſeat in fiſcum, ſed remaneat apud condemnatum, ſiue bannitum, vt l. in metallum, ff. de his quæ pro non ſcript. hab.

6 Secunda igitur ratio ſecundum eum eſt, † quia legatum alimẽtorum eſt annuum, ergo quolibet anno incipit deberi, & ideò non eſt mirum ſi poteſt peti, etiam ſi ad bona quis non ſit reſtitutus, quia illa actio, quę quolibet anno reuertitur non fuit amiſſa, priuatio enim habitum præſupponit, l. manumiſsiones, ff. de iuſt. & iur. cũ ſimil. & hæc ratio certè pulchrior videtur.

Sed tamen aduertendum eſt, quod hoc procederet, quando bannitus non retineret etiam hoc relictum durante banno, & tamen retinet & eſt capax illius, vt dict. l. in metallum, & d. l. ſi cui, vnde neceſſe eſt, ꝙ adſit ſpecialitas in hoc, vt quilibet ſit capax alimentorum etiã ſi eſſet perſona, quę alias pro non ſcripta haberi poſſet.

7 Tertia igitur ratio † colligitur ex gl. in d. l. ſi cui, videlicet, quod ex eo ſit, quia alias fruſtratoria eſſet indulgẽtia, ſi alimentorum petitio denegaretur, argum. l. necare, ff. de lib. agn.

Sed aduerte, quia hoc bene procederet pro ſeqq. annis, non autem pro præteritis etiam deberentur & peti poſſent, prout peti poſſunt, poſſet enim dicit quòd fruſtatorium eſſet recuperare vitam ſine alimentis pro tẽpore futuro, ſed pro præterito, quo quis iam vixit, non ſic.

Præterea in bannitis noſtri temporis, qui vt plurimũ ex forma ſtatutotum, vel bannimentorum occidi poſſunt impune, & ſic quibus mors a lege indicta eſt, ceſſat ratio gloſſæ etiam pro annis de futuro, quia necari impunè poſſunt.

8 Ego igitur dico, quòd text. † in d. l. ſi cui. non dicit id ad quod adducitur, videlicet quod is, qui ſimplicem indulgentiam impetrauit, etiam actionem ad alimenta de præterito recuperet.

Sed dicit, quod hoc recuperat is, qui ex indulgentia reſtitutus eſt, ideſt qui ex gratia principis reſtitutionem conſecutus eſt, & ſic textus loquitur de reſtitutione in integrum gratioſa, non de indulgentia ſimplici, & quod hæc verba. Ex indulgentia reſtitutus, ſignificent plenariam reſtitutionem, non ſimplicem pęnæ remiſsionem, dixi plenè ſupra q. 93. ar. . . . per text. ad litteram, in §. 1. inſtit. quibus mod. ius patriæ poteſtat. ſolu. ibi, & ex indulgentia reſtitutus &c.

Et ad idem eſt l. fin. C. de ſent. paſſ.

Articulus II.

9 AD ſecundum, An ſcilicet † per hanc reſtitutionem gratioſam recuperentur etiam actiones paſsiuæ, ideſt, vt reſtitutus poſsit conueniri ab iis, a quibus ante bannum conueniri poterat?

10 Vera reſolutio eſt iſta; †

Aut reſtitutus eſt ad bona omnia, vel aliquam quotã partem illotum, & iſta quoque iura paſsiua per hanc reſtitutionem reſtaurata dicuntur, & conueniri poteſt.

11 Aut ad aliquam rem † particularem tantum reſtitutus eſt, & tunc ſecus. Text. eſt expreſſus in l. 3. C. de ſent. paſſ. & ibi notant Ang. Bald. & Salyc. Text. eſt etiã expreſſus in l. ſi deportationis, C. eod. tit. & idem vult Bal. in l. ſi marito, in fine principii, ff. ſolut. matr. & ibi Alex. nu. 4. & ſeq. & Nell. de bannit. in prima parte tertij tẽp. num. 21. & Io. de Amicis conſ. 68. num. 3.

Quibus adde tu text. hanc diſtinctionem ponentem in l. 2. & in l. 3. ff. de ſent. paſſ. & reſtit.

12 Sed iuxta hanc communem diſtinctionem de tribus contingit dubitari.

Primum

Primum eſt, Quid ſi iſte reſtitutus in integ. poteſt quidem iuxta famam reſtitutionis bona recuperare, tamen non vult, an a creditorib pristinis conueniri poſsit?

Et videtur quod non quia cum fiſcus ſemel ſucceſſerit in omnibus bonis eius, non videtur poſſe cogi illa recipere, & veteribus negociis ſe implicare, ſicut accideret in hæreditate, quæ inuito non datur, l. inuito, ff. de reg. iur. unde &c. preſertim, quia qui commodum non ſentit, neque onera ſentire debet. l. l. vulg.

In contrarium determinat glo. in l. 4. C. de ſent. paſſ. & Ang. qui eam non allegat, in l. ſi debitor. in fi. C. eod.

Et eſt tex. quem neuter illorum adducit in l. pen. ff. de ſenten. paſſ. vbi caſus in terminis, quod ſic decidit.

Ad contrarium reſp. quod ex natura reſtitutionis hoc procedit, vt qui reſtitutus eſt, patiatur omnia & pro ſe, & contra ſe in priſtinum reponi, l. 1. C. de reput. & dixi ſup. in prima parte, q 47. art. 1.

13 Secundum dubium eſt; † Quod ſi iſte reſtitutus ad rē aliquam particularem, non autem ad omnia bona, vel forte etiam ad nulla, poſtea ad meliorem fortunam perueniat, an conueniri poſsit a priſtinis creditoribus?

Mitius enim agendum videtur cum eo, qui ex aduerſa fortuna incidit in ceſsionem bonorum, quam cum eo qui incidit in amiſsionem eorum ex delicto ſuo, vt de ſe patet.

Sed ille ſi perueniat ad meliorem fortunam conueniri poteſt, ergo & iſte.

Sed breuiter contra eſt ueritas, Ita ſingulariter dicit Ange. in l. ſi debitor, num. 14. C. de ſent. paſſ. & Fulgoſ. in l. ſi inſulam, C. eodem, & Boſſ. in titulo de remed. ex ſola clement. princip. numero 22.

Text. eſt in l. 4. C. eo. qui eſt mirabilis ad hoc ſecundum Fulg. præall.

Ad contrarium reſpon. poteſt, quod in caſu noſtro iſtæ actiones tranſfuerunt in fiſcum, qui ſemel cæpit eſſe debitor, vnde obligationes ad eum, & contra eum tranſfuſæ fuerunt, & cum per reſtitutionem a fiſco in reſtitutum reuerſæ non fuerint, creditores qui ante reſtitutionem, fiſcum tantum, non autem ipſum bannitum conuenire poterant, hodie etiam illum ſolum, non etiam reſtitutum bannitum conuenire poterunt, qui obligatus non reperitur, & contra non obligatum perſonalis actio non datur. § 1. vbi omnes, Inſti. de action. ex quo apparet ratio differentiæ inter caſum illum, & ceſsionis bonorum, de qua in contrario.

14 Tertium dubium eſt, † an reſtitutus ad bona, dicatur quoque reſtitutus ad onera illis annexa, ita vt ad illa teneatur.

Et breuiter dic quod ſic.

Ita tenent communiter doctor. Abb. in l. princeps. ff. de verb. ſigni. Bellenzin. de char. ſubſid q. 3 3. n. 6. Iacob. de Guid. inter conſilia vlt. vol. conſil. 159. nume. 36. D. Burſat. conſil. 54. num. 16. lib. 1. & nouiſsime etiam Mandoſ. in addit. ad Roman. conſil. 247. num. 3. vbi de communi.

Articulus. III.

15 AD tertium, † An ſcilicet reſtitutus ex gratia poſsit a creditoribus priſtinis conueniri, quando fiſcus antequam is reſtitueretur, voluit ſatisfacere, fecit proclamata, oblationes &c. & iſti creditores, qui hodie comparent, non comparuerunt.

Videtur omnino quod ſic.

Primo, quia obligatio naturalis non potuit extingui per aliquam cōdemnationem factam de hoc debitore, vt l. Iulianus verum debitorem. ff. de condict. indeb. Bella. in terminis deciſ. 743. num. 2.

Ergo ſi illa durat, & actionem quoque priſtinam durare neceſſe eſt, & durat & reſtitutio reponit omnia in priſtinum, d. l. 1. C. de reputat. merito &c.

16 Secundo, quia videtur iniquum † vt ad commoda iſte ſit reſtitutus, hoc eſt, vt alios ipſe conuenire poſsit, l. ſi ademptio. C. de ſent. paſſ. & ad incōmodum non, ideſt quòd ab alijs ipſe conueniri non poſsit.

Tertio, videtur hoc de natura reſtitutionis in integr. vt toto tit. C. de reput.

Quarto, quia ita in terminis poſt diſputationem firmat Boſſ. in tit. de proclam. quo fit bon. public. nu. 15. in fi. verſic. His tamen obſtantibus &c.

In contrarium reſpondet Pet. Ant. Anguſ. in conſ. 10. nu. 17. 18. & 19. lib. 3.

Pro qua ſententia principaliter adducitur, quia interim actio iſtorum creditorum extincta fuit, quia non contradixerunt, neque comparauerunt in tempore, vnde omnino eis præſcriptio obſtat.

Sed ad hoc fundamentum reſpond. Boſſ. negando, quod actio ſit extincta, dicit enim, quod quicquid dixerit Bart. alibi, tamen vera & communis ſententia eſt, quod ſtatutum diſponens hoc modo, vt præſupponitur, ſuper ſcriptionibus, tanquam inducens præſcriptiones cum mala fide non valet, neque directe, neque indirecte.

Quid dicendum.

17 Ego puto, † quòd ſi iſti creditores (prout præſupponitur) non potuiſſent conuenire fiſcum poſt factam cridam, ſeu proclama, ſi iſte bannitus primus debitor reſtitutus non fuiſſet, uro certo non poſsint hodie conuenire ipſum reſtitutum.

Et ratio quę me mouet eſt, quia omiſsio actionis, ſiue præcluſio viæ ad illam quæ contingit durante banno debitoris non proceſsit ex cauſa banni, ideſt quòd propter impedimentum banni creditores iſti non poterant debitum ſuum proſequi, ſed proceſsit ex eorum culpa, & negligentia, vt manifeſtum eſt.

Vnde reſtitutio quæ ſubſecuta eſt, non dicitur ex ſui natura poſſe iſtas actiones in priſtinum ſtatum reponere, quia illæ damnum aliquod immediate a banno non receperunt, ſed a negligentia creditorum.

Et pro hoc eſt in terminis concluſio doctorum in reſtitutione in integrum iuſtitiæ, nam licet regulariter reſtituto minore aduerſus tranſactionem actiones hinc inde remiſſæ ipſo iure recuperentur, l. 1. & 2. C. ſi aduer. trāſact. tamen, quando aduerſarius minoris illud amiſit ex alia cauſa, quam tranſactionis, illas non recuperat contra minorem, licet reſtitutio eius omnia in priſtinum reponere pro & contra dicatur, dicta l 1. C. de reput. vt dicunt Bartol. Alber. Fulgoſ. & Caſtren. in d. l. 1. C. ſi aduer. tranſact. & dixi ſupra q. 47. num. 41.

Concludo igitur, quod aut iſti creditores etiam poſt præſcriptionem ſtatutariam, ideſt poſt cridam, ſiue proclama poterant agere contra fiſcum, quia actio eorū nō erat extincta, & excipi de præſcriptione non poterat, quia cum mala fide proceſſerat, vt dicit Boſſ. qui in hoc facit omne fundamentum, & certe poterunt etiam contra iſtum debitorem reſtitutum agere, ſed quæſtio inſulſa erit, & nullam prorſus dubitationem habebit.

Aut non potuiſſent agere contra fiſcum amplius poſt proclama, & tunc ſecuta reſtitutione debitoris priſtini, minus illum conuenire poterunt ratione, quam proxime adduxi.

Et ſic tenendo, ad contraria reſp. ſic.

Ad primum, quod licet non fuerit extincta naturalis, tamen illa elidi poterit exceptione præſcriptionis ſecutæ, dum bona a fiſco poſsidebantur, & ſic inefficax erit.

Ad ſecundum quod procederet, quando creditor

Digitized by Google

matrimonio, & ſub num. 23. ad finem.

22 *Indulgentia ſimplex extenditur ad ea omnia, quæ princeps expreſſit.*

24 *Feudi reſtitutio ab eadem humanitate procedit, a qua pœnæ remiſſio.*

26 *Ciuitate, vel caſtro deſtructo, deinde reficto, ſeu reædificato, an feuda, quæ primo domini vaſſalli illius habebant, recuperentur.*

27 *Quid ſi reliquiæ remanſerint.*

28 *Quid ſi ſl..ſatum fuit ind..ſt..m.*

29 *Ciuitas eadem dici poteſt, donec idem populus viuit.*

30 *Deportatus reſtitutus dicitur quaſi nouus homo.*

31 *Ciuitas quæ ſubſequente fuit deſtructa, ſi reficiatur, feuda omniqua recuperat.*

32 *Reſtitutio hæc an extendatur ad beneficium, ſeu penſionem amiſſam.*

33 *Quid ſi alteri non eſt collatum? quod ſic, cum dictis ampl. limitationibus.*

36 *Quid ſi fuit interim collatum? quòd non, cum ampliationibus, & limitationibus.*

40 *Reſtitutus ad canonicatum an intelligatur reſtitutus ad præbendam.*

41 *Reſtitutus ad canonicatum an recuperet ſtallum in choro.*

42 *Reſtitutus ad officium, an dicatur ad iuriſdictionem quoque reſtitutus.*

43 *Reſtitutus an officium quod prius habebat, recuperet, quod ſic, cum ampliatione, & limitationibus.*

47 *Reſtitutus ad officium, an ad beneficium reſtitutus dicatur.*

48 *Connexa in ſeipſis, ſunt connexa tam in habitu, quam in priuatione.*

50 *Quid ſi reſtitutus locus, officium, vel dignitas fuerunt occupata poſt reſtitutionem, ſed ante litterarum præſentationem.*

51 *Prodigus reſtitutus aduerſus ſententiam interdictionis ex genere, an bonorum adminiſtrationem recuperet.*

53 *Reſtitutus ex gratia, an ab irregularitate liberetur.*

QVAESTIO XCVIII.

De effectu reſtitutionis gratioſæ, quo ad recuperationem bonorum corporalium.

Et in primis de non allodialibus agitur, videlicet, de recuperatione feudorum, emphyteuſium, canonicatuum, penſionum, officiorum, & ſimilium.

POſt hæc de recuperatione bonorum corporalium auxilio huius reſtitutionis gratioſæ diſpiciendum eſt, & a nobilioribus, & dignoribus inchoando, In primis agemus de effectu huius reſtitutionis circa bona non allodialia, & plebeia, ſed vt plurimum dignitatem annexam habentia, Qualia ſunt feuda, officia &c.

Atque his articulis de his omnibus breuiter diſſeram.

Primò, An hæc reſtitutio trahatur ad bona feudalia, vel emphyteutica, vel vaſallorum recuperationem?

Secundò, An feudum taliter recuperatum dicatur nouum, vel antiquum?

Tertiò, An hæc reſtitutio extendatur ad recuperationem beneficij amiſsi, vel penſionis &c.

Quartò, An extendatur ad officia, & iuriſdictiones, & beneficia illis annexa?

Quinto, Quorundam aliorum quæſitorum, & dubiorum Miſcellanea.

Articulus I.

1 AD Primum, An ſcilicet hæc reſtitutio trahatur ad bona feudalia, vel emphyteutica, vel vaſallorum recuperationem?

2 Quo ad vaſallorum recuperationem: † Reperio quod Lucas de Penna in l. coloni. q. 15. C. de agric. & cenſi. lib. 11. tangit hoc, & inquit, quod ſi diſtracti ſunt, ideſt ab alieno alio domino poſsidentur, non recuperantur, ſequitur Menoch. de recuper. poſſ. remed. 10. numer. 101. & ſequen.

Aduerte, quia in primis videntur præſupponere quòd ſi diſtracti, & alienati non ſint vaſalli, recuperentur, & verum puto abſque ſcrupulo, per ea, quæ dicentur circa recuperationem feudorum.

3 Vaſalli enim ſunt, qui faciunt † feudum, non mœnia & domus caſtrorum, & ciuitatum, eſt enim ciuitas collectio ciuium &c.

4 Item aduertendum eſt, † quod concluſio Lucæ de Pēna, & Menoch. procedet quatenus procedit illa generalis regula, quod reſtitutio hæc gratioſa non extenditur ad bona alienata, huic enim regulæ plures accommodātur limitationes, quas omnes ſubintellige repetitas, & huic quoque regulæ accommodatas.

5 Quo ad bona emphyteutica † fac regulam, quod idē de bonis iſtis concludendum erit, quod de bonis feudali-
6 bus dicam. Tum quia valet regulariter argumentum † a feudo ad emphyteuſim, ſecundum communem ſententiam, de qua teſtatur Clar. in §. emphyteuſis, in fine, & in §. feudum. Tū etiam quia in terminis in hoc æquiparari hæc bona, inquit Bellam. in deciſ. 743. nu. 9. in fin.

7 Quo ad bona feudalia denique, † fac regulam, quod reſtitutio gratioſa ad feudorum quoque recuperationē extenditur. Iſern. in capit. 1. titu. de vaſ. decrep. æta. in addit. Bald. in capitu. 1. in fin. principij, numer. 20. titu. hic finitur lex Corradi. Aff. in titu. ſi de feudo fuerit controuer. cap. in generali. num. 56. Flor. in l. loci. §. ſi cui. ff. ſi ſeru. vend. Brun. in tracta. de dimin. in titu. de reſt. in eodem ſtatu, verſ. noua concluſio. Fely. in c. inter quatuor. numer. 5. de elect. Fort. Gaiz. in d. §. quid ſi tantum, nu. 234. & Gabaul. num. 72. & eſt communis omnium, prout apparebit ex allegatis in ſeq. art. vbi ſemper præſupponunt hoc pro conſtanti, ij qui dubitant poſtea, an feudum ſic recuperatum dicatur nouum, vel antiquum, vbi etiam iura adducta ibidem probant.

8 Ampliaturque etiam ſi reſtitutus † ſit quis dum eſſet in patibulo morti vicinus, & gratia ei fieret, vt ponit Aff. poſt Andr. in cap. 1. in titu. hic fin. lex Federic. verſ. nunc pone. numero vigeſimo.

Sed ſi tu aduertas illi præſupponere videntur, quòd etiam per ſimplicem indulgentiam feudum recuperetur quod an ſit verum, dic vt in amp. ſequenti tetigi.

9 Ampliatur ſecundò, vt procedat etiā † in indulgentia, vt colligit Capic. deciſ. 161. numer. 9. poſt Iſern. vbi ibi.

Sed breuiter non eſt vera ampliatio, per ea quæ dixi ſup. q. 4. & ad authoritatem Iſern. dict. quòd quæſtio. Iſer. de qua dicam plenè ar. ſeq. præſupponit, quod licet princeps indulſerit pœnam felloniæ, tamen feudum quoque ſpecialiter reſtituerit.

Articulus II.

10 AD ſecundum, † An ſcilicet feudum per hanc reſtitutionem gratioſam recuperatum, dicatur nouum feudum factum, an vèro antiquum feudum remaneat.

Quæſtio vtiliſsima eſt propter diuerſas horum feudorum naturas,& in ſpecie circa ſucceſsiones in illis,vt notum eſt.

Sed cum ſua vtilitate mixtam habet maximam difficultatem propter diuerſitatem opinionum, vt conſtat ex prolixa diſputatione, quam ſuper hoc articul. addit Io.Ant.Cannet.ad extrauag.volentes. §. ſed occurrit, per totum.car.mihi 118.& ſeq.per col.10.

Sed dilucida diſtinctione,Deo auſpice , & breui etiã vbi opus erat diſputatione medullam difficultatis duntaxat deguſtando, breuiter articulum expediam.

Diſtingue igitur ante omnia duos caſus principales.

11 Primus eſt,† quando princeps ſimpliciter in integrũ reſtituit,& nihil expreſsit de reſtitutione, ſeu reconceſsione feudi,& conclude abſque ſcrupulo, quòd feudum remanet antiquum.Mart.Laud.Aluar.Præpoſ.& alij in d.cap.1.de feud.decrep.ætat.& ibi Afflict. nu. 22. verſ. breuiter.& de communi teſtatur,& Ioan.Cannet. in d. Extrauag.volentes,dict.§.ſed occurrit,ad fin.num. 30. & refert quendam Io.Alovſ.aduocatum magnæ Curię Neap.atteſtantem ſemper ita fuiſſe iudicatum in illo ſacro conſilio.

Idem quoque tenet alibi Afflict.in tit.hic finitur lex Corrad.verſic.6.noto.num.41.& incertus author, inter tract.criminales,in tract.de crimin.læſæ maieſt.q.2.per totum.

Et ratio clariſsima,qua omnes mouentur,eſt,quia reſtitutio eſt repoſitio in priſtino ſtatu per omnia.l. quod ſi minor, §.1.ff.de min.

Sed in priſtino ſtatu ante ,rebellionem feudum erat antiquum,vt præſupponitur;ergo &c.

12 Secundus caſus eſt, † quãdo princeps ſpecialiter de feudi reſtitutione mentionem fecit , & tunc ſubdiſtingue tres caſus.

13 Aut † enim expreſsit,quod feudum, quale erat prius, tale reſtituit,& dic vt in præcedenti caſu,nam ſatis conſtat de intentione principis.

14 Quod extẽde etiam ad caſum quo † princeps dixiſſet , & quatenus opus ſis de nouo concedimus,tunc enim etiam antiquum remanet ſecundum Affl.in d.c.1.de vaſ. decrep.ætat.num.22.verſ.breuiter.

15 Aut expreſsit,quod de nouo concedebat , tunc nouũ dicitur,ſecundum omnes,qui in hoc conſentiunt.

16 Quod extende, † vt procedat etiam,quando non ad literam ex verbis ipſius ſignaturæ vel literarũ , ſed ex mente ipſius principis colligitur, deprompta ab aliquo dicto,vel facto per eum in conceſsionem gratiæ , & vnum exemplum affertur,quando princeps primæ inueſtituræ aliquid ſubſtantiale immutaret , ita Afflict. poſt Iſern.in d.c.s.num.4.

17 Aut dubium remanet,† qua intentione princeps ſpecialiter de reſtitutione feudi mentionem fecerit, & tunc diſtingue duos caſus vltimos.

18 Primus eſt ,quando † princeps reſtitutionem in integrum veram,& propriam conceſsit,& in illa feudi quoque reſtitutione mentionem ſpecialem fecis,& concludе,quòd non propterea natura,& ſtatus feudi mutatus dicitur,ſed antiquum remanet, quale erat ante læſionẽ , & amiſsionem eius,vt omnes allegati ſupra in primo caſu principali admittunt,& eſt communis,vt per Cannet.prælleg.§.ſed occurrit,in fi.

Et hoc per naturam reſtitutionis,vt prædictum eſt.

19 Secundus,& vltimus † caſus eſt,quando princeps indulgentiam ſimplicem,i.pœnæ remiſsionem conceſsit , & ſpecialiter de feudo etiam gratiam fecit,& ipſi vaſallo ſic gratiato reddidit.

Quo caſu arduum dubium reputari ſolet, an feudum nouum efficiatur,an vero antiquum remaneat,p ręſuppoſito ſcilicet quòd ad dominum ipſo iure per crimen

20 fellonię,vel læſę maieſtatis †reuerſum fuerit,alias enim, ſi non ipſo iure deuolutum fuiſſet,omnes fatentur,quod remaneret antiquum,ſecundum glo.in l. 1.§.inſuper, & ibi Bal.de prohib.alien.feu.per Fede.& per gl.& Doct. in quod dicitur,ff.de imp.in reb.dotal. fac. & per Adr. Aluar.Præpô.& alios & Affl.ibi num.12.& in ca. 1.tit. de vaſal.decrep.æt.

Suppoſito igitur,quòd ipſo iure facta ſit incorporatio, & reconſulidatio cum dominio directo ipſius domini .

Videtur quod feudum nouum factum ſit.

Primo,quia ita accidit in dote,quæ renouato & reinte-

21 grato matrimonio † poſt diſſolutionem eius efficitur noua dos,non autem antiqua remanet.per l.diuus, l.dotem,& l.ſtipulatio,l.cum maritus,§.Titius,ff.de pac.dotal.Ita arguit Iſern.

Secundo,quia reconceſsio iſtius feudi, quã dominus facit in ſuppoſito themate , non venit ex natura ipſius gratiæ ; quia præſuppoſito quod dominus indulgentiã tantum conceſſerit & ſic pęnam tantum remiſerit , l. fi. C.de gene.abol. huiuſmodi gratia de ſui natura ad bona non extenditur,l.indulgentia,l.2.3.& 4.C. de ſentẽ. paſ.& dixi ſupra q.94.vnde feudum recuperatum præſupponitur ex eo tantum,quia dominus illud ſpõte ſua ſpecialiter reſtituit,& cõſequenter ex noua conceſsione dicitur acquiſitum,quia reconcedendo illud dominus , declarat ad ſe reuerſum eſſe & acceptaſſe illud,& conſequenter ſi rurſus concedis eidem uaſallo, conceſsio noua eſt,non autem antiquæ refirmatio,ita arguit Io.Ant. Cannet.d.§.ſed occurrit,hoc latus exornans ibi a num. 10.uſque ad num.18.

Tertio,quia ita tenuerunt plures Doctores communiter And.de Iſer.in d.c.s.de vaſ.decrep.ætat.& ibi Aluar.& Præpoſ.Mart.Laud.& Bal.in ca.s. §.inſuper , de proh.alie.feu.per Fed.Ang.in l.quod dicitur, ff.de imp. in reb.dot.fac.Salyc.Alb.& Paul.in l peculium , §. ære, ff.de peculio,& plene firmat nouiſsime prælleg. Canne.d.§.ſed occurrit, num.9.& ſeq.verſ. certe de iure verior &c.qui dicit,quòd forſan crebrior quoque eſt hæc ſententia.

In contrarium eſt magis communis aliorũ opin. quã tenuit in primis And.de Iſer.varius in hoc in ca. 1.verſ. aut nuptæ.tit.quib.mod.feud.ami.in c.1.col.4.per quos fiat inueſt.in c.1.§.ſed & res,verſ. ſed ſi dominus, eod. in c.1.eo. uerſ.hæc recte dicuntur.in tit.de feud. ſiue cũ am.in c.1.quo ſemp.miles,in verbo,damnetur , verſ.itẽ notandum. Glo.in d.c.1.§.inſuper. de prohib.alie.feu. per Frider.Bal. in ſuis extraordin.q.feud.oer. ta. in c. 1. ver.ſed pone,quo tem.miles,in c.s.de uaſall.decre.ætat. & in l.poſt diuortium,ff.de iure dot.

Idem Bar.in d.l.quod dicitur,ff.de imp.in rebus dot. fact.& in l.quod peculium.§.ære,ff.de pecu.Pet.de Bellapert. in dict. l. quod dicitur. Imo.in capit. 2.colum.4. de feud. dicens quòd Doctores communiter tranſeunt cum gloſ. in dict.§.inſuper,& Afflict.in cap.s.de vaſal. decrep.æt.

Mouentur præcipue; quia poſſeſsio , & forma iſtius feudi alterata non fuit,& quia antequam dominus poſſeſsionẽ aoocet,non dicitur acquiſiuiſſe,quia de voluntate eius non dicitur conſtare per ſimplicem aperturam ſibi ipſo iure factam,& requirit deuolutionem ex parte rei,& uoluntatem acceptandi ex parte eius ad quem deuoluitur,quæ voluntas non dicitur declarata , donec poſſeſsio feudi a domino corporaliter apprehenſa non eſt.

Sed ad hæc omnia reſpon.Cannet.prælleg.quod ſtãte ſuppoſito themate,quòd ſcilicet non reſtitutio plenaria,ſed indulgentia tantum conceſſa fuerit,& ſic reſtitutio feudi nõ de natura gratiæ,ſed de ſpeciali liberalita

te prin-

Digitized by Google

te principis proceſſerit,ſequitur,quòd dominus iam feu
dum acceptauerit,ſi iterum reſtituit:priuatio enim habi
tum præſupponit,& voluntatem declarare verbis,vel fa
ctis non refert &c. & per hoc inquit corruere omnia
doctorum fundamenta.

Quid dicendum?

Ego puto ſecuriorem,& æquiorem poſteriorem ſen
tentiam, quæ frequentius etiam videtur acceptata ab
Andr.de Iſer.feudorum interprete primario.

22 Et moueor,quia indulgentia † ſimplex licet de ſui na
tura non reponat in priſtino ſtatu, niſi quo ad pœnam
corporalem,& patriam,tamen extenditur etiam ad om
ne id quod princeps expreſsit,vt dictum fuit ſup. q.94.

Hic autem ſi in ipſamet fama,& literis gratię expreſ
ſit,quòd reſtituebat ſeudum, & tunc quo ad ea, quæ de
ſui natura, vel ex vi expreſsionis potuit reſtaurare ipſa
indulgentia,dicuntur in priſtinum repoſita,ſicut per re
ſtitutionem in integrum,nam reſtitutio, & indulgentia
ſicut duæ ſpecies ipſius indulgentiæ in genere,non diſ-
ferunt inter ſe niſi quo ad plus & minus,quia vna pluſ-
quam alia reſtituit,& in priſtinum reponit, & quando
non ſimpliciter in literis gratiæ reperiuntur,ſed cum ali
qua ſpeciali expreſsione,vel ad plus,vel ad minus trahũ
tur iuxta ſpecificationem illam,adeo quòd ipſamet re-
ſtitutio in integrum nõ plus operatur quam ſimplex in-
dulgentia,quando ſacta eſt ad pęnam, & patriam tan-
tum,vt dixi ſupra q.95.art.1. & ipſa indulgẽtia ſimplex
operatur effectum reſtitutionis in integrum,quando di
ctum fuit plenam gratiam facimus,vel gratiam tam pœ
næ,quam bonorum & dignitatum facimus &c. vt dixi-
mus ſupra d.q.94.& 95.Si igitur quo ad id,quod expreſ
ſum fuit,dicitur ipſe vaſallus in priſtino ſtatu repoſitus,
ſequitur quòd feudum erit antiquum, ſicuti erat in pri-
ſtino ſtatu ante rebellionem.

23 Si autem dominus non in literis † gratiæ & indulgẽ-
tiæ de reſtitutione feudi expreſsit,ſed facto ipſo reſtitui
iuſsit,dico,ꝙ ſi corporalem poſſeſsionem iam apprehẽ
derat,vtiq. feudum nouum dicetur, ſed erimus extra ter
minos propoſiæ quæſtionis,vel erit vna limitatio ad il-
lam,quia omnes in hoc conſentiunt,vt ex Bal. in d.ſuis
extraord.quæſt.feu.verſ.12.colligitur. Si vero corpora-
lem poſſeſsionem non apprehenderat,& ſic verbo tan-
tum reſtituit quod ad ſe deuolutum erat, & tunc dico
quòd iſta expreſsio ſpecialis ipſius feudi faciet, quòd in
dulgentia,& remiſsio pœnæ,quo ad pœnam,& feudi re
cuperationem in priſtino ſtatu reponent ipſum vaſal-
lum, ſicut ſi ope reſtitutionis iſta recuperaſſet.& ſic feu-
dum remanebit antiquum,& per hoc omnino teneo po
ſteriorem ſententiam magis communem.

Qua retenta, Ad contrarium reſp.ſic.

Ad primum,quod in dd.iuribus non dicitur,quòd re
integrato matrimonio dos noua dicatur,ſed dicitur, ꝙ
cenſetur ex integro data,immo dos antiqua remanet,vt
per Bald.in d.l.poſt diuortium,ff.ſol. matr.

Ad ſecundum patet reſponſio ex his,quæ dixi in cõ-
24 cluſione,quia immo reſtitutio † feudi ab eadem gratia,
& humanitate principis deſcendit,a qua prouenit pœ-
næ remiſsio,& ſic eſt indulgẽtia, ſeu pęnæ remiſsio vbe
rior,& plenior,quæ de ſui natura eſſe ſoleat, propter ex
preſsionem,& ſpecificationem reſtitutionis feudi, vt di
xi d.q.94.

Ad tertium,reſp.quòd poteſt procedere opinio illo-
rum,quando dominus poſſeſsionem feudi accepiſſet, vt
ſupra dixi,vel ex forma gratię,vel literarum de volunta
te domini conſtaret,ꝙ feudum nouum eſſe vellet,iuxta
ea,quæ dicta ſunt in princ.articuli.

Iuxta prædicta in hoc præcedentive articulo dubita
25 ri eleganter poteſt, † An deſtructa ciuitate vel caſtro,
vel terra,vel fortilitia &c.ſi poſtea reficiatur, & in priſti
num reſtituatur feuda quæ habebat,vel ciuitas, vel do-
minus illius,recuperentur, & reſtituta intelligantur.

Breuiter agendo,& omiſſa diſputatione, concluſiue
perſtringam ea,quę in hac quæſtione differit plene D.
Matth.de Affl.in tit.de capit.Corradi.c.1.§. & iterum
ſi clericus,num.46.& ſeqq.

Dico igitur,quod aut ciuitas,caſtrum & cæ.deſtructa
fuerunt,& perierunt infortunio,puta Chaſmate, vel im
petu fluminis & c.vel terrę motu &c.& tunc ſi reficiam-
tur,feudum quoq. recuperatur,ita Affl.præall.num.51.
arg.l.ſi in libertum,ff.de bo.liber.& l.fin.§.1. ff.de bon.
damnat.& facit tunc in terminis l. & Attilicinus, ff. de
ſeru.ruſt.præd. ad propoſitũ ſequentis mẽbri allegata.

Aut vero ciuitas, caſtrum &c. deſtructa fuerunt ob
eorum delictum,& ſic per ſententiam principis, & tũc.

Aut non fuit penitus deſtructa, & remanſerunt reli-
quiæ,aut vero fuit inductum aratrum, & nullæ penitus
reliquiæ remanſerunt.

27 Primo caſu, quando reliquię remanſerunt, † con-
cludit Affl.præall.quòd ſeuda recuperabuntur, ſi prin-
ceps illam refici,& in priſtinum reſtitui mandauerit,ita
ipſe ſub num.48.per d.l. Attilicinus,& ſimilia.& quia ea
dem adhuc ciuitas dicitur noua,& conſequentur reſtitu
tionis in integrum effectus in ea operari poteſt,quod au
tem hoc caſu non ſit noua ciuitas,ſed antiqua,facit l.qui
res,§.aream,ff.de ſolut.vbi expreſſum. Limita niſi feu-
dum eſſet applicatum domino,quo ad poſſeſsionem,vt
per eundum Affl.ibi num.50.& 51.

28 Secundo vero caſu, quando ſcilicet † aratrum indu-
ctum fuit,& nullæ reliquiæ remanſerunt,& concludit,
quod ſi ex gratia principis refici, & reſtitui mandetur,
feuda tamen non recuperat,quæ prius habebat,ita ipſe
ſub numer. 48. 49. & 50.ex eo,quia inquit noua ciuitas
eſt,ergo priſtinus ſtatus in ea conſiderari non poteſt,d.
l.qui res,§.aream.

Et quia princeps quando funditus memoriam eius
aboleri mandauit, oſtendit animum ſuum, quod illam
ciuitatem amplius eſſe noluit,& ꝙ non habebat animũ
reficiendi,& ſic noua ciuitas erit iſta,quæ refecta, & re-
ſtituta eſt, Hæc ille,licet latius.

29 Ego autem aduertendum puto,† quia in primis ciui-
tas poteſt dici eadem,donec idem populus eſt,& ijdem
ciues viuũt qui eam reædificauerunt, cum ciuitas ſit col
lectio ciuium &c.

30 Præterea, licet noua ciuitas † dici poſſet, non tamen
ſequi videtur,ergo reſtitutio eius ad feuda,quæ prius ha
bebat,non trahitur, nam deportatus homo nouus dici-
tur,præſertim poſt reſtitutionem,vt l.ex facto, §.facto,
ad finem,ff.ad Trebell.& ibi gloſſ. & Doctores notant,
& tamen ſi reſtituatur in integrum,reſtitutio eius ad bo
na quæ prius habebat,trahitur,l.1.C.de ſent.paſſ.

Præterea,hæc differentia inter nouam et veterem ci
uitatem,ſi vera eſſet,non eſſet vera concluſio Afflicti,
31 quòd quando ciuitas chaſmate perijt, † & funditus de-
ſtructa eſt,ſi poſtea reficiatur a populo eius, recuperat
feuda quæ prius habebat,vt ſupra dixi poſt eundem ibi
num.51.et eſt expreſſum in d l.et Attilicinus.

Nec obſtant alia quæ plene comperit Affl. præalleg.
dict.num.48.49.et 50.quia omnia tendunt ad oſtenden
dum,quòd hoc caſu dicitur noua ciuitas, ſed ex hoc,vt
prædixi, non ſequitur, ergo non recuperat feuda quæ
prius habebat, et ipſe hanc ſequelam non deducit, et
in contrarium faciunt,quæ paulo ante dixi,& hoc mihi
videtur verius.

Articulus III.

32 AD tertium, An ſcilicet hęc reſtitutio gratioſa por-
† rigatur ad recuperationem beneficij,vel penſio-
nis amiſſæ & c.

Videtur

Digitized by Google

Videtur quòd non.

Niſi ſit plenaria, vt dicit Rol.a Valle conſ.45. nu. 29. lib.4.poſt plures, vbi ibid. & idem videtur velle Marſil. ſing. 246.

In contrarium eſt regula reſtitutionis huius & leg. 1.C.de ſenten.paſſ. in fine, ibi, & cæteris omnibus &c.

Breuiter communis diſtinctio, & reſolutio iſta eſt.

Aut beneficium non fuit interim alicui collatum, aut ſic, primo caſu reſtitutio ad illud porrigitur, ſecundo caſu non. Ita Bald.in c.conſtitutus verſic.ſed, an reſtitutus etiam, de reſcript. Abb.in cap.ex tuæ.ad fin.de cler. non reſid. Felyn.in cap.inter quatuor.num.4. de malor. & obed. Domin.de ſancto Georg.in cap.quamuis. de reſcr. & Ioan.de Silua in tracta. de benefic. quæſt.31. part. 3. num.8.

Ex iſta communi diſtinctione quæ bimembris eſt, habemus duas concluſiones, quas in ijs quæ vtilia erant, declarare intendo.

33 Prima concluſio eſt, † quod quando beneficium non eſt alteri collatum, reſtitutio ad illud protrahitur, & iſta eſt communis.

34 Declara primò, vt illud beneficium † non dicatur ex veteri titulo haberi, ſed nouo, Ancha.in c. ex inſinuatione.num.4.de ſimo.

Sed de veritate huius dicti, an beneficium dicatur nouum, vel vetus, ſeu nouiter collatum, vel vetus reſtitutum, dic vt ſup.art.2.

35 Declara † ſecundò, vt procedat, quando ſine præiudicio alicuius patroni hæc reſtitutio fieret, aliàs ſecus, vt pleniſsime per Io.de Silua in tract.de benef. q. 31, part, 2, num.9.

36 Secunda concluſio eſt, † quod ſi beneficium fuit alteri collatum, reſtitutio ad illud non protrahitur, & eſt communis opinio.

37 Amplia illam primo, † vt non procedat etiam in expectatiua, quæ fuerit interim promiſſa alteri, nam ad illam iſta reſtitutio non porrigitur. Ioan.Faber Inſtit. quibus mod.ius pat.poteſt.ſol.num.4. §.cum autem.

38 Amplia † ſecundò, etiam ſi Papa reuocaſſet gratiam alicui factam de beneficio, & de eo alteri gratiam feciſſet, & poſtea reſtitueret primum ad priſtinam gratiam, nam nihilominus beneficium non recuperat; Rot. deciſ.48.poſt quam.de conceſſ.præb. in antiq.

39 Limita è contra † primò, niſi Papa reſtitueret hoc expreſſo, quòd voluit etiam ad beneficium alteri collatum, Ioan.de Silua in tract.de beneſ.part.51. colum.1.nume. 2.& voluit expreſſe Ant.de Butr.in cap.innotuit. nume. 45.de electio.dum loquitur de reſtitutione facta in præiudicium electi poſt depoſitionem eius qui poſtea fuit reſtitutus, & dicit quod reſtitutio annullat electionem ſecundi ſi de illa annullanda Papa mentionem faciat, alias ſecus.

Articulus IIII.

AD quartum reſpondeo de pluribus quærendo, &

40 Primò quæro, † An reſtitutus ad canonicatum intelligatur reſtitutus ad prebendam. & ſecundum Bald. in cap.conſtitutus.num.6.de reſcrip. quem ſequitur Barb. conſ.43.col.3.lib.2.diſtinguendum eſt, vt ſupra art. præced.aut fuit alteri conceſſa, vel non.

41 Sed an reſtitutus ad canonicatum recuperet † ſtallum in choro? Pariſ.conſil. 93. in fine libro 4. tenet quod ſic per eam rationem, quia venit in conſequentiam, ergo & c.l.2.ff.de iuriſdict.omn.iud.

42 Secundo quæro, an reſtitutus ad officium † quod prius habebat, intelligatur reſtitutus ad iuriſdictionem.

Et quòd ſic, tenet D. Thob. in conſil.89. numer.30. verſicu, nec obſtat, ex eo quia verbum hoc officium latum eſt, & etiã ad adminiſtrationem, & iuriſdictionem ſe extendit, per Abb.in ca.poſt ceſsionem. de probat.& Doct.in rub.ff.de offic.eius.

43 Tertio quæro, An reſtitutus ad officium † quod prius habebat, reſtitutio eius ſe extendat.

Et quod ſic, tenet Afflict. in titulo hic finitur lex Corrad.Federic.in ſexto notabili, num.41.

44 Ampliat † Afflict.etiam ſi officium eſſet alteri collatum, & moueatur, quia officia ſunt principum, & ſine iniuria poteſt dare, & auferre illa.

Sed contrarium clare volt Nell. de bann.in 3. parte primi temp.nu.17.in fine.& Menoch.de recu.poſſ.cum concor.per eum remed.10.num.105.& ſeqq.& hoc mihi æquius videtur.

45 Retenta tamen ampliatione Afflicti, Limita, † niſi benemerito conceſſum fuiſſet, quia tunc in quaſi contractum tranſit, & non poteſt retractari conceſsio, ſecundum Affl. præall. & hoc veriſsimum puto, & adde pro hoc Alb.in tract.ſtatut.lib.4.q.46.in fine.

46 Limita † concluſionem, vt non procedat, quando in ipſo officio peccaſſet. Io. Faber in §.cum autem.num.4. Inſtituti.quibus.mod.ius pat.pot. ſol.

47 Quarto quæro, An reſtitutus † ad officium intelligatur reſtitutus ad beneficium.

Et reperio Bald.in c. paſtoralis, nu.30. de re iud. dicit ſic, Aut beneficium non eſt alteri collatum.& ad illud ex
48 tenditur reſtitutio per regulam, quia † connexa in ſe ipſis ſunt connexa tam in habitu, quam in priuatione.l. ſi ita ff.de lib.& Poſth. Aut eſt alteri collatum, & ſecus, per c.quamuis.de reſcr.in ſexto.videlicet, quia in præiudiciũ tertij reſtitutio in integrum non operatur.

49 Limita primũ membrum, niſi reſt. † remaneret adeo notatus, vt non eſſet propter infamiam beneficij capax: tunc.n.ad ſimplicem præbendam diceretur reſtitutus ſi illi beneficio connexa eſſet, ex natura illius, ſecus vero ſi ex gratia, quia neque ad illam reſtituitur, ſecundum Bal. ita dicentem d.num.3. per plura iura, vt per eum.

59 Quæro quinto † quid ſi reſtituti locus, vel dignitas, vel officiũ fuerit occupatum, vel alteri collatũ, vel alius electus poſt reſtitutionem quidem, ſed ante præſentationem literarum ipſius reſtituti fuerit.

Et quod reſtitutio non præiudicet, gloſſa, & Doct.in c.innotuit, de elect. per illum text. & alios concludit Io. Firm.in tracta.de Epiſc.lib.4.part.vlt. num. 25.

51 Sexto quæro † An prodigus reſtitutus contra ſententiam interdictionis, & notorietatem prodigalitatis, dicatur reſtitutus ad adminiſtrationem bonorum, & quod non, tenet Bald.cum fratrem.nume.7.

52 Limitat † autem Barba.in add.ad eum ibi, niſi probetur prodigus rediſſe ad ſanos mores, & propterea fuiſſe reſtitutus, quod ſatis dicit probari poſſe, ſi probetur fuiſſe receptus ad officium inter Ancianos per notata per Bart.in l. 1.C.qui & aduerſ.quos.

Placet limitatio, quia tunc dicitur propius reſtitutio Iuſtitiæ, quam gratiæ, vnde &c. vt dixi ſupra pluries, & dicam inſt.q.ſeq.

53 Septimo quæro, † an bannitus liberetur ab irregularitate per reſtitutionem hanc, quod non. Dec.in c. quia diligentia.num.2.de elect.

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutus in integrum ex gratia an recuperet ea bona, quæ nunquam habuit ante bannum, ſed durante banno ad illum ſpectare cœperint.*

2 *Quid in is bonis, quæ bannitus accipit, ſed fiſcus cœpit.*

3 *Mortuus ſi reuiuiſceret recuperaret omnia bona.*

5 *Quid in is bonis, quorum bannitus capax non eſt, & ideo ad alios gradu proximos tranſiuerunt.*

6 Decla-

6 Declaratio l. interdicit, ff. de cond. & demonſt.
7 Quid quando princeps hoc expreſſit, videlicet vt reſtitutus recuperet etiam non quaſita ab eo, ſed tantum delata.
8 Quid ſi princeps dixiſſet quòd volebat ita bannum pro cancellato haberi, ac ſi nunquam bannitus fuiſſet.
9 Quid ſi id quod ad bannitum delatum fuit, ſub conditione fuit delatum, quæ conditio poſt reſtitutionem extitit.
10 Per hanc reſtitutionem an pater recuperet hæreditatem aui quæ ad ban. Nepotem pertinuit, illamque occupauit durante banno.
11 Quid quando pater fuit reſtitutus ante mortem aui.
12 Spes ſucceſſionis ab inteſtato non eſt in conſideratione.
13 Reſtituto in integrum patre nepos reuertitur in poteſtate eius, & non eſt amplius ſuus hæres aui.
14 Quid quando pater fuit reſtitutus poſt mortem aui, & hæreditatem nepos apprehendit.
16 Reſtitutionem in integrum excludit ſequentem in grado.
17 Semel hæres, &c. iſta regula non procedit in materia reſtitutionis in integrum.
18 Quid in vſufructu bonorum interim ex hæreditate materna ad filium deuolutorum.
19 Quid ſi iſte nepos veniret admittendus non ex teſtamento aui, ſed ab inteſtato.
21 Et quid ſi quando iſte nepos hæreditatem non adiuit.
22 Et quid ſi ſaltem animo adiuit.
23 Reſtitutus ex gratia, an recuperet poſſeſſionem rerum ſuarum ad manus alicuius peruentam.
24 Dandi verbum ad dominium refertur.
25 Reſtituendi verbum etiam ad ſimplicem poſſeſſionem refertur.
26 Reſtitutus ex gratia an recuperet bona quæ prius habebat, & à fiſco occupata fuerunt, regola quod ſic.
27 Et an procedat irreuocabiliter.
28 Et an procedat, quando ex alio delicto ad fiſcum peruenerunt, quam ex illo aduerſus quod facta fuit reſtitutio.
29 Sublimitando tamen dupliciter. nu. 26. & 30.
31 Et an procedat ſi princeps hoc in reſcripto non expreſſerit.
32 Et an quando bona fuerunt præſcripta.
33 Reſtitutus ex gratia an recuperet bona alienata à fiſco, & in primis an recuperet precium de manibus fiſci.
34 Vſus, ius facit.
35 An procedat concluſio, quando conſtat contrarium de mente principis.
36 An ſi princeps ſimpliciter rebanniuit.
37 An ſi fiſcus non fuit factus locupletior ex iſto precio.
39 Et quis probet hoc.
40 Reſtitutus ex gratia an recuperet poſſeſſionem bonorum ſuorum à fiſco alienatorum, vel à principe donatorum, de manu poſſeſſorum.
41 Reſtitutio iſta plus operari videtur quam fictio poſtliminij.
42 Actus quando retrotrahitur, non fingitur in præiudicium tertij.
43 Poſtliminij ius quare trahatur etiam ad bona alienata.
45 Concluſio negatiua de qua ſupra nu. 40. an procedat quo ad nomina debitorum.
46 Et an procedat, quando ante alienationem ad fiſcum deuoluta erant, & ibi exemplum.
47 Et an quando fiſcus ſucceſſit ei cui donauerat.
53 Et an quando bona iſta rurſus ad manus fiſci peruenerunt, poſt reſtitutionem obtentam.
54 Et an, quando fieret reſtitutio ob publicam vtilitatem.
55 Princeps ex cauſa publicæ vtilitatis poteſt auferre etiam res priuatorum.
57 Propter pacem habendam ſi reſtituatur, quòd ob publicam vtilitatem factum dicitur.
58 Pacis bonum, eſt bonum commune omnium hominũ.
59 Limitationes circa hoc de Pace. & nu. 60. 61.
63 Pax an habeat vim ſimplicis indulgentiæ, vel reſtitutionis.
64 Poſsidens rem à fiſco, in caſo euictionis per reſtitutionem, poteſt conuenire fiſcum de pretio.
65 Et an concluſio prædicta procedat, quando princeps expreſſit, quòd volebat reſtitutionem trahi ad bona alienata.
66 Et an neceſſe ſit quòd princeps ex iuſta cauſa faciat.
68 Cauſa hæc an debeat exprimi à Principe an vero præſumatur.
71 Cauſa hæc vbi neceſſaria eſt in prædicta concluſione, procedit quo ad ipſius poſſeſſoris indemnitatem cum principe, non cum reſtituto, quod exemplifica, vt ibi. num. 71.
72 Reſtitutio hæc an trahatur ad bona alienata, ſi princeps pretium poſſeſſori non reſtituit.
73 Et an trahatur, ſi reſtitutus non poteſt habere regreſſum pro precio rei ſuæ contra fiſcum.
74 Reſtitutio hæc an trahatur ad bona alienata, quando bona ad iſtos poſſeſſores prouenerunt non manu fiſci, ſed immediate, ex diſpoſitione legis vel ſtatuti, quòd ſic.
78 Bona immediate ad poſſeſſores pertranſire dicuntur, quando ob delictum non ad fiſcum, ſed ad illos de iure pertinent.
79 Quid ſi ad hæredes banniti bona de iure pertinent.
80 Quid in iure patronatus.
81 Quid ſi ex diſpoſitione legis maritus conſequatur dotem vxoris delinquentis.
82 Quid ſi ſint bona feudalia, vel emphyteutica.
83 Feudalia bona regulariter non tranſeunt in fiſcum.
84 Limita niſi feudum in alium translatum fuiſſet.
86 Quid in patria poteſtate.
87 Quid in prærogatiuis præcedentijs, et alijs huiuſmodi iuribus amiſſis.
88 Quid ſi contra bannitum poſſit offenſus impune ſe vendicare.
89 Et an ſtatutum hoc valeat, & ſi valet quando intelligendum.
91 Et quid ſi ille bannitus aduerſus delictum quoque reſtitutus eſſet.
92 Quid quando bannitis bona acquiſita fuerunt per viã ſucceſſionis.
93 Quid in tutela, & ſucceſſione filiorum.
94 Quid quando bona hæc ex fideicommiſſo venirent applicanda ſubſtitutis.
95 Quid quando bona fratrum ſororibus venirent applicanda.
97 Quid quando bona hæc ex forma ſtatuti venirent applicanda hæredibus occiſi, difficilis quæſtio.
98 Gratia principis ad ius partis offenſæ non extenditur.
100 Rationes authoris noua & plures pro affirmatiua.

105 Quid

105 *Quid autem ſi iſti ex ſucceſsione poſſeſſores, alienaſſent hæc bona.*
107 *Et quid ſi iſti alienantes reſtitutioni conſenſiſſent.*
108 *Reſtitutio hæc an trahatur ad bona alienata, quando fuit facta cum clauſulis prægnantibus.*
109 *Quæ clauſulæ ſint iſtæ, ibi numeris ſequentibus.*
116 *Reſtitutio hæc an trahatur ad bona aliena a quando iuſta cauſa concuſſa fuit.*
117 *Reſtitutio hæc in caſu hoc an poſſit dici ex gratia vel ex iuſtitia.*
118 *Reſtitutio hæc hoc caſu eſt plenior quam reſtitutio ex edicto minorum.*
121 *Reſtitutio gratioſa an ſe extendat etiam ad fructus interim a poſſeſsione perceptos, diſtingue, & num. 122. vſque ad nu. 125.*
124 *Reſtitutio hæc fingit retro pro vt ex nunc, non prout ex tunc.*
125 *Declaratio l. videamus, §. in fanlaus, ff. de vſur. cum ratione.*
127 *Reſtitutio. huius ſpes non eſt vlla qua conſideratione.*
128 *Reſtitui quem ex gratia pro impoſsibili habetur.*
129 *Negatiua opinione retenta, an procedat in fructibus pendentibus.*
130 *Et an ſi reſtitutio eſt facta per verba prægnantia.*
131 *Et an ſi reſtitutio fiet a principe ex iuſta cauſa.*
132 *Et an ſi fructus fuerint percepti bona fide.*
135 *Reſtitutio hæc an trahatur ad bona p̃ fiſcũ diſperſa vel conſumpta, & an tranſeat in eccleſiam & ad nomina debitorum alienata.*

QVAESTIO XCIX.

De reſtitutionis gratioſæ effectu quo ad recuperationem bonorum allodialium, et præſertim alienatorum.

ARdua profecto ſequitur quæſtio ſed talis, quæ poteſt dici gemma huius materiæ, cum tractetur in ea de recuperatione bonorum a fiſco alienatorum, vel incorporatorum ope huius gratioſæ reſtitutionis in integrum, & cum ampla ſit materia, & de multis occurrat dubitatio, vt apparebit; Quindecim articulis illam explicare decreui.

Primò, An per hanc reſtitutionem recuperet reſtitutus ea bona, quæ nunquam habuit, ſed ad eum ſpectare cæperunt poſtquam deportatus fuit.

Secundo, An hæc reſtitutio recuperet patri deportato & poſtmodum reſtituto hęreditatem aui, qui interim dum exulabat defuncto auo ad nepotem peruenit.

Tertiò, An per hanc reſtitutionem recuperet reſtitutus poſſeſsionem rei.

Quartò, An reſtitutus recuperet bona ſua quæ habebat, & a fiſco occupata fuerunt.

Quinto, An reſtitutus recuperet bona, quæ a fiſco alienata fuerunt, & in primis, an recuperet precium de manibus fiſci.

Sextò, An recuperet poſſeſsionẽ illorũ de manu poſſeſſorum, ardua quæſtio, concluſio negatiua cũ limitat.

Septimo, An procedat etiam ſi bona illa rurſus ad manus fiſci peruenerunt ante reſtitutionem in int. obtentã.

Octauò, An procedat, quando publica vtilitas contrarium ſuadet.

Nono, An procedat quando princeps expreſsit quod volebat reſt. extendi etiam ad bona alienata.

Decimo, An procedat, quando bona iſta immediate ad tertios poſſeſſores tranſiuerunt, non autem per manus principis, vel fiſci, cum exemplis.

Vndecimo, etiam in ſpecie, quod quãdo diſpoſitione ſtatuti bona iſta fuerunt applicata hæredibus occiſi.

Duodecimo, An procedat quãdo in forma reſtitutionis adſunt clauſulæ prægnantes, & quæ.

Decimotertio, An procedat, ſi reſtitutio ex iuſta cauſa conceſſa eſt.

Decimo quarto, An hæc reſtitutio ſe extendat ad recuperationem etiam fructuum interim a poſſeſſoribus perceptorum.

Decimo quinto, Miſcellanea, quorũdam quæſitorum ſingularium.

Articulus I.

1 AD primum, An ſcilicet † reſtitutus ex gratia recuperet ea bona, quæ nunquam habuit ante bannum, ſed poſtea durante banno ad eum ſpectare cæperunt.

Diſtingue duo Capita.

2 Primum eſt, † an recuperet ea quæ ad fiſcum tranſiuerunt, qualia ſunt ea, in quibus ſuccedit fiſcus, idest quę bannitus accipit ſed fiſcus capit, de quibus in l. in fraudem, in princ. ff. de iure fiſci.

Et conclude quod hæc bona bãnitus reſtitutus recuperat. ita expreſsè tenet Salycet. in dict. l. fin. colum. penul. verſic. in bonis verò. C. de ſent. paſſ.

Et mihi placet clara ratione, quia reſtitutus in integrum etiam ex gratia recuperat ea omnia quæ fiſcus ſibi appropriauit, dummodo non alienauerit, vt dicam infra ex communi art. 4.

Et ratio rationis eſt, illaque multum attendẽda, quia
3 cauſa amiſsionis † iſtorum bonorum ſolum bannum eſt, fiſcus enim nullam aliam cauſam allegare poteſt, qua dicta bona capere poſsit, niſi quia propter bannum ad eum ſpectant, vel quia ingreditur, quaſi hæres ad bona ipſius bãniti, quo fit, vt ſicut ſi mortuus reuiuiſceret,
4 recuperet omnia ſua bona, † vt Doctor. communiter concludunt in quęſtione de Lazaro reſuſcitato, & in ſpecie Ancha. & Abb. & alii in capit. fraternitatis. de frigid. & malefic. vbi Abb. num. 22. cum addit. Ioann. de Plat. Inſtit. de cap. diminut. num. 6. Ioann. de Amicis conſil. 68. num. 4. Fulg. l. iura, ff. de leg. & alij paſsim. Ita & bãnitus, qui ante reſtitutionem erat quaſi mortuus recuperare illa debet, & hoc plane eſt.

5 Secundum caput eſt † paulò difficilius, An reſtitutus ex gratia recuperet ea bona, quæ ad eum ſpectare cæperunt durante banno, & propter incapacitatem eius, ad alios gradu proximos tranſiuerunt.

Videtur, quòd ſic.

Primò per l. 1. §. qui mortis. ff. ad Tertull.

Secundo per l. ſi qua milit. §. 1. ff. ex quibus cauſ. maiores, &c.

Tertio, quia regula illa qđ bãnitus non recuperat bona alienata, non procedit, quando alienatio non manu principis, vel fiſci, ſed immediate ex diſpoſitione legis ad alios tranſiuerunt, vt dicam infra ex communi ſententia, art. 10. & 11.

Quarto, quia ita communiter videntur tenere ſcribentes, Bartol. in leg. prima. ff. de contratab. & Bald. in leg. ſi qua militi. §. 1. ff. ex quibus c. Bart. & Paul. in l. ex facto, §. Iulianus, ff. de vulg & pup. & idem in effectu vult Soc. ſenior in l. cognatis num. 14. in fine, ff. de reb. dub. Bald. in l. vnica, §. in nouiſsimo. verſic. ſin autem. num. 6. C. de cad. toll. & Bart. in tract. Minoric. num.... dicit ita fuiſſe diſputatum & deciſum, & Crot. in d. §. & quid ſi tantum. num. 19. ff. de lib. & poſth.

In contrarium eſt alia communis opinio, quam tenẽt Alber. in auth. idem de Neſtorianis. num. 1. & ſ. qq. & licet non videatur ſe reſoluere, tamen cum iſta pertranſire videtur, dum demum concludit, quòd hanc vidit cõmuniter ſeruari. Com. in auth. idẽ eſt col. 2. ver. eſt & ſecundus

Digitized by Google

cundus caſus, C.de bon.quæ li.& Pariſ.conſil.157.nu.46.& ſeqq.lib.4.cum concor.qui loquuntur cum vſufructu filij,ſeu bonorum ad eum interim deuolutorum,quę non voluit a patre reſtituto recuperari poſſe. Alc.in l.ſi is qui pro emptore.n.16.ff. de vſuc.Boſſ.in tit.de reſt.quæ fiunt a princ.poſt bellum num.15. & idem in titu.de remed.ex ſola clem.princ.dicens quod ita tenet Bart. in d. l.fin.col.4.C.de ſent.paſſ. & quod ita ſe habet communis opinio.

Pro quo adducitur tex.qui videtur ad literam in l. interdicit.ff.de cond.& dem. licet Paul.de Ca. intelligat illum,quòd loquatur in ſimplici indulgentia.

6 Reſp.Doctores ad hunc tex. † pluribus modis, dicit enim in primis Dec. in l. antepen. quæ eſt 208. numer. 4.ff.de reg.iur.quod ſeruus pœnæ,de quo in d.l.interdicit,licet reſtitutus non tamen habilitatur.

Sed pace Dec.hoc videtur contra tex.in terminis in l. 3.ff.de ſent.paſſ.& reſt. vbi æquiparat deportatum, & damnatum in metallum,quoad recuperationem iuris patronatus per reſtitutionem hanc.

Secundò reſp.Crot.in d.§.& quid ſi tantum.num.19. quod damnatio in metallum eſt ſeruitus pœnæ,quæ efficit diuerſum effectum a deportatione, & Banno,vt per eum.

Sed illi quoque obſtat d.l.3.ff.de ſenten. paſſ.quæ eſt proprie in terminis noſtris.

Tertio,reſp.Soc.ſenior in d.l.ſi cognatis.nu. 14.in fine,quod d.l.interdicit.nõ eſt amplius hodie in vſu,quia nouiſſimo iure nemo bene natus ſit ſeruus pœnæ,vt auth.ſed hodie, C.de don. inter vir.& vxor. & plene Soc. præall.de intellectu huius legis interdicit. ibi.nume.13.

Sed quicquid ſit æquiparatum d.l.3.adhuc ſtat.

Quid dicendum?

Ego quandoque fui in ea opinione, quod poſterior ſententia, quam ſcribentes communem vocant,eſſet ẽt ſecurior,& tenenda per communem concluſionem Bartoli,& aliorum, de qua dicam infra ſeq.artic. in 2.inſpectione,& caſu. Qua communi opinione ſtante in illo articulo,opus eſt fateri etiam iſtam veriorem.

Sed quoniam ego in illo difficili articulo, ſum in alia ſententia contra communem, vt ibi dicam, videtur mihi in hac quoque in puncto iuris tranſeundum cum prima opinione Bartoli, & aliorum pro ea allegatorum, qui videntur etiam numero pares cum tenentibus contrarium,& ideo ſecundum hanc ſententiam in hac quoque difficultate iudicando, & conſulendo pertranſiri poteſt,præſertim quia ad d.l.1.§.qui mortis, ff.ad Tertull.non videtur poſſe commode reſponderi.

7 Retenta tamen † ſecunda quam aliqui communem nuncupant, limita vt non procedat, quando princeps hoc expreſſiſſet, videlicet vt reſtitutus etiam non quæſita ab eo, ſed tantum delata recuperaret,& ideo prudens aduocatus,vel in precibus, vel in forma literarum gratiæ faciet concipi verba ſic, d. N. ad bona quæcunque tam quæ ante bannum habebat,quam quæ poſtea delata de iure fuerint, quam etiam de ſarẽda reſtituimus, & à quibuſcunque illorum poſſeſſoribus illa auocari mandamus & d.N. vna cum fructibus reſtitui,&c. Hoc autem de expreſſione principis ponit Boſſ.in d.tit.de reſt. quæ fiunt a prin.nu.15.

Limita 2.quando † princeps dixiſſet,quod volebat bãnum ita pro cancellato haberi,ac ſi nunquam bannitus fuiſſet,vt dicam inf.artic.12.

8 Limita 3.ſing. † niſi id quod interim ad bannitum pertinere cæpiſſet,fuiſſet ſub conditione relictum, quæ conditio poſt reſtitutionem eueniſſet, per tex. ſing.& expreſſum in l.Ariſto.ff.manum. teſtam.

Articulus II.

10 AD ſecundum,† An ſcilicet per hanc reſtitutionem pater recuperet hæreditatem Aui,quæ defuncto interim auo durante banno,ad nepotem pertinuit, illamque occupauit.

Diſtingue duos caſus.

11 Primus eſt,quãdo iſte pater fuit reſtitutus ante † mortem aui, & hoc caſu, licet videatur dubitari poſſe propter ſpem nepotis,quę ad eum iam pertinere cæpit ſuper hæreditate aui,per id quod vult Bar.in l.2.ff.de decur.& gl.in l.quid ergo,§.pœna grauior,ff. de infamib.

Tamen vera communis concluſio eſt, quod pater reſtitutus hanc quoque ſucceſſionem recuperet, glo. in d. §.& quid ſi tantum,in verbo,eſſet,in fine, & ibi Bar.numer.10.& omnes, quos citabo inf.in ſeq. caſu & in ſpecie Galiaul.ibi num.56.

Et probatur clare in l.1.§.fina. de contratab.

12 Et ratio clara eſt,quia † bona iſta aui non poſſunt adhuc dici alicui delata,niſi ſpe tantum, quæ ſpes nihil de iure operatur,& ideo non tranſmittitur,vt notũ eſt &c.

Ad dubitationem reſp. vt per Bartol. d. §. & quid ſi tantum.num.10.& quamuis Iaſ.ibi, & poſt eum alij replicant,vt per eos,poteſt tamen defendi Bart.aduertendo quod ipſe conſiderat præſentationem perſonæ, vt aduertit etiam Garzias & Soc.iun. ibi.

Secundo etiam reſp.ex mente Pauli de Caſt.in d.l.2. quod in contrarium erat ius perfecte quæſitum lis, qui in locum deportati ſubintrauerant.hic vero non, vt dicit Iaſ.præall.num.6. & iſta eſt vera reſponſio.

Tertio etiam reſp. poteſt cum Ruyn. ibi numero 178. quod hic ideo reſtitutio patris trahitur ad bona aui in præiudicium nepotis, quia filius iura hæc ſuitatis acquiſiuit immediate occaſione banni, vnde ſublato bãno,erit ſublatus quoque omnis eius effectus.

Quarto,& demum, cõfirmando hanc concluſionem
13 dico,quod ſi reſtituto † patre filius reuertitur in poteſtatem eius, ergo non eſt amplius ſuus hæres auo,vt ſupra dictum eſt,& ſicuti alibi ſupra concluſimus, quod is qui reſtituitur reuertitur in poteſtatem patris, concludendum quoque eſt hic,quod iſte pater, qui erat bannitus, per reſtitutionem hanc reuertatur in poteſtatem aui, & fiat ei ſuus hæres, ſicut erat ab initio ante deportationem. Vnde ſequitur quod ſit impoſſibile, quod non ſuus,& gradu remotior excludat ſuum gradum proximiorem tempore mortis aui, & ſic tenendum eſt omnino.

14 Secundus caſus eſt, † quando pater fuit reſtitutus poſt mortem Aui. & hoc caſu diſtingue duas inſpectiones, ſeu duos alios caſus.

15 Primus eſt, † quando nepos hanc hæreditatem adiuit,& apprehendit,& hoc caſu.

Videtur, quod nihilominus ad hæc bona quoque trahatur reſtitutio patris, pro vt ſub indiſtincta concluſione admittit Cro.in d.§.& quid ſi tantum. numer. 161. & Georg. Nata ſuper ſtat. exclud. fæm.quæſt.3. nume. 14. admittens ſimpliciter regulam illam, quod reſti-
16 tutio † in integrum excludit ſequentem in gradu, per l.1.§.qui filium.ff.de contratab. & expreſſe elegantiſſimis rationibus defendit Gar.in d.§.& quid ſi tantum.numero 128.129. 130.& 131.& facit l.1.§. qui mortis, ff. ad Tertul.

Sed contrarium tenent alii magis comuniter. glo. in d.§.& quid ſi tantum.in verbo,emancipatus eſſet, in fine,& ibi Bartol.nu.10.& 11.in fi.Bal. col. penult. verſ. deinde videris.Paul.de Ca.nu. 15.Soc.ſenior,nu.18.Iaſ. nu.58.in fi.& nu.61.Soc.iu.num.14.Ruyn.nu.180.quide communi.Galliaul.num. 48. & communem fatetur etiam ipſemet Garz.ſub num.227.in fine.

Per

Digitized by Google

Per regulam,quia ſemel hæres &c.

Sed ad hanc regulam reſponſio patet ex l.ſed ſi ſine. §.Papinianus. ff. de minor.quia reſtitutio in integrum,
17 & efficacia eius, † tollit ſubtilitatem iſtam iuris ciuilis, quod ſemel hæres, &c. Quæ regula ſpernitur etiam alias a iure ciuili,vt patet in auth. hoc amplius.C. de fideicom.

Ego puto æquiorem omnino primam ſententiam, veriorem autem etiam in puncto iuris arbitror, per communem concluſionem, quæ habet quòd reſtitutio iſta trahitur ad bona alienata, quando alienatio immediate a lege facta eſt, quia puta applicat ipſa lex bona banniti alicui perſonę,nam recuperantur de manu iſtius ad quem tranſiuerunt,per hanc reſtitutionem, vt dicam ex communi opinione infra,q.10.& 11.

18 Retenta tamen communi,† amplia ſiue exemplifica, vt in vſufructu bonorum interim ex hæreditate materna filio delatorum, nam ad illa non trahi reſtitutionem hanc patris, dicit Bald.in auth. excipitur.circa princip. numer.1.C.de bon.quæ lib.& Paris.conſilio 157.num. 47.lib.4.

19 Limita e contra, † vt procedat,quando iſte nepos veniret admittendus ex teſtamento aui, ſecus vero ſi ab inteſtato ſuccederet,nam hoc caſu reſtitutio trahitur ad hæc bona etiam adita hæreditate ab inteſtato per nepotem,vt ſing.dixit Bellam.deci.753.col.antepænul.verſ. ſed quod ſi ex perſona.

20 Sublimitando tamen,niſi nepos † iſta bona alienaſſet interim,vt per eum,verſicul.ſed ſi ſucceſſores.

Hanc limitationem in ſe mirabilem,quidem nimis tamen deſtructiuam concluſionis communis puto, & fere idem eſt,quod tenere contra communem, vnde vti periculoſam non amplector.

21 Secundus caſus eſt,† quando iſte nepos hæreditatem non adiuit,& interim pater reſtitutus fuit.&

Videtur,quod hoc quoque caſu reſtitutio ad hæc bona non trahatur,prout vult Soc.ſen.in d.§.& quid ſi tantum.numer.18.Pau.de Ca.nu. 14. Soc.iun.numer.105. verſicu.procedit,& Ruyn. numer. 180. verſicu. ex hoc forte.

Ex eo quia beneficium abſtinendi ad incommodum filij non eſt in conſideratione,vt l. filius qui patri, ff.de vulg.& pupil.

Contrarium magis communiter † tenent alij,Bartol.in l.1.§.si filius.ff.ad Tertulli.& dicit Iaſ.in d. §. & quid ſi tantum. numer. 61. in fi. quod ita eſt de mente glo.ibi, Bellam. deciſi. 743. ſub numero 9. verſicu.item ſecundo,vbi pulchre,& ſubtiliter,& Ruyn. conſilio 153.nume.5.libr.5.& in d.§.& quid ſi tantum, & Soci. iun.videntur magis inclinare in hanc ſententiam æquitate attenta.

Ego breuiter teneo hanc ſecundam opinionem per ea quæ dixi in præcedenti caſu. Neque mouet, ſi cum Soc.iun.dicas, quod pater bannitus occaſione ſui banni aliquid realiter non amiſit, quia nihil ſibi competebat, niſi ſpe,quæ non attenditur in propoſito, vt diximus in primo caſu principali, vnde illa communis concluſio, de alienatione bonorum ex cauſa immediata de qua infra art. 10. non videtur procedere hic. Quia reſpond. quod imo bannum eſt cauſa immediata quare pater auo patri ſuo ſuccedere non poſſit quando ille moritur, & conſequenter eſt quoque cauſa immediata, quare hæc bona ad nepotem in gradu ſequentem deueniant, vt per ſe patet, quod autem bannum ſit immediate cauſa huius damni quo ad patrem probatur, quia illo remoto hoc damnum remoueretur,quo caſu dicitur eſſe immediatum impedimentum, vt declaraui ſupra in prima
22 parte q.27.artic.4.Retenta hac opinione † modifica illam,vt licet non procedat, quando non ſit adita hæreditas corporaliter a nepote,neq. apprehenſa,eſt tamen ſaltem animo addita & ſic aditione iuris. Ita pulchre Bellam d.deciſ.743.num.9.verſ.ex iſta 2. parte.

Articulus III.

23 AD tertium.An ſcilicet † Reſtitutus in integrum ex gratia recuperet poſſeſſionem rerum ſuarum ad manus alicuius peruentam.

Videtur quod non,quia reſtitutio videtur præſupponere dominii amiſſionem,quia vltimum dandi ad dom
24 num † refertur;§.ſic itaque.Inſt.de action.

Præterea aut iſtam poſſeſſionem amiſerat prius quàm banniretur,& tunc reſtitutio non plus debet reſtituere, quam læſio abſtulerit.Aut durante banno, & tunc ſi caſu & fortuna,non immediate ex cauſa banni, ſed ex accidenti,vnde &c.

Satis igitur videtur quod reſtitutus recuperet actionẽ priſtinam ideſt rei vendicationem ad poſſeſſionem illã de manu,tertii ordinario iudicio recuperandam, non autem quod per reſtiutionem in integrum ad poſſeſſionem quoque immediate reintegretur.

Sed contra eſt communis concluſio, niſi dominus de iure ſuo in continenti docere poſſit iuxta regulas remedii recuperandi,& can.reintegranda.&c.

Ita Bald.ſing.in l.pen.nu.5.C.de capt.& poſtlim. reuerſ.& idem Bald.in l.1.in fine. C.de appell.& idem voluit gloſſ.fi.in verbo ignorantiam.C.vnde vi.Bald.in cõſil.145.num.3.lib.2.Bar.in l.ſi qua militi.§.1.ff.ex quib. cau.maio. Affl.ſi de feud.fuerit controuer.cap.in generali.num.57.& ita teneas,quia quoque accidit in reſtitutione Iuſtitiæ.

Ad contraria reſp.ſic.

24 Ad primum, quòd verbum reſtituendi † etiam ad ſimplicem poſſeſſionem refertur,ſecundum Thob. conſil.89.numero 16. ver. etſi forſan.

Ad ſecundum, quod præſupponimus poſſeſſionem perditam fuiſſe durante banno, & credimus in dubio, quod ſi ipſe bannitus non fuiſſet poſſeſſione rei ſuę priuatus ad alium non perueniſſet &c.

Articulus IIII.

26 AD quartum; An ſcilicet † reſtitutus recuperet bona quæ prius habebat,& a fiſco occupata fuerunt. Et breuiter pone regulam affirmatiuam,quod ſic. Text.eſt expreſſus in l.1.& in l.fin.C.de ſent.paſſ. & ibi gl. Bart. & omnes.& Doct.communiter in d.§. & quid ſi tantũ, Affl.in tit.quę ſit prima cauſa benef.amitt.in gl.3.num. 99.§.præterea.Alexan.in l.ſi marito.in princ. num. 4.ff. ſolu.matr. Vaſq. de ſucceſſ. reſol.libr. 1.§. 3. numer.4. Paris.conſi.66.num.169.lib. 3. dicit ita omnes communiter,& indifferenter tenere. Rol.conſilio 45. num.19. verſ.ſed mature.libr.4. cum concord. qui appellat hanc concluſionem communem theoricam. Ampliaturque hæc concluſio, vt procedat irreuocabiliter,ideſt quod bona recuperantur irreuocabiliter a reſtituto ex gratia, ſicuti ſi ex Iuſtitia reſtitutus fuiſſet. Natt.in conſilio 472.numero 21. per capitu.felicis. §. verum, de pœn. lib. 6.

27 Limitatur e contra, † vt procedat,quando bona perueniſſent in fiſcum ex illo delicto aduerſus quod facta eſt reſtitutio,ſecus vero ſi ex alio delicto vel cauſa ad fiſci manus perueniſſent, quia tunc non recuperarentur bona illa,quomodocunque facta fuiſſet reſtitutio,ita Ruyn.conſi.31.num.19.& 22.lib.5.

28 Sed hæc limitatio ſublimitatur ex † peregrino conſilio Io. de Amicis, in conſil.12. per totum, & primo,ut

mo,ut

mo, vt non procedat, quando licet dominium eſſet apud principem per prius ex alia cauſa, poſſeſsio tamen fuiſſet apud Reſtitutum tempore ſui banni, & ſic ex illo delicto poſſeſsio quoque ad fiſcum perueniſſet, tunc enim reſtitutio trahitur etiam ad bona, quorum dominium erat apud principem per prius ex alia cauſa. Ita Io. de Amic. d. conſilio 12. iuncto caſu, & bene ſecto, de quo in princ. col. 2.

Sed quò ad hoc primum dictum puto procedere, quò ad poſſeſsionem rei tantum, non autem quo ad dominium, quia alias plus reſtitueret reſtitutio, quam læſio abſtuliſſet, contra naturam reſtitutionis.

29 Secundo Sublimitatur ex intentione † eiuſdem, niſi reſtitutio eſſet facta ex cauſa pacis, & ſic publicæ vtilitatis, vt per eum ibi numer. 22. vbi de laudibus pacis, & ego dico quod hac de cauſa trahitur reſtitutio etiam ad bona alienata in tertios poſſeſſores, vt dicam infra, artic. 8. ſed non propterea puto veram declarationem; quia præſupponitur in limitatione quod dominium nõ fuerit amiſſum ex cauſa banni, vnde reſtitutio ad recuperationem illius ſe extendere non poteſt.

30 Tertio ſublimitatur † ſecundum eundem niſi princeps fuiſſet vſus verbo, integramente, vt ibi, num. 19. & numer. ſeq. Sed neque hoc placet ratione prædicta, Tene ergo ſimpliciter limitationem.

31 Limitatur ſecundo, vt procedat † ſi princeps hoc in reſcripto expreſſerit, alias non. Ita Bero. conſil. 191. numer. 11. lib. 3.

Sed vel ipſe loquitur in Indulgentia, vbi eſt neceſſaria hæc ſpecialis expreſsio, vt dixi ſupra quæſt. 4. vel malè loquitur, & contra tex. expreſsit in dict. l. 1. C. de ſenten. paſsis. & d. l. fin. C. eo. & communem opinionem de qua ſupra.

32 Limitatur tertiò niſi bona † fuerint præſcripta; quia tunc ad ea reſtitutio iſta non porrigitur.

Sed tu dic quod ad ea non porrigitur reſtitutio gratioſa, ſed bene poteſt bannitus reſtitui ex clauſula generali, propter neceſſarium impedimentum banni, & ſic recuperauit bona ſua ex iuſtitia, non ex gratia, ita declarat Bald. in l. ſi quis militi. §. 1. ff. ex quibus cauſ. maior.

Articulus V.

33 AD quintum, An ſcilicet, † Reſtitutus in integrum ex gratia, recuperet bona alienata a fiſco, & in primis an Precium illorum de manibus fiſci.

Videtur quod non. Quia quo magis proni ſumus ad ſuccurrendum bannitis, damus illis maiorem delinquendi occaſionem, vt per Alexan. in dicto §. & quid ſi tantum. num. 124.

Præterea ea quæ fiſcus ſibi in eo reportauit, non veniunt in reſtitutione, vt dicit Paris. in conſi. 196. numer. 196. in fine lib. 4.

Tertiò quia ita tenet Alex. in dicto §. & quid ſi tantum. numer. 122. verſi. tamen illa plus placet, & hanc in practica ſeruari teſtatur Nell. in tract. de bannitis, in prima parte 4. temporis numero 6.

In contrarium eſt communis Doctorum opinio. Ita firmat Bartol. in l. fina. numer. 7. C. de ſentent. paſſ. Alber. in l. ſi debitor. numero 2. ff. quæ in fraud. cred. Alex. dicto §. & quid ſi tantum. fateor hanc eſſe veram, vt per eum ibi numer. 122. & numero 124. & communiter tenere dicit Nell. præall. numero 6. ſequitur Paul. Grill. de relax. carcerat. in titu. de benef. princip. quæſt. 5. & de communi teſtatur etiam Bruh. in tract. de ceſſ. bonorum in 4. parte quæſt. 16. numer. 6. Parif. conſil. 11. numer. 186. & ſeq. lib. 4. cum concord. per eum, & idem firmat Coſta in §. & quid ſi tantum. in 2. parte numer. 64. ff. de libe. & poſthu. & ita tenendum eſt in punctu iuris.

Primò, quia fiſcus eſt tanquam hæres, &c.

Secundò, quia poteſt dici, quod pretium loco rei ſuccedat. l. ſed etſi, §. item ſi. ff. de pet. hæred.

Ad contraria. reſp. quod ſtante illa ratione Alciati, huiuſmodi beneficia principum ſtrictiſsime eſſent interpretanda, & non late, prout omnes Doc. admittunt, & quantum ad obſeruantiam licet hoc verum ſit, mala tamen vſus eſt attenta iuris diſpoſitione.

Præterea dici poteſt, quod vbi in contrarium eſt vſus, ibi dici poteſt de iure contrarium † diſponi, vigore 34 conſuetudinis, non legis ſcriptæ, & licet ius faciat; l. de quibus. ff. de legibus. erit tamen ius locale, quod alibi non ſeruabitur.

35 Retenta communi limita † niſi contrarium conſtaret de mente principis expreſſe, vel tacite; Pariſ. conſil. primo, numer. 26. & ſeq. lib. 4.

36 Limita ſecundo, vt procedat, † quando princeps vſus fuiſſet expreſſe verbo reſtitutionis, vel reſtituendi, &c. ſecus vero ſi ſimpliciter rebanniuit. Nam licet rebannitio magis accedat reſtit. quá ſimplici indulgentiæ, vt ſupra concluſum fuit, ſecúdum magis cõem, & magis verá opinionem, tamen non trahitur hoc caſu ad recuperationem pretij incamerati, ſicut traheretur expreſſe reſtitutio in integrum, vt per Nell. d. prima parte 3. temporis num. 6.

Et pro hoc facit id quod dixi ſtatim, non ab vſu camerarum ipſorum principum recipit ſignificationem hoc verbum rebanniendi ſiue cancellandi bannum, ad notata per Doct. in l. de quibus. ff. de leg.

37 Limita tertio, vt procedat quatenus fiſcus † fuit fact. locupletior ex iſto precio, alias non, ſecundum Paul. Ghril. præalleg. quæſt. 5.

Exemplumque eſt ſecundum eos, quando per caſum 38 fuiſſet † ſubtractum furtó precium fiſco, vel aliter ab eo perditum.

39 Cui incubat hoc † onus probationis, factum vel non eſſe factum locupletiorem, vide quæ dixi ſupra in 2. parte quæ. 51. artic. 3.

Articulus VI.

AD ſextum, An ſcilicet recuperet poſſeſsionem bo- 40 norum alienatorum de manu † poſſeſſorum, qui a fiſco emerunt, vel quibus a principe fuerunt donnata, vel aliter ad ipſorum manus peruenerunt.

Videtur quod ſic.

Primo quia ita euenit in reſtitutione, quæ fit ex iuſta cauſa & edicto prætoris, vt dictum fuit ſupra in prima parte, q. 31. num. 17.

41 Secundo, quia plus operari videtur alias † reſtitutio iſta, quam fictio poſtliminii, arg. l. cum duæ. ff. de capt. iuncta illa communi opinione, quod reſtitutus ex gratia recuperet vxorem, vt per Doc. §. quod autem. in fine, Inſtit. de cap. dimin. vt dixi ſupra, ergo ſi iure poſtliminii bona recuperantur de manu tertii poſſeſſoris, dominium quoque iure huius reſtitutionis.

Tertio quia ita voluit Card. in ca. quia diligentia de elect.

In contrarium eſt communis omnium aliorum Doctorum. Bartol. in l. fin. numero 7. C. de ſenten. paſſ. & ibi Ang. numero 5. Fulg. numero 12. Bartol. in d. §. & quid ſi tantum, num. 12. Ang. nume. 14. Bal. colum. pen. verſ. & inducitur. Aret. colum. 11. verſ. in eadem gloſſ. Cuman. numero 12. Socin. ſenior numero 18. Ripa numero 82. Iaſ. numero 62. 69. & 70. cum concord. per eum. Soc. iunior num. 108. Galiaul. nu. 68. Io. Crot.

numer. 117. & Ruffinus numer. 180. Bal. in l. ſed ſi hac. §. quod ſi per pœnam. ff. de in ius voc. Iacob. Belu. in l. fallacias. C. de abolit. & in cap. domino guerram, tit. hic finitur lex Corradi. Andr. de Iſernia in capitulo primo. in titu. de vaſallo decrepitæ ætat. nume. 5. Affl. capit. 1. numer. 11. titu. qui ſucceſſ. ten. Abb. Pan. in capitul. 1. numer. 1. de paroch. & in cap. inter quatuor. numer. 5. de maio. & obedientia vbi de communi, de qua etiam teſtatur ibi. add. in marg. & Felyn. ibidem. numer. 4. concor. Alcia. in dict. §. & quid ſi tantum, numer. 121. de communi. Bero in cap. quæ in eccleſiarum. numero 147. de conſtit. Gomeſ. in ſuis tract. var. reſol. tom. 3. capitu. 13. de tortura reorum numer. 361 vbi plene cum concord. Menoch. de recu. poſſ. remed. 10. numer. 100. Affl. in prælud. conſtit. regni. quæſtio. 25. numer. 4. Caſſan. ſuper conſuetu. Burgund. rub. prima, §. 5. numero 194. verſic. & quoniam. Ioan. Tabien. in verb. gratia numero quinto. Nell. de bannit. dict. prima parte 3. temp. quæſt. 11. circa finem. Petr. Grill. de relax. carce. quæſt. 4. de communi, etiam Brunus de ceſſ. bon. quarta parte, quæſtio. 16. numero quinto. & conſulendo Bald. conſil. 321. viſo libr. 4. Alex. conſilio 104. numero 6. & conſil. 190. numero 4. libr. 2. Calcan. conſil. 52. numero 11. & ſeqq. plene Barb. in conſilio 43. colum. 5. verſ. ita dicam lib. 2. Rol. plene cum concord. innumeris. conſil. 45. numer. 4. & ſeqq. lib. quarto. Parſ. conſil. 69. numer. 165. lib. 3. Menoch. plene conſilio 107. in 2. dubio, numero vigeſimoquinto, de communi, & magis communi Ceſal. conſil. 395. numero nono, libro tertio, vbi pluries de communi. Bellam. deciſ. 743. numero 6. & 7. & ſeq. plene cum rationibus. Grammat. deciſ. 103. numero 119.

Quæ concluſio ab omnibus probatur per text. aureum, in cap. quamuis, de reſcrip. in 6. in fine, dum ibi dicitur, quod reſtitutio nunquam intelligitur conceſſa cum præiudicio tertij.

Item per diſpoſitionem l. bene a Zenone C. de quadr. præſcript. vbi emens a fiſco ſtatim eſt ſecurus.

Tertio quia actus quando retrotrahitur non in præiu-
42 dicium aliorum, ſed eorum duntaxat, † qui actum faciunt, vt late per Tiraquel. multa ad hoc congerentem de vtr. retr. in prima parte, §. 1. gloſſ. 10. numero 71. & exemplificantem in genere in reſtitutione de qua agimus.

Ad contraria reſp. eleganter, & primo ad primum, quod ratio differentiæ inter reſtitutionem competen-
43 tem ex edicto prætoris & iſtam, illa eſt, † quia illa a primordio competebat ipſi læſo, vnde ſi quid alienatum fuit, fuit alienatum contra ius iam competens, hæc vero non ſic, quia pendet ſemper a mera gratia principis, vnde &c.

Ita pulchre declarat Bald. in d. l. fin. numer. 6. & Paul. de Caſt. in d. §. & quid ſi tantum, nu. 25. & ſentit etiam ſubtiliter eam ſolutionem Bellam. deciſ. 743. numer. 9. verſic. vel poteſt dici. & ita etiam declarat Bero. conſil. 60. num. 19. verſi. aut legitur. lib. 3.

44 Ad ſecundum reſp. quod ius poſtliminij, † ex eo fingit retro etiam ad bona alienata eruenda de manibus tertij poſſeſſoris, quia ſtatus ipſius captiui fuit interim in ſuſpenſo, vnde ſi redit fingitur nunquam abfuiſſe, ſecus vero accidit, in bannito reſtituto, quia interim ſtatus eius non fuit in ſuſpenſo, ſed imo pro mortuo habitus omnimodo fuit; adeo quod per reſtitutionem dicitur fieri nouus homo, vt ſupra dixi, & ideo &c. & ita eleganter declarat Galiaul. in dict. §. & quid ſi tantum, numero 64. verſicul. breuiter, & ante eum Port. Inſtit. quibus modis ius patriæ pot. ſol. in princip. numero 18.

Concluſio ergo eſt, quod reſtitutus non recuperat ea quæ fiſcus alienauit de manu tertij poſſeſſoris.

45 Ampliaturque † vt non recuperet etiam nomina debitorum ſi a fiſco data fuerunt alicui exigenda, ita poſt Rayn. conſil. 22. col. 1. lib. 5. Brun. de ceſſ. bon. in quarta parte q. 16. num. quinto in prin.

46 Limitatur † econtra multipliciter, & primo quando bona a principe, ſiue a fiſco alienata non eſſent ad eum ante alienationem deuoluta, puta, quia non ipſo iure, ſed per ſententiam in eo loco bona fiſco deuoluerentur, nam tunc ſi reſtituatur bannitus, recuperat etiam iſta bona, vt notanter inquit Afflict. in capitu. primo de vaſal. decrepitæ ætat. numer. 32. limitat in hoc caſu etiam l. bene a Zenone, C. de quadr. præſcriptio. & ſequitur plene Grammat. deciſ. 105. numero decimooctauo dicens, quod poſsit hoc caſu reſtitutus agere contra tertios poſſeſſores rei vendicatione, non obſtante l. bene a Zenone, quod eſt notandum.

47 Limitatur ſecundo, vt non procedat † indiſtincte, quando bona illa ad fiſcum reuerſa ſunt, videlicet; quod ſucceſsit illi cui vendiderat illa vel donauerat, hoc enim caſu ſi tempore reſtitutionis bona iſta a fiſco non erant adhuc reacquiſita, ſed poſtea; bene verumqueſt, quod ad ea non trahitur reſtitutio, ſi vero tempore reſtitutionis erant ad fiſcum rurſus reuerſa, & ab eo poſsidebantur; ſecus. Ita colligo ex Afflict. poſt Iſern. ibi in capitulo primo de vaſall. decrep. ætat. num. 33. in fine. & hanc limitationem poſſes etiam ponere pro limitatione ampliationis huius concluſionis, de qua ſupra prox.

48 Limitatur tertio, niſi publica † vtilitas contrarium ſuaderet, vt dicam plene infra art. 8.

49 Limitatur quartò niſi princeps † expreſsiſſet, quòd ad bona etiam alienata porrigi volebat reſtitutionem, vt dicam infra artic. 9.

50 Limitatur † quintò, niſi bona iſta immediate ad tertios poſſeſſores perueniſſent. vt dicam plene infra arti. 10. 11.

51 Limitatur, † ſexto, niſi clauſulæ prægnantes adeſſent in reſtitutione, &c. vt plene dicam infra art. 12.

52 Limitatur † ſeptimo, niſi reſtitutio ex iuſta cauſa conceſſa eſſet, vt dicam infra art. 13.

Articulus VII.

53 AD ſeptimum, An concluſio † ſupra ſcripta procedat, etiam ſi bona illa rurſus ad manus fiſci peruenerunt poſt reſtitutionem obtentam.

Et quod ſic. Andr. de Iſern. ſingul. in c. 1. in fine de vaſall. decrep. ætat. Claud. de Seyſello in d. §. & quid ſi tantum, & ibi Galiaul. numer. 63.

Arg. l. ſi mandauero. §. is cuius, ff. mand. cum aliis ſimilibus per Iſern. præall. per l. cum ſeruus, & ibi Bart. ff. de adim. leg. & l. ſi ante. & ibi Bartol. ff. ad l. Falc.

Sed quid ſi ante reſtitutionem?

Videtur quod idem ſit, pro ut ſentiunt Galiaul. & Claud. præallegat. allegantes Andr. de Iſernia præallegatum, per dicta l. cum ſeruus.

Contrarium in hoc defendit, & bene meo iudicio Emanuel Coſta in d. §. & quid ſi tantum. ſub numer. quadrageſimoquinto verſic. verius, vbi, dicit quod Iſer. & Præpoſ. ibi non loquuntur in caſu hoc, ſed in primo quando ſcilicet poſt reſtitutionem obtentam, bona ſunt ad fiſci manus reuerſa. & licet Eman. hoc non dicat, Afflict. ibi ita clare tenet, vt ex eo colligo ego, & dixi ſupra art. præced. ad finem limit. ſecunda, & hoc puto verius.

Quia

Quia ceſſat hoc caſu fundamentum communis conclusionis de qua in præced. art. videlicet de præiudicio tertij, & de c. quamuis. de reſcrip. in ſexto.

Articulus VIII.

54 AD Octauum, An ſcilicet † procedat prædicta concluſio negatiua, quando fieret reſtitutio ob publicam vtilitatem.

Et breuiter, quod nõ, & quod hoc caſu reſtitutio hæc trahatur etiam ad bona alienata, tenent omnes Doctores communiter. Bartol. in l. quæcunque. num. 4. C. de fide inſtru. lib. 10. Bal. in tit. de pace Conſtant. colum. 9. verſic. priuilegia omnia. Aretin. in dicto §. & quid ſi tantum. column. 11. verſic. præterea qua ratione. Socin. ſenior ibi numer. 18. Iaſo. numer. 79. & 80. & numer. 81. & 82. Galiaul. numer. 73. Ioann. Crot. numer. 18. verſic. fallit. & 3. Afflict. dict. cap. 1. de vaſallo decrepit. ætat. num. 30 & in cap. 1. tit. hic finit. lex Corrad. verſic. minus obſtat. libro ſecundo. & idem deciſ. 361. colum. prima & ſecunda per totum, & etiam ſeq. Gabr. libr. 3. concluſ. 3. de iure quæſito non tollen. concluſ. 2. numer. 16. Boſſ. in titul. de remed. ex ſol. clem. princip. num. 12. Abb. in capit. 1. numer. 1. de paroch. Alciat. in l. plus eſt in reſtitutione. numer. 7. ff. de verb. ſignif. Pariſ. conſilio primo, numer. 48. libr. 4. cum concord. Port. Imol. conſil. 48. num. 8. & conſ. 49. nu. 8. lib. 1. Menoch. de recup. poſſ. remed. 10. num. 111.

Per l. certa forma, C. de iure fiſci. lib. 10.

Et per l. venditor, §. ſi conſtat, ff. com. prædiorum. & notatur per Ang. in l. fin. C. de fid. inſt. lib. 10.

55 Et ratio eſt, quia princeps † poteſt cauſa publicę vtilitatis auferre etiam res priuatorum. l. princeps. ff. ne qs in loco publ. Angel. in l. bene à Zenone, C. de quadr. pręſcript.

Facit etiam l. item ſi verberatum, §. 1. ff. de rei vendic. & l. huius, ff. eod.

Exempla autem huius concluſionis plura afferuntur.

56 Et Primo vnum eſt † ſi princeps hoc dixerit, & expreſſerit, videlicet, quòd ob publicam vtilitatem reſtituit, Ita Affl. in d. cap. 1. numer. 30. de vaſ. decrepit æ ętatis. qui dat hanc cautelam, vt in precibus hoc exprimi debeat ab ipſo bannito, & princeps in reſcripto hoc expreſſe dicat.

57 Alterum exemplum eſt, ſi propter Pacem † habendam bannitus reſtituatur, cauſa enim pacis & quietis publicę vtilis dicitur, ita Bal. in tit. de pace Conſtantiæ. in verbo, priuilegia, Aret. in dict. §. & quid ſi tantum, colum. 11. verſic. præterea. Iaſo. ibi. num. 79. 80. 81. 82. Nell. in tractat. de bann. prima parte tertij temp quæſtio. 11. Petr. Gerard. ſingul. 11. Boſſ. in tit. de proclam. quod fit bon. publ. numer. 16. verſicul. pro affirmatiua, Menoch. de recup. poſſeſſ. remed. 10. numer. 111. cum concord. Bero. in capit. quæ in eccleſiarum, numer. 147. de conſtitut. & idem in conſil. 76. numer. 110. & ſequen. libr. primo. Por. Imol. conſil. 48. numer. 8. & conſil. 43. numer. 8. libro primo Roland. conſil. 45. numer. 33. libr. 4. & conſil. primo. numer. 111. & ſequen. libro tertio. vbi plene cum concordan. & Excellentiſ D. Burſat. conſil. 54. num. 15. cum concord. lib. primo, & Afflict. deciſ. 361. col. 1. & 2.

58 Et probatur, quia bonum pacis, † eſt bonum commune omnium hominum, nedum ciuitatis, & de laudibus pacis Bald. eleganter in titul. de pace Conſtant. in §. final. & poſt eum Ioann. de Amic. conſil. 12. numer. 22.

Hoc tamen exemplum ſubintelligunt aliqui, vt ita demum procedat, ſi pax aliter haberi non poſsit, alias non, Socin. ſenior in d. §. & quid ſi tantum, num. 18.

Alij etiam ſubintelligunt, vt ita demum proce-
60 dat, † ſi princeps dixerit, quòd propter pacem habendam in integrum reſtituebat, vel quòd cauſa pacis hoc fecit, & ſic in ſumma, quòd clare conſtet, principem hac de cauſa feciſſe, alias ſecus. Iaſo. in dicto §. & quid ſi tantum. numer. 82. poſt Nellum in prima part. 3. temp. quæſtio. 11. & Boſſ. in titul. de remed. ex ſola clem. prin. num. 12. qui dicit quòd princeps in hoc debet animum ſuum declaraſſe.

Sed aduerte, quia circa id videntur iſti difficultatem
61 vnam implicare, † Dicunt enim, Aut hoc princeps non exprimit, & tunc etiam ſi aliter pax haberi non poſsit, reſtitutio tamen ad bona alienata non extenditur, Aut exprimit, & tunc non commodum ipſius pacis, ſed voluntas ipſius principis hoc operabitur. & ſic iſta limitatio numquam locum habebit in hoc exemplo. ita Socin. iun. prælleg. num. 122. & videtur etiam de mente Iaſo. ibi, & Anton. Gabr. in dict. tit. de iure quæſito non tollen. concluſ. 2. numer. 17. Saluando tamen limitationem potes dicere, pluribus modis. Et primo, quod quando princeps hoc exprimit, non dicitur ſola voluntas principis quod reſtitutio trahetur ad bona alienata, ſed inducta ad hoc ex cauſa publicæ vtilitatis, quam arbitratur conſiſtere in conſecutione pacis, & quietis.

Secundo quòd etiam ſi diceretur hoc præcipue operari voluntas principis, tamen ſecundum opinionem illorum, quod voluntas principis ſola, & nulla non faciat trahi reſtitutionem ad bona alienata, ſed inducta ad hoc ex cauſa publicæ vtilitatis, multum operabitur cauſa pacis ad oſtendendum, quòd princeps motus fuit non motu proprio, ſed ob bonum publicum pacis ad auferendum alteri dominium rei ſuæ.

Tertio quod quando princeps exprimit, ſe moueri ex cauſa pacis ad reſtituendum, dico quòd non exprimit quod velit reſtitutionem trahi ad bona alienata, ſed cauſa pacis a principe expreſſa hoc operatur, & ſic non eſt vel inſufficiens, vel ſuperflua, vt moderni allegati dicebant.

Et per hæc non puto neceſſarium id quod dicit Menoch. in conſil. 103. in ſecundo dubio, videlicet quòd
62 † neceſſarium ſit principem exprimere quòd velit propterea reſtitutionem trahi ad bona alienata, vel quòd concluſio communis de qua in ſequent. articul. non ſit vera.

63 An autem Pax habeat † vim ſimplicis Indulgentiæ, vel reſtitutionis, reperio Corſett. in tractat. de priuileg. pacis a numer. 12. dicentem, quòd habet vim reſtitutionis.

64 Retenta autem communi concluſione † cum ſuis declarationibus, limita & intellige omnia prædicta, quòd emptores iſtorum bonorum poſſunt conuenire fiſcum de precio, & illud recuperare, Bart. in l. quæcunque. C. de fide inſtrumen. lib. 10. Angel. in l. ſenatus. ff. ad Syllan. Dec. in c. fin. col. 3. verſ. & ampliatur. de conſtit. refert & ſequitur Menoch. conſ. 103. num. 30.

Articulus IX.

65 AD nonum, An † prædicta concluſio negatiua procedat, quando princeps expreſsit, quòd volebat reſtitutionem trahi ad bona alienata.

Communis concluſio Doctorum iſta eſt, quòd ſi princeps ex cauſa hoc faciat, talis reſtitutio etiam ad bona alienata extendatur. Angel. in dicto §. & quid ſi tantum. nu. decimoquarto, dicens quòd ita fuit olim appoſitum in capitulis pacis inter Papam & Peruſinos,

ibid.Soci.ſenior numero 18. Galiaul. numero 68.in fine. Andr.de Iſer.in d.ca.1.numero 3.de vaſallo decrep. ætat.numero 3.Afflict.in titulo hic fi.lex Corradi.verſi. 6.noto numer.34. & idem vult Abb.in capit.1.numer. 1.de paroch.& conſilio 84. numero 3. iuncto verſ. fina. Fely.in capit.inter quatuor.numero 6. de maio. & obe. Io.de Selua in tract.de beneſ.part.3.quæſtio.31. per totum.Io.de Platea Inſtit.de capit.dimin.numer.6.Rol.a valle conſi.45.numer.21. & 33. lib.4. de communi Viuius in verbo princeps verb. bannitus. & pleniſsime D. Burſa. conſil. 54. numer. 14. libro primo.vbi de magis communi.

66 Et ratio eſt ſecundum iſtos, quia quando princeps † ita vult de eius voluntate amplius diſputandum nõ eſt, vt per Iſern.d.cap.1.num. 3.de vaſal decrep.ætatis,& in mag.& late per Dec. in conſil.33. colum.prima & plene per Pariſ.conſil. primo.numer.43.46. & 52.& alibi lib. 4.

67 Intelligendo tamen(vt prædixi,)dummodo † princeps ex aliqua iuſta cauſa moueatur, pro vt de cõmuni, quo ad hoc teſtatur Soc. iun. in d. §. & quid ſi tantum. num.109.& pleniſsime cum concord.& pro communi, & magis communi D.Burſa.conſil.54.num. 17.18.vbi late lib.primo.

68 Cauſa autem hæc,an in dubio præſumatur,† an vero exprimi debeat a principe. Doctores communiter dicunt,quod in dubio præſumitur,quod princeps ex iuſta cauſa motus fuerit,vt per Soc.iun. præall.numero. 110. & hanc eſſe communem ſententiam infinitis pene authoritatibus deducit Vaſq.contr.illuſt.lib.1. cap.25.numer.17.

69 Et ſtante hac communi ſententia † apparet, quod non eſt neceſſaria expreſsio cauſæ in ipſis literis gratioſis,pro vt volebat Menoch.conſilio 103.in ſecundo dubio,vt dixi in præce.articul.& quod ſuperflua eſt etiam
70 cautela,quam dat † aduocatis. Aff.in capit.1.titu hic fin. lex Corradi.verſ.6.noto,numero 34.& ibidem in verſ. ſint ergo cauti,&c.vt ſcilicet faciant apponi, quod princeps vult reſtitutionem extendi ad bona alienata, & hoc ex cauſa publicæ vtilitatis, & quod alias princeps in foro conſcientiæ peccat,ſi ſine cauſa faciat, poſt Aff. & Iſern.vbi ibi,tradit Boſſ.in præall.ti.de remed.ex ſol. alien.princ.num.23.

Hæc autem quæ dixi de cauſa, qua moueri debeat princeps, & quam etiam exprimere debeat ſecundum aliquos,intellige et declara notabiliſsime,vt ſcilicet pro
71 cedat quo ad hoc, vt Tertius † poſſeſſor de cuius manu bona auferuntur, non poſsit reclamare contra ipſum principem neque eum conuenire pro precio, et inquietare,ſi forte titulo oneroſo ad manus eius bona peruenerunt,non autem quo ad hoc, vt non poſsit inquietare, vel impedire ipſum reſtitutum ſua bona recuperantem et apprehendentem, quia quo ad eum,poſtquam princeps ita voluit, vel cauſam appoſuerit vel non, non refert,quia nihilominus bona recuperat, vt ſing. delarant Soc.iun.d.§.et quid ſi tantum.num.120.et Ruyn.conſi. 21.num.9.libr.5.dicentes quod ita vere loquitur Card. in d.cap.quia diligentia.de elect. & hoc idem quod iſte tertius poſſeſſor habet regreſſum contra fiſcum vel principem,non autem contra reſtitutum, vult Crot. in d.§. & quid ſi tantum,num.120.verſ.tenendo,&c.

72 Sed iuxta hoc dubitari poteſt † quid ſi princeps non reſtituit precium emptori, an propterea reſtitutio in integrum quoad bona alienata nulla ſit, & quod non, tenet Luc.de Pen. in l. fina. colum. 18. C.de locat. præd. lib.11.& illum ſequitur Affl. ſuper conſt. regni in prælud.q.4.nu.8. Quod eſt diligenter notandum.

Quinimo vnum magis notabile verbum defendit Eman.Coſta in d.§. & quid ſi tantum. in 2. parte.num. 63.verſicu.cum reliqua,& numer. 64. & 65. videlicet,
73 quod quando † reſtitutus in integrum non poteſt habere regreſſum pro precio rei ſuæ contra fiſcum, quia vel alienauit titulo lucratiuo, vel eſt nimis durus aduerſarius, vel quia magis intereſt habere rem, quàm precium, tunc poteſt bona ſua de manu poſſeſſorũ eruere, & ita tenet ipſe,& reſpondet ad l. bene à Zenone.C.de quadr.præſc.

Sed quia ego non admitto hoc dictum,quia eſt directo contra communem ſententiam, de qua ſupra artic. 6. ideo neque referre volui ſupra pro limitatione concluſionis principalis in d.6.articul.quia hoc erat deſtruere concluſionem principalem.

Articulus X.

74 AD decimum,† An ſcilicet reſtitutus recuperet etiã bona alienata, quando alienatio fuit facta potius a lege,vel ſtatuto,quam ab ipſo fiſco vel principe,& ſic, vt dicunt Doct. immediate bona hæc peruenerunt ad manus iſtorum poſſeſſorum abſque aliqua apprahenſione facta vel facienda per ipſum fiſcum.

Breuiter concluſio omnium,nemine diſcrepante, eſt, quòd ſic. & iſtam tenent omnes Doct. vbique communiter.in ſpecie vero Bald.in l.fina.numer.6.verſ.ex prædictis. C.de ſent.paſsis, & ibi.Fulgoſ.nu.13.Bald.in dicta l.ſed ſi hac,§.ſi quis pœnam,in fine, ff.de in ius vocando, & dicit quod hæc eſt veritas. Idem Bald.in l. ſi pater filium,ff.de adopt.& ibid. Ang. numer. 1. Iacob. de Belu.in l.fallaciter.C.de abol.Paul.de Caſt.in l. intercidit,ff.de cond.& demonſtr.Aret. poſt longam diſputationem ita demum firmat,licet ſub verbo ſorte, in d. §.& quid ſi tantum. colum. 11. verſ.item dicta concluſio, alias verſ.2. adde text. & ibi Fortun.Garzia numero 232.Galiaul. numero 71. verſ. ſecundo. Ioan. Crot. numero 118.Ruyn.numero 181.ver.item d.concluſio. Andr.de Iſern.in d.titul.de vaſalo decrep.ætat. numero 4. verſ. verius videtur. ex cuius verbis colligitur etiam pulchra ratio Afflict.in d.capit. 1. de vaſallo decrep.ætat.numero 23. licet ſub numero 26. non videatur velle recedere.Idem Affl.in capitu.1. verſicu. 6.noto. numer.1.titul.hic fin.lex Corrad. Alex.in add. ad Bartol. in l.1.§.ſi quis vltro.ſub numer. 1. ff.de quæſtion. Portius Inſtit.quibus mod.ius patr.pot.ſol.in princ.numer. 14.Anchar.in ca.quamuis,verſ.ex prædictis, de reſcrip. in 6.& in conſ.probata tanta, quod non allegatur fideliter,& ibi exemplum. Felin.in cap.inter quatuor, verſ. limita.numer.4. de maio. & obed.Bald.in d.cap.1. hic fin.lex Corrad.numer.17.Io.Lecirier,in tract.de primogen.lib.1.q.14.num.11.

Et conſulendo Ang.in conſilio 401.numer.4.in fine. num.5. Petr.autem Anguſciola conſil.47. princ.iuncto fine.Natta conſil.470.numer.21.& in conſilio ſeq.Pariſ. conſi.1.numer.47.lib.4.Rol.a Valle conſil.45.num.25. vbi plene libro 4.& numer.32. & excell.Burſat. in conſil.54.num.26. & ſeqq. libro primo.& poſt diſputationem Bellam.deciſ.643.per totum & 743. & de communi teſtantur Felyn.d.cap.inter quatuor.nu.4.& Natta d.conſ.470.numer. 21, & Illuſtriſsimus Card.Albanus conſil.primo numero vigeſimo,& dicit Natta præallegat.non eſſe in iudicando,& conſulendo ab hac diſcedendum.

75 Et facit pulchra ratio, ſecundum Docto.† quia cauſa redit ad non cauſam,per hanc reſtitutionem in integrum, & conſequenter ſi cauſa acquiſitionis fuit bannum, & iſtud per reſtitutionem in integrum, ita tollitur, vt ſi nunquam fuiſſet, ipſe quoque effectus

banni

Digitized by Google

banni tolli debet; & non minus recuperari debent bona, ſi ad alios non priuilegiatos ipſo iure bona deuoluta ſunt, quam recuperari poſſunt ſi ad manus fiſci, qui priuilegiat. eſt perueniſſent, vt de ſe patet, ſed vtiq. ſi ad manus fiſci perueniſſent, recuperarentur de manibus eius, vt dictum fuit ſupra art. 4. ergo & hoc caſu vel multo magis, et nihilominus recuperabuntur.

Facit etiam alia pulchra ratio Illuſtriſsimi Card. Albani ad l. ſed ſi mors. num. 7. de donat. inter vir. & vxo.
76 videlicet, quod quando ius †, competit alicui ex ſolo impedimento & inhabilitate alterius, ſi reſtituatur ille a principe, poteſt etiam cum præiudicio illius iuris tertio quæſiti quod tuum eſt recuperare, & inquit quod hæc eſt ſcriptorum ſententia. poſt Brun. conſ. 1. numero 7. cum concordan. per eum, & eſt elegans ratio, & tanto viro digna.

77 Sed difficultas † videtur conſiſtere & ſimul vtiſitas etiam huius diſputationis, & concluſionis in exemplis illius, & quando bona bannitorum dicantur immediate vel mediate ad tertios poſſeſſores deuoluta.

Et licet multa afferantur exempla, quę inf. ſubiiciam, velim tamen præmittas quandam meam regulam cir-
78 ca hoc, † quæ forte nunquam te decipiet, videlicet, quod quoties bona banniti non ipſo iure ad fiſcum, ſed ad ipſos tertios poſſeſſores propter bannum eius ſpectare incipiuot ex diſpoſitione iuris communis, vel municipalis, tunc dicuntur ad manus illorum poſſeſſorum immediate perueniſſe. Hoc præmiſſo.

79 Primum exemplum †. eſt, quando bona banniti ad hæredes illius deuoluta ſunt, ex diſpoſitione iuris, & ideo ab eis occupata fuerunt, videlicet a filiis, fratribus, &c. tunc enim de manibus illorum abſque dubio recuperari poſſunt. text. eſt in l. fin. C. de ſent. paſſ. & ibi Bald. numer. 6. & pulchre Fortu. in §. & quid ſi tantum. numero 238.

80 Secundum exemplum eſt, † in iure patronatus, quod per hanc reſtitutionē in integrum recuperatur. tex. eſt expreſſius in l. ſiue patronus. ff. de iur. patr. in l. ſed ſi hac. §. ſi per pœnā. ff. de in ius voc. & in l. 1. ff. de ſent. paſsis. Cyn. Ang. Alexand. & Are. in d. §. & quid ſi tantum, & poſt eos Rol. a valle conſil. 45. num. 32. lib. 4. & Ruyn. conſil. 253. num. 5. lib. 5. quicquid dicat Imol. in d. §. & quid ſi tantum, quod in d. §. ſi per pœnam ſuſpendebatur, non extinguebatur ius patronatus, quomodo enim reſpondebit ad d. l. 1. ff. de ſen. paſſ. &c.

81 Tertium exemplum eſt, † ſi ex diſpoſitione legis, maritus conſequatur bona, & dotem vxoris bannitæ, nam ſi illa poſtea reſtituatur in integrum a principe, recuperabit etiam bona propterea marito ſic immediate quæſita. Felyn. in d. capitu. inter quatuor. numero 5. de maio. & obe. & Galiaul. in d. §. & quid ſi tantum. numer. 72.

82 Quartum exemplum eſt, † ſi bona feudalia, vel emphyteutica, (quæ hoc caſu æquiparantur ſecundum Bellam. deciſ. 743. numer. 9. in fine) ad dominum, vel eccleſiam ex cauſa bāni reuerſa ſint, nā vaſallo vel empyteuta in integrum reſtitutis, bona hæc ab eis recuperabuntur de manu domini vel eccleſiæ. Felyn. in d. c. inter quatuor. nume. 5. Iſer. d. cap. 1. nu. 1. de vaſſal. decrep. æta. in add. Garzia in d. §. & quid ſi tantum. num. 234. & ibi Galiaula num. 72. & concord. ſupra. q. 6. Bart.

83 Et notes quod hoc regulare eſt, † quia regulariter huiuſmodi bona non tranſeunt in fiſcum, ſed vel ad dominum, vel ad filios, vel fratres banniti iuxta formam Inueſtituræ reuertuntur. Cla. plene in §. emphyteuſis. q. 29. poſt Bartol. in l. vt iuri iurandi. §. fin. ff. de oper. libertorum.

84 Limita niſi feudum † alterum tranſlatum fuerit, Aff. in capitu. 1. verſic. & bona. numero 127. de vaſallo decrep. æta. & probat Roland. dict. conſilio 45. nu. 11. lib. 4.

85 Limita † ſecundo, niſi feudum de ſui natura perderetur per damnationem, & reconſolidaretur dominio directo, tunc enim non recuperaretur ſecundum Bellam. d. deci. 743. col. pen. verſi. 4. ea eadem.

86 Quintum exemplum eſt in patria † poteſtate, nam illa recuperatur per reſtitutionem in integrum. tex. expreſſus in l. final. C. de ſenten. paſſ. & ita exemplificant Alexand. in d. §. & quid ſi tantum. num. 19. & For. Garzia. ibid. nume. 252. poſt Iacob. de Beluis. in l. fallaciter. C. de abol.

87 Sextum exemplum eſt, † quando aliquis amiſit vel locum uel collegium, vel vocē, vel prerogatiuam aliquam, quæ ad ſequentes in ordine deuenit, nam ſi reſtituatur in integrum etiam ea ſola clementia principis, ſicut ſi ex iuſta cauſa aduerſus bannum reſtitueretur, prærogatiuæ & loca iſta recuperantur, etiam ſi alii in gradu proximi illorum poſſeſsionem nacti fuerint. Ita Fortu. Gar. in d. §. & quid ſi tantum. numero 235. exemplificans in cardinalibus priuatis tempore Papæ Iulij ſecundi, & reſtitutiſ a Leone decimo.

Sed quia contrarium facit doctrina Bart. in l. 2. ff. de decur. dic vt dixi plenius de hoc ſupra, q. 6.

88 Septimum exemplum eſt, † ſi ſtatuto caueatur, quod contra bannitum poſsit offenſus impune ſe vindicare, tunc enim dubitari poteſt, an reſtituto bannito, offenſus poſsit amplius ſe vendicare, an vero bannitus recuperauerit ius ſuæ defenſionis alteri quæſitum.

89 Sed in primis aduerte, † quod hoc ſtatutum non videtur valere tanquam inductiuum peccati mortalis, ad not. per Bar. & omnes in l. omnes populi. ff. de iuſ. & iure. & in ca. eccleſia S. Marię. & in c. quæ in eccleſiarum. de conſtit.

60 Præterea etiam ſi valeret, † videtur intelligendum hoc durante banno, non autem poſtea, ne ſtatutum hoc dicatur expreſſe concedere facultatem delinquendi, & inducendi rixas, & homicidia, & turbandi ſtatum quietum ciuitatis.

Tamen ſi ſtatutū hoc reperiretur alicubi, & obſeruaretur, vt dicit Ruyn. in d. §. & quid ſi tantum, num. 183. quod adeſt, & ſeruatur Florentiæ, referente hoc Ro. conſ. 392. colum. 2. Quæritur quid iuris.

Et quidem Nell. in tracta. de bannitis. in prima parte 3. temporis, quæſtio. 10. dicit ſimpliciter quod bannitus non recuperabit hoc ius defenſionis per hanc reſtitutionem in integrum, & ſic quod adhuc poterit impune offendi, & quod ita fuit iudicatum ſuo tempore. Et pro Nello facit exemplum ſequens, & ſic iſtud exemplum non erit bonum, pro confirmatione d. limitationis, ſed imo pro ſublimitatione illius.

91 Sublimita tamen hanc Nelli concluſionem, † vt procedat quando bannitus fuiſſet ſimpliciter reſtitutus, ſecus vero ſi aduerſus delictum etiam reſtitutus eſſet, ita poſt Nell. præall. ſimpliciter illum referens, & ſequitur Ruy. in d. §. & quid ſi tātū. n. 183. & in ſuis terminis indiuiduis conſuluit Ang. conſ. 256. nu. 3. & per to tum, vbi pulchræ rationes habentur.

Sublimita 2. niſi iniuria fuiſſet remiſſa, Ruy. d. num. 183. verſ. dicerem tamen, & certe tenendę ſunt iſtæ ſublimitationes quia vix eſt, vt rigor opinionis Nelli ſtare poſsit.

92 Octauum exemplum eſt, † ſeu potius regula, quando ſcilicet poſſeſſor iſtorum bonorum illa acquiſiuit ex omni alio titulo, & prætextu, quam ſucceſſor ipſius banniti, non procedat autem in omni caſu, in quo tanquam ſucceſsor ipſius banniti cepit, & acquiſiuit, ita ponit Garzias in d. §. & quid ſi tantum. nume. 238. & dicit eſſe de mente Bar. ibi ſub. nu. 10. ponderando illa verba

Digitized by Google

Bartoli, ibi ſcilicet niſi ille qui occupat ſuccedat in locum primi,& c.

93 Nonum exemplum eſt † in tutela & ſucceſsione filiorum. Nam ſi mater ob non petitum tutorem filio, illius ſucceſsionem amiſerit,deinde fuerit a principe in integrum reſtituta aduerſus hoc delictum, erit quoque reſtituta ad ſucceſsionem filij.Ita ſing. decidit Ruyn. conſ. 86.nu.5.& ſeq.lib.5.vbi late comprobat, vt per eum.

Intellige tamen dummodo verba principis talia ſint, vt poſsint importare reſtitutionem, non ſimplicem indulgentiam.

94 Decimum exemplum eſt.† Quando ex fideicommiſſo bona iſta venerunt applicanda ſubſtitutis,(vt regulariter facere ſolent teſtatores prudentes inter filios in caſu delicti,& confiſcationis bonorum)hoc enim caſu reſtituto in integrum ipſo hærede, recuperabit bona de manu ſubſtitutorum,ita ſing.determinat Rol. conſ.45. nu.32.verſ.pariter non obſtat,&c.lib.4.

Adde idem fore,quando fuerit datus ſubſtitutus vulgaris filio in caſu incapacitatis. Nam reſtituto filio ſubſtitutus excluditur qui adoptatus fuerat Aur. conſ.275. ad finem.

95 Vndecimum exemplum eſt,† quando ex forma ſtatuti bona fratrum in caſu delicti & confiſcationis applicantur ſororibus,& illas ſtatutum reintegret. Ná ſi frater poſtea in integrum reſtituatur, recuperabit bona hæc de manibus ſororum, quæ hoc prætextu illa occupauerunt,ita Bombin.in conſ.18.num. 41.& ſeq. quod nota.

96 Duodecimum exemplum eſt,† quando ex forma ſtatuti,vel conſtitutionis principis,vel conſuetudinis, &c. bona iſta applicata fuerũt hæredib. occiſi. Quo caſu, voluerunt Doct. communiter, in reſtituto recuperari. ſed quoniam articulus dubius eſt,ideo ſeparatim, & plene de hoc dixi art.ſeq.

Articulus XI.

AD vndecimum, An ſcilicet reſtitutus recuperet e-
97 tiã bona alienata,quãdo illa ex diſpoſitione † ſtatuti,veniunt applicanda hæredibus occiſi.

Videtur quòd non.

Primo ,quia reſtitutus nõ recuperat niſi ea, quæ amiſſa fuerunt ex cauſa banni, ſed iſta bona fuerunt amiſſa propter offenſam factam hæredibus occiſi, & iſta non ceſſat, ceſſante banno, vt patet, ergo &c.& ſic non poteſt dici quod cauſa redeat ad non cauſam.Ita Soc.iu.d. §.& quid ſi tantum.nu.116.

Secundo,quia ius quæſitum eſt hæredibus ex hac offenſa iure gentium,ergo non poteſt iure ciuili, idest a principe tolli;Fortun.Garz.d.§.& quid ſi tãtum. n. 72.

Tertio,quia per gratiam factam a principe non intel-
98 ligitur remiſſum ius parti offenſæ † quæſitum, vt poſt Bartol. Bald. & alios in l. venia. C.de in ius voc. tradit cum alijs concord.Pedem.deciſ.128.num.11.

Quarto facit l.2.& ibi gloſa,C.de in ius vocand.

Quinto,quia ita Doct. communiter tenent euidẽter. Bal.in d.§.& quid ſi tantum,col.pe.verſ.& inducitur, & in verſ.3.quæſtio,vbi dicit ita fuiſſe determinatum Bononiæ per quendam legatum, quem refert etiam Sigiſ. in li.ſtat.Baldi in verb.bona.nu.10.& videtur amplecti Iaſ.in d.§.& quid ſi tantum.nu.76.in fine,Soc.iun. præalleg.in d.§.& quid ſi tantum.& Cum.ibi num.12. Alexand.conſ.190.num.4.libr.2.& Dec.conſ.525.num.8. Garzia in d.§.& quid ſi tantum.num.237.verſ. ego cogitabam.& idẽ tenet & dicit ita fuiſſe obtentum Alber. in tract.ſtat.quæſt.46. lib.4.& idem firmat expreſſe Gomes.in tract.var.reſol.tom.3. tit.de tortura. n. 56.verſ. ſed his non obſtantib.cum concor.per eum, & Lancel. Lau. in tract. tẽpl. iudiciorũ lib. 1.c.3.§.verbo 17. n.4.

In contrarium eſt magis communis opinio, quam tenent omnes allegati ſupra in præcedenti arti.in concluſione principali,qui hoc exemplum allegant, & in ſpecie Petr.Ant.Anguſciola conſ.47.in fine.

Quidam pro concordia dicunt, quòd aut iſti hæredes occiſi bona hæc actualiter apprehenderũt,& eſt verior prima opinio,aut non apprehenderunt,& tunc verior eſt ſecunda magis communis.& hanc diſtinctionẽ tradit Alexand.in d.§.& quid ſi tantum,num. 20.& aperte ſequitur Natta conſ.470.nu. 21. ubi communem dicit,& idem conſ.471.nu. 10.& hanc ſequitur Ruyn. conſ.153.num.4.verſ.nec obſtat lib.5.

Pro hac diſtinctione facit,quia ſi hæredes occiſi voluit
99 petere hæc bona † ab hæredibus banniti ſiue ab ipſo bannito,poſtquam in integrũ reſtitutus fuit, & illa recuperauit vigore ſententiæ reſtitutionis, neceſſe eſt,vt allegent pro fundamento ſuæ intentionis bannum ipſius banniti,cum dicat ſtatutum bona bannitorum applicẽtur &c. ſed eo tempore bannum, non amplius reperietur in eſſe,quia annullatum,& cãcellatum eſt: ergo &c. & pro hoc facit illa communis concluſio, de qua infra prox.art.

Sed contra hanc diſtinctionem obſtat communis illa opinio,de qua ſupra eo.art. . . . vbi concluditur quod pater reſtitutus poſt mortem aui non præiudicat nepoti,vel adierit,vel non adierit hæreditatem,vt ibi.

Et per hanc rationem Petr.Ant. Anguſciola conſil. 47.ad finem libr.2.inclinat in communem ſententiam ſimpliciter.

Ego vero teneo firmiter eãdem opinionem, etiam in hoc exemplo de hæredibus occiſi, videlicet ꝙ reſtitutus recuperet bona, quæ illis applicata fuerunt, & hoc quadruplici ratione.

160 Primo,quia alias fiſcus † eſſet deterioris conditionis,& minus durabiliter caperet bona bannitorum,quã iſti hæredes occiſi, At hoc non eſt conueniens, quia licet vterque offenſus ſit,tam princeps, quam hæres occiſi,& ſic non immerito alicubi ipſi principi,alicubi ipſis hæredibus applicantur,tamen æquius applicantur principi,quia offenſa fuit publica,cum maieſtatẽ principis, vel reipublicæ iſte occiſor offenderit, vnde magis proprie dicitur bona publica, quam priuata, ſcilicet dictis hæredibus,quorum offenſio, neq. perſonalis fuit, neq. publica,ſicut principis,&c.

101 Secundo,quia ego conſidero,†quod bannum re uera eſt cauſa immediata huius applicationis; nam ſi per ſententiam capitalem hæc bona non auferentur ipſi delinquenti,non poſſent ipſis hæredibus occiſorum applicari,ſi ergo tollitur bannum per reſtitutionem in integrum, tollitur quoq. applicatio prædicta,quæ immediate ab ipſo banno cauſata fuit ſecundum regulã prædictam,quam omnes admittunt.

Neque obſtat ,quod imo offenſa facta ipſi occiſo fuerit cauſa immediata huius applicationis; quia reſp. ꝙ licet hac contemplatione faciat hoc ſtatutum vel princeps,non poteſt tamen hæc dici cauſa immediata, nam applicantur pariter ipſi fiſco bona bannitorum propter offenſam factam ipſi principi,& tamen nõ dicitur talis offenſa eſſe cauſa immediata applicationis illius, ſed ipſum bannum,vt nemo eſt qui neget & Doct.præalleg.tenentes primam ſententiam admittunt.

Nec obſtat etiam ſi dicatur,quòd offenſa facta principi poteſt a ſeipſo remitti, quia diſponit de eo, quod ſuum eſt,ſed offenſa facta alteri,non ſic,ergo nõ eſt par ratio applicationis & remiſsionis.

102 Quia reſp.quod iſta applicatio hæredibus facta, licet fiat ratione offenſę eis factæ, tamem non fit ab ipſa lege, vel principe ratione iuſtitiæ reddendæ, quia nulla

æquitas

Digitized by Google

æquitas iuris gentium ſuadet, vt adæquetur ius alterius, & commutatiua iuſtitia ad æqualitatem redigatur, per applicationem bonorũ ipſius occidentis hæredib. ipſius occiſi faciendam: nam in primis corpus liberum æſtimationem non recipit, vt l.fin.ff.fin, regund.

Præterea contra iuris gentium æquitatem hoc fit, nã ſi bannitus habet filios hoc patet, quia de iure gentium illis debetur hæreditas integra parentum, cap.ius naturale, 1.diſt.ſi etiam conſanguineos pariter iure communi gentium ad filios ſpectat, vel ſaltem ad principem, vt iure Turcarum, vnde quoquomodo ſit, ſatis eſt, quod princeps, vel lex, vel ſtatutum applicer dict. bona hæredibus occiſi, facit hoc de iure ciuili poſitiuo, & non tanquam reddens vnicuique quod ſuum eſt, quo caſu de iure gentium diceretur facere, & non poſſet ſine cauſa publicæ vtilitatis auferre, vt ſupra dictum eſt. Si iure ciuili poſitiuo applicatio facta eſt, non eſt inconueniens, quòd ab eodem principe, qui eſt lex animata in terris, & qui poteſt ad libitum ius poſitiuum inducere, & tollere, huiuſmodi ius, ſi quod eſt, quæſitum dictis hæredibus auferre.

Tertio probo, quia omnes admittunt, quod quando bona applicantur hæredibus banniti, vel fiſco, vel alteri tanquam ſucceſſori ipſius banniti, tunc cauſa immediata ſit bannum, ſed ego dico, quòd non eſt magis immediata in eo caſu, quòd quando applicantur hæredibus occiſi, non vti ſucceſſori, ſed vti creditori illorum ex delicto, nam ſicut in illo caſu non ſimpliciter propter bannum applicantur, ſed propter offenſam, ita & in alijs caſibus non ſimpliciter propter bannum, ſed propter coniunctionem perſonæ illorum, quibus applicãtur, nam ideo illis applicentur, quia æquitas ſuadet, vt ſi auferuntur bannito, illis applicentur, quibus applicarẽtur, ſi ille moreretur ſine alio proximiori hærede, & ſicut cauſa offenſionis non ceſſat ceſſante banno in caſu huius vltimi exẽpli, ita nec in alijs ceſſat cauſa applicationis, i.ipſa conſanguinitas, & affectio legis erga illam perſonã.

Quarto confirmo; Nam, aut iſti hæredes non remiſerunt iniuriam, & non eſt facta pax, & vtique ſi non reſtituantur bona ipſi bannito in integrum reſtituto, erit occaſio manifeſta rurſus ad offenſionem reuertendi, vti manifeſtum eſt. Aut iſti hæredes remiſerunt iniuriam,
103 & facta eſt pax, & tunc bona debent reſtitui, † quia ceſſat cauſa applicationis, i.ipſa offenſa, prout in terminis, & not.determinat Iſern.dicto cap. 1. de vaſall. decrep. æta. Igitur primo caſu, ſi bona non reſtituantur, erit cõtra publicam vtilitatem, ſecundo caſu erit erronea ſententia præallegatorum, propter rationem ſtatim dictã, & ſic tenendo.

104 Amplia prædicta omnia generaliter, † etiam in caſu quo ius fiſci pertineret ad alium, qui interim agnoſcit bona, & ita ſibi quæruntur ſine apprehenſione, dicit enim ꝙ hoc caſu per reſtitutionem recuperãtur, Bellam. deciſ.743.col.antepen.verſ.ſecundo quæro.

105 Limita è contra, † vt non procedat, quando iſti ad quos dicta bona ex immediata cauſa perueniſſent, illa alienaſſent, nam tunc reſtitutus non recuperaret ea de manibus tertij poſſeſſoris, And.de Iſern.In c.1.de vaſal. decrep.ætatis, & ibi Affl.nu.27.& per Affl.in c. 1. verſ. 6.noto.a nu.3.vſque ad nu. 34. per 15.fundamenta pro qualibet parte examinans.in tit. hic ſi.lex Corrad. Quo
106 modo autem ſuccurratur ipſi reſtituto, † breuiter dic, quòd idem per idem per omnia fiet, & ſeruabitur, quod ſeruabitur quando fiſcus alienat bona prædicta, de quibus di xi ſupra, in concluſione principali.

107 Sublimita tamen hoc, † niſi iſte qui alienauit reſtitutioni conſenſiſſet, videlicet eccleſia, vel dominus rei emphiteuticæ conſenſiſſet reſtitutioni in integrum, ipſius emphiteutæ, vel feudatarij, nam tũc licet eccleſia, vel dominus alijs conceſſerint dicta bona ad eos propter bannum reuerſa, reſtitutus recuperabit nihilominus de manib. tertij poſſeſſoris. Affl.c.1.nu.29.tit.de vaſal. decrep. æta.& in d.c.1.verſ.6.noto.num.34.tit.hic ſi. lex Corra. per l.cum quidam.C.de author.tut.

Articulus XII.

108 AD Duodecimum, † An ſcilicet reſtitutus in integrum ex gratia principis recuperet etiam bona alienata, quando reſtitutio fuit conceſſa cum clauſulis prægnantibus, & plenis, & quæ illæ ſint.

Concluſio Doctorum communis eſt, quòd ſic, vt omnes allegandi infra, proxime in exemplis communiter admitunt, & de communi inquit teſtatur Grammat.deciſ.65.num.17.& 18.Pariſ.conſ.1.num.37.libr.4. Barbat.pleniſsime & ad ſaturitatem conſ.78.colum. ſecunda, verſic.& licet iſta, & col.ſeq.late lib.3.

Exemplum autem præcipuum quod affertur eſt, quan
109 do reſtitutio facta eſt, cum illa clauſula &c. Non † obſtante aliqua condemnatione quam voluit haberi pro non facta, nec de ea poſſe obijci. Ita Docto.communiter in cap.quia diligentia.de elect.Imol.& Card. ibi, & Dec.in fin.& Felin.in d.c.inter quatuor n. 6.de maio.& obed.dicens quod tunc omnis contractus de illis bonis factus interim erit nullus, ſubdens tamen, ꝙ princeps male facit in reſtituendo contra ius tertio queſitum. Idẽ tenet Alexan.in d.§.& quid ſi tantum. nu.20. allegans etiam alios. Soc.ſenior ibi nu.18.Crot.nu.120 Ruyn.n. 183.Card.in c.quæ in eccleſiarum.q.7.Alciat. in l. plus eſt in reſtitutione.nu.7.ff.de verb. ſign.Rimin. Senior conſ.68.nu.1.verſ.2.lib.1.Ruyn.plene conſil. 21.nu.9. lib.5.& conſ.31.n.7.eo.lib.iuncto nu.fin.conſ.60. iuncto num.10.& conſ.33.nu.2.iuncto num.4.lib.1.Port. Imo.conſ.48.nu.7.Rolan.a Valle conſi.45.n.21.& ſeq. lib.4.Pariſ.conſ.1.nu.39.libr.4.& nouiſsime D. Burſat. conſ.54.nu.11.vbi de communi & idem teſtatur Viu. comm.opi.in verbo princeps, verſ.bãnitus, vbi de magis communi.& in reſtitutione plenaria iudicauit Rota Put.3.num.118.

Declarando tamen aliquibus modis.

110 Et primo, vt non ſufficiat clauſula, † non obſtante cõdemnatione aliqua, niſi ſubſequantur illa verba, quę habeatur pro non facta, nec de ea poſsit obijci vel opponi, in his.n.vltimis verbis conſiſtere omnẽ efficaciam reſtitutionis, tradunt ex præall. Ruyn.d.conſ.33.nu.2.iuncto num.4.lib.1.& conſ.21.nu.9.lib.5.& conſ.31.nu.7. eod.lib.& conſi.60.nu.4.iuncto nu.10.eo.libr. Rim.d. conſ.54.nu.11.lib.1.& Burſat.& Viuius præall.

111 Secundo declaratur, † vt non propterea emptor debeat defraudari ſuo precio & pecunia, quando hæc bona acquiſiuit tit.oneroſo, ſed debeat illam a fiſco recuperare, ita dicit Felyn. præalleg. quod tenet Imol.in d.c. quia diligentia, ſed ſub verbo forte, Angel. in l.1.& 2. C.de quadr.præſcript.facit ſing.quod dixit Ang. in l.ſenatus.ff.ad Syllan.

112 Tertio declaratur, † vt hoc procedat indirecte, non autem directe, nam quod princeps poſsit indirecte auferre ius alterius, non autem directe, imperando videlicet iudicibus quòd non audiant emptores allegantes bannum. Socin.ſen.d.§.& quid ſi tantum.num.18.& concord.ibi per Iaſ.num.78.vbi pulchre, licet ipſe aliter teneat, vt dicam ſtatim. Contrarium in hoc vult Iaſ. in d. §.& quid ſi tantum, num.78.verſ.ſed durũ eſt iſta deciſio, & Soc.iun.expreſſe ibi num.109.verſ.circa hoc multa, & ibi ſub num.126.verſ.putarem tamen. & Garzias latiſsime a num.141.vſq. ad nu.248.Dec.in cap. fin.de conſt.nu.23.qui dixit idem tenere Bald.in d. §.& quid ſi tantum.col.fi.verſ.3.concluſio, & Cardinalis in c. ad petitionem

Digitized by Google

titionem de accuſ.& ibi Io. de Anania in vlt.notab. & Caſſan. ſuper conſt. Burgun.ſuper rubr. des iuſtices,nu. 147. & ſeqq. & hanc veriorẽ putat Men.de recup. poſſeſſ.rem.10.num.116.

Ego dico breuiter , quòd ſtante vera illa communi ſententia quod princeps poſsit hoc expreſſe facere per reſtitutionem in integrum , vt dictum fuit ſupra art.9. iſta 2.veriſsima opinio erit , & poterit tam directe, quã indirecte hoc præiudicium fieri . .

Stante vera autem illa quòd princeps non poſsit ſine expreſſa cauſa facere,non poterit neque indirecte fieri, vnde non teneas hanc 3.declarationem

113 Prædicta autem de præiudicio tertij declarat,† vt ꝓcedatur,quando fuerat illi quæſitum ius re , non autem ſpe tantum.Abb.conſ.84.libr.1.licet Dec.d.c.fi. nu.13. videatur eum mordere,ſed ſi intelligatur ſic,bene loquitur Abbas.

114 Aliud etiam exemplum pro hoc †articulo vide apud Grammat.deciſ.65.nu.17.& 18.cum limit.

115 Aliud etiam exemplum, † quando princeps dixiſſet, quòd omiſſa reddit,& de nouò concedit,Iſern.d. ca.1. num.3.de vaſallo decrep.ætat.

Articulus XIII.

116 AD decimumtertium , An ſcilicet † reſtitutio iſta gratioſa trahatur etiam ad bona alienata,quando ex aliqua iuſta cauſa conceſſa eſt , ita vt poſsit non minus ex iuſtitia , quam ex gratia conceſſa dici, puta quia detegatur Innocentia ipſius banniti.

Videtur quòd non.

Prout tenuit in terminis Galiaul. in d. §. & quid ſi tantum.num.69.

Per l.quod ſi minor,§.Scæuola,ff. de minor.

In contrarium eſt cõis omnium aliorum ſententia.

Cuman.in d.§.& quid ſi tantum.& ibi Eman.Coſta in 2.par.num.49.& ſeqq.vbi de communi.Fulgoſ.in l.is qui reip.§.quod eo tempore,ff.eod.tit. noſtro.Alc.in d. §.& quid ſi tantum.num.74.& num.128.Nell. in tract. de bannit.in 1.parte tertii temporis quæſt. 11. in fine. Boſſ.in tit.de remed.ex ſola clem.princ.nu.3. Aldob.in §.a.num.19.Inſtit.quib.mod.ius pa t.pot.ſol.Alcia. in l. plus eſt in reſtitutione.num.7.ff.de verb.ſign. in tit. de lit.prine. nu.2.Nata conſi.471.in fine Mandel. in conſ. 17.num.22.Burſat.conſ.54.num.34.Bertran.conſ.181. num.8.lib.6.cuius cõcluſio in his terminis procedit.Menoch.de recup.poſſeſſ.remed. 10.num.113.& Boſſ.etiã quem poſtea reperi in titul.de remed. contra ſententiã.

Tex.eſt pro hoc.ff.de minor.l. . . .

Et quia hæc poteſt dici reſtitutio iuſtitiæ , ergo, &c. per ea quæ dixi ſupra in 1.parte q.... art.vbi reſp.ad contrarium.

117 Sed iuxta hoc quæro, † An hæc reſtitutio poſsit dici proprie gratioſa,an vero ex iuſtitia.

Quilibet reſpondet,quòd iuſtitiæ . Primã enim pars, & pręcipue pars iuſtitię eſt innocentes abſoluere , & nõ damnare,l.abſentem ff.de pœn.

Contra tamen ego puto.Primo per l.prima §.fin.ibi, potes itaque decreti gratiam facere,ff.de quæſt.

Secundo per l.diui,ff.de pœn.vbi dicitur, ꝙ a ſolo principe poteſt concedi hæc reſtitutio , & dicit Barto.quòd hoc ex ſpeciali gratia fit, vt per Bart. in l. 1. §.ſi quis vltro,ff.de quæſt.ſicut alibi dicit Boſſ.in d.tit. ſi adu.rem iud. num.9.& Marant.in 5.parte, §. poſt omnia aduertatur. num.61.

Tertio repetit,quod Boſſ.in tit.de remed.contra bãnum.nu.3.verſ.& conceſſo , appellat illam non reſtitutionem ex mera gratia ſimpliciter,ſed gratiam iuſtitiæ, & allegat Ang.& Salyc.in l.ſi.C.de ſent.paſſ.

118 Amplia concluſionem † principalem, vt hæc reſtitutio hoc caſu plenius procedat quam reſtitutio ex edicto minorum,ita Boſſ. in tit. de remed. iuſt.contra ſententiã.num.3.poſt Iaſo.in l.Gallus,§.& quid ſi tantum. num.73.

119 Limita † tamen ſeu declara,vt procedat,quando proceſſus ſuper quo condemnatio,& bãnum ſecutum fuit , rite & recte,& legitimis indicijs præcedentibus fabricatus fuit,ſi vero de facto,inconſiderate,præcipitanter, & tyrannice,vt quandoque fit ea intẽtione, vt citius ad bonorum confiſcationem deueniatur,ſecus,quia tunc non eſt neceſſe,quòd principali gratia hæc reſtitutio fiat,ſed quilibet iudex poterit huiuſmodi ſententiam corrigere & emendare,Boſſ.præalleg.in tit.de remed.iuſt. contra ſententiam.num.7.& ſeq.quod nota.

120 Prædictas omnes cõcluſiones † affirmatiuas, in quib. concluſum eſt reſtitutionem hanc extendi,etiam ad bona alienata,contra regulam.

Limita niſi in eccleſiam alienata fuiſſent,vt dicam infra art.fin.

Item ſublimita alijs modis,quos inde colliges .

Articulus XIIII.

121 AD Decimumqartum,† An ſcilicet reſtitutus ſic ex gratia principis,recuperet etiam fructus interim a poſſeſſoribus bonorum ſuorum perceptos.

Diſtingue duos caſus principales.

122 Primus eſt,quando † ſumus in ijs poſſeſſoribus , qui regulariter non tenentur reſtituere hæc bona ipſi reſtituto,niſi ipſis precium eorũ a fiſco,vel a principe refundatur,vt ſunt illi ad quos peruenerunt titulo oneroſo,& tunc licet Docto.non tangant hoc, Audacter tamen cõcludendum puto , quòd non poſsit agi de fructibus ab illis perceptis.

Et moueor, quia non poſſunt dici ex illis locupletiores facti, quia è contra ſuam pecuniam expenderunt, & bonæfidei poſſeſſor vbi locupletior non remanet , ad fructus non tenetur,vt notum eſt,ergo &c.& reperi poſtea ita ſentientem Crot.in d.§.& quid ſi tantum. & in conſ.127.num.13.hoc clare vult.

Intellige tamen hanc concluſionem procedere in ijs qui a fiſco legitimum titulum & cauſam habent , ſecus vero ſi temere occupaſſent bona bannitorum . Crot.in terminis.conſil.127.ad finem lib.1.

123 Secundus caſus eſt , † quando ſumus in ijs poſſeſſoribus,qui facta reſtitutione tenentur reſtituere ipſi bannito,quicquid de bonis eius ad eos peruenit,vt eſt in ſpecie fiſcus.

124 An igitur etiam fructus reſtituere teneantur,quos interim durante banno perceperunt, dubiusque articulus eſt.

Videtur enim quòd fructus reſtitui debent .

Prout videtur expreſſum in l. videamus,§.item Fauiana,ff.de vſur.

Secundo facit l.plus eſt,in reſtitutione,ff. de verb.ſignif.& l.in condemnatione, ff.de reg. iur.

Tertio ita accidit in reſtitutione,quæ ex edicto minorum , vel maiorum datur , vt dixi ſupra in 1. parte q....art...

Quarto,quia ita tenẽt Doct.communiter. Nell. in tract.de bannitis.in 1.parte 3. temp.I n 7.quæſt. vbi dicit, ꝙ ſecundum hanc opinionem vidit iudicari. Iaſ. plene in d.§.& quid ſi tantum.nu.67.& ſeq.ff.de lib.& poſth. & Fortun.Garzias ibi num. 248. verſ. ego vero ponderans quoque ad hoc gloſam in dict.l.plus eſt in reſtitutione,ff.de verbor.ſigniſ. idem tenet Ruyn. ibid.num. 185.in fine,Iaſ.in l.beneficium.nu.27. ff.de conſt.prin. Dec.in l.in condemnatione, §. verbum. nu.2.ff.de reg. iuris.

Digitized by Google

iuris.& ibi Cagn.nu.2.Boſſ.in tit.de remed.ex ſol.clem.
princ.Caſſan.ſuper conſuet. Burgun.car.mihi 57.verſ.
limitarem tamen.Crot.conſil.12.num.6.& ſeq.libr.1.
dicens aliam eſſe erroneam. Bonifacius de Vital.in ſua
praxi in tit.de relax.carc.q.5.tenent hanc ſententiam in
caſu quo fiſcus fuerit factus locupletior.

In contrarium eſt magis communis aliorum opinio.
Quam tenuit in primis Bald.in d.l.fin. numer.12.C.de
ſent.paſſ.& ad idem allegatur Ang.in Auth. de hær.&
Falc.in verbo, item nec ratione fructuum, &c.Idem te-
net Ang.in d.§.& quid ſi tantum. num.14.& ibi Alex.
num.21.Galiau.num.62. Io.Crot.num.121.verſ.nota-
te tamen, & de communi.ibi in fine Alc.ibi. num.114.
qui etiam de communi. Coſta ibi in 2.parte.num.74.&
ſeqq.qui de magis communi teſtatur. Idem Bal.in l.1.
circa finem C.de conuen.fiſci debit. lib.10.Bald.in l.nā
ad ea. ff.de leg.Ang. in §.ſi quis de parentibus. Auth.vt
cum de app.cogn. Alb.in l.princeps. num.5. ff.de verb.
ſig.qui de communi.Ant. Trig.ſing.119.verſ.vnum ta-
men,Boſſ.in tit.de reſt.quæ fiunt a princip.poſt bellum.
num.17.Soc.iun.d.§.& quid ſi tantum.nu.123.Alex.in
add.ad...in l.1.§.ſi quis vltro,ff.de quæſt.Zilett.in add.
ad Dec.in d.l.in condemnatione, §.cum verbum. ff.de
reg.iur. Didac.lib.2.var.reſol.cap.3.in fine,cum concor.
per eum.Bald.in c.1.num.18.tit.hic finitur lex Corrad.
Ioan.de Platea Inſtit.de cap.dim.nu.5. Grat.conſ.166.
num.2.libr.1.& hanc eſſe communem atteſtatur Crot.
met.qui contrarium tenet in conſil.127. num.1. & no-
uiſsimè copioſius D.Franc.Burſat.conſil.54.numer.13.
cum concordan.

Mouetur Bald.quia hæc reſtitutio gratioſa non fin-
git retro,neq; aufert dominium prout ex tunc,ſed pro-
124 ut ex nunc.† Quare autem non fingat retro,ex Bald.ibi
colligitur, quia ſcilicet interim non competit,neque re,
neque ſpe, neque in ſuſpenſo fuit ſtatus ipſius banniti,
vel bonorum ſuorum, ſed firmiter pro mortuo habitus
interim fuit, & bona eius pro legitime acquiſitis fiſco
habita fuerunt, vnde fructus ſecundum bonam fidem
fiſci facti ſunt.

Mouetur etiam per auth. idem de Neſtorianis C.de
hæret. vbi dicunt eſſe caſum pro hoc. Licet Iaſ. Fortu-
nius & alij dicant ſpeciale eſſe ibi, & rationem ſpeciali-
tatis afferant qualem poſſunt.

Mouentur 3.etiam per c.ad noſtra,de reb.eccleſ.non
alien.inducendo late, vt per Coſtam in d.§.& quid ſi
tantum.num.5.& ſeq.

Ego puto veriorem & æquiorem communem opi-
nionem poſteriorem. Hac ratione ſola, quod iniquum
125 ſit, vt bonæ fidei poſſeſſor † teneatur reſtituere fructus
præſertim conſumptos, qui tam naturali ratione,quam
etiam bona fide,& iuſto titulo conſumpti ſunt.

Neque obſtat contraria,in ſpecie vero d.§.in Fauiana,
quia ibi loquitur text.de reſtitutione,quæ fit ex iuſta cau
ſa,non autem ex gratia & humanitate.

126 Et ratio differentiæ eſt † & ſic tollitur argumentum,
quia ſi quis reſtituatur ex iuſta cauſa, neceſſe eſt, quòd
ſemper fuerit iuſta, & iuſtū conſequēter fuerit, ꝙ dicta
bona reſtituerentur ipſi damnum paſſo, quo ad illa, &
quoniam impoſsibile eſt, vt iuſtum ſit bona & eorum
fructus mihi reſtitui debere,& interim dum hoc iuſtum
eſt, & hæc ſpes in iuſtitia fundata pendet,fructus iſtorū
bonorum ab alio iuſte percipiantur, vt manifeſtum eſt,
ideo fructus quoq. percepti in ea reſtitutione veniunt,
quod cum non accidat in reſtitutione gratioſa, vt con-
ſtat, meritò,&c.

Et ita quoque reſpon.ad leg.plus eſt,& ad leg.in con-
demnatione, ff.de regulis iuris. loquuntur de reſtitu-
tione ex iuſta cauſa. Pro qua ratione differentiæ prædi-
127 cta, facit quia ſpes eius reſtitutionis † gratioſæ non eſt
in aliqua conſideratione, & difficile, imò impoſsibile
128 † recuperatur, quod bannitus in integrum reſtituatur,
vt pulchre deducit Curt.iun.conſil.182.num.12.libr.2.
Pariſ.conſ.127.num.45.lib.4.per l.4.§.quid ergo, ff.de
fid.libert.& l.apud Iulianum,§.fin.ff.de leg.1.

Licet hoc nō ſit perpetuo verum, vt per Tiraquell.de
vtr.retr.in 1.part.§.32.gloſ.vnica.num.65.verſ.nec ta-
men,vbi adducit plures.

129 Qua communi opinione retenta, † limita aliquibus
modis,& primo limita, vt procedat quo ad fructus con-
ſumptos,non autem quo ad fructus pendentes,vel colle
ctos quidem, ſed adhuc extantes, quos recuperari poſſe
a reſtituto vna cum ipſis bonis putat Fortun. Garzia in
d.§.& quid ſi tantum,num.152.

Et licet ipſe dubitet, mihi tamen placet limitatio,ra-
tione prædicta, de qua ſupra, quia ſcilicet locupletior
hoc reſpectu dicetur fiſcus,&c.ergo, &c.

103 Limitatur 2.† vt non procedat,quando reſtitutio eſſet
facta per verba prægnantia, ita & taliter,vt ex vi verbo
rum,ad fructus quoque reſtitutio trahi poſsit. Alc.in d.
§.& quid ſi tantum. numer.74. & in leg.princeps.in fi.
ff.de verb.ſign.exemplificans, quando princeps ita vo-
luit,& dixit; Ad idem Ferret.in tract.de Gabell.numer.
170. & Io.Crot.in conſil.127.num.15.præterea libr.1.
loquens in eo caſu,quo reſtitutio fuit facta per illa verba
perinde ac ſi nunquam pro bannito habitus eſſet. Mihi
videtur quòd iſta limitatio vera ſit in exemplo Alciati,
per rationem, quia ſi eo caſu trahitur ad bona alienata
& ſic in præiudicium tertij,quando princeps ita vult,ita
& ad fructus interim conſumptos, intelligendo tamen,
quòd cum cauſa hoc factum fuerit a principe, vt ſupra
dictum fuit; Alias non puto veram limitationem,ſi ſine
cauſa &c.& reperio,quòd in hoc mecum ſentit D.Bur-
ſat.conſil.54.num.13.libr.1.& facit, quia iſtæ clauſulæ
de ſui natura inſunt reſtitutioni in integrum, quæ per
verbum reſtituo ſimplex ſignificat plenam & per om-
nia in priſtino ſtatu repoſitionem,vt plene per Abb.in
cap.venerabili. numer.2.de off.deleg. cum concord.ad
eum in marg.

131 Limitatur 3.† vt non procedat, quando reſtitutio fie
ret a principe ex iuſta cauſa, ideſt tanquam de iniuſte
damnato,& innocente, Fortun.Garzias in d.§.& quid
ſi tantum. num.253. Galiaul.num.67.in fine Ioā.Crot.
num.121.in fine, & idem in bonis alienatis firmat Nat-
ta conſil.471.in fine poſt alios vbi per eum,& ante hoc
fuit ſententia Alex.in d.§.& quid ſi tantum.num.77. &
ſequitur etiam ibi Soc.iun.num.111.

Et tunc fuit bene exemplum reſtitutionis minorum,
& quod traditur in l.quid ſi minor,§.reſtitutio, ff.de mi
no.& d.§.in Fauiana.& ſic facit l.1.§.1.ff.de quæſt.

132 Limitatur 4.† vt procedat, quando fructus fuerint
percepti bona fide,ſecus vero ſi mala fide.Alc.dict.§.&
quid ſi tantum.num.118.dicens, quòd procedit d.§.in
Fauiana.

Mihi videtur vera limitatio,ſed non video caſum il-
lius, vt ſcilicet dicantur fructus ibi mala fide percepti.
vel quòd non ſit caſus limitationis præcedentis.ideſt,ꝙ
ex iuſta cauſa reſtitutio conceſſa fuerit.

133 Limitatur 5. vt procedat † quidem ſimpliciter ante
capitula pacis, & reſtitutionis,poſtea verò non indiſtin
cte, ſi enim dicatur in capitulis, quod ipſo iure intelligā
tur reſtituti rebelles, tunc a die capitulorum, & reſtitu-
tionis conceſſæ veniunt fructus,alias non,Boſſ.poſt con
cord.vbi ibi in tit.de reſtit.quæ fiunt a princ.poſt bel-
lum.num.18.

134 Limitatur † 6. vt non procedat,quando alienatio fa-
cta fuiſſet,& fructus percepti pendente ſupplicatione;
Nam tunc licet per ſupplicationem executio non retar
detur regulariter,tamen interim alienata reuocantur,&

..poſtea

Digitized by Google

poſtea ſequatur reſtitutio. Soc.iun.d.§.& quid ſi tantũ.
numer.112.& dicam etiam infra q.fi.art.1.& ſic forte
poterit dari vnus caſus limitationis quartę præcedentis,
ideſt quòd poſsidens ſciret ſupplicationem banniti por
rectam,& pendere.

Articulus XV.

135 AD decimumquintum, † reſpondeo, de aliquibus
quærendo.

Quæro igitur primo, An reſtitutio trahatur ad bona
conſumpta, vel diſperſa per fiſcum, vel alium poſſeſſo-
rem,& reperio,quòd ſi mala fide conſumpta ſunt,ad il-
la,vel ad eorum pretium trahatur reſtitutio, ſi bona fi-
de ſecus:ita ſing.Bal.in conſil.145.num.3.lib.2.

136 Quæro 2.† An ſi bona banniti interim tranſiuerunt
in eccleſiam poſsint amplius a bannito reſtituto recupe
rari,etiam vbi alias reſtitutio etiam ad bona alienata tra
heretur,& quòd non Afflict.deciſ.361.per totum. Hac
137 ratione, quia bona fuerunt ſemel Deo dicata † & facta
ſancta ſanctorum,vt dicit ſing.Inno.in c.verum. de for.
compet.vnde per principem non poſſunt amplius pro-
fana fieri.

138 Quæro 3. quid in nominibus † debitorum alienatis,
per fiſcum,& dic vt per Ruyn.conſ.22.per totum lib.5.
quando ſcilicet reſtitutus contra priſtinos creditores re-
uerti poſsit.

Quæro 4.An patronus deportatus ſi reſtituatur recu-
peret ius contratabulandi, & quòd ſic eſt text.ad literã
in l.3.§.ſi deportatus.ff.de bon.lib.

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutio gratioſa an impediat interim executionem ſententiæ.*
2 *Quid,quando obtenta eſt.*
3 *Quid ſupplicatione pendente.*
4 *Et an interim poſsit bannitus impune offendi.*
5 *Et quid ſi expectetur reſtitutio a principe per viam iuſtitia.*
6 *Reſtitutio hæc an ſit tranſitoria ad hæredes & num. 8.& 9.*
7 *Mortui quoque reſtitui poſſunt.*
10 *Reſtitutio hæc an liberet bannitum ab irregularitate.*
11 *Rebellis reſtitutus,an poſſit dici amplius proditor.*
12 *Filius reſtituti, an recuperet ius legitimandi quod patri competebat.*
13 *Hæreticus reuerſus ad catholicam fidem, an recuperet bona fiſco incorporata.*
14 *Author,quando inceperit opus hoc, & quomodo ſeptẽnio perfecerit.*
15 *Prudentibus & doctis quandoque Deus non reuelat, quæ ſimplicioribus aperit.*

QVAESTIO C.

& vltima.

De alijs varijs ſingularibus effectibus huius gratioſæ reſtitutionis in integrum, quæſtio Miſcellanea.

POſtremo ſupereſt pro complemento huius gratio-
ſæ reſtitutionis,& aliquot eius ſingulares effectus,&
vagantes quæſtiunculas in hanc vnicam breuiſsimamq.
quæſtionem vltimam collectas, quaſi miſcellanea quæ-
dam tribus vel quatuor articulis abſoluam, & dicam.

Primò, An reſtitutio hæc in integrum gratioſa impe
diat interim executionem ſententiæ.

Secundò, An ſit tranſitiua ad hæredes, ſicut ſunt aliæ
reſtitutiones in integrum ex vtroque edicto.

Tertio,Miſcellanea quorundam dubiorum ſingula
rium in hac materia,quæ vagabantur.

Articulus I.

AD primum, An ſcilicet hæc reſtitutio in integrum
1 gratioſa † impediat interim executionẽ ſententiæ.
2 Diſtingue duos caſus.

Primus eſt,poſtquam obtenta eſt hæc reſtitutio; &
hoc caſu ſine dubio impedit executionem,quia per om
nia reponit bannitum in priſtino ſtatu,in quo erat ante
bannum, at prius contra eum executio aliqua capitalis
fieri non poterat, merito &c.

3 Secundus eſt, † quando reſtitutio non eſt adhuc ob-
tenta,ſed ſupplicatio porrecta eſt principi,& ſic pendet
rei exitus,an princeps gratiam facturus ſit, vel ne.

Et conclude cum Doct.communiter. quod interim
executio non impeditur, vnde ſi bannitus veniret in for
tiam curiæ capite mulctaretur. Iaſ.in l.quod ſi non obtu
lit,§.condemnatum.nu.4.27.& 28. de re iud.& idem in
l.1.numer.4.C.de precib.imp.off.Card.in c.ex literis in
8. oppoſ.in fine de reſt.in int. & in c. ſuſcitata. in 6.q.
eod.tit.vbi ponit duas pulchras rationes. Bellam.d.cap.
ex literis. numer.9.eod.tit.& Beninuend.dec.85.nu.12.

4 Limita hanc † concluſionem,vt non procedat, quo-
ad offenſionem ipſius banniti,quia pendente petitione
huius reſtitutionis,& gratiæ non poterit interim impu-
nè offendi bannitus, ita poſt Imol.ibi tradit Soc.ſen.in
l.3.§.ſi ſeruus.num.15.in princ. ff.de acquirent poſſeſſ.
qui de communi,idem teſtatur Nell.de bannit.in 4.par-
te 3.temporis. num.6.

5 Limita 2. niſi exepectaretur † reſtitutio a principe
per viam iuſtitiæ, Cuman.in l.ſi quis a filio,§.hi autem.
per illum text.ff.de iniuſt.teſtam.

Articulus II.

6 AD ſecundum, An ſcilicet hæc reſtitutio ſit tranſito
ria ad hæredes,ſicut ſunt aliæ ex edicto minorum,
vel maiorum.

Punctus ad hoc videtur redigi, an hæredes banniti
poſt mortem eius poſsint petere illũ reſtitui in gratiam
principis,&c.

7 Videtur quòd ſic,quia poſſunt reſtitui † mortui in bã
no, ita vt dicantur, ſiue fingantur mortui fuiſſe teſtabi-
les, vt per Loffr.ſing.conſil.8.num.23.& ſeq.

Contrarium tenet Boſſ.in tit.de remed.ex ſola clem.
princ.num.14.

8 Vera opinio illa videtur, quòd ſi † principi ita vide-
tur, videlicet vt etiam banniti, & rebelles iam defuncti
intelligantur in integrum reſtitui, & cancellata memo-
ria banni,& rebellionis eorum, hoc facere poſsit præſer
tim ex cauſa publicæ vtilitatis,& propterea filij illorum
ſint reintegrati ad bona parentum ſuorum bannitorum
vel rebellium quod fieri poſsit,vt per Angel.conſi.356.
col.1.& 2.& Boſſ.mei.in tit.de reſt.quę fiunt a princip.
poſt bellum.nu.2. & ita procedet etiam conſiliũ Loffr.
8.num.23.& ſeqq.& num.35.& 36.

9 Alias autem nihil ad hæredes tranſire poteſt, † quia,
vt ſupra dictum fuit, iſtius reſtitutionis nulla ſpes com-
petit, quæ tranſmitti poſsit, niſi ex iuſta cauſa petenda
veniret,puta innocentiæ, tunc enim ad hæredes tranſi-
toria dici poſſet, quia ſpes de iure competeret, non au-
tem a mera principis gratia penderet.

Arti-

Articulus III.& vltimus.

10 AD tertium,& vltimum reſpondetur,quærendo † de
aliquibus,&

Primò quæro, An reſtitutio hæc in integrum liberet
bannitum ab irregularitate,& quòd non Dec.in c.quia
diligentia.de elect.

Secundo quæro, An rebellis reſtitutus poſsit dici am
11 plius proditor, † quod non Ferret. conſil.12.numer.3.
& Barbat.in cap.at ſi clerici.§.de adulterijs. num.86.de
iudic.

Tertiò quæro; An filius patris rebellis reſtitutus ex
gratia ad bona patris a fiſco occupata, an recuperet ius
12 legitimãdi,quod pater babebat † & quòd non,niſi in re
ſtitutione dictum eſſet, in omnibus, & per omnia, &c.
ita ſing. Ruyn.conſil.109.num.24.lib.3.

13 Quarto quæro,† & vltimo, An hæreticus reverſus ad
catholicam fidem, & propterea plene reſtitutus, recu-
peret bona ſua fiſco incorporata.

Quidam quòd non, quos colliges ex Pariſ.conſil.2.
num.s86.lib.4.

Contrarium tenet Pariſ.ibid.conſil.2.num.188. vbi
dicit,quòd hęc opinio eſt æquior,benignior,& commu
niter recepta, & ibi ſub num.189. verſic.& licet habes
authoritates concordantes,& etiam ex ſeqq.numeris,&
idem in reſtitutione plena, non autem in gratia ſimpli-
ci,Petr.Grill.in tit.de hæret.quæſtio.6.num.1.& 2.

Ex his ad laudem omnipotentis Dei, & Beatiſsimæ
ſemper Virginis, & Diuorum Hieronymi, Auguſtini,
Gregorij, Ambroſij, & Angelici Thomæ de Aquino,
ſit impoſitus finis huic grauiſsimo operi tractatus de re-
ſtitutione in integrum.

Quòd quidẽ opus, Ego Sfortia Oddus Iuris vtriuſq.
14 conſultus Peruſinus inter cæteros minimus, incępit An-
no ſalutis 1574.& dum in ſuburbano meo Muruli,a mu
nere interpretandi vacuus, ocioſè degerem, perfeci an-
no ſalutis 1577.Deinde per aliud trienniũ,licet interim
in varia diſtractus negotia domeſtica, atque forenſia,
quando otij copia fuit expleui,& quale in pręſentiarum
eſt bumaniſsime lector compleui,inque manus tuas tra
didi, vt quod in tui duntaxat vtilitatem elaboratum per
ſeptennium fuit,accipias,& æqui bonique facias.

Et ſi quid boni reperies, quod vel ingenio tuo pla-
ceat, vel in tuis negotijs atque cauſis deſeruiat, mecum
Deo gratias agas, qui abſcondit hæc a prudentibus
15 quandoque, & reuelauit ea paruulis.† Si quid vero, vel
minus fœliciter diſpoſitum, vel explicatum, vel fortè
contra tuam meliorem ſententiam diffinitum reperies,
iuxta tuam ſolitam humanitatem, omni profus liuore
atque odio exploſo corrigas.

Tuæ enim & omnium excellentiſsimorum grauiſsi-
morumque Doctorum hac tempeſtate florentium ſa-
niori,& meliori ſententiæ omnia,quę dixi ſubijcio,iudi
cioque illorum grauiori corrigenda committo. S.O.

FINIS:

Digitized by Google

Digitized by Google

INDEX.
RERVM NOTABILIVM.
QVAE IN HOC OPERE.
CONTINENTVR.

A

ABSENTIA in ſe an ſit iuſta cauſa reſtitutionis in integrum.quæ.5.num.9
Abſenti tempora vtilia non currunt minori vero currunt.q.5.nu.7
Abſens ex iuſta cauſa pro præſente accipitur.q.5.nu.10.& 12
Abſens an ipſo iure tutus ſit,an vero reſtitutione indigeat.quæſtio.5.nu.13
Abſente parte quod ſit nullum eſt.q.5.nu.14
Abſens an & quando & quomodo lædatur,& lædat alios qu.5.num.17
Abſenti quando non currat præſcriptio, enumerantur quidam caſus.q.5.nu.17.20.22.& 23
Abſentia qualibet an ſit iuſta cauſa reſtitutionis in integr.q.5.num.24
Abſens quot modis quis dicatur.q.5.nu.26.& ſeq.
Abſens quando quis dicatur arbitrio iudicis relinquendum eſt qu.5.nu.41
Abſentiarum ſpecies quot ſint,& quæ,ſecundum diuiſiones doctorum,& quæ ſecundum authorem.quæſt.5.num.42.& 43.vbi arbor.
Abſentia ordinaria quæ ſit.46
Abſentia extraordinaria quæ ſit.47
Abſentia extraordinaria neceſſaria quæ ſit.48
Abſentia extraordinaria voluntaria quæ ſit.49
Abſentia neceſſaria quotuplex ſit.50
Abſentia neceſſaria laudabilis quæ ſit.50
Abſentia neceſſaria vituperabilis quæ ſit.51
Abſentia neceſſaria neutra.52
Abſentia voluntaria quotuplex ſit.53.laudabilis quę.ibid.
Abſentia voluntaria vituperabilis quæ ſit.54
Abſentia voluntaria neutra quæ ſit.55
Abſentia ordinaria ex cauſa domicilij perpetui,an ſit iuſta cauſa reſtitutionis in integrum.q.6.nu.1
Abſens ordinariè ex cauſa domicilij dicitur iuſta de cauſa abeſſe.num.2
Abſens ordinariè poteſt commodè negocijs ſuis ſupereſſe.q.6.num.4
Abſens reipublica cauſa omnino reſt.dignus eſt,q.6.nu.7
Abſentia cauſa magiſtratus,legationis,vel alterius publici muneris,an ſit iuſta cauſa reſtitutionis,nu.32
Abſentia vt dicatur neceſſaria,non requiritur coactio præciſa.qu.7.nu.118
Abſentia,& paupertas æquiparantur quo ad excuſandum impeditum.q.11.nu.48
Abſentia aduerſarij an ſit hodie iuſta cauſa reſtitutionis.q.12.num.41
Abſens non poteſt imputare negligentiam abſenti,qui ex culpa ſua lucrum conſequeretur.nu.50
Abſens dum vult culpare præſentem, quod non interruperit præſcriptionem,ſe ipſam culpat, cum ipſe abſentiam cauſauerit,num.52
Abſentia qualibet aduerſarij etiam ficta,an ſit iuſta cauſa reſtitutionis ipſi præſenti.61
Abſentia,furor,& infantia,æquiparantur.64
Abſens quando reliquit per quem defenderetur, an præſens reſtituatur.65
Abſentis defenſioni qui ſe offert quid facere debet, nume.72.& ſeq.
Abſente reo contumaciter an prædicta diligentia ſit neceſſaria.78
& quid ſi vterque Romę reperitur.79.& ſeq.
Abſentes ex cauſa probabili tantum habent ius reuocandi domum,q.12.nu.82
Abſentia aduocati,vel procuratoris,vel ſimilium an ſit iuſta cauſa reſtitutionis.q.13.nu.28
Abſens minor reſtituitur contra minorem abſentem.quæ.28.num.39
Abſentia reipublicæ cauſa dicitur iuſta cauſa, & impedimentum in materia curſus quadriennij,q.20.nu.51
Abſentia affectata an excuſet.q.27.nu.2
in Abſentia quomodo cognoſcatur affectatio, antequam incipiat quis abeſſe.9
& quomodo poſtquam finita eſt,& procraſtinatio incipit, nume.10
Abſentiam affectare dicitur qui legationem, vel magiſtratum ambit.12
Abſentiam qui pro repub.ſuſcipit cauſa litis effugiendæ, dicitur affectatè abeſſe.15
Abſentiam qui ſuſcipit maturius, quàm opus ſit,dicitur illam affectare.16
Abſentia ſuſcepta ab eo qui paulo ante citatus fuerat, dicitur affectata.17
Abſentia quando finiri dicatur.20.& 24
Abſentia incipit eſſe iuſta, quando incipit abeſſe iuſta cauſa ſe abſentandi.21
Abeſſe dicitur quis etiam antequam diſcedat,per modicum ſcilicet illud tempus,quo pręparat diſceſſum,22.& 23
Abſentia durare dicitur quandiu durat cauſa illius.25
Abſentia ſuſcepta cauſa metus durat, quouſque durat metus.26
Abſentię tempus ad redeundum datum dicitur modicum.28
Abſentia finita an dicatur finita cauſa reſtitutionis,nu.39
abſens non dicitur, qui procuratorem relinquit, quæſtione 29.num.10
abſentis bonis curator datur,& an impediat reſtitutionem ipſius abſentis.27
abſens ex cauſa neceſſaria,& probabili ſimul,melioris conditionis eſſe debet,quàm qui ex neceſſaria,ſed non probabili.quę.30.num.7
abſentia,vel aliud legitimum impedimentum ſi incidat ante litem conteſtatam reddit iudicium ipſo iure nullum.8
abſens,vel aliter impeditus,an teneatur mittere excuſatorem,nume.1
abſens ex cauſa neceſſaria,& probabili ſimul,an teneretur mittere procuratorem.6
& an abſens ex cauſa laudabili tantum,nu.10
& an abſens voluntariè non tamen culpabiliter,nu.29
& an abſens otioſè.35
& an ſi abſens habet priuilegium non comparendi.36
abſens quando non tenetur mittere procuratorem, an teneatur ſi impedimentum diu duraturum eſt.38

Index.

Abſuturus breui tempore non dicitur abeſſe. 39
Abſentia eſt vnum de principalibus impedimentis ex quibus conceditur reſtitutio.q.38.nu.3
Abſentiam alleganti creditur donec non probatur contrarium, nu.4.contra nu.7
*Abſentia non præſumitur à loco, vbi quis reſidere ſolet.*8
Abſentiam alleganti quando incumbat onus probandi eam, & quando non, nu.20.21.22.& 25
*Abſens ex iuſta cauſa abeſſe præſumitur.*24
*Abſentem non fuiſſe defenſum etiam probari debet.*27
*Abſentem defendi publicè intereſt.*38
*Abſentiæ impedimentum per iuramentum quoq; probari poteſt, & ſic ſemiplenè.*39
*Abſentia videtur fauorabilior quàm ætas,q.49.nu.*10
Abſentia filij eſt abſentia patris. 11
Abſentis bona ſi diſtracta fuerint à creditoribus, datur reſtitutio,q.51.nu.17.18.19.& 20.vbi declaratur.
*Abſenti ex cauſa non neceſſaria, ſeu non priuilegiata aduerſus immiſſionem ex ſecundo decreto.q.68.nu.27.& plenè declaratur nu.ſeq.vſque ad nu.*39
*in Abſentem ſententia lata ex falſis probationibus an ſit ipſo iure nulla.q.77.nu.*39
*in Abſentia ad ætatem valet argumentum,q.83.nu.*30
*Abſens reipublicæ cauſa an reſtituatur aduerſus omiſſam accuſationem ex ſpeciali priuilegio.q.89.nu.*31
*Abſens voluntariè, an reſtituatur aduerſus non petitam inueſtituram infra annum.*48
*Abſens voluntariè etiam excuſatur, quando non tenetur eſſe præſens,nu.*49
*Abſens an reſtituatur aduerſus non ſolutum canonem,& caducitatem incurſam,nu.*69
Abſentibus an proſit reſtitutio gratioſa principis,q.94.num. 6
*Abſolutio eſt largo modo reſtitutio in integrum.q.1.nu.*27
Abſolutio ab excommunicatione dicitur largo modo reſtitutio. q.91.nu. 14
*Abſurdum allegare leue eſt, quando rationes vrgentes in contrarium allegantur.q.90.nu.*25
Abſtinendi beneficium concernit tantum commodum filij. qu. 62.nu. 86
*Acceptilatio facta à minore creditori ſuo, an reſcindatur ope reſtitutionis.q.54.nu.46.& vide plenius in verſi.liberatio. & nume.*48
*Accreſcendi ius dicitur tacita ſubſtitutio, qu.62.nu.*104
*Accreſcendi iuri an ſit locus reſtituto minore aduerſus aditam.*124
*Actiones duas qui habet,& inutilem intentat, vtilemq; omittit, an reſtituatur ad vtilem iterum intentandam,qu.8.nu. 29.& q.14.nu.*61
*Actiones & iura ſua,qui præſcribi patitur, dicitur damnum potius ſentire,quàm lucrum amittere.q.8.num.*77.82.83. 87.& 88
*Actione perſonali ſi agatur, an ſufficiat mittere actorem in poſſeſſionem bonorum rei conuenti.q.12.nu.*21
*Actione prohibita in aliquo caſu, an dicatur prohibita reſtitutio.q.15.nu.*48
*Actio de dolo an tollat beneficium reſtitutionis in integrum.q. 17.num.*6
Actio de dolo eſt remedium merè ſubſidiarium,nume. 29.78. & 101
*Actio in factum dicitur remedium extraordinarium, nõ merè ſubſidiarium.*30
*Actio doli eſt remedium odioſum & famoſum.*79
*Actio doli non excluditur per concurſum reſtitutionis in integrum ex clauſula generali.*80
*Actiones ſubſidiariæ in factum dantur etiam contra perſonas quibus debetur reuerentia.q.18.nu.*2
*Actio de dolo quod cito pereat, eius odio inductum eſt. qu. 20. num.*44
*Actio reſciſſoria à quo tempore naſcatur.q.21.nu.*1
Actio iſta non prius oritur, quàm reſtitutio in integrum obtenta ſit, quando res fuit vſucapta,nu. 3
*& quid quando fuit præſcripta.*4
*Actio iſta antiqua directa, an & quanto tempore duret, antequam reſtitutio obtineatur.*6
*Actio iſta non amplius vtili anno, ſed quadriennio continuo durat, vt & reſtitutio in integrum.*7.& 14. & 15
*Actio iſta an duret plus quadriennio in caſu l. is cuius. ff. ex quib.cauſ.maio.nu.*21.22.23.& 24
*Actio iſta an duret minus quadriennio, quando tẽpus ad quod facta fuit, eſt minus,nu.*25
*Actio iſta an perpetuetur litis conteſt.*26.29.30. 31.32
*Actio iſta an dicatur perpetuata eo ipſo, quod petita eſt reſtitutio.*33
Actiones prætoriæ quæ dantur ad rem conſequendam ſunt perpetuæ.16.& nu.18.vbi declaratur.
*Actiones omnes regulariter perpetuantur per litis conteſtationem.*27
*Actio reſciſſoria plenè tractatur in hac q.*33
*Quid ſit, num.*9.
*An ſit proprium nomen actionis.*10
*Quotuplex ſit.*11
*Reſciſſoria inſtitutoris, quæ ſit.*12
*Reſciſſoria reſtitutoria quæ ſit.*13
*Reſciſſoria reſtitutoria quotuplex, & quæ diutina, & quæ natiua.*14.& 15
& quæ vtilis, & quæ directa 16
& quæ actio reſciſſoria, & quod officium reſciſſorium,nu. 17
& quæ actio reſciſſoria, & quæ exceptio reſciſſoria. 18
*Actio ſemel extincta nullum habet ſpiritum, ſi prius ope reſtitutionis non reſuſcitatur.*22
Actio reſciſſoria non poteſt intentari ante reſtitutionem obtentam, vt actio reſciſſoria, ſed vt actio priſtina ſic. 24
*in Actione iſta articuli quomodo formandi.*48
*Actio reſciſſoria, & reſtitutio in integrum, an & quando in eodem iudicio cumulari poſſint,nu.*35.& *ſeq. & vide cumulatio.*
*Actio creditoris penitus ſublata eſt reſtitutione ſecuta, probaturque per tex.nouiſſi.q.44.nu.*28
*Actionibus iuris præſcribitur ſpatio 30.ann. ſecus ſi ſit actio mediꝰ nominis,30.qu.*45
*Actio doli ceſſat vbi competit illud remedium etiam extraordinarium.q.48.nu.*25
Actio dolo non datur vbi reſtitutio competit.q.55.nu. 7
Actio quod metus cauſa,in rem ſcripta eſt. 10
*Actio doli vbi datur contra impedientem, ſi ille non ſit ſoluendo datur reſtitutio in ſubſidium.q.84.nu.*30
*Actor poteſt petere dari curatorem bonis abſentis cum quo agit, vt ad diffinitiuam procedi poſſit.q.12.nu.*45
*Actoris inobedientia ne noceat reo ſuccurritur.q.13.nu.*19
Actor qui ſe nimis aſtrinxit ſibi imputare debet.q.14.nu. 32
*Actor impedimenti cauſa ſemper eſſe dicitur, quo minus cauſa expediatur intra tempus inſtantiæ.nu.47.& 48.q.*67
*Actuarius ſi amiſit libellum, an detur reſtitutio ipſi damnum paſſo.q.14.nu.*5
*Actus geminatio an aliquid operari debeat in minore.quæ.*25. *num.*2.& 9
Actus ſequens quando eſt executiuus primi actus, an inducat ratificationem illius.q.62.nu. 52
*Actus principium quando fauorabilius eſt quàm finis, an illud attendatur.*53
*Actus quando retrotrahitur, non fingit in præiudicium tertij, q.99.nu.*42
*Accuſationis falſi remedium an contra ſententiam ex falſis probationibus latam detur q.77.nu.*8
*aduerſus Accuſationes omiſſas an detur reſtitutio.q.88.n.*11. & *q.89.nu.20.cum nu.ſeq.vbi declaratur.*
*Addictio in diem quando faciat venditionem conditionalem. q.4.num.*93

aduer-

Digitized by Google

Index.

aduerſus pactum Addictionis in diem, an minor reſtituatur. q.57.nu.52
Addictio bonorum non ſufficit, licet is qui repudiauit, reſtitui poſſit.q.4 .6
Additio hereditatis, vide hereditas.
Adminiſtratione & guberno aliorum qui regitur, ſi læditur regulariter reſtituitur.q.3.nu.1
Adminiſtrator an ſit voluntarius, vel neceſſarius maxime refert.q.22.nu.36
Adoleſcens. Vide plenè omnia in verb. ætas.
Adoleſcentes inducuntur ad delinquendum potius impetu ætatis, quam ex malignitate animi,q.80.nu.79
Adoptio, vel arrogatio an à minore ex capite reſtitutionis reſcindantur.q.55.nu.1
Adoptans dicitur læſus, ſi pater ſit inhoneſtæ vitæ, vel morum vel dilapidator.9
Adoptati olim tranſibant in poteſtatem patris, hodie ſecus. 10
in aduentitijs bonis an poſſit pater præiudicare filijs. queſt. 22. num. 45
aduerſarij factum quodlibet propter quod ſit illatum damnum aduerſario eius, eſt iuſta cauſa reſtitutionis in integrum. q. 22.nu.48
aduerſarii priuilegium an ſit iuſta cauſa reſt.in int.q. 14.num. 33 & 20.56
aduerſario an & quando proſit reſtitutio minoris vel maioris. q.47.plenè per totam.
adulterium, vel alia delicta carnis ſunt propria adoleſcentium. quę.81.2
aduerſus adulterium an reſtituatur minor.nu. 1
adulterij pœna de iure Digeſtorum non erat pœna mortis, ſed deportationis.4.& 5.
De iure autem ciuili vltimi ſupplicij.6
Hodie ex communi conſuetudine eſt pœna pecuniaria.nu.7
in adulterijs quare de iure Digeſtorum non ſuccurratur & an hodie ſuccurratur.10
in adulterio verus dolus ineſt,4.q.83
in adulterij crimine reſtitutus ex gratia, an ad famam reſtitutus ſit.105.q.92
aduocati impedimentum an ſit iuſta cauſa reſtitutionis in integrum.q.13.28
aduocatum qui tempeſtiuè reperire, vel habere non potuit, an reſtituatur.30
aduocati præuaricatio vt reddat ſententiam nullam tria requiruntur, & quæ.38
aduocati error an ſit iuſta cauſa reſtitutionis.43
Sine aduocato iudicium ſtare non poteſt. 40
aduocati falſitas in allegãdo an ſit iuſta cauſa reſtitutionis.45
aduocati dolus præſumptus an idem operetur.46
aduocati negligentia an idem operetur. 47. 48. 49. 50.51. & 52.
aduocatus minor ſi reſtituitur non prodeſt reſtitutio eius minori.q.46.nu.33
ædificium ſi reſtituatur, dicuntur reſtituta omnia iura priſtina q.1.nu.5
aeris, & cęli intemperies, mores & ingenia hominum diuerſa reddunt, & quare. q.2.nu.46
aeris intemperies eſt iuſta cauſa non morandi in aliquo loco, & iuſtę abſentię.q.7.nu.45
ætas an ſit iuſta cauſa reſtitutionis in integrum.q.2.nu.1
ætates hominum quomodo diuidantur ſecundum communem opinionem.q.2.nu.11
ætas quid ſit nu.12
ætas vigintiquinq. annorum an bene conſtituta ſit.q.2.25
ætas vigintiquinque annorum dicitur perfecta. 28
Et dicitur ętas iuſta.29
Et multis inſidijs & captionibus dicitur ſuppoſita minor ętas. 33
ætas dicitur matura & perfecta varijs reſpectibus.
ætas iſta vigintiquinque annorum quare adęquata ſit tam in maſculis, quàm in fœminis, & non ſit ętas pubertatis, & veniæ impetrandę, nu.40
ætas iſta vigintiquinque annorum an poſſit per ſtatutum mutari, abbreuiando illam.nu.43
ætas minor in multis prouincijs abbreuiata reperitur. 45
ætas iſta an debeat computari à die natiuitatis, an conceptionis. num.47
in ętate iſta an vltimus annus computetur.nu.51. & 52
ætas iſta vt completa dicatur, an ſufficiat attigiſſe vltimum diē 25.anni, an verò neceſſe ſit compleuiſſe.54
ætas iſta computatur de momento ad momentum.55
ætas minor pię cauſę ęquiparatur.44.& q.5.nu.2
ætatis meta, & terminus variabilis eſt apud gentes.queſt. 15. nume.7
ætatis venia, vide venia, & infra col.ſeq.princ.
ætate per ſtatutum abbreuiata, an reſtitutio dicatur prohibita. q.15.nu.78
ætatis ratio fauorabilior eſt, quàm S.C.Macedoniani.quęſt. 17. num.104
ætatis minoris beneficium non extinguitur ſuperueniente maiori ętate.q.20.nu.3
ætatis priuilegium fauorabile eſt.q.18.nu. 44
ętatis venia non conceditur niſi adoleſcentibus induſtrioſis. q. 23.nu.11
ętatis venię impetratio an tollat beneficium reſtitutionis. 37. & 42
ętatis veniam impetrare non poteſt, niſi qui prius pro ſapiente habetur.34
ętatis veniam qui impetrauit, an incidat in pœnam l.ſi quis maior.C.de tranſact. 43
ętatis veniam qui impetrauit, non dicitur naturaliter perfectę ętatis.45
ętatem minorem quis probare debeat. numero 7. quæſtione 36.
ętatem probare debet qui eam allegat, vel agendo vel excipiendo alleget.num.8
ętatis probatio quomodo in iudicium deduci debeat,nu. 16
ętatis probatio quibus diebus fieri poſſit. 17
ętas an debeat probari plenè, an vero coniecturis, & ſemiplenis probationibus probari poſſit.20
ętas verè probatur teſtibus pręſumptiuè per aſpectum nu.21
ętas dicitur probata, vel ſit pręſumptiue, vel plenè probata. 23
ętas quod pręſcriptiuè probari poſſit, magna vtilitas eſt.24
in ętate probanda admittuntur teſtes de credulitate, & aliàs minus idonei.27
ętas poteſt probari quandoque difficulter, quandoque faciliter 29
ętas facile probari poteſt, quando agitur de probanda infantia, pueritate, vel adoleſcentia.30
ętas poteſt probari etiam vſq; ad vnam diem, vel horam quādo teſtes natiuitatis pręſentes fuerunt.31.& 36
ętas difficulter probari poteſt, quando per aſpectum probanda eſt, & queſtio redigitur ad paucos dies. 32
ętas maior facilius probatur quàm minor. 33
ętas an poſſit probari teſtibus.35
ętas melius probatur teſtibus natiuitatis, quàm vllo alio modo 36
ętas an probari poſſit per alios extraneos.50
ętas an poſſit probari teſtimonio matris, vel patris, vel conſanguineorum.52
ętas quot teſtibus probari debeat.61
in ętate probanda quid deponere debeant teſtes nu. 63.& 64
practica in ętate probanda circa depoſitiones teſtium. 66
ętas an per teſtes de fama probetur.71
ętas etiam pręſumptiuis probationibus probari poteſt.num.74. & 101
ętas an ſcripturis probari poſſit.nu.81.& quibus.nu.81
ętas an per librum plebani probari poſſit. 83
& an per librum numerationis facularioram. 84

& an per librum dotis, vel matrimonij.86
& an per inſtrumentum curæ, ſiue per dationem curatoris. 90
& an per librum rationum domeſticarum ipſius patris. 92
Aetas an per aſpectum probari poſſit.94
Aetatis probatio per aſpectum fieri debet, quando deſiciũt probationes.96
& quando probabiliter de ea dubitari poteſt. 97
Aetatis probatio per aſpectum an a teſtibus fieri poſſit. num. 98
in Aetate iudicanda per aſpectum ſæpe falluntur homines. nu. 100
Aetatis probatio per aſpectum eſt penitus præſumptiua. num. 105
Aetas quando probatur per aſpectum a teſtibus, quid deponere debeant teſtes.106
in Aetate ſeniori facilior deceptio eſt, quàm in iuniori, numero 109
Aetas per aſpectum probari non poteſt, quando quis iuraſſet contrarium.115
Aetatis probatio ſola an faciat ius inter omnes, an verò ſententia declaratoria requiratur.129
Aetatis beneficium etiam maioribus prodeſt, quando ex perſona minoris veniunt.q.49.nu.9.
Aetatis ius cedi poteſt nu.16. & declaratur nu.20
Aetatis priuilegium non tranſit ad hæredes. quæſtio. 50. numero 4.
Aetatis priuilegium datum non durat poſt eam ætatem, nu.9. quæſt.82
ſuper ætate minorum tripliciter fingit lex habendo minores pro maioribus.nu.7
ad Aetatem ab abſentia valet argumentum.qu.83,30
Aetas & impedimẽtum iuſtum, quomodo paris potentiæ ſint ad obtinendam reſtitutionem.q.87.nu.55
Agere valenti non currit præſcriptio.q.5.nu.16
Agens dicitur id quod mouet, non id quod mouetur.quæſt.72. num.21
Affectatum impedimentum an excuſet.q.27.nu.1
Affectatio facit, vt id quod aliàs prodeſſet, non proſit. nu. 3
Affectatio non nocet ſi non continet malitiam, nu.4. & quomodo agnoſcatur quod malitiam contineat, nu.8
Cætera vide in verſic. abſentia.
Agens de facto tantum repellitur a limine iudicij. quæſtio. 32. num.90
Alienatio appellatione pendente prohibita eſt.q.42.nu.10
& an ipſo iure nulla ſit alienatio interim facta. num.11
Alienari non poteſt aliquid poſtquam ſuper eo lis introducta eſt.13
Alienatione prohibita minori, vel mulieri, an intelligatur quoque prohibitus conſenſus alienationi præſtandus. quæſt. 61. num.7
Alienatio, ſiue ceſſio in potentiorem videtur delictum, prohibita enim eſt, ne pauperes opprimantur. quæſt.64.nu.3
ad Alienata an & quando reſtitutio gratioſa extendatur, qu. 99. per totum plenè. & in ſpecie nu.40. & ſeq.
Alimenta an recuperentur per indulgentiam ſimplicem principis, nu.22.q.94
Alimenta quare recuperentur per reſtitutionem quamlibet, licet ad bona reſtitutio huiuſmodi non trahatur, quæſt. 97. num.4
An propter alimentorum fauorem.5
Alimentorum legatum, eſt legatum annuum.6
Alimenta vbi denegantur, reſtitutio ſuperflua eſt, nu. 7
Aliquid, hæc dictio an etiam in re modica verificetur.quæſt.3. in fin.
Alius, alia, illud, hæc dictio non eſt ſemper implicatiua ſimilium.q.35.nu.32
Allegationem qui omiſiſſe ſe dicit, debet probare ſe potuiſſe allegare, & non allegaſſe.q.36.nu.43
Allegatio falſa an faciat retractari ſententiam ope reſtitutionis.q.78.nu.25.26.27.& 28
Ambaſſiatores non reſtituuntur ex capite huius abſentiæ.qu.6. num.38
Ambaſſiator finita ambaſſiata, non debet amplius habere ſalarium.q.27.nu.27
Amicorum præſentia quid operetur in contractibus minorum. q.22.nu.47
Amicitiæ effectus magni, remiſſiue, nu.45
Amiſsio rei ſiue quo modo contingat.q.33.1
Animæ periculum vbi verſatur, excommunicatus met poteſt petere reſtitutionem in integrum.q.51.nu.15
Annotatio bonorum dicitur bannimentum contumacia.q.82.102
Annus cæptus quando habeatur pro completo.q.2. nu. 52
Annalia quæ ſunt ad agendum, ſunt perpetua ad excipiendum q.35.nu.37.& 42
Apparitoris errore qui læſus eſt an reſtituatur.q.13.nume.59
Apparitore proclamata omittente, ſuccurritur ipſi læſo.qu.13. num.60
Apparitore non notificante ipſi parti diem comparendi ſuccurritur.q.13.nu.61
Appellatio, & reſtitutio in integrum, in quo conueniant & in quo differant.q.2.nu.63.64.65
Appellatio ob minimam etiam læſionem conceditur.quæſtio.4. num.102
Appellans ad iudicem incompetentem, quem competentem putauit, iuſto errore ductus reſtituitur.q.8.nu.21
Appellationis omiſsio prætextu paupertatis non excuſatur.qu. 13.nu.51
Appellatione prohibita in aliquo caſu, an ſit prohibita reſtitutio.q.15.nu.32.& 44
Appellatio & reſtitutio non in eadem cauſa admittuntur. qu. 15.nu.33
Appellare licet bis, & tertio.16.nu.2
Appellatio difficilius conceditur, quàm reſtitutio.3
Appellatio an detur aduerſus denegatam reſtitutionem, num. 12.& 13.
Appellatio ſi fuerit omiſſa aduerſus denegatam reſtitutionem, an detur reſtitutio aduerſus lapſum huius temporis. nume 14
Appellationis interpoſitæ aduerſus denegatam reſtitutionem quis erit iudex.q.16.nu. 14
Appellare poſſe non impedit poſſe petere reſtitutionem in integrum.q.16.nu.25
Appellationem non proſequi, eadem negligentia eſt, quæ eſt nõ appellare, ibid.40
appellatio eſt remedium ordinarium.q.17.nu.46.& nu.82
appellatio eſt debilius remedium, quàm reſtitutio, nu. 50
appellatio an tollat remedium reſtitutionis in integrum. 81
appellare qui vult, debet proſequi cauſam coram iudice ſuperiori.85
qui appellauit, poteſt nihilominus reſtitutionem petere. 89
appellare poſſe, & appellationem proſequi poſſe, ſunt incompatibilia. 91
appellationis tempus a iudice prorogari non poteſt, quæſtio. 19. num.85
appellationis tempus poteſt ex conſenſu partium prorogari. ibidem nu.87
appellatio aduerſarij an ſit iuſta cauſa ad tardandum curſum quadriennij.q.20.nu.75
In appellatione conteſtatur lis etiam cum incertis aduerſarijs. q.35.nu.79
In appellatione proceditur ad diffinitiuam, etiam parte exiſtente contumace.71
appellatio deuoluit quoque cauſam nullitatis.72
In appellatione magis tangitur iuſtitia partis, quàm in cauſa nullitatis.73
appellatio quod præſtat maioribus, præſtat minoribus reſtitutio.76
appellationis omiſsio an dicatur inducere læſionem abſque probatione illius.q.36.nu.38

appella-

Digitized by Google

Index.

Appell. re quia aliquis non poteſt, ex hoc ipſo dicitur læſus. qu. 36. nu. 40

Appellationi qui renunciauit ante ſententiam, an dicatur ipſo iure læſus, nu. 44. & 48.

Appellationem qui omiſit an ipſo iure dicatur læſus, ſi eſt reus 46

Et an idem ſi quis appellationem proſequi omiſit. 49

In appellatione de longinquo ad curiam, ſemiplena probatio ſufficit. nu. 46. q. 38

Appellatione pendente nihil innouari poteſt, & quare. qu. 42. num. 2

Appellationis interpoſitio effectum ſuſpenſiuum operatur. qu. 42. nu. 3

Appellatione pendente attentata poteſt iudex reuocare ex officio. 9

Appellationis beneficium non eſt ita perſonale, ſicut reſtitutionis in integrum. q. 46. nu. 5.

Appellatio vbi prohibetur, non ibidem ſemper prohibetur reſtitutio q. 68. nu. 44

Appellationis remedium fortius eſt, quàm reſtitutionis in integrum, nu. 40. & 44

Appellationis tempora quæ hodie ſint, & quæ ratio. q. 69. n. 1

Appellari ſemper poteſt in grauaminibus, quæ habent tractum ſucceſſiuum, nu. 3

Aduerſus appellationem omiſſam an & quando detur reſtitutio, plenè agitur in hac q. 69

Et hæc reſtitutio quare non ſit ſuperflua, numero quarto, & quinto.

Et in quo differat à reſtitutione aduerſus diffinitiuam. 6

Et habet vim interlocutoriæ. 7

Et appellatio ab ea in ſcriptis fieri debet. 8

In hac reſtitutione proceditur ſecundum naturam appellationis, vt ſcilicet deuoluat cauſam ad ſuperiorem. 8

Aduerſus appellationem omiſſam à ſe, vel tutoribus ſuis, an minor reſtituatur, nu. 9

Quod ſic regulariter.

Appellandi tempus currit ipſo iure minoribus propter iudiciorum reuerentiam. nu. 10.

An concluſio de qua ſub num. 9. procedat ſi minor renunciaſſet appellationi antequam ſententia ferretur. 12

Et an ſi prius aduerſus hanc ſententiam reſtitutionem petiſſet & non obtinuiſſet. 13

Et an ſi minor non dat ſumum de bono iure ſuo. 15

Et an ſi eſſet ſententia, à qua appellari non poſſet. 16

Et an maior aduerſus appellationem omiſſam reſtituatur quando per ſeipſum litigauit. 17

Et an quando litigauit per procuratorem, diſtinguitur, nu. 18. 19 20. & ſeq. vſque ad numerum vigeſimumquintum.

Et an reſtituatur maior quando ex cauſa abſentiæ fuit impeditus appellare, nu. 26

Et quid ſi abſentia fuit neceſſaria, vel ſaltem probabilis, numero 27

Et quid quando abſentia fuit voluntaria, abſque contumacia tamen, nu. 29. & 30

De appellationis omiſſione à procuratore facta ob impedimentum, & quando domino ſuccurratur ope reſtitutionis, ibid. nu. 31. & ſeq. plenè diſtinguitur.

Appellandi cautela, quando dubitatur an decendium effluxerit. 38

Ad appellandum reſtitutio quando denegetur, an denegetur ſi conſtat ex proceſſu de iniquitate ſententiæ, nu. 39

Et an ſit neceſſe quod ſententia ſit notoria ex eiſdem actis, nume. 40

Ad appellandum reſtitutio coram quo iudice petenda ſit, 41

Et ad quantum tempus, & intra quantum detur. 42. & 43

Appellationis proſequendi tempus hodie eſt vnius anni, qui dicitur primus fatalis, & ſi intra hoc tempus cauſa expediri non poſſit, datur ſecundus annus, qui dicitur ſecundus fatalis. q. 70. nu. 1

Aduerſus appellationem non proſecutam an & quando detur reſtitutio in integrum, plenè agitur hac q. 71. & 72. per totum, & vide in verbo fatalia.

Appellandi tempus reſtituitur integrum, id eſt omnes decem dies, etiam ſi impedimentum fuerit vnius horæ. q. 70. nu. 54.

Appellator debet vti omni diligentia vt cauſa expediatur. qu. 71

Appellatio non datur à ſententia arbitri. q. 72. nu. 44. & 46

Appellari non poteſt a ſententia, ergo nec reſtitutio peti, non ſequitur. 47

Appellare non poſſe, & ſententiam tranſire in iudicatum diuerſa ſunt. q. 73. nu. 30

Appellandi tempus currit minoribus ipſo iure, licet reſtitutio detur. q. 88. nu. 46

Ab appellatione ad reſtitutionem in integrum argumentum vel è contra, quomodo procedat, q. 1. nu. 67

Apoſtolorum præſentandorum ſi tempus effluxit, an detur reſtitutio. q. 69. nu. 44. & ſeq.

Approbatori an detur reſtitutio in integrum minoris. q. 48. nume. 13. & 45

Approbator mulieris non eſt magis priuilegiatus, quàm approbator minoris, nu. 60

Approbator mulieris non tenetur, ſi mulieri ſuccurratur ope S.C. Velleiani. 61

Approbatores fideiuſſorum tutorum ſtrictius tenentur quàm alij, nu. 75

Arbiter iudex priuatus dicitur. q. 32. nu. 13

Arbitri, & arbitratores, qui ſint. 14

Ab arbitri ſententia quare appellari non poſſit, & à ſententia arbitratoris ſic. 17

Amicabilis compoſitor in quo ab arbitratore differat, nu. 18

Arbitri alij neceſſarij, alij voluntarij, & qui ſint, num. 19. 20. & 21.

Arbitri neceſſarii aliquid iuriſdictionis habent à ſtatuto. 22

Arbiter an poſſit in integrum reſtituere. 64

Arbiter an poſſit cognoſcere cauſam reſtitutionis, ſaltem incidenter. 73. & 74

Arbiter an poſſit ſaltem pronunciare reſtituendum, nu. 83

Arbitrator an poſſit in integrum reſtituere. 92

Arbitri habentes iuriſdictionem à ſtatuto, dicuntur delegati à iure. 98

Arbiter antequam compromiſſum acceptet, an tempus compromiſſi dici poſſit, & ſuos effectus pariat. q. 70. num. 21

In arbitratoribus an procedat quod eſt diſpoſitum in arbitris circa curſum fatalium. 27

Aduerſus arbitri ſententiam, an & quando detur reſtitutio vide ſententia.

Arbitrium iudicis attenditur circa tempus illud modicũ, quod reuerſis datur ad componendas ſarcinulas. quæſt. 27. num. 36. & 37

Cætera vide in verſic. iudicis arbitrium.

Arbitro erranti an ſuccurratur. q. 13. nu. 58

Ardua cauſa quæ dicatur, vel arduum negocium. q. 30. nu. 78. & vide cauſa.

Arduæ cauſæ & negocia, per procuratorem non tractantur. q. 30. nu. 77

Aduerſus areſtum an detur reſtitutio in integrum. q. 72. n. 28

Argumentum ab appellatione ad reſtitutionem in integrum, vel è contra, quomodo valeat. q. 1. nu. 67. & q. 4. num. 103

Argumentum à minoribus ad pias cauſas valet, q. 3. num. 33

Argumentum à reſtitutione ex edicto minorum, ad reſtitutionem ex edicto maiorum, an procedat, q. 5. nu. 2

Argumentum à militibus cæleſtibus, & armatis. q. 6. num. 26

Argumentum a communiter accidentibus valet. qu. 37. nu. 87

Argumentum à prohibitione reſtitutionis ex cauſa ætatis ad aliam ex edicto maiorum, an valeat, & quomodo procedat. q. 86. num. 54

Argumentum ab abſentia ad ætatem valet, q. 83. nu. 30

Arma deferre regulariter prohibetur, q. 8. nu. 103

Artium præcepta ſunt diuerſa, & ſeparata. q. 23. nu. 20.
In arte aliqua matriculatus, non præſumitur ætate decipi circa illud exercitium. q. 23. nu. 13.
Aſſeſſores an reſtituantur ex cauſa iuſtæ abſentiæ. q. 6. nu. 35.
Aſſidere qui in propria ciuitate permittitur à principe, dicitur reip. cauſa abeſſe, num. 49. & ex hoc edicto reſtituitur, nume. 50.
Attentata appellatione pendente poteſt iudex ex officio reuocare. q. 42. nu. 9.
De attentatis reſtitutione pendente, per totam hanc quæſtionem, & q. ſeq. & vide reſtitutione pendente &c.
Attentatorum cauſa, ſi incidat in primo fatali, an illi currat, q. 70. nu. 11. & quid ſi in ſecundo fatali. q. 71. nu. 8.
Auditores diuerſarum Rotarum poſſunt dici iudices medij. q. 32. nu. 9.
Aurifodinæ & huiuſmodi terræ fructus an extimari debeāt. q. 48. nu. 34.
Author quando incepit opus hoc, & quando perfecit & quanto tempore. q. 100. nu. 14.
Auxilium omne quando eſt prohibitum, reſtitutio in integrū, an dicetur prohibita. q. 15. nu. 53.

B

BALNEA ad famoſa ſi quis iuerit, & ibi cauſa valetudinis abſit, an reſtituatur ex capite iuſtæ abſentiæ. qu. 7. num. 111.
Bariſelli, & alij qui mittuntur ad extirpandos bannitos, an dicantur abeſſe reipublicæ cauſa. q. 6. nu. 36.
Bannum, & annotatio bonorum idem ſunt. q. 82. nu. 101.
Aduerſus bannum an reſtituatur minor. ibid.
Bannitus, & excommunicatus æquiparantur. q. 7. nu. 3.
Bannitus an ex capite ſuæ abſentiæ reſtituatur in integrum. 7.
Banniti ſunt hoſtes ciuitatis 9.
Declaratur nu. 17.
Banniti quibus bellum indicitur, quomodo impune occidi poſſunt. 10.
Bannitus non retinet bona, & ideo teſtari nequit, nu. 11.
Bannitus æquiparatur deportatis in materia indifferenti. 12.
Bannitus habetur pro mortuo ſicut deportatus. 14.
Banniti non perdunt ea quæ concernunt publicam vtilitatem. 15.
Bannitus, & transfuga, quando differant inter ſe. 17.
Bannitus qui poteſt ad libitum ſuum reuerti, an reſtituatur ex capite ſuæ abſentiæ. 21.
Et quid in bannito pro debito pecuniario. 22.
Bannitus an reſtituatur in integrum durante banno, numero 23.
Bannitus an poſſit petere reſtitutionem in integrum, ſtante ſtatuto quod querelæ bannitorum non audiantur. q. 15. nu. 40. & 41.
Bannitus an poſſit ipſemet petere reſtitutionem in integrum. q. 31. num. 17.
De bannitorum reſtitutione gratioſa plenè agitur. q. 91. 92. & ſequen. vſque ad finem operis, ex quibus infraſcripta notabilia colliguntur.
Bannum, ſiue condemnationem cancellamus, hæc verba quid importent, ſimiliter quid verbum rebannimus. q. 93. nu. 16.
A Banno N. extrahatur, an hæc verba reſtitutionem plenariam importent. 17.
Et quid ſi in ſententia non cancellet ipſum bannum, ſed cancellandum mandet. 18.
Et an procedat quo ad bona alienata. 19.
Et an procedat in rebannimento quod vigore ſtatutorum fit, videlicet de his qui occidunt bannitos. 20.
Banni cancellatio an ad reſtitutionem famæ extendatur. 26. & nu. ſeq.
& quid quando fieret banni cancellatio ob iniquitatem ſententiæ. 30.
Bannito ſi dictum ſit quod valeat potiri omnibus honoribus & priuilegijs, an propterea reſtitutio in integrum conceſſa dicatur. 36.
a Bannito ſi fiat teſtamentum durante banno, an reconualeſcat ſi reſtituatur bannitus ex gratia. quæſt. 95. nu. 12. & num. ſequen.
Bannitus ſi ſit inſacculatus tempore banni, ſi extrahatur poſtquam fuit reſtitutus, an ſit capax illius officij. q. 95. nu. 30. & 31.
an quæ Bannitus egit in iudicio, reconualeſcant, poſtquam reſtitutus fuit. 32.
Bannitus, an per reſtitutionem in integrum recuperet bona alienata, plenè q. 99. per totum, & vide in verſic. reſtitutio gratioſa. ad fi.
Bannitus an liberetur ab irregularitate per hanc reſtitutionem in integrum ex gratia. q. 100. nu. 10.
Bannitus eadem die habetur pro reuerſo qua fuit reſtitutus. 10. quæſt. 92.
à Barbaris geſta propter publicam vtilitatem non reſcindūtur. quæſt. 61. nu. 21.
Belli tempore an currat præſcriptio. numero 20. & ſequen. quæſt. 5.
Bellum ciuile iuſtam cauſam metus præbet & abſentiæ. qu. 7. num. 92.
Bellum vt excuſet à contumacia, an requiratur quod taliter in loco graſſetur, vt ius non reddatur. nu. 97.
Beneficij reſignatio vitiatur ob quamlibet etiam leuem infirmitatem. q. 11. nu. 29.
Beneficium ad impetrandum qui procuratorē mittit, ſi ille procurator miſſus interim moriatur, an reſtituatur. q. 14. n. . . .
In Beneficialibus an reſtitutione pendente executio interim impediatur q. 43. nu. 32.
in Beneficialibus reſtitutio datur non ex ſimplici gratia, ſed ex iuſtitia etiam quandoque, quæſtione 43. nu. 33.
in Beneficialibus quare detur reſtitutio regulariter etiam ex gratia, in profanis verò ſecus. 34.
Beneficia perſonalia regulariter ad hæredes tranſitoria non ſunt. quæſt. 50. nu. 2.
Beneficium principis non acquiritur ignoranti, quæſtio. 92. numero 8.
in Beneficijs latiſsima interpretatio regulariter facienda eſt. q. 93. num. 11.
Bernardini Alſani laudes, q. 10. nu. 74.
Bixſeſtilis dies in ætate minorum computanda non connumeratur. q. 2. nu. 11.
Bonorum amiſſio iuſtus metus eſt, q. 7. nu. 79.
Bonorum poſſeſſionis petendæ tempus an currat cum ſpe tamē reſtitutionis.
aduerſus Bonorum poſſeſſionem omiſſam, vel repudiatam an detur reſtitutio, vide hæreditas.
Bonorum appellatione venit patria poteſtas, quæſt. 94. nu. 11.
Bona alienata à fiſco, an & quando recuperentur per reſtitutionem in integrum ex gratia principis, plenè quæſt. 99. per totum.
Brutorum delictum lex regulariter non punit, q. 80. 54.
Brutis quomodo homo ſimilis factus ſit, nu. 80.
Bulla Sacratiſſ. Domini noſtri ſuper delictis minorum declaratur. quæſt. 88.

C

CÆSAR Fiumagiolius I.C. laudatur. q. 10. nume. 74.
Cæſar Oddus authoris frater germanus adoleſcens laudatur. quæſt. 7. 34.
Calumnia, alia præſumpta, alia manifeſta, & quæ vtraque. qu. 43. nu. 67. & 68.
Calumnia manifeſta vbi adeſt, an petita reſtitutio in integrum impediet executionem. quæſt. 43. nu. 69. & ſeq. vide reſtitutione pendente.

Calum-

Digitized by Google

Calumnia an præſumatur & quando, in hac materia petita reſtitutionis, remittitur arbitrio iudicis, num. 77.
Calumnia quando eſt præſumpta, an petita reſtitutio impediat executionem. 77. & nu. ſeq. vbi declaratur latè.
Cancellatio banni an ad reſtitutionem famæ extendatur, num. 36. quæſt. 93.
Cancellato inſtrumento omnis obligatio eius extincta eſt, ibid. nume. 27.
Canonicatui reſtitutus, an reſtitutus dicatur etiam ad præbendam. quæſt. 98. nu. 40.
Capitulum eccleſiæ reſtituitur eodem iure, quo eccleſia. quæ. 3. nume. 22.
Capitulum an poſſit reſtituere ad famam ſicut epiſcopus. quæſt. 92. num. 67.
Captiuus cum ſpe reditus, fictè ſeruit, & an reſtituatur, quæ. 7. nume. 62.
Captus ab hoſtibus non vt ſeruus eorum fiat, ſed vt ſoluat talliam, an reſtituatur, ibid. nu. 54.
Captus ab hoſtibus, vt ſeruus eorum fiat, an reſtituatur, ibid. nume. 56.
Captus à latrunculis an reſtituatur ex capite abſentiæ, ibidem nume. 65.
Captiuitatis cauſa impeditus, an reſtituatur, ibid. 44.
Captiuorum cauſa licet bona eccleſiarum alienare q. 11. nu. 57.
Carceratus an reſtituatur in integrum ex capite neceſſariæ abſentiæ. q. 7. nu. 26.
Carcerato etiam citato, an & quando ſententia contra eum lata nulla ſit, ſi iudex ſciat impedimentum, ibid. nu. 36.
Carceratus propter crimen falſi an reſtituatur ex capite iſtius abſentiæ. nu. 40.
Carceratus doloſè an reſtituatur ex hoc capite. 42.
Carceratus ob delictum proprium an reſtituatur, nu. 42.
Carceratus ad perpetuum carcerem, an ex hoc capite reſtituatur, nu. 23.
Carceres iuſtè timentur. 77.
in Carceribus contrahens dicitur ob metū contrahere. n. 78.
Carceratus licet culpa propria detineatur, tamen reſtituitur, q. 28. nu. 51. & q. 11. nu. 56.
Carceratus ob ſuum delictum tenetur mittere procuratorem, aliàs non excuſatur. q. 30. nu. 24.
& quid ſi carceratio non ſua culpa facta eſſet. 25.
Carceratus quando procuratorem dimittere non potuiſſe dicatur. 26.
Carceratus qui procuratorē dimittere nō potuit, excuſatur. 27.
Carceratus cum quo nemo colloqui poteſt, procuratorem dimittere non tenetur. 28.
à Carceratione ſemper appellari poteſt. q. 69.
Cardinales nunquam patiuntur in eorum curijs anguſtia temporis bona cauſarum iura perire. q. 13. nu. 17.
Cardinalium collegium an poſſit ad famam reſtituere. quæ. 92. nume. 46.
Cardinalium collegium ſede vacante poteſt id quod Papa poteſt. 84.
Caſſo, & cancellato inſtrument o omnis obligatio eius extincta dicitur. q. 93. nu. 27.
Caſtrum deſtructum ſi reſtituatur, an iura priſtina recuperet, q. 96. nu. 30. & q. 98. nu. 26.
Caſtris competunt ea priuilegia in materia reſtitutionis quæ competunt ciuitatibus. q. 6. nu. 44. & 45. & q. 3. nu. 70. & 71. & 72.
Caſus fortuitus an ſit iuſta cauſa reſtitutionis. q. 14. nu. 1.
Caſus fortuitus poteſt facere minorem reſtitutione dignum. q. 16. num. 29.
Cauſa ardua & grauis quæ dicatur in propoſito. qu. 30. nu. 78. & ſeq. cum exemplis. & nu. 89.
Cauſa intricata, & inuoluta dicitur cauſa grauis, nu. 85.
Cauſa ardua dicitur, quando iudex non poteſt ſe informare per procuratorem de meritis illius. 86.
Cauſa ardua etiam dicitur quoties non poteſt reſarciri damnum ipſi domino per procuratorem. 87.
Cauſæ cognitio in iudicio reſtitutionis in integrum an regulariter neceſſaria ſit. q. 34. nu. 29.
Cauſæ cognitio iſta in quo conſiſtat. 38.
Cauſæ ex quibus concedi debet reſt. in integrum, an, quando, & quomodo probanda, per totam hanc q. 38.
Et vide verbum impedimentum, & verbum reſtitutio.
Cauſam vnam, & eandem eodem tempore producere diuerſos effectus, videtur impoſſibile. q. 62. nu. 79.
Cauſa in principe vbi non adfuiſſe debet, an præſumatur etiam ſi non exprimatur. q. 99. nu. 68. & 71.
Cautio de qua in c. ſuſcitata, de reſt. in int. quādo locum habeat. q. 43. nu. 70. & ſeq. per diſcurſum.
Cautio de non offendendo, an aduerſus illam detur reſtitutio. q. 85. nu. 61.
Cautela, ſi quis velit, quod cauſa reuideatur ab eodem iudice, vel à ſuperiore illius. q. 17. nu. 87.
Cautela pro minore ſi velit quod incidat cauſa reſtitutionis coram arbitro. q. 22. nu. 81.
Cautela ad probandam ætatem facillimè, quod puer faciat ferri ſententiam ſuper ætate eius ad perpetuam rei memoriā. q. 37. nu. 126.
Cautela pro reo, vt non cæret in iudicio reſtitutionis in integrū tractari cauſam domini.
Cautela pro eo, contra cuius ſententiam petitur reſtitutio ad rē iudicatam impediendam. q. 42. nu. 38.
Cautela alia pro eo qui reſtitutionem hanc petit. 39.
Cautela pro minore, vt denunciet poſſeſſori rei ſuæ, aduerſus quem reſtitui vult, ne meliorationes faciat, quæſt. 47. numero 29.
Cautela pro eo qui vult ſe ſecurum reddere a caſu futuro reſtitutionis. q. 48. nu. 54.
Cautela quod læſus præſtet iuramentum, quod non animo calumniandi facit. q. 65. nu. 78.
Cautela quando eſſet dubium an decendium tranſiuerit, vel ne pro appellatoribus. q. 69. nu. 38.
Cautela cumulandi vtrunque remedium nullitatis, & reſtitutionis. q. 74. nu. 56.
Cautela, vt quis poſſit examinare poſt didicita teſtificata. q. 76. num. 18. & 19.
Cenſum ſi recipiat hæres, dicitur approbare contractum defuncti. q. 50. nu. 19.
aduerſus Cenſum, ſeu fructus illius decurſos an minor reſtituatur, q. 56. nu. 42. 43. & 47. vbi materia, & q. 57. nu. 3. & q. 42. nu. 16.
aduerſus Ceſſiones iurium ſuorum an & quando detur reſtitutio, plenè hac quæſtione. q. 64. & q. 22. nu. 52.
in cauſa Cenſus, vel gabellæ an reſtitutio detur aduerſus contumaciam. q. 68. nu. 35.
Chriſtus vult milites ſuos voluntarios, non coactos, vel deceptos. q. 60. nu. 33.
Citatio, ſi fiat de vno pro alio per errorem, datur reſtitutio. qu. 8. nu. 23.
per Citationem quamlibet etiam ſimplicem an ad definitā perueniri poterit. q. 12. nu. 43.
Citatio ſi omiſſa ſit, & probari poſſit quòd emanauit, an ſuccurratur. q. 14. nu. 10.
in Citationibus intelliguntur verba illa, ad locum ſecurum, & idoneum. q. 30. nu. 97.
Citatio partis in hoc iudicio reſtitutionis in integrum an ſit neceſſaria. q. 34. nu. 39.
de Citatione partis in iudicio reſt. in int. plene agitur in hac q. 42. à nu. 39. vſque ad fi.
Citatio regulariter neceſſaria eſt. 39.
an procedat ſi citati fuerint, qui citari debebant, ſed citatio ad eorum notitiam non peruenerit. 42.
& quid ſi aliqui citati fuerint, aliqui non, an quo ad citatos ſaltem iudicium teneat. 42.
& quid quando ij, qui citandi ſunt, ſunt præſentes, quòd non

requiratur citatio.45.& vide num.47.
& quid ſi citatio pro forma ſtatuti requireretur.48.
Citatio in hoc iudicio reſtitutionis de quibus perſonis fieri debeat.49.
de Citatione facienda in hoc iudicio per proclama, quando ſunt incerti creditores num.52.53.54.55.56.57.58.& 59.vbi vide ſingula.
Circa, vel Circiter, hæc verba a teſtibus apponi non poſſunt ſuper ætate probanda.11.q.37.
Circuitus euitandus,q.19.nu.26.& q.20.nu.2.
Circumſcriptus, hoc verbum, quid operetur in libello reſtitutionis in integrum minoris,q.35.nu.12.
Ciuis an excuſetur, ſi non conſuluit peritiores propter inimicitiæ ſuſpicionem,q.10.nu.69.
Ciuitas qualibet reſtituitur in integ. ex eodem priuilegio quo ciuitas Romana,quæſt.6 nu.44.& 4 .& q.3.nu.60.
Ciuitas ſi mutuet filiofamilias non reſtituitur. q.3.nu.61.& q.18.num.43.
Ciuitas nulla eſt, quæ bonis omnibus abundet, & aliorum opibus quandoque non indigeat.q.7.nu.147.
Ciuitas vtitur iure minorum, quo ad reſtitutionem in integ. q.18.nu.4.
in Ciuitatibus an idem ius ſeruetur quo ad curſum quadriennii quod in minoribus,quæſt.19.nu.24.& 80.& q.20.nu.13. & 27.
Ciuitates vbi præſumitur copia procuratorum adeſſe, quæ ſint. q.30 nu.75.
Ciuitas an reſtituatur aduerſus mutuum à ſe per ſuos adminiſtratores receptum.60.q.51.
in Ciuitatis vtilitatem verſam eſſe pecuniam, & quomodo & quando probetur.q.51.nu.62.
Ciuitas deſtructa, & poſtea readificata dicitur in integrum reſtituta q.91.nu.16.
& an recuperet feudum, ibi remiſſiue.
Ciuitas quælibet an poſſit ad famam ex gratia reſtituere.quæ. 92.nu.96.
Ciuitate deſtructa, deinde readificata, an noua dicatur.qu.98. nu.26.27.& 31.
Ciuitas eadē dici poteſt, donec idem populus viuit, ibid.nu.29.
Ciuitates & vniuerſitates aliæ pupillis æquiparantur. quæſt. 90.num.33.
Clauſus, & detentus alicubi ita vt redire nequeat, an reſtituatur.q.7.nu.66.& 61.
Clauſula illa ſi qua mihi iuſta cauſa &c. Quomodo origine ciuilis, & ampliatione prætoria ſit,q.1.nu.84.
& quid contineat.q.8.nu.1.
& quo iure introducta fuerit.q.8.nu.2.
& an neceſſaria fuerit, ibid.nu. 4.
& regula illius an permiſſiua, vel prohibitiua ſit, ibid.nu.6.
& extenſio, vel reſtrictio eius an hodie iudicis arbitrio remiſſa ſit ibid.nu.9.
Clauſula generalis & ſpecialis licet regulariter non concurrant in diſpoſitione hominis, ſecus tamen in diſpoſitione legis.q.17.nu.42.
Clauſula, partio iudicato, quid importet fatalibus decurſis.quæ. 71.num.63.
Clericis an detur reſtitutio in bonis eorum propriis.q.3.nu.52.
Clericorum bona, non fruuntur priuilegiis bonorum eccleſiarum,nu.54.
& quid ſi ad titulum patrimonii ordinati ſint,nu. 55.
Clericorum ſerui clericorum priuilegio vtuntur,q.6.nu.26.
Clericus ſi petat reſtitutionem aduerſus laicum coram quo iudice peti debeat.q.32.nu.112.
Clericus à crimine adulterii abſolutus dicitur in conſequentiā ad famam reſtitutus.q.92.nu.105.
Cognoſcere cauſam, ſignificat plenum iudicium etiam cum diffinitione cauſæ.q.32.nu.89.
Cognoſcibilium, quædam cognoſcibilia ſunt per communem ſenſum hominum, abſq; aliquo artificio, quædam vero cum artificio mixto.q.37.nu.102.& 103.
Coitus non dicitur ſimpliciter & indiſtinctè culpabilis. quæſt. 30.num.62.
Coitus quomodo præordinatus ſit ad grauidationem.ibi,nu.63
Collegium an iure minorum reſtituatur in integrum.quæſt. 3. nume.76.
Commodatum, an aduerſus illud reſtituatur minor.q.53.nu. 1.& 7.
Communitates, quæ per adminiſtratores reguntur, an reſtituātur iure minorum q.3.nu.69.& 70.
Et an illa quæ per adminiſtratores non reguntur.ibidem num. 71.& 72.
Communitas non reſtituitur contra aliam, ſi iura illius municipalia ignorauit,q.8.nu.97.& quæſt.18.nu.64.
Compenſari poteſt, quod etiam naturaliter tantum debetur, q. 45.num.5.
Compenſari an poſſit quod per in integrum reſt. recuperari poteſt, ibid.29.& 34.
in Compenſationibus potius effectus debiti, quàm iuris fictio attenditur, &
non Compenſatur quod per iuris fictionē debetur, ibid. nu. 32.
& an detur reſtitutio contra compenſationem,q.51.nu.30.
Compoſitor amicabilis quis dicatur.q.32.nu.18.
In Compromiſſis clauſula generalis per quam renunciatur omnibus remediis, etiam ſi ſit prægnans, non tamen tollit beneficium reſtitutionis.q.15.nu.48.
de Compromiſſis ſtatutum noſtrum Peruſinum declaratur in caſu enormiſſimæ læſionis, ibid.nu.68.
& hoc ſtatutum ſanctum & ineuitabile appellatur.quæſt.32. nume.23.
Conciliare ſibi animum proximi, eſt maximè vtile.q.84.num. 6.7.& 8.
Condemnationis ſi fuerit facta gratia alicui dum erat quis in patibulo, an recuperetur feudum.quæſt.93.nu.9.
& an recuperentur bona alienata.q.94.nu.17.
Conditionalis obligatio quomodo dicatur præiudicialis quæſt.4. nume.38.
Conditio deficiens dicitur ab initio actum infringere, quando diſpoſitio erat conditionalis.q.86.nu.42.
aduerſus Conditionem non implet an ex parte ſua, an reſtituatur minor, vel maior,q.84.nu.6.7.& 8.
Concordiæ, & tranſactionis tractatus curſum fatalium ſuſpendit.q.12.nu.84.
Concordiam qui omittit ſummum bonum omittere dicitur.quæ. 66.num.26.
Concluſione in cauſa ſi læſus ſit minor, an reſtituatur aduerſus illam.q.65.num. 80.
Confraternitates conſtructæ auctoritate epiſcopi, an reſtituantur in integrum, ſicut aliæ eccleſiæ.q.3.nu.38.39.& 40.
& an illæ quæ non ſunt conſtructæ auctoritate epiſcopi, ibid. nume.41.
& an poſſit reuerti ad profanos vſus,nu.45.
Confeſſionem factam coram iudice incompetenti poteſt cogi quis approbare, vel reprobare coram competenti quæſt. 25. nume.15.
Confeſſus ſi fuit minor aliquid ſibi præiudiciale, an ex hoc ipſo læſus dicatur.q.36.nu.64.& 67.
aduerſus Confeſſionem propriam quando minor ſit tutus ipſo iure, vel reſtituatur in integrum, plenè hac q.65. cuius particularia infra ſequuntur.
aduerſus Confeſſionem propriam an minor ſit ipſo iure tutus, nume.10.
Confeſſio erronea non tenet.11.
& quilibet maior hoc prætextu illam reuocat,num. 13.& 30. cum diſtinctione.
& quid ſi confeſſio ſit iurata.19.
Confeſſio & ſententia æquiparantur.20.
& quid in confeſſione ficta.25.
& quid ſi ſtatutum approbat confeſſionem minoris.27.

& quid

Digitized by Google

Index.

& quid ſi confeſſio læſionem non contineat, 28. & ſeq.
& quid ſi læſio ex hoc tantum allegetur, quia nullo modo probatum erat contra minorem, vel rectè, vel præſumptiuè, nu. 33. & ſeq plenè, vbi.
de Confeſſione delicti à minore facta, & de reſtitutione aduerſus illam. 37. & ſeq.
Condictio incerti poteſt etiam currere cum reſtitutione in integrum. q. 52. nu. 32.
Coniecturis quod probatur, impoſſibile eſt, quod probatum dicatur q. 37 nu. 22.
Conſanguineorum mala tractatio, iuſtam cauſam metus, & abſentiæ præſtat. q. 7. nu. 93.
Conſanguineorum præſentia an operetur quod minor non reſtituatur. q. 22. nu. 42.
Conſanguinei minoris an poſſint petere reſtitutionem pro eo. q. 31. nu. 36.
Conſanguineorum teſtimonium an ſit bonum ad probandam ætatem. q. 37. nu. 59.
Conſenſus vbi deficit, actus nullus eſt, q. 5. nu. 15.
Conſenſus mutuus perficit matrimonium. q. 60. 12.
aduerſus Conſenſum contractibus aliorum præſtitum an detur reſtitutio. q. 61. nu. 1. & ſeq. vſque ad numerum octauum, vbi plura particularia, de quibus ſuis locis.
in Conſiſtorio principis quando cauſa eſt introducta an currant. fat. lia. q. 70. nu. 12.
Conſtantia filia Regis Roberti in platea publica peperit. qu. 37. num. 38.
Conſuetudo prohibens reſtitutionem, dicitur correctoria iuris communis. q. 15. nu. 16.
Conſtitutio Marchiæ, quod pater teneatur pro filio in legitima, non comprehendit pupillum. q. 80. nu. 68.
Connexa in ſcriptis ſunt contenta tam in habitu, quàm in priuatione. q. 93. nu. 48.
Continuum tempus quod dicatur, q. 19. nu. 14.
Conteſtatio litis an proroget quadriennium quod datur ad reſtitutionem petendam, q. 19. nu. 91.
Conteſtatio litis an ſit neceſſaria in hoc iudicio reſtitutionis in integrum, quæſt. 35. num. 49. & ſequ. plenè, & vide etiam in verbo. lis.
Contrahens cum aliquo conditionem eius ſcire debet, & ſi neſcit non excuſatur, q. 8. nu. 105.
Contractus ſimulatus non eſt propriè contractus. q. 25. nu. 51.
Contractus quando eſt ipſo iure nullus, an læſio probari debeat q. 36. nu. 16.
Contractus à lege reprobatus non debet eſſe melioris conditionis, quam approbatus. q. 45. nu. 12.
Contractus non dicitur inexpugnabilis, quando ope reſtitutionis reſcindi poteſt. q. 48. nu. 77.
in Contractibus onerofis datur reſtitutio ſucceſſori etiam ſingulari, ſed quid in lucratiuis, q. 50. nu. 41.
Contratabulandi iuri qui renunciauit, an ipſo iure læſus dicatur. q. 36. num. 26.
qui Contratabulauit, & propterea legatũ, vel hereditatem amiſit, an aduerſus hoc damnum reſtituatur. q. 63. nu. 24.
Contumacia nimia licet mulctanda ſit, non tamen efficit vt res magis ad petentem pertineat, q. 63. nu. 23.
Contumaces pluribus modis dicuntur homines, vt plenè qu. 82. art. 7. nu. 81. & ſeq.
aduerſus Contumaciam, an & quando reſtituatur minor, vel maior, plenè dicto artic. ſeptimo, per totum, vbi vide.
Contumax, quandoque verus, quandoque fictus dicitur, vt ibi.
Copula &, pro vel, quandoque exponitur. q. 4. nu. eod.
Cornelii Benincaſii laudes, q. 10. nu. 74.
Correorum quando vnus eximitur ſpeciali priuilegio alius non tenetur, q 48. num. 62.
Credens alicui fallaci viro id quod in ſe veriſimile ſit, ſi inde patiatur damnum reſtituitur, q. 12. nu. 10. & q. 14. nu. 36.
Creditor vendens pignus alicui tertio, non tenetur de euictione ſi minor aduerſus poſſeſſionem illã reſtituatur. q. 53. nu. 23.
Creditor qui non conſtituit debitorem in mora, an reſtituatur aduerſus omiſſa propter hoc, q. 59. nu. 12.
aduerſus Cridam, ſeu proclama an detur reſtitutio. quæſt. 72. num. 16.
in Criminalibus reſtitutio an per procuratorem peti poſſit. quæ. 31. nu. 46.
in Criminalibus an reſtitutione pendente ad executionem deueniri poſsit. q. 43. nu. 17.
Cruciatus corporis metus iuſtus eſt, q. 7 nu. 75.
Cruci qui donantur in die Veneris ſancti, an in integrum reſtituti dicantur. q. 93. nu. 35.
Culpa quid ſit, q. 4. nu. 27.
ex Culpa propria nemo præmium conſequi debet, vel fauorem. quæſt. 11. nu. 15.
Culpa quando eſt præordinata ad caſum, ceſſat reſtitutio, ſecus ſi non fuit præordinata ad caſum, q. 28. nu. 51.
Culpa lata in delictis, an impediat reſtitutionem in integrum, ſi adſit dolus verus, q. 80. nu. 36.
Cumulatio an admittatur in iudicio reſciſſorio, & reſcindente, q. 33. num. 33. 36. & 39.
Cumulatio non admittitur, quando ſententia lata in vno parit exceptionem rei iudicatæ in altero, q. 33. nu. 40.
Cumulatio quando admittitur in his duobus iudiciis, vtrunque officio iudicis nobili expeditur, aliàs ſecus, ibid. nu. 46.
Cumulationem iſtam an poſsit cogi facere reus in caſibus, in quibus permittitur cumulatio illorum, ibid. nu. 44.
ſi Cumulata fuerint hæc iudicia, quomodo tractari debeant, ibid. nu. 46.
Curſoris impedimentum, an ſit iuſta cauſa reſtitutionis in integrum. q. 53. nu. 28.
Curatorem bonis abſentis dari actor petere poteſt, vt ad diffinitiuam procedatur. q. 12. nu. 45.
Curatoris præſentia quæ actui interuenit, quomodo faciat ceſſare reſtitutionis beneficium, q. 22. per totum.
Curator bonis datur non ſolum ſi ſint bona defuncti, ſed etiam ſi abſentis, nu. 23.
Quid ſi curatorem bonis ipſemet, qui abfuturus erat, dari petiit. q. 29. nu. 25.
& quid ſi curator iſte datus eſt ab aliis ex neceſſitate, ibid. numer. 26.
Curatoris bonis dati præſentia non impedit reſtitutionem in integrum ipſius abſentis, nu. 27.
Curatoris auctoritas an ſit neceſſaria in petitione reſtitutionis in integrum. q. 31. nu. 23.
ſine Curatore poteſt minor contrahere, ſed non in iudicio eſſe. q. 31. nu. 24.
per Curatorem, an poſsit reſtitutio in integrum peti, nu. 26.
& quid in curatore bonorum, q. 31. nu. 28.
per Curatoris dationem an probari poſſit ætas. q. 37. nu. 90.
aduerſus ea, quæ Curator bonorum geſſit hæreditate iacente, an detur reſtitutio. q. 62. nu. 1.

D

DAMNVM incurſum & lucrum omiſſum quomodo intelligantur, q. 8. nu. 77. & 82.
Damni vitandi cauſa fauorabilior eſt, quàm lucri captandi. qu. 4. nu. 60.
Damni infecti cauſa procuratoris dimiſsionem non requirit. q. 30. nu. 53.
Dandi verbum ad dominium refertur, q. 99. nu. 24.
Debitor minoris quomodo ſecurè ſoluere poſsit cautela. qu. 22. num. 70.
per Debitorem quando ſtat, vel hæredem eius, pœna committitur etiam hæreditate iacente, q. 20. nu. 85.
Decendium quod ad appellandum datur, reſtituitur, etiam ſi quis per vnam horam impeditus fuerit. q. 70. nu. 54.
Decipi dicitur is, qui volens decipitur, q. 24. nu. 52.
Declarationes diuerſarum legum & contextuum, & vt plurimum

rimum ex mente authoris, iuxta eius intellectum, quæ ſequuntur videlicet.
Declaratio l. qui proprio. §. item quæritur, nu. 2. ff. de procur. q. 2. num. 51.
Declaratio l. 1. §. fi. ff. de minor. nu. 37.
Declaratio l. etiam. ff. de minor.
Declaratio l. 1. C. de offic. eius, qui vic. vlt. gerit, q. 3. nu. 63.
Declaratio l. nihil. ff. ad Maced. nu. 65.
Declaratio l. auxilium. ff. de minor. nu. 86.
Declaratio l. 1. ff. de minor. q. 4. nu. 9.
Declaratio l. diuus. ff. de reſtitut. in integrum ibi, ſine culpa ſua, nume. 26.
Declaratio in l. ſi in emptionem. ff. de minor. 92.
Declaratio l. cum ſeruus. §. fin. & illius tituli. ff. de fideic. lib. q. 6. num. 7.
Declaratio l. ab hoſtibus. §. ſi damni. ff. ex quib. cauſ. maio. q. 6. nume 17.
Declaratio l. 3. ff. ex quib. cauſ. maio ibi, ex affectu, nume. 191. quæſt. 7.
Declaratio l. 2. ff. ex quib. cauſ. maio. q. 8. num. 3. & rurſus ibi, quod eis, nu. 8.
Declaratio l. 1. ff. ex quib. cauſ. maio. nu. 7.
Declaratio l. qui tertiana. ff. de ædil. edic. in verſic. rectè. quæſt. 11. num. 22.
Declaratio l. conſtit. C. de pœna iudic. qui mal. indic. nu. 39.
Declaratio l. ſecundæ, C. de filiofam minor. q. 17. nu. 100.
Declaratio clemen. 1. de reſtitutione in integrum. quæſt. 19. nume. 41.
Declaratio l. 1. C. de reſt. mil. nu. 42.
Declaratio l. ab hoſtibus. §. fi. ff. ex quib. cauſ. maior. quæſt. 20. num. 25.
Declaratio cap. 1. in verſi. ſemper. de reſtitutio. in integ. nu. 30.
Declaratio l. fi. C. de temp. in integ. reſt. in illis verbis, finiendave litem. q. 21. nu. 11.
Declaratio l. cum quidam. ff. de bonorum poſſeſſione, nu. 35.
Declaratio l. Iulianus. §. ſi quis colludente. ff. de act. empt. num. 14 & 16.
Declaratio l. 25. §. Scæuola. ff. de minoribus, q. 26. nu. 36.
Declaratio l. qui commeatus. ff. de re milit. q. 27. nu. 67. 69. & 76. & nu. 55.
Declaratio l. ſed ſi per prætorem. §. ſed ſi feriæ. ff. ex quib. cauſ. q. 27. nu. 70.
Declaratio l. quibus diebus. ff. de cond. & demonſt. nu. 71.
Declaratio l. ſi Titius. ff. de conditio. & demonſtratio. num. 72.
Declaratio cap. ex ratione, in verſi. per impotentiam. de appel. num. 73.
Declaratio l. voluntariè, C. de excuſat. tut. q. 27. nu. 6.
Declaratio l. ab hoſtibus. §. ſed quod ſimpliciter. ff. ex qui. cauſ. maio. nu. 35.
Declaratio l. 1. §. fi. ff. quando appellandum ſit. q. 29. nu. 7.
Declaratio multiplex ad l. ſi is qui reipub. la 2. ff. ex quib. cauſ. maio. nu. 12.
Declaratio l. nec non, in princ. ff. ex quib. cauſ. maio. quæſt. 30. num. 11.
Declaratio c. 1. de iud. in 6. nu. 49.
Declaratio regulæ l. quoties. C. de iud. q. 32. nu. 77.
Declaratio l. ſi cauſa cognita. C. de tranſact. nu. 94.
Declaratio auth. ſi omnes. C. ſi min. ab hære. ſe abſt. in verbo, præſentes ſint, nu. 46. q. 34.
Declaratio l. quod ſi minor. §. 1. ff. de minorib. qu. 35. nu. 12.
Declaratio l. in cauſæ. la 2. in prin. in verſi. alia actio. ff. de min. nume. 31.
Declaratio c. accedens. el primo, vt lite non conteſt. ibid. nu. 79.
Declaratio l. verum. §. item non reſtituitur. ff. de mino. quæſt. 36. nume. 54.
Declaratio Bar. in l. de ætate, nu. 7. verſ. ſed iuxta hoc quæro. ff. de min. nu. 64. q. 37.
Declaratio illius dicti in Euangelio, nondum 30. annos habes & Abraham vidiſti, num. 100.
Declaratio l. de ætate, ibi, per eam plurimum. ff. de minor. ibid. num. 130.
Declaratio l. boues. §. hoc ſermone, & eius regula. ff. de verbo. ſign. q. 30. num. 66.
Declaratio c. querelam, de procurat. ibid. nu. 91. & 93.
Declaratio c. cum olim, de teſtib. ibid. nu. 96.
Declaratio l. 3. §. 1. ibi, non vtique dominũ ſe dicit. ff. ad exhib. quæſt. 39. num. 9.
Declaratur Bal. in l. fi. C. ſi ex fal. col. 2. & Alex. in conſi. 227. lib. 6. q. 43. nu. 96.
Declaratio l. videamus. §. in Fauiana. ff. de vſuris, quæſt. 45. nume. 5.
Declaratio l. 4. C. depoſ. ibid. nu. 8.
Declaratio l. quod ſi minor. §. reſtitutio. ff. de mino. in ver. parcius. q. 47. nu. 20. & 21.
Declaratio l. Stichum. §. quod vulgo. in fi. ff. de ſolut. quæſt. 48. nume. 32.
Declaratio l. cum oſtendimus. §. fi. ff. de fideiuſſ. nu. 69. & 72.
Declaratio l. quod ſi mino. §. 1. in verbo, parcius. ff. de minorib. nu. 23. q. 50.
Declaratio l. qui duos. ff. de rebus dubiis, ibid. nu. 75.
Declaratio l. quæ à patre. C. de reſtit. milit. q. 50. num. 11.
Declaratio l. ait prætor. §. permittitur. ff. de minor. quæſt. 52. nume. 16.
Declaratio l. ſi quidem. C. de præd. minor. nu. 21. 22. & 23.
Declaratio l. ſancimus. C. de adm. tut. la prima, nu. 26.
Declaratio l. ſed ſi paterfamilias. §. fi. cum l. ſequen. ff. manda. nume. 81.
Declaratio l. ſi creditor. §. illud. ff. de diſtract. pig. q. 53. nu. 24.
Declaratio l. ait prætor. §. non ſolum. ff. de mi. ibi, ſi minor ſit, & circumuentum ſe doceat. q. 54. nu. 11.
Declaratio l. 1. C. de filiofa. min. nu. 22.
Declaratio l. 3. §. ſed vtrum. ff. de minorib. nu. 10. q. 56.
Declaratio l. ſiquidem. C. de prædio minor. q. 57. nu. 29.
Declaratio c. 1. de reſt. in integ. nu. 30.
Declaratio l. 4. ff. de lib. cauſ. & l. 3. §. ſi quis minor. ff. de min. quæſt. 57. nu. 40.
Declaratio l. tutelas. §. libertates. ff. de cap. dimin. ſecundum Aldobr. 42.
Declaratio l. non ſolum, verſ. proinde. ff. de reſtit. in integr. 43.
Declaratur Gl. in cap. ex parte, in gl. magna, ibi, dico quod non, quia error diuitiarum, de reſt. ſpol.
Declaratio c. ſignificatum. de reg. q. 60. nu. 29.
Declaratio l. ſi res. la prima. §. ſi mulier. ff. de iure dot. quæ. 61. num. 17.
Declaratio l. in integrum. ff. de minor. nu. 3. 11. & 12. q. 62.
Declaratio l. 3. §. ſcio. ff. de mino. ibid. à nu. 52. vſque ad nu. 60.
Declaratio l. ex pluribus. §. fin. ff. de vulg. & pupill. ibi. nu. 80.
Declaratio regula l. 1. C. de reput. ibid. nu. 91.
Declaratio l. & ſi ſine. §. ſed quod Papinia. ff. de min. ibi, num. 97. 98. 100. & 109.
Declaratio l. ex contractu. ff. de re iud. ibid. nu. 99.
Declaratio l. fi. ff. de ſucceſſ. ed. nu. 128.
Declarationes plures ad l. quod ſi minor. §. Scæuola. ff. de minor q. 63. nu. 14. 15. 16. & 17.
Declaratio l. fi. §. ſi quis ordo in bon. poſſ. ſerue. quæſt. 63. num. 34. & ſeq.
Declaratio l. fi. C. de codicill. in verſi. nuper, q. 64. nu. 27.
Declaratio authen. ſacramenta. C. ſi aduerſus vendit. q. 65. 22.
Declaratio l. de fideicommiſſo. C. de tranſactionibus. qu. 66. 17.
Declaratio l. properandum. §. fin. nu. 13. C. de iudiciis &
Declaratio ad l. arbitrio. §. ſi cuius dolo. ff. de do. quæſt. 67. nu. 13. & 23.
Declaratio l. pen. ff. de reſt. in int. ibi. nu. 25.
Declaratio l. contra pupillum. ff. de re iudic. q. 68. nu. 17.
Declaratio l. ſi finita. § ſi fortè. ff. de damno infect. quæſt. 68. nume. 31.
Declaratio l. prætor. C. quomodo & quando iudex. quæſt. 69. nume. 11.

Decla-

Index.

Declaratio l.1.C.ſi ſæp.reſt.poſt.ibi,nu.14.
Dec'aratio c.ab eo.§.illud autem.de appell.in 6.ibi vero contextu,ibid.nu.52.
Declaratio l.illud.§.fi.ibi,& ſententia contra eum.C.de temp.app.nu.33.q.70.
Declaratio l.ſecundæ.§.ſi quis iudicio.ff.ſi quis cautio.63.
Declaratur Bar.in auth. item ſi appellatione. C. de temp. app. ibid.nu.65.
Declaratio §.hæc quoque.Auth.vt ſponſ.lar.ibi, nullum præiudicium.q.71.nu.6.& 43.
Declaratio c.ex ratione.de appellatio.ibid.nu.31. 32. & 33.
Declaratio eiuſdem capituli in verſ.nolumus,nu.47.
Declaratio l.ſed ſi per prætorem.§. 1.& §. at prætor.ff.ex quibus cauſ.maio.nu.46.
Declaratio l.minor autem.in 1.reſpon.ff. de minor. quæſt. 72. num.73.
Declaratio l.1.§.ratio.ff.quemadm.teſtam.aper.q.73.nu.69.
Declaratio cap.ex literis.de reſtit.in integr.q.74.nu.36.
Declaratio c.ſuborta.de re iudic in fine,q.75.nu.8.
Declaratio l.admonendi,ibi,reperiſſe ſe dicat.ff.de iureiuran.q.76.nu.26.
Declaratio c.2.de crim.falſ.q.78.nu.2.
Declaratio l.ſi ex falſis.C.de tranſact.nu.39.
Declaratio l.fi.C.ſi min. ſe maio.dix.45.
Declaratio l.diuus.ff.de re iud.nu.48.
Declaratio l.licet cauſam.de probat.nu.52.
Declaratio c.cum I.& A.de re iud.ibi,etiam ſi ſuper his aliquid depoſuerint.nu.62.
Declaratio auth.ſi captiui.C.de epiſc.& cler.q.8.nu. 18.
Declaratio l.fi.C.ſi adu.vend.d.q.80.nu.26.
Declaratio l.ſi ex cauſa.§.ſi mulier.ff.de minoribus.nu.41.
Declaratio c.2.de dil.puer.nu.50.
Declaratio l.auxilium.§.in delictis,in verſicu.interdum.ff.de minor.nu.72.& 75.
& eiuſdem ibi,nulla deprecatio.q.81.nu. 11. & ante alia nu. 20.& 21.
Declaratio Bullæ ſanctiſs. D.N. circa minorum delicta.quæſt. 81.nu.33.
Declaratio l.ſi ex cauſa.§.penul.ff.de minor.q.82.nu. 45.
Declaratio l.ſi ex cauſa,§.nunc videndum,verſ.ſed ſi cum.ff.de mino.ibid.nu.15.& 16.
Declaratio eiuſdem in §. ſi in commiſſum,nu.25.
Declaratio l.ſepulchri violati actio. ff. de ſepulch. viola. ibid. num.32.
Declaratio l.ad diem.ff.de verb.obligat.q.84.nu.14.
Declaratio l.quæ ſub conditione.§.quoties.ff.de cond.& demõ. nume.23.
Declaratio l.pater Seuerinam.ff.eo.nu.26.
Declaratur Gl.in l.ſi cum ex militaribus.ff.ex quib.cauſ.maio. q.84.nu.48.
Declaratio l.minoribus.ff.de mino r.q.85.nu.39.
Declaratio l.etiam ff.de minor.q.86.nu.16.
Declaratio l.Aemilius.ff.de mino.ibid.nu.34.
Declaratio d.l.etiam,q.87.nu.9.
Declaratio l.ait prætor.§.item ei.ff.ex quib.cauſ.maior.ibi,numer.10.
Declaratio l.ſciendum ll.ſeq.ff.eo.nu.26.
Declaratio l.ſi fundum,in fi.ibi,ſi pauci dies.ff.de fun.dota.numero 31.
Declaratio l.1. §.non ſolum.ff.de fun.inſtr.32.
Declaratio Bal.in l.fi.nu.4.C.in quib.cauſ.reſt.non eſt neceſſ. q.88.nu.27.
Declaratio c.conſtitutus.de reſt.in integ.nu.55.
Declaratio l.cum quidem. §.pupillo.ff.de vſur.q.89.nu.41.
Declaratio l.neque,C.de reſtit.mil.ibi,neque alio &c.& num. 67.ibi,obeſſe,ibid.nu.66.
Declaratio l.fin.C.de præſcript.long.temp.q.90.nu.16.
Declaratio Gelaſij Papæ, in illo dicto, Infamiam abolere non poſſumus &c.q.92.nu.45
Declaratio l.fi.§.fi.C.de ſenten.paſſ.q.94.nu.18.
Declaratio l.2.ff.de decurionibus,q.96.nu.20
Declaratio l.is cui.ff.de alimen.& cib.leg.q.97.nu.8.
Declaratio l.2.ff.de ſenten.paſſ.& l.pen.C.eod.ibi,nu.22
Declaratio l.interdicit.ff.de cond.& demonſt.q.99.nu.6
Declaratio l.videamus.§.in Fauiana.ff.de vſu.cum ratione.qu. 99.nu.125
Declinatoriæ exceptionis omiſſio non eſt iuſta cauſa reſtitutionis.q.4.nu.51
Declinatoriæ omiſſio eſt modici præiudicij,nu.55.& qu.64.nu. 36.& 37.
Decrepit as quæ dicatur,q.2.nu.21
Decretum quando interponitur contractibus minorum an faciat ceſſare beneficium reſt.in integ.quæ.22.vbi plenè,art.9. & ſeq.
& quid ſi decretum fuit interpoſitum ſuper ætate minoris,ibidem nu.63
& quid ſi ſuper ſolutione facienda ab ipſo minore,ibid. nu.68.
Decretum iudicis omnem ſuſpicionem tollit.53.
Decretum iudicis vt operetur effectum ſuum,debet eſſe interpoſitum cum plena cauſæ cognitione,ibid. nu. 69
Decretum quare ſuper alienationibus minorum interponatur, ibid.nu.69
Decreti interpoſitio requirit ſcripturam,licet ſubſcriptio in vſu non ſit.q.25.nu.77
pro Decreto præſumitur,& omnis ſuſpicio tollitur.q.47.nu.24
Decretum an propter inſtrumenta nouiter reperta reſcindatur q.73.nu.20
Decretum interpoſitum ex falſis probationibus an ſit ipſo iure nullum.q.77.nu.46
Defenſio rerum mearum cuique licita eſt,q.81.nu. 55.
Defenſori ſine mandato non datur reſtitutio,q.17.nu.55
Defenſores ciuitatum qui fuerint.q.3.nu.64
Delegatorum iudicum ſpecies.q.32.nu.12
Delegatus an poſſit in integrum reſtituere, ibid. nu. 53. & ſeq. vbi plenè.
& quid in Delegato à principe,nu.54
& quid in Delegato ab ordinario,nu.55.
& quid ſi incidenter petatur reſtitutio,nu.56.
Delegatus an ita reſtituat maiores,ſicut minores.61
ſub Delegatus an poſſit in integrum reſtituere.62
& quid in ſubdelegato à delegato principis.63
Delegatus quando iudicat, videtur iudicare de tribunali delegantis.68
Delegatus licet non poſſit in poſſeſſionem mittere,poteſt tamen pronunciare mittendum.85.q.40.nu.15
Delegatus an poſſit reſtituere aduerſus ſententiam propriam. 137.vbi diſtinguitur.
Delegatus a principe ſi non poteſt reſtituere aduerſus ſententiam propriam,an poſſit cognoſcere cauſam reſtitutionis,& ſuſpendere executionem,& remittere principi,nu.142.
Delictum aduerſus delictum an & quando reſtituatur minor, plenè quæſt.80.per totum,& q.ſeq.regula quòd non.
& quare non reſtituatur,tangitur etiam q.65.nu.18.& d.q. 80.art.9.nu.75.& ſeq.
Delicta grauia,grauiora,vel grauiſſima,quæ dicantur ſecundũ Doctores,& quæ ſecundum authorem, & num.2. 3. 4. 5. 6.7.& 8.
Delictum omiſſionis leuius punitur quàm commiſſionis, ibid. nu.11.12.& ſeq.
in Delictis omiſſionis an ſuccurratur minori, nu. 21. & num. ſequen.
in Delictis commiſſionis,an ſuccurratur,nu.31
& an ſi non dolo,ſed culpa tantum commiſſum eſt.32
Delictum non doloſum ſemper mitius punitur.38
Delictum in minoribus etiam quo ad pœnam pecuniariam requirit dolum.40
in Delictis non atrocibus regulariter ſuccurritur minoribus ſi dolus abſit.42

Digitized by Google

Delictum doloſum dupliciter conſideratur,nu. 66.
in Delicto vbi eſt minor dolus,ibi minor pœna eſſe debet. 34.
Delicta non debent æqualiter puniri. ſi ab imprudentibus & prudentibus fiant.84
Delictum ſenis an mitius puniendum ſit,nu. 109
Delictum mulieris an mitius puniendum ſit, quàm maris. 111
Delictũ vniuerſitatis,vel eccleſiæ an mitius puniri debeat.104 & 105.
in Delictis habentibus tractum ſucceſſiuum minor perſeuerans non excuſatur.q.82.nu.23
per Denunciationem euangelicam an poßit retractari ſententia propter inſtrumenta nouiter reperta,ex quibus appareat iniuſta.q.73.nu.32.
Deportatus interim pro mortuo habetur,q.97. nu. 27
Deportatus reſtitutus dicitur nouus homo,q.98.nu. 30
Deponens pecuniam minus formiter, an reſtituatur aduerſus non interruptum curſum vſurarum,q.89. nu. 14
Depoſitum relictum noctu in via dicitur doloſè relictum.quæ. 83.nu.6
aduerſus deſertionem inſtantiæ,ſiue eremocidium an reſtituatur minor,vel maior.q.67.nu. 1.& ſeq. per totum.
Deus quod coniunxit,homo non ſeparet,q.60.nu.7
Diffinitio ab effectu quomodo aſſumi poteſt,vel non,q. 1.num. 47.46.& 41.
Dicatum Deo dici non poteſt,quòd ad profanos vſus reuerti poteſt.q.3. nu. 44
Didaci Couarruuias laudes,q.3.nu.53.
Dignitates infamibus non conferuntur,q.96.nu.2.
Dignitatum recuperatio ope reſtitutionis gratioſæ plenè tractatur.q.96.vbi vide.
Dignitas amiſſa an & quando per reſtitutionem ex gratia conceſſam recuperetur,ibid.
ad Dignitatem facta reſtitutio ad ius quoque patriæ poteſtatis ſe extendit,q.95.nu .10
Dilatione conceſſa reo ſi ius actoris perimatur,vel è contra, an reſtitutio detur.q.12.nu.40
Dilatio petita ad ſoluendum an inducat ratificationam debiti quo ad minorem.q.25.nu. 70
Dilationem quæ non patiuntur procuratoris miſſionem requirunt.q.30.num.53.
Dilationũ tempora data minoribus à iudice currunt ipſo iure.q. 88.nu.44
aduerſus Dilatorias exceptiones omiſſas an detur reſtitutio,q. 64.nu.46.& q.ſeq.nu.46.& 65.
Dirimere ſignificat finire & terminare,q.32.nu.87.
Diſpoſitio l.ſi alterius.C.ſi min.ſe maio.dixe. an procedat quando eſt actus nullus,quæ. 24.nu. 24.& ſeq.plenè,& vide in verbo,minor qui ſe maiorem dixit &c.
Diſpoſitio l.Pantonius.ff.de acquir. hæred. plenè tractatur in q.50.à nu.53.vſque ad fin. cuius particularia vide ibi, & in verſic. hæres,vbi de reſtitutione hæredis ex perſona defuncti agitur.
Diues quilibet præſumitur.quomodo intelligatur.q. 48.nu.67. & 68.
Diuiſio facta à minore an & quando reſcindatur ope reſtitutionis in integrum,q.66.nu.25.in fine,vbi plenè.
quid in Diuiſione facta ſorte breuium, ibid.
Diuiſio eſt ſimilis permutationi,& ſpecies illius,ibidem.
Diuiſio prædiorum ſi ſine decreto fiat,nulla eſt,q.25.nu.28
Diuiſio à minore facta an ratificetur per poſſeſſionem pro diuiſo,ibid.nu.66
Diuiſibilis,& indiuiſibilis res quomodo conſideretur in materia reſtitutionis communiter minorum,& maiorum. q. 46. num.15.
Diuortium eſt ſublatum lege euangelica,q.81.nu.38.
aduerſus Diuortium an reſtituatur minor,ibi. 37.ſiue aduerſus ſeparationem thori,ibid.
Diuortium ſine delicto eſſe non poteſt,ibid.nu.40
Dolor iuſtus,eſt iuſta cauſa reſtitutionis,q.11.nu. 10
Doctorum Collegium an iure minorum reſtituatur.quæſtio.3. nume.78.
Doctorum ſcientia illuſtrauit eorum patrias quæſt.7.nu.124.
Doctores ruri degentes,vt opus aliquod perficiant laudandi.q. 7.nu.138
Doctores qui conſuli debent,vt periti,& de Peruſinis in ſpecie q.10.nu.74
Doctor minor an reſtituatur ex capite ætatis.quæſt.23.nu.24. & ſequen.
Doctor allegans ſe deceptum circa iuris ſcientiam,dicitur turpitudinem ſuam allegare,ibid.nu.25.
Doctor ob neceſſitatem creatus an reſtituatur iure minorum, ibid.nu.29.
Doctor ſi currat circa negotia extra peritiam iuris reſtituitur. 31.
Doctores excellentes in iure, vt plurimum in rebus gerendis inepti ſunt.33
Doctor minor ſi erret in ſuſcipiendo cauſam inconſultè, an reſtituatur.34
Doctorum noſtri temporis inconſtantia.q.90.nu.19
Doctor an ſi per bannum amittat cathedram,& poſtea ex gratia reſtituatur,an recuperet illam, & lecturam. quæſt.96. num.25
Dolus aduerſarij quid operetur quo ad obtinendam reſtitutionem in integrum,q.12.nu.1.& ſeq.
Doli,& metus materia quare ab auctore nõ tractentur in hoc opere.q.1.in fi.
Doli actio,vide actio.
Dolus proprius nemini prodeſſe debet,q.12.nu.7
Dolus aduerſarij includitur in enormiſſima læſione.quæſt.15. num.70
Dolus aduerſarij ſolus,abſque læſione an ſufficiat.q.4.nu.15
Dolus volenti non infertur.q.24.nu.52
Dolus cum dolo compenſatur.q.24.nu. 53
aduerſus Dolum an,& quando detur reſtitutio.qu.83.per totum.vbi plenè agitur de hoc.
Dolus verus,& præſumptus qui dicantur,& in quo differant, q.83.nu.1.2.3.4.5.& ſeq.vbi exempla.
Dolus verus etiam culpa latiſſima dicitur,num. 8
Dolus præſumptus,culpa latior,nu.9
Dolus delictum eſt,nu.13.& 14
ex proprio Dolo nemo præmium à lege expectet,nu. 15
Dolus verus vix poteſt conſiderari in his quæ in omittendo conſiſtunt.23
Doli exceptio quando concurrat cum remedio reſtitutionis. qu. 77.nume.23
Dolus victoris quomodo probetur quando ſententia fuit lata ex falſis probationibus,nu.45
Domicilium qui alio tranſtulit,dicitur abſens.q.5. nu. 32
Domum qui potentiori locat,dicitur lædi grauiter.q.4.nu.36
Domi qui non eſt,vel in hortis,dicitur abſens,q.5.num.35 & etiam qui in hortis eſt,ſi domi non eſt,nu.36
Domi qui eſt,ſi tamen in procinctu diſcedendi eſt, dicitur abſens.q.5.nu.37
Dominium rei dicitur propriè reſtitui,poſſeſſio verò impropriè. q.1.nu.6.& 7
Domini voluntate gerere dicitur,quod ſeruus gerit.quæſt.23. num.24.
Dominium rei an debeat probari plenè,vel ſemiplenè pro obtinenda reſtitutione in integrum.q.39.nu.13. 14. & 19
Dominus ſemel præſumitur ſemper dominus.q.37.nu. 6
Donatio an & quando ope reſtitutionis in integrum à minore reſcindi poßit,plenè agitur q.58.per totum.& q.59.nu 30
Donare an & quando minor poſſit abſque, vel cum præſentia curatoris,& authoritate iudicis,nu.2. & ſeq.
an ſi Donet quæ ſeruando ſeruari non poſſunt, vel donet propter nuptias &c.nu.3. 4.& ſeq.vbi octo caſus enumerantur,quibus poteſt.

in Donatione quomodo læſio conſiderari poſſit, ibid. nu. 14. 15. 16. & 17
de Donatione minorum alia plura vide eadem q.
Donatio cauſa mortis an reſcindi poſſit ope reſtitutionis in integrum. 57
Donatarius an reſtituatur aduerſus non acceptatam tempeſtiuè donationem. q. 89. nu. 13
Dotis fauor ſpecialis an ſit iuſta cauſa reſtitutionis. q. 14. nu. 17. & 61
Dotis cauſa ſoluere, eſt ſoluere ex pia cauſa. q. 53. nu. 59. & q. 59. nu. 26. & 28
aduerſus Dotem, an & quando reſtituatur minor, plenè q. 59. per totum, vbi de reſtitutione aduerſus dotem datam
Dotis conſtitutio de omnibus bonis, valet, licet mulier immobilia alienare non poſſit, q. 59. nu. 14
Dos ſequitur naturam matrimonij, nu. 16
Dotis lucrum an recuperet maritus ope reſtitutionis, vbi illud amiſit, quia non traduxit vxorem ad domum ſuam ex forma ſtatuti.
Dos an dicatur noua reintegrato matrimonio. qu. 98. nu. 21. & 23. ad fin.
Dubius, & ignorans an æquiparentur, q. 8. nu. 47
Ductores militum an dicantur abeſſe reipublicæ cauſa. quæſt. 8. num. 19
Duellum iure optimo ſublatum eſt à Concilio Tridentino q. 84. num. 39
Duces an poſſint ad famam reſtituere, q. 92. nu. 90

E

EBRIVS dicitur abſens, & ideo reſtituitur. quæſt. 5. nu. 40
Eccleſia reædificata an recuperet priuilegia & feuda priſtina. q. 1. nu. 29
Eccleſia an reſtituatur in integrum regulariter iure minorum. quæſt. 3. nu. 16
Eccleſiæ competunt omnia priuilegia quæ competunt minoribus in hac materia reſtitutionis, ibid. nu. 17. & 18
Eccleſia non reſtituitur niſi læſa ſit. q. 4. nu. 4
Eccleſia læſa caſu fortuito non reſtituitur, nu. 29
Eccleſia an reſtituatur aduerſus lucrum omiſſum. 56
Eccleſiæ an denegetur, vel detur reſtitutio in lucris ſicut minori. 77
Eccleſiæ res alienari poſſunt cauſa carceratorum, vel captiuorum redimendorum. q. 21. nu. 57
Eccleſia renuncians beneficio reſtitutionis, an illud amittat in caſu quo minor amittit, q. 26. nu. 30
Eccleſia an poſſit petere reſtitutionem per prælatum ſuum qu. 32. nu. 19. 20. & 21
Eccleſia ſi reſtitui vult, ipſa quoque probare debet ſe eſſe læſam q. 36. num. 15
Eccleſia quomodo probet læſionem, quando in ſui præiudicium contraxit, ibid. nu. 74
Eccleſia contra eccleſiam an & quando reſtituatur, q. 18. num. 40. & nu. 59
& quomodo contra minorem, nu. 58
Eccleſia an reſtituatur contra fiſcum. 81
Eccleſia an reſtituatur aduerſus male geſta. q. 51. nu. 3
& an aduerſus mutuum à ſe receptum, vide mutuum.
& an aduerſus ſolutionem, vide ſolutio.
& an aduerſus innumeros alios actus particulares aduerſus quos minor reſtituitur, vide minor, & vide in ſuis locis, emptio, venditio, locatio, emphyteuſis, pignus, tranſactio, & cæteras ſimiles conuentiones.
Eccleſia habetur loco parentis. q. 61. nu. 26
Eccleſia an reſtituatur aduerſus electionem non factam à ſuis canonicis de eo qui eligi debebat, ibid. nu. 25
Eccleſia an ſit ipſo iure tuta à præſcriptionibus temporalibus. q. 88. nu. 35
Eccleſia, & perſona eccleſiaſtica vtuntur iure communi quando illud concernit inſtitutam communicationem in pupillo, nume. 26
Eccleſiæ fungitur vice minoris, vbi poſſibile eſt fungi, non aliàs, num. 37
Editionem aduerſus non factam, an reſtituatur minor. qu. 64. nume. 30
Effectus duplex, ſubſtantialis, & accidentalis. q. 1. nu. 46
Electionis cauſa celeritatem deſiderat, & dimiſſio procuratoris neceſſaria eſt. q. 30. nu. 51
aduerſus Electionem non factam à ſuis canonicis, an reſtituatur eccleſia. q. 61. nu. 25
Eligendi facultas ſolet reputari maximi momenti, propter eius honorificentiam, nu. 26
Emancipatio quoque dicitur manumiſſio. q. 54. nu. 55
aduerſus emancipationem an & quando detur reſtitutio, q. 54. num. 13
Emancipatio eſt vtilis, & honorabilis ipſis filiis, ibid. nu. 18
Emphiteuta vendens rem emphiteuticam ſine conſenſu domini ignoranter reſtituitur. q. 51. nu. 21
aduerſus Emphyteuſim an & quando detur minori, vel eccleſiæ reſtitutio. q. 76. nu. 58. & 91
Eremocidium quid ſit. q. 67. in prin.
aduerſus Eremocidium an & quando detur reſtitutio, ibi. nu. 2. 3. & ſeq.
Euicta re per reſtitutionem in integrum an detur ipſi aduerſario vtilis actio contra minorem, q. 47. nu. 8
aduerſus Euictionis obligationem an reſtituatur minor. q. 57. num. 46
Error iuris, vel facti an ſit iuſta cauſa reſtitutionis. qu. 8. plenè nu. 10. & ſeq.
Error omnis aut circa ius, aut circa factum conſiſtit. 13
Error quid ſit, & in quo differat ab ignorantia. 14
Error facti an ſit iuſta cauſa reſtitutionis. 15
Quid in facto alieno. 16. 18. & 19
Quid in facto proprio. 24. 26. 27. & 28
Erranti in tranſigendo iuſta ignorantia teſtamentorum vel codicillorum, an ipſo iure ſuccurratur. 32
Error qui reddit iudicium nullum, an etiam poſt ſententiam reuocetur. 33
Error in prima inſtantia an poſſit ipſo iure reuocari in ſecunda, num. 34
Error quando reuocari poteſt poſt rem iudicatam, nu. 75. 77
Error fauore libertatis non reuocatur aliquo iure, nu. 36
Erroris reuocatio ante, vel poſt ſententiam regulatur ſicut ante, vel poſt concluſionem in cauſa. 38
Error iuris an ſit iuſta cauſa reſtitutionis. 39
Error iuris quandoque iuſtus eſt, 41. & quando, nu. 42. & nu. 43. vbi exempla.
Error iuris obſcuri excuſat. 43
Error iuris naturalis non excuſat. 80
Error circa conditionem, vel qualitatem perſonæ non impedit matrimonium. q. 60. nu. 5
Error procuratoris, aduocati, vel notarij an ſit iuſta cauſa reſtitutionis. quæ. 13. num. 33. & ſeq. vnde ſume particularia notabilia.
Examinatoris negligentia quando aliquis læſus eſt, reſtitui debet ad examen perficiendum, q. 12. nu. 31
Exceptione prohibita aliquo caſu, an reſtitutio prohibita dicatur. q. 14. nu. 34
Exceptio Macedoniani eſt talis exceptio, quæ reddit omnino inefficacem actionem. q. 17. nu. 107
Exceptionis remedium eſt ordinarium. nu. 47
Exceptio debet probari à reo tanquam fundamentum ſuæ intentionis. q. 39. nu. 6
Exceptione prohibita non intelligitur prohibita reſtitutio, quæ. 42. num. 31
aduerſus Exceptiones declinatorias, vel dilatorias, an & quando reſtituatur minor, vel maior, quæſtio. 65. nume. 75. & ſequen.

Digitized by Google

ſeq.vſque ad finem,& quæſt.62.nume.43
Exceptio falſi an contra ſententiam latam ex falſis probationibus opponi poſſit.q.77.nu.13.& ſeq.
& de exceptione falſi.vide plura hac q.& in verbo, falſi.
Exceptio falſi an ſit perpetua, an verò quadriennio finiatur, ibid.nu.17.20.& 21.& ſeq.
Exceptio falſi, & doli non ſunt idem, licet dolus in falſitate præſupponatur,nu.24
Exceptio iſta an vltra quadriennium duret, quando proponeretur incidenter vna cum reſtitutione in integrum.ibidem num.26
Excommunicationis cauſa abſens an reſtituatur,q.7.nu.2
Excommunicatus,& bannitus æquiparantur.q.7.nu.3
Excommunicatus non poteſt petere reſtitutionem in integrum antequam abſoluatur,nu.4
Excommunicatus an teneatur mittere procuratorem,q.30 nume.19.& 22
Excommunicatus an poſſit ipſemet petere reſt.in integ. q. 31. nu.11.12.& 13
Excuſatorem an & quando quis mittere teneatur, vt reſtitutionis beneficio iuuari poſſit,q.30.nu.1.& ſeq.vbi plenè.
Excuſator quando eſt neceſſarius,non admittitur ſine mandato.q.30.nu.5
Executio ſententiæ,an aduerſus illam reſtituatur. quæſt. 72. num.90
Executio ſententiæ an & quando impediatur pendente reſtitutione in integrum,pleniſſimè agitur q.42.& 43. vnde pluſima de hoc colliguntur notabilia.
Executio inſtrumenti,an impediatur pendente reſtitutione aduerſus illud.q.42.nu.22.& ſeq.
Executores pœnarum an reſtituantur in integrum,aduerſus nō executam pœnam.q.1.nu.87
Executor an poſſit reſtituere ex clauſula generali. quæſtio. 32. num.160
Exemplaris ſubſtitutio,vide ſubſtitutio.
Exercitus officiales an dicantur ex iuſta cauſa abeſſe. quæſt. 6. num.10
Exercitum qui ſequuntur,an dicantur abeſſe cauſa reipublicæ. ibid.num.21
Exigere aliquid à creditoribus hæreditarijs, an poſſit fieri citra ius,& nomen hæredis.q.62.nu.56
Exactio creditorum non dicitur actus perfectus ſicut aditio. nume.54
Expreſſum dicitur tribus modis in genere,in ſpecie & in indiuiduo.q.24.nu.22
Expreßio eorum quæ tacitè inſunt,quando aliquid operetur. q. 30.nu.48
Expulſio à ciuitate an ſit iuſta cauſa metus,& abſentiæ. qu.7. num.85
Extraordinarium remedium,quando non ceſſet propter ordinarium.q.2.nu.7.& plenè q.17.& vide cætera in verſi.remedium ordinarium,& extraordinarium.

F

FAMAE cauſa dicitur cauſa grauis.q.30.nu.82
ad Famam an quilibet princeps reſtituere poſſit.q.92.num. 26. & plenè agitur hac quæſtione vbi vide & cætera quære ſuis locis,in verbis.Papa,Imperator,Rex,Princeps. Cardinales &c.
ad Famam facti nullus princeps de ordinaria poteſtate reſtituere poteſt,ibid.nu.36
Fama & honor ſunt cunctis rebus præferendi.quæſt. 94. numero 15.
Fama an recuperetur per reſtitutionem ex gratia, benè agitur hac q.96.per totum.
Famuli militum ſine quibus milites ſtare non poſſunt,an fruātur militum priuilegio.q.6.nu.19
& quid ſi ab initio famuli ſuum famulatum domino obligaſſent q.6.nu.31
Falſum dici & iurari poteſt etiam ſine dolo.q. 74. nu.15
Falſi exceptio,vide exceptio.
ex Falſis probationibus lata ſententia, quibus remedijs retractetur abſque auxilio reſtitutionis,plenè q. 77.& vide cætera in verb. ſententia.
& quomodo per reſtitutionem in integrum.q.78.& in d.verb. ſententia.
Fatalis annus ſecundus datur ipſo iure, & abſque ope reſtitutionis, quando primus continet impedimentum,quæſtio. 17.num.60
Fatalis primus ſi labatur & proteſtetur de impedimento datur ſecundus ipſo iure,alias ope reſtitutionis.q.28.nu.48
de Fatalium curſu & lapſo, & de reſtitutione, & conceßione aliorum,plenè agitur hac q.& ſeq.vbi vide particularia. quæſt.70
Fatalis primus,& ſecundus qui ſint,q.70.nu. 1
Fatalia hæc poſſunt legibus ciuilibus & ſtatutis variari. 2. 3. & ſeq.
Fatali primo lapſo an ſecundus concedatur,& ſic an primus ipſo iure ſemper currat,regula quod ſic cum limitationibus,nume.9.& ſeq.
Fatalia an à partibus prorogari poſſint,nu.20
Fatalia ſuſpenduntur durante compromiſſo,nu.58.& ſeq.
Fatalis ſecundus quando concedatur lapſo primo,nu.32.& nu. ſeq.pleniſſimè.
Fatalis ſecundus conceſſus an ſemper currat,regula quòd ſic cū limitationibus,q.71.nu.1.& ſeq.
Fatalis tertius an & quando,& in quantum concedatur elapſo ſecundo,q.72.nu.15.& ſeq. vſque ad finem.
Fauor maior publicus præfertur fauori minori, etiam publico. q.18.nu.52
in Fauorem quæ inducta ſunt, non debent in odium retorqueri.q.88.nu.34
Febris tertiana, vel quartana an ſit eiuſmodi infirmitas quæ præbeat iuſtam reſtitutionis cauſam.q.11.nu.18
Fœminæ ſemper laborant contra propria commoda. quæſt. 10. num.29
Fœminæ an & quando reſtituantur in integrum, vide in verbo mulier.
Feriarum impedimentum an ſit iuſta cauſa reſtitutionis in integrum,q.14.nu.17.& 21.vbi plenè.
Ferias qui præuidere poteſt,& non præuidet,ſibi imputet,ibid. num.23
Feriæ ſi incidant in vltimum diem, an detur reſtitutio, ibidem num.28
Feriæ ex conſuetudine alterari poſſunt,q.19.nu. 20
Feriæ repentinæ quoque excuſant, ſi interim non petatur reſtitutio.q.20.nu.55
Feriarum impedimentum an ſit iuſta cauſa retardationis curſus quadriennij.nu.71.
Feriarum varietas,quod cauſauit in tempore petendæ reſtitutionis,idem in reſciſſorię curſu cauſare debet.quæſt. 21. nume.14
Feriarum tempore quę tractari poſſunt procuratoris omißionē requirunt.q.30.nu.52.
Feudum indiuiduum dicitur,& ideo ſi vnus ex fratribus minor viginti quinque annis non petat inueſtituram infra annum prodeſt etiam fratribus maioribus,ſi ei ſuccurratur. q. 46.nu.17
Feudum an recuperet qui ex gratia reſtituitur.quæ.91.nume. 17.& q.98.per totum.
Feudum faciunt vaſalli non mœnia caſtri, vel ciuitatis.qu.98. nume.3.
à Feudo ad emphyteuſim valet regulariter argumentum,ibid. nume.6
Feudum recuperatum per reſtitutionem hanc gratioſam an dicatur nouum,vel antiquum,nu.10.& ſeq.plenè.
Feudum ipſo iure ad dominum reuertitur per crimen felloniæ,

vel

Digitized by Google

vel læſæ maieſtatis.20
Feudi reſtitutio ab eadem humanitate procedit,à qua pœna remiſſio.nu.24
Feudalia bona non tranſeunt in fiſcum regulariter. quæſt. 99. nume.83
Fictio non poteſt operari vt facta pro infectis habeantur,q.87. num.27
Fides aſtringit aliquem de non diſcedendo de loco vbi ſtare promiſit,ita vt reſtituatur ex capite legitimæ abſentiæ.quæſt.7. nume. 39
Fidem frangenti etiam minori non videtur ſuccurrendum. qu. 81.num.114
Fideicommiſſum ſi quis per ignorantiam repudiauerit, vel renunciauerit,an ei ſuccurratur.q.51.num.23.& qu.85.nu. 25.& ſeq.
aduerſus Fideicommiſſi acceptationem an detur reſtitutio. qu. 61.num.12
Fideicommiſſa vniuerſalia per ſui hæredis exiſtentiam confirmantur.q.62.nu.112
Fideicommiſſarius ſubſtitutus præfertur vulgari.quæſt.4. numero 4
Fideicommiſſarius eſt minus nobilis ſubſtitutus,quàm vulgaris.ibid.nu.5
Fideiuſſionis cauſa detentus,an reſtituatur vt abſens. quæ. 7. nume.49
ſub Fideiuſſoribus detentus an reſtituatur vt carceratus.qu.7. num. 29
Fideiuſſori minoris datur reſtitutio, quando aliàs daretur regreſſus contra minorem,q.18.nu.11
Fideiuſſor reſtitui poteſt nomine ſui principalis etiam inuitus qu.26.nu.26
Fideiuſſori pro euictione an ſuccurratur reſtituto minore quæ. 56.num.48
ſub Fideiuſſoribus non relaxatur quis ſi veniret puniendus pœna corporis.q.30.nu.88
Fideiuſſori an proſit reſtitutio minoris plenè hac quæſt.48.per totum.
Fideiuſſor liberalitate ſua fraudari non debet,ibidem,nu. 2
Fideiuſſor aſtringi non debet in duriorem cauſam quàm principalis.num.2.& 8
Fideiuſſoris obligatio non poteſt durare extincta principali
Fideiuſſorem qui à minore petit,creditur facere timore reſtitutionis in integrum.nu.7
Fideiubere & de ratihabitione promittere idem eſt, ibidem numero 11
Fideiuſſor & pater æquiparantur, declaratur nu. 25.& 26
Fideiuſſor minoris quomodo contra minorem regreſſum habere poſſit,nu.34.35.& ſeq.
Fideiuſſorem eſſe euidenter locupletem,& approbatum æquiparantur,num.57
Fideiuſſores plures quando fideiubent pro aliquo dicuntur inuicem approbatores,nu.58
Ex fideiuſſoribus pluribus ſi vnus reſtituatur in integrum,alij non tenentur, nu. 59
Fideiuſſorem qui pro idoneo approbat,fideiuſſoris vicem ſuſtinet,num. 64
Fideiuſſores iudiciarii debent eſſe tam idonei facultatibus,qui etiam non exempti priuilegio ſexus vel ætatis,nu. 73
Fideiuſſori ſicut nocet vna & eadem inſtantia rei, an ita prodeſſe debeat.82
Aduerſus fideiuſſionem à ſe factam,an & quando reſtituatur minor,quæſt.54.plenè vſque ad numerum trigeſimumquintum.
Aduerſus fideiuſſionem filii datam, an & quando reſtituatur minor,ibid.nu.1.& nu.47
Fideiuſſio eſt actus charitatis,& virtutis,nu.4.& 13
Fideiubens eo ipſo litibus implicatur,nu.8
Fideiuſſio non eſt ſine iactura.9
Fideiubens in iudicio cum præſentia & decreto iudicis pruden-
tius agere dicitur.32
Fideiuſſor pro ſeipſo apud ſeipſum nemo eſſe poteſt,nu. 24
Fideiuſſio quomodo dicatur contractus correſpectiuus,& reciprocus,oſtenditur,nu.33.& 34
Filiusfamilias ſi fideiuſſit pro patre an reſtituatur.quæſt. 23. num.32
Filia quæ renunciauit hæreditati paternæ cum iuramento, reſtituitur ob præſumptum dolum patris,q.24.nu.45
Filius ſi non redimat patrem ab hoſtibus excuſatur, niſi maior factus perſeuerauerit,q.27.nu.42
Filius non fideiubens pro patre in caſu neceſſitatis, an exhæredari poſſit,q.54.nu.16.& 17
Filiofamilias non agnoſcente bonorum poſſeſſionem,ſi pater impeditus ſit an reſtituatur,q.63.nu.31
Filij negligentia an noceat patri in hoc,nu.32.& nu.35
Filius fam. ſi deportetur,& poſtea reſtituatur in integrum ex gratia,an recuperet patriam poteſtatem.q.96.nu.15
Filius reſtitutus an recuperet ius legitimandi quod patri competebat.q.100.nu.12
Fiſcus an habeat reſtitutionem in integrum ex hoc edicto minorum.q.3.nu.79.& ſeq.
Fiſcus non eſt priuilegiatus,niſi vbi ſpecialiter iure cauetur,nume.83
Fiſcus,& eccleſia æquiparantur,nu.84
Fiſcus an reſtituatur in integrum in pœnalibus,nu.85
contra Fiſcum,an & quando reſtituatur minor.quæſt. 18.nu. 65.& ſeq.
Fiſcus quomodo olim,& quomodo hodie ſecurus eſſet, vendente rem minoris &c.ibid.73.74.75.& ſeq.
In Fiſcum non tranſeunt ea quæ non ſunt delinquentis tempore commiſſi delicti.q.90.nu.43
Fiſcus licet non ſit propriè hæres eſt tamen propriè ſucceſſor,nume. 45
in Fiſcum an tranſeat beneficium reſtitutionis,nu.42
Fiſcus eſt priuilegiatus in reſtitutione aduerſus ſententiam propter inſtrumenta noniter reperta,q. 75. vbi late.
Fiſcus non reſtituitur in pœnarum exactionibus,qu.89
Fluminis curſu qui ſeruitute vti impeditus fuit,reſtituitur. 14. num.39
& ſimiliter,qui
Fontis ob areſcentiam impeditus fuit,nu.40
Forenſis reſtituitur propter iuris municipalis ignorantiam.qu. 7.nu.96.& q.14.nu.79
Forenſis continuè degens in ciuitate, præſumitur ſcire iura illius.nu.104
Fortunæ caſus qui dicantur,q.4.nu.25
Fortuitus caſus non præſumitur niſi probetur,nu.25
Forus ſiue fori priuilegium dicitur iure ſpeciali competere.q.4. num.65
Fragilitas filii non eſt fragilitas patris, abſentia verò ſit, & quare.q.49.nu.11
Fratribus & aliis religioſis an detur reſtitutio ex edicto minorum in eorum bonis propriis,q.3.nu.52
Fratres ſi renuncient fideicommiſſo communi,& vnus illorum eſt minor,reſtitutio eius prodeſt etiam cæteris. quæſtio. 48. nume.18
Fratri qui non dotauit ſororem ob ætatis lapſum, vel aliud impedimentum,& propterea amiſit beneficium ſtatuti excludentis fœminas,an ſuccurratur,q.89 nu. 11
Fructus percepti an recuperentur ab eo,qui reſtitutus eſt in integrum.q.95.art.2.plenè.
& an recuperentur ab eo qui reſtitutus eſt in integrum ex gratia principis,plenè q.99.nu.121.& ſequentibus.
Fuluius Conſtantinus laudatur,q.10.nu.24
Furor an ſit iuſta cauſa reſtitutionis in integrum. quæſt. 18. nume.2
Furioſis an detur reſtitutio ex edicto minorum,quæſt.3. num. 3.& 4
Furioſus dicitur abſens,q.10.nu. 40

Furio-

Furioſus eſt priuilegiatus in reſtitutione aduerſus ſententiam propter inſtrumenta nouiter reperta,q.75
Futurum damnum an ſit iuſta cauſa reſtitutionis in integrum. q.4.nu.94

G

GABELLAE ſolutio de iure gentium eſt.quæſt.81.numero 32
Gabella quatuor modis fraudari poteſt,nu.34.& nu.ſeq.
aduerſus Gabellæ fraudationem, an & quando reſtituatur minor.q.81.nu.38
Galiſſi Bacallæ laudes.q.10.nu.74
Generi per ſpeciem derogatur.q.16.nu.26
Gratia principis nunquam ad iue partis offenſa extenditur.qu. 99.num...
Gratia nunquam intelligitur facta cum præiudicio tertij q.93. num.17
Gratiam facimus, hæc verba an ſimplicem indulgentiam,an verò plenariam reſtitutionem importent,q.93.nu.8
de Gratioſa reſtitutione in integrum plenè agitur à q.91.vſque ad q.100.& vide ſingula in verbo,reſtitutio gratioſa.

H

HAERETICVS reuerſus ad fidem catholicam an recuperet bona?q.100.nu.13
Hæreticus an recuperet bona,quando lex indulgẽt ei pœnam delicti.q.94.nu.21
Hæreditas ſi ſit lucroſa quando accipitur, deinde pereat, an detur reſtitutio in integrum minori qui eam adiuit,quæſt.4. num.20
Hæreditatis iacentis tempore an currat præſcriptio.qu.5.num. 200.& ſeq.
Hæreditate iacente an hæredi currat quadriennium,vide q.20. nu.76.& ſeq.& in verſic. quadriennium
Hæreditatis aditionem approbat qui facit aliquid hæreditatis nomine q.25.nu.59
Hæreditatem damnoſam ſi tutor,vel curator adiuit, poteſt ipſemet nomine minoris reſtitutionem in integrum petere. q. 31.num.29
Hæreditatis aditione quomodo dicatur læſus hæres, & an ex hoc ipſo quia adiuit.quæſt.36.num. 50.51.52.53.56.vſque ad num.60
in Hæreditate neceſſe eſt,quod adſit aliquid æris alieni,& contrarium impoſſibile reputatur.q.eadem,nu.51
aduerſus Hæreditatis aditionem reſtituitur minor,etiam ſi de bonis eius aliquid diminutum non ſit,nu.52
Hæreditatis iacentis damnum debet reſtaurari ipſi hęredi adeũti per reſtitutionem in integrum,q.50.nu.37
Hæreditas non adita regulariter non tranſmittitur.q.50.num. 54.declaratur nu.55.& ſeq.
Hæreditate iacente aduerſus geſta à curatore bonorum,an detur reſtitutio.q.62.nu.1
Hæreditatis iacentis damnum debet reſarciri ab hęrede poſtea adeunte.ibid.nu.9
aduerſus hęreditatis aditionem an & quando detur reſtitutio minori,vel alteri,q.62.per totum.vbi vide.
Hęreditatem qui adit etiam compulſus,per vulgarem tollit,nume.84
& quæ ſubſtitutiones & diſpoſitiones teſtamentariæ tollantur per reſtitutionem aduerſus aditam, & quæ ſuſtineantur, nu.75.& ſeq.vſq; ad nu.124
aduerſus hæreditatis repudiationem an & quando reſtituatur minor,plenè q.63.per totum,vbi vide.
& quæ ſubſtitutiones,& diſpoſitiones infringantur,& quę firmę remaneant ſecuta hac reſtitutione,ib.d.
Aduerſus Hęreditatis aditionem quando petitur reſtitutio qui creditores citandi ſunt,quæſt.34.num. 43.& ſeq. vbi plenè quomodo hæc citatio facienda ſit.
Hæres pro parte nemo eſſe poteſt,quomodo procedat, declaratur vt non procedat ex poſt facto,q.34.nu.44
Hęredes duo inſolidum eſſe non poſſunt,q.41.nu.25
Hæres ſemel poteſt deſinere eſſe hæres ex diſpoſitione,legis nume.28
Hęredem quem eſſe deſinere pretor facere non poteſt.q.62.nu. 15.& 17
Hæredes plures ſi immiſcuerunt ſe hęreditati,& vnus eorum minor ſit, reſtitutio eius prodeſt etiam alijs.quæſt. 46. numero 21
Hęredibus reſtitutio non competit quando approbauerit factũ defuncti q.48.nu.29.& q.50.nu.18.& ſeq.
Hęredibus an & quando competat reſtitutio in integrum & quando in hęredes,vel contra hęredes detur,plenè agitur.q. 50.per totum.
& an hęredibus hęredum,nu.13
Hęres quibus actibus dicatur approbare factum defuncti. quę. 50.nu.18.19.& 20
Hæres parcius reſtituitur,quàm defunctus,quomodo intelligatur.num.21
Quibus Hęredibus,reſtitutio quę competebat defunctis,competat,an ſcilicet tam directis,quàm fideicommiſſarijs,tam inſtitutis,quàm ſubſtitutis &c.nu.27.& ſeq.plenè.
Hęredi an & quando detur reſtitutio ex perſona defuncti,quãdo læſio non fuit completa in vita defuncti, ſed per mortem illius,& de diſpoſitione l.Pantonius.ff.de acq.hęred.ſubtilis quęſtio,& plenè agitur hic,à nu.52.vſque ad finem.
Hęres ſuus tranſmittit hęreditatem etiam non aditam ex potentia ſuitatis,nu.56
Hęres tranſmittit hęreditatem aſcendentium etiam non aditã, num.55
& ius deliberandi,nu.57
Hęres minoris an reſtituatur aduerſus teſtamentum minoris imprudenter factum,q.58.nu.41.& ſeq.
Hæredes duo inſolidum eſſe poſſunt inſpecto effectu. quęſt.62. nume.18
Hęres de iure ciuili vſque ad triginta annos,de iure prętorio vſque ad centum dies admittitur,nu.110
Hęres de iure ciuili quoque, habet quandoque actiones vtiles, ibid.nu.107
Hęres capax tempore conditi teſtamenti,& poſtea ſemper incapax,ſi reſtituatur in integr. ex gratia,an reſtitutio reconualeſcat.q.95.nu.24
Hęres ſemel an & quando poſſit deſinere eſſe hęres.quęſt.99. num.17
Hęredibus occiſi quando bona applicantur,an illa per reſtitutionem in integrum gratioſam recuperentur.q.99.nu.97
ad Hęredes an reſtitutio in integrum gratioſa tranſitoria ſit,q. 100.num.8.& 9
Homo Microcoſmos dicitur,& quare.q.2.nu.22
Homines creſcunt vſque ad 25. annum, & non vltra,ibidem num.36
Homo ſimplex,& rudis reſtituitur ſi decipiatur.q.14.79
Homicidę,quàm maximè Deo,& Angelis exoſi.quæſt.2. numero 49
Honoris amiſſio iuſtus metus eſt,q.7.nu.81
Honor cunctis rebus pręferendus eſt,q.27.nu.56.& quæ.94. num.15
Honoris iactura maior eſt,quàm rerum.q.89.nu.21
Honoris & famę recuperatio an fiat per reſtitutionem gratioſam,q.96.nu.1
Honores in famibus non conferuntur,ibid.nu.2
Horæ vnius impedimentum an attendatur in reſtitutione fatalium.q.90.nu.47.& 54
Hora quid ſit.q.2.nu.56
Hoſpitalia an ſint pia loca,q.3.nu.26.42.& 46
Hoſpitalia an reſtituantur in integrum eodem iure, quo reſtituuntur eccleſiæ.q.3.nu.37.& 41

Hoſpi-

Hoſpitalia non conſtructa authoritate epiſcopi an poſſint reuerti ad profanos vſus,q.3.nu.41.& 49
Hypotheca ius indiuiſibile eſt, & ideo in eo reſtitutio in integrum vnius prodeſt alijs.q.46.nu.20
aduerſus Hypotheca obligationem, an & quando detur reſtitutio.q.53.nu.9.& ſeq.

I

IDONEVS, quis dicatur in materia fideiuſſoria,qua. 48. nu.65.66.& 67
Idoneus quilibet præſumitur,nu. 67
Ignorantia omnis aut circa ius,aut circa factum conſiſtit.q. 8. num.13
Ignorantia facti quæ propriè dicatur,vt differat ab errore facti,ibid. nu. 15
Ignorantia facti an ſit iuſta cauſa reſtitutionis, ibidem, nume.45
Ignorare ius eſt lata culpa,nu.40
Ignorantia vbi tolli poteſt dicitur habere meram negligẽtiam, num.49
Ignorantia in committendo conſiſtens,an ſit iuſta cauſa reſtitutionis,nu.51
Ignorantia an ſit iuſta cauſa reſtitutionis, quando agitur de lucro captando,nu.55
Ignorantia ſupina & craſſa, an ſit iuſta cauſa reſtitutionis. 55
Ignorantia ſupina quæ dicatur, vix regula tradi poteſt, nume. 57
Ignorantia ibi dicitur ſupina vbi præſumitur ſcientia, nume. 59
Ignorantia iuris an ſit iuſta cauſa reſtitutionis, nu. 73
Ignorantia iuris vbi prodeſt,& non nocet,reſtitutio non eſt neceſſaria,nu.74
Ignorantia iuris quando proſit,vel non proſit,vel nocet,vel nõ nocet.75.& ſeq.
Ignorantia iuris communis excuſat,quando iuriſperiti conſuli non potuerunt.94
Ignorantia iuris non poteſt à iure præſumi,nec credi ſi allegetur.q.9.nu.5
Ignorantia quando eſt ſupina an curſus quadriennij retardetur.q.20.nu.45
Ignorantia ſupina quæ dicatur in propoſito.46
Ignorantia an,quando,à quo, & quomodo probari debeat, ad obtinendam reſtitutionem plenè hac q.38.nu.51.& ſeq. vnde ſumè ſingula notab.
Ignorantiam iuramento proprio probare ſufficit, quando agitur de leui præiudicio partis,nu.59
Ignorantia non probatur iuramento, quando poteſt iuſtificari alijs remedijs & coniecturis.61
Ignorantiæ impedimentum regulariter probari poteſt ſemiplenè,& præſumptionibus coadiuuatur,& contrarius tollitur, plenè vide ibi,nu.51.& ſeq.
Imperator an poſſit ad famam reſtituere ex gratia.quæſt. 92. num.78
Impedimentum quotuplex ſit, & eius ſpecies diſtinguuntur plenè,& ordinatim,q.8.nu.12
Impeditus rebus ſuis ſupereſſe reſtituitur ex clauſula generali,ſi qua mihi &c.q.8.nu.11
Impedimentum dolo aduerſarij proficiſcens an ſit iuſta cauſa reſtitutionis in integrum,nu.1.& 33.q.12
Impedimentum quando quis remouere poteſt,& non remouet non excuſatur.q.12.nu. 42
Impedimenta procedentia ex perſona tam actoris, quàm rei ſunt iuſta cauſa reſtitutionis,nu.83
Impedimentum proueniens ex perſona iudicis,an ſit iuſta cauſa reſtitutionis regulariter.q.13.nu. 1
Impedimentum cauſatum ab aliquo tertio,an ſit iuſta cauſa reſtitutionis,nu.62
Impedimentum procedens ex neceſſitate iuris,an ſit iuſta cauſa reſtitutionis.q.44.nu.12.& 14
& an impedimentum procedens ob prærogatiuam aduerſarij, ibid. nu.18
& an impedimentum procedens vi ſuperioris, quod naturale impedimentum dicitur.q.14.nu.38.& 46
Impeditus bis,ter,& pluries,an toties reſtituatur. quæſt. 16. nume.39
Impeditus in propoſito etiam dicitur is cui fuit denegata copia agendi.q.20.nu.50.51. & 52
Impeditus dicitur ille quoque qui culpa aduerſarij reſtitutionẽ petere non potuit,nu.54
Impedimentum quodlibet iuſtum impedit curſum quadriennij. q.20.nu.84
Impedimentum affectatum an & quando excuſet.q.27.nu.1. 2.& ſeq.
Impedimentum an debeat eſſe neceſſarium & immediatum, vt detur reſtitutio.quæſt.27.nu.43.& ſequen.plenè.& q. 28.num.16
Impedimentum vt excuſet, quomodo quis niti debeat vt illud remoueat.q.27.nu.53.& ſeq.
Impedimentum an releuet impeditum quando is nimium ſe arctauit,nu.54
Impedimentum quando eſt notorium, proteſtatio non eſt neceſſaria.q.28.nu.3
Impedimentum ſi non eſt neceſſarium ad reſtitutionem obtinẽdam non prodeſt,nu.15
Impedimentum culpa propria procedens quando non excuſet, nu.50.& ſeq.
Impedimentum an excuſet quando procurator fuit dimiſſus q. 29.num.2
& ſi non fuit dimiſſus.q.ſeq.per totum.
Impedimenta,& cauſa ex quibus reſtitutio conceditur, à quo probari debeant,& quomodo q.38.plenè.
Impedimentum quale excuſet à peremptione inſtantiæ. qu.67. nu.43.& ſeq.
Inæſtimabile aliquid quomodo dicatur,q.4.nu.83.& 89
Inceſtus,aduerſus inceſtum an ſuccurratur minori.quæſt.81. nume.14
Indebitum ratione legis Falcidiæ ſolutum non repetitur, neque etiam ope reſtitutionis,quia naturaliter debetur,quæſt. 8.num. 81
Indebitorum variæ ſpecies.q.52.nu. 33
aduerſus indebitum ſolutum an,& quando detur reſtitutio. q. 52 à medio infra.
Incidens cauſa quando dicatur,exemplum q.32.nu.34
Incidenter quando dicatur peti reſtitutio in integrum.quæ.34. num.24.& ſeq.
Indulgentia quomodo in genere,& in ſpecie accipiatur. qu. 2. nu.74.& q.91.nu. 23
Indulgentia non eſt propriè reſtitutio in integrum. quæſt. 91. nume. 3
Indulgentia eſt verbum generale.q.91.nu.21
Indulgemus,hoc verbum quid importet in hac materia reſtitutionis in integ. q.93.nu.6
Indulgeo,& reſtituo hæc verba non ſunt contraria,ſed diuerſa,ibid.nu.15
Indulgentia ſimplex quid operetur, & de effectibus eius plenè.q.94.& q.98.nu.22
Infamis redditus per ſententiam latam ex falſis probationibus an ſi reſtitui poteſt interim dicatur infamis. quæſt. 40. nume.39
Infamis in aliquo genere mali,an verè reſtitui poſſit. quæ. 96. nume.3
Infamibus non conferuntur dignitates,& honores.q.96.nu.2
Infamia quotuplex,& quæ infamia iuris,& quæ facti, & de reſtitutione in integrum aduerſus illam.quæſt.92.num.21. & ſeq. plenè.
Infantia quæ ſit.q.11.nu.11

Index.

Infantia alicuius eſt iuſta cauſa reſtitutionis in integr. quæ. 12. num 63
Infinitas, & circuitus vitandus, q. 19. nu. 26
Infirmitas procuratoris, vel aduocati an ſit iuſta cauſa reſtitutionis in integrum. q. 13. nu. 32
Infirmitatis cauſa abſens an reſtitutionem in integ. mereatur. q. 7. num. 110
Infirmitas an ſit iuſta cauſa reſtitutionis in integ. plenè. q. 11. nu. 12. vſque ad finem, vnde ſequuntur notabilia plurima quæ nota.
Infirmus impeditur ſupereſſe rebus ſuis, nu. 13
Infirmus præſumitur ignorare ea quæ fiunt, vel facta ſunt, numero 14
Infirmitatis impedimentum æquiparatur abſentiæ, nu. 16. & impedimento reip. cauſa, nu. 18
Infirmitas omnis à Deo eſt, nu. 20
Infirmitates quare Deus hominibus inferat, numero vigeſimoprimo.
Infirmus præſumitur animo vexatus, & potius non ſanus mente, quàm aliter. 24
Infirmitas conſanguineorum an excuſet. 25
Infirmitas leuis, & grauis quæ, & exempla, num. 27. 28. 29. 30. 33. & ſeq. vſque ad 40
Infirmitas in caſu reſignationis beneficij, quomodo accipiatur, num. 33
Infirmus quomodo infirmitatem ſuam probare poßit, nu. 34. 36. & ſeq. latè. & q. 38. nu. 48
Infirmus an poßit cogi dimittere procuratorem. quæſtio. 29. nume. 94
Inhibitio iudicis reſtitutionis in integrum an ſuſpendat executionem aliqua, q. 43. nu. 104
Initium ſpectandum. q. 82. nu. 25
Inimicitia potentiorum, dicitur iuſta cauſa timendi. quæſt. 7. nume. 90
Inimicitias qui fugit, non dicitur lædi, q. 85. nu. 46
Inimicitias qui fugit, fugit lites, & impenſas. quæſtio. 85. numero 47
Inimicorum dilectio in communi ſufficit, ſi ex corde fiat remiſſio iniuriæ. q. 85. nu. 55
In integrum, hoc verbum in iure multifariam accipitur. q. 1. numero 14
In integrum, hoc verbum plenariam reſtitutionem importat. q. 93. num. 2
Integrè, ſiue integra mente, hæc verba quomodo ad modum referantur, q. 1. nu. 62
Innocentem damnari lex abhorret, q. 73. nu. 7
Innocentia rei plus operari debet, quàm rigor verborum ipſius reſtitutionis, ſeu gratia, q. 94. nu. 28
Iniuriam remittere eſt donare, q. 85. nu. 45
aduerſus iniuriam à ſe factam an ſuccurratur minori. quæ. 81. num...
Inquiſitor hæreticæ prauitatis, an poßit ad famam hæreticum reſtituere. q. 92. nu. 69
Inſtantia iudicij an currat aduerſario latitante. quæſtio. 12. nume. 31
Inſtantiæ primæ interitus modicum damnum afferre poteſt actori; ſecundæ verò ſecus, q. 13. nu. 26
Inſtantia ſi dicitur perempta, etiam ſi litigator impeditus fuerit, reſtitutio quoque aduerſus lapſum inſtantiæ dicetur prohibita. q. 15. nu. 56
aduerſus inſtantiæ peremptionem an & quando detur reſtitutio. q. 67. per totum, plenè.
Inſtantiæ primæ tempora varia fuerunt omni iure, & quotidie mutantur, ibid. nu. 4. & de varijs temporibus illius, nu. ſeq.
Inſtantia ſtatutaria regulatur ſecundum inſtantiam iuris communis, nu. 10
Inſtantiæ ſecundæ lapſus maioris præiudicij eſt, quàm primæ. 34
Inſtantia iudiciali perempta minor non auditur, niſi præuia reſtitutione. q. 88. nu. 42
Inſtrumentum ſi quis amiſit dolo tertij an reſtituatur. qu. 13. num. 63
Inſtrumenti amißio caſualis an ſit iuſta cauſa reſtitutionis. q. 14. nu. 6. 7. 8. & 9
aduerſus Inſtrumenta petita reſtitutio, an ſuſpendat interim executionem illius. q. 42. nu. 22
Inſtrumentum confeßionatum, & guarentigiatum non plus operari poteſt, quam confeßio debiti. q. 42. nu. 23
propter Inſtrumenta nouiter reperta, an & quando retractetur ſententia, vel ipſo iure, vel ope reſtitutionis in integrum pleniſsimè, q. 73. 74. 75. & ſeq.
Quorum capita principalia hic annotantur, & reliqua vide in verbo, ſententia, & in verbo, reſtitutio.
propter Inſtrumenta nouiter reperta regulariter non retractatur nec ſententia, nec tranſactio.
Ampliatur, & limitatur pluribus modis per totum, q. 73
& quid quando ſententia fuit lata ſuper probationibus priuilegiatis. & de materia l. admonendi. ff. de iureiuran. plenè. quæſt. 74
& quid quando ſententia fuit lata contra fiſcum, vel minorem vel alias perſonas priuilegiatas, q. 75. per totum.
Inſtrumenta nouiter reperta quæ dicantur. quæſt. 76. nu. 1. 3. 4. & ſeq.
Inſtrumenta nouiter reperta fuiſſe quomodo probetur. qu. 76. num. 24. & ſeq.
Intereſſe, an & quando ſit in conſideratione in reſtitutione minoris, vel eccleſiæ, q. 56. nu. 6
Intereſſe affectionis an ſit læſio conſideratione digna, q. 4. num. 82. & ſeq. & an propter hoc reſtitutio detur, ibid.
Intereſſe quod reſultat propter præſcriptionem non completam non parit actionem aliquam, q. 87. nu. 33
Interdictum de noui operis nunciatione eſt poſſeſſorium, & prohibitorium. q. 81. nu. 43
Interdictum hoc propter publicam vtilitatem introductum eſt, & quare, nu. 44
Interlocutoria ſententia, vide ſententia, & an & quando detur reſtitutio aduerſus illam, plenè agitur q. 68. per totum.
Inuaſio, aduerſus inuaſionem rerum ſuarum an reſtituatur minor q. 81. nu. 54
Inuentarium ſi quis confert in apponendo res quas apponere non tenebatur, reſtituatur, vt inde tollere poßit. quæſt. 8. nume. 22
Inuentarij conficiendi tempus currit etiam contra minores, q. 20. nu. 10. ſed datur reſtitutio, q. 88. nu. 45
Inuentarium factum ab eo, qui poſtea reſtitutus eſt, an proſit reſtituto, vel cohæredibus. q. 62. nu. 129
aduerſus omiſſam Inuentarij confectionem, an & quando reſtituatur minor, q. 89. art. 7. per totum, nu. 51. & ſeq.
Io. Baptiſtæ Fidelis laudes. q. 10. nu. 74
Io. Paulus Lancellotus laudatur, quæſt. 10. nu. 74. & qu. 43. num. 107
Iracundiæ calor an ſit iuſta cauſa reſtit. in integ. q. 11. nu. 10. & 11
Iudæus. quare permißum fuit Iudæis vt ſpoliarent Aegyptios. q. 7. nu. 136
Iudex ſi ius non dixit ſuccurritur, nec refert, ex qua cauſa fecerit. q. 14 num. 27
Iudex ſi refrenet numerum teſtium, & ex hoc læditur pars, reſtituitur, ibid. nu. 19
Iudicis arbitrium in quo conſiſtat circa diſcernendam modicam vel magnam læſionem, in cauſa reſtit. in integ. q. 4. nu. 122. & nu. 106
Iudicis arbitrio remittitur, an minor in renunciando exceſſerit vel ne. q. 58. nu. 31
Iudicis arbitrio remittendum, an dilatoria remißio afferat præiudicium minori reſtitutione dignum. quæſtio. 64. nume. 47. & 48
Iudicis arbitrio quæ remittenda circa reſtitutionem minoris aduerſus tranſactionem, q. 65. nu. 45. & ſeq.

Iudicis

Index.

Iudicis arbitrium in quo conſiſtat circa medium lapſum temporis de primo fatali,q.70.nu.51.& ſeq.

Iudicis arbitrium quomodo regulari debeat in minoranda pœna minoris delinquentis,q.79.nu.90.& ſeq.

Iudicis metus an ſit iuſtus,& an contumacia excuſet.quęſt.7.num.87

Iudicis impedimentum,error,lapſus,vel ſordes, an & quando ſint iuſta cauſa reſtitutionis in integrum.quę. 13. per totum ſparſim.

Quid quando iudicium diſtulit,quia ita viſum eſt,nu. 4

Quid ſi per imperitiam lęſit partem,nu.7.8.9.& ſeq.

Quid ſi ex accidenti.nu.15

Iudex ſi dilationem nimis breuem conceſſit,& lęſus eſt litigator,an detur reſtitutio,nu.16

Iudex ſi denegauit ſui copiam ob culpam partis, an detur reſtitutio.18.& q.20.nu.53

Iudex quando non admittit appellationem,dicitur iuſtus metus comparendi coram eo,nu.20

per Iudicem ſtare dicitur quominus cauſa expediatur,quando poſt concluſionem in cauſa vltra duos menſes moratur antequam cauſam expediat,non obſtante inſtantia partium, nu.27.& infra.

Iudex ſuperior ad quem debet alias appellari,an ſit iudex reſtitutionis aduerſus omiſſam appellationem,q.16.28

Iudicis copiam qui habere non potuit dicitur iuſtè impeditus.q.20.num.53

Iudicis auctoritate quis decipi non debet,q.23.nu.40

Iudicum varię ſpecies.q.32. per totum,vide in verbo, delegatus,ordinarius,arbiter &c. & vide omnino diſtinctionem iudicum ibi plenè art.1

Iudices qui poſſint in integrum reſtituere,pleniſſimè hac q. 32. per totum.

Iudex inferior a principe an poſſit,numero vigeſimoquinto,& ſequen.

Iudex minimus,id eſt notarius,an poſſit,nu.45

Iudex delegatus an poſſit,nu.52

à Iudicibus maioribus cauſam cognoſci fauorabilius eſt, nume.59

Iudex priuatus,videlicet arbiter,an poſſit plenè nu.73.& ſeq.

Iudex loci actoris an rei adiri debeat ſuper reſtitutione obtinenda,nu.104

& an iudex à quo,vel ad quem,nu.126

Iudex quilibet an poſſit reſtituere aduerſus ſententiam propriā nu.131.& ſeq. vſq; ad fin.

Iudex ſuper nullitate poteſt reformare ſententiam, etiam ſuper iniuſtitia eius.q.38.nu.32

Iudex reſtitutionis in integrum quomodo ſententiam ſuper ea ferre debeat.q.40.plenè.

Iudice coram ſuſpecto nimis graue eſt litigare.q.64.nu. 42

Iudex quando poteſt dici fuiſſe negligens in expedienda cauſa. q 67.nu.38

per Iudicem quando ſtetit quominus cauſa expediretur, quid operetur in reſtitutione ſecundi fatalis.q.71.nu.51.& ſeq.

Iudicum hodiernorum obſtinatio & incapacitas. quęſtio. 89. num. 15

Iudicium ſtare poteſt ſine procuratore,vel aduocato, ſed non ſine iudice q.13.nu.40

Iudicium ordinarium & ſummarium quę dicantur.quęſt. 34. num.30

Iudicium reſcindens, & reſciſſorium,quę ſint, & de ordine illorum,& cumulatione,vel ſeparatione eorundem, plenè queſtio.53.per totum,vbi vide materiam per articulos diſtinctam.

& aliqua etiam vide in verbo.reſciſſorium, & reſcindens.

Iuriſperiti antiqui non ſolum de iure reſpondebant,ſed etiā de filia collocanda,de agro emendo,&c.q.23.nu.32

Cętera vide in verbo. Doctor.

Iuramento qui detinetur,vt redire non poſſit, an reſtituatur. q.7.nu.38

Iuramentum de non diſcedendo de aliquo loco,an ſit iuſta cauſa abſentię.q.7.nu.30

Iuramentum aſſertorium an impediat beneficium reſt.in int. q.24.nu.7.& ſeq.plenè.

Iuramentum non debet eſſe cauſa mendacij.8

Iuramentum idem operatur ſi apponatur ante, vel poſt contractum,& in ipſomet contractu.14

Iuramentum debet nominatim,& ſpecificè interponi.15

Iurans omnia,& ſingula contenta in inſtrumento vera eſſe,cuius intentionis ſit.16

Hęc clauſula de ſtylo notariorum apponi ſolet,& quomodo intelligatur,nu.17

Iuramentum non poteſt fingi adeſſe, vbi non eſt etiam rigore conſuetudinis,nu.18

Iuramentum ita interpretari debet,vt non extendatur ad non expreſſa.19

Iuramentum debet obligare iurantem quo minus poſſibile eſt, num.21

Iuramentum debet ſpecifice ſuper actu interponi, non autem generaliter ſatis eſt,nu.23

Iuramentum debet ſtrictè interpretari ad periurium euitandum.35

Iuramentum promiſſorium,& aſſertorium in quo differant, quo ad veritatis implementum,nu.30. & 31

Iuramentum non debet dolum aduerſarij purgare.44

Iuramentum promiſſorium de non contraueniendo,an & quādo ſit iuſta cauſa,reſtitutionem in integrum eſſe denegandā minori,vel maiori,qu. 26.remiſſiuè ad tractatum authoris de iuramento,& q.ſeq.nu.16

Iuramentum deferre aduerſario ante ſententiam idē eſt,quod renunciare appellationi,q.35.nu.45

Iuramentum calumnię, & iuramentum ſuppletorium differunt,quia vnum eſt opinionis,alterum veritatis,quęſt. 38. nume.18

Iurans non contrauenire quacunque via vel cauſa, poteſt tamen reſtitutionem petere.q.48.nu. 48

Iuramentum de non fideiubendo quomodo ſuſtineatur,qu. 54. num.4.& 6

aduerſus iuramenti pręſtationem parti aduerſę factam,quando reſtituatur minor.q.65.nu.1. & ſeq.

aduerſus Iuramenti ſuſceptionem à minore factam,quando reſtituatur,ibidem nu.ſeq.plenè vſque ad nu.16

Iuramentum merè voluntarium eſt ſpecies quędam tranſactionis.q.74.nu.22

Iuramentum ſemper intelligitur cum hac conditione,niſi inſtrumenta reperiantur falſa.q.78.nu.35

de Iuramento ſuppletorio,de quo in l.admonendi.ff. de iureiu. & de materia retractanda ſententiæ latæ ſuper eo plenè.q. 74.per totum.

Iuuentus quæ ſit.q.2.nu.17

Ius commune fauorabilius eſt,quàm municipale.q.5.nu.3

Ius commune ignorare quando quis ſcire poteſt, & non vult, dicitur ſtultitia.q.8.nu.95

Ius municipale iuris ciuilis portio eſt,q.9.nu. 70

Ius ſtatutarium magis videtur recedere à iure gentium, quā ius ciuile commune.q.9.nu.61

Iuris deliberandi remedium non excludit aliud remedium antiquius.q.12.nu.47

Ius quæſitum alteri duobus modis dici poteſt mediatè, & immediatè,& quomodo declaratur,q. 32.nu. 44

Ius deliberandi non tranſmittitur,ſi defunctus ignorabat ſibi delatam hæreditatem.q.50.nu. 58

Ius naturale eſt conſtitutio diuina ratione in nobis ordinata.q. 51.num.28

Ius accreſcendi dicitur tacita ſubſtitutio, quæſtio. 62. numero 104

Ius commune fortius eſt, quàm priuilegium,quando priuilegium conceditur ſine cauſa,ſecus ſi ex cauſa,à iure communi approbata.q.68.num.45

Iuuenes iudicantur pro talibus, quales eſſe ſolent in illa ætate, non quales rarò ſunt, q.23.nu.26

L

LAPSVS *iuuenilis excuſatur, & cauſam reſtitutionis prabet non minus, quàm dolus aduerſarij. quæſt. 4. artic. 2.3.& 4.plenè.*

Lapſus temporis ad aliquid agendum dati, an ſemper obſit illi, qui facere opus debebat, q.36.nu.36

Lares, ad lares tuos te reſtituo, plenam reſtitutionem, ſicut illa prouinciæ tuæ te reſtituo, q.95.nu.9

Latorius fuit primus qui legem Latoriam tulit ſuper auxilio minorum.q.2.nu.80

Laudum, aduerſus laudum an & quando reſtitutio detur. qu. 72.nu.43.& ſeq.

& quid quando inſtrumenta nouiter reperta fuerint.quæ.73. num.25

Læſio vbi non adeſt, non datur reſtitutio, q.4.in princip.

Læſio procedens à negligentia propria abſque dolo aduerſarij an ſit ſufficiens cauſa reſtitutionis, nu.8

Læſus dolo aduerſarij tantum & non proprio lapſu, an reſtituatur.13

Læſo ab alio magis ſuccurritur, quàm à ſeipſo, nu. 14

Læſus facto tertij tantum an reſtituatur.16

Læſus caſu fortuito, an reſtituatur.19

Læſio ſeu damnum quod poteſt contingere, & non contingere, an ſit iuſta cauſa reſtitutionis.40

Lęſio quanta eſſe debeat, vt minor reſtituatur in integrum, nu.96.& ſeq.

Læſio enormis eſt iuſta cauſa reſtitutionis non obſtante iuramento, nu.100

Læſio minima an ſit iuſta cauſa reſtitutionis, nu.100. & ſeq.

Læſio modica an ſit iuſta cauſa reſtitutionis, nu.105

Læſio minima, mediocris, & magna quæ dicatur, nume. 110. & 113

Læſio magna, & enormis idem ſunt.112

Lęſio maxima, & enormis, maxima, & enormiſſima, nu. 112

Læſio minima in quo differat à modica, nu.113

Læſio non magna, ſiue modica, quæ ſit, nu.115

Læſio magna, ſiue enormis, quæ ſit, nu.116.& ſeq.

Læſio enormis, enormior, & enormiſsima, quæ dicatur, remiſſiuè, nu.ſi.

Læſio enormis an ſit iuſta cauſa reſtitutionis ex hoc edicto minorum.q.14.nu.49.52.& 54

Læſio enormis vbi adeſt, ibi & dolus, nu.50.& 70

Læſio quę procedit ab alijs facilius cauſat reſtitutionem quàm quę à ſe ipſo, nu.54.& 56

Læſio nulla adeſt vbi nullum præiudicium factum eſt ipſi lęſo. q.17.nu.52

Lęſio enormiſsima quę dicatur, quando agitur de reſtitutione poſt quadriennium.q.19.nu.67

& Lęſio enormis hoc caſu an ſufficiat eccleſię, nu. 68

Lęſionis complementum quando non habet neceſſariam conſequentiam ad ſuum principium non datur reſtitutio ad illud principium, nu.24.q.20

Lęſio quando non obſtante impedimento contigiſſet, non dicitur impedimentum neceſſarium, & exemplum.q.25.nu. 46

Lęſionem probare an ineptum ſit, quando de ea non eſt facta mentio in libello.q.34.nu.4

Lęſio plenè probanda eſt, quando ſententia ipſa reſcindenda eſt. q.34.nu.37

Lęſionis probatio an & quando neceſſaria ſit in hoc iudicio reſtitutionis in integrum, & quomodo fieri debeat, plenè qu. 36.per totum.

Lęſio eſt vnum de principalibus, in quibus pendatur ęquitas, reſtit. in integ. ibid. nu.13

Lęſio vbi notoria eſt, ibi probari non debet, nu. 39

Lęſio an ſit probanda plenè, vel ſemiplenè, ibid. nu. 65.& ſeq.

vbi regula cum limit.

Læſio attenditur regulariter ſecundum tempus contractus, non ſecundum tempus ſuperueniens.q.57.nu. 18

Lęſio circa dotem quomodo conſideretur.q.59.nu. 5. 6. & ſeq.

Lęſio an probari debeat in reſtitutione aduerſus confeſſionem propriam.q.65.nu.29

Læſio iſta quomodo probetur, nu.69

Læſio in reſtitutione aduerſus tranſactionem quomodo conſiderari debeat.q.66.nu.21

Lęſio ex ſententia quomodo oriatur.q.72.3

Lęſio quomodo probetur in reſtitutione aduerſus inuentarij confectionem.q.89 nu.59

Legatio ſola an præbeat iuſtam cauſam reſtitutionis. quęſt. 6. num.53

Legatum pro anima relictum dicitur pium.q.2.nu.47

Legatum pium dicitur fieri pium per tranſlationem dominij, ibid.nu.29

Legata ſi ſoluat minor, in minori ętate an approbet aditionem, ita vt reſtitui nequeat, q.25.nu. 62

Aduerſus Legati acceptationem, vel repudiationem, an & quando reſtituatur minor, q.61.nu.5.12.& 13

Legata intelliguntur repetita a vulgari ſubſtituto.

Legatum factum pro quot annis in Italia eſſet, an debeatur ſi legatarius ſit impeditus eſſe in Italia, & quo remedio.q.84. nu.16.& 17.& ſeq.plenè.

Legatarius non excuſatur ab onere implementi pretextu paupertatis, & quare.q.11.nu.49

Lectores militum an dicantur abſentes reipub. cauſa. queſt. 6. num.19

Legitima in pecunia quoque ſolui poteſt.q.4.nu.91

Legitimatio poteſt dici in integrum reſtitutio.q.1.num. 24.& 25.& q.90.nu.9

Legitimatio eſt duplex, alia plena, alia non, ſicut reſtitutio in integrum.q.90.nu.10

Legitimatio duplex, propria, & impropria, queſtione 2. numero 26

Lex naturę ſcripta eſt in cordibus noſtris, q.9.nu. 6

Lex exorbitans & ſpecialia inducens non extenditur ad ſimilia q 61.nu.3

Lex fomitis quę dicatur.q.80.nu. 77

Lex non proportionata in pœnis imponendis non dicitur iuſta, neque obſeruanda in foro conſcientię.q.81.nu.34.& 35

Lege noua euangelica ſublatum eſt diuortium, ibi.nu.38

Libellus in remedio l.2.C.de reſcind. vend. & reſtitutione petita ſuſtinetur, ſi minor malè libellauit circa pretium rei.qu. 17.nu.113

Libellus quomodo formari debeat, quando ſimpliciter hoc iudicium reſtitutionis abſque reſciſſorio intentatum eſt.q.33.nume.33.& 34

Libelli oblatione & litis conteſtatione an opus ſit, quando cumulantur iudicium reſcindens, & reſciſſorium, nu.41

Libellus quomodo formari debeat, quando iudicium reſtitutionis, & reſciſſorię actionis cumulantur, nu. 47

Libellus an & quando neceſſarium ſit in hoc iudicio reſtitutionis.q.35.plenè.

& quomodo formari debeat, eadem q.plenè, vnde multa notabilia conſequuntur, colliges.

Libellus regulariter requiritur vbi plena cauſę cognitio requiritur.d.q.35.nu.2

in Libello reſtitutionis in integrum quid peti debeat, & quid in eo debeat contineri.9

Libellus in hoc iudicio quomodo formari debeat. 10

in Libello iſto quid ſit neceſſe exprimere, nu.11.12.13.& ſeq. vſque ad nu.30

Libellus iſte an per viam actionis, vel officij iudicis concludi debeat, nu.29

Libertatis fauore fraus non attenditur, ſi damnum non ſequatur.q.4.nu.12

Libertatis amiſsio iuſtus metus eſt, q.7.nu.82

aduer-

aduerſus Libertatem an & quando reſtituatur minor, plenè q. 55. per totum articulum 3. & 4
Libertas eſt res inæſtimabilis, ibid. nu. 22
Libertas neceſſitati æquiparatur, ibid. nu. 23
Libertatis datio quare per reſtitutionem in integrum non retractatur, nu. 24.
Libertas ſemel data ex falſa cauſa non retractatur. 25
Libertatis fauor, an fauori ætatis præferatur. 26
Libertas eſt iuris naturalis. 27
Libertatem ſeruo concedere eſt ſecundum æquitatem naturalem facere. 27
Libertas à principe retractari poteſt. 29
Libertas eſt cauſa pia. 30
ſuper Libertate concedenda ſententia lata retractari poteſt, licet non poſſit libertas data. 38. 39. 41
Libertatis legatum an debeatur reſtituto minore aduerſus aditionem hæreditatis. q. 62. nu. 27. & num. 63. 64. 66. & 67. & 116
& quid in legatis pijs, nu. 65. & 115
A Liberorum ciuilium ad naturalium procreationem argumentum an valeat. q. 60. nu. 3
Lis, litium protelandarum occaſio dari non debet. queſtio. 67. num. 33
Litibus non vexari maxime intereſt, & eſt iuſta cauſa reſtitutionis. q. 4. nu. 79
Litis conteſtatio an ſit neceſſaria in hoc iudicio reſtitutionis in integrum, q. 35. nu. 49. & ſeq. plene; regula quòd ſic, cum ampliationibus, & limitationibus, vſque ad finem.
Litigium, an ſit iuſta cauſa abſentiæ quo ad reſtitutionem obtinendam. q. 7. nu. 109
Litterarum obligatio, an & quando aduerſus illam reſtituatur minor, q. 54. nu. 64
Locans domum potentiori dicitur lædi grauiter. quæſt. 4. num. 36
Locationem an approbare dicatur minor ex eo, quia in maiori ætate penſionem recipit, q. 25. nu. 65
aduerſus Locationem, & conductionem an & quando reſtituatur minor. q. 56 nu. 33. & ſeq.
Loci, vel aeris intemperies, an faciat minorem reſtitui. quæſt. 4. 87
Locorum varietas iuris varietatem inducere non debet. q. 19. num. 21
Longe exiſtens dicitur abſens, q. 5. nu. 29
Lucrum omiſſum an ſit iuſta cauſa reſtitutionis in integrum. q. 4. num. 50
Lucrum omittere eſt damnum pati, nu. 52
Lucrum ceſſans an ſit iuſta cauſa reſtitutionis. 57
Lucrum modicum, & lucrum veriſimile an ſint iuſta cauſa reſtitutionis, nu. 58
propter Lucrum an detur reſtitutio re non integra, nu. 62
Lucrum odioſum, ſeu cum iniuria alterius, an mereatur reſtitutionem, q. 4. nu. 65
Lucrum omiſſum, & damnum incurſum quomodo intelligitur. q. 8. nu. 77. & 82
Ludouici Romani lapſus. q. 97. nu. 23

M

MACEDONIANVM Senatuſconſultum, & priuilegium eius eſt odioſum, ætatis verò fauorabile. q. 18. nu. 44. & 54
Macedoniani S.C. exceptio, vide exceptio.
Magiſtratus negotia priuata publicis poſtponere debent. qu. 6. num. 13
Magiſtratus functio iuſtã cauſam reſtitutionis an præbeat, ibid. num. 34
etiam in aduerſario, q. 12. nu. 34. & ſeq.
ob Magiſtratum qua perſona in iudicium vocari nequeunt, q. 12 nu. 35
Magiſtratus municipales minores iudices dici poſſunt. quæ. 32. num. 10
Magiſtratus municipalis an poſſit in integrum reſtituere. q. 32 num. 41
Magna & enormis læſio, quæ ſint, & an idem ſint. qu. 4. num. 110. 112. & 113
Maioritas, eſt iuſta cauſa timendi eum, qui maior eſt ætate, vel gradu, q. 7. nu. 107
Mala quæ rationabiliter timeri debent, quæ ſint. quæſtio. 7. nume. 74
Malæ fides præſumpta, quæ dicatur. q. 41. nu. 16
Malæ fidei poſſeſſor quilibet tenetur ad fructuum conſumptorũ reſtitutionem, q. 45. nu. 21
Manumiſſio non conceditur minoribus paſſim abſq; cauſę cognitione. q. 55. nu. 24
Manumiſſio quandoque appellatur emancipatio, quæſt. 55. nume. 15
Aduerſus Manumiſſionem an, & quando reſtituatur minor, ibi nu. 19. & ſeq. plenè vſque ad finem.
Manumiſſio quoque poteſt dici reſt. in int. ex gratia domini deſcendens, q. 91 nu. 11
Mandatum, An aduerſus Mandatum reſtituatur minor, plenè q. 56. per totum. vbi vide vſque ad nu. 26
Mandatum ſpetiale an ſit neceſſarium ad petendam reſtitutionem in int. q. 31. nu. 50. & ſeq. plenè.
Et an Mandatum in indiuiduo, ibi. nu. 71
Mandatum ſpeciale quod dicatur, & quod mandatum in indiuiduo, q. 31. nu. 72. & ſeq.
Maluit, hoc verbum ſtat electiuè, q. 83. nu. 16
Marchio, an poſſit in integrum reſtituere ex gratia. qu. 92. nume. 90
Maior an, & quando ex iuſta cauſa reſtituatur in integrum, plenè q. 5. vſque ad q. 15. vbi de cauſis, ex quibus maiores in integrum reſtituantur.
Marcus Antonius Eugenius laudatur, q. 10. nu. 74
Marcus Antonius Seuerus, laudatur, ibid.
Maritus reſtituitur ſicut vxor, ſi perperam nouauit ſuum debitorem dotalem, q. 14. nu. 63
Mater non petens tutorem filio dum eſt in banno, excuſatur, q. 7. num. 14
Mater minor ſi non petat tutorem filio, & poſtea fiat maior, an excuſetur, an vero priuetur hæreditate, q. 27. nu. 41. & q. 82. art. 2. & 3
Matris teſtimonium an ſit bonum in probanda ætate filij. q. 37. nu. 53. 54. & ſeq.
Matri an ſuccurratur aduerſus non petitum tutorem filio, quæ. 82. plenè. art. 2. & 3
Matri & cæteris conſanguineis datur annus hodie ad petendũ tutorem filio, ſeu conſanguineo pupillo. ibi, nu. 15
Mater poſt annum non dicitur amplius negligens, quia ad legẽ ſpectat dare tutorem poſt annum elapſum, ibid. nu. 26
Matriculatus in aliqua arte, in ea non præſumitur decipi q. 23. num. 13
matrimonium, matrimonij cauſa dicitur ardua, quæſt. 30. nume. 83
Matrimonij inſtrumentum quo caſu probet ætatem ipſius filij, q. 37. nu. 89
Aduerſus matrimonium non datur reſtitutio, q. 59. nu. 4
Aduerſus matrimonium à ſe cõtractum an reſtituatur minor, q. 60. nu. 1. & ſeq. vſque ad nu. 23
à Matrimonio ciuili ad naturale an valeat argumentum, ibi nume. 2. & 8
Matrimonij opus bonum magis attenditur quàm commodum vxoris, & qualitatis eius, ibi nu. 6
Maxime dictio, quomodo ponatur, q. 4. nu. 17
Medicus exercitus an dicatur abeſſe Reipublicæ cauſa, & reſtitutionem mereri ex hoc capite, quæſtione 6. numero 20. & 22
Medici in exercitu ſunt per quam neceſſarij, nu. 18

medicus poteſt melius omnibus deponere ſuper infirmitate alicuius.q.11.nu.38
mediocre damnum, vel læſio quæ dicantur, quæſt.4.num.106.& ſeq.
meliorationes, & acceſſiones naturales non debent refici q.47.num.33
mendacium eſt prohibitum iure diuino in præceptis ſecundæ tabulæ.q.83.nu.18
mendacium dicere non videtur poſſe eſſe ſine dolo, ibidem numero 12
Aduerſus mendacium minor reſtituitur, ibidem, & num.19.20.& 21
mendacium dicens occidit animam, nu.18
mercator mercaturæ cauſa abſens an reſtituatur ex hoc capite, q.7.nu.144
mercatura an ſit laudabilis abſentia, q.7.nu.145
mercatores an ſint neceſſarii ciuitatibus, nu. 146
mercator an reſtituatur ſi in ſua arte deceptus ſit.q.23.nu.21.& 22
mercaturæ cauſa abſens dicitur voluntariè abeſſe.quæſtio.30.num.20
metus cauſa abſens an reſtituatur, q.7.nu.68
metus iuſtus quis dicatur, nu.69
& an hoc arbitrio iudicis remittendum ſit.70.& 71
in metu tria conſiderare debet iudex vt iuſtus dicatur, numero 72
metus an ſit iuſtus, vel ne ex qualitate perſonarum diſcerni debet, num.96
metus quando à perſona proficiſcitur ex affectu eius conſideratur, num.100
metus minor ſufficit in muliere, quam in viro, quæſt.7.nume.106
metus eatenus excuſat abſentem, quatenus duret cauſa timendi.q.7.nu.108
militia an ſit iuſta cauſa abſentiæ, & reſtitutionis in integrum, q.6.nu.5.& ſeq.plenè.& de qua militia iura loquantur, & hodie practicari debeat, per diſcurſum huius quæſtionis plenè habetur.
milites dicuntur abeſſe reipublicæ cauſa, q.6.nu.7
milites quare in expeditione dicantur, nu.7
militia militum voluntariorum an poſſit dici neceſſaria ipſi principi.q.6.nu 9
militans debet animum à negocijs alienum habere, ibid.nu.12.& nu.48
milites qui in expeditione non ſunt, an fruantur hoc priuilegio.14
militum priuilegia quæ eis competunt ratione prærogatiuæ ſpecialis, competunt etiam extra caſtra, nu.15
milites noſtri temporis an fruantur hoc priuilegio.16.& 18
militum ductores, quæſtores, & lectores, & medici, & alij officiales, an fruantur eodem priuilegio, nu.19.& ſeq.
militum vxores, an reſtituantur ſicut eorum mariti, ex capite huius abſentiæ, nu.24
militibus licet ius ignorare.q.8.nu.90
militum, & ruſticorum communia, vide in verbo ruſticus.
militibus in quibus caſibus ſuccurratur, vel ipſo iure, vel ope reſtitutionis, q.10.nu.41
miles, qui ſe legatarium ſcripſit in teſtamento, an excuſetur, nume.42
miles poſt ſententiam poteſt opponere peremptoriam, num.43
miles excuſatur à pœna.l.ſi quis in tantam.C.vnde vi.
militibus non currunt tempora petendæ reſtitutionis, dum ſunt in caſtris.44
militibus parcitur, ſi propter imperitiam non edunt.45
miles non incidit in pœnam confiſcationis propter nuptias illicite contractas.47
militibus an ſuccurratur aduerſus iuris ignorantiam in caſibus à iure non prouiſis.53
militaris ſimplicitas an ſit per ſe iuſta cauſa reſtitutionis aduerſus male geſta, & contracta per eos.54
De militibus quæ dicta ſunt, an procedant in militibus qui non ſunt creati ſecundum ius antiquum.55
& an in militibus cæleſtis militiæ.56
& an in militibus iuris peritis.57
& an quando miles potuit conſulere peritiores.58
militaria præcepta ad vnguem ſeruari debent, quæſtio.27.numero 68
miles deportatus deinde reſtitutus, an poſſit amplius militare abſque nouo iuramento.q.96.nu.28
minæ quando faciant iuſtum metum, q.7.nu.102
minæ eius timendæ ſunt, qui exequi ſolet, nu.104
minæ timentur quandoque plus, quandoque minus ex qualitate perſonæ cui inferuntur, nu.105
minima læſio quæ dicatur, q.4.nu.118
minori an, & quando neceſſaria ſit reſtitutio in integrum q.2.nume.2
Cum minore quando aliquid geſtum eſſe dicatur, nu.3.& 8
minoribus quare prætor ſuccurrere voluerit, ibid.nu.5
minoribus dicitur interdicta bonorum adminiſtratio.nu.10.
minoris appellatione an veniat minor quatuordecim annis, num.42
minor non reſtituitur vbi non læditur, q.4.nu.1
minor ſi paſſim & ſine cauſa reſtitueretur, nemo cum eo contrahere vellet, nu.3
minor pro parte tantum læſus, pro parte tantum reſtituitur, nume.6
minor dicitur læſus, licet per exceptionem ſe tueri poſſit, nu.7
minor vbi non mediocriter læditur, vix eſt, vt dolus abſit.11
minor non reſtituitur, quando iure communi læditur, ibidem nume.42
minor qui compromittit iubente ſtatuto, an reſtituatur, nume.43
minor non reſtituitur aduerſus conſuetudinem, vel ſtatutum, num.44
minor obtemperando iuri prudenter ſe gerit, & ideo non reſtituitur, 45
minor comprehenditur ſub ſtatuto, vel lege ſimpliciter loquente.48
& an propterea prohibeatur reſtitutionem petere, nume.49.& infra.
minor an reſtituatur propter lucrum amiſſum, nu.50
minor cum reſtituitur, an & quando debeat remanere in lucro, num.53
minor fauorabilior eſt, quàm mulier, nu.54
minor contra minorem de damno vitando tractante, an reſtituatur, nu.64
minor an reſtituatur propter intereſſe tantum, & veritatis tantum, nu.78
minor an reſtituatur propter intereſſe affectionis tantum nume.82
& in ſpecie ſi res erant maiorum ſuorum, nu.83
minor læſus culpa tutorum facilius reſtituitur, quam ſi ſua tantum, num.108
minor læſus dolo aduerſarij, ob quodlibet damnum reſtituitur, num.109
minoris aduerſarius habet electionem an velit rem reſtituere, vel precium ſupplere, nu.124
minoribus licet ius ignorare, q.8.nu.89
minor ætas aduerſarij eſt iuſta cauſa reſtitutionis ipſi actori, & quando, q.12.nu.38
minor quare non reſtituatur ex capite ætatis, quando caſu fortuito læſus eſt.q.14.nu.4
minoris cauſa ſi læditur maior ipſe quoque cum minore reſtituitur.q.14.nu.34
minor non reſtituitur quando læditur iure communi.quæſt.14.num.13
minor non reſtituitur aduerſus pariter priuilegiatum.quæ.14.num.60

minor

minor non debet reſtitui contra ſtatutum licet ſtatuto comprehendatur.q.15.nu.59
minor an poſſit fingi maior a ſtatuto,ibidem numero ſeptuageſimoſexto.
minor quando fingitur maior à ſtatuto non fingitur quo ad alienationem bonorum,nu.97
minore reſtituto reſtituitur etiam maior ratione connexionis.q.16.nu.21
minor ſemel negligens,& ſemel reſtitutus,ſi iterum in eadem neglegentia perſiſtat an reſtituatur,nu.38.& nu.40
minor reſtitutus ſemel ab vna diffinitiua,an rurſus ab alia reſtitui poſſit,nu.42
minor an reſtituatur cõtra creditores.quando habet regreſſum contra cohæredem q.17.nu.19
minor quando mandato alicuius aliquid gerit, & læditur non reſtituitur,nu.54
minor non reſtituitur aduerſus obligationem,quam in ſe ſuſcipit eius adminiſtrator,nu.56
minor curatorem habens ſi ſine curatore contraxit eſt ipſo iure tutus,nec reſtitutione indiget,q.17.nu.64
minor quando fuit defenſus in iudicio, an reſtituatur.quæ.17.num.66
minor reſtituitur etiam vbi poſitus eſt in aliquo periculo damni accidentalis,nu.97
minor quando eſt tutus Macedoniano, quare non reſtituatur; num.102
minor reſtituitur contra conſenſum adhibitum alienationi factæ à patre,licet poſſeſſor habeat regreſſum contra patrem.q.18 nu.3.& nu.20
minor ſi vult reſtitui contra aditionem factam à patre, poteſt.q.18.nu.14.& an ſemper,nu.17
minor reſtituitur contra patrem in cauſa ſtatus inter eos vertente,ibid.nu.18.19.& 24.
minor reſtituitur aduerſus donationem factam à patre ſuo conſenſu,nu.20
minor poteſt reſtitui aduerſus contractum factum ab eo cui pater eius ſucceſſit,nu.21
minor an reſtituatur contra alium minorem,nu. 35
minor an reſtituatur contra alias perſonas priuilegiatas, vide licet mulierem,eccleſiam,fiſcum,ciuitatem &c.& ibi plenè nu,35.& ſeq.plenè per quæſtionem.
minores ſicut maiores comprehenduntur ſub diſpoſitione generali.
minor & eccleſia licet æquiparentur in hac materia reſtitutionis,tamen in hoc de curſu quadriennij non æquiparantur. q.19.num.72
minor donec eſt tutus ipſo iure non indiget reſt. in integrum.q.20.num.17
minor an & quando reſtituatur ſi tutor, vel curator, vel præſentia patris, vel iudicis, vel principis, vel aliorum, vel decreti ſolennitas interuenit in actu ab eo celebrato,q. 22.per totum,pleniſſimè,& vide in verbo reſtitutio.
minoris debitor vt ſecurè ſoluat,cautela,q.22.nu.70
minori an denegetur ſemper reſtitutio, quando induſtria vel malitia ſuperat,vel ſupplet ætatem,q.23. pleniſſimè de materia.
minorum non intereſt,commercio priuari,quo priuarentur ſi paſſim ob quamlibet etiam minimam læſionem reſtituerentur,ibid.num.15
minori perito in aliqua arte,an detur reſtitutio ſi in illa arte decipiatur,nu.10.12.19.& alibi ibi.
minor Doctor an reſtituatur, ibidem nume. 24. & vide Doctor.
minor aſſumptus ad officium publicum, in ſubſidium an reſtituatur,nu.30
minor quando habetur pro maiori à lege,an reſtituatur,numero 36
minor an reſtituatur aduerſus impetrationem veniæ ætatis,numero 45
minor an reſtituatur quando impetrauit veniam ætatis,nu.37 & ſeq. plenè.
minor an reſtituatur quando actum laudabilem fecit,licet ſibi damnoſum,nu.51
minor an repetat legatum à ſe indebitè ſolutum,nu. 53
minor ſi donat omnia bona ſua amore Dei,dicitur prudenter agere,& non reſtituitur,nu.55.
minor donans aliquid mulieri ex cauſa ſuæ dotis non reſtituitur,quia piè & prudenter agit,nu.57.
minori an denegetur reſtitutio ex eo,quod ipſe princeps eſt,nume.59
minor an reſtituatur,quando ſe maiorem dixit.q.24.per totum vbi pleniſſimè.
minoris aſſertio ſe eſſe maiorem ipſo iure reuocatur, ibidem numero 3.
minor an reſtituatur quando approbauit actum in minori ætate,vel quando illum ratum habuit in maiori ætate, pleniſſimè q.25.per totum.
minor dicitur lædi tam quando actum facit, quam quando illũ approbat,ibid.nu.3
minor ſi renunciat beneficio reſtitutionis in integrum non ſibi nocet,nu.3.& q.26.inf.
minori datur reſtitutio aduerſus ratificationem à ſe factam, nume.5
minor non poteſt ratificare ea quæ geſſit in minori ætate, niſi cũ curatoris authoritate,nu.7
minor ſi iuramento ſuam ratificationem firmat,non reſtituitur amplius,nu.10
minor an amittat beneficium reſtitutionis ſi coactus ab aduerſario hoc fecit,nu.11
minor an reſtituatur contra reprobationem actus à ſe factam, num.12
minor reſtituitur, etiam ſi coactus lædatur,nu.13
minoris approbatio ei non nocet,niſi ſolenniter fiat,nu. 20. & num.22
minori an præiudicet ratificatio actus quando ignorabat ſe eſſe læſum,nu.80.& 81
minor an reſtituatur quando renunciauit beneficio reſtitutionis in integrum,plenè q.26.per totam.
minor qui renunciat beneficio ætatis,dicitur renuntiare beneficio reſtitutionis,ibid.nu.6.& nu.9.vbi limitatur.
minori non denegatur reſtitutio in integrum ex eo tantũ quòd lex habet illum pro maiori,nu. 7
minor an poſſit cogi,vel approbare contractum, vel reſtitutionem petere,vel illi renunciare,nu.10.11.& 12
minor an poſſit cogi vt alias reſtituatur nomine ſuo,nu.14
minoris renunciatio huic beneficio facta in minori ætate eſt nulla ipſo iure.23
minor ſi non ſit vltus mortem patris non priuatur hæreditate.q.27.nu.40
minor an poſſit reſtitutionem in integrum per ſe ipſum petere.q.31.nu.22
minor poteſt ſine authoritate tutoris,vel curatoris contrahere, ſed non in iudicio eſſe.nu.24
minori filiofamilias neceſſarius eſt conſenſus patris,ſi reſtitutionem petat,nu.25
minorum intereſt etiam à minoribus iudicibus reſtitui, & quare.q.32.nu.44
minorum intereſt habere plures iudices,& quare,nu.57
minor maiorem iudicare non poteſt,nu.144
minor quando contraxit, & rem tradidit,dicitur læſus tam in dominio,quàm in poſſeſſione.q.33 nu. 30
minor an audiatur ſi poſt concluſionem in cauſa velit producere inſtrumentum aliquod abſque noua inſtantia quæſtio.34.num.11
minor ſi velit alios teſtes producere,& ſuam læſionem probare,vel ætatem,an noua inſtantia opus ſit,ibid.nu.15
minor an & quando libellum in materia reſtitutionis,mutare vel emendare poſſit,q.35.nu.2.16.17.18.& ſeq.

Digitized by Google

& quid exprimere debeat, vide libellus.

Minorem qui ſe dicit aliquid ponit, & ideo probare debet q.37. num.3

Minoris aduerſarius an poſſit petere declarari ætatem eius minorem, nu.19

Minor antequam reſtituatur an ſentiat aliquod beneficium reſtitutionis, nu.7

Minor qui vult reſtitui debet ante omnia implere pro parte ſua q.47.nu.12

Minorem non eſſe factum locupletiorem pro parte ſua quis probare debeat, nu.22

Minor ſi confeſſus ſit aliquid ſibi præiudiciale, an proſit aduerſario, nu.63

Minor ſi reſtituatur in actione tutelæ, aduerſarius ad contrariam non reſtituitur, nu.64

Minoris reſtitutio an, & quando proſit aduerſario fideiuſſori, vide fideiuſſor, & per totum. q.48

Minor non poteſt cogi vti beneficio reſtitutionis ſibi competentis. q.48.nu.81

Minor maior factus quando dicatur approbare factum in minori ætate. q.48.nu.33

Minor ſi non poteſt reſtitui, quia aduerſario reuerentiam debebat, an poſſit reſtitui hæres qui illam reuerentiam non debet, num.49

Minoris hæres quando reſtituatur, vide hæres.

Minor an reſtituatur regulariter aduerſus male geſta per eum q.51.nu.1.& 2.

Minor vendens prædium, vt redimat patrem ab hoſtibus non reſtituitur, nu.27

Minor an reſtituatur aduerſus obligationem etiam naturalē, num.24.& 25

Minor an reſtituatur aduerſus compenſationem ſibi oppoſitam num.21

Minor an reſtituatur aduerſus mutuum à ſe alteri datum, nu. 31.32.& 33

& an aduerſus mutuum à ſe receptum, num.35. 36. & ſeq. pleniſſimè.

Minor ſi mutuet filiofamilias, reſtituitur, nu.34

Minori denegatur reſtitutio aduerſus ſolutionem ſibi factam, vide ſolutio, & q.52

Minor, vel eccleſia recipiens cenſum ſibi debitum; an ſibi præiudicet, & an ſuccurratur, nu.7

Minor an & quando reſtituatur aduerſus indebitum à ſe ſolutum.

Minor nunquam reſtituitur quando facit id quod quilibet diligens paterfamilias faceret, nu.29

Minor an & quando ſoluens indebitum repetat, vide ſolutio.

Minor licet donare poſſit, ſi tamen donando læditur reſtituitur, num.38

Minor aduerſus fideiuſſionem pro patre factam non reſtituitur. nu.50

Minor an & quando reſtituatur aduerſus depoſitum, plene q. 53.& vide depoſitum.

& an aduerſus commodatum, vide commodatum.

Minor an reſtituatur aduerſus pignus, ibi, & vide pignus.

Minor an reſtituatur aduerſus ſubhaſtationem rei ſuæ, & venditionem inde ſecutam. q.53.nu.31

Minor an reſtituatur aduerſus fideiuſſionem ſibi datam, q. 54. num.1.& 2

Minor an reſtituatur aduerſus fideiuſſionem à ſe pro alijs factam, ibi plene, & vide fideiuſſio.

Minor an reſtituatur aduerſus nouationem, ſiue delegationem debiti ſui, ibidem nu.35.& vide nouatio.

Minor an reſtituatur aduerſus acceptilationem, ſiue liberationem à ſe factam, ibid.nu.46.& ſeq. & vide acceptilatio, & liberatio.

Minor an reſtituatur aduerſus quamlibet aliam ſtipulationem, ibi, nu.59

Minor reſtituitur quando promiſit dotem pro alio, & iurauit, ibidem 63

Minor an reſtituatur aduerſus literarum obligationem, ibidem num.64

Minor an reſtituatur aduerſus adoptionem, ſiue arrogationem de ſe factam, q.55.nu.1.& ſeq. vide adoptio.

Minor an reſtituatur aduerſus emancipationem, ibidem, num. 13.& ſeq. vide emancipatio, & manumiſſio.

Minor annis 17. non poteſt manumittere abſque cauſæ cognitione, ibid.nu.20.& vide manumiſſio.

Minor non reſtituitur contra æquitatem naturalem. quæſt. 55. num.28

Minor an reſtituatur aduerſus mandatum, vide mãdatum & qu.56.plenè.

Minor contra minorem non reſtituitur quando agitur de damno vitando, nu.4

Minor an reſtituatur aduerſus ſocietatem à ſe contractam ibi. nu.25. vide ſocietas.

Minor an reſtituatur aduerſus locationem, & conductionem, ibid.nu.33.& 35.& vide locatio.

Minor an reſtituatur aduerſus emphyteuſim, num.38.& vide emphyteuſis.

Minor an reſtituatur aduerſus contractum cenſualem, vel ſocietatem officij, ibi. & in verb. ſocietas.

Minor an reſtituatur aduerſus precaria, ibi. & vide precariũ.

Minor an reſtituatur aduerſus emptionem, vel venditionem, q.57.plenè, & vide emptio, & venditio.

Minor non reſtituitur ex capite ætatis, vbi damnum caſu ſuperuenit, ibi.nu.19.20.& 22

Minorum non intereſt reſtitui ob quodlibet etiam leue damnũ, ibi.nu.28

Minor an reſtituatur aduerſus venditionem ſui ipſius ad preciũ participandum, ibi.nu. 38

Minor an reſtituatur aduerſus euictionis obligationem, ibidem 46.

Minor an reſtituatur aduerſus pactum addictionis in diem, ibidem nu.52

Minor an reſtituatur circa ſubhaſtationes, ſeu licitationes, ibid. num.53

Minor an reſtituatur aduerſus donationem, plenè q. 58. per totum, & vide donatio.

Minor an & quando donare poſſit, nu.2.3.4.5.& ſeq.

Minor an reſtituatur aduerſus teſtamentum vel quamlibet vltimam voluntatem. q.58.nu.39

Minore impedito reſtitui ex cauſa, quæ ceſſat in hærede, an hæres eius quoque impediatur, ibi.nu. 53

Minor an & quando reſtituatur in conuentionibus dotalibus. q.59.plenè, & vide dos.

Minor an reſtituatur aduerſus matrimonium à ſe contractum, vide matrimonium.

Minor an reſtituatur aduerſus ingreſſum religionis. quæſt. 60. num.23

Minor in ſpiritualibus cenſetur maior, ibid.nu.24

Minor ingrediendo religionem meliorem ſuam conditionem facit. qu.60.nu.27

Minor an reſtituatur aduerſus votum, ibid.nu.34

Minor an regulariter aduerſus ſpiritualia reſtituatur, ibidem num.37.& ſeq.

Minor an reſtituatur aduerſus præſtitum conſenſum contractibus aliorum. q.61.nu.1.& ſeq. plenè.

Minor reſtituitur aduerſus præſtitum conſenſum patri ſtipulanti ſibi dotem reddi, nu.4

Minor reſtituitur aduerſus conſenſum præſtitum patri repudianti legatum poſt mortem eius ad ipſum minorem peruenturum, nu.5

Minor an reſtituatur aduerſus negotia pro alijs geſta, ibi nu. 8. vide negotium.

Minor an reſtituatur aduerſus acceptationem legati, vel fideicommiſſi oneroſi. qu.61.nu.12.& ſeq. & vide legatum, & fideicommiſſum.

Minor

Minor an reſtituatur aduerſus tutelæ acceptationem, num. 18. vide tutela.
Maior an reſtituatur aduerſus acceptationem officij, vel dignitatis oneroſi. nu. 20
Minor an reſtituatur aduerſus quoslibet quaſi contractus ibi in fine nouiſſime, & q. ſca.
Minor an reſtituatur aduerſus geſta à curatore bonorum hæreditate iacente. q. 61. nu. 1. & ſeq.
Minor an reſtituatur regulariter aduerſus aditam hæreditatem inconſulto, nu. 13. vide hereditas. & per hanc q.
Minor ſi ratificat actum tempore habili reconciliatur quod incæpit tempore inhabili, ibid. nu. 50
Minor an reſtituatur aduerſus repudiatam hæreditatem vide hæreditas, & q. 63
Minor an reſtituatur aduerſus non agnitam bonorum poſſeſſionem, vel hæreditatem, ibid.
Minor an reſtituatur aduerſus ceſſionem iurium ſuorum. q. 64 num. 2
Minoribus licet ius poſitiuum ignorare, nu. 4
Minor in delictis quoque reſtituitur, quando venit mulctandus pœna pecuniaria, ibid. nu. . .
Minori eſt neceſſaria reſtitutio aduerſus conſtitutionem procuratoris aliquo caſu, ibid. nu. 11
Minori, vel maiori an detur reſtitutio regulariter aduerſus actus iudiciales, ibid. nu. 13
Minor an reſtituatur aduerſus actionis vnius amiſſionem in caſu, quo electione vnius altera tollitur, ibidem, nu. 23
& an maior, nu. 24
Minor an reſtituatur aduerſus libellum male conceptum numero 29
Minor, vel maior an reſtituantur aduerſus non editionem factam, nu. 30. & ſeq.
Minor reſtituitur aduerſus declinatorias exceptiones omiſſas, num. 35
Minor an reſtituatur aduerſus omiſſam appellationem ab interlocutoria. 38
Minor an reſtituatur aduerſus non allegatum iudicem ſuſpectum, nu. 40
Minor ad accuſandum reſtituitur, quando non pœnam, ſed damnum ſuum proſequitur, nu. 42
Minor an reſtituatur aduerſus interlocutoriam, qua pronunciauit ſe competentem, nu. 45
Minor an reſtituatur aduerſus dilatorias omiſſas, ibi. nu. 46. & q. ſeq. nu. 83
Minori an ſuccurratur ſi plus petijt, quàm ſibi deberetur, ibid. num. 49
Minor an reſtituatur aduerſus omiſſam litis conteſtationem. q. 65. nu. 1
Minor an reſtituatur aduerſus portiones in ſui damnum poſitas, num. 2
Minor an reſtituatur aduerſus reſponſionem erroneam alterius articulis factam. q. 65. nu. 5
Minor an reſtituatur aduerſus non data interrogatoria, nu. 7. & 8. & nu. 48. & 93
Minor an reſtituatur aduerſus negationem in iudicio factam, num. 9
& an aduerſus confeſſionem erroneam, vide confeſſio.
Minor an reſtituatur aduerſus exceptiones peremptorias omiſſas, q. 65. nu. 43. & ſeq.
Minor an reſtituatur aduerſus quartam dilationem non petitam, nu. 46
Minor reſtituitur aduerſus præuaricationem aduerſarij, num. 47
Minor an reſtituatur aduerſus interrogatoria non data, vel exceptiones contra teſtes, nu. 48. & nu. 93
Minor an reſtituatur ad producendum nouos teſtes poſt dicta teſtificata, q. 65. plenè, & in verbo. teſtis.
Minori an ſuccurratur aduerſus concluſionem in cauſa qu. 64. num. 80
Minor an reſtituatur aduerſus omiſſas probationes, ibidem numero 82
Minor an reſtituatur aduerſus iuramentum præſtitum parti aduerſæ. q. 66. nu. 1. & ſeq.
& an aduerſus iuramentum ſibi delatum, & à ſe ſuſceptũ, nu. 8. & ſeq.
Minor an reſtituatur aduerſus tranſactionem à ſe factam numero 16
& an aduerſus tranſactionem à ſe fieri omiſſam, nu. 26
Minori vel maiori an detur reſtitutio aduerſus lapſum primæ inſtantiæ. q. 67. nu. 11. & 12. & ſeq. & vide inſtantia.
Minor an reſtituatur aduerſus primum decretum quod ob ſuã contumaciam paſſus eſt, nu. 12. & an maior, nu. 18
& an aduerſus ſecundum decretum, plenè nu. 20. & ſequ. & vide decretum.
Minor an reſtituatur aduerſus ſententiam in poſſeſſorio latam, nu. 39. vide ſententia.
Minor vbi pro maiori habetur non datur ei reſtitutio, quę. 68. nu. 41. ſed plenius ſupra, & infra q. 80. nu. 19
Minor vbi poteſt reſtitui in integrum, non dicitur legitimus contradictor, nu. 42
Minor reſtitui poteſt etiam ſi habet legitimam perſonam ſtandi in iudicio. nu. 46. & 47
Minor, vel maior an reſtituatur aduerſus omiſſam appellationem; vide appellatio, & q. 69. per totum.
Minor vel maior, an & quando reſtituantur aduerſus lapſum primi, vel ſecundi fatalis. quæ. 70. & vide fatale. & etiam queſt. 71
Minor an reſtituatur aduerſus ſententiam diffinitiuam. qu. 72. per totum, & vide ſententia.
Minor reſtituitur aduerſus rem iudicatam propter inſtrumenta nouiter reperta, hac q. 74. nu. 12. & ſeq.
Minori an ſuccurratur aduerſus delictum, plenè q. 80. & vide delictum.
Minores viginti quinque annis quomodo in delinquendo dicantur inutiliter agere, ibid. nu. 73. & ſeq.
Minor an reſtituatur aduerſus adulterium, ſtuprum, vel alios damnatos coitus. q. 81. ſparſim.
Minor excuſatur ab ignorantia iuris poſitiui circa prohibitionẽ contrahendi in aliquo gradu, nu. 15
Minori 18. annis parcitur, ſi non redemit ſuum patrem ab hoſtibus, & quare, nu. 16
Minor an reſtituatur aduerſus vulnera, & percuſſiones, nu. 32
minor an reſtituatur aduerſus diuortium, vel ſeparationem thori, vel pœnas inde ſecutas, nu. 37
minor an reſtituatur aduerſus noui operis nunciationem num. 42. vide nunciatio.
minor an reſtituatur aduerſus inuaſionem rerum ſuarum nu. 54. & ſeq.
minor an reſtituatur aduerſus pœnam S.C. Turpilliani, nu. 64
minor an reſtituatur aduerſus non redemptum patrem ab hoſtibus, nu. 1. & ſeq. 82
minor non reſtituitur in malis moribus, nu. 3
minor an reſtituatur aduerſus non petitum tutorem filio, vel curatorem ventri, nu. 18
minor an reſtituatur aduerſus gabellam non ſolutam, vel commiſſum vectig. q. 82. nu. 30. & ſeq. vide gabella.
minor an reſtituatur aduerſus pœnam S.C. Syllaniani, nu. 52
minor an reſtituatur aduerſus ſpretum, vel non impletum præceptum teſtatoris, nu. 56. & ſeq. vide teſtator.
minor an reſtituatur aduerſus contumaciam, num. 64. & vide contumacia.
minor an reſtituatur aduerſus annotationem bonorum, ſiue bannum, nu. 101
minor poteſt damnari in contumacia, nu. 104
minor an reſtituatur aduerſus moram, nu. 105. & ſeq.
minor an reſtituatur aduerſus pœnam quamlibet conuentionalem, nu. 112. & vide pœna.
minor an reſtituatur aduerſus dolum verum, vel præſumptum.

Digitized by Google

ptum.quæſtio. 82. per totum, vide dolus.
minor an reſtituatur aduerſus mendacium, ibid. nume. 19. 20. 21 & 22
minor proſequens pœnam, & vindictam non reſtituitur, numero 31
minori an ſuccurratur aduerſus non ſeruatum pactum, vel cōuentionem ex parte ſua, q. 84. nu. 1. & ſeq.
minor an reſtituatur aduerſus renunciationes à ſe factas quæ. 85. plenè.
minor donans reſtituitur, nu. 2
minor an reſtituatur aduerſus liberationem tutori, vel curatori ſuo factam, ibi. nu 4. & ſeq. & vide tutor.
minor an reſtituatur aduerſus remiſſionem, vel repudiationē hæreditatis, vel legati, ibi, num. 17. 21. & 23. vbi vide, & verb. hæreditas, & legatum.
minor an reſtituatur aduerſus electionem à ſe perperam factā qu. 85. nu. 18
minor an reſtituatur aduerſus licitationem, nu. 20
& an aduerſus addictionem in diem, nu. 21
minor an reſtituatur aduerſus querelam inofficioſi teſtamenti; nu. 31. & ſeq. vide querela.
minor an reſtituatur aduerſus renunciationem litis à ſe motæ, num. 37
& an aduerſus pacem à ſe factam, vel iniuriam remiſſam, nu. 41. & in verb. pax, & iniuria.
& an aduerſus cautionem de non offendendo, nu. 61. & ſeq.
minor an reſtituatur aduerſus præſcriptionem conuentionalem q. 86. per totum, vide præſcriptio.
minor non poteſt alienare ius redimendi ſine decreto, ibidem num. 11
minor videtur alienare id quod ipſe redimere poteſt, & non redimit, nu. 13
minor diuerſimodè reſtituitur ex clauſula generali, & ex edicto minorum, nu. 37
minor an reſtituatur aduerſus preſcriptionem mixtam. q. 87. per totum.
minor an reſtituatur aduerſus præſcriptionem non completam ex ſua negligentia, nu. 8
minor reſtituitur aduerſus amiſſam ſeruitutem, ſiue quaſi poſſeſſionem eius, nu. 17
minor an & quando reſtituatur aduerſus præſcriptiones legales. q. 88. plenè, vide præſcriptio.
minor an reſtituatur aduerſus præſcriptiones legales temporales, q. 89. plenè, & vide ſuis locis.
minor, vel maior an & quando reſtituantur aduerſus præſcriptionem viginti, triginta, vel quadraginta annorum, vel vlteriorem, plenè q. 90. & vide præſcriptio.
minor damnatur ex famoſo crimine, & reſtitutus, ad famam quoque dicitur reſtitutus, q. 92. nu. 108
maior an reſtituatur aduerſus male geſta per eum, q. 51. nu. 3. 12. & 13
maior an reſtituatur aduerſus aditam hæreditatem aliquo caſu, q. 62. nu. 132. & ſeq. & q. 63
maior quilibet quando erroneam confeſſionem reuocet. qu. 65. nu. 12. & 30
maior an reſtituatur aduerſus primum decretum, quod ob ſuā contumaciam paſſus eſt. q. 68. nu. 18
maior in contractibus quandoque reſtituitur, q. 84. nū. 13
miſſio ex primo decreto non interrumpit præſcriptionem. q. 17. num. 115
per Miſſionem ex primo decreto non proſequitur quis plenè ius ſuum, ibid. nu. 116
de Miſſione ex primo decreto plura in hac q. 12. nu. 14. 15. 17. 19 20. & ſeq.
miſerabilibus perſonis an detur reſtitutio ex edicto minorum. q. 3 num. 8
molendinum qui emit, dicitur exponi periculo veriſimili. qu. 4. num. 34
molēdinum ſuum ſuperius qui habet, & propter irruptionē fluminis vel areſcentiam non potuit vti aqua reſtituitur etiā contradicente molendino inferiori, q. 14. nu. 47
moræ purgatio eſt remedium ordinarium, q. 17. nu. 93
moram qui purgare poteſt eſt tutus ipſo iure, q. 17. nu. 94
Aduerſus moram an & quando reſtituatur minor. q. 82. nu. 105. & ſeq.
Morboſus ex cauſa ſui morbi expulſus an reſtituatur. quæſt. 7. num. 112
morbus ſonticus an ſit iuſta cauſa reſtitutionis. quæſt. 11. numero 30
mors malum timendum. q. 7. nu. 75
mors an ſit iuſta cauſa reſtitutionis. q. 11. nu. 3
mors dicitur ſomnus in iis, qui à Deo vita priuantur, vt ex miraculo reſurgant, nu. 5
mortuus dicitur abſens. q. 5. nu. 27
mortuus ſi reuiuiſceret, reſtitueretur, q. 11. nu. 4.
mortuus ſi reuiuiſceret, recuperaret omnia bona. q. 99. nu. 4
mortui quoque reſtitui poſſunt, q. 100. nu. 7
monachis an detur reſtitutio in eorum bonis proprijs. quæſt. 5. nume. 52
mulier dicitur eſſe fragilis conſilii, q. 2. nu. 41
mulierum & ruſticorum contumacia, vide in verbo, ruſticus, & qu. 9.
in mulieribus an facilius præſumatur ignorantia, quàm in maribus. q. 10. nu. 1
& an facilius in ruſtico, quàm in muliere, nu. 2
mulieribus in quibus caſibus ſuccurratur, vel ipſo iure, vel ope reſtitutionis. q. 10. nu. 3
mulieribus parcitur aduerſus iuris ſibi competentis ignorantiam, num. 4
mulieri ſuccurritur aduerſus non oppoſitas dilatorias ante litis conteſtationem, nu. 5
mulieri ſuccurritur quando ſe ſubſcripſit in teſtamento, nu. 6
mulieri ſuccurritur quando deſiſtit ab accuſatione, quam ob nimium dolorem inſtituerat, nu. 7
mulieri parcitur ſi in eius domo fuerit excuſſa falſa moneta ea ignorante, nu. 8
mulier dans licentiam marito, vt ingrediatur monaſterium nō intelligens quod propter hoc caſtitatem dicatur voiuiſſe, excuſatur, nu. 9
mulier, miles, & ruſticus excuſantur à vera contumacia. numero 10
mulier inuadens violēter rem propriam excuſatur à pœna. l. ſi quis in tantam, C. vnde vi, nu. 10
minor non probans accuſationem inſtitutam non incidit in Turpillianum, nu. 13
mulieres regulariter vel excuſantur, vel mitius puniuntur, in pœnis iuris poſitum, nu. 14
mulieribus in quibus caſibus expreſſe auxilium denegetur, numero 15
mulier poſt dicta teſtificata non poteſt deducere nouos teſtes, ſuper iiſdem vel directe contrarijs, nu. 16. & quæ. 65. nume. 29
& quid ſi damnum immineret de præſenti ipſi mulieri, nu. 17
mulieri non ſuccurritur ſi non petat inueſtituram feudi intra debita tempora, nu. 18
mulieri quæ non petit tutorem filijs intra debita tempora non ſuccurritur, nu. 19
mulier quæ vult mutare libellum male conceptum non poteſt ſine refectione expenſarum, nu. 20
mulieri an ſuccurratur ex clauſula generali in caſibus prædictis, num. 21
& an iuſta cauſa ſit ipſa ſimplicitas muliebris, nu. 22
mulier præſumitur non potuiſſe conſulere peritiores, nu. 23
ſed contrarium ſæde probari poſſe dicitur, nu. 24
mulieribus an ſuccurratur vel ipſo iure vel ope reſtitutionis, quando non reperitur hoc, vel expreſſè prohibitum, vel expreſſè permiſſum, nu. 26
mulieribus errantibus in negocijs ſuis agendis an ſuccurratur

Digitized by Google

tur ſicut minoribus, numero 27
Mulieres quando prohibentur aliquid facere contrahendo ſine ſolemnitatibus intelliguntur prohiberi ob fragilitatem ſexus num.28
mulierum conſilium ſemper laborat contra propria commoda, num.29
Mulieres dicuntur habere perfectius conſilium, quàm viri minores 25. annis, nu.30
Mulieres in ſe dicuntur fragilis conſilij donec viuunt, nu.31
Mulieres & minores quo ad imbecillitatem conſilij æquiparantur, num.32
ſed non propterea eodem & pari reſtitutionis beneficio iuuantur, nu.33
Mulieres miſerabiles reſtituuntur in integrum ſicut minores, num.34
Mulieres licet non reſtituantur regulariter ob ſexum ſolum, facilius tamen eis ſuccurritur, quàm maribus, nu.35
Mulieres reſtituuntur in curia eccleſiaſtica, quando non examinauerunt teſtes examinandos, nu.36
Mulieres reſtituuntur in integrum in Regno Neapolitano, licet maiores ſint.37
& quomodo hoc procedat, vide ibi, nu.38.& 39
Mulieres reſtituuntur in his quæ pertinent ad dotem, vel pacta appoſita circa illam, nu.40
Mulier reſtituitur ſi perperam nouauit ſuum debitorem dotalem.q.14.nu.62
mulier ſi non prævalet priuilegio ſexus, an ſaltem ætatis.q.18. num.49
Mulier prægnans excuſatur à remiſſione procuratoris, ſicut mulier ægra.q.30.nu.61
Mulierum delicta an mitius puniri debeant, ſicut minorum.q. 80.nu.111
Mundus ſex ætates habuit, q.2.nu.23
Murulum villa authoris, & locus ſtudiorum ſuorum.quæſt.7. num.140
Munera publica ſubeuntes, & abſentes pro aliis ciuitatibus, quàm Romana, an reſtituantur in integrum.q.6.nu.41
Munera publica qui ſubeunt in propria ciuitate, vel prouincia; an reſtituantur ex edicto maiorum, ibid.46
Munus publicum acceptari poteſt ſine affectatione.quæſtio.27. nume.13
Mutis & ſurdis an detur reſtitutio ex hoc edicto minorum.q. 3.num.7
Mutui inſtrumentum ſi actor non produxit, excuſatur reus, ſi neque ipſe ſolutionis, q.14.nu.37
aduerſus Mutuum an & quando detur minoribus, vel eccleſiæ reſtitutio, plenè q.51
& quid in ciuitate mutuante, vel recipiente, ibid.nu.61.& 62

N

NECESSITAS quæ imponitur nobis ab hominibus excuſat, & multo magis, quæ imponitur à Deo.quæſtio.11. num.19
Negligētia adhibita in vno quando tollit id quod eſt cauſa beneficij in altero, an tollat quoque illud beneficium.quæſtio. 20. num.19
Negligentia maior non debet eſſe melioris conditionis, quàm negligentia minor.q.20.nu.23
Negligentia vnius non debet nocere alteri, q.37.nu. 122
aduerſus Neglecta quælibet an detur reſtitutio.q.89.nu.1.& ſeq.per totum plenè.
aduerſus Negotia pro aliis geſta an detur reſtitutio minori.qu. 61.nu.8
Natura ſæpe ſolet aliquem exceſſum facere.q.37.nu. 107
Noluntas ſi non probatur voluntas præſumitur.quæſt.27.nume.75
Notarius ſi decipiatur circa ea, quæ concernunt artem notariatus, non reſtituitur, q.23.nu.23
Notarij error, vel impedimentū an ſint iuſta cauſa reſtitutionis in integrum.q.13.nu.28.29.& 54.55.& 56
Nouatione debitoris dotalis qui læditur reſtituitur, etiam ſi maior ſit.q.13.nu.58
Noua cauſa quæ dicatur quando minor vult reſtitui aduerſus denegatam reſtitutionem.q.16.nu.26.30.31.& 32
aduerſus Nouationē an & quando reſtituatur minor.qu.54. nu.35.& ſeq.plenè.
aduerſus Noui operis nunciationem, an & quando reſtituatur minor, ſi illam ſpreuit.q.81.nu.42.& ſeq.
& de noui operis nunciatione, & quot modis in edictum.
Nullitatis beneficiū ceſſat ſi ex capite ætatis proficiſcatur, quādo minor habetur à lege pro maiori.q.15.nu.74
Nullitas plerunque non ceſſat, etiam vbi reſtitutio ceſſat.q.15 num.75
Nullitatis beneficium facilius tollitur, quam reſtitutionis.quæ. 13.nu.38
Nullitas nunquam intelligitur ſublata per aliquam diſpoſitionem, quando notoriè de ea conſtat, q.24.nu.27
Nullitatis remedium ſi intentatum fuit, & probatum fuit, non de nullitate, ſed de læſione, an obtineri poſſit. quæſt. 39. nume.29
Nullitas non includit in ſe iniuſtitiam.nu.30
Nullum quod eſt videtur quoque dici poſſe iniuſtum, quia non ſecundum iuris formam factum eſt.q.39.nu.31
ſuper Nullitate iudex aditus, poteſt reformare ſententiam quoque ſuper iniuſtitia eius, nu.32
& quid è contra, nu.33
Nullitatis oppoſitio ſuſpendit actum de cuius nullitate dicitur. q.41.nu.4
Numerus ſenarius eſt numerus perfectus.q.2.nu.24
Numerus vigeſimus octauus dicitur numerus perfectiſſimus, num.26
Numerus ſeptennarius etiam perfectiſſimus eſt, nu.27
Numerus vigeſimusquintus numerus quadratus eſt, & generationi aptiſſimus, nu.34.& 35.& quare ibid.
Numerationis principium qui neſcit, neque ipſam numerationem ſcire poteſt, q.37.nu.77
Nuptiæ quare per legem Pompeiam minoribus vigintiquinque annis prohibitæ ſunt, q. 2.nu.38

O

OBLIGATIONE conditionali contracta à minore tēpus reſtitutionis aduerſus illam non currit conditione pēdente, q.20.nu.64
aduerſus Obligationes naturales an reſtituatur minor.qu. 51. num.24
Obligationis naturalis effectus, ibid.nu. 30
aduerſus Obiectiones omiſſas an detur reſtitutio. quæſtio. 89. nume.36
Obſides poſſunt dici abſentes Reip. cauſa, & ob bonum publicum.q.7.num.47
Obſidatus cauſa abſens an reſtituatur in integrum.ibidem nume.46
Obſtetrices an bene probent ætatem alicuius.q.37.nu. 39
& quomodo reſpondere debeant, quando deponant ſuper tempore partus, ibid.nu.69
Officium iudicis, & non actio oritur quoties verba legis dirigūtur ad iudicem, q.35.nu. 30
Officium iudicis quo imploratur reſtitutio in integrum, an ſit nobile, vel mercenarium, q.35.nu.34
Omiſſionis delictum, & commiſſionis quantum differant, q. 82 & q.83.vbi hoc colligitur.
aduerſus Omiſſa qualibet an detur reſtitutio minoribus vel maioribus.q.89.nu.1.& ſeq.
Oratores ad principes, vel reſpublicas, an abſint reipublicæ cauſa, & propterea reſtituantur, q.6.nu.37
Otij cauſa abſens an reſtituatur, q.7.nu.142

Ordi-

Ordinarium remedium facilius perditur, quàm extraordinarium.q.16.nu.6
Ordinarium remedium,quando faciat ceſſare extraordinariũ, plenè quaſt.17.num.13.& ſeq. vbi latiſſime regula cum limit. & articulis.

P

PACTA ſeruari quomodo æquum ſit, & quomodo quandoque iniquum,q.1.nu.77
aduerſus Pactum non ſeruatum an & quando reſtituatur minor.q.84.nu.1
Papa ſponſalia poteſt dirimere ex cauſa, non autem inferior ab eo,nu.13
& ex quibus cauſis,nu.16
Papa ſententia an per reſtitutionem in integrum reſcindi poſſit.q.72.vide ſententia.
Papa an ad famam reſtituere poſſit,q.92.nu. 40
Papa in orbe Christiano eſt ſupremus princeps,nu.42
Papa poteſt etiam non ſubditum ad famam reſtituere,vt ad ſacros ordines habilitet,nu.43
Papa ſuſtulit iura ſenatus,nu.86
Parochus qui puerum baptizauit,an bene probet ætatem illius. q.37.nu.42.& 45
Partus regulariter in publico fieri non ſolet,ibidem nu. 37
Partus cauſa eſt fauorabilior,quàm tutela,q.81.nu.13
Pater an reſtituatur vt legitimè impeditus ob carcerationem filij.q.7.nu.35
Paterna reuerentia an ſit iuſta cauſa diſpoſitionis, & ſpecialitatis,de qua in l.fin.§.vbi autem.C.de bonis quæ lib.
Patria,& parentes æquiparantur.q.18.nu.8
aduerſus Patrem an detur reſtitutio? plenè hac qu. 18.& vide reſtitutio.
Patris præſentia quæ adfuit actui ipſius filij, an auferat illi beneficium reſtitutionis.q.22.nu.8
Pater reſtitui poteſt nomine filij ſui,etiam inuito filio.quæ. 26. num. 15
Patrem qui defendit,opus pium agit,q.64.nu.19
Pater hodie poteſt etiam filio recuſante adire hæreditatem,vel agnoſcere bonorum poſſeſſionem,q.63.nu. 35
Pater an poßit petere reſtitutionem in integrum nomine filij ſui.q.49.nu.8.& 12
Pater quando non potuit facere quod filius adiret, reſtituitur. q.49.nu.14
Pro patre fideiubens,non reſtituitur.quaſt.52.nu. 50. 54. & ſequen.
Patria,& parentes æquiparantur,q.18.nu.8
aduerſus Patrem an detur reſtitutio.q.18.nu.7
Patriæ proditor,an reſtituatur in integrum ex gratia.quæ. 93. num.24
Patria poteſtas actiua,vel paſſiua an recuperetur per reſtitutionem in integrum.q.94.nu.7.8.& 9.vnde collige reliqua quæ ſequuntur,& q.99.nu. 85
Patria poteſtas bonorum appellatione venit.q.95.nu.15
Patrimus ſiue is qui leuauit puerum de ſacro fonte bene probat ætatem illius.q.37.nu 45
Patris teſtimonium an ſit bonum in probanda ætate filij, ibid. num.58
Patrimonij vbi maior pars controuertitur,dicitur cauſa ardua. q.30.nu.84
Patronatus iura an recuperentur per reſtitutionem in integrũ gratioſam.q.96.nu.18
Pax facta à minore,an poſſit ab eo reſcindi per remedium reſtitutionis in integrum,q.85.nu.41
Pacem facere,& iniuriam remittere ſunt idem,nu.42
Pacem facere non poſſunt illi qui per alios reguntur,niſi ſeruata forma ſtatuti,aliàs pax nulla eſſet,nu.43
Pax facta à pupillo valet cum auctoritate curatoris, nu. 44
Pacifice viuere prodeſt,quo ad opes,nu.46
Pax non videtur poſſe afferre dedecus minori propter ſalutem animæ,nu. 53
Pacis actus exterior non eſt neceſſarius ad ſalutem,ſed ordinatus ad bonum ciuile tantum,nu. 56
Paces & compoſitiones diſcordiarum poſſunt largè dici reſtitutiones in integrum.q.91.nu.18
propter Pacem habendam ſi quis reſtituatur, dicitur reſtitui ob bonum publicum,q.99.nu.57. & 58
Pacis bonum eſt commune bonum omnium hominum,nu.58
Paupertas eſt iuſta cauſa reſtitutionis in integrum ex clauſula generali.q.3.nu.15
Pauperibus ſiue eorum vniuerſitati, an concedatur reſtitutio ex edicto minorum.q.3.nu.50
Pauperibus relictum dicitur relictum pium,nu.51
Paupertatis impedimentum an ſit iuſta cauſa reſtitutionis in integrum,plenè hac quaſt.11.nu.34.& ſeq.vnde plura deſcribe.
Paupertatis impedimentum an idem cauſet quod potentia aduerſarij.q.20.nu.61
Paupertas probari poteſt per publicam famam.quaſt. 38. numero 39
Paupertas victi quando eſt cauſa,quominus cauſa expediatur an detur reſtitutio,q.70.nu.17.& q.71.nu.34
Penſio an recuperetur per reſtitut.in integ. ex gratia.quaſt.98. nume.32
Pœna quomodo minui debeat cum minoribus.q.80.nu. 94
in Pœnis legalibus minor eſt tutus ipſo iure,q. 83.nu. 116
Perdere verbum an caſum fortuitum ſignificet.quaſtio. 4.nume.24
Peregrinationis cauſa abſens an reſtituatur.q.7.nu.113
Peregrinationis cauſa abſentia ſuſcepta an dicatur neceſſaria, num.114
Peregrini & Romipetæ an appellatione vagabundorum veniant,an verò collaudandi ſint,q.7.nu.119.& ſeq.
Periculum vbi eſt in mora,ibi procuratorie dimiſſio eſt neceſſaria.q.30.nu.64
Peritiores an regulariter conſulere teneantur ruſtici, milites, mulieres,& cæteri id genus,& ſi non conſulant, an excuſentur.q.10.59
& quid in alijs non priuilegiatis,nu.62
Peritiores quando quis dicatur potuiſſe conſulere,nu. 62
Peritiorum copia in quibus ciuitatibus, vel caſtris adeſſe dicatur.q.20.nu.63
Peritum vnum tantum conſuluiſſe an ſufficiat,ſi ſit nimis excellens,nu.70
& an virum vnum,vel plures qui conſuluit,an excuſetur ſi imperiti ſint,nu.71
& quid ſi conſuluit præceptorem,nu.42
Peritiores conſuli potuiſſe,vel non potuiſſe,cuius ſit onus probandi,nu.75
Perſonaliter nemo cogitur in ciuilibus comparere.quaſtio. 12. num.66
Periurium,an ſit iuſtus metus,q.7.nu.51
Periurium vno modo committitur in iuramento aſſertorio,alio modo in promiſſorio,q.24.nu.32
Peierantis dolus præualet culpæ,& dolo alterius.quaſtio. 74. num.9
Periurus excluditur à multis priuilegijs,quo ad fidem ei adhibendam.q.36.nu.31
Peruſina ciuitas habet hoſpitalia viginti,vt plurimum à laicis fundata.q.3.nu.49
Peruſini Doctores qui ſint hodie tales,vt à peritis dicatur peritum conſilium.q.10.nu.74
Peruſini Gymnaſij mala conſuetudo in doctoribus promouendis ad lecturam.q.96.nu.26
Peſtis tempore an currat præſcriptio,q.5.nu.20
Peſtis dicitur iuſtiſſima cauſa abſentiæ.q.7.94
Peſtis, vt excuſet à contumacia,an neceſſe ſit quòd ita graſſetur in eo loco,quod ius non reddatur,nu.97

Petri

Digitized by Google

Index.

Petri de Vbaldis laudes.q.10.nu.74
Pignoris obligatio an & quando ope reſtitutionis in integrum reſcindatur, plenè qu.53.nu.8.& ſeq.vbi vide plures caſus, &c.
Pignus quintuplex ſit, ibid.nu.12
Pignus legale quarta ſpecies ſecundum authorem, & quæ, ibidem nu.13
Pignus minoris diſtrahi poteſt, etiam abſque decreto iudicis, quando ſemel obligatio eo auctore contracta eſt.nu.15
Pignus contrahitur gratia vtriuſque.i.tam debitoris quam creditoris, nu.22
Pia loca quelibet an reſtituantur in integrum iure minorum, q.3.nu.25
Pijs locis omnia priuilegia eccleſiarum conceſſa ſunt, ibi, nu.27
Pium relictum dicitur illud ex quo conſtrui debet locus pius, ibi.nu.26
Pia cauſa omnis reſtitutionem habet edicto minorum, ibi, numero 31
Pie cauſe multa ſunt, nu.32
Pia cauſa gaudet regulariter priuilegijs eccleſiæ.34
Pia cauſa eſt fauorabilis propter animam.31
Pia cauſa æquiparatur minoribus in multis, nu.36
Pium relictum, vel locus dicitur quando Deo maximo dicatum eſt, nu.43
Pie cauſe, ſi non vt pia loca, tamen vt opera pia reſtitutionem habent, nu.48
Pie cauſe & ætatis priuilegia æquiparantur, quæſtio.15.num.2.& 8
Pie cauſe priuilegia non poſſunt lege, vel ſtatuto tolli, ibi, nu.3
Pium opus vt proficiat operanti illud quid requiratur.quę.52.num.51
Pium opus qui agit dicitur locupletari ex eo opere, licet de ſuo eroget.q.55.nu.32
Plus petens minor an excuſetur ex capite ætatis q.64.nu.49
Poſitionem Aduerſarij qui per errorem confitetur, reſtituitur.q.8.nu.20
Poſitionum forma in materia cumulationis reſtitutionis in integrum, & reſciſſoriæ actionis.q.33.nu.48
Aduerſus poſitiones damnoſas an reſtituatur minor.quæſtio.65.num.3
Poſſeſſionis apprehenſio quandoque habetur pro litis conteſtatione.q.21.nu.20
Aduerſus poſſeſſionem vel quaſi ſuccurritur, etiam maiori ope reſtitutionis, q.34.nu.6 & 7
Poſſeſſor cum titulo non debet reſtituere fructus conſcriptos, q.47.nu.37
Poſſidentis melior eſt conditio in pari cauſa, etiam in hac materia reſtitutionis in integrum, q.60.nu.28
Aduerſus ſententiam in poſſeſſorio latam, an detur reſtitutio minori, q.68.nu.39.& ſeqq.
potentia Aduerſarij eſt iuſta cauſa retardationis curſus Quadriennij, q.20.nu.56
Practica conueniendi tertium poſſeſſorem per reſtitutionis auxilium, q.31.nu.93
Practica in modo articulandi ad probandum impedimentū per iuramentum, q.38.nu.78
Practica libellandi in retractatu venditionis, ex capite reſtitutionis, q.57.nu.33.& 36
Practica pro minoribus in principio litis, q.66.nu.27
Præcedentia, & prærogatiua reliquæ an recuperentur per reſtitutionem ex gratia.q.99.nu.87
Preces principum an iuſtum timorem ingerant, ſi contradicendum ſit, q.72.nu.88
Preces potentiorum dicuntur violentię, nu.89
Præceptum quarentigiæ, vide in verbo quarentigia.
Prælatus reſpectu eccleſię, non ſe habet ſicut tutor reſpectu pupilli, vel curator reſpectu minoris, q.3.nu.22
Prelatus non habet reſtitutionem in integrum quo ad bona ſua q.3.num.56
Niſi in prębiudicium eccleſię reſultaret.nu.57
Prelati, qui eccleſiam lęſit, vita, an ſit cauſa iuſta petendi reſtitutionem etiam poſt quadriennium, q.19.nu.75
Prelatorum frequens, & repentina mutatio, an ſit iuſta cauſa prolongationis, nu.77.& ſeqq. plenè.
Prelatorum frequens mutatio facit pręſumi ignorantiam eorum, quę in eccleſia geſta ſunt, ibi, & q.20.nu.57.& 72
Prelati interuentus an tollat beneficium reſtitutionis ipſi eccleſię.q.22.nu.3
Prelatus vel economus eccleſię, an & quando poſſint petere reſtitutionem in integrum pro eccleſia, & cum quo mandato, ſparſim, q.51
Preſens contra abſentem ſemper reſtituitur, q.5.nu.25
Preſens quando potuit ius ſuum plenè conſequi an reſtituatur ex capite abſentię aduerſarij.q.12.54
Preſens an reſtituatur hoc caſu, ſi tantum potuit preſcriptionē interrumpere.161.nu.56
Preſcriptio quare fiat irreuocabilis, noua conſideratio.nu.56
Preſens an debeat inueſtigare an abſens qui procuratorem non dimiſit, habeat in ciuitate amicos qui eum defendant.nu.68.& ſeqq.
Preſentia vbi eſt fundamentum alicuius debet illam probare, nec aduerſarius tenetur abſentiam probare.quæſtio.38 nume.11
Preſcriptionem non complens iuris ignorantia, an reſtituatur.q.8.nu.85
Preſcriptionum interrumpendarum formam in caſu abſentiæ aduerſarij poſſidentis, dat ius perfectius.C.de ann.excep.qu.12.num.44
Preſcriptio merè odioſa, merè fauorabilis, & mixta, quę ſint, q.12.num.54
Preſcriptio quare fiat irreuocabilis noua conſideratio.num.57
Preſcriptionem ſi quis voluit interrumpere, non ſequitur ergo noluit ius ſuum conſequi.nu.58
Preſcriptio immemorabilis dicitur facere veritatem, & an aduerſus illam detur reſtitutio.q.16.nu.51
Preſcriptiones temporales hodie non currunt contra minores.q.19.nu.36
Preſcriptio non currit non valenti agere.q.20.ad finem.
Preſcriptiones temporales, quę olim currebant contra minores hodie non currunt exceptis iudicialibus.quę.28.num.13.& 14.& 15
Preſcriptionem non currere, & currere, cum ſbe reſtitutionis differunt.q.30.nu.45
Preſcriptionis dies vtiles an currant ipſo actore impedito procuratorem dimittere, q.30.num.45
Preſcriptionis prębiudicium dicitur indiuiſibile.q.46.nu.19
Aduerſus Preſcriptionem conuentionalem, datur reſtitutio ex capite ignorantię.q.84.nu.6.& 86
Et an & quando minor vel maior aduerſus Preſcriptionem cōuentionalem reſtituantur, plenè q.86.per totum.
Et an aduerſus Preſcriptiones mixtas, tam legales quam conuentionales, q.87.plenè.
Aduerſus Preſcriptionem à ſe non completam an reſtituatur minor, vel maior, q.87.nu.7.& ſeqq. plenè.
Preſcriptionum infinitę ſpecies, nu.1.& 2.q.88
Preſcriptionum quędam diuiſio in materia reſtitutionis aduerſus illas, ibi.nu.4.& ſeqq.
Preſcriptiones ſtatutarię an currant ipſo iure contra minores etiam ſi ſint temporales.q.88.nu.28.& 53.& ſeqq.& q.89.nu.46
Et an Preſcriptiones iudiciarię.nu.30.& 41
Et an conuentionales, nu.31
Aduerſus Preſcriptionem quadriennij de qua in l. bene à Zenone, C.de preſcr. quadr. an detur reſtitutio, queſt.89.nu.62.& ſeqq.
Aduerſus Preſcriptionem 30.vel 40.annorum, an & quando detur reſtitutio, plenè, q.90.per totum.
Preſcriptiones iſtę currebant olim ipſo iure contra minores,

hodie

Digitized by Google

hodie autem quid,queſtione 90.nume.2.& 3
Præſcriptio conuentionalis,quare differat à legali in materia reſtitutionis in integrum,ibi. nu.4
Præſcriptio perpetua ſi incapit currere contra prædeceſſorem minoris,currit contra eum in omni ætate,ibid.nu.6. & 9
Præſcriptio perpetua dicitur parere pleniſſimam ſecuritatem. num.18
Præſcribens cum titulo,& bona fide viginti annis ita debet eſſe ſecurus,ſicut is qui præſcribit centum annis ſine titulo, num.22
Præſcriptione completa dicitur completa læſio,quia ſtatim amiſſum eſt dominium,nu.23
Præſumitur quis talis,qualis quandoque fuit,quæſtio.37. nu. 2. & 5
Prætoria remedia in æquitate naturali fundata ſunt,quæ. 15. num. . . . .
Prætoria iura tolli poſſunt,& immutari,q.15.nu.11
Prætoris remedium an circa annum vtilem reſtitutionis tantũ reperiatur.q.21.nu.10.& 13
Prætoris remedium annuum eſt,ſic & creatura illius,qu. 21. num.19
Prætores poſſunt dici iudices medij.q.32.nu.9
Prætor non poteſt facere ſuo auxilio reſtitutionis, quòd ſemel hæres deſinat eſſe hæres.q.44.nu.27
Prætor non debet dare manifeſtam occaſionem delinquendi,q. 83.num.29
Prætor an poſſit ad famam reſtituere.q.92.nu.88
Princeps an reſtituatur in integrum iure minorum,quæſtio. 3. num.88
Princeps & Reſpublica æquiparantur & pari paſſu ambulant, num.89
Principis morte,vel læſione dicitur lædi vniuerſus ſtatus. nu. 90.& 91
Principum preces,vide preces.
Princeps non poteſt diſpenſare ſuper defectu pupillaris ętatis, qu.15.num.25
Princeps ſolus hodie reſtituit contra fiſcum.q.18.nu. 68
Principis ſententia,vide ſententia.
per Principem quando ſtare dicatur, quominus expediatur.q. 70.nu.14.& q.ſeq.nu.2. & 3
Princeps poteſt iudicis authoritatem dare,& auferre,qu. 79. num.12
princeps etiam abſolutus non poteſt reſtituere bannitum ſeditioſum ſine conſenſu populi.q.92.nu.17
Princeps quilibet an ad famam reſtituere poſſit,nu.26.& 90. & ſeqq.
Princeps an poſſit reſtituere ad famam facti,ſi velit.quæ. 96. nume.9
Princeps poteſt ex cauſa vtilitatis publicæ auferre etiam res priuatorum,q.99.nu.55
Princeps non poteſt ſua ſententia tollere obligationes naturales,q.97.nu.30.33.& 34
Priuilegiatus,an vtatur priuilegio ſuo contra priuilegiatum, q.18.num.2
Priuilegium fauorabile eſt potentius,quàm odioſum.nu.45
Priuilegiorum quædam diuiſio,& quæ ſpecies illorum, vide q. 50.nu.8.9.& 10
Probatio,Ætatis quomodo fiat,plene,q.37.& vide ætas.
De probatione læſionis in hac materia reſtitutionis in integrũ, vide læſio, & q.36
Probare vnuſquiſque debet id quod eſt fundamentum intentionis ſuæ.q.26.nu.12.20.& q.37.nu.4
ob Probationes omiſſas an quis reſtitui poſſit abſque læſionis probatione.q.36.nu.61.62.& 63
Probatio per aſpectum an per coniecturas fieri poſſit.quæ. 37. num.127
& an faciat inter omnes.nu.131
Probatio ſemiplena non ſufficit,vbi agitur de graui præiudicio partis.q.38.nu.34
& quando ſufficiat.nu.ſeqq.
& quando in cauſa fauorabili,nu.35.& 36
Probationes factæ in iudicio reſcindente,an faciant fidem in reſciſſorio,q.39.nu.20.& ſeqq.& 25.& 26
Probare quod non eſt neceſſe,ſi probetur in vno iudicio non facit fidem in alio.q.39.24
Probatio quæ ſufficiat in probanda læſione propter teſtes non examinatos.q.65.nu.70
Aduerſus probationes omiſſas an & quando detur reſtitutio maiori,vel minori.q.65.nu.82
Proclama,an aduerſus proclama detur reſtitutio.q. 72.nu. 16
Procuratoris medio quilibet defendere ſe poteſt.q.12.nu.66
Procuratoris impedimentum an ſit iuſta cauſa reſtitutionis in integrum.q.13.nu.18
& an error,nu.33.cum ſeqq.& nu.43
& an infirmitas,nu. 32
ſine Procuratore an poſſit ſtare iudicium,q.13.nu. 43
Procuratoris negligentia an ſit iuſta cauſa reſtitutionis,nu. 47
Procurator tenetur reficere damnum ipſi læſo,nu.53
Procuratoris mors eſt iuſta cauſa reſtitutionis.q.14
Procuratorem qui mittit ad beneficium impetrandum, ſi moriatur an reſtituatur dominus.q.14 nu. 72
ſi per Procuratorem minor litigauit an reſtituatur.q. 22.num. 71.& 72
Procuratoris præſentia,vel quia per perſonam eius contraxit minor,an impediat beneficium reſtitutionis,nu.34. & ſeqq.
Procuratoris dimiſſio, an & quando impediat beneficium reſtitutionis in integr. maioribus.q.29.per totum.
Procuratoris dimiſſio voluntaria,& neceſſaria multum differunt inter ſe,& quomodo.q.29.nu.3
Procuratore non exiſtente ſoluendo,quando reſtituatur dominus ex clauſula generali,ſecundum Rotam,ibid.nu.17
& an quando contra eum non datur licet ſoluendo ſit,nu.19
Procuratoris non dimiſſio an & quando impediat beneficium reſtitutionis ei,qui aliàs reſtitueretur.q.30.per totum à nume.6.vſque ad fin.
& an & quando abſens,vel aliter impeditus teneatur mittere procuratorem, per totum,ibid.
Procurator an poſſit petere reſt. in integ. pro domino.quæ.31. nu.44.& vide reſtitutio.
& an & quando ſine ſpeciali mandato,ibid.nu.50.& ſeq. vbi plenè diſtinguitur.
Procurator vnius minoris dicitur fuiſſe etiam aliorum ratione connexitatis.q.46.nu.2
à Procuratore ſuo damnum paſſus an reſtituatur in integr. qu. 51.num.18
Procuratoris error circa appellandum an ſit iuſta cauſa reſtitutionis.q.69.nu.19.& ſeq.& q.71.nu.37
Prodigis an detur reſtitutio ex edicto minorum. quæſt. 3. nu. 1.3.& 4
Prodigalitas an ſit iuſta cauſa reſtitutionis.q.11.nu.7.8.& 9
Prodigus reſtitutus ex gratia aduerſus ſententiam interdictionis,an bonorum adminiſtrationem recuperet.q.98.nu.51
Profeſſio facta magno calore iracundiæ quaſi à furioſo facta nõ tenet.q.60.nu.32
Prodigus ſoluens indebitum ipſo iure repetit.quæſt.52.nu.87. & 88
Prodigo qui ſoluit an reſtituatur aduerſus ſolutionem hanc, ibidem nu.71
Prohibito aliquo prohibetur omne id per quod peruenitur ad illud &c. declaratur.q.32.nu.86
Prouinciam egreſſus dicitur abſens.q.5.30. extra prouinciam eſſe quomodo intelligatur,ibid.nu.31
Prouinciarum gubernatores poſſunt hodie dici iudices maximi q.82.nu.8
Prouinciæ tuę te reſtituo,plenam reſtitutionem ſignificat. quę. 95.num.6
Prouiſio hominis quando faciat ceſſare prouiſionem legis, qu. 89.num.79

Promiſſio an per reſtitutionem in integrum reſcindatur, vide. jactum.
Proteſtatio an ſit ſemper vtilis ipſi impedito. quæ. 28. nu. 5. & ſeqq. & nu. 18
& quæ vtilitates illius ſint, nu. 2. 3. & 4
proteſtatio quandoque potius nocina, & ridicula eſt, quàm vtilis.
& quando hoc ſit, nu. 5. & 6. & nu. 17
proteſtatio an ſemper neceſſaria ſit ipſi impedito, vt reſtitutione dignus ſit, pleniſſimè hac q. 28. a num. 7. vſque ad finem, per diſtinctionem, & membra, vt ibi.
proteſtatio nihil operatur quo ad iuſtificandum ipſum impedimentum, vt ſcilicet fiat magis iuſtum, quàm aliàs eſſet, nume. 8
proteſtatio in hoc conſiſtit, an is qui impeditus eſt, proſequi ius ſuum vellet, ſi impeditus non eſſet, nu. 9
proteſtatio non eſt neceſſaria pauperi, licet eſſet aliàs neceſſaria num. 20
proteſtatio quando eſt neceſſaria intelligitur circa tempus continuum, non circa tempus vtile. 22
proteſtatio licet omiſſa ſit vbi neceſſaria eſſet, an ſuccurratur tamen ex clauſula generali, nu. 24
proteſtatio licet omiſſa ſit vbi neceſſaria eſſet, an ſuccurratur tamen ex clauſula generali, nu 24
proteſtatio vbi neceſſaria eſt, an ſufficiat ſi ſimpliciter fiat, an verò debeat bis & ter replicari, nu. 26. & ſeqq.
proteſtationis ſolennis forma, remiſſiuè ibi. nu. 43
in proteſtatione iſta quæ alia requirantur, aut releuent, nu. 45. & ſequen.
prudentibus quando celat Deus, quæ paruulis reuelaut. q. 100. num. 15
publica vtilitas, quot modis conſiderari poſſit. quaſt. 1. nume. 88. & 89
in publicum exire impediri ob pudorem, qui dicantur. quaſt. 7. num. 21
Publici iuris quæ ſunt, quando poſſint pactis priuatorum tolli, q. 26. nu. 18. & 20
publica auctoritate quis decipi non debet, q. 23. nu. 14
& cauſa publica dicitur fauorabilis. q. 38. nu. 41
pudicitiæ amiſſio iuſtus metus eſt. q. 7. nu. 81
puella minor an reſtituatur aduerſus exceſſiuam dotem marito ſuo datam q. 59. nu. 13
& an aduerſus modicam dotem ſibi à fratribus datam, ibid. nume. 24
pueritia quæ ſit. q. 2. nu. 16
punctus, vel momentum, quid ſint, q. 2. nu. 57. & 58
pupillus melius cautus eſt, ſi res ſua ſibi reſtituatur, quam ſi incertum cautionis expectet. q. 22. nu. 2
pupillum non habere tutorem, & habere, ſed non petere bonorum poſſeſſionem æquiparantur. q. 22. nu. 26
pupillo qui ſoluit indebitè, an reſtituatur, q. 52. nu. 71
pupillus ſoluens indebitum ipſo iure repetit, ibid. nu. 52
pupillus ſi contrahat ſponſalia, non tenent ipſo iure. quaſt. 60. num. 30
pupillus an indigeat reſtitutione in integr. aduerſus aditam hæreditatem. q. 62. nu. 41
pupillaris ſubſtitutio an firma remaneat reſtituto minore in integrum aduerſus aditam hæreditatem q. 62. nu. 78

Q.

QVADRIENNIVM, quod detur ad petendam reſtitutionem in integrum, & materia eius pleniſſimè tractatur q. 19. & q. 20. per totum, & vide etiam in verbo têpus, & in verbo, reſtitutio.
& aliqua alibi ſparſim, vt infra.
Quadriennium hoc incipit currere minori poſt impetrationem veniæ ætatis. q. 23. nu. 41
Quadriennium hoc eſt quædam præſcriptio huius officii iudicis.
Quadriennium hoc non datur integrum, quando læſio eſt in minori tempore. q. 44. nu. 12. 23. & 19
Quarentigiæ præceptum an per reſt. in integ. reſcindetur. q. 72. num. 19
Querelæ renuncians minor an reſtituatur, q. 4. nu. 66
aduerſus Querelam inofficioſi omiſſam an reſtituatur minor, q. 98. num. 37

R

RAINALDVS Ridolfius laudatur, q. 10. nu. 74
Raptus mulieris vltimo ſupplicio punitur. q. 81. nu. 9
& an aduerſus Raptum minor reſtituatur, ibid.
Ratificatio requirit conſenſum. q. 25. nu. 26
Ratificatio triplex, expreſſa, tacita, mixta, ibid. nu. 40. & ſeqq.
Ratihabitionem promittere, & fideiubère diuerſa ſunt. q. 48. num. 11
Rebannire, & reſtituere an idem ſint, q. 93. nu. 10
Rebellis an reſtitui in integrum poſſit, q. 93. nu. 24
Rebellis reſtitutus in integrum an poſſit dici amplius proditor. q. 100. nu. 11
Reconciliationis actus exterior cum inimico non eſt neceſſarius ad ſalutem. q. 85. nu. 54
Redire quid ſignificet, q. 1. nu. 18
Reditus an ſit tutius vel maturius, quomodo iudicatur. qu. 27. num. 30
Redeuntibus quantum tempus à lege aſſignetur, ibid. nu. 30
Reditus quando ab infirmitate, vel alio impedimento retardatur, excuſatur, ibid. nu. 37
Reuerſis datur adhuc modicum tempus ad res ſuas componendas, & interim pro abſentibus habentur, ibid. nu. 34
Redhibitoria actio largo modo poteſt dici reſtitutio. q. 1. nu. 28. & q. 91. nu. 13
Reintegrare, hoc verbum, an plenam reſt. in integr. importet. q. 93 num. 4
Refutatio, vide Renunciatio.
Remiſſio, vide Renunciatio.
Relegatus an ex capite ſuæ abſentiæ reſtituatur. q. 7. nu. 26
Relegatus an reſtituatur ex capite abſentiæ, vel clauſula generali, ibid. nu. 27
Relegatus an teneatur mittere procuratorem, & an aliâs ei ſuccurratur. q. 30. nu. 23
Remedium ordinarium quando tollat, & faciat ceſſare extraordinarium, plenè q. 17. nu. 13
Remedium extraordinarium quando eſt pinguius, quàm ordinarium non tollitur per illud. q. 12. nu. 16. & q. 14. & quæ. 17. nu. 13. & ſeq. & nu. 83
Remedia duo extraordinaria quando ſimul concurrant. qu. 17. num. 1. & ſeq. plenè.
Remedium ſubſidiarium duplex, vnum competens ſe cum aliis aliud nunquam. nu. 4
Remedium ſubſidiarium dupliciter accipitur, & quo modo, num. 28
Remedium extraordinariũ quando eſt odioſum, vel famoſum, nunquam concurrit, cum ordinario, nu. 37
Remedium l. 2. C. de reſcinden. vendit. eſt ordinarium, ibi. nume. 48
Renunciatio, an aduerſus renunciationem iuris proprii detur reſtitutio. q. 4. nu. 95. & plenius q. 85. per totum, vbi an aduerſus remiſſionem, repudiationem, liberationem, & cetera id genus detur reſtitut. in integr. latè agitur, ſimiliter de quietationibus &c.
Replicatio eſt de natura actionis, q. 17. nu. 107
Religionem qui ingreditur, dicitur meliorem ſuam conditionem facere, q. 59. nu. 27
Repreſaliarum cauſa detentus, an reſtituatur in integrum, q. 7. num. 52
Repreſaliæ quare conceſſæ, nu. 53
Reſpublica Romana reſtituitur ex edicto maiorum. q. 3. nu. 58

Reſpu-

Reſpublica dicitur vti iure pupillorum,nu.59
Reſpublica Romana qua ratione iure minorum reſtituitur.q.3. num.62
Reſpublica quamuis in dubio de Romana intelligatur de iure ciuili,tamen de quolibet alio municipio intelligi poteſt.qu.6. num.43
Reſcriptum ex falſa cauſa petitum,an ſit ipſo iure nullum queſ. 77.nu.45
Reſciſſoria actio, vide actio.
Reſignatio beneficiorum vitiatur ob quamlibet etiam leuem infirmitatem reſignantis,q.11.nu.29.& 33
Requiſitio amicorum abſentis quando ſit neceſſaria, & quomodo facienda ſit,q.12.nu.68.70.& ſeqq.
Reſuſcitatus dicitur interim dormiuiſſe,q.11.nu.5
Reſuſcitatio miraculoſa à Deo facta,dici poteſt reſtit. in integ. gratioſa,q.91.nu.9
Reſcindens,& reſciſſorium iudicium quæ ſint.qu.1.nu.50.& plenè de his iudicus.q.33.per totum.
Retrahere qui non potuit fundum venditum, culpa iudicis reſtituitur.q.13.nu.2
& quid ſi caſu fortuito.q.15.nu.20
Reus ſemper fugit,& propterea ſæpe pro confeſſo habetur. qu. 67.nu.41
Regis præceptum an ſit iuſtus metus,q.7.nu.87

RESTITVTIÓ IN INTEGRVM VIDE iudicium huiuſce materiæ p'enissimè infra eadem littera R, in fi.

Rigor iuris vbi ſeruandus erat,nemini parcitur.quæſt.87. numero 4
Romæ qui eſt non dicitur ſui copiam denegare.q.12.nu.80
Robertus Laucellotus laudatur.qu.42.num.33, & quæſt.43. nume.106
& à contrarietate ſaluatur,nu.37.& ſeq.
Ruſticus. De ruſticis quæ dicuntur in materia reſtit. in integr. an habeant locum regulariter in mulieribus,& militibus.q. 9.num.1
cum Ruſticis fauorabilius agitur,quàm cum mulieribus, ibid. num.2
in Ruſticis an facilius præſumatur iuris ignorantia,quàm in ciuibus,nu.3
Ruſticis an ſuccurratur aduerſus iuris naturalis, vel ciuilis ignorantiam,nu.4
Ruſticis an ſuccurratur aduerſus iuris ciuilis ignorantiam nu. 8.& ſeq. vbi diſtinguitur.
Ruſticis an ſuccurratur aduerſus iuris merè poſitiui ignorantiam,nu.12
Ruſticis in quibus caſibus ſpecialiter prohibeatur ſuccurſus.13
Ruſticus non mutat libellum abſque refectione expenſarum, nu.15.& 20
Ruſticus poſt dudicita teſtificata non poteſt nouos teſtes producere,nu. 6
Ruſticus & mulier excuſantur à dolo præſumpto de futuro, quando damnum imminet de præſenti,nu. 17
Ruſticus non excuſatur ſi per errorem non produxit concordiã infra octauum diem ex forma ſtatuti,nu. 18
Ruſticus ſi omiſerit formam teſtamentariam non excuſatur quando errauerit in producendis exceptionibus præter ordinem iudicij,nu.21
Ruſticus,vel mulier ſi non confecerunt inuentarium intra legitimum tempus non excuſantur,nu.22
Ruſticus non recuperat tenutam ex primo decreto niſi refectis expenſis,nu.23
Ruſticus an in prædictis caſibus excuſetur, ſi agat de damno vitando,nu.14
& an ſuccurratur ei ſaltem ex clauſula generali, nu. 25
& an iuſta cauſa ſit ignorantia iuris circa ordinem iudiciariũ, num.26
& an ſi non poſſit conſulere peritiores,ex hoc ipſo reſtituatur, num.27
Ruſticis quo iure ſuccurratur quando ſpecialiter cauetur quod eis ſuccurri debeat,nu.29
& qui caſus ſiniſtri,ibid.
Ruſticus an excuſetur ſi ius ignorans non ſe detulit,nu.30
Ruſticus an excuſetur ſi album deleuit,nu.31
Ruſticus an excuſetur ſi non edidit quod debebat. 32
Ruſticus an excuſetur à vera contumacia,& mulcta, numero 33
Ruſticus ſi citatus exiſtens,& verus contumax compareat,auditur appellans,licet non comparuerit iudice pro tribunali ſedente,nu.34
Ruſticus an excuſetur ſi rem ſuam violenter occupauit,numero 35
Ruſticus an excuſetur à præſumpta fraude vſurarum, propter iuris ignorantiam,nu.35
Ruſticus an excuſetur quando contraxit contra leges pœnales ob ſimplicitatem ruſticanam,nu.36
Ruſticus an releuetur ab onere probandi ſe indebitum ſoluiſſe, num.37
Ruſticus ſi non oppoſuit declinatoriam ante litis conteſtationem,vel dilatoriam ante conſenſum in iudicem, an excuſetur,nu.38
Ruſticus an excuſetur ſi non illico reuocauit confeſſionem aduocati erroneam,nu.39
Ruſticus an excuſetur ſi inciderit in pœnam S.C. Syllaniani, num.40
Ruſtica mulier ſi non petiit tutorem filio antequam ad ſecunda vota tranſiuerit,an excuſetur,nu.41
Ruſticus ſi non obtemperauit præcepto iudicis,an excuſetur,nume.42
Ruſticus ſi renunciauit iuri ſuo non certioratus an excuſetur, nu.43
Ruſticus ſi contrauenit diſpoſitioni l.ſi quis maior.C.de tranſa. an excuſetur,nu.44
Ruſticus an excuſetur ſi non petiit intra debita tempora bonorum poſſeſsionem,nu.45.& 46
Ruſticus an excuſetur ſi ignorans valorem rei ſuæ illam minori precio vendidit,nu.47
Ruſticus an excuſetur ſi deferat arma non ſolita, licet de iure prohibeatur,nu.48
Ruſticus ſi in teſtimonio reddendo,vel in ſcripturis producendis contraria adduxit,an excuſetur.49.& ſeqq.
Ruſticis an ſuccurratur ex ſolo capite ſimplicitatis, quando non eſt eis ſpecialiter prohibitum, vel permiſſum,nu.58
Ruſticis an ſuccurratur aduerſus incurſionem pœnæ ob ignorãtiam l.pœnalis,nu.59
Ruſticis an ſuccurratur ex clauſula generali,vbi ſpecialiter non prohibetur,nec permittitur,nu.61
in Ruſticis an præſumatur quædam imprudentia naturalis in rebus agendis,nu.62
ſuper Ruſticorum malitiam malitia non reperitur, quomodo intelligatur,nu.63
Ruſticis an ſuccurratur ex clauſula generali, quando malè res ſuas agunt, nu.64
Ruſtico ſagaci an ſuccurratur, nu. 63
& an in tutela,nu.66
Ruſticus in dubio an præſumatur ſagax.nu.67
Ruſticus an excuſetur in actu clandeſtino.68
Ruſticus an excuſetur aduerſus iuris ſtatutarij ignorantiam, num.69
Ruſtici ſicut ſciunt ire ad ſyluam pro lignis, ita debent accedere ad ciuitatem pro conſilijs,nume.65.quæſt.10.& vide 66.& 67
Ruſtici occupati circa meſſes & vindemias, an excuſentur, nume.68

RESTITVTIO in integrum.

Reſlitutio in integr. hæc verba ſimul iuncta multis modis acci piuntur. quæſt. 1. nu. 23
Reſituere hoc verbum quot modis accipiatur in iure ibi, nu. 1. 1. 3. & ſeq.
Reſtituere quandoque ſignificat. ì. deſtruere, ibid. nu. 6
Reſituas hoc verbum ſignificat, quòd res reſtituatur cum om ni eius bonitate, & integritate. nu. 8
Reſtitutus quando quis dicatur, nu. 10
Reſtitutio quomodocunque ponatur, plenariam reſtitutionem ſi gnificat, ibid. nu. . .
Reſtitutionis in integrum diffinitio, ibi, á num. 32. vſque ad nu merum 52
Reſtitutio in integrum reponit omnia in priſtinum ſtatum ibidem.
Reſtitutionis in integrum variæ ſignificationes accipiuntur, ibidem.
Reſtitutio in integrum dicitur quaſi reſtauratio, nu. 53
Reſtituendum, & in integrum reſtituendum pronunciare idē eſt, nume. 58
Reſtitutio quando in genere ſumitur, non ſemper habet plenariam ſignificationem, nu. 57
Reſtitutio ex gratia facta non ſemper reſtitutio dicitur, ibidem num. . . &
Reſtitutio quomodo in genere, & in ſpecie accipiatur, ibid. nu. 69. & q. 91. nu. . .
Reſtitutio in quo differat ab appellatione, nu. 64
Reſtitutio plenius remedium eſt, quàm appellatio, ibid.
Reſtitutio in integrum in quo differat à ſupplicatione, ibid. & q. 32. nu. 26. & nu. 29. .
Reſtitutio in integrum in quo differat ab indulgentia, ibidem, nume. 73
Reſtitutio in integr. in quo differat à reductione ad arbitrium boni viri, nu. 75
Reductio ad arbitrium boni viri eſt arbitramenti reſciſsio ibidem.
Reſtitutio in quo differat à querela, ibid. nu. 78
Reſtitutio in integrum quo iure fuerit introducta, nu. 79
reſtitutio in integrum quæ iure ciuili, & quæ iure prætorio introducta ſit, ibid. & q. 15. nu. 5
reſtitutio quare fuerit introducta, nu. 85
reſtitutio in integrum an propter publicam vtilitatem ſit introducta, nu. 87. & q. 31. nu. 2. & q. 32. nu. 67
reſtitutio in integrū an ſit introducta cauſa corrigendi vel ſupplendi ius ciuile, nu. 90
reſtitutio in integrum an ſit introducta ſecundum regulas iuris, an contra illas, nu. 91. & 92. & q. 43. nu. 15
reſtitutio in integ. an ſit ſtricti iuris, nu. 93
reſtitutio in integ. an ſecundum, vel contra æquitatem ſit introducta, num. 95
reſtitutio in integrum appellatur beneficium, nu. 96. & quę. 4. num. 10
Reſ. . in integrum quotuplex ſit, nu. 99
reſtitutio in integrum duplex alia gratiæ, alia iuſtitiæ, & quæ, num. 100
reſtitutio ex cauſa doli, vel metus an ſit propriè reſtitutio, nume. 105
& an in ſtatutis appellatione reſtitutionis veniant, numero 106
Reſtitutio in integrum, quę fauorabilior ſit an ex cauſa ætatis, an alia, q. 5. nu. 1. & 6. & q. 8. nu. 52. & q. 14. nu. 2. & & q. 90. num. 20.
reſtitutio in integrum dicitur fundata in naturali æquitate. qu. 15. nu. 2. & q. 18. nu. 5
reſtitutionis beneficium eſt fauorabilior, quàm nullitatis, & in quo conſiſtat fauor vtriuſque. q. 24. nu. 26. & 36
reſtitutio in integrum eſt auxilium legis, quæſtione 26. num. 3
reſtitutio in integrum eſt quædam deſenſio ex æquitate competens.
reſtitutio in integrum an ſit mixti imperij, vel ſimplicis iuriſdictionis. q. 32. nu. 24. & q. 35. nu. 35
reſtitutio ſpoliatorum poteſt dici largo modo reſtitutio in integ. q. 35. nu. 80
reſtitutio in integr. an ſit in ſe fauorabilis, vel odioſa. queſtio. 44. num. . .
reſtitutio quando ſit beneficium perſonale, q. 49. nu. 19
reſtitutionis in integrum remedium ex conſtitutionibus principum deſcendit confirmatione, non inuentione, quæ. 76. nume. 39
reſtauratio ædificij dicitur reſtitutio in integrum, quæſtio. 91. num. 15
reſtituimus & indulgemus, quid ſignificent, qu. 93. nu. 11
reſtituendi verbum ad ſimplicem etiam poſſeſsionem refertur. queſt. 99. nu. 25

EX QVIBVS CAVSIS RE- ſtitutio in integrum concedatur.

reſtitutio in integrum ex cauſa ætatis minoris vigintiquinque annis quare, & qua ratione, & quo iure concedatur, plenè q. 2. & vide in verſic. ætas, & in verbo, minor.
reſtitutio ex clauſula generali non datur donec adeſt recurſus contra tutorem, vel curatorem. q. 4. nu. 6
reſtitutio competit minori etiam vbi non adeſt dolus aduerſarij. q. 30. nu. 4
reſtitutio debet prodeſſe minoribus non maioribus, quomodo procedat, ibid. nu. 9
in reſtitutione in integrum qua, & quanta lęſio requiratur. q. 4. per totum, & in verſic. lęſio.
reſtitutio non ita facilè conceditur in lucris, ſicut in damnis. q. 4. nume. 63
reſtitutio in integrum an concedatur propter intereſſe affectionis, num. 82
reſtitutio ex edicto maiorum ex quibus cauſis regulariter concedatur. q. 5. nu. 8
reſtitutio ex cauſa abſentię propter militiam, an & quando cō cedatur. queſt. 6. per totum, & vide in verb. abſentia, & in ver. miles.
reſtitutio cōceditur aſſeſſoribus etiam in propria ciuitate ex publica vtilitate. q. 6. nu. 50
reſtitutio in integrum an detur propter abſentiam ex cauſa ſtudiorum. q. 7. nu. 7
reſtitutio an detur propter abſentiam ex cauſa banni. queſt. 7. nume. . .
reſtitutio an detur propter abſentiam ex cauſa metus, ibidem.
reſtitutio non eſt ſuperflua etiam ei qui nihil in bonis habet, ibidem nu. 20. & nu. 57. vbi contra.
reſtitutio non eſt neceſſaria vbi ignorantia iuris prodeſt vel nō nocet. q. 8. nu. 74
reſtitutio ex cauſa furoris, vel ebrietatis, vide furor, & ebrietas, & qu. 11
reſtitutio in integrum ex cauſa infirmitatis, vide infirmitas.
reſtitutio in integrum ex cauſa paupertatis, vide paupertas, & qu. 11
reſtitutio in integrum non datur vbi actio doli competit. q. 12. nume. 2
reſtit. in int. ſubſidiaria non conceditur vbi remedium ordinarium actionis competit, ibid.
reſtit. quę datur ob impedimentum cauſatum dolo aduerſarij, datur non ſolum ad damnum emergens, ſed etiam aduerſus lucrum ceſſans, ibid. num. . .
reſtit. iſta etiam aduerſus minores, & pupillos, ſi ipſi, vel eorum adminiſtratores dolum pręfatum adhibuerint, datur, ibi. num. 6
reſtitutio quæ ex cauſa doli aduerſarij datur, datur etiā aduer-

ſus male geſta à maioribus, nume. 8
Reſtit. ceſſat vbi adeſt remedium ordinarium, num. 12. & an procedat quando vtrunque remedium eſt extraordinariū. nume. 13
Reſtit. hac ex clauſula generali, an concedatur ſi victus habet regreſſum contra prædictas perſonas. nu. 41. q. 13
Reſt. ob impedimentum feriarum, vide feriæ.
Reſt. ob caſum naturalem, puta, ob areſcentiam fontis, vel fluminum conceditur. q. 14. nu. 38. & ſeq.
Reſtitutio de qua in l. Attilicinus. ff. de ſeru. ruſtic. prædio. quæ ſit, ibid.
Reſtitutio ex clauſula generali, an detur ſingulariter in aliquo ſpeciali caſu, qui ſub regula cadere nequeat, ibid. nu...
Reſtitutionis, de qua in l. ſi mater. ff. de re iud. materia, ibid.
Reſt. non niſi cauſa cognita concedi debet. q. 31. nu. 4
Reſtitutio non datur vbi non adeſt læſio, ibid. nu. 5
Reſtitutio in integrum non conceditur mutis. ibid. nu. 6
Reſtitutio non niſi ex iuſta cauſa conceditur, quæſtio. 34. numero 32
Reſtitutio non competit vbi quis modicum damnum paſſus eſt queſt. 39. nu. 8
Reſtit. in int. ex clauſula generali datur ne illicitæ extorſiones fiant, quæſt. 79. nu. 16

EX QVIBVS CAVSIS REſtitutio in integ. deneganda ſit. qu. 15. & ſeqq. vſque ad quæſt. 31. pleniſſime, vt ex ſequentibus colligitur.

Reſt. in integ. an poſſit tolli aliqua lege, vel ſtatuto. quæſt. 15. num. 5. & 13
Reſt. vbi non datur aduerſus aliquem actum, non datur aduerſus alium actum, ſi per hoc veniret reſcindendus actus, aduerſus quem lex prohibet reſtitutionem dari. nu. 15
Reſtitutio ex vno edicto, ſi prohibeatur, non intelligitur prohibita ex alio, ibid.
Reſtitutio in integrum. ſi prohibetur in principali, non dicitur prohibita in incidenti. nu. 18
Reſt. non conceditur aduerſus id, quod directè reſtitutionem extinguit, num. 14
Reſtitutio prohibita aduerſus diffinitiuam, non dicitur prohibita aduerſus interlocutoriam, nu. 19
Reſt. vbi in aliquo caſu prohibita eſt, exceptio nullitatis non dicetur ſublata. nu. 20
Reſt. ita demum tollitur à ſtatuto, ſi concurrant ea omnia per quę ſtatutum vult eſſe ſublatum hoc remedium, nu. 21
Reſt. non poteſt auferri à recognoſcentibus ſuperiorem, nu. 22
Reſtit. pupillorum doli incapacium non poteſt ſtatuto tolli, numero 24
Reſtitutio à ſtatuto prohibita, non dicitur prohibita incidenter parti, nu. 26. & 27. vbi declaratur.
Reſt. ſimpliciter prohibita à ſtatuto, non intelligitur prohibita, ſi minor agit de damno vitando, nu. 28
Reſt. prohiberi non poteſt in caſu enormiſſimæ læſionis etiam ob dolum pręſumptum. num. 29
Reſtitutionis prohibitio ſtatutaria, non extenditur vltra territorium, num. 30
Reſt. an prohibita ſit in aliquo caſu ex eo, quia ibi prohibita eſt appellatio. q. 15. nu. 31
Reſtit. in integ. non eadem de cauſa conceditur, qua appellatio, nume. 33
Reſt. an prohibita dicatur prohibita exceptione, ibi, nu. 34
Reſt. in integ. exceptio eſt, nu. 35
Reſt. non poteſt proponi per viam exceptionis niſi incidenter, nume. 36
Reſt. non intelligitur prohibita, licet prohibitum ſit aliquod remedium, ſub quo generaliter loquendo reſtit. comprehendatur. ibid.
Reſt. an dicatur prohibita, prohibita actione in eo caſu, nu. 38
Reſt. an dicatur prohibita vbi lex pleniſſimā ſecuritatem præbet. num. 42
Reſt. an dicatur prohibita quando prohibitum eſt reclamari, ſupplicari, recurri, vel alio modo contrauenire, per verba prægnantia, nu. 44. & 46
Reſtitutio nunquam intelligitur prohibita, niſi vbi ſpecialiter prohibetur, nume. 45
Reſtit. an dicatur prohibita ex eo, quia lex in ſua diſpoſitione comprehendit minores 25. annis, nu. 58. 59. & 60
Reſt. quomodo denegetur contra ſtatutum declaratur, nu. 60. & ſeqq.
Reſt. prohibita in caſu enormis læſionis an dicatur prohibita in caſu enormiſſimæ, nu. 67
Reſtitutioni qui renunciauit in caſu enormis læſionis, reſtituitur in caſu enormiſſimæ, nu. 69
Reſt. an dicatur prohibita ſi ſtatutum eo caſu velit minores haberi pro maioribus, nu. 73
Reſtitutio vbi ceſſat, plerunque nullitas non ceſſat, nu. 75
Reſt. prohibita dicitur ſi ſtatutum minoris ætatem abbreuiet, nume. 75
Reſtitutio an dicatur prohibita ſi ſtatuto cauetur, quod contractus factus à minore 18. annis valeat, ibid. nu. 71
Reſtitutio an ſit prohibita, ſi ſtatutum diſponat, quod maior viginti, ſit maior vigintiquinque, nu. 84
& quid ſi diſponat, quòd maior 18. annis poſſit contrahere ſine interuentu curatoris, num. 85
& quid ſi diſponitur, quod ſit ratum quod fit à minore. 86
Reſtitutio non excluditur per actum ratificationis, nu. 88
Reſtitutio non dicitur prohibita ex eo, quod princeps ex certa ſcientia confirmet actum à minore celebratum, nu. 89
Reſtitutio an prohibita intelligatur ex vtroque edicto, quando ſimpliciter prohibita eſt prohibita, ibi. num. 90. 91. & ſeqq. vbi plenè diſtinguitur.
Reſtitutio non datur contra ſtatutum legis, vel naturæ, vt dicit Bal. num. 94
Reſtitutio an ex eo denegetur, quod alias à iudice denegata fuerit, q. 16. nu. 1. & limita. nu. 8. & ſeqq.
Reſt. ad reſtitutionem petendam non datur ob circuitum euitandum, ibid. num. 4
Reſtitutio an denegetur ex eo, quod aliàs fuerit denegata tam ſi petatur contra contractum, quàm ſi contra ſententiam, numero 7
Reſt. an denegetur ſi non expreſſè denegata fuit, non tamen ſi lio conceſſa, nume. 8
à Reſtitutione denegata appellari poteſt, & quando, nume. 12. & ſeq. & vide appellatio.
Reſt. poteſt peti aduerſus omiſſam appellationem iſtam, nu. 15. vel non proſecutam, nu. 16
Reſtit. ſemel denegata non ſuper eodem, ſed ſuper diuerſis capitulis, an impediat reſtitutionem in integrum, nu. 20
Reſt. in integ. ſemel denegata quando ex noua cauſa concedatur, & quæ dicatur noua cauſa, nume. 26. & ſeqq. vſque ad 34
Reſt. in integr. an denegetur ex eo, quia ſemel obtenta fuit in eodem articulo, nu. 34. & ſeq. & exemplum, nu. 37
Reſt. an denegetur ſi petatur contra reſtitutionem iam obtentam, num. 43. 46. & 47
Reſt. an denegetur ex eo, quod contra petentem adſit præſumptio iuris, & de iure, nu. 49
Reſtit. ex clauſula generali an tollatur per concurſum actionis dolo. quæſt. 17. nu. 6
Reſtitutio non datur, quæ datur præſenti contra abſentem cum remedio l. vt perfectius. C. de anna. exceptio. nu. 9
Reſtitutio non datur illi, qui de facto poteſt ſibi prouidere, nume. 23
Reſtitutio non datur aduerſus teſtamentum, quia mutari poteſt, num. 34
Reſtitutio ex clauſula generali an impediatur per concurſum reſtitutionis ex edicto minoris, q. 17. nu. 40

Reſti-

Index.

Reſtitutio qualibet an impediatur propter concurſum remedij, nume.44

Reſtit. ex edicto maiorum, an ſit remedium ordinarium, numero 45

Reſtit. an impediatur ex eo, quia per ipſum actum nullum præiudicium fiat, num 51

reſt. an ceſſet quando actus licet præiudicialis ſit, eſt tamen nullus, nume.62

Reſtit. an ceſſet ex eo quia cõpetat ipſi læſo actio aliqua. nu. 72

Reſtitutio in integrum quoque dicitur actio, nume. 73. & numero 75

Reſtitutio per concurſum remedij ordinarij quare impediatur, numero 74

Reſtitutio an ceſſet ex eo, quia appellari poteſt, nu.81

Reſtit. ad appellandum non datur, donec appellari poteſt, nume. 90

Reſtitutio an denegetur ei qui moram purgare poteſt, nu. 92

Reſtit. an ceſſet ex eo, quia læſus eſt tutus ope exceptionis, numero 95

Reſtitutio eſt plenius remedium, quàm exceptio, nu.98

Reſtitutio an ceſſet quando per eam ſic plenè prouidetur, ſicut per remedium ordinarium, nu. 105. & 108

Reſtit. an ceſſet quando læſus eſt tutus ope replicationis, numero 106

Reſtit. an ceſſet, ex eo quia competit remedium ſupplicationis, nume. 108

Reſtit. an ceſſet, ex eo quia competit remedium l.2. C. de reſcind. vend. num. 111

reſt. an ceſſet quia competit remedium miſsionis ex primo, vel ſecundo decreto, nu.114

reſt. vbi ceſſat propter remedium ordinarium, an poſsit ſaltem cum illo cumulari, nu.107

reſtitutionem qui intentat, an dicatur approbare contractum aliàs nullum, num.120

reſtitutionem an poſſit petere qui ſuccubuit in remedio ordinario, ibid.

reſt. an denegetur ex eo, quia venit petenda contra perſonas, quibus debetur reuerentia. quæſt.18. nu.1. & 9. & nu. 10. 13. & 17

reſt. an detur contra patrem, nu.6

& an contra patriam; nume.7. & rurſus num. 18.19.20.21. 22. & 23

reſt. datur contra factum patris, licet non contra patrem nume.15. & 16

reſt. non denegatur vbi aliàs denegaretur, ſi cauſa ſit nimis grauis, nume. 26

reſt. ex edicto minorum eſt de iure ciuili ex ſpeciali priuilegio, nume.28

reſtit. minoris an ſit ſublata per l. bene a Zenone. C. de quad. præſcrip.

reſtitutionis petendæ tempus, & de materia eius plenè, per totam hanc quæſtionem & ſequentem, ex quibus colliguntur infraſcripta, & alia in verſic. tempus. q.19

reſtitutio non plus reſtituit quam læſio abſtulerit, nu. 7

reſtitutio ad minus tempus fieri non debet, nu. 8

reſtitutio intra quantum tempus terminari debeat, nu. 38

reſtitutio in integrum intra quod tempus peti debeat quando læſio eſt in minori tempore quadriennio, nu.39

reſtitutio concedi debet ita vt non ſit neque damno neque lucro, nume.40

reſtituendus ex clauſula generali ad adeundum hæreditatem quam ob ignorantiæ defectum adire non potuit intra annum deliberationis, poterit infra illum annum petere reſtitutionem, nume.43

reſtitutio intra vnam diem peti debebit ſi intra vnam tantum diem læſio conſiſtat, nu.44

reſtitutio ad appellandum debet peti infra decem dies, num. 46

reſtitutio quæ datur eccleſiæ ſemper intra quadriennium peti poterit, nume.47

reſtitutio quæ datur ex miſericordia a principe poteſt peti infra tantum tempus quantum viſum fuerit principi, nu. 48

reſtitutio an elapſo quadriennio ita excluſa dicatur vt nullatenus amplius peti poſſit, nu.49

regula quòd ſic. cum limit. pluribus, quæ ſequuntur ſub nu. 50. & ſeqq. vſque ad nu 64

& an vbi adeſt enormiſsima læſio, nu.66

reſtitutionis petendæ tempus quando incipiat currere, & quomodo ex inde currat, quæ. 20. per totum pleniſſimè vbi hæc materia tractatur.

reſtitutionem competentem quod tollere poteſt, poteſt multo magis tollere competituram, ibi. nu. 18

reſtitutio non datur ei qui poterat facere quominus læderetur, & tamen paſſus eſt lædi, nu.20

reſtitutionis moleſtia & periculo quod nemo vnquam tutus ſit inciuile eſt. 29

reſtitutio Reſtituit actionem priſtinam pro toto eo tempore quòd competiiſſet, ſi non fuiſſet impedimentum. q.21. nu.17

à reſtitutionis exemplo ad Reſciſſoriam actionem non valet cõſequentia, quo ad illas perpetuandas. ibi. nu.28

reſtitutio in integrum non perpetuatur litis conteſtatione, numero 26

reſtitutio an ceſſet ex eo quod actui celebrato à minore vel eccleſia, interuenerunt eorum tutores, vel curatores &c. qu. 22. per totum, vbi de hac materia pleniſſimè.

reſtitutio ex clauſula generali, an penitus ſubſidiaria ſit, ibidem nume.27

reſtitutio ex capite abſentiæ non datur priuilegio perſonæ, ibid. nume.28

reſtitutio an ceſſet ex eo quòd minor contraxit per procuratorem, num.34

reſtitutio an ceſſet quia actui præſentia conſanguineorum interuenit, nume.42

& an ſi amicorum præſentia interuenit; nu.47

& quid ſi patris, nu.43. & 44

& quid ſi principis, num.49

& quid ſi iudicis, vel decretum eius, nume. 57. & ſequentibus plene.

reſtitutio an ceſſet ex eo quia minor fuit legitimè defenſus in iudicio, num.71

reſtit. in integrum an ceſſet ex eo quia malitia minoris ſuperat ætatem, & de hac materia plenè q.23. per totum.

reſt. non datur minori niſi concurrentibus his duobus, & quod læſus ſit, & quòd hoc acciderit vel fragilitate propria, vel dolo aduerſarii, nu.27

reſtitut. an ceſſet ob impetrationem veniæ ætatis, & de hac materia plenè, ibi.

reſt. ab impetratione veniæ an detur, & an trahatur ad actus poſtea factos, num.45. & 46

reſtitutio an impediatur ex eo quod minor maximum numerum filiorum habeat. num.58

reſtitutio an & quando impediatur quia minor ſe maiorem dixit, q.24. per totum. vbi de hac materia pleniſsimè.

reſt. an & quando ceſſet, quia minor actum ratificauit, & approbauit, q.25. per totum.

reſtitutionem qui petit dicitur ex hoc ipſo approbare contractum, nu.17. ibi.

reſtitutionem non amittit qui communi iure vtitur, dum aliquid facit. num. 18

reſtitutionis beneficium quomodo amittatur renunciatione, q. 26. plene per totum.

reſtit. an impediatur, ex eo quod res non ſit amplius integra, nume.35

reſtitutio quando impediatur ex eo quia impedimentum fuerit affectatum, q.27. per totum plenè.

reſtit. an & quando denegetur impedito, ex eo quia proteſtationem omiſit, quæſt. 28. vbi an & quando ei neceſſaria vel vtilis ſit proteſtatio.

reſtitutio ex clauſula generali datur impeditis neceſſitate, non

autem negligentibus, ibi.nu.47
Reſt. an impediatur ex eo quia impeditus procuratorem in ciuitate reliquit, q.29.per totum.
Reſt. præſentis contra abſentem, & è contra regulatur eodem modo in eodem caſu.ibi.9
Reſt. ex clauſula generali quando datur alicui, non datur niſi in ſubſidium ceſſante remedio ordinario 15
Reſt. ad appellandum datur abſque eo, quòd diſcutiatur an procurator ſit ſoluendo, vel ne, qui appellare neglexit, numero 21
Reſt. an impediatur ex eo quia abſens, vel impeditus quo quo modo, procuratorem in ciuitate non reliquit, per quem defenderetur, q.30.per totum pleniſſimè.

QVOMODO RESTITVTIO in integrum in iudicium deducatur.quæſt. 31. & ſeqq. pleniſsimè vſque ad quæſt.41.in quibus agitur, de ijs quæ in iudicio fienda ſunt ad reſtitutionem obtinendam.

Reſt. an à iudice concedi poſſit ex officio ſuo abſq; eo quòd in iudicio petatur, q.31.nu.1.7.8.9.& 10
Reſt. in integ. an peti poſſit per alias perſonas, quàm per principalem, & in primis, an per tutorem, vel curatorem, ibid. nu.26,27.28.29.& 30
Reſt. an peti poſſit per ſyndicum vniuerſitatis corporis, vel collegio abſque ſpeciali mandato, nu.31
Reſtit. an peti poſſit a conſanguineis pro conſanguineis, nu.36. 37.38.& 39
Reſt. an peti poſſit à patre pro filio abſque ſpeciali mandato, 40. 41.& 42
Reſt. ita debet concedi filiof. vt illi proſit, non autem patri eius num.43
Reſtit. an poſſit peti regulariter per procuratorem nume. 44. 45.46. & 47
Reſt. an peti poſſit regulariter abſque ſpeciali mandato per procuratorem, nu.48.51.& ſeqq. vſque ad nu.68.vbi plenè.
in Reſt. in int. habet locum reconuentio, ſiue Reputatio nu.49
Reſtitutionem petens non dicitur contrauenire actui, aduerſus quem petit reſtitutionem, nu.50
Reſt. an poſſit peti abſque ſpeciali mandato quando incidenter petitur, nu.68.& 81
Reſt. in int. quando requirit ſpeciale mandatum, an requirat etiam in indiuiduo, nu.71
Reſtitutio an poſſit peti contra procuratorem aduerſarij, nu.80
Reſt. an poſſit peti contra tertium poſſeſſorem, nu. 85. 87.88. 89.90.91.92.&c.vſque ad num. 97. vbi diſtinguitur plenè, & vide.
Reſtitutio in integrum dicitur in rem ſcripta, nu.86
Reſt. an intentari poſſit contra patrem, vel dominum eius à quo læſio prætenditur, ſeu proceſſit, nu.97
& an contra fideiuſſorem eius, nu.99.100.& 101.
Reſt. in int. coram quo Iudice peti debeat, pleniſſimè tractatur q.32.per totum.
Reſtitutionem iuſtitiæ, quibus caſibus princeps ſolus concedere poſſit, nu.31.32.33.34.35.&c.vſque ad nu.40
Reſt. habet etiam coerctionem realem, & perſonalem, nu. 43
Reſtitutionis cauſa an compromitti poſſit.nu.69
Reſt. cauſa ſi inciuat an poſſit cognoſci à iudice cauſæ principalis.num.75
Reſt. in int. per viam actionis peti non poteſt, ſed tantum per officium iudicis, nu.84
de Reſt. in int. tranſigi poteſt, nu.93
Reſtitutionis cauſa an compromitti poſſit ſtante ſtatuto, quòd cauſæ compromittantur, nu.95
Reſtitutio, in quibus caſibus ab inferioribus à principe cognoſci non poſſit, nu.99.& ſeq.vſque ad nu. 104
Reſt. in integ. an peti debeat coram iudice actoris, vel rei, nu. 104.& ſequen. vſque ad 118.vbi plenè vide.& quaſt.15. nume.39
in Reſtitutionis cauſa decidenda an attendatur ius actoris, vel rei, num.118
Reſt. an coram iudice eccleſiaſtico peti debeat, quando cauſa vertitur inter laicum, & clericum, num.121.122.& ſequ. vſque ad num.131.plenè.
Reſtitutionem aduerſus propriam ſententiam an quilibet iudex poſſit concedere, & qui non, à num.131.vſque ad num.143
Reſt. an poſſit concedi contra ſententiam ſuperioris, nu.143
& an aduerſus ſententiam iudicis æqualis, nu.151
Reſtituere an quilibet poſſit contra ſententiam delegati à principe, num.153
Reſtit. à ſententia vicarij epiſcopi, tantum coram epiſcopo peti poteſt, num.156
Reſt. rei an poſſit peti coram eo iudice, qui reſt. in int. conceſſit num.158
De Reſcindendi iudicio, i.de reſt.in int.Iudicio, & de reſciſſorio, ideſt de actione reſciſſoria, & de materia vtriuſque, agitur plene q.33.per totum.
Reſcindens, & Reſciſſorium iudicium in quo differat, nu.1
reſtit.in integr. quando neceſſaria ſit pro recuperatione rei ſuæ nume.4.5.6.& 7
reſtit. in integ. an poſſit per viam exceptionis proponi poſt quadriennium elapſum.nu.23
reſtitui qui ſibi rem petit ex eo, quia læſus eſt, an intelligatur petere præuia reſtitutione in integrum, nu.26
per reſtitutionem in integrum an poſſit recuperari res abſque reſciſſoria actione, nu.27.& ſeq.vſque ad num.33
in reſtit. in integr. quomodo libellus formari debeat, num.33. & ſeqq.
Reſtitutio in integrum, & Reſciſſoria actio, an, & quando in eodem libello cumulari poſſint, plene nu.36.& ſeq.
reſtit. in integr. an obtineri poſſit abſque eo, quod adeatur iudex, quaſt.34.num.1
reſtitutio an obtineri poſſit abſque eo, quòd petatur, nu.2
reſtit. in integr. iudicium an ſit petitorium, vel poſſeſſorium, numero 5
in reſtitutionis iudicio an noua inſtantia opus ſit, nu.8. & ſeq. cum limit.
reſtitutio an poſſit incidenter peti, nu.16.vſque ad nu.22
reſtit. dicitur pluribus modis incidenter peti, numero.22.& ſequen. vſque ad 27
in reſtitutionis iudicio an regulariter cauſæ cognitio neceſſaria ſit, nu.29.34.36.& ſeq.
reſtitutionis iudicium non ſummarium eſt, ſed ordinarium. 31
reſt. in int. decretum dicitur, nu.33
in reſtitutionis iudicio an ſit neceſſaria citatio partis, & quando plenè à nu.39.vſque ad finem quaſtionis plenè.
Et qui citari debent, & quomodo plenè, ibi.nu.51.& ſequen.
reſtitutionis in integrum cauſa an libellum requirat, & qualem, plenè hac q.35.per totum.
reſtit. in integr. an poſſit peti per viam exceptionis, vel replicationis, ibidem num.36
& quomodo an principaliter, vel incidenter, numero 38.39. & ſeqq.
reſtitutio in integrum, an requirat litis conteſtationem, plenè. q.34.& vide conteſtatio litis.
reſtit. in integr. dicitur peti incidenter quando præparatoriè petitur 11.60.& alijs modis.num.62.63.64.& 67.vide.
reſtit. in integrum eſt præparatorium iudicij reſciſſorij, numero 61
per reſtitutionem nunquam petitur propriè aliquid dari vel fieri, ſed reponi in priſtino ſtatu.num.75
reſtit. non arguit errorem iudicis, ſed partis. 78. & quaſt. 39. nume. 34
in reſtitutionis in int. iudicio, quæ probanda ſint plene agitur. q.36.& ſeqq.plenè, & in verbo, læſio, & in verbo Aetas,
& in

Digitized by Google

& in verbo impedimentum, vbi de horum probatione agitur.

Reſt. non datur aduerſus Præſumptionem iuris, & de iure, q. 36. num. 5

Reſtitutionis merita vbi probari non poſſunt dicitur deficere hoc remedium non ob defectum reſtitutionis ſed probationis. num. 8

Reſtitutionem petens debet allegare cauſam quare petat nume. 14

in Reſtitutionis iudicio omnia ea regulariter probanda ſunt ſine quibus regulariter reſtitu. obtineri non poteſt. quæſt. 58. nume. 30

reſtitutionis in integrum petendæ tẽpus elapſum non eſſe quis probare debeat. q. 39. nu. 1. vſque ad nu. 15

Reſtitutionem qui petit an probare debeat quòd res iure dominij, vel poſſeſſionis ad eum ſpectat. nu. 7

Reſtitutio in integrum non habet ſe, vt præparatorium ad reſciſſoriam actionem, ſed vt cauſatiua illius. nu. 17

reſtitutionis iudicio, qua ſententia feratur, plenè q. 40. & quid continere debeat. nu. 9

reſtitutionis iudex an poſſit pronunciare ſuper meritis cauſæ principalis. nu. 11

Reſtit. an dicatur conceſſa quando fuit incidenter petita, & in negotio principali ad fauorem eius pronunciatum fuit. numero 11

reſtitutio produci debet, & quando non. nu. 21

Reſt. an dicatur conceſſa, quando dictum eſt in Reſcripto, in integrum reſtituatur. nu. 22. 23. & 24

De effectibus Reſtitutionis in integrum, plenè agitur à q. 41. vſque ad 50. incluſiuè.

Reſtitutionis in integrum effectus, antequam petita ſit. quę. 41

reſtitutio an aliquid operetur antequam petita ſit. nu. 1. & 9

reſtitutionem qui obtinere poteſt non dicitur re excluſus, ibi. numero 2

Reſtitutionis ſpes vendi poteſt. nu. 3

Reſtitutio quæ iure ſpeciali conceditur non eſt in conſideratione, donec non eſt obtenta. nu. 8

per Reſtitutionem quod recuperari poteſt, an poſſit dici de patrimonio noſtro. nu. 12. & q. 61. nu. 69

is à quo per reſtitutionem res euinci poteſt, an interim dicatur eſſe in bona fide, ita vt præſcribere poſſit. nu. 15

Reſt. antequam petita ſit an aliquid operetur, quo ad effectum l. poſt rem. ff. de tranſact. nu. 18

Spes Reſtitutionis in integrum, an impediat ſubſtitutum vulgarem. num. 24

Reſt. poteſt conſiderari prout ex tunc, & prout ex nunc, & quomodo declaratur. nu. 23

per Reſtitutionem in integ. quod recuperari poteſt, an compenſari poſſit. nu. 29. & 34

per Reſtitutionem quod recuperari poteſt, poteſt dici naturaliter debitum. ibi.

per Reſtitutionem quod recuperari poteſt an poſſit dici abeſſe à bonis noſtris. nu. 31

in Reſtitutione in integ. idem eſt ipſo iure deberi, & cum effectu deberi. nu. 23

per Reſtitutionem in int. quando res ab aliquo euinci poteſt, an ille faciat interim fructus ſuos. nu. 38

Reſt. in int. competens minori, an operetur quòd ille poſſit interim rem præſcribere. nu. 41

Reſtitutionis in integ. effectus poſt quam petita eſt, ante verò, quàm obtenta ſit. plenè q. 42. & 43. per totum, & aliqua notabiliora ſubijciuntur.

Reſtitutione in integ. pendente an aliquid alienari poſſit. num. 10. & ſeqq. qu. 42

Reſtitutionis petitio dicitur litem introducere. nu. 12. & 19

Reſtitutione pendente, an impediatur executio inſtrumenti. ibid. num. 22

Reſt. ad appellandum debet peti coram eodem iudice qui ſententiam tulit. nu. 21

Et an interim impediat executionem ſententiæ. nu. 32. & ſeqq. plenè.

Reſtitutione in integrum pendente, an impediatur executio ſententiæ, pleniſſimè. quæſt. 43. per totum, vbi vide regulam, quod ſic, cum innumeris limit. & declarationibus & articulis dubijs.

Reſtitutio non præſupponit ſententiam nullam. ibidem nu. 25

Reſtitutio quę pendet ex mera gratia principis dicitur euentu impoſſibilis, ſeu difficillima. nu. 31

Reſtitut. in beneficialibus datur quandoque etiam ex iuſtitia nume. 33

Reſtitutionis in integr. effectus poſtquàm obtenta eſt. 44. & q. ſeqq. vſque ad qu. 51

Reſt. an ſemper reſtituat tantum quantum abſtulit læſio, & in ſpecie quando ius eſt alteri quęſitum, & res non eſt integra. q. 44. per totum.

Reſtitutio datur contra regulas iuris communis, declaratur, nu. 2. & 3. remiſſiuè.

Reſtitutio in integrum an & quando extendatur ad acceſſoria vltra ipſam ſortem principalem. q. 45. per totum & qu. 62. nu. 38. & 39

Reſtitutio in integr. quando petitur an fructus vna cum ipſa re principali peti poſſint. nu. 4

Reſtitutionis ſententia continet, vt etiam fructus reſtituantur. num. 2

in Reſtitutione in integ. an alia acceſſoria quoque petita intelligantur. nu. 6

Reſtitutio in inte. an extendatur etiam ad fructus interim ab aduerſario perceptos, plenè ibi à nu. 14. vſque ad nu. 34. vbi diſtinguuntur caſus, & articuli.

Reſtitutio antequam petatur non eſt in conſideratione. nu. 19. & 22

Reſtitutio non debet dari cum damno alterius. nu. 30

Reſtitutio non extenditur ad acceſſoria, quando illa venirent reſtituenda odio & culpa ipſius poſſeſſoris. nu. 23

Reſtitutio conceditur quandoque poſt quadriennium tranſactum non ſolum ex gratia, ſed etiam ex iuſta cauſa. nu. 34

Reſtitutio in integr. an extendatur etiam ad vſuras. nu. 35

Reſtitutio an detur ad vſuras malè promiſſas, vel ſolutas nume. 36

Reſtitutionis auxilio quemadmodũ recuperari poteſt ipſa res principalis, an & vſuræ quoque recuperari poſſint. nu. 40

Reſt. in int. an extendatur etiam ad intereſſe tam lucri ceſſantis, quàm damni emergentis. nu. 41

Reſtitutio in integrum, an proſit litis conſortibus, ipſius reſtituti. q. 46. plenè per totum.

Reſtitutio in integrum pro alio peti non poteſt, abſque ſpeciali mandato, ibi. nu. 4

Reſtitutio quando competit litis conſortibus, an iſti litis conſortes teneantur noua petitione illam petere, & cuius nomine petere debeant. nu. 28

Reſtitutio in integrum, quæ competit heredibus inſtitutis, an proſit, & fideicommiſſarijs, & ſubſtitutis, nu. 29

Reſtitutio in integrum, an proſit illis pro quibus minor aliquid geſſit. nu. 31

Reſtitutio non prodeſt ipſis principalibus pro quibus minor fideiuſſit. nu. 32

Reſtitutio an proſit illis, qui potuerunt reſtitui cum minore, & noluerunt. nu. 35

Reſtitutio in integ. an proſit aduerſario ipſius minoris, & quomodo eum quoque in priſtino ſtatu reponat plene. qu. 47. per totum.

Reſtitutio an reponat aduerſarium in priſtinum. nu. 1

Reſtitutio, neque damno, neque lucro eſſe debet. nu. 2

Reſtitutio dicitur reſtituere omnia iura, tam actiuè, quàm paſſiuè. num. 6

Reſtitutio non opponitur ratihabitioni. nu. 10

Reſtituto minore aduerſus venditionem, an ante omnia debeat reſtitui pretium ipſi emptori. nu. 11. & ſeqq.

Index:

Reſtituto minore aduerſus venditionem, vel permutationem, vel dationem in ſolutum, vel quid ſimile, an aduerſarius recuperet expenſas factas in ea re. nu. 26. & ſeqq.
Reſtitutio nihil operatur quo ad ea, quæ non procedunt immediatè ex cauſa ipſius læſionis. nu. 42
Reſtituto minore aduerſus ſententiã, an aduerſarius intelligatur reſtitutus ab iis quæ in illa ſententia contra ſe faciunt. num. 47
Reſtituto aliquo ad producendos nouos teſtes, vel inſtrumenta, an aduerſarius eius ad idem reſtitutus intelligatur, numero 50
Reſtitutio quando prodeſt ipſi aduerſario, an proſit illi etiã contra tertios poſſeſſores. nu. 55
Reſtitutio minoris, an proſit aduerſario quando cauſa læſionis ſuæ non procedit immediatè à cauſa propter quã reſtituitur minor. num. 65
Reſtitutio in integ. minoris, an & quando proſit fideiuſſoribus eius plenè. q. 48. per totum.
Reſtitutionis beneficium, an ſit perſonale, vel reale. nu. 5. & q. ſeq. nu. 4. & 6
Reſtitutionem in integ. qui petit non dicitur propterea non ratum habere. num. 6
per Reſtitutionem in integr. an tollatur penitus omnis obligatio principalis. nu. 9
reſtitutionis in integr. beneficium quare tranſeat in hæredem, & non in fideiuſſorém. nu. 10
reſtitutio minoris, quando proſit hæredibus ſuis, quando aliquo modo ratum habuerunt id quod ipſe geſſit, nu. 29. & q. ſeq.
reſtitutio minoris an proſit Laudatori, Approbatori, vel promiſſori. nu. 46
reſtitutio an proſit illi qui promiſit, quòd minor nullo modo contraueniet. nu. 47
reſtitutio minoris, an proſit ei qui promiſit, quòd minor ratum habebit. nu. 49
reſtitutio in integrum, in caſibus quibus prodeſt fideiuſſori, an proſit ſi ipſe minor nolit vti beneficio reſtitutionis. nu. 80
reſtitutio quando prodeſt fideiuſſori, an illi neceſſaria ſit noua reſtitutio, an illa quæ obtenta fuit à minore ſufficiat, num. 82
reſtitutio minoris prodeſt fideiuſſori in iudiciis. 83
reſtitutio in int. an proſit Patri ipſius minoris quando à filio obtenta fuit. q. 49
reſtitutio an concedi poſſit, ibi nu. 15
An alienari vel vendi. num. 22
& an habeat locum Retractus in hoc iure vendito. nu. 23
reſtitutio in integrum, an & quando tranſeat ad hæredes & quos hæredes, & an in fiſcum, plenè. q. 50. per totum.
reſtitutionis beneficium, an & quando dicatur Reale, vel Perſonale. nu. 4. & ſeqq.
reſtitutionis ſpes dicitur eſſe in patrimonio ipſorum authorum. num. 11
reſtitutionis beneficium, an tranſeat ad ſubſtitutos ipſius læſi. num. 26
reſtitutio an detur ſubſtituto pupillari. nu. 30
reſtitutio an tranſeat ad ſubſtitutum fideicommiſſarium nu. 34. & ſeqq.
Reſtitutio an tranſeat etiam in ſucceſſorem ſingularem. nu. 39
reſtitutionis beneficium, an tranſeat in fiſcum. nu. 42
reſtitutionis beneficium tranſit ad ſucceſſores. nu. 46
reſtitutio an tranſeat in hæredem quando minor non poterat reſtitui ex aliqua cauſa, quæ ceſſat in hærede eius, nu. 48
reſtitutio an competat hæredi quando læſio non erat completa in vita ipſius defuncti, ſed per mortem completa eſt, & de materia l. poſterius ff. de acqui. hær. num. 52. & ſeqq. plenè hac eadem q. vſque ad fi.
reſtitutio ex perſona defuncti quomodo cauſatiuè, & quomodo formaliter peti dicatur. nu. 84
reſtitutio aduerſus malè geſta, an detur maioribus. q. 51. nu. 1
Et an minoribus. num. 2
reſtitutio an detur minori aduerſus obligationem naturalem, ibid. num. 24. & vide minor, & obligatio.
reſtitutio an detur aduerſus Mutuum, vide Mutuum.
reſt. an detur aduerſus Solutionem, vido Solutio. & q. 52
reſtitutio an detur minori aduerſus Depoſitum, vide Depoſitũ.
& an aduerſus commodatum, vide commodatum.
& an aduerſus pignus, vide pignus.
reſtitutio an detur minori aduerſus fideiuſſionem, vel ſibi datam, vel à ſe pro aliis factam, vide fideiuſſio, & q. 54
reſtitutio an detur aduerſus acceptilationem, vide acceptilatio, & quæſt. 54
& an aduerſus quietationem, liberationem, & refutationem, ibi, nu. 56. & 58
reſt. an detur aduerſus adoptionem, vel arrogationem, vide adoptio, & q. 55
reſtitutio an detur aduerſus ſtatus mutationem, ibi. nu. 2. & 5
reſt. contra patrem non datur, ibi. nu. 3. & 7
reſtitutio non datur contra æquitatem naturalem, nu. 28
reſt. an detur aduerſus manumiſſionem, vel libertatis dationem, vide manumiſſio.
reſtitutio an detur aduerſus emancipationẽ, vide emancipatio.
reſt. an detur aduerſus emptionem, vel venditionem, vide emptio, & venditio, & q. 56
reſtitutio ceſſat vbi res mutat in totum ſtatum ſuum, ibid.
reſtitutio an detur aduerſus donationem, vide donatio, q. 97
reſtitutio an detur aduerſus teſtamentum, vel quamlibet aliam vltimam voluntatem, ibid. nu. 39. & vide teſtamentum.
reſt. an detur aduerſus dotem, vel donationem propter nuptias vide dos, & q. 58
reſt. an detur aduerſus matrimonium, vide matrimonium, & quæſt. 59
reſt. an detur aduerſus ingreſſum religionis, vel ſpiritualia, vide ingreſſus, & ſpiritualia, & q. 59
reſt. an detur aduerſus conſenſum contractibus aliorum præſtitum, nu. 1. & 4. & 5. & 6. & q. 60
reſtitu. an detur minori aduerſus negotia pro aliis ab eo geſta, & c. vide negotia, & ibi.
& an aduerſus legati, vel fideicommiſſi oneroſi acceptationem vide legatum, & fideicommiſſum.
& an aduerſus tutelæ acceptationem, vide tutela.
& an aduerſus dignitatis, vel officii acceptationem, vide ſuo loco.
reſtitutio an detur aduerſus hæreditatis aditionem, q. 61. per totum, & vide hæreditas.
& an aduerſus geſta à curatore bonorũ hæreditate iacente, ibi.
& an aduerſus hæreditatis repudiationem, q. 61. per totum. & vide hæreditas.
reſt. ex edicto minorum trahitur etiam ad bona alienata & diſtracta, q. 61. nu. 20
reſtitutio in integrum eſt in rem ſcripta, ibi. nu. 20
reſt. an & quando detur aduerſus iudicialia. quæ. 63. & ſeqq. pleniſſimè.
& in primis an aduerſus ceſſionem bonorum, vide ceſſio.
& an aduerſus malè electam actionem, ex his quæ competebant, vide actio.
& an aduerſus libellum malè conceptum, vide libellus.
& an aduerſus editionem à ſe non factam, ibid. nu. 30
& an aduerſus declinatorias omiſſas, vide exceptio.
& an aduerſus non allegatum iudicem ſuſpectum. ibi. & vide ſuſpectus iudex.
& an aduerſus pronunciam de competentia, ibi, & vide iudex competens.
& an aduerſus dilatorias omiſſas, vide exceptio.
& an aduerſus plus petitionem, ibid. nu. 49
& an aduerſus ea quæ fiunt in iudicio poſt litis conteſtationẽ. q. 65. per totum.
& an aduerſus conteſtationem litis, vide lis.
& an aduerſus poſitiones, & articulos male factos, ibid. nu. 3. & vide poſitio.
& an aduerſus reſponſionem articulis malè factam, ibid. nu. 5

& an

Digitized by Google

& an aduerſus non data interrogatoria,nu.7.& nu. 48
& an aduerſus negationem à ſe in iudicio factam .
& an aduerſus confeſsionem propriam in iudicio factam, vide negatio,& confeſſio .
& an aduerſus peremptorias exceptiones omiſſas,vide exceptio,& d.q.85.nu.43
& an aduerſus quartam dilationem non petitam,vide dilatio.
& an aduerſus præuaricationem aduerſarij,ibid. nu. 47
& an aduerſus exceptiones non datas contra teſtes,ibid.num. 48.& 93
& an aduerſos nouos teſtes producendos poſt didicita teſtificata,vide teſtis.
& an aduerſus omiſſas probationes,vide Probatio .
& an aduerſus concluſionem in cauſa,ibi.nu.80
& an aduerſus omiſſas allegationes iuris,nu. 100
& an aduerſus iuramentum parti aduerſæ præſtitum,vel à ſe ſuſceptum iuramentum,q.66
& an aduerſus tranſactionem, vide tranſactio.& ibi .
& an aduerſus inſtantiæ,peremptionem,ſeu deſertionem,vide eremocidium.vide hæc loca,& q.67
à reſtitutione ſubſidiaria minorum ad ſubſidiariam maiorum valet argumentum,ibi.nu.26
reſtitutio maiorum an detur ex illo edicto in caſu ſpeciali à lege prouiſo,an ex clauſula generali parum refert.ibi nu. 31
reſtitutio an detur regulariter aduerſus ſententias interlocutorias,q.68.& vide ſententia .
& an aduerſus primum,vel ſecundum decretum , ibi & vide Decretum .
& an detur aduerſus quamlibet ſententiam in poſſeſſorio latã. ibi,& ſententia .
reſt. an detur aduerſus appellationem omiſſam,plenè q. 69.& vide appellatio .
& an aduerſus lapſum tempus petendi Apoſtolos,ibi. à medio infra .
reſt. an & quando detur aduerſus lapſum primi fatalis q. 70. per totum,& vide fatalia .
& an aduerſus lapſum ſecundi,q.71.& vide ibid.
reſt. an & quando detur aduerſus ſententiam definitiuam, q. 72.per totum,& q.73.& ſeqq.pleniſſime. Et vide materiã extenſam in verbo ſententia. & ſimiliter de reſtit. aduerſus rem iudicatam,vide ſententia .
reſtitutionis remedium quando plenius ſit,quàm appellatio, q. 72.num.7
reſtitutio an detur aduerſus laudum,nu.43. Laudum .
reſtitutionem qui petit non dicitur contrauenire,nu. 51.ibid.
reſtitutio an detur aduerſus executionem ſententiæ,nu.90
reſtitutio an detur aduerſus delictum in genere.plene q.80.& vide delictum .
& an aduerſus quædam delicta in ſpecie, quæ in committendo conſiſtunt,q.81.& vide ſuis locis .
& aduerſus ea,quæ in omittendo conſiſtunt,qu.82.per totum, & vide hæc delicta ſuis locis .
reſt. an detur aduerſus dolum proprium.vide Dolus,& plenè quæſt.83
reſt. an detur aduerſus diſtractus,quæſt.82.plenè,& vide ſuis locis .
& an aduerſus non impletam conditionem ex parte ſua nu.6. & Conditio .
& an aduerſus non perfectum opus,quod fieri promiſſum eſt, ibi.nu.31. & 45
& an aduerſus non compartitionem ad pugnandum, iuxta conuentionem cum hoſte factam,nu.38
& an aduerſus licitationem,q.8.& vide licitatio .
& an aduerſus addictionem in diem,ibi,Addictio .
& an aduerſus pacem à ſe factam,& iniuriam remiſſam,ibi, & vide Pax,& iniuria .
& an aduerſus præſtitam cautionem de nõ offendendo, cautio, nume. 61
reſtitutio an detur aduerſus præſcriptiones,plene quæſt.86.& ſeqq. & vide præſcriptio,vbi pleniſſimè.Vbi etiam an aduerſus lapſum temporis ad redimendum,vel alia faciendum .
& an detur aduerſus præſcriptionem non completam contra alium,q.87.nu.7
& an aduerſus amiſſionem quaſi poſſeſſionis iurium incorporalium,ibid.
reſtit. ad lucrum non datur cum damno alterius,ibid.nu.28
reſt. odioſa neque olim dabatur,neque hodie datur, quæſt. 88. nume.10
reſt. non plus reſtituit quàm læſio abſtulerit,ibid.nu.22 & alibi ſup. & inf. pluries .
reſt. an detur aduerſus qualibet neglecta, vel omiſſa. vide plenè q.89.& diuerſis in locis eſt repetitum ſupra & infra .
reſtitutio an detur aduerſus non denunciatam litem venditori,& amiſſum propterea beneficium euictionis. euictio. & lis.& q.89
reſt. an detur aduerſus omiſſum lucrum ex teſtamento alicuius prouenienſ,ob non impletum præceptum teſtatoris,vide teſtamentum .
reſtitutio an detur aduerſus non petitas vſuras. Vſuræ.
reſtit. an detur aduerſus omiſſam accuſationem,d. quæſt. 89. nume.20
reſt. ex edicto minorum,& maiorum ſunt æquè fauorabiles, quæſt.90.num.20

DE RESTITVTIONE
in integrum gratioſa .

De reſtitutione hac incipit à q.91.vſque ad finem operis .
reſtitutionis gratioſa definitio,nu.1.q.91
reſt. omnis eſt in priſtinum ſtatum repoſitio .
reſt. hæc gratioſa in quo differat à Reſtitutione iuſtitiæ,ibi numero 4
reſtitutio hæc gratioſa,quare ita nuncupetur.nu.5
reſt. ſpoliatorum poteſt dici largo modo reſt.in integrum nu. 12
reſuſcitatio mortuorum quoque poteſt dici reſt. in integr. ibi nume.19
reſt. hæc gratioſa quandoque de iure eſt,quod concedatur, nu. 5.quæſt.92
reſtituere ad famam quis poſſit plenè,q.92.nu.26. & ſeqq.
reſtitutum tantum intelligemus,quantum expreſſum fuit,qu. 94.num.2
reſt. in integ. limitata limitatum parit effectum,q.95.nu.4
reſtitutus ad omnia bona an dicatur etiam ad onera reſtitutus, quando ex gratia reſtitutus fuit,q.97.nu.4
reſtitutio hæc an trahatur ad bona interim alienata,qu. 3. nu. 28.& pleniſſimè q.99. per totum .
reſt. in int. quare non ſemper totum contractum reſcindat, nume 48
reſtitutionem petens dicitur actor , & forum rei ſequitur,qu. 15.num.39
reſtitutio an detur contra præſcriptionem,quę currit contra impeditum partim,& partim negligentem,q.20.nu. 26.
reſtit. gratioſa non poteſt concedi, niſi à principe non recognoſcente ſuperiorem,quæſt.32.nu.29.Sed plenè de veritate, q.92.per totum .

S

SACERDOS eſt admodum fide dignus,q.37.nu. 44
Sacerdos tenetur abſoluere confitentem remittentem iniuriam,licet nolit peruenire ad actum exteriorem pacis,q.85. nume.56
Saluum conductum etiam quilibet inferior à principe concedere poteſt. q.92.nu.19
Scientia non præſumitur,niſi probetur,q.8.nu.60.Regula cum fallentiis .
Scientia præſumitur in facto proprio,nu. 61
Scientia in facto vicinorum præſumitur,nu.62.& 63

Scien-

Digitized by Google

hodie autem quid,queſtione 90.nume.2.& 3
Præſcriptio conuentionalis,quare differat à legali in materia reſtitutionis in integrum,ibi. nu.4
Præſcriptio perpetua ſi incapit currere contra prædeceſſorem minoris,currit contra eum in omni ætate,ibid.nu.6. & 9
Præſcriptio perpetua dicitur parere pleniſſimam ſecuritatem. num.18
Præſcribens cum titulo,& bona fide viginti annis ita debet eſſe ſecurus,ſicut is qui præſcribit centum annis ſine titulo, num.12
Præſcriptione completa dicitur completa læſio,quia ſtatim amiſſum eſt dominium,nu.23
Præſumitur quis talis,qualis quandoque fuit,quæſtio.37. nu. 2. & 5
Prætoria remedia in æquitate naturali fundata ſunt,quæ. 15. num.....
Prætoria iura tolli poſſunt,& immutari,q.15.nu.11
Prætoris remedium an circa annum vtilem reſtitutionis tantũ reperiatur.q.21.nu.10.& 13
Prætoris remedium annuum eſt,ſic & creaturæ illius,qu. 21. num.19
Prętores poſſunt dici iudices medii.q.32.nu.9
Prætor non poteſt facere ſuo auxilio reſtitutionis, quòd ſemel hæres deſinat eſſe hæres.q.44.nu.27
Prætor non debet dare manifeſtam occaſionem delinquendi,q. 83.num.29
Prætor an poſſit ad famam reſtituere.q.92.nu.88
Princeps an reſtituatur in integrum iure minorum,quæſtio. 3. num.88
Princeps & Reſpublica æquiparantur & pari paſſu ambulant, num.89
Principis morte,vel læſione dicitur lædi vniuerſus ſtatus. nu. 90.& 91
Principum preces,vide preces.
Princeps non poteſt diſpenſare ſuper defectu pupillaris ętatis, qu.15.num.25
Princeps ſolus hodie reſtituit contra fiſcum.q.18.nu. 68
Principis ſententia,vide ſententia.
per Principem quando ſtare dicatur, quominus expediatur.q. 70.nu.14.& q.ſeq.nu.2. & 3
Princeps poteſt iudicis authoritatem dare,& auferre,qu. 79. num.12
princeps etiam abſolutus non poteſt reſtituere bannitum ſeditioſum ſine conſenſu populi.q.92.nu.17
Princeps quilibet an ad famam reſtituere poßit,nu.26.& 90. & ſeqq.
Princeps an poſſit reſtituere ad famam facti,ſi velit.quæ. 96. nume.9
Princeps poteſt ex cauſa vtilitatis publicæ auferre etiam res priuatorum,q.99.nu.55
Princeps non poteſt ſua ſententia tollere obligationes naturales,q.97.nu.30.33.& 34
Priuilegiatus,an vtatur priuilegio ſuo contra priuilegiatum, q.18.num.2
Priuilegium fauorabile eſt potentius,quàm odioſum.nu. 45
Priuilegiorum quædam diuiſio,& quæ ſpecies illorum, vide q. 50.nu.8.9.& 10
Probatio,Aetatis quomodo fiat,plene,q.37.& vide ætas.
De probatione læſionis in hac materia reſtitutionis in integrũ, vide læſio, & q.36
Probare vnuſquiſque debet id quod eſt fundamentum intentionis ſuæ.q.26.nu.12.20.& q.37.nu.4
ob Probationes omiſſas an quis reſtitui poßit abſque læſionis probatione.q.36.nu.61.62.& 63
Probatio per aſpectum an per coniecturas fieri poſſit.quæ. 37. num.127
& an faciat inter omnes.nu.131
Probatio ſemiplena non ſufficit,vbi agitur de graui præiudicio partis.q.38.nu.34
& quando ſufficiat.nu.ſeqq.
& quando in cauſa fauorabili,nu.35.& 36
Probationes factæ in iudicio reſcindente,an faciant fidem in reſciſſorio,q.39.nu.20.& ſeqq.& 25.& 26
Probare quod non eſt neceſſe,ſi probetur in vno iudicio non faciat fidem in alio.q.39.24
Probatio quæ ſufficiat in probanda læſione propter teſtes non examinatos.q.65.nu.70
Aduerſus probationes omiſſas an & quando detur reſtitutio maiori,vel minori.q.65.nu.82
Proclama,an aduerſus proclama detur reſtitutio.q. 72.nu. 16
Procuratoris medio quilibet defendere ſe poteſt.q.12.nu.66
Procuratoris impedimentum an ſit iuſta cauſa reſtitutionis in integrum.q.13.nu.18
& an error,nu.33.cum ſeqq.& nu.43
& an infirmitas,nu.32
ſine Procuratore an poſſit ſtare iudicium,q.13.nu. 43
Procuratoris negligentia an ſit iuſta cauſa reſtitutionis,nu. 47
Procurator tenetur reficere damnum ipſi leſo,nu.53
Procuratoris mors eſt iuſta cauſa reſtitutionis.q.14
Procuratorem qui mittit ad beneficium impetrandum, ſi moriatur an reſtituatur dominus.q.14 nu.72
ſi per Procuratorem minor litigauit an reſtituatur.q. 22.num. 71.& 72
Procuratoris præſentia,vel quia per perſonam eius contraxit minor,an impediat beneficium reſtitutionis,nu.34. & ſeqq.
Procuratoris dimiſſio, an & quando impediat beneficium reſtitutionis in integr. maioribus.q.29.per totum.
Procuratoris dimiſſio voluntaria,& neceſſaria multum differunt inter ſe,& quomodo.q.29.nu.3
Procuratore non exiſtente ſoluendo,quando reſtituatur dominus ex clauſula generali,ſecundum Rotam,ibid.nu.17
& an quando contra eum non datur licet ſoluendo ſit,nu.19
Procuratoris non dimiſſio an & quando impediat beneficium reſtitutionis ei,qui alias reſtitueretur.q.30.per totum à nume.6.vſque ad fin.
& an & quando abſens,vel aliter impeditus teneatur mittere procuratorem, per totum,ibid.
Procurator an poſſit petere reſt. in integ. pro domino.quæ.31. nu.44.& vide reſtitutio.
& an & quando ſine ſpeciali mandato,ibid.nu.50.& ſeq. vbi plenè diſtinguitur.
Procurator vnius minoris dicitur fuiſſe etiam aliorum ratione connexitatis.q.46.nu.2
à Procuratore ſuo damnum paſſus an reſtituatur in integr. qu. 51.num.18
Procuratoris error circa appellandum an ſit iuſta cauſa reſtitutionis.q.69.nu.19.& ſeq.& q.71.nu.37
Prodigis an detur reſtitutio ex edicto minorum. quæſt. 3. nu. 1.3. & 4
Prodigalitas an ſit iuſta cauſa reſtitutionis.q.11.nu.7.8.& 9
Prodigus reſtitutus ex gratia aduerſus ſententiam interdictionis,an bonorum adminiſtrationem recuperet.q.98.nu.51
Profeſſio facta magno calore iracundiæ quaſi à furioſo facta nõ tenet.q.60.nu.32
Prodigus ſoluens indebitum ipſo iure repetit.quæſt.52.nu.87. & 88
Prodigo qui ſoluit an reſtituatur aduerſus ſolutionem hanc, ibidem nu.71
Prohibito aliquo prohibetur omne id per quod peruenitur ad illud &c. declaratur.q.32.nu.86
Prouinciam egreſſus dicitur abſens.q.5.30. extra prouinciam eſſe quomodo intelligatur,ibid.nu.31
Prouinciarum gubernatores poſſunt hodie dici iudices maximi q.82.nu.8
Prouinciæ tuę te reſtituo,plenam reſtitutionem ſignificat. quę. 95.num.6
Prouiſio hominis quando faciat ceſſare prouiſionem legis, qu. 89.num.79

Promiſſio an per reſtitutionem in integrum reſcindatur, vide iactum.
Proteſtatio an ſit ſemper vtilis ipſi impedito.quæ.28.nu.5.& ſeqq.& nu.18
& quæ vtilitates illius ſint,nu.2.3.& 4
proteſtatio quandoque potius nociua, & ridicula eſt, quàm vtilis.
& quando hoc ſit,nu.5.& 6.& nu.17
proteſtatio an ſemper neceſſaria ſit ipſi impedito,vt reſtitutione dignus ſit,pleniſſimè hac q.28.à num.7.vſque ad finem, per diſtinctionem,& membra,vt ibi.
proteſtatio nihil operatur quo ad iuſtificandum ipſum impedimentum,vt ſcilicet ſiat magis iuſtum,quàm aliàs eſſet, nume.8
proteſtatio in hoc conſiſtit,an is qui impeditus eſt,proſequi ius ſuum vellet,ſi impeditus non eſſet,nu.9
proteſtatio non eſt neceſſaria pauperi,licet eſſet aliàs neceſſaria num.20
proteſtatio quando eſt neceſſaria intelligitur circa tempus continuum,non circa tempus vtile.22
proteſtatio licet omiſſa ſit vbi neceſſaria eſſet, an ſuccurratur tamen ex clauſula generali,nu.24
proteſtatio licet omiſſa ſit vbi neceſſaria eſſet,an ſuccurratur tamen ex clauſula generali,nu 24
proteſtatio vbi neceſſaria eſt,an ſufficiat ſi ſimpliciter fiat,an verò debeat bis & ter replicari,nu.26.& ſeqq.
proteſtationis ſolemnis forma,remiſſiue ibi.nu.43
in proteſtatione iſta quæ alia requirantur,aut releuent,nu.45.& ſequen.
prudentibus quando celat Deus,quæ paruulis reuelauit.q.100.num.15
publica vtilitas,quot modis conſiderari poſſit.quæſt.1.nume.88.& 89
in publicum exire impediri ob pudorem,qui dicantur.quæſt.7.num.21
Publici iuris quæ ſunt,quando poſſint pactis priuatorum tolli, q.26.nu.18.& 20
publica auctoritate quis decipi non debet,q.23.nu.14
& cauſa publica dicitur fauorabilis.q.38.nu.41
pudicitiæ amiſſio iuſtus metus eſt.q.7.nu.81
puella minor an reſtituatur aduerſus exceſſiuam dotem marito ſuo datam q.59.nu.13
& an aduerſus modicam dotem ſibi à fratribus datam,ibid.nume.24
pueritia quæ ſit.q.2.nu.16
punctus,vel momentum,quid ſint,q.2.nu.57.& 58
pupillus melius cautus eſt,ſi res ſua ſibi reſtituatur,quàm ſi incertum cautionis expectet.q.22.nu.2
pupillum non habere tutorem,& habere,ſed non petere bonorum poſſeſſionem æquiparantur.q.22.nu.26
pupillo qui ſoluit indebitè,an reſtituatur,q.52.nu.71
pupillus ſoluens indebitum ipſo iure repetit,ibid.nu.52
pupillus ſi contrahat ſponſalia,non tenent ipſo iure.quæſt.60.num.30
pupillus an indigeat reſtitutione in integr.aduerſus aditam hæreditatem.q.62.nu 41
pupillaris ſubſtitutio an firma remaneat reſtituto minore in integrum aduerſus aditam hæreditatem q.62.nu.78

Q.

QVADRIENNIVM, quod detur ad petendam reſtitutionem in integrum,& materia eius pleniſſimè tractatur q.19.& q.20.per totum, & vide etiam in verbo tempus,& in verbo,reſtitutio.
& aliqua alibi ſparſim,vt infra.
Quadriennium hoc incipit currere minori poſt impetrationem veniæ ætatis.q.23.nu.41
Quadriennium hoc eſt quædam præſcriptio huius officii iudicis.
Quadriennium hoc non datur integrum,quando læſio eſt in ultimo tempore.q.44.nu.12.23.& 19
Quarentigiæ præceptum an per reſt.in integ.reſcindetur.q.72.num.9
Querelæ renuncians minor an reſtituatur,q.4.nu.66
aduerſus Querelam inofficioſi omiſſam an reſtituatur minor, q.98.num.37

R.

RAINALDVS Ridolfius laudatur,q.10.nu.74
Raptus mulieris vltimo ſupplicio punitur.q.81.nu.9
& an aduerſus Raptum minor reſtituatur,ibid.
Ratificatio requirit conſenſum.q.25.nu.26
Ratificatio triplex,expreſſa,tacita,mixta,ibid.nu.40.& ſeqq.
Ratihabitionem promittere,& fideiubere diuerſa ſint.q.48.num.11
Rebannire,& reſtituere an idem ſint,q.93.nu.10
Rebellis an reſtitui in integrum poſſit,q.93.nu.24
Rebellis reſtitutus in integrum an poſſit dici amplius proditor.q.100.nu.11
Reconciliationis actus exterior cum inimico non eſt neceſſarius ad ſalutem.q.85.nu.54
Redire quid ſignificet,q.1.nu.11
Reditus an ſit tutius vel maturius,quomodo iudicatur.qu.27.num.30
Redeuntibus quantum tempus à lege aſſignetur,ibid.nu.30
Reditus quando ab infirmitate, vel alio impedimento retardatur,excuſatur,ibid.nu.37
Reuerſis datur adhuc modicum tempus ad res ſuas componendas,& interim pro abſentibus habentur,ibid.nu.34
Redhibitoria actio largo modo poteſt dici reſtitutio.q.1.nu.28.& q.91.nu.13
Reintegrare,hoc verbum,an plenam reſt.in integr.importet.q.93 num.4
Refutatio,vide Renunciatio.
Remiſſio,vide Renunciatio.
Relegatus an ex capite ſuæ abſentiæ reſtituatur.q.7.nu.26
Relegatus an reſtituatur ex capite abſentiæ,vel clauſula generali,ibid.nu.27
Relegatus an teneatur mittere procuratorem, & an aliàs ei ſuccurratur.q.30.nu.23
Remedium ordinarium quando tollat, & faciat ceſſare extraordinarium,plenè q.17.nu.13
Remedium extraordinarium quando eſt pinguius, quàm ordinarium non tollitur per illud.q.12.nu.16.& q.14.& quæ.17.nu.13.& ſeq.& nu.83
Remedia duo extraordinaria quando ſimul concurrant.qu.17.num.1.& ſeq.plenè.
Remedium ſubſidiarium duplex,vnum competens ſe cum aliis aliud nunquam.nu.4
Remedium ſubſidiarium dupliciter accipitur, & quo modo, num.28
Remedium extraordinariū quando eſt odioſum,vel famoſum, nunquam concurrit,cum ordinario,nu.37
Remedium l.2.C.de reſcinden.vendit.eſt ordinarium,ibi.nume.48
Renunciatio,an aduerſus renunciationem iuris proprii detur reſtitutio.q.4.nu.95.& plenius.q.85.per totum,vbi an aduerſus remiſſionem,repudiationem,liberationem, & cætera id genus detur reſtitut.in integr.latè agitur, ſimiliter de quietationibus &c.
Replicatio eſt de natura actionis,q.17.nu.107
Religionem qui ingreditur, dicitur meliorem ſuam conditionem facere,q.59.nu.27
Repreſaliarum cauſa detentus,an reſtituatur in integrum, q.7.num.52
Repreſaliæ quare conceſſæ,nu.53
Reſpublica Romana reſtituitur ex edicto maiorum.q.3.nu.58

Reſpu-

Digitized by Google

Reſpublica dicitur vti iure pupillorum,nu.59
Reſpublica Romana qua ratione iure minorum reſtituitur.q.3. num.62
Reſpublica quamuis in dubio de Romana intelligatur de iure ciuili,tamen de quolibet alio municipio intelligi poteſt. qu. 6. num.43
Reſcriptum ex falſa cauſa petitum,an ſit ipſo iure nullum quæ. 77.nu.45
Reſciſſoria actio, vide actio.
Reſignatio beneficiorum vitiatur ob quamlibet etiam leuem infirmitatem reſignantis,q.11.nu.29.& 33
Requiſitio amicorum abſentis quando ſit neceſſaria, & quomodo facienda ſit,q.12.nu.68.70.& ſeqq.
Reſuſcitatus dicitur interim dormiuiſſe,q.11.nu.5
Reſuſcitatio miraculoſa à Deo facta,dici poteſt reſtit. in integ, gratioſa,q.91.nu.19
Reſcindens,& reſciſſorium iudicium quæ ſint.qu. 1. nu.50.& plenè de his iudicijs.q.33.per totum.
Retrahere qui non potuit fundum venditum, culpa iudicis reſtituitur.q.13.nu.2
& quid ſi caſu fortuito.q.15.nu.20
Reus ſemper fugit,& propterea ſæpe pro confeſſo habetur. qu. 67.nu.41
Regis præceptum an ſit iuſtus metus,q.7.nu. 87

RESTITVTIÒ IN INTEGRVM VIDE judicium huiuſce materiæ pleniſsimè infra eadem littera R, in fi.

Rigor iuris vbi ſeruandus erat,nemini parcitur.quæſt. 87. numero 4
Romæ qui eſt non dicitur ſui copiam denegare.q.12.nu.80
Robertus Laucellotus laudatur.qu. 42.num.33. & quæſt.43. nume.106
& à contrarietate ſaluatur,nu.37.& ſeq.
Ruſticus. De ruſticis quæ dicuntur in materia reſtit. in integr. an habeant locum regulariter in mulieribus,& militibus.q. 9.num.1
cum Ruſticis fauorabilius agitur,quàm cum mulieribus, ibid. num.2
in Ruſticis an facilius præſumatur iuris ignorantia,quàm in ciuibus,nu.3
Ruſticis an ſuccurratur aduerſus iuris naturalis, vel ciuilis ignorantiam,nu.4
Ruſticis an ſuccurratur aduerſus iuris ciuilis ignorantiam nu. 8.& ſeq. vbi diſtinguitur.
Ruſticis an ſuccurratur aduerſus iuris merè poſitiui ignorantiam,nu.12
Ruſticis in quibus caſibus ſpecialiter prohibeatur ſuccurſus. 13
Ruſticus non mutat libellum abſque refectione expenſarum, nu.15.& 20
Ruſticus poſt didicita teſtificata non poteſt nouos teſtes producere,nu. 16
Ruſticus & mulier excuſantur à dolo præſumpto de futuro, quando damnum imminet de præſenti,nu. 17
Ruſticus non excuſatur ſi per errorem non produxit concordiã infra octauum diem ex forma ſtatuti,nu. 18
Ruſticus ſi omiſerit formam teſtamentariam non excuſatur quando errauerit in producendis exceptionibus præter ordinem iudicij,nu.21
Ruſticus,vel mulier ſi non confecerunt inuentarium intra legitimum tempus non excuſantur,nu.22
Ruſticus non recuperat tenutam ex primo decreto niſi refectis expenſis,nu.23
Ruſticus an in prædictis caſibus excuſetur, ſi agat de damno vitando,nu.24
& an ſuccurratur ei ſaltem ex clauſula generali, nu. 25
& an iuſta cauſa ſit ignorantia iuris circa ordinem iudiciariũ, num. 26
& an ſi non poßit conſulere peritiores, ex hoc ipſo reſtituatur, num.27
Ruſticis quo iure ſuccurratur quando ſpecialiter cauetur quod eis ſuccurri debeat,nu.29
& qui caſus ſiniſtri,ibid.
Ruſticus an excuſetur ſi ius ignorans non ſe detulit,nu.30
Ruſticus an excuſetur ſi album deleuit,nu.31
Ruſticus an excuſetur ſi non edidit quod debebat. 32
Ruſticus an excuſetur à vera contumacia,& mulcta, numero 33
Ruſticus ſi citatus exiſtens,& verus contumax compareat,auditur appellans,licet non comparuerit iudice pro tribunali ſedente,nu.34
Ruſticus an excuſetur ſi rem ſuam violenter occupauit,numero 35
Ruſticus an excuſetur à præſumpta fraude vſurarum, propter iuris ignorantiam,nu.35
Ruſticus an excuſetur quando contraxit contra leges pœnales ob ſimplicitatem ruſticanam,nu.36
Ruſticus an releuetur ab onere probandi ſe indebitum ſoluiſſe, num.37
Ruſticus ſi non oppoſuit declinatoriam ante litis conteſtationem,vel dilatoriam ante conſenſum in iudicem, an excuſetur,nu.38
Ruſticus an excuſetur ſi non illico reuocauit confeſſionem aduocati erroneam,nu.39
Ruſticus an excuſetur ſi inciderit in pœnam S.C. Syllaniani, num.40
Ruſtica mulier ſi non petiit tutorem filio antequam ad ſecunda vota tranſiuerit,an excuſetur,nu.41
Ruſticus ſi non obtemperauit præcepto iudicis,an excuſetur,nume.42
Ruſticus ſi renunciauit iuri ſuo non certioratus an excuſetur, nu.43
Ruſticus ſi contrauenit diſpoſitioni l.ſi quis maior.C.de tranſa. an excuſetur,nu.44
Ruſticus an excuſetur ſi non petiit intra debita tempora bonorum poſſeßionem,nu.45.& 46
Ruſticus an excuſetur ſi ignorans valorem rei ſuæ illam minori precio vendidit,nu.47
Ruſticus an excuſetur ſi deferat arma non ſolita, licet de iure prohibeatur,nu.48
Ruſticus ſi in teſtimonio reddendo,vel in ſcripturis producendis contraria adduxit,an excuſetur. 49.& ſeqq.
Ruſticis an ſuccurratur ex ſolo capite ſimplicitatis, quando non eſt eis ſpecialiter prohibitum,vel permiſſum,nu.58
Ruſticis an ſuccurratur aduerſus incurſionem pœnæ ob ignorantiam l.pœnalis,nu.59
Ruſticis an ſuccurratur ex clauſula generali,vbi ſpecialiter non prohibetur,nec permittitur,nu.61
in Ruſticis an præſumatur quædam imprudentia naturalis in rebus agendis,nu.62
ſuper Ruſticorum malitiam malitia non reperitur, quomodo intelligatur,nu.63
Ruſticis an ſuccurratur ex clauſula generali, quando malè res ſuas agunt, nu.64
Ruſtico ſagaci an ſuccurratur, nu. 65
& an in tutela,nu.66
Ruſticus in dubio an præſumatur ſagax.nu.67
Ruſticus an excuſetur in actu clandeſtino.68
Ruſticus an excuſetur aduerſus iuris ſtatutarij ignorantiam, num.69
Ruſtici ſicut ſciunt ire ad ſyluam pro lignis, ita debent accedere ad ciuitatem pro conſilijs,nume.65.quæſt.10. & vide 66.& 67
Ruſtici occupati circa meſſes & vindemias, an excuſentur, nume. 68

RE-

Digitized by Google

Index.

RESTITVTIO in integrum.

Reſtitutio in integr. hæc verba ſimul iuncta multis modis accipiuntur. quæſt. 1. nu. 23

Reſtituere hoc verbum quot modis accipiatur in iure ibi, nu. 1. 2. 3. & ſeq.

Reſtituere quandoque ſignificat. 1. deſtruere, ibid. nu. 6

Reſtituas hoc verbum ſignificat, quòd res reſtituatur cum omni eius bonitate, & integritate. nu. 8

Reſtitutus quando quis dicatur, nu. 10

Reſtitutio quomodocunque ponatur, plenariam reſtitutionem ſignificat, ibid. nu...

Reſtitutionis in integrum diffinitio, ibi, à num. 32. vſque ad numerum 52

Reſtitutio in integrum reponit omnia in priſtinum ſtatum ibidem.

Reſtitutionis in integrum variæ ſignificationes accipiuntur, ibidem.

Reſtitutio in integrum dicitur quaſi reſtauratio, nu. 53

Reſtituendum, & in integrum reſtituendum pronunciare idē eſt, nume. 58

Reſtitutio quando in genere ſumitur, non ſemper habet plenariam ſignificationem, nu. 57

Reſtitutio ex gratia facta non ſemper reſtitutio dicitur, ibidem num... &

Reſtitutio quomodo in genere, & in ſpecie accipiatur, ibid. nu. 69. & q. 91. nu...

Reſtitutio in quo differat ab appellatione, nu. 64

Reſtitutio plenius remedium eſt, quàm appellatio, ibid.

Reſtitutio in integrum in quo differat à ſupplicatione, ibid. & q. 32. nu. 26. & nu. 29

Reſtitutio in integrum in quo differat ab indulgentia, ibidem, nume. 73

Reſtitutio in integr. in quo differat à reductione ad arbitrium boni viri, nu. 75

Reductio ad arbitrium boni viri eſt arbitramenti reſciſſio ibidem.

Reſtitutio in quo differat à querela, ibid. nu. 78

Reſtitutio in integrum quo iure fuerit introducta, nu. 79

reſtitutio in integrum quæ iure ciuili, & quæ iure prætorio introducta ſit, ibid. & q. 15. nu. 5

reſtitutio quare fuerit introducta, nu. 85

reſtitutio in integrum an propter publicam vtilitatem ſit introducta, nu. 87. & q. 31. nu. 2. & q. 32. nu. 67

reſtitutio in integrū an ſit introducta cauſa corrigendi vel ſupplendi ius ciuile, nu. 90

reſtitutio in integrum an ſit introducta ſecundum regulas iuris, an contra illas, nu. 91. & 92. & q. 43. nu. 15

reſtitutio in integ. an ſit ſtricti iuris, nu. 93

reſtitutio in integ. an ſecundum, vel contra æquitatem ſit introducta, num. 95

reſtitutio in integrum appellatur beneficium, nu. 96. & quæ. 4. num. 10

Reſ.. in integrum quotuplex ſit, nu. 99

reſtitutio in integrum duplex alia gratiæ, alia iuſtitiæ, & quæ, num. 100

reſtitutio ex cauſa doli, vel metus an ſit propriè reſtitutio, nume. 105

& an in ſtatutis appellatione reſtitutionis veniant, numero 106

Reſtitutio in integrum, quę fauorabilior ſit an ex cauſa ætatis, an alia, q. 5. nu. 1. & 6. & q. 8. nu. 52. & q. 14. nu. 2. & & q. 90. num. 20.

reſtitutio in integrum dicitur fundata in naturali æquitate. qu. 15. nu. 2. & q. 18. nu. 5

reſtitutionis beneficium eſt fauorabilior, quàm nullitatis, & in quo conſiſtat fauor vtriuſque. q. 24. nu. 26. & 36

reſtitutio in integrum eſt auxilium legis, quæſtione 26. num. 3

reſtitutio in integrum eſt quædam defenſio ex æquitate competens.

reſtitutio in integrum an ſit mixti imperij, vel ſimplicis iuriſdictionis. q. 32. nu. 24. & q. 35. nu. 35

reſtitutio ſpoliatorum poteſt dici largo modo reſtitutio in integ. q. 35. nu. 80

reſtitutio in integr. an ſit in ſe fauorabilis, vel odioſa. quæſtio. 44. num...

reſtitutio quando ſit beneficium perſonale, q. 49. nu. 19

reſtitutionis in integrum remedium ex conſtitutionibus principum deſcendit confirmatione, non inuentione, quæ. 76. nume. 39

reſtauratio ædificij dicitur reſtitutio in integrum, quæſtio. 91. num. 15

reſtituimus & indulgemus, quid ſignificent, qu. 93. nu. 11

reſtituendi verbum ad ſimplicem etiam poſſeſſionem refertur. quæſt. 99. nu. 25

EX QVIBVS CAVSIS REſtitutio in integrum concedatur.

reſtitutio in integrum ex cauſa ætatis minoris vigintiquinque annis quare, & qua ratione, & quo iure concedatur, plenè q. 2. & vide in verſic. ætas, & in verbo, minor.

reſtitutio ex clauſula generali non datur donec adeſt recurſus contra tutorem, vel curatorem. q. 4. nu. 6

reſtitutio competit minori etiam vbi non adeſt dolus aduerſarij. q. 30. nu. 4

reſtitutio debet prodeſſe minoribus non maioribus, quomodo procedat, ibid. nu. 9

in reſtitutione in integrum quæ, & quanta læſio requiratur. q. 4. per totum, & in verſic. læſio.

reſtitutio non ita facilè conceditur in lucris, ſicut in damnis. q. 4. nume. 63

reſtitutio in integrum an concedatur propter intereſſe affectionis, num. 82

reſtitutio ex edicto maiorum ex quibus cauſis regulariter concedatur. q. 5. nu. 8

reſtitutio ex cauſa abſentię propter militiam, an & quando cōcedatur. quæſt. 6. per totum, & vide in verb. abſentia, & in ver. miles.

reſtitutio cōceditur aſſeſſoribus etiam in propria ciuitate ex publica vtilitate. q. 6. nu. 50

reſtitutio in integrum an detur propter abſentiam ex cauſa ſtudiorum. q. 7. nu. 7

reſtitutio an detur propter abſentiam ex cauſa banni. quæſt. 7. nume...

reſtitutio an detur propter abſentiam ex cauſa metus, ibidem.

reſtitutio non eſt ſuperflua etiam ei qui nihil in bonis habet, ibidem nu. 20. & nu. 57. vbi contra.

reſtitutio non eſt neceſſaria vbi ignorantia iuris prodeſt vel nō nocet. q. 8. nu. 74

reſtitutio ex cauſa furoris, vel ebrietatis, vide furor, & ebrietas, & qu. 11

reſtitutio in integrum ex cauſa infirmitatis, vide infirmitas.

reſtitutio in integrum ex cauſa paupertatis, vide paupertas, & qu. 11

reſtitutio in integrum non datur vbi actio doli competit. q. 12. nume. 2

reſtit. in int. ſubſidiaria non conceditur vbi remedium ordinarium actionis competit, ibid.

reſtit. quę datur ob impedimentum cauſatum dolo aduerſarij, datur non ſolum ad damnum emergens, ſed etiam aduerſus lucrum ceſſans, ibid. num...

reſtit. iſta etiam aduerſus minores, & pupillos, ſi ipſi, vel eorum adminiſtratores dolum pręfatum adhibuerint, datur, ibi. num. 6

reſtitutio quæ ex cauſa doli aduerſarij datur, datur etiā aduer-

ſus male geſta à maioribus,nume.8

Reſtit. ceſſat vbi adeſt remedium ordinarium,num.12.& an procedat quando vtrunque remedium eſt extraordinariũ. nume.13

Reſtit. hac ex clauſula generali,an concedatur ſi victus habet regreſſum contra prædictas perſonas.nu.41. q. 13

Reſt. ob impedimentum feriarum,vide feriæ.

Reſt. ob caſum naturalem,puta,ob areſcentiam fontis,vel fluminum conceditur.q.14.nu.38. & ſeq.

Reſtitutio de qua in l. Attilicinus. ff. de ſeru. ruſtic. prædio. quæ ſit, ibid.

Reſtitutio ex clauſula generali, an detur ſingulariter in aliquo ſpeciali caſu,qui ſub regula cadere nequeat,ibid. nu...

Reſtitutionis,de qua in l.ſi mater.ff.de re iud.materia,ibid.

Reſt. non niſi cauſa cognita concedi debet.q.31.nu.4

Reſtitutio non datur vbi non adeſt læſio,ibid.nu. 5

Reſtitutio in integrum non conceditur inuitis.ibid.nu.6

Reſtitutio non niſi ex iuſta cauſa conceditur, quæſtio. 34. numero 32

Reſtitutio non competit vbi quis modicum damnum paſſus eſt queſt.39.nu.8

Reſtit. in int. ex clauſula generali datur ne illicitæ extorſiones fiant,quæſt.79.nu.16

EX QVIBVS CAVSIS REſtitutio in integ. deneganda ſit. qu. 15. & ſeqq. vſque ad quæſt. 31. pleniſſime, vt ex ſequentibus colligitur.

Reſt. in integ. an poſſit tolli aliqua lege,vel ſtatuto. quæſt. 15. num.5.& 13

Reſt. vbi non datur aduerſus aliquem actum,non datur aduerſus alium actum,ſi per hoc veniret reſcindendus actus, aduerſus quem lex prohibet reſtitutionem dari.nu. 15

Reſtitutio ex vno edicto,ſi prohibeatur,non intelligitur prohibita ex alio,ibid.

Reſtitutio in integrum.ſi prohibetur in principali, non dicitur prohibita in incidenti.nu.18

Reſt. non conceditur aduerſus id, quod directè reſtitutionem extinguit,num. 14

Reſtitutio prohibita aduerſus diffinitiuam, non dicitur prohibita aduerſus interlocutoriam,nu.19

Reſt. vbi in aliquo caſu prohibita eſt,exceptio nullitatis non dicetur ſublata.nu.20

Reſt. ita demum tollitur à ſtatuto, ſi concurrant ea omnia per quę ſtatutum vult eſſe ſublatum hoc remedium,nu. 21

Reſt. non poteſt auferri à recognoſcentibus ſuperiorem, nu. 22

Reſtit. pupillorum doli incapacium non poteſt ſtatuto tolli,numero 24

Reſtitutio à ſtatuto prohibita, non dicitur prohibita incidenter parti,nu.26.& 27.vbi declaratur.

Reſt. ſimpliciter prohibita à ſtatuto,non intelligitur prohibita, ſi minor agit de damno vitando,nu.28

Reſt. prohiberi non poteſt in caſu enormiſſimæ læſionis etiam ob dolum pręſumptum.num. 29

Reſtitutionis prohibitio ſtatutaria,non extenditur vltra territorium,num.30

Reſt. an prohibita ſit in aliquo caſu ex eo,quia ibi prohibita eſt appellatio.q.15.nu.31

Reſtit. in integ. non eadem de cauſa conceditur,qua appellatio, nume.33

Reſt. an prohibita dicatur prohibita exceptione,ibi,nu.34

Reſt. in integ. exceptio eſt,nu.35

Reſt. non poteſt proponi per viam exceptionis niſi incidenter, nume.36

Reſt. non intelligitur prohibita,licet prohibitum ſit aliquod remedium, ſub quo generaliter loquendo reſtit. comprehendatur. ibid.

Reſt. an dicatur prohibita,prohibita actione in eo caſu,nu. 38

Reſt. an dicatur prohibita vbi lex pleniſſimã ſecuritatem præbet.num.42

Reſt. an dicatur prohibita quando prohibitum eſt reclamari, ſupplicari,recurri,vel alio modo contrauenire,per verba prægnantia,nu.44.& 46

Reſtitutio nunquam intelligitur prohibita, niſi vbi ſpecialiter prohibetur,nume.45

Reſtit. an dicatur prohibita ex eo, quia lex in ſua diſpoſitione comprehendit minores 25.annis,nu.58.59. & 60

Reſt. quomodo denegetur contra ſtatutum declaratur,nu. 60. & ſeqq.

Reſt. prohibita in caſu enormis læſionis an dicatur prohibita in caſu enormiſſimæ,nu.67

Reſtitutioni qui renunciauit in caſu enormis læſionis, reſtituitur in caſu enormiſſimæ,nu.69

Reſt. an dicatur prohibita ſi ſtatutum eo caſu velit minores haberi pro maioribus,nu.73

Reſtitutio vbi ceſſat,plerunque nullitas non ceſſat,nu.75

Reſt. prohibita dicitur ſi ſtatutum minoris ætatem abbreuiet, nume.75

Reſtitutio an dicatur prohibita ſi ſtatuto cauetur, quod contractus factus à minore 18.annis valeat,ibid. nu.71

Reſtitutio an ſit prohibita,ſi ſtatutum diſponat,quod maior viginti,ſit maior viginti quinque,nu.84

& quid ſi diſponat,quòd maior 18.annis poſſit contrahere ſine interuentu curatoris,num.85

& quid ſi diſponitur,quod ſit ratum quod fit à minore.86

Reſtitutio non excluditur per actum ratificationis,nu.88

Reſtitutio non dicitur prohibita ex eo, quod princeps ex certa ſcientia confirmet actum à minore celebratum,nu. 89

Reſtitutio an prohibita intelligatur ex vtroque edicto, quando ſimpliciter prohibita eſt prohibita,ibi.num.90.91. & ſeqq. vbi plenè diſtinguitur.

Reſtitutio non datur contra ſtatutum legis,vel naturæ, vt dicit Bal.num.94

Reſtitutio an ex eo denegetur,quod alias à iudice denegata fuerit,q.16.nu. 1.& limita.nu.8.& ſeqq.

Reſt. ad reſtitutionem petendam non datur ob circuitum euitandum,ibid.num.4

Reſtitutio an denegetur ex eo,quod aliàs fuerit denegata tam ſi petatur contra contractum,quàm ſi contra ſententiam,numero 7

Reſt. an denegetur ſi non expreſſè denegata fuit,non tamen ſi lio conceſſa,nume.8

à Reſtitutione denegata appellari poteſt,& quando,nume. 12. & ſeq.& vide appellatio.

Reſt. poteſt peti aduerſus omiſſam appellationem iſtam, nu. 15.vel non proſecutam,nu.16

Reſtit. ſemel denegata non ſuper eodem,ſed ſuper diuerſis capitulis,an impediat reſtitutionem in integrum,nu. 20

Reſt. in integ. ſemel denegata quando ex noua cauſa concedatur,& quæ dicatur noua cauſa, nume. 26. & ſeqq. vſque ad 34

Reſt. in integr. an denegetur ex eo, quia ſemel obtenta fuit in eodem articulo,nu.34.& ſeq.& exemplum,nu.37

Reſt. an denegetur ſi petatur contra reſtitutionem iam obtentam,num.43.46.& 47

Reſt. an denegetur ex eo,quod contra petentem adſit præſumptio iuris,& de iure,nu.49

Reſtit. ex clauſula generali an tollatur per concurſum actionis dolo.quæſt.17.nu.6

Reſtitutio non datur,quæ datur præſenti contra abſentem cum remedio l.vt perfectius.C.de anna. exceptio.nu.9

Reſtitutio non datur illi,qui de facto poteſt ſibi prouidere,nume. 23

Reſtitutio non datur aduerſus teſtamentum, quia mutari poteſt,num.34

Reſtitutio ex clauſula generali an impediatur per concurſum reſtitutionis ex edicto minoris,q.17.nu. 40

Reſti-

Digitized by Google

Index .

Reſtitutio qualibet an impediatur propter concurſum remedij, nume. 44

Reſtit. ex edicto maiorum, an ſit remedium ordinarium, numero 45

Reſtit. an impediatur ex eo, quia per ipſum actum nullum præiudicium fiat, num 51

reſt. an ceſſet quando actus licet præiudicialis ſit, eſt tamen nullus, nume. 62

Reſtit. an ceſſet ex eo quia cōpetat ipſi læſo actio aliqua. nu. 72

Reſtitutio in integrum quoque dicatur actio, nume. 73. & numero 75

Reſtitutio per concurſum remedij ordinarij quare impediatur, numero 74

Reſtitutio an ceſſet ex eo, quia appellari poteſt, nu. 81

Reſtit. ad appellandum non datur, donec appellari poteſt, nume. 90

Reſtitutio an denegetur ei qui moram purgare poteſt, nu. 92

Reſtit. an ceſſet ex eo, quia læſus eſt tutus ope exceptionis, numero 95

Reſtitutio eſt plenius remedium, quàm exceptio, nu. 98

Reſtitutio an ceſſet quando per eam ſic plenè prouidetur, ſicut per remedium ordinarium, nu. 105. & 108

Reſtit. an ceſſet quando læſus eſt tutus ope replicationis, numero 106

Reſtit. an ceſſet, ex eo quia competit remedium ſupplicationis, nume. 108

Reſtit. an ceſſet, ex eo quia competit remedium l. 2. C. de reſcind. vend. num. 111

reſt. an ceſſet quia competit remedium miſsionis ex primo, vel ſecundo decreto, nu. 114

reſt. vbi ceſſat propter remedium ordinarium, an poſsit ſaltem cum illo cumulari, nu. 107

reſtitutionem qui intentat, an dicatur approbare contractum aliàs nullum, num. 120

reſtitutionem an poſſit petere qui ſuccubuit in remedio ordinario, ibid.

reſt. an denegetur ex eo, quia venit petenda contra perſonas, quibus debetur reuerentia. quæſt. 18. nu. 1. & 9. & nu. 10. 13. & 17

reſt. an detur contra patrem, nu. 6

& an contra patriam; nume. 7. & rurſus num. 18. 19. 20. 21. 22. & 23

reſt. datur contra factum patris, licet non contra patrem nume. 15. & 16

reſt. non denegatur vbi aliàs denegaretur, ſi cauſa ſit nimis grauis, nume. 26

reſt. ex edicto minorum eſt de iure ciuili ex ſpeciali priuilegio, nume. 28

reſtit. minoris an ſit ſublata per l. bene a Zenone. C. de qua. præſcrip.

reſtitutionis petendæ tempus, & de materia eius plenè, per totam hanc quæſtionem & ſequentem, ex quibus colliguntur infraſcripta, & alia in verſic. tempus. q. 19

reſtitutio non plus reſtituit quam læſio abſtulerit, nu. 7

reſtitutio ad minus tempus fieri non debet, nu. 8

reſtitutio intra quantum tempus terminari debeat, nu. 38

reſtitutio in integrum intra quod tempus peti debeat quando læſio eſt in minori tempore quadriennio, nu. 39

reſtitutio concedi debet ita vt non ſit neque damno neque lucro, nume. 40

reſtituendus ex clauſula generali ad adeundum hæreditatem quam ob ignorantiæ defectum adire non potuit intra annum deliberationis, poterit infra illum annum petere reſtitutionem, nume. 43

reſtitutio intra vnam diem peti debebit ſi intra vnam tantum diem læſio conſiſtat, nu. 44

reſtitutio ad appellandum debet peti infra decem dies, num. 46

reſtitutio quæ datur eccleſiæ ſemper intra quadriennium peti poterat, nume. 47

reſtitutio quæ datur ex miſericordia a principe poteſt peti infra tantum tempus quantum viſum fuerit principi, nu. 48

reſtitutio an elapſo quadriennio ita excluſa dicatur vt nullatenus amplius peti poſſit, nu. 49

regula quòd ſic. cum ſimil. pluribus, quæ ſequuntur ſub nu. 50. & ſeqq. vſque ad nu 64

& an vbi adeſt enormiſsima læſio, nu. 66

reſtitutionis petendæ tempus quando incipiat currere, & quomodo ex inde currat, quæ. 20. per totum pleniſſimè vbi hæc materia tractatur.

reſtitutionem competentem quod tollere poteſt, poteſt multo magis tollere competituram, ibi. nu. 18

reſtitutio non datur ei qui poterat facere quominus læderetur, & tamen paſſus eſt lædi, nu. 20

reſtitutionis moleſtia & periculo quod nemo vnquam tutus ſit incidere eſt. 29

reſtitutio Reſtituit actionem priſtinam pro toto eo tempore quòd competiiſſet, ſi non fuiſſet impedimentum. q. 21. nu. 17

à reſtitutionis exemplo ad Reſciſſoriam actionem non valet cōſequentia, quo ad illas perpetuandas. ibi. nu. 28

reſtitutio in integrum non perpetuatur litis conteſtatione, numero 26

reſtitutio an ceſſet ex eo quod actui celebrato à minore vel eccleſia, interuenerunt eorum tutores, vel curatores &c. qu. 22. per totum, vbi de hac materia pleniſſimè.

reſtitutio ex clauſula generali, an penitus ſubſidiaria ſit, ibidem nume. 27

reſtitutio ex capite abſentiæ non datur priuilegio perſonæ, ibid. nume. 28

reſtitutio an ceſſet ex eo quòd minor contraxit per procuratorem, num. 34

reſtitutio an ceſſet quia actus præſentia conſanguineorum interuenit, nume. 42

& an ſi amicorum præſentia interuenit; nu. 47

& quid ſi patris, nu. 43. & 44

& quid ſi principis, num. 49

& quid ſi iudicis, vel decretum eius, nume. 57. & ſequentibus plene.

reſtitutio an ceſſet ex eo quia minor fuit legitimè defenſus in iudicio, num. 71

reſtit. in integrum an ceſſet ex eo quia malitia minoris ſuperat ætatem, & de hac materia plenè q. 23. per totum.

reſt. non datur minori niſi concurrentibus his duobus, & quod læſus ſit, & quòd hoc acciderit vel fragilitate propria, vel dolo aduerſarij, nu. 27

reſtitut. an ceſſet ob impetrationem veniæ ætatis, & de hac materia plenè, ibi.

reſt. ab impetratione veniæ an detur, & an trahatur ad actus poſtea factos, num. 45. & 46

reſtitutio an impediatur ex eo quod minor maximum numerum filiorum habeat. num. 58

reſtitutio an & quando impediatur quia minor ſe maiorem dixit, q. 24. per totum. vbi de hac materia pleniſsimè.

reſt. an & quando ceſſet, quia minor actum ratificauit, & approbauit, q. 25. per totum.

reſtitutionem qui petit dicitur ex hoc ipſo approbare contractum, nu. 17. ibi.

reſtitutionem non amittit qui communi iure vtitur, dum aliquid facit. num. 18

reſtitutionis beneficium quomodo amittatur renunciatione, q. 26. plene per totum.

reſtit. an impediatur, ex eo quod res non ſit amplius integrâ, nume. 35

reſtitutio quando impediatur ex eo quia impedimentum fuerit affectatum, q. 27. per totum plenè.

reſtit. an & quando denegetur impedito, ex eo quia proteſtationem omiſit, quæſt. 28. vbi an & quando ei neceſſaria vel vtilis ſit proteſtatio.

reſtitutio ex clauſula generali datur impeditis neceſſitate, non

Digitized by Google

autem negligentibus,ibi.nu.47
Reſt. an impediatur ex eo quia impeditus procuratorem in ciuitate reliquit,q.29.per totum.
Reſt. præſentis contra abſentem,& è contra regulatur eodem modo in eodem caſu.ibi.9
Reſt. ex clauſula generali quando datur alicui, non datur niſi in ſubſidium ceſſante remedio ordinario 15
Reſt. ad appellandum datur abſque eo,quòd diſcutiatur an procurator ſit ſoluendo,vel ne,qui appellare neglexit, numero 21
Reſt. an impediatur ex eo quia abſens,vel impeditus quo quomodo,procuratorem in ciuitate non reliquit,per quem defenderetur,q.30.per totum pleniſſimè.

QVOMODO RESTITVTIO in integrum in iudicium deducatur.quæſt. 31. & ſeqq. pleniſsimè vſque ad quæſt.41.in quibus agitur, de ijs quæ in iudicio fienda ſunt ad reſtitutionem obtinendam.

Reſt. an à iudice concedi poſſit ex officio ſuo abſq; eo quòd in iudicio petatur,q.31.nu.1.7.8.9.& 10
Reſt. in integ. an peti poſſit per alias perſonas,quàm per principalem,& in primis,an per tutorem, vel curatorem,ibid. nu.26.27.28.29.& 30
Reſt. an peti poſſit per ſyndicum vniuerſitatis corporis,vel collegio abſque ſpeciali mandato,nu.31
Reſtit. an peti poſſit a conſanguineis pro conſanguineis,nu.36. 37.38.& 39
Reſt. an peti poſſit à patre pro filio abſque ſpeciali mandato,40. 41.& 42
Reſt. ita debet concedi filiof. vt illi proſit,non autem patri eius num.43
Reſtit. an poſſit peti regulariter per procuratorem nume. 44. 45.46. & 47
Reſt. an peti poſſit regulariter abſque ſpeciali mandato per procuratorem,nu.48.51.& ſeqq. vſque ad nu.68.vbi plene.
in Reſt. in int. habet locum reconuentio, ſiue Reputatio nu.49
Reſtitutionem petens non dicitur contrauenire actui, aduerſus quem petit reſtitutionem,nu.50
Reſt. an poſſit peti abſque ſpeciali mandato quando incidenter petitur,nu.68.& 81
Reſt. in int. quando requirit ſpeciale mandatum, an requirat etiam in indiuiduo,nu.71
Reſtitutio an poſſit peti contra procuratorem aduerſarij,nu.80
Reſt. an poſſit peti contra tertium poſſeſſorem,nu. 85. 87.88. 89.90.91.92.&c.vſque ad num. 97. vbi diſtinguitur plenè,& vide.
Reſtitutio in integrum dicitur in rem ſcripta,nu.86
Reſt. an intentari poſſit contra patrem, vel dominum eius à quo læſio prætenditur,ſeu proceſſit,nu.97
& an contra fideiuſſorem eius,nu.99.100,& 101.
Reſt. in int. coram quo Iudice peti debeat,pleniſſimè tractatur q.32.per totum.
Reſtitutionem iuſtitiæ,quibus caſibus princeps ſolus concedere poſſit,nu.31.32.33.34.35.&c.vſque ad nu.40
Reſt. habet etiam coerctionem realem,& perſonalem, nu. 43
Reſtitutionis cauſa an compromitti poſſit.nu.69
Reſt. cauſa ſi inciuat an poſſit cognoſci à iudice cauſæ principalis.num.75
Reſt. in int. per viam actionis peti non poteſt, ſed tantum per officium iudicis,nu.84
de Reſt. in int. tranſigi poteſt,nu.93
Reſtitutionis cauſa an compromitti poſſit ſtante ſtatuto, quòd cauſæ compromittantur,nu.95
Reſtitutio,in quibus caſibus ab inferioribus à principe cognoſci non poſſit,nu.99.& ſeq.vſque ad nu.104
Reſt. in integ. an peti debeat coram iudice actoris,vel rei, nu. 104.& ſequen. vſque ad 118.vbi plenè vide.& quæſt.15. nume.39
in Reſtitutionis cauſa decidenda an attendatur ius actoris, vel rei,num.118
Reſt. an coram iudice eccleſiaſtico peti debeat, quando cauſa vertitur inter laicum,& clericum,num.121.122.& ſequ. vſque ad num.131.plenè.
Reſtitutionem aduerſus propriam ſententiam an quilibet iudex poſſit concedere,& qui non,à num.131.vſque ad num.143
Reſt. an poſſit concedi contra ſententiam ſuperioris,nu.143
& an aduerſus ſententiam iudicis æqualis,nu.151
Reſtituere an quilibet poſſit contra ſententiam delegati à principe,num.153
Reſtit. à ſententia vicarij epiſcopi,tantum coram epiſcopo peti poteſt,num.156
Reſt. rei an poſſit peti coram eo iudice,qui reſt. in int. conceſſit num.158
De Reſcindendi iudicio,i.de reſt.in int.Iudicio, & de reſciſſorio,ideſt de actione reſciſſoria,& de materia vtriuſque,agitur plene q.33.per totum.
Reſcindens,& Reſciſſorium iudicium in quo differat,nu.1
reſtit.in integr. quando neceſſaria ſit pro recuperatione rei ſuæ nume.4.5.6.& 7
reſtit. in integ. an poſſit per viam exceptionis proponi poſt quadriennium elapſum.nu.23
reſtitui qui ſibi rem petit ex eo,quia læſus eſt,an intelligatur petere prauia reſtitutione in integrum,nu.26
per reſtitutionem in integrum an poſſit recuperari res abſque reſciſſoria actione,nu.27.& ſeq.vſque ad num.33
in reſtit. in integr. quomodo libellus formari debeat,num.33. & ſeqq.
Reſtitutio in integrum,& Reſciſſoria actio,au,& quando in eodem libello cumulari poſſunt,plene nu.36.& ſeq.
reſtit. in integr. an obtineri poſſit abſque eo, quod adeatur index,quæſt.34.num.1
reſtitutio an obtineri poſſit abſque eo,quòd petatur,nu.2
reſtit. in integr. iudicium an ſit petitorium, vel poſſeſſorium, numero 5
in reſtitutionis iudicio an noua inſtantia opus ſit,nu.8. & ſeq. cum limit.
reſtitutio an poſſit incidenter peti,nu.16.vſque ad nu.22
reſtit. dicitur pluribus modis incidenter peti,numero.22.& ſequen. vſque ad 27
In reſtitutionis iudicio an regulariter cauſæ cognitio neceſſaria ſit,nu.29.34.36.& ſeq.
reſtitutionis iudicium non ſummarium eſt, ſed ordinarium. 31
reſt. in int. decretum dicitur,nu.33
in reſtitutionis iudicio an ſit neceſſaria citatio partis,& quando plenè à nu.39.vſque ad finem quæſtionis plenè.
Et qui citari debent,& quomodo plenè,ibi.nu.51.& ſequen.
reſtitutionis in integrum cauſa an libellum requirat, & qualem,plenè hac q.35.per totum.
reſtit. in integr. an poſſit peti per viam exceptionis, vel replicationis,ibidem num.36
& quomodo an principaliter,vel incidenter, numero 38.39. & ſeqq.
reſtitutio in integrum,an requirat litis conteſtationem, plenè. q.34.& vide conteſtatio litis.
reſtit. in integr. dicitur peti incidenter quando præparatoriè petitur 11.60.& alijs modis.num.62.63.64.& 67.vide.
reſtit. in integrum eſt præparatorium iudicij reſciſſorij, numero 61
per reſtitutionem nunquam petitur propriè aliquid dari vel fieri,ſed reponi in priſtino ſtatu.num.75
reſtit. non arguit errorem iudicis,ſed partis. 78. & quæſt. 39. nume. 34
in reſtitutionis in int. iudicio,quæ probanda ſint plene agitur. q.36.& ſeqq.plenè,& in verbo,læſio,& in verbo Aetas,

& in

& in verbo impedimentum, vbi de borum probatione agitur.
Reſt. non datur aduerſus Præſumptionem iuris, & de iure, q. 36. num. 5
Reſtitutionis merita vbi probari non poſſunt dicitur deficere hoc remedium non ob defectum reſtitutionis ſed probationis. num. 8
Reſtitutionem petens debet allegare cauſam quare petat nume. 14
in Reſtitutionis iudicio omnia ea regulariter probanda ſunt ſine quibus regulariter reſtitu. obtineri non poteſt. quæſt. 58. nume. 30
reſtitutionis in integrum petendæ tẽpus elapſum non eſſe quis probare debeat. q. 39. nu. 1. vſque ad nu. 15
Reſtitutionem qui petit an probare debeat quòd res iure dominij, vel poſſeſſionis ad eum ſpectat. nu. 7
Reſtitutio in integrum non habet ſe, vt præparatorium ad reſciſſoriam actionem, ſed vt cauſatiua illius. nu. 17
reſtitutionis iudicio, quæ ſententia feratur, plenè q. 40. & quid continere debeat. nu. 9
reſtitutionis iudex an poßit pronunciare ſuper meritis cauſæ principalis. nu. 11
Reſtit. an dicatur conceſſa quando fuit incidenter petita, & in negotio principali ad fauorem eius pronunciatum fuit. numero 12
reſtitutio produci debet, & quando non. nu. 21
Reſt. an dicatur conceſſa, quando dictum eſt in Reſcripto, in integrum reſtituatur. nu. 22. 23. & 24
De effectibus Reſtitutionis in integrum, plenè agitur à q. 41. vſque ad 50. incluſiuè.
Reſtitutionis in integrum effectus, antequam petita ſit. quæ. 41
reſtitutio an aliquid operetur antequam petita ſit. nu. 1. & 9
reſtitutionem qui obtinere poteſt non dicitur re excluſus, ibi. numero 2
Reſtitutionis ſpes vendi poteſt. nu. 3
Reſtitutio quæ iure ſpeciali conceditur non eſt in conſideratione, donec non eſt obtenta. nu. 8
per Reſtitutionem quod recuperari poteſt, an poſſit dici de patrimonio noſtro. nu. 12. & q. 61. nu. 69
is à quo per reſtitutionem res euinci poteſt, an interim dicatur eſſe in bona fide, ita vt præſcribere poſſit. nu. 15
Reſt. antequam petita ſit an aliquid operetur, quo ad effectum l. poſt rem. ff. de tranſact. nu. 18
Spes Reſtitutionis in integrum, an impediat ſubſtitutum vulgarem. num. 24
Reſt. poteſt conſiderari prout ex tunc, & prout ex nunc, & quomodo declaratur. nu. 23
per Reſtitutionem in integ. quod recuperari poteſt, an compenſari poßit. nu. 29. & 34
per Reſtitutionem quod recuperari poteſt, poteſt dici naturaliter debitum. ibi.
per Reſtitutionem quod recuperari poteſt an poſſit dici abeſſe à bonis noſtris. nu. 31
in Reſtitutione in integ. idem eſt ipſo iure deberi, & cum effectu deberi. nu. 33
per Reſtitutionem in int. quando res ab aliquo euinci poteſt, an ille faciat interim fructus ſuos. nu. 38
Reſt. in int. competens minori, an operetur quòd ille poſſit interim rem præſcribere. nu. 41
Reſtitutionis in integ. effectus poſt quam petita eſt, ante verò, quam obtenta ſit. plenè q. 42. & 43. per totum, & aliqua notabiliora ſubijciuntur.
Reſtitutione in integ. pendente an aliquid alienari poſſit. num. 10. & ſeqq. qu. 42
Reſtitutionis petitio dicitur litem introducere. nu. 12. & 19
Reſtitutione pendente, an impediatur executio inſtrumenti. ibid. num. 22
Reſt. ad appellandum debet peti coram eodem iudice qui ſententiam tulit. nu. 21
Et an interim impediat executionem ſententiæ. nu. 32. & ſeqq. plenè.
Reſtitutione in integrum pendente, an impediatur executio ſententiæ, pleniſſimè. quæſt. 43. per totum, vbi vide regulam, quod ſic, cum innumeris limit. & declarationibus & articulis dubijs.
Reſtitutio non præſupponit ſententiam nullam. ibidem nu. 25
Reſtitutio quæ pendet ex mera gratia principis dicitur euentus impoſſibilis, ſeu difficillima. nu. 31
Reſtitut. in beneficialibus datur quandoque etiam ex iuſtitia nume. 33
Reſtitutionis in integr. effectus poſtquàm obtenta eſt. 44. & q. ſeqq. vſque ad qu. 51
Reſt. an ſemper reſtituat tantum quantum abſtulit læſio, & in ſpecie quando ius eſt alteri quæſitum, & res non eſt integra. q. 44. per totum.
Reſtitutio datur contra regulas iuris communis, declaratur, nu. 2. & 3. remiſſiuè.
Reſtitutio in integrum an & quando extendatur ad acceſſoria vltra ipſam ſortem principalem. q. 45. per totum & qu. 62. nu. 38. & 39
Reſtitutio in integr. quando petitur an fructus vna cum ipſa re principali peti poßint. nu. 4
Reſtitutionis ſententia continet, vt etiam fructus reſtituantur. num. 2
in Reſtitutione in integ. an alia acceſſoria quoque petita intelligantur. nu. 6
Reſtitutio in inte. an extendatur etiam ad fructus interim ab aduerſario perceptos, plenè ibi à nu. 14. vſque ad nu. 34. vbi diſtinguuntur caſus, & articuli.
Reſtitutio antequam petatur non eſt in conſideratione. nu. 19. & 22
Reſtitutio non debet dari cum damno alterius. nu. 30
Reſtitutio non extenditur ad acceſſoria, quando illa venirent reſtituenda odio & culpa ipſius poſſeſſoris. nu. 23
Reſtitutio conceditur quandoque poſt quadriennium tranſactum non ſolum ex gratia, ſed etiam ex iuſta cauſa. nu. 34
Reſtitutio in integr. an extendatur etiam ad vſuras. nu. 35
Reſtitutio an detur ad vſuras malè promiſſas, vel ſolutas nume. 36
Reſtitutionis auxilio quemadmodũ recuperari poteſt ipſa res principalis, an & vſuræ quoque recuperari poßint. nu. 40
Reſt. in int. an extendatur etiam ad intereſſe tam lucri ceſſantis, quàm damni emergentis. nu. 41
Reſtitutio in integrum, an proſit litis conſortibus, ipſius reſtituti. q. 46. plenè per totum.
Reſtitutio in integrum pro alio peti non poteſt, abſque ſpeciali mandato, ibi. nu. 4
Reſtitutio quando competit litis conſortibus, an iſti litis conſortes teneantur noua petitione illam petere, & cuius nomine petere debeant. nu. 28
Reſtitutio in integrum, quæ competit hæredibus inſtitutis, an proſit, & fideicommiſſarijs, & ſubſtitutis, nu. 29
Reſtitutio in integrum, an proſit illis pro quibus minor aliquid geßit. nu. 31
Reſtitutio non prodeſt ipſis principalibus pro quibus minor fideiußit. nu. 32
Reſtitutio an proſit illis, qui potuerunt reſtitui cum minore, & noluerunt. nu. 35
Reſtitutio in integ. an proſit aduerſario ipſius minoris, & quomodo eum quoque in priſtino ſtatu reponat plene. qu. 47. per totum.
Reſtitutio an reponat aduerſarium in priſtinum. nu. 1.
Reſtitutio, neque damno, neque lucro eſſe debet. nu. 2
Reſtitutio dicitur reſtituere omnia iura, tam actiuè, quàm paſſiuè. num. 6
Reſtitutio non opponitur ratihabitioni. nu. 10
Reſtituto minore aduerſus venditionem, an ante omnia debeat reſtitui pretium ipſi emptori. nu. 11. & ſeqq.

Index.

Reſtituto minore aduerſus venditionem, vel permutationem, vel dationem in ſolutum, vel quid ſimile, an aduerſarius recuperet expenſas factas in ea re. nu. 26. & ſeqq.
Reſtitutio nihil operatur quo ad ea, quæ non procedunt immediatè ex cauſa ipſius læſionis. nu. 42
Reſtituto minore aduerſus ſententiā, an aduerſarius intelligatur reſtitutus ab iis quæ in illa ſententia contra ſe faciunt. num. 47
Reſtituto aliquo ad producendos nouos teſtes, vel inſtrumenta, an aduerſarius eius ad idem reſtitutus intelligatur, numero 50
Reſtitutio quandò prodeſt ipſi aduerſario, an proſit illi etiā contra tertios poſſeſſores. nu. 55
Reſtitutio minoris, an proſit aduerſario quando cauſa læſionis ſuæ non procedit immediatè à cauſa propter quā reſtituitur minor. num. 65
Reſtitutio in integ. minoris, an & quando proſit fideiuſſoribus eius plenè. q. 48. per totum.
Reſtitutionis beneficium, an ſit perſonale, vel reale. nu. 5. & q. ſeq. nu. 4. & 6
Reſtitutionem in integ. qui petit non dicitur propterea non ratum habere. num. 6
per Reſtitutionem in integr. an tollatur penitus omnis obligatio principalis. nu. 9
reſtitutionis in integr. beneficium quare tranſeat in hæredem, & non in fideiuſſorém. nu. 10
reſtitutio minoris, quando proſit hæredibus ſuis, quando aliquo modo ratum habuerint id quod ipſe geſſit, nu. 29. & q. ſeq.
reſtitutio minoris an proſit Laudatori, Approbatori, vel promiſſori. nu. 46
reſtitutio an proſit illi qui promiſit, quòd minor nullo modo contraueniet. nu. 47
reſtitutio minoris, an proſit ei qui promiſit, quòd minor ratum habebit. nu. 49
reſtitutio in integrum, in caſibus quibus prodeſt fideiuſſori, an proſit ſi ipſe minor nolit vti beneficio reſtitutionis. nu. 80
reſtitutio quando prodeſt fideiuſſori, an illi neceſſaria ſit noua reſtitutio, an illa quæ obtenta fuit à minore ſufficiat, num. 82
reſtitutio minoris prodeſt fideiuſſori in iudiciis. 83
reſtitutio in int. an proſit Patri ipſius minoris quando à filio obtenta fuit. q. 49
reſtitutio an concedi poſſit, ibi. nu. 15
An alienari vel vendi. num. 22
& an habeat locum Retractus in hoc iure vendito. nu. 23
reſtitutio in integrum, an & quando tranſeat ad hæredes & quos hæredes, & an in fiſcum, plenè. q. 50. per totum.
reſtitutionis beneficium, an & quando dicatur Reale, vel Perſonale. nu. 4. & ſeqq.
reſtitutionis ſpes dicitur eſſe in patrimonio ipſorum authorum. num. 11
reſtitutionis beneficium, an tranſeat ad ſubſtitutos ipſius læſi. num. 26
reſtitutio an detur ſubſtituto pupillari. nu. 30
reſtitutio an tranſeat ad ſubſtitutum fideicommiſſarium nu. 34. & ſeqq.
Reſtitutio an tranſeat etiam in ſucceſſorem ſingularem. nu. 39
reſtitutionis beneficium, an tranſeat in fiſcum. nu. 42
reſtitutionis beneficium tranſit ad ſucceſſores. nu. 46
reſtitutio an tranſeat in hæredem quando minor non poterat reſtitui ex aliqua cauſa, quæ ceſſat in hærede eius, nu. 48
reſtitutio an competat hæredi quando læſio non erat completa in vita ipſius defuncti, ſed per mortem completa eſt, & de materia l. poſterius ff. de acqui. hær. num. 52. & ſeqq. plenè hac eadem q. vſque ad fi.
reſtitutio ex perſona defuncti quomodo cauſatiuè, & quomodo formaliter peti dicatur. nu. 84
reſtitutio aduerſus malè geſta, an detur maioribus. q. 51. nu. 1
Et an minoribus. num. 2
reſtitutio an detur minori aduerſus obligationem naturalem, ibid. num. 24. & vide minor, & obligatio.
reſtitutio an detur aduerſus Mutuum, vide Mutuum.
reſt. an detur aduerſus Solutionem, vide Solutio. & q. 52
reſtitutio an detur minori aduerſus Depoſitum, vide Depoſitū.
& an aduerſus commodatum, vide commodatum.
& an aduerſus pignus, vide pignus.
reſtitutio an detur minori aduerſus fideiuſſionem, vel ſibi datam, vel à ſe pro aliis factam, vide fideiuſſio, & q. 54
reſtitutio an detur aduerſus acceptilationem, vide acceptilatio, & quæſt. 54
& an aduerſus quietationem, liberationem, & refutationem, ibi, nu. 56. & 58
reſt. an detur aduerſus adoptionem, vel arrogationem, vide adoptio, & q. 55
reſtitutio an detur aduerſus ſtatus mutationem, ibi. nu. 2. & 5
reſt. contra patrem non datur, ibi. nu. 3. & 7
reſtitutio non datur contra æquitatem naturalem, nu. 28
reſt. an detur aduerſus manumiſſionem, vel libertatis dationem, vide manumiſſio.
reſtitutio an detur aduerſus emancipationē, vide emancipatio.
reſt. an detur aduerſus emptionem, vel venditionem, vide emptio, & venditio, & q. 56
reſtitutio ceſſat vbi res mutat in totum ſtatum ſuum, ibid.
reſtitutio an detur aduerſus donationem, vide donatio, q. 97
reſtitutio an detur aduerſus teſtamentum, vel quamlibet aliam vltimam voluntatem, ibid. nu. 39. & vide teſtamentum.
reſt. an detur aduerſus dotem, vel donationem propter nuptias vide dos, & q. 58
reſt. an detur aduerſus matrimonium, vide matrimonium, & quæſt. 59
reſt. an detur aduerſus ingreſſum religionis, vel ſpiritualia, vide ingreſſus, & ſpiritualia, & q. 59
reſt. an detur aduerſus conſenſum contractibus aliorum præſtitum, nu. 1. & 4. & 5. & 6. & q. 60
reſtitu. an detur minori aduerſus negotia pro aliis ab eo geſta, &c. vide negotia, & ibi.
& an aduerſus legati, vel fideicommiſſi onèroſi acceptationem vide legatum, & fideicommiſſum.
& an aduerſus tutelæ acceptationem, vide tutela.
& an aduerſus dignitatis, vel officij acceptationem, vide ſuo loco.
reſtitutio an detur aduerſus hæreditatis aditionem, q. 61. per totum, & vide hæreditas.
& an aduerſus geſta à curatore bonorū hæreditate iacente, ibi.
& an aduerſus hæreditatis repudiationem, q. 61. per totum. & vide hæreditas.
reſt. ex edicto minorum trahitur etiam ad bona alienata & diſtracta, q. 61. nu. 20
reſtitutio in integrum eſt in rem ſcripta, ibi. nu. 20
reſt. an & quando detur aduerſus iudicialia. quæ. 63. & ſeqq. pleniſſimè.
& in primis an aduerſus ceſſionem bonorum, vide ceſſio.
& an aduerſus malè electam actionem, ex his quæ competebant, vide actio.
& an aduerſus libellum malè conceptum, vide libellus.
& an aduerſus editionem à ſe non factam, ibid. nu. 30
& an aduerſus declinatorias omiſſas, vide exceptio.
& an aduerſus non allegatum iudicem ſuſpectum. ibi. & vide ſuſpectus iudex.
& an aduerſus pronunciam de competentia, ibi, & vide iudex competens.
& an aduerſus dilatorias omiſſas, vide exceptio.
& an aduerſus plus petitionem, ibid. nu. 49
& an aduerſus ea quæ fiunt in iudicio poſt litis conteſtationē. q. 65. per totum.
& an aduerſus conteſtationem litis, vide lis.
& an aduerſus poſitiones, & articulos male factos, ibid. nu. 3. & vide poſitio.
& an aduerſus reſponſionem articulis malè factam, ibid. nu. 5

& an

Digitized by Google

& an aduerſus non data interrogatoria, nu. 7. & nu. 48
& an aduerſus negationem à ſe in iudicio factam.
& an aduerſus confeſsionem propriam in iudicio factam, vide negatio, & confeſſio.
& an aduerſus peremptorias exceptiones omiſſas, vide exceptio, & d. q. 85. nu. 43
& an aduerſus quartam dilationem non petitam, vide dilatio.
& an aduerſus præuaricationem aduerſarij, ibid. nu. 47
& an aduerſus exceptiones non datas contra teſtes, ibid. num. 48. & 93
& an aduerſos nouos teſtes producendos poſt didicita teſtificata, vide teſtis.
& an aduerſus omiſſas probationes, vide Probatio.
& an aduerſus concluſionem in cauſa, ibi. nu. 80
& an aduerſus omiſſas allegationes iuris, nu. 100
& an aduerſus iuramentum parti aduerſæ præſtitum, vel à ſe ſuſceptum iuramentum, q. 66
& an aduerſus tranſactionem, vide tranſactio. & ibi.
& an aduerſus inſtantiæ peremptionem, ſeu deſertionem, vide cremocidium. vide hæc loca, & q. 67
à reſtitutione ſubſidiaria minorum ad ſubſidiariam maiorum valet argumentum, ibi. nu. 26
reſtitutio maiorum an detur ex illo edicto in caſu ſpeciali à lege prouiſo, an ex clauſula generali parum refert. ibi nu. 31
reſtitutio an detur regulariter aduerſus ſententias interlocutorias, q. 68. & vide ſententia.
& an aduerſus primum, vel ſecundum decretum, ibi & vide Decretum.
& an detur aduerſus quamlibet ſententiam in poſſeſſorio latã. ibi, & ſententia.
reſt. an detur aduerſus appellationem omiſſam, plenè q. 69. & vide appellatio.
& an aduerſus lapſum tempus petendi Apoſtolos, ibi. à medio infra.
reſt. an & quando detur aduerſus lapſum primi fatalis q. 70. per totum, & vide fatalia.
& an aduerſus lapſum ſecundi, q. 71. & vide ibid.
reſt. an & quando detur aduerſus ſententiam definitiuam, q. 72. per totum, & q. 73. & ſeqq. pleniſſime. Et vide materiã extenſam in verbo ſententia. & ſimiliter de reſtit. aduerſus rem iudicatam, vide ſententia.
reſtitutionis remedium quando plenius ſit, quàm appellatio, q. 72. num. 7
reſtitutio an detur aduerſus laudum, nu. 43. Laudum.
reſtitutionem qui petit non dicitur contrauenire, nu. 51. ibid.
reſtitutio an detur aduerſus executionem ſententiæ, nu. 90
reſtitutio an detur aduerſus delictum in genere. plene q. 80. & vide delictum.
& an aduerſus quædam delicta in ſpecie, quæ in committendo conſiſtunt, q. 81. & vide ſuis locis.
& aduerſus ea, quæ in omittendo conſiſtunt, qu. 82. per totum, & vide hæc delicta ſuis locis.
reſt. an detur aduerſus dolum proprium. vide Dolus, & plenè quæſt. 83
reſt. an detur aduerſus diſtractus, quæſt. 82. plenè, & vide ſuis locis.
& an aduerſus non impletam conditionem ex parte ſua nu. 6. & Conditio.
& an aduerſus non perfectum opus, quod fieri promiſſum eſt, ibi. nu. 31. & 45
& an aduerſus non comparitionem ad pugnandum, iuxta conuentionem cum hoſte factam, nu. 38
& an aduerſus licitationem, q. 8. & vide licitatio.
& an aduerſus addictionem in diem. ibi, Addictio.
& an aduerſus pacem à ſe factam, & iniuriam remiſſam, ibi, & vide Pax, & iniuria.
& an aduerſus præſtitam cautionem de nõ offendendo, cautio, nume. 61
reſtitutio an detur aduerſus præſcriptiones, plene quæſt. 86. & ſeqq. & vide præſcriptio, vbi pluriſſimè. Vbi etiam an aduerſus lapſum temporis ad redimendum, vel alia faciendum.
& an detur aduerſus præſcriptionem non completam contra alium, q. 87. nu. 7
& an aduerſus amiſſionem quaſi poſſeſſionis iurium incorporalium, ibid.
reſtit. ad lucrum non datur cum damno alterius, ibid. nu. 28
reſt. odioſa neque olim dabatur, neque hodie datur, quæſt. 88. nume. 10
reſt. non plus reſtituit quàm læſio abſtulerit, ibid. nu. 22 & alibi ſup. & inf. pluries.
reſt. an detur aduerſus qualibet neglecta, vel omiſſa. vide plenè q. 89. & diuerſis in locis eſt repetitum ſupra & infra.
reſtitutio an detur aduerſus non denunciatam litem venditori, & amiſſum propterea beneficium euictionis. euictio. & lis. & q. 89
reſt. an detur aduerſus omiſſum lucrum ex teſtamento alicuius prouenientis, ob non impletum præceptum teſtatoris, vide teſtamentum.
reſtitutio an detur aduerſus non petitas vſuras. Vſuræ.
reſtit. an detur aduerſus omiſſam accuſationem, d. quæſt. 89. nume. 20
reſt. ex edicto minorum, & maiorum ſunt æquè fauorabiles, quæſt. 90. num. 20

DE RESTITVTIONE
in integrum gratioſa.

De reſtitutione hac incipit à q. 91. vſque ad finem operis.
reſtitutionis gratioſæ definitio, nu. 1. q. 91
reſt. omnis eſt in priſtinum ſtatum repoſitio.
reſt. hæc gratioſa in quo differat à Reſtitutione iuſtitiæ, ibi numero 4
reſtitutio hæc gratioſa, quare ita nuncupetur. nu. 5
reſt. ſpoliatorum poteſt dici largo modo reſt. in integrum nu. 12
reſuſcitatio mortuorum quoque poteſt dici reſt. in integr. ibi nume. 19
reſt. hæc gratioſa quandoque de iure eſt, quod concedatur, nu. 5. quæſt. 92
reſtituere ad famam quis poſſit plenè, q. 92. nu. 26. & ſeqq.
reſtitutionem tantum intelligemus, quantum expreſſum fuit, qu. 94. num. 2
reſt. in integ. limitata limitatum parit effectum, q. 95. nu. 4
reſtitutus ad omnia bona an dicatur etiam ad onera reſtitutus, quando ex gratia reſtitutus fuit, q. 97. nu. 4
reſtitutio hæc an trahatur ad bona interim alienata, qu. 3. nu. 28. & pleniſſimè q. 99. per totum.
reſt. in int. quare non ſemper totum contractum reſcindat, nume 48
reſtitutionem petens dicitur actor, & forum rei ſequitur, qu. 15. num. 39
reſtitutio an detur contra præſcriptionem, quæ currit contra impeditum partim, & partim negligentem, q. 20. nu. 26.
reſtit. gratioſa non poteſt concedi, niſi à principe non recognoſcente ſuperiorem, quæſt. 32. nu. 29. Sed plenè de veritate, q. 92. per totum.

S

SACERDOS eſt admodum fide dignus, q. 37. nu. 44
Sacerdos tenetur abſoluere confitentem remittentem iniuriam, licet nolit peruenire ad actum exteriorem pacis, q. 85. nume. 56
Saluum conductum etiam quilibet inferior à principe concedere poteſt. q. 92. nu. 19
Scientia non præſumitur, niſi probetur, q. 8. nu. 60. Regula cum fallentiis.
Scientia præſumitur in facto proprio, nu. 61
Scientia in facto vicinorum præſumitur, nu. 62. & 63

Index.

Scientia eorum, quæ concernunt facta pupilli, præſumitur in tutore, num. 64

Scientia præſumitur ex diuturnitate temporis. 65

Scientia præſumitur in factis notorijs, nu. 66

Scientia præſumitur vbi præſentia, nu. 68

Scientia præſumitur vbi factum ex officio ſuo quis ſcire mouebatur, nu. 69

Scientia præſumitur in eo qui partem facti nouit. ibi, nu. 70

Scientia præſumitur in eo qui habuit aliquo tempore ſcripturas penes ſe, nu. 71

Scientia quando regulariter præſumitur, ponitur remiſſiuè, ibi, num. 73

Scientiæ præſumptio an faciat ignorantiam ſupinam quo ad lapſum quadriennij. q. 2. nu. 47

Scholaris; Scholarium collegium an iure minorum fruatur. qu. 3. num. 77

Scholares an reſtituantur in integrum ex capite iſtius abſentiæ. q. 7. nu. 121

Scholarium abſentia an dicatur probabilis, & digna prærogatiua, & quare. ibi. nu. 122. & nu. 123

cum Scholaribus facillimè diſpenſatur, præſertim in beneficialibus, nu. 125

Scholaribus ſtudiorum cauſa abſentibus, competunt ea priuilegia, quæ competunt abſentibus cauſa ſui principis. num. 128

Scholarium priuilegia extenduntur etiam ad priuilegia patrum eorum cauſa abſentium. nu. 120

Scholares vagabundi an gaudeant hoc priuilegio. nu. 130

& an Scholares, qui non intrant ſcholas, ſed otioſè viuunt. nume. 131

& an Scholares qui eunt ad ſtudium cauſa lucrandi fructus beneficiorum, nu. 132

& an illi qui non ſtudent in ſtudijs approbatis, nu. 133

& an Scholares habentes ſtudium in patria, nu. 134

& an Studentes ruri, vt author fecit. nu. 137

Scholaris an gaudeat priuilegio ſupradicto, ſi potuerit dimittere procuratorem, & non dimiſit, ibi, nu. 141

Scholaris minor annis an reſtituatur in integrum, quæſt. 23. nume. 28

Scholaris emens libros malæ impreſſionis, reſtituitur, ibi nume. 35

Scripturis an ætas probari poſſit. q. 37. nu. 80. vide, Aetas.

Scriptura poteſt pro parte acceptari, & pro parte non, quæ. 62. num. 55

Securitas vbi promittitur à ſtatuto pleniſſimè, an ibi dicatur prohibita reſtitutio in integrum. q. 15. nu. 42

Securus quando quis in iure dicatur. q. 48. nu. 75. 76. & 78

Semper exponitur quandoque, i. omni caſu, q. 20. nu. 31

Senatus Romanus an poſſit ad famam reſtituere. q. 92. nu. 82

Senatus iura Papa ſuſtulit. ibi, nu. 86

Senectus quid ſit. q. 2. nu. 78

Senibus an detur reſtitutio ex edicto minorum, q. 3. nu. 9

Senibus in delictis parcitur, vel minor pœna imponitur, q. 3. nu. 11. & q. 80. nu. 109

Senes pueris ſimiles fiunt, cum decrepiti ſunt, ibi, nume. 12. & 14. q. 80. nu. 110

Senes à ſenſus diminutione dicuntur, nu. 13

Sententia nulla non indiget reſtitutione q. 17. nu. 70

Sententia quando retractanda veniet prætextu falſarum probationum, q. 13. nu. 35. & 44. & plenius infra, quæ. 78. per totum, vbi locus.

Sententia an ſit nulla prætextu præuaricationis aduocati vel procuratoris, tria requiruntur, & quæ, q. 13. nu. 38

Sententia quæ eſt manifeſtè contrà ius litigatoris, reſcinditur ex clauſula generali. q. 13. nu. 75. & q. 79. nu. 9. vbi plenius & q. 73. nu. 79

Sententia lata ſuper cauſa matrimoniali, reſcinditur ope reſtitutionis, ſi adſit læſio, q. 23. nu. 78

Sententia ſuper reſtitutione in integrum nulla eſt, ſi poſt quadriennium feratur. q. 19. nu. 84. 52. & 95

Sententia conditionaliter lata, tempus petendi reſtitutionem aduerſus illam interim non currit. q. 20. nu. 63

Sententiæ plures quando latæ ſunt, hoc quadriennium non currit niſi à die vltimæ ſententiæ. nu. 66

de Sententiæ nullitate dum diſputatur, non currit quadriennium aduerſus illam, nu. 74

Sententia dicitur per ſe cauſa ardua, q. 30 nu. 80

Sententia Papæ non poteſt ope reſtitutionis reſcindi niſi de ſpeciali mandato. q. 32. nu. 150

quando Sententia lata in vno parit exceptionem rei iudicatæ in altero, non admittitur cumulatio. q. 33. nu. 38

Aduerſus Sententiam in poſſeſſorio latam datur reſtitutio. qu. 34. nu. 6. & q. 68. nu. 39. & ſeqq.

Sententia lata, extinguitur inſtantia illius iudicij, ibi, nu. 14

Sententia lata ſuper ætate an faciat ius inter omnes, quæſt. 37. nume. 116

Sententia, vt faciat ius inter omnes, quæ requiruntur. q. 37. nu. 118. vſque ad nu. 124

Sententia lata ſuper ætate licet ſit interlocutoria, habet tamen vim diffinitiuæ. ibi, nu. 124. & q. 78. nu. 18

Sententia lata ſuper ætate ex aſpectu tantum. nunquàm tranſit in rem iudicatam, q. 37. nu. 128

Sententia quomodo poſſit dici iniuſta, licet non per appellationē reſcindi poſſit, ſed per reſtitutionem in integrum tantum. q. 39. num. 35

Sententia ſuper cauſa reſtitutionis in integrum ferenda, quæ, & quomodo ferri debeat, plenè q. 40. per totum.

Sententia ante lapſum decendium; non meretur executionem. q. 43. nu. 90

Sententia quam fert iudex ex officio ordinario, meretur executionem etiam quo ad acceſſoria, q. 45. nu. 7

Sententia ſuper libertate concedenda ope reſtitutionis reſcindi poteſt, q. 56. nu. 39

Aduerſus ſententiam interlocutoriam, an & quando detur reſtitutio minori. plenè q. 68. per totum.

in Sententia reſtitutionis aduerſus lapſum fatalium an debeat exprimi tempus ad quod fit reſtitutio. q. 71. nu. 67

Aduerſus ſententiam diffinitiuam an regulariter reſtituatur minor, pleniſſimè, q. 72. per totum. vbi regula cum ampliat. & limit.

Sententia lata contra ius litigatoris minoris, etiam non expreſſo errore minoris, eſt ipſo iure nulla. q. 72. nu. 2

Sententia ſuper hac reſtitutione aduerſus diffinitiuam, quid cōtinere debeat. nu. 89

Aduerſus ſententiam diffinitiuam an reſtituatur quilibet maior, ex clauſula generali, ſi qua mihi, &c.

Et in primis an ex cauſa inſtrumentorum, & iuriũ nouiter repertorum, q. 73. pleniſſimè, & etiam q. 74. & 75. vbi de eadem materia.

Sententia ſuper matrimonio an faciat vnquam tranſitum in iudicatum. q. 73. nu. 10. & 14

Sententia lata ad conſilium ſapientis nunquam facit tranſitum in iudicatum, q. 74. nu. 38

Sententia lata in contumacem tanquam in confeſſum ex forma ſtatuti, vel conſtitutionum principum nunquam facit tranſitum in iudicatum, ibi, nu. 41. & 42

Sententia non poteſt dici nulla ex defectu probationum qu. 75. num. 34

Sententia lata ex falſis probationibus etiam quibus remedijs retractetur vltra ipſum remedium reſtitutionis in integrum. q. 77. nu. 1. & 2. & plenè per totum.

Sententia lata ex falſis probationibus an retractetur ope reſtitutionis regulariter, q. 78. plenè per totum.

Sententia lata ex falſa cauſa an retractetur ex clauſula generali regulariter. q. 79. plenè.

Sententiam nunquam tranſire poſſe in iudicatum abſurdum eſt q. 79. num. 10

Sententia principis non tollit obligationes naturales. quæſt. 97. nume. 2

Index.

Seruus nulla bona retinet, quæſt.7.nu.58

Seruitus perſonalis triplex eſt, vera, ficta, & non vera nec ficta, qu.7.nu.59

Seruiens bona fide nec verè nec fictè ſeruit & reſtituitur, q.7. num.62

Seruus naturalis, verè ſeruus eſt, & non reſtituitur, nu.63

Serui clericorum, eorum priuilegio vtuntur.q.6. nu.16

Seruis minoribus an denegetur reſtitutio ex eo quod ſerui ſunt q.23.nu.1.& ſeq.

Seruus id quod gerit domini voluntate gerere dicitur, ibi nu. 4

Seruus reſtituitur quando deceptus eſt circa libertatis conſecutionem, num.6

Seruus reſtituitur quando deceptus eſt circa hæreditatem ei cũ libertate relictam.ibi.

Seruitutes excepto vſufructu ſunt indiuidua, q.46.nu. 16

Seruire qui promiſit, & impeditus fuit, an reſtituatur, quæſt. 84.nume.37

Serui, & mancipia fiſco acquiruntur per confiſcationem, ſicut cætera, q.94.num.13

quo ad Separationem bonorum an reſtituatur minor.quæſt.62. numero 22

Simplicitas ex parte læſi, & verſutia aduerſarij faciunt reſtitui etiam maiores.q.15.nu. 14

Aduerſus Societatem à ſe contractam, an & quando reſtituatur minor.q.56.nu.26.& ſeqq.

Aduerſus Societatem officiorum an reſtituatur, & quomodo, ibi, nu.50

Sodomia etiam hodiè vltimo ſupplicio punitur.q.81.nu.8

Soluens ſuaſu, & dolo aduerſarij, etiam maior repetit ope reſtitutionis, ſi ſit homo ſimplex.q.41.nu.5

Soluens cenſum longo tempore ignoranter, ſuccurritur, ibi, nu. 22

Aduerſus Solutionem factam à minori an & quando ipſe reſtituatur, q.52.nu.1.& ſeqq. plenè.

Aduerſus Solutionem factam à minore alijs, an & quando ipſe reſtituatur, ibi pleniſſimè.

Soluenti maiori quando condictionis indebiti ſuccurratur. plenè ibi.

Sordes quid ſignificent in iudice.q.13.nu.60

Speciali iure, quæ conceduntur non ſunt in conſideratione, quomodo procedat.q.62.nu. 6

Spes ſucceſſionis ab inteſtato non eſt in conſideratione.quæſtio. 99.num.12

in Spiritualibus an & quando reſtituatur minor.quæſt.60.nu. 20.24.& 39

Aduerſus Sponſalia an & quando reſtituatur minor. qu. 60. num.12.& ſeq.

Statutum requirens conſenſum propinquorum quare non comprehendat minores, q.2.nu.33

Statuta licet forenſibus ignorare.q.8.nu.92

Statutum excludens fœminas propter maſculos vbique viget, nume.99

Statutum excludens fœminas, vel ſimile, quod vigeat paſſim, ſi non viget in ciuitate mea, ignorare mihi licet.quæſt.8. nume.100.& nu.103

Statutum de compromiſſis, quod minores etiam ligat, quomodo per hoc non tollat beneficium reſtitutionis.15.nu.80

Statutum generaliter loquens comprehendit etiam minores, nume.62.& ſeqq.

Statutum Peruſinum declaratur in caſu enormiſſimæ læſionis, quæſt.15.nu.62. & ſeq.

Statutum non eſt interpretandum quod velit dare occaſionem delinquendi.ibi.

Statutum prohibitiuum reſtitutionis, non ligat forenſes, nec extra territorium ciues, ibi.

Statuto an poſſit prohiberi reſtitutio in integrum, q.15. plenè, & vide in ver. Reſtitutio.

Statuta de compromiſſis faciendis fiunt vt lites breuiter terminentur, & inuiolabiliter obſeruanda ſunt, q.32.nu.23

Statutum loquens de habente rem, non loquitur de eo qui habet ius reſtitutionis ad illam.q.41.nu.11

Statutum prohibens exceptiones omnes aduerſus inſtrumentum, intelligitur de friuolis.q.42.nu.27

& de ijs, quæ competunt iure communi, non quæ iure ſpeciali, q.42.num.30

& de ijs, quæ ſunt iuris, non quæ facti, q.44.nu. 29

Statutum vbi cauſat læſionem, ibi non datur reſtitutio, declaratur hoc.q.59.nu.33

Statutariæ præſcriptiones an currant ipſo iure contra minores q.88.nu.53

Statuta recipiunt interpretationem reſtrictiuam à iure communi, quòd quis indebitè damnum non patiatur.q.88.nu.54

Stipulationum quædam diuiſio noua.q.54.nu.60

Aduerſus Stipulationem quamlibet an ſuccurratur ipſi minori.ibi, num.59

Studiorum cauſa abſens, an reſtituatur.q.7.nu.121

Aduerſus ſtuprum an ſuccurratur minori, q.81.nu.1

Aduerſus Subhaſtationem, & venditionem rei ſuæ an ſuccurratur minori, q.53.nu.33

Subdelegatus an poſſit in integrum reſtituere; q.32.nu.62

Subſtituto vulgari præfertur fideicommiſſarius, q. 5.nu.4

Subſtitutus vulgaris eſt nobilior, quam fideicommiſſarius, qu. 5.nume.5

Subſtitutiones an firmæ maneant reſtituto minore aduerſus aditam hæreditatem, q.62.nu.75

Subſtitutus an admittatur hoc caſu iure ciuili, vel prætorio, nume. 105

Subſtitutus vulgaris non fit ſub conditione momentanea, ſed habente tractum ſucceſſiuum, nu.108

Subſtitutus an reſtituatur aduerſus aditam hæreditatem ſicut ipſe minor.num.49

Subſtitutus quando adit hæreditatem magno honore afficit teſtatorem.q.63.nu.15

Subſtitutus diſtrahit hæreditatem nomine ſuo, creditores verò nomine futuri heredis.nu.16

Subſtitutio vulgaris expirat ſecuta reſtitutione aduerſus repudiationem.num.40

Supplicatio ſemel denegata iterari non poteſt, q.1.nu. 69

Supplicatio quomodo in genere, & quomodo in ſpecie conſiderari debeat.ibi, num.70

Supplicatio & reſtitutio in quo conueniant, & in quo differant. ibi, nume.72

Supplicationis remedium eſt minus ſecurum, quàm remedium reſtitutionis in integrum.q.17.nu. 110

Supplicationis remedium an faciat ceſſare remedium reſtitutionis.ibi, nume.106

Supplicatio non eſt actus iudicialis.q.91.nu.3

Supplicatio pendens an impediat interim executionem, ſicut reſtit. in integ.q.100.nu.3

Surdis & mutis an detur reſtitutio in integrum, ex edicto minorum.quæſt.3.nu.3

T

T*ACITE ſi aliquid recuſari poteſt, multo magis expreſſè.q.26.nu.19.*

Tempus modicum quomodo intelligatur, q.27.nu. 23

Tempus appellandi, rigoroſiſſime procedit, q.28.nu. 12

Tempus longum, vel breue, quod dicatur circa abſentiam eius, qui procuratorem dimittere tenebatur, q.30.nu.42

Aduerſus temporis lapſum an detur reſtitutio abſq; alia probatione læſionis.q.36.nu.35.& 36

Tempus non poteſt oculis diſcerni.q.37.nu.104

Tempus appellandi, vide appellatio.& q.69

Tempus petendi reſtitutionem in integrũ, quid, quotuplex &c. pleniſſimè q. 19.& 20.per totum, & q.44.nu.12.& 18

Tempus ad quod petitur reſtitutio, quod ſit, q.19.nu.2

Tempus intra quod petitur reſtitutio, quod ſit.ibi, nume. 3. &

quod

Index:

quod fuerit olim.nume.4.& nume.12

Tempus intra quod petitur reſtitutio,an ſit ſemper vniforme, ibi,nu.5

& an quandoque minus quadriennio.nu.9.& 10

Tempus ad quod petitur reſtitutio, ſi excedat quadriennium, an totum reſtituatur,num.11

Tempus aliud continuum aliud vtile,nu.15.& vtrumque declaratur,nu.16.& ſeqq.

Tempus petendæ reſtitutionis, quare de anno vtili ad quadriēnium continuum redactum ſit.nu.19

Tempus reſtit. an quo ad Eccleſias mutatū ſit. 22. & an quo ad ciuitates,&c.24

Tempus reſtitutionis ex cauſa metus vel doli,biennium eſt,ibi, nume.28

Tempus reſtitutionis aduerſus confeſſionem dotis non numeratæ,quod ſit.nu.29

Tempus reſtitutionis,quæ datur loco appellationis,quod ſit. nume.31

Tempus reſtitutionis aduerſus non bene aditam hæreditatem, quod ſit,num.32

& in Francia quantum ſit.nu.33

Tempus quadriennij an ſit ſemper vniforme,nu. 34

Tempus hoc an poſſit purgari à lege,vel ſtatuto,nu. 65

& an ex conſenſu partium prorogari poſſit,nu.86

& an à iudice ex cauſa.nu.89

Tempus hoc vltra quadriennium quandoque terminari debet. nume.92

Tempus hoc quadriennij quando incipiat currere, & quomodo currat poſtquā currere incepit,& an interim aliqua de cauſa retardetur;pleniſſimè agitur,q.20.per totum.

Teſtatoris præcepto qui contrauenit ignorans,an reſtituatur.q. 8.nu.54.& q.82.nu.56

Teſtamentum qui facit,non reſtituitur aduerſus illud, quia illud mutare poteſt.q.17.nu.53

Teſtamentum de falſo qui accuſauit dicitur agnoſcere ab inteſtato.q.21.num.34

Teſtamentum ſi fiat vltima die decimiquarti anni, non valet, etſi fiat prima die decimiquinti,valet,et quare.q.25.nu.56

Aduerſus Teſtamentum vel quamlibet aliam vltimam voluntatem an reſtituatur quiſpiam,q.58.nu.39.& ſeqq.

Teſtatoris præceptum qui non impleuit & propterea lucrum amiſit an reſtituatur,&c.quæ.82.nu.56.& ſeqq.vbi plenè diſtinguetur.

Teſtamentum eſt negocium quod creditur geri inter hæredem & teſtatorem.nu.59

Teſtatoris voluntatem,qui implere promittit pium opus agere dicitur.q.61.num.14

Propter Teſtamentum nouiter repertum an detur reſtitutio, q.74.num.66

In Teſtamentis fit magis larga interpretatio, quàm in contractibus,quæſt.84.num.12.

Teſtamentorum inſinuatio quomodo à ſtatutis caueatur.quæ. 89. nume.39

Teſtamentum factum a bannito inteſtabili durante banno an reconualeſcat per reſtitutionem in integrum.q.75.nu.12

Teſtamentum noua voluntate indiget vbi mutatum fuit. qu. 95.nu.16.& ſeqq.

Teſtamentum factum valide à filio deportati,an per reſtitutionem infringatur.nu.18.& ſeqq. plenè.

Teſtis ſi fuit tempeſtiue productus, ſed à iudice intempeſtiue examinatus,poteſt iterum examinari ope reſtitutionis, qu. 13. nume. 3

Teſtimoniu ferendi cauſa qui abeſt,reſtituitur,q.6.nu.39

Teſtimonium ferre pro veritate detegenda an dicatur publice vtile.nume.40

Teſtes in probatione ætatis,quid deponere debeant,quæſt.37. num.63.& 64.pleniſſime.

Teſtis deponere debet de his quæ ſenſu corporis percipiuntur. nu.99.& num.73

Teſtis quid reſpondere debeat, ſi examinetur ſuper probatione ætatis,ibi nu.67.68. & ſeqq.

Teſtium dicta quomodo reprobari debeant in hac noſtra probationis ætatis practica.ibi,nu.79

Teſtes habere potuerit aliquis vel ne,dicitur difficilis probationis.q.38.num.47

Teſtis qui iurauit,non poteſt venire contra teſtimonium ſuum. quæſt.65.num.21

ad Teſtes nouos productos poſt dicta teſtificata an detur reſtitutio. quæſt. 65.vbi plenè.

propter Teſtes nouiter repertos an & quando reſcindatur ſententia ope reſtitutionis,q 76.nu.6.& ſeqq. vbi plenè.

Teſtis an & quando falſitatem dicatur committere in teſtimonio reddendo,q.78.nu.60.61.& ſeq. plene & infra prox.

à Tertio aliquo impedimentum cauſatum an ſit iuſta cauſa reſtitutionis,q.13.nu.62.& ſeq.

Titulus C.ſi min. maior fact.lib.2.& Titulus C. ſi maior fact. lib.5.in quo differant.q.25.nu.23.& ſeq.

Teſtis qui tempore ſuæ infamiæ iurauit,ſi poſtea reſtitutus depoſuit,an eius dictum reconualeſcat,nu.25.q.95

Teſtis ſemel infamatus an & quando poſſit amplius teſtificari ſi ex gratia reſtitutus fuit.q.96.nu.6

Transfuga an ex capite ſuæ abſentiæ reſtituatur in integrum quæſt.7.nume.1

Transfuga quare ſit ita exoſus,& quare non reſtituatur. quæ. 7.nume.18.& 19

Transfuga & bannitus quomodo differant inter ſe.nu.17

Tranſactio facta de fideicommiſſo recepto non reſcinditur à minore,q.41.nu.31.Niſi eſſet impar ſpes fideicommiſſi. nu.32

Tranſactio facta iuſto errore teſtamenti,vel codicillorum ipſo iure retractatur,q.14.nu.68

Tranſactionem an approbet minor,ſi maior factus aliquid obſeruat de ea,q.25.num.63

Tranſactio inita per falſas probationes,an & quo iure reſcindatur.quæſt.77.num.55.& quæſt.ſeq.nu.29. & ſeqq. vbi plene diſtinguatur.

Tranſactio magis bonam fidem requirit,quàm iudicium. quæ. 77.nume.56

Aduerſus Tranſactionem an & quando reſtituatur minor,q. 66.nume.16.& ſeqq. plene.

Tranſactio eſt finis litium,& ideo propter inſtrumenta nouiter reperta regulariter non reſcinditur.q.66.nu.16

Ad Triremes condemnatus an reſtituatur ex capite ſuæ abſentiæ.quæſt.7.nume.25

Tributorum ſolutio eſt de iure.q.82.nu.31

Turpitudinem ſuam allegans non auditur.q.23. nu. 25

Tutelæ munus effugiunt ij, qui proprijs negocijs ſupereſſe nequeunt,ne dum alienis.q.6.nu.47

Ita qui cum Tutore litem perſecutus eſt neſciens mortuum pupillum,an ex hoc reſtituatur aduerſus nullitatem iudicij. q. 8.nume.50

Tutor ſi fiat ex poſt facto non ſoluendo, an dicatur noua cauſa reſtitutionis.quæſt.16.num.27

Tutoris authoritas & præſentia,an impediat beneficium reſtitutionis.quæſt.25.num.8

Tutor bene probat ætatem pupilli ſui q.37.nu.46.& 47

Aduerſus Tutelæ acceptationem an reſtituatur minor.qu.61. nume.18

Tutor vel curator an ipſi quoque reſtituantur ad actiones priſtinas,quando minor reſtituitur aduerſus liberationem factam eis,q.83.num.10.& ſeq.

Tyranni mali mores,& iuſtus metus,ſunt iuſta cauſa abſentiæ.q.7.num.91

Tyranni metu coactus qui ſoluit,repetit.q.51.nu.8.& 15

V

VADIMONIVM quid ſit q.66.nu.2.3

Valerij Arrigutij laudes.q.10.nu.74

Vaſal-

Digitized by Google